
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01467780 1

M. G. L. Woodside
Victoria College. Toronto

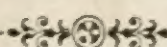
Nov. 1936

EUSEBII PAMPHILI
HISTORIAE ECCLESIASTICAE
LIBRI X.

RECOGNOVIT

ALBERTUS SCHWEGLER,
ANTT. LITT. IN ACADEMIA TUBINGENSI PROF. P. E.

ACCEDIT BREVIS ADNOTATIO CRITICA.

TUBINGAE,
TYPIS ET IMPENSIS LUDOV. FRID. FUES.
OXONII,
JOHANNES HENRICUS PARKER.
1852.

PRAEFATIO.

Redemptor hujus libri honestissimus, quum animadvertisset desiderari a multis historiae Eusebii ecclesiasticae editionem eam, quae et pretio quam minimo veniret, et verba scriptoris exhiberet quam emendatissima, precibus me adiit, ut, quemadmodum ante hos quinque annos Clementis Romani quae feruntur homilias edidissem, ita nunc adornandae ejusmodi editionis curam susciperem. ego vero, quanquam interea in diversum studiorum genus transgressus, et hoc ipso tempore in longe diversi operis molimine occupatus, haud aspernandam tamen esse existumavi condicionem illam a viro honestissimo mihi oblatam. etenim non id agi videbam, ut conquisitis undique subsidiis novis nova operis Eusebiani recensio institueretur, sed ut adhibitis adjumentis iis, quae praesto essent, excusso maxime apparatu eo, quem Burtoni Anglobritanni industria congessit, scriptoris oratio constitueretur aliquanto emendatius, quam id adhuc factum erat. itaque accepta condicione, sepositoque ad profligandum opus, quantum satis esse videbatur, temporis spatio, ad rem gerendam me accinxi, et tritum mihi quondam scriptorem denuo pertractare institui.

Jam quas rationes in eo pertractando edendoque secutus sim, paucis exponendum est. fuere primo, qui suaderent, ut textus Eusebii vulgatus (vulgatum autem dico eum, quem Valesius ita constituit et Heinichenius pauculis quibusdam immutatis iterum exprimendum curavit) denuo typis describeretur quam accuratissime. id ut fieret, auctor ego esse potui nullo modo.

quippe editio Valesiana non modo pravissima laborat ratione interpungendi, cujus saepe tanta est perversitas, ut rectus sententiarum nexus penitus turbetur et obscuretur, sed ipsa quoque scriptoris oratio tot locis rectius jam constitui potest ex apparatu Burtoniano, ut exemplum Valesii non emendatum prelo subjicere religioni habuerim. quid quod ipse Heinichenius et in Corrigendis, quae editioni suae adjecit, et in Supplementis notarum, quae post editionem Burtonianam peculiari libello evulgavit, hoc emendandi studio graviter praeiverat, atque de textu rectius constituendo praeceperat multa, quorum rationem oportebat haberi ab editore historiae Eusebianae recentiori. nam etsi lectiones meliores, quae a Burtoni codicibus suppeditantur, perraro valeant ad universam scriptoris sententiam rectius intelligendam vel explicandam, summae tamen esset levitatis, negligere, quidquid ad restituendam valet genuinam scriptoris manum.

At enim vero non mihi visum est acquiescendum esse in corrigenda hic illic scriptura Eusebii vulgata. recte enim hodie intellectum est, non eam esse veram recensendi alicujus scriptoris prisci rationem, ut vulgatus, qui dicitur, textus fundamenti loco ponatur, ubi idoneam explicationem admittat, integer servetur, ubi offensionem habeat, codicum aliquorum ope emendetur. haec recensendi emendandique inconstantia eo minus admitti potuit in Eusebii historia ecclesiastica, quod hujus operis textus vulgatus, constitutus ille a Roberto Stephano, fluxit fere ex Codice Regio α, exiguae auctoritatis libro, servatusque est a Valesio saepe invito et meliorum gnaro. itaque id mihi agendum esse videbam, primum, ut e libris scriptis, quorum discrepantiam enotavit Burtonus, eligeretur is, qui proxime accedere videretur ad genuinam scriptoris manum, deinde, ut ad hujus libri normam conformaretur universa, quantum fieri posset, scriptoris oratio.

Discedunt autem codices Eusebii, qui quidem collati sunt, in familias tres. primam familiam efficiunt libri *bcdf*, quos ex uno eodemque fonte fluxisse facile apparet, et inter quos principem locum obtinet codex *c*. eidem familiae accensendus est *x*, liber egregius, quem non integrum publici juris factum esse a Gersdorfio, viro eruditissimo, summopere dolendum est. alteram familiam efficiunt libri *ik*, tertiam *ae*: medium denique quendam inter secundam et tertiam familiam locum obtinet codex *h*, qui modo cum libris *ae*, saepius cum *ik* consentit. horum librorum quum optio proposita esset, ante alia omnia semovendi esse videbantur codices ii, quos supra ad tertiam familiam retulimus: sunt enim, licet vulgata, quae vocatur, scriptura ex iis fluxerit, manifesto interpolati, et a genuina scriptoris manu longissime discedunt. sed inter codices *bcdf* et *hik*, vel, ut verbo dicam, inter *c* et *h* (hi enim sunt diversarum partium quasi duces et antesignani) difficilis est optio. non nego, me diu suspensum fluctuasse inter utrumque: nam etsi codex *c* bonitate et diligentia scripturae super ceteros excellere videatur, tamen haud raro codex *h* suppeditat rectiora: quid quod ille aliquoties, ut p. 7, 25, genuinam Eusebii manum servavit unus omnium. differt a codice *c* codex *h* maxime eo, quod multa omittit, quae, ut sententia recte se habeat, non necessario requiruntur: et quum fere ita existimandum sit, a librariis saepius peccatum esse addendo, quam omittendo, haud levis inde commendatio accedere videtur huic codici et cetera egregio. at enim vero accuratius re perpensa intellexi, librorum *hik* lectiones eas, quae vel elegantia, vel simplicitate commendari videntur, haud raro deberi istorum librariorum non tam fidei et diligentiae, quam sollertiae et ingenio. id ex eo maxime apparet, quod Eusebium interpolare solent ex Nicephoro *),

*) Veluti p. 27, 10. not., cf. Burtoni not. *e* Tom. I. p. 53. — p. 31, 16. not., cf. Burt. not. *z* Tom. I. p. 63. — p. 63, 23., ubi scriptura codicis *h* κατὰ δὲ τούσδε τοὺς

e Septuaginta interpretibus, ex aliis denique scriptoribus, quorum locos quosdam Eusebius operi suo intexuit et liberius, ut solet, reddidit *). deinde computatis locis iis, in quibus scripturae discrepantia ex internis rationibus dijudicari potest, aliquanto saepius in codice *c*, quam in codice *h* genuinam scripturam servatam esse animadverti. propterea textus eusebiani recensionem eam, quae repraesentatur libro *c*, praeferendam et fundamenti loco ponendam esse censui, neque usquam ab isto libro, quem in gravissimis exemplis inveni ducem fidum, existumavi esse recedendum, nisi certae quaedam causae, id ut facerem, et librorum *hik* scripturam amplecterer, me impellerent. sane quidem id fieri debuit haud admodum raro, in posterioribus praesertim libris: ut in universum de codice *c* ita sit existumandum, esse illum quidem egregium et ceteris potiorem, haud tamen unicum genuinae scripturae fontem. magis fortasse eluceret codicis *h* praestantia, si nobis praesto esset diligentior hujus libri collatio. at enim vero istius collatoris negligentia et socordia adeo multis proditur indiciis, ut Burtonus ipse interdum de ejus fide dubitet **). quae quum ita essent, a nova Eusebii recensione abstinendum fuit, et licet quadringentis fere locis textum vulgatum immutaverim atque, ut mihi quidem videtur, rectius constituerim, tamen non nisi recognitionis novae praescriptione editionem meam insignivi.

χρόνους fluxit e Nicephoro: cf. Burtoni not. *x* Tom. I. p. 125. — p. 81, 2. not., cf. Burt. not. *k* Tom. I. p. 157. — p. 88, 10. ubi in *ikN βιβλία οἷς*, cf. Burt. not. *q* Tom. I. p. 172. — p. 102, 14. ubi *i* (a sec. man.) *N θεοῦ λόγον*, cf. Burt. not. *o* Tom. I. p. 200.

*) Cf. p. 27, 10. not. (= Burt. Tom. I. p. 53. not. *e*) — p. 60, 3. not. (= Burt. Tom. I. p. 118. not. *h*). — p. 61, 8. not. (= Burt. Tom. I. p. 120. not. *v*). — p. 81, 2. not. (= Burt. Tom. I. p. 157. not. *k*). — p. 86, 3. ubi post *βαθυτάτους* *ik* ex Josepho addunt *εἰς τὸν οὐδὸν ὄντα διηνεκοῦς λίθου καθιεμένους* (= Burt. Tom. I. p. 167. not. *c*).

**) cf. Burtoni not. *r* Tom. II. p. 412.; not. *l* Tom. II. p. 428.; not. *g* Tom. II. p. 466.; not. *c* Tom. II. p. 555.; not. *f* Tom. II. p. 563.

Brevem adnotationem criticam adjeci in margine, ut, et quibus locis et qua auctoritate innisus a textu vulgato recessissem, lectori esset manifestum. ne integrum Burtoni apparatum apponerem, causis sum prohibitus duabus: primum, quod id ab instituti mei rationibus videbam esse alienum, deinde quod magna hujus apparatus parte facile careri posse intelligebam. facile enim careas lectionibus codicis *g*, qui quidem liber quamquam e bono fonte deductus tam incredibili et negligentia et licentia scriptus est, ut ejus discrepantia bonam occupet partem adnotationis Burtonianae. in adornanda autem adnotatione critica secutus sum rationem hanc, primum, ut editionis Valesianae et Heinichenianae, deinde, ut librorum *c* et *h* adnotarem discrepantiam integram: ea tantummodo horum librorum diversitate omissa, quam e librariorum vel typographorum mendis obortam esse facile apparebat. praeterea lectiones adnotavi multas, quas ipse quidem improbarem, sed aliqua de causa notatu dignas esse existumarem. praecipue id factum est locis difficilioribus vel corruptis, ubi integram lectionis discrepantiam adnotandam esse censui. ubi nihil adnotatum est, lectores ita, velim, existument, lectionis discrepantiam aut exstare nullam, aut, si qua exstet, meo quidem judicio nullam ejus rationem esse habendam.

Unum addo de libris *b* et *d*. horum librorum Burtonus non habuit, ut plus semel ipse fatetur *), collationem integram atque suam: non habuit nisi Valesianam. eo magis mirari subit, quod idem ille plurimis locis, ubi nihil enotatum est a Valesio, illorum librorum lectiones apposuit. scilicet conjectura eas assecutus est: plerumque enim, ubi *c* et *f* inter se consentiunt, congruunt cum iis etiam *b* et *d*, id quod facile potest animadverti. at ille non debebat, quae conjectura tantum asse-

*) Cf. ejusdem not. *z* Tom. I. p. 119.; not. *x* Tom. I. p. 202.

cutus erat, affirmare pro certo: quare haec vana Burtoni adnotata expunxi omnia, praeterquam si diserto Valesii testimonio niterentur.

Indices adjeci locupletissimos, haud depromptos illos e Valesii vel Heinichenii editionibus, sed de integro conditos et quam accuratissime confectos. et quum totius instituti ratione, ne commentarios adderem, prohiberer, in indices conjeci multa, quae ad rectiorem scriptoris interpretationem pertinere viderentur.

Superest, ut siglorum, quibus usus sum, explicationem adjiciam. significatur igitur littera

a Codex Regius Bibliothecae Parisiensis n. 1436, saec. XIII, excussus primum a Roberto Stephano, post a Valesio, collatus iterum in usum Burtoni, (cf. ejusd. adnot. ad Eus. de mart. Palaest. c. 9. p. 616. 618). cf. de eo codice Stroth. Praef. p. IX. Heinichen. Proleg. p. XI.

b Codex Mediceus, ibid. n. 1434, saec. XVI, a Valesio collatus. cf. Stroth. Praef. p. XI, Heinichen. Proleg. p. XIII.

c Codex Mazarinaeus, ibid. n. 1430, saec. X, primum a Valesio, iterum in usum Burtoni collatus. cf. Stroth. Praef. p. IX, Heinichen. Proleg. p. XI.

d Codex Fuketianus, ibid. n. 1435, saec. XVI, collatus a Valesio. cf. Stroth. Praef. p. XI. Heinichen. Proleg. p. XIII.

e Codex Bibl. Reg. Paris. n. 1431, saeculi X, si credere libet Montefalconio (Palaeogr. gr. p. 46), collatus in usum Burtoni.

f Codex apud Valesium Savilianus, hodie asservatus in Bibliotheca Bodlejana n. 2278, a Burtono denuo collatus. cf. Stroth. Praef. p. XII. Heinichen. Proleg. p. XIV.

g Codex olim Regiae Societatis, nunc Musei Britannici, collatus a Burtono.

h Codex Venetus n. 338, saec. X, collatus in usum Burtoni.

i Codex Florent. Bibl. Laurent., Plut. LXX, 7., collatus in usum Burtoni.

k Codex Florent. Bibl. Laurent., Plut. LXX, 20., collatus in usum Burtoni.

m Jonesii lectiones ad calcem editionis Readingianae, desumtae tantum non omnes e margine editionis Genevensis. cf. Stroth. p. XVI. Hein. p. XVII.

n Codex Castellani ad calcem ed. Reading. cf. Stroth. p. XVIII. Hein. p. XVIII.

o Schedae quas appellavit Valesius Bibliothecae Regiae. cf. Stroth. p. XIII. Hein. p. XIV.

p Variae lect. Ed. Stephanianae.

q Codex Bibl. Reg. Paris. 1437, cujus collatio adjecta est calci ed. Burtonianae.

r Codex Vaticanus, aliquoties a Valesio citatus.

s Codex Venetus Strothii. cf. Stroth. p. XV. Hein. p. XVI.

t Margo ed. Genevensis. cf. Stroth. p. XVI. Hein. p. XVII.

u Bongarsii lectiones in marg. ed. Genev. cf. Stroth. p. XVI. Hein. p. XVII.

v Christophorsoni lectiones, quae vel in marg. ed. Genev. adnotatae, vel in ejus versione latina expressae sunt. cf. Stroth. p. XIV. XXIX. Hein. p. XVI. XXXI.

x Codex Dresdensis Bibl. Reg., seculi XII, scrin. A. nro. 85, (cf. Gersdorfii Ep. Crit. p. VI), cujus collationem quamquam non integram communicavere Gersdorfius (in Ep. Crit. ad Heinichenium) et Heinichenius (in Suppl. notar.).

C Codices Eusebii quotquot adhuc collati sunt.

B Editio Burtoni (Eus. H. E. ad codices manuscriptos recensuit Ed. Burton. II Voll. Oxon. 1838. Textus editionis Burtonianae iterum prodiit, omisso apparatu critico, additis Valesii et Heinichenii commentariis, Oxon. 1845.)

E Editiones Eusebiani operis ante meam omnes.

G Editio Genevensis anni 1612.

G[a] Gersdorfius in Epistola critica, quae editionis Heinichenianae volumini tertio p. I—XVI inserta est.

H Heinichenianae editionis (Lips. 1827—28. 3 Voll.) textus.

H[a] Heinichenii adnotationes et retractiones, quae vel in ejus commentariis vel in adjecta variarum lectionum appendice (Tom. III. p. 303—327), vel in ejusdem excursibus, vel in Addendis et Corrigendis (Tom. III. p. 549—563) continentur.

H[b] Heinichenii Supplementa (Supplementa notarum ad Eusebii hist. eccl. et Excerpta ex editione Burtoniana, cum collatione codicis Dresdensis, ed. F. A. Heinichen. Lips. 1840).

K Kimmelius in libro, quem scripsit „de Rufino Eusebii interprete,“ ediditque Gerae 1838.

N Nicephori Hist. Eccl. (ed. Fronto Ducaeus, Paris. 1630).

R Rufini versio latina, ad quam conferendam nos usi sumus editione Frobeniana (Basil. 1544).

R[a] Routh, reliquiae sacrae. Oxonii 1814—18. 4 Voll.

S Editio Roberti Stephani (Paris. 1544).

S[a] Editio Strothii (Vol. I. Halae 1779).

V Textus Valesii, cujus prima editio prodiit Parisiis 1659, altera proximo post Valesii obitum anno 1677, auctis haec emendatisque commentariis, sed in textu paene nihil immutata.

V[a] Valesius in ádnotationibus.

Z Editio Zimmermanni (Francof. 1822).

Scribebam Tubingae mense Julio a. 1852.

A. S.

EUSEBII

HISTORIAE

ECCLESIASTICAE

LIBRI X.

Ε Υ Σ Ε Β Ι Ο Υ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος ά.

CAP. 1.

Τίς τῆς ἐπαγγελίας ὑπόθεσις.

Τὰς τῶν ἱερῶν ἀποστόλων διαδοχὰς σὺν καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ σωτῆρος 1
ἡμῶν καὶ εἰς ἡμᾶς διηνυσμένοις χρόνοις, ὅσα τε καὶ πηλίκα πραγματευ-
θῆναι κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν λέγεται, καὶ ὅσοι ταύτης δια-
πρεπῶς ἐν ταῖς μάλιστα ἐπισημοτάταις παροικίαις ἡγήσαντό τε καὶ προέ-
στησαν, ὅσοι τε κατὰ γενεὰν ἑκάστην ἀγράφως ἢ καὶ διὰ συγγραμμάτων
τὸν θεῖον ἐπρέσβευσαν λόγον, τίνες τε καὶ ὅσοι καὶ ὁπηνίκα νεωτερο-
ποιίας ἱμέρῳ, πλάνης εἰς ἔσχατον ἐλάσαντες, ψευδωνύμου γνώσεως εἰση-
γητὰς ἑαυτοὺς ἀνακεκηρύχασιν, ἀφειδῶς οἷα λύκοι βαρεῖς τὴν Χριστοῦ
ποίμνην ἐπεντρίβοντες, προσέτι τούτοις καὶ τὰ παραυτίκα τῆς κατὰ τοῦ 2
σωτῆρος ἡμῶν ἐπιβουλῆς τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος περιελθόντα, ὅσα τε
αὖ καὶ ὁποῖα καὶ καθ᾽ οὓς χρόνους πρὸς τῶν ἐθνῶν ὁ θεῖος πεπολέ-
μηται λόγος, καὶ πηλίκοι κατὰ καιροὺς τὸν δι᾽ αἵματος καὶ βασάνων
ὑπὲρ αὐτοῦ διεξῆλθον ἀγῶνα, τά τ᾽ ἐπὶ τούτοις καὶ καθ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς
μαρτύρια, καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσιν ἵλεω καὶ εὐμενῆ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀντί-
ληψιν γραφῇ παραδοῦναι προῃρημένος, οὐκ ἄλλοθεν ἢ ἀπὸ πρώτης ἄρξο-
μαι τῆς κατὰ τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τοῦ

---

11. *κατά*] *καὶ κατὰ h.* | 13. *ἔσχατον bcdefhikovVHB*, *ἔσχατα aqS.* | 14. post *τὴν* add. *τε̃ fGVH*, om. *aeghikqSB.* | 15. *προσέτι*] *πρὸς ἐπὶ fghik.* | 16. post *ἡμῶν* add. *ἕνεκεν aeoSVH*, om. *bdfghikBK* (de Ruf. pag. 505) *Hb*. hiat *c* teste Burtono. | 17. *καὶ καθ᾽ ἃς bcdfvBHb*, *καὶ καθ᾽ οἵας ik*, *καθ᾽ ἃς τε hoVH*, *καθ᾽ οἵας τε aeqSSa*. | 18. *πηλίκοι*] *ὁπηλίκοι gh.* | *τὸν — ἀγῶνα aehikqSB*, *τὰς — ἀγῶνας cfgvVH.* | 22. *τοῦ θεοῦ fghi* (sed is verba *τὸν Χριστὸν τ. θ.* in margine tantum habet, teste Gronovio) *kVSaHB*, *θεὸν aq*, *καὶ θεὸν e* (a sec. man.) *S*. hiat *c*, et de *bd* non constat. hinc verba *τοῦ θεοῦ* delenda esse censet *Hb*.

3 θεοῦ οἰκονομίας. ἀλλά μοι συγγνώμην ἤδη εὐγνωμόνων ἐντεῦθεν ὁ λόγος
αἰτεῖ, μεῖζον ἢ καθ᾽ ἡμετέραν δύναμιν ὁμολογῶν εἶναι, τὴν ἐπαγγελίαν
ἐντελῆ καὶ ἀπαράλειπτον ὑποσχεῖν, ἐπεὶ καὶ πρῶτοι νῦν τῆς ὑποθέσεως
ἐπιβάντες οἷά τινα ἐρήμην καὶ ἀτριβῆ ἰέναι ὁδὸν ἐγχειροῦμεν, θεὸν μὲν
ὁδηγὸν καὶ τὴν τοῦ κυρίου συνεργὸν σχήσειν εὐχόμενοι δύναμιν, ἀνθρώπων
γε μὴν οὐδαμῶς εὑρεῖν οἷοί τε ὄντες ἴχνη γυμνὰ τὴν αὐτὴν ἡμῖν προω-
δευκότων, μὴ ὅτι σμικρὰς αὐτὸ μόνον προφάσεις, δι᾽ ὧν ἄλλος ἄλλως
ὧν διηνύκασι χρόνων μερικὰς ἡμῖν καταλελοίπασι διηγήσεις, πόῤῥωθεν
ὡσπερεὶ πυρσοὺς τὰς ἑαυτῶν προανατείνοντες φωνάς, καὶ ἄνωθέν ποθεν
ὥσπερ ἐξ ἀπόπτου καὶ ἀπὸ σκοπιᾶς βοῶντες καὶ διακελευόμενοι, ᾗ χρὴ
βαδίζειν καὶ τὴν τοῦ λόγου πορείαν ἀπλανῶς καὶ ἀκινδύνως εὐθύνειν.
4 ὅσα τοίνυν εἰς τὴν προκειμένην λυσιτελήσειν ὑπόθεσιν ἡγούμεθα, τῶν
αὐτοῖς ἐκείνοις σποράδην μνημονευθέντων ἀναλεξάμενοι, καὶ ὡσὰν ἐκ
λογικῶν λειμώνων τὰς ἐπιτηδείους αὐτῶν τῶν πάλαι συγγραφέων ἀπαν-
θισάμενοι φωνάς, δι᾽ ὑφηγήσεως ἱστορικῆς πειρασόμεθα σωματοποιῆσαι,
ἀγαπῶντες, εἰ καὶ μὴ ἁπάντων, τῶν γοῦν μάλιστα διαφανεστάτων τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν ἀποστόλων τὰς διαδοχὰς κατὰ τὰς διαπρεπούσας καὶ ἔτι
5 καὶ νῦν μνημονευομένας ἐκκλησίας ἀνασωσαίμεθα. ἀναγκαιότατα δέ μοι
πονεῖσθαι τὴν ὑπόθεσιν ἡγοῦμαι, ὅτι μηδένα πω εἰς δεῦρο τῶν ἐκκλησια-
στικῶν συγγραφέων διέγνων περὶ τοῦτο τῆς γραφῆς σπουδὴν πεποιημένον
τὸ μέρος· ἐλπίζω δ᾽ ὅτι καὶ ὠφελιμωτάτη τοῖς φιλοτίμοις περὶ τὸ χρη-
6 στομαθὲς τῆς ἱστορίας ἔχουσιν ἀναφανήσεται. ἤδη μὲν οὖν τούτων καὶ
πρότερον ἐν οἷς διετυπωσάμην χρονικοῖς κανόσιν ἐπιτομὴν κατεστησάμην,
πληρεστάτην δ᾽ οὖν ὅμως αὐτῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡρμήθην τὴν ἀφή-
7 γησιν ποιήσασθαι. καὶ ἄρξεταί γέ μοι ὁ λόγος, ὡς ἔφην, ἀπὸ τῆς κατὰ

---

1. *ἤδη* om. *eho*, atque in *b* expunctum est ab eadem manu. | *εὐγνωμόνων* *BH^{b}*, *εὐγνωμονῶν VH*, om. *aqS*. | 2. *μεῖζον a* (a pr. man.) *goVH*, *μείζω a* (a sec. man.) *q$SS^{a}H^{a}$*, *μείζων e*, *μείζονα bcdfhikBK* (de Ruf. p. 276), »majora« *R*. | 3. *καὶ*] *τε καὶ hik*. | *ὑποσχεῖν ehik*, *ὑποσχήσειν acfgvVHB*, *ὑπόσχεσιν S*. | 6. post *προωδευκότων* add. *ὁδὸν a* (in marg.) *fgE*, om. *aehik*: de *bd* non constat, et folium primum codicis *c* (in quo additur *ὁδόν*) recens est. | 9. *προανατείνοντες* *cfikBH^{b}*, *προανατείναντες aehSVS^{a}H*. | 10. *σκοπιᾶς acfgSVHB*, *σκοπῆς* *hik*. | 12. *λυσιτελήσειν ὑπόθεσιν bcdf* (is *λυσιτελέσειν*) *VH*, *ὑπόθεσιν λυσιτελή-σειν a* (a sec. man.) *hqS*, *ὑπόθεσιν λυσιτελεῖν a* (a pr. m.) *egikotB*. | 14. *ἀπαν-θισάμενοι*] *ἀπανθησάμενοι bhS*. | 16. *γοῦν*] *δ᾽ οὖν aehikS*. | 17. *καὶ ἔτι καὶ νῦν* *cfVS^{a}HH^{b}*, *ἔτι καὶ νῦν* (om. *καὶ* ante *ἔτι*) *ghikB*, *ἔτι καὶ νῦν καὶ aeqS*, *καὶ ἔτι νῦν* conj. *S^{a}*. Burtoni adnotatio mendo laborat vel calami vel typographi: quippe non post *ἔτι*, sed post *διαπρ.* inseruit Valesius vocem *καί*. | 21. *φιλο-τίμοις*] fort. *φιλοτίμως*. | 25. *μοι*] *μὴν h*.

τὸν σωτῆρα Χριστὸν ἐπινοουμένης ὑψηλοτέρας τε καὶ κρείττονος ἢ κατὰ
ἄνθρωπον οἰκονομίας τε καὶ θεολογίας. καὶ γὰρ οὖν τὸν γραφῇ μέλλοντα 8
τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑφηγήσεως παραδώσειν τὴν ἱστορίαν, ἄνωθεν ἐκ πρώτης τῆς κατ' αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὅτι περ ἐξ αὐτοῦ καὶ προσωνυμίας ἠξιώθημεν, θειοτέρας ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς πολλοῖς οἰκονομίας ἀναγκαῖον ἂν εἴη κατάρξασθαι.

CAP. 2.

Ἐπιτομὴ κεφαλαιώδης περὶ τῆς κατὰ τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προϋπάρξεώς τε καὶ θεολογίας.

Διττοῦ δὲ ὄντος τοῦ κατ' αὐτὸν τρόπου, καὶ τοῦ μὲν σώματος 1
ἐοικότος κεφαλῇ, ᾗ θεὸς ἐπινοεῖται, τοῦ δὲ ποσὶ παραβαλλομένου, ᾗ τὸν ἐν ἡμῖν ἄνθρωπον ὁμοιοπαθῆ τῆς ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκεν ὑπέδυ σωτηρίας, γένοιτ' ἂν ἡμῖν ἐντεῦθεν ἐντελὴς ἡ τῶν ἀκολούθων ὑπόθεσις, εἰ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας ἁπάσης ἀπὸ τῶν κεφαλαιωδεστάτων καὶ κυριωτάτων τοῦ λόγου τὴν ὑφήγησιν ποιησαίμεθα. ταύτῃ δὲ ἤδη καὶ τῆς Χριστιανῶν ἀρχαιότητος τὸ παλαιὸν ὁμοῦ καὶ θεοπρεπὲς τοῖς νέαν αὐτὴν καὶ ἐκτετοπισμένην, χθὲς καὶ οὐ πρότερον φανεῖσαν ὑπολαμβάνουσιν ἀναδειχθήσεται.

Γένους μὲν οὖν καὶ ἀξίας, αὐτῆς τε οὐσίας τῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ 2
φύσεως οὔτις ἂν εἰς ἔκφρασιν αὐτάρκης γένοιτο λόγος. ᾗ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ θεῖον ἐν προφητείαις „τὴν γενεὰν αὐτοῦ,“ φησί, „τίς διηγήσεται;“ ὅτι δὴ οὔτε τὸν πατέρα τις ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὔτ' αὖ τὸν υἱόν τις
γνῴη ποτὲ κατ' ἀξίαν, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ. τό τε φῶς 3
τὸ προκόσμιον καὶ τὴν πρὸ αἰώνων νοερὰν καὶ οὐσιώδη σοφίαν, τόν τε ζῶντα καὶ ἐν ἀρχῇ παρὰ τῷ πατρὶ τυγχάνοντα θεὸν λόγον τίς ἂν πλὴν τοῦ πατρὸς καθαρῶς ἐννοήσειε, πρὸ πάσης κτίσεως καὶ δημιουργίας ὁρωμένης τε καὶ ἀοράτου τὸ πρῶτον καὶ μόνον τοῦ θεοῦ γέννημα, τὸν τῆς κατ' οὐρανὸν λογικῆς καὶ ἀθανάτου στρατιᾶς ἀρχιστράτηγον, τὸν τῆς μεγάλης βουλῆς ἄγγελον, τὸν τῆς ἀῤῥήτου γνώμης τοῦ πατρὸς ὑπουργόν,

---

1. σωτῆρα om. *ehik*, fort. recte. | ὑψηλοτέρας τε om. *h*. | 2. οὖν om. *egh*. | 12. ἐν om. *ghi* (a sec. man.) *k*, fort. recte. | αὐτῶν ἕνεκεν *cfghikB*, ἕνεκεν αὐτῶν *aSVSaH*. | 13. ἐντεῦθεν om. *a* (a pr. m.) *ehik*. | ὑπόθεσις *cfvBHb*, διήγησις *ac* (in m.) *ehSVSaH*. | 15. ἤδη om. *ehik*. | 18. τῆς om. *aeghS*. | 20. τὴν γενεὰν — Jes. 53, 8. | 21. ὅτε τὸν πατέρα — cf. Matth. 11, 27. Luc. 10, 22. | 22. γνῴη *cfhVHB*, γνοίη *ik*, ἔγνω *eS*, ἔγνω (sic) superscripto η *aq*. | 23. πρὸ αἰώνων] προαιώνιον *abeo*. | 24. θεόν *CRVHB*, θεοῦ *vS*. | 26. πρῶτον καὶ *cfgSVSaHB*, om. *aehikopt*. | καὶ μόνον τῷ θεῷ om. *g*, καὶ μόνον uncis includi mavult *Hb* praeeunte *Sa*. | 28. ὑπουργὸν] τελειωτὴν *aoqS*: cf. *K* de Ruf. p. 268.

τὸν τῶν ἁπάντων σὺν τῷ πατρὶ δημιουργὸν, τὸν δεύτερον μετὰ τὸν
πατέρα τῶν ὅλων αἴτιον, τὸν τοῦ θεοῦ παῖδα γνήσιον καὶ μονογενῆ, τὸν
τῶν γεννητῶν ἁπάντων κύριον καὶ θεὸν καὶ βασιλέα, τὸ κῦρος ὁμοῦ καὶ
τὸ κράτος αὐτῇ θεότητι καὶ δυνάμει καὶ τιμῇ παρὰ τοῦ πατρὸς ὑπο-
δεδεγμένον, ὅτι δὴ κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ μυστικὰς τῶν γραφῶν θεολο-
γίας „ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν
ὁ λόγος· πάντα δἰ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν.“
4 τοῦτό τοι καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς, ὡςὰν προφητῶν ἁπάντων παλαιότατος,
θείῳ πνεύματι τὴν τοῦ παντὸς οὐσίωσίν τε καὶ διακόσμησιν ἀπογράφων,
τὸν κοσμοποιὸν καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων αὐτῷ δὴ τῷ Χριστῷ, καὶ οὐδὲ
ἄλλῳ ἢ τῷ θείῳ δηλαδὴ καὶ πρωτογόνῳ ἑαυτοῦ λόγῳ τὴν τῶν ὑποβε-
βηκότων ποίησιν παραχωροῦντα διδάσκει, αὐτῷ τε κοινολογούμενον ἐπὶ
τῆς ἀνθρωπογονίας. „εἶπε γὰρ,“ φησὶν, „ὁ θεὸς, ποιήσωμεν ἄνθρωπον
5 κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν.“ ταύτην δὲ ἐγγυᾶται τὴν φωνὴν
προφητῶν ἄλλος, ὧδέ πως ἐν ὕμνοις θεολογῶν „αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννή-
θησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν,“ τὸν μὲν πατέρα καὶ ποιητὴν
εἰςάγων ὡςὰν πανηγεμόνα, βασιλικῷ νεύματι προςτάττοντα, τὸν δὲ τȣτῳ
δευτερεύοντα θεῖον λόγον, οὐχ ἕτερον τοῦ πρὸς ἡμῶν κηρυττομένου, ταῖς
6 πατρικαῖς ἐπιτάξεσιν ὑπουργοῦντα. τοῦτον καὶ ἀπὸ πρώτης ἀνθρωπογο-
νίας πάντες, ὅσοι δὴ δικαιοσύνῃ καὶ θεοσεβείας ἀρετῇ διαπρέψαι λέγονται,
ἀμφί τε τὸν μέγαν θεράποντα Μωϋσέα, καὶ πρό γε αὐτοῦ πρῶτος
Ἀβραὰμ, τούτου τε οἱ παῖδες καὶ ὅσοι μετέπειτα δίκαιοι πεφήνασι καὶ
προφῆται, καθαροῖς διανοίας ὄμμασι φαντασθέντες ἔγνωσάν τε καὶ οἷα
7 θεοῦ παιδὶ τὸ προςῆκον ἀπένειμαν σέβας. αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς ἀποῤῥαθυ-
μῶν τῆς τοῦ πατρὸς εὐσεβείας διδάσκαλος τοῖς πᾶσι τῆς πατρικῆς καθί-
στατο γνώσεως. ὤφθαι γοῦν κύριος ὁ θεὸς ἀνείρηται οἷά τις κοινὸς ἄν-
θρωπος τῷ Ἀβραὰμ καθημένῳ παρὰ τὴν δρῦν τὴν Μαμβρῆ. ὁ δ᾽ ὑπο-

1. *δεύτερον*] om. *aoqS*. | 3. post *βασιλέα* add. *τὸν VH*, om. *CSS*^{a}*B*. | 6. *ἐν ἀρχῇ* — Joh. 1, 1. | post *θεὸς ἦν ὁ λόγος* add. *ȣ̑τος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν aeqS*, om. ceteri. | 10. *ȣ̓δὲ*] *ȣ̓δενὶ fmv* et duo codd. Scaligeri. | 12. *ἐπὶ*] *περὶ aeS*. | 13. *εἶπε γὰρ* — Gen. 1, 26. | 15. *αὐτὸς εἶπε* — Ps. 32 (33), 9. | 16. post *πατέρα* add. *τῶν ὅλων hi* (a sec. m.) *k*. | 18. *θεῖον abcdfgkv Zonar.* (cujus locum apposuit Heinichen. Proleg. Tom. I. p. xc) *VS*^{a}*HB*, *θεȣ̑ S*, *θεὸν ehio*. | 19. *ἐπιτάξεσιν*] *ὑποτάξεσιν h*. | post *καὶ* additur volgo *οἱ*, om. *eghik*. | post *ἀπὸ* add. *τῆς cfvVS*^{a}*HB*, om. *aeghikqS* probante *B*. Cf. I, 4. p. 16, 14.: *ἐκ πρώτης ἀνθρωπογονίας* | 20. *δικαιοσύνῃ acfikVHB*, *δικαιοσύνης eghSS*^{a}. | 23. *φαντασθέντες*] *φωτισθέντες f* (in m.) *ptv* et duo codd. Scaligeri, *φαντασιωθέντες h*. | 25. *καθίστατο bchV*^{a}*S*^{a}*Z*, *καθίσταται aegikoSVHB*, *γέγονε dfv*. | 26. *ὤφθαι*] *ὤφθη aegqS*. | *ἀνείρηται* — Gen. 18, 1.

πεσὼν αὐτίκα καίτοιγε ἄνθρωπον ὀφθαλμοῖς ὁρῶν προςκυνεῖ μὲν ὡς θεὸν,
ἱκετεύει δὲ ὡς κύριον, ὁμολογεῖ τε μὴ ἀγνοεῖν ὅστις εἴη, ῥήμασιν αὐτοῖς
λέγων· „κύριε ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, οὐ ποιήσεις κρίσιν;“ εἰ γὰρ 8
μηδεὶς ἐπιτρέποι λόγος τὴν ἀγέννητον καὶ ἄτρεπτον οὐσίαν θεοῦ τοῦ
παντοκράτορος εἰς ἀνδρὸς εἶδος μεταβάλλειν, μηδ᾽ αὖ γεννητοῦ μηδενὸς
φαντασίᾳ τὰς τῶν ὁρώντων ὄψεις ἐξαπατᾶν, μηδὲ μὴν ψευδῶς τὰ τοιαῦτα
πλάττεσθαι τὴν γραφὴν, θεὸς καὶ κύριος ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν καὶ
ποιῶν κρίσιν ἐν ἀνθρώπε ὁρώμενος σχήματι, τίς ἂν ἕτερος ἀναγορεύοιτο,
εἰ μὴ φάναι θέμις τὸ πρῶτον τῶν ὅλων αἴτιον, ἢ μόνος ὁ προὼν αὐτε
λόγος; περὶ οὗ καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀνείρηται· „ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτε,
καὶ ἰάσατο αὐτοὺς, καὶ ἐῤῥύσατο αὐτοὺς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.“
τοῦτον δεύτερον μετὰ τὸν πατέρα κύριον σαφέστατα Μωϋσῆς ἀναγορεύει 9
λέγων· „ἔβρεξε κύριος ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ
κυρίου.“ τοῦτον καὶ τῷ Ἰακὼβ αὖθις ἐν ἀνδρὸς φανέντα σχήματι θεὸν
ἡ θεία προςαγορεύει γραφὴ, φάσκοντα τῷ Ἰακώβ· „οὐκέτι κληθήσεται
τὸ ὄνομά σου Ἰακὼβ, ἀλλ᾽ Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐνίσχυσας
μετὰ θεοῦ.“ ὅτε καὶ ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου εἶδος
θεοῦ, λέγων· „εἶδον γὰρ τὸν θεὸν πρόςωπον πρὸς πρόςωπον, καὶ ἐσώθη ἡ
ψυχή με.“ καὶ μὴν ἐδ᾽ ὑποβεβηκότων ἀγγέλων καὶ λειτεργῶν θεε τὰς ἀνα- 10
γραφείσας θεοφανείας ὑπονοεῖν θέμις. ἐπεὶ καὶ τούτων ὅταν τις ἀνθρώποις
παραφαίνηται, οὐκ ἐπικρύπτεται ἡ γραφὴ, ὀνομαστὶ οὐ θεὸν, οὐδὲ μὴν
κύριον, ἀλλ᾽ ἀγγέλους χρηματίσαι λέγουσα, ὡς διὰ μυρίων μαρτυριῶν
πιστώσασθαι ῥᾴδιον. τοῦτον καὶ Μωϋσέως διάδοχος Ἰησοῦς ὡσὰν τῶν 11
οὐρανίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων τῶν τε ὑπερκοσμίων δυνάμεων ἡγού-
μενον, καὶ ὡσανεὶ τοῦ πατρὸς ὕπαρχον, τὰ δευτερεῖα τῆς κατὰ πάντων
βασιλείας τε καὶ ἀρχῆς ἐμπεπιστευμένον, ἀρχιστράτηγον δυνάμεως κυρίου
ὀνομάζει, οὐκ ἄλλως αὐτὸν ἢ αὖθις ἐν ἀνθρώπου μορφῇ καὶ σχήματι

---

3. κύριε — Gen. 18, 25. | 4. ἀγέννητον *aehvSVS^aHB*, ἀγένητον *cfg*. | 5. γεννητε] γενητε *eg*. 10. ἀπέστειλε — Ps. 106 (107), 20. | 13. ἔβρεξε — Gen. 19, 24. | 15. οὐκέτι — Gen. 32, 28. | 18. εἶδον — Gen. 32, 30. | ἡ ψυχή μου *cfiVHB*, με ἡ ψυχή *aeghkq LXX SS^a H^b*. | 20. ἐπεὶ *cfgVH*, ἐπειδὴ *aeqSS^aB*, ἐπεὶ δὴ *hik*. | ὅταν *cfgVHB*, ὅτε *aehikqSS^a*. | 21. παραφαίνηται] παραφαίνεται *aehq*. | 22. μαρτυριῶν om. *a* (is add. in marg.) *eg*. | 23. ὡςὰν in optimo cod. Maz. (sive *c*) semper scribi conjunctim, quoties ponatur pro tanquam, adnotat Valesius ad I, 11. not. 3. | 25. ὡσανεὶ τε πατρὸς ὕπαρχον *hmS^aZH^aB*, ὡςανεὶ τ. π. ὑπάρχοντα *H^b*, ὡσὰν εἰκόνα τοῦ πατρὸς ὑπάρχοντα *ik*, ὡσανεὶ τ. π. ὑπάρχοντα ἰσοκλεῆ *aeoq*, ὡσανεὶ τ. π. ὑπάρχοντα δύναμιν καὶ σοφίαν *bcdfg Zonar. VH*, ὡσανεὶ τ. π. ὑπάρχοντα δύναμιν καὶ σοφίαν ἰσοκλεῆ *S*. | ante τὰ δευτερεῖα add. καὶ ceteri codices praeter *h*.

12 θεωρήσας. γέγραπται γοῦν· „καὶ ἐγενήθη, ὡς ἦν Ἰησοῦς ἐν Ἱεριχῷ, καὶ
ἀναβλέψας ὁρᾷ ἄνθρωπον ἑστηκότα κατέναντι αὐτοῦ, καὶ ἡ ῥομφαία
ἐσπασμένη ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ προςελθὼν Ἰησοῦς εἶπεν· ἡμέτερος εἶ ἢ
τῶν ὑπεναντίων; καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐγὼ ἀρχιστράτηγος δυνάμεως κυρίου
νυνὶ παραγέγονα. καὶ Ἰησοῦς ἔπεσεν ἐπὶ πρόςωπον ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εἶπεν
αὐτῷ· δέσποτα, τί προςτάσσεις τῷ σῷ οἰκέτῃ; καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιστράτηγος
κυρίου πρὸς Ἰησοῦν· λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος,
13 ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, τόπος ἅγιός ἐστι.“ ἔνθα καὶ ἐπιστήσεις ἀπὸ τῶν
αὐτῶν ῥημάτων, ὅτι μὴ ἕτερος οὗτος εἴη τοῦ καὶ Μωϋσεῖ κεχρηματι-
κότος, ὅτι δὴ αὐτοῖς ῥήμασι καὶ ἐπὶ τῷδέ φησιν ἡ γραφή· „ὡς δὲ εἶδε
κύριος ὅτι προςάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν κύριος ἐκ τοῦ βάτου λέγων,
Μωϋσῆ, Μωϋσῆ· ὁ δὲ εἶπε· τί ἐστι; καὶ εἶπε· μὴ ἐγγίσῃς ὧδε· λῦσον
τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας ἐπ' αὐ-
τοῦ, γῆ ἁγία ἐστί. καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου,
14 ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ.“ καὶ ὅτι γέ ἐστιν
οὐσία τις προκόσμιος ζῶσα καὶ ὑφεστῶσα, ἡ τῷ πατρὶ καὶ θεῷ τῶν ὅλων
εἰς τὴν τῶν γενητῶν ἁπάντων δημιουργίαν ὑπηρετησαμένη, λόγος θεοῦ καὶ
σοφία χρηματίζουσα, πρὸς ταῖς τεθειμέναις ἀποδείξεσιν ἔτι καὶ αὐτῆς ἐξ
ἰδίου προσώπου τῆς σοφίας ἐπακοῦσαι πάρεστι, διὰ Σολομῶντος λευκό-
τατα ὧδέ πως τὰ περὶ ἑαυτῆς μυσταγωγούσης· „ἐγὼ ἡ σοφία κατεσκή-
νωσα βουλὴν καὶ γνῶσιν, καὶ ἔννοιαν ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην· δι' ἐμοῦ βασι-
λεῖς βασιλεύουσι, καὶ οἱ δυνάσται γράφουσι δικαιοσύνην· δι' ἐμοῦ μεγι-
15 στᾶνες μεγαλύνονται, καὶ τύραννοι δι' ἐμοῦ κρατοῦσι γῆς.“ οἷς ἐπιλέγει·
„κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος
ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ, πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ προελθεῖν
τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τῦ ὄρη ἑδρασθῆναι, πρὸ δὲ πάντων βουνῶν
γεννᾷ με. ἡνίκα ἡτοίμαζε τὸν οὐρανὸν, συμπαρήμην αὐτῷ, καὶ ὡς ἀσφαλεῖς
ἐτίθει πηγὰς τῆς ὑπ' οὐρανὸν, ἤμην παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα. ἐγὼ ἤμην ᾗ

1. καὶ ἐγενήθη — Jos. 5, 13. | 2. κατέναντι cfghikvVS[a]H, ἐναντίον ae LXX S. | 5. post πρόσωπον add. αὐτοῦ h. | 8. post ἐστι add. καὶ γῆ ἁγία ἐστὶν aeq S. | 9. αὐτῶν om. h. | 10. γραφή — Exod. 3, 4. | 14. τῶν πατέρων cfikVH, τοῦ πατρός a (is πατέρος) egh LXX SS[a]B. | 15. ὁ add. cefgkVHB, om. ahi (a sec. man.) LXX SS[a]. | 16. ἡ om. aeS. | θεῷ] τῷ θεῷ h. | 17. γενητῶν acefgikB, γεννητῶν hSVS[a]H. | 19. Σολομῶντος cfhiSVS[a]B, Σολομῶνος aegk. | 20. ἐγὼ — Prov. 8, 12 seqq. | 23. δι' ἐμῦ post τύραννοι ponunt cfgik VHB, post καὶ aeSS[a], om. h. | 25. post ποιῆσαι add. πρὸ τῦ τὰς ἀβύσσυς ποιῆσαι hi (in marg.) kLXX. | 28. τῆς C LXX, τὰς S. | ἤμην] ἦν c. | παρ' bcdfghpt LXX S[a]ZB, σὺν aeikSVH.

προςέχαιρεν, καθημέραν δὲ ηὐφραινόμην ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ,
ὅτε ηὐφραίνετο τὴν οἰκουμένην συντελέσας.“ ὅτι μὲν οὖν προῆν, καὶ τισὶν 16
εἰ καὶ μὴ τοῖς πᾶσιν ὁ θεῖος λόγος ἐπεφαίνετο, ταῦθ᾽ ἡμῖν ὡς ἐν βρα-
χέσιν εἰρήσθω.

Τί δὴ οὖν οὐχὶ καθάπερ τανῦν, καὶ πάλαι πρότερον εἰς πάντας 17
ἀνθρώπους καὶ πᾶσιν ἔθνεσιν ἐκηρύττετο, ὧδε ἂν γένοιτο πρόδηλον. οὐκ
ἦν πω χωρεῖν οἷός τε τὴν τῦ Χριστῦ πάνσοφον καὶ πανάρετον διδασκα-
λίαν ὁ πάλαι τῶν ἀνθρώπων βίος. εὐθὺς μὲν γὰρ ἐν ἀρχῇ μετὰ τὴν 18
πρώτην ἐν μακαρίοις ζωὴν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἧττον τῆς θείας ἐντολῆς
φροντίσας, εἰς τουτονὶ τὸν θνητὸν καὶ ἐπίκηρον βίον καταπέπτωκε, καὶ
τὴν ἐπάρατον ταυτηνὶ γῆν τῆς πάλαι ἐνθέου τρυφῆς ἀντικατηλλάξατο,
οἵ τε ἀπὸ τούτου τὴν καθ᾽ ἡμᾶς σύμπασαν πληρώσαντες, πολὺ χείρους
ἀναφανέντες ἐκτὸς ἑνός που καὶ δευτέρου, θηριώδη τινὰ τρόπον καὶ βίον
ἀβίωτον ἐπανῄρηντο· ἀλλὰ καὶ οὔτε πόλιν οὔτε πολιτείαν, οὐ τέχνας, 19
οὐκ ἐπιστήμας ἐπὶ νοῦν ἐβάλλοντο, νόμων τε καὶ δικαιωμάτων καὶ προςέτι
ἀρετῆς καὶ φιλοσοφίας οὐδὲ ὀνόματος μετεῖχον, νομάδες δὲ ἐπ᾽ ἐρημίαις
οἷά τινες ἄγριοι καὶ ἀπηνεῖς διῆγον, τοὺς μὲν ἐκ φύσεως προςήκοντας
λογισμούς, τά τε λογικὰ καὶ ἥμερα τῆς ἀνθρώπων ψυχῆς σπέρματα αὐτο-
προαιρέτου κακίας ὑπερβολῇ διαφθείροντες, ἀνοσιουργίαις δὲ πάσαις ὅλους
σφᾶς ἐκδεδωκότες, ὡς τοτὲ μὲν ἀλληλοφθορεῖν, τοτὲ δὲ ἀλληλοκτονεῖν,
ἄλλοτε δὲ ἀνθρωποβορεῖν, θεομαχίας τε καὶ τὰς παρὰ τοῖς πᾶσι βοω-
μένας γιγαντομαχίας ἐπιτολμᾶν, καὶ γῆν μὲν ἐπιτειχίζειν οὐρανῷ δια-
νοεῖσθαι, μανίᾳ δὲ φρονήματος ἐκτόπου αὐτὸν τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν
πολεμεῖν παρασκευάζεσθαι. ἐφ᾽ οἷς τοῦτον ἑαυτοὺς ἄγουσι τὸν τρόπον 20
κατακλυσμοῖς αὐτοὺς καὶ πυρπολήσεσιν ὥσπερ ἀγρίαν ὕλην κατὰ πάσης
τῆς γῆς κεχυμένην θεὸς ὁ πάντων ἔφορος μετῄει, λιμοῖς τε συνεχέσι καὶ
λοιμοῖς, πολέμοις τε αὖ καὶ κεραυνῶν βολαῖς ἄνωθεν αὐτοὺς ὑπετέμνετο,
ὥσπερ τινὰ δεινὴν καὶ χαλεπωτάτην νόσον ψυχῶν πικροτέροις ἀνέχων τοῖς
κολαστηρίοις. τότε μὲν οὖν, ὅτε δὴ πολὺς ἦν ἐπικεχυμένος ὀλίγου δεῖν 21

1. προςέχαιρε καθημέραν. εὐφραινόμην δὲ *aehqRS*. | ἐνώπιον αὐτῦ *cfikv RVS*^{a}*HB*, ἐν προσώπῳ αὐτῦ *ghLXX*, om. *aeS*. | 8. γὰρ] γε *aehS*. | 13. ἐκτὸς *bcdfghikvBH*^{b}, πλὴν *aeoSVS*^{a}*H*. | βίον om. *h*. | 16. ὐδὲ] ἀλλ᾽ ὐδε *hi*. | ἐρημίαις *gh* non improbantibus *BH*^{b}, ἐρημίας ceteri. | 20. ἐκδεδωκότες *eghik SVS*^{a}*HB*, ἐκδεδώκεσαν *bcdf*. | 21. τοῖς add. *cghikB*, om. *aeSVS*^{a}*H*. | 23. ἐπὶ πάντων θεὸν *abcfgSVS*^{a}*HB*, ἐπὶ πᾶσι sine θεὸν *ehik* probante *B*. | 24. πολεμεῖν] ἐκπολεμεῖν *SS*^{a}*Z*. | ἐφ᾽ οἷς] ἐφ᾽ ὓς *aeopv*. | ἄγυσι *C*, ἄγοντας conj. *V*^{a}. | 25. κατακλυσμοῖς ἀ. κ. π.] κατακλυσμὸν αὐτοῖς καὶ πυρπόλησιν *h*, fortasse recte, dummodo scribatur μεθίει. | 26. post λιμοῖς τε add. αὐτοὺς *cfg*, om. *aehik*. | 29. ὅτε δὴ *acfSVS*^{a}*HB*, ὅτε καὶ *cg*, ὅτι δὴ καὶ *h*, ὅτε δὴ καὶ *ik*.

κατὰ πάντων ὁ τῆς κακίας κόρος, οἷα μέθης δεινῆς τὰς ἁπάντων σχεδὸν
ἀνθρώπων ἐπισκιαζούσης καὶ ἐπισκοτούσης ψυχάς, ἡ πρωτόγονος καὶ
πρωτόκτιστος τοῦ θεοῦ σοφία καὶ αὐτὸς ὁ προὼν λόγος φιλανθρωπίας
ὑπερβολῇ τοτὲ μὲν δι' ὀπτασίας ἀγγέλων τοῖς ὑποβεβηκόσι, τοτὲ δὲ καὶ
δι' ἑαυτοῦ οἷα θεοῦ δύναμις σωτήριος ἑνί που καὶ δευτέρῳ τῶν πάλαι
θεοφιλῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἄλλως ἢ δι' ἀνθρώπου μορφῆς, ὅτι μηδ' ἑτέρως
22 ἦν δυνατὸν, αὐτοῖς ὑπεφαίνετο. ὡς δ' ἤδη διὰ τούτων τὰ θεοσεβείας
σπέρματα εἰς πλῆθος ἀνδρῶν καταβέβλητο, ὅλον τε τὸ ἔθνος ἐπὶ τῇ
θεοσεβείᾳ προσανέχον ἀνέκαθεν ἐξ Ἑβραίων ὑπέστη τοῦτο, τούτοις μὲν
ὡςανεὶ πλήθεσιν ἔτι ταῖς παλαιαῖς ἀγωγαῖς ἐκδεδιῃτημένοις διὰ τοῦ προ-
φήτου Μωϋσέως εἰκόνας καὶ σύμβολα σαββάτου τινὸς μυστικοῦ καὶ περι-
τομῆς, ἑτέρων τε νοητῶν θεωρημάτων εἰςαγωγὰς, ἀλλ' οὐκ αὐτὰς ἐναρ-
23 γεῖς παρεδίδου τὰς μυσταγωγίας. ὡς δὲ τῆς παρὰ τούτοις νομοθεσίας
βοωμένης, καὶ πνοῆς δίκην εὐώδους εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους διαδιδομένης,
ἤδη τότε ἐξ αὐτῶν καὶ τοῖς πλείοσι τῶν ἐθνῶν διὰ τῶν πανταχόσε
νομοθετῶν τε καὶ φιλοσόφων ἡμέρωτο τὰ φρονήματα, τῆς ἀγρίας καὶ
ἀπηνοῦς θηριωδίας ἐπὶ τὸ πρᾷον μεταβεβλημένης, ὡς καὶ εἰρήνην βαθεῖαν
φιλίας τε καὶ ἐπιμιξίας πρὸς ἀλλήλους ἔχειν, τηνικαῦτα πᾶσι δὴ λοιπὸν
ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνεσιν, ὡςὰν προωφελημένοις
καὶ ἤδη τυγχάνουσιν ἐπιτηδείοις πρὸς παραδοχὴν τῆς τοῦ πατρὸς γνώ-
σεως, ὁ αὐτὸς δὴ πάλιν ἐκεῖνος ὁ τῶν ἀῤῥήτων διδάσκαλος, ὁ ἐν πᾶσιν
ἀγαθοῖς τοῦ πατρὸς ὑπουργὸς, ὁ θεῖος καὶ οὐράνιος τοῦ θεοῦ λόγος,
δι' ἀνθρώπου κατὰ μηδὲν σώματος οὐσίᾳ τὴν ἡμετέραν φύσιν διαλλάτ-
τοντος, ἀρχομένης τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἐπιφανεὶς, τοιαῦτα ἔδρασέ τε
καὶ ἔπαθεν, οἷα ταῖς προφητείαις ἀκόλουθα ἦν, ἄνθρωπον ὁμοῦ καὶ θεὸν
ἐπιδημήσειν τῷ βίῳ παραδόξων ἔργων ποιητὴν, καὶ τοῖς πᾶσιν ἔθνεσι
διδάσκαλον τῆς τοῦ πατρὸς εὐσεβείας ἀναδειχθήσεσθαι, τό τε παράδοξον
αὐτοῦ τῆς γενέσεως καὶ τὴν καινὴν διδασκαλίαν καὶ τῶν ἔργων τὰ θαυ-
μάσια, ἐπί τε τούτοις τοῦ θανάτου τὸν τρόπον, τήν τε ἐκ νεκρῶν ἀνά-

---

1. κόρος *abchoSVHBH*b, κάρος *dfiktNV*a*S*a*Z.* | 8. ἐπὶ τῇ *cfgpv VS*a*HH*b, ἐπὶ γῆς *aehikqSB.* | 9. ἀνέκαθεν ἐξ ἑβραίων ὑπέστη τοῦτο *acfgB* probante *H*b, ἐκ τῶν ἀνέκαθεν ἑβρ. ὑπέστη *ehkSVS*a*H.* | 10. τοῦ post διὰ add. *a* (a sec. man.) *cfSVS*a*H*, om. *eghikB.* | 12. νοητῶν *aeghikoSVHB*, μυστικῶν *bcdfpvS*a. | 15. τὰς om. *hik.* | 18. φιλίαν τε καὶ ἐπιμιξίαν *h.* | 21. ἀῤῥήτων *bcdf*, ἀρετῶν *ac* (in m.) *eghikvNSVS*a*HB.* | 25. ἔπαθεν *cfikN*, πέπονθεν *aeghSVS*a*HB.* | 26. τοῖς πᾶσιν *cfghikB*, πᾶσι τοῖς *aeSVS*a*H.* | 28. θαυμάσια *bcdfikvS*a, θαύματα *aeghmSVHB.* | 29. ἐπί τε] ἐπὶ δὲ *hik.*

στασιν, καὶ τὴν ἐπὶ πᾶσιν εἰς οὐρανοὺς ἔνθεον ἀποκατάστασιν αὐτοῦ
προκηρυττούσαις. τὴν γοῦν ἐπὶ τέλει βασιλείαν αὐτοῦ Δανιὴλ ὁ προφήτης 24
συνορῶν θείῳ πνεύματι ὧδέ πως ἐθεοφορεῖτο, ἀνθρωπινώτερον τὴν θεο-
πτίαν ὑπογράφων. „ἐθεώρουν γάρ,“ φησίν, „ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ
παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο. καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ
ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν, ὁ θρόνος αὐτοῦ φλὸξ
πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον. ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν
αὐτοῦ. χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρει-
στήκεισαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. κριτήριον ἐκάθισε καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν.“
καὶ ἑξῆς· „ἐθεώρουν,“ φησί, „καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ 25
ὡσεὶ υἱὸς ἀνθρώπȣ ἐρχόμενος, καὶ ἕως τȣ͂ παλαιȣ͂ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε,
καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ προςηνέχθη· καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ
καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύουσιν.
ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται. καὶ ἡ βασιλεία
αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται.“ ταῦτα δὲ σαφῶς οὐκ ἐφ' ἕτερον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν 26
ἡμέτερον σωτῆρα, τὸν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν θεὸν λόγον ἀναφέροιτο ἄν,
υἱὸν ἀνθρώπου διὰ τὴν ὑστάτην ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ χρηματίζοντα.
ἀλλὰ γὰρ ἐν οἰκείοις ὑπομνήμασι τὰς περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ 27
Χριστοῦ προφητικὰς ἐκλογὰς συναγαγόντες, ἀποδεικτικώτερόν τε τὰ περὶ
αὐτοῦ δηλούμενα ἐν ἑτέροις συστήσαντες, τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ τοῦ παρόν-
τος ἀρκεσθησόμεθα.

CAP. 3.

Ὡς καὶ τὸ Ἰησοῦ ὄνομα, καὶ αὐτὸ δὴ τὸ τοῦ Χριστοῦ, ἔγνωστό τε ἀνέκαθεν καὶ τετίμητο παρὰ τοῖς θεσπεσίοις προφήταις.

Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸ τοὔνομα τοῦ τε Ἰησοῦ καὶ δὴ καὶ τὸ τοῦ Χρι- 1
στοῦ παρ' αὐτοῖς τοῖς πάλαι θεοφιλέσι προφήταις τετίμητο, ἤδη καιρὸς
ἀποδεικνύναι. σεπτὸν ὡς ἔνι μάλιστα καὶ ἔνδοξον τὸ Χριστοῦ ὄνομα 2
πρῶτος αὐτὸς γνωρίσας Μωϋσῆς, τύπους οὐρανίων καὶ σύμβολα μυστη-
ριώδεις τε εἰκόνας ἀκολούθως χρησμῷ φήσαντι αὐτῷ „ὅρα, ποιήσεις

---

1. τὴν ἐπὶ πᾶσιν *bcdfg*, ἐπὶ πᾶσι τὴν *aehikvSVS*ª *HBH*ᵇ. | 3. συνορῶν θ. πνεύματι *cf*, θ. πν. συνορῶν *aeghikSVS*ª *HB*. | πως *cfik*, πη *aegh SVS*ª *HB*. | 4. φησὶν — Dan. 7, 9. | 5. λευκὸν ὡσεὶ χιών *acfik LXX VH*, ὡσεὶ χιὼν λευκὸν *eghSS*ª *B*. | 9. ἔμπροσθεν αὐτȣ͂ *ceghikqvB*, αὐτῷ *dfo LXX VS*ª *H*. | 12. προςηνέχθη] προςήχθη *c* (in m.). | 13. δουλεύουσιν *bdfg H*ᵇ, δουλεύσουσιν ceteri cum *LXX*. | 15. οὐκ] οὐδ' *hik*. | 17. ἐνανθρ. αὐτοῦ ceteri praeter *aeSVS*ª *H*, in quibus αὐτοῦ ἐνανθρ. | 25. τὸ om. *ehik*. | 26. τετίμητο *CBH*ᵇ, ἐτετίμητο *SVS*ª *H*. | 27. τὸ *ch*, τȣ͂ *aeg*, τὸ τȣ͂ ceteri codd. et *E*. | 29. ὅρα — Exod. 25, 40.

πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει" παραδιδοὺς, ἀρ-
χιερέα θεοῦ, ὡς ἐνῆν μάλιστα δυνατὸν, ἄνθρωπον ἐπιφημίσας, τοῦτον
Χριστὸν ἀναγορεύει. καὶ ταύτῃ γε τῇ κατὰ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀξίᾳ,
πᾶσαν ὑπερβαλλούσῃ παρ' αὐτῷ τὴν ἐν ἀνθρώποις προεδρίαν, ἐπὶ τιμῇ
καὶ δόξῃ τὸ τοῦ Χριστοῦ περιτίθησιν ὄνομα. οὕτως ἄρα τὸν Χριστὸν
3 θεῖόν τι χρῆμα ἠπίστατο. ὁ δ' αὐτὸς καὶ τὴν τοῦ Ἰησοῦ προσηγορίαν
εὖ μάλα πνεύματι θείῳ προϊδὼν πάλιν τινὸς ἐξαιρέτου προνομίας καὶ
ταύτην ἀξιοῖ. οὔποτε γοῦν πρότερον ἐκφωνηθὲν εἰς ἀνθρώπους πρὶν ἢ
Μωϋσέα γνωσθῆναι τὸ τοῦ Ἰησοῦ πρόσρημα τούτῳ Μωϋσῆς πρώτῳ καὶ
μόνῳ περιτίθησιν, ὃν κατὰ τύπον αὖθις καὶ σύμβολον ἔγνω μετὰ τὴν
4 αὐτοῦ τελευτὴν διαδεξόμενον τὴν κατὰ πάντων ἀρχήν. οὐ πρότερον γοῦν
τὸν αὐτοῦ διάδοχον τῇ τοῦ Ἰησοῦ κεχρημένον προσηγορίᾳ, ὀνόματι δὲ
ἑτέρῳ τῷ Αὐσῇ, ὅπερ οἱ γεννήσαντες αὐτῷ τέθεινται, καλούμενον, Ἰησοῦν
αὐτὸς ἀναγορεύει, γέρας ὥσπερ τίμιον παντὸς πολὺ μεῖζον βασιλικοῦ
διαδήματος τοὔνομα αὐτῷ δωρούμενος, ὅτι δὴ καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Ναυῆ
Ἰησοῦς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τὴν εἰκόνα ἔφερε, τοῦ μόνου μετὰ Μωϋσέα
καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς δι' ἐκείνου παραδοθείσης συμβολικῆς λατρείας,
5 τῆς ἀληθοῦς καὶ καθαρωτάτης εὐσεβείας τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένου. καὶ
Μωϋσῆς μὲν ταύτῃ πῃ δυσὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ἀρετῇ καὶ δόξῃ παρὰ πάντα
τὸν λαὸν προφέρουσιν ἀνθρώποις, τῷ μὲν ἀρχιερεῖ, τῷ δὲ μετ' αὐτὸν
ἡγησομένῳ, τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσηγορίαν ἐπὶ τιμῇ
6 τῇ μεγίστῃ περιτέθειται. σαφῶς δὲ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα προφῆται ὀνο-
μαστὶ τὸν Χριστὸν προαναφωνοῦσιν, ὁμοῦ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι κατ'
αὐτοῦ συσκευὴν τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν δι' αὐτοῦ
κλῆσιν προμαρτυρόμενοι, τοτὲ μὲν ὧδέ πως Ἱερεμίας λέγων· „πνεῦμα
πρὸ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς αὐ-
τῶν, οὗ εἴπαμεν ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς ἔθνεσι," τοτὲ δὲ
ἀμηχανῶν Δαβὶδ, διὰ τούτων· „ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτη-
σαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν
ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ." οἷς ἑξῆς
ἐπιλέγει ἐξ αὐτοῦ δὴ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „κύριος εἶπε πρός με, υἱός

1. παραδιδοὺς *cfikNVSªBH*, παραδοὺς *aeghS*. | 2. θεοῦ] τοῦ θεοῦ *h*. | 9. γνωσθῆναι *acdefghikSVSªHB*, γνωρισθῆναι *bfopt*. | 11. διαδεξόμενον] διαδεξάμενον *ehS*. | γοῦν] δ' οὖν *aehS*. | 13. Αὐσῇ *acefvSVSªHB*, Αὐῇ *h*, Ναυῇ *ik*, Ναυσῇ *gm*. | τέθεινται] fort. τέθειντο. | 21. ἡμῶν om. *h*. | 23. προαναφωνοῦσιν *bcdfhVSªHB*, προανεφώνουν *aegi* (a sec. m.) *koS*. | 25. λέγων — Thren. 4, 20. | 28. δαβὶδ — Ps. 2, 1.

μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω
σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς
γῆς." οὐ μόνους δὲ ἄρα τοὺς ἀρχιερωσύνῃ τετιμημένους, ἐλαίῳ σκευαστῷ 7
τοῦ συμβόλου χριομένους ἕνεκα, τὸ τοῦ Χρίστου κατεκόσμει παρ' Ἑβραίοις
ὄνομα, ἀλλὰ καὶ τοὺς βασιλέας, οὓς καὶ αὐτοὺς νεύματι θείῳ προφῆται
χρίοντες εἰκονικούς τινας Χριστοὺς ἀπειργάζοντο, ὅτι δὴ καὶ αὐτοὶ τῆς
τοῦ μόνου καὶ ἀληθοῦς Χριστοῦ τοῦ κατὰ πάντων βασιλεύοντος θείου
λόγου βασιλικῆς καὶ ἀρχικῆς ἐξουσίας τοὺς τύπους δι' ἑαυτῶν ἔφερον.
ἤδη δὲ καὶ αὐτῶν τῶν προφητῶν τινὰς διὰ χρίσματος Χριστοὺς ἐν τύπῳ 8
γεγονέναι παρειλήφαμεν, ὡς τούτους ἅπαντας τὴν ἐπὶ τὸν ἀληθῆ Χρι-
στὸν, τὸν ἔνθεον καὶ οὐράνιον λόγον, ἀναφορὰν ἔχειν, μόνον ἀρχιερέα
τῶν ὅλων καὶ μόνον ἁπάσης κτίσεως βασιλέα καὶ μόνον προφητῶν ἀρχι-
προφήτην τοῦ πατρὸς τυγχάνοντα. τούτου δ' ἀπόδειξις, τὸ μηδένα πω 9
τῶν πάλαι διὰ τοῦ συμβόλου κεχρισμένων, μήτε ἱερέων μήτε βασιλέων
μήτε μὴν προφητῶν, τοσαύτην ἀρετῆς ἐνθέου δύναμιν κτήσασθαι, ὅσην ὁ
σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ μόνος καὶ ἀληθινὸς Χριστὸς ἐπιδέδει-
κται. οὐδείς γέ τοι ἐκείνων καίπερ ἀξιώματι καὶ τιμῇ ἐπὶ πλείσταις ὅσαις 10
γενεαῖς παρὰ τοῖς οἰκείοις διαλαμψάντων τοὺς ὑπηκόους πώποτε ἐκ τῆς
περὶ αὐτοὺς εἰκονικῆς τοῦ Χριστοῦ προσρήσεως Χριστιανοὺς ἐπεφήμισεν·
ἀλλ' οὐδὲ σεβάσμιός τινι τούτων πρὸς τῶν ὑπηκόων ὑπῆρξε τιμή· ἀλλ'
οὐδὲ μετὰ τὴν τελευτὴν τοσαύτη διάθεσις, ὡς καὶ ὑπεραποθνήσκειν ἑτοί-
μως ἔχειν τοῦ τιμωμένου· ἀλλ' οὐδὲ πάντων τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην
ἐθνῶν περί τινα τῶν τότε τοσαύτη γέγονε κίνησις, ἐπεὶ μηδὲ τοσοῦτον
ἐν ἐκείνοις ἡ τοῦ συμβόλου δύναμις οἵα τε ἦν ἐνεργεῖν, ὅσον ἡ τῆς ἀλη-
θείας παράστασις διὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνδεικνυμένη· ὃς οὔτε σύμβολα 11
καὶ τύπους ἀρχιερωσύνης παρά του λαβὼν, ἀλλ' οὐδὲ γένος τὸ περὶ
σῶμα ἐξ ἱερωμένων κατάγων, οὐδ' ἀνδρῶν δορυφορίαις ἐπὶ βασιλείαν
προαχθεὶς, οὐδὲ μὴν προφήτης ὁμοίως τοῖς πάλαι γενόμενος, οὐδ' ἀξίας
ὅλως ἤ τινος παρὰ Ἰουδαίοις τυχὼν προεδρίας, ὅμως τοῖς πᾶσιν εἰ καὶ
μὴ τοῖς συμβόλοις, ἀλλ' αὐτῇ γε τῇ ἀληθείᾳ παρὰ τοῦ πατρὸς κεκό-
σμητο. οὐχ ὁμοίων δ' οὖν οἷς προειρήκαμεν τυχὼν, πάντων ἐκείνων καὶ 12

---

2. *σοι C*, om. *VH.* | 12. post *ἁπάσης* add. *τῆς aeSVS*ᵃ*H*, om. *cfghikB.* | *προφητῶν* deleri vult *V*ᵃ. | 13. *πω*] *ποτε h.* | 19. *αὐτοὺς b* (a sec. man.) *ehiko VS*ᵃ*HH*ᵇ, *αὐτοῦ ab* (a pr. m.) *cfgSB.* | 21. *ὡς fghik*, *ὥστε aceSVS*ᵃ*HB.* | 26. *του*] *αὐτοῦ eghk.* | 28. *προφήτης*] *προφήταις h.* | *γενόμενος*] *γενομένοις aeh* probantibus *BH*ᵇ. | 30. *πατρὸς*] *πνεύματος eS.* | *κεκόσμητο* ceteri praeter *ah SVS*ᵃ*H*, in quibus *ἐκεκόσμητο.*

*Χριστὸς μᾶλλον ἀνηγόρευται. καὶ ὡςὰν μόνος καὶ ἀληθὴς αὐτὸς ὢν ὁ
Χριστὸς τοῦ θεοῦ Χριστιανῶν τὸν πάντα κόσμον τῆς ὄντως σεμνῆς καὶ
ἱερᾶς αὐτοῦ προςηγορίας κατέπλησεν, οὐκέτι τύπους οὐδὲ εἰκόνας, ἀλλ'
αὐτὰς γυμνὰς ἀρετὰς καὶ βίον οὐράνιον αὐτοῖς ἀληθείας δόγμασι τοῖς
13 θιασώταις παραδούς. τό τε χρῖσμα, οὐ τὸ διὰ σωμάτων σκευαστὸν, ἀλλ'
αὐτὸ δὴ πνεύματι θείῳ τὸ θεοπρεπὲς, μετοχῇ τῆς ἀγεννήτου καὶ πατρι-
κῆς θεότητος ἀπειλήφει. ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν Ἡσαΐας διδάσκει, ὡςὰν ἐξ
αὐτοῦ Χριστοῦ ὧδέ πως ἀναβοῶν· „πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν
ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις
14 ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν." καὶ οὐ μόνος γε Ἡσαΐας, ἀλλὰ καὶ Δαβὶδ
εἰς τὸ αὐτοῦ πρόςωπον ἀναφωνεῖ λέγων· „ὁ θρόνος σου, θεός, εἰς τὸν
αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγά-
πησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς ὁ
θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου." ἐν οἷς ὁ λόγος
ἐν μὲν τῷ πρώτῳ στίχῳ θεὸν αὐτὸν ἐπιφημίζει, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ
15 σκήπτρῳ βασιλικῷ τιμᾷ. εἶθ' ἑξῆς ὑποβὰς μετὰ τὴν ἔνθεον καὶ βασι-
λικὴν δύναμιν τρίτῃ τάξει Χριστὸν αὐτὸν γεγονότα ἐλαίῳ, οὐ τῷ ἐξ ὕλης
σωμάτων, ἀλλὰ τῷ ἐνθέῳ τῆς ἀγαλλιάσεως ἠλειμμένον παρίστησι, παρὸ
καὶ τὸ ἐξαίρετον αὐτȣ̃ καὶ πολὺ κρεῖττον καὶ διάφορον τῶν πάλαι διὰ
16 τῶν εἰκόνων σωματικώτερον κεχρισμένων ὑποσημαίνει. καὶ ἀλλαχοῦ δὲ
ὁ αὐτὸς ὧδέ πως τὰ περὶ αὐτȣ̃ δηλοῖ λέγων· „εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ
μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον
τῶν ποδῶν σου," καὶ „ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε. ὤμοσε
κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν
17 τάξιν Μελχισεδέκ." οὗτος δὲ εἰςάγεται ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις ὁ Μελχι-
σεδὲκ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, οὐκ ἐν σκευαστῷ τινι χρίσματι ἀνα-
δεδειγμένος, ἀλλ' οὐδὲ διαδοχῇ γένους προςήκων τῇ καθ' Ἑβραίους ἱερω-
σύνῃ. διὸ κατὰ τὴν αὐτȣ̃ τάξιν, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν τῶν ἄλλων σύμβολα
καὶ τύπους ἀνειληφότων Χριστὸς καὶ ἱερεὺς μεθ' ὅρκου παραλήψεως ὁ*

---

2. *καὶ ἱερᾶς αὐτοῦ cfghikB, αὐτοῦ καὶ ἱερᾶς aeSVS^{a}H.* | 3. *εἰκόνας*] *σκιὰς h.* | 5. *διὰ σωμάτων abcegSVS^{a}HB, δι' ἀρωμάτων dfhikv.* Cf. p. 14, 17. 20. 15, 1. | 6. *αὐτὸ cg, αὐτῷ* vulgo. | 8. *Χριστοῦ ὧδέ π. ἀναβ. cik, τȣ̃ Χρ. ὧδέ π. ἀναβ. f, ὧδέ πως ἀναβοῶν τοῦ* Χριστοῦ *aeghSVS^{a}HB*, unde verba *τοῦ Χριστοῦ* insiticia esse suspicatur *B.* | *πνεῦμα* — Jes. 61, 1. | 9. post *με* add. *ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν avS* cum *LXX*, om. ceteri codd. et *R* probantibus *V^{a}S^{a}H^{a}BK* (de Ruf. p. 230) *H^b.* | 10. *μόνος cfghikBH^b, μόνον aevSVS^{a}H.* | *δαβὶδ* — Ps. 44 (45), 7. | 17. *γεγονότα cfghikBH^b, γεγονέναι aeSVS^{a}H.* | 20. *καὶ* om. *c.* | 21. *λέγων* — Ps. 109 (110), 1. | 29. *ἱερεὺς aeghvE, ἀρχιερεὺς a* (in marg.) *bcdfikN.*

σωτὴρ ἡμῶν ἀνηγόρευται. ὅθεν οὐδὲ σωματικῶς παρὰ Ἰουδαίοις χρισθέντα 18
αὐτὸν ἡ ἱστορία παραδίδωσιν, ἀλλ' οὐδ' ἐκ φυλῆς τῶν ἱερωμένων γενό-
μενον, ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ θεοῦ πρὸ ἑωςφόρου μὲν, τουτέστι πρὸ τῆς τοῦ
κόσμου συστάσεως οὐσιωμένον, ἀθάνατον δὲ καὶ ἀγήρω τὴν ἱερωσύνην
εἰς τὸν ἄπειρον αἰῶνα διακατέχοντα. τῆς δ' εἰς αὐτὸν γενομένης ἀσω- 19
μάτου καὶ ἐνθέου χρίσεως μέγα καὶ ἐναργὲς τεκμήριον, τὸ μόνον αὐτὸν
ἐξ ἁπάντων τῶν πώποτε εἰςέτι καὶ νῦν παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις καθ'
ὅλου τοῦ κόσμου Χριστὸν ἐπιφημίζεσθαι, ὁμολογεῖσθαί τε καὶ μαρτυ-
ρεῖσθαι πρὸς ἁπάντων ἐπὶ τῇ προςηγορίᾳ, παρά τε Ἕλλησι καὶ βαρ-
βάροις μνημονεύεσθαι, καὶ εἰςέτι καὶ νῦν τοῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην αὐτοῦ
θιασώταις τιμᾶσθαι μὲν ὡς βασιλέα, θαυμάζεσθαι δὲ ὑπὲρ προφήτην,
δοξάζεσθαί τε ὡςὰν ἀληθῆ καὶ μόνον θεοῦ ἀρχιερέα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τού-
τοις οἷα θεοῦ λόγον προόντα καὶ πρὸ αἰώνων ἁπάντων οὐσιωμένον, τὴν
σεβάσμιον τιμὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ὑπειληφότα, καὶ προςκυνεῖσθαι ὡςὰν
θεόν. τόγε μὴν ἁπάντων παραδοξότατον, ὅτι μὴ φωναῖς αὐτὸ μόνον καὶ 20
ῥημάτων ψόφοις αὐτὸν γεραίρομεν οἱ καθωσιωμένοι αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ
πάσῃ διαθέσει ψυχῆς, ὡς καὶ αὐτῆς προτιμᾶν τῆς ἑαυτῶν ζωῆς τὴν εἰς
αὐτὸν μαρτυρίαν.

CAP. 4.

Ὡς οὐ νεώτερος οὐδὲ ξενίζων ἦν ὁ τρόπος τῆς πρὸς αὐτοῦ καταγγελθείσης πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν εὐσεβείας.

(Nic. H. E. I, 5.)

Ταῦτα μὲν οὖν ἀναγκαίως πρὸ τῆς ἱστορίας ἐνταῦθά μοι κείσθω, 1
ὡς ἂν μὴ νεώτερόν τις εἶναι νομίσειε τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
τὸν Χριστὸν διὰ τοὺς τῆς ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ χρόνους. ἵνα δὲ
μηδὲ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ νέαν εἶναι καὶ ξένην, ὡςὰν ὑπὸ νέου καὶ
μηδὲν τῶν λοιπῶν διαφέροντος ἀνθρώπων συστᾶσάν τις ὑπονοήσειε, φέρε
βραχέα καὶ περὶ τούτου διαλάβωμεν. ἄρτι μὲν ὁμολογουμένως τῆς τοῦ 2
σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίας νεωστὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπι-

---

3. *τοῦ* om. *achik.* | 6. *χρίσεως c* (in marg. a pr. m.) *dfghikN*S^a V^a*ZBH*^{b}, *δυνάμεως aeSVH.* | 7. *παρὰ πᾶσιν cfghikB, παρὰ πᾶσι τοῖς aeS*S^a, *πᾶσι τοῖς* (sine *παρὰ*) *VH.* | 10. post *νῦν* add. *παρὰ aehikNE*, om. *cfg.* | 12. *ὡςὰν bcdfik*S^a *BH*^{b}, *ὡς aeghSVH.* | 13. post *τὴν* add. *τε aeghE*, om. *bcdfik* Zonar. | 14. *ὡςὰν bcdfikV*S^a*HB*, *ὡς aeghS.* | 15. *ἁπάντων*] *πάντων aehik.* | 27. *τῶν λοιπῶν διαφέροντος ἀνθρώπων acfrNE, τοὺς λοιποὺς διαφ. ἀνθρώπους egik, τῶν λοιπῶν διαφ. ἀνθρώπους h:* fort. leg. *τῶν λοιπῶν διαφ. ἀνθρώπου.* | *τις ὑπον. cfik, ὑπον. τις achE.* | 28. *ἄρτι μὲν ὁμολογουμένως τῆς*] *τῆς μὲν γὰρ a* (a pr. m.) *eh.*

λαμψάσης, νέον ὁμολογουμένως ἔθνος οὐ μικρὸν οὐδ' ἐπὶ γωνίας ποι
γῆς ἱδρυμένον, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐθνῶν πολυανθρωπότατόν τε καὶ θεο-
σεβέστατον, ταύτῃ τε ἀνώλεθρον καὶ ἀήττητον, ᾗ καὶ εἰς ἀεὶ τῆς παρὰ
θεοῦ βοηθείας τυγχάνει, χρόνων προθεσμίαις ἀῤῥήτοις ἀθρόως οὕτως
ἀναπέφηνε, τὸ παρὰ τοῖς πᾶσι τῇ τοῦ Χριστοῦ προσηγορίᾳ τετιμημένον.
3 τῦτο καὶ προφητῶν κατεπλάγη τις θείῳ πνεύματος ὀφθαλμῷ τὸ μέλλον
ἔσεσθαι προθεωρήσας, ὡς καὶ τάδε ἀναφθέγξασθαι· „τίς ἤκυσε τοιαῦτα,
καὶ τίς ἐλάλησεν ὕτως; εἰ ὤδινε γῆ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ εἰ ἐτέχθη ἔθνος
εἰςάπαξ.“ ὑποσημαίνει δέ πως καὶ τὴν μέλλουσαν ὁ αὐτὸς προσηγορίαν
λέγων· „τοῖς δὲ δουλεύουσί μοι κληθήσεται ὄνομα καινὸν, ὃ εὐλογηθή-
4 σεται ἐπὶ τῆς γῆς.“ ἀλλ' εἰ καὶ νέοι σαφῶς ἡμεῖς, καὶ τοῦτο καινὸν
ὄντως ὄνομα τὸ Χριστιανῶν ἀρτίως παρὰ πᾶσιν ἔθνεσι γνωρίζεται, ὁ
βίος δ' οὖν ὅμως καὶ τῆς ἀγωγῆς ὁ τρόπος αὐτοῖς εὐσεβείας δόγμασιν
ὅτι μὴ ἔναγχος ὑφ' ἡμῶν ἐπιπέπλασται, ἐκ πρώτης δὲ ὡς εἰπεῖν ἀνθρω-
πογονίας φυσικαῖς ἐννοίαις τῶν πάλαι θεοφιλῶν ἀνδρῶν κατωρθοῦτο,
5 ὧδέ πως ἐπιδείξομεν. οὐ νέον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρχαιό-
τητι τετιμημένον ἔθνος, τοῖς πᾶσι καὶ αὐτὸ γνώριμον, τὸ Ἑβραίων τυγ-
χάνει. λόγοι δὴ παρὰ τούτῳ καὶ γράμματα παλαιοὺς ἄνδρας περιέχουσι,
σπανίους μὲν καὶ ἀριθμῷ βραχεῖς, ἀλλ' ὅμως εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ
καὶ πάσῃ τῇ λοιπῇ διενεγκόντας ἀρετῇ, πρὸ μέν γε τοῦ κατακλυσμοῦ
διαφόρους, μετὰ δὲ καὶ τοῦτον ἑτέρους τῶν τε τοῦ Νῶε παίδων καὶ
ἀπογόνων, ἀτὰρ καὶ τὸν Ἀβραὰμ, ὃν ἀρχηγὸν καὶ προπάτορα σφῶν
6 αὐτῶν παῖδες Ἑβραίων αὐχοῦσι. πάντας δὴ ἐκείνους δικαιοσύνῃ μεμαρ-
τυρημένους, ἐξ αὐτοῦ Ἀβραὰμ ἐπὶ τὸν πρῶτον ἀνιοῦσιν ἄνθρωπον, ἔργῳ
Χριστιανοὺς εἰ καὶ μὴ ὀνόματι προςειπών τις οὐκ ἂν ἐκτὸς βάλοι τῆς
7 ἀληθείας. ὃ γάρ τοι δηλοῦν ἐθέλει τοὔνομα τὸ Χριστιανοῦ, ἄνδρα διὰ
τῆς τοῦ Χριστοῦ γνώσεως καὶ διδασκαλίας, σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ,
καρτερίᾳ τε βίου καὶ ἀρετῆς ἀνδρίᾳ, εὐσεβείας τε ὁμολογίᾳ ἑνὸς καὶ
μόνου τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ διαπρέπειν, τοῦτο πᾶν ἐκείνοις οὐ χεῖρον

---

1. ποι *acefghvBH*b, που *ik*, πη *bdSVH*. Cf. X, 4.: οὐκ ἐν γωνίᾳ ποι γῆς λεληθός. | 2. ἐθνῶν] τῶν ἐθνῶν *aeh*, ἀνθρώπων *ik*. | 4. θεοῦ] τῦ θεῦ *h*. | 7. ἀναφθέγξασθαι *aehikE*, προαναφθ. *cfpt*, προφθ. *g*. | τίς — Jes. 66, 8. | 8. ἐλάλησεν *abcei* (a pr. m.) *vRE*, ἑώρακεν *dfhi* (a sec. m.) *kN* cum *LXX*. | 10. τοῖς — Jes. 65, 15. | 12. ὄντως] τὸ *ik*. | 23. δὴ *cfikB*, δ' *aeghSVH*. | ἐπὶ post ἐκείνυς add. *hikN*. | 24. post αὐτῦ add. τῦ *ahNE*, om. *cefgik*. | ἀνιῦσιν] scrib. aut ἀνιόντας aut ἀνιῦσῃ. | 26. ἐθέλει *hikSVS*a*H*, ἐθέλοι *abcdefB*. | τὸ Χριστιανῦ *SVH*, τὸ Χριστιανὸν conj. *V*a, τὸν Χριστιανῦ *h*, τῶν Χριστιανῶν *vS*a, τὸν Χριστιανὸν mutata videlicet interpunctione ceteri codices, quod recepit *B*, τὸ Χριστιανόν, τὸν Χριστιανὸν conj. *H*b. | 29. πᾶν] παρ' *g*.

ἡμῶν ἐσπουδάζετο. οὔτ᾽ οὖν σώματος αὐτοῖς περιτομῆς ἔμελεν, ὅτι μηδὲ 8
ἡμῖν· οὐ σαββάτων ἐπιτηρήσεως, ὅτι μηδὲ ἡμῖν· ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν τοιῶνδε
τροφῶν παραφυλακῆς, οὐδὲ τῶν ἄλλων διαστολῆς, ὅσα τοῖς μετέπειτα
πρῶτος ἁπάντων Μωϋσῆς ἀρξάμενος ἐν συμβόλοις τελεῖσθαι παραδέδωκεν,
ὅτι μηδὲ νῦν Χριστιανῶν τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ καὶ σαφῶς αὐτὸν ᾔδεσαν τὸν
Χριστὸν τȣ͂ θεȣ͂, εἴγε ὦφθαι μὲν τῷ Ἀβραάμ, χρηματίσαι δὲ τῷ Ἰσαάκ,
λελαληκέναι δὲ τῷ Ἰακώβ, Μωϋσεῖ τε καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα προφήταις
ὡμιληκέναι προδέδεικται. ἔνθεν αὐτοὺς δὴ τοὺς θεοφιλεῖς ἐκείνους εὕροις 9
ἂν καὶ τῆς τȣ͂ Χριστȣ͂ κατηξιωμένȣς προσωνυμίας, κατὰ τὴν φάσκȣσαν
περὶ αὐτῶν φωνήν· „μὴ ἅψησθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφή-
ταις μου μὴ πονηρεύεσθε.“ ὥστε σαφῶς πρώτην ἡγεῖσθαι δεῖν καὶ πάν- 10
των παλαιοτάτην τε καὶ ἀρχαιοτάτην θεοσεβείας εὕρεσιν, αὐτῶν ἐκείνων
δὴ τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀβραὰμ θεοφιλῶν ἀνδρῶν, τὴν ἀρτίως διὰ τῆς τοῦ
Χριστοῦ διδασκαλίας πᾶσιν ἔθνεσι κατηγγελμένην. εἰ δὲ δὴ μακρῷ ποθ᾽ 11
ὕστερον χρόνῳ περιτομῆς φασὶ τὸν Ἀβραὰμ ἐντολὴν εἰληφέναι, ἀλλά γε
πρὸ ταύτης δικαιοσύνην διὰ πίστεως μαρτυρηθεὶς ἀνείρηται, ὧδέ πως
φάσκοντος τοῦ θείου λόγου· „ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλο-
γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.“ καὶ δὴ τοιούτῳ πρὸ τῆς περιτομῆς γεγονότι 12
χρησμὸς ὑπὸ τοῦ φήναντος ἑαυτὸν αὐτῷ θεοῦ (οὗτος δ᾽ ἦν αὐτὸς ὁ
Χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος) περὶ τῶν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις τὸν
ὅμοιον αὐτῷ δικαιοῦσθαι τρόπον μελλόντων ῥήμασιν αὐτοῖς προεπήγγελται
λέγων· „καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. καὶ ὡς
ὅτι ἔσται εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολύ. καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πάντα
τὰ ἔθνη τῆς γῆς.“ τούτῳ δὲ καὶ ἐπιστῆσαι εἰς ἡμᾶς ἐκπεπληρωμένῳ 13
πάρεστι. πίστει μὲν γὰρ ἐκεῖνος τῇ εἰς τὸν ὀφθέντα αὐτῷ τοῦ θεοῦ
λόγον τὸν Χριστὸν δεδικαίωτο, πατρῴας μὲν ἀποστὰς δεισιδαιμονίας καὶ
πλάνης βίου προτέρας, ἕνα δὲ τὸν ἐπὶ πάντων ὁμολογήσας θεόν, καὶ
τοῦτον ἔργοις ἀρετῆς, οὐχὶ δὲ θρησκείᾳ νόμου τοῦ μετὰ ταῦτα Μωϋσέως
θεραπεύσας. τοιούτῳ τε ὄντι εἴρητο, ὅτι δὴ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς
καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐν αὐτῷ εὐλογηθήσονται. ἔργοις δὲ λόγων ἐναργε- 14

2. οὐ] οὐδὲ *h.* | 4. ἁπάντων post πρῶτος ponunt *cfgikVS*ᵃ *HB*, post Μωϋ-σῆς *aemS*, om. *h.* | παραδέδωκεν] παρέδωκεν *hik.* | 7. Ἰακώβ *cfiktcNVS*ᵃ *HB*, Ἰσραὴλ *aeghS.* | 9. προσωνυμίας *a* (in marg.) *cfgptVS*ᵃ *HB*, ἐπωνυμίας *aehikS.* | 10. μὴ — 1 Paral. 16, 22. | 11. πονηρεύεσθε *cehLXX*, πονηρεύησθαι *fg*, πονη-ρεύησθε ceteri. | 13. δὴ om. *eghS.* | 15. χρόνῳ add. *a* (in marg.) *cfSVS*ᵃ *H*, om. *eghikB.* | 17. φάσκοντος τȣ͂ θείȣ *cf*, τȣ͂ θ. φ. volgo. | ἐπίστευσε — Gen. 15, 6. | 22. λέγων — Gen. 22, 18. 18, 18. | 26. δεδικαίωτο *cefghikBH*ᵇ, ἐδεδικαίωτο *aSVS*ᵃ *H.* | 30. εὐλογηθήσονται *aghSVS*ᵃ *HH*ᵇ, εὐλογηθήσεται *cefikt.* | δὲ] τε *h.*

στέροις ἐπὶ τῦ παρόντος παρὰ μόνοις Χριστιανοῖς καθ' ὅλης τῆς οἰκυμένης ἀσκύμενος αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῆς θεοσεβείας τῦ Ἀβραὰμ ἀναπέφηνε τρόπος. τί δὴ ὖν λοιπὸν ἐμποδὼν ἂν εἴη, μὴ ὐχὶ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν βίον τε καὶ τρόπον εὐσεβείας ἡμῖν τε τοῖς ἀπὸ Χριστῦ καὶ τοῖς πρόπαλαι θεοφιλέσιν ὁμολογεῖν; ὥςτε μὴ νέαν καὶ ξένην, ἀλλ' εἰ δεῖ φάναι ἀληθεύοντα, πρώτην ὑπάρχειν καὶ μόνην καὶ ἀληθῆ κατόρθωσιν εὐσεβείας τὴν διὰ τῆς τῦ Χριστῦ διδασκαλίας παραδοθεῖσαν ἡμῖν ἀποδείκνυσθαι. καὶ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω.

CAP. 5.

Περὶ τῶν χρόνων τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ τῆς εἰς ἀνθρώπους.
(Nic. H. E. I, 6.)

1 Φέρε δὲ ἤδη μετὰ τὴν δέυσαν προκατασκευὴν τῆς προτεθείσης ἡμῖν
ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἤδη λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἐνσάρκυ τῦ σωτῆρος ἡμῶν
ἐπιφανείας οἷά τινος ὁδοιπορίας ἐφαψώμεθα, τὸν τῦ λόγυ πατέρα θεὸν
καὶ τὸν δηλύμενον αὐτὸν Ἰησῦν Χριστὸν τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν,
τὸν ὐράνιον τῦ θεῦ λόγον βοηθὸν ἡμῖν καὶ συνεργὸν τῆς κατὰ τὴν διή-
2 γησιν ἀληθείας ἐπικαλεσάμενοι. ἦν δὴ ὖν τῦτο δεύτερον καὶ τεσσαρακο-
στὸν ἔτος τῆς Αὐγύστυ βασιλείας, Αἰγύπτυ δ' ὑποταγῆς καὶ τελευτῆς
Ἀντωνίυ καὶ Κλεοπάτρας, εἰς ἣν ὑστάτην ἡ κατ' Αἴγυπτον τῶν Πτολε-
μαίων κατέληξε δυναστεία, ὄγδοον ἔτος καὶ εἰκοστὸν, ὁπηνίκα ὁ σωτὴρ
ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησῦς Χριστὸς ἐπὶ τῆς τότε ἀπογραφῆς πρώτης, ἡγε-
μονεύοντος Κυρηνίυ τῆς Συρίας, ἀκολύθως ταῖς περὶ αὐτῦ προφητείαις,
3 ἐν Βηθλεὲμ γεννᾶται τῆς Ἰυδαίας. ταύτης δὲ τῆς κατὰ Κυρήνιον ἀπο-
γραφῆς καὶ ὁ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἐπισημότατος ἱστορικῶν Φλαΰϊος Ἰώ-
σηπος μνημονεύει, καὶ ἄλλην ἐπισυνάπτων ἱστορίαν περὶ τῆς τῶν Γαλι-
λαίων κατὰ τὺς αὐτὺς ἐπιφυείσης χρόνυς αἱρέσεως, ἧς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ
Λυκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μνήμην ὧδέ πως λέγων πεποίηται· „μετὰ τῦτον
ἀνέστη Ἰύδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε
λαὸν ὀπίσω αὐτῦ, κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείσθησαν αὐτῷ,

---

2. *ἀναπέφηνε τρόπος a* (in marg.) *ghE, ἀπέφηνε τρόπος ae, τρόπος ἀπέφ. cfik.* | 3. *ἂν εἴη* om. *gh.* | 12. *ἤδη* add. *bcdfhikBH*^{b}, om. *aegoVS*^{a}*H.* | post *δέυσαν* add. *ἡμῖν aeot.* | 16. post *λόγον* add. *σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ προςκυνητῷ πνεύματι h.* | 18. post *ὑποτ. καὶ* add. *τῆς fhVH,* om. *acegikSS*^{a}*B.* | 21. *ἡμῶν* post *κύριος* pon. *aeghSVH,* post *σωτὴρ cik,* om. *fB.* | *Χριστὸς*] *ὁ Χρ. cg.* | *ἀπογρ. πρώτης cfik, πρ. ἀπογρ. aehE.* | 25. *μνημονεύει* — Antiq. XVIII, 1, 1. de bell. jud. VII, 8, 1. | 27. *Λουκᾶς* — Act. 5, 37. | 29. post *λαὸν* add. *πολὺν aeSVH, ἱκανὸν hik,* om. *bcdfgRBK* (de Ruf. pag. 231) *H*^{b}. | *ἐπείσθησαν cfghikB, ἐπείθοντο aeSVH.*

διεσκορπίσθησαν." τούτοις δ' οὖν καὶ ὁ δεδηλωμένος ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ 4
τῆς ἀρχαιολογίας συνᾴδων ταῦτα παρατίθεται κατὰ λέξιν· „Κυρήνιος δὲ
„τῶν εἰς τὴν βουλὴν συναγομένων ἀνὴρ, τάς τε ἄλλας ἀρχὰς ἐπιτετελεκὼς
„καὶ διὰ πασῶν ὁδεύσας, ὕπατος γενέσθαι, τά τε ἄλλα ἀξιώματι μέγας,
„σὺν ὀλίγοις ἐπὶ Συρίας παρῆν, ὑπὸ Καίσαρος δικαιοδότης τοῦ ἔθνους
„ἀπεσταλμένος, καὶ τιμητὴς τῶν οὐσιῶν γενησόμενος." καὶ μετὰ βραχέα 5
φησίν· „Ἰούδας δὲ Γαυλανίτης ἀνὴρ ἐκ πόλεως ὄνομα Γαμάλας, Σάδ-
„δοκον Φαρισαῖον προσλαβόμενος, ἠπείγετο ἐπὶ ἀποστάσει, τήν τε ἀποτί-
„μησιν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄντικρυς δουλείαν ἐπιφέρειν λέγοντες, καὶ τῆς ἐλευ-
„θερίας ἐπ' ἀντιλήψει παρακαλοῦντες τὸ ἔθνος." καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ 6
τῶν ἱστοριῶν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου περὶ τοῦ αὐτοῦ ταῦτα γράφει· „ἐπὶ τού-
„τοις τις ἀνὴρ Γαλιλαῖος Ἰούδας ὄνομα εἰς ἀποστασίαν ἐνῆγε τοὺς ἐπι-
„χωρίους, κακίζων, εἰ φόρον τε Ῥωμαίοις τελεῖν ὑπομένουσι καὶ μετὰ τὸν
„θεὸν οἴσουσι θνητοὺς δεσπότας." ταῦτα ὁ Ἰώσηπος.

CAP. 6.

Ὡς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἀκολούθως ταῖς προφητείαις ἐξέλιπον ἄρχοντες οἱ τὸ πρὶν ἐκ προγόνων διαδοχῆς τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἡγούμενοι, πρῶτός τε ἀλλόφυλος βασιλεύει αὐτῶν Ἡρώδης.

(Nic. H. E. I, 6.)

Τηνικαῦτα δὲ καὶ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους Ἡρώδου πρώτου τὸ γένος ἀλλο- 1
φύλου διειληφότος τὴν βασιλείαν ἡ διὰ Μωϋσέως περιγραφὴν ἐλάμβανε
προφητεία, „οὐκ ἐκλείψειν ἄρχοντα ἐξ Ἰούδα οὐδὲ ἡγούμενον ἐκ τῶν μηρῶν
αὐτοῦ" φήσασα, „ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται," ὃν καὶ ἀποφαίνει προσδο-
κίαν ἐθνῶν ἔσεσθαι. ἀτελῆ γέτοι τὰ τῆς προῤῥήσεως ἦν, καθ' ὃν ὑπὸ 2
τοῖς οἰκείοις τοῦ ἔθνους ἄρχουσι διάγειν αὐτοῖς ἐξῆν χρόνον, ἄνωθεν ἐξ
αὐτοῦ Μωϋσέως καταρξαμένοις, καὶ εἰς τὴν Αὐγούστου βασιλείαν διαρκέ-
σασι· καθ' ὃν πρῶτος ἀλλόφυλος Ἡρώδης τὴν κατὰ Ἰουδαίων ἐπιτρέπεται

---

1. δ' οὖν *cfghikB*, γοῦν *aeSVH*. | 2. παρατίθεται — Antiq. XVIII, 1, 1. | 3. τὴν add. *acefghik Joseph. NSBH*^{b}, om. *VS*^{a}*H*. | 4. ὕπατος] ὡς καὶ ὕπατος *cfSVH*, ὡς καὶ om. *aeghik Jos. NB*. | 5. Συρίας *cefghikm Jos. NBH*^{b}, Συρίᾳ *aSVS*^{a}*H*. | 7. φησίν — Antiq. XVIII, 1, 1. | Γαυλανίτης] Γαυλανείτης *cf*. | post πόλεως add. ἧς *aeS*, om. *cfghikNVS*^{a}*HB*. | Γαμάλας *chikprNVS*^{a}*HB*, Γάμαλα *aeg Joseph. S*, Γαβάλας *fmv*. | Σάδδοκον *ckN*, Σάδδοχον *aefgv SVS*^{a}*HB*, Σαδύδοχον *h*, Σάδδουκον *Joseph*. | 8. ἀποστάσει *aeghik Joseph. NSB*, ἀποστασίαν *cfvVS*^{a}*H*. | 10. δὲ add. *cfghikNBH*^{b}, om. *aeSVH*. | 11. ταῦτα] τάδε *h*. | γράφει — Joseph. Bell. Jud. II, 8, 1. | ἐπὶ τούτοις] ἐπὶ τούτου *eh Joseph*. | 22. προφητεία — Gen. 49, 10. | 24. ἐθνῶν ἔσεσθαι] ἔσεσθαι ἐθνῶν *aehSS*^{a}. | 27. κατὰ deleri vult *V*^{a}.

*ὑπὸ Ῥωμαίων ἀρχήν, ὡς μὲν Ἰώσηπος παραδίδωσιν, Ἰδουμαῖος ὢν κατὰ
πατέρα τὸ γένος, Ἀράβιος δὲ κατὰ μητέρα, ὡς δ' Ἀφρικανὸς, (οὐχ ὁ τυχὼν
δὲ καὶ οὗτος γέγονε συγγραφεὺς), φασὶν οἱ τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβοῦντες,
Ἀντιπάτρου, τοῦτον δὲ Ἡρώδου τινὸς Ἀσκαλωνίτου τῶν περὶ τὸν νεὼν τοῦ
3 Ἀπόλλωνος ἱεροδούλων καλουμένων γεγονέναι. ὃς Ἀντίπατρος ὑπὸ Ἰδουμαίων
λῃστῶν παιδίον αἰχμαλωτισθεὶς σὺν ἐκείνοις ἦν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν
πατέρα πένητα ὄντα λύτρα καταθέσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ. ἐντραφεὶς δὲ τοῖς
ἐκείνων ἤθεσιν ὕστερον Ὑρκανῷ τῷ Ἰουδαίων ἀρχιερεῖ φιλοῦται. τούτῳ παῖς
4 γίνεται ὁ ἐπὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἡρώδης. εἰς δὴ οὖν τὸν τοιοῦτον τῆς
Ἰουδαίων περιελθούσης βασιλείας, ἐπὶ θύραις ἤδη καὶ ἡ τῶν ἐθνῶν ἀκο-
λούθως τῇ προφητείᾳ προσδοκία παρῆν, ἅτε διαλελοιπότων ἐξ ἐκείνου τῶν
παρ' αὐτοῖς ἐξ αὐτοῦ Μωϋσέως κατὰ διαδοχὴν ἀρξάντων τε καὶ ἡγησα-
5 μένων. πρὸ μέν γε τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῶν καὶ τῆς εἰς Βαβυλῶνα μετα-
ναστάσεως ἐβασιλεύοντο, ἀπὸ Σαοὺλ πρώτου καὶ Δαβὶδ ἀρξάμενοι· πρὸ
δὲ τῶν βασιλέων ἄρχοντες αὐτοὺς διεῖπον, οἱ προσαγορευόμενοι κριταί,
6 ἄρξαντες καὶ αὐτοὶ μετὰ Μωϋσέα καὶ τὸν τούτου διάδοχον Ἰησοῦν. Μετὰ
δὲ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον οὐ διέλιπον πολιτείᾳ χρώμενοι ἀριστο-
κρατικῇ μετὰ ὀλιγαρχίας. οἱ γὰρ ἀρχιερεῖς προεστήκεσαν τῶν πραγμάτων,
ἄχρις οὗ Πομπήϊος Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπιστὰς τὴν μὲν Ἱερουσαλὴμ
πολιορκεῖ κατὰ κράτος, μιαίνει τε τὰ ἅγια μέχρι τῶν ἀδύτων τοῦ ἱεροῦ
προελθών, τὸν δὲ ἐκ προγόνων διαδοχῆς εἰς ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ διαρκέσαντα
βασιλέα τε ὁμοῦ καὶ ἀρχιερέα, Ἀριστόβουλος ὄνομα ἦν αὐτῷ, δέσμιον ἐπὶ
Ῥώμην ἅμα τέκνοις ἐκπέμψας, Ὑρκανῷ μὲν τῷ τούτου ἀδελφῷ τὴν ἀρχιερω-
σύνην παραδίδωσι, τὸ δὲ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος ἐξ ἐκείνου Ῥωμαίοις ὑπό-
7 φορον κατεστήσατο. αὐτίκα γοῦν καὶ Ὑρκανοῦ, εἰς ὃν ὕστατον τὰ τῆς*

---

1. *παραδίδωσιν* — Joseph. Antiq. XIV, 1, 3. 7, 3. Bell. Jud. I, 8, 9.; aliter idem XX, 8, 7. Haverk. | *Ἰδουμαῖος*] *Ἰουδαῖος cgmpv.* | 3. *φασὶν aefv* (in vers.) *RSVH*, *φασὶ μὲν g*, *ὡς φασὶν bcfikpv*S^a*B.* | 4. *Ἀντιπάτρου*] *Ἀντίπατρον ehk.* | *τοῦτον δὲ bcdfv V*S^a*HB*, *τοῦτον δ' εἶναι πατέρα RS*, *τοῦτον δ' εἶναι αὐτῷ πατέρα aegh*, *τοῦτον δ' εἶναι αὐτὸν πατέρα ik*, *τοῦτον αὐτῷ m.* | *Ἀσκαλωνίτου cH*, *Ἀσκαλονίτου* ceteri. illud unice rectum, cf. Steph. Byz. *Ἀσκάλων.* | *νεὼν cfkmB*, *νεὸν h*, *νεὼ aeiSVH.* | 7. *πένητα bcdfg*S^a*ZH* probante V^a, *πτωχὸν aehikSVB.* | 8. *ἤθεσιν aeghikSVHB*H^b, *ἔθεσιν bcdf*S^a, et ita Euseb. ipse infra I, 7. p. **24**, 15. | *τῷ afhikSVHB*, *τῷ τῶν bcdg*S^a, *τῶν e.* *Ἰδουμαίων* pro *Ἰουδαίων h.* | *φιλοῦται bcdefik*S^a*B*, atque ita Euseb. ipse p. **24**, 16.: *φιλιοῦται aghSVH.* | *τούτῳ παῖς cfgE*, *τούτου παῖς h*, *τούτου* (om. *παῖς*) *eik.* | 13. *μὲν aeghikSB*, *μέντοι cfV*S^a*H.* | 14. *ἀπὸ*] *ὑπὸ hik* (a sec. m.) | 16. *Μωϋσέα*] *Μωσέως h.* | 18. *ἀρχιερεῖς cfhv V*S^a*H*, *ἱερεῖς aegikNSB.* | 21. *τὸν δὲ*] *τῶν δὲ h.* | 23. *Ῥώμην*] *Ῥώμης cgik.* | 24. *δὲ*] *καὶ H* tacite. | 25. *γοῦν*] *δ' οὖν h.*

τῶν ἀρχιερέων περιέστη διαδοχῆς, ὑπὸ Πάρθων αἰχμαλώτου ληφθέντος,
πρῶτος, ὡς γοῦν ἔφην, ἀλλόφυλος Ἡρώδης ὑπὸ τῆς συγκλήτου Ῥωμαίων
καὶ Αὐγούστου βασιλέως τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἐγχειρίζεται. καθ' ὃν ἐναργῶς 8
τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐνστάσης καὶ τῶν ἐθνῶν ἡ προσδοκωμένη σω-
τηρία τε καὶ κλῆσις ἀκολούθως τῇ προφητείᾳ παρηκολούθησεν· ἐξ οὗ δὴ
χρόνου τῶν ἐξ Ἰούδα ἀρχόντων τε καὶ ἡγουμένων, λέγω δὲ τῶν ἐκ τοῦ
Ἰουδαίων ἔθνους διαλελοιπότων, εἰκότως αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς ἐκ προγόνων
εὐσταθῶς ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα διαδόχους κατὰ γενεὰν προϊούσης ἀρχιερωσύνης
παραχρῆμα συγχεῖται. ἔχεις καὶ τούτων ἀξιόχρεων τὸν Ἰώσηπον μάρτυρα, 9
δηλοῦντα ὡς τὴν βασιλείαν παρὰ Ῥωμαίων ἐπιτραπεὶς Ἡρώδης οὐκέτι τοὺς
ἐξ ἀρχαίου γένους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἀλλά τισιν ἀσήμοις τὴν τιμὴν
ἀπένεμεν· τὰ ὅμοια δὲ πρᾶξαι τῷ Ἡρώδῃ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν
ἀρχιερέων Ἀρχέλαόν τε τὸν παῖδα αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦτον Ῥωμαίους, τὴν
ἀρχὴν τῶν Ἰουδαίων παρειληφότας. ὁ δ' αὐτὸς δηλοῖ, ὡς ἄρα καὶ τὴν 10
ἱερὰν στολὴν τοῦ ἀρχιερέως πρῶτος Ἡρώδης ἀποκλείσας ὑπὸ ἰδίαν σφρα-
γῖδα πεποίηται, μηκέτ' αὐτὴν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἔχειν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέψας·
ταὐτὸ δὲ καὶ τὸν μετ' αὐτὸν Ἀρχέλαον καὶ μετὰ τοῦτον Ῥωμαίους δια-
πράξασθαι. καὶ ταῦτα δ' ἡμῖν εἰρήσθω εἰς ἑτέραν ἀπόδειξιν προφητείας 11
κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πεπερασμένης.
σαφέστατα γοῦν ἐν τῷ Δανιὴλ ἑβδομάδων τινῶν ἀριθμὸν ὀνομαστὶ ἕως
Χριστοῦ ἡγουμένου περιλαβὼν ὁ λόγος, περὶ ὧν ἐν ἑτέροις διειλήφαμεν,
μετὰ τὸ τούτων συμπέρασμα ἐξολοθρευθήσεσθαι τὸ παρὰ Ἰουδαίοις χρῖσμα
προφητεύει. καὶ τοῦτο δὲ σαφῶς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ γενέσεως ἀποδείκνυται συμπεπληρωμένον. ταῦτα δ' ἡμῖν
ἀναγκαίως εἰς παράστασιν τῆς τῶν χρόνων ἀληθείας προτετηρήσθω.

---

3. *καὶ Αὐγούστου cfgVSᵃHB*, *καὶ Αὐγ. τε S*, *Αὐγ. τε eik*, *Αὐγούστου a* (is suprascripto *καὶ*) *h*. Cf. pag. 24, 21. Syncell. pag. 586. Dind. | 5. *τε καὶ aehikB* probante *Vᵃ*, *τέλος ἐλάμβανε καὶ ἡ τῶν ἐθνῶν a* (in marg.) *bcdfgvE*. | *ἐξ*] *ἀπὸ eghm*. | 6. *ἐκ* om. *h*. | 9. *ἀξιόχρεων cfgikB*, *ἀξιόχρεον eh*, *ἀξιόχρεω aSVH*. | *μάρτυρα* — Joseph. Antiq. XX, 10. Hav. | 13. *ἀρχιερέων cfgvVSᵃH*, *ἱερέων aehikSB*. Eadem lectionis discrepantia occurrit supra p. 20. 18. | 14. *δηλοῖ* — Antiq. XVIII, 4, 3. XX, 1, 1. Haverk. | 17. *τοῦτον*] *τὸ h*. | 18. *ἑτέραν aeghikSSᵃBHᵇ*, *ἑτέρας cfvVH*. »Eusebius monet lectores, se duplicem interpretationem Jacobi prophetiae proposuisse, unam nempe de regibus, alteram de sacerdotibus deficientibus« Burt. | 20. *Δανιὴλ* — Dan. 9, 26. | 21. *ἐν ἑτέροις* — Euseb. Dem. Evang. VIII, p. 381 ed. Colon. | *διειλήφαμεν*] *περιειλήφαμεν h*. | 23. *ἡμῶν* om. *h*. | 24. *γενέσεως cfgikB*, *γεννήσεως aehSVH*.

CAP. 7.

Περὶ τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις νομιζομένης διαφωνίας τῆς περὶ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογίας.

(Nic. H. E. I, 7 — 11.)

1 Ἐπειδὴ δὲ τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογίαν διαφόρως ἡμῖν ὅ τε
Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς εὐαγγελιζόμενοι παραδεδώκασι, διαφωνεῖν τε
νομίζονται τοῖς πολλοῖς, τῶν τε πιστῶν ἕκαστος ἀγνοίᾳ τ' ἀληθȣ̃ς εὑρη-
σιλογεῖν εἰς τȣ̀ς τόπȣς πεφιλοτίμηται, φέρε καὶ τὴν περὶ τȣ́των κατελ-
θȣ̃σαν εἰς ἡμᾶς ἱστορίαν παραθώμεθα, ἣν δι' ἐπιστολῆς Ἀριστείδῃ γρά-
φων περὶ συμφωνίας τῆς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις γενεαλογίας ὁ μικρῷ πρόσθεν
ἡμῖν δηλωθεὶς Ἀφρικανὸς ἐμνημόνευσε, τὰς μὲν τῶν λοιπῶν δόξας ὡςὰν
βιαίους καὶ διεψευσμένας ἀπελέγξας, ἣν δ' αὐτὸς παρείληφεν ἱστορίαν,
2 τȣ́τοις αὐτοῖς ἐκτιθέμενος τοῖς ῥήμασιν· „ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὀνόματα τῶν
„γενῶν ἐν Ἰσραὴλ ἠριθμεῖτο ἢ φύσει ἢ νόμῳ, φύσει μὲν, γνησίȣ σπέρ-
„ματος διαδοχῇ, νόμῳ δὲ, ἑτέρȣ παιδοποιȣμένȣ εἰς ὄνομα τελευτήσαντος
„ἀδελφȣ̃ ἀτέκνȣ· (ὅτι γὰρ ȣ̓δέπω δέδοτο ἐλπὶς ἀναστάσεως σαφὴς, τὴν
„μέλλȣσαν ἐπαγγελίαν ἀναστάσει ἐμιμȣ̃ντο θνητῇ, ἵνα ἀνέκλειπτον τὸ ὄνομα
3 „μείνῃ τȣ̃ μετηλλαχότος)· ἐπεὶ ȣ̓̃ν οἱ τῇ γενεαλογίᾳ ταύτῃ ἐμφερόμενοι
„οἱ μὲν διεδέξαντο παῖς πατέρα γνησίως, οἱ δὲ ἑτέροις μὲν ἐγεννήθησαν,
„ἑτέροις δὲ προςετέθησαν κλήσει, ἀμφοτέρων γέγονεν ἡ μνήμη, καὶ τῶν
4 „γεγεννηκότων, καὶ τῶς ὡς γεγεννηκότων. ȣ̔́τως ȣ̓δέτερον τῶν εὐαγγελίων
„ψεύδεται, καὶ φύσιν ἀριθμȣ̃ν καὶ νόμον· ἐπεπλάκει γὰρ ἀλλήλοις τὰ γένη,
„τό τε ἀπὸ τȣ̃ Σολομῶνος καὶ τὸ ἀπὸ τȣ̃ Νάθαν, ἀναστάσεσιν ἀτέκνων
„καὶ δευτερογαμίαις καὶ ἀναστάσει σπερμάτων, ὡς δικαίως τȣ̀ς αὐτοὺς

---

7. τε $CV^aS^aBH^b$, δὲ *SVH.* | ἕκαστος] ἕκαστον *h.* | εὑρησιλογεῖν *c*, εὑρεσιλογεῖν cet. | 11. post τὰς μὲν add. δὴ *aehiSVH*, om. *bcdfgkB.* | ὡςὰν om. *ae.* | 12. ἀπελέγξας] ἀποδείξας *aeS.* | 15. ἐκτιθέμενος τοῖς ῥ. *acefE*, τοῖς ῥ. ἐκτιθ. *hik.* | ἐπειδὴ] fragmentum hoc Africani inde a verbis ἐπειδὴ γὰρ usque ad τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν γενῶν διηγήσομαι (pag. 23, 4.) exstat etiam in Eusebii Quaestionibus ad Stephanum, quas e cod. Vat. publici juris fecit Ang. Majus, Script. Vet. Nov. Collect. Tom. I, p. 22. Textus Majani lectiones notavi signo *z.* | γὰρ add. *aehikzNK* (de Ruf. pag. 247.) *E*, om. *bcdf.* | 16. ὅτι γὰρ ȣ̓δέπω] ἔτι γὰρ ȣ̓δέπω *h*, ȣ̓δέπω γὰρ αὐτοῖς *z.* | σαφὴς] ἀφὴς *h*, ἀφ' ἧς *z.* | 17. τὸ ὄνομα μείνῃ *fgikz Macar. B*, τὸ ὄνομα μένῃ *cN*, μένῃ τὸ ὄνομα *aehSHV.* | 18. ἐμφερόμενοι] ἐμφορόμενοι *HB* errore typ. | 22. ἐπεπλάκει *hikzB*, ἐπεπλάκῃ *aegi* (a sec. man.) *k* (a sec. man.) *tN Damasc.* (Orat. III. de nativ. b. Mar.), συνεπλάκῃ *bS*, συνεπεπλάκῃ *a* (a sec. m.) cVS^aHK (de Ruf. p. 295), συνεπεπλάκει *df.* | 23. Σολομῶνος *f* (fere semper) *gh* (semper) *ikNB*, Σαλόμωνος *a*, Σαλομῶνος *z* (postea Σολ.), Σολομῶντος *ce* (sed is semper alibi Σολομῶνος) *SVH.* | ἀναστάσεσιν] ἀναστάσει *z.* | 24. ἀναστάσει *ikzN Macar.* V^aB, ἀναστάσεις *a* (a pr. m.) *e*, ἀναστάσεσι *a* (a sec. m.) *bcdfghSVH.*

„ἄλλοτε ἄλλων νομίζεσθαι, τῶν μὲν δοκούντων πατέρων, τῶν δὲ ὑπαρ-
„χόντων· ὡς ἀμφοτέρας τὰς διηγήσεις κυρίως ἀληθεῖς ȣ̓́σας ἐπὶ τὸν Ἰωσὴφ
„πολυπλόκως μὲν, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς κατελθεῖν. ἵνα δὲ σαφὲς ᾖ τὸ λεγόμενον, 5
„τὴν ἐπαλλαγὴν τῶν γενῶν διηγήσομαι. ἀπὸ τȣ̃ Δαβὶδ διὰ Σολομῶνος
„τὰς γενεὰς καταριθμȣμένοις τρίτος ἀπὸ τέλȣς εὑρίσκεται Ματθὰν, ὃς
„ἐγέννησε τὸν Ἰακὼβ τȣ̃ Ἰωσὴφ τὸν πατέρα· ἀπὸ δὲ Νάθαν τȣ̃ Δαβὶδ
„κατὰ Λουκᾶν ὁμοίως τρίτος ἀπὸ τέλους Μελχὶ, οὗ υἱὸς ὁ Ἡλὶ ὁ τοῦ
„Ἰωσὴφ πατήρ· Ἰωσὴφ γὰρ υἱὸς Ἡλὶ τοῦ Μελχί. σκοπȣ̃ τοίνυν ἡμῖν 6
„κειμένȣ τȣ̃ Ἰωσὴφ ἀποδεικτέον, πῶς ἑκάτερος αὐτȣ̃ πατὴρ ἱστορεῖται,
„ὅ τε Ἰακὼβ ὁ ἀπὸ Σολομῶνος καὶ Ἡλὶ ὁ ἀπὸ τȣ̃ Νάθαν ἑκάτερος κατά-
„γοντες τὸ γένος, ὅπως τε πρότερον οὗτοι δὴ ὅ τε Ἰακὼβ καὶ ὁ Ἡλὶ
„δύο ἀδελφοὶ, καὶ πρό γε, πῶς οἱ τȣ́των πατέρες Ματθὰν καὶ Μελχὶ
„διαφόρων ὄντες γενῶν τȣ̃ Ἰωσὴφ ἀναφαίνονται πάπποι. καὶ δὴ ȣ̃ν ὅ 7
„τε Ματθὰν καὶ ὁ Μελχὶ ἐν μέρει τὴν αὐτὴν ἀγαγόμενοι γυναῖκα ὁμο-
„μητρίȣς ἀδελφȣ̀ς ἐπαιδοποιήσαντο, τȣ̃ νόμȣ μὴ κωλύοντος χηρεύȣσαν ἤτοι
„ἀπολελυμένην ἢ καὶ τελευτήσαντος τȣ̃ ἀνδρὸς ἄλλῳ γαμεῖσθαι. ἐκ δὲ 8
„τῆς Ἐσθᾶ (τȣ̃το γὰρ καλεῖσθαι τὴν γυναῖκα παραδέδοται) πρῶτος Ματ-
„θὰν ὁ ἀπὸ τȣ̃ Σολομῶνος τὸ γένος κατάγων τὸν Ἰακὼβ γεννᾷ· καὶ
„τελευτήσαντος τȣ̃ Ματθὰν Μελχὶ ὁ ἐπὶ τὸν Νάθαν κατὰ γένος ἀνα-
„φερόμενος χηρεύȣσαν ἐκ μὲν τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἐξ ἄλλȣ δὲ γένȣς ὢν,
„ὡς προεῖπον, ἀγαγόμενος αὐτὴν ἔσχεν υἱὸν τὸν Ἡλί. οὕτω δὴ διαφόρων 9
„δύο γενῶν εὑρήσομεν τόν τε Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἡλὶ ὁμομητρίȣς ἀδελφȣ́ς,
„ὧν ὁ ἕτερος Ἰακὼβ, ἀτέκνȣ τȣ̃ ἀδελφȣ̃ τελευτήσαντος Ἡλί, τὴν γυναῖκα
„παραλαβὼν ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς τρίτον τὸν Ἰωσήφ, κατὰ φύσιν μὲν
„ἑαυτῷ καὶ κατὰ λόγον· διὸ καὶ γέγραπται· „Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν

---

1. *ἄλλων aeghikzNSVHB*, *ἄλλως bcdfS*[a]. | 2. *κυρίως* add. *CzR Macar. SS*[a]*B*, om. *NVH*. | 4. *ἐπαλλαγὴν*] *ἐναλλαγὴν hikN*, *ἀκολȣθίαν aeS*. | *Σολομῶνος aefhk Macar.*, *Σολομῶντος cgiNSVH*. | 7. *κατὰ Λȣκᾶν* — Luc. 3, 23. | *οὗ υἱὸς — πατὴρ* add. *a* (in marg.) *cfikvNE*, om. *aegh Damasc.* | 8. *Ἰωσὴφ — Μελχί* add. *aeghikvRSS*[a], om. *cfN Macar. Damasc. V.* | 10. *ὁ* post *Ἰακὼβ* add. *hikN Macar.*, om. ceteri. | *Σολομῶνος aefhikNB*, *Σολομῶντος cgSVH*. | *Ἡλὶ* semper scribitur *Ἡλεὶ* in *ghN*. | 11. *τὸ* add. *cfE*, om. *a* (a pr. m.) *eghik*, fort. recte coll. p. 13, 26. | *ὁ* post *καὶ* add. *hikN Macar.*, om. *acefE*. | 12. *πρό a* (a pr. m.) *eghikNB*, *πρός a* (a sec. m.) *cfSVH*. | *Μελχεὶ* semper in *gh*. | 14. *ὁ* post *καὶ* add. *cfhik Macar. BH*[b], om. *aeSVH*. | 16. *δὲ*] *δὴ ac Macar. VH*. | 17. *τῆς*] *τȣ̃ H* errore typographico. | 18. *τὸ γένος κατάγων cfgikNB*, *κατάγων τὸ γ. aeSVH*, *τὸ γένος* om. *h*, fort. recte. | 21. *προεῖπον cfghikN Macar. BH*[b], *προείπομεν aeSVH*. | 23. *ὧν*] *ᾧ h*. | 25. *καὶ* post *διὸ* om. *hikN*. | *γέγραπται* — Matth. 1, 16.

„Ἰωσήφ,“ κατὰ νόμον δὲ τοῦ Ἡλὶ υἱὸς ἦν· ἐκείνῳ γὰρ ὁ Ἰακὼβ ἀδελ-
10 „φὸς ὢν ἀνέστησε σπέρμα. διόπερ οὐκ ἀκυρωθήσεται καὶ ἡ κατ᾽ αὐτὸν
„γενεαλογία, ἣν Ματθαῖος μὲν ὁ εὐαγγελιστὴς ἐξαριθμούμενος „Ἰακὼβ δέ,“
„φησίν, „ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ“· ὁ δὲ Λουκᾶς ἀνάπαλιν· „ὃς ἦν υἱός,
„ὡς ἐνομίζετο (καὶ γὰρ τοῦτο προστίθησι) τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλί, τοῦ Μελχί“·
„τὴν γὰρ κατὰ νόμον γένεσιν ἐπισημότερον οὐκ ἦν ἐξειπεῖν. καὶ τὸ „ἐγέν-
„νησεν“ ἐπὶ τῆς τοιᾶσδε παιδοποιΐας ἄχρι τέλους ἐσιώπησε, τὴν ἀναφορὰν
11 „ποιησάμενος ἕως τοῦ Ἀδὰμ τοῦ θεοῦ κατ᾽ ἀνάλυσιν. οὐδὲ μὴν ἀναπό-
„δεικτον ἢ ἐσχεδιασμένον ἐστὶ τοῦτο· τοῦ γοῦν σωτῆρος οἱ κατὰ σάρκα συγ-
„γενεῖς, εἴτ᾽ οὖν φανητιῶντες, εἴθ᾽ ἁπλῶς ἐκδιδάσκοντες, πάντως δὲ ἀλη-
„θεύοντες, παρέδοσαν καὶ ταῦτα, ὡς Ἰδουμαῖοι λησταὶ Ἀσκάλωνι πόλει
„τῆς Παλαιστίνης ἐπελθόντες ἐξ εἰδωλείου Ἀπόλλωνος, ὃ πρὸς τοῖς τεί-
„χεσιν ἵδρυτο, Ἀντίπατρον Ἡρώδου τινὸς ἱεροδούλου παῖδα πρὸς τοῖς ἄλλοις
„σύλοις αἰχμάλωτον ἀπῆγον, τῷ δὲ λύτρα ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ καταθέσθαι μὴ
„δύνασθαι τὸν ἱερέα ὁ Ἀντίπατρος τοῖς τῶν Ἰδουμαίων ἔθεσιν ἐντρα-
12 „φεὶς ὕστερον Ὑρκανῷ φιλοῦται τῷ τῆς Ἰουδαίας ἀρχιερεῖ. πρεσβεύσας
„δὲ πρὸς Πομπήϊον ὑπὲρ τοῦ Ὑρκανοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν ἐλευθερώσας
„αὐτῷ ὑπὸ Ἀριστοβούλου τοῦ ἀδελφοῦ περικοπτομένην, αὐτὸς ηὐτύχησεν ἐπι-
„μελητὴς τῆς Παλαιστίνης χρηματίσας· διαδέχεται δὲ τὸν Ἀντίπατρον
„φθόνῳ τῆς πολλῆς εὐτυχίας δολοφονηθέντα υἱὸς Ἡρώδης, ὃς ὕστερον
„ὑπ᾽ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Αὐγούστου συγκλήτου δόγματι τῶν Ἰουδαίων ἐκρίθη
„βασιλεύειν· οὗ παῖδες Ἡρώδης οἵ τ᾽ ἄλλοι τετράρχαι. ταῦτα μὲν δὴ
13 „κοινὰ καὶ ταῖς Ἑλλήνων ἱστορίαις. ἀναγράπτων δὲ εἰςτότε ἐν τοῖς ἀρ-
„χείοις ὄντων τῶν Ἑβραϊκῶν γενῶν, καὶ τῶν ἀρχιπροσηλύτων ἀναφερο-
„μένων ἕως Ἀχιὼρ τοῦ Ἀμμανίτου καὶ Ῥοὺθ τῆς Μωαβίτιδος, τῶν τε ἀπ᾽
„Αἰγύπτου συνεκπεσόντων ἐπιμίκτων, ὁ Ἡρώδης οὐδέν τι συμβαλλομένου
„τοῦ Ἰσραηλιτῶν γένους αὐτῷ, καὶ τῷ συνειδότι τῆς δυςγενείας κρουόμενος,

4. *Λουκᾶς* — Luc. 3, 1. | *ὅς*] *ὡς e*, om. *h*. | *ἦν υἱός, ὡς acgE, ἦν ὁ υἱός, ὡς f, υἱὸς ἦν, ὡς h, υἱὸς* om. *eik* probante *B, ἦν υἱός, ὡς* om. *N*. | 5. *καὶ γὰρ fhikN, καὶ γὰρ καὶ* ceteri. | 6. *ἦν ἐξειπεῖν*] *ἐξῆν εἰπεῖν h*. | 8. *καὶ* post *Ἀδὰμ* add. *bcdfRVSaH*, om. *aeghikNSB*. | *οὐδὲ μὴν*] *οὐδὲν μὲν acmp*. | 16. *φιλοῦται* codd. omnes praeter *h*, in quo *φιλιοῦται*, quod recepere *SVH*. | 19. *χρηματίσας bfhikpvSaB, χρηματίσαι cdgmVH, προκόψας aeS*. | 20. *υἱὸς*] *ὁ υἱὸς aeSVH*. | 21. *καὶ τοῦ* om. *h*. post *Αὐγούστου* add. *καὶ hik*. | 23. *εἰςτότε*] *εἰς τὸ τότε cdgSa*. | 24. *ἀρχιπροσηλύτων bcdfg* (is *ἄρχει προσηλύτων*) *SaHHaBRa, ἄχρι προσηλύτων aehikNSV, τῶν ἄχρι τῶν ἀρχιπρ.* conj. *Va*. | 25. *ἕως fhikNB, ὡς aceySVH*. | *Ἀμμανίτου acfghikVHB, Ἀμανίτου eNS, Ἀμωνίτου Sa* tacite. | 26. *συνεκπεσόντων*] *συνεξελθόντων h*. | *ὁ* om. *aeSVH*, add. *cfghikNRa B* probante *Hb*.

„ἐνέπρησεν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς τῶν γενῶν, οἰόμενος εὐγενὴς ἀναφα-
„νεῖσθαι τῷ μηδὲ ἄλλον ἔχειν ἐκ δημοσίου συγγραφῆς τὸ γένος ἀνάγειν ἐπὶ
„τοὺς πατριάρχας ἢ προσηλύτους, τούς τε καλουμένους γειώρας τοὺς ἐπιμίκτους.
„ὀλίγοι δὴ τῶν ἐπιμελῶν ἰδιωτικὰς ἑαυτοῖς ἀπογραφάς, ἢ μνημονεύσαντες 14
„τῶν ὀνομάτων, ἢ ἄλλως ἔχοντες ἐξ ἀντιγράφων, ἐναβρύνονται, σωζο-
„μένης τῇ μνήμῃ τῆς εὐγενείας· ὧν ἐτύγχανον οἱ προειρημένοι δεσπό-
„συνοι καλούμενοι, διὰ τὴν πρὸς τὸ σωτήριον γένος συνάφειαν, ἀπό τε
„Ναζάρων καὶ Κωχαβὰ κωμῶν Ἰουδαϊκῶν τῇ λοιπῇ γῇ ἐπιφοιτήσαντες,
„καὶ τὴν προκειμένην γενεαλογίαν, ἔκ τε τῆς βίβλου τῶν ἡμερῶν εἰς ὅσον
„ἐξικνοῦντο, ἐξηγησάμενοι. εἴτ᾽ οὖν οὕτως εἴτ᾽ ἄλλως ἔχει, σαφεστέραν ἐξή- 15
„γησιν οὐκ ἂν ἔχοι τις ἄλλος ἐξευρεῖν, ὡς ἔγωγε νομίζω πᾶς τε ὃς εὐγνώ-
„μων τυγχάνει. καὶ ἡμῖν αὕτη μελέτω, εἰ καὶ μὴ ἐμμάρτυρός ἐστι, τῷ
„μὴ κρείττονα ἢ ἀληθεστέραν ἔχειν εἰπεῖν. τό γέ τοι εὐαγγέλιον πάντως
„ἀληθεύει.“ καὶ ἐπὶ τέλει δὲ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς προστίθησι ταῦτα· 16
„Ματθὰν ὁ ἀπὸ Σολομῶνος ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ματθὰν ἀποθανόντος
„Μελχὶ ὁ ἀπὸ Νάθαν ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς ἐγέννησε τὸν Ἡλί. ὁμομή-
„τριοι ἄρα ἀδελφοὶ Ἡλὶ καὶ Ἰακώβ. Ἡλὶ ἀτέκνου ἀποθανόντος ὁ Ἰακὼβ
„ἀνέστησεν αὐτῷ σπέρμα, γεννήσας τὸν Ἰωσήφ, κατὰ φύσιν μὲν ἑαυτῷ,
„κατὰ νόμον δὲ τῷ Ἡλί. οὕτως ἀμφοτέρων υἱὸς ἦν ὁ Ἰωσήφ.“ τοσαῦτα
ὁ Ἀφρικανός. καὶ δὴ τοῦ Ἰωσὴφ ὧδέ πως γενεαλογουμένου, δυνάμει καὶ ἡ 17
Μαρία σὺν αὐτῷ πέφηνεν ἐκ τῆς αὐτῆς οὖσα φυλῆς, εἴγε κατὰ τὸν Μωϋ-
σέως νόμον οὐκ ἐξῆν ἑτέραις ἐπιμίγνυσθαι φυλαῖς· ἐπὶ γὰρ τῶν ἐκ τοῦ
αὐτοῦ δήμου καὶ πατριᾶς τῆς αὐτῆς ζεύγνυσθαι πρὸς γάμον παρακελεύεται,
ὡς ἂν μὴ περιστρέφοιτο τοῦ γένους ὁ κλῆρος ἀπὸ φυλῆς ἐπὶ φυλήν. ὧδε
μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἐχέτω.

---

2. τὸ γένος om. *a* (a pr. m.) *e*. | 3. γειώρας — cf. Exod. 12, 19. | 6. ὧν] ᾧ *h*. | δεσπόσυνοι] δεσποτικοὶ *R*. | 9. προκειμένην *a* (a pr. m.) *ehiktNBH*b, προειρημένην *a* (a sec. m.) *cfgSVH*. | post γενεαλογίαν addunt ἐκ μνήμης vel ἀπὸ μνήμης *V*a *H* probante *S*a, sine codicum auctoritate, secuti versionem Rufini, quae haec est: »ordinem supradictae generationis partim memoriter, partim etiam ex dierum libris — perdocebant.« | 10. ἔχει *ahNSVH*, ἔχοι *cefgikB*. | 12. μὴ ἐμμάρτυρός *a* (in marg.) *cfSVHB*, ἀμάρτυρος *aehikN*, ἀμάρτυρον *g*. | 13. γέ *cghikNB*, μέν *aefSVB*. | 15. Ματθὰν — hoc quoque fragmentum exscripsit Eusebius in Quaest. ad Steph. (Mai Nov. Collect. I. p. 23). | 19. υἱὸς ἦν *acegh SVHB*, ἦν υἱὸς *ikN*, υἱὸς sine ἦν *fz*. | post τοσαῦτα add. δὴ *a* (a sec. m.) *cf*, καὶ *e*, μὲν *N*, om. *ghik*. | 21. Μωϋσέως *acfgikVB*, Μωσέως *ehNSS*a*H*. | 23. παρακελεύεται — Num. 36, 6 seqq. | 24. περιστρέφοιτο] ἐπιστρέφοιτο *aS*. | ἐπὶ] εἰς *hN*.

CAP. 8.

Περὶ τῆς Ἡρώδου κατὰ τῶν παίδων ἐπιβουλῆς, καὶ οἵα μετῆλθεν αὐτὸν καταστροφὴ βίου.

(Nic. H. E. I, 12—15.)

1 *Ἀλλὰ γὰρ τοῦ Χριστοῦ γεννηθέντος ταῖς προφητείαις ἀκολούθως ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας κατὰ τοὺς δεδηλωμένους χρόνους, Ἡρώδης ἐπὶ τῇ τῶν ἐξ ἀνατολῆς μάγων ἀνερωτήσει, ὅπῃ εἴη διαπυνθανομένων ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἑωρακέναι γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα, καὶ τῆς τοσῆςδε πορείας τοῦτ' αἴτιον αὐτοῖς γεγονέναι, οἷα θεῷ προσκυνῆσαι τῷ τεχθέντι διὰ σπουδῆς πεποιημένοις, οὐ σμικρῶς ἐπὶ τῷ πράγματι ἅτε κινδυνευούσης, ὥς γε δὴ ᾤετο, αὐτῷ τῆς ἀρχῆς διακινηθείς, πυθόμενος τῶν παρὰ τῷ ἔθνει νομοδιδασκάλων, ποῦ τὸν Χριστὸν γεννηθήσεσθαι προςδοκῷεν, ὡς ἔγνω τὴν Μιχαίου προφητείαν ἐν Βηθλεὲμ προαναφωνοῦσαν, ἑνὶ προστάγματι τοὺς ὑπομαζίους ἔν τε τῇ Βηθλεὲμ καὶ πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω παῖδας κατὰ τὸν ἀπηκριβωμένον αὐτῷ χρόνον παρὰ τῶν μάγων ἀναιρεθῆναι προστάττει, πάντως που καὶ τὸν Ἰησοῦν, ὥς γε ἦν εἰκός, τῆς αὐτῆς τοῖς ὁμήλιξι συναπολαῦσαι συμφορᾶς οἰόμενος.*
2 *φθάνει γε μὴν τὴν ἐπιβουλὴν εἰς Αἴγυπτον διακομισθεὶς ὁ παῖς, δι' ἐπιφανείας ἀγγέλου τὸ μέλλον προμεμαθηκότων αὐτοῦ τῶν γονέων. ταῦτα μὲν*
3 *οὖν καὶ ἡ ἱερὰ τοῦ εὐαγγελίου διδάσκει γραφή. ἄξιον δ' ἐπὶ τούτοις συνιδεῖν τἀπίχειρα τῆς Ἡρώδου κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ὁμηλίκων αὐτῷ τόλμης, ὡς παραυτίκα, μηδὲ σμικρᾶς ἀναβολῆς γεγενημένης, ἡ θεία δίκη περιόντα ἔτ' αὐτὸν τῷ βίῳ μετελήλυθε, τὰ τῶν μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν*
4 *διαδεξομένων αὐτὸν ἐπιδεικνῦσα προοίμια. ὡς μὲν οὖν τὰς κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτῷ νομισθείσας εὐπραγίας ταῖς κατὰ τὸν οἶκον ἐπαλλήλοις ἠμαύρωσε συμφοραῖς, γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν μάλιστα πρὸς γένους ἀναγκαιοτάτων τε καὶ φιλτάτων μιαιφονίαις, οὐδὲ οἷόν τε νῦν καταλέγειν, τραγικὴν ἅπασαν δραματουργίαν ἐπισκιαζούσης τῆς περὶ τούτων ὑπο-*

---

7. *ἀνερωτήσει*] *ἐρωτήσει h.* | 12. *ποῦ*] *οὗ h.* | 13. *Μιχαίου* — Mich. 5, 1. | 20. *τοῦ εὐαγγ.*] *τῶν εὐαγγελίων h.* | 23. *τῷ*] *ἐν τῷ egS*S^a. | *τὰ τῶν aehik SVHB*, *καὶ ὡς τῶν bcdfgmpt*S^a. | 24. *ἐπιδεικνῦσα ik Savil. B*, *ἐπιδεικνύνσα* (sic) *h*, *ἐπιδείκνυσι τὰ bcdfv*S^a, *ἐπιδεικνύντα aeSVH*H^b*K* (de Ruf. p. 249), »quae — ostenderet« *R*, *ὑποφαίνουσα N.* | 27. *οὐδὲ οἷόν τε* de Valesii conjectura *H*, *οὐδὲν οἷόν τε ab* (a sec. m.) *ehSV*S^a, *οὐδὲν οἷον τὸ b* (a pr. m.) *cdgik*, quod recepit *B*. At *οὐδὲν οἷον* significat »nihil praestat,« »longe optimum est« (cf. ind. v. *οἷον*), quod ab hoc loco alienum est. Valesii conjectura firmatur locis similibus, velut H. E. VII, 32.: *ῥητορικῆς μέν γε τὴν ἀρετὴν οὐδὲ οἷόν τε θαυμάζειν ἐπαξίως.*

θέσεως, ἣν εἰς πλάτος ἐν ταῖς καθ' αὐτὸν ἱστορίαις ὁ Ἰώσηπος διελή-
λυθεν. ὡς δ' ἅμα τῇ κατὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων νηπίων 5
ἐπιβουλῇ θεήλατος αὐτὸν καταλαβοῦσα μάστιξ εἰς θάνατον συνήλασεν, οὐ
χεῖρον καὶ τῶν φωνῶν τοῦ συγγραφέως ἐπακοῦσαι, κατὰ λέξιν ἐν ἑπτακαι-
δεκάτῳ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας τὴν καταστροφὴν τοῦ κατ' αὐτὸν βίου
τοῦτον γράφοντος τὸν τρόπον· „Ἡρώδῃ δὲ μειζόνως ἡ νόσος ἐνεπικραί- 6
„νετο, δίκην ὧν παρανομήσειεν ἐκπρασσομένου τοῦ θεοῦ. πῦρ μὲν γὰρ μα-
„λακὸν ἦν, οὐχ ὧδε πολλὴν ἀποσημαῖνον τοῖς ἐπαφωμένοις τὴν φλόγωσιν,
„ὅσην τοῖς ἐντὸς προσετίθει τὴν κάκωσιν, ἐπιθυμία δὲ δεινὴ τοῦ δέξασθαί
„τι, οὐδὲ ἦν μὴ οὐχ ὑπουργεῖν, καὶ ἕλκωσις τῶν τε ἐντέρων, καὶ μάλιστα
„τοῦ κώλου δειναὶ ἀλγηδόνες, καὶ φλέγμα ὑγρὸν περὶ τοὺς πόδας καὶ διαυγές.
„παραπλησία δὲ καὶ περὶ τὸ ἦτρον κάκωσις ἦν. καὶ μὴν καὶ τοῦ αἰδοίου 7
„σῆψις σκώληκας ἐμποιοῦσα, πνεύματός τε ὀρθία ἔντασις, καὶ αὐτὴ λίαν
„ἀηδὴς ἀχθηδόνι τε τῆς ἀποφορᾶς καὶ τῷ πυκνῷ τοῦ ἄσθματος. σπασμός
„τε περὶ πᾶν ἦν μέλος, ἰσχὺν οὐχ ὑπομενητὴν προστιθέμενος. ἐλέγετο γοῦν 8
„ὑπὸ τῶν θειαζόντων, καὶ οἷς ταῦτα προαποφθέγγεσθαι σοφία πρόκειτο,
„ποινὴν τοῦ πολλοῦ δυσσεβοῦς ταύτην ὁ θεὸς εἰσπράττεσθαι παρὰ τοῦ βασι-
„λέως.“ ταῦτα μὲν ἐν τῇ δηλωθείσῃ γραφῇ παρασημαίνεται ὁ προειρη-
μένος. καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ τῶν ἱστοριῶν τὰ παραπλήσια περὶ τοῦ 9
αὐτοῦ παραδίδωσι, ὧδέ πως γράφων· „ἔνθεν αὐτοῦ τὸ σῶμα πᾶν ἡ νόσος
„διαλαβοῦσα ποικίλοις πάθεσιν ἐμέριζεν. πυρετὸς μὲν γὰρ ἦν οὐ λάβρος,
„κνησμὸς δ' ἀφόρητος τῆς ἐπιφανείας ὅλης, καὶ κώλου συνεχεῖς ἀλγη-

---

4. ἑπτακαιδεκάτῳ τῆς *hikNBH*[b], ἑπτακαιδεκάτῳ sine τῆς *cf*, ἑπτακαιδεκάτῃ τῆς *aeSVH*. | 6. Ἡρώδῃ κτλ. — Joseph. Antiq. XVII, 6, 5 Hav. | 7. παρανομήσειεν *a* (in marg.) *cfh Joseph. SVH*, παρενόμησεν *ikr*, παραιόμησεν *a*, παρηνόμησεν *eptN*. | 8. οὐχ ὧδε] οὐδὲ *ikN Joseph.* | 10. post τι add. ἀπ' αὐτοῦ *ikN Joseph.* | οὐδὲ ἦν *acfgh*, οὐδὲν ἦν *eS*, οὐδ' ἐνῆν *mtS*[1], οὐ γὰρ ἦν *ikN Joseph.* | καὶ] ἦν γὰρ καὶ *gh.* | ἕλκωσις *bcdefgikNBH*[b], ἑλκώσεις *a* (a pr. m.) *h Joseph. SVH.* | 12. post δὲ καὶ add. ἡ *cfi* (a pr. m.) *VHB*, om. *ghi* (a sec. m.) *krN Joseph. S*[a]. | περὶ] παρὰ *h.* | 13. αὐτὴ] αὕτη *Josephi Edd.* | 14. σπασμός *dfi* (a sec. m.) *kN*, ἐσπασμένος *abceghi* (a pr. m.) *SVH*, σπασμοὶ *Zonar.* (Ann. V, 26. p. 165 Pind.). Variant Josephi codd.: σπασμός dedit Havercamp. Cf. infra pag. 28, 3.: σπασμοὶ ἁπάντων τῶν μελῶν. | 15. μέλος *cikN Zonar.* et *Josephi* codd. nonnulli, μέρος *aefghSVH.* | γοῦν] οὖν *Joseph.*, δ' οὖν *aeS.* | 16. σοφία *Josephi codd.* et *N* probante *S*[a], σοφίας ceteri. | προὔκειτο *cfikN Joseph. Haverkampii*, idemque recep. *SVHB*, προὔκειται *eh*, πρόκειται *aglmpt.* | 17. καὶ post πολλοῦ add. *aeghikSVHB*, om. *cdft Joseph. NS*[a] *Z.* | 18. ταῦτα] καὶ ταῦτα *cfg.* | post μὲν add. οὖν *eSVH*, om. *acfghikNBH*[b]. | 19. τοῦ om. *h.* | 20. γράφων — Bell. Jud. I. 33, 5 Hav. | 21. οὐ λάβρος *bcdfghikt Joseph. NS*[a]*B*, χλιαρός *aeSVH.*

„δόνες, περί τε τȣ̀ς πόδας ὡς ὑδρωπιῶντος οἰδήματα, τȣ͂ τε ἤτρȣ φλεγ-
„μονὴ, καὶ αἰδοίȣ σηπεδὼν σκώληκας γεννῶσα. πρὸς τȣ́τοις ὀρθόπνοια
„καὶ δύσπνοια καὶ σπασμοὶ πάντων τῶν μελῶν, ὥστε τȣ̀ς ἐπιθειάζοντας
10 „ποινὴν εἶναι τὰ νοσήματα λέγειν. ὁ δὲ παλαίων τοσȣ́τοις πάθεσιν ὅμως
„τȣ͂ ζῆν ἀντείχετο, σωτηρίαν τε ἤλπιζε, καὶ θεραπείας ἐπενόει. διαβὰς
„γȣ͂ν τὸν Ἰορδάνην τοῖς κατὰ Καλλιῤῥόην θερμοῖς ἐχρῆτο. ταῦτα δὲ
„ἔξεισι μὲν εἰς τὴν Ἀσφαλτῖτιν λίμνην, ὑπὸ γλυκύτητος δέ ἐστι καὶ πό-
11 „τιμα. δόξαν δ' ἐνταῦθα τοῖς ἰατροῖς, ἐλαίῳ θερμῷ πᾶν ἀναθάλψαι τὸ
„σῶμα χαλασθὲν εἰς ἐλαίȣ πλήρη πύελον, ἐκλύει τȣ̀ς ὀφθαλμȣ̀ς καὶ ὡς
„τεθνεὼς ἀνέστρεψεν. θορύβȣ δὲ τῶν θεραπόντων γενομένȣ πρὸς μὲν τὴν
„κραυγὴν ἀνήνεγκεν, εἰς δὲ τὸ λοιπὸν ἀπογνȣ̀ς τὴν σωτηρίαν, τοῖς τε
„στρατιώταις ἀνὰ δραχμὰς πεντήκοντα ἐκέλευσε διανεῖμαι, καὶ πολλὰ
12 „χρήματα τοῖς ἡγεμόσι καὶ τοῖς φίλοις. αὐτὸς δ' ὑποστρέφων εἰς Ἱερι-
„χȣ̃ντα παραγίνεται, μελαγχολῶν ἤδη, καὶ μονονȣχὶ αὐτῷ τι τῷ θανάτῳ
„ἀπειλῶν προέκοψεν εἰς ἐπιβολὴν ἀθεμίτȣ πράξεως. τȣ̀ς γὰρ ἀφ' ἑκάστης
„κώμης ἐπισήμȣς ἄνδρας ἐξ ὅλης Ἰȣδαίας συναγαγὼν εἰς τὸν καλȣ́μενον
13 „ἱππόδρομον ἐκέλευσε συγκλεῖσαι. προσκαλεσάμενος δὲ Σαλώμην τὴν ἀδελ-
„φὴν καὶ τὸν ἄνδρα ταύτης Ἀλέξανδρον· „„οἶδα, ἔφη, Ἰȣδαίȣς τὸν ἐμὸν
„ἑορτάσοντας θάνατον. δύναμαι δὲ πενθεῖσθαι δι' ἑτέρων καὶ λαμπρὸν
„ἐπιτάφιον σχεῖν, ἂν ὑμεῖς θελήσητε ταῖς ἐμαῖς ἐντολαῖς ὑπουργῆσαι.
„τȣ́σδε τȣ̀ς φρȣρȣμένȣς ἄνδρας, ἐπειδὰν ἐκπνεύσω, τάχιστα κτείνατε περι-
„στήσαντες τȣ̀ς στρατιώτας, ἵνα πᾶσα Ἰȣδαία καὶ πᾶς οἶκος καὶ ἄκων
14 „ἐπ' ἐμοὶ δακρύσῃ·““ καὶ μετὰ βραχέα φησίν· „αὖθις δὲ, καὶ γὰρ ἐνδείᾳ
„τροφῆς καὶ βηχὶ σπασμώδει διετείνετο, τῶν ἀλγηδόνων ἡττηθεὶς φθάσαι
„τὴν εἱμαρμένην ἐπεβάλετο. λαβὼν δὲ μῆλον ᾔτησε· καὶ μαχαίριον, εἰώθει

1. ὡς] ὥσπερ *ik Joseph.* | 2. δι' αἰδοίȣ *aeh Joseph. Haverkampii S.* | σκώληκας] σκώληκα *a* (a pr. m.) *eh.* | 3. πάντων *cfikN*, ἁπάντων *aegh Jos. E.* | 6. ἐχρῆτο] ἐκέχρητο *Joseph. S.* | 8. δ' post δόξαν om. *aeh.* | 9. post ἐκλύει add. καὶ *aehikNS*, om. *cfgVHB:* Josephi codd. alii καὶ addunt, alii omittunt. | καὶ ὡς τεθνεὼς *a* (a sec. m.) *cfg Jos.*, ὡς δὲ τεθνεὼς *N*, ὡς ἐκλυθεὶς (om. καὶ) *a* (a pr. m.) *eh*, ὡς δὲ μάτην ἐκλυθεὶς *ik.* | 11. κραυγὴν *cfhptVS*ᵃ*HB*, φωνὴν *g Jos. N*, πληγὴν *aeikS.* | 13. ὑποστρέφων *aehik Jos. NS*, ὑποστρέψας *cfgv VS*ᵃ*HB.* | 15. post προέκοψεν add. δὲ *aehikN.* | 14. μονονουχὶ *cfg Joseph. SVHB*, μόνον ȣ̓κ *aehikN.* | αὐτῷ τι τῷ θανάτῳ ἀπειλῶν *cfg Jos. VS*ᵃ*HB*, ἀπειλῶν αὐτῷ τι τῷ θ. *aehikNS.* | 15. ἐπιβολὴν *chik Jos. VS*ᵃ*HB*, ἐπιβȣλὴν *abdefNS.* | 18. Ἀλέξανδρον] Ἀλεξᾶν *i* (a sec. m.) *k Jos. N.* | 20. σχεῖν ἂν] ἔχειν ἐὰν *gh.* | θελήσητε *cfgik Jos. NB*, ἐθελήσητε *aehSVH.* | 21. τȣ́σδε] τȣ̀ς δὲ ceteri editores praeter *B.* | τȣ̀ς om. *h.* | 22. πᾶσα ἡ *aehNSVH*, ἡ om. *cfgik Jos. B.* | 25. ἐπεβάλετο *aeh Josephi cod. Lugd. NSVH*, ἐπεβάλλετο *cfgik Joseph. Haverkampii B.* | δὲ] δὴ conj. *V*ᵃ.

„γὰρ ἀποτέμνων ἐσθίειν, ἔπειτα περιαθρήσας, μή τις ὁ κωλύων αὐτὸν
„εἴη, ἐπῆρε τὴν δεξιὰν ὡς πλήξων ἑαυτόν.“ ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ 15
συγγραφεύς, ἕτερον αὐτοῦ γνήσιον παῖδα πρὸ τῆς ἐσχάτης τοῦ βίου τελευ-
τῆς, τρίτον ἐπὶ δυσὶν ἤδη προανῃρημένοις, δι' ἐπιτάξεως ἀνελόντα παρα-
χρῆμα τὴν ζωὴν οὐ μετὰ σμικρῶν ἀλγηδόνων ἀποῤῥῆξαι. καὶ τοιοῦτο μὲν 16
τὸ πέρας τῆς Ἡρώδου γέγονε τελευτῆς, ποινὴν δικαίαν ἐκτίσαντος ὧν
ἀμφὶ τὴν Βηθλεὲμ ἀνεῖλε παίδων, τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιβουλῆς ἕνεκα.
μεθ' ἣν ἄγγελος ὄναρ ἐπιστὰς ἐν Αἰγύπτῳ διατρίβοντι τῷ Ἰωσὴφ ἀπᾶραι 17
ἅμα τῷ παιδὶ καὶ τῇ τούτου μητρὶ ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν παρακελεύεται, τεθνη-
κέναι δηλῶν τοὺς ἀναζητοῦντας τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. τούτοις δ' ὁ εὐαγ-
γελιστὴς ἐπιφέρει λέγων· „ἀκούσας δ' ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας
ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ
κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας.“

CAP. 9.

Περὶ τῶν κατὰ Πιλάτον χρόνων.

Τῇ δ' ἐπὶ τὴν ἀρχὴν μετὰ τὸν Ἡρώδην τοῦ Ἀρχελάου καταστάσει 1
συνᾴδει καὶ ὁ προειρημένος ἱστορικός, τόν τε τρόπον ἀναγράφων, καθ'
ὃν ἐκ διαθηκῶν Ἡρώδου τοῦ πατρός, ἐπικρίσεώς τε Καίσαρος Αὐγούστου,
τὴν κατὰ Ἰουδαίων βασιλείαν διεδέξατο, καὶ ὡς τῆς ἀρχῆς μετὰ δεκαέτη
χρόνον ἀποπεσόντος οἱ ἀδελφοὶ Φίλιππός τε καὶ ὁ νέος Ἡρώδης ἅμα
Λυσανίᾳ τὰς ἑαυτῶν διεῖπον τετραρχίας. ὁ δ' αὐτὸς ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ 2
τῆς ἀρχαιολογίας κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς Τιβερίου βασιλείας (τοῦτον
γὰρ τὴν καθ' ὅλων ἀρχὴν διαδέξασθαι ἑπτὰ ἐπὶ πεντήκοντα ἔτεσι τὴν
ἡγεμονίαν ἐπικρατήσαντος Αὐγούστου) Πόντιον Πιλάτον ἐπιτραπῆναι δηλοῖ
τὴν Ἰουδαίαν, ἐνταῦθά τε ἐφ' ὅλοις ἔτεσι δέκα σχεδὸν εἰς αὐτὴν παρα-
μεῖναι τὴν Τιβερίου τελευτήν. ἐκοῦν σαφῶς ἀπελήλεγκται τὸ πλάσμα τῶν 3
κατὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑπομνήματα χθὲς καὶ πρώην διαδεδωκότων, ἐν
οἷς πρῶτος αὐτὸς ὁ τῆς παρασημειώσεως χρόνος τῶν πεπλακότων ἀπε-

---

1. κωλύων *ceh Jos. SVHB*, κωλύσων *afgikN*. | αὐτὸν om. *Jos.* | 2. ἱστορεῖ — Antiq. XVII, 7. Bell. Jud. I, 33, 7. | 3. αὐτοῦ] ἑαυτὸν *h*. | 7. post ἡμῶν add. γενομένης *hik*. | 11. λέγων — Matth. 2, 22. | τῆς Ἰουδαίας om. *hikN*. | 12. τοῦ π. αὐτοῦ Ἡρώδου *cfikB*, Ἡρ. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ *aeghNSVH*. | 16. τὸν Ἡρώδην] τὴν Ἡρώδου *aeS*. | 17. τε τρόπον *cfgikB*, τρόπον τε *aehSVH*. | ἀναγράφων — Antiq. XVII, 8 seq. Bell. Jud. I, 33, 9. | 21. διεῖπον] διεῖλον *S*. | 24. ἐπιτρ. δηλοῖ τὴν Ἰουδ. *cik*, ἐπιτρ. τ. Ἰουδ. δηλοῖ *afhE*, τὴν Ἰουδ. ἐπιτρ. δηλοῖ *eg*. | δηλοῖ — Antiq. XVIII, 3, 2. | 25. τε] δὲ *c*. | 27. χθὲς] ἐχθὲς *hk*.

4 λέγχει τὸ ψεῦδος. ἐπὶ τῆς τετάρτης γοῦν ὑπατείας Τιβερίου, ἣ γέγονεν
ἔτους ἑβδόμȣ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τὰ περὶ τὸ σωτήριον πάθος αὐτοῖς
τολμηθέντα περιέχει, καθ' ὃν δείκνυται χρόνον μηδ' ἐπιστάς πω τῇ Ἰȣ-
δαίᾳ Πιλάτος, εἴγε τῷ Ἰωσήπῳ μάρτυρι χρήσασθαι δέον, σαφῶς οὕτω
σημαίνοντι κατὰ τὴν δηλωθεῖσαν αὐτȣ̃ γραφὴν, ὅτι δὴ δωδεκάτῳ ἐνιαυτῷ
τῆς Τιβερίȣ βασιλείας ἐπίτροπος τῆς Ἰȣδαίας ὑπὸ Τιβερίȣ καθίσταται
Πιλάτος.

CAP. 10.

Περὶ τῶν παρὰ Ἰουδαίοις ἀρχιερέων, καθ' οὓς ὁ Χριστὸς τὴν διδασκαλίαν ἐποιήσατο.

(Nic. H. E. I, 18. 29.)

1 Ἐπὶ τούτων δὴ οὖν κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν ἔτος πεντεκαιδέκατον
Τιβερίȣ Καίσαρος ἄγοντος, τέταρτον δὲ τῆς ἡγεμονίας Ποντίȣ Πιλάτȣ,
τῆς τε λοιπῆς Ἰȣδαίας τετραρχούντων Ἡρώδȣ καὶ Λυσανίȣ καὶ Φιλίππȣ,
ὁ σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν Ἰησȣ̃ς ὁ Χριστὸς τȣ̃ θεȣ̃, ἀρχόμενος ὡσεὶ
ἐτῶν τριάκοντα, ἐπὶ τὸ Ἰωάννȣ βάπτισμα παραγίνεται, καταρχήν τε ποι-
2 εῖται τηνικαῦτα τȣ̃ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον κηρύγματος. φησὶ δὲ αὐτὸν ἡ
θεία γραφὴ τὸν πάντα τῆς διδασκαλίας διατελέσαι χρόνον ἐπὶ ἀρχιερέως
Ἄννα καὶ Καϊάφα, δηλοῦσα, ὅτι δὴ ἐν τοῖς μεταξὺ τῆς τȣ́των ἔτεσι
λειτȣργίας ὁ πᾶς τῆς διδασκαλίας αὐτῷ συνεπεράνθη χρόνος· ἀρξαμένȣ
μὲν κατὰ τὴν τȣ̃ Ἄννα ἀρχιερωσύνην, μέχρι δὲ τῆς ἀρχῆς τȣ̃ Καϊάφα
3 παραμείναντος, ȣ̓δ' ὅλος ὁ μεταξὺ τετραέτης παρίσταται χρόνος. τῶν
γάρ τοι κατὰ τὸν νόμον ἤδη πως καθῃρημένων ἐξ ἐκείνȣ θεσμῶν, λέλυτο
μὲν, ᾧ διὰ βίου καὶ ἐκ προγόνων διαδοχῆς τὰ τῆς τοῦ θεοῦ θεραπείας
προςήκοντα ἦν, ὑπὸ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἡγεμόνων ἄλλοτ' ἄλλοι τὴν ἀρ-
4 χιερωσύνην ἐπιτρεπόμενοι οὐ πλεῖον ἔτȣς ἑνὸς ἐπὶ ταύτης διετέλȣν. ἱςορεῖ
δ' ȣ̓̃ν ὁ Ἰώσηπος, τέσσαρας κατὰ διαδοχὴν ἐπὶ Καϊάφαν ἀρχιερεῖς μετὰ
τὸν Ἄνναν διαγενέσθαι, κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς ἀρχαιολογίας γραφὴν, ὧδέ
5 πως λέγων· „Οὐαλλέριος Γράτος, παύσας ἱερᾶσθαι Ἄνανον, Ἰσμάηλον

1. γȣ̃ν *cfi* (a pr. m.) *ktVS*a*HB*, δ' ȣ̓̃ν *aehS*, δὲ ȣ̓̃ν *g*, γὰρ *i* (a sec. m.) *N*. | 2. πάθος αὐτοῖς *bcdfgikS*a*B*, αὐτοῖς πάθος *aehSVH*. | 5. σημαίνοντι — Antiq. XVIII, 3, 2. | 16. ποιεῖται] ποιεῖ *aSVH*, ποιεῖ τε *h*. | 22. ὅλος *aehi* (a sec. man.) *mvSVHH*b, ὅλως *cdfgi* (a pr. m.) *kB*. Conf. p. 31, 6. | τετρ. παρίστ. *aeghSVHB*, παρίστ. τετρ. *cdf*, περιίσταται τετρ. *ik*. | 23. καθῃρημένων *acfg VS*a*HB*, καθαιρȣμένων *ehikS*. | λέλυτο μὲν ἡ διὰ βίȣ καὶ ἐκ προγόνων διαδοχὴ οὔτε τὰ τῆς *SZ*. | 24. τοῦ om. *hik*. | 28. αὐτὴν *bcdfghikvS*a*BH*b, αὐτῆς *aeSVH*. | ἀρχαιολογίας *aehikNSVHB*, ἱςορίας *bcdfg*. | 29. λέγων — Joseph. Antiq. XVIII, 3, 2. | Οὐαλλέριος *acefhSVB*, Οὐαλέριος *gik Joseph. NS*a*H*. | Ἄνανον *cf Jos. N*, Ἄννανον *aeghikE*.

„ἀρχιερέα ἀποφαίνει τὸν τȣ̃ Φαβί. καὶ τȣ̃τον δὲ μετ᾽ οὐ πολὺ μετα-
„στήσας Ἐλεάζαρον τὸν Ἀνάνȣ τȣ̃ ἀρχιερέως υἱὸν ἀποδείκνυσιν ἀρχιερέα.
„ἐνιαυτȣ̃ δὲ διαγενομένȣ καὶ τόνδε παύσας Σίμωνι τῷ Καμίϑȣ τὴν ἀρ-
„χιερωσύνην παραδίδωσιν. οὐ πλέον δὲ καὶ τῷδε ἐνιαυτȣ̃ τὴν τιμὴν ἔχοντι
„διεγένετο χρόνος, καὶ Ἰώσηπος, ὁ καὶ Καϊάφας, διάδοχος ἦν αὐτῷ.“
οὐκȣ̃ν ὁ σύμπας οὐδ᾽ ὅλος τετραέτης ἀποδείκνυται τῆς τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν 6
διδασκαλίας χρόνος, τεσσάρων ἐπὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἀρχιερέων ἀπὸ τοῦ
Ἄννα καὶ ἐπὶ τὴν τȣ̃ Καϊάφα κατάστασιν ἐνιαύσιον λειτȣργίαν διατετε-
λεκότων. τόν γέ τοι Καϊάφαν ἀρχιερέα εἰκότως τȣ̃ ἐνιαυτȣ̃, καϑ᾽ ὃν τὰ
τȣ̃ σωτηρίȣ πάϑȣς ἐπετελεῖτο, ἡ τȣ̃ εὐαγγελίȣ παρεσημήνατο γραφή, ἐξ
ἧς καὶ αὐτῆς ἐκ ἀπᾴδων τῆς προκειμένης ἐπιτηρήσεως ὁ τῆς τȣ̃ Χριστȣ̃
διδασκαλίας ἀποδείκνυται χρόνος. ἀλλὰ γὰρ ὁ σωτὴρ καὶ κύριος ἡμῶν 7
οὐ μετὰ πλεῖστον τῆς καταρχῆς τȣ̃ κηρύγματος τȣ̀ς δώδεκα ἀποστόλους
ἀνακαλεῖται, ȣ̔̀ς καὶ μόνȣς τῶν λοιπῶν αὐτȣ̃ μαϑητῶν κατά τι γέρας
ἐξαίρετον ἀποστόλȣς ὠνόμασεν. καὶ αὖϑις ἀναδείκνυσιν ἑτέρȣς ἑβδομή-
κοντα, ȣ̔̀ς καὶ αὐτȣ̀ς ἀπέστειλεν ἀνὰ δύο δύο πρὸ προσώπȣ αὐτȣ̃ εἰς
πάντα τόπον καὶ πόλιν οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσϑαι.

CAP. 11.

Τὰ περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ μεμαρτυρημένα.
(Nic. H. E. I, 19. 20.)

Οὐκ εἰς μακρὸν δὲ τȣ̃ βαπτιστȣ̃ Ἰωάννȣ ὑπὸ τȣ̃ νέȣ Ἡρώδȣ τὴν 1
κεφαλὴν ἀποτμηϑέντος μνημονεύει μὲν καὶ ἡ ϑεία τῶν εὐαγγελίων γραφή·
συνιστορεῖ γε μὴν καὶ ὁ Ἰώσηπος, ὀνομαστὶ τῆς τε Ἡρωδιάδος μνήμην
πεποιημένος, καὶ ὡς ἀδελφȣ̃ γυναῖκα ȣ̓̃σαν αὐτὴν ἠγάγετο πρὸς γάμον
Ἡρώδης, ἀϑετήσας μὲν τὴν προτέραν αὐτῷ κατὰ νόμους γεγενημένην
(Ἀρέτα δ᾽ ἦν αὕτη τȣ̃ Πετραίων βασιλέως ϑυγάτηρ), τὴν δὲ Ἡρωδιάδα
ζῶντος διαστήσας τȣ̃ ἀνδρός· δι᾽ ἣν καὶ τὸν Ἰωάννην ἀνελὼν πόλεμον
αἴρεται πρὸς τὸν Ἀρέταν, ὡςὰν ἠτιμασμένης αὐτῷ τῆς ϑυγατρός. ἐν 2

1. Φαβὶ bcdfik Jos. NS[a]B, Φαβεὶ gh, Βαφὶ aeSVH. | 2. Ἀνάνȣ chk Jos. N, Ἀννάνȣ aefgiE. | 5. διεγένετο] διεγίνετο aeSVH. | 6. ὅλος] ὅλως egSS[a]. Cf. p. 30, 22. | 7. χρόνος post διδ. ponunt aehikNE, post σύμπας cfg. | 8. ἐνιαύσιον] ἐνιαυσίαν cg. | διατετελεκότων cfgikmvNBH[b], ἐκτετελεκότων aehSVH. | 12. post ἡμῶν add. Ἰησȣ̃ς ὁ Χριστὸς cfgVH, Ἰησ. Χριστὸς SS[a], om. aehikB. | 16. δύο alterum om. ikNS. | 17. ἤμελλεν bcdfh, ἔμελλεν volgo. | 22. ἡ ϑεία τῶν om. h. | 23. συνιστορεῖ — Antiq. XVIII, 5. | τῆς τε om. h. | 25. γεγενημένην cfikNBH[b], γεγαμημένην gh, γεγαμημένην γυναῖκα aeSVH. | 28. αἴρεται] αἴρειται (sic) h, αἱρεῖται i (a pr. m.) k, ἀναιρεῖται i (a sec. m.). | αὐτῷ τῆς abceghiktNBH[b], αὐτȣ̃ τῆς dSVH, τῆς αὐτȣ̃ f.

ᾧ πολέμῳ μάχης γενομένης πάντα φησὶ τὸν Ἡρώδȣ στρατὸν διαφθαρῆναι,
καὶ ταῦτα πεπονθέναι τῆς ἐπιβȣλῆς ἕνεκεν τῆς κατὰ τȣ̃ Ἰωάννȣ γεγενη-
3 μένης. ὁ δ' αὐτὸς Ἰώσηπος ἐν τοῖς μάλιστα δικαιότατον καὶ βαπτι-
στὴν ὁμολογῶν γεγονέναι τὸν Ἰωάννην, τοῖς περὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν τῶν
εὐαγγελίων γραφὴν ἀναγεγραμμένοις συμμαρτυρεῖ. ἱστορεῖ δὲ καὶ τὸν
Ἡρώδην τῆς βασιλείας ἀποπεπτωκέναι διὰ τὴν αὐτὴν Ἡρωδιάδα, μεθ'
ἧς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ὑπερορίαν ἀπεληλάσθαι, Βίενναν τῆς Γαλλίας
4 οἰκεῖν καταδικασθέντα. καὶ ταῦτά γε αὐτῷ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς
ἀρχαιολογίας δεδήλωται, ἔνθα συλλαβαῖς αὐταῖς περὶ τȣ̃ Ἰωάννȣ ταῦτα
γράφει· „τισὶ δὲ τῶν Ἰȣδαίων ἐδόκει ὀλωλέναι τὸν Ἡρώδȣ στρατὸν ὑπὸ
„τȣ̃ θεȣ̃, καὶ μάλα δικαίως τιννυμένȣ κατὰ ποινὴν Ἰωάννȣ τȣ̃ καλȣμένȣ
5 „βαπτιστȣ̃. κτείνει γὰρ τȣ̃τον Ἡρώδης, ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ τοῖς Ἰȣδαίοις
„κελεύοντα, ἀρετὴν ἐπασκȣ̃σι, καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλȣς δικαιοσύνῃ καὶ πρὸς
„τὸν θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένοις, βαπτισμῷ συνιέναι. ȣ̔́τω γὰρ δὴ καὶ τὴν
„βάπτισιν ἀποδεκτὴν αὐτῷ φανεῖσθαι, μὴ ἐπί τινων ἁμαρτάδων παραι-
„τήσει χρωμένων, ἀλλ' ἐφ' ἁγνείᾳ τȣ̃ σώματος, ἅτε δὴ καὶ τῆς ψυχῆς
6 „δικαιοσύνῃ προεκκεκαθαρμένης. καὶ τῶν ἄλλων συστρεφομένων (καὶ γὰρ
„ἥσθησαν ἐπιπλεῖστον τῇ ἀκροάσει τῶν λόγων), δείσας Ἡρώδης τὸ ἐπὶ
„τοσόνδε πιθανὸν αὐτȣ̃ τοῖς ἀνθρώποις, μὴ ἐπὶ ἀποστάσει τινὶ φέροι,
„(πάντα γὰρ ἐῴκεσαν συμβȣλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες), πολὺ κρεῖττον
„ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι, προλαβὼν ἀναιρεῖν, ἢ
„μεταβολῆς γενομένης εἰς πράγματα ἐμπεσὼν μετανοεῖν. καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ
„τῇ Ἡρώδȣ δέσμιος εἰς τὸν Μαχαιρȣ̃ντα πεμφθεὶς, τὸ προειρημένον φρȣ-
7 „ριον, ταύτῃ κτίννυται.“ ταῦτα περὶ τȣ̃ Ἰωάννȣ διελθὼν καὶ τȣ̃ σω-
τῆρος ἡμῶν κατὰ τὴν αὐτὴν τȣ̃ συγγράμματος ἱστορίαν ὧδέ πως μέμνη-

---

2. τȣ̃ *chikNB*, om. *aefgSVH*. | 7. Γαλλίας] Γαλλίας πόλιν volgo, πόλιν om. *bcdfSa*. | 10. γράφει — Antiq. XVIII, 5, 2 Hav. | 11. καλȣμένȣ] ἐπικαλȣμένȣ *i* (a sec. man.) *kN Jos.*, κακȣμένȣ *H* errore typograph. | 12. γὰρ] γὰρ δὴ *cfg*. | τοῖς Ἰȣδαίοις *Eusebii codd. et edd.*, τȣ̀ς Ἰȣδαίους *Joseph. Zonar.* (Ann. VI, 6. pag. 486. Pind.) | 13. ἐπασκȣ̃σι *CNVHHa B*, ἐπασκῆσαι *S*, ἐπασκȣ̃ντας *Joseph. Zonar.* | τὰ om. *cf*, τῇ *Joseph.* | 14. χρωμένοις *ik Josephi codd. aliquot NVa Sa*, χρωμένȣς *ceteri codd. Eusebii et Josephus Havercampii et Zonar. SVHHa B.* | 18. ἥσθησαν *acfhE*, ἤρθησαν *eikm Joseph. N.* | 19. πιθανὸν] πειθανὸν *hSVH.* | ἀποστάσει] στάσει *Josephi codd. aliquot et Zonar.* | φέροι *hik Joseph. Zonar. N*, φέροιτο *acefgE.* | 21. ἀπ' *aehSVHB*, ὑπ' *bcdfikNSa*, ἐξ *Joseph. Zonar.* | 23. post τῇ add. τȣ̃ *cikSVH*, om. *aehN Jos. B.* | 24. τȣ̃ om. *h.* | 25. μέμνηται — Antiq. XVIII, 3, 3 Hav. Idem fragmentum Josephi apposuit Eusebius in libris demonstrat. evang. p. 124 ed. Colon.

ται· „γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα
„αὐτὸν λέγειν χρή. ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων
„τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ
„καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει 8
„τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐξε-
„παύσαντο οἱ τὸ πρῶτον ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων
„ἡμέραν πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ
„αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων. εἰσέτι τε νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε
„ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον." ταῦτα τοῦ ἐξ αὐτῶν Ἑβραίων 9
συγγραφέως ἀνέκαθεν τῇ ἑαυτοῦ γραφῇ περί τε τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου
καὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν παραδεδωκότος, τίς ἂν ἔτι λείποιτο ἀποφυγὴ τοῦ
μὴ ἀναισχύντους ἀπελέγχεσθαι τοὺς τὰ κατ' αὐτῶν πλασαμένους ὑπομνή-
ματα; ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτω ταύτῃ.

CAP. 12.

Περὶ τῶν μαθητῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.
(Nic. H. E. I, 21. 22. usque ad fin.)

Τῶν γε μὴν τοῦ σωτῆρος ἀποστόλων παντί τῳ σαφὴς ἐκ τῶν εὐαγ- 1
γελίων ἡ πρόσρησις. τῶν δ' ἑβδομήκοντα μαθητῶν κατάλογος μὲν οὐδεὶς
οὐδαμῇ φέρεται· λέγεταί γε μὴν εἷς αὐτῶν Βαρνάβας γεγονέναι, οὗ δια-
φόρως μὲν καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀποστόλων ἐμνημόνευσαν, οὐχ ἥκιστα δὲ
καὶ ὁ Παῦλος Γαλάταις γράφων. τούτων δ' εἶναί φασι καὶ Σωσθένην
τὸν ἅμα Παύλῳ Κορινθίοις ἐπιστείλαντα. ἡ δ' ἱστορία παρὰ Κλήμεντι 2
κατὰ τὴν πέμπτην τῶν ὑποτυπώσεων, ἐν ᾗ καὶ Κηφᾶν, περὶ οὗ φησὶν
ὁ Παῦλος „ὅτε δὲ ἦλθε Κηφᾶς εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ

---

1. post *Ἰησοῦς* add. *τις cfgE*, om. *aehik Joseph. Zonar.* (Ann. VI, 4. p. 479 Pind.) *N Suid.* (p. 1041 Bernh., v. *Ἰώσηπος*) atque ipse Euseb. Demonstr. evang. l. c. | *ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή aefh Joseph. Zonar. Suid. Euseb. in Dem. Ev. E, αὐτὸν ἄνδρα λέγειν χρή cgik, ἄνδρα λέγειν αὐτὸν χρή N.* | 3. *ἡδονῇ acefghik N Joseph. Suid. B, σὺν ἡδονῇ Zonar. SVH.* verba *τῶν σὺν ἡδονῇ* om. *Eus. in Dem. Ev.* | *τῶν Ἰουδαίων*] *Ἰουδαίους Joseph.* aliter locum reddunt Eus. in Dem. Evang. l. c. et Isid. Pelus. IV. Ep. 225. | 5. *ἐξεπαύσαντο acefgE, ἐπαύσαντο hikN Joseph. Zonar. Suid. Euseb. in Dem. Ev.* | 6. post *πρῶτον* add. *αὐτὸν N Zonar. Suid. Cedren. E*, om. *acefghik Josephi codd. aliquot Euseb. in Dem. Evang.* | 12. *τὰ* add. *ch*, om. volgo. | *κατ' αὐτῶν acegi* (a sec. man.) *E, κατ' αὐτὸν hi* (a pr. m.) *k.* Cf. I, 9. p. 29, 27. IX, 5. | 19. *μὴν*] *μὲν H* errore typogr. | 21. *ὁ* om. *a* (a sec. man.) *egh.* | *Γαλάταις γράφων cfgikB, γράφων Γαλάταις aehSVH.* | 22. *ἐπιστείλαντα* — 1 Cor. 1, 1. | 23. *πέμπτην* — hoc fragmentum Hypotyposeon deest in Clementis opp. editione Klotziana. | *φησὶν* — Gal. 2, 11.

ἀντέστην", ἕνα φησὶ γεγονέναι τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, ὁμώνυμον
3 Πέτρῳ τυγχάνοντα τῷ ἀποστόλῳ. καὶ Ματθίαν δὲ τὸν ἀντὶ Ἰȣ́δα τοῖς
ἀποστόλοις συγκαταλεγέντα, τόν τε σὺν αὐτῷ τῇ ὁμοίᾳ ψήφῳ τιμηθέντα,
τῆς αὐτῆς τῶν ἑβδομήκοντα κλήσεως ἠξιῶσθαι κατέχει λόγος. καὶ Θαδ-
δαῖον δὲ ἕνα τῶν αὐτῶν εἶναί φασι, περὶ οὗ καὶ ἱστορίαν ἐλθȣ̃σαν εἰς
4 ἡμᾶς αὐτίκα μάλα ἐκθήσομαι. καὶ τῶν ἑβδομήκοντα δὲ πλείȣς τȣ̃ σω-
τῆρος πεφηνέναι μαθητὰς εὕροις ἂν ἐπιτηρήσας, μάρτυρι χρώμενος τῷ
Παύλῳ, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν ὦφθαι αὐτὸν φήσαντι πρῶτον μὲν
Κηφᾷ, ἔπειτα τοῖς δώδεκα, καὶ μετὰ τȣ́τȣς ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς
ἐφάπαξ, ὧν τινὰς μὲν ἔφασκε κεκοιμῆσθαι, τȣ̀ς πλείȣς δ' ἔτι τῷ βίῳ,
5 καθ' ὃν καιρὸν αὐτῷ ταῦτα συνετάττετο, περιεῖναι. ἔπειτα δ' ὦφθαι
αὐτὸν Ἰακώβῳ φησίν· εἷς δὲ καὶ ȣ̃τος τῶν φερομένων τȣ̃ σωτῆρος ἀδελ-
φῶν ἦν. εἶθ' ὡς παρὰ τȣ́τȣς κατὰ μίμησιν τῶν δώδεκα πλείστων ὅσων
ὑπαρξάντων ἀποστόλων, οἷος καὶ αὐτὸς ὁ Παῦλος ἦν, προστίθησι λέγων·
„ἔπειτα ὤφθη τοῖς ἀποστόλοις πᾶσι." ταῦτα μὲν ȣ̃ν περὶ τῶνδε. τῆς
δὲ περὶ τὸν Θαδδαῖον ἱστορίας τοιȣ̃τος γέγονεν ὁ τρόπος.

CAP. 13.

Ἱστορία περὶ τοῦ τῶν Ἐδεσσηνῶν δυνάστου.

(Nic. H. E. II, 7., et Evagr. IV, 29.)

1 Ἡ τȣ̃ κυρίȣ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησȣ̃ Χριστȣ̃ θειότης, εἰς πάντας
ἀνθρώπȣς τῆς παραδοξοποιȣ̃ δυνάμεως ἕνεκεν βοωμένη, μυρίȣς ὅσȣς καὶ
τῶν ἐπ' ἀλλοδαπῆς πορρωτάτω τε τῆς Ἰȣδαίας νόσων καὶ παντοίων παθῶν
2 ἐλπίδι θεραπείας ἐπήγετο. ταύτῃ τοι βασιλεὺς Ἄβγαρος, τῶν ὑπὲρ Εὐ-
φράτην ἐθνῶν ἐπισημότατα δυναστεύων, πάθει τὸ σῶμα δεινῷ καὶ οὐ

---

1. post *ἀντέστην* add. *ὅτι κατεγνωσμένος ἦν aeS*, om. ceteri. | 2. post *Ἰȣ́δα* add. *τȣ̃ προδότȣ aeSVH*, om. *cfhikB*. | 3. *συγκαταλεγέντα cfhikB*, *ἐγκαταλεγέντα aeSVH*, *καταλεγέντα g*. | 8. *φήσαντι* — 1 Cor. 15, 5. | *πρῶτον aeghikSVHB*, *πρώτῳ bcdf$V^a$$S^a$*. | 9. *πεντακοσίοις*] *πεντακοσίων h*. | 11. *περιεῖναι df$V^a$$S^a$$H^b$*, *περιέναι abcSVHB*, *περιμέναι g*, *περιμένειν ehikm*. | 12. post *σωτῆρος* add. *μαθητῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ aeSVH*, om. *bcdfghikRS^aB*. | 16. post *ἱστορίας* add. *ἡμῖν λεχθείσης aeSVH*, om. *cfghikB*. | 20. *θειότης bcdfghikS^aHB*, *θεότης aeNSV*. | 22. *πορρωτάτω τε acfE*, *πορρ. δὲ g*, *πορρ. ὄντων h*, *πορρωτάτων ὄντων k*, *πορρωτάτω* (sine *τε*) *e*. | post *νόσων* add. *τε acfSVH*, om. *eghikB*. | 23. *Ἄβγαρος* in nummis constanter (cf. Spanh. de usu et praest. numm. I, 126. 446. 535.), item in inscriptionibus (cf. Orell. n. 921), quare in tanta codicum discrepantia hanc nominis formam praeferendam duxi. eandem tuentur *cgi* (a pr. m.) *B*, *Αὔγαρος fS^a*, *Ἄγβαρος* vel *Ἄκβαρος aekS*, *Ἄχβαρος h*. *VH* fluctuant inconstanter inter *Ἄγβαρος* et *Ἄβγαρος*.

θεραπευτῷ ὅσον ἐπ' ἀνθρωπείᾳ δυνάμει καταφθειρόμενος, ὡς καὶ τοὔνομα
τοῦ Ἰησοῦ πολὺ καὶ τὰς δυνάμεις συμφώνως πρὸς ἁπάντων μαρτυρουμένας
ἐπύθετο, ἱκέτης αὐτοῦ πέμψας δι' ἐπιστοληφόρου γίγνεται, τῆς νόσου τυχεῖν
ἀπαλλαγῆς ἀξιῶν. ὁ δὲ μὴ τότε καλοῦντι ὑπακούσας, ἐπιστολῆς γοῦν αὐτὸν 3
ἰδίας καταξιοῖ, ἕνα τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἀποστέλλειν ἐπὶ θεραπείᾳ τῆς
νόσου, ὁμοῦ τε αὐτοῦ σωτηρίαν καὶ τῶν προσηκόντων ἁπάντων ὑπισχνού-
μενος. οὐκ εἰς μακρὰν δὲ ἄρα αὐτῷ ἐπληροῦτο τὰ τῆς ἐπαγγελίας. μετὰ 4
γοῦν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον Θωμᾶς, τῶν
ἀποστόλων εἷς τῶν δώδεκα, Θαδδαῖον, ἐν ἀριθμῷ καὶ αὐτὸν τῶν ἑβδο-
μήκοντα τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν κατειλεγμένον, κινήσει θειοτέρᾳ ἐπὶ τὴν
Ἔδεσσαν κήρυκα καὶ εὐαγγελιστὴν τῆς περὶ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας ἐκ-
πέμπει, πάντα τε δι' αὐτοῦ τὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τέλος ἐλάμβανεν ἐπαγ-
γελίας. ἔχεις καὶ τούτων ἀνάγραπτον τὴν μαρτυρίαν, ἐκ τῶν κατὰ Ἔδεσσαν 5
τοτηνικαῦτα βασιλευομένην πόλιν γραμματοφυλακείων ληφθεῖσαν. ἐν γοῦν
τοῖς αὐτόθι δημοσίοις χάρταις, τοῖς τὰ παλαιὰ καὶ τὰ ἀμφὶ τὸν Ἄβ-
γαρον πραχθέντα περιέχουσι, καὶ ταῦτα εἰσέτι νῦν ἐξ ἐκείνου πεφυλαγμένα
εὕρηται. οὐδὲν δὲ οἷον καὶ αὐτῶν ἐπακοῦσαι τῶν ἐπιστολῶν, ἀπὸ τῶν
ἀρχείων ἡμῖν ἀναληφθεισῶν, καὶ τόνδε αὐτοῖς ῥήμασιν ἐκ τῆς Σύρων
φωνῆς μεταβληθεισῶν τὸν τρόπον.

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείσης ὑπὸ Ἀβγάρου τοπάρχου τῷ Ἰησοῦ, καὶ πεμφθείσης αὐτῷ δι' Ἀνανία ταχυδρόμου εἰς Ἱεροσόλυμα.

„Ἄβγαρος τοπάρχης Ἐδέσσης Ἰησοῦ σωτῆρι ἀγαθῷ ἀναφανέντι ἐν 6
„τόπῳ Ἱεροσολύμων χαίρειν. ἤκουσταί μοι τὰ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν
„ἰαμάτων, ὡς ἄνευ φαρμάκων καὶ βοτανῶν ὑπὸ σοῦ γινομένων. ὡς γὰρ
„λόγος, τυφλοὺς ἀναβλέπειν ποιεῖς, χωλοὺς περιπατεῖν, καὶ λεπροὺς καθαρί-
„ζεις, καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ δαίμονας ἐκβάλλεις, καὶ τοὺς ἐν μα-
„κρονοσίᾳ βασανιζομένους θεραπεύεις, καὶ νεκροὺς ἐγείρεις. καὶ ταῦτα 7

---

4. *γοῦν cfikVS*[a]*HB*, *δ' οὖν acghS.* | 6. *αὐτοῦ aehikSVHB*, *αὐτῷ bc* (teste Valesio) *dfgS*[a]. | *ὑπισχνούμενος*] *ὑποσχόμενος eh.* | 7. *μακρὰν cfikB*, *μακρὸν aeghSVH.* | 8. *ἀνάστασιν*] *ἀναβίωσιν a* (a pr. m.) *egh.* | post *ἀνάστασιν* add. *αὐτοῦ fik*, om. reliqui. | post *ἄνοδον* add. *αὐτοῦ aeghkSVH*, om. *cfiB.* | *τῶν ἀποστ. εἷς aehkE*, *εἷς τῶν ἀπ. cfiB.* | 9. post *Θαδδαῖον* add. *τὸν ἀδελφὸν bS* probante *K* (de Ruf. p. 251), om. ceteri codd. *RVHB.* | 10. *τὴν Ἔδεσσαν ahiNE*, *τὴν Ἔδεσαν k*, *τὰ Ἔδεσσα bcdefmv*, *τὰ Ἔδεσα g.* | 13. *Ἔδεσσαν acfhiE*, *Ἔδεσαν egk.* | 14. *τοτηνικαῦτα*] *τοτηνικάδε egh.* | 16. *καὶ* post *εἰσέτι* add. *aehSVHH*[b], om. *cfgikB.* | 21. *Ἀνανία cfi* (a pr. m.) *E*, *Ἀνανίου eghi* (a sec. m.) *kN.* | 22. post *Ἄβγαρος* add. *Οὐχανίης υἱὸς G* e libro Bongarsii, »Uchaniae filius« *R.* | *Ἐδέσσης acfgE*, *Ἐδέσης k*, om. *ehi.* | 27. *ἐγείρεις*] *ἀνεγείρεις h.*

„πάντα ἀκέσας περὶ σε κατὰ νεν ἐθέμην τὸ ἕτερον τῶν δύο· ἢ ὅτι σὺ
„εἶ ὁ θεὸς, καὶ καταβὰς ἀπὸ τε ἐρανε ποιεῖς ταῦτα, ἢ υἱὸς εἶ τε θεε
8 „ποιῶν ταῦτα. διὰ τετο τοίνυν γράψας ἐδεήθην σε σκυλῆναι πρὸς μέ,
„καὶ τὸ πάθος, ὃ ἔχω, θεραπεῦσαι. καὶ γὰρ ἤκουσα ὅτι καὶ Ἰουδαῖοι
„καταγογγύζεσί σε καὶ βέλονται κακῶσαί σε. πόλις δὲ μικροτάτη μοί
„ἐστι καὶ σεμνὴ, ἥτις ἐξαρκεῖ ἀμφοτέροις."
9 Καὶ ταῦτα μὲν ἕτως ἔγραψε, τῆς θείας αὐτὸν τέως μικρὸν αὐγασάσης ἐλλάμψεως. ἄξιον δὲ καὶ τῆς πρὸς τε Ἰησε αὐτῷ διὰ τε αὐτε γραμματοκομιστε ἀποσταλείσης ἐπακεσαι, ὀλιγοστίχε μὲν, πολυδυνάμε δὲ ἐπιστολῆς, τετον ἐχέσης καὶ αὐτῆς τὸν τρόπον.

Τὰ ἀντιγραφέντα ὑπὸ Ἰησοῦ διὰ Ἀνανία ταχυδρόμου τοπάρχῃ Ἀβγάρῳ.

10 „Μακάριος εἶ πιστεύσας ἐν ἐμοὶ, μὴ ἑωρακώς με. Γέγραπται γὰρ „περὶ ἐμε, τὲς ἑωρακότας με μὴ πιστεύσειν μοι, καὶ ἵνα οἱ μὴ ἑωρακότες αὐτοὶ πιστεύσωσι καὶ ζήσωνται. περὶ δὲ οὗ ἔγραψάς μοι ἐλθεῖν „πρός σέ, δέον ἐστὶ πάντα, δι' ἃ ἀπεστάλην, ἐνταῦθα πληρῶσαί με, καὶ „μετὰ τὸ πληρῶσαι ἕτως ἀναληφθῆναι πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με. καὶ „ἐπειδὰν ἀναληφθῶ, ἀποστελῶ σοί τινα τῶν μαθητῶν με, ἵνα ἰάσηταί „σε τὸ πάθος, καὶ ζωήν σοι καὶ τοῖς σὺν σοὶ παράσχηται."
11 Ταύταις δὲ ταῖς ἐπιστολαῖς ἔτι καὶ ταῦτα συνῆπτο τῇ Σύρων
φωνῇ. μετὰ δὲ τὸ ἀναληφθῆναι τὸν Ἰησοῦν ἀπέστειλεν αὐτῷ Ἰούδας ὁ
καὶ Θωμᾶς Θαδδαῖον ἀπόστολον, ἕνα τῶν ἑβδομήκοντα. ὃς ἐλθὼν κατέμενε πρὸς Τωβίαν τὸν τε Τωβία. ὡς δὲ ἠκέσθη περὶ αὐτε, ἐμηνύθη
τῷ Ἀβγάρῳ ὅτι ἐλήλυθεν ἐνταῦθα ἀπόστολος τε Ἰησε, καθὰ ἐπέστειλέ
12 σοι. ἤρξατο οὖν ὁ Θαδδαῖος ἐν δυνάμει θεοῦ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον
καὶ μαλακίαν, ὥστε πάντας θαυμάζειν. ὡς δὲ ἤκεσεν ὁ Ἄβγαρος τὰ

---

5. σε add. *acfSVH*, om. *eghikB*. | μικροτάτη] οὐ μικροτάτη conj. *Z*. | 7. καὶ ταῦτα — τὸν τρόπον add. *ab* (in marg.) *ekSVH*, om. cum reliquis codd. *RSᵃB*, uncis includunt *ZHᵃ*, recte. | 11. ὑπὸ] παρὰ *h*. | Ἀνανίε *egk*. | τοπ. Ἀβγ.] τοπάρχε Ἀκβάρε *h*. | 12. ante μακάριος add. Ἄβγαρε *cfVSᵃH*, om. *aeghikRSB*. | εἶ *acfikE*, ὁ *egh*. | γέγραπται] interpretes afferunt Jes. 6, 9. 52, 15. Matth. 13, 13. Joh. 20, 29. | 13. πιστεύσειν] πιστεύειν *aehS*. | μοι *cfVSᵃHB*, ἐν ἐμοὶ *aegikS*. | καὶ ἵνα codd., καὶ om. *SVH*. | 14. δὲ οὗ] οὗ δὲ *aSSᵃ*. | 15. με om. *eh*. | 17. ἀποστελῶ] ἀποστέλλω *aeSSᵃ*. | 21. ἀπόστολον] τὸν ἀπόστ. *eSVH*: τὸν habet *b* superscriptum: ceteri articulum om. | 22. post πρὸς add. τὸν *cf*. | post αὐτε add. καὶ δῆλος γέγονε διὰ τῶν ἐπιτελεμένων αὐτῷ (παρ' αὐτε *eik*) θαυμασίων *ei* (in marg.) *kSVH*, om. *abcdfghRSᵃB*. | 23. ἐντ. ἀπόστ. *cf*, ἀπόστ. ἐντ. cum ceteris codd. *E*. | καθὰ *abcdfikSᵃB*, καθ' ἃ *g*, καθὼς *ehSVH*.

μεγαλεῖα καὶ τὰ θαυμάσια, ἃ ἐποίει, καὶ ὡς ἐθεράπευεν, ἐν ὑπονοίᾳ
γέγονεν, ὡς ὅτι αὐτός ἐστι, περὶ οὗ ὁ Ἰησοῦς ἐπέστειλε λέγων· ἐπειδὰν
ἀναληφθῶ, ἀποστελῶ σοί τινα τῶν μαθητῶν μου, ὃς τὸ πάθος σου ἰά-
σεται. μετακαλεσάμενος οὖν τὸν Τωβίαν, παρ' ᾧ κατέμενεν, εἶπεν· ἤκουσα 13
ὅτι ἀνήρ τις δυνάστης ἐλθὼν κατέμεινεν ἐν τῇ σῇ οἰκίᾳ· ἀνάγαγε αὐτὸν
πρός μέ. ἐλθὼν δὲ ὁ Τωβίας παρὰ Θαδδαίῳ εἶπεν αὐτῷ· ὁ τοπάρχης
Ἄβγαρος μετακαλεσάμενός με εἶπεν ἀναγαγεῖν σε παρ' αὐτῷ, ἵνα θερα-
πεύσῃς αὐτοῦ τὸ πάθος. καὶ ὁ Θαδδαῖος· ἀναβαίνω, ἔφη, ἐπειδήπερ
δυνάμει παρ' αὐτῷ ἀπέσταλμαι. ὀρθρίσας οὖν ὁ Τωβίας τῇ ἑξῆς καὶ 14
παραλαβὼν τὸν Θαδδαῖον ἦλθε πρὸς τὸν Ἄβγαρον· ὡς δὲ ἀνέβη, παρόν-
των καὶ ἑστώτων τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, παραχρῆμα ἐν τῷ εἰσιέναι αὐ-
τὸν ὅραμα μέγα ἐφάνη τῷ Ἀβγάρῳ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀποστόλου Θαδ-
δαίου. ὅπερ ἰδὼν Ἄβγαρος προσεκύνησε τῷ Θαδδαίῳ, θαῦμά τε ἔσχε
πάντας τοὺς περιεστῶτας· αὐτοὶ γὰρ οὐχ ἑωράκεσαν τὸ ὅραμα, ὃ μόνῳ τῷ
Ἀβγάρῳ ἐφάνη. ὃς καὶ τὸν Θαδδαῖον ἤρετο, εἰ ἐπ' ἀληθείας μαθητὴς 15
εἶ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὃς εἰρήκει πρός μέ· ἀποστελῶ σοί τινα τῶν
μαθητῶν μου, ὅστις ἰάσεταί σε καὶ ζωήν σοι παρέξει. καὶ ὁ Θαδδαῖος
ἔφη· ἐπεὶ μεγάλως πεπίστευκας εἰς τὸν ἀποστείλαντά με, διὰ τοῦτο ἀπε-
στάλην πρὸς σέ. καὶ πάλιν ἐὰν πιστεύσῃς ἐν αὐτῷ, ὡς ἂν πιστεύσῃς
ἔσται σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου. καὶ ὁ Ἄβγαρος πρὸς αὐτόν· 16
οὕτως ἐπίστευσα, φησίν, ἐν αὐτῷ, ὡς καὶ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς σταυρώσαντας
αὐτὸν βουληθῆναι δύναμιν παραλαβὼν κατακόψαι, εἰ μὴ διὰ τὴν βασι-
λείαν τὴν Ῥωμαίων ἀνεκόπην τούτου. καὶ ὁ Θαδδαῖος εἶπεν· ὁ κύριος

1. post ἐθεράπευεν add. ἐν ὀνόματι καὶ δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ *aekSVS*[a] *HH*[b], om. *bcdfghiB*. | 3. ὃς] ὅστις *aSVH*. | 5. post ἐλθὼν add. ἀπὸ Ἱεροσολύμων *aekSVH*, om. *bcdfghiRS*[a] *B*. | κατέμεινεν *cfgiB*, κατέμενεν *h*, καταμένει *aekSVH*. | post οἰκίᾳ add. καὶ πολλὰς ἰάσεις ἐπ' ὀνόματι Ἰησοῦ ἐργάζεται. ὁ δὲ εἶπε· ναί, κύριε, ξένος τις ἐλθὼν ἐνῴκησε (ἐνῴκισε *a*) παρ' ἐμοὶ καὶ πολλὰ θαυμάσια ἐπιτελεῖ. ὁ δὲ *aekSVH*, om. *bcdfghiRB*. Valesii adnotatio haud accurata est. | post αὐτὸν add. ἔφη *aekSVH*, om. ceteri. | 6. Θαδδαίῳ *cghiB*, Θαδδαῖον *aefkSVH*. | 7. αὐτῷ *CBH*[b], αὐτὸν *SVH*. | 8. αὐτοῦ τὸ πάθος *acekE*, αὐτὸν τὸ πάθος *f*, αὐτὸν sine τὸ πάθος *ghi*. | 9. αὐτῷ] αὐτὸν *dSVH*. | haec καὶ παραλ. τὸν Θαδδ. post πρὸς τὸν Ἄβγαρον ponit *h* omisso καί. | 11. μιγιστάνων Burtoni et Heinichenii operae. | 14. πάντας τοὺς περιεστῶτας *cefgikB*, τοὺς π. πάντας *ahSVH*. | ἑωράκεσαν *h*, ἑωράκασι volgo. | 16. ἀποστελῶ] ὅτι ἀποστ. *hi* (a sec. m.) | 17. ἰάσεται — παρέξει *cfghiRB*, ἰάσεταί σου τὸ πάθος, καὶ ζωήν σοι καὶ τοῖς σὺν σοὶ παρέξει πᾶσι *aekSVH*. | 18. post με add. Κύριον Ἰησοῦν *aekSVH*, om. ceteri. | 19. post ἐὰν add. ἐπιπλέον *ae* (a sec. m.) *kSVH*, om. *ce* (a pr. m.) *fghiB*. | ἐν αὐτῷ *cfghiB*, εἰς αὐτὸν *aekSVH*. | 23. τὴν Ῥωμ. *acfi* (a pr. m.) *V*, τῶν Ῥωμ. *eghi* (a sec. m.) *kSS*[a] *HB*. | ἀνεκόπην] ἐκόπην *h*. | τούτου *cfghiB*, τῆς προθέσεως *aekSVH*.

ἡμῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πεπλήρωκε, καὶ πληρώσας ἀνελήφθη
17 πρὸς τὸν πατέρα. λέγει αὐτῷ Ἄβγαρος· κἀγὼ πεπίστευκα εἰς αὐτὸν καὶ
εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ. καὶ ὁ Θαδδαῖος· διὰ τοῦτο, φησὶ, τίθημι τὴν χεῖρά
μου ἐπὶ σὲ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ τοῦτο πράξαντος παραχρῆμα ἐθεραπεύθη
18 τῆς νόσου καὶ τοῦ πάθους οὗ εἶχεν. ἐθαύμασέ τε ὁ Ἄβγαρος, ὅτι καθὼς
ἤκουσται αὐτῷ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, οὕτως τοῖς ἔργοις παρέλαβε διὰ τοῦ μαθητοῦ
αὐτοῦ Θαδδαίου, ὃς αὐτὸν ἄνευ φαρμακείας καὶ βοτανῶν ἐθεράπευσεν, καὶ
οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἄβδον τὸν τοῦ Ἄβδου ποδάγραν ἔχοντα, ὃς καὶ
αὐτὸς προσελθὼν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσεν, εὐχάς τε διὰ χειρὸς λα-
βὼν ἐθεραπεύθη· πολλούς τε ἄλλους συμπολίτας αὐτῶν ὁ αὐτὸς ἰάσατο,
19 θαυμαστὰ καὶ μεγάλα ποιῶν, καὶ κηρύσσων τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. μετὰ δὲ
ταῦτα ὁ Ἄβγαρος· σὺ Θαδδαῖε, ἔφη, σὺν δυνάμει τοῦ θεοῦ ταῦτα ποιεῖς,
καὶ ἡμεῖς σε αὐτοὶ ἐθαυμάσαμεν. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις δέομαί σου, διήγησαί
μοι περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ πῶς ἐγένετο, καὶ περὶ τῆς δυνάμεως
20 αὐτοῦ, καὶ ἐν ποίᾳ δυνάμει ταῦτα ἐποίει, ἅ τινα ἠκούσαμεν. καὶ ὁ Θαδ-
δαῖος· νῦν μὲν σιωπήσομαι, ἔφη, ἐπειδὴ κηρῦξαι τὸν λόγον ἀπεστάλην,
αὔριον δὲ ἐκκλησίασόν μοι τοὺς πολίτας σου πάντας, καὶ ἐπ' αὐτῶν κηρύξω
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ σπερῶ ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τῆς ζωῆς, περί τε
τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ καθὼς ἐγένετο, καὶ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ,
καὶ ἕνεκα τίνος ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ περὶ τῆς δυνάμεως τῶν
ἔργων αὐτοῦ, καὶ μυστηρίων ὧν ἐλάλησεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ποίᾳ δυνάμει
ταῦτα ἐποίει, καὶ περὶ τῆς καινῆς αὐτοῦ κηρύξεως, καὶ περὶ τῆς σμι-
κρότητος καὶ περὶ τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ, καὶ πῶς ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν
καὶ ἀπέθανε καὶ ἐσμίκρυνεν αὐτοῦ τὴν θεότητα καὶ ἐσταυρώθη, καὶ
κατέβη εἰς τὸν ᾅδην, καὶ διέσχισε φραγμὸν τὸν ἐξ αἰῶνος μὴ σχισθέντα,

1. post ἡμῶν add. Ἰησοῦς *bcdfgRNS^aB*, καὶ θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς *aekSVH*, om. *hi*. | 2. πατέρα *hi*, ἑαυτοῦ πατέρα *aeSVH*, πατέρα αὐτοῦ *bcdfgkB*. | post αὐτῷ add. ὁ *h*. | 4. post αὐτοῦ add. τοῦ κυρίου Ἰησοῦ *aeSVH*, om. ceteri. | 7. post αὐτοῦ add. καὶ ἀποστόλου *aekSVH*, om. *bcdfghiRS^aB*. | 10. post ἰάσατο add. ἀπόστολος *aekSVH*, om. *bcdfghiS^aB*. | 13. σε om. *egik*. | διήγησαί *cfgkH*, διηγήσασθαί *aehiSVH*. | 15. ἠκούσαμεν] ἤκουσται μοι *ghk*. | 16. ἐπειδὴ] ἐπειδὴ δὲ *f* (a sec. m.) *k*, ἐπεὶ δὲ *g*, „nunc quidem tacebo, verum quia verbum missus sum praedicare, crastino congrega mihi omnes cives tuos“ *R*. | 17. δὲ om. *f* (a sec. m.) *ghik*. | 18. τὸν λόγον τοῦ θεοῦ om. *ehi*. 20. τῶν] καὶ περὶ τῶν *h*. | 21. τῷ add. *cfiSVHB*, om. *aeghk*. | ποίᾳ] ἐν ποίᾳ *h*. | 23. καὶ περὶ τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ *bcdfhiRB*, καὶ εὐτελείας καὶ περὶ τῆς ταπεινώσεως τοῦ φαινομένου ἔξωθεν ἀνθρώπου *aekSVH*. | 24. ἀπέθανε] ἀπέθετο *hi*. | post θεότητα add. ὅσα τε ὑπὸ (ὑπὸ τῶν *ek*) Ἰουδαίων ἔπαθεν *ekb* (in marg.) *f* (in marg.) *SVH*, om. *abcdfhiRS^aB*. | καὶ ἐσταυρ. *abcdfhiS^aB*, καὶ πῶς ἐσταυρ. *ekSVH*.

καὶ ἀνήγαγεν νεκρȣ́ς· καταβὰς γὰρ μόνος συνήγειρεν πολλȣ́ς, εἶθ᾽ ȣ̔́τως
ἀνέβη πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. ἐκέλευσεν οὖν ὁ Ἄβγαρος τῇ ἕωθεν 21
συνάξαι τȣ̀ς πολίτας αὐτȣ͂ καὶ ἀκȣ͂σαι τὴν κήρυξιν Θαδδαίȣ, καὶ μετὰ
ταῦτα προσέταξεν αὐτῷ δοθῆναι χρυσὸν καὶ ἄσημον. ὁ δὲ ȣ̓κ ἐδέξατο
εἰπών· εἰ τὰ ἡμέτερα καταλελοίπαμεν, πῶς τὰ ἀλλότρια ληψόμεθα;
ἐπράχθη ταῦτα τεσσαρακοστῷ καὶ τριακοσιοστῷ ἔτει, ἃ καὶ ȣ̓κ εἰς ἄχρη- 22
στον πρὸς λέξιν ἐκ τῆς Σύρων μεταβληθέντα φωνῆς ἐνταῦθά μοι κατὰ
καιρὸν κείσθω.

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγȣ πρώτȣ τέλος.

---

1. *ἀνήγαγεν νεκρȣ́ς bcdfivRS^aB*, *ἀνήγειρε νεκρȣ́ς gh*, *καὶ ἀνέστη καὶ συνήγειρε (τȣ̀ς k) νεκρȣ̀ς τȣ̀ς ἀπ᾽ αἰώνων κεκοιμημένȣς aekSVH.* | *καταβὰς γὰρ — αὐτȣ͂ bcd* (teste Valesio) *$V^a S^a$*, *καταβὰς γὰρ μόνος πρὸς τὸν πατέρα αὐτȣ͂ συνήγειρεν πολλȣ́ς, εἶθ᾽ ȣ̔́τως ἀνέβη B* (mendo, ut videtur, typographico), „qui descendit quidem solus, ascendit autem cum grandi multitudine ad patrem suum“ *R*, *καὶ πῶς (πῶς* om. *hi) κατέβη μόνος, ἀνέβη δὲ μετὰ πολλοῦ ὄχλου πρὸς τὸν πατέρα αὐτȣ͂ aehikSVH.* Post *αὐτȣ͂ aekSVH* haec addunt: *καὶ πῶς κάθηται ἐν δεξιᾷ τȣ͂ θεȣ͂ καὶ πατρὸς μετὰ δόξης ἐν τοῖς ȣ̓ρανοῖς, καὶ πῶς ἐλεύσεσθαι μέλλει πάλιν μετὰ δόξης καὶ (δόξης καὶ* om. *aek) δυνάμεως κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.* | 4. *αὐτῷ δοθ. cfi*, *δοθ. αὐτῷ aegkE*, *δοθ. αὐτὸν h.* | 6. *τριακοσιοστῷ acdfghikr VS^aHB*, *τριακοστῷ be*, *τρίτῳ b* (in marg.) *S.*

ΕΥΣΕΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος β'.

PROOEMIUM.

1 *Ὅσα μὲν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐχρῆν ὡς ἐν προοιμίῳ δια-
στείλασθαι, τῆς τε θεολογίας πέρι τοῦ σωτηρίου λόγου, καὶ τῆς ἀρχαιο-
λογίας τῶν τῆς ἡμετέρας διδασκαλίας δογμάτων, ἀρχαιότητός τε τῆς κατὰ
Χριστιανοὺς εὐαγγελικῆς πολιτείας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅσα περὶ τῆς γενο-
μένης ἔναγχος ἐπιφανείας αὐτοῦ, τά τε περὶ τοῦ πάθους καὶ τὰ περὶ τῆς
τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς ἐν τῷ πρὸ τούτου, συντεμόντες τὰς ἀποδείξεις,*
2 *διειλήφαμεν. φέρε δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἤδη καὶ τὰ μετὰ τὴν ἀνάληψιν
αὐτοῦ διασκεψώμεθα, τὰ μὲν ἐκ τῶν θείων παρασημαινόμενοι γραμμάτων,
τὰ δ' ἔξωθεν προςιστοροῦντες ἐξ ὧν κατὰ καιρὸν μνημονεύσομεν ὑπο-
μνημάτων.*

CAP. 1.

Περὶ τῆς μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ διαγωγῆς τῶν ἀποστόλων.
(Nic. H. E. II, 1—6.)

1 *Πρῶτος τοιγαροῦν εἰς τὴν ἀποστολὴν ἀντὶ τοῦ προδότου Ἰούδα κληροῦται Ματθίας, εἷς καὶ αὐτὸς, ὡς δεδήλωται, τῶν τοῦ κυρίου γενόμενος μαθητῶν. καθίστανται δὲ δι' εὐχῆς καὶ χειρῶν ἐπιθέσεως τῶν ἀποστόλων εἰς διακονίαν, ὑπηρεσίας ἕνεκα τοῦ κοινοῦ, ἄνδρες δεδοκιμασμένοι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ οἱ ἀμφὶ τὸν Στέφανον, ὃς καὶ πρῶτος μετὰ τὸν Κύριον, ἅμα τῇ χειροτονίᾳ, ὥσπερ εἰς αὐτὸ τοῦτο προαχθεὶς, λίθοις εἰς θάνατον πρὸς τῶν κυριοκτόνων βάλλεται, καὶ ταύτῃ πρῶτος τὸν αὐτῷ φερώνυμον*

---

14. *μνημονεύσομεν a* (a pr. m.) *c* (a pr. m., teste Valesio) *h i* (a sec. m.) *VS*a *H*, *μνημονεύσωμεν b c* (a sec. m.) *d e f i* (a pr. m.) *k B*, *ἐμνημονεύσαμεν S.* | 25. *τῶν*] *τὸν H* errore typogr. | *πρῶτος c e f g i k B*, *πρώτως a h S V H.* | *αὐτῷ*] *αὐτὸν h.*

τῶν ἀξιονίκων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων ἀποφέρεται στέφανον. τότε δῆτα 2
καὶ Ἰάκωβον, τὸν τοῦ Κυρίου λεγόμενον ἀδελφὸν (ὅτι δὴ καὶ οὗτος τοῦ
Ἰωσὴφ ὠνόμαστο παῖς· τοῦ δὲ Χριστοῦ πατὴρ ὁ Ἰωσήφ, ᾧ μνηστευθεῖσα
ἡ παρθένος, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, ηὕρητο ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύ-
ματος ἁγίου, ὡς ἡ ἱερὰ τῶν εὐαγγελίων διδάσκει γραφή), τοῦτον δὴ τὸν
Ἰάκωβον, ὃν καὶ δίκαιον ἐπίκλην οἱ πάλαι δι' ἀρετῆς ἐκάλουν προτερή-
ματα, πρῶτον ἱστοροῦσι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας τὸν τῆς ἐπισκοπῆς
ἐγχειρισθῆναι θρόνον. Κλήμης δὲ ἐν ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων γράφων ὧδε 3
παρίστησι· „Πέτρον γάρ φησι καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μετὰ τὴν ἀνά-
„ληψιν τοῦ σωτῆρος, ὡσὰν καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου προτετιμημένους, μὴ ἐπι-
„δικάζεσθαι δόξης, ἀλλ' Ἰάκωβον τὸν δίκαιον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων
„ἑλέσθαι.“ ὁ δ' αὐτὸς ἐν ἑβδόμῳ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔτι καὶ ταῦτα 4
περὶ αὐτοῦ φησίν· „Ἰακώβῳ τῷ δικαίῳ καὶ Ἰωάννῃ καὶ Πέτρῳ μετὰ
„τὴν ἀνάστασιν παρέδωκε τὴν γνῶσιν ὁ κύριος, οὗτοι τοῖς λοιποῖς ἀπο-
„στόλοις παρέδωκαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπόστολοι τοῖς ἑβδομήκοντα, ὧν εἷς
„ἦν καὶ Βαρνάβας.“ δύο δὲ γεγόνασιν Ἰάκωβοι, εἷς ὁ δίκαιος, ὁ κατὰ 5
τοῦ πτερυγίου βληθεὶς καὶ ὑπὸ γναφέως ξύλῳ πληγεὶς εἰς θάνατον, ἕτερος
δὲ ὁ καρατομηθείς. αὐτοῦ δὴ τοῦ δικαίου καὶ ὁ Παῦλος μνημονεύει γρά-
φων· „ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν
τοῦ Κυρίου.“ ἐν τούτοις καὶ τὰ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πρὸς τὸν τῶν 6
Ὀσροηνῶν βασιλέα τέλος ἐλάμβανεν ὑποσχέσεως. ὁ γοῦν Θωμᾶς τὸν Θαδ-
δαῖον κινήσει θειοτέρᾳ ἐπὶ τὴν Ἔδεσσαν κήρυκα καὶ εὐαγγελιστὴν τῆς
περὶ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας ἐκπέμπει, ὡς ἀπὸ τῆς εὑρεθείσης αὐτόθι
γραφῆς μικρῷ πρόσθεν ἐδηλώσαμεν. ὁ δὲ τοῖς τόποις ἐπιστὰς τόν τε 7
Ἄβγαρον ἰᾶται τῷ Χριστοῦ λόγῳ, καὶ τοὺς αὐτόθι πάντας τοῖς τῶν θαυ-
μάτων παραδόξοις ἐκπλήττει, ἱκανῶς τε αὐτοὺς τοῖς ἔργοις διαθείς, καὶ
ἐπὶ σέβας ἀγαγὼν τῆς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως, μαθητὰς τῆς σωτηρίου δι-
δασκαλίας κατεστήσατο· εἰσέτι τε νῦν ἐξ ἐκείνου ἡ πᾶσα τῶν Ἐδεσσηνῶν

---

2. *λεγόμενον*] *γενόμενον h.* | 4. *ηὕρητο bcdf Va Sa B*, *εὑρέθη aeghSVB.* | 5. *διδάσκει* — Matth. 1, 18. | *δὴ τὸν bcdfikB*, *δὴ αὐτὸν h*, *δὴ οὖν αὐτὸν VH*, *δὴ οὖν αὐτὸν τὸν aeS.* | 8. *ἐν ἕκτῳ τῶν ὑποτ.* — Clem. Alex. Fragm. p. 1025 Pott. (Tom. IV. p. 87 Klotz.). | 9. *φησι CRN*, *φασι* emendavit Turnebus in codice suo. | 10. *Κυρίου*] *σωτῆρος aegh.* | *ἐπιδικάζεσθαι*] *ἐπιδικάσασθαι m.* 11. *Ἱεροσ.*] *τῶν Ἱεροσ. cfN.* | 12. *ἑλέσθαι*] *γενέσθαι h.* | *ἑβδόμῳ* — Clem. Alex. Opp. pag. 1015. 1025. Pott. (Tom. IV. pag. 75. 87. Klotz.). | 17. *γναφέως cfhHb*, *κναφέως aegikVHB.* | 18. *δὴ* codd. Burtoni omnes praeter *h*, *δὲ hSVH.* | *γράφων* — Gal. 1, 19. | 22. *τὴν Ἔδεσσαν aikE*, *τὰ Ἔδεσσα bcdef*, *τὰ Ἔδεσσαν h.* | 26. *παραδόξοις* — *αὐτοὺς τοῖς* om. *h.*

πόλις τῇ Χριστοῦ προσανάκειται προσηγορίᾳ, οὐ τὸ τυχὸν ἐπιφερομένη
8 *δεῖγμα τῆς τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν καὶ εἰς αὐτȣ̀ς εὐεργεσίας. καὶ ταῦτα μὲν*
ὡς ἐξ ἀρχαίων ἱστορίας εἰρήσθω, μετίωμεν δ' αὖθις ἐπὶ τὴν θείαν γρα-
φήν. γενομένȣ δῆτα ἐπὶ τῇ τȣ̃ Στεφάνȣ μαρτυρίᾳ πρώτȣ καὶ μεγίστȣ
πρὸς αὐτῶν Ἰȣδαίων κατὰ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας διωγμȣ̃, πάν-
των τε τῶν μαθητῶν πλὴν ὅτι τῶν δώδεκα μόνων ἀνὰ τὴν Ἰȣδαίαν τε
καὶ Σαμάρειαν διασπαρέντων, τινὲς, ᾗ φησιν ἡ θεία γραφὴ, διελθόντες
ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρȣ καὶ Ἀντιοχείας, ȣ̎πω μὲν ἔθνεσιν οἷοί τε ἦσαν
τȣ̃ τῆς πίστεως μεταδιδόναι λόγȣ τολμᾶν, μόνοις δὲ τȣ̃τον Ἰȣδαίοις κα-
9 *τήγγελλον. τηνικαῦτα καὶ Παῦλος ἐλυμαίνετο εἰσέτι καὶ τότε τὴν ἐκκλη-*
σίαν, κατ' οἴκȣς τῶν πιστῶν εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυ-
10 *ναῖκας, καὶ εἰς φυλακὴν παραδιδȣ́ς. ἀλλὰ καὶ Φίλιππος, εἷς τῶν ἅμα*
Στεφάνῳ προχειρισθέντων εἰς τὴν διακονίαν, ἐν τοῖς διασπαρεῖσι γενόμενος,
κάτεισιν εἰς τὴν Σαμάρειαν, θείας τε ἔμπλεως ὢν δυνάμεως κηρύττει
πρῶτος τοῖς αὐτόθι τὸν λόγον. τοσαύτη δ' αὐτῷ θεία συνήργει χάρις,
ὡς καὶ Σίμωνα τὸν μάγον μετὰ πλείςων ὅσων τοῖς αὐτȣ̃ λόγοις ἑλχθῆναι.
11 *ἐπὶ τοσȣ̃τον δ' ὁ Σίμων βεβοημένος κατ' ἐκεῖνο καιρȣ̃ τῶν ἠπατημένων*
ἐκράτει γοητείᾳ, ὡς τὴν μεγάλην αὐτὸν ἡγεῖσθαι εἶναι δύναμιν τȣ̃ θεȣ̃.
τότε δ' ȣ̃ν καὶ ȣ̔͂τος τὰς ὑπὸ τȣ̃ Φιλίππȣ δυνάμει θείᾳ τελȣμένας κατα-
πλαγεὶς παραδοξοποιΐας παραδύεται, καὶ μέχρι λουτροῦ τὴν εἰς Χριστὸν
12 *πίστιν καθυποκρίνεται. ὃ καὶ θαυμάζειν ἄξιον εἰς δεῦρο γινόμενον πρὸς*
τῶν ἔτι καὶ νῦν τὴν ἀπ' ἐκείνȣ μιαρωτάτην μετιόντων αἵρεσιν, οἳ τῇ
τȣ̃ σφῶν προπάτορος μεθόδῳ τὴν ἐκλησίαν λοιμώδȣς καὶ ψωραλέας νόσȣ
δίκην ὑποδυόμενοι τὰ μέγιστα λυμαίνονται τȣ̀ς, οἷς ἐναπομάξασθαι οἷοί
τε ἂν εἶεν τὸν ἐν αὐτοῖς ἀποκεκρυμμένον δυσαλθῆ καὶ χαλεπὸν ἰόν. ἤδη
γέ τοι πλείους τούτων ἀπεώσθησαν, ὁποῖοί τινες ἦσαν τὴν μοχθηρίαν
ἁλόντες, ὥσπερ ȣ̃ν καὶ ὁ Σίμων αὐτὸς πρὸς τȣ̃ Πέτρȣ καταφωραθεὶς,
13 *ὃς ἦν, τὴν προσήκȣσαν ἔτισε τιμωρίαν. ἀλλὰ γὰρ εἰς αὔξην ὁσημέραι*

1. post *τῇ* add. *τȣ̃ agSVH.* | 2. *τȣ̃* om. *h.* | 5. *τῆς*] *τῶν H* errore typogr. | 6. *τῶν δώδεκα μόνων cfhikVHB, μόνων τῶν δώδεκα aegSS^a.* | 7. *ᾗ cfik BH^b, ὡς aeghSVH.* | *φησιν* — Act. 11, 19. | 9. *τῆς*] *τῶν HB* errore typogr. | *μόνοις*] *μόνον h.* | 10. *καὶ* post *εἰσέτι* add. *cf,* om. ceteri. | 12. *καὶ εἰς φ. π.*] *παρεδίδȣ εἰς φ. h.* | 14. *ἔμπλεως ὢν a* (a sec. m.) *cfSVH, ἔμπλεως* (om. *ὢν*) *a* (a pr. m.) *eghi* (a sec. m.) *BH^b, γεγονὼς ἔμπλεως i* (in marg.) *k.* | 16. *ὅσων cfmvBH^b, ἑτέρων ἀνδρῶν aeghkSVH.* Quod Valesius scribit, in *bcdf* legi *ἀνδρῶν*, id lapsu calami ita scripsisse videtur: nam in *cf* certe legi *ὅσων* testatur *B.* | 20. *παραδύεται acfgSVHB, ὑποδύεται a* (a sec. man.) *ehikS^aZ.* | 26. *τινες ἦσαν bcdfgv$V^a$$S^a$, τινες εἶεν aehikSVHB.* | 28. *αὔξην cfg, αὔξησιν aehikE.*

προϊόντος τοῦ σωτηρίου κηρύγματος οἰκονομία τις ἦγεν καὶ ἀπὸ τῆς Αἰθιόπων τῶν τῆς αὐτόθι βασιλίδος, κατά τι πάτριον ἔθος ὑπὸ γυναικὸς τοῦ ἔθνους εἰσέτι νῦν βασιλευομένου, δυνάστην· ὃν πρῶτον ἐξ ἐθνῶν πρὸς τοῦ Φιλίππου δι' ἐπιφανείας τὰ τοῦ θείου λόγου ὄργια μετασχόντα, τῶν τε ἀνὰ τὴν οἰκουμένην πιστῶν ἀπαρχὴν γενόμενον, πρῶτον κατέχει λόγος ἐπὶ τὴν πάτριον παλινοστήσαντα γῆν εὐαγγελίσασθαι τὴν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ γνῶσιν, καὶ τὴν ζωοποιὸν εἰς ἀνθρώπους τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίαν, ἔργῳ πληρωθείσης δι' αὐτοῦ τῆς „Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ θεῷ" περιεχούσης προφητείας. ἐπὶ τούτοις Παῦλος, τὸ τῆς ἐκλογῆς σκεῦος, οὐκ 14
ἐξ ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, δι' ἀποκαλύψεως δ' αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ἀπόστολος ἀναδείκνυται, δι' ὀπτασίας καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν οὐρανίου φωνῆς ἀξιωθεὶς τῆς κλήσεως.

CAP. 2.

Ὅπως Τιβέριος ὑπὸ Πιλάτου τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ διδαχθεὶς ἐκινήθη.
(Nic. H. E. II, 8.)

Καὶ δὴ τῆς παραδόξου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεώς τε καὶ εἰς 1
οὐρανοὺς ἀναλήψεως τοῖς πλείστοις ἤδη περιβοήτου καθεστώσης, παλαιοῦ κεκρατηκότος ἔθους τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι, τὰ παρὰ σφίσι καινοτομούμενα τῷ τὴν βασίλειον ἀρχὴν ἐπικρατοῦντι σημαίνειν, ὡς ἂν μηδὲν αὐτὸν διαδιδράσκοι τῶν γινομένων, τὰ περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας ἤδη καθ' ὅλης τῆς Παλαιστίνης βεβοημένα Πιλάτος Τιβερίῳ βασιλεῖ κοινοῦται, ὃς τάς τε ἄλλας αὐτοῦ 2
πυθόμενος τερατείας, καὶ ὡς ὅτι μετὰ θάνατον ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς θεὸς εἶναι παρὰ πολλοῖς ἤδη πεπίστευτο, ἀνενεγκεῖν ἐπὶ τὴν σύγκλητον, ἐκείνην τ' ἀπώσασθαί φασι τὸν λόγον, τῷ μὲν δοκεῖν, ὅτι μὴ πρότερον αὐτὴ τοῦτο δοκιμάσασα ἦν, παλαιοῦ νόμου κεκρατηκότος, μὴ ἄλλως τινὰ παρὰ

---

5. *πρὸς*] *ὑπὸ cg.* | 5. *τὴν*] *τὸν* Heinichenii operae. | 8. *Αἰθιοπία* — Ps. 67 (68), 31. | 10. *δι' ἀποκ. δὲ*] *ἀλλὰ δι' ἀποκ. hN.* | 18. *καθεστώσης*] *κατεστώσης VH.* | 22. *Χριστοῦ* om. *ahS.* | *τῆς* add. *cfgikBH*b, om. *aehSVH.* | 23. *ὃς abcdfv Zon.* (Ann. XI, 3. p. 445 Pind.) *BH*b, *ὡς* de Steph. conj. *VH*, om. *egh.* leg. fort. *ὃν* — *πυθόμενον.* | 25. *πολλοῖς*] *τοῖς πολλοῖς aeghSVH.* | *ἤδη* post *πολλοῖς* ponunt *cfik Zonar.*, post *ἀναστὰς aeghSVH.* | *πεπίστευτο*] *ἐπεπίστευτο aehSVH*, *πεπίστευται Zonar.* Post *πεπίστευτο* add. *τὸν δὲ Τιβέριον eghikSVH*, om. *acfBH*b. | *ἐπὶ τὴν σύγκλητον*] *egh*, *μὲν τῇ συγκλήτῳ acfik Zonar. E.* | 26. *τ' acfhi* (a pr. m.) *kE*, *δ' egi* (a sec. m.) *Zonar. N.* | *αὐτὴ Zonar. VH*, *αὕτη ef SSaB:* de ceteris codicibus non constat: „senatus, quia non ipse probaverat, respuit" Tertull. conf. p. 44, 20.

Ῥωμαίοις θεοποιεῖσθαι, μὴ οὐχὶ ψήφῳ καὶ δόγματι συγκλήτου· τῇ δ' ἀλη-
θείᾳ, ὅτι μηδὲ τῆς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικρίσεώς τε καὶ συστάσεως ἡ σω-
3 τήριος τοῦ θείου κηρύγματος ἐδεῖτο διδασκαλία. ταύτῃ δ' οὖν ἀπωσαμένης
τὸν προσαγγελθέντα περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν λόγον τῆς Ῥωμαίων βουλῆς
τὸν Τιβέριον ἣν καὶ πρότερον εἶχε γνώμην τηρήσαντα μηδὲν ἄτοπον
4 κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπινοῆσαι. ταῦτα Τερτυλλιανὸς, τοὺς
Ῥωμαίων νόμους ἠκριβωκὼς ἀνὴρ, τά τε ἄλλα ἔνδοξος, καὶ τῶν μάλιστα
ἐπὶ Ῥώμης λαμπρῶν, ἐν τῇ γραφείσῃ μὲν αὐτῷ τῇ Ῥωμαίων φωνῇ, μετα-
βληθείσῃ δὲ καὶ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν ὑπὲρ Χριστιανῶν ἀπολογίᾳ
5 τίθησι κατὰ λέξιν τοῦτον ἱστορῶν τὸν τρόπον· „ἵνα δὲ καὶ ἐκ τῆς γενέ-
„σεως διαλεχθῶμεν τῶν τοιούτων νόμων, παλαιὸν ἦν δόγμα, μηδένα θεὸν
„ὑπὸ βασιλέως καθιεροῦσθαι, πρὶν ὑπὸ τῆς συγκλήτου δοκιμασθῆναι.
„Μάρκος Αἰμίλιος οὕτως περί τινος εἰδώλου πεποίηκεν Ἀλβούρνου. καὶ τοῦτο
„ὑπὲρ τοῦ ἡμῶν λόγου πεποίηται, ὅτι παρ' ὑμῖν ἀνθρωπείᾳ δοκιμῇ ἡ θεό-
„της δίδοται. ἐὰν μὴ ἀνθρώπῳ θεὸς ἀρέσῃ, θεὸς οὐ γίνεται. οὕτως
6 „κατά γε τοῦτο ἄνθρωπον θεῷ ἵλεων εἶναι προσήκει. Τιβέριος οὖν ἐφ' οὗ
„τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον εἰσελήλυθεν, ἀγγελθέντος αὐτῷ
„ἐκ Παλαιστίνης τοῦ δόγματος τούτου, ἔνθα πρῶτον ἤρξατο, τῇ συγκλήτῳ
„ἀνεκοινώσατο, δῆλος ὢν ἐκείνοις, ὡς τῷ δόγματι ἀρέσκεται. ἡ δὲ σύγ-
„κλητος, ἐπεὶ οὐκ αὐτὴ δεδοκιμάκει, ἀπώσατο· ὁ δὲ ἐν τῇ αὐτοῦ ἀπο-
„φάσει ἔμεινεν, ἀπειλήσας θάνατον τοῖς τῶν Χριστιανῶν κατηγόροις," τῆς
οὐρανίου προνοίας κατ' οἰκονομίαν τοῦτ' αὐτῷ πρὸς νοῦν βαλλομένης, ὡς ἂν
ἀπαραποδίστως ἀρχὰς ἔχων ὁ τοῦ εὐαγγελίου λόγος πανταχόσε γῆς διαδράμοι.

CAP. 3.

Ὅπως εἰς πάντα τὸν κόσμον ἐν βραχεῖ χρόνῳ διέδραμεν ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ λόγος.
(Nic. H. E. II, 8.)

1 Οὕτω δῆτα οὐρανίῳ δυνάμει καὶ συνεργίᾳ ἀθρόως οἷά τις ἡλίου βολὴ
τὴν σύμπασαν οἰκουμένην ὁ σωτήριος κατηύγαζε λόγος, αὐτίκα ταῖς θείαις
ἑπομένως γραφαῖς ἐπὶ πᾶσαν προήει τὴν γῆν ὁ φθόγγος τῶν θεσπεσίων
εὐαγγελιστῶν τε αὐτοῦ καὶ ἀποστόλων, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης

---

3. ταύτῃ conj. V^a, quam conjecturam confirmant *i* (a sec. m.) *k*, probatque H^b: ταύτης reliqui codd., οὕτω *N.* | 6. τοῦ om. *h.* | 8. ἐπὶ Ῥώμης om. *h.* | τῇ post αὐτῷ add. *acfiE*, om. *eghkN.* | 9. καὶ add. *cfikVHB*, om. *aeghSS*^{a}. | 10. τίθησι — Tertull. Apol. 5. | 17. εἰσελήλυθεν *cefikmNBH*^{b}, „introivit" Tert., ἐλήλυθεν *ahSVH*, εἰσεληλύθει *Zonar.* | 20. οὐκ αὐτὴ *cf Zonar. VH*, „non ipse" *Tertull.*, οὐχ αὕτη *aeSS*^{a}*B.* | 29. γραφαῖς — Ps. 19, 5. | 30. τε add. *bcdfhik NV*^{a}*BH*^{b}, om. *aegSH.*

τὰ ῥήματα αὐτῶν. καὶ δῆτα ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις τε καὶ κώμας, πλη- 2
θυούσης ἅλωνος δίκην, μυρίανδροι καὶ παμπληθεῖς ἀθρόως ἐκκλησίαι συνε-
στήκεσαν, οἵ τε ἐκ προγόνων διαδοχῆς καὶ τῆς ἀνέκαθεν πλάνης παλαιᾷ
νόσῳ δεισιδαιμονίας εἰδώλων τὰς ψυχὰς πεπεδημένοι, πρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ
δυνάμεως διὰ τῆς τῶν φοιτητῶν αὐτοῦ διδασκαλίας τε ὁμοῦ καὶ παρα-
δοξοποιΐας ὥσπερ δεινῶν δεσποτῶν ἀπηλλαγμένοι, εἱργμῶν τε χαλεπωτά-
των λύσιν εὑράμενοι, πάσης μὲν δαιμονικῆς κατέπτυον πολυθεΐας, ἕνα
δὲ μόνον εἶναι θεὸν ὡμολόγουν τὸν τῶν συμπάντων δημιουργὸν, τοῦτόν τε
αὐτὸν θεσμοῖς ἀληθοῦς εὐσεβείας δι' ἐνθέου καὶ σώφρονος θρησκείας τῆς
ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ κατασπαρείσης ἐγέραιρον.
ἀλλὰ γὰρ τῆς χάριτος ἤδη τῆς θείας καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ χεομένης ἔθνη, 3
καὶ πρώτου μὲν κατὰ τὴν Παλαιστινῶν Καισάρειαν Κορνηλίου σὺν ὅλῳ
τῷ οἴκῳ δι' ἐπιφανείας θειοτέρας ὑπουργίας τε Πέτρου τὴν εἰς τὸν Χρι-
στὸν πίστιν καταδεξαμένου, πλείστων τε καὶ ἄλλων ἐπ' Ἀντιοχείας Ἑλ-
λήνων, οἷς οἱ κατὰ τὸν Στεφάνου διωγμὸν διασπαρέντες ἐκήρυξαν, ἀν-
θούσης ἄρτι καὶ πληθυούσης τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας, ἐν ταὐτῷ τε
ἐπιπαρόντων πλείστων ὅσων τῶν τε ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφητῶν, καὶ
σὺν αὐτοῖς Βαρνάβα καὶ Παύλου, ἑτέρου τε πλήθους ἐπὶ τούτοις ἀδελφῶν,
ἡ Χριστιανῶν προσηγορία τότε πρῶτον αὐτόθι ὥσπερ ἀπ' εὐθαλοῦς καὶ
γονίμου πηγῆς ἀναδίδοται. καὶ Ἄγαβος μὲν, εἷς τῶν συνόντων αὐτοῖς 4
προφητῶν, περὶ τοῦ μέλλειν ἔσεσθαι λιμὸν προθεσπίζει, Παῦλος δὲ καὶ
Βαρνάβας ἐξυπηρετησόμενοι τῇ τῶν ἀδελφῶν παραπέμπονται διακονίᾳ.

CAP. 4.

Ὡς μετὰ Τιβέριον Γάϊος Ἰουδαίων βασιλέα καθίστησιν Ἀγρίππαν, τὸν Ἡρώδην ἀϊδίῳ ζημιώσας φυγῇ.

(Nic. H. E. II, 9.)

Τιβέριος μὲν οὖν ἀμφὶ τὰ δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσας ἔτη τελευτᾷ, 1
μετὰ δὲ τοῦτον Γάϊος τὴν ἡγεμονίαν παραλαβὼν αὐτίκα τῆς Ἰουδαίων
ἀρχῆς Ἀγρίππᾳ τὸ διάδημα περιτίθησιν, βασιλέα καταστήσας αὐτὸν τῆς
τε Φιλίππου καὶ τῆς Λυσανίου τετραρχίας, πρὸς αἷς μετ' οὐ πολὺν αὐτῷ

---

1. τὰς add. *cfikNB*, om. *aeghSVH*. | 6. εἱργμῶν codd., εἱρμῶν *S*. | 12. post τὴν add. τῶν *aeSVH*, om. *bcdfghikVaB*. | 15. post τὸν add. τοῦ *ae* (a sec. m.) *SVH*, om. *cefghikB*. | 20. πηγῆς *bcdfgikRVaSaBHb*, γῆς *aehSVH*. | ἀναδίδοται] ἀναδιδομένης *h*. | 21. προθεσπίζει] θεσπίζει *aeghSSaZ*. | δὲ *aeghE*, τε *cfik*. | 30. τε add. *aehikE*, om. *cfg*. | αὐτῷ χρ. *cefikB*, χρ. αὐτῷ *ahSH*, χρ. αὐτοῦ *F*.

χρόνον καὶ τὴν Ἡρώδε τετραρχίαν παραδίδωσιν, ἀϊδίῳ φυγῇ τὸν Ἡρώδην
(ὗτος δ' ἦν ὁ κατὰ τὸ πάθος τῦ σωτῆρος) σὺν καὶ τῇ γυναικὶ Ἡρω-
διάδι πλείστων ἕνεκα ζημιώσας αἰτιῶν. μάρτυς Ἰώσηπος καὶ τούτων.
2 κατὰ δὴ τοῦτον Φίλων ἐγνωρίζετο, πλείστοις ἀνὴρ οὐ μόνον τῶν ἡμε-
τέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἔξωθεν ὁρμωμένων παιδείας ἐπισημότατος.
τὸ μὲν ὖν γένος ἀνέκαθεν Ἑβραῖος ἦν, τῶν δ' ἐπ' Ἀλεξανδρείας ἐν τέλει
3 διαφανῶν οὐδενὸς χείρων. περὶ μὲν οὖν τὰ θεῖα καὶ πάτρια μαθήματα
ὅσον τε καὶ ὁπηλίκον εἰσενήνεκται πόνον, ἔργῳ πᾶσι δῆλος· καὶ περὶ τὰ
φιλόσοφα δὲ καὶ ἐλευθέρια τῆς ἔξωθεν παιδείας οἷός τις ἦν, οὐδὲν δεῖ
λέγειν, ὅτε καὶ μάλιστα τὴν κατὰ Πλάτωνα καὶ Πυθαγόραν ἐζηλωκὼς
ἀγωγὴν διενεγκεῖν ἅπαντας τὺς καθ' ἑαυτὸν ἱστορεῖται.

CAP. 5.

Ὡς Φίλων ὑπὲρ Ἰουδαίων πρεσβείαν ἐστείλατο πρὸς Γάϊον.
(Nic. H. E. II, 9.)

1 Καὶ δὴ τὰ κατὰ Γάϊον ὗτος Ἰουδαίοις συμβάντα πέντε βιβλίοις
παραδίδωσι, ὁμῦ τὴν Γαΐυ διεξιὼν φρενοβλάβειαν, ὡςὰν θεὸν ἑαυτὸν ἀνα-
γορεύσαντος, καὶ μυρία περὶ τὴν ἀρχὴν ἐνυβρίσαντος, τάς τε κατ' αὐτὸν
Ἰυδαίων ταλαιπωρίας, καὶ ἣν αὐτὸς ὁ Φίλων στειλάμενος ἐπὶ τῆς Ῥω-
μαίων πόλεως ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁμοεθνῶν ἐποιήσατο
πρεσβείαν, καὶ ὅπως ἐπὶ τοῦ Γαΐου καταστὰς ὑπὲρ τῶν πατρίων νόμων
οὐδέν τι πλέον γέλωτος καὶ διασυρμῶν ἀπηνέγκατο, μικροῦ δεῖν καὶ τὸν
2 περὶ τῆς ζωῆς ἀνατλὰς κίνδυνον. μέμνηται δὲ καὶ τύτων ὁ Ἰώσηπος ἐν
ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς ἀρχαιολογίας, κατὰ λέξιν ταῦτα γράφων· „καὶ δὴ
„στάσεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης Ἰυδαίων τε, οἳ ἐνοικῦσι, καὶ Ἑλλή-
„νων τρεῖς ἀφ' ἑκατέρας τῆς στάσεως πρεσβευταὶ αἱρεθέντες παρῆσαν
3 „ὡς τὸν Γάϊον. καὶ ἦν γὰρ τῶν Ἀλεξανδρέων πρέσβεων εἷς Ἀπίων, ὃς
„πολλὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐβλασφήμησεν, ἄλλα τε λέγων, καὶ ὡς τῶν
„Καίσαρος τιμῶν περιορῷεν· πάντων γῦν, ὅσοι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ὑπο-
„τελεῖς εἶεν, βωμὺς τῷ Γαΐῳ καὶ ναὺς ἱδρυμένων, τά τε ἄλλα ἐν πᾶσιν

1. post Ἡρώδην add. κατακρίνας *abdfS*, ζημιώσας add. *h*, om. *ce* (a pr. m.) *gikNVS*ᵃ *HB*. | 3. μάρτυς — Antiq. XVIII, 6, 10. 7, 2 Haverk. | 7. μὲν οὖν *cfikNVHB*, δὲ *aeghSS*ᵃ. | 8. ὁπηλίκον *cfghik* (a pr. m.) *B*, πηλίκον *aek* (a sec. m.) *NSVH*. | 16. ὡςὰν *cfgikB*, ὡς *aehSVH*. | 18. ὁ Φίλων om. *gh*, Φίλων sine ὁ *aeS*. | 20. καὶ ὅπως *cf*, ὅπως τε *aeghikE*, καὶ ὡς *N*. | 22. δὲ add. *cfgVHB*, om. *aehikSS*ᵃ. | 23. γράφων — Antiq. XVIII, 8, 1 Hav. | 24. οἳ ἐνοικῦσι *aeghik Joseph. NSS*ᵃ *BH*ᵇ, τοῖς ἐνοικῦσι *cfVH*. | 25. τῆς] τε τῆς *h*. | 26. ὡς *aeghik Jos. NE*, πρὸς *cfm*. | καὶ om. *h*. | 29. ναοὺς] νεὼς *i* (a sec. m.) *N Joseph.*

„αὐτὸν ὥσπερ τὺς θεὺς δεχομένων, μόνυς τύςδε ἄδοξον ἡγεῖσθαι ἀνδριᾶσι
„τιμᾶν καὶ ὅρκιον αὐτοῦ τὸ ὄνομα ποιεῖσθαι. πολλὰ δὲ καὶ χαλεπὰ 4
„Ἀπίωνος εἰρηκότος, ὑφ᾽ ὧν ἀρθῆναι ἤλπιζε τὸν Γάϊον καὶ εἰκὸς ἦν,
„Φίλων ὁ προεστὼς τῶν Ἰυδαίων τῆς πρεσβείας, ἀνὴρ τὰ πάντα ἔνδοξος,
„Ἀλεξάνδρυ τε τῦ ἀλαβάρχυ ἀδελφὸς ὤν, καὶ φιλοσοφίας ὐκ ἄπειρος,
„οἷός τε ἦν ἐπ᾽ ἀπολογίᾳ χωρεῖν τῶν κατηγορημένων. διακλείει δ᾽ αὐτὸν 5
„Γάϊος, κελεύσας ἐκποδὼν ἀπελθεῖν, περιοργής τε ὢν φανερὸς ἦν ἐργα-
„σόμενός τι δεινὸν αὐτύς. ὁ δὲ Φίλων ἔξεισι περιυβρισμένος, καί φησι
„πρὸς τὺς Ἰυδαίυς οἳ περὶ αὐτὸν ἦσαν, ὡς χρὴ θαῤῥεῖν, Γαΐυ μὲν αὐ-
„τοῖς ὠργισμένου, ἔργῳ δὲ ἤδη τὸν θεὸν ἀντιπαρεξάγοντος.“ ταῦτα ὁ
Ἰώσηπος. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Φίλων ἐν ᾗ συνέγραψε πρεσβείᾳ τὰ κατὰ 6
μέρος ἀκριβῶς τῶν τότε πραχθέντων αὐτῷ δηλοῖ, ὧν τὰ πλεῖστα παρεὶς
ἐκεῖνα μόνα παραθήσομαι, δι᾽ ὧν τοῖς ἐντυγχάνυσι προφανὴς γενήσεται
δήλωσις τῶν ἅμα τε καὶ οὐκ εἰς μακρὸν τῶν κατὰ τοῦ Χριστοῦ τετολ-
μημένων ἕνεκεν Ἰουδαίοις συμβεβηκότων. πρῶτον δὴ οὖν κατὰ Τιβέριον 7
ἐπὶ μὲν τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἱστορεῖ Σηιανὸν, τῶν τότε παρὰ βασιλεῖ
τὰ μέγιστα δυνάμενον, ἄρδην τὸ πᾶν ἔθνος ἀπολέσθαι σπυδὴν εἰςηγηο-
χέναι, ἐπὶ δὲ τῆς Ἰυδαίας Πιλάτον, καθ᾽ ὃν τὰ περὶ τὸν σωτῆρα τετόλ-
μηται, περὶ τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἔτι τότε συνεστὼς ἱερὸν ἐπιχειρήσαντά
τι παρὰ τὸ Ἰυδαίοις ἐξὸν, τὰ μέγιστα αὐτὺς ἀναταράξαι.

CAP. 6.

Ὅσα Ἰουδαίοις συνεῤῥύη μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ τόλμαν.
(Nic. H. E. II, 10.)

Μετὰ δὲ τὴν Τιβερίυ τελευτὴν Γάϊον τὴν ἀρχὴν παρειληφότα πολλὰ 1
μὲν εἰς πολλὺς καὶ ἄλλα ἐνυβρίσαι, πάντων δὲ μάλιστα τὸ πᾶν Ἰυδαίων
ἔθνος οὐ σμικρὰ καταβλάψαι· ἃ καὶ ἐν βραχεῖ πάρεστι διὰ τῶν αὐτῦ
καταμαθεῖν φωνῶν, ἐν αἷς κατὰ λέξιν ταῦτα γράφει· „τοσαύτη μὲν ὖν 2

---

6. τε om. *hi* (a sec. m.) | 8. αὐτὺς *aehik Joseph. RNE*, αὐτῷ *bcdfg.* | 9. post Γαΐυ add. λόγῳ *Josephi codices NS*ᵃ, om. *codices Eusebii.* | 16. ἱστορεῖ — Phil. lib. in Flacc. §. 1. p. 517 Mang., Legat. ad Gai. §. 24. p. 569. ibid. §. 38. p. 589. | τῶν *cdfgi* (a pr. m.) *V*ᵃ*BH*ᵇ, τὸν *abehi* (a sec. m.) *kSVH.* | 17. τὰ μέγιστα *bcdfgNV*ᵃ*S*ᵃ*BH*ᵇ, πολλὰ *aehikSVH.* | δυνάμενον *acehi* (a sec. m.) *kNE*, δυναμένων *fgi* (a pr. m.) | ἀπολέσθαι *cfghikB*, ἀπολέσαι *aeSVH.* | σπυδὴν εἰςηγηοχέναι *cfB*, σπ. εἰςαγηοχέναι *ik*, πεποιῆσθαι σπ. *aegh SVH*, σπ. πλείστην εἰςάγοντα *N.* | 18. τετόλμηται *acfi* (a sec. man.) *vVS*ᵃ*H*, τετόλμητο *eghi* (a sec. m.) *kSB.* | 25. post ἐνυβρίσαι add. μυρία *aeikNSVHK* (de Ruf. pag. 270) *H*ᵇ, om. *bcdfghRS*ᵃ*V*ᵃ*B.* | 27. γράφει — Phil. Legat. ad Gai. §. 45. p. 596 Mang.

„τις ἡ τῦ Γαΐυ περὶ τὸ ἦθος ἦν ἀνωμαλία πρὸς ἅπαντας, διαφερόντως
„δὲ πρὸς τὸ Ἰυδαίων γένος, ᾧ χαλεπῶς ἀπεχθανόμενος τὰς μὲν ἐν ταῖς
„ἄλλαις πόλεσι προσευχὰς, ἀπὸ τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἀρξάμενος, σφε-
„τερίζεται καταπλήσας εἰκόνων καὶ ἀνδριάντων τῆς ἰδίας μορφῆς, (ὁ γὰρ
„ἑτέρων ἀνατιθέντων ἐφιεὶς αὐτὸς ἱδρύετο δυνάμει), τὸν δ' ἐν τῇ ἱερᾷ
„πόλει νεὼν, ὃς λοιπὸν ἦν ἄψαυστος, ἀσυλίας ἠξιωμένος τῆς πάσης,
„μεθηρμόζετο καὶ μετεσχημάτιζεν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν, ἵνα Διὸς ἐπιφανῦς
3 „νέυ χρηματίζῃ Γαΐυ." μυρία μὲν ὖν ἄλλα δεινὰ καὶ πέρα πάσης διη-
γήσεως ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν συμβεβηκότα Ἰυδαίοις ἐπὶ τοῦ
δηλυμένυ ἐν δευτέρῳ συγγράμματι ᾧ ἐπέγραψε „περὶ ἀρετῶν" ἱστορεῖ.
συνᾴδει δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ἰώσηπος, ὁμοίως ἀπὸ τῶν Πιλάτυ χρόνων καὶ
τῶν κατὰ τῦ σωτῆρος ἡμῶν τετολμημένων τὰς κατὰ παντὸς τῦ ἔθνυς
4 ἐνάρξασθαι σημαίνων συμφοράς. ἄκυε δ' ὖν οἷα καὶ ὗτος ἐν δευτέρῳ
τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πολέμου αὐταῖς συλλαβαῖς δηλοῖ λέγων· „πεμφθεὶς δὲ εἰς
„Ἰυδαίαν ἐπίτροπος ὑπὸ Τιβερίυ Πιλάτος νύκτωρ κεκαλυμμένας εἰς Ἱερο-
„σόλυμα παρεισκομίζει τὰς Καίσαρος εἰκόνας· σημαῖαι καλῦνται. τῦτο
„μεθ' ἡμέραν μεγίστην ταραχὴν ἤγειρε τοῖς Ἰυδαίοις. οἱ γὰρ ἐγγὺς πρὸς
„τὴν ὄψιν ἐξεπλάγησαν, ὡς πεπατημένων αὐτοῖς τῶν νόμων. ὐδὲν γὰρ
5 „ἀξιῦσιν ἐν τῇ πόλει δείκηλον τίθεσθαι." ταῦτα δὲ συγκρίνας τῇ τῶν
εὐαγγελίων γραφῇ εἴσῃ, ὡς ὐκ εἰς μακρὸν αὐτὺς μετῆλθεν, ἣν ἐῤῥηξαν
ἐπ' αὐτῦ Πιλάτυ φωνὴν, δι' ἧς ὐκ ἄλλον ἢ μόνον ἔχειν ἐπεβόων καί-
6 σαρα βασιλέα. εἶτα δὲ καὶ ἄλλην ἑξῆς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἱστορεῖ
μετελθεῖν αὐτὺς συμφορὰν ἐν τύτοις· „μετὰ δὲ ταῦτα ἑτέραν ταραχὴν
„ἐκίνει, τὸν ἱερὸν θησαυρὸν, καλεῖται δὲ κορβανᾶς, εἰς καταγωγὴν ὑδά-
„των ἐξαναλίσκων. κατήει δὲ ἀπὸ τριακοσίων σταδίων. πρὸς τῦτο τῦ
7 „πλήθους ἀγανάκτησις ἦν. καὶ τοῦ Πιλάτου παρόντος εἰς Ἱεροσόλυμα
„περιστάντες τὸ βῆμα κατεβόων. ὁ δὲ (προῄδει γὰρ αὐτῶν τὴν ταρα-

1. τῦ om. *aSVH*, habent reliqui codd. | 2. τὸ] τὸ τῶν *aSVH*. | ἀπεχθανόμενος *cfhikNVS*ᵃ*HB*, ἀπεχθόμενος *aegS*. | 5. ἐφιεὶς] ἀφεὶς *Philonis Edd.* | 6. λοιπὸν *bdfhikNBH*ᵇ, λοιπὸς *ae Phil. SVH*, λοιπὸς suprascripto ν ab eadem manu *c*. | 8. νέυ *CR Phil. Zonar.* (XI, 7. pag. 457 Pind.) *E*. | 12. ἡμῶν om. *aehik*. | 14. δηλοῖ — Bell. Jud. II, 9, 2. | εἰς] εἰς τὴν *gh*. | 16. τῦτο] τῦτο δὲ *h*. | 17. οἱ *acfE*, οἵ τε *eghik Joseph. N*. | 20. μακρὸν *achik*, μακρὰν *efgE*. | 22. ἱστορεῖ — Bell. Jud. II, 9, 4. | 23. ἑτ. ταραχὴν *cf*, ταρ. ἑτ. volgo. | 24. κορβανᾶς *cfgik Josephi codd. NB*, κορβονᾶς *aehSVH*, κορβωνᾶς Sync. (p. 621 Dind.). | 25. κατήει] κατῆγε *Joseph.* | 27. τὸ βῆμα *hi* (a sec. m.) *kvN Joseph.*, ἅμα *aeS*, τόλμαν *bcdf*. | τὴν om. *h*.

„χὴν) τῷ πλήθει τοὺς στρατιώτας ἐνόπλους, ἐσθήσεσιν ἰδιωτικαῖς κεκαλυμμένους ἐγκαταμίξας, καὶ ξίφει μὲν χρήσασθαι κωλύσας, ξύλοις δὲ παίειν τοὺς κεκραγότας ἐγκελευσάμενος, σύνθημα δίδωσιν ἀπὸ τοῦ βήματος. τυπτόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, πολλοὶ μὲν ἀπὸ τῶν πληγῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐν τῇ φυγῇ καταπατηθέντες ἀπώλοντο, πρὸς δὲ τὴν συμφορὰν τῶν ἀνῃρημένων καταπλαγὲν τὸ πλῆθος ἐσιώπησεν.“ ἐπὶ 8
τούτοις μυρίας ἄλλας ἐν αὐτοῖς Ἱεροσολύμοις κεκινῆσθαι νεωτεροποιΐας ὁ αὐτὸς ἐμφαίνει, παριστὰς, ὡς οὐδαμῶς ἐξ ἐκείνου διέλιπον τήν τε πόλιν καὶ τὴν Ἰουδαίαν ἅπασαν στάσεις καὶ πόλεμοι, καὶ κακῶν ἐπάλληλοι μηχαναὶ, εἰσότε τὸ πανύστατον ἡ κατὰ Οὐεσπασιανὸν αὐτοὺς μετῆλθε πολιορκία. Ἰουδαίους μὲν οὖν, ὧν κατὰ τοῦ Χριστοῦ τετολμήκασι, ταύτῃ πη τὰ ἐκ τῆς θείας μετήει δίκης.

CAP. 7.

Ὡς καὶ Πιλάτος ἑαυτὸν διεχρήσατο.

(Nic. H. E. II, 10.)

Οὐκ ἀγνοεῖν δὲ ἄξιον, ὡς καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τοῦ σωτῆρος Πιλάτον, κατὰ Γάϊον, οὗ τοὺς χρόνους διέξιμεν, τοσαύταις περιπεσεῖν κατέχει λόγος συμφοραῖς, ὡς ἐξ ἀνάγκης αὐτοφονευτὴν ἑαυτοῦ καὶ τιμωρὸν αὐτόχειρα γενέσθαι, τῆς θείας, ὡς ἔοικε, δίκης οὐκ εἰς μακρὸν αὐτὸν μετελθούσης. ἱστοροῦσιν Ἑλλήνων οἱ τὰς Ὀλυμπιάδας ἅμα τοῖς κατὰ χρόνους πεπραγμένοις ἀναγράψαντες.

CAP. 8.

Περὶ τοῦ κατὰ Κλαύδιον γενομένου λιμοῦ.

(Nic. H. E. II, 11. 12.)

Ἀλλὰ γὰρ Γάϊον οὐδ' ὅλοις τέτταρσιν ἔτεσι τὴν ἀρχὴν διακατα- 1
σχόντα Κλαύδιος αὐτοκράτωρ διαδέχεται. καθ' ὃν λιμοῦ τὴν οἰκουμένην πιέσαντος, (τοῦτο δὲ καὶ οἱ πόῤῥω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου συγγραφεῖς ταῖς αὐτῶν ἱστορίαις παρέδοσαν), ἡ κατὰ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων Ἀγάβου προφήτου περὶ τοῦ μέλλειν ἔσεσθαι λιμὸν ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην πέρας

---

1. post ἐνόπλους add. ἵστησιν bcdfgSVHBH^b, om. achik Joseph. NV^aK (de Rufin. pag. 242). | ἐσθήσεσιν bcdfikN Joseph. BH^b, ἐσθῆσιν achSVH. | 2. ξίφει] ξίφεσι h. | 4. ἀπὸ aeV (in edit. prima) SS^aHBH^b, ὑπὸ cfhik Jos. NV (in edd. post.). | 9. ἐπάλληλοι] ἀλλεπάλληλοι ae. | 18. αὐτοφονευτὴν cfghik BH^b, φονευτὴν aeSVH. | 19. μακρὸν acefghikBH^b, μακρὰν NSVH. | 25. διακατασχόντα bcdfH^b, κατασχόντα aeghikSVH. | 28. κατὰ τὰς πράξεις — Act. 11, 28.

2 ἐλάμβανε πρόῤῥησις. τὸν δὲ κατὰ Κλαύδιον λιμὸν ἐπισημηνάμενος ἐν
ταῖς πράξεσιν ὁ Λουκᾶς, ἱστορήσας τε, ὡς ἄρα διὰ Παύλου καὶ Βαρνάβα
οἱ κατὰ Ἀντιόχειαν ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐξ ὧν ἕκαστος ηὐ-
πόρει διαπεμψάμενοι ἦσαν, ἐπιφέρει λέγων·

CAP. 9.

Μαρτύριον Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου.

1 „Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν, δῆλον ὅτι ἐπὶ Κλαυδίου, ἐπέβαλεν ὁ
βασιλεὺς Ἡρώδης τὰς χεῖρας, κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας,
2 ἀνεῖλέ τε Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ.“ περὶ τούτου δ' ὁ Κλή-
μης τοῦ Ἰακώβου καὶ ἱστορίαν μνήμης ἀξίαν ἐν τῇ τῶν ὑποτυπώσεων ἑβ-
δόμῃ παρατίθεται, ὡςὰν ἐκ παραδόσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ φάσκων, ὅτι δὴ
ὁ εἰςαγαγὼν αὐτὸν εἰς δικαστήριον, μαρτυρήσαντα ἰδὼν αὐτὸν, κινηθεὶς
3 ὡμολόγησεν εἶναι καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν Χριστιανόν. συναπήχθησαν οὖν ἄμφω,
φησί, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἠξίωσεν ἀφεθῆναι αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου. ὁ δὲ
ὀλίγον σκεψάμενος „εἰρήνη σοι“ εἶπε, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. καὶ οὕτως
4 ἀμφότεροι ὁμοῦ ἐκαρατομήθησαν. τοτηνικαῦτα δὲ, ὥς φησιν ἡ θεία γραφὴ,
ἰδὼν Ἡρώδης ἐπὶ τῇ τοῦ Ἰακώβου ἀναιρέσει, ὅτι δὴ πρὸς ἡδονῆς εἴη τὸ
πραχθὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ἐπιτίθεται καὶ Πέτρῳ, δεσμοῖς τε αὐτὸν παρα-
δοὺς ὅσον οὔπω καὶ τὸν κατ' αὐτοῦ φόνον ἐνήργησεν ἂν, εἰ μὴ διὰ θείας
ἐπιφανείας ἐπιστάντος αὐτῷ νύκτωρ ἀγγέλου παραδόξως τῶν εἱργμῶν
ἀπαλλαγεὶς ἐπὶ τὴν τοῦ κηρύγματος ἀφεῖται διακονίαν. καὶ τὰ μὲν κατὰ
Πέτρον οὕτως εἶχεν οἰκονομίας.

CAP. 10.

Ὡς Ἀγρίππας ὁ καὶ Ἡρώδης ἀποςόλους διώξας τῆς θείας παραυτίκα δίκης ᾔσθετο.
(Nic. H. E. II, 15.)

1 Τὰ δέ γε τῆς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐγχειρήσεως τοῦ βασιλέως οὐκέτ'
ἀναβολῆς εἴχετο, ἀλλά γέ τοι αὐτὸν ὁ τῆς θείας δίκης τιμωρὸς διάκονος

---

4. ἐπιφέρει — Act. 12, 1. | 7. ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης *cfikB*, Ἡρ. ὁ βασ. *aegh Luc. N Syncell.* (p. 635 Dind.) *SVH.* | 9. τε *cf*, δὲ *aeghk Luc. NE*, utramque lectionem habet *i.* | 11. παρατίθεται — Clem. Alex. Fragm. pag. 1015 Pott. (Tom. IV. p. 73 Klotz.). | ὡςὰν *cfhikBH*^{b}, ὡς *aegSVH.* | 12. μαρτυρή-σαντα *aegh Syncell.* (p. 653 Dind.) *EH*^{b}, μαρτυρήσοντα *cfik.* | ἰδὼν αὐτὸν *cf*, αὐτὸν ἰδὼν ceteri. | 15. ἑαυτὸν Χριστιανὸν] Χριστιανὸς *d*, εἶναι Χριστιανὸς *Sync.* | 16. ὁμοῦ add. *aegh Syncell. RE*, om. *cfikN.* | δὲ om. *h.* | φησιν — Act. 12, 3. | 17. ὅτι δὴ add. *cfikVS*^{a}*HB*, om. *aeghS.* | εἴη *cfikVS*^{a}*HB*, γεγονὸς *aeS*, γενόμενον *gh.* | 26. γε om. *hNS.*

μετῄει, παραυτίκα μετὰ τὴν τῶν ἀποστόλων ἐπιβολὴν, ὡς ἡ τῶν πρά-
ξεων ἱστορεῖ γραφὴ, ὁρμήσαντα μὲν ἐπὶ τὴν Καισάρειαν, ἐν ἐπισήμῳ δ'
ἐνταῦθα ἑορτῆς ἡμέρᾳ λαμπρᾷ καὶ βασιλικῇ κοσμησάμενον ἐσθῆτι, ὑψηλόν
τε πρὸ βήματος δημηγορήσαντα· τȢ γάρ τοι δήμȢ παντὸς ἐπευφημήσαν-
τος τῇ δημηγορίᾳ, ὡς ἐπὶ θεȢ φωνῇ καὶ ȣκ ἀνθρώπȣ, παραχρῆμα τὸ
λόγιον πατάξαι αὐτὸν ἄγγελον κυρίȣ ἱστορεῖ, γενόμενόν τε σκωληκόβρωτον
ἐκψῦξαι. θαυμάσαι δ' ἄξιον τῆς περὶ τὴν θείαν γραφὴν καὶ ἐν τῷδε 2
τῷ παραδόξῳ συμφωνίας τὴν τȢ Ἰωσήπȣ ἱστορίαν, καθ' ἣν ἐπιμαρτυρῶν
τῇ ἀληθείᾳ δῆλός ἐστιν ἐν τόμῳ τῆς ἀρχαιολογίας ἐννεακαιδεκάτῳ, ἔνθα
αὐτοῖς γράμμασιν ᾧδέ πως τὸ θαῦμα διηγεῖται· „τρίτον δ' ἔτος αὐτῷ 3
„βασιλεύοντι τῆς ὅλης Ἰȣδαίας πεπλήρωτο, καὶ παρῆν εἰς πόλιν Και-
„σάρειαν, ἣ τὸ πρότερον Στράτωνος πύργος ἐκαλεῖτο. συνετέλει δ' ἐν-
„ταῦθα θεωρίας εἰς τὴν Καίσαρος τιμὴν, ὑπὲρ τῆς ἐκείνου σωτηρίας
„ἑορτήν τινα ταύτην ἐπιστάμενος. καὶ παρ' αὐτὴν ἤθροιστο τῶν κατὰ
„τὴν ἐπάρχιον ἐν τέλει καὶ προβεβηκότων εἰς ἀξίαν πλῆθος. δευτέρᾳ δὲ 4
„τῶν θεωριῶν ἡμέρᾳ στολὴν ἐνδυσάμενος ἐξ ἀργύρȣ πεποιημένην πᾶσαν,
„ὡς θαυμάσιον ὑφὴν εἶναι, παρῆλθεν εἰς τὸ θέατρον ἀρχομένης ἡμέρας.
„ἔνθα ταῖς πρώταις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπιβολαῖς ὁ ἄργυρος καταυ-
„γασθεὶς θαυμασίως ἀπέστιλβε, μαρμαίρων τι φοβερὸν καὶ τοῖς εἰς αὐ-
„τὸν ἀτενίζȣσι φρικῶδες. εὐθὺς δὲ οἱ κόλακες τὰς ȣδὲν ἐκείνῳ πρὸς 5
„ἀγαθȣ ἄλλος ἄλλοθεν φωνὰς ἀνεβόων, θεὸν προσαγορεύοντες, „„εὐμε-
„νὴς τε εἴης““ ἐπιλέγοντες· „„εἰ καὶ μέχρι νῦν ὡς ἄνθρωπον ἐφοβή-
„θημεν, ἀλλὰ τȣντεῦθεν κρείττονά σε θνητῆς τῆς φύσεως ὁμολογȣμεν.““
„ȣκ ἐπέπληξε τȣτοις ὁ βασιλεὺς, ȣδὲ τὴν κολακείαν ἀσεβȣσαν ἀπετρίψατο. 6
„ἀνακύψας δὲ μετ' ὀλίγον τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ὑπερκαθεζόμενον εἶδεν
„ἄγγελον. τȣτον εὐθὺς ἐνόησε κακῶν εἶναι αἴτιον, τὸν καί ποτε τῶν
„ἀγαθῶν γενόμενον, καὶ διακάρδιον ἔσχεν ὀδύνην. ἀθρȣν δ' αὐτῷ τῆς 7

---

1. τῶν] κατὰ τῶν conj. V^a. | ὡς] ὡς καὶ *hSVII*. | 2. ἱστορεῖ — Act. 12, 20 seqq. | 4. τοι add. *cfhikB*, om. *aegSVII*. | post ἐπευφ. add. ἐπὶ *aefghSVIIB*, om. *bcdik* $V^a S^a$. | 5. θεȢ φωνῇ *bcdefgikNB*, φωνῇ θεȢ *ahSVII*. | 10. διηγεῖται — Antiq. XIX, 8, 2 Hav. | 14. ἐπιστάμενος] ἐνστησάμενος libri Turnebi et Moraci in marg., improbantibus V^a et *K* (de Ruf. pag. 277). | 15. ἐπάρχιον *abdefhH*^{b}, ἐπαρχεῖον *c* (teste Valesio), ἐπαρχίαν *gik Joseph. NE*, v. ind. s. v. ἐπάρχιος. | πλῆθος] πληθὺν *cfmp*. | 20. ȣδὲν *cf*, ȣδὲ ceteri. | 23. post ἀλλὰ add. γε *aSVII*. | 25. δὲ] δ' ȣ̓ν *ik Jos. Haverkampii N*, ȣ̓ν (om. δ') *Zonar.* (Ann. VI, 12. p. 504). | 26. αἴτιον delevit *i*, om. *k*. haec aliter Josephus, cujus verba ab Eusebio immutata redduntur. | 27. ἀθρȣν] ἄθρȣν *acefh Joseph. B*, ἀθρόον *fik Zonar. NSVII*.

„κοιλίας προσέφυσεν ἄλγημα, μετὰ σφοδρότητος ἀρξάμενον. ἀναθεωρῶν
„οὖν πρὸς τοὺς φίλους· ὁ θεὸς ὑμῖν ἐγὼ, φησίν, ἤδη καταστρέφειν ἐπι-
„τάττομαι τὸν βίον, παραχρῆμα τῆς εἱμαρμένης τὰς ἄρτι μου κατε-
„ψευσμένας φωνὰς ἐλεγχούσης. ὁ κληθεὶς ἀθάνατος ὑφ' ὑμῶν ἤδη θανεῖν
„ἀπάγομαι. δεκτέον δὲ τὴν πεπρωμένην, ᾗ θεὸς βεβούληται. καὶ γὰρ
„βεβιώκαμεν οὐδαμῇ φαύλως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς μακαριζομένης λαμπρότητος.
8 „ταῦτα δὲ λέγων ἐπιτάσει τῆς ὀδύνης κατεπονεῖτο. μετὰ σπουδῆς οὖν εἰς
„τὸ βασίλειον ἐκομίσθη, καὶ διῇξε λόγος εἰς πάντας, ὡς ἔχει τοῦ τεθνάναι
„παντάπασι μετ' ὀλίγον. ἡ πληθὺς δ' αὐτίκα σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν
„ἐπὶ σάκκον καθεσθεῖσα τῷ πατρίῳ νόμῳ τὸν θεὸν ἱκέτευον ὑπὲρ τοῦ
„βασιλέως, οἰμωγῆς τε πάντ' ἦν ἀνάπλεα καὶ θρήνων. ἐν ὑψηλῷ δ' ὁ
„βασιλεὺς δωματίῳ κατακείμενος καὶ κάτω βλέπων αὐτοὺς πρηνεῖς προς-
9 „πίπτοντας ἄδακρυς οὐδ' αὐτὸς ἔμενεν. συνεχῶς δ' ἐφ' ἡμέρας πέντε τῷ
„τῆς γαστρὸς ἀλγήματι διεργασθεὶς τὸν βίον κατέστρεψεν, ἀπὸ γενέσεως
„ἄγων πεντηκοστὸν ἔτος καὶ τέταρτον, τῆς δὲ βασιλείας ἕβδομον. τέσ-
„σαρας μὲν οὖν ἐπὶ Γαΐου Καίσαρος ἐβασίλευσεν ἐνιαυτοὺς, τῆς Φιλίππου
„μὲν τετραρχίας εἰς τριετίαν ἄρξας, τῷ τετάρτῳ δὲ καὶ τὴν Ἡρώδου
„προςειληφὼς, τρεῖς δ' ἐπιλαβὼν τῆς Κλαυδίου Καίσαρος αὐτοκρατορίας.“
10 ταῦτα τὸν Ἰώσηπον μετὰ τῶν ἄλλων ταῖς θείαις συναληθεύοντα γρα-
φαῖς ἀποθαυμάζω. εἰ δὲ περὶ τὴν τοῦ βασιλέως προσηγορίαν δόξειέ τισι
διαφωνεῖν, ἀλλ' ὅ γε χρόνος καὶ ἡ πρᾶξις τὸν αὐτὸν ὄντα δείκνυσιν, ἤτοι
κατά τι σφάλμα γραφικὸν ἐνηλλαγμένου τοῦ ὀνόματος, ἢ καὶ διωνυμίας
περὶ τὸν αὐτὸν, οἷα καὶ περὶ πολλοὺς, γεγενημένης.

CAP. 11.

Περὶ Θευδᾶ τοῦ γόητος.

(Nic. H. E. II, 11.)

1 Ἐπεὶ δὲ πάλιν ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσιν εἰσάγει τὸν Γαμαλιὴλ ἐν τῇ περὶ τῶν ἀποστόλων σκέψει λέγοντα, ὡς ἄρα κατὰ τὸν δηλούμενον χρόνον ἀνέστη Θευδᾶς, λέγων ἑαυτὸν εἶναι τινά, ὃς κατελύθη, καὶ πάντες

---

1. ἀναθεωρῶν] ἀναθορῶν *i* (a sec. m.) *k Josephi cod. Lugd.* | 3. τὰς om. *h.* | 4. ὁ] καὶ ὁ *fik Joseph. Haverkampii Zonar. N.* | 6. λαμπρότητος *adfikv Jos. NVS*[a] *HB*, μακαριότητος *bcehS.* | 8. ἐκομίσθη] διεκομίσθη *h.* | διῇξε *acefik Joseph. NSS*[a] *B*, διῆλθε *VH*, διεξῄει *h.* | ἔχει *bcdfV*[a], ἔχοι *aehik Joseph. NE.* | 11. ἀνάπλεα *cfhik Joseph. NBH*[b], ἀνάπλεω *aegSVH.* | 13. συνεχῶς] συνεχεῖς *aegi* (a pr. m.) *S.* | 23. τὸν add. *acefgikBH*[b], om. *hSVH.* | γεγενημένης] γεγεννημένης *S*[a] *HB.* | 27. εἰςάγει — Act. 5, 36.

ὅσοι ἐπείσθησαν αὐτῷ διελύθησαν, φέρε καὶ τὴν περὶ τούτου παραθώμεθα
τοῦ Ἰωσήπου γραφήν. ἱστορεῖ τοίνυν αὖθις κατὰ τὸν ἀρτίως δεδηλωμένον
αὐτοῦ λόγον αὐτὰ δὴ ταῦτα κατὰ λέξιν· „Φάδου δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτρο- 2
„πεύοντος γόης τις ἀνήρ, Θευδᾶς ὀνόματι, πείθει τὸν πλεῖστον ὄχλον
„ἀναλαβόντα τὰς κτήσεις ἕπεσθαι πρὸς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν αὐτῷ.
„προφήτης γὰρ ἔλεγεν εἶναι, καὶ προστάγματι τὸν ποταμὸν σχίσας δίο-
„δον ἔφη παρέξειν αὐτοῖς ῥᾳδίαν. καὶ ταῦτα λέγων πολλοὺς ἠπάτησεν.
„οὐ μὴν εἴασεν αὐτοὺς τῆς ἀφροσύνης ὄνασθαι Φάδος, ἀλλ᾽ ἐξέπεμψεν 3
„ἴλην ἱππέων ἐπ᾽ αὐτοὺς, ἥτις ἀπροσδόκητος ἐπιπεσοῦσα πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε,
„πολλοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβεν· αὐτόν τε τὸν Θευδᾶν ζωγρήσαντες, ἀπο-
„τέμνουσιν τὴν κεφαλὴν καὶ κομίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα.“ τούτοις ἑξῆς καὶ
τοῦ κατὰ Κλαύδιον λιμοῦ γενομένου μνημονεύει ὧδέ πως·

CAP. 12.

Περὶ Ἑλένης τῆς τῶν Ὀσροηνῶν βασιλίδος.

(Nic. H. E. II, 11.)

„Ἐπὶ τούτοις γε καὶ τὸν μέγαν λιμὸν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν συνέβη 1
„γενέσθαι, καθ᾽ ὃν καὶ ἡ βασίλισσα Ἑλένη πολλῶν χρημάτων ὠνησαμένη
„σῖτον ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου διένειμε τοῖς ἀπορουμένοις.“ σύμφωνα δ᾽ ἂν 2
εὕροις καὶ ταῦτα τῇ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων γραφῇ, περιεχούσῃ, ὡς
ἄρα τῶν κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν
ἕκαστος εἰς διακονίαν ἀποστεῖλαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ· ὃ καὶ
ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ
Παύλου. τῆς γέ τοι Ἑλένης, ἧς δὴ καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐποιήσατο μνήμην, 3
εἰσέτι νῦν στῆλαι διαφανεῖς ἐν προαστείοις δείκνυνται τῆς νῦν Αἰλίας.
τοῦ δὲ Ἀδιαβηνῶν ἔθνους αὕτη βασιλεῦσαι ἐλέγετο.

---

1. *ἐπείσθησαν cfik, ἐπείθοντο aeghE.* | 2. *ἱστορεῖ* — Antiq. XX, 5, 1 Hav. 4. *ὀνόματι bcdfghik Joseph.* $NS^{a}BH^{b}$, *τοὔνομα aeSVH.* | 5. *αὐτῷ* om. *h.* | 9. *ἴλην cefg Joseph. Zonar.* (Ann. XI, 11. p. 474 Pind.) $GVS^{a}HB$, *εἴλην hik, πληθὺν aS.* | *ἀπροσδόκητος ἐπιπεσοῦσα cfk* (teste Gronov.) *Joseph.* NH^{b}, *ἀπροσδοκήτως ἐπιπ.* $hikS^{a}B$, *ἐπιπ. ἀπροσδοκήτως αὐτοῖς aeSVH. αὐτοῖς* om. *cfghi Joseph.* NBH^{b}. | 10. post *ἀποτέμνουσιν* add. *αὐτοῦ aeSVH*, om. *cfghik Joseph. Haverkampii* NBH^{b}. | 12. *λιμοῦ γεν.* $cfikH^{b}$, *γεν. λιμοῦ aeghSVHB.* | *μνημονεύει* — Antiq. XX, 5, 2 Hav. | 16. *γε* om. *gh*, *δὲ* aut *δὴ Josephi codd.* | 19. *γραφῇ* — Act. 11, 29. | 20. *τὴν* add. *cfikVHB*, om. $aeghSS^{a}$. | 21. post *ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ* add. *ἀδελφοῖς hi* (a sec. m.) *kN.*

CAP. 13.

Περὶ Σίμωνος τοῦ μάγου.

(Nic. H. E. II, 14. 27. Eus. infra IV, 21.)

1 *Ἀλλὰ γὰρ τῆς εἰς τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν*
εἰς πάντας ἀνθρώπους ἤδη διαδιδομένης πίστεως ὁ τῆς ἀνθρώπων πολέ-
μιος σωτηρίας, τὴν βασιλεύουσαν προαρπάσασθαι πόλιν μηχανώμενος, ἐν-
ταῦθα Σίμωνα τὸν πρόσθεν δεδηλωμένον ἄγει, καὶ δὴ ταῖς ἐντέχνοις
τἀνδρὸς συναιρόμενος γοητείαις πλείους τῶν τὴν Ῥώμην οἰκούντων ἐπὶ τὴν
2 *πλάνην σφετερίζεται. δηλοῖ δὲ τοῦτο μετ᾽ οὐ πολὺ τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ*
καθ᾽ ἡμᾶς διαπρέψας λόγῳ Ἰουστῖνος, περὶ οὗ τὰ προσήκοντα κατὰ και-
ρὸν παραθήσομαι. καί μοι λαβὼν ἀνάγνωθι τοῦδε τὴν γραφήν, ἣν ἐν τῇ
προτέρᾳ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς δόγματος ἀπολογίᾳ γράφων
3 *ὧδέ φησιν· „καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου εἰς οὐρανὸν προεβάλλοντο*
„οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινὰς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεούς, οἳ οὐ μόνον
„οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ᾽ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν· Σίμωνα μέν τινα
„Σαμαρέα τὸν ἀπὸ κώμης λεγομένης Γιττῶν, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος
„διὰ τῆς τῶν ἐνεργούντων δαιμόνων τέχνης δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας
„ἐπὶ τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι
„παρ᾽ ὑμῖν ὡς θεὸς τετίμηται, ἐν τῷ Τίβερι ποταμῷ μεταξὺ τῶν δύο
„γεφυρῶν, ἔχων ῥωμαϊκὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· ΣΙΜΩΝΙ ΔΕΩ ΣΑΓΚΤΩ,“
4 *ὅπερ ἐστὶ Σίμωνι θεῷ ἁγίῳ. „καὶ σχεδὸν μὲν πάντες Σαμαρεῖς, ὀλίγοι*
„δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν, ὡς τὸν πρῶτον θεὸν ἐκεῖνον ὁμολογοῦντες
„προσκυνοῦσι. καὶ Ἑλένην τινά, τὴν συμπερινοστήσασαν αὐτῷ κατ᾽ ἐκεῖνο

---

5. *διαδιδομένης bcfgik* (*ik* teste Gronov.) *V^a B, διαδεδομένης adehNSVH.* | 6. *προαρπ. πόλιν*] *πόλιν προσαρπ. bcdf.* | **11.** *καί μοι — γραφὴν ἣν cfikvVHB, καί μοι — γραφήν, ὃς δὴ h, ὃς δὴ* (omissis his *καί μοι — ἣν*) *aeSZ.* | **15.** *φησιν* — Apol. maj. c. 26. p. 69 ed. Colon. Citant eundem locum ex Eusebio Syncell. Chron. p. 630 Dind. (p. 333 P.) et Zonar. XI, 11. p. 474 Pind. | *προεβάλλοντο cfik Zonar. Syncell. Justin. Ottonis B, προεβάλοντο aeghSVH.* | 16. *Γιττῶν cfik Zonar. VB, Γίττων eSS^a H, Γιθθῶν gh, Γιτθίων Sync. Dindorfii.* cf. Ottonis ad Just. l. c. not. 8. | 18. *ἐπὶ acefSVHB, ἐν ghikmv Justin. Syncell. S^a.* | *τῇ βασ. aeghik Syncell. Zonar. E, τῇδε βασ. cf, βασ.* (sine *τῇ*) *Justin.* | 19. *ὑμῖν acefhE, ὑμῶν gik Just. Syncell.* | *τετίμηται cfhikv Just. Sync. VHB, τετίμητο aegS.* post *τετιμ.* add. Justinus *ὃς ἀνδριὰς ἀνεγήγερται*, idque in textum recepit S^a, nulla codicum euseb. auctoritate. | *Τίβερι*] *Τιβέρει hi* (a sec. man.) *kN.* | 20. *ῥωμ. ἐπιγραφὴν cik, ἐπιγρ. ῥωμ.* volgo. | 21. *ὅπερ — ἁγίῳ* verba sunt Eusebii, non Justini. | *καὶ*] *ὃς g, ὃ h, ᾧ ik.* | 25. *Ἑλένην*] *Σελήνην g,* „Selenen“ *R.* | post *ἐκεῖνο* add. *τοῦ aeh Just. SVH,* om. *cfikB. κατ᾽ ἐκεῖνου τοῦ Syncell.*

„καιρου, πρότερον ἐπὶ τέγους σταθεῖσαν ἐν Τύρῳ τῆς Φοινίκης, τὴν ἀπ'
„αὐτοῦ πρώτην ἔννοιαν λέγουσιν.“ ταῦτα μὲν οὗτος. συνᾴδει δ' αὐτῷ καὶ 5
ὁ Εἰρηναῖος, ἐν πρώτῳ τῷ πρὸς τὰς αἱρέσεις ὁμοῦ τὰ περὶ τὸν ἄνδρα
καὶ τὴν ἀνοσίαν καὶ μιαρὰν αὐτοῦ διδασκαλίαν ὑπογράφων, ἣν ἐπὶ τοῦ
παρόντος περιττὸν ἂν εἴη καταλέγειν, παρὸν τοῖς βουλομένοις καὶ τῶν
μετ' αὐτὸν κατὰ μέρος αἱρεσιαρχῶν τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς βίους καὶ τῶν
ψευδῶν διδαγμάτων τὰς ὑποθέσεις τά τε πᾶσιν αὐτοῖς ἐπιτετηδευμένα
διαγνῶναι, οὐ κατὰ πάρεργον τῇ δεδηλωμένῃ τοῦ Εἰρηναίου παραδεδομένα
βίβλῳ. πάσης μὲν οὖν ἀρχηγὸν αἱρέσεως πρῶτον γενέσθαι τὸν Σίμωνα 6
παρειλήφαμεν, ἐξ οὗ καὶ εἰς δεῦρο οἱ τὴν κατ' αὐτὸν μετιόντες αἵρεσιν,
τὴν σώφρονα καὶ διὰ καθαρότητα βίου παρὰ τοῖς πᾶσι βεβοημένην Χρι-
στιανῶν φιλοσοφίαν ὑποκρινόμενοι, ἧς μὲν ἔδοξαν ἀπαλλάττεσθαι περὶ
τὰ εἴδωλα δεισιδαιμονίας οὐδὲν ἧττον αὖθις ἐπιλαμβάνονται, καταπίπτοντες
ἐπὶ γραφὰς καὶ εἰκόνας αὐτοῦ τε τοῦ Σίμωνος καὶ τῆς σὺν αὐτῷ δηλω-
θείσης Ἑλένης, θυμιάμασί τε καὶ θυσίαις καὶ σπονδαῖς τούτους θρησκεύειν
ἐγχειροῦντες. τὰ δὲ τούτων αὐτοῖς ἀποῤῥητότερα, ὧν φασὶ τὸν πρῶτον 7
ἐπακούσαντα ἐκπλαγήσεσθαι, καὶ κατά τι παρ' αὐτοῖς λόγιον ἔγγραφον
θαμβωθήσεσθαι, θάμβους ὡς ἀληθῶς καὶ φρενῶν ἐκστάσεως καὶ μανίας
ἔμπλεα τυγχάνει, τοιαῦτα ὄντα, ὡς μὴ μόνον μὴ δυνατὰ εἶναι παραδο-
θῆναι γραφῇ, ἀλλ' οὐδὲ χείλεσιν αὐτὸ μόνον δι' ὑπερβολὴν αἰσχρουργίας τε
καὶ ἀῤῥητοποιΐας ἀνδράσι σώφροσι λαληθῆναι. ὅ τι ποτὲ γὰρ ἂν εἴη 8
ἢ ἐπινοηθείη παντὸς αἰσχροῦ μιαρώτερον, τοῦτο πᾶν ὑπερηκόντισεν ἡ τῶνδε
μυσαρωτάτη αἵρεσις, ταῖς ἀθλίαις καὶ παντοίων ὡς ἀληθῶς κακῶν σε-
σωρευμέναις γυναιξὶν ἐγκαταπαιζόντων.

CAP. 14.

Περὶ τοῦ κατὰ Ῥώμην κηρύγματος Πέτρου τοῦ ἀποστόλου.

(Nic. H. E. II, 14.)

Τοιούτων κακῶν πατέρα καὶ δημιουργὸν τὸν Σίμωνα κατ' ἐκεῖνο 1
καιροῦ, ὡσπερεὶ μέγαν καὶ μεγάλων ἀντίπαλον τῶν θεσπεσίων τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν ἀποστόλων, ἡ μισόκαλος καὶ τῆς ἀνθρώπων ἐπίβουλος σωτηρίας

---

1. ἐν Τύρῳ τῆς Φοιν. ex suo add. Eus. | 3. ὁ *cfi* (a pr. m.) *E*, om. *aeghi* (a sec. m.) *kN*. | πρώτῳ — Iren. adv. haer. I, 23. p. 99 Mass. | τῷ *cfikB*, τῶν *aehSVH*. Lectionem nostram confirmat Nicephorus scribendo ἐν τῷ πρὸς τὰς αἱρέσεις πρώτῳ λόγῳ. | 4. ἣν] ἧς c. | 7. διδαγμάτων *fhptVS*^{a}*H*, δογμάτων *aceikSB*. | 11. τοῖς add. *cfghikBH*^{b}, om. *aeSVH*. | 16. ἐγχειροῦντες *bcdfikB*, ἐπιχειροῦντες *ac* (in marg.) *eghNSVH*. | 19. ἔμπλεα] ἔμπλεω *aSVH*. | 21. εἴη ἢ *cfgkVS*^{a}*HB*, ἢ ἢ *i* (a sec. m.) *N*, om. *aehS*.

2 πονηρὰ δύναμις προὐστήσατο. ὅμως δ᾽ οὖν ἡ θεία καὶ ὑπερουράνιος χάρις,
τοῖς αὐτῆς συναιρομένη διακόνοις, δι᾽ ἐπιφανείας αὐτῶν καὶ παρουσίας
ἀναπτομένην τοῦ πονηροῦ τὴν φλόγα ᾗ τάχος ἐσβέννυ, ταπεινοῦσα δι᾽ αὐτῶν
3 καὶ καθαιροῦσα πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. διὸ
δὴ οὔτε Σίμωνος οὔτ᾽ ἄλλου του τῶν τότε φυέντων συγκρότημά τι κατ᾽ αὐτοὺς
ἐκείνους τοὺς ἀποστολικοὺς ὑπέστη χρόνους. ὑπερενίκα γάρ τοι καὶ ὑπερίσχυεν
ἅπαντα τὸ τῆς ἀληθείας φέγγος, ὅ τε λόγος αὐτὸς ὁ θεῖος ἄρτι θεόθεν
ἀνθρώποις ἐπιλάμψας, αὐτός τε ἐπὶ γῆς ἀκμάζων, καὶ τοῖς ἰδίοις ἀπο-
4 στόλοις ἐμπολιτευόμενος. αὐτίκα ὁ δηλωθεὶς γόης ὥσπερ ὑπὸ θείας καὶ
παραδόξου μαρμαρυγῆς τὰ τῆς διανοίας πληγεὶς ὄμματα, ὅτε πρότερον
ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἐφ᾽ οἷς ἐπονηρεύσατο πρὸς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου κατε-
φωράθη, μεγίστην καὶ ὑπερπόντιον ἀπάρας πορείαν τὴν ἀπ᾽ ἀνατολῶν
ἐπὶ δυσμὰς ᾤχετο φεύγων, μόνως ταύτῃ βιωτὸν αὐτῷ κατὰ γνώμην εἶναι
5 οἰόμενος. ἐπιβὰς δὲ τῆς Ῥωμαίων πόλεως, συναιρομένης αὐτῷ τὰ με-
γάλα τῆς ἐφεδρευούσης ἐνταῦθα δυνάμεως, ἐν ὀλίγῳ τοσοῦτον τὰ τῆς ἐπι-
χειρήσεως ἤνυστο, ὡς καὶ ἀνδριάντος ἀναθέσει πρὸς τῶν τῇδε οἷα θεὸν
6 τιμηθῆναι. οὐ μὴν εἰς μακρὸν αὐτῷ ταῦτα προὐχώρει. παρὰ πόδας γοῦν
ἐπὶ τῆς αὐτῆς Κλαυδίου βασιλείας ἡ πανάγαθος καὶ φιλανθρωποτάτη τῶν
ὅλων πρόνοια τὸν καρτερὸν καὶ μέγαν τῶν ἀποστόλων, τὸν ἀρετῆς ἕνεκα
τῶν λοιπῶν ἁπάντων προήγορον, Πέτρον, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὡς ἐπὶ τηλι-
κοῦτον λυμεῶνα βίου χειραγωγεῖ, ὃς οἷά τις γενναῖος θεοῦ στρατηγὸς τοῖς
θείοις ὅπλοις φραξάμενος τὴν πολυτίμητον ἐμπορίαν τοῦ νοητοῦ φωτὸς ἐξ
ἀνατολῶν τοῖς κατὰ δύσιν ἐκόμιζεν, φῶς αὐτὸ καὶ λόγον ψυχῶν σωτή-
ριον, τὸ κήρυγμα τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας εὐαγγελιζόμενος.

CAP. 15.

Περὶ τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου.
(Nic. H. E. II, 15.)

1 Οὕτω δὴ οὖν ἐπιδημήσαντος αὐτοῖς τοῦ θείου λόγου ἡ μὲν τοῦ Σίμωνος
ἀπέσβη καὶ παραχρῆμα σὺν καὶ τῷ ἀνδρὶ καταλέλυτο δύναμις, τοσοῦτο
δ᾽ ἐπέλαμψεν ταῖς τῶν ἀκροατῶν τοῦ Πέτρου διανοίαις εὐσεβείας φέγγος,

---

2. αὐτῆς *acdfgikvVaSaHK* (de Ruf. p. 254) *B*, ἐκείνης *N*, αὐτοῖς *behSV*. | 3. ἐσβέννυ] ἐσβέννυεν *h*. | 5. του om. *h*. | 6. τοι om. *aSVH*. | 7. ἅπαντα *cfghB*, τὰ πάντα *aeikSVH*. | 8. αὐτός τε ἐπὶ γῆς *cfikB*, ἐπὶ γῆς τε *aeghSVH*. | 16. τῶν *aehSVH*, αὐτῶν *cfgikmptB*. | 18. αὐτῆς] αὐτοῦ *fgh*. | 21. θεοῦ *cefhikNBHb*, τοῦ θεοῦ *aSVH*, om. *g* probante *B*. | 22. ἐμπορίαν *cfgikB*, ἐμ-πορείαν *aehSVH*. | 28. δὴ] δὲ *aeghNSSa*. | 50. ἐπέλαμψεν *cfghikVHB*, ἔλαμψε *aeSSa*.

ὡς μὴ τῇ εἰσάπαξ ἱκανῶς ἔχειν ἀρκεῖσθαι ἀκοῇ, μηδὲ τῇ ἀγράφῳ τȣ̃ θείȣ κηρύγματος διδασκαλίᾳ, παρακλήσεσι δὲ παντοίαις Μάρκον, οὗ τὸ εὐαγγέλιον φέρεται, ἀκόλȣθον ὄντα Πέτρȣ λιπαρῆσαι, ὡς ἂν καὶ διὰ γραφῆς ὑπόμνημα τῆς διὰ λόγȣ παραδοθείσης αὐτοῖς καταλείψοι διδασκαλίας, μὴ πρότερόν τε ἀνεῖναι, ἢ κατεργάσασθαι τὸν ἄνδρα, καὶ ταύτῃ αἰτίȣς γενέσθαι τῆς λεγομένȣ τȣ̃ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίȣ γραφῆς. γνόντα 2
δὲ τὸ πραχθέν φασι τὸν ἀπόστολον ἀποκαλύψαντος αὐτῷ τȣ̃ πνεύματος ἡσθῆναι τῇ τῶν ἀνδρῶν προθυμίᾳ, κυρῶσαί τε τὴν γραφὴν εἰς ἔντευξιν ταῖς ἐκκλησίαις, (Κλήμης ἐν ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων παρατέθειται τὴν ἱστορίαν, συνεπιμαρτυρεῖ δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος ὀνόματι Παπίας), τȣ̃ δὲ Μάρκȣ μνημονεύειν τὸν Πέτρον ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν καὶ συντάξαι φασὶν ἐπ' αὐτῆς Ῥώμης, σημαίνειν τε τȣ̃τ' αὐτόν, τὴν πόλιν τροπικώτερον Βαβυλῶνα προσειπόντα διὰ τȣ́των· „ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ υἱός μȣ."

CAP. 16.

Ὡς πρῶτος ὁ Μάρκος τοῖς κατ' Αἴγυπτον τὴς εἰς τὸν Χριστὸν γνῶσιν ἐκήρυξεν.

(Nic. H. E. II, 15.)

Τȣ̃τον δὲ Μάρκον πρῶτόν φασιν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτȣ στειλάμενον τὸ 1
εὐαγγέλιον ὃ δὴ καὶ συνεγράψατο κηρῦξαι, ἐκκλησίας τε πρῶτον ἐπ' αὐτῆς Ἀλεξανδρείας συστήσασθαι. τοσαύτη δ' ἄρα τῶν αὐτόθι πεπιστευκότων 2
πληθὺς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς συνέστη, δι' ἀσκήσεως φιλοσοφωτάτης τε καὶ σφοδροτάτης, ὡς καὶ γραφῆς αὐτῶν ἀξιῶσαι τὰς διατριβὰς καὶ τὰς συνηλύσεις, τά τε συμπόσια καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν τȣ̃ βίȣ ἀγωγὴν τὸν Φίλωνα.

CAP. 17.

Οἷα περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον ἀσκητῶν ὁ Φίλων ἱστορεῖ.

(Nic. H. E. II, 16. 17.)

Ὃν καὶ λόγος ἔχει κατὰ Κλαύδιον ἐπὶ τῆς Ῥώμης εἰς ὁμιλίαν 1
ἐλθεῖν Πέτρῳ, τοῖς ἐκεῖσε τότε κηρύττοντι. καὶ ȣ̓κ ἀπεικὸς ἂν εἴη τȣ̃τό γε, ἐπεὶ καὶ ὃ φαμεν αὐτῷ σύγγραμμα εἰς ὕστερον καὶ μετὰ χρόνȣς αὐτῷ

6. *λεγ. τȣ̃ c, τȣ̃ λεγομένȣ aeghE, λεγομένης τȣ̃ fik.* | 9. *Κλήμης* — Clem. Alex. Fragm. p. 1023 Pott. (Tom. IV. p. 87 Klotz.). | *παρατέθειται cfhVHB, παρατίθεται gi* (a sec. m.) *kmpt, ὑποτίθεται aeS.* | 10. *συνεπιμαρτυρεῖ*] *μαρτυρεῖ h.* | 13. *ἀσπάζεται* — 1 Petr. 5, 13. | 23. *τὴν ἄλλην πᾶσαν cik, πᾶσαν τ. ἄλλην* volgo. | 30. *αὐτῷ* add. *cfhikBH*ᵇ, om. *aegSVII.* | *αὐτῷ* fort. omittendum.

πεπονημένον, σαφῶς τȣ̀ς εἰςέτι νῦν καὶ εἰς ἡμᾶς πεφυλαγμένȣς τῆς ἐκ-
2 *κλησίας περιέχει κανόνας. ἀλλὰ καὶ τὸν βίον τῶν παρ' ἡμῖν ἀσκητῶν*
ὡς ἔνι μάλιστα ἀκριβέστατα ἱστορῶν γένοιτ' ἂν ἔκδηλος ȣ̓κ εἰδὼς μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἀποδεχόμενος, ἐκθειάζων τε καὶ σεμνύνων τȣ̀ς κατ' αὐτὸν ἀπο-
στολικȣ̀ς ἄνδρας, ἐξ Ἑβραίων ὡς ἔοικε γεγονότας, ταύτῃ τε ἰȣδαϊκώτερον
3 *τῶν παλαιῶν ἔτι τὰ πλεῖστα διατηρȣ̃ντας ἐθῶν. πρῶτόν γέ τοι τὸ μηδὲν*
πέρα τῆς ἀληθείας οἴκοθεν καὶ ἐξ ἑαυτȣ̃ προσθήσειν ἐν οἷς ἱστορήσειν
ἔμελλεν ἀπισχυρισάμενος, ἐν ᾧ ἐπέγραψε λόγῳ περὶ βίȣ θεωρητικȣ̃ ἢ
ἱκετῶν θεραπευτὰς αὐτȣ̀ς καὶ τὰς σὺν αὐτοῖς γυναῖκας θεραπευτρίδας
ἀποκαλεῖσθαί φησι, τὰς αἰτίας ἐπειπὼν τῆς τοιᾶςδε προσρήσεως, ἤτοι
γὰρ παρὰ τὸ τὰς ψυχὰς τῶν προσιόντων αὐτοῖς τῶν ἀπὸ κακίας πα-
θῶν ἰατρῶν δίκην ἀπαλλάττοντας ἀκεῖσθαι καὶ θεραπεύειν, ἢ τῆς περὶ
4 *τὸ θεῖον καθαρᾶς καὶ εἰλικρινȣ̃ς θεραπείας τε καὶ θρησκείας ἕνεκα. εἴτ'*
ȣ̓̃ν ἐξ ἑαυτȣ̃ ταύτην αὐτοῖς ἐπιτέθειται τὴν προσηγορίαν, οἰκείως ἐπι-
γράψας τῷ τρόπῳ τῶν ἀνδρῶν τȣ̓́νομα, εἴτε καὶ ὄντως τȣ̃τ' αὐτȣ̀ς ἐκάλȣν
καταρχὰς οἱ πρῶτοι, μηδαμῶς πω τῆς Χριστιανῶν προσρήσεως ἀνὰ πάντα
5 *τόπον ἐπιπεφημισμένης, οὔ τί πω διατείνεσθαι ἀναγκαῖον. ὅμως δ' ȣ̓̃ν*
ἐν πρώτοις τὴν ἀπόταξιν αὐτοῖς τῆς ȣ̓σίας μαρτυρεῖ, φάσκων ἀρχομένȣς
φιλοσοφεῖν ἐξίστασθαι τοῖς προσήκȣσι τῶν ὑπαρχόντων, ἔπειτα πάσαις
ἀποταξαμένȣς ταῖς τȣ̃ βίȣ φροντίσιν, ἔξω τειχῶν προελθόντας, ἐν μονα-
γρίοις καὶ κήποις τὰς διατριβὰς ποιεῖσθαι, τὰς ἐκ τῶν ἀνομοίων ἐπι-
μιξίας ἀλυσιτελεῖς καὶ βλαβερὰς εὖ εἰδότας, τῶν κατ' ἐκεῖνο καιρȣ̃ τȣ̃θ'
ὡς εἰκὸς ἐπιτελȣ́ντων ἐκθύμῳ καὶ θερμοτάτῃ πίστει, τὸν προφητικὸν
6 *ζηλȣ̃ν ἀσκȣ́ντων βίον. τοιγαρȣ̃ν κἀν ταῖς ὁμολογȣμέναις τῶν ἀποστόλων*
πράξεσιν ἐμφέρεται, ὅτι δὴ πάντες οἱ τῶν ἀποστόλων γνώριμοι τὰ κτή-
ματα καὶ τὰς ὑπάρξεις διαπιπράσκοντες ἐμέριζον ἅπασι καθ' ὃ ἄν τις
χρείαν εἶχεν, ὡς μηδὲ εἶναί τινα ἐνδεῆ παρ' αὐτοῖς· ὅσοι γȣ̃ν κτή-
τορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, ὡς ὁ λόγος φησί, πωλȣ̃ντες ἔφερον τὰς
τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, ἐτίθεσάν τε παρὰ τȣ̀ς πόδας τῶν ἀποστόλων,

---

1. *εἰςέτι νῦν καὶ cfhVHB, ἔτι νῦν καὶ egik, ἔτι καὶ νῦν aSS*^{a}*H*^{a}*, εἰςέτι νῦν N.* | *τῆς] τȣ̀ς h.* | 4. *ἀποδεχόμενος] ὑποδεχόμενος h.* | 7. *οἴκοθεν hikvB, οἴκοθεν δὲ c, οἴκοθέν τε bdVS*^{a}*H, ἤκοθεν τε* (sic) *f, ἔξωθεν aeS.* | *ἐν* add. *bcdfgVH,* om. *aehikSS*^{a}*B.* | 8. *ἀπισχυρισάμενος] ἐπισχ. aehS.* | 10. *φησι* — Phil. de vit. contempl. §. 1. p. 471 Mang. | *τοιᾶςδε] τοιαςδὶ c.* | 11. *γὰρ* add. *cfgB,* om. *aehikSVH.* | 16. *πω τῆς Χρ. cfgkB, τῆς Χρ. πω aei* (a pr. m.) *SVH, πω* (om. *τῆς Χρ.*) *h.* | 17. *ἐπιπεφημισμένης aehikE, ἐμπεφ. bcdg, ἐνπεφ. f.* | 23. *τὸν egik, τῶν τὸν ceteri codd. E.* | 25. *ἐμφέρεται* — Act. 2, 45. | 28. *φησί* — Act. 4, 34.

ὥστε διαδίδοσθαι ἑκάστῳ καθὸ ἄν τις χρείαν εἶχεν. τὰ παραπλήσια δὲ 7
τούτοις μαρτυρήσας τοῖς δηλουμένοις ὁ Φίλων, συλλαβαῖς αὐταῖς ἐπιφέρει
λέγων ταῦτα περὶ αὐτῶν οὕτω· „πολλαχοῦ μὲν οὖν τῆς οἰκουμένης ἐστὶ τὸ
„γένος· ἔδει γὰρ ἀγαθοῦ τελείου μετασχεῖν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βάρ-
„βαρον. πλεονάζει δ' ἐν Αἰγύπτῳ καθ' ἕκαστον τῶν ἐπικαλουμένων
„νομῶν, καὶ μάλιστα περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. οἱ δὲ πανταχόθεν ἄριστοι, 8
„καθάπερ εἰς πατρίδα θεραπευτῶν, ἀποικίαν στέλλονται πρός τι χωρίον
„ἐπιτηδειότατον, ὅπερ ἐστὶν ὑπὲρ λίμνης Μαρίας κείμενον ἐπὶ γεωλόφου
„χθαμαλωτέρου σφόδρα εὐκαίρως, ἀσφαλείας τε ἕνεκα καὶ ἀέρος εὐκρα-
„σίας.“ εἶθ' ἑξῆς τὰς οἰκήσεις αὐτῶν ὁποῖαί τινες ἦσαν διαγράψας 9
περὶ τῶν κατὰ χώραν ἐκκλησιῶν ταῦτά φησιν· „ἐν ἑκάστῃ δὲ οἰκίᾳ ἐστὶν
„οἴκημα ἱερὸν ὃ καλεῖται σεμνεῖον καὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ μονούμενοι τὰ
„τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια τελοῦνται, μηδὲν εἰσκομίζοντες, μὴ ποτὸν, μὴ
„σιτίον, μηδέ τι τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς τὰς τοῦ σώματος χρείας ἀναγκαῖα,
„ἀλλὰ νόμους καὶ λόγια θεσπισθέντα διὰ προφητῶν καὶ ὕμνους, καὶ τἆλλα
„οἷς ἐπιστήμη καὶ εὐσέβεια συναύξονται καὶ τελειοῦνται.“ καὶ μεθ' ἕτερά 10
φησι· „τὸ δ' ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας διάστημα σύμπαν αὐτοῖς ἐστὶν
„ἄσκησις. ἐντυγχάνοντες γὰρ τοῖς ἱεροῖς γράμμασι τὴν πάτριον φιλο-
„σοφοῦσι σοφίαν ἀλληγοροῦντες, ἐπειδὴ σύμβολα τὰ τῆς ῥητῆς ἑρμηνείας
„νομίζουσιν ἀποκεκρυμμένης φύσεως, ἐν ὑπονοίαις δηλουμένης. ἔστι δ' 11
„αὐτοῖς καὶ συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν, οἳ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἀρχη-
„γέται γενόμενοι πολλὰ μνημεῖα τῆς ἐν τοῖς ἀλληγορουμένοις ἰδέας ἀπέ-
„λιπον, οἷς καθάπερ τισὶν ἀρχετύποις χρώμενοι μιμοῦνται τῆς προαιρέ-
„σεως τὸν τρόπον.“ ταῦτα μὲν ἔοικεν εἰρῆσθαι τῷ ἀνδρὶ, τὰς ἱερὰς 12
ἐξηγουμένων αὐτῶν ἐπακροασαμένῳ γραφάς. τάχα δ' εἰκὸς, ἃ φησιν ἀρχαίων
παρ' αὐτοῖς εἶναι συγγράμματα, τά τε εὐαγγέλια καὶ τὰς τῶν ἀποστόλων
γραφὰς, διηγήσεις τέ τινας κατὰ τὸ εἰκὸς τῶν πάλαι προφητῶν ἑρμη-
νευτικὰς, ὁποίας ἥ τε πρὸς Ἑβραίους καὶ ἄλλαι πλείους τοῦ Παύλου περιέ-
χουσιν ἐπιστολαὶ, ταῦτα εἶναι. εἶτα πάλιν ἑξῆς περὶ τοῦ νέους αὐτοὺς 13

1. καθὸ *cfg*, καθ' ὅτι *aehik Luc. SVH.* | 5. λέγων — Phil. de vit. contempl. §. 5. p. 474 Mang. | ταῦτα — οὕτω add. *cfgvVHB*, om. *aehikS*S^a. | 11. φησιν — Phil. l. c. §. 5. p. 475. | 14. μηδέ *cfghikB*, μήτε *aeSVH*, μηδέν Phil. | 18. ἐντυγχάνοντες] εὐτυγχ. *H* errore typogr. | τὴν π. φιλοσ. *bcfikN*S^a, φιλοσ. τὴν π. *aeh Phil. SVHB.* | 19. σοφίαν *bcik*, φιλοσοφίαν ceteri. | 20. δηλουμένης] δηλούμενα *aeS.* | 24. μὲν *cf*, μὲν οὖν *ceteri codd. et E.* | 25. αὐτῶν add. *cfhikmv*S^a*B*, om. *aegSVH.* | 27. post γραφὰς add. τυγχάνειν *acfgkVB*, om. *ehiSG*S^a, uncis inclusit *H.* | 29. αὐτοὺς *cfghikB*H^b, αὐτοῖς *aeSVH.*

ποιεῖσθαι ψαλμὺς ὅτως γράφει· „ὥστ' οὐ θεωρῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ
„ποιῦσιν ᾄσματα καὶ ὕμνυς εἰς τὸν θεὸν διὰ παντοίων μέτρων καὶ μελῶν,
14 „ῥυθμοῖς σεμνοτέροις ἀναγκαίως χαράσσοντες." πολλὰ μὲν ὖν καὶ ἄλλα,
περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐν ταὐτῷ διέξεισιν, ἐκεῖνα δ' ἀναγκαῖον ἐφάνη δεῖν
ἀναλέξασθαι, δι' ὧν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς ὑπο-
15 τίθεται. εἰ δέ τῳ μὴ δοκεῖ τὰ εἰρημένα ἴδια εἶναι τῆς κατὰ τὸ εὐαγ-
γέλιον πολιτείας, δύνασθαι δὲ καὶ ἄλλοις παρὰ τὺς δεδηλωμένυς ἁρμότ-
τειν, πειθέσθω κἂν ἀπὸ τῶν ἑξῆς αὐτῦ φωνῶν, ἐν αἷς ἀναμφήριστον,
εἰ εὐγνωμονοίη, κομίσεται τὴν περὶ τῦδε μαρτυρίαν. γράφει γὰρ ὧδε·
16 „ἐγκράτειαν δ' ὥσπερ τινὰ θεμέλιον προκαταβαλλόμενοι τῇ ψυχῇ τὰς
„ἄλλας ἐποικοδομῦσιν ἀρετάς. σιτίον γὰρ ἢ ποτὸν ὐδεὶς ἂν αὐτῶν προς-
„ενέγκαιτο πρὸ ἡλίυ δύσεως, ἐπεὶ τὸ μὲν φιλοσοφεῖν φωτὸς ἄξιον κρί-
„νυσιν εἶναι, σκότυς δὲ τὰς τῦ σώματος ἀνάγκας, ὅθεν τῷ μὲν ἡμέρας,
17 „ταῖς δὲ νυκτὸς βραχύ τι μέρος ἀπένειμαν. ἔνιοι δὲ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
„ὑπομιμνήσκονται τροφῆς, οἷς πλείων ὁ πόθος ἐπιστήμης ἐνίδρυται, τινὲς
„δ' ὅτως ἐνευφραίνονται καὶ τρυφῶσιν, ὑπὸ σοφίας ἑστιώμενοι πλυσίως
„καὶ ἀφθόνως τὰ δόγματα χορηγύσης, ὡς καὶ πρὸς διπλασίονα χρόνον
„ἀντέχειν, καὶ μόγις δι' ἓξ ἡμερῶν ἀπογεύεσθαι τροφῆς ἀναγκαίας ἐθι-
„σθέντες." ταύτας τῦ Φίλωνος σαφεῖς καὶ ἀναντιῤῥήτυς περὶ τῶν καθ'
18 ἡμᾶς ὑπάρχειν ἡγύμεθα λέξεις. εἰ δ' ἐπὶ τύτοις ἀντιλέγων τις ἔτι σκληρύ-
νοιτο, καὶ ὗτος ἀπαλλαττέσθω τῆς δυσπιστίας, ἐναργεστέραις πειθαρχῶν
ἀποδείξεσιν, ἃς οὐ παρά τισιν, ἢ μόνῃ τῇ τῶν Χριστιανῶν εὑρεῖν ἔστι
19 κατὰ τὸ εὐαγγέλιον θρησκείᾳ. φησὶ γὰρ δὴ τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος καὶ
γυναῖκας συνεῖναι, ὧν αἱ πλεῖσται γηραλέαι τυγχάνυσι παρθένοι, τὴν
ἁγνείαν ὐκ ἀνάγκῃ, καθάπερ ἔνιαι τῶν παρ' Ἕλλησιν ἱερειῶν, φυλάξασαι

---

1. *γράφει* — l. c. §. 5. p. 476. | 3. *ῥυθμοῖς cfgi* (in marg.) *kE*, *ἀρυθμοῖς* (sic) *h*, *ἀριθμοῖς aei*, quae lectio quomodo ex Philonis verbis *ἃ ῥυθμοῖς — χαράττυσι* orta sit, facile est intellectu. | 4. *περὶ ὧν*] *προϊὼν ik.* | 9. *τῦδε*] *τῶνδε h.* | *γράφει* — Phil. l. c. §. 4. p. 476. | 11. *γὰρ cfhuNVSSaHB*, *δὲ* Philo, om. *aegikS.* | 12. *φωτὸς ἄξιον cfikNVH*, *ἄξιον φωτὸς egh Phil. SSaB.* | 13. *τῷ aehik Phil.*, *τὸ cgp*, *ᾧ f.* | *ἡμέρας cfgt Philo*, *ἡμέραν aehikE.* | 14. *ταῖς hi* (a pr. m.) *Philo E*, *τοῖς aei* (a sec. m.) *k*, *τὸ cgp*, *τὸ* vel *τῷ f*: Eusebius scripsisse videtur *τῷ*, quod recepissem, si vel unius codicis certa auctoritate niteretur. | *ἀπένειμαν cfgVH*, *ἔνειμαν aehik Phil. SSaB.* | post *ἡμερῶν* add. *ὐκ* (sic) *GV*, om. *CRN Phil. SSaHK* (de Rufin. p. 245) *B.* recte: cf. Herm. Vig. p. 854. not. 377b, Stallb. ad Plat. Remp. I. p. 328, c. | 21. *ὗτος cfg*, *ὅτως aehikE.* | 22. *ἔστι*] *ἔνεστι aeSSaH.* | 23. *φησὶ* — Phil. l. c. §. 8. p. 482. | *δὴ* add. *cfikB*, om. *aeghSVH.* | 24. *τυγχ. παρθ. cfiVH*, *παρθ. τυγχ. aeg Phil. SSaB*, *ἀεὶ παρθ. τυγχ. hk.*

μᾶλλον, ἢ καθ᾽ ἑκούσιον γνώμην, διὰ ζῆλον καὶ πόθον σοφίας, ᾗ συμ-
βιοῦν σπουδάσασαι τῶν περὶ τὸ σῶμα ἡδονῶν ἠλόγησαν, οὐ θνητῶν ἐκγόνων
ἀλλ᾽ ἀθανάτων ὀρεχθεῖσαι, ἃ μόνη τίκτειν ἀφ᾽ ἑαυτῆς οἵα τέ ἐστιν ἡ
θεοφιλὴς ψυχή. εἶθ᾽ ὑποκαταβὰς ἐμφαντικώτερον ἐκτίθεται καὶ ταῦτα· 20
„αἱ δ᾽ ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν γραμμάτων γίνονται αὐτοῖς δι᾽ ὑπονοιῶν ἐν
„ἀλληγορίαις. ἅπασα γὰρ ἡ νομοθεσία δοκεῖ τοῖς ἀνδράσι τούτοις ἐοι-
„κέναι ζώῳ, καὶ σῶμα μὲν ἔχειν τὰς ῥητὰς λέξεις, ψυχὴν δὲ τὸν ἐναπο-
„κείμενον ταῖς λέξεσιν ἀόρατον νοῦν, ὃν ἤρξατο διαφερόντως ἡ θρησκεία
„αὕτη θεωρεῖν, ὡς διὰ κατόπτρου τῶν ὀνομάτων ἐξαίσια κάλλη νοημάτων
„ἐμφαινόμενα κατιδοῦσα.“ τί δεῖ τούτοις ἐπιλέγειν τὰς ἐπὶ ταὐτὸν συνό- 21
δους, καὶ τὰς ἰδίᾳ μὲν ἀνδρῶν, ἰδίᾳ δὲ γυναικῶν ἐν ταὐτῷ διατριβάς,
καὶ τὰς ἐξ ἔθους εἰσέτι καὶ νῦν πρὸς ἡμῶν ἐπιτελουμένας ἀσκήσεις, ἃς
διαφερόντως κατὰ τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους ἑορτὴν ἐν ἀσιτίαις καὶ δια-
νυκτερεύσεσιν, προσοχαῖς τε τῶν θείων λόγων ἐκτελεῖν εἰώθαμεν. ἃ καὶ 22
ἐπακριβέστερον αὐτός, ὃν καὶ εἰς δεῦρο τετήρηται παρὰ μόνοις ἡμῖν
τρόπον, ἐπισημηνάμενος ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ τῇ ἰδίᾳ παραδέδωκε γραφῇ·
καὶ μάλιστά γε τὰς τῆς μεγάλης ἑορτῆς παννυχίδας καὶ τὰς ἐν ταύταις
ἀσκήσεις, τούς τε λέγεσθαι εἰωθότας πρὸς ἡμῶν ὕμνους ἱστορῶν, καὶ ὡς
ἑνὸς μετὰ ῥυθμοῦ κοσμίως ἐπιψάλλοντος οἱ λοιποὶ καθ᾽ ἡσυχίαν ἀκροώ-
μενοι τῶν ὕμνων τὰ ἀκροτελεύτια συνεξηχοῦσιν, ὅπως τε κατὰ τὰς δε-
δηλωμένας ἡμέρας ἐπὶ στιβάδων χαμευνοῦντες οἴνου μὲν τοπαράπαν, ὡς
αὐτοῖς ῥήμασιν ἀνέγραψεν, οὐδ᾽ ἀπογεύονται, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν ἐναίμων τινός,
ὕδωρ δὲ μόνον αὐτοῖς ἐστὶ ποτὸν, καὶ προσόψημα μετ᾽ ἄρτου ἅλες καὶ
ὕσσωπον. πρὸς τούτοις γράφει τὸν τῆς προστασίας τρόπον τῶν τὰς ἐκ- 23
κλησιαστικὰς λειτουργίας ἐγκεχειρισμένων, διακονίας τε καὶ τὰς ἐπὶ πᾶσιν
ἀνωτάτω τῆς ἐπισκοπῆς προεδρίας. τούτων δ᾽ ὅτῳ πόθος ἔνεστι τῆς

---

4. *ἐκτίθεται* — l. c. §. 10. p. 483. | *καὶ* om. *aehS*. | 7. *ῥητὰς*] *θνητὰς h*. | *λέξεις cfgNE*, *διατάξεις aehik Phil*. | 8. *ἡ θρησκεία αὕτη cfgE*, *ἡ οἰκία αὕτη hik*, *ἡ οἰκεία* (sic) *ae*, quae lectiones fluxerunt e Philone, cujus verba haec sunt: *ἀόρατον νοῦν, ἐν ᾧ ἤρξατο ἡ λογικὴ ψυχὴ διαφερόντως τὰ οἰκεῖα θεωρεῖν*. | 12. *εἰσέτι καὶ acfE*, *ἔτι καὶ hik*, *ἔτι eN*. | 14. *ἃ καὶ bcdfg*, *ἅπερ aehikE*. | 15. *ἐπακριβέστερον bcdfghikBH*ᵇ, *ἔτ᾽ ἀκριβέστερον i* (a sec. man.), *ἐπακριβὲς aeSVH*. | *αὐτὸς ὃν bcdfi* (a sec. m.) *kB*, *τὸν αὐτὸν ὃν aeSVH*, *αὐτὸν ὃς h*, *αὐτὸν ὃν i* (a pr. m.). | 17. *γε* add. *cfgikB*, om. *aSVH*. *καὶ μάλιστά γε* om. *eh*. | 18. *ἱστορῶν* — Phil. de vit. contempl. §. 10. p. 484. | 22. *αὐτοῖς*] *αὐτῶν h*. | *οὐδ᾽ cfghikNB*, *ἐκ aeSVH*. | 23. post *ἐστὶ* add. *τὸ achikE*, om. *cfgN*. | *προσόψημα*] *προσήψημα H* errore typogr., *πρὸς ἕψημα h*. | 24. *γράφει* — l. c. §. 8. p. 481. | 26. *τῆς*] *τε τῆς cik*.

24 ἀκριβȣ̃ς ἐπιστάσεως, μάθοι ἂν ἐκ τῆς δηλωθείσης τἀνδρὸς ἱστορίας. ὅτι
δὲ τȣ̀ς πρώτȣς κήρυκας τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον διδασκαλίας, τά τε ἀρ-
χῆθεν πρὸς τῶν ἀποστόλων ἔθη παραδεδομένα καταλαβὼν ὁ Φίλων ταῦτ'
ἔγραφε, παντί τῳ δῆλον.

CAP. 18.

Ὅσα τοῦ Φίλωνος εἰς ἡμᾶς περιῆλθε συγγράμματα.
(Nic. H. E. II, 17. 18.)

1 Πολύς γε μὴν τῷ λόγῳ καὶ πλατὺς ταῖς διανοίαις, ὑψηλός τε ὢν
καὶ μετέωρος ἐν ταῖς εἰς τὰς θείας γραφὰς θεωρίαις γεγενημένος, ποι-
κίλην καὶ πολύτροπον τῶν ἱερῶν λόγων πεποίηται τὴν ὑφήγησιν· τȣ̃το
μὲν εἱρμῷ καὶ ἀκολȣθίᾳ, τὴν τῶν εἰς τὴν γένεσιν διεξελθὼν πραγμα-
τείαν, ἐν οἷς ἐπέγραψε νόμων ἱερῶν ἀλληγορίαις, τȣ̃το δὲ, κατὰ μέρος
διαστολὰς κεφαλαίων τῶν ἐν ταῖς γραφαῖς ζητȣμένων, ἐπιστάσεις τε καὶ
διαλύσεις ποιȣ́μενος, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς καταλλήλως τῶν ἐν γενέσει καὶ
2 τῶν ἐν ἐξαγωγῇ ζητημάτων τε καὶ λύσεων τέθειται τὴν ἐπιγραφήν. ἔστι
δ' αὐτῷ παρὰ ταῦτα προβλημάτων τινῶν ἰδίως πεπονημένα σπȣδάσματα,
οἷά ἐστι τὰ περὶ γεωργίας δύο, καὶ τὰ περὶ μέθης τοσαῦτα, καὶ ἄλλα
ἄττα διαφόρȣ καὶ οἰκείας ἐπιγραφῆς ἠξιωμένα, οἷος ὁ περὶ ὧν νήψας ὁ
νȣ̃ς εὔχεται καὶ καταρᾶται, καὶ ὁ περὶ συγχύσεως τῶν διαλέκτων, καὶ
ὁ περὶ φυγῆς καὶ αἱρέσεως, καὶ ὁ περὶ φύσεως καὶ εὑρέσεως, καὶ ὁ περὶ
τῆς πρὸς τὰ παιδεύματα συνόδȣ, περί τε τȣ̃, τίς ὁ τῶν θείων ἐστὶ
κληρονόμος, ἢ περὶ τῆς εἰς τὰ ἴσα καὶ ἐναντία τομῆς, καὶ ἔτι ὁ περὶ
3 τῶν τριῶν ἀρετῶν, ἃς σὺν ἄλλαις ἀνέγραψε Μωϋσῆς. πρὸς τȣ́τοις ὁ
περὶ τῶν μετονομαζομένων, καὶ ὧν ἕνεκα μετονομάζονται, ἐν ᾧ φησὶ συν-
4 τεταχέναι καὶ περὶ διαθηκῶν πρῶτον καὶ δεύτερον. ἔστι δ' αὐτȣ̃ καὶ

---

1. τάνδρὸς *cfikNB*, τȣ̃ ἀνδρὸς *aeghSVH*. | 8. ὢν add. *bcdfghikBH*b, om. *aeSVH*. | 12. ἀλληγορίαις *chVS*a*H*, ἀλληγορίας *aefikNSB*, ἀλληγορίαι *g*. | 15. τε om. *aeghSS*a. | 18. ὁ post οἷος add. *ceghikvNS*a*B*, om. *fVH*. | 19. καὶ ὁ περὶ φυγῆς — εὑρέσεως *i* (a sec. m.) *kg* (sive cod. Norfolciensis, ex quo falsa refert Fabric. Bibl. Gr. III. p. 109) *NBH*b, καὶ ὁ περὶ φυγῆς καὶ εὑρέσεως *aehSVS*a*H*, „de natura et inventione“ *R*, περὶ φύσεως καὶ εὑρήματος *Sophron. Suid.* In *bcdf* Valesius testatur legi καὶ ὁ περὶ φύσεως καὶ αἱρέσεως, at in *c* certe et *f* legitur καὶ ὁ περὶ φυγῆς καὶ αἱρέσεως, teste Burtono. Librarii quin duos libros sive titulos in unum conflaverint, similitudine verborum decepti, dubitari non potest. | 22. ἐναντία] τὰ ἐναντία *h*. | περὶ τῶν] τῶν περὶ τῶν *c*. | 23. ἀνέγραψε] fort. leg. ἐπέγραψε. | 25. πρῶτον καὶ δεύτερον *aeSRNSS*a, πρώτης καὶ δευτέρας *bcdfghikB*. Eusebium scripsisse α' καὶ β', recte vidit Fabricius.

περὶ ἀποικίας, καὶ βίου σοφοῦ τοῦ κατὰ δικαιοσύνην τελειωθέντος, ἢ νόμων
ἀγράφων. καὶ ἔτι περὶ γιγάντων, ἢ περὶ τοῦ μὴ τρέπεσθαι τὸ θεῖον,
περί τε τοῦ κατὰ Μωϋσέα θεοπέμπτους εἶναι τοὺς ὀνείρους πρῶτον, δεύ-
τερον, τρίτον, τέταρτον, πέμπτον. καὶ ταῦτα μὲν τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα
τῶν εἰς τὴν γένεσιν. εἰς δὲ τὴν ἔξοδον ἔγνωμεν αὐτοῦ ζητημάτων καὶ 5
λύσεων πρῶτον, δεύτερον, τρίτον, τέταρτον, πέμπτον. καὶ τὸ περὶ τῆς
σκηνῆς, τό τε περὶ τῶν δέκα λογίων, καὶ τὰ περὶ τῶν ἀναφερομένων ἐν
εἴδει νόμων εἰς τὰ συντείνοντα κεφάλαια τῶν δέκα λόγων, α' β' γ' δ'.
καὶ τὸ περὶ τῶν εἰς τὰς ἱερουργίας ζῴων, καὶ τίνα τὰ τῶν θυσιῶν εἴδη.
καὶ τὸ περὶ τῶν προκειμένων ἐν τῷ νόμῳ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἄθλων,
τοῖς δὲ πονηροῖς ἐπιτιμίων καὶ ἀρῶν. πρὸς τούτοις ἅπασι καὶ μονόβιβλα 6
αὐτοῦ φέρεται, ὡς τὸ περὶ προνοίας, καὶ ὁ περὶ Ἰουδαίων αὐτῷ συντα-
χθεὶς λόγος, καὶ ὁ πολιτικός· ἔτι τε ὁ Ἀλέξανδρος, ἢ περὶ τοῦ λόγον
ἔχειν τὰ ἄλογα ζῷα. ἐπὶ τούτοις ὁ περὶ τοῦ δοῦλον εἶναι πάντα φαῦλον,
ᾧ ἑξῆς ἐστὶν ὁ περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον ἐλεύθερον εἶναι. μεθ' οὓς συν- 7
τέτακται αὐτῷ ὁ περὶ βίου θεωρητικοῦ ἢ ἱκετῶν, ἐξ οὗ τὰ περὶ τοῦ βίου
τῶν ἀποστολικῶν ἀνδρῶν διεληλύθαμεν· καὶ τῶν ἐν νόμῳ δὲ καὶ προ-
φήταις Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων αἱ ἑρμηνεῖαι τοῦ αὐτοῦ σπουδαὶ εἶναι λέγονται.
οὗτος μὲν οὖν κατὰ Γάϊον ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἀφικόμενος τὰ περὶ τῆς Γαΐου 8
θεοστυγίας αὐτῷ γραφέντα, ἃ μετὰ ἤθους καὶ εἰρωνείας περὶ ἀρετῶν ἐπέ-
γραψεν, ἐπὶ πάσης λέγεται τῆς Ῥωμαίων συγκλήτου κατὰ Κλαύδιον διελ-
θεῖν, ὡς καὶ τῆς ἐν βιβλιοθήκαις ἀναθέσεως θαυμασθέντας αὐτοῦ κατα-
ξιωθῆναι τοὺς λόγους. τηνικαῦτα δὲ καὶ Παύλου τὴν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ 9
κύκλῳ πορείαν μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ διανύοντος, Ἰουδαίους Ῥώμης ἀπελαύνει
Κλαύδιος, ὅ τε Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα μετὰ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων τῆς
Ῥώμης ἀπαλλαγέντες ἐπὶ τὴν Ἀσίαν καταίρουσιν, ἐνταῦθά τε Παύλῳ τῷ
ἀποστόλῳ συνδιατρίβουσι, τοὺς αὐτόθι τῶν ἐκκλησιῶν ἄρτι πρὸς αὐτοῦ

---

1. post ἢ add. *περὶ hSVH*, om. codd. reliqui et *BHb*. | 2. ἢ περὶ codd. omnes praeter *g*, in quo legitur *καὶ περὶ*: idem proposuit *Va*. Rufinus habet nec ἢ nec *καί*: ponit utrumque titulum sine copula tanquam diversorum librorum. | 3. *πρῶτον, δεύτερον*] *πρῶτος, δεύτερος κτλ. gN*. | 8. α' β' γ' δ' codd. praeter *gk*, ubi *πρῶτον, δεύτερον κτλ.* | 12. *τὸ cdfgikVaB*, *τὰ abehSVH*. | *ὁ περὶ*] *ὁ ὑπὲρ* conj. *Va*. | *αὐτῷ συντ. cegikB*, *συντ. αὐτῷ afhSVH*. | 13. *ὁ Ἀλέξ.*] *ὁ* om. *aeikSSa*. | 18. *σπουδαὶ bcdf*, *σπουδαῖαι ik*, *σπουδὴ aeghE*. | 20. *περὶ ἀρετῶν ἐπέγρ. cefikNB*, *ὑπὲρ ἀρ. ἐπ. g*, *ἐπέγρ. περὶ ἀρετῶν ahSVH*. | 21. *πάσης*] *πάσης δὲ h*. | 23. *τηνικαῦτα δὲ καὶ*] *κατὰ δὲ τοὺς χρόνους ae*, *κατὰ δὲ τούσδε τοὺς χρ. h*. | 25. *ὅ τε*] *ὅτε E*.

καταβληθέντας θεμελίϰς ἐπιστηρίζοντι. διδάσκαλος καὶ τϰ́των ἡ ἱερὰ τῶν πράξεων γραφή.

CAP. 19.

Οἵα τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαίους συμφορὰ μετῆλθεν ἐν τῇ τοῦ πάσχα ἡμέρᾳ.
(Nic. H. E. II, 26.)

1 Ἔτι δὲ Κλαυδίϰ τὰ τῆς βασιλείας διέποντος, κατὰ τὴν τϰ̃ πάσχα ἑορτὴν τοσαύτην ἐπὶ τῶν Ἱεροσολύμων στάσιν καὶ ταραχὴν ἐγγενέσθαι συνέβη, ὡς μόνων τῶν περὶ τὰς ἐξόδϰς τϰ̃ ἱερϰ̃ βίᾳ συνωθϰμένων τρεῖς μυριάδας Ἰϰδαίων ἀποθανεῖν πρὸς ἀλλήλων καταπατηθέντων, γενέσθαι τε τὴν ἑορτὴν πένθος μὲν ὅλῳ τῷ ἔθνει, θρῆνον δὲ καθ' ἑκάστην οἰκίαν.
2 καὶ ταῦτα μὲν κατὰ λέξιν ὁ Ἰώσηπος. Κλαύδιος δὲ Ἀγρίππαν, Ἀγρίππϰ παῖδα, Ἰϰδαίων καθίστησι βασιλέα, Φήλικα τῆς χώρας ἁπάσης Σαμαρείας τε καὶ Γαλιλαίας καὶ προσέτι τῆς ἐπικαλϰμένης Περαίας ἐπίτροπον ἐκπέμψας. διοικήσας δὲ αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν ἔτεσι τρισὶ καὶ δέκα πρὸς μησὶν ὀκτώ, Νέρωνα τῆς ἀρχῆς διάδοχον καταλιπὼν τελευτᾷ.

CAP. 20.

Οἷα καὶ κατὰ Νέρωνα ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπράχθη.
(Nic. H. E. II, 26.)

1 Κατὰ δὲ Νέρωνα Φήλικος τῆς Ἰϰδαίας ἐπιτροπεύοντος αὐτοῖς ῥήμασιν αὖθις ὁ Ἰώσηπὸς τὴν εἰς ἀλλήλϰς τῶν ἱερέων στάσιν ὧδέ πως
2 ἐν εἰκοστῷ τῆς ἀρχαιολογίας γράφει· „ἐξάπτεται δὲ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι „στάσις πρὸς τϰ̀ς ἱερεῖς καὶ τϰ̀ς πρώτϰς τϰ̃ πλήθϰς τῶν Ἱεροσολύμων, „ἕκαστός τε αὐτῶν, στῖφος ἀνθρώπων τῶν θρασυτάτων καὶ νεωτεριστῶν „ἑαυτῷ ποιήσας, ἡγεμὼν ἦν. καὶ συῤῥάσσοντες ἐκακολόγϰν τε ἀλλήλϰς, „καὶ λίθοις ἔβαλλον. ὁ δ' ἐπιπλήξων ἦν ὐδὲ εἷς, ἀλλ' ὡς ἐν ἀπροστα-
3 „τεύτῳ πόλει ταῦτ' ἐπράσσετο μετ' ἐξϰσίας. τοσαύτη δὲ τϰ̀ς ἀρχιερεῖς „κατέλαβεν ἀναίδεια καὶ τόλμα, ὥστε ἐκπέμπειν δϰ́λϰς ἐτόλμων ἐπὶ τὰς „ἅλωνας, τϰ̀ς ληψομένϰς τὰς τοῖς ἱερεῦσιν ὀφειλομένας δεκάτας. καὶ συνέ- „βαινε τϰ̀ς ἀπορϰμένϰς τῶν ἱερέων ὑπ' ἐνδείας ἀπολλυμένϰς θεωρεῖν.
4 „ὕτως ἐκράτει τϰ̃ δικαίϰ παντὸς ἡ τῶν στασιαζόντων βία.“ πάλιν δὲ ὁ

1. ἐπιστηρίζοντι] καταστηρίζοντι *h.* | 2. γραφὴ — Act. 18, 2. | 8. μόνων] μόνον *H.* | 9. καταπατηθέντων] καταπατηθέντας *a.* | 11. μὲν] δὲ *aehS.* | post μὲν add. σχεδὸν *vVHZ.* | ὁ Ἰώσηπος — Antiq. XX, 5, 3. cf. Bell. Jud. II, 12, 1. | Κλαύδιος δὲ *CVB*, καὶ αὖθις δ' ὅπως Κλαύδιος *vS*[a] *H.* | 20. τῶν ἱερέων στάσιν *cefgikNB*, στάσιν τῶν ἱερ. *ahSVH.* | 21. γράφει — Antiq. XX, 8, 8 Hav. | 29. ἀπολλυμένϰς θεώρεῖν] τελευτᾶν *Jos.*

αὐτὸς συγγραφεὺς κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐν Ἱεροσολύμοις ὑποφυῆναι
λῃστῶν τι εἶδος ἱστορεῖ, οἳ „μεθ' ἡμέραν," ὥς φησι, „καὶ ἐν μέσῃ τῇ
πόλει ἐφόνευον τοὺς συναντῶντας. μάλιστα γὰρ ἐν ταῖς ἑορταῖς μιγνυ- 5
μένους τῷ πλήθει, καὶ ταῖς ἐσθήσεσιν ὑποκρύπτοντας μικρὰ ξιφίδια, τούτοις
νύττειν τοὺς διαφόρους· ἔπειτα πεσόντων, μέρος γίνεσθαι τῶν ἐπαγανακ-
τούντων αὐτοὺς τοὺς πεφονευκότας· διὸ καὶ παντάπασιν ὑπ' ἀξιοπιστίας
ἀνευρέτους γενέσθαι. πρῶτον μὲν οὖν ὑπ' αὐτῶν Ἰωνάθην τὸν ἀρχιερέα 6
κατασφαγῆναι, μετὰ δ' αὐτὸν καθ' ἡμέραν ἀναιρεῖσθαι πολλούς, καὶ τῶν
συμφορῶν τὸν φόβον εἶναι χαλεπώτερον, ἑκάστου καθάπερ ἐν πολέμῳ
καθ' ὥραν τὸν θάνατον προσδεχομένου."

CAP. 21.

Περὶ τοῦ Αἰγυπτίου, οὗ καὶ τῶν ἀποστόλων αἱ πράξεις ἐμνημόνευσαν.
(Nic. H. E. II, 26.)

Ἑξῆς δὲ τούτοις ἐπιφέρει μεθ' ἕτερα λέγων· „μείζονι δὲ τούτων 1
„πληγῇ Ἰουδαίους ἐκάκωσεν ὁ Αἰγύπτιος ψευδοπροφήτης. παραγενόμενος
„γὰρ εἰς τὴν χώραν ἄνθρωπος γόης, καὶ προφήτου πίστιν ἐπιθεὶς ἑαυτῷ,
„περὶ τρισμυρίους μὲν ἀθροίζει τῶν ἠπατημένων, περιαγαγὼν δ' αὐτοὺς ἐκ
„τῆς ἐρημίας εἰς τὸ ἐλαιῶν καλούμενον ὄρος ἐκεῖθεν οἷός τε ἦν εἰς Ἱερο-
„σόλυμα παρελθεῖν βιάζεσθαι, καὶ κρατήσας τῆς τε Ῥωμαϊκῆς φρουρᾶς
„καὶ τοῦ δήμου τυραννεῖν, χρώμενος τοῖς συνειςπεσοῦσι δορυφόροις. φθάνει 2
„τ' αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν Φῆλιξ, ὑπαντήσας μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁπλιτῶν.
„καὶ πᾶς ὁ δῆμος συνεφήψατο τῆς ἀμύνης, ὥστε συμβολῆς γενομένης
„τὸν μὲν Αἰγύπτιον φυγεῖν μετ' ὀλίγων, διαφθαρῆναι δὲ καὶ ζωγρηθῆναι
„πλείστους τῶν σὺν αὐτῷ." ταῦτα ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἱστοριῶν ὁ Ἰώ- 3
σηπος· ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον τοῖς ἐνταῦθα κατὰ τὸν Αἰγύπτιον δεδηλω-
μένοις καὶ τοῖς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων. ἔνθα τὰ κατὰ Φήλικα
πρὸς τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις χιλιάρχου εἴρηται τῷ Παύλῳ, ὁπηνίκα κατε-
στασίαζεν αὐτοῦ τὸ τῶν Ἰουδαίων πλῆθος· „οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος
ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοὺς
τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων;" ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Φήλικα τοιαῦτα.

---

2. ἱστορεῖ — Bell. Jud. II, 13, 3. | 4. ἐσθήσεσιν *cfghik Joseph. NBH*ᵇ, ἐσθῆσιν *eSVH.* | τούτοις] τούτους *i* (a pr. m.) *VH.* | 7. οὖν om. *h.* | 14. λέγων — Bell. Jud. II, 13, 5. | 18. εἰς] εἰς τὰ *cfg.* | 19. κρατήσας *aehik Jos. NSVHB*, κρατῆσαι *bcdfgGS*ᵃ. | 20. τυραννεῖν *aegi* (a sec. man.) *k Joseph. NRSVHB*, τυραννικῶς *bcdfhi* (a pr. m.) *vS*ᵃ. | 21. ὑπαντήσας] ὑπαντιάσας *hikN.* | 26. τὰ add. *cfghi* (a sec. m.) *kB*, om. *aei* (a pr. m.) *VH.* | 27. πρὸς *eik*, ὑπὸ vulgo. | 28. οὐκ ἄρα — Act. 21, 38. | 29. ἐν τῇ ἐρήμῳ *acefhikNBH*ᵇ, εἰς τὴν ἔρημον *g Luc. SVH.*

CAP. 22.

Ὡς ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Ῥώμην δέσμιος ἀναπεμφθεὶς Παῦλος, ἀπολογησάμενος πάσης ἀπελύθη αἰτίας.

(Nic. H. E. II, 28—33.)

1 Τότε δὲ Φῆστος ὑπὸ Νέρωνος διάδοχος πέμπεται, καθ᾽ ὃν δικαιο-
λογησάμενος ὁ Παῦλος δέσμιος ἐπὶ Ῥώμης ἄγεται. Ἀρίσταρχος δ᾽ αὐτῷ
συνῆν, ὃν καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν που τῶν ἐπιστολῶν ἀποκαλεῖ. καὶ
Λουκᾶς δὲ, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφῇ παραδοὺς, ἐν τούτοις
κατέλυσε τὴν ἱστορίαν, διετίαν ὅλην ἐπὶ τῆς Ῥώμης τὸν Παῦλον ἄνετον
διατρῖψαι, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρῦξαι ἐπισημηνάμενος.
2 τότε μὲν οὖν ἀπολογησάμενον αὖθις ἐπὶ τὴν τοῦ κηρύγματος διακονίαν
λόγος ἔχει στείλασθαι τὸν ἀπόστολον, δεύτερον δ᾽ ἐπιβάντα τῇ αὐτῇ
πόλει τῷ κατ᾽ αὐτὸν τελειωθῆναι μαρτυρίῳ. ἐν ᾧ δεσμοῖς ἐχόμενος τὴν
πρὸς Τιμόθεον δευτέραν ἐπιστολὴν συντάττει, ὁμοῦ σημαίνων τήν τε προ-
3 τέραν αὐτῷ γενομένην ἀπολογίαν, καὶ τὴν παραπόδας τελείωσιν. δέχου
δὴ καὶ τούτων τὰς αὐτοῦ μαρτυρίας· „ἐν τῇ πρώτῃ μου, φησίν, ἀπολογίᾳ
οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, (μὴ αὐτοῖς λογι-
σθείη), ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι᾽ ἐμοῦ τὸ
κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐῤῥύσθην ἐκ
4 στόματος λέοντος.“ σαφῶς δὴ παρίστησι διὰ τούτων, ὅτι δὴ τὸ πρότερον,
ὅπως ἂν τὸ κήρυγμα τὸ δι᾽ αὐτοῦ πληρωθείη, ἐῤῥύσθη ἐκ στόματος λέον-
τος, (τὸν Νέρωνα ταύτῃ, ὡς ἔοικε, διὰ τὸ ὠμόθυμον προσειπών). ἐκ οὖν
ἑξῆς προστέθεικε παραπλήσιόν τι τῷ· ῥύσεταί με ἐκ στόματος λέοντος.
5 ἑώρα γὰρ τῷ πνεύματι τὴν ὅσον οὔπω μέλλουσαν αὐτοῦ τελευτήν. διό φησιν
ἐπιλέγων τῷ „καὶ ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος“ τό „ῥύσεταί με ὁ
κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν
ἐπουράνιον,“ σημαίνων τὸ παραυτίκα μαρτύριον, ὃ καὶ σαφέστερον ἐν τῇ
αὐτῇ προλέγει γραφῇ φάσκων· „ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς
6 τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκεν.“ νῦν μὲν οὖν ἐπὶ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς
τῶν πρὸς Τιμόθεον τὸν Λουκᾶν μόνον γράφοντι αὐτῷ συνεῖναι δηλοῖ,
κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἀπολογίαν οὐδὲ τοῦτον. ὅθεν εἰκότως τὰς τῶν
ἀποστόλων πράξεις ἐπ᾽ ἐκεῖνον ὁ Λουκᾶς περιέγραψε τὸν χρόνον, τὴν

6. δ᾽ om. *aehi* (a pr. m.). | 7. ἀποκαλεῖ — Col. 4, 10. | 8. Λουκᾶς — Act. 28, 30. | ὁ *cfgVHB*, ὁ καὶ *aehikSS*[a]. | 16. ἐν τῇ πρώτῃ — 2 Tim. 4, 16. | 21. ὅπως *cefikVHB*, ὡς *aghSS*[a]. | 22. ἐκ οὖν *ci* (a pr. m.) *kV*[a]*S*[a]*HB*, οὐκοῦν *afghS*. | 25. τῷ *bcdfghB*, τὸ *aeik Syncell.* (p. 635 Dind.) *SVH*. | 28. ἐγὼ γὰρ — 2 Tim. 4, 6. | 29. ἐμῆς ἀναλύσεως *cfhikNBH*[b], ἀναλ. μου *aeg Syncell. SVH*. | 30. τῶν] τῆς *hi* (a sec. m.) *k*.

μέχρις ὅτε τῷ Παύλῳ συνῆν ἱστορίαν ὑφηγησάμενος. ταῦτα δὲ ἡμῖν εἴρη- 7
ται παριστamένοις, ὅτι μὴ καθ' ἣν ὁ Λουκᾶς ἀνέγραψεν ἐπὶ τῆς Ῥώμης
ἐπιδημίαν τοῦ Παύλου τὸ μαρτύριον αὐτῷ συνεπεράνθη. εἰκός γέ τοι κατὰ 8
μὲν ἀρχὰς ἠπιώτερον τοῦ Νέρωνος διακειμένου ῥᾷον τὴν ὑπὲρ τοῦ δόγμα-
τος τοῦ Παύλου καταδεχθῆναι ἀπολογίαν, προελθόντος δὲ εἰς ἀθεμίτους
τόλμας μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπιχειρῆσαι.

CAP. 23.

Ὡς ἐμαρτύρησεν Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου χρηματίσας ἀδελφός.

(Nic. H. E. II, 38.)

Ἰουδαῖοί γε μὴν τοῦ Παύλου Καίσαρα ἐπικαλεσαμένου, ἐπί τε τὴν Ῥω- 1
μαίων πόλιν ὑπὸ Φήστου παραπεμφθέντος, τῆς ἐλπίδος καθ' ἣν ἐξήρτυον
αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν ἀποπεσόντες, ἐπὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ κυρίου τρέπονται
ἀδελφὸν, ᾧ πρὸς τῶν ἀποστόλων ὁ τῆς ἐπισκοπῆς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις
ἐγκεχείριστο θρόνος. τοιαῦτα δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ κατὰ τούτου τολμᾶται.
εἰς μέσον αὐτὸν ἀγαγόντες, ἄρνησιν τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως ἐπὶ 2
παντὸς ἐζήτουν τοῦ λαοῦ. τοῦ δὲ παρὰ τὴν ἁπάντων γνώμην ἐλευθέρᾳ φωνῇ
καὶ μᾶλλον ἢ προσεδόκησαν ἐπὶ τῆς πληθύος ἁπάσης παῤῥησιασαμένου,
καὶ ὁμολογήσαντος υἱὸν εἶναι τοῦ θεοῦ τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰη-
σοῦν, μηκέθ' οἷοί τε τὴν τοῦ ἀνδρὸς μαρτυρίαν φέρειν, τῷ καὶ δικαιότατον
αὐτὸν παρὰ τοῖς πᾶσι δι' ἀκρότητα ἧς μετῄει κατὰ τὸν βίον φιλοσο-
φίας τε καὶ θεοσεβείας πιστεύεσθαι, κτείνουσι, καιρὸν εἰς ἐξουσίαν λαβόντες
τὴν ἀναρχίαν, ὅτι δὴ τοῦ Φήστου κατ' αὐτὸ τοῦ καιροῦ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας
τελευτήσαντος ἄναρχα καὶ ἀνεπιτρόπευτα τὰ τῆς αὐτόθι διοικήσεως καθει-
στήκει. τὸν δὲ τῆς τοῦ Ἰακώβου τελευτῆς τρόπον ἤδη μὲν πρότερον αἱ 3
παρατεθεῖσαι τοῦ Κλήμεντος φωναὶ δεδηλώκασιν, ἀπὸ τοῦ πτερυγίου βε-
βλῆσθαι, ξύλῳ τε τὴν πρὸς θάνατον πεπλῆχθαι αὐτὸν ἱστορηκότος.
ἀκριβέστατά γε μὴν τὰ κατ' αὐτὸν ὁ Ἡγήσιππος, ἐπὶ τῆς πρώτης τῶν
ἀποστόλων γενόμενος διαδοχῆς, ἐν τῷ πέμπτῳ αὐτοῦ ὑπομνήματι τοῦτον
λέγων ἱστορεῖ τὸν τρόπον· „διαδέχεται δὲ τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν ἀπο- 4
„στόλων ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυρίου Ἰάκωβος, ὁ ὀνομασθεὶς ὑπὸ πάντων δίκαιος
„ἀπὸ τῶν τοῦ κυρίου χρόνων μέχρι καὶ ἡμῶν· ἐπεὶ πολλοὶ Ἰάκωβοι ἐκα-

---

6. *ἐπιχειρῆσαι bcdfvHaBHb*, *ἐγχειρηθῆναι gk*, *ἐγχειρισθῆναι aehi* (a sec. m.) *SVH.* | 12. *ἀποπεσόντες*] *ἐκπεσόντες aegkSSa N.* | 14. *ἐγκεχείριστο*] *ἐγκεχείρισται bcd.* | *τολμᾶται aehSVHK* (de Ruf. p. 245), *τετόλμηται ik*, *τολμήματα bcdfgvVaSaB* improbante *Hb.* | 18. *τοῦ* om. *aehikS.* | post *Ἰησοῦν* add. *τὸν Χριστὸν cfVSaH*, om. *aeghikB.* | 19. *καὶ* add. *cfhikB*, om. *aegSVH.* | 22. *ὅτι*] *ὅτε h.* | 24. *πρότερον* — II, 1. p. 41, 17. | 29. *δὲ* om. *aeikSSa.*

5 „λοῦντο. οὗτος δὲ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ἅγιος ἦν. οἶνον καὶ σίκερα
„οὐκ ἔπιεν, οὐδὲ ἔμψυχον ἔφαγε. ξυρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀνέβη,
6 „ἔλαιον οὐκ ἠλείψατο, καὶ βαλανείῳ οὐκ ἐχρήσατο. τούτῳ μόνῳ ἐξῆν εἰς
„τὰ ἅγια εἰσιέναι. οὐδὲ γὰρ ἐρεοῦν ἐφόρει, ἀλλὰ σινδόνας. καὶ μόνος εἰσήρ-
„χετο εἰς τὸν ναὸν, ηὑρίσκετό τε κείμενος ἐπὶ τοῖς γόνασι, καὶ αἰτούμε-
„νος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἄφεσιν, ὡς ἀπεσκληκέναι τὰ γόνατα αὐτοῦ δίκην κα-
„μήλου, διὰ τὸ ἀεὶ κάμπτειν προσκυνοῦντα τῷ θεῷ τὰ γόνατα, καὶ
7 „αἰτεῖσθαι ἄφεσιν τῷ λαῷ. διά γέ τοι τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης
„αὐτοῦ ἐκαλεῖτο δίκαιος καὶ ὠβλίας, ὅ ἐστιν Ἑλληνιστὶ περιοχὴ τοῦ λαοῦ
8 „καὶ δικαιοσύνη, ὡς οἱ προφῆται δηλοῦσι περὶ αὐτοῦ. τινὲς οὖν τῶν ἑπτὰ
„αἱρέσεων τῶν ἐν τῷ λαῷ, τῶν προγεγραμμένων μοι ἐν τοῖς ὑπομνή-
„μασιν, ἐπυνθάνοντο αὐτοῦ, τίς ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἔλεγε τοῦτον εἶναι
9 „τὸν σωτῆρα. ἐξ ὧν τινες ἐπίστευσαν, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός. αἱ
„δὲ αἱρέσεις αἱ προειρημέναι οὐκ ἐπίστευον οὔτε ἀνάστασιν, οὔτε ἐρχόμενον
„ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. ὅσοι δὲ καὶ ἐπίστευσαν, διὰ
10 „Ἰάκωβον. πολλῶν οὖν καὶ τῶν ἀρχόντων πιστευόντων, ἦν θόρυβος τῶν
„Ἰουδαίων καὶ γραμματέων καὶ Φαρισαίων λεγόντων, ὅτι κινδυνεύει πᾶς
„ὁ λαὸς Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν προσδοκᾶν. ἔλεγον οὖν συνελθόντες τῷ
„Ἰακώβῳ· παρακαλοῦμέν σε, ἐπίσχες τὸν λαόν, ἐπεὶ ἐπλανήθη εἰς Ἰησοῦν,
„ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ. παρακαλοῦμέν σε πεῖσαι πάντας τοὺς ἐλ-
„θόντας εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα περὶ Ἰησοῦ. σοὶ γὰρ πάντες πειθό-
„μεθα. ἡμεῖς γὰρ μαρτυροῦμέν σοι καὶ πᾶς ὁ λαὸς, ὅτι δίκαιος εἶ, καὶ
11 „ὅτι πρόσωπον οὐ λαμβάνεις. πεῖσον οὖν σὺ τὸν ὄχλον περὶ Ἰησοῦ μὴ
„πλανᾶσθαι. καὶ γὰρ πᾶς ὁ λαὸς καὶ πάντες πειθόμεθά σοι. στῆθι οὖν
„ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, ἵνα ἄνωθεν ᾖς ἐπιφανὴς, καὶ ᾖ εὐάκουστά
„σου τὰ ῥήματα παντὶ τῷ λαῷ. διὰ γὰρ τὸ πάσχα συνεληλύθασι πᾶσαι
12 „αἱ φυλαὶ μετὰ καὶ τῶν ἐθνῶν. ἔστησαν οὖν οἱ προειρημένοι γραμμα-
„τεῖς καὶ Φαρισαῖοι τὸν Ἰάκωβον ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ, καὶ ἔκραξαν
„αὐτῷ καὶ εἶπαν· δίκαιε, ᾧ πάντες πείθεσθαι ὀφείλομεν, ἐπεὶ ὁ λαὸς
„πλανᾶται ὀπίσω Ἰησοῦ τοῦ σταυρωθέντος, ἀπάγγειλον ἡμῖν τίς ἡ θύρα

2. τὴν κεφαλὴν] τῆς κεφαλῆς *c* (a pr. m.). | 4. σινδόνας κτλ.] σινδόνας, καὶ μόνον ὅτε εἰσήρχετο *Syncell.* (p. 638 Dind.). | 7. προσκ. τῷ θεῷ τὰ γόνατα *bcik*, ἐπὶ γόνυ προσκ. τῷ θεῷ *aegh Sync.* $SVS^{a}H$, προσκ. τῷ θεῷ (om. ἐπὶ γόνυ) *dfNB*. | 9. ὠβλίας] ὀβλίας *Sync.* | 10. καὶ om. *Syncell.* | 14. προειρημέναι] προγεγραμμέναι $aeSS^{a}$. | 16. post Ἰάκωβον add. τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου *h*. | 19. εἰς] εἰς τὸν *cfg*. | 28. τοῦ ναοῦ $cfhikNVS^{a}HB$, ἱεροῦ *aeg Sync. Cedren. S.* | 29. εἶπαν] cfH^{b}, εἶπον ceteri. | ᾧ] σοι *ikN*. | 30. post ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ add. τοῦ σταυρωθέντος *aSVH*, om. *cfghikN Syncell.* RBH^{b}.

„τῦ Ἰησῦ. καὶ ἀπεκρίνατο φωνῇ μεγάλῃ· τί με ἐπερωτᾶτε περὶ Ἰησῦ 13
„τῦ υἱῦ τῦ ἀνθρώπυ, καὶ αὐτὸς κάθηται ἐν τῷ ὐρανῷ ἐκ δεξιῶν τῆς
„μεγάλης δυνάμεως, καὶ μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν νεφελῶν τῦ ὐρανῦ. καὶ 14
„πολλῶν πληροφορηθέντων, καὶ δοξαζόντων ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τῦ Ἰακώβυ,
„καὶ λεγόντων ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, τότε πάλιν οἱ αὐτοὶ γραμματεῖς
„καὶ Φαρισαῖοι πρὸς ἀλλήλυς ἔλεγον· κακῶς ἐποιήσαμεν τοιαύτην μαρ-
„τυρίαν παρασχόντες τῷ Ἰησῦ· ἀλλὰ ἀναβάντες καταβάλωμεν αὐτὸν,
„ἵνα φοβηθέντες μὴ πιστεύσωσιν αὐτῷ. καὶ ἔκραξαν λέγοντες· ὢ ὢ, 15
„καὶ ὁ δίκαιος ἐπλανήθη. καὶ ἐπλήρωσαν τὴν γραφὴν τὴν ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ
„γεγραμμένην· ἄρωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστί· τοίνυν τὰ
„γεννήματα τῶν ἔργων αὐτῶν φάγονται. ἀναβάντες ὖν κατέβαλον τὸν 16
„δίκαιον, καὶ ἔλεγον ἀλλήλοις· λιθάσωμεν Ἰάκωβον τὸν δίκαιον. καὶ
„ἤρξαντο λιθάζειν αὐτὸν, ἐπεὶ καταβληθεὶς ὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ στρα-
„φεὶς ἔθηκε τὰ γόνατα λέγων· παρακαλῶ, κύριε θεὲ πάτερ, ἄφες αὐ-
„τοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιῦσιν. οὕτω δὲ καταλιθοβολύντων αὐτὸν εἷς 17
„τῶν ἱερέων τῶν υἱῶν Ῥηχὰβ υἱῦ Ῥαχαβεὶμ τῶν μαρτυρυμένων ὑπὸ Ἱερε-
„μίυ τῦ προφήτυ ἔκραζε λέγων· παύσασθε· τί ποιεῖτε; εὔχεται ὑπὲρ
„ὑμῶν ὁ δίκαιος. καὶ λαβών τις ἀπ' αὐτῶν εἷς τῶν γναφέων τὸ ξύλον, 18
„ἐν ᾧ ἀπεπίεζε τὰ ἱμάτια, ἤνεγκε κατὰ τῆς κεφαλῆς τῦ δικαίυ. καὶ
„ὕτως ἐμαρτύρησεν. καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐπὶ τῷ τόπῳ παρὰ τῷ ναῷ,
„καὶ ἔτι αὐτῦ ἡ στήλη μένει παρὰ τῷ ναῷ. μάρτυς ὗτος ἀληθὴς Ἰυ-
„δαίοις τε καὶ Ἕλλησι γεγένηται, ὅτι Ἰησῦς ὁ Χριστός ἐστιν. καὶ εὐθὺς
„Οὐεσπασιανὸς πολιορκεῖ αὐτύς.“ ταῦτα διὰ πλάτυς συνῳδὰ τῷ Κλή- 19
μεντι καὶ ὁ Ἡγήσιππος. οὕτω δὲ ἄρα θαυμάσιός τις ἦν καὶ παρὰ τοῖς
ἄλλοις ἅπασιν ἐπὶ δικαιοσύνῃ βεβόητο ὁ Ἰάκωβος, ὡς καὶ τὺς Ἰυδαίων
ἔμφρονας δοξάζειν, ταύτην εἶναι τὴν αἰτίαν τῆς παραχρῆμα μετὰ τὸ
μαρτύριον αὐτῦ πολιορκίας τῆς Ἱερυσαλὴμ, ἣν δι' ὐδὲν ἕτερον αὐτοῖς
συμβῆναι, ἢ διὰ τὸ κατ' αὐτῦ τολμηθὲν ἄγος. ἀμέλει γέ τοι καὶ ὁ Ἰώ- 20

---

1. περὶ] περὶ τῦ *gh.* | 5. τότε πάλιν] τὸ ἔμπαλιν *Syncell.* | 10. γεγραμμένην — Jes. 3, 10. | 16. Ῥαχαβεὶμ *bcdefptVS*[a]*HB*, Ῥηχαβεὶμ *hk*, Ῥαχαεὶμ *Syncell.*, „Rechabin“ *R.* | 17. ἔκραζε] ἔκραξε *fgik Syncell.* | 18. γναφέων *cfgh Syncell. VH*[b], κναφέων *aeikNSS*[a]*HB.* cf. II, 1. p. 41, 17. | 19. ἀπεπίεζε *afikE*, ἀποπίεζε *bcd*, ἀποπιέζει *eh Syncell.*, ἀποπιέζεται *m* (a sec. m.), ἐπίεζε *N.* | 20. ἐπὶ τῷ τόπῳ παρὰ τῷ ναῷ *bcdfghN Syncell. RS*[a]*BH*[b], ἐν τῷ τόπῳ παρὰ τῷ ναῷ *ae*, ἐν τῷ τόπῳ (sine π. τ. ναῷ) *aSVH.* | 21. ἔτι] ἐπὶ *Syncell.* | 23. post πολιορκεῖ add. τὴν Ἰυδαίαν αἰχμαλωτίσας *aeSVH*, om. *bcdfghiksR Syncell. NV*[a]*S*[a]*BK* (de Ruf. p. 235) *H*b. | τῷ *cfgB*, τῷ γε *aeSVH*, γε τῷ *ik*, δὲ τῷ *h.* | 28. ἀμέλει γέ τοι καὶ ὁ *bcdfgS*[a]*B*, idem omisso καὶ *hik*, ὁ γῦν *aeSVH.*

σηπος οὐκ ἀπώκνησε καὶ τοῦτ᾽ ἐγγράφως ἐπιμαρτύρασθαι δι᾽ ὧν φησι λέξεων· „ταῦτα δὲ συμβέβηκεν Ἰουδαίοις κατ᾽ ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ δικαίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, ἐπειδήπερ δικαιότατον
21 „αὐτὸν ὄντα οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέκτειναν.“ ὁ δ᾽ αὐτὸς καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν εἰκοστῷ τῆς ἀρχαιολογίας δηλοῖ διὰ τούτων· „πέμπει δὲ Καῖσαρ Ἀλβῖνον εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἔπαρχον, Φήστου τὴν τελευτὴν πυθόμενος. ὁ δὲ „νεώτερος Ἄνανος, ὃν τὴν ἀρχιερωσύνην εἴπαμεν παρειληφέναι, θρασὺς „ἦν τὸν τρόπον καὶ τολμητὴς διαφερόντως, αἵρεσιν δὲ μετῄει τὴν Σαδδουκαίων, οἵπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους,
22 „καθὼς ἤδη δεδηλώκαμεν. ἅτε δὴ οὖν τοιοῦτος ὢν ὁ Ἄνανος, νομίσας „ἔχειν καιρὸν ἐπιτήδειον, διὰ τὸ τεθνάναι μὲν Φῆστον, Ἀλβῖνον δὲ ἔτι „κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπάρχειν, καθίζει συνέδριον κριτῶν, καὶ παραγαγὼν εἰς „αὐτὸ τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ λεγομένου, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, „καί τινας ἑτέρους, ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος παρέδωκε
23 „λευσθησομένους. ὅσοι δὲ ἐδόκουν ἐπιεικέστατοι τῶν κατὰ τὴν πόλιν εἶναι „καὶ τὰ περὶ τοὺς νόμους ἀκριβεῖς, βαρέως ἤνεγκαν ἐπὶ τούτῳ, καὶ πέμπουσι πρὸς τὸν βασιλέα κρύφα, παρακαλοῦντες αὐτὸν ἐπιστεῖλαι τῷ „Ἀνάνῳ, μηκέτι τοιαῦτα πράσσειν· μηδὲ γὰρ τὸ πρῶτον ὀρθῶς αὐτὸν „πεποιηκέναι. τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τὸν Ἀλβῖνον ὑπαντιάζουσιν ἀπὸ τῆς „Ἀλεξανδρείας ὁδοιποροῦντα, καὶ διδάσκουσιν, ὡς οὐκ ἐξὸν ἦν Ἀνάνῳ χωρὶς
24 „τῆς αὐτοῦ γνώμης καθίσαι συνέδριον. Ἀλβῖνος δὲ πεισθεὶς τοῖς λεγομένοις γράφει μετ᾽ ὀργῆς τῷ Ἀνάνῳ, λήψεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ δίκας ἀπειλῶν. καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Ἀγρίππας διὰ τοῦτο τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφελόμενος αὐτοῦ ἄρξαντος μῆνας τρεῖς, Ἰησοῦν τὸν τοῦ Δαμμαίου κατέστησεν.“ τοιαῦτα καὶ τὰ κατὰ Ἰάκωβον, οὗ ἡ πρώτη τῶν ὀνομαζομένων καθο-
25 λικῶν ἐπιστολῶν εἶναι λέγεται. ἰστέον δὲ ὡς νοθεύεται μέν, (οὐ πολλοὶ γοῦν τῶν παλαιῶν αὐτῆς ἐμνημόνευσαν, ὡς οὐδὲ τῆς λεγομένης Ἰούδα, μιᾶς καὶ αὐτῆς οὔσης τῶν ἑπτὰ λεγομένων καθολικῶν), ὅμως δὲ ἴσμεν καὶ ταύτας μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν πλείσταις δεδημοσιευμένας ἐκκλησίαις.

---

2. haec *ταῦτα — ἀπέκτειναν* in Josepho hodie non exstant, etsi ab Origene quoque ut Flaviana afferuntur. | 5. *δηλοῖ* — Antiq. XX, 9, 1. | 7. *εἴπαμεν cef*, *εἴπομεν aghikN Syncell. SVHB*, *ἔφαμεν Joseph.* | 23. *δὲ* om. *aeik Joseph. N Syncell. SSª.* | 24. *τρεῖς*] *δέκα h.* | *τοῦ Δαμμαίου*] *τοῦ Δαμναίου ikv Joseph. N*, *Ἰδαμμαίου* (om. *τοῦ*) *Syncell.* | 25. post *κατὰ* add. *τὸν aeNSVH*, om. *cfhikB.*

CAP. 24.

Ὡς μετὰ Μάρκον πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας Ἀννιανὸς κατέστη.
(Nic. H. E. II, 15.)

Νέρωνος δὲ ὄγδοον ἄγοντος τῆς βασιλείας ἔτος πρῶτος μετὰ Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παροικίας Ἀννιανὸς τὴν λειτουργίαν διαδέχεται.

CAP. 25.

Περὶ τοῦ κατὰ Νέρωνα διωγμοῦ, καθ᾽ ὃν ἐπὶ Ῥώμης Παῦλος καὶ Πέτρος τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας μαρτυρίοις κατεκοσμήθησαν.
(Nic. H. E. II, 34—37.)

Κραταιουμένης δὲ ἤδη τῷ Νέρωνι τῆς ἀρχῆς, εἰς ἀνοσίους ἐξοκείλας 1
ἐπιτηδεύσεις κατ᾽ αὐτῆς ὡπλίζετο τῆς εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσεβείας.
γράφειν μὲν οὖν οἷός τις οὗτος γεγένηται τὴν μοχθηρίαν, οὐ τῆς παρούσης 2
γένοιτ᾽ ἂν σχολῆς. πολλῶν γε μὴν τὰ κατ᾽ αὐτὸν ἀκριβεστάταις παραδεδωκότων διηγήσεσι, πάρεστιν ὅτῳ φίλον, ἐξ αὐτῶν τὴν σκαιότητα τῆς τἀνδρὸς ἐκτόπου καταθεωρῆσαι μανίας, καθ᾽ ἣν, οὐ μετὰ λογισμοῦ, μυρίων ὅσων ἀπωλείας διεξελθὼν ἐπὶ τοσαύτην ἤλασε μιαιφονίαν, ὡς μηδὲ τῶν οἰκειοτάτων τε καὶ φιλτάτων ἐπισχεῖν, μητέρα δὲ ὁμοίως καὶ ἀδελφοὺς καὶ γυναῖκα σὺν καὶ ἄλλοις μυρίοις τῷ γένει προσήκουσι τρόπον ἐχθρῶν
καὶ πολεμίων ποικίλαις θανάτων ἰδέαις διαχρήσασθαι. ἐνέδει δὲ ἄρα τοῖς 3
πᾶσι καὶ τοῦτ᾽ ἐπιγραφῆναι αὐτῷ, ὡς ἂν πρῶτος αὐτοκρατόρων τῆς εἰς
τὸ θεῖον εὐσεβείας πολέμιος ἀναδειχθείη. τοῦτο δὲ πάλιν ὁ Ῥωμαῖος Τερ- 4
τυλλιανὸς ὧδέ πως λέγων μνημονεύει· „ἐντύχετε τοῖς ὑπομνήμασιν ὑμῶν. „ἐκεῖ εὑρήσετε πρῶτον Νέρωνα τοῦτο τὸ δόγμα, ἡνίκα μάλιστα ἐν Ῥώμῃ „τὴν ἀνατολὴν πᾶσαν ὑποτάξας ὠμὸς ἦν εἰς πάντας, διώξαντα. τοιούτῳ „τῆς κολάσεως ἡμῶν ἀρχηγῷ καυχώμεθα. ὁ γὰρ εἰδὼς ἐκεῖνον νοῆσαι „δύναται, ὡς οὐκ ἄν, εἰ μὴ μέγα τι ἀγαθὸν ἦν, ὑπὸ Νέρωνος κατακρι-

---

5. post τὸν add. *ἀπόστολον καὶ aeSVH*, om. *bcdfghikvRS*ᵃ*BH*ᵇ. | *Ἀννιανὸς bcfgiR Hieron. VS*ᵃ*HK* (de Ruf. p. 234) *B*, *Ἀνιανὸς aehkNS*. | 6. post διαδέχεται add. *ἀνὴρ θεοφιλὴς ὢν καὶ τὰ πάντα θαυμάσιος aeSVH*, om. *bcdfghikRNS*ᵃ*BK* (de Ruf. p. 234) *H*ᵇ. | 18. *ἐπισχεῖν aefghipG*, *ἐπισχέσθαι n*, *ἀποσχέσθαι ci* (in marg.) *kSVHB*. | 22. *τοῦτο δὲ cfgN*, *τοῦτο aeik*, *τοῦτο h*. | 23. *λέγων* — Tertull. Apolog. 5. | *ἐντύχετε*] *ἐνετύχετε Syncell.* (p. 644 Dind.) | 24. *ἐκεῖ — διώξαντα*] „illic reperietis, primum Neronem in hanc sectam tum maxime Romae orientem caesariano gladio ferocisse“ Tertull. | 27. *ὡς* om. *Syncell.* | post *κατακριθῆναι* add. *εἶχε i* (a sec. m.) *NV*ᵃ, „qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi grande aliquod bonum a Nerone damnatum“ Tertull.

5 „θῆναι.“ ταύτῃ γοῦν οὗτος θεομάχος ἐν τοῖς μάλιστα πρῶτος ἀνακηρυχθεὶς ἐπὶ τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπήρθη σφαγάς. Παῦλος δὴ οὖν ἐπ᾽ αὐτῆς Ῥώμης τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι, καὶ Πέτρος ὡσαύτως ἀνασκολοπισθῆναι κατ᾽ αὐτὸν ἱστοροῦνται. καὶ πιστοῦταί γε τὴν ἱστορίαν ἡ Πέτρου καὶ Παύλου εἰς δεῦρο κρατήσασα ἐπὶ τῶν αὐτόθι κοιμητηρίων
6 πρόσρησις. οὐδὲν δ᾽ ἧττον καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, Γάϊος ὀνόματι, κατὰ Ζεφυρῖνον Ῥωμαίων γεγονὼς ἐπίσκοπον· ὃς δὴ Πρόκλῳ τῆς κατὰ Φρύγας προϊσταμένῳ γνώμης ἐγγράφως διαλεχθεὶς αὐτὰ δὴ ταῦτα περὶ τῶν τόπων, ἔνθα τῶν εἰρημένων ἀποστόλων τὰ ἱερὰ σκηνώματα κατα-
7 τέθειται, φησίν· „ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι. ἐὰν „γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανὸν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ὠστίαν,
8 „εὑρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἱδρυσαμένων τὴν ἐκκλησίαν.“ ὡς δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν ἄμφω καιρὸν ἐμαρτύρησαν, Κορινθίων ἐπίσκοπος Διονύσιος ἐγγράφως Ῥωμαίοις ὁμιλῶν ὧδέ πως παρίστησιν· „ταῦτα καὶ „ὑμεῖς διὰ τῆς τοσαύτης νουθεσίας τὴν ἀπὸ Πέτρου καὶ Παύλου φυτείαν „γενηθεῖσαν Ῥωμαίων τε καὶ Κορινθίων συνεκεράσατε. καὶ γὰρ ἄμφω „καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν· „ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ „τὸν αὐτὸν καιρόν.“ καὶ ταῦτα δὲ, ὡς ἂν ἔτι μᾶλλον πιστωθείη τὰ τῆς ἱστορίας.

CAP. 26.

Ὡς μυρίοις κακοῖς περιηλάθησαν Ἰουδαῖοι, καὶ ὡς τὸν ὕστατον πρὸς Ῥωμαίους ἤραντο πόλεμον.

(Nic. H. E. III, 5.)

1 Αὖθις δ᾽ ὁ Ἰώσηπος πλεῖστα ὅσα περὶ τῆς τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος καταλαβούσης διελθὼν συμφορᾶς δηλοῖ κατὰ λέξιν, ἐπὶ πλείστοις ἄλλοις μυρίους ὅσους τῶν παρὰ Ἰουδαίοις τετιμημένων μάστιξιν αἰκισθέντας ἐν

---

4. κατ᾽ αὐτὸν] κατὰ ταὐτὸν *gikN.* | 6. post πρόσρησις add. ταῦτα μὲν οὗτος *bc* (in marg.) *dfgikv*, ὁ μὲν δὴ Τερτυλλιανὸς ταῦτα *N*, om. *aceh.* | ὀνόματι *cfik*, ὄνομα *aeghNE.* | 9. κατατέθειται] ἐναπόκειται *h.* | 11. γὰρ om. *h.* | Βατικανὸν *ghNE*, „Vaticanum“ *R*, Βασικανὸν *abcdefik Syncell.* (p. 645). | ἢ om. *Syncell.* mendose. | Ὠστίαν *ehikVHB*, Ὡστίαν *S*, Ὀστίαν *bcS*ᵃ, Ὁστίαν *ad*, Ὀστηνσίαν *N*, Ὀστείαν *Syncell.* (p. 645). | 14. πως om. *aeghN.* | ταῦτα] ταύτῃ conj. *V*ᵃ: frustra: cf. Rostii gr. gr. §. 104. not. 7. Stallb. ad Plat. Symp. p. 174, a. | 16. γενηθεῖσαν] γεννηθεῖσαν *S Sync.* | 17. φυτεύσαντες] φοιτήσαντες *Syncell.* | ὁμοίως ἐδίδαξαν om. *H* tacite. | 18. post Ἰταλίαν add. ὄντες *h.* | 25. δ᾽ add. *aehikRNE*, om. *bcdfg*, qui sic distinguunt: καὶ ταῦτα δὲ, ὡς ἂν — ἱστορίας, αὖθις ὁ κτλ. | 26. δηλοῖ — Bell. Jud. II, 14, 9.

αὐτῇ τῇ Ἱερȣσαλὴμ ἀνασταυρωθῆναι ὑπὸ Φλώρȣ. τȣ͂τον δὲ εἶναι τῆς
Ἰȣδαίας ἐπίτροπον, ὁπηνίκα τὴν ἀρχὴν ἀναῤῥιπισθῆναι τȣ͂ πολέμȣ, ἔτȣς
δωδεκάτȣ τῆς Νέρωνος ἡγεμονίας, συνέβη. εἶτα δὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν 2
Συρίαν ἐπὶ τῇ τῶν Ἰȣδαίων ἀποστάσει δεινήν φησι κατειληφέναι ταραχὴν,
πανταχόσε τῶν ἀπὸ τȣ͂ ἔθνȣς πρὸς τῶν κατὰ πόλιν ἐνοίκων ὡσὰν πολεμίων ἀνηλεῶς πορθȣμένων, ὥστε ὁρᾶν τὰς πόλεις μεστὰς ἀτάφων σωμάτων, καὶ νεκρȣ̀ς ἅμα νηπίοις γέροντας ἐῤῥιμμένȣς, γύναιά τε μηδὲ τῆς ἐπ' αἰδῷ σκέπης μετειληφότα, καὶ πᾶσαν μὲν τὴν ἐπάρχιον μεστὴν ἀδιηγήτων συμφορῶν, μείζονα δὲ τῶν ἑκάστοτε τολμωμένων τὴν ἐπὶ τοῖς ἀπειλȣμένοις ἀνάτασιν. ταῦτα κατὰ λέξιν ὁ Ἰώσηπος. καὶ τὰ μὲν κατὰ Ἰȣδαίȣς ἐν τȣ́τοις ἦν.

Τέλος τȣ͂ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγȣ β'.

---

4. φησι — Bell. Jud. II, 18, 2. | 5. ὡσὰν] τρόπῳ *ghi* (a sec. m.) *kN.* | 6. ἀτάφων] τάφων *aeS.* | 7. τε *aegh Joseph. E,* δὲ *cfikN.* | 8. ἐπάρχιον] ἐπαρχίαν *ik Joseph. N.* | 10. ἀνάτασιν *abcsVHS*ᵃ *BK* (de Ruf. p. 256.), ἀνάστασιν *eghi* (a pr. m.) *kS,* ἀναστάτωσιν *dfi* (a sec. m.) *N,* ἀνάστασιν vel μετάστασιν *Josephi. codd.,* „metus et formido" *R.*

ΕΥΣΕΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος γ'.

CAP. 1.

Ὅποι γῆς ἐκήρυξαν τὸν Χριστὸν οἱ ἀπόστολοι.
(Nic. H. E. II, 39—44. III, 1.)

1 Τὰ μὲν δὴ κατὰ Ἰουδαίους ἐν τούτοις ἦν. τῶν δὲ ἱερῶν τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν ἀποστόλων τε καὶ μαθητῶν ἐφ' ἅπασαν κατασπαρέντων τὴν οἰκου-
μένην, Θωμᾶς μέν, ὡς ἡ παράδοσις περιέχει, τὴν Παρθίαν εἴληχεν, Ἀν-
δρέας δὲ τὴν Σκυθίαν, Ἰωάννης τὴν Ἀσίαν, πρὸς οὓς καὶ διατρίψας ἐν
2 Ἐφέσῳ τελευτᾷ. Πέτρος δὲ ἐν Πόντῳ καὶ Γαλατίᾳ καὶ Βιθυνίᾳ Καπ-
παδοκίᾳ τε καὶ Ἀσίᾳ κεκηρυχέναι τοῖς ἐν διασπορᾷ Ἰουδαίοις ἔοικεν· ὃς
καὶ ἐπὶ τέλει ἐν Ῥώμῃ γενόμενος ἀνεσκολοπίσθη κατὰ κεφαλῆς, οὕτως
3 αὐτὸς ἀξιώσας παθεῖν. τί δεῖ περὶ Παύλου λέγειν, ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι
τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκότος τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὕστερον ἐν τῇ
Ῥώμῃ ἐπὶ Νέρωνος μεμαρτυρηκότος; ταῦτα Ὠριγένει κατὰ λέξιν ἐν τρίτῳ
τόμῳ τῶν εἰς τὴν γένεσιν ἐξηγητικῶν εἴρηται.

CAP. 2.

Τίς πρῶτος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προέστη.
(Nic. H. E. III, 2.)

1 Τῆς δὲ Ῥωμαίων ἐκκλησίας μετὰ τὴν Παύλου καὶ Πέτρου μαρτυρίαν πρῶτος κληροῦται τὴν ἐπισκοπὴν Λῖνος. μνημονεύει τούτου Τιμοθέῳ γράφων ἀπὸ Ῥώμης ὁ Παῦλος, κατὰ τὴν ἐπὶ τέλει τῆς ἐπιστολῆς πρόσρησιν.

---

12. *τελευτᾷ*] *ἐτελεύτα eh.* | 13. *ἐν διασπορᾷ bcdfghv VS*a*HB*, *ἐκ διασπορᾶς eikS*, *ἐν διασπορᾶς a.* Cf. 76, 10. | 18. post *ἐξηγητικῶν* add. *σαφῶς aeSS*a*H*, om. ceteri. | *εἴρηται* — fragmentum hoc Origenis servavit unus Eusebius: cf. Orig. Opp. ed. Delarue Tom. II. p. 24. | 24. post *πρόσρησιν* add. *ἀσπάζεταί σε, λέγων, Εὔβουλος καὶ Πούδης καὶ Λῖνος καὶ Κλαυδία* (2 Tim. 4, 21.) *aeSVH*, om. *bcdfhikNS*a*B*.

CAP. 3.

Περὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποστόλων.

(Nic. H. E. II, 45. 46.)

Πέτρου μὲν οὖν ἐπιστολὴ μία ἡ λεγομένη αὐτοῦ προτέρα ἀνωμολό- 1
γηται· ταύτῃ δὲ καὶ οἱ πάλαι πρεσβύτεροι ὡς ἀναμφιλέκτῳ ἐν τοῖς σφῶν
αὐτῶν κατακέχρηνται συγγράμμασι. τὴν δὲ φερομένην αὐτοῦ δευτέραν οὐκ
ἐνδιάθηκον μὲν εἶναι παρειλήφαμεν. ὅμως δὲ πολλοῖς χρήσιμος φανεῖσα
μετὰ τῶν ἄλλων ἐσπουδάσθη γραφῶν. τό γε μὴν τῶν ἐπικεκλημένων αὐτοῦ 2
πράξεων, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ὠνομασμένον εὐαγγέλιον, τό τε λεγόμενον
αὐτοῦ κήρυγμα, καὶ τὴν καλουμένην ἀποκάλυψιν οὐδ' ὅλως ἐν καθολικαῖς
ἴσμεν παραδεδομένα, ὅτι μήτε ἀρχαίων μήτε τῶν καθ' ἡμᾶς τις ἐκκλη-
σιαστικὸς συγγραφεὺς ταῖς ἐξ αὐτῶν συνεχρήσατο μαρτυρίαις. προϊούσης 3
δὲ τῆς ἱστορίας προὔργου ποιήσομαι, σὺν ταῖς διαδοχαῖς ὑποσημήνασθαι,
τίνες τῶν κατὰ χρόνους ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ὁποίαις κέχρηνται τῶν
ἀντιλεγομένων, τίνα τε περὶ τῶν ἐνδιαθήκων καὶ ὁμολογουμένων γραφῶν,
καὶ ὅσα περὶ τῶν μὴ τοιούτων αὐτοῖς εἴρηται. ἀλλὰ τὰ μὲν ὀνομαζό- 4
μενα Πέτρου, ὧν μόνην μίαν γνησίαν ἔγνων ἐπιστολὴν καὶ παρὰ τοῖς πά-
λαι πρεσβυτέροις ὡμολογημένην, τοσαῦτα. τοῦ δὲ Παύλου πρόδηλοι καὶ 5
σαφεῖς αἱ δεκατέσσαρες. ὅτι γε μήν τινες ἠθετήκασι τὴν πρὸς Ἑβραίους,
πρὸς τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ὡς μὴ Παύλου οὖσαν αὐτὴν ἀντιλέγεσθαι
φήσαντες, οὐ δίκαιον ἀγνοεῖν. καὶ τὰ περὶ ταύτης δὲ τοῖς πρὸ ἡμῶν
εἰρημένα κατὰ καιρὸν παραθήσομαι. οὐδὲ μὴν τὰς λεγομένας αὐτοῦ πράξεις
ἐν ἀναμφιλέκτοις παρείληφα. ἐπεὶ δὲ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἐν ταῖς ἐπὶ τέλει 6
προσρήσεσι τῆς πρὸς Ῥωμαίους μνήμην πεποίηται μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
Ἑρμᾶ, οὗ φασὶν ὑπάρχειν τὸ τοῦ ποιμένος βιβλίον, ἰστέον ὡς καὶ τοῦτο
πρὸς μέν τινων ἀντιλέλεκται, δι' οὓς οὐκ ἂν ἐν ὁμολογουμένοις τεθείη, ὑφ'
ἑτέρων δὲ ἀναγκαιότατον οἷς μάλιστα δεῖ στοιχειώσεως εἰσαγωγικῆς κέ-
κριται. ὅθεν ἤδη καὶ ἐν ἐκκλησίαις ἴσμεν αὐτὸ δεδημοσιευμένον, καὶ τῶν
παλαιοτάτων δὲ συγγραφέων κεχρημένους τινὰς αὐτῷ κατείληφα. ταῦτα 7
εἰς παράστασιν τῶν τε ἀναντιῤῥήτων καὶ τῶν μὴ παρὰ πᾶσιν ὁμολογου-
μένων θείων γραμμάτων εἰρήσθω.

---

6. *αὐτοῦ* om. *aehS.* | 10. *καλουμένην*] *λεγομένην cik.* | *καθολικαῖς cf*, *καθολικοῖς* volgo. | 17. *μόνην μίαν γνησίαν ἔγνων cfB*, *μόν. γν. ἔγνων* superscripto *μίαν e*, *μόνην γν. μίαν ἔγνων ik*, *μίαν μόνην ἔγνων γνησίαν aSS*[a], *μίαν μόνην γν. ἔγνων hVH.* | 18. *ὠμολογημένην bcd*, *ὁμολογημένην f*, *ὁμολογουμένην aeghikE.* | 19. post *δεκατέσσ.* add. *ἐπιστολαὶ h.* | 23. *παρείληφα acegi* (a pr. m.) *E*, *παρειλήφαμεν fhi* (a sec. m.) *k.* | 24. *πεποίηται* — Rom. 16, 14. | 29. *παλαιοτάτων*] *παλαιτάτων efik.*

CAP. 4.

Περὶ τῆς πρώτης τῶν ἀποστόλων διαδοχῆς.

(Nic. H. E. III, 1. 2.)

1 Ὅτι μὲν οὖν τοῖς ἐξ ἐθνῶν κηρύσσων ὁ Παῦλος τοὺς ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ
καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ τῶν ἐκκλησιῶν καταβέβληται θεμελίους,
δῆλον ἐκ τῶν αὐτοῦ γένοιτ' ἂν φωνῶν, καὶ ἀφ' ὧν ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς
2 πράξεσιν ἱστόρησεν. καὶ ἐκ τῶν Πέτρου δὲ λέξεων, ἐν ὁπόσαις καὶ οὗτος
ἐπαρχίαις τοὺς ἐκ περιτομῆς τὸν Χριστὸν εὐαγγελιζόμενος τὸν τῆς καινῆς
διαθήκης παρεδίδου λόγον, σαφὲς ἂν εἴη ἀφ' ἧς εἰρήκαμεν ὁμολογουμένης
αὐτοῦ ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ τοῖς ἐξ Ἑβραίων οὖσιν ἐν διασπορᾷ Πόντου καὶ
3 Γαλατίας Καππαδοκίας τε καὶ Ἀσίας καὶ Βιθυνίας γράφει. ὅσοι δὲ
τούτων καὶ τίνες γνήσιοι ζηλωταὶ γεγονότες τὰς πρὸς αὐτῶν ἱδρυθείσας
ἱκανοὶ ποιμαίνειν ἐδοκιμάσθησαν ἐκκλησίας, οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν, μὴ ὅτι γε
4 ὅσους ἄν τις ἐκ τῶν Παύλου φωνῶν ἀναλέξοιτο. τούτου γὰρ οὖν μυρίοι
συνεργοὶ καὶ ὡς αὐτὸς ὠνόμασε συστρατιῶται γεγόνασιν, ὧν οἱ πλείους
ἀλήστου πρὸς αὐτοῦ μνήμης ἠξίωνται, διηνεκῆ τὴν περὶ αὐτῶν μαρτυρίαν
ταῖς ἰδίαις ἐπιστολαῖς ἐγκαταλέξαντος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν
ταῖς Πράξεσι τοὺς γνωρίμους αὐτοῦ καταλέγων ἐξ ὀνόματος αὐτῶν μνημο-
5 νεύει. Τιμόθεός γε μὴν τῆς ἐν Ἐφέσῳ παροικίας ἱστορεῖται πρῶτος τὴν
6 ἐπισκοπὴν εἰληχέναι, ὡς καὶ Τίτος τῶν ἐπὶ Κρήτης ἐκκλησιῶν. Λουκᾶς
δὲ τὸ μὲν γένος ὢν τῶν ἀπ' Ἀντιοχείας, τὴν ἐπιστήμην δὲ ἰατρός, τὰ
πλεῖστα συγγεγονὼς τῷ Παύλῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς δὲ οὐ παρέργως τῶν
ἀποστόλων ὡμιληκώς, ἧς ἀπὸ τούτων προσεκτήσατο ψυχῶν θεραπευτικῆς
ἐν δυσὶν ἡμῖν ὑποδείγματα θεοπνεύστοις καταλέλοιπε βιβλίοις, τῷ τε
εὐαγγελίῳ, ὃ καὶ χαράξαι μαρτύρεται, καθὰ παρέδοντο αὐτῷ οἱ ἀπαρχῆς
αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, οἷς καί φησιν ἐπάνωθεν ἅπασι
παρηκολουθηκέναι, καὶ ταῖς τῶν ἀποστόλων πράξεσιν, ἃς οὐκέτι δι' ἀκοῆς,
7 ὀφθαλμοῖς δὲ αὐτοῖς παραλαβὼν συνετάξατο. φασὶ δὲ ὡς ἄρα τοῦ κατ'
αὐτὸν εὐαγγελίου μνημονεύειν ὁ Παῦλος εἴωθεν, ὁπηνίκα ὡς περὶ ἰδίου
8 τινὸς εὐαγγελίου γράφων ἔλεγε „κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου.“ τῶν δὲ λοιπῶν
ἀκολούθων τοῦ Παύλου Κρίσκης μὲν ἐπὶ τὰς Γαλλίας στειλάμενος ὑπ' αὐτοῦ

---

4. τοὺς] τοῖς *ik*, om. *h*. | 5. καὶ κύκλῳ om. *h*. | καταβέβληται] καταβέβλητο *chik*. | 7. λέξεων — 1 Petr. 1, 1. | 8. τοὺς] τοῖς *gi* (a sec. m.) *kmnv*. | 10. ἐν ᾗ *bcdfgikRS*^{a}*B*, ἣν *ahSVH*, ἧ (sic) *e*. | 11. Καππ. τε] καὶ Καππ. τε *cf*. | 21. ἐπιστ. δὲ *cfghikB*, δὲ ἐπιστ. *aeSVH*. | 25. μαρτυρεῖται *h*. | 26. φησιν — Luc. 1, 3. | ἐπάνωθεν *aefhE*, ἔτ' ἄνωθεν *c*, ἔτ' ἄνωθεν καὶ *ik*. | 28. αὐτοῖς add. *cfgtVS*^{a}*HB*, om. *aehikS*. | 30. ἔλεγε — Rom. 2, 16. 2 Tim. 2, 8. | 31. ἐπὶ τὰς Γαλλίας] εἰς Γαλλίαν *h*, ἐπὶ τὴν Γαλατίαν *v*.

μαρτυρεῖται, Λῖνος δὲ, οὗ μέμνηται συνόντος ἐπὶ Ῥώμης αὐτῷ κατὰ τὴν
δευτέραν πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴν, πρῶτος μετὰ Πέτρον τῆς Ῥωμαίων
ἐκκλησίας τὴν ἐπισκοπὴν ἤδη πρότερον κληρωθεὶς δεδήλωται. ἀλλὰ καὶ 9
ὁ Κλήμης τῆς Ῥωμαίων καὶ αὐτὸς ἐκκλησίας τρίτος ἐπίσκοπος κατα-
στὰς Παύλȣ συνεργὸς καὶ συναθλητὴς γεγονέναι πρὸς αὐτȣ̃ μαρτυρεῖται.
ἐπὶ τȣ́τοις καὶ τὸν Ἀρευπαγίτην ἐκεῖνον, Διονύσιος ὄνομα αὐτῷ, (ὃν ἐν 10
Πράξεσι μετὰ τὴν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ πρὸς Ἀθηναίȣς Παύλȣ δημηγορίαν
πρῶτον πιστεῦσαι ἀνέγραψεν ὁ Λȣκᾶς) τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκκλησίας πρῶ-
τον ἐπίσκοπον ἀρχαίων τις ἕτερος Διονύσιος τῆς Κορινθίων παροικίας
ποιμὴν ἱστορεῖ γεγονέναι. ἀλλὰ γὰρ ὁδῷ προβαίνȣσιν ἐπὶ καιρȣ̃ τὰ τῆς 11
κατὰ χρόνȣς τῶν ἀποστόλων διαδοχῆς ἡμῖν εἰρήσεται. νῦν δὲ ἐπὶ τὰ
ἑξῆς ἴωμεν τῆς ἱστορίας.

CAP. 5.

Περὶ τῆς μετὰ τὸν Χριστὸν ὑστάτης Ἰουδαίων πολιορκίας.
(Nic. H. E. III, 3—8.)

Μετὰ Νέρωνα δέκα πρὸς τρισὶν ἔτεσι τὴν ἀρχὴν ἐπικρατήσαντα 1
τῶν ἀμφὶ Γάλβαν καὶ Ὄθωνα ἐνιαυτὸν ἐπὶ μησὶν ἓξ διαγενομένων, Οὐε-
σπασιανὸς, ταῖς κατὰ Ἰȣδαίων παρατάξεσι λαμπρυνόμενος, βασιλεὺς ἐπ᾽
αὐτῆς ἀναδείκνυται τῆς Ἰȣδαίας, αὐτοκράτωρ πρὸς τῶν αὐτόθι στρα-
τοπέδων ἀναγορευθείς. τὴν ἐπὶ Ῥώμης ȣ̃ν αὐτίκα στειλάμενος Τίτῳ τῷ
παιδὶ τὸν κατὰ Ἰȣδαίων ἐγχειρίζει πόλεμον. μετά γε μὴν τὴν τȣ̃ σω- 2
τῆρος ἡμῶν ἀνάληψιν Ἰȣδαίων πρὸς τῷ κατ᾽ αὐτȣ̃ τολμήματι ἤδη καὶ
κατὰ τῶν ἀποστόλων αὐτȣ̃ πλείστας ὅσας ἐπιβȣλὰς μεμηχανημένων, πρώτȣ
τε Στεφάνȣ λίθοις ὑπ᾽ αὐτῶν ἀνῃρημένȣ, εἶτα δὲ μετ᾽ αὐτὸν Ἰακώβȣ,
ὃς ἦν Ζεβεδαίȣ μὲν παῖς, ἀδελφὸς δὲ Ἰωάννȣ, τὴν κεφαλὴν ἀποτμη-
θέντος, ἐπὶ πᾶσί τε Ἰακώβȣ, τȣ̃ τὸν αὐτόθι τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον πρώτȣ
μετὰ τὴν τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν ἀνάληψιν κεκληρωμένȣ, τὸν προδηλωθέντα
τρόπον μεταλλάξαντος, τῶν τε λοιπῶν ἀποστόλων μυρία εἰς θάνατον
ἐπιβεβȣλευμένων, καὶ τῆς μὲν Ἰȣδαίας γῆς ἀπεληλαμένων, ἐπὶ δὲ τῇ τȣ̃
κηρύγματος διδασκαλίᾳ τὴν εἰς σύμπαντα τὰ ἔθνη στειλαμένων πορείαν
σὺν δυνάμει τȣ̃ Χριστȣ̃ φήσαντος αὐτοῖς „πορευθέντες μαθητεύσατε

1. *μαρτυρεῖται* — 2 Tim. 4, 10. | 2. *Πέτρον*] *Πέτρȣ h.* | 4. *τρίτος*] *δεύ-τερος h.* | 5. *μαρτυρεῖται* — Philipp. 4, 3. | 6. *Ἀρεοπαγίτην ce*, *Ἀρεωπαγίτην* ceteri. cf. Lob. Phryn. p. 697. | 8. *ἀνέγραψεν* — Act. 17, 34. | *τῆς — ἐκκλησίας aeghSVH*, *ταῖς — ἐκκλησίαις cfi* (a pr. m.) *kB.* | 10. *ἱστ. γεγ.*] *γεγ. ἱστορεῖ aegSS*ᵃ, *ἱστορεῖται γεγ. ik* (a pr. m.), *γεγονέναι ἱστορεῖται h.* | 20. *τῷ* add. *acfikB*, om. *eghS*ᵃ. | 21. *ἐγχειρίζει*] *ἐγχειρίζεται cf.* | 31. *φήσαντος* — Matth. 28, 19.

3 πάντα τὰ ἔθνη ἐν τῷ ὀνόματί μου,“ οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς ἐν
Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας κατά τινα χρησμὸν τοῖς αὐτόθι δοκίμοις δι᾽ ἀπο-
καλύψεως δοθέντα πρὸ τοῦ πολέμου μεταναστῆναι τῆς πόλεως καί τινα
τῆς Περαίας πόλιν οἰκεῖν κεκελευσμένου, Πέλλαν αὐτὴν ὀνομάζουσιν, ἐν ᾗ
τῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότων ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ μετῳκισμένων, ὡσὰν
παντελῶς ἐπιλελοιπότων ἁγίων ἀνδρῶν αὐτήν τε τὴν Ἰουδαίων βασιλικὴν
μητρόπολιν καὶ σύμπασαν τὴν Ἰουδαίαν γῆν, ἡ ἐκ θεοῦ δίκη λοιπὸν αὐτοὺς
ἅτε τοσαῦτα εἴς τε τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ παρηνομηκότας
μετῄει, τῶν ἀσεβῶν ἄρδην τὴν γενεὰν ταύτην ἐκείνην ἐξ ἀνθρώπων ἀφα-
4 νίζουσα. ὅσα μὲν οὖν τηνικάδε κατὰ πάντα τόπον ὅλῳ τῷ ἔθνει συνεῤῥύη
κακά, ὅπως τε αὖ μάλιστα οἱ τῆς Ἰουδαίας οἰκήτορες εἰς ἔσχατον περιη-
λάθησαν συμφορῶν, ὁπόσαι τε μυριάδες ἡβηδὸν γυναιξὶν ἅμα καὶ παισὶ
ξίφει καὶ λιμῷ καὶ μυρίοις ἄλλοις εἴδεσι περιπεπτώκασι θανάτου, πόλεών
τε Ἰουδαϊκῶν ὅσαι τε καὶ οἷαι γεγόνασι πολιορκίαι, ἀλλὰ καὶ ὁπόσα οἱ
ἐπ᾽ αὐτὴν Ἱερουσαλὴμ ὡσὰν ἐπὶ μητρόπολιν ὀχυρωτάτην καταπεφευγότες
δεινὰ καὶ πέρα δεινῶν ἑωράκασι, τοῦ τε παντὸς πολέμου τὸν τρόπον, καὶ
τῶν ἐν τούτῳ γεγενημένων ἐν μέρει ἕκαστα, καὶ ὡς ἐπὶ τέλει τὸ πρὸς τῶν
προφητῶν ἀνηγορευμένον βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐν αὐτῷ κατέστη τῷ
πάλαι τοῦ θεοῦ περιβοήτῳ νεῷ, παντελῆ φθορὰν καὶ ἀφανισμὸν ἔσχατον
τὸν διὰ πυρὸς ὑπομείναντι, πάρεστιν ὅτῳ φίλον ἐπ᾽ ἀκριβὲς ἐκ τῆς τῷ
5 Ἰωσήπῳ γραφείσης ἀναλέξασθαι ἱστορίας. ὡς δὲ αὐτὸς οὗτος τῶν ἀθροι-
σθέντων ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἁπάσης ἐν ἡμέραις τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς
ὥσπερ ἐν εἱρκτῇ ῥήμασιν αὐτοῖς ἀποκλεισθῆναι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀμφὶ
6 τριακοσίας μυριάδας τὸ πλῆθος ἱστορεῖ, ἀναγκαῖον ὑποσημήνασθαι. χρῆν
οὖν, ἐν αἷς ἡμέραις τὸν πάντων σωτῆρα καὶ εὐεργέτην τὸν Χριστὸν τοῦ
θεοῦ τὰ κατὰ τὸ πάθος διατέθεινται, ταῖς αὐταῖς ὥσπερ ἐν εἱρκτῇ κα-
τακλεισθέντας τὸν μετελθόντα αὐτοὺς ὄλεθρον πρὸς τῆς θείας δίκης κατα-
7 δέξασθαι. παρελθὼν δὴ τὰ τῶν ἐν μέρει συμβεβηκότων αὐτοῖς ὅσα διὰ
ξίφους καὶ ἄλλῳ τρόπῳ κατ᾽ αὐτῶν ἐγκεχείρισται, μόνας τὰς διὰ τοῦ λιμοῦ

1. ἐν] ἐπὶ *h*. | 3. δοθέντα *cfgVH*, ἐκδοθέντα *aehikSS*ᵃ*B*. | 4. κεκελευσμένου *aefiE*, κεκελευσμένους *cghk*. | 8. παρηνομηκότας] de forma grammatica cf. Krüg. gr. gr. §. 28, 14, 8. Popp. ad Thucyd. III, 67. | 9. ταύτην *cfgB*, αὐτὴν *aehik SVH*. | 13. εἴδεσι περιπτ. *cfgik B*, εἴδεσι πεπτώκασι *e*, περιπεπτ. εἴδεσι *hVS*ᵃ*H*, πεπτώκασιν εἴδεσι *aS*. | 15. αὐτὴν *cik*, αὐτὴν τὴν volgo. | 21. γραφείσης om. *h*. | 23. verba ῥήμασιν αὐτοῖς post ἀναγκαῖον posuit *S* de conjectura, scripsitque ἀναγκαῖον δὲ ῥήμασιν αὐτοῖς κτλ. | 24. χρῆν οὖν *cfi* (a pr. m.) *kVS*ᵃ*HB*, χρῆν δ᾽ οὖν *aehS*, ἐχρῆν γὰρ *i* (a sec. m.) *N*. | 25. τὸν Χριστὸν *cfgB*, Χριστόν τε *aeik SS*ᵃ, Χριστὸν τὸν *h*, τὸν Χριστὸν τὸν *VH*. | 29. post ἄλλῳ add. τῷ *agSVH*, om. ceteri. | ἐγκεχείρισται *cfg*, ἐγκεχείρηται volgo.

ἀναγκαῖον ἡγῦμαι συμφορὰς παραθέσθαι, ὡς ἂν ἐκ μέρυς ἔχοιεν οἱ τῇδε τῇ γραφῇ ἐντυγχάνοντες εἰδέναι, ὅπως αὐτὺς τῆς εἰς τὸν Χριστὸν τῦ θεῦ παρανομίας ὐκ εἰς μακρὸν ἡ ἐκ θεῦ μετῆλθε τιμωρία.

CAP. 6.

Περὶ τοῦ πιέσαντος αὐτοὺς λιμοῦ.

(Nic. H. E. III, 6.)

Φέρε δὴ ὖν τῶν ἱστοριῶν τὴν πέμπτην τῦ Ἰωσήπυ μετὰ χεῖρας αὖθις 1
ἀναλαβὼν τῶν τότε πραχθέντων δίελθε τὴν τραγῳδίαν· „τοῖς γε μὴν εὐ-
„πόροις,“ φησί, „καὶ τὸ μένειν πρὸς ἀπωλείας ἴσον ἦν. προφάσει γὰρ
„αὐτομολίας ἀνῃρεῖτό τις διὰ τὴν ὐσίαν. τῷ λιμῷ δὲ ἡ ἀπόνοια τῶν στα-
„σιαστῶν συνήκμαζε, καὶ καθημέραν ἀμφότερα προσεξεκάετο τὰ δεινά.
„φανερὸς μέν γε ὐδαμῦ σῖτος ἦν, ἐπεισπηδῶντες δὲ διηρεύνων τὰς οἰκίας, 2
„ἔπειθ᾽ εὑρόντες μὲν ὡς ἀρνησαμένυς ᾐκίζοντο, μὴ εὑρόντες δὲ ὡς ἐπιμε-
„λέστερον κρύψαντας ἐβασάνιζον. τεκμήριον δὲ τῦ τ᾽ ἔχειν καὶ μὴ τὰ σώ-
„ματα τῶν ἀθλίων ἦν, ὧν οἱ μὲν ἔτι συνεστῶτες εὐπορεῖν τροφῆς ἐδόκυν,
„οἱ τηκόμενοι δὲ ἤδη παρωδεύοντο, καὶ κτείνειν ἄλογον ἐδόκει τὺς ὑπ᾽ ἐν-
„δείας τεθνηξομένυς αὐτίκα. πολλοὶ δὲ λάθρα τὰς κτήσεις ἑνὸς ἀντικα- 3
„τηλλάξαντο μέτρυ, πυρῶν μὲν, εἰ πλυσιώτεροι τυγχάνοιεν ὄντες, οἱ δὲ
„πενέστεροι κριθῆς. ἔπειτα κατακλείοντες ἑαυτὺς εἰς τὰ μυχαίτατα τῶν
„οἰκιῶν, τινὲς μὲν ὑπ᾽ ἄκρας ἐνδείας ἀνέργαστον τὸν σῖτον ἤσθιον, οἱ δὲ
„ἔπεσσον, ὡς ἥ τε ἀνάγκη καὶ τὸ δέος παρῄνει. καὶ τράπεζα μὲν ὐδαμῦ 4
„παρετίθετο, τῦ δὲ πυρὸς ἀφέλκοντες ἔτ᾽ ὠμὰ τὰ σιτία διήρπαζον. ἐλεεινὴ
„δ᾽ ἦν ἡ τροφὴ καὶ δακρύων ἄξιος ἡ θέα, τῶν μὲν δυνατωτέρων πλεονε-
„κτύντων, τῶν δὲ ἀσθενῶν ὀδυρομένων. πάντων μὲν δὴ παθῶν ὑπερίστα- 5
„ται λιμός, ὐδὲν δ᾽ ὕτως ἀπόλλυσιν ὡς αἰδώς. τὸ γὰρ ἄλλως ἐντροπῆς
„ἄξιον ἐν τύτῳ καταφρονεῖται. γυναῖκες γῦν ἀνδρῶν, καὶ παῖδες πα-
„τέρων, καὶ τὸ οἰκτρότατον, μητέρες νηπίων ἐξήρπαζον ἐξ αὐτῶν τῶν
„στομάτων τὰς τροφάς. καὶ τῶν φιλτάτων ἐν χερσὶ μαραινομένων ὐκ
„ἦν φειδὼ τὺς τῦ ζῆν ἀφελέσθαι σταλαγμύς. τοιαῦτα δὲ ἐσθίοντες ὅμως 6
„οὐ διελάνθανον. πανταχῦ δ᾽ ὖν ἐφίσταντο οἱ στασιασταὶ καὶ τύτων

---

9. φησί — Bell. Jud. V, 10, 2. | 12. γε *acefghSVHB*, γὰρ *i* (a sec. m.) *kvN Joseph. S*a *Z.* | 15. ἦν add. *cfivVH*, om. *aeghk* (teste Gronov.) *N Joseph. S*S*a B.* | 17. ἀντικατηλλάξαντο] ἀντηλλάξαντο *aeN Joseph. SS*a. | 22. ἀφέλκοντες *bcdfgmuS*a*B*, ἐφέλκοντες *Joseph. SVH*, ἐφέλκοντος *ae*, ὑφέλκοντες *hikN.* | 24. ἀσθενῶν ὀδυρομένων *aehikN Joseph. E*, ἀσθενεστέρων ὀδυρωμένων *cf.* | 25. αἰδώς *acefghikmptS*a*B*, αἰδώ *NSVH.* | 30. ὖν add. *cfVH*, om. *aeghikN Josephi codd. SS*a.

„ταῖς ἁρπαγαῖς. ὁπότε γὰρ κατίδοιεν ἀποκεκλεισμένην οἰκίαν, σημεῖον
„ἦν τοῦτο, τοὺς ἔνδον προσφέρεσθαι τροφήν. εὐθέως δὲ εἰσαράξαντες τὰς
„θύρας εἰσεπήδων, καὶ μόνον οὐκ ἐκ τῶν φαρύγγων ἀναθλίβοντες τοὺς
7 „ἀκόλους ἀνέφερον. ἐτύπτοντο δὲ γέροντες ἀντεχόμενοι τῶν σιτίων, καὶ
„κόμης ἐσπαράσσοντο γυναῖκες, συγκαλύπτουσαι τὰ ἐν χερσίν· οὐδέ τις ἦν
„οἶκτος πολιᾶς ἢ νηπίων, ἀλλὰ συνεπαίροντες τὰ νήπια τῶν ψωμῶν
„ἐκκρεμάμενα κατέσειον εἰς ἔδαφος. τοῖς δὲ φθάσασι τὴν εἰςδρομὴν
„αὐτῶν καὶ προκαταπιοῦσι τὸ ἁρπαγησόμενον ὡς ἀδικηθέντες ἦσαν ὠμό-
8 „τεροι. δεινὰς δὲ βασάνων ὁδοὺς ἐπενόουν πρὸς ἔρευναν τροφῆς, ὀρόβοις
„μὲν ἐμφράττοντες τοῖς ἀθλίοις τῶν αἰδοίων πόρους, ῥάβδοις δὲ ὀξείαις
„ἀναπείροντες τὰς ἕδρας. τὰ φρικτὰ δὲ καὶ ἀκοαῖς ἔπασχέ τις εἰς ἐξο-
„μολόγησιν ἑνὸς ἄρτου, καὶ ἵνα μηνύσῃ δράκα μίαν κεκρυμμένην ἀλφίτων.
9 „οἱ βασανισταὶ δ' οὐκ ἐπείνων, (καὶ γὰρ ἂν ἧττον ὠμὸν ἦν τὸ μετ'
„ἀνάγκης), γυμνάζοντες δὲ τὴν ἀπόνοιαν, καὶ προπαρασκευάζοντες ἑαυ-
10 „τοῖς εἰς τὰς ἑξῆς ἡμέρας ἐφόδια. τοῖς δ' ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων φρουρὰν
„νύκτωρ ἐξερπύσασιν ἐπὶ λαχάνων συλλογὴν ἀγρίων καὶ πόας ὑπαντῶν-
„τες, ὅτ' ἤδη διαπεφευγέναι τοὺς πολεμίους ἐδόκουν, ἀφήρπαζον τὰ κομι-
„σθέντα, καὶ πολλάκις ἱκετευόντων, καὶ τὸ φρικτότατον ἐπικαλουμένων
„ὄνομα τοῦ θεοῦ, μεταδοῦναί τι μέρος αὐτοῖς ὧν κινδυνεύσαντες ἤνεγκαν,
„οὐδ' ὁτιοῦν μετέδοσαν. ἀγαπητὸν δ' ἦν τὸ μὴ καὶ προσαπολέσθαι σεσυ-
11 „λημένον.“ τούτοις δὲ μεθ' ἕτερα ἐπιφέρει λέγων· „Ἰουδαίοις δὲ μετὰ
„τῶν ἐξόδων ἀπεκόπη πᾶσα σωτηρίας ἐλπίς. καὶ βαθύνας ἑαυτὸν ὁ
„λιμὸς κατ' οἴκους καὶ γενεὰς τὸν δῆμον ἐπεβόσκετο. καὶ τὰ μὲν τέγη
„πεπλήρωτο γυναικῶν καὶ βρεφῶν λελυμένων, οἱ στενωποὶ δὲ γερόντων
12 „νεκρῶν. παῖδες δὲ καὶ νεανίαι διοιδοῦντες ὥσπερ εἴδωλα κατὰ τὰς
„ἀγορὰς ἀνειλοῦντο καὶ κατέπιπτον, ὅπῃ τινὰ τὸ πάθος καταλαμβάνοι·
„θάπτειν δὲ τοὺς προσήκοντας οὔτε ἴσχυον οἱ κάμνοντες, καὶ τὸ διευτονοῦν
„ὤκνει, διά τε τὸ πλῆθος τῶν νεκρῶν καὶ τὸ κατὰ σφᾶς ἄδηλον. πολ-
„λοὶ γοῦν τοῖς ὑπ' αὐτῶν θαπτομένοις ἐπαπέθνησκον, πολλοὶ δ' ἐπὶ τὰς
13 „θήκας, πρὶν ἐπιστῆναι τὸ χρεὼν, προῆλθον. οὔτε δὲ θρῆνος ἐν ταῖς

2. εἰςαράξαντες τὰς θύρας *bVH*, εἰςαρράξαντες τ. θ. *cdev*, ἐξαρράξαντες τ. θ. *ikhN*, ἐξαράξαντες τ. θ. *Joseph. Sa*, ἐξάραντες τὰς χεῖρας *aeS*. | 3. τοὺς *acfhNE*, τὰς *eik Joseph.* | 5. κόμης] κόμας *ak* (teste Gronov.) *N Joseph. Haverkampii SSa*. | 6. νήπια *acfgSVHB*, παιδία *ehikN Joseph. Sa*. | 10. τῶν αἰδ. *cf*, τοὺς τῶν αἰδοίων *eghikvN Joseph. B*, τῶν αἰδοίων τοὺς *aSVH*. | 12. κεκρυμμένην *afghE*, κεκρυμμένον *ceikN Joseph. Haverkampii*. | 13. ἂν ἧττον *acfhE*, ἧττον ἂν *eik Joseph.* | 21. λέγων — Bell. Jud. V, 12, 3. | 26. ὅπῃ] ὅποι *aSVH*.

„συμφοραῖς, οὔτε ὀλοφυρμὸς ἦν, ἀλλὰ ὁ λιμὸς ἤλεγχε τὰ πάθη. ξηροῖς
„δὲ τοῖς ὄμμασιν οἱ δυσθανατοῦντες ἐφεώρων τοὺς φθάσαντας ἀναπαύ-
„σασθαι. βαθεῖα δὲ τὴν πόλιν περιεῖχε σιγὴ, καὶ νὺξ θανάτου γέμουσα.
„καὶ τούτων οἱ λῃσταὶ χαλεπώτεροι. τυμβωρυχοῦντες γοῦν τὰς οἰκίας ἐσύ- 14
„λων τοὺς νεκροὺς, καὶ τὰ καλύμματα τῶν σωμάτων περισπῶντες μετὰ
„γέλωτος ἐξῄεσαν, τάς τε ἀκμὰς τῶν ξιφῶν ἐδοκίμαζον ἐν τοῖς πτώμασι,
„καί τινας τῶν ἐῤῥιμμένων ἔτι ζῶντας διήλαυνον, ἐπὶ πείρᾳ τοῦ σιδήρου,
„τοὺς δὲ ἱκετεύοντας, χρῆσαι σφίσι δεξιὰν καὶ ξίφος, τῷ λιμῷ κατέλιπον
„ὑπερηφανοῦντες. καὶ τῶν ἐκπνεόντων ἕκαστος ἀτενὲς εἰς τὸν ναὸν
„ἐφεώρα, τοὺς στασιαστὰς ζῶντας ἀπολιπών. οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐκ 15
„τοῦ δημοσίου θησαυροῦ τοὺς νεκροὺς θάπτειν ἐκέλευον, τὴν ὀσμὴν οὐ φέ-
„ροντες· ἔπειθ᾽ ὡς οὐ διήρκουν, ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐῤῥίπτουν εἰς τὰς φάραγ-
„γας. περιϊὼν δὲ ταύτας ὁ Τίτος ὡς ἐθεάσατο πεπλησμένας τῶν νεκρῶν,
„καὶ βαθὺν ἰχῶρα μυδώντων τὸν ὑποῤῥέοντα τῶν σωμάτων, ἐστέναξέ
„τε καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας κατεμαρτύρατο τὸν θεὸν, ὡς οὐκ εἴη τὸ
„ἔργον αὐτοῦ.“ τούτοις ἐπειπών τινα μεταξὺ ἐπιφέρει λέγων· „οὐκ ἂν ὑπο- 16
„στειλαίμην εἰπεῖν, ἅ μοι κελεύει τὸ πάθος. οἶμαι Ῥωμαίων βραδυ-
„νάντων ἐπὶ τοὺς ἀλιτηρίους, ἢ καταποθῆναι ἂν ὑπὸ χάσματος, ἢ κατα-
„κλυσθῆναι τὴν πόλιν, ἢ τοὺς τῆς Σοδομηνῆς μεταλαβεῖν κεραυνούς. πολὺ
„γὰρ τῶν ταῦτα παθόντων ἤνεγκε γενεὰν ἀθεωτέραν. τῇ γοῦν τούτων
„ἀπονοίᾳ πᾶς ὁ λαὸς συναπώλετο.“ καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ δὲ βιβλίῳ οὕτω 17
γράφει· „τῶν δ᾽ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ φθειρομένων κατὰ τὴν πόλιν ἄπειρον μὲν
„ἔπιπτε τὸ πλῆθος, ἀδιήγητα δὲ συνέβαινε τὰ πάθη. καθ᾽ ἑκάστην
„γὰρ οἰκίαν, εἴ που τροφῆς παραφανείη σκιὰ, πόλεμος ἦν, καὶ διὰ χειρῶν
„ἐχώρουν οἱ φίλτατοι πρὸς ἀλλήλους, ἐξαρπάζοντες τὰ ταλαίπωρα τῆς
„ψυχῆς ἐφόδια. πίστις δ᾽ ἀπορίας οὐδὲ τοῖς θνήσκουσιν ἦν. ἀλλὰ καὶ 18
„τοὺς ἐμπνέοντας οἱ λῃσταὶ διηρεύνων, μή τις ὑπὸ κόλπον ἔχων τροφὴν
„σκήπτοιτο τὸν θάνατον αὐτοῦ. οἱ δὲ ὑπ᾽ ἐνδείας κεχηνότες ὥσπερ λυσ-
„σῶντες κύνες ἐφήλλοντο καὶ παρεφέροντο, ταῖς τε θύραις ἐνσειόμενοι
„μεθυόντων τρόπον καὶ ὑπὸ ἀμηχανίας εἰς τοὺς αὐτοὺς οἴκους εἰσεπήδων

---

2. post ὄμμασιν add. καὶ σεσηρόσι τοῖς στόμασι *i* (a sec. m.) *N Joseph.* S^a *Z.* | ἐφεώρων] ἀφεώρων *a S*, ἐθεώρων *hk*, ἐθεώρουν *eg*. | 9. ἀτενὲς] ἀτενίσας *gh Jos.* | 11. τοὺς νεκροὺς θάπτειν ἐκέλευον *cefgik Joseph. NB*, θάπτ. ἐκ. τοὺς νεκροὺς *ahSVH.* | 16. λέγων — Bell. Jud. V, 13, 6. | 19. Σοδομηνῆς *acdfghik Joseph.* *NV*S^a*HB*, Σοδομινῆς *e*, Σοδομικῆς *S.* | 22. γράφει — Bell. Jud. VI, 3, 3. | 27. ἐμπνέοντας] ἐκπνέοντας *Joseph. N*S^a*Z.* | 29. ἐφήλλοντο *ikN*, ἐφάλλοντο (eraso ο) *a*, ἐφάλλοντο ceteri codd. et *E.* | τε om. *gh.*

19 „δὶς ἢ τρὶς ὥρᾳ μιᾷ. πάντα δ' ὑπ' ὀδόντας ἦγεν ἡ ἀνάγκη, καὶ τὰ
„μηδὲ τοῖς ῥυπαρωτάτοις τῶν ἀλόγων ζώων πρόσφορα συλλέγοντες
„ἐσθίειν ὑπέφερον. ζωστήρων γȣ̃ν καὶ ὑποδημάτων τὸ τελευταῖον ȣ̉κ ἀπέ-
„χοντο, καὶ τὰ δέρματα τῶν θυρεῶν ἀποδέροντες ἐμασῶντο. τροφὴ δὲ
„ἦν καὶ χόρτȣ τισὶ παλαιȣ̃ σπαράγματα. τὰς γὰρ ἴνας ἔνιοι συλλέ-
20 „γοντες ἐλάχιστον σταθμὸν ἐπώλȣν Ἀττικῶν τεσσάρων. καὶ τί δεῖ τὴν
„ἐπ' ἀψύχοις ἀναίδειαν τȣ̃ λιμȣ̃ λέγειν; εἶμι γὰρ αὐτȣ̃ δηλώσων ἔργον,
„ὁποῖον μήτε παρ' Ἕλλησι, μήτε παρὰ βαρβάροις ἱστόρηται, φρικτὸν
„μὲν εἰπεῖν, ἄπιστον δ' ἀκȣ̃σαι. καὶ ἔγωγε μὴ δόξαιμι τερατεύεσθαι
„τοῖς αὖθις ἀνθρώποις, κἂν παρέλιπον τὴν συμφορὰν ἡδέως, εἰ μὴ τῶν
„κατ' ἐμαυτὸν εἶχον ἀπείρȣς μάρτυρας· ἄλλως τε καὶ ψυχρὰν ἂν κατα-
„θείμην τῇ πατρίδι χάριν καθυφέμενος τὸν λόγον ὧν πέπονθε τὰ ἔργα.
21 „γυνὴ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην κατοικȣ́ντων, Μαρία τȣ̃νομα, πατρὸς
„Ἐλεαζάρȣ, κώμης Βαθεζώρ, (σημαίνει δὲ τȣ̃το οἶκος ὑσσώπȣ,) διὰ γένος
„καὶ πλȣ̃τον ἐπίσημος, μετὰ τȣ̃ λοιπȣ̃ πλήθȣς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατα-
22 „φυγȣ̃σα συνεπολιορκεῖτο. ταύτης τὴν μὲν ἄλλην κτῆσιν οἱ τύραννοι
„διήρπασαν, ὅσην ἐκ τῆς Περαίας ἀνασκευασαμένη μετήνεγκεν εἰς τὴν
„πόλιν, τὰ δὲ λείψανα τῶν κειμηλίων κἂν εἴ τι τροφῆς ἐπινοηθείη,
„καθημέραν εἰσπηδῶντες ἥρπαζον οἱ δορυφόροι. δεινὴ δὲ τὸ γύναιον
„ἀγανάκτησις εἰσῄει, καὶ πολλάκις λοιδορȣ̃σα καὶ καταρωμένη τȣ̀ς ἅρ-
23 „παγας ἐφ' ἑαυτὴν ἠρέθιζεν. ὡς δ' ȣ̊́τε παροξυνόμενός τις ȣ̊́τ' ἐλεῶν
„αὐτὴν ἀνῄρει, καὶ τὸ μὲν εὑρεῖν τι σιτίον ἄλλοις ἐκοπία, πανταχόθεν
„δ' ἄπορον ἦν ἤδη καὶ τὸ εὑρεῖν, ὁ λιμὸς δὲ διὰ σπλάγχνων καὶ μυε-
„λῶν ἐχώρει, καὶ τȣ̃ λιμȣ̃ μᾶλλον ἐξεκαίοντο οἱ θυμοί, σύμβȣλον λαβȣ̃σα
„τὴν ὀργὴν μετὰ τῆς ἀνάγκης ἐπὶ τὴν φύσιν ἐχώρει, καὶ τὸ τέκνον, ἦν
24 „δ' αὐτῇ παῖς ὑπομάσθιος, ἁρπασαμένη· βρέφος, εἶπεν, ἄθλιον, ἐν

---

4. ἐμασῶντο *cfhVH*, ἐμασσῶντο *aeikSS^aB.* | 11. καταθείμην *aegi* (a pr. m.) *k Joseph. SVHB*, κατεθέμην *bcdf* (is κατεθέμη) *i* (a sec. m.) *sNS^a*, καρατεθείμην *h.* | 12. τὸν λόγον] τῶν λόγων *c* (in quo tamen τὸν λόγον suprascriptum est ab eadem manu) *$V^a$$S^a$Z.* | ὧν] οὗ *ikvN Joseph.* | 13. τὸν add. *cgik Joseph. NVHB*, om. *aehSS^a.* | 14. Βαθεζώρ] Βαθεχὼρ *ik*, Βηθεζὼβ *Haverkampius:* Josephi codd. variant inter *Βαθεχὼρ* et *Βαθεζώρ.* | 19. post δεινὴ δὲ add. τις *aefSVH*, om. *cghik Jos. NB.* | 22. τι add. *bcdhik Joseph. NS^aB*, om. *aefSVH.* | ἄλλοις] ἄλλως *v.* | 23. ὁ] καὶ ὁ *cf.* | post σπλάγχνων add. τε *aeSVH*, om. *cfghikN Joseph. B.* | 24. ἐξεκαίοντο *cfgvVS^aH*, ἐξέκαιον *aehik Joseph. NSB.* | 25. ὀργὴν *aehikN Joseph. E*, ὁρμὴν *cfmv.* | 26. ὑπομάσθιος *cfhikVS^aHB*, ὑπομάζιος *ag Josephi codd. aliquot S*, ὑπομάστιος *e* (a sec. m.) *N Haverk.*

„πολέμῳ καὶ λιμῷ καὶ στάσει, τίνι σε τηρῶ; τὰ μὲν παρὰ Ῥωμαίοις „δουλεία, κἂν ζήσωμεν ἐπ' αὐτούς, φθάνει δὲ καὶ δουλείαν ὁ λιμός, οἱ „στασιασταὶ δὲ ἀμφοτέρων χαλεπώτεροι. ἴθι, γενοῦ μοι τροφή, καὶ τοῖς „στασιασταῖς ἐριννύς, καὶ τῷ βίῳ μῦθος, ὁ μόνος ἐλλείπων ταῖς Ἰου-„δαίων συμφοραῖς. καὶ ταῦθ' ἅμα λέγουσα κτείνει τὸν υἱόν. ἔπειτ' ὀπτή- 25
„σασα τὸ μὲν ἥμισυ κατεσθίει, τὸ δὲ λοιπὸν κατακαλύψασα ἐφύλαττεν. „εὐθέως δ' οἱ στασιασταὶ παρῆσαν, καὶ τῆς ἀθεμίτου κνίσσης σπάσαντες „ἠπείλουν, εἰ μὴ δείξειε τὸ παρασκευασθὲν, ἀποσφάξειν αὐτὴν εὐθέως. „ἡ δὲ καὶ μοῖραν αὐτοῖς εἰποῦσα καλὴν τετηρηκέναι, τὰ λείψανα τοῦ „τέκνου διανεκάλυψεν. τοὺς δ' εὐθέως φρίκη καὶ φρενῶν ἔκστασις ᾕρει, 26
„καὶ παρὰ τὴν ὄψιν ἐπεπήγεσαν. ἡ δέ· ἐμὸν, ἔφη, τοῦτο τὸ τέκνον γνή-„σιον, καὶ τὸ ἔργον ἐμόν. φάγετε, καὶ γὰρ ἐγὼ βέβρωκα. μὴ γένησθε „μήτε μαλακώτεροι γυναικὸς, μήτε συμπαθέστεροι μητρός. εἰ δ' ὑμεῖς „εὐσεβεῖς, καὶ τὴν ἐμὴν ἀποστρέφεσθε θυσίαν, ἐγὼ μὲν ὑμῖν βέβρωκα, „καὶ τὸ λοιπὸν δ' ἐμοὶ μεινάτω. μετὰ ταῦθ' οἱ μὲν τρέμοντες ἐξῄεσαν, 27
„πρὸς ἓν τοῦτο δειλοὶ, καὶ μόλις ταύτης τῆς τροφῆς παραχωρήσαντες „τῇ μητρί. ἀνεπλήσθη δ' εὐθέως ὅλη τοῦ μύσους ἡ πόλις, καὶ πρὸ ὀμ-„μάτων ἕκαστος τὸ πάθος ἀναλαμβάνων, ὡς παρ' αὐτοῦ τολμηθὲν δει-„νῶς ἔφριττε. σπουδὴ δὲ τῶν λιμωττόντων ἐπὶ τὸν θάνατον ἦν, καὶ 28
„μακαρισμὸς τῶν φθασάντων πρὶν ἀκοῦσαι καὶ θεάσασθαι κακὰ τηλι-„καῦτα.“ τοιαῦτα τῆς Ἰουδαίων εἰς τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ παρανομίας τε καὶ δυσσεβείας τἀπίχειρα.

CAP. 7.

Περὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ προῤῥήσεων.
(Nic. H. E. III, 4.)

Παραθεῖναι δ' αὐτοῖς ἄξιον τὴν ἀψευδῆ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πρόῤῥη- 1
σιν, δι' ἧς αὐτὰ ταῦτα δηλοῖ ὧδέ πως προφητεύων· „οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ σαββάτῳ. ἔσται

1. τηρῶ] τηρήσω ikN Joseph. | 2. ἐπ' αὐτοὺς aeikSB Josephi Edd. ante Haverk., ἐπ' αὐτοῖς bcfgNVSᵃH, om. h. | 10. διανεκάλυψεν cfVH, διεκάλυψεν aeghik Joseph. NSSᵃB. | 14. ὑμῖν Eusebii codd. N, ἥμισυ vVH, ἤδη Josephi codd. aliquot. | 16. παραχ. τῇ μητρί cfikNB, τῇ μητρὶ παραχ. aegh Joseph. SVH. | 18 ὡς παρ'] ὥσπερ h. | αὐτοῦ cfgi (a sec. m.) NRSᵃ, αὐτῷ aehi (a pr. m.) k Joseph. Haverkampii SVHB. | δεινῶς om. aehik Joseph. NS. | 19. post δὲ add. λοιπὸν aSVH. | 26. αὐτοῖς ἄξιον cfVHB, αὐτοῖς τι καὶ ἄξιον aS, αὐτοῖς ὅτι καὶ ἄξιον egik, αὐτοῖς ἄξιον καὶ h. | 27. προφητεύων — Matth. 24, 19. | 29. ἡ φυγὴ ὑμῶν cfikN, ὑμῶν ἡ. φ. aeghE.

γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα ὐκ ἐγένετο ἀπ' ἀρχῆς κόσμυ ἕως τῦ νῦν,
2 ὐδὲ μὴ γένηται.“ συναγαγὼν δὲ πάντα τὸν τῶν ἀνῃρημένων ἀριθμὸν ὁ
συγγραφεὺς, λιμῷ καὶ ξίφει μυριάδας ἑκατὸν καὶ δέκα διαφθαρῆναί φησι,
τὺς δὲ λοιπὺς στασιώδεις καὶ λῃστρικὺς, ὑπὸ ἀλλήλων μετὰ τὴν ἅλωσιν
ἐνδεικνυμένυς, ἀνῃρῆσθαι, τῶν δὲ νέων τὺς ὑψηλοτάτυς καὶ κάλλει σώ-
ματος διαφέροντας τετηρῆσθαι θριάμβῳ, τῦ δὲ λοιπῦ πλήθυς τὺς ὑπὲρ
ἑπτακαίδεκα ἔτη δεσμίυς εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἔργα παραπεμφθῆναι,
πλείυς δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας διανενεμῆσθαι φθαρησομένυς ἐν τοῖς θεάτροις
σιδήρῳ καὶ θηρίοις, τὺς δ' ἐντὸς ἑπτακαίδεκα ἐτῶν αἰχμαλώτυς ἀχθέντας
διαπεπρᾶσθαι, τύτων δὲ μόνων τὸν ἀριθμὸν εἰς ἐννέα μυριάδας ἀνδρῶν
3 συναχθῆναι. ταῦτα δὲ τῦτον ἐπράχθη τὸν τρόπον, δευτέρῳ τῆς Οὐεσπα-
σιανῦ βασιλείας ἔτει, ἀκολύθως ταῖς προγνωστικαῖς τῦ κυρίυ καὶ σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προῤῥήσεσιν, θείᾳ δυνάμει ὥσπερ ἤδη παρόντα
προεωρακότος αὐτὰ, ἐπιδακρύσαντός τε καὶ ἀποκλαυσαμένυ κατὰ τὴν τῶν
ἱερῶν εὐαγγελιστῶν γραφὴν, οἳ καὶ αὐτὰς αὐτῦ παρατέθεινται τὰς λέξεις,
4 τοτὲ μὲν φήσαντος ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν Ἱερυσαλήμ· „εἰ ἔγνως καί γε
σὺ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σοι· νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλ-
μῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ, καὶ περιβαλοῦσί σοι οἱ ἐχθροί σου
χάρακα, καὶ περικυκλώσυσί σε, καὶ συνέξυσί σε πάντοθεν, καὶ ἐδαφιῦσί
5 σε καὶ τὰ τέκνα συ·“ τοτὲ δὲ ὡς περὶ τῦ λαῦ· „ἔσται γὰρ ἀνάγκη
μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τύτῳ. καὶ πεσῦνται ἐν στόματι
μαχαίρας καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἱερυσαλὴμ
ἔσται πατυμένη ὑπὸ τῶν ἐθνῶν, ἄχρις οὗ πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν.“
καὶ πάλιν· „ὅταν δὲ ἴδητε κυκλυμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερυσαλὴμ,
6 τότε γνῶτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.“ συγκρίνας δέ τις τὰς τῦ
σωτῆρος ἡμῶν λέξεις ταῖς λοιπαῖς τῦ συγγραφέως ἱστορίαις ταῖς περὶ τῦ
παντὸς πολέμυ, πῶς ὐκ ἂν ἀποθαυμάσειεν, θείαν ὡς ἀληθῶς καὶ ὑπερ-
φυῶς παράδοξον τὴν πρόγνωσιν ὁμῦ καὶ πρόῤῥησιν τῦ σωτῆρος ἡμῶν
7 ὁμολογήσας. περὶ μὲν ὖν τῶν μετὰ τὸ σωτήριον πάθος καὶ τὰς φωνὰς
ἐκείνας, ἐν αἷς ἡ τῶν Ἰυδαίων πληθὺς τὸν μὲν λῃστὴν καὶ φονέα τῦ
θανάτυ παρῄτηται, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἐξ αὐτῶν ἱκέτευσεν ἀρ-
θῆναι, τῷ παντὶ συμβεβηκότων ἔθνει, ὐδὲν ἂν δέοι ταῖς ἱστορίαις ἐπι-

---

2. συναγαγὼν — Joseph. Bell. Jud. VI, 9, 2. 5. Hav. | 15. οἳ *aehikE*, ἐν ᾗ *cfg*. | 16. φήσαντος — Luc. 19, 42. | 17. σοι *achVH*, συ *efikNSS*[a], om. *g*. | 20. ἔσται γὰρ — Luc. 21, 23. | 23. τῶν add. *cikN*, om. volgo. | 24. ὅταν — Luc. 21, 20. | δὲ om. *ghkN*. | 25. γνῶτε] γινώσκεται *h*. | 28. ὁμῦ *cfghikBH*[b], τε *aeSVH*. | καὶ] καὶ τὴν *gh*. | 31. παρῄτηται] παρῃτεῖτο *h*.

λέγειν. ταῦτα δ' ἂν εἴη δίκαιον ἔτι προσθεῖναι, ἃ γένοιτ' ἂν παραστι- 8
κὰ φιλανθρωπίας τῆς παναγάθου προνοίας, τεσσαράκοντα ἐφ' ὅλοις ἔτεσι
μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ τόλμαν τὸν κατ' αὐτῶν ὄλεθρον ὑπερθεμένης,
ἐν ὅσοις τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν πλείους, Ἰάκωβός τε αὐτὸς ὁ
τῇδε πρῶτος ἐπίσκοπος, τοῦ Κυρίου χρηματίζων ἀδελφὸς, ἔτι τῷ βίῳ
περιόντες, καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως τὰς διατριβὰς ποιού-
μενοι, ἕρκος ὥσπερ ἐχυρώτατον παρέμενον τῷ τόπῳ, τῆς θείας ἐπισκο- 9
πῆς εἰσέτι τότε μακροθυμούσης, εἰ ἄρα ποτὲ δυνηθεῖεν ἐφ' οἷς ἔδρασαν
μετανοήσαντες συγγνώμης καὶ σωτηρίας τυχεῖν, καὶ πρὸς τῇ τοσαύτῃ
μακροθυμίᾳ παραδόξους θεοσημείας τῶν μελλόντων αὐτοῖς μὴ μετανοή-
σασι συμβήσεσθαι παρασχομένης. ἃ καὶ αὐτὰ μνήμης ἠξιωμένα πρὸς τοῦ
δεδηλωμένου συγγραφέως οὐδὲν οἷον τοῖς τῇδε προσιοῦσι τῇ γραφῇ παραθεῖναι.

CAP. 8.

Περὶ τῶν πρὸ τοῦ πολέμου σημείων.
(Nic. H. E. III, 4.)

Καὶ δὴ λαβὼν ἀνάγνωθι τὰ κατὰ τὴν ἕκτην τῶν ἱστοριῶν αὐτῷ 1
δεδηλωμένα ἐν τούτοις· „τὸν γοῦν ἄθλιον δῆμον οἱ μὲν ἀπατεῶνες καὶ
„καταψευδόμενοι τοῦ θεοῦ τηνικαῦτα παρέπειθον, τοῖς δ' ἐναργέσι καὶ
„προσημαίνουσι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἐρημίαν τέρασιν οὔτε προσεῖχον οὔτε
„ἐπίστευον, ἀλλ' ὡς ἐμβεβροντημένοι, καὶ μήτε ὄμματα μήτε ψυχὴν
„ἔχοντες, τῶν τοῦ θεοῦ κηρυγμάτων παρήκουον· τοῦτο μὲν, ὅτε ὑπὲρ τὴν 2
„πόλιν ἄστρον ἔστη ῥομφαίᾳ παραπλήσιον, καὶ παρατείνας ἐπ' ἐνιαυτὸν
„κομήτης, τοῦτο δ' ἡνίκα πρὸ τῆς ἀποστάσεως καὶ τοῦ πρὸς τὸν πόλεμον
„κινήματος, ἀθροιζομένου τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀζύμων ἑορτὴν, ὀγδόῃ
„Ξανθικοῦ μηνὸς κατὰ νυκτὸς ἐννάτην ὥραν τοσοῦτο φῶς περιέλαμψε τὸν
„βωμὸν καὶ τὸν ναὸν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπράν. καὶ τοῦτο παρέ-
„τεινεν ἐφ' ἡμίσειαν ὥραν. ὃ τοῖς μὲν ἀπείροις ἀγαθὸν ἐδόκει εἶναι,
„τοῖς δὲ ἱερογραμματεῦσι πρὸ τῶν ἀποβεβηκότων εὐθέως ἐκρίθη. καὶ 3
„κατὰ τὴν αὐτὴν ἑορτὴν βοῦς μὲν ἀχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως πρὸς τὴν
„θυσίαν ἔτεκεν ἄρνα ἐν τῷ ἱερῷ μέσῳ. ἡ δ' ἀνατολικὴ πύλη τοῦ ἐν- 4

---

1. *ἔτι προσθεῖναι cf* H^b, *ἔτι προσθῆναι V* S^a *H*, *ἐπιθεῖναι* (sine *ἔτι*) *acgikS*, *ἐπιθῆναι* (sine *ἔτι*) *h.* | 7. *ἐχυρώτατον cfg*, *ὀχυρώτατον achikE.* | 10. *θεοσημείας ceikN*, *θεοσημίας afghE.* | 17. *ἐν τούτοις* — Joseph. Bell. Jud. VI, 5, 3. | 19. *ἔσεσθαι* add. *acfiN*, om. *eghk Joseph.* | 21. *ὅτε eghk Joseph.* V^a S^a *HB*, *ὅθ' i*, *ὅτι acfS.* | 28. *πρὸ a* (is suprascripto *ς*) *bcdef* (*ik* teste Gronov.) *s* V^a S^a *H* H^b, *πρὸς gh Joseph. SVB.* | 29. *ἀρχιερέως* om. *aeik* et codd. Josephi, habent ceteri codd. Eusebii.

„δοτέρω χαλκῆ μὲν οὖσα καὶ στιβαρωτάτη, κλειομένη δὲ περὶ δείλην μόλις
„ὑπ' ἀνθρώπων εἴκοσι, καὶ μοχλοῖς μὲν ἐπερειδομένη σιδηροδέτοις, κατα-
„πῆγας δ' ἔχουσα βαθυτάτους, ὤφθη κατὰ νυκτὸς ὥραν ἕκτην αὐτο-
5 „μάτως ἠνοιγμένη. μετὰ δὲ τὴν ἑορτὴν ἡμέραις οὐ πολλαῖς ὕστερον,
„μιᾷ καὶ εἰκάδι Ἀρτεμισίου μηνὸς, φάσμα τι δαιμόνιον ὤφθη μεῖζον
„πίστεως. τέρας δ' ἂν ἔδοξεν εἶναι τὸ ῥηθησόμενον, εἰ μὴ καὶ παρὰ
„τοῖς θεασαμένοις ἱστόρητο, καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα πάθη τῶν σημείων
„ἦν ἄξια. πρὸ γὰρ ἡλίου δύσεως ὤφθη μετέωρα περὶ πᾶσαν τὴν χώραν
„ἅρματα καὶ φάλαγγες ἔνοπλοι διάττουσαι τῶν νεφῶν καὶ κυκλούμεναι τὰς
6 „πόλεις. κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν, ἣ πεντηκοστὴ καλεῖται, νύκτωρ οἱ ἱερεῖς
„παρελθόντες εἰς τὸ ἱερὸν, ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος ἦν, πρὸς τὰς λειτουργίας,
„πρῶτον μὲν κινήσεως ἔφασαν ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ κτύπου, μετὰ δὲ
7 „ταῦτα φωνῆς ἀθρόας· μεταβαίνομεν ἐντεῦθεν. τὸ δὲ τούτων φοβερώ-
„τερον· Ἰησοῦς γάρ τις υἱὸς Ἀνανίου, τῶν ἰδιωτῶν ἄγροικος, πρὸ τεσ-
„σάρων ἐτῶν τοῦ πολέμου, τὰ μάλιστα τῆς πόλεως εἰρηνευομένης καὶ
„εὐθηνούσης, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν ἑορτὴν ἐν ᾗ σκηνοποιεῖσθαι πάντας ἔθος ἦν
„τῷ θεῷ κατὰ τὸ ἱερὸν, ἐξαπίνης ἀναβοᾶν ἤρξατο· φωνὴ ἀπ' ἀνατολῆς,
„φωνὴ ἀπὸ δύσεως, φωνὴ ἀπὸ τῶν τεσσαρῶν ἀνέμων, φωνὴ ἐπὶ Ἱερο-
„σόλυμα καὶ τὸν ναὸν, φωνὴ ἐπὶ νυμφίους καὶ νύμφας, φωνὴ ἐπὶ πάντα
„τὸν λαόν. τοῦτο μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ κατὰ πάντας τοὺς στενωποὺς
8 „περιῄει κεκραγώς. τῶν δ' ἐπισήμων τινὲς δημοτῶν ἀγανακτήσαντες πρὸς
„τὸ κακόφημον, συλλαμβάνουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ πολλαῖς αἰκίζονται
„πληγαῖς. ὁ δὲ οὔθ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ φθεγξάμενος, οὔτε ἰδίᾳ πρὸς τοὺς παρόν-
9 „τας, ἃς καὶ πρότερον φωνὰς βοῶν διετέλει. νομίσαντες δ' οἱ ἄρχον-
„τες, ὅπερ ἦν, δαιμονιώτερον εἶναι κίνημα τἀνδρὸς, ἄγουσιν αὐτὸν ἐπὶ
„τὸν παρὰ Ῥωμαίοις ἔπαρχον· ἔνθα μάστιξι μέχρις ὀστέων ξαινόμενος

2. *ἀνθρώπων*] *ἀνδρῶν fmsN Joseph.* | 4. *ἠνοιγμένη acefE, ἠνεῳγμένη gi* (a sec. m.) *k Joseph., ἀνεῳγμένη N.* | 6. *εἶναι*] *οἶμαι k Joseph.*, om. *eh.* | 7. *ἱστόρητο*] *ἱστορεῖτο i* (a sec. m.) *k Josephi codd. aliquot.* | 11. *ἔθος ἦν αὐτοῖς h.* | 13. *μεταβαίνομεν bcdefghik Euseb. in Eclog. Proph.* (p. 164, 6 Gaisf.) *BH*b non improbante *V*a, *μεταβαίνωμεν aRN Sync.* (p. 615 Dind.) *SS*a *H*, „transmigremus" Hieron. Chron. p. 374 Mai: in Josephi codd. plerisque legi *μεταβαίνωμεν*, affirmat Hudson. | *τούτων*] *τοῦτο h.* | 14. *Ἀνανίου acefhE, Ἀνάνου ikvN Joseph.* | 16. *εὐθηνούσης*] *εὐθυνούσης S*a *H* errore typogr. | *ἐν ᾗ acfE, ἐπεὶ eghik:* Josephi codd. variant inter utrumque. | 22. post *κακόφημον* add. *καὶ ὀργισθέντες b* (in marg.) *SVH, ὀργισθέντες ae*, om. *bcdfghikv Joseph. BH*b. | *καὶ*] *καὶ δειναῖς ἅμα καὶ aeSVH.* | 25. *παρόντας*] *παίοντας kv Joseph. V*a *Z:* in ceteris Eusebii codd. est *παρόντας*, quod idem expressit *R.* | 26. *μέχρις*] *μέχρι eSVH.*

„ȣ̓̓θ᾽ ἱκέτευσεν ȣ̓́τ᾽ ἐδάκρυσεν, ἀλλ᾽ ὡς ἐνῆν μάλιστα τὴν φωνὴν ὀλοφυρ-
„τικῶς παρεγκλίνων πρὸς ἑκάστην ἀπεκρίνατο πληγήν· αἶ αἶ Ἱεροσολύ-
„μοις.“ ἕτερον δέ τι τȣ́τȣ παραδοξότερον ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ συγγραφεύς, 10
χρησμόν τινα φάσκων ἐν ἱεροῖς γράμμασιν εὑρῆσθαι περιέχοντα, ὡς κατὰ
τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς χώρας τις αὐτῶν ἄρξει τῆς οἰκȣμένης· ὃν
αὐτὸς μὲν ἐπὶ Οὐεσπασιανὸν πεπληρῶσθαι ἐξείληφεν. ἀλλ᾽ ȣ̓χ ἁπάσης γε 11
ȣ̓͂τος ἢ μόνης ἦρξεν τῆς ὑπὸ Ῥωμαίȣς. δικαιότερον δ᾽ ἂν ἐπὶ τὸν Χρι-
στὸν ἀναχθείη, πρὸς ὃν εἴρητο ὑπὸ τȣ͂ πατρός· „αἴτησαι παρ᾽ ἐμȣ͂, καὶ
δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σȣ, καὶ τὴν κατάσχεσίν σȣ τὰ πέρατα
τῆς γῆς.“ ȣ̓͂ δὴ κατ᾽ αὐτὸ δὴ ἐκεῖνο τȣ͂ καιρȣ͂ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλ-
θεν ὁ φθόγγος τῶν ἱερῶν ἀποστόλων, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκȣμένης
τὰ ῥήματα αὐτῶν.

CAP. 9.

Περὶ Ἰωσήπου καὶ ὧν κατέλιπε συγγραμμάτων.

(Nic. H. E. II, 18.)

Ἐπὶ τȣ́τοις ἅπασιν ἄξιον μηδ᾽ αὐτὸν τὸν Ἰώσηπον, τοσαῦτα τῇ 1
μετὰ χεῖρας συμβεβλημένον ἱστορίᾳ, ὁπόθεν τε καὶ ἀφ᾽ οἵȣ γένȣς ὡρμᾶτο,
ἀγνοεῖν. δηλοῖ δὲ πάλιν αὐτὸς καὶ τȣ͂το, λέγων ὧδε· „Ἰώσηπος Ματ-
ταθίȣ παῖς, ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεύς, αὐτός τε Ῥωμαίȣς πολεμήσας τὰ
πρῶτα, καὶ τοῖς ὕστερον παρατυχὼν ἐξ ἀνάγκης.“ μάλιστα δὲ τῶν κατ᾽ 2
ἐκεῖνο καιρȣ͂ Ἰȣδαίων οὐ παρὰ μόνοις τοῖς ὁμοεθνέσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ
Ῥωμαίοις γέγονεν ἀνὴρ ἐπιδοξότατος, ὡς αὐτὸν μὲν ἀναθέσει ἀνδριάντος
ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων τιμηθῆναι πόλεως, τȣ̀ς δὲ σπȣδασθέντας αὐτῷ λόγȣς
βιβλιοθήκης ἀξιωθῆναι. ȣ̓͂τος δὴ πᾶσαν τὴν Ἰȣδαϊκὴν ἀρχαιολογίαν ἐν 3
ὅλοις εἴκοσι καταβέβληται συγγράμμασι, τὴν δ᾽ ἱστορίαν τȣ͂ κατ᾽ αὐτὸν
Ἰȣδαϊκȣ͂ πολέμȣ ἐν ἑπτά, ἃ οὐ μόνον τῇ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῇ πατρίῳ
φωνῇ παραδȣ͂ναι αὐτὸς ἑαυτῷ μαρτυρεῖ, ἄξιός γε ὢν διὰ τὰ λοιπὰ πι-
στεύεσθαι. καὶ ἕτερα δὲ αὐτȣ͂ φέρεται σπȣδῆς ἄξια δύο, τὰ περὶ τῆς 4

---

1. ἐδάκρυεν *cf.* | 3. ἱστορεῖ — Bell. Jud. VI, 5, 4. | 5. τις αὐτῶν *bcdfghik Joseph. NB*, αὐτῶν τις *aeSVH.* | 8. εἴρητο — Ps. 2, 8. | 10. δὴ ἐκεῖνο] ἐκεῖνο δὴ *cfik.* | εἰς πᾶσαν κτλ. — Ps. 18 (19), 5. | 16. ἅπασιν *chik*, πᾶσιν volgo. | 18. λέγων — Bell. Jud. I. Prooem. | ὧδε] ὧδέ πως *h.* | Ματταθίȣ *cfhE*, Ματθίȣ *aei* (a sec. man.) *k Joseph.*, Ματθαίȣ *gmpv*, „Matathiae“ Rufinus ed. Frob., „Matthiae“ cod. Rufini ap. Vales. | 25. καταβέβληται *cfhVHB*, καταβέβλητο *g*, κατατέθειται *aeikSS*^{a}. | 26. Ἰȣδαϊκȣ͂ *cfghvVS*^{a}*HB*, Ῥωμαϊκȣ͂ *aeikS.* | post ἑπτὰ add. λόγοις *cfgkS*^{a}*HBH*^{b}, om. *aehV*^{a}. | ἃ οὐ (om. καὶ) *cf*, καὶ οὐ *ghik*, ἃ καὶ οὐ *aeE.*

Ἰουδαίων ἀρχαιότητος, ἐν οἷς καὶ ἀντιῤῥήσεις πρὸς Ἀπίωνα τὸν γραμμα-
τικὸν κατὰ Ἰουδαίων τηνικάδε συντάξαντα λόγον πεποίηται, καὶ πρὸς
ἄλλους, οἳ διαβάλλειν καὶ αὐτοὶ τὰ πάτρια τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἐπειράθη-
5 σαν. τούτων ἐν τῷ προτέρῳ τὸν ἀριθμὸν τῆς λεγομένης παλαιᾶς τῶν
ἐνδιαθήκων γραφῶν τίθησι, τίνα τὰ παρ' Ἑβραίοις ἀναντίῤῥητα, ὡςὰν
ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως, αὐτοῖς ῥήμασι διὰ τούτων διδάσκων.

CAP. 10.

Ὅπως τῶν θείων μνημονεύει βιβλίων Ἰώσηπος.

1 „Οὐ μυριάδες οὖν βιβλίων εἰσὶ παρ' ἡμῖν ἀσυμφώνων καὶ μαχομένων,
„δύο δὲ μόνα πρὸς τοῖς εἴκοσι βιβλία, τοῦ παντὸς ἔχοντα χρόνου τὴν ἀνα-
2 „γραφὴν, τὰ δικαίως θεῖα πεπιστευμένα. καὶ τούτων πέντε μέν ἐστι τὰ
„Μωϋσέως, ἃ τούς τε νόμους περιέχει καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπογονίας παρά-
„δοσιν, μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς. οὗτος ὁ χρόνος ἀπολείπει τρισχιλίων
3 „ὀλίγῳ ἐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς Μωϋσέως τελευτῆς μέχρι τῆς Ἀρταξέρξου τοῦ
„μετὰ Ξέρξην Περσῶν βασιλέως οἱ μετὰ Μωϋσῆν προφῆται τὰ κατ'
„αὐτοὺς πραχθέντα συνέγραψαν ἐν τρισὶ καὶ δέκα βιβλίοις. αἱ δὲ λοιπαὶ
„τέσσαρες ὕμνους εἰς τὸν θεὸν, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὑποθήκας τοῦ βίου περιέ-
4 „χουσιν. ἀπὸ δὲ Ἀρταξέρξου μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου γέγραπται μὲν
„ἕκαστα, πίστεως δ' οὐχ ὁμοίας ἠξίωται τοῖς πρὸ αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ
5 „γενέσθαι τὴν τῶν προφητῶν ἀκριβῆ διαδοχήν. δῆλον δ' ἐστὶν ἔργῳ,
„πῶς ἡμεῖς πρόσιμεν τοῖς ἰδίοις γράμμασι. τοσούτου γὰρ αἰῶνος ἤδη παρῳ-
„χηκότος οὔτε προσθεῖναί τις οὔτε μεταθεῖναι τετόλμηκε, πᾶσι δὲ σύμ-
„φυτόν ἐστιν εὐθὺς ἐκ πρώτης γενέσεως Ἰουδαίοις τὸ νομίζειν αὐτὰ θεοῦ
„δόγματα, καὶ τούτοις ἐπιμένειν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ δέοι, θνήσκειν ἡδέως."
6 καὶ ταῦτα δὲ τοῦ συγγραφέως χρησίμως ὧδέ παρατεθείσθω. πεπόνηται
δὲ καὶ ἄλλο οὐκ ἀγεννὲς σπούδασμα τῷ ἀνδρὶ περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ,
ὅ τινες Μακκαβαϊκὸν ἐπέγραψαν, τῷ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἐν τοῖς οὕτω καλου-
μένοις Μακκαβαϊκοῖς συγγράμμασιν ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας ἀν-
7 δρισαμένων Ἑβραίων περιέχειν. καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ τῆς εἰκοστῆς ἀρχαιο-
λογίας ἐπισημαίνεται ὁ αὐτὸς, ὡςὰν προῃρημένος ἐν τέτταρσι συγγράψαι
βιβλίοις κατὰ τὰς πατρίους δόξας τῶν Ἰουδαίων περὶ θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας

---

1. Ἀπίωνα] Ἀππίωνα *cik.* | 5. τὰ add. *cikN*, τε *g*, om. volgo. | 6. διδάσκων — c. Apion. I, 8. | 9. οὐ om. *gh.* | βιβλίων εἰσὶ *cefgik Joseph. NB*, εἰσὶ βιβλ. *ahSVH.* | 11. θεῖα] om. *Joseph. S.* | 14. ὀλίγῳ *bcfikvNSaB*, ὀλίγον *aehSVB.* | 19. ἠξίωτο *cf.* | 30. ἐπισημαίνεται — Antiq. XX, 11, 2. | 31. κατὰ] τὰ κατὰ *h*, καὶ *Josephi edd. ante Haverk.*

αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν νόμων, διὰ τί κατ' αὐτοὺς τὰ μὲν ἔξεστι πράττειν,
τὰ δὲ κεκώλυται. καὶ ἄλλα δὲ αὐτῷ σπουδασθῆναι ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς ἰδίοις
αὐτοῦ μνημονεύει λόγοις. πρὸς τούτοις εὔλογον καταλέξαι καὶ ἃς ἐπ' αὐτοῦ 8
τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ τέλους φωνὰς παρατέθειται, εἰς πίστωσιν τῆς τῶν
ἐξ αὐτοῦ παραληφθέντων ἡμῖν μαρτυρίας. διαβάλλων δῆτα Ἰοῦστον Τιβε-
ριέα, ὁμοίως αὐτῷ τὰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἱστορῆσαι χρόνους πεπειραμένον,
ὡς μὴ τ' ἀληθῆ συγγεγραφότα πολλάς τε ἄλλας εὐθύνας ἐπαγαγὼν τῷ
ἀνδρὶ, καὶ ταῦτα αὐτοῖς ῥήμασιν ἐπιλέγει· „οὐ μὴν ἐγώ σοι τὸν αὐτὸν 9
„τρόπον περὶ τῆς ἐμαυτοῦ γραφῆς ἔδεισα, ἀλλ' αὐτοῖς ἐπέδωκα τοῖς αὐτο-
„κράτορσι τὰ βιβλία, μόνον οὐ τῶν ἔργων ἤδη βλεπομένων. συνῄδειν
„γὰρ ἐμαυτῷ τετηρηκότι τὴν τῆς ἀληθείας παράδοσιν, ἐφ' ᾗ μαρτυρίας
„τεύξεσθαι προσδοκήσας οὐ διήμαρτον. καὶ ἄλλοις δὲ πολλοῖς ἐπέδωκα 10
„τὴν ἱστορίαν, ὧν ἔνιοι καὶ παρατετυχήκεσαν τῷ πολέμῳ, καθάπερ βασι-
„λεὺς Ἀγρίππας, καί τινες αὐτοῦ τῶν συγγενῶν. ὁ μὲν γὰρ αὐτοκράτωρ 11
„Τίτος οὕτως ἐκ μόνων αὐτῶν ἐβουλήθη τὴν γνῶσιν τοῖς ἀνθρώποις παρα-
„δοῦναι τῶν πράξεων, ὥστε χαράξας τῇ αὐτοῦ χειρὶ τὰ βιβλία δημοσι-
„εύεσθαι προσέταξεν, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀγρίππας ἑξήκοντα δύο ἔγραψεν
„ἐπιστολὰς, τῇ τῆς ἀληθείας παραδόσει μαρτυρῶν," ἀφ' ὧν καὶ δύο
παρατίθησιν. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τοῦτον ταύτῃ πη δηλώσθω, ἴωμεν δ'
ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

CAP. 11.

Ὡς μετὰ Ἰάκωβον ἡγεῖται Συμεὼν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας.
(Nic. H. E. III, 9.)

Μετὰ τὴν Ἰακώβου μαρτυρίαν καὶ τὴν αὐτίκα γενομένην ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ λόγος κατέχει τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν τοῦ κυρίου μαθητῶν τοὺς εἰσέτι τῷ βίῳ λειπομένους ἐπὶ ταὐτὸ πανταχόθεν συνελθεῖν, ἅμα τοῖς πρὸς γένους κατὰ σάρκα τοῦ κυρίου, (πλείους γὰρ καὶ τούτων περιῆσαν εἰσέτι τότε τῷ βίῳ), βουλήν τε ὁμοῦ τοὺς πάντας περὶ τοῦ τίνα χρὴ τῆς Ἰακώβου διαδοχῆς ἐπικρῖναι ἄξιον ποιήσασθαι, καὶ δὴ ἀπὸ μιᾶς γνώμης τοὺς πάντας Συμεῶνα τὸν τοῦ Κλωπᾶ, οὗ καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελίου μνημονεύει γραφὴ,

---

3. αὐτοῦ *cfgVSªHB*, αὐτὸ *aehikS*. | 4. τοῦ τέλους *cfgVSªHB*, τὸ τέλος *aeikS*, τοῦ τέλος *h*. | 5. post Ἰοῦστον add. τὸν *h*. | Τιβεριέα *aehikNSVHB*, Τιβερέα *bcdf*, Τιβερία *g*. | 7. συγγεγραφότα *aegh* (*i* teste Burt.) *kSVHB*, συγγράφοντα *bcdf* (*i* teste Gronov.), γεγραφότα *N*. | 8. καὶ add. *cfghvVSªHB*, om. *aeikS*. | ἐπιλέγει — Joseph. de vit. sua c. 65. | 10. ἤδη *C*, ἔτι *Josephi codd. SªZ* rectius. | 12. τεύξασθαι] *c*. | 13. ὧν] ᾧ *H* errore typogr. | παρατετυχήκεσαν *cfhiksNVSªHB*, παρατετεύχεσαν *aegS*, παρατετύχεσαν *mv*, παρατετύχεισαν *Josephi codd.* | 18. ἀφ' *cfgikNB*, ἐξ *aehSVH*.

τοῦ τῆς αὐτόθι παροικίας θρόνου ἄξιον εἶναι δοκιμάσαι, ἀνεψιόν γε, ὥς φασι, γεγονότα τοῦ σωτῆρος. τὸν γὰρ οὖν Κλωπᾶν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωσὴφ ὑπάρχειν Ἡγήσιππος ἱστορεῖ.

CAP. 12.

Ὡς Οὐεσπασιανὸς τοὺς ἐκ Δαβὶδ ζητεῖσθαι προστάττει.
(Nic. H. E. III, 10.)

Καὶ ἐπὶ τούτοις Οὐεσπασιανὸν μετὰ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἅλωσιν πάντας τοὺς ἀπὸ γένους Δαβίδ, ὡς ἂν μὴ περιλειφθείη τις παρὰ Ἰουδαίοις τῶν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς φυλῆς, ἀναζητεῖσθαι προστάξαι, μέγιστόν τε Ἰουδαίοις αὖθις ἐκ ταύτης διωγμὸν ἐπαρτηθῆναι τῆς αἰτίας.

CAP. 13.

Ὡς δεύτερος Ῥωμαίων ἐπίσκοπος Ἀνέγκλητος.

Ἐπὶ δέκα δὲ τὸν Οὐεσπασιανὸν ἔτεσι βασιλεύσαντα αὐτοκράτωρ Τίτος ὁ παῖς διαδέχεται. οὗ κατὰ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας Λῖνος ἐπίσκοπος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας δυοκαίδεκα τὴν λειτουργίαν ἐνιαυτοῖς κατασχὼν Ἀνεγκλήτῳ ταύτην παραδίδωσι. Τίτον δὲ Δομετιανὸς ἀδελφὸς διαδέχεται, δύο ἔτεσι καὶ μησὶ τοῖς ἴσοις βασιλεύσαντα.

CAP. 14.

Ὡς δεύτερος Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Ἀβίλιος.

Τετάρτῳ μὲν οὖν ἔτει Δομετιανοῦ τῆς κατ' Ἀλεξάνδρειαν παροικίας ὁ πρῶτος Ἀννιανὸς, δύο πρὸς εἴκοσιν ἀναπλήσας ἔτη, τελευτᾷ, διαδέχεται δ' αὐτὸν δεύτερος Ἀβίλιος.

CAP. 15.

Ὡς τρίτος Ῥωμαίων ἐπίσκοπος Κλήμης.

Δωδεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας Ἀνέγκλητον ἔτεσιν ἐπισκοπεύσαντα δεκαδύο διαδέχεται Κλήμης. ὃν συνεργὸν ἑαυτοῦ γενέσθαι Φιλιππησίοις ἐπιστέλλων ὁ ἀπόστολος διδάσκει λέγων· „μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.“

---

1. *γε ὥς cfikB, ὥς γε aehSVH.* | 10. *αὖθις* om. *h.* | 16. *Ἀνεγκλήτῳ*] *Ἀνακλήτῳ S.* | 21. *Ἀννιανὸς*] *Ἀνιανὸς aegkNS.* cf. supra II, 24. p. 71, 5. | post *πρὸς* add. *τοῖς aeghE,* om. *bcdfikN.* | *ἀναπλήσας bcdf* (*ik* teste Gronov.) *NB, ἀποπλήσας aeSVH, ἀποπληρώσας h.* | 27. *λέγων* — Philipp. 4, 3. | 28. *ἐν*] *ἐστιν ἐν h.*

CAP. 16.

Περὶ τῆς Κλήμεντος ἐπιστολῆς.

Τούτου δὴ οὖν τοῦ Κλήμεντος ὁμολογουμένη μία ἐπιστολὴ φέρεται, μεγάλη τε καὶ θαυμασία, ἣν ὡς ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τῇ Κορινθίων διετυπώσατο, στάσεως τηνικάδε κατὰ τὴν Κόρινθον γενομένης. Ταύτην δὲ καὶ ἐν πλείσταις ἐκκλησίαις ἐπὶ τοῦ κοινοῦ δεδημοσιευμένην πάλαι τε καὶ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἔγνωμεν. καὶ ὅτι γε κατὰ τὸν δηλούμενον τὰ τῆς Κορινθίων κεκίνητο στάσεως, ἀξιόχρεως μάρτυς ὁ Ἡγήσιππος.

CAP. 17.

Περὶ τοῦ κατὰ Δομετιανὸν διωγμοῦ.

(Nic. H. E. III, 9.)

Πολλήν γε μὴν εἰς πολλοὺς ἐπιδειξάμενος ὁ Δομετιανὸς ὠμότητα, οὐκ ὀλίγον τε τῶν ἐπὶ Ῥώμης εὐπατριδῶν τε καὶ ἐπισήμων ἀνδρῶν πλῆθος οὐ μετ' εὐλόγου κρίσεως κτείνας, μυρίους τε ἄλλους ἐπιφανεῖς ἄνδρας ταῖς ὑπὲρ τὴν ἐνορίαν ζημιώσας φυγαῖς καὶ ταῖς τῶν οὐσιῶν ἀποβολαῖς ἀναιτίως, τελευτῶν τῆς Νέρωνος θεοεχθρίας τε καὶ θεομαχίας διάδοχον ἑαυτὸν κατεστήσατο. δεύτερος δῆτα τὸν καθ' ἡμῶν ἀνεκίνει διωγμόν, καίπερ τοῦ πατρὸς αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ μηδὲν καθ' ἡμῶν ἄτοπον ἐπινοήσαντος.

CAP. 18.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου καὶ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτοῦ.

(Nic. H. E. III, 9.)

Ἐν τούτῳ κατέχει λόγος, τὸν ἀπόστολον ἅμα καὶ εὐαγγελιστὴν 1
Ἰωάννην ἔτι τῷ βίῳ ἐνδιατρίβοντα, τῆς εἰς τὸν θεῖον λόγον ἕνεκεν μαρ-
τυρίας, Πάτμον οἰκεῖν καταδικασθῆναι τὴν νῆσον. γράφων γέ τοι ὁ 2
Εἰρηναῖος περὶ τῆς ψήφου τῆς κατὰ τὸν ἀντίχριστον προσηγορίας φερο-
μένης ἐν τῇ Ἰωάννου λεγομένῃ ἀποκαλύψει, αὐταῖς συλλαβαῖς ἐν πέμπτῳ
τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις ταῦτα περὶ τοῦ Ἰωάννου φησίν· „εἰ δὲ ἔδει ἀνα- 3
„φανδὸν ἐν τῷ νῦν καιρῷ κηρύττεσθαι τοὔνομα αὐτοῦ, δι' ἐκείνου ἂν ἐῤῥέθη
„τοῦ καὶ τὴν ἀποκάλυψιν ἑωρακότος. οὐδὲ γὰρ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἑωράθη,
„ἀλλὰ σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς, πρὸς τῷ τέλει τῆς Δομετιανοῦ

---

3. *τοῦ Κλήμεντος* om. *aeh* (*ik* teste Gronov.) *SS²*. | 7. *γε* om. *hVH*. | 13. *τε* add. *cfhikB*, om. *aegSVH*. | 14. *κτείνας*] *ἀποκτείνας aSVH*. | 16. *θεοεχθρίας τε καὶ* om. *aegh*. | 18. *αὐτῷ cfi*, *αὐτῶν k*, *αὐτοῦ aeghE*. | 21. *αὐτοῦ* add. *cfgB*, om. volgo. | 28. *φησίν* — Iren. adv. haer. V, 30, 3. p. 330 Mass.

4 „ἀρχῆς.“ εἰς τοσȣ̃τον δὲ ἄρα κατὰ τȣ̀ς δηλȣμένȣς ἡ τῆς ἡμετέρας πίστεως διέλαμπε διδασκαλία, ὡς καὶ τȣ̀ς ἄποθεν τȣ̃ καθ' ἡμᾶς λόγȣ συγγραφεῖς μὴ ἀποκνῆσαι ταῖς αὐτῶν ἱστορίαις τόν τε διωγμὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μαρτύρια παραδȣ̃ναι, οἵ γε καὶ τὸν καιρὸν ἐπ' ἀκριβὲς ἐπεσημήναντο, ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ Δομετιανȣ̃ μετὰ πλείστων ἑτέρων καὶ Φλαυίαν Δομετίλλαν ἱστορήσαντες, ἐξ ἀδελφῆς γεγονυῖαν Φλαυίȣ Κλήμεντος, ἑνὸς τῶν τηνικάδε ἐπὶ Ῥώμης ὑπάτων, τῆς εἰς Χριστὸν μαρτυρίας ἕνεκεν εἰς νῆσον Ποντίαν κατὰ τιμωρίαν δεδόσθαι.

CAP. 19.

Ὡς Δομετιανὸς τοὺς ἀπὸ γένους Δαβὶδ ἀναιρεῖσθαι προστάττει.
(Nic. H. E. III, 10.)

Τȣ̃ δ' αὐτȣ̃ Δομετιανȣ̃ τȣ̀ς ἀπὸ γένȣς Δαβὶδ ἀναιρεῖσθαι προστάξαντος, παλαιὸς κατέχει λόγος τῶν αἱρετικῶν τινας κατηγορῆσαι τῶν ἀπογόνων Ἰȣ́δα, (τȣ̃τον δὲ εἶναι ἀδελφὸν κατὰ σάρκα τȣ̃ σωτῆρος), ὡς ἀπὸ γένȣς τυγχανόντων Δαβὶδ, καὶ ὡς αὐτȣ̃ συγγένειαν τȣ̃ Χριστȣ̃ φερόντων. ταῦτα δὲ δηλοῖ κατὰ λέξιν ὧδέ πως λέγων ὁ Ἡγήσιππος·

CAP. 20.

Περὶ τῶν πρὸς γένους τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

1 „Ἔτι δὲ περιῆσαν οἱ ἀπὸ γένȣς τȣ̃ Κυρίȣ υἱωνοὶ Ἰȣ́δα, τȣ̃ κατὰ „σάρκα λεγομένȣ αὐτȣ̃ ἀδελφȣ̃, ȣ̃ς ἐδηλατόρευσαν, ὡς ἐκ γένȣς ὄντας Δαβίδ. „τȣ́τȣς δ' ὁ Ἰȣόκατος ἤγαγε πρὸς Δομετιανὸν Καίσαρα· ἐφοβεῖτο γὰρ
2 „τὴν παρȣσίαν τȣ̃ Χριστȣ̃ ὡς καὶ Ἡρώδης. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτȣ̀ς, εἰ „ἐκ Δαβίδ εἰσι, καὶ ὡμολόγησαν. τότε ἐπηρώτησεν αὐτȣ̀ς, πόσας κτή„σεις ἔχȣσιν, ἢ πόσων χρημάτων κυριεύȣσιν. οἱ δὲ εἶπαν ἀμφότεροι, ἐν„νακισχίλια δηνάρια ὑπάρχειν αὐτοῖς μόνα, ἑκάστῳ αὐτῶν ἀνήκοντος τȣ̃ „ἡμίσεος. καὶ ταῦτα ȣ̓κ ἐν ἀργυρίοις ἔφασκον ἔχειν, ἀλλ' ἐν διατιμήσει „γῆς πλέθρων τριάκοντα ἐννέα μόνων, ἐξ ὧν καὶ τȣ̀ς φόρȣς ἀναφέρειν,

---

2. διέλαμπε διδασκαλία *cefgikB*, διδ. διέλ. *ahSVH.* | 5. Φλαυίαν] Φλανίαν *cefgkNB*, Φλαβίαν *ahiSVH.* | 6. ἐξ ἀδελφὴν (hoc est ἐξαδελφὴν) *h.* | 7. ἕνεκεν om. *h.* | 19. υἱωνοὶ *cdiks Zonar.* (Ann. XI, 19. p. 504) *NSVHB*, υἱονοὶ *f*, υἱῶν *abehmpt Syncell.* (p. 652 Dind.), υἱοὶ *g.* | 21. δ' om. *aegh Syncell.* | Ἰȣόκατος *cdfgVS*[a] *HB*, Ἠȣόκατος *iN*, Ἰȣ́κατος *Syncell.*, Ἠκόβατος *k*, Ἰόκατος *bS*, Ἰκȣκάτος *e*, Ἰκȣβᾶτος *at*, Πριβοκάτος (sine ὁ) *h*, „Revocatus“ *R.*: est latine Evocatus. | 22. ἐπηρώτησεν] ἠρώτησεν *ik* (teste Gronov.). | 23. ἐπηρώτησεν *cik NB*, ἐπηρώτησαν *f*, ἠρώτησεν *aeghSVH.* | 24. εἶπαν *cef*, εἶπον *aghikNSVHB.* | 26. ἡμίσεος *cfN*, ἡμίσεως volgo: cf. Lob. Phryn. p. 247.

„καὶ αὐτὲς αὐτεργῦντας διατρέφεσθαι. εἶτα δὲ καὶ τὰς χεῖρας τὰς ἑαυ- 3
„τῶν ἐπιδεικνύναι, μαρτύριον τῆς αὐτεργίας τὴν τῦ σώματος σκληρίαν,
„καὶ τὲς ἀπὸ τῆς συνεχῦς ἐργασίας ἐναποτυπωθέντας ἐπὶ τῶν ἰδίων
„χειρῶν τύλυς παριστάντας. ἐρωτηθέντας δὲ περὶ τῦ Χριστῦ καὶ τῆς 4
„βασιλείας αὐτῦ, ὁποία τις εἴη καὶ ποῖ καὶ πότε φανησομένη, λόγον
„δῦναι, ὡς οὐ κοσμικὴ μὲν ἐδ' ἐπίγειος, ἐπυράνιος δὲ καὶ ἀγγελικὴ τυγχά-
„νει, ἐπὶ συντελείᾳ τῦ αἰῶνος γενησομένη, ὁπηνίκα ἐλθὼν ἐν δόξῃ κρινεῖ
„ζῶντας καὶ νεκρὺς, καὶ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῦ.
„ἐφ' οἷς μηδὲν αὐτῶν κατεγνωκότα τὸν Δομετιανὸν, ἀλλὰ καὶ ὡς εὐ- 5
„τελῶν καταφρονήσαντα, ἐλευθέρυς μὲν αὐτὲς ἀνεῖναι, καταπαῦσαι δὲ
„διὰ προστάγματος τὸν κατὰ τῆς ἐκκλησίας διωγμόν. τὺς δὲ ἀπολυ- 6
„θέντας ἡγήσασθαι τῶν ἐκκλησιῶν, ὡςὰν δὴ μάρτυρας ὁμῦ καὶ ἀπὸ γέ-
„νυς ὄντας τῦ κυρίυ, γενομένης τε εἰρήνης μέχρι Τραϊανῦ παραμεῖναι
„αὐτὲς τῷ βίῳ." ταῦτα μὲν ὁ Ἡγήσιππος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Τερ- 7
τυλλιανὸς τῦ Δομετιανῦ τοιαύτην πεποίηται μνήμην· „πεπειράκει ποτὲ
„καὶ Δομετιανὸς ταὐτὸ ποιεῖν ἐκείνῳ, μέρος ὢν τῆς Νέρωνος ὠμότητος.
„ἀλλ' οἶμαι ἅτε ἔχων τι συνέσεως τάχιστα ἐπαύσατο, ἀνακαλεσάμενος
„καὶ ὓς ἐξηλάκει." μετὰ δὲ τὸν Δομετιανὸν πεντεκαίδεκα ἔτεσιν ἐπι- 8
κρατήσαντα Νέρυα τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένυ, καθαιρεθῆναι μὲν τὰς Δομε-
τιανῦ τιμὰς, ἐπανελθεῖν δὲ ἐπὶ τὰ οἰκεῖα μετὰ τῦ καὶ τὰς ὑσίας ἀπο-
λαβεῖν τὺς ἀδίκως ἐξεληλαμένυς, ἡ Ῥωμαίων σύγκλητος βυλὴ ψηφίζεται·
ἱστορῦσιν οἱ γραφῇ τὰ κατὰ τὺς χρόνυς παραδόντες. τότε δὴ ὖν καὶ 9
τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν νῆσον φυγῆς τὴν ἐπὶ τῆς
Ἐφέσυ διατριβὴν ἀπειληφέναι, ὁ τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχαίων παραδίδωσι λόγος.

CAP. 21.

Ὡς τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας τρίτος ἡγεῖται Κέρδων.

Μικρῷ δὲ πλέον ἐνιαυτῦ βασιλεύσαντα Νέρυαν διαδέχεται Τραϊανός. 1
οὗ δὴ πρῶτον ἔτος ἦν, ἐν ᾧ τῆς κατ' Ἀλεξάνδρειαν παροικίας Ἀβίλιον
δέκα πρὸς τρισὶν ἔτεσιν ἡγησάμενον διαδέχεται Κέρδων. τρίτος ὗτος τῶν
αὐτόθι μετὰ τὸν πρῶτον Ἀννιανὸν προέστη. ἐν τύτῳ δὲ Ῥωμαίων εἰσέτι

1. αὐτὲς] τὲς *h.* | 4. τύλυς post ἐναποτ. ponit *h.* | παριστάντας] παριστάντες *h.* | 5. ποῖ καὶ πότε *cefik Zonar. B*, πότε καὶ ποῖ *aSVII*, καὶ ποῖ om. *h.* | 6. τυγχάνει *acfhNSVIIB*, τυγχάνοι *egik.* | 7. κρινεῖ *eghSVII*, κρίνεις *abcdfik NR*a *BH*b. | 14. Τερτυλλιανὸς — Apol. 5. | 16. post τῆς add. τῦ *ahSVII*, om. *cefgikNB.* | 18. ἐπικρ.] κρατήσαντα *egh.* | 21. βυλὴ om. *hi* (a sec. m.) *kN.* | 27. βασιλεύσαντα Νερύαν *cefghikNBH*b, βασιλεύσαντος Νερύα *aSVII.* | 28. παροικίας] ἐκκλησίας *c.* | 30. Ἀννιανὸν] Ἀνιανὸν *ekN.* cf. p. 71, 5. 90, 21.

Κλήμης ἡγεῖτο, τρίτον καὶ αὐτὸς ἐπέχων τῶν τῇδε μετὰ Παῦλόν τε καὶ Πέτρον ἐπισκοπευσάντων βαθμόν. Λῖνος δὲ ὁ πρῶτος ἦν, καὶ μετ᾽ αὐτὸν Ἀνέγκλητος.

CAP. 22.

Ὡς τῆς Ἀντιοχέων δεύτερος Ἰγνάτιος.

(Nic. H. E. III, 11.)

Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπ᾽ Ἀντιοχείας Εὐοδίȣ πρώτȣ καταστάντος, δεύτερος ἐν τοῖς δηλȣμένοις Ἰγνάτιος ἐγνωρίζετο. Συμεὼν ὁμοίως δεύτερος μετὰ τὸν τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν ἀδελφὸν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας κατὰ τȣ́τȣς τὴν λειτȣργίαν εἶχεν.

CAP. 23.

Ἱστορία περὶ Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου.

(Nic. H. E. III, 11. II, 42.)

1 *Ἐπὶ τȣ́τοις κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔτι τῷ βίῳ περιλειπόμενος αὐτὸς*
ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησȣ̃ς, ἀπόστολος ὁμȣ̃ καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης
τὰς αὐτόθι διεῖπεν ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν νῆσον μετὰ τὴν Δομε-
2 *τιανȣ̃ τελευτὴν ἐπανελθὼν φυγῆς. ὅτι δὲ εἰς τȣ́τȣς ἔτι τῷ βίῳ περιῆν,*
ἀπόχρη διὰ δύο πιστώσασθαι τὸν λόγον μαρτύρων. πιστοὶ δ᾽ ἂν εἶεν
ȣ̔̃τοι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρεσβεύσαντες ὀρθοδοξίας, εἰ δὴ τοιȣ̃τοι Εἰρη-
3 *ναῖος καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς. ὧν ὁ μὲν πρότερος ἐν δευτέρῳ τῶν*
πρὸς τὰς αἱρέσεις ὧδέ πως γράφει κατὰ λέξιν· „καὶ πάντες δὲ οἱ πρε-
„σβύτεροι μαρτυρȣ̃σιν, οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἰωάννῃ τῷ τȣ̃ Κυρίȣ μαθητῇ
„συμβεβληκότες, παραδεδωκέναι τὸν Ἰωάννην. παρέμεινε γὰρ αὐτοῖς
4 *„μέχρι τῶν Τραϊανȣ̃ χρόνων.“ καὶ ἐν τρίτῳ δὲ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως*
ταὐτὸ τȣ̃το δηλοῖ διὰ τȣ́των· „ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησία ὑπὸ
„Παύλȣ μὲν τεθεμελιωμένη, Ἰωάννȣ δὲ παραμείναντος αὐτοῖς μέχρι τῶν
„Τραϊανȣ̃ χρόνων, μάρτυς ἀληθής ἐστι τῆς τῶν ἀποστόλων παραδό-
5 *„σεως.“ ὁ δὲ Κλήμης ὁμȣ̃ καὶ τὸν χρόνον ἐπισημηνάμενος, καὶ ἱστορίαν*
ἀναγκαιοτάτην οἷς τὰ καλὰ καὶ ἐπωφελῆ φίλον ἀκȣ́ειν, προστίθησιν, ἐν
ᾧ „τίς ὁ σωζόμενος πλȣ́σιος“ ἐπέγραψεν αὐτȣ̃ συγγράμματι. λαβὼν δὲ

---

2. haec *Λῖνος — Ἀνέγκλητος* om. *R* prob. $V^a S^a$. | 10. *εἶχεν bcdfghikB*, *ἐγκεχειρισμένος ἦν aeSVH.* | 17. *ἔτι cfgNVS^aHB*, om. *aehikS.* | 19. post *ȣ̔̃τοι* add. *Εἰρηναῖος καὶ Κλήμης cf.* | *εἰ cghikVB*, *οἱ aeSS^aH.* | 21. *γράφει* — Iren. adv. haer. II, 22, 5. p. 148 Mass. | *δὲ* add. *bcdfg*, om. *reliqui codd.* et *E.* | 25. *τȣ̃το* om. *gh.* | *δηλοῖ* — adv. haer. III, 3, 4. p. 177 Mass. | 28. *καὶ* add. *cfgB*, om. *aehikSVH.* | 29. *ἐν ᾧ κτλ.* — Clem. Alex. quis div. salv. §. 42. p. 958 Pott. | 30. post *αὐτȣ̃* add. *τῷ cgi* (a sec. m.) *k*, om. *aefhE.*

ἀνάγνωθι ὧδέ πως ἔχȣσαν καὶ αὐτȣ̃ τὴν γραφήν· „ἄκȣσον μῦθον οὐ μῦ- 6
„θον, ἀλλὰ ὄντα λόγον, περὶ Ἰωάννȣ τȣ̃ ἀποστόλȣ παραδεδομένον καὶ
„μνήμῃ πεφυλαγμένον. ἐπειδὴ γὰρ τȣ̃ τυράννȣ τελευτήσαντος ἀπὸ τῆς
„Πάτμȣ τῆς νήσȣ μετῆλθεν ἐπὶ τὴν Ἔφεσον, ἀπῄει παρακαλȣ́μενος καὶ
„ἐπὶ τὰ πλησιόχωρα τῶν ἐθνῶν, ὅπȣ μὲν ἐπισκόπȣς καταστήσων, ὅπȣ
„δὲ ὅλας ἐκκλησίας ἁρμόσων, ὅπȣ δὲ κλήρῳ ἕνα γέ τινα κληρώσων τῶν
„ὑπὸ τȣ̃ πνεύματος σημαινομένων. ἐλθὼν ȣ̓̃ν καὶ ἐπί τινα τῶν οὐ μα- 7
„κρὰν πόλεων, ἧς καὶ τȣ̈́νομα λέγȣσιν ἔνιοι, καὶ τἆλλα ἀναπαύσας τȣ̀ς
„ἀδελφȣ́ς, ἐπὶ πᾶσι τῷ καθεστῶτι προσβλέψας ἐπισκόπῳ, νεανίσκον
„ἱκανὸν τῷ σώματι καὶ τῇ ὄψει ἀστεῖον καὶ θερμὸν τὴν ψυχὴν ἰδὼν,
„„τȣ̃τον,“ ἔφη, „σοὶ παρακατατίθεμαι μετὰ πάσης σπȣδῆς, ἐπὶ τῆς
„ἐκκλησίας καὶ τȣ̃ Χριστȣ̃ μάρτυρος.“ τȣ̃ δὲ δεχομένȣ καὶ πάνθ᾽ ὑπισχνȣ-
„μένȣ καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ διελέγετο καὶ διεμαρτύρετο. εἶτα ὁ μὲν ἀπῆρεν 8
„ἐπὶ τὴν Ἔφεσον, ὁ δὲ πρεσβύτερος ἀναλαβὼν οἴκαδε τὸν παραδοθέντα
„νεανίσκον ἔτρεφε, συνεῖχεν, ἔθαλπε, τὸ τελευταῖον ἐφώτισε. καὶ μετὰ
„τȣ̃το ὑφῆκε τῆς πλείονος ἐπιμελείας καὶ παραφυλακῆς, ὡς τὸ τέλειον
„αὐτῷ φυλακτήριον ἐπιστήσας τὴν σφραγῖδα τȣ̃ κυρίȣ. τῷ δὲ ἀνέσεως 9
„πρὸ ὥρας λαβομένῳ προσφθείρονταί τινες ἥλικες ἀργοὶ καὶ ἀπεῤῥω-
„γότες, ἐθάδες κακῶν. καὶ πρῶτον μὲν δι᾽ ἑστιάσεων πολυτελῶν αὐτὸν
„ἐπάγονται, εἶτά πȣ καὶ νύκτωρ ἐπὶ λωποδυσίαν ἐξιόντες συνεπάγονται,
„εἶτά τι καὶ μεῖζον συμπράττειν ἠξίȣν. ὁ δὲ κατ᾽ ὀλίγον προσειθίζετο, 10
„καὶ διὰ μέγεθος φύσεως, ἐκστὰς ὥσπερ ἄστομος καὶ εὔρωστος ἵππος
„ὀρθῆς ὁδȣ̃, καὶ τὸν χαλινὸν ἐνδακὼν, μειζόνως κατὰ τῶν βαράθρων
„ἐφέρετο. ἀπογνȣ̀ς δὲ τελέως τὴν ἐν θεῷ σωτηρίαν ȣ̓δὲν ἔτι μικρὸν διε- 11
„νοεῖτο, ἀλλὰ μέγα τι πράξας, ἐπειδήπερ ἅπαξ ἀπολώλει, ἴσα τοῖς ἄλλοις
„παθεῖν ἠξίȣ. αὐτȣ̀ς δὴ τȣ́τȣς ἀναλαβὼν καὶ λῃστήριον συγκροτήσας,
„ἕτοιμος λῄσταρχος ἦν, βιαιότατος, μιαιφονώτατος, χαλεπώτατος. χρόνος 12
„ἐν μέσῳ, καί τινος ἐπιπεσȣ́σης χρείας ἀνακαλȣ̃σι τὸν Ἰωάννην. ὁ δὲ
„ἐπεὶ τὰ ἄλλα ὧν χάριν ἧκε κατεστήσατο, ἄγε δὴ, ἔφη, ὦ ἐπίσκοπε,

---

2. post *ἀποστόλȣ* add. *λεγόμενον καὶ ἡμῖν aeikNS*, om. *bcdfgh Clem. RVS*ᵃ*HB*. | 3. *πεφ.*] *παραπεφ. h.* | 4. *ἐπὶ cik Clem.*, *εἰς* volgo. | 6. *κλήρῳ bcdfg Clem. VHB*, *κλῆρον ach* (*ik* teste Gronov.) *S*. | *ἕνα γέ τινα cfghikVHB*, *ἕνα τε τινα Clem.*, *ἕνα τινὰ c* (a pr. m.) *e*. *S* dedit ex *a ὅπȣ δέ γε κλῆρον ἕνα τινά*. Cf. Eus. H. E. V, 21.: *ἕνα γέ τινα τῶν ἐπιτηδείων*. | 10. *τῇ ὄψει cfik*, *τὴν ὄψει* (sic) *h*, *τὴν ὄψιν aeg Clem. NE*. | 17. *αὐτῷ*] *ἑαυτῷ h.* | *τȣ̃* om. *aeh*. | 20. *εἶτά πȣ — εἶτα* om. Heinichenii operae. | 25. *πράξας aeghik Clem. E*, *πρᾶξαι bcdf*. | 26. *παθεῖν aehik Clem. E*, *πράττειν bcdfgH*ᵇ. | *ἠξίȣ*] *ἐκ ἠξίȣ Grut.*, *ἀπηξίȣ* conj. *V*ᵃ.

„τὴν παρακαταθήκην ἀπόδος ἡμῖν, ἣν ἐγώ τε καὶ ὁ Χριστός σοι παρα-
13 „κατεθέμεθα ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ἧς προκαθέζῃ, μάρτυρος. ὁ δὲ τὸ μὲν
„πρῶτον ἐξεπλάγη, χρήματα οἰόμενος, ἅπερ ὐκ ἔλαβε, συκοφαντεῖσθαι,
„καὶ ὔτε πιστεύειν εἶχεν ὑπὲρ ὧν ὐκ ἔσχεν, ὔτε ἀπιστεῖν Ἰωάννῃ. ὡς δὲ
„„τὸν νεανίσκον," εἶπεν, „ἀπαιτῶ καὶ τὴν ψυχὴν τῦ ἀδελφῦ," στενάξας
„κάτωθεν ὁ πρεσβύτης καί τι καὶ ἐπιδακρύσας, „ἐκεῖνος," ἔφη, „τέ-
„θνηκε." „πῶς καὶ τίνα θάνατον;" „θεῷ τέθνηκεν," εἶπεν. „ἀπέβη
„γὰρ πονηρὸς καὶ ἐξώλης, καὶ τὸ κεφάλαιον, λῃστής. καὶ νῦν ἀντὶ τῆς
14 „ἐκκλησίας τὸ ὄρος κατείληφε μεθ' ὁμοίυ στρατιωτικῦ." καταῤῥηξάμενος
„ὖν τὴν ἐσθῆτα ὁ ἀπόστολος, καὶ μετὰ μεγάλης οἰμωγῆς πληξάμενος
„τὴν κεφαλὴν, καλόν γε, ἔφη, φύλακα τῆς τἀδελφῦ ψυχῆς κατέλιπον.
„ἀλλ' ἵππος ἤδη μοι παρέστω, καὶ ἡγεμὼν γινέσθω μοί τις τῆς ὁδῦ.
15 „ἤλαυνεν, ὥσπερ εἶχεν, αὐτόθεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ
„χωρίον ὑπὸ τῆς προφυλακῆς τῶν λῃστῶν ἁλίσκεται, μήτε φεύγων, μήτε
„παραιτύμενος, ἀλλὰ βοῶν· ἐπὶ τῦτ' ἐλήλυθα, ἐπὶ τὸν ἄρχοντα ὑμῶν
16 „ἀγάγετέ με. ὃς τέως, ὥσπερ ὥπλιστο, ἀνέμενεν, ὡς δὲ προσιόντα ἐγνώ-
„ρισε τὸν Ἰωάννην, εἰς φυγὴν αἰδεσθεὶς ἐτράπετο. ὁ δὲ ἐδίωκεν ἀνὰ
17 „κράτος, ἐπιλαθόμενος τῆς ἡλικίας τῆς ἑαυτῦ, κεκραγώς· τί με φεύγεις,
„τέκνον, τὸν σαυτῦ πατέρα, τὸν γυμνὸν, τὸν γέροντα; ἐλέησόν με, τέκνον,
„μὴ φοβῦ. ἔχεις ἔτι ζωῆς ἐλπίδα. ἐγὼ Χριστῷ λόγον δώσω ὑπὲρ σῦ,
„ἂν δέῃ, τὸν σὸν θάνατον ἑκὼν ὑπομενῶ, ὡς ὁ κύριος τὸν ὑπὲρ ἡμῶν.
„ὑπὲρ σῦ τὴν ψυχὴν ἀντιδώσω τὴν ἐμήν. στῆθι, πίστευσον, Χριστός με
18 „ἀπέστειλεν. ὁ δὲ ἀκύσας πρῶτον μὲν ἔστη κάτω βλέπων, εἶτα ἔῤῥιψε
„τὰ ὅπλα, εἶτα τρέμων ἔκλαιε πικρῶς· προσελθόντα δὲ τὸν γέροντα
„περιέλαβεν, ἀπολογύμενος ταῖς οἰμωγαῖς ὡς ἐδύνατο, καὶ τοῖς δάκρυσι
19 „βαπτιζόμενος ἐκ δευτέρυ, μόνην ἀποκρύπτων τὴν δεξιάν. ὁ δ' ἐγγυώ-
„μενος, ἐπομνύμενος, ὡς ἄφεσιν αὐτῷ παρὰ τῦ σωτῆρος ἥυρηται, δεό-
„μενος, γονυπετῶν, αὐτὴν τὴν δεξιὰν ὡς ὑπὸ τῆς μετανοίας κεκαθαρ-

1. *παρακαταθήκην acfgh Clem. NE, παραθήκην eikmpt.* | 4. *ἔσχεν cfg, εἶχεν* volgo. | *ἀπιστεῖν*] *πιστεύειν H* errore typogr. | 6. *τι*] *ἔτι aehS.* | 7. *πῶς καὶ*] *πῶς καὶ πότε καὶ hk.* | 10. *ὖν cfg Clem. E, δὲ hikN,* om. *ae.* | *τὴν ἐσθῆτα ὁ ἀπόστ. aeghk Clem. NE, ὁ ἀπόστ. τὴν ἐσθῆτα cfi.* | 11. *γε*] *σε hik. καλόν γε ἔφη φύλακά σε τῆς df.* | 12. *γινέσθω aefg Clem. E, γενέσθω chikN.* | 16. *ἀγάγετέ cefikB, ἀναγάγετέ a Clem. E, ἄγετέ h.* | 17. *ἐτράπετο aeghik Clem. E, ἐτρέπετο bcdf.* | 18. *τῆς* om. *cf.* | 19. post *τέκνον* add. *φησίν h.* | 20. *ἐλπίδα cfg Clem. VSa HB, ἐλπίδας aehikS.* | *λόγον δώσω cefgikNB, δώσω λόγον ah Clem. E.* | 24. *ἔκλαιε cfghikBHb, ἔκλαε ae Clem. E.* | 26. *δευτέρυ*] *τῦ ἑτέρυ bcdfg.* post *δευτ.* add. *γονυπετῶν hi* (a sec. man.) *k.* | *ὁ*] *ὃ E.* | 27. *ἄφεσιν*] *ἄφεσις hikN.* | *ἥυρηται bcdfgikVSa HB, εὕρηται ahS.*

„μένην καταφιλῶν, ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐπανήγαγε, καὶ δαψιλέσι μὲν εὐχαῖς „ἐξαιτούμενος, συνεχέσι δὲ νηστείαις συναγωνιζόμενος, ποικίλαις δὲ σειρῆσι „λόγων κατεπᾴδων αὐτοῦ τὴν γνώμην οὐ πρότερον ἀπῆλθεν, ὥς φασι, „πρὶν αὐτὸν ἀποκατέστησε τῇ ἐκκλησίᾳ, διδοὺς μέγα παράδειγμα μετα„νοίας ἀληθινῆς καὶ μέγα γνώρισμα παλιγγενεσίας, τρόπαιον ἀναστάσεως „βλεπομένης."

CAP. 24.

Περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγγελίων.

(Nic. H. E. II, 45.)

Ταῦτα τοῦ Κλήμεντος, ἱστορίας ὁμοῦ καὶ ὠφελείας τῆς τῶν ἐντευξο- 1
μένων ἕνεκεν, ἐνταῦθά μοι κείσθω. φέρε δὲ καὶ τοῦδε τοῦ ἀποστόλου τὰς
ἀναντιῤῥήτους ἐπισημηνώμεθα γραφάς. καὶ δὴ τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον 2
ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν διεγνωσμένον ἐκκλησίαις πρῶτον ἀνωμολογήσθω. ὅτι
γε μὴν εὐλόγως πρὸς τῶν ἀρχαίων ἐν τετάρτῃ μοίρᾳ τῶν ἄλλων τριῶν
κατείλεκται, ταύτῃ ἂν γένοιτο δῆλον. οἱ θεσπέσιοι καὶ ὡς ἀληθῶς θεο- 3
πρεπεῖς, φημὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ τοὺς ἀποστόλους, τὸν βίον ἄκρως κεκαθαρμένοι, καὶ ἀρετῇ πάσῃ τὰς ψυχὰς κεκοσμημένοι, τὴν δὲ γλῶτταν ἰδιωτεύοντες, τῇ γε μὴν πρὸς τοῦ σωτῆρος αὐτοῖς δεδωρημένῃ θείᾳ καὶ παραδοξοποιῷ δυνάμει θαρσοῦντες, τὸ μὲν ἐν περινοίᾳ καὶ τέχνῃ λόγων τὰ τοῦ διδασκάλου μαθήματα πρεσβεύειν οὔτε ᾔδεσαν οὔτε ἐνεχείρουν, τῇ δὲ τοῦ θείου πνεύματος τοῦ συνεργοῦντος αὐτοῖς ἀποδείξει καὶ τῇ δι' αὐτῶν συντελουμένῃ θαυματουργῷ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει μόνῃ χρώμενοι, τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὴν γνῶσιν ἐπὶ πᾶσαν κατήγγελον τὴν οἰκουμένην, σπουδῆς
τῆς περὶ τὸ λογογραφεῖν μικρὰν ποιούμενοι φροντίδα. καὶ τοῦτ' ἔπραττον 4
ἅτε μείζονι καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐξυπηρετούμενοι διακονίᾳ. ὁ γοῦν Παῦλος πάντων ἐν παρασκευῇ λόγων δυνατώτατος νοήμασί τε ἱκανώτατος γεγονώς, οὐ πλέον τῶν βραχυτάτων ἐπιστολῶν γραφῇ παραδέδωκε, καίτοι μυρία γε καὶ ἀπόῤῥητα λέγειν ἔχων, ἅτε τῶν μέχρις οὐρανοῦ τρίτου θεωρη-

2. σειρῆσι *aei* (a sec. man.) *kptS*ª *K* (de Ruf. p. 300), σειρῆνι *N*, ῥήσεσι *bcdfgh Clementis codex SVHB* „variis sermonum consolationibus, velut quibusdam praecantationibus efferos et exterritos animos mitigabat" *R.* | 4. ἀποκατέστησε *bcdf Clem. VV*ª, κατέστησε *aeSS*ª *H*, ἐπιστῆσαι *gi* (in marg. a pr. man.) *kN*, ἐπιστῆσε *h*, ἐπιστήσας *Syncell.* | 12. ἐπισημηνώμεθα *cfghikV*ª *B*, ὑποσημηνώμεθα *aeSS*ª *VH*, ἐπισημειώμεθα *b*, ἐπισημειώμεθα *d.* | καὶ post δὴ add. *aegSVH*, om. *bcdfhikV*ª *B.* | 13. ἀνωμολογήσθω *cikV*ª *B*, ἀνωμολογείσθω *efg*, ἀνομολογείσθω *aeSVH.* | 16. ἄκρως] ἀκριβῶς *hi* (in marg. a pr. man.) *k.* | 17. δὲ] τε *h.* | 19. περινοίᾳ *cfgE*, πειθοῖ *aehikmptN.* | 26. πάντων] ὢν πάντων *bcfv.*

μάτων ἐπιψαύσας, ἐπ' αὐτόν τε τὸν ϑεοπρεπῆ παράδεισον ἀναρπασϑεὶς,
5 καὶ τῶν ἐκεῖσε ῥημάτων ἀῤῥήτων ἀξιωϑεὶς ἐπακοῦσαι. οὐκ ἄπειροι μὲν οὖν
ὑπῆρχον τῶν αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν φοιτηταὶ, δώδεκα
μὲν ἀπόστολοι, ἑβδομήκοντα δὲ μαϑηταὶ, ἄλλοι τε ἐπὶ τούτοις μυρίοι.
ὅμως δ' οὖν ἐξ ἁπάντων τῶν τοῦ κυρίου διατριβῶν ὑπομνήματα Ματϑαῖος
ἡμῖν καὶ Ἰωάννης μόνοι καταλελοίπασιν, οὓς καὶ ἐπάναγκες ἐπὶ τὴν γρα-
6 φὴν ἐλϑεῖν κατέχει λόγος. Ματϑαῖος μὲν γὰρ πρότερον Ἑβραίοις κηρύξας,
ὡς ἤμελλεν καὶ ἐφ' ἑτέρους ἰέναι, πατρίῳ γλώττῃ γραφῇ παραδοὺς τὸ κατ'
αὐτὸν εὐαγγέλιον τὸ λεῖπον τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ τούτοις, ἀφ' ὧν ἐστέλλετο,
7 διὰ τῆς γραφῆς ἀπεπλήρου. ἤδη δὲ Μάρκου καὶ Λουκᾶ τῶν κατ' αὐτοὺς
εὐαγγελίων τὴν ἔκδοσιν πεποιημένων, Ἰωάννην φασὶ, τὸν πάντα χρόνον
ἀγράφῳ κεχρημένον κηρύγματι, τέλος καὶ ἐπὶ τὴν γραφὴν ἐλϑεῖν τοιᾶςδε
χάριν αἰτίας. τῶν προαναγραφέντων τριῶν εἰς πάντας ἤδη καὶ εἰς αὐτὸν
διαδεδομένων, ἀποδέξασϑαι μέν φασιν, ἀλήϑειαν αὐτοῖς ἐπιμαρτυρήσαντα,
μόνην δὲ ἄρα λείπεσϑαι τῇ γραφῇ τὴν περὶ τῶν ἐν πρώτοις καὶ κατ'
8 ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πεπραγμένων διήγησιν. καὶ ἀληϑής
γε ὁ λόγος. τοὺς ἄλλους γοῦν τρεῖς εὐαγγελιστὰς συνιδεῖν πάρεστι μόνα τὰ
μετὰ τὴν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ κάϑειρξιν ἐφ' ἕνα
ἐνιαυτὸν πεπραγμένα τῷ σωτῆρι συγγεγραφότας, αὐτό τε τοῦτ' ἐπισημη-
9 ναμένους καταρχὰς τῆς αὐτῶν ἱστορίας. μετὰ γοῦν τὴν τεσσαρακονταή-
μερον νηστείαν καὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ πειρασμὸν τὸν χρόνον τῆς ἰδίας γραφῆς
ὁ μὲν Ματϑαῖος δηλοῖ λέγων· „ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάννης παρεδόϑη, ἀνε-
10 χώρησεν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.“ ὁ δὲ Μάρκος ὡσαύτως·
„μετὰ δὲ τὸ παραδοϑῆναι,“ φησὶν, „Ἰωάννην ἦλϑεν Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν.“ καὶ ὁ Λουκᾶς δὲ, πρὶν ἄρξασϑαι τῶν τοῦ Ἰησοῦ πράξεων, παρα-
πλησίως ἐπιτηρεῖ φάσκων, ὡς ἄρα προσϑεὶς Ἡρώδης οἷς διεπράξατο
11 πονηροῖς κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ. παρακληϑέντα δὴ οὖν τούτων
ἕνεκά φησι τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην τὸν ὑπὸ τῶν προτέρων εὐαγγελιστῶν
παρασιωπηϑέντα χρόνον καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πεπραγμένα τῷ σωτῆρι (ταῦτα
δ' ἦν τὰ πρὸ τῆς τοῦ βαπτιστοῦ καϑείρξεως) τῷ κατ' αὐτὸν εὐαγγελίῳ

5. *διατριβῶν cfghikNB*, *μαϑητῶν aeSVHH*b. verba sic jungenda: *τῶν τ. κ. διατριβῶν ὑπομνήματα Ματϑαῖος καὶ Ἰωάννης μόνοι ἐξ ἁπάντων ἡμῖν καταλελοίπασιν.* | 7. *μὲν cfiVHB*, *τε aeghkSS*a. | 8. *ἤμελλεν cfghB*, *ἔμελλε aeikSVH.* | 17. *ἄλλους γοῦν τρεῖς cfVS*a*HB*, *τρεῖς γοῦν ahi* (a pr. m.) *kS*, *ἄλλους γοῦν eg.* | 21. *ἐπ' αὐτῇ cfVH*, *ἐπὶ ταύτῃ aeghikNSS*a*B.* | 22. *δηλοῖ* — Matth. 4, 12. | 23. *Μάρκος* — Marc. 1, 14. | 26. *φάσκων* — Luc. 3, 20. | 28. *φησι*] *φασι hikvZB* probante *S*a. | 29. *κατ' αὐτὸν bcdfikB*, *κατὰ τοῦτον aeghSVH.* referendum est ad *τὸν χρόνον.*

παραδȣ̃ναι, αὐτό τε τȣ̃τ' ἐπισημήνασθαι, τοτὲ μὲν φήσαντα· „ταύτην
ἀρχὴν ἐποίησε τῶν παραδόξων ὁ Ἰησȣ̃ς,“ τοτὲ δὲ μνημονεύσαντα τȣ̃
βαπτιστȣ̃ μεταξὺ τῶν Ἰησȣ̃ πράξεων, ὡς ἔτι τότε βαπτίζοντος ἐν Αἰὼν
ἐγγὺς τȣ̃ Σαλείμ, σαφῶς τε τȣ̃το δηλȣ̃ν ἐν τῷ λέγειν· „ȣ̓́πω γὰρ ἦν,
φησὶν, Ἰωάννης βεβλημένος εἰς φυλακήν.“ ȣ̓κȣ̃ν ὁ μὲν Ἰωάννης τῇ τȣ̃ κατ' 12
αὐτὸν εὐαγγελίȣ γραφῇ τὰ μηδέπω τȣ̃ βαπτιστȣ̃ βεβλημένȣ εἰς φυλακὴν
πρὸς τȣ̃ Χριστȣ̃ πραχθέντα παραδίδωσιν, οἱ δὲ λοιποὶ τρεῖς εὐαγγελισταὶ
τὰ μετὰ τὴν εἰς τὸ δεσμωτήριον κάθειρξιν τȣ̃ βαπτιστȣ̃ μνημονεύȣσιν.
οἷς καὶ ἐπιστήσαντι ȣ̓κέτι ἂν δόξαι διαφωνεῖν ἀλλήλοις τὰ εὐαγγέλια, τῷ 13
τὸ μὲν κατὰ Ἰωάννην τὰ πρῶτα τῶν τȣ̃ Χριστȣ̃ πράξεων περιέχειν, τὰ
δὲ λοιπὰ τὴν ἐπὶ τέλει τȣ̃ χρόνȣ αὐτῷ γεγενημένην ἱστορίαν· εἰκότως δ'
ȣ̓̃ν τὴν μὲν τῆς σαρκὸς τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν γενεαλογίαν, ἅτε Ματθαίῳ καὶ
Λȣκᾷ προγραφεῖσαν, ἀποσιωπῆσαι τὸν Ἰωάννην, τῆς δὲ θεολογίας ἀπάρ-
ξασθαι, ὡςὰν αὐτῷ πρὸς τȣ̃ θείȣ πνεύματος οἷα κρείττονι παραπεφυλαγ-
μένης. ταῦτα μὲν ȣ̓̃ν ἡμῖν περὶ τῆς τȣ̃ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίȣ γραφῆς 14
εἰρήσθω. καὶ τῆς κατὰ Μάρκον δὲ ἡ γενομένη αἰτία ἐν τοῖς πρόσθεν
ἡμῖν δεδήλωται. ὁ δὲ Λȣκᾶς ἀρχόμενος καὶ αὐτὸς τȣ̃ κατ' αὐτὸν συγ- 15
γράμματος τὴν αἰτίαν πρȣ̈́θηκε, δι' ἣν πεποίηται τὴν σύνταξιν· δηλῶν
ὡς ἄρα πολλῶν καὶ ἄλλων προπετέστερον ἐπιτετηδευκότων διήγησιν ποιή-
σασθαι ὧν αὐτὸς πεπληροφόρητο λόγων, ἀναγκαίως ἀπαλλάττων ἡμᾶς
τῆς περὶ τȣ̀ς ἄλλȣς ἀμφηρίστȣ ὑπολήψεως τὸν ἀσφαλῆ λόγον ὧν αὐτὸς
ἱκανῶς τὴν ἀλήθειαν κατειλήφει, ἐκ τῆς ἅμα Παύλῳ συνȣσίας τε καὶ
διατριβῆς καὶ τῆς τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὁμιλίας ὠφελημένος, διὰ τȣ̃
ἰδίȣ παρέδωκεν εὐαγγελίȣ. καὶ ταῦτα μὲν ἡμεῖς περὶ τȣ́των· οἰκειότερον 16
δὲ κατὰ καιρὸν διὰ τῆς τῶν ἀρχαίων παραθέσεως τὰ καὶ τοῖς ἄλλοις
περὶ αὐτῶν εἰρημένα πειρασόμεθα δηλῶσαι. τῶν δὲ Ἰωάννȣ συγγραμ- 17
μάτων πρὸς τῷ εὐαγγελίῳ καὶ ἡ προτέρα τῶν ἐπιστολῶν παρά τε τοῖς
νῦν καὶ τοῖς ἔτ' ἀρχαίοις ἀναμφίλεκτος ὡμολόγηται, ἀντιλέγονται δὲ αἱ
λοιπαὶ δύο. τῆς δ' Ἀποκαλύψεως ἐφ' ἑκάτερον ἔτι νῦν παρὰ τοῖς πολ- 18
λοῖς περιέλκεται ἡ δόξα. ὅμως γε μὴν ἐκ τῆς τῶν ἀρχαίων μαρτυρίας
ἐν οἰκείῳ καιρῷ τὴν ἐπίκρισιν δέξεται καὶ αὐτή.

---

1. τε] γε *hi.* | φήσαντα — Joh. 2, 11. | ταύτην] ταύτην τὴν *gik.* | 3. ἔτι *aehikNE*, ὅτι *cfg.* | 4. Σαλείμ *cfgikNB*, Σαλήμ *aehSVH.* | δηλῶν *h.* | ȣ̓́πω — Joh. 3, 24. | 5. φησὶν om. *gh.* | 6. βεβλ. εἰς φυλ. *cfik*, εἰς φυλ. βεβλ. *aeghE.* | 11. δ' ȣ̓̃ν *cfikVHB*, γȣ̃ν *h*, ȣ̓̃ν *aegSS*a. | 16. πρόσθεν *cfghikNB*, ἔμπροσθεν *aeSVH.* | 17. δεδήλωται — H. E. II, 15. | 26. συγγραμμάτων *cfvVS*a*HB*, γραμμάτων *aeghikSH*b. | 28. ἔτ' om. *gh.* | 29. ἐφ' *cfghVS*a*HB*, εἰς *aeikS.* | 30. ὅμως *cfgvVS*a*HB*, ὁμοίως *aehikS.* | 31. δέξεται] ἐκδέξεται *hik.*

CAP. 25.

Περὶ τῶν ὁμολογουμένων θείων καὶ τῶν μὴ τοιούτων γραφῶν.
(Nic. H. E. II, 46.)

1 Εὔλογον δ᾽ ἐνταῦθα γενομένους ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰς δηλωθείσας
τῆς καινῆς διαθήκης γραφάς. καὶ δὴ τακτέον ἐν πρώτοις τὴν ἁγίαν τῶν
εὐαγγελίων τετρακτὺν, οἷς ἕπεται ἡ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων γραφή.
2 μετὰ δὲ ταύτην τὰς Παύλου καταλεκτέον ἐπιστολὰς, αἷς ἑξῆς τὴν φερο-
μένην Ἰωάννου προτέραν καὶ ὁμοίως τὴν Πέτρου κυρωτέον ἐπιστολήν. ἐπὶ
τούτοις τακτέον, εἴγε φανείη, τὴν ἀποκάλυψιν Ἰωάννου, περὶ ἧς τὰ δόξαντα
3 κατὰ καιρὸν ἐκθησόμεθα. καὶ ταῦτα μὲν ἐν ὁμολογουμένοις· τῶν δ᾽ ἀντι-
λεγομένων, γνωρίμων δ᾽ οὖν ὅμως τοῖς πολλοῖς, ἡ λεγομένη Ἰακώβου φέρε-
ται καὶ ἡ Ἰούδα, ἥτε Πέτρου δευτέρα ἐπιστολὴ, καὶ ἡ ὀνομαζομένη δευ-
τέρα καὶ τρίτη Ἰωάννου, εἴτε τοῦ εὐαγγελιστοῦ τυγχάνουσαι, εἴτε καὶ ἑτέρου
4 ὁμωνύμου ἐκείνῳ. ἐν τοῖς νόθοις κατατετάχθω καὶ τῶν Παύλου πράξεων
ἡ γραφὴ, ὅ τε λεγόμενος Ποιμὴν, καὶ ἡ ἀποκάλυψις Πέτρου, καὶ πρὸς
τούτοις ἡ φερομένη Βαρνάβα ἐπιστολὴ, καὶ τῶν ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι
διδαχαί· ἔτι τε, ὡς ἔφην, ἡ Ἰωάννου ἀποκάλυψις, εἰ φανείη, ἥν τινες ὡς
5 ἔφην ἀθετοῦσιν, ἕτεροι δὲ ἐγκρίνουσι τοῖς ὁμολογουμένοις. ἤδη δ᾽ ἐν τούτοις
τινὲς καὶ τὸ καθ᾽ Ἑβραίους εὐαγγέλιον κατέλεξαν, ᾧ μάλιστα Ἑβραίων οἱ
τὸν Χριστὸν παραδεξάμενοι χαίρουσι. ταῦτα μὲν πάντα τῶν ἀντιλεγο-
6 μένων ἂν εἴη. ἀναγκαίως δὲ καὶ τούτων ὅμως τὸν κατάλογον πεποιήμεθα,
διακρίναντες τάς τε κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἀληθεῖς καὶ
ἀπλάστους καὶ ἀνωμολογημένας γραφάς, καὶ τὰς ἄλλας παρὰ ταύτας, οὐκ
ἐνδιαθήκους μὲν, ἀλλὰ καὶ ἀντιλεγομένας, ὅμως δὲ παρὰ πλείστοις τῶν
ἐκκλησιαστικῶν γιγνωσκομένας, ἵν᾽ εἰδέναι ἔχοιμεν αὐτάς τε ταύτας, καὶ
τὰς ὀνόματι τῶν ἀποστόλων πρὸς τῶν αἱρετικῶν προφερομένας, ἤτοι ὡς
Πέτρου καὶ Θωμᾶ καὶ Ματθία ἢ καί τινων παρὰ τούτους ἄλλων εὐαγγέλια
περιεχούσας, ἢ ὡς Ἀνδρέου καὶ Ἰωάννου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων πράξεις,
ὧν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐν συγγράμματι τῶν κατὰ τὰς διαδοχὰς ἐκκλησιαστικῶν
7 τις ἀνὴρ εἰς μνήμην ἀγαγεῖν ἠξίωσεν. πόῤῥω δέ που καὶ ὁ τῆς φράσεως
παρὰ τὸ ἦθος τὸ ἀποστολικὸν ἐναλλάττει χαρακτὴρ, ἥ τε γνώμη καὶ ἡ
τῶν ἐν αὐτοῖς φερομένων προαίρεσις, πλεῖστον ὅσον τῆς ἀληθοῦς ὀρθο-

---

11. φέρεται] φαίνεται *cik.* | 14. καὶ τῶν] καὶ ἡ τῶν *cfg.* | 15. ἡ om. *cf.* | 18. ἐγκρίνουσι] κρίνουσιν *h.* | 20. μὲν *cfg* VS^aHB, δὲ *aeh* (*ik* teste Gronov.) *S.* | 22. διακρίναντες *cfhVHB*, διακρίνοντες *aegikSS*^{a}*H*^{b}. | 25. ἄλλας] ἄλλως *hikS.* | 28. ἢ add. *aeSVH*, om. *cfghikt.* | 29. τὰς add. *bcdefgikB*, om. *aSVH.* | 31. ἦθος] ἔθος *h.*

δοξίας ἀπᾴδουσα, ὅτι δὴ αἱρετικῶν ἀνδρῶν ἀναπλάσματα τυγχάνει, σαφῶς παρίστησιν· ὅθεν οὐδ᾽ ἐν νόθοις αὐτὰ κατατακτέον, ἀλλ᾽ ὡς ἄτοπα πάντη καὶ δυσσεβῆ παραιτητέον. ἴωμεν δὴ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν ἑξῆς ἱστορίαν.

CAP. 26.

Περὶ Μενάνδρου τοῦ γόητος.

(Nic. H. E. III, 12.)

Σίμωνα τὸν μάγον Μένανδρος διαδεξάμενος ὅπλον δεύτερον, οὐ χεῖρον 1
τοῦ προτέρου, τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας ἀποδείκνυται τὸν τρόπον· ἦν καὶ οὗτος Σαμαρεὺς, εἰς ἄκρον δὲ γοητείας οὐκ ἔλαττον τοῦ διδασκάλου προελθὼν μείζοσιν ἐπιδαψιλεύεται τερατολογίαις, ἑαυτὸν μὲν, ὡς ἄρα εἴη, λέγων, ὁ σωτὴρ, ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων ἄνωθέν ποθεν ἐξ ἀοράτων αἰώ-
νων ἀπεσταλμένος σωτηρίᾳ, διδάσκων δὲ μὴ ἄλλως δυνάσθαί τινα καὶ 2
αὐτῶν τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων περιγενήσεσθαι, μὴ πρότερον διὰ τῆς πρὸς αὐτοῦ παραδιδομένης μαγικῆς ἐμπειρίας ἀχθέντα, καὶ διὰ τοῦ μεταδιδομένου πρὸς αὐτοῦ βαπτίσματος, οὗ τοὺς κατηξιωμένους ἀθανασίαν ἀΐδιον ἐν αὐτῷ τούτῳ μεθέξειν τῷ βίῳ, μηκέτι θνήσκοντας, αὐτοῦ δὲ παραμένοντας, εἰς τὸ ἀεὶ ἀγήρως τινὰς καὶ ἀθανάτους ἐσομένους. ταῦτα μὲν οὖν
καὶ ἐκ τῶν Εἰρηναίου διαγνῶναι ῥᾴδιον. καὶ ὁ Ἰουστῖνος δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ 3
τοῦ Σίμωνος μνημονεύσας καὶ τὴν περὶ τούτου διήγησιν ἐπιφέρει, λέγων· „Μένανδρον δέ τινα, καὶ αὐτὸν Σαμαρέα, τὸν ἀπὸ κώμης Καππαραττέας, „γενόμενον μαθητὴν τοῦ Σίμωνος, οἰστρηθέντα καὶ αὐτὸν ὑπὸ τῶν δαι-„μόνων, καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενον, πολλοὺς ἐξαπατῆσαι διὰ μαγικῆς „τέχνης οἴδαμεν, ὃς καὶ τοὺς αὐτῷ ἑπομένους, ὡς μὴ ἀποθνήσκοιεν, ἔπει-
„σεν. καὶ νῦν τινές εἰσιν ἀπ᾽ ἐκείνου, τοῦτο ὁμολογοῦντες.“ ἦν δ᾽ ἄρα 4
διαβολικῆς ἐνεργείας, διὰ τοιῶνδε γοήτων τὴν Χριστιανῶν προσηγορίαν ὑποδυομένων τὸ μέγα τῆς θεοσεβείας μυστήριον ἐπὶ μαγείᾳ σπουδάσαι διαβαλεῖν, διασῦραί τε δι᾽ αὐτῶν τὰ περὶ ψυχῆς ἀθανασίας καὶ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐκκλησιαστικὰ δόγματα. ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν τούτους σωτῆρας ἐπιγραψάμενοι τῆς ἀληθοῦς ἀποπεπτώκασιν ἐλπίδος.

---

1. *ἀπᾴδουσα aehikSVV^a HB, ἀποδέουσα bcdfg.* | 9. *οὗτος abcdfghikVHB, αὐτὸς eSS^a.* | post *δὲ* add. *τῆς aehSVH,* om. *cfgikB.* | 15. *κατηξιωμένους cfghVHB, καταξιουμένους aikSS^a, καταξιωμένους e.* | *ἀθανασίαν ἀΐδιον abceghi* (a pr. m.) *kE, ἀθανασίας ἀϊδίου dfsuv.* | 16. *αὐτοῦ*] *αὐτοὺς h.* | 17. *ἀγήρως cfikNVH^a* (Tom. III. p. 312) *BH^b, ἀγήρους aehSS^aH.* | *τινὰς* om. *aeSS^a,* post *ἀθανάτους* ponit *h.* | 18. *Εἰρηναίου* — Iren. adv. haer. I, 23, 5. p. 100 Mass. | 19. *λέγων* — Justin. Apol. maj. c. 26. p. 69 ed. Colon. | 20. *Καππαραττέας bcdf, Καπαραττέας ik, Καπαρατταίας aehE, Καππαρεταίας* Justin.

CAP. 27.

Περὶ τῆς Ἐβιωναίων αἱρέσεως.

(Nic. H. E. III, 13.)

1 Ἄλλȣς δὲ ὁ πονηρὸς δαίμων, τῆς περὶ τὸν Χριστὸν τȣ͂ θεȣ͂ δια-
θέσεως ἀδυνατῶν ἐκσεῖσαι, θάτερα ληπτȣ̀ς εὑρὼν ἐσφετερίζετο. Ἐβιωναίȣς
τȣ́τȣς οἰκείως ἐπεφήμιζον οἱ πρῶτοι, πτωχῶς καὶ ταπεινῶς τὰ περὶ τȣ͂
2 Χριστȣ͂ δοξάζοντας. λιτὸν μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ κοινὸν ἡγȣ͂ντο κατὰ προ-
κοπὴν ἤθȣς αὐτὸ μόνον ἄνθρωπον δεδικαιωμένον, ἐξ ἀνδρός τε κοινω-
νίας καὶ τῆς Μαρίας γεγεννημένον· δεῖν δὲ πάντως αὐτοῖς νομικῆς θρη-
σκείας, ὡς μὴ ἂν διὰ μόνης τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως καὶ τȣ͂ κατ'
3 αὐτὴν βίȣ σωθησομένοις. ἄλλοι δὲ παρὰ τȣ́τȣς τῆς αὐτῆς ὄντες προση-
γορίας τὴν μὲν τῶν εἰρημένων ἔκτοπον διεδίδρασκον ἀτοπίαν, ἐκ παρθένȣ
καὶ ἁγίȣ πνεύματος μὴ ἀρνȣ́μενοι γεγονέναι τὸν Κύριον, οὐ μὴν ἔθ' ὁμοίως
καὶ ȣ̔͂τοι προϋπάρχειν αὐτὸν, θεὸν λόγον ὄντα καὶ σοφίαν, ὁμολογȣ͂ντες
τῇ τῶν προτέρων περιετρέποντο δυσσεβείᾳ, μάλιστα ὅτε καὶ τὴν σωμα-
4 τικὴν περὶ τὸν νόμον λατρείαν ὁμοίως ἐκείνοις περιέπειν ἐσπȣ́δαζον. ȣ̔͂τοι
δὲ τȣ͂ μὲν ἀποστόλȣ πάσας τὰς ἐπιστολὰς ἀρνητέας ἡγȣ͂ντο εἶναι δεῖν,
ἀποστάτην ἀποκαλȣ͂ντες αὐτὸν τȣ͂ νόμȣ· εὐαγγελίῳ δὲ μόνῳ τῷ καθ'
5 Ἑβραίȣς λεγομένῳ χρώμενοι τῶν λοιπῶν σμικρὸν ἐποιȣ͂ντο λόγον. καὶ τὸ
μὲν σάββατον καὶ τὴν ἄλλην Ἰȣδαϊκὴν ἀγωγὴν ὁμοίως ἐκείνοις παρεφύ-
λαττον, ταῖς δ' αὖ κυριακαῖς ἡμέραις ἡμῖν τὰ παραπλήσια εἰς μνήμην
6 τῆς τȣ͂ Κυρίȣ ἀναστάσεως ἐπετέλȣν. ὅθεν παρὰ τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν
τῆς τοιᾶσδε λελόγχασι προσηγορίας, τȣ͂ Ἐβιωναίων ὀνόματος, τὴν τῆς
διανοίας πτωχείαν αὐτῶν ὑποφαίνοντος· ταύτῃ γὰρ ἐπίκλην ὁ πτωχὸς
παρ' Ἑβραίοις ὀνομάζεται.

---

4. τȣ͂ θεȣ͂] καὶ θεὸν *h*. | 5. θάτερα ληπτȣ̀ς H^a (Tom. III. p. 313) probante *B*, θάτεραλήπτȣς (sic) *f*, θατεραλήπτȣς *abcdeSVH*, θατέρᾳ ληπτȣ̀ς *ikS^aZB*, κατὰ θατεραλήπτȣς *h*, θεοπαραλείπτȣς *g*. Formam θατεραλήπτȣς recipere dubitavi, quum ea non modo alio exemplo non firmetur, sed etiam ab analogia sermonis graeci abhorreat. | 6. τȣ͂ om. *ghik*. | 7. δοξάζοντας] δογματίζοντας καὶ δοξάζοντας *aeSS^a*. | 9. νομικῆς *cfik*, τῆς νομικῆς volgo. | 10. κατ' αὐτὴν] κατὰ ταύτην *h*. | 13. post καὶ add. τȣ͂ *VH* nulla codd. auctoritate. | 15. ὅτε] ὅτι *i* (a sec. m.) *k*. | 18. αὐτὸν om. *h*. | 20. ἄλλην ἰȣδαϊκὴν *cfgikB*, ἰȣδ. ἄλλην *ah SVH*. | 22. τȣ͂ κυρίȣ *cfikVH*, σωτηρίȣ *aeghSS^aB*. | 23. Ἐβιωναίων nomen in codd. *b* et *c* cum spiritu aspero scriptum esse et hoc loco et infra VI, 17., adnotat Valesius.

CAP. 28.

Περὶ Κηρίνθου τοῦ αἱρεσιάρχου.
(Nic. H. E. III, 14.)

Κατὰ τοὺς δεδηλωμένους χρόνους ἑτέρας αἱρέσεως ἀρχηγὸν γενέσθαι 1
Κήρινθον παρειλήφαμεν. Γάϊον, οὗ φωνὰς ἤδη πρότερον παρατέθειμαι,
ἐν τῇ φερομένῃ αὐτοῦ ζητήσει ταῦτα περὶ τοῦ αὐτοῦ γράφει· „ἀλλὰ καὶ 2
„Κήρινθος ὁ δι' ἀποκαλύψεων ὡς ὑπὸ ἀποστόλου μεγάλου γεγραμμένων
„τερατολογίας ἡμῖν ὡς δι' ἀγγέλων αὐτῷ δεδειγμένας ψευδόμενος, ἐπεισάγει
„λέγων, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπίγειον εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ Χριστοῦ, καὶ
„πάλιν ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν σάρκα πολιτευομένην
„δουλεύειν. καὶ ἐχθρὸς ὑπάρχων ταῖς γραφαῖς τοῦ θεοῦ ἀριθμὸν χιλιον-
„ταετίας ἐν γάμῳ ἑορτῆς, θέλων πλανᾶν, λέγει γίνεσθαι." καὶ Διονύσιος 3
δὲ ὁ τῆς κατ' Ἀλεξάνδρειαν παροικίας καθ' ἡμᾶς τὴν ἐπισκοπὴν εἰληχώς,
ἐν δευτέρῳ τῶν ἐπαγγελιῶν περὶ τῆς Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως εἰπών τινα
ὡς ἐκ τῆς ἀνέκαθεν παραδόσεως, τοῦ αὐτοῦ μέμνηται ἀνδρὸς τούτοις τοῖς
ῥήμασι· „Κήρινθον δὲ τὸν καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου κληθεῖσαν Κηρινθιανὴν 4
„αἵρεσιν συστησάμενον, ἀξιόπιστον ἐπιφημίσαι θελήσαντα τῷ ἑαυτοῦ πλά-
„σματι ὄνομα. τοῦτο γὰρ εἶναι τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τὸ δόγμα, ἐπίγειον
„ἔσεσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν. καὶ ὧν αὐτὸς ὠρέγετο φιλοσώ- 5
„ματος ὢν καὶ πάνυ σαρκικός, ἐν τούτοις ὀνειροπολεῖν ἔσεσθαι, γαστρὸς
„καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα πλησμοναῖς, τουτέστι σιτίοις καὶ ποτοῖς καὶ γά-
„μοις, καὶ δι' ὧν εὐφημότερον ταῦτα ᾠήθη ποριεῖσθαι, ἑορταῖς καὶ
„θυσίαις καὶ ἱερείων σφαγαῖς." ταῦτα Διονύσιος. ὁ δὲ Εἰρηναῖος ἀποῤῥη- 6
τοτέρας δή τινας τοῦ αὐτοῦ ψευδοδοξίας ἐν πρώτῳ συγγράμματι τῶν πρὸς
τὰς αἱρέσεις προθείς, ἐν τῷ τρίτῳ καὶ ἱστορίαν οὐκ ἀξίαν λήθης τῇ
γραφῇ παραδέδωκεν, ὡς ἐκ παραδόσεως Πολυκάρπου φάσκων, Ἰωάννην τὸν
ἀπόστολον εἰσελθεῖν ποτε ἐν βαλανείῳ, ὥστε λούσασθαι, γνόντα δὲ ἔνδον
ὄντα τὸν Κήρινθον ἀποπηδῆσαί τε τοῦ τόπου καὶ ἐκφυγεῖν θύραζε, μηδ'
ὑπομείναντα τὴν αὐτὴν αὐτῷ ὑποδῦναι στέγην, ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς

---

6. *τοῦ αὐτοῦ cfhikB, τοῦ* om. *aegSVH.* | 14. *τῶν*] *περὶ τῶν* conj. *V*a. | 15. *μέμνηται*] idem Dionysii fragmentum (*Κήρινθον — σφαγαῖς*) exstat Eus. H. E. VII, 25. | *τοῖς* add. codd., om. volgo. | 16. *Κήρινθον δὲ* — supple *τῆς ἀποκαλύψεως Ἰωάννου γεγονέναι ποιητήν, λέγουσί τινες τῶν πρὸ ἡμῶν.* | 20. *ὀνειροπολεῖν*] *ὀνειροπολεῖ* vel *ὠνειροπόλει* conj. Valesius ad VII, 25.: at infinitivus pendet a *λέγουσί τινες.* | 21. *πλησμοναῖς nvB*, idemque legitur loc. parall. VII, 25.: *πλησμονῶν CSVHH*b. | 22. *καὶ* post *γάμοις* om. *h.* | 24. *ἐν πρώτῳ* — adv. haer. I, 26, 1. p. 105 Mass. | 25. *προθεὶς eghikV*a*B*, *προθέμενος N*, *προσθεὶς abcdfSVHH*a*H*b. | *ἐν τῷ τρίτῳ* — adv. haer. III, 3, 4. p. 177 Mass. | 26. *παραδέδωκεν cfghikBH*b, *παρέδωκεν aeSVH.* | 28. *τοῦ* om. *h.*

σὺν αὐτῷ παραινέσαι φήσαντα, „φύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ἔνδον ὄντος Κηρίνθȣ τȣ̃ τῆς ἀληθείας ἐχθρȣ̃.“

CAP. 29.

Περὶ Νικολάου καὶ τῶν ἀπ᾽ αὐτοῦ κεκλημένων.

(Nic. II. E. III, 15.)

1 Ἐπὶ τȣ́τῳ δῆτα καὶ ἡ λεγομένη τῶν Νικολαϊτῶν αἵρεσις ἐπὶ σμικρότατον συνέστη χρόνον, ἧς δὴ καὶ ἡ τȣ̃ Ἰωάννȣ Ἀποκάλυψις μνημονεύει. ȣ̓͂τοι Νικόλαον ἕνα τῶν ἀμφὶ τὸν Στέφανον διακόνων πρὸς τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τῇ τῶν ἐνδεῶν θεραπείᾳ προκεχειρισμένων ηὖχȣν. ὅ γε μὴν Ἀλεξανδρεὺς Κλήμης ἐν τρίτῳ στρωματεῖ ταῦτα περὶ αὐτȣ̃ κατὰ
2 λέξιν ἱστορεῖ· „ὡραίαν, φασί, γυναῖκα ἔχων ȣ̂τος μετὰ τὴν ἀνάληψιν „τὴν τȣ̃ σωτῆρος πρὸς τῶν ἀποστόλων ὀνειδισθεὶς ζηλοτυπίαν, εἰς μέ-„σον ἀγαγὼν τὴν γυναῖκα γῆμαι τῷ βȣλομένῳ ἐπέτρεψεν. ἀκόλȣθον γὰρ „εἶναί φασι τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐκείνῃ τῇ φωνῇ, τῇ ὅτι παραχρᾶσθαι „τῇ σαρκὶ δεῖ. καὶ δὴ κατακολȣθήσαντες τῷ γεγενημένῳ, τῷ τε εἰρη-„μένῳ ἁπλῶς καὶ ἀβασανίστως, ἀναίδην ἐκπορνεύȣσιν οἱ τὴν αἵρεσιν
3 „αὐτȣ̃ μετιόντες. πυνθάνομαι δ᾽ ἐγὼ τὸν Νικόλαον μηδεμιᾷ ἑτέρᾳ παρ᾽ „ἣν ἔγημε κεχρῆσθαι γυναικὶ, τῶν τε ἐκείνȣ τέκνων τὰς μὲν θηλείας „καταγηράσαι παρθένȣς, ἄφθορον δὲ διαμεῖναι τὸν υἱόν. ὧν ȣ̔́τως ἐχόν-„των ἀποβολὴ πάθȣς ἦν ἡ εἰς μέσον τῶν ἀποστόλων τῆς ζηλοτυπȣμένης „ἐγκύκλησις γυναικὸς, καὶ ἡ ἐγκράτεια τῶν περισπȣδάστων ἡδονῶν τὸ „„παραχρᾶσθαι τῇ σαρκὶ““ ἐδίδασκεν. οὐ γὰρ οἶμαι ἐβȣ́λετο κατὰ τὴν
4 „τȣ̃ σωτῆρος ἐντολὴν δυσὶ κυρίοις δȣλεύειν, ἡδονῇ καὶ κυρίῳ. λέγȣσι δ᾽ „ȣ̓͂ν καὶ τὸν Ματθίαν ȣ̔́τω διδάξαι, σαρκὶ μὲν μάχεσθαι καὶ παραχρᾶ-„σθαι, μηδὲν αὐτῇ πρὸς ἡδονὴν ἐνδιδόντα, ψυχὴν δὲ αὔξειν διὰ πίστεως „καὶ γνώσεως.“ ταῦτα μὲν ȣ̓͂ν περὶ τῶν κατὰ τȣ̀ς δηλȣμένȣς χρόνȣς παραβραβεῦσαι τὴν ἀλήθειαν ἐγκεχειρηκότων, λόγȣ γε μὴν θᾶττον εἰς τὸ παντελὲς ἀπεσβηκότων εἰρήσθω.

CAP. 30.

Περὶ τῶν ἐν συζυγίαις ἐξετασθέντων ἀποστόλων.

(Nic. H. E. II, 44.)

1 Ὁ μέντοι Κλήμης, οὗ τὰς φωνὰς ἀρτίως ἀνέγνωμεν, τοῖς προειρημένοις ἑξῆς διὰ τȣ̀ς ἀθετȣ̃ντας γάμον τȣ̀ς τῶν ἀποστόλων ἐξετασθέντας

---

6. τȣ́τῳ *bcfgv*, τȣ̃το *d*, τȣ́των *aehikE*. | 7. μνημονεύει — Apoc. 2, 6. 15. | 10. Κλήμης — Strom. III, 4, 25. p. 187 Sylb. (p. 522 Pott.). | 11. φασί] φησί *ae Clem. S.* | 13. τὴν γυναῖκα om. *VH* invitis codd. | 23. σωτῆρος] κυρίȣ καὶ σωτῆρος *bcd.* | δ᾽ ȣ̓͂ν *cfhikBH*b, γȣ̃ν *aegSVH.* | 25. ἐνδιδόντας *h.*

ἐν συζυγίαις καταλέγει φάσκων· „ἢ καὶ τοὺς ἀποστόλους ἀποδοκιμάσουσι.
„Πέτρος μὲν γὰρ καὶ Φίλιππος ἐπαιδοποιήσαντο, Φίλιππος δὲ καὶ τὰς
„θυγατέρας ἀνδράσιν ἐξέδωκε. καὶ ὅ γε Παῦλος οὐκ ὀκνεῖ ἔν τινι ἐπι-
„στολῇ τὴν αὐτοῦ προσαγορεῦσαι σύζυγον, ἣν οὐ περιεκόμιζε διὰ τὸ τῆς
„ὑπηρεσίας εὐσταλές.“ ἐπεὶ δὲ τούτων ἐμνήσθημεν, οὐ λυπεῖ καὶ ἄλλην 2
ἀξιοδιήγητον ἱστορίαν τοῦ αὐτοῦ παραθέσθαι, ἣν ἐν τῷ ἑβδόμῳ στρωματεῖ
τοῦτον ἱστορῶν ἀνέγραψε τὸν τρόπον· „φασὶ γοῦν τὸν μακάριον Πέτρον,
„θεασάμενον τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀπαγομένην τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἡσθῆναι
„μὲν τῆς κλήσεως χάριν καὶ τῆς ἐπ' οἶκον ἀνακομιδῆς, ἐπιφωνῆσαι δὲ εὖ
„μάλα προτρεπτικῶς καὶ παρακλητικῶς ἐξ ὀνόματος προσειπόντα· „„μέ-
„μνησο, ὦ αὕτη, τοῦ Κυρίου.““ τοιοῦτος ἦν ὁ τῶν μακαρίων γάμος, καὶ
„ἡ τῶν φιλτάτων τελεία διάθεσις.“ καὶ ταῦτα δ' οἰκεῖα ὄντα τῇ μετὰ
χεῖρας ὑποθέσει ἐνταῦθά μοι κατὰ καιρὸν κείσθω.

CAP. 31.

Περὶ τῆς Ἰωάννου τελευτῆς.

(Nic. H. E. I, 35.)

Παύλου μὲν οὖν καὶ Πέτρου τῆς τελευτῆς ὅ τε χρόνος καὶ ὁ τρόπος 1
καὶ προσέτι τῆς μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βίου τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν
καταθέσεως ὁ χῶρος ἤδη πρότερον ἡμῖν δεδήλωται. τοῦ δὲ Ἰωάννου τὰ 2
μὲν τοῦ χρόνου ἤδη πως εἴρηται, τὸ δέ γε τοῦ σκηνώματος αὐτοῦ χωρίον ἐξ
ἐπιστολῆς Πολυκράτους (τῆς δ' ἐν Ἐφέσῳ παροικίας ἐπίσκοπος οὗτος ἦν)
ἐπιδείκνυται, ἣν Οὐίκτορι Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ γράφων ὁμοῦ τε αὐτοῦ καὶ
Φιλίππου μνημονεύει τοῦ ἀποστόλου τῶν τε τούτου θυγατέρων ὧδέ πως· „καὶ 3
„γὰρ καὶ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηται, ἅ τινα ἀναστή-
„σεται τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου, ἐν ᾗ ἔρχεται μετὰ δόξης
„ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀναζητήσει πάντας τοὺς ἁγίους, Φίλιππον τὸν τῶν δώδεκα
„ἀποστόλων, ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱεραπόλει, καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ γε-
„γηρακυῖαι παρθένοι, καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ ἐν ἁγίῳ πνεύματι πολι-

---

1. *φάσκων* — Strom. III, 6, 52. p. 191 Sylb. (p. 535 Pott.). | 7. *ἀνέγραψε* — Strom. VII, 11, 63. p. 312 Sylb. (p. 869 Pott.). | *φασὶ cfghkv Clem.* $VS^{a}HB$, *φησὶ aei* (a sec. man.) *NS.* | 9. *ἐπ' bcdfikN*V^{a}, *εἰς aegh Clem. SVHB.* | 19. *ὁ χῶρος aehikSVH, ὁ* post *προσέτι* ponunt *cfgB.* | *δεδήλωται* — H. E. II, 25. | 22. *Οὐίκτορι acefhVHB, Βίκτορι ik, Οὐίκτωρι* SS^{a}, *Βίκτωρι N.* | 23. *καὶ γὰρ καὶ — ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται*] idem fragmentum Polycratis exstat Eus. H. E. V, 24. | *καὶ γὰρ καὶ achSVHB, καὶ γὰρ* (omisso altero *καὶ*) *efgikN* Euseb. l. c. | 26. *ἀναζητήσει*] *ἀναστήσει* cod. Vindob. ap. Routhium, „requiret“ *R.* | *Φίλιππον τὸν* corruptum videtur ex *Φίλιππος ὁ.* | *τὸν τῶν cfg* $VS^{a}R^{a}H$, *τὸν* om. *aehikS, ὄντα τῶν* codd. Vatic. et Vindob. Routhii.

„τευσαμένη, ἣ ἐν Ἐφέσῳ ἀναπαύεται, ἔτι δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τὸ
„στῆθος τȣ̃ Κυρίȣ ἀναπεσὼν, ὃς ἐγενήθη ἱερεὺς τὸ πέταλον πεφορεκὼς
„καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος· ȣ̂τος ἐν Ἐφέσῳ κεκοίμηται.“ ταῦτα καὶ
4 περὶ τῆς τῶνδε τελευτῆς. καὶ ἐν τῷ Γαΐȣ δὲ, οὗ μικρῷ πρόσθεν ἐμνή-
σθημεν, διαλόγῳ Πρόκλος, πρὸς ὃν ἐποιεῖτο τὴν ζήτησιν, περὶ τῆς Φι-
λίππȣ καὶ τῶν θυγατέρων αὐτȣ̃ τελευτῆς συνᾴδων τοῖς ἐκτεθεῖσιν ȣ̔́τω
φησίν· „μετὰ τȣ̃τον δὲ προφήτιδες τέσσαρες αἱ Φιλίππȣ γεγένηνται ἐν
„Ἱεραπόλει τῇ κατὰ τὴν Ἀσίαν· ὁ τάφος αὐτῶν ἐστὶν ἐκεῖ, καὶ ὁ τȣ̃
5 „πατρὸς αὐτῶν.“ ταῦτα μὲν ȣ̂τος. ὁ δὲ Λȣκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν
ἀποστόλων τῶν Φιλίππȣ θυγατέρων ἐν Καισαρείᾳ τῆς Ἰȣδαίας ἅμα τῷ
πατρὶ τότε διατριβȣσῶν, προφητικȣ̃ τε χαρίσματος ἠξιωμένων, μνημονεύει
κατὰ λέξιν ὧδέ πως λέγων· „ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν, καὶ εἰσελθόντες
„εἰς τὸν οἶκον Φιλίππȣ τȣ̃ εὐαγγελιστȣ̃ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ ἐμείναμεν
„παρ᾽ αὐτῷ. τȣ́τῳ δὲ ἦσαν παρθένοι θυγατέρες προφητεύȣσαι τέσσαρες.“
6 τὰ μὲν ȣ̂ν εἰς ἡμετέραν ἐλθόντα γνῶσιν περί τε τῶν ἀποστόλων αὐτῶν
καὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων, ὧν τε καταλελοίπασιν ἡμῖν ἱερῶν γραμ-
μάτων, καὶ τῶν ἀντιλεγομένων μὲν, ὅμως δ᾽ ἐν πλείσταις ἐκκλησίαις παρὰ
πολλοῖς δεδημοσιευμένων, τῶν τε παντελῶς νόθων καὶ τῆς ἀποστολικῆς
ὀρθοδοξίας ἀλλοτρίων ἐν τȣ́τοις διειληφότες ἐπὶ τὴν τῶν ἑξῆς προΐωμεν
ἱστορίαν.

CAP. 32.

Ὅπως Συμεὼν ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος ἐμαρτύρησεν.
(Nic. H. E. III, 16.)

1 Μετὰ Νέρωνα καὶ Δομετιανὸν, κατὰ τȣ̃τον οὗ νῦν τȣ̀ς χρόνȣς
ἐξετάζομεν, μερικῶς καὶ κατὰ πόλεις ἐξ ἐπαναστάσεως δήμων τὸν καθ᾽
ἡμῶν κατέχει λόγος ἀνακινηθῆναι διωγμόν, ἐν ᾧ Συμεῶνα τὸν τȣ̃ Κλωπᾶ,
ὃν δεύτερον καταστῆναι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐπίσκοπον ἐδη-
2 λώσαμεν, μαρτυρίῳ τὸν βίον ἀναλῦσαι παρειλήφαμεν. καὶ τȣ́τȣ μάρτυς
αὐτὸς ἐκεῖνος, οὗ διαφόροις ἤδη πρότερον ἐχρησάμεθα φωναῖς, Ἡγή-

---

1. ἣ add. *ae Hieron. SVR^aH*, om. *cfghikNRB.* | 2. πεφορεκὼς *fhik codd. Vat. Routhii NVHB*, πεφορηκὼς *cegSS^a*. Illud retinui, quod loco parall. (V, 24.) exstat in codicibus tantum non omnibus. | 3. ταῦτα] ταῦτα δὲ *B* ex aliquot codd., δὲ om. *cfg.* | 7. τȣ̃τον *cfgikB*, τȣ̃το *aehSVH.* Quis ille sit propheta, de quo antea verba fecerat Proculus, incertum est: fortasse Quadratus, coll. H. E. III, 37 init., vel alius quidam ex iis, qui H. E. V, 17 nominantur. | δὲ add. *acfVS^aHB*, om. *eghikNS.* | 12. λέγων — Act. 21, 8. | 14. προφ. τέσσαρες *cik*, τέσσ. προφ. volgo. | 15. αὐτῶν add. *bcdfiksS^aB*, om. *aeghSVH.* | 29. Ἡγήσ.] ὁ Ἡγησ. *h.*

σιππος· ὃς δὴ περί τινων αἱρετικῶν ἱστορῶν ἐπιφέρει δηλῶν, ὡς ἄρα
ὑπὸ τȣ́των κατὰ τόνδε τὸν χρόνον ὑπομείνας κατηγορίαν, πολυτρόπως ὁ
δηλȣ́μενος ὡσὰν Χριστιανὸς ἐπὶ πλείσταις αἰκισθεὶς ἡμέραις, αὐτόν τε
τὸν δικαστὴν καὶ τȣ̀ς ἀμφ' αὐτὸν εἰς τὰ μέγιστα καταπλήξας, τῷ τȣ͂
Κυρίȣ πάθει παραπλήσιον τὸ τέλος ἀπηνέγκατο. ȣ̓δὲν δὲ οἷον καὶ τȣ͂ 3
συγγραφέως ἐπακȣ͂σαι, αὐτὰ δὴ ταῦτα κατὰ λέξιν ὧδέ πως ἱστορȣ͂ντος·
„ἀπὸ τȣ́των δηλαδὴ τῶν αἱρετικῶν κατηγορȣ͂σί τινες Συμεῶνος τȣ͂ Κλωπᾶ,
„ὡς ὄντος ἀπὸ Δαβὶδ καὶ Χριστιανȣ͂, καὶ ȣ͂τω μαρτυρεῖ ἐτῶν ὢν ἑκα-
„τὸν εἴκοσιν, ἐπὶ Τραϊανȣ͂ Καίσαρος καὶ ὑπατικȣ͂ Ἀττικȣ͂.“ φησὶ δὲ ὁ 4
αὐτὸς, ὡς ἄρα καὶ τȣ̀ς κατηγόρȣς αὐτȣ͂, ζητȣμένων τότε τῶν ἀπὸ τῆς
βασιλικῆς Ἰȣδαίων φυλῆς, ὡσὰν ἐξ αὐτῆς ὄντας ἁλῶναι συνέβη. λογισμῷ
δ' ἂν καὶ τὸν Συμεῶνα τῶν αὐτοπτῶν καὶ αὐτηκόων εἴποι ἄν τις γεγο-
νέναι τȣ͂ Κυρίȣ, τεκμηρίῳ τῷ μήκει τȣ͂ χρόνȣ τῆς αὐτȣ͂ ζωῆς χρώμενος,
καὶ τῷ μνημονεύειν τὴν τῶν εὐαγγελίων γραφὴν Μαρίας τῆς τȣ͂ Κλωπᾶ,
οὗ γεγονέναι αὐτὸν καὶ πρότερον ὁ λόγος ἐδήλωσεν. ὁ δ' αὐτὸς συγ- 5
γραφεὺς καὶ ἑτέρȣς ἀπὸ γένȣς ἑνὸς τῶν φερομένων ἀδελφῶν τȣ͂ σωτῆρος,
ᾧ ὄνομα Ἰȣ́δας, φησὶν εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιβιῶναι βασιλείαν, μετὰ τὴν ἤδη
πρότερον ἱστορηθεῖσαν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως ἐπὶ
Δομετιανȣ͂ μαρτυρίαν. γράφει δὲ ȣ͂τως· „ἔρχονται ȣ͂ν καὶ προηγȣ͂νται 6
„πάσης ἐκκλησίας ὡς μάρτυρες καὶ ἀπὸ γένȣς τȣ͂ Κυρίȣ, καὶ γενομένης
„εἰρήνης βαθείας ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ μένȣσι μέχρι Τραϊανȣ͂ Καίσαρος,
„μέχρις οὗ ὁ ἐκ θείȣ τȣ͂ Κυρίȣ, ὁ προειρημένος Συμεὼν υἱὸς Κλωπᾶ,
„συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τῶν αἱρέσεων, ὡσαύτως κατηγορήθη καὶ αὐτὸς ἐπὶ
„τῷ αὐτῷ λόγῳ ἐπὶ Ἀττικȣ͂ τȣ͂ ὑπατικȣ͂. καὶ ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις αἰκι-
„ζόμενος ἐμαρτύρησεν, ὡς πάντας ὑπερθαυμάζειν καὶ τὸν ὑπατικὸν,
„πῶς ἑκατὸν εἴκοσι τυγχάνων ἐτῶν ὑπέμεινε· καὶ ἐκελεύσθη σταυρω-
„θῆναι.“ ἐπὶ τȣ́τοις ὁ αὐτὸς ἀνὴρ διηγȣ́μενος τὰ κατὰ τȣ̀ς δηλȣμένȣς 7
ἐπιλέγει, ὡς ἄρα μέχρι τῶν τότε χρόνων παρθένος καθαρὰ καὶ ἀδιά-
φθορος ἔμενεν ἡ ἐκκλησία, ἐν ἀδήλῳ πȣ σκότει φωλευόντων εἰσέτι τότε
τῶν, εἰ καί τινες ὑπῆρχον, παραφθείρειν ἐπιχειρȣ́ντων τὸν ὑγιῆ κανόνα
τȣ͂ σωτηρίȣ κηρύγματος. ὡς δ' ὁ ἱερὸς τῶν ἀποστόλων χορὸς διάφορον 8

---

5. τὸ add. *cfN*, om. volgo. | 7. Συμ.] Σίμωνος *ae*, Σιμμῶνος *h*. | 8. ὢν om. *h*. | 15. οὗ] οὗ καὶ *bcdf*. | αὐτὸν] αὐτὴν *hikN*. | πρότερον — H. E. III, 11. | 17. φησὶν] ὅν φησιν *hikN*. | 18. πρότ. ἱστορ. — H. E. III, 20. | 24. πολλαῖς ἡμέραις *aghikmtNB*, πολλὰς ἡμέρας *cfSVH*, πολλαῖς ἡμέρας *e*. Cf. supra p. 107, 3. | 29. ἔμενεν *bcdfks*, ἔμεινεν *acghNE*: utramque lectionem exhibet *i* (a pr. m.). | σκότει φωλ. *acfSVH*, σκότει ὡς φωλ. *e*, σκοτίως φωλ. *gkB*, σκοτίως ἐμφωλ. *i* (a sec. m.), σκότει ἐνφωλ. *h*, σκοτίῳ φωλ. *N*.

εἰλήφει τοῦ βίου τέλος, παρεληλύθει τε ἡ γενεὰ ἐκείνη τῶν αὐταῖς ἀκοαῖς τῆς ἐνθέου σοφίας ἐπακοῦσαι κατηξιωμένων, τηνικαῦτα τῆς ἀθέου πλάνης ἀρχὴν ἐλάμβανεν ἡ σύστασις, διὰ τῆς τῶν ἑτεροδιδασκάλων ἀπάτης, οἳ καὶ, ἅτε μηδενὸς ἔτι τῶν ἀποστόλων λειπομένου, γυμνῇ λοιπὸν ἤδη τῇ κεφαλῇ τῷ τῆς ἀληθείας κηρύγματι τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν ἀντικηρύττειν ἐπεχείρουν.

CAP. 33.

Ὅπως Τραϊανὸς ζητεῖσθαι Χριστιανοὺς ἐκώλυσεν.

(Nic. H. E. III, 17.)

1 *Τοσοῦτός γε μὴν ἐν πλείοσι τόποις ὁ καθ' ἡμῶν ἐπετάθη τότε διωγμὸς, ὡς Πλίνιον Σεκοῦνδον ἐπισημότατον ἡγεμόνων, ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν μαρτύρων κινηθέντα, βασιλεῖ κοινώσασθαι περὶ τοῦ πλήθους τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀναιρουμένων, ἅμα δ' ἐν ταὐτῷ μηνῦσαι, μηδὲν ἀνόσιον μηδὲ παρὰ τοὺς νόμους πράττειν αὐτοὺς κατειληφέναι, πλὴν τό γε ἅμα τῇ ἕῳ διεγειρομένους τὸν Χριστὸν θεοῦ δίκην ὑμνεῖν, τὸ δὲ μοιχεύειν καὶ φονεύειν καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις ἀθέμιτα πλημμελήματα καὶ αὐτοὺς ἀπαγο-*
2 *ρεύειν, πάντα τε πράττειν ἀκολούθως τοῖς νόμοις. πρὸς ἃ τὸν Τραϊανὸν δόγμα τοιόνδε τεθεικέναι, τὸ Χριστιανῶν φῦλον μὴ ἐκζητεῖσθαι μὲν, ἐμπεσὸν δὲ κολάζεσθαι· οὗ γενομένου ποσῶς μὲν τοῦ διωγμοῦ σβεσθῆναι τὴν ἀπειλὴν σφοδρότατα ἐγκειμένου, οὐ χείρονάς γε μὴν τοῖς κακουργεῖν περὶ ἡμᾶς ἐθέλουσι λείπεσθαι προφάσεις, ἔσθ' ὅπη μὲν τῶν δήμων, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ τῶν κατὰ χώρας ἀρχόντων τὰς καθ' ἡμῶν συσκευαζομένων ἐπιβουλὰς, ὡς καὶ ἄνευ προφανῶν διωγμῶν μερικοὺς κατ' ἐπαρχίαν ἐξάπτεσθαι,*
3 *πλείους τε τῶν πιστῶν διαφόροις ἐναγωνίζεσθαι μαρτυρίοις. εἴληπται δ' ἡμῖν ἡ ἱστορία ἐξ ἧς ἀνωτέρω δεδηλώκαμεν, τοῦ Τερτυλλιανοῦ Ῥωμαϊκῆς ἀπολογίας, ἧς ἡ ἑρμηνεία τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· „καίτοι εὑρήκαμεν καὶ „τὴν εἰς ἡμᾶς ἐπιζήτησιν κεκωλυμένην. Πλίνιος γὰρ Σεκοῦνδος ἡγούμενος „ἐπαρχίου, κατακρίνας Χριστιανούς τινας καὶ τῆς ἀξίας ἐκβαλὼν, ταρα-*

---

1. *παρελήλυθεν h.* | *αὐταῖς*] *αὐτῶν h.* | 3. *ἀρχὴν*] *τὴν ἀρχ. aeSVH*, *τὴν* om. *cfghikNB.* | 4. *λειπ.*] *ὑπολειπ. h.* | *τῇ* om. *a* (a pr. m.) *ehikN.* | 6. post *ἐπεχείρουν* add. *καὶ ταῦτα μὲν οὕτος περὶ τούτων διαλαβὼν ᾧδέ πως ἔλεξεν. ἡμεῖς δ' ἐπὶ τὰ ἑξῆς τῆς* (*τῆς* om. *H*) *ἱστορίας ὁδῷ προβαίνοντες ἴωμεν aekSVH*, om. *bcdfghisRV*ᵃ*S*ᵃ*BK* (de Ruf. p. 235) *H*ᵇ. | 11. *Πλίνιον* — Epp. X, 96. | 17. *Τραϊανὸν* — Plin. Epp. X, 97. | 18. *μὴ* om. *eh.* | 19. *οὗ γενομένου acfE*, *δι' οὗ* (sine *γεν.*) *eghik.* | 20. *ἐγκειμένου acfgE*, *ἐγκειμένην ehikt.* | 23. *ἐπαρχίαν*] *ἐπαρχίας hikN.* | 25. *ἡμῖν* om. *eghik.* | *ἀνώτερον ehik.* | 26. *ἀπολογίας* — Tertull. Apol. 2. | 27. *Πλίνιος*] *Πλήνιος cgk.* Supra eandem scripturam exhibent *gk.* | post *ἡγούμενος* add. *τῆς cfE*, om. *aeghikN.*

„χθεὶς τῷ πλήθει διηγνόει τί αὐτῷ λοιπὸν εἴη πρακτέον. Τραϊανῷ ȣ̓ν „τῷ βασιλεῖ ἀνεκοινώσατο λέγων, ἔξω τȣ̃ μὴ βȣ́λεσθαι αὐτȣ̀ς εἰδωλο-„λατρεῖν ȣ̓δὲν ἀνόσιον ἐν αὐτοῖς εὑρηκέναι. ἐμήνυε δὲ καὶ τȣ̃το, ἀνί-„στασθαι ἕωθεν τȣ̀ς Χριστιανȣ̀ς, καὶ τὸν Χριστὸν θεȣ̃ δίκην ὑμνεῖν, „καὶ πρὸς τὸ τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν διαφυλάσσειν, κωλύεσθαι φονεύειν, „μοιχεύειν, πλεονεκτεῖν, ἀποστερεῖν καὶ τὰ τȣ́τοις ὅμοια. πρὸς ταῦτα „ἀντέγραψε Τραϊανὸς, τὸ τῶν Χριστιανῶν φῦλον μὴ ἐκζητεῖσθαι μὲν, „ἐμπεσὸν δὲ κολάζεσθαι.“ καὶ ταῦτα μὲν ἐν τȣ́τοις ἦν.

CAP. 34.

Ὅπως τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τέταρτος Εὐάρεστος ἡγεῖται.
(Nic. H. E. III, 25.)

Τῶν δὲ ἐπὶ Ῥώμης ἐπισκόπων ἔτει τρίτῳ τῆς τȣ̃ προειρημένȣ βασιλέως ἀρχῆς Κλήμης Εὐαρέστῳ παραδȣ̀ς τὴν λειτȣργίαν ἀναλύει τὸν βίον, τὰ πάντα προστὰς ἔτη ἐννέα τῆς τȣ̃ θείȣ λόγȣ διδασκαλίας.

CAP. 35.

Ὡς τρίτος τῆς Ἱεροσολύμων Ἰοῦστος ἡγεῖται.
(Nic. H. E. III, 2.)

Ἀλλὰ καὶ τȣ̃ Συμεῶνος τὸν δηλωθέντα τελειωθέντος τρόπον, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκοπῆς τὸν θρόνον Ἰȣδαῖός τις ὄνομα Ἰȣ̃στος, μυρίων ὅσων ἐκ περιτομῆς εἰς τὸν Χριστὸν τηνικαῦτα πεπιστευκότων εἷς καὶ αὐτὸς ὢν, διαδέχεται.

CAP. 36.

Περὶ Ἰγνατίου καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ.
(Nic. H. E. III, 29.)

Διέπρεπέ γε μὴν κατὰ τȣ́τȣς ἐπὶ τῆς Ἀσίας τῶν ἀποστόλων ὁμι- 1
λητὴς Πολύκαρπος, τῆς κατὰ Σμύρναν ἐκκλησίας πρὸς τῶν αὐτοπτῶν
καὶ ὑπηρετῶν τȣ̃ Κυρίȣ τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχειρισμένος. καθ᾽ ὃν ἐγνωρί- 2
ζετο Παπίας τῆς ἐν Ἱεραπόλει παροικίας καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος, ἀνὴρ τὰ
πάντα ὅτι μάλιστα λογιώτατος καὶ τῆς γραφῆς εἰδήμων, ὅ τε παρὰ
πλείστοις εἰσέτι νῦν διαβόητος Ἰγνάτιος, τῆς κατ᾽ Ἀντιόχειαν Πέτρȣ
διαδοχῆς δεύτερος τὴν ἐπισκοπὴν κεκληρωμένος. λόγος δ᾽ ἔχει τȣ̃τον 3

---

1. διηγνόει *acfE*, διὸ ἠγνόει *egkN*, δι᾽ ὃ ἠγν. *him.* | ȣ̓ν om. *egikN.* | 3. ἐμήνυε] ἐμνημόνευσε *h.* | 7. μὴ om. *h.* | 28. ἀνὴρ — εἰδήμων om. *bcdfghs RVaSa*, habent *aeki* (in marg.), tuentur *Ha B Hb K* (de Ruf. p. 236.).

ἀπὸ Συρίας ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἀναπεμφθέντα θηρίων γενέσθαι
4 βορὰν τῆς εἰς Χριστὸν μαρτυρίας ἕνεκεν. ὗτος δὴ ὖν τὴν δι' Ἀσίας
ἀνακομιδὴν μετ' ἐπιμελεστάτης φρυρῶν φυλακῆς ποιύμενος τὰς κατὰ
πόλιν αἷς ἐπεδήμει παροικίας ταῖς διὰ λόγων ὁμιλίαις τε καὶ προτρο-
παῖς ἐπιῤῥωννὺς, ἐν πρώτοις μάλιστα προφυλάττεσθαι τὰς αἱρέσεις ἄρτι
τότε πρῶτον ἀναφυείσας καὶ ἐπιπολαζύσας παρῄνει, πρὔτρεπέ τε ἀπρὶξ
ἔχεσθαι τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως, ἣν ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ ἐγγρά-
5 φως ἤδη μαρτυρόμενος διατυποῦσθαι ἀναγκαῖον ἡγεῖτο. οὕτω δῆτα ἐν
Σμύρνῃ γενόμενος, ἔνθα ὁ Πολύκαρπος ἦν, μίαν μὲν τῇ κατὰ τὴν Ἔφε-
σον ἐπιστολὴν ἐκκλησίᾳ γράφει, ποιμένος αὐτῆς μνημονεύων Ὀνησίμυ,
ἑτέραν δὲ τῇ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ, ἔνθα πάλιν ἐπισκόπυ
Δάμα μνήμην πεποίηται, καὶ τῇ ἐν Τράλλεσι δὲ ἄλλην, ἧς ἄρχοντα τότε
6 ὄντα Πολύβιον ἱστορεῖ. πρὸς ταύταις καὶ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ γράφει,
ᾗ καὶ παράκλησιν προτείνει, ὡς μὴ παραιτησάμενοι τῦ μαρτυρίυ τῆς
ποθυμένης αὐτὸν ἀποστερήσαιεν ἐλπίδος. ἐξ ὧν καὶ βραχύτατα εἰς ἐπί-
7 δειξιν τῶν εἰρημένων παραθέσθαι ἄξιον. γράφει δὴ ὖν κατὰ λέξιν· „ἀπὸ
„Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ
„ἡμέρας, ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὅ ἐστι στρατιωτικὸν τάγμα, οἳ
„καὶ εὐεργετύμενοι χείρονες γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασι αὐτῶν μᾶλ-
8 „λον μαθητεύομαι, ἀλλ' οὐ παρὰ τῦτο δεδικαίωμαι. ὀναίμην τῶν θη-
„ρίων τῶν ἐμοὶ ἑτοίμων, ἃ καὶ εὔχομαι σύντομά μοι εὑρεθῆναι, ἃ καὶ
„κολακεύσω συντόμως με καταφαγεῖν, ὐχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα ὐχ
9 „ἥψαντο· κἂν αὐτὰ δὲ ἄκοντα μὴ θέλῃ, ἐγὼ προσβιάσομαι. συγγνώμην
„μοι ἔχετε. τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. νῦν ἄρχομαι μαθητὴς εἶναι.
„μηδέν με ζηλῶσαι τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων, ἵνα Ἰησῦ Χριστῦ ἐπιτύχω·
„πῦρ καὶ σταυρὸς, θηρίων τε συστάσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ
„μελῶν, ἀλεσμοὶ ὅλυ τῦ σώματος, κολάσεις τῦ διαβόλυ εἰς ἐμὲ ἐρχέ-
10 „σθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησῦ Χριστῦ ἐπιτύχω.“ καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῆς
δηλωθείσης πόλεως ταῖς καταλεχθείσαις ἐκκλησίαις διετυπώσατο. ἤδη δ'
ἐπέκεινα τῆς Σμύρνης γενόμενος ἀπὸ Τρωάδος τοῖς τε ἐν Φιλαδελφείᾳ

---

2. *ὖτος δὴ ὖν bcdfik, καὶ δὴ aeghE, καὶ τοίνυν N.* | 4. *αἷς*] *ἐν αἷς gh.* | *παροικίαις ce.* | 6. *ἀναφυείσας καὶ* om. *aehik.* | 10. *ἐπιστολὴν* post *Ἔφεσον* ponunt *cfgikB*, post *μίαν μὲν aehSVH.* | 12. *Τράλλεσι*] *Τράλεσι cf.* | 16. *γράφει* — Ignat. Ep. ad. Rom. c. 5. | 19. *χείρονες bcdfik, χείρυς aeh Ignat. NE.* | 21. *ἑτοίμων*] *ἡτοιμασμένων Ignat.* | *σύντομα*] *σύντονα* cum Isaaco Vossio *V*a, *ἕτοιμα Ignat.* | 23. *ἥψαντο cfhik Ignat. BH*b, *ἥψατο aegSS*a*H.* | 25. *ζηλώσαι V*a, *ζηλῶσαι VS*a*HH*a*B, ζηλώσῃ Ignat.* | 26. *συστάσεις acef Ignat. NE, σύστασις ghik.* | 27. *ἀλεσμοὶ*] *δεσμοὶ h.* | 28. *ἵνα Ἰ. Χ.*] *Ἰ. Χ. ἵνα gh.* | 30. *Φιλαδελφείᾳ*] *Φιλαδελφίᾳ cef.*

*αὖθις διὰ γραφῆς ὁμιλεῖ καὶ τῇ Σμυρναίων ἐκκλησίᾳ, ἰδίως τε τῷ ταύ-
της προηγουμένῳ Πολυκάρπῳ, ὃν οἷα δὴ ἀποστολικὸν ἄνδρα εὖ μάλα
γνωρίζων, τὴν κατ' Ἀντιόχειαν αὐτῷ ποίμνην ὡσὰν γνήσιος καὶ ἀγαθὸς
ποιμὴν παρατίθεται, τὴν περὶ αὐτῆς φροντίδα διὰ σπουδῆς ἔχειν αὐτὸν
ἀξιῶν. ὁ δ' αὐτὸς Σμυρναίοις γράφων οὐκ οἶδ' ὁπόθεν ῥητοῖς συγκέχρη-* 11
*ται, τοιαῦτά τινα περὶ τοῦ Χριστοῦ διεξιών· „ἐγὼ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀνά-
„στασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὄντα. καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ
„Πέτρον ἐλήλυθεν, ἔφη αὐτοῖς· λάβετε, ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι
„οὐκ εἰμὶ δαιμόνιον ἀσώματον· καὶ εὐθὺς αὐτοῦ ἥψαντο καὶ ἐπίστευσαν."
οἶδε δὲ αὐτοῦ τὸ μαρτύριον καὶ ὁ Εἰρηναῖος, καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ* 12
*μνημονεύει λέγων οὕτως· „ὡς εἶπέ τις τῶν ἡμετέρων διὰ τὴν πρὸς θεὸν
„μαρτυρίαν κατακριθεὶς πρὸς θηρία, ὅτι σῖτός εἰμι θεοῦ, καὶ δι' ὀδόντων
„θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὑρεθῶ." καὶ ὁ Πολύκαρπος* 13
*δὲ τούτων αὐτῶν μέμνηται ἐν τῇ φερομένῃ αὐτοῦ πρὸς Φιλιππησίους ἐπι-
στολῇ, φάσκων αὐτοῖς ῥήμασι· „παρακαλῶ οὖν πάντας ὑμᾶς πειθαρχεῖν
„καὶ ἀσκεῖν πᾶσαν ὑπομονήν, ἣν εἴδετε κατ' ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ἐν
„τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ῥούφῳ καὶ Ζωσίμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις
„τοῖς ἐξ ὑμῶν, καὶ ἐν αὐτῷ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις, πε-
„πεισμένους ὅτι οὗτοι πάντες οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ
„δικαιοσύνῃ, καὶ ὅτι εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶ παρὰ Κυρίῳ,
„ᾧ καὶ συνέπαθον. οὐ γὰρ τὸν νῦν ἠγάπησαν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ
„ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ δι' ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀναστάντα." καὶ ἑξῆς* 14
*ἐπιφέρει· „ἐγράψατέ μοι καὶ ὑμεῖς καὶ Ἰγνάτιος, ἵνα ἐάν τις ἀπέρχηται
„εἰς Συρίαν, καὶ τὰ παρ' ὑμῶν ἀποκομίσῃ γράμματα. ὅπερ ποιήσω,
„ἐὰν λάβω καιρὸν εὔθετον, εἴτε ἐγώ, εἴτε ὃν πέμπω πρεσβεύσοντα καὶ
„περὶ ὑμῶν. τὰς ἐπιστολὰς Ἰγνατίου τὰς πεμφθείσας ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ καὶ* 15
*„ἄλλας ὅσας εἴχομεν παρ' ἡμῖν ἐπέμψαμεν ὑμῖν καθὼς ἐνετείλασθε, αἵ-
„τινες ὑποτεταγμέναι εἰσὶ τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ἐξ ὧν μεγάλα ὠφεληθῆναι
„δυνήσεσθε. περιέχουσι γὰρ πίστιν καὶ ὑπομονὴν καὶ πᾶσαν οἰκοδομὴν
„τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἀνήκουσαν." καὶ τὰ μὲν περὶ τὸν Ἰγνάτιον
τοιαῦτα. διαδέχεται δὲ μετ' αὐτὸν τὴν Ἀντιοχείας ἐπισκοπὴν Ἥρως.*

---

6. *ἐγὼ δὲ* — Ignat. Ep. ad Smyrn. c. 3. | 7. *ὄντα*] *αὐτὸν ὄντα h.* | 10. *οἶδε*] *οἶδα H* errore typogr. | 11. *μνημονεύει* — Iren. adv. haer. V, 28, 4. p. 327 Mass. coll. Ignat. Ep. ad Rom. c. 4. | *θεὸν*] *τὸν θεὸν hik.* | 14. *μέμνηται* — Polycarp. Ep. ad Philipp. c. 9. | 23. *ἐπιφέρει* — Polyc. l. l. c. 13. | 24. *ὑμῶν*] *ἡμῶν fN.* | 31. *τὴν*] *τὴν τῆς h.*

CAP. 37.

Περὶ τῶν εἰσέτι τότε διαπρεπόντων εὐαγγελιστῶν.

(Nic. H. E. III, 21.)

1 Τῶν δὲ κατὰ τούτους διαλαμψάντων καὶ Κοδράτος ἦν, ὃν ἅμα ταῖς
Φιλίππου θυγατράσι προφητικῷ χαρίσματι λόγος ἔχει διαπρέψαι. καὶ ἄλλοι
δ' ἐπὶ τούτοις πλείους ἐγνωρίζοντο κατὰ τούσδε, τὴν πρώτην τάξιν τῆς
τῶν ἀποστόλων ἐπέχοντες διαδοχῆς· οἳ καὶ, ἅτε τηλικῶνδε ὄντες διαπρε-
πεῖς μαθηταὶ, τοὺς κατὰ πάντα τόπον τῶν ἐκκλησιῶν προκαταβληθέντας
ὑπὸ τῶν ἀποστόλων θεμελίους ἐπῳκοδόμουν, αὔξοντες εἰς πλέον τὸ κή-
ρυγμα, καὶ τὰ σωτήρια σπέρματα τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀνὰ πᾶσαν
2 εἰς πλάτος ἐπισπείροντες τὴν οἰκουμένην. καὶ γὰρ δὴ πλεῖστοι τῶν τότε
μαθητῶν σφοδροτέρῳ φιλοσοφίας ἔρωτι πρὸς τοῦ θείου λόγου τὴν ψυχὴν
πληττόμενοι, τὴν σωτήριον πρότερον ἀπεπλήρουν παρακέλευσιν, ἐνδεέσι
νέμοντες τὰς οὐσίας, ἔπειτα δὲ ἀποδημίας στελλόμενοι ἔργον ἐπετέλουν
εὐαγγελιστῶν, τοῖς ἔτι πάμπαν ἀνηκόοις τοῦ τῆς πίστεως λόγου κηρύττειν
τὸν Χριστὸν φιλοτιμούμενοι, καὶ τὴν τῶν θείων εὐαγγελίων παραδιδόναι
3 γραφήν. οὗτοι δὲ θεμελίους τῆς πίστεως ἐπὶ ξένοις τισὶ τόποις αὐτὸ μόνον
καταβαλλόμενοι, ποιμένας τε καθιστάντες ἑτέρους, τούτοις τε αὐτοῖς ἐγχειρί-
ζοντες τὴν τῶν ἀρτίως εἰσαχθέντων γεωργίαν, ἑτέρας αὐτοὶ πάλιν χώρας
τε καὶ ἔθνη μετῄεσαν σὺν τῇ ἐκ θεοῦ χάριτι καὶ συνεργίᾳ, ἐπεὶ καὶ τοῦ
θείου πνεύματος εἰσέτι τότε δι' αὐτῶν πλεῖσται παράδοξοι δυνάμεις ἐνήρ-
γουν, ὥστε ἀπὸ πρώτης ἀκροάσεως ἀθρόως αὔτανδρα πλήθη προθύμως
τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν εὐσέβειαν ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς κατα-
4 δέχεσθαι. ἀδυνάτου δ' ὄντος ἡμῖν ἅπαντας ἐξ ὀνόματος ἀπαριθμεῖσθαι,
ὅσοι ποτὲ κατὰ τὴν πρώτην τῶν ἀποστόλων διαδοχὴν ἐν ταῖς κατὰ τὴν
οἰκουμένην ἐκκλησίαις γεγόνασι ποιμένες ἢ καὶ εὐαγγελισταὶ, τούτων εἰκότως
ἐξ ὀνόματος γραφῇ μόνων τὴν μνήμην κατατεθείμεθα, ὧν ἔτι καὶ νῦν εἰς
ἡμᾶς δι' ὑπομνημάτων τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας ἡ παράδοσις φέρεται, —

CAP. 38.

Περὶ τῆς Κλήμεντος ἐπιστολῆς καὶ τῶν ψευδῶς εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων.

(Nic. H. E. III, 18.)

1 ὥσπερ οὖν ἀμέλει τοῦ Ἰγνατίου ἐν αἷς κατελέξαμεν ἐπιστολαῖς, καὶ
τοῦ Κλήμεντος ἐν τῇ ἀνωμολογημένῃ παρὰ πᾶσιν, ἣν ἐκ προσώπου τῆς

---

7. διαπρεπεῖς μαθ. *bcdfgsV*ª*S*ª*B*, θεοπρεπεῖς μαθ. *hikVH*, μαθ. θεοπρ. *aeS*. | 13. πληττόμενοι] ἀναρπαζόμενοι *gh*. | 14. ἔπειτα] εἶτα *egh*. | 16. τὸν Χριστὸν om. *cfi*. | 18. ἑτέροις *HB* tacite. | 23. ἐν ταῖς αὐτῶν *bcdfghikV*ª*B*, αὐταῖς (sine ἐν ταῖς) *aeSVS*ª*H*. | 26. καὶ om. *c*. | 32. verba ὥσπερ τοῦ Ἰγνατίου, quum appositionis locum obtineant, grammatice separari nequeunt a postremo enunciato capitis praecedentis, quare *S* et *B* initium capitis 38 faciunt infra, ille a verbis καὶ τῷ μὴ πόρρω (p. 113, 9), hic a verbis ἰστέον δὲ κτλ. (p. 113, 10).

Ῥωμαίων ἐκκλησίας τῇ Κορινθίων διετυπώσατο, ἐν ᾗ τῆς πρὸς Ἑβραίȣς
πολλὰ νοήματα παραθεὶς, ἤδη δὲ καὶ αὐτολεξεὶ ῥητοῖς τισὶν ἐξ αὐτῆς
χρησάμενος, σαφέστατα παρίστησιν ὅτι μὴ νέον ὑπάρχει τὸ σύγγραμμα.
ὅθεν δὴ καὶ εἰκότως ἔδοξεν αὐτὸ τοῖς λοιποῖς ἐγκαταλεχθῆναι γράμμασι 2
τȣ̃ ἀποστόλȣ. Ἑβραίοις γὰρ διὰ τῆς πατρίȣ γλώττης ἐγγράφως ὡμιλη-
κότος τȣ̃ Παύλȣ, οἱ μὲν τὸν εὐαγγελιστὴν Λȣκᾶν, οἱ δὲ τὸν Κλήμεντα
τȣ̃τον αὐτὸν ἑρμηνεῦσαι λέγȣσι τὴν γραφήν. ὃ καὶ μᾶλλον ἂν εἴη ἀλη- 3
θὲς, τῷ τὸν ὅμοιον τῆς φράσεως χαρακτῆρα τήν τε τȣ̃ Κλήμεντος ἐπι-
στολὴν καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίȣς ἀποσώζειν, καὶ τῷ μὴ πόῤῥω τὰ ἐν ἑκα-
τέροις τοῖς συγγράμμασι νοήματα καθεστάναι. ἰστέον δ᾽ ὡς καὶ δευτέρα 4
τις εἶναι λέγεται τȣ̃ Κλήμεντος ἐπιστολή. οὐ μὴν ἔθ᾽ ὁμοίως τῇ προτέρᾳ
καὶ ταύτην γνώριμον ἐπιστάμεθα, ὅτι μηδὲ καὶ τȣ̀ς ἀρχαίȣς αὐτῇ κεχρη-
μένȣς ἴσμεν. ἤδη δὲ καὶ ἕτερα πολυεπῆ καὶ μακρὰ συγγράμματα ὡς τȣ̃ 5
αὐτȣ̃ ἐχθὲς καὶ πρώην τινὲς προήγαγον, Πέτρȣ δὴ καὶ Ἀπίωνος διαλόγȣς
περιέχοντα, ὧν οὐδ᾽ ὅλως μνήμη τις παρὰ τοῖς παλαιοῖς φέρεται. ȣ̓δὲ
γὰρ καθαρὸν τῆς ἀποστολικῆς ὀρθοδοξίας ἀποσώζει τὸν χαρακτῆρα. ἡ
μὲν ȣ̓̃ν τȣ̃ Κλήμεντος ὁμολογȣμένη γραφὴ πρόδηλος. εἴρηται δὲ καὶ τὰ
Ἰγνατίȣ καὶ Πολυκάρπȣ.

CAP. 39.

Περὶ τῶν Παπία συγγραμμάτων.

(Nic. H. E. III, 20.)

Τȣ̀ δὲ Παπία συγγράμματα πέντε τὸν ἀριθμὸν φέρεται, ἃ καὶ 1
ἐπιγέγραπται, Λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεως. τȣ́των καὶ Εἰρηναῖος ὡς μόνων
αὐτῷ γραφέντων μνημονεύει, ὧδέ πως λέγων· „ταῦτα δὲ καὶ Παπίας ὁ
„Ἰωάννȣ μὲν ἀκȣστὴς, Πολυκάρπȣ δὲ ἑταῖρος γεγονὼς, ἀρχαῖος ἀνὴρ,
„ἐγγράφως ἐπιμαρτυρεῖ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἑαυτȣ̃ βίβλων. ἔστι γὰρ
„αὐτῷ πέντε βιβλία συντεταγμένα.“ καὶ ὁ μὲν Εἰρηναῖος ταῦτα. αὐτός 2
γε μὴν ὁ Παπίας κατὰ τὸ προοίμιον τῶν αὐτȣ̃ λόγων ἀκροατὴν μὲν καὶ
αὐτόπτην ȣ̓δαμῶς ἑαυτὸν γενέσθαι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἐμφαίνει, παρει-
ληφέναι δὲ τὰ τῆς πίστεως παρὰ τῶν ἐκείνοις γνωρίμων διδάσκει δι᾽ ὧν
φησὶ λέξεων· „ȣ̓κ ὀκνήσω δέ σοι καὶ ὅσα ποτὲ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων 3

---

4. δὴ καὶ add. *cfik*, om. *aeghE*. | 7. ἂν εἴη *cfgikB*, εἴη ἂν *achSVHS*a. | 8. τῷ] τὸ *aefS*. | 9. τῷ] τὸ *aeS*, om. *f*. | 14. Ἀπίωνος *defhi* (a pr. m.) *NVS*a*HB*, Ἀππίωνος *abckS*. | 23. ἐξηγήσεων *g*: fort. leg. ἐξηγήσεις. | 24. μνημ. — Iren. adv. haer. V, 33, 4. p. 333 Mass. | ὁ add. *acefgB*, om. *hikNSVHS*a. | 26. μαρτυρεῖ *cf*. | ἑαυτȣ̃ *cfikNB*, αὐτȣ̃ *aeghSVHS*a. | βίβλων *g*, βιβλίων volgo.

,,καλῶς ἔμαθον καὶ καλῶς ἐμνημόνευσα, συντάξαι ταῖς ἑρμηνείαις, δια-
,,βεβαιȣ́μενος ὑπὲρ αὐτῶν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ τοῖς τὰ πολλὰ λέγȣσιν
,,ἔχαιρον ὥσπερ οἱ πολλοὶ, ἀλλὰ τοῖς τἀληθῆ διδάσκȣσιν, ȣ̓δὲ τοῖς τὰς
,,ἀλλοτρίας ἐντολὰς μνημονεύȣσιν, ἀλλὰ τοῖς τὰς παρὰ τȣ̃ κυρίȣ τῇ
4 ,,πίστει δεδομένας καὶ ἀπ' αὐτῆς παραγινομένας τῆς ἀληθείας. εἰ δέ πȣ
,,καὶ παρηκολȣθηκώς τις τοῖς πρεσβυτέροις ἔλθοι, τȣ̀ς τῶν πρεσβυτέρων
,,ἀνέκρινον λόγȣς· τί Ἀνδρέας ἢ τί Πέτρος εἶπεν ἢ τί Φίλιππος ἢ τί
,,Θωμᾶς ἢ Ἰάκωβος ἢ τί Ἰωάννης ἢ Ματθαῖος ἤ τις ἕτερος τῶν τȣ̃
,,κυρίȣ μαθητῶν, ἅ τε Ἀριστίων καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης οἱ τȣ̃
,,κυρίȣ μαθηταὶ λέγȣσιν. οὐ γὰρ τὰ ἐκ τῶν βιβλίων τοσȣ̃τόν με ὠφε-
5 ,,λεῖν ὑπελάμβανον, ὅσον τὰ παρὰ ζώσης φωνῆς καὶ μενȣ́σης.“ ἔνθα
καὶ ἐπιστῆσαι ἄξιον δὶς καταριθμȣ̃ντι αὐτῷ τὸ Ἰωάννȣ ὄνομα, ὧν τὸν
μὲν πρότερον Πέτρῳ καὶ Ἰακώβῳ καὶ Ματθαίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀπο-
στόλοις συγκαταλέγει, σαφῶς δηλῶν τὸν εὐαγγελιστὴν, τὸν δ' ἕτερον
Ἰωάννην διαστείλας τὸν λόγον ἑτέροις παρὰ τὸν τῶν ἀποστόλων ἀριθμὸν
κατατάσσει, προτάξας αὐτȣ̃ τὸν Ἀριστίωνα, σαφῶς τε αὐτὸν πρεσβύ-
6 τερον ὀνομάζει. ὡς καὶ διὰ τȣ́των ἀποδείκνυσθαι τὴν ἱστορίαν ἀληθῆ
τῶν δύο κατὰ τὴν Ἀσίαν ὁμωνυμίᾳ κεχρῆσθαι εἰρηκότων, δύο τε ἐν
Ἐφέσῳ γενέσθαι μνήματα καὶ ἑκάτερον Ἰωάννȣ ἔτι νῦν λέγεσθαι. οἷς καὶ
ἀναγκαῖον προσέχειν τὸν νȣ̃ν· εἰκὸς γὰρ τὸν δεύτερον, εἰ μή τις ἐθέλοι
τὸν πρῶτον, τὴν ἐπ' ὀνόματος φερομένην Ἰωάννȣ ἀποκάλυψιν ἑωρακέναι.
7 καὶ ὁ νῦν δὲ ἡμῖν δηλȣ́μενος Παπίας τȣ̀ς μὲν τῶν ἀποστόλων λόγȣς
παρὰ τῶν αὐτοῖς παρηκολȣθηκότων ὁμολογεῖ παρειληφέναι, Ἀριστίωνος
δὲ καὶ τȣ̃ πρεσβυτέρȣ Ἰωάννȣ αὐτήκοον ἑαυτόν φησι γενέσθαι. ὀνομαστὶ
γȣ̃ν πολλάκις αὐτῶν μνημονεύσας ἐν τοῖς αὐτȣ̃ συγγράμμασι τίθησιν αὐτῶν
8 παραδόσεις. καὶ ταῦτα δ' ἡμῖν ȣ̓κ εἰς τὸ ἄχρηστον εἰρήσθω. ἄξιον δὲ
ταῖς ἀποδοθείσαις τȣ̃ Παπία φωναῖς προσάψαι λέξεις ἑτέρας αὐτȣ̃, δι'
ὧν παράδοξά τινα ἱστορεῖ καὶ ἄλλα, ὡςὰν ἐκ παραδόσεως εἰς αὐτὸν
9 ἐλθόντα. τὸ μὲν ȣ̃ν κατὰ τὴν Ἱεράπολιν Φίλιππον τὸν ἀπόστολον ἅμα
ταῖς θυγατράσι διατρῖψαι, διὰ τῶν πρόσθεν δεδήλωται, ὡς δὲ κατὰ τȣ̀ς
αὐτȣ̀ς ὁ Παπίας γενόμενος διήγησιν παρειληφέναι θαυμασίαν ὑπὸ τῶν
τȣ̃ Φιλίππȣ θυγατέρων μνημονεύει, τὰ νῦν σημειωτέον. νεκρȣ̃ γὰρ ἀνά-
στασιν κατ' αὐτὸν γεγονυῖαν ἱστορεῖ, καὶ αὖ πάλιν ἕτερον παράδοξον

1. συντάξαι *bcdfikN*, συγκατατάξαι *aehSVS*[a] *B*, συγκατάξαι *H* errore typogr. | 5. παραγινομένας *acfg E*, παραγινομένοις *ehikN*. | 9. οἱ om. *ehikN*. | 10. τῶν om. *g*. | 12. ἐπιστῆσαι] παραστῆσαι *h*. | 20. γὰρ] γὰρ ȣ̃ν *h*. | 25. post αὐτῶν add. καὶ *hik*.

*περὶ Ἰοῦστον τὸν ἐπικληθέντα Βαρσαβᾶν γεγονὸς, ὡς δηλητήριον φάρ-
μακον ἐμπιόντος καὶ μηδὲν ἀηδὲς διὰ τὴν τοῦ κυρίου χάριν ὑπομείναντος.
τοῦτον δὲ τὸν Ἰοῦστον μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἀνάληψιν τοὺς ἱεροὺς ἀποστό-* 10
*λους μετὰ Ματθία στῆσαί τε καὶ ἐπεύξασθαι ἀντὶ τοῦ προδότου Ἰούδα ἐπὶ
τὸν κλῆρον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ, ἡ τῶν Πράξεων ὧδέ
πως ἱστορεῖ γραφή· „καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν,
ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν· καὶ προσευξάμενοι εἶπον.“ καὶ ἄλλα* 11
*δὲ ὁ αὐτὸς ὡσὰν ἐκ παραδόσεως ἀγράφου εἰς αὐτὸν ἥκοντα παρατέθειται,
ξένας τέ τινας παραβολὰς τοῦ σωτῆρος καὶ διδασκαλίας αὐτοῦ, καί τινα
ἄλλα μυθικώτερα. ἐν οἷς καὶ χιλιάδα τινά φησιν ἐτῶν ἔσεσθαι μετὰ τὴν* 12
*ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, σωματικῶς τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἐπὶ ταυτησὶ τῆς
γῆς ὑποστησομένης. ἃ καὶ ἡγοῦμαι τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διη-
γήσεις ὑπολαβεῖν, τὰ ἐν ὑποδείγμασι πρὸς αὐτῶν μυστικῶς εἰρημένα μὴ
συνεωρακότα. σφόδρα γάρ τοι σμικρὸς ὢν τὸν νοῦν, ὡσὰν ἐκ τῶν αὐτοῦ* 13
*λόγων τεκμηράμενον εἰπεῖν, φαίνεται· πλὴν καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτὸν πλεί-
στοις ὅσοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς ὁμοίας αὐτῷ δόξης παραίτιος γέ-
γονε, τὴν ἀρχαιότητα τἀνδρὸς προβεβλημένοις, ὥσπερ οὖν Εἰρηναίῳ, καὶ
εἴ τις ἄλλος τὰ ὅμοια φρονῶν ἀναπέφηνεν. καὶ ἄλλας δὲ τῇ ἑαυτοῦ* 14
*γραφῇ παραδίδωσιν Ἀριστίωνος τοῦ πρόσθεν δεδηλωμένου τῶν τοῦ κυρίου
λόγων διηγήσεις καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Ἰωάννου παραδόσεις, ἐφ᾽ ἃς τοὺς φιλο-
μαθεῖς ἀναπέμψαντες ἀναγκαίως νῦν προσθήσομεν ταῖς προεκτεθείσαις
αὐτοῦ φωναῖς παράδοσιν, ἣ περὶ Μάρκου τοῦ τὸ εὐαγγέλιον γεγραφότος
ἐκτέθειται διὰ τούτων· „καὶ τοῦτο ὁ πρεσβύτερος ἔλεγε· Μάρκος μὲν ἑρ-* 15
*„μηνευτὴς Πέτρου γενομένος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ μέν-
„τοι τάξει, τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα. οὔτε γὰρ ἤκουσε
„τοῦ κυρίου, οὔτε παρηκολούθησεν αὐτῷ, ὕστερον δὲ ὡς ἔφην Πέτρῳ, ὃς
„πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ᾽ οὐχ ὥσπερ σύνταξιν
„τῶν κυριακῶν ποιούμενος λόγων, ὥστε οὐδὲν ἥμαρτε Μάρκος, οὕτως ἔνια
„γράψας ὡς ἀπεμνημόνευσεν. ἑνὸς γὰρ ἐποιήσατο πρόνοιαν, τοῦ μηδὲν
„ὧν ἤκουσε παραλιπεῖν, ἢ ψεύσασθαί τι ἐν αὐτοῖς.“ ταῦτα μὲν οὖν ἱστό-
ρηται τῷ Παπίᾳ περὶ τοῦ Μάρκου. περὶ δὲ τοῦ Ματθαίου ταῦτ᾽ εἴρηται·* 16

---

1. *Βαρσαβᾶν*] *Βαρσαββᾶν bcdf* hic et infra. | 6. *ἱστορεῖ* — Act. 1, 25. | 7. *εἶπον*] *εἶπαν cf.* | 8. post *αὐτὸς* add. *συγγραφεὺς hSVHS^{a}*, om. *acefgikBH^{b}*. | *ὡσὰν cfik, ὡς aeghE.* | 11. post *τῆς* add. *τοῦ hSVH*, om. *acefgikNBH^{b}*. | 18. *ἑαυτοῦ cfik, ἰδίᾳ aeghE.* | 22. *ἣ*] *ἣν x.* | 28. *λόγων cfhVHB*, *λογίων aegikNSS^{a}ZR^{a}*.

„Ματθαῖος μὲν ȣ̃ν Ἑβραΐδι διαλέκτῳ τὰ λόγια συνεγράψατο, ἡρμήνευσε
17 „δ' αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος." κέχρηται δ' αὐτὸς μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Ἰωάννȣ προτέρας ἐπιστολῆς καὶ ἀπὸ τῆς Πέτρȣ ὁμοίως. ἐκτέθειται δὲ καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ γυναικὸς, ἐπὶ πολλαῖς ἁμαρτίαις διαβληθείσης ἐπὶ τȣ̃ κυρίȣ, ἣν τὸ κατ' Ἑβραίȣς εὐαγγέλιον περιέχει. καὶ ταῦτα δ' ἡμῖν ἀναγκαίως πρὸς τοῖς ἐκτεθεῖσιν ἐπιτετηρήσθω.

Τέλος τȣ̃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγȣ τρίτȣ.

---

1. συνεγράψατο *cfghVHBR*^{a}, συνετάξατο *aeikNSS*^{a}. | 2. ἦν δυνατὸς *bcdfgiksNR*^{a}*S*^{a}*BH*^{b}, ἠδυνατὸς *h*, ἦν δυνατὸν *x*, ἠδύνατο *aeSVH*. | αὐτὸς *cfxN*, ὁ αὐτὸς volgo. | 4. καὶ ἀπὸ *C*, ἀπὸ om. *VH*.

Ε Υ Σ Ε Β Ι Ο Υ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος δ'.

CAP. 1.

Τίνες ἐπὶ τῆς Τραϊανοῦ βασιλείας Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι γεγόνασιν.

Ἀμφὶ δὲ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς Τραϊανȣ̃ βασιλείας ὁ μικρῷ πρόσθεν ἡμῖν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παροικίας δηλωθεὶς ἐπίσκοπος τὴν ζωὴν μεταλλάττει, τέταρτος δὲ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν τῶν αὐτόθι λειτȣργίαν κληρȣ̃ται Πρῖμος. ἐν τȣ́τῳ καὶ Ἀλέξανδρος ἐπὶ Ῥώμης, ὄγδοον ἔτος ἀποπληρώσαντος Εὐαρέστȣ, πέμπτην ἀπὸ Πέτρȣ καὶ Παύλȣ κατάγων διαδοχὴν, τὴν ἐπισκοπὴν ἀπολαμβάνει.

CAP. 2.

Ὁποῖα Ἰουδαῖοι κατ' αὐτὸν πεπόνθασιν.

(Nic. H. E. III, 22.)

Καὶ τὰ μὲν τῆς τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίας τε καὶ ἐκκλησίας 1
ὁσημέραι ἀνθȣ̃ντα ἐπὶ μεῖζον ἐχώρει προκοπῆς, τὰ δὲ τῆς Ἰȣδαίων συμφορᾶς κακοῖς ἐπαλλήλοις ἤκμαζεν. ἤδη γȣ̃ν τȣ̃ αὐτοκράτορος εἰς ἐνιαυτὸν ὀκτωκαιδέκατον ἐλαύνοντος αὖθις Ἰουδαίων κίνησις ἐπαναστᾶσα πάμπολυ πλῆθος αὐτῶν διέφθειρεν. ἔν τε γὰρ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ λοιπῇ 2
Αἰγύπτῳ καὶ προσέτι κατὰ Κυρήνην ὥσπερ ὑπὸ πνεύματος δεινȣ̃ τινος καὶ στασιώδȣς ἀναῤῥιπισθέντες ὥρμηντο πρὸς τοὺς συνοίκȣς Ἕλληνας στασιάζειν, αὐξήσαντές τε εἰς μέγα τὴν στάσιν τῷ ἐπιόντι ἐνιαυτῷ πό-

---

7. *ἔτος* post *δωδέκατον* ponunt *cfghikxB*, post *βασιλείας aeSVH.* | *μικρῷ πρόσθεν* — H. E. III, 21. | 12. *ἀπολαμβάνει cfgptxVBG*a (Ep. crit. p. VII) *H*b, *ὑπολαμβάνει aehikSS*a. | 16. *τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν*] *ἡμῶν Χριστȣ̃ c*, *Χριστȣ̃ ik*: *τὰ μὲν ȣ̃ν ἡμέτερα ȣ̃τως ἤνθει N*: unde *B* suspicatur Eusebium scripsisse *καὶ τὰ μὲν τῆς ἡμῶν διδασκαλίας.* | 20. *διέφθειρεν cfhikVHB*, *διαφθείρει aegSS*a*Z.* | *ἔν τε γὰρ*] *οἵ τε γὰρ ἐν h.*

λεμον οὐ σμικρὸν συνῆψαν, ἡγουμένου τηνικαῦτα Λούπου τῆς ἁπάσης Αἰ-
3 γύπτου. καὶ δὴ ἐν τῇ πρώτῃ συμβολῇ ἐπικρατῆσαι αὐτοὺς συνέβη τῶν
Ἑλλήνων, οἳ καὶ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοὺς ἐν τῇ πόλει
Ἰουδαίους ἐζώγρησάν τε καὶ ἀπέκτειναν. τῆς δὲ παρὰ τούτων συμμαχίας
ἀποτυχόντες οἱ κατὰ Κυρήνην, τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου λεηλατοῦντες καὶ
τοὺς ἐν αὐτῇ νομοὺς φθείροντες διετέλουν, ἡγουμένου αὐτῶν Λουκούᾳ· ἐφ' οὓς
ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψε Μάρκιον Τούρβωνα σὺν δυνάμει πεζῇ τε καὶ ναυ-
4 τικῇ, ἔτι δὲ καὶ ἱππικῇ. ὁ δὲ πολλαῖς μάχαις ἐν οὐκ ὀλίγῳ τε χρόνῳ
τὸν πρὸς αὐτοὺς διαπονήσας πόλεμον, πολλὰς μυριάδας Ἰουδαίων, οὐ μόνον
τῶν ἀπὸ Κυρήνης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπ' Αἰγύπτου συναιρομένων Λουκούᾳ τῷ
5 βασιλεῖ αὐτῶν, ἀναιρεῖ. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὑποπτεύσας καὶ τοὺς ἐν Μεσο-
ποταμίᾳ Ἰουδαίους ἐπιθήσεσθαι τοῖς αὐτόθι, Λουσίῳ Κυήτῳ προσέταξεν
ἐκκαθᾶραι τῆς ἐπαρχίας αὐτούς, ὃς καὶ παραταξάμενος πάμπολυ πλῆθος
τῶν αὐτόθι φονεύει, ἐφ' ᾧ κατορθώματι Ἰουδαίας ἡγεμὼν ὑπὸ τοῦ αὐτο-
κράτορος ἀνεδείχθη. ταῦτα καὶ Ἑλλήνων οἱ τὰ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους
γραφῇ παραδόντες αὐτοῖς ἱστόρησαν ῥήμασι.

CAP. 3.

Οἱ κατὰ Ἀδριανὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀπολογησάμενοι.

(Nic. H. E. III, 21.)

1 Τραϊανοῦ δὲ ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι τὴν ἀρχὴν μησὶν ἓξ δέουσι κρα-
τήσαντος, Αἴλιος Ἀδριανὸς διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν. τούτῳ Κοδρᾶτος
λόγον προσφωνήσας ἀναδίδωσιν, ἀπολογίαν συντάξας ὑπὲρ τῆς καθ' ἡμᾶς
θεοσεβείας, ὅτι δή πονηροί τινες ἄνδρες τοὺς ἡμετέρους ἐνοχλεῖν ἐπειρῶντο.
εἰσέτι δὲ φέρεται παρὰ πλείστοις τῶν ἀδελφῶν, ἀτὰρ καὶ παρ' ἡμῖν τὸ
σύγγραμμα, ἐξ οὗ κατιδεῖν ἔστι λαμπρὰ τεκμήρια τῆς τε τοῦ ἀνδρὸς δια-
2 νοίας καὶ τῆς ἀποστολικῆς ὀρθοτομίας. ὁ δ' αὐτὸς τὴν καθ' ἑαυτὸν
ἀρχαιότητα παραφαίνει δι' ὧν ἱστορεῖ ταῦτα ἰδίαις φωναῖς· „τοῦ δὲ
„σωτῆρος ἡμῶν τὰ ἔργα ἀεὶ παρῆν, ἀληθῆ γὰρ ἦν, οἱ θεραπευθέντες,
„οἱ ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν, οἳ οὐκ ὤφθησαν μόνον θεραπευόμενοι καὶ ἀνι-
„στάμενοι, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ παρόντες, οὐδὲ ἐπιδημοῦντος μόνον τοῦ σωτῆρος,
„ἀλλὰ καὶ ἀπαλλαγέντος ἦσαν ἐπὶ χρόνον ἱκανόν, ὥστε καὶ εἰς τοὺς ἡμε-

8. *καὶ* post *ἔτι δὲ* om. *h*. | *ἐν* om. *aehikS*. | 12. *Λουσίῳ R* (cujus editio Frobeniana exhibet „Lucio," quum in vetustissimis editionibus, ut Valesius affirmat, legatur „Lusio") *G*a (Epist. crit. p. VIII) *H*b, *Λουκίῳ CE*. | *Κυήτῳ cdfs VS*a*HB*, *Κοηύτῳ i*, *Κυίτῳ x*, *Κοΐντῳ abhkS*, *Κουήντῳ g*, *Κούντῳ e*, *Κυέτῳ N*, „Quieto" *R*. | 23. *πονηροί τινες çfikx*, *τινες πονηροὶ aeghNE*. | 29. *οἳ* om. *eik Syncell.* (p. 658).

„τέρους χρόνους τινὲς αὐτῶν ἀφίκοντο.“ τοιοῦτος μὲν οὖν οὗτος. καὶ Ἀρι- 3
στείδης δὲ πιστὸς ἀνὴρ τῆς καθ' ἡμᾶς ὁρμώμενος εὐσεβείας τῷ Κοδράτῳ
παραπλησίως ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀπολογίαν ἐπιφωνήσας Ἀδριανῷ κατα-
λέλοιπε. σώζεται δέ γε εἰς δεῦρο παρὰ πλείστοις καὶ ἡ τούτου γραφή.

CAP. 4.

Οἱ κατὰ ταὐτὸν Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων χρηματίσαντες ἐπίσκοποι.
(Nic. H. E. III, 25.)

Ἔτει δὲ τρίτῳ τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας Ἀλέξανδρος Ῥωμαίων ἐπίσκοπος τελευτᾷ, δέκατον τῆς οἰκονομίας ἀποπλήσας ἔτος. Ξύστος ἦν τούτῳ διάδοχος. καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων δὲ παροικίας ἀμφὶ τὸν αὐτὸν χρόνον Πρῖμον μεταλλάξαντα δωδεκάτῳ τῆς προστασίας ἔτει διαδέχεται Ἰοῦστος.

CAP. 5.

Οἱ ἀνέκαθεν ἀπὸ τοῦ σωτῆρος καὶ ἐπὶ τοὺς δηλουμένους Ἱεροσολύμων ἐπίσκοποι.

Τῶν γε μὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων τοὺς χρόνους γραφῇ σωζο- 1
μένους οὐδαμῶς εὗρον· κομιδῇ γὰρ οὖν βραχυβίους αὐτοὺς λόγος κατέχει γε-
νέσθαι. τοσοῦτον δ' ἐξ ἐγγράφων παρείληφα, ὡς μέχρι τῆς κατὰ Ἀδριανὸν 2
Ἰουδαίων πολιορκίας πεντεκαίδεκα τὸν ἀριθμὸν αὐτόθι γεγόνασιν ἐπισκόπων
διαδοχαί, οὓς πάντας Ἑβραίους φασὶν ὄντας ἀνέκαθεν τὴν γνῶσιν τοῦ Χριστοῦ
γνησίως καταδέξασθαι, ὥστ' ἤδη πρὸς τῶν τὰ τοιάδε ἐπικρίνειν δυνατῶν
καὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων λειτουργίας ἀξίους δοκιμασθῆναι· συνεστάναι γὰρ
αὐτοῖς τότε τὴν πᾶσαν ἐκκλησίαν ἐξ Ἑβραίων πιστῶν, ἀπὸ τῶν ἀπο-
στόλων καὶ εἰς τὴν τότε διαρκεσάντων πολιορκίαν, καθ' ἣν Ἰουδαῖοι
Ῥωμαίων αὖθις ἀποστάντες οὐ μικροῖς πολέμοις ἥλωσαν. διαλελοιπότων 3
δ' οὖν τηνικαῦτα τῶν ἐκ περιτομῆς ἐπισκόπων τοὺς ἀπὸ πρώτου νῦν ἀναγ-
καῖον ἂν εἴη καταλέξαι. πρῶτος τοιγαροῦν Ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου λεγό-
μενος ἀδελφὸς ἦν, μεθ' ὃν δεύτερος Συμεών, τρίτος Ἰοῦστος, Ζακχαῖος
τέταρτος, πέμπτος Τωβίας, ἕκτος Βενιαμίν, Ἰωάννης ἕβδομος, ὄγδοος
Ματθίας, ἔνατος Φίλιππος, δέκατος Σενεκᾶς, ἑνδέκατος Ἰοῦστος, Λευὶς
δωδέκατος, Ἐφρῆς τρισκαιδέκατος, τεσσαρεσκαιδέκατος Ἰωσήφ, ἐπὶ πᾶσι
πεντεκαιδέκατος Ἰούδας. τοσοῦτοι καὶ οἱ ἐπὶ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως 4
ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν ἀποστόλων εἰς τὸν δηλούμενον διαγενόμενοι χρόνον,

---

9. ἀποπλήσας] ἀποπληρώσας *fgik.* | 19. ἐπικρίνειν *acfgE*, ἐγκρίνειν *ehikn.* | 23. οὐ om. *h.* | ἥλωσαν] ἀνήλωσαν *h.* | 24. post ἀπὸ add. τοῦ *ahSVH*, om. *bcdefgikVaB.* | 28. ἔνατος *bcfikSaB*, ἔννατος *adeghSVHHb.* cf. ind. v. ἔνατος. | Σενεκᾶς *cghVBHb*, Σένεκας *k*, Σενεκᾶ *f*, Σενακᾶς *e*, Σεννεκᾶς *aSSaH.*

5 οἱ πάντες ἐκ περιτομῆς. ἤδη δὲ δωδέκατον ἐχέσης ἔτος τῆς ἡγεμονίας
Ἀδριανῦ, Ξύστον δεκαέτη χρόνον ἀποπλήσαντα ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἐπι-
σκοπῆς ἕβδομος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων διαδέχεται Τελεσφόρος, ἐνιαυτῦ δὲ
μεταξὺ καὶ μηνῶν διαγενομένε τῆς Ἀλεξανδρέων παροικίας τὴν προστα-
σίαν Εὐμενὴς ἕκτῳ κλήρῳ διαδέχεται, τῦ πρὸ αὐτῦ ἔτεσιν ἕνδεκα διαρ-
κέσαντος.

CAP. 6.

Ἡ κατὰ Ἀδριανὸν ὑστάτη Ἰουδαίων πολιορκία.
(Nic. H. E. III, 24.)

1 Καὶ δῆτα τῆς Ἰεδαίων ἀποστασίας αὖθις εἰς μέγα καὶ πολὺ προελ-
θέσης, Ῥῦφος ἐπάρχων τῆς Ἰεδαίας, στρατιωτικῆς αὐτῷ συμμαχίας ὑπὸ
βασιλέως πεμφθείσης, ταῖς ἀπονοίαις αὐτῶν ἀφειδῶς χρώμενος ἐπεξῄει,
μυριάδας ἀθρόως ἀνδρῶν ὁμῦ καὶ παίδων καὶ γυναικῶν διαφθείρων,
2 πολέμε τε νόμῳ τὰς χώρας αὐτῶν ἐξανδραποδιζόμενος. ἐστρατήγει δὲ
Ἰεδαίων τηνικαῦτα Βαρχωχέβας ὄνομα, (ἀστέρα δηλοῖ τῦτο), τὰ μὲν
ἄλλα λῃστρικὸς καὶ φονικός τις ἀνήρ, ἐπὶ δὲ τῇ προσηγορίᾳ, οἷα ἐπ'
ἀνδραπόδων, ὡς δὴ ἐξ ἐρανῦ φωστὴρ αὐτοῖς κατεληλυθὼς, κακεμένοις
3 τε ἐπιλάμψαι τερατευόμενος. ἀκμάσαντος δὲ τῦ πολέμε ἔτες ὀκτωκαι-
δεκάτε τῆς ἡγεμονίας Ἀδριανῦ κατὰ Βίθθηρα πόλιν, ἥτις ἦν ἐχυρωτάτη,
τῶν Ἱεροσολύμων οὐ σφόδρα πόῤῥω διεστῶσα, τῆς τε ἔξωθεν πολιορ-
κίας χρονίε γενομένης, λιμῷ τε καὶ δίψει τῶν νεωτεροποιῶν εἰς ἔσχατον
ὀλέθρε περιελαθέντων, καὶ τῦ τῆς ἀπονοίας αὐτοῖς αἰτίε τὴν ἀξίαν ἐκ-
τίσαντος δίκην, τὸ πᾶν ἔθνος ἐξ ἐκείνε καὶ τῆς περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα γῆς
πάμπαν ἐπιβαίνειν εἴργεται, νόμε δόγματι καὶ διατάξεσιν Ἀδριανῦ, ὡς
ἂν μηδ' ἐξ ἀπόπτε θεωροῖεν τὸ πατρῷον ἔδαφος, ἐγκελευσαμένε. Ἀρίστων
4 ὁ Πελλαῖος ἱστορεῖ. ὅτω δὴ τῆς πόλεως εἰς ἐρημίαν τῦ Ἰεδαίων ἔθνες

2. Ἀδριανῦ om. *ehik.* | ἀποπλήσαντα] ἀποπληρώσαντα *ik.* | 4. μηνῶν] μηνὸς *hR* (qui vertit „et uno mense"), μηνῶν τινων *f* (in marg.) S^a. | διαγενομένε *bcdfghikV*^{a}*BG*^{a} (Ep. crit. p. VIII) H^b, διαγενομένων *aeNSVH.* | 5. ἕκτος *cgm.* | 10. δῆτα *NH*^{b}, δὴ τὰ *CE.* | 12. ἀπονοίαις] ὑπονοίαις *hik*, ἀπωνείαις *x.* | αὐτῶν om. *h.* | 15. post Ἰεδαίων add. δεύτερος *h.* | Βαρχωχέβας] Βαρχοχεβᾶς *eS*, Ἀρχωχεβᾶς *h*, Βαρχωχεβᾶς volgo. Nostram scripturam, quam confirmat etiam cod. *x*, recte commendat G^a (Ep. crit. p. VIII) coll. H. E. IV, 8. p. 124, 9. | ἀστέρα δηλοῖ τῦτο *bcdfxB*, ἀστέρα τῦτο δηλοῖ *i*, ὃ δὴ ἀστέρα δηλοῖ *aeghNSVHS*^{a}*Z.* | 16. λῃστρικὸς καὶ φονικός *bcdfikx*, φον. καὶ λῃστρ. *aeghNE.* | 19. Ἀδριανῦ om. *hik.* | Βίθθηρα *bcdfghikNVHB*, Βίθθηρα *eSS*^{a}, Βήθθηρα *a*, „Bethera" *R.* | πόλιν, ἥτις *acfgNSVHS*^{a}*Z*, πολίχνη τις *eikB*, πολίχνην ἥτις *h.* | ἐχυρωτάτη *cikxH*^{b}, ὀχυρωτάτη volgo. | 22. περιελαθέντων] περιελασθέντων *c.* | 24. δόγμασι *hik.*

καὶ παντελῆ φθορὰν τῶν πάλαι οἰκητόρων ἐλθȣ́σης, ἐξ ἀλλοφύλȣ τε γένȣς συνοικισθείσης, ἡ μετέπειτα συστᾶσα Ῥωμαϊκὴ πόλις τὴν ἐπωνυμίαν ἀμείψασα εἰς τὴν τȣ̃ κρατȣ̃ντος Αἰλίȣ Ἀδριανȣ̃ τιμὴν Αἰλία προσαγορεύεται. καὶ δὴ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἐξ ἐθνῶν συγκροτηθείσης, πρῶτος μετὰ τȣ̀ς ἐκ περιτομῆς ἐπισκόπȣς τὴν τῶν ἐκεῖσε λειτȣργίαν ἐγχειρίζεται Μάρκος.

CAP. 7.

Τίνες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγόνασι ψευδωνύμου γνώσεως ἀρχηγοί.
(Nic. H. E. IV, 2—4.)

Ἤδη δὲ λαμπροτάτων δίκην φωστήρων τῶν ἀνὰ τὴν οἰκȣμένην ἀποστιλβȣσῶν ἐκκλησιῶν, ἀκμαζȣ́σης τε εἰς ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τῆς εἰς τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησȣ̃ν Χριστὸν πίστεως, ὁ μισόκαλος δαίμων οἷα τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἀεὶ τυγχάνων πολεμιώτατος, πάσας στρέφων κατὰ τῆς ἐκκλησίας μηχανὰς, 1
πάλαι μὲν τοῖς ἔξωθεν διωγμοῖς κατ' αὐτῆς ὡπλίζετο· τότε γε μὴν τȣ́των 2
ἀποκεκλεισμένος, πονηροῖς καὶ γόησιν ἀνδράσιν ὥσπερ τισὶν ὀλεθρίοις ψυχῶν ὀργάνοις διακόνοις τε ἀπωλείας χρώμενος, ἑτέραις κατεστρατήγει μεθόδοις, πάντα πόρον ἐπινοῶν, ὡς ἂν ὑποδύντες γόητες καὶ ἀπατηλοὶ τὴν αὐτὴν τȣ̃ δόγματος ἡμῖν προσηγορίαν ὁμȣ̃ μὲν τῶν πιστῶν τȣ̀ς πρὸς αὐτῶν ἁλισκομένȣς εἰς βυθὸν ἀπωλείας ἄγοιεν, ὁμȣ̃ δὲ τȣ̀ς τῆς πίστεως ἀγνῶτας δι' ὧν αὐτοὶ δρῶντες ἐπιχειροῖεν ἀποτρέποιντο τῆς ἐπὶ τὸν σωτήριον λόγον παρόδȣ. ἀπὸ γȣ̃ν τȣ̃ Μενάνδρȣ, ὃν διάδοχον τȣ̃ Σίμωνος 3
ἤδη πρότερον παραδεδώκαμεν, ἀμφίστομος ὥσπερ καὶ δικέφαλος ὀφιώδης τις προελθȣ̃σα δύναμις δυεῖν αἱρέσεων διαφόρων ἀρχηγȣ̀ς κατεστήσατο, Σατορνῖνόν τε Ἀντιοχέα τὸ γένος, καὶ Βασιλείδην Ἀλεξανδρέα, ὧν ὁ μὲν κατὰ Συρίαν, ὁ δὲ κατ' Αἴγυπτον συνεστήσαντο θεομισῶν αἱρέσεων διδασκαλεῖα. τὰ μὲν ȣ̃ν πλεῖστα τὸν Σατορνῖνον τὰ αὐτὰ τῷ Μενάνδρῳ 4
ψευδολογῆσαι ὁ Εἰρηναῖος δηλοῖ, προσχήματι δὲ ἀποῤῥητοτέρων τὸν Βασιλείδην εἰς τὸ ἄπειρον τεῖναι τὰς ἐπινοίας, δυσσεβȣ̃ς αἱρέσεως ἑαυτῷ τερατώδεις ἀναπλάσαντα μυθοποιΐας. πλείστων ȣ̃ν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν 5
κατ' ἐκεῖνο καιρȣ̃ τῆς ἀληθείας ὑπεραγωνιζομένων, λογικώτερόν τε τῆς ἀποστολικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς δόξης ὑπερμαχȣ́ντων, ἤδη τινὲς καὶ διὰ συγγραμμάτων τοῖς μετέπειτα προφυλακτικὰς αὐτῶν δὴ τȣ́των τῶν δηλω-

---

1. καὶ παντελῆ *cfVHB*, παντελῆ τε *aeghSS*[a]: καὶ om. *ik*. | 11. τε] δὲ *cik*. | 25. Σατορνῖλον *g* constanter. | 27. διδασκαλεῖα *aeghikNE*, διδασκάλια *bcfx*. | 28. Εἰρ. — adv. haer. I, 24, 1. p. 100 Mass. | ἀποῤῥητοτέρῳ *egh*.

6 θεισῶν αἱρέσεων παρεῖχον ἐφόδους. ὧν εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν ἐν τοῖς τότε
γνωριμωτάτου συγγραφέως Ἀγρίππα Κάστορος ἱκανώτατος κατὰ Βασιλείδου
7 ἔλεγχος, τὴν δεινότητα τῆς τἀνδρὸς ἀποκαλύπτων γοητείας. ἐκφαίνων δ'
οὖν αὐτοῦ τὰ ἀπόῤῥητά φησιν αὐτὸν εἰς μὲν τὸ εὐαγγέλιον τέσσαρα πρὸς
τοῖς εἴκοσι συντάξαι βιβλία, προφήτας δὲ ἑαυτῷ ὀνομάσαι Βαρκαββᾶν
καὶ Βαρκὼφ καὶ ἄλλους ἀνυπάρκτους τινὰς ἑαυτῷ συστησάμενον, βαρβάρους
τε αὐτοῖς εἰς κατάπληξιν τῶν τὰ τοιαῦτα τεθηπότων ἐπιφημίσαι προσ-
ηγορίας, διδάσκειν τε ἀδιαφορεῖν εἰδωλοθύτων ἀπογευομένους καὶ ἐξομνυ-
μένους ἀπαραφυλάκτως τὴν πίστιν κατὰ τοὺς τῶν διωγμῶν καιρούς, Πυθα-
8 γορικῶς τε τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ πενταετῆ σιωπὴν παρακελεύεσθαι. καὶ
ἕτερα δὲ τούτοις παραπλήσια ἀμφὶ τοῦ Βασιλείδου καταλέξας ὁ εἰρημένος
οὐκ ἀγεννῶς τῆς δηλωθείσης αἱρέσεως εἰς προὖπτον ἐφώρασε τὴν πλάνην.
9 γράφει δὲ καὶ Εἰρηναῖος συγχρονίσαι τούτοις Καρποκράτην, ἑτέρας αἱρέ-
σεως τῆς τῶν γνωστικῶν ἐπικληθείσης πατέρα, οἳ καὶ τοῦ Σίμωνος οὐχ
ὡς ἐκεῖνος κρύβδην, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς φανερὸν τὰς μαγείας παραδιδόναι
ἠξίουν, ὡς ἐπὶ μεγάλοις δὴ μονονουχὶ σεμνυνόμενοι τοῖς κατὰ περιεργίαν
πρὸς αὐτῶν ἐπιτελουμένοις φίλτροις ὀνειροπομποῖς τε καὶ παρέδροις τισὶ
δαίμοσι καὶ ἄλλαις ὁμοιοτρόποις τισὶν ἀγωγαῖς· τούτοις τε ἀκολούθως
πάντα δρᾶν χρῆναι διδάσκειν τὰ αἰσχρουργότατα τοὺς μέλλοντας εἰς τὸ
τέλειον τῆς κατ' αὐτοὺς μυσταγωγίας ἢ καὶ μᾶλλον μυσαροποιΐας ἐλεύ-
σεσθαι, ὡς μὴ ἂν ἄλλως ἐκφευξομένους τοὺς κοσμικούς, ὡς ἂν ἐκεῖνοι
φαῖεν, ἄρχοντας, μὴ οὐχὶ πᾶσι τὰ δι' ἀῤῥητοποιΐας ἀπονείμαντας χρέα.
10 τούτοις δῆτα συνέβαινε διακόνοις χρώμενον τὸν ἐπιχαιρεσίκακον δαίμονα
τοὺς μὲν πρὸς αὐτῶν ἀπατωμένους οἰκτρῶς οὕτως εἰς ἀπώλειαν ἀνδραπο-
δίζεσθαι, τοῖς δὲ ἀπίστοις ἔθνεσι πολλὴν παρέχειν κατὰ τοῦ θείου λόγου
δυσφημίας περιουσίαν, τῆς ἐξ αὐτῶν φήμης εἰς τὴν τοῦ παντὸς ἔθνους
11 Χριστιανῶν διαβολὴν καταχεομένης. ταύτῃ δ' οὖν ἐπιπλεῖστον συνέβαινε
τὴν περὶ ἡμῶν παρὰ τοῖς τότε ἀπίστοις ὑπόνοιαν δυσσεβῆ καὶ ἀτοπω-
τάτην διαδίδοσθαι, ὡς δὴ ἀθεμίτοις πρὸς μητέρας καὶ ἀδελφὰς μίξεσιν
12 ἀνοσίαις τε τροφαῖς χρωμένων. οὐκ εἰς μακράν γε μὴν αὐτῷ ταῦτα προὐ-
χώρει, τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἑαυτὴν συνιστώσης, ἐπὶ μέγα τε φῶς κατὰ
13 τὸν προϊόντα χρόνον διαλαμπούσης. ἔσβεστο μὲν γὰρ αὐτίκα πρὸς αὐτῆς
ἐνεργείας ἀπελεγχόμενα τὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιτεχνήματα, ἄλλων ἐπ' ἄλλαις
αἱρέσεων καινοτομουμένων, ὑποῤῥεουσῶν ἀεὶ τῶν προτέρων, καὶ εἰς πολυ-

5. Βαρκαββᾶν *ghikNVS*ᵃ*HB*, Βαρκαββὰν *bcd*, Βαρκαβᾶν *aS*, Βαρκκαβᾶν *e*. | 13. post δὲ καὶ add. ὁ *h*. | 26. ἔθνους Χριστ. *cfikx*, Χριστ. ἔθνους *aeghNE*. | 30. μακράν *cfikxBH*ᵇ, μακρόν *aehSVHS*ᵃ. | 33. ἐνεργείας] ἀληθείας *h*.

τρόπους καὶ πολυμόρφους ἰδέας ἄλλοτε ἄλλως φθειρομένων· προήει δ' εἰς
αὔξην καὶ μέγεθος ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα ἡ τῆς καθόλου
καὶ μόνης ἀληθοῦς ἐκκλησίας λαμπρότης, τὸ σεμνὸν καὶ εἰλικρινὲς καὶ
ἐλευθέριον τό τε σῶφρον καὶ καθαρὸν τῆς ἐνθέου πολιτείας τε καὶ φιλο-
σοφίας εἰς ἅπαν γένος Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων ἀποστίλβουσα. συνα- 14
πέσβη γοῦν τῷ χρόνῳ καὶ ἡ κατὰ παντὸς τοῦ δόγματος διαβολή, ἔμενε δὲ
μόνη ἄρα κρατοῦσα καὶ ἀνομολογουμένη τὰ μάλιστα διαπρέπειν ἐπὶ σεμ-
νότητι καὶ σωφροσύνῃ θείοις τε καὶ φιλοσόφοις δόγμασιν ἡ καθ' ἡμᾶς
διδασκαλία, ὡς μηδένα τῶν εἰς νῦν αἰσχρὰν ἐπιφέρειν τολμᾶν κατὰ τῆς
πίστεως ἡμῶν δυσφημίαν, μηδέ τινα τοιαύτην διαβολήν, οἵαις πάλαι πρό-
τερον φίλον ἦν χρῆσθαι τοῖς καθ' ἡμῶν ἐπισυνισταμένοις. ὅμως δ' οὖν 15
κατὰ τοὺς δηλουμένους αὖθις παρῆγεν εἰς μέσον ἡ ἀλήθεια πλείους ἑαυτῆς
ὑπερμάχους, οὐ δι' ἀγράφων αὐτὸ μόνον ἐλέγχων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐγγράφων
ἀποδείξεων κατὰ τῶν ἀθέων αἱρέσεων στρατευομένους.

CAP. 8.

Τίνες ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς.
(Nic. H. E. IV, 5.)

Ἐν τούτοις ἐγνωρίζετο Ἡγήσιππος, οὗ πλείσταις ἤδη πρότερον κεχρή- 1
μεθα φωναῖς, ὡσὰν ἐκ τῆς αὐτοῦ παραδόσεώς τινα τῶν κατὰ τοὺς ἀπο-
στόλους παρατιθέμενοι. ἐν πέντε δὴ οὖν συγγράμμασιν οὗτος τὴν ἀπλανῆ 2
παράδοσιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος ἁπλουστάτῃ συντάξει γραφῆς ὑπο-
μνηματισάμενος, καθ' ὃν ἐγνωρίζετο σημαίνει χρόνον, περὶ τῶν ἀρχῆθεν
ἱδρυσάντων τὰ εἴδωλα οὕτω πως γράφων· „οἷς καινοτάφια καὶ ναοὺς ἐποίη-
„σαν ὡς μέχρι νῦν, ὧν ἐστὶ καὶ Ἀντίνοος, δοῦλος Ἀδριανοῦ Καίσαρος,
„οὗ καὶ ἀγὼν ἄγεται Ἀντινόειος, ἐφ' ἡμῶν γενόμενος. καὶ γὰρ καὶ πόλιν

---

2. *αὔξην cefikB*, *αὔξιν x* prob. H^b, *αὔξησιν aghNSVH*. | 6. *γοῦν*] *δ' οὖν* $aehSS^a$. | *τῷ χρόνῳ bcdfikxN*, *ἅμα τῷ χρόνῳ aeghE*. cf. Lob. Soph. Ai. 505. | 7. *ἄρα* om. *h*. | post *ἄρα* add. *παρὰ πᾶσι* reliqui codd. praeter *cx*, qui ea verba om., *f* in quo *πᾶσι*, *ik* in quibus *παρὰ* deest. | *ὁμολογουμένη h*. | 9. *εἰς* om. *g*. | 20. *παρατιθέμενοι*] *παραθέμενοι* $aegSS^aZ$. | *δὴ cghikVHB*, *δ'* $aeSS^a$. | 23. *καινοτάφια C*, *κενοτάφια* $NV^aS^aR^aZH$. ego vero non ausus sum mutare scripturam consentientem librorum omnium, propterea quod eam scripturam quamvis vitiosam in usu fuisse apud scriptores aevi byzantini, apparet ex Photio (Lex. p. 124, 4.) Suida (p. 183 v. *Καινοτάφια*) Zonar. (Lex. p. 1161.) Hesychio (qui *κενοτάφια* reponit post *καινός*). conferenda praeterea, quae docte de vocis significatione exposuit Gersdorfius Ep. crit. p. IX. | 24. *ὧν* om. *h*. | 25. post *Ἀντινόειος* add. *ὁ καὶ aeNSVH*: *καὶ* om. *gh*, *ὁ καὶ* om. $bcdfikxR^aB$. | *ἡμῶν cfghikNE*, *ἡμῖν ae*. | *γενόμενος* $bcdfgikV^aS^aR^aHB$, *γινόμενος aehSV*.

3 „ἔκτισεν ἐπώνυμον Ἀντινόου καὶ προφήτας.“ κατ᾽ αὐτὸν δὲ καὶ Ἰουστῖ-
νος, γνήσιος τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας ἐραστὴς, ἔτι τε τοῖς παρ᾽ Ἕλλησιν
ἀσκούμενος ἐνδιέτριβε λόγοις. σημαίνει δὲ καὶ αὐτὸς τουτονὶ τὸν χρόνον,
ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ἀπολογίᾳ ὧδε γράφων· „οὐκ ἄτοπον δὲ ἐπιμνη-
„σθῆναι ἐν τούτοις ἡγούμεθα καὶ Ἀντινόου τοῦ νῦν γενομένου, ὃν καὶ ἅπαντες
„ὡς θεὸν διὰ φόβον σέβειν ὥρμηντο, ἐπιστάμενοι τίς τε ἦν καὶ πόθεν
4 „ὑπῆρχεν.“ ὁ δ᾽ αὐτὸς καὶ τοῦ τότε κατὰ Ἰουδαίων πολέμου μνημονεύων
ταῦτα παρατίθεται· „καὶ γὰρ ἐν τῷ νῦν γενομένῳ Ἰουδαϊκῷ πολέμῳ
„Βαρχωχέβας, ὁ τῆς Ἰουδαίων ἀποστάσεως ἀρχηγέτης, Χριστιανοὺς μόνους
„εἰς τιμωρίας δεινὰς, εἰ μὴ ἀρνοῖντο Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν καὶ βλασφη-
5 „μοῖεν, ἐκέλευεν ἄγεσθαι.“ ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς
φιλοσοφίας ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν μεταβολὴν αὐτοῦ, ὅτι μὴ ἀλόγως, μετὰ
κρίσεως δ᾽ αὐτῷ γεγόνει δηλῶν ταῦτα γράφει· „καὶ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ τοῖς
„Πλάτωνος χαίρων διδάγμασι, διαβαλλομένους ἀκούων Χριστιανοὺς, ὁρῶν
„δὲ καὶ ἀφόβους πρὸς θάνατον καὶ πάντα τὰ νομιζόμενα φοβερὰ, ἐνε-
„νόουν ἀδύνατον εἶναι ἐν κακίᾳ καὶ φιληδονίᾳ ὑπάρχειν αὐτούς. τίς γὰρ
„φιλήδονος ἢ ἀκρατὴς καὶ ἀνθρωπείων σαρκῶν βορὰν ἡγούμενος ἀγαθὸν
„δύναιτ᾽ ἂν θάνατον ἀσπάζεσθαι, ὅπως τῶν ἑαυτοῦ στερηθείη ἐπιθυμιῶν,
„ἀλλ᾽ οὐκ ἐκ παντὸς ζῆν ἀεὶ τὴν ἐνθάδε βιοτὴν καὶ λανθάνειν τοὺς ἄρ-
6 „χοντας ἐπειρᾶτο, οὐχ ὅτι ἑαυτὸν κατήγγελλε φονευθησόμενον;“ ἔτι δ᾽ ὁ
αὐτὸς ἱστορεῖ, δεξάμενον τὸν Ἀδριανὸν παρὰ Σερεννίου Γρανιανοῦ λαμ-
προτάτου ἡγουμένου γράμματα ὑπὲρ Χριστιανῶν, περιέχοντα ὡς οὐ δίκαιον
εἴη ἐπὶ μηδενὶ ἐγκλήματι, βοαῖς δήμου χαριζομένους, ἀκρίτως κτείνειν αὐτοὺς,
ἀντιγράψαι Μινουκίῳ Φουνδανῷ ἀνθυπάτῳ τῆς Ἀσίας, προστάττοντα μη-
7 δένα κτείνειν ἄνευ ἐγκλήματος καὶ εὐλόγου κατηγορίας. καὶ τῆς ἐπιστολῆς
δὲ ἀντίγραφον παρατέθειται, τὴν Ῥωμαικὴν φωνὴν, ὡς εἶχε, διαφυλάξας.
προλέγει δ᾽ αὐτῆς ταῦτα· „καὶ ἐξ ἐπιστολῆς δὲ ταῦτα τοῦ μεγίστου καὶ
„ἐπιφανεστάτου Καίσαρος Ἀδριανοῦ τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἔχοντες ἀπαιτεῖν
„ὑμᾶς, καθὰ ἠξιώσαμεν κελεῦσαι τὰς κρίσεις γίνεσθαι, τοῦτο οὐχ ὡς ὑπὸ

---

1. κατ᾽ αὐτὸν *bdfghikxBH*b, κατὰ ταὐτὸν *c* (teste Valesio) *V*a, κατὰ τοῦ-τον *aeSVH*. | 2. τε add. *cfhB*, om. *aegikSVHS*a. | 3. αὐτὸς] οὗτος *h*. | 4. γράφων — Justin. Apol. maj. c. 29. p. 72 ed. Colon. | 6. φόβον] φόβου Just. | 8. παρατίθεται — Apol. maj. c. 31. p. 72 ed. Colon. | 13. γράφει — Apol. min. c. 12. p. 50 ed. Colon. | 14. ἀκούων Χριστ.] Χριστ. ἀκούων *cfx*. | 15. πρὸς] εἰς *h*. | 21. Σερεννίου *acfikE*, Σερενίου *Syncell.* (p. 658), Σερενίου cum ν suprascr. *e*, Σερρενίου *h*. | 25. κτείνειν *cfhik Syncell. NE*, κρίνειν *aeg* probante *H*b. | 27. προλέγει — Apol. maj. c. 68. p. 99 ed. Colon. | ταῦτα add. *cfgxN*, om. volgo.

„Ἀδριανοῦ κελευσθὲν μᾶλλον ἠξιώσαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐπίστασθαι δι-
„καίαν ἀξιοῦν τὴν προσφώνησιν. ὑπετάξαμεν δὲ καὶ τῆς ἐπιστολῆς
„Ἀδριανοῦ τὸ ἀντίγραφον, ἵνα καὶ τοῦτο ἀληθεύειν ἡμᾶς γνωρίζητε. καὶ
„ἔστι τόδε.“ τούτοις ὁ μὲν δηλωθεὶς ἀνὴρ αὐτὴν παρατέθειται τὴν 8
Ῥωμαϊκὴν ἀντιγραφήν, ἡμεῖς δ' εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κατὰ δύναμιν αὐτὴν
μετειλήφαμεν, ἔχουσαν ὧδε.

CAP. 9.

Ἐπιστολὴ Ἀδριανοῦ ὑπὲρ τοῦ μὴ δεῖν ἀκρίτως ἡμᾶς ἐλαύνειν.
(Nic. H. E. III, 27.)

„Μινουκίῳ Φουνδανῷ. ἐπιστολὴν ἐδεξάμην γραφεῖσάν μοι ἀπὸ Σερεν- 1
„νίου Γρανιανοῦ λαμπροτάτου ἀνδρός, ὅντινα σὺ διεδέξω. οὐ δοκεῖ μοι
„οὖν τὸ πρᾶγμα ἀζήτητον καταλιπεῖν, ἵνα μήτε οἱ ἄνθρωποι ταράτ-
„τωνται, καὶ τοῖς συκοφάνταις χορηγία κακουργίας παρασχεθῇ. εἰ οὖν 2
„σαφῶς εἰς ταύτην τὴν ἀξίωσιν οἱ ἐπαρχιῶται δύνανται διϊσχυρίζεσθαι
„κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὡς καὶ πρὸ βήματος ἀποκρίνασθαι, ἐπὶ τοῦτο
„μόνον τραπῶσιν, ἀλλ' οὐκ ἀξιώσεσιν οὐδὲ μόναις βοαῖς. πολλῷ γὰρ μᾶλλον
„προσῆκεν, εἴ τις κατηγορεῖν βούλοιτο, τοῦτό σε διαγινώσκειν. εἴ τις οὖν 3
„κατηγορεῖ, καὶ δείκνυσί τι παρὰ τοὺς νόμους πράττοντας, οὕτως ὅριζε
„κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἁμαρτήματος· ὡς μὰ τὸν Ἡρακλέα εἴ τις συκο-
„φαντίας χάριν τοῦτο προτείνοι, διαλάμβανε ὑπὲρ τῆς δεινότητος, καὶ
„φρόντιζε ὅπως ἂν ἐκδικήσειας.“ καὶ τὰ μὲν τῆς Ἀδριανοῦ ἀντιγραφῆς
τοιαῦτα.

CAP. 10.

Τίνες ἐπὶ τῆς Ἀντωνίνου βασιλείας ἐπίσκοποι Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων γεγόνασιν.
(Nic. H. E. III, 25.)

Τούτου δὲ τὸ χρεὼν μετὰ πρῶτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἐκτίσαντος, Ἀντωνῖνος ὁ κληθεὶς Εὐσεβὴς τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διαδέχεται. τούτου δὲ ἐν ἔτει πρώτῳ Τελεσφόρου τὸν βίον ἑνδεκάτῳ τῆς λειτουργίας ἐνιαυτῷ μεταλλάξαντος, Ὑγῖνος τὸν κλῆρον τῆς Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς παραλαμβάνει. ἱστορεῖ γε μὴν ὁ Εἰρηναῖος, τὸν Τελεσφόρον μαρτυρίῳ τὴν τελευ-

---

1. καὶ add. *cfVII*, om. *aehi* (a sec. m.) *k Justin. NSS^aB.* | 3. καὶ τοῦτο *aehE*, καὶ τούτῳ *cf*, κἂν τούτῳ *gi* (a sec. m.) *kN*, καὶ κατὰ τοῦτο *Justin.* | 5. εἰς *bcdfx*, ἐπὶ volgo. | 10. Σερεννίου *afhikNE*, Σερινίου *bcd*, Σερηνίου librarii Justini, qui graecam Eusebii versionem Justino suo attexuerunt, Ἐρεννίου conj. Sylb., atque ita Zonar. Ann. XI, 24. p. 523 Pind. | 21. ὅπως] οὕτως ὅπως *ghkN.* | 30. ἱστορεῖ — adv. haer. III, 3, 3. p. 176 Mass.

τὴν διαπρέψαι, δηλῶν ἐν ταὐτῷ, κατὰ τὸν δηλέμενον Ῥωμαίων ἐπίσκοπον Ὑγῖνον Οὐαλεντῖνον ἰδίας αἱρέσεως εἰσηγητὴν, καὶ Κέρδωνα τῆς κατὰ Μαρκίωνα πλάνης ἀρχηγὸν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἄμφω γνωρίζεσθαι. γράφει δὲ ὕτως.

CAP. 11.

Περὶ τῶν κατ᾽ αὐτοὺς αἱρεσιαρχῶν.
(Nic. H. E. III, 4.)

1 *„Οὐαλεντῖνος μὲν γὰρ ἦλθεν εἰς Ῥώμην ἐπὶ Ὑγίνε, ἤκμασε δὲ ἐπὶ*
„Πίε, καὶ παρέμεινεν ἕως Ἀνικήτε. Κέρδων δὲ ὁ πρὸ Μαρκίωνος καὶ
„αὐτὸς ἐπὶ Ὑγίνε, ὃς ἦν ἔνατος ἐπίσκοπος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθὼν
„καὶ ἐξομολογέμενος ὕτω διετέλεσε, ποτὲ μὲν λαθροδιδασκαλῶν, ποτὲ δὲ
„πάλιν ἐξομολογέμενος, ποτὲ δὲ ἐλεγχόμενος ἐφ᾽ οἷς ἐδίδασκε κακῶς, καὶ
„ἀφιστάμενος τῆς τῶν ἀδελφῶν συνοδίας.“ ταῦτα δέ φησιν ἐν τρίτῳ
2 *τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις. ἔν γε μὴν τῷ πρώτῳ αὖθις περὶ τῦ Κέρδωνος*
ταῦτα διέξεισι· „Κέρδων δέ τις ἀπὸ τῶν περὶ τὸν Σίμωνα τὰς ἀφορ-
„μὰς λαβὼν, καὶ ἐπιδημήσας εἰς τὴν Ῥώμην ἐπὶ Ὑγίνε ἔνατον κλῆρον
„τῆς ἐπισκοπικῆς διαδοχῆς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἔχοντος, ἐδίδαξε, τὸν ὑπὸ
„τῦ νόμε καὶ προφητῶν κεκηρυγμένον θεὸν μὴ εἶναι πατέρα τῦ κυρίε
„ἡμῶν Ἰησῦ Χριστῦ. τὸν μὲν γὰρ γνωρίζεσθαι, τὸν δὲ ἀγνῶτα εἶναι,
„καὶ τὸν μὲν δίκαιον, τὸν δὲ ἀγαθὸν ὑπάρχειν. διαδεξάμενος δὲ αὐτὸν
„Μαρκίων ὁ Ποντικὸς ηὔξησε τὸ διδασκαλεῖον, ἀπηρυθριασμένως βλα-
3 *„σφημῶν.“ ὁ δὲ αὐτὸς Εἰρηναῖος τὸν ἄπειρον βυθὸν τῆς Οὐαλεντίνε*
πολυπλανῦς ὕλης εὐτονώτατα διαπλώσας, ἑρπετῦ δίκην φωλεύοντος ἀπό-
4 *κρυφον ὖσαν αὐτῦ καὶ λεληθυῖαν ἀπογυμνοῖ τὴν κακίαν. πρὸς τύτοις*
καὶ ἄλλον τινὰ, Μάρκος αὐτῷ ὄνομα, κατ᾽ αὐτὺς γενέσθαι λέγει μαγικῆς
κυβείας ἐμπειρότατον. γράφει δὲ καὶ τὰς ἀτελέστυς αὐτῶν τελετὰς μυ-
5 *σαράς τε μυσταγωγίας ἐκφαίνων αὐτοῖς δὴ τύτοις τοῖς γράμμασιν· „οἱ*
„μὲν γὰρ αὐτῶν νυμφῶνα κατασκευάζυσι καὶ μυσταγωγίαν ἐπιτελῦσι μετ᾽
„ἐπιῤῥήσεών τινων τοῖς τελυμένοις, καὶ πνευματικὸν γάμον φάσκυσιν εἶναι

---

3. *γράφει* — adv. haer. III, 4, 3. p. 178 Mass. | 10. *ἔνατος*] *ἔννατος axS.* | 11. *λαθροδιδασκαλῶν aeghNE, λαθροδιδάσκων bcdfikx.* cf. Lob. Phryn. p. 623. | 13. *συνοδίας*] *συνωδίας* (*συνῳδίας*) *cdf*, „conventu“ Iren. interpr. | 15. *διέξεισι* — adv. haer. I, 27, 1. p. 105 Mass. | 16. *εἰς τὴν Ῥώμην cfikx, ἐν τῇ Ῥώμῃ aeghNE*, „quum venisset Romam“ Irenaei interpr. | *ἔνατον*] „octavum“ vet. interpr. Iren. | 17. *ἐπισκοπικῆς*] *ἐπισκοπῆς fgxS.* | 21. *διδασκαλεῖον*] *διδασκάλιον* (non *διδασκάλειον*, ut Valesius scripsit lapsu calami) *bcdikxN, διδασκάλιεν* (sic) *f*. Cf. ind. s. v. | 27. *ἐκφαίνων a* (a pr. man.) *cegikmNB, ἐμφαίνων a* (a sec. m.) *fhxSVHS*a. | *οἱ μὲν γὰρ* — Iren. adv. haer. I, 21, 3. p. 94.

„τὸ ὑπ' αὐτῶν γινόμενον, κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν ἄνω συζυγιῶν. οἱ
„δὲ ἄγȣσιν ἐφ' ὕδωρ, καὶ βαπτίζοντες ȣ̔́τως ἐπιλέγȣσιν· εἰς ὄνομα ἀγνώςȣ
„πατρὸς τῶν ὅλων, εἰς ἀλήθειαν μητέρα τῶν πάντων, εἰς τὸν κατελ-
„θόντα εἰς τὸν Ἰησȣ͂ν. ἄλλοι δὲ Ἑβραϊκὰ ὀνόματα ἐπιλέγȣσι πρὸς τὸ
„μᾶλλον καταπλῆξαι τȣ̀ς τελȣμένȣς.“ ἀλλὰ γὰρ μετὰ τέταρτον τῆς ἐπι- 6
σκοπῆς ἔτος Ὑγίνȣ τελευτήσαντος Πίος ἐπὶ Ῥώμης ἐγχειρίζεται τὴν λει-
τȣργίαν. κατά γε μὴν τὴν Ἀλεξάνδρειαν Μάρκος ἀναδείκνυται ποιμὴν,
Εὐμενȣ͂ς ἔτη τὰ πάντα δέκα πρὸς τρισὶν ἐκπλήσαντος, τȣ͂ τε Μάρκȣ ἐπὶ
δέκα ἔτη τῆς λειτȣργίας ἀναπαυσαμένȣ Κελαδίων τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκ-
κλησίας τὴν λειτȣργίαν παραλαμβάνει. καὶ κατὰ τὴν Ῥωμαίων δὲ πόλιν 7
πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἐπισκοπῆς ἐνιαυτῷ Πίȣ μεταλλάξαντος Ἀνίκητος τῶν
ἐκεῖσε προΐσταται. καθ' ὃν Ἡγήσιππος ἱστορεῖ ἑαυτὸν ἐπιδημῆσαι τῇ
Ῥώμῃ, παραμεῖναί τε αὐτόθι μέχρι τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλευθέρȣ. μάλιστα 8
δὲ ἤκμαζεν ἐπὶ τῶνδε Ἰȣστῖνος, ἐν φιλοσόφȣ σχήματι πρεσβεύων τὸν θεῖον
λόγον, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐναγωνιζόμενος συγγράμμασιν. ὃς δὴ
καὶ γράψας κατὰ Μαρκίωνος σύγγραμμα μνημονεύει ὡς καθ' ὃν συνέ-
ταττε καιρὸν γνωριζομένȣ τῷ βίῳ τἀνδρός. φησὶ δὲ ȣ̔́τως· „Μαρκίωνα 9
„δέ τινα Ποντικὸν, ὃς καὶ νῦν ἔτι ἐστὶ διδάσκων τȣ̀ς πειθομένȣς, ἄλλον
„τινὰ εἶναι νομίζειν μείζονα τȣ͂ δημιȣργȣ͂ θεὸν, ὃς καὶ κατὰ πᾶν γένος
„ἀνθρώπων διὰ τῆς τῶν δαιμόνων συλλήψεως πολλȣ̀ς πέπεικε βλάσφημα
„λέγειν, καὶ ἀρνεῖσθαι τὸν ποιητὴν τȣ͂δε τȣ͂ παντὸς πατέρα εἶναι τȣ͂
„Χριστȣ͂, ἄλλον δέ τινα ὡς ὄντα μείζονα παρὰ τȣ͂τον ὁμολογεῖν πεποιη-
„κέναι. καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τȣ́των ὡρμημένοι, ὡς ἔφαμεν, Χριστιανοὶ
„καλȣ͂νται, ὃν τρόπον καὶ οὐ κοινῶν ὄντων δογμάτων τοῖς φιλοσόφοις
„τὸ ἐπικαλȣ́μενον ὄνομα τῆς φιλοσοφίας κοινόν ἐστι.“ τȣ́τοις ἐπιφέρει 10
λέγων· „ἔστι δὲ ἡμῖν καὶ σύνταγμα κατὰ πασῶν τῶν γεγενημένων αἱρέ-
„σεων, ᾧ εἰ βȣ́λεσθε ἐντυχεῖν, δώσομεν.“ ὁ δὲ αὐτὸς ȣ̔́τος Ἰȣστῖνος, 11
καὶ πρὸς Ἕλληνας ἱκανώτατα πονήσας, καὶ λόγȣς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας
πίστεως ἀπολογίαν ἔχοντας βασιλεῖ Ἀντωνίνῳ τῷ δὴ ἐπικληθέντι Εὐσεβεῖ
καὶ τῇ Ῥωμαίων συγκλήτῳ βȣλῇ προσφωνεῖ. καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς Ῥώμης
τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. ἐμφαίνει δὲ ἑαυτὸν, ὅστις καὶ πόθεν ἦν, διὰ
τῆς ἀπολογίας ἐν τȣ́τοις·

---

2. ἄγȣσιν] ἄγοντες *h*. | **5.** καταπλῆξαι *bcdfikx*, καταπλήξασθαι *aegh* *Epiph. Iren. SVHB*, „ut stupori sint vel perterreant“ Iren. vet. interpr. | **8.** τε] δὲ *H* tacite. | **17.** φησὶ — Just. Apol. maj. c. 26. p. 70 ed. Colon. | **19.** εἶναι add. *cfgkNVS*ª*H*, om. *h Just. B.* | μείζονα *cfghik Just. NBH*ᵇ, μείζω *aSVH*, μείζων *e.* | **22.** μείζονα] μείζονα, τὰ μείζονα *Just.* prob. *V*ª*S*ª. | **28.** post καὶ add. ἑτέρȣς *aeghi* (a sec. m.) *kE*, om. *cfi* (a pr. m.) *xH*ᵇ.

CAP. 12.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου πρὸς Ἀντωνῖνον ἀπολογίας.
(Nic. H. E. III, 26. 32.)

„Αὐτοκράτορι Τίτῳ Αἰλίῳ Ἀδριανῷ Ἀντωνίνῳ Εὐσεβεῖ Καίσαρι „Σεβαστῷ, καὶ Οὐηρισσίμῳ υἱῷ φιλοσόφῳ, καὶ Λουκίῳ φιλοσόφῳ, Καί„σαρος φύσει υἱῷ καὶ Εὐσεβȣ̃ς εἰσποιητῷ, ἐραστῇ παιδείας, ἱερᾷ τε συγ„κλήτῳ καὶ παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων, ὑπὲρ τῶν ἐκ παντὸς γένȣς ἀνθρώπων „ἀδίκως μισȣμένων καὶ ἐπηρεαζομένων, Ἰȣστῖνος Πρίσκȣ τȣ̃ Βακχείȣ, „τῶν ἀπὸ Φλαȣίας Νέας πόλεως τῆς Συρίας Παλαιστίνης, εἷς αὐτῶν „ὤν, τὴν προσφώνησιν καὶ ἔντευξιν ποιήσομαι.“ ἐντευχθεὶς δὲ καὶ ὑφ' ἑτέρων ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἀδελφῶν, παντοίαις ὕβρεσι πρὸς τῶν ἐπιχωρίων δήμων καταπονȣμένων, τοιαύτης ἠξίωσε τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας διατάξεως.

CAP. 13.

Ἀντωνίνου πρὸς τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐπιστολὴ περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου.
(Nic. H. E. III, 28.)

1 „Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος Σεβαστὸς,
„Ἀρμένιος, ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξȣσίας τὸ πέμπτον καὶ δέ-
2 „κατον, ὕπατος τὸ τρίτον, τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας χαίρειν. ἐγὼ μὲν οἶδα
„ὅτι καὶ τοῖς θεοῖς ἐπιμελές ἐστι, μὴ λανθάνειν τȣ̀ς τοιȣ́τȣς. πολὺ γὰρ
„μᾶλλον ἐκεῖνοι κολάσαιεν ἂν τȣ̀ς μὴ βȣλομένȣς αὐτȣ̀ς προσκυνεῖν, ἢ
3 „ὑμεῖς. ȣ̔̀ς εἰς ταραχὴν ἐμβάλλετε, βεβαιȣ̃ντες τὴν γνώμην αὐτῶν ἥνπερ
„ἔχȣσιν, ὡς ἀθέων κατηγορȣ̃ντες. εἴη δ' ἂν ἐκείνοις αἱρετὸν τὸ δοκεῖν
„κατηγορȣμένοις τεθνάναι μᾶλλον, ἢ ζῆν, ὑπὲρ τȣ̃ οἰκείȣ θεȣ̃. ὅθεν καὶ

---

4. *Αὐτοκράτορι* — Just. Apol. maj. c. 1. p. 53 ed. Colon. | 5. *Λȣκίῳ φιλοσόφῳ bcdfx Justin. R* (ed. Frob.) prob. *G*a, *Λȣκίῳ φιλοσόφȣ aeghik Rufini codices quidam* (teste Valesio) *NV*a*E.* cf. Ottonis ad Just. l. c. notam 5. | 9. *Φλαȣίας*] *Φλαΐας* volgo. | *τῆς Συρίας cfghikx Just. NBH*b, *Συρίας τῆς aeSVHS*a. | 10. *ὢν* add. *cfi* (a sec. m.) *NVS*a*H*, om. *aeghik Justini codices SB.* | *ποιήσομαι cfx* prob. *H*b, *ποιȣ̃μαι aehSVH*, *πεποίημαι gik Just. NB.* | 17. *Αὐτοκράτωρ* — cf. Just. Apol. maj. c. 68. p. 100. ed. Colon. sed mirifice discrepat, quod exstat apud Justinum, exemplar ab hoc nostro eusebiano. utrumque explanavit notisque illustravit Eichstadius in Exercit. Antonin. V. (Annal. Acad. Jen. Vol. I. 1823. p. 290 seqq.). | 18. *δέκατον*] *τὸ δέκατον cefgikNB*, *τὸ* om. *ah Just.* (ubi *τὸ ιέ*) *SVHS*a*Z.* | 21. *αὐτȣ̀ς acfhE*, *αὐτοῖς egik Just. N.* | 23. *ἐκείνοις bcdfx Just.* probantibus *V*a *G*a, *κἀκείνοις aeghikNE.* | *τὸ abehikx N Just. SVS*a*HH*a*B*, *τῷ cdfg.* | 24. *κατηγορȣμένοις bcdefghikxVB*, *κατηγορȣμένȣς aNSS*a*HH*a. apud Justinum legitur *εἴη δ' ἂν ἐκείνοις χρήσιμον τὸ δοκεῖν ἐπὶ τῷ κατηγορȣμένῳ τεθνάναι.*

„νικῶσι, προϊέμενοι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, ἤπερ πειθόμενοι οἷς ἀξιοῦτε πράτ-
„τειν αὐτούς. περὶ δὲ τῶν σεισμῶν τῶν γεγονότων καὶ γινομένων οὐκ 4
„ἄτοπον ὑμᾶς ὑπομνῆσαι, ἀθυμοῦντας μὲν ὅταν περ ὦσι, παραβάλλοντας
„δὲ τὰ ὑμέτερα πρὸς τὰ ἐκείνων. οἱ μὲν οὖν εὐπαῤῥησιαστότεροι γίγνον- 5
„ται πρὸς τὸν θεὸν, ὑμεῖς δὲ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀγνοεῖν
„δοκεῖτε, τῶν τε θεῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμελεῖτε καὶ τῆς θρησκείας τῆς
„περὶ τὸν ἀθάνατον, ὃν δὴ τοὺς Χριστιανοὺς θρησκεύοντας ἐλαύνετε καὶ
„διώκετε ἕως θανάτου. ὑπὲρ δὲ τῶν τοιούτων ἤδη καὶ πολλοὶ τῶν περὶ 6
„τὰς ἐπαρχίας ἡγεμόνων καὶ τῷ θειοτάτῳ ἡμῶν ἔγραψαν πατρί, οἷς καὶ
„ἀντέγραψε μηδὲν ἐνοχλεῖν τοῖς τοιούτοις, εἰ μηδὲν φαίνοιντο περὶ τὴν
„τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐγχειροῦντες. καὶ ἐμοὶ δὲ περὶ τῶν τοιούτων
„πολλοὶ ἐσήμαναν, οἷς δὴ καὶ ἀντέγραψα, κατακολουθῶν τῇ τοῦ πατρὸς
„γνώμῃ. εἰ δέ τις ἐπιμένοι τινὰ τῶν τοιούτων εἰς πράγματα φέρων ὡς 7
„δὴ τοιοῦτον, ἐκεῖνος ὁ καταφερόμενος ἀπολελύσθω τοῦ ἐγκλήματος, καὶ
„ἐὰν φαίνηται τοιοῦτος ὤν, ὁ δὲ καταφέρων ἔνοχος ἔσται δίκης. προε-
„τέθη ἐν Ἐφέσῳ ἐν τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας.“ τούτοις οὕτω χωρήσασιν ἐπι- 8
μαρτυρῶν Μελίτων τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, κατ' αὐτὸ
γνωριζόμενος τοῦ χρόνου, δῆλός ἐστιν ἐκ τῶν εἰρημένων αὐτῷ ἐν ᾗ πε-
ποίηται πρὸς αὐτοκράτορα Οὐῆρον ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος
ἀπολογίᾳ.

---

1. *προϊέμενοι*] *περιιέμενοι H* errore typogr. | 2. *οὐκ* om. *Chron. Pasch.* (p. 485, 5 not. Dind.) prob. Haffner (Comm. de edicto Ant. Pii 1781). apud Justinum legitur *οὐκ εἰκὸς ὑπομνῆσαι.* | 3. *ἀθυμοῦντας μὲν κτλ.*] locum impeditiorem variis conjecturis vexavit Strothius, quas hic singillatim referre longum est. Examini eas subjecit Kimmelius (de Ruf. p. 281 seqq.), qui idem probabilem loci interpretationem proposuit. Verte: „de terrae motibus haud absurdum videtur vos commonere (corripere), ut qui soleatis, quum terra movetur, non modo animum despondere, sed etiam horum motuum causam culpamque, quae vestra est, transferre in Christianos.“ ita jam Rufinus, qui haec habet: „de motibus autem terrae — absurdum non erit, moerorem vestrum justa commonitione solari, quandoquidem comperi, quod in hujuscemodi rebus ad illorum invidiam communes casus transfertis.“ de sententia cf. Tertull. Apol. 40: „existimant, omnis publicae cladis, omnis popularis incommodi Christianos esse causam. si coelum stetit, si terra movit, — statim Christianos ad leonem.“ | 4. *ὑμέτερα sv Just.* $V^a S^a H H^a$, *ἡμέτερα abcdefghikx Chr. Pasch. NSVK* (de Ruf. p. 281. not. 9). | *γίγνονται cfikx*, *γίνονται aegh Just. NE.* | 7. *τοὺς* om. *cf.* | *καὶ διώκετε* om. *h.* | 10. *εἰ μηδὲν cfx* prob. $G^a H^b$, *εἰ μὴ* cum Justino ceteri, qui post *φαίνοιντο* addunt *τι*, quod om. *cfikx.* | *φαίνοιντο bcdfhik Just. VHB*, *ἐμφαίνοιντο aeg* NSS^a. | 11. *τῶν* add. *cikx* prob. G^a, om. volgo. | 19. post *πρὸς* add. *τὸν aeSVH*, om. *cfghikxB.* | *Οὐῆρον*] *Οὔηρον bcdfx*, *Βῆρον k.* | post *δόγματος* add. *χρησιμωτάτῃ aehE*, om. *cfgikx* prob. G^a.

CAP. 14.

Τὰ περὶ Πολυκάρπου τοῦ τῶν ἀποστόλων γνωρίμου μνημονευόμενα.
(Nic. H. E. III, 30.)

1 Ἐπὶ δὲ τῶν δηλȣμένων, Ἀνικήτȣ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἡγȣμένȣ,
Πολύκαρπον ἔτι περιόντα τῷ βίῳ γενέσθαι τε ἐπὶ Ῥώμης καὶ εἰς ὁμι-
λίαν τῷ Ἀνικήτῳ ἐλθεῖν διά τι ζήτημα περὶ τῆς κατὰ τὸ πάσχα ἡμέρας,
2 Εἰρηναῖος ἱστορεῖ. καὶ ἄλλην δὲ ὁ αὐτὸς περὶ τȣ̃ Πολυκάρπȣ παραδί-
δωσι διήγησιν, ἣν ἀναγκαῖον τοῖς περὶ αὐτȣ̃ δηλȣμένοις ἐπισυνάψαι, ȣ̔́τως
ἔχȣσαν.

Ἀπὸ τȣ̃ τρίτȣ τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις Εἰρηναίȣ.

3 „Καὶ Πολύκαρπος δὲ οὐ μόνον ὑπὸ ἀποστόλων μαθητευθεὶς, καὶ
„συναναστραφεὶς πολλοῖς τὸν Χριστὸν ἑωρακόσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀπο-
„στόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίᾳ ἐπί-
4 „σκοπος, ὃν καὶ ἡμεῖς ἑωράκαμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν ἡλικίᾳ. ἐπιπολὺ
„γὰρ παρέμεινε, καὶ πάνυ γηραλέος, ἐνδόξως καὶ ἐπιφανέστατα μαρτυρή-
„σας, ἐξῆλθε τȣ̃ βίȣ, ταῦτα διδάξας ἀεὶ, ἃ καὶ παρὰ τῶν ἀποστόλων
5 „ἔμαθεν, ἃ καὶ ἡ ἐκκλησία παραδίδωσιν, ἃ καὶ μόνα ἐστὶν ἀληθῆ. μαρ-
„τυρȣ̃σι τȣ́τοις αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐκκλησίαι πᾶσαι, καὶ οἱ μέχρι νῦν
„διαδεδεγμένοι τὸν Πολύκαρπον, πολλῷ ἀξιοπιστότερον καὶ βεβαιότερον
„ἀληθείας μάρτυρα ὄντα Οὐαλεντίνȣ καὶ Μαρκίωνος καὶ τῶν λοιπῶν
„κακογνωμόνων, ὃς καὶ ἐπὶ Ἀνικήτȣ ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ πολλȣ̀ς ἀπὸ
„τῶν προειρημένων αἱρετικῶν ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τȣ̃ θεȣ̃, μίαν
„καὶ μόνην ταύτην ἀλήθειαν κηρύξας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παρειληφέναι,
6 „τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραδεδομένην. καί εἰσιν οἱ ἀκηκοότες αὐτȣ̃,
„ὅτι Ἰωάννης ὁ τȣ̃ κυρίȣ μαθητὴς ἐν τῇ Ἐφέσῳ πορευθεὶς λȣ́σασθαι,
„καὶ ἰδὼν ἔσω Κήρινθον, ἐξήλατο τȣ̃ βαλανείȣ μὴ λȣσάμενος, ἀλλ'
„ἐπειπών· φύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ἔνδον ὄντος Κηρίνθȣ
7 „τȣ̃ τῆς ἀληθείας ἐχθρȣ̃. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πολύκαρπος Μαρκίωνί ποτε
„εἰς ὄψιν αὐτῷ ἐλθόντι καὶ φήσαντι „„ἐπιγινώσκεις ἡμᾶς““ ἀπεκρίθη·

---

7. *ἱστορεῖ* — Iren. fragm. p. 341 Mass. (Eus. H. E. V, 24). | 10. *ἀπὸ τȣ̃ τρίτȣ* — Iren. adv. haer. III, 3, 4. p. 176 Mass. | 12. *πολλοῖς τοῖς τὸν aehi* (in marg.) *kE, τοῖς* om. *ciN.* | *Χριστὸν*] *Κύριον egRN Iren. S*[a] *B.* | 15. post *γηραλέος* add. *ἦν aikNSS*[a], om. *cefgh Iren. VHB.* | 17. *ἡ ἐκκλησία*] „quae et ecclesiae tradidit“ Iren. vet. interpr. | 22. *ἐπὶ cxN* prob. *G*[a], *εἰς* volgo. | 24. *ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας*] „quam et ecclesiae tradidit“ Iren. vet. interpr., „et haec ecclesiae tradebat“ *R.* | 29. *ἐπιγινώσκεις bcdfikx Chron. Pasch.* (p. 480 Dind.) prob. Walchio (Hist. der Ketz. I, 499) Gersdorfio (Ep. crit. p. XII) et Stierenio (Ed. Iren. p. 434. not. 8), „cognoscis“ Iren. cod. Arund., *ἐπιγίνωσκε aeghRNSVHBH*[b].

„„ἐπιγινώσκω τὸν πρωτότοκον τȣ̃ σατανᾶ.““ τοσαύτην οἱ ἀπόστολοι
„καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν ἔσχον εὐλάβειαν πρὸς τὸ μηδὲ μέχρι λόγȣ κοι-
„νωνεῖν τινὶ τῶν παραχαρασσόντων τὴν ἀλήθειαν, ὡς καὶ Παῦλος ἔφη-
„σεν· „„αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νȣθεσίαν παραιτȣ̃,
„εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιȣ̃τος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος.““
„ἔστι δὲ καὶ ἐπιστολὴ Πολυκάρπȣ πρὸς Φιλιππησίȣς γεγραμμένη ἱκα- 8
„νωτάτη, ἐξ ἧς καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς πίστεως αὐτȣ̃ καὶ τὸ κήρυγμα
„τῆς ἀληθείας οἱ βȣλόμενοι καὶ φροντίζοντες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας
„δύνανται μαθεῖν.“ ταῦτα ὁ Εἰρηναῖος. ὁ γέ τοι Πολύκαρπος ἐν τῇ 9
δηλωθείσῃ πρὸς Φιλιππησίȣς αὐτȣ̃ γραφῇ φερομένῃ εἰς δεῦρο κέχρηταί
τισι μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Πέτρȣ προτέρας ἐπιστολῆς. Ἀντωνῖνον μὲν δὴ 10
τὸν Εὐσεβῆ κληθέντα, εἰκοστὸν καὶ δεύτερον ἔτος τῆς ἀρχῆς διανύσαντα,
Μάρκος Αὐρήλιος Οὐῆρος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, υἱὸς αὐτȣ̃, σὺν καὶ Λȣκίῳ
ἀδελφῷ διαδέχεται.

CAP. 15.

Ὅπως κατὰ Οὐῆρον ὁ Πολύκαρπος ἅμα ἑτέροις ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τῆς Σμυρναίων πόλεως.

(Nic. H. E. III, 34. 35.)

Ἐν τȣ́τῳ δὲ ὁ Πολύκαρπος μεγίστων τὴν Ἀσίαν ἀναθορυβησάντων 1
διωγμῶν μαρτυρίῳ τελειȣ̃ται. ἀναγκαιότατον δὲ αὐτȣ̃ τὸ τέλος ἐγγράφως
ἔτι φερόμενον ἡγȣ̃μαι δεῖν μνήμῃ τῆς ἱστορίας καταθέσθαι. ἔστι δὲ ἡ 2
γραφὴ ἐκ προσώπȣ ἧς αὐτὸς ἐκκλησίας ἡγεῖτο ταῖς κατὰ Πόντον παροι-
κίαις τὰ κατ᾽ αὐτὸν ἀποσημαίνȣσα διὰ τȣ́των· „ἡ ἐκκλησία τȣ̃ θεȣ̃ ἡ 3
„παροικȣ̃σα Σμύρναν, τῇ ἐκκλησίᾳ τȣ̃ θεȣ̃ τῇ παροικȣ́σῃ ἐν Φιλομηλίῳ
„καὶ πάσαις ταῖς κατὰ πάντα τόπον τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας
„παροικίαις· ἔλεος, εἰρήνη καὶ ἀγάπη θεȣ̃ πατρὸς καὶ κυρίȣ ἡμῶν Ἰησȣ̃

---

1. ἐπιγινώσκω] ἐπιγινώσκω, ἐπιγινώσκω *ehk*, ἐπιγινώσκω σε *Chron. Pasch.* (p. 480), „cognosco te“ Iren. vet. interpr. | 3. ἔφησεν — Tit. 3, 10. | 9. ὁ om. *h*. | γε *bcdf* (in quibus μέν γε legi falso testatur Valesius) *ghikxBH*[b], μέν *aeSVH*. | 13. υἱὸς] ὁ υἱὸς *cfg*. | 21. ἔτι] ἤδη *bcdfx*. | τῆς ἱστορίας] τῆς ἱστ. τῆςδε *aSVHS*[a], τῆςδε τῆς ἱστ. *bcdefgikV*[a]*B*: τῆςδε om. *x* prob. *G*[a] et *H*[b]. | 22. Πόντον] Πόντȣ *x*, πάντα τόπον conj. *V*[a]. | 23. διὰ τȣ́των] conferri potest cum narratione Eusebiana aliquantum liberiori integrius illud epistolae smyrnensis exemplum, quod post Halloixium evulgavere Usserius, Cotelerius, Ruinartus (Act. Mart. p. 37), Jacobsonius (Clement. Ignat. Polyc. quae supers. Tom. II. Oxon. 1838. p. 542), Hefelius (Patr. ap. opp. p. 274), alii. Adnotavi hujus exempli lectiones signo *z*. | 24. τῇ ἐκκλησίᾳ τȣ̃ θεȣ̃ add. *cgikxzRNS*[a]*B* (sed is om. τῇ post θεȣ̃) *H*[b], om. volgo. cf. Clem. Epist. ad Corinth. init. | 26. ἡμῶν] ὑμῶν *H* tacite.

„Χριστοῦ πληθυνθείη. ἐγράψαμεν ὑμῖν, ἀδελφοί, τὰ κατὰ τοὺς μαρτυρή-
„σαντας καὶ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὅστις ὥσπερ ἐπισφραγίσας διὰ
4 „τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ κατέπαυσε τὸν διωγμόν." τούτοις ἑξῆς πρὸ τῆς
ἀμφὶ τοῦ Πολυκάρπου διηγήσεως τὰ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἀνιστοροῦσι μάρτυρας,
οἵας ἐνστάσεις πρὸς τὰς ἀλγηδόνας ἐνεδείξαντο, διαγράφοντες. κατα-
πλῆξαι γάρ φασι τοὺς ἐν κύκλῳ περιεστῶτας καὶ θεωμένους τοτὲ μὲν μάστιξι
μέχρι καὶ τῶν ἐνδοτάτω φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν καταξαινομένους, ὡς ἤδη
καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ἀπόῤῥητα τοῦ σώματος σπλάγχνα τε αὐτῶν καὶ μέλη
κατοπτεύεσθαι, τοτὲ δὲ τοὺς ἀπὸ θαλάττης κήρυκας καί τινας ὀξεῖς
ὀβελίσκους ὑποστρωννυμένους, καὶ διὰ παντὸς εἴδους κολάσεων καὶ βασάνων
5 προϊόντας, καὶ τέλος θηρσὶν εἰς βορὰν παραδιδομένους. μάλιστα δὲ ἱστο-
ροῦσιν διαπρέψαι τὸν γενναιότατον Γερμανικὸν, ὑποῤῥωννύντα σὺν θείᾳ
χάριτι τὴν ἔμφυτον περὶ τὸν θάνατον τοῦ σώματος δειλίαν. βουλομένου γέ
τοι τοῦ ἀνθυπάτου πείθειν αὐτὸν, προβαλλομένου τε τὴν ἡλικίαν καὶ ἀντι-
βολοῦντος κομιδῇ νέον ὄντα καὶ ἀκμαῖον οἶκτον ἑαυτοῦ λαβεῖν, μὴ μελλῆ-
σαι, προθύμως δὲ ἐπισπάσασθαι εἰς ἑαυτὸν τὸ θηρίον, μονονουχὶ βιασά-
μενον καὶ παροξύναντα, ὡς ἂν τάχιον τοῦ ἀδίκου καὶ ἀνόμου βίου αὐτῶν
6 ἀπαλλαγείη. τούτου δὲ ἐπὶ τῷ διαπρεπεῖ θανάτῳ τὸ πᾶν πλῆθος ἀποθαυμάσαν
τῆς ἀνδρείας τὸν θεοφιλῆ μάρτυρα καὶ τὴν καθόλου τοῦ γένους τῶν Χρι-
στιανῶν ἀρετὴν, ἀθρόως ἐπιβοᾶν ἄρξασθαι· „αἶρε τοὺς ἀθέους· ζητείσθω
7 Πολύκαρπος." καὶ δὴ πλείστης ἐπὶ ταῖς βοαῖς γενομένης ταραχῆς Φρύγα
τινὰ τὸ γένος, Κόϊντον τοὔνομα, νεωστὶ ἐκ τῆς Φρυγίας ἐπιστάντα,
ἰδόντα τοὺς θῆρας καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις ἀπειλὰς καταπτῆξαι τὴν ψυχὴν
8 μαλακισθέντα, καὶ τέλος τῆς σωτηρίας ἐνδοῦναι. ἐδήλου δὲ τοῦτον ὁ τῆς
προειρημένης γραφῆς λόγος προπετέστερον, ἀλλ' οὐ κατ' εὐλάβειαν ἐπι-
πηδῆσαι τῷ δικαστηρίῳ σὺν ἑτέροις, ἁλόντα δ' οὖν ὅμως καταφανὲς ὑπό-
δειγμα τοῖς πᾶσι παρασχεῖν, ὅτι μὴ δέοι τοῖς τοιούτοις ῥιψοκινδύνως καὶ
ἀνευλαβῶς ἐπικατατολμᾶν. ἀλλὰ ταύτῃ μὲν εἶχε πέρας τὰ κατὰ τούτους.
9 τόν γε μὴν θαυμασιώτατον Πολύκαρπον τὰ μὲν πρῶτα τούτων ἀκούσαντα
ἀτάραχον διαμεῖναι, εὐσταθὲς τὸ ἦθος καὶ ἀκίνητον φυλάξαντα, βούλεσθαί
τε αὐτοῦ κατὰ τὴν πόλιν περιμένειν· πεισθέντα γε μὴν ἀντιβολοῦσι τοῖς
ἀμφ' αὐτὸν, καὶ ὡς ἂν ὑπεξέλθοι παρακαλοῦσι, προελθεῖν εἰς οὐ πόῤῥω
διεστῶτα τῆς πόλεως ἀγρὸν, διατρίβειν τε σὺν ὀλίγοις ἐνταῦθα, νύκτωρ

---

6. καὶ θεωμ. *bcdfux*, καὶ om. volgo. | 10. κολάσεων] κολάσεως *fgik*. | 17. αὐτῶν om. *aeS*. | 28. ἐπικατατολμᾶν *cxH*b, ἐπιτολμᾶν *aeghSS*a*B*, κατατολμᾶν *fikVH*. | 30. διαμεῖναι] μεῖναι *aegh*. | 31. κατὰ τὴν π. περιμένειν *cfhxVHB*, κατὰ π. μένειν *ikz*, περιμένειν κατὰ π. *aeSS*a.

*καὶ μεθ᾽ ἡμέραν οὔτε ἕτερον πράττοντα, ἢ ταῖς πρὸς τὸν Κύριον δια-
καρτεροῦντα εὐχαῖς, δι᾽ ὧν δεῖσθαι καὶ ἱκετεύειν, εἰρήνην ἐξαιτούμενον ταῖς
ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις· τοῦτο γὰρ καὶ εἶναι ἐκ τοῦ παντὸς
αὐτῷ σύνηθες. καὶ δὴ εὐχόμενον ἐν ὀπτασίᾳ τριῶν πρότερον ἡμερῶν τῆς* 10
*συλλήψεως νύκτωρ ἰδεῖν τὸ ὑπὸ κεφαλῆς αὐτῷ στρῶμα ἀθρόως οὕτως
ὑπὸ πυρὸς φλεχθὲν δεδαπανῆσθαι, ἔξυπνον δὲ ἐπὶ τούτῳ γενόμενον εὐθὺς
ὑφερμηνεῦσαι τοῖς παροῦσι τὸ φανὲν, μονονουχὶ τὸ μέλλον προθεσπίσαντα,
σαφῶς τε ἀνειπόντα τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὸν, ὅτι δέοι αὐτὸν διὰ Χριστὸν πυρὶ
τὴν ζωὴν μεταλλάξαι. ἐπικειμένων δὴ οὖν σὺν πάσῃ σπουδῇ τῶν ἀναζη-* 11
*τούντων αὐτὸν, αὖθις πρὸς τῆς τῶν ἀδελφῶν διαθέσεως καὶ στοργῆς ἐκ-
βεβιασμένον μεταβῆναί φασιν ἐφ᾽ ἕτερον ἀγρὸν, ἔνθα μετ᾽ οὐ πλεῖστον
τοὺς συνελαύνοντας ἐπελθεῖν, δύο δὲ τῶν αὐτόθι συλλαβεῖν παίδων, ὧν
θάτερον αἰκισαμένους ἐπιστῆναι δι᾽ αὐτοῦ τῇ τοῦ Πολυκάρπου καταγωγῇ.
ὀψὲ δὲ τῆς ὥρας ἐπελθόντας αὐτὸν μὲν εὑρεῖν ἐν ὑπερῴῳ κατακείμενον,* 12
*ὅθεν δυνατὸν ὂν αὐτῷ ἐφ᾽ ἑτέραν μεταστῆναι οἰκίαν μὴ βεβουλῆσθαι,
εἰπόντα· τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ γινέσθω. καὶ δὴ μαθὼν παρόντας, ὡς ὁ* 13
*λόγος φησὶ, καταβὰς αὐτοῖς διελέξατο, εὖ μάλα φαιδρῷ καὶ πρᾳοτάτῳ
προσώπῳ, ὡς καὶ θαῦμα δοκεῖν ὁρᾶν τοὺς πάλαι τοῦ ἀνδρὸς ἀγνῶτας,
ἐναποβλέποντας τῷ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ παλαιῷ, καὶ τῷ σεμνῷ καὶ εὐστα-
θεῖ τοῦ προσώπου, καὶ εἰ τοσαύτη γένοιτο σπουδὴ ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτον συλλη-
φθῆναι πρεσβύτην. ὁ δ᾽ οὐ μελλήσας εὐθέως τράπεζαν αὐτοῖς παρατε-* 14
*θῆναι προστάττει, εἶτα τροφῆς ἀφθόνου μεταλαβεῖν ἀξιοῖ, μίαν τε ὥραν,
ὡς ἂν προσεύξοιτο ἀδεῶς, παρ᾽ αὐτῶν αἰτεῖται. ἐπιτρεψάντων δὲ ἀνα-
στὰς ηὔχετο, ἔμπλεως τῆς χάριτος ὢν τοῦ κυρίου, ὡς ἐκπλήττεσθαι τοὺς
παρόντας εὐχομένου αὐτοῦ ἀκροωμένους, πολλούς τε αὐτῶν μετανοεῖν ἤδη
ἐπὶ τῷ τοιοῦτον ἀναιρεῖσθαι μέλλειν σεμνὸν καὶ θεοπρεπῆ πρεσβύτην.
ἐπὶ τούτοις ἡ περὶ αὐτοῦ γραφὴ κατὰ λέξιν ὧδέ πως τὰ ἑξῆς τῆς ἱστορίας* 15
ἔχει· „ἐπεὶ δέ ποτε κατέπαυσε τὴν προσευχὴν, μνημονεύσας ἁπάντων καὶ

3. *καὶ* post *γὰρ* om. *c* (a pr. m.) | 5. *αὐτῷ cfgik*, *αὐτοῦ aehNE*. cf. p. 91, 18: *καίπερ τοῦ πατρὸς αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ μηδὲν καθ᾽ ἡμῶν ἐπινοήσαντος.* | 7. *μονονουχὶ* om. *aegNS*. | 10. *πρὸς cfikx* prob. G^a et H^b, *ὑπὸ aeghE*. | 11. *ἐφ᾽ cfgikxN*H^b, *εἰς aehzE*. | 12. *δὲ cfgikB*, *τε aehSVH*. in *z* legitur *καὶ μὴ εὑρόντες συνελάβοντο παιδάρια δύο*, unde *B* suspicatur Eusebium scripsisse *ἐπελθεῖν, καὶ αὐτὸν μὲν μὴ εὑρεῖν, δύο δὲ κτλ.* | 15. *ὂν* add. *acfE*, om. *eghik*. | 16. *θεοῦ cfghikxB*H^b, *Κυρίου aeNSV*S^a*H*. in *z* variant libri inter *θεοῦ*, quod e tribus codd. recepit Jacobsonius, et *Κυρίου*, quod dedit Usserius. | 20. *προσώπου cfi* (a pr. m.) *vSVH*, *τρόπου aeghi* (a sec. m.) *kt*S^a*B*, om. *z*. | *εἰ* om. *h*. | *γένοιτο*] *γεγόνει aegpt*. | 21. *εὐθέως* om. *h*. | 25. *εὐχ. αὐτοῦ ἀκρ. cfikxB*, *εὐχόμενον ἀκρ. g*, *ἀκρ. εὐχ. αὐτοῦ aehSVH*S^a.

„τῶν πώποτε συμβεβληκότων αὐτῷ μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἐνδόξων τε
„καὶ ἀδόξων, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν οἰκȣμένην καθολικῆς ἐκκλησίας,
„τῆς ὥρας ἐλθȣ́σης τȣ͂ ἐξιέναι, ὄνῳ καθίσαντες αὐτὸν ἤγαγον εἰς τὴν
„πόλιν, ὄντος σαββάτȣ μεγάλȣ, καὶ ὑπήντα αὐτῷ ὁ εἰρήναρχος Ἡρώδης
„καὶ ὁ πατὴρ αὐτȣ͂ Νικήτης, οἳ καὶ μεταθέντες αὐτὸν εἰς τὸ ὄχημα
„ἔπειθον παρακαθεζόμενοι καὶ λέγοντες· τί γὰρ κακόν ἐστιν εἰπεῖν
16 „„κύριε καῖσαρ,““ καὶ θῦσαι καὶ διασώζεσθαι; ὁ δὲ τὰ μὲν πρῶτα ȣ̓κ
„ἀπεκρίνατο, ἐπιμενόντων δὲ αὐτῶν ἔφη· οὐ μέλλω πράττειν ὃ συμβȣ-
„λεύετέ μοι. οἱ δὲ ἀποτυχόντες τȣ͂ πεῖσαι αὐτὸν δεινὰ ῥήματα ἔλεγον,
„καὶ μετὰ σπȣδῆς καθῄρȣν, ὡς κατιόντα ἀπὸ τȣ͂ ὀχήματος ἀποσῦραι τὸ
„ἀντικνήμιον. ἀλλὰ γὰρ μὴ ἐπιστραφεὶς, οἷα μηδὲν πεπονθὼς, προθύμως
17 „μετὰ σπȣδῆς ἐπορεύετο, ἀγόμενος εἰς τὸ στάδιον. θορύβȣ δὲ τηλικȣ́τȣ
„ὄντος ἐν τῷ σταδίῳ, ὡς μηδὲ πολλοῖς ἀκȣσθῆναι, τῷ Πολυκάρπῳ
„εἰσιόντι εἰς τὸ στάδιον φωνὴ ἐξ ȣ̓ρανȣ͂ γέγονεν· ἴσχυε Πολύκαρπε καὶ
„ἀνδρίζȣ. καὶ τὸν μὲν εἰπόντα ȣ̓δεὶς εἶδεν, τὴν δὲ φωνὴν τῶν ἡμετέρων
18 „πολλοὶ ἤκȣσαν. προσαχθέντος ȣ͂ν αὐτȣ͂ θόρυβος ἦν μέγας, ἀκȣσάντων
„ὅτι Πολύκαρπος συνείληπται. λοιπὸν ȣ͂ν προσελθόντα ἀνηρώτα ὁ ἀν-
„θύπατος, εἰ αὐτὸς εἴη Πολύκαρπος. καὶ ὁμολογήσαντος ἔπειθεν ἀρνεῖ-
„σθαι λέγων „„αἰδέσθητί σȣ τὴν ἡλικίαν““ καὶ ἕτερα τȣ́τοις ἀκόλȣθα,
„ἃ σύνηθες αὐτοῖς λέγειν ἐστίν· „„ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, μετανόη-
19 „σον, εἶπον· αἶρε τȣ̀ς ἀθέȣς.““ ὁ δὲ Πολύκαρπος ἐμβριθεῖ τῷ προσώπῳ
„εἰς πάντα τὸν ὄχλον τὸν ἐν τῷ σταδίῳ ἐμβλέψας, ἐπισείσας αὐτοῖς
„τὴν χεῖρα, στενάξας τε καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν ȣ̓ρανὸν εἶπεν· αἶρε τȣ̀ς
20 „ἀθέȣς. ἐγκειμένȣ δὲ τȣ͂ ἡγȣμένȣ καὶ λέγοντος· ὄμοσον καὶ ἀπολύσω σε,
„λοιδόρησον τὸν Χριστὸν, ἔφη ὁ Πολύκαρπος· ὀγδοήκοντα καὶ ἓξ ἔτη
„δȣλεύω αὐτῷ, καὶ ȣ̓δέν με ἠδίκησε· καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν
21 „βασιλέα μȣ, τὸν σώσαντά με; ἐπιμένοντος δὲ πάλιν αὐτȣ͂ καὶ λέγοντος·
„ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, ὁ Πολύκαρπος· εἰ κενοδοξεῖς, φησὶν, ἵνα
„ὀμόσω τὴν Καίσαρος τύχην, ὡς λέγεις, προσποιȣ́μενος ἀγνοεῖν ὅστις
„εἰμὶ, μετὰ παῤῥησίας ἄκȣε· Χριστιανός εἰμι. εἰ δὲ θέλεις τὸν τȣ͂
22 „Χριστιανισμȣ͂ μαθεῖν λόγον, δὸς ἡμέραν καὶ ἄκȣσον. ἔφη ὁ ἀνθύπατος·
„πεῖσον τὸν δῆμον. Πολύκαρπος ἔφη· σὲ μὲν καὶ λόγȣ ἠξίωσα, δεδι-

---

1. συμβεβληκότων *bcehikRVS*ª*HB*, συμβεβηκότων *afgzS* mendose. cf. p. 94, 23. | 3. ἤγαγον *bcdfikx*, ἦγον *aehzNE*. | 7. διασώζεσθαι] σώζεσθαι *aegNSS*ª. | 11. προθύμως *cfhVH*, πρόθυμος *aegikSS*ª*B*. in *z* variant codd. inter utrumque. | 15. ȣ̓δεὶς *cfgikxzB*, ȣ̓δὲ εἷς *aehSVHS*ª. | 20. λέγειν ἐστὶν *cfikx*, ἐστὶ λέγειν *aeghE*. | 25. καὶ post ὀγδ. om. *h*.

„δάγμεθα γὰρ ἀρχαῖς καὶ ἐξȣσίαις ὑπὸ θεȣ̃ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ
„προσῆκον τὴν μὴ βλάπτȣσαν ἡμᾶς ἀπονέμειν, ἐκείνȣς δὲ ȣ̓κ ἀξίȣς ἡγȣ̃μαι
„τȣ̃ ἀπολογεῖσθαι αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀνθύπατος ἔφη· θηρία ἔχω· τȣ́τοις σε 23
„παραβαλῶ ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ὁ δὲ εἶπεν· κάλει, ἀμετάθετος γὰρ
„ἡμῖν ἡ ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐπὶ τὰ χείρω μετάνοια, καλὸν δὲ μετα-
„τίθεσθαι ἀπὸ τῶν χαλεπῶν ἐπὶ τὰ δίκαια. ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτόν· 24
„πυρί σε ποιήσω δαμασθῆναι, ἐὰν τῶν θηρίων καταφρονῇς, ἐὰν μὴ με-
„τανοήσῃς. Πολύκαρπος εἶπε· πῦρ ἀπειλεῖς πρὸς ὥραν καιόμενον καὶ
„μετ' ὀλίγον σβεννύμενον, ἀγνοεῖς γὰρ τὸ τῆς μελλȣ́σης κρίσεως καὶ
„αἰωνίȣ κολάσεως τοῖς ἀσεβέσι τηρȣ́μενον πῦρ. ἀλλὰ τί βραδύνεις; φέρε
„ἃ βȣ́λει. ταῦτα δὲ καὶ ἕτερα πλείω λέγων θάρσȣς καὶ χαρᾶς ἐνεπίμ- 25
„πλατο, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτȣ̃ χάριτος ἐπληρȣ̃το, ὥστε μὴ μόνον μὴ
„συμπεσεῖν ταραχθέντα ὑπὸ τῶν λεγομένων πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ τȣ̓ναντίον
„τὸν ἀνθύπατον ἐκστῆναι, πέμψαι τε τὸν κήρυκα καὶ ἐν μέσῳ τῷ σταδίῳ
„κηρῦξαι τρίς· Πολύκαρπος ὡμολόγησεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι. τȣ́τȣ 26
„λεχθέντος ὑπὸ τȣ̃ κήρυκος πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰȣδαίων
„τῶν τὴν Σμύρναν κατοικȣ́ντων ἀκατασχέτῳ θυμῷ καὶ μεγάλῃ φωνῇ
„ἐβόα· ȣ̃τός ἐστιν ὁ τῆς Ἀσίας διδάσκαλος, ὁ πατὴρ τῶν Χριστιανῶν,
„ὁ τῶν ἡμετέρων θεῶν καθαιρέτης, ὁ πολλȣ̀ς διδάσκων μὴ θύειν μηδὲ
„προσκυνεῖν. ταῦτα λέγοντες ἐπεβόων καὶ ἠρώτων τὸν ἀσιάρχην Φί- 27
„λιππον, ἵνα ἐπαφῇ τῷ Πολυκάρπῳ λέοντα. ὁ δὲ ἔφη μὴ εἶναι ἐξὸν
„αὐτῷ, ἐπειδὴ πεπληρώκει τὰ κυνηγέσια. τότε ἔδοξεν αὐτοῖς ὁμοθυ-
„μαδὸν ἐπιβοῆσαι, ὥστε ζῶντα τὸν Πολύκαρπον κατακαῦσαι. ἔδει γὰρ 28
„τὸ τῆς φανερωθείσης αὐτῷ ἐπὶ τȣ̃ προσκεφαλαίȣ ὀπτασίας πληρωθῆναι,
„ὅτε ἰδὼν αὐτὸ καιόμενον προσευχόμενος εἶπεν ἐπιστραφεὶς τοῖς μετ'
„αὐτȣ̃ πιστοῖς προφητικῶς· δεῖ με ζῶντα κατακαῆναι. ταῦτα ȣ̃ν μετὰ 29
„τοσȣ́τȣ τάχȣς ἐγένετο, θᾶττον ἢ ἐλέγετο, τῶν ὄχλων παραχρῆμα συνα-
„γόντων ἐκ τῶν ἐργαστηρίων καὶ ἐκ τῶν βαλανείων ξύλα καὶ φρύγανα,
„μάλιστα Ἰȣδαίων προθύμως, ὡς ἔθος αὐτοῖς, εἰς ταῦτα ὑπȣργȣ́ντων.

---

3. ἔφη *bcdfikx*, εἶπε *aeghzE*. | 5. ἡμῖν] εἰμί, κακὸν δὲ *g*. | μετάνοια] διάνοια conj. *V*ᵃ, „nobis enim immobilis stat sententia, nec possumus de bono ad malum per poenitentiam commutari" *R*. | 11. ἃ *bcdfhVS*ᵃ*H*, ὃ *aegikzSB*, „adhibe utrum voles" *R*. | πλείω *cfgikxB*, πλείονα *aehzSVH*. post πλείω add. τȣ́των *cfx*. | 12. μὴ post μόνον om. *aehS*. | 16. τῶν post πλῆθος add. *cfikxH*ᵇ, om. ceteri codices et *E* cum *z*. | 18. Ἀσίας] ἀσεβείας *z* improbante Usserio. | 20. post προσκυνεῖν add. τοῖς θεοῖς *z*. | 26. κατακαῆναι *acfVS*ᵃ*H*, καῆναι *ehikSB*, κατακαυθῆναι *z*. | 27. συναγόντων *cfgikxBH*ᵇ, συναγαγόντων *aehSVH*. | 29. ταῦτα *bcdfghikxzRBH*ᵇ, τȣ̃το *aeSVH*.

30 „ἀλλ' ὅτε ἡ πυρὰ ἡτοιμάσθη, ἀποθέμενος ἑαυτῷ πάντα τὰ ἱμάτια καὶ
„λύσας τὴν ζώνην ἐπειρᾶτο καὶ ὑπολύειν ἑαυτὸν, μὴ πρότερον τοῦτο
„ποιῶν, διὰ τὸ ἀεὶ ἕκαστον τῶν πιστῶν σπουδάζειν ὅστις τάχιον τοῦ χρωτὸς
„αὐτοῦ ἐφάψηται· ἐν παντὶ γὰρ ἀγαθῆς ἕνεκεν πολιτείας καὶ πρὸ τῆς
31 „πολιᾶς ἐκεκόσμητο. εὐθέως οὖν αὐτῷ περιετίθετο τὰ πρὸς τὴν πυρὰν
„ἡρμοσμένα ὄργανα, μελλόντων δὲ αὐτῶν καὶ προσηλοῦν αὐτὸν εἶπεν·
„ἄφετέ με οὕτως. ὁ γὰρ δοὺς ὑπομεῖναι τὸ πῦρ δώσει καὶ χωρὶς τῆς
„ὑμετέρας ἐκ τῶν ἥλων ἀσφαλείας ἀσκύλτως ἐπιμεῖναι τῇ πυρᾷ. οἱ δὲ
32 „οὐ καθήλωσαν, προσέδησαν δὲ αὐτόν. ὁ δὲ ὀπίσω τὰς χεῖρας ποιήσας,
„καὶ προσδεθεὶς ὥσπερ κριὸς ἐπίσημος ἀναφερόμενος ἐκ μεγάλου ποιμνίου
33 „ὁλοκαύτωμα δεκτὸν θεῷ παντοκράτορι, εἶπεν· ὁ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ εὐλο-
„γητοῦ παιδός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ πατὴρ, δι' οὗ τὴν περί σε ἐπίγνωσιν εἰλή-
„φαμεν, ὁ θεὸς ἀγγέλων καὶ δυνάμεων καὶ πάσης τῆς κτίσεως παντός
„τε τοῦ γένους τῶν δικαίων οἳ ζῶσιν ἐνώπιόν σου, εὐλογῶ σε ὅτι ἠξίωσάς
„με τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ταύτης, τοῦ λαβεῖν μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρ-
„τύρων, ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου ψυχῆς
34 „τε καὶ σώματος, ἐν ἀφθαρσίᾳ πνεύματος ἁγίου· ἐν οἷς προσδεχθείην
„ἐνώπιόν σου σήμερον ἐν θυσίᾳ πίονι καὶ προσδεκτῇ, καθὼς προητοί-
„μασας προφανερώσας καὶ πληρώσας ὁ ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς θεός.
35 „διὰ τοῦτο καὶ περὶ πάντων σε αἰνῶ, σὲ εὐλογῶ, σὲ δοξάζω, διὰ τοῦ
„αἰωνίου ἀρχιερέως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδὸς, δι' οὗ σοι σὺν
„αὐτῷ ἐν πνεύματι ἁγίῳ δόξα, καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας,
36 „ἀμήν. ἀναπέμψαντος δὲ αὐτοῦ τὸ ἀμὴν, καὶ πληρώσαντος τὴν προσευ-
„χὴν, οἱ τοῦ πυρὸς ἄνθρωποι ἐξῆψαν τὸ πῦρ, μεγάλης δὲ ἐκλαμψάσης
„φλογὸς θαῦμα εἴδομεν, οἷς ἰδεῖν ἐδόθη, οἳ καὶ ἐτηρήθησαν εἰς τὸ ἀναγ-
37 „γεῖλαι τοῖς λοιποῖς τὰ γενόμενα. τὸ γὰρ πῦρ καμάρας εἶδος ποιῆσαν,
„ὥσπερ ὀθόνης πλοίου ὑπὸ πνεύματος πληρουμένης, κύκλῳ περιετείχισε τὸ
„σῶμα τοῦ μάρτυρος, καὶ ἦν εἰς μέσον οὐχ ὡς σὰρξ καιομένη, ἀλλ' ὡς
„χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐν καμίνῳ πυρούμενος. καὶ γὰρ εὐωδίας τοιαύτης
„ἀντελαβόμεθα, ὡς λιβανωτοῦ πνέοντος ἢ ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων ἀρω-
38 „μάτων. πέρας γοῦν ἰδόντες οἱ ἄνομοι μὴ δυνάμενον τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ
„πυρὸς δαπανηθῆναι, ἐκέλευσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα παρα-
39 „βῦσαι τὸ ξίφος. καὶ τοῦτο ποιήσαντος ἐξῆλθε πλῆθος αἵματος, ὥστε
„κατασβέσαι τὸ πῦρ, καὶ θαυμάσαι πάντα τὸν ὄχλον, εἰ τοσαύτη τις

---

4. ἐν om. *z* ex recens. Jacobsonii. | 5. πολιᾶς] μαρτυρίας *z*. | 13. τῆς om. *fikx*. | 29. τοιαύτης *bcdfgNS*a, τοσαύτης *aehikzSVHB*. | 33. τὸ add. *acf SVHS*a, om. *eghikzB*.

„διαφορὰ μεταξὺ τῶν τε ἀπίστων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν, ὧν εἷς καὶ οὗτος
„γέγονεν ὁ θαυμασιώτατος ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις διδάσκαλος ἀπο-
„στολικὸς καὶ προφητικὸς, γενόμενος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Σμύρνῃ καθο-
„λικῆς ἐκκλησίας. πᾶν γὰρ ῥῆμα, ὃ ἀφῆκεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ
„ἐτελειώθη καὶ τελειωθήσεται. ὁ δὲ ἀντίζηλος καὶ βάσκανος καὶ πονηρὸς, 40
„ὁ ἀντικείμενος τῷ γένει τῶν δικαίων, ἰδὼν τὸ μέγεθος αὐτοῦ τῆς μαρ-
„τυρίας καὶ τὴν ἀπαρχῆς ἀνεπίληπτον αὐτοῦ πολιτείαν, ἐστεφανωμένον
„τε τὸν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον καὶ βραβεῖον ἀναντίῤῥητον ἀπενηνεγμέ-
„νον, ἐπετήδευσεν ὡς μηδὲ τὸ σωμάτιον αὐτοῦ ὑφ' ἡμῶν ληφθείη, καίπερ
„πολλῶν ἐπιθυμούντων τοῦτο ποιῆσαι, καὶ κοινωνῆσαι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ
„σαρκίῳ. ὑπέβαλον γοῦν τινες Νικήτην, τὸν τοῦ Ἡρώδου πατέρα, ἀδελφὸν 41
„δὲ Ἄλκης, ἐντυχεῖν τῷ ἡγεμόνι, ὥστε μὴ δοῦναι αὐτοῦ τὸ σῶμα, μὴ,
„φησὶν, ἀφέντες τὸν ἐσταυρωμένον, τοῦτον ἄρξωνται σέβειν. καὶ ταῦτα
„εἶπον ὑποβαλόντων καὶ ἐνισχυσάντων τῶν Ἰουδαίων, οἳ καὶ ἐτήρησαν
„μελλόντων ἡμῶν ἐκ τοῦ πυρὸς αὐτὸν λαμβάνειν, ἀγνοοῦντες, ὅτι οὔτε τὸν
„Χριστόν ποτε καταλιπεῖν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου
„τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα, οὔτε ἕτερόν τινα σέβειν. τοῦτον μὲν 42
„γὰρ ὄντα υἱὸν τοῦ θεοῦ προσκυνοῦμεν, τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς καὶ
„μιμητὰς τοῦ κυρίου ἀγαπῶμεν ἀξίως, ἕνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς
„τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνούς τε
„καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι. ἰδὼν οὖν ὁ ἑκατοντάρχης τὴν τῶν Ἰουδαίων 43
„γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν.
„οὕτως τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ
„δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀστᾶ αὐτοῦ ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν.
„ἔνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ παρέξει 44
„ὁ κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἴς τε τὴν
„τῶν προηθληκότων μνήμην καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἑτοι-

---

2. *ὁ θαυμασιώτατος* om. *aeSB*. | 3. *προφητικὸς γενόμενος, ἐπίσκοπός τε z.* | 5. *καὶ* post *βάσκανος* om. *egh*. | 7. *αὐτοῦ πολιτείαν*] *αὐτοῦ* om. *eghB*: exempli *z* codd. alii addunt, alii omittunt. | *στεφανούμενον h*. | 8. *τὸν — στέφανον cfghikxBH*b, *τῷ — στεφάνῳ aeSVH*. in *z* variant codd. inter utrumque. | 10. *αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ aeSS*a, *αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ* (sic) *h*. | 12. *δὲ Ἄλκης* Usserius *V*a*S*a*HB*, eamque scripturam confirmant cod. *f*, qui pro *δὲ Ἄλκης* exhibet *δάλκης*, et exempli *z* vet. interpres, qui vertit „Alces": habent *δὲ δάλκης acdehikxSV*, *δὲ δάλβης b*, „Dalcae" *R*, *δὲ δαρκῆς N*. | 14. *τῶν* om. *aeghikB*, add. *cfSVH*. in *z* articulum om. Usserius, e cod. Paris. add. Jacobsonius. | 18. *ὄντα υἱὸν cfikx*, *υἱὸν ὄντα aeghzE*. | *καὶ μιμ. τοῦ κυρίου cefghikxzBH*b, *τοῦ κυρ. καὶ μιμ. aSVH*. | 19. *ἕνεκεν gh*. | 21. *τῶν* om. *h*. | 26. *τὴν* add. *acgikxBH*b, om. *aeSVH*. exempli *z* codd. alii omittunt alii addunt.

45 „μασίαν. τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, σὺν τοῖς ἀπὸ
„Φιλαδελφίας δωδέκατον ἐν Σμύρνῃ μαρτυρήσαντα, ὃς μόνος ὑπὸ πάν-
„των μᾶλλον μνημονεύεται, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ἐν παντὶ τόπῳ λα-
46 „λεῖσθαι." τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν θαυμάσιον καὶ ἀποστολικὸν Πολύ-
καρπον τοιούτου κατηξίωτο τέλους, τῶν κατὰ τὴν Σμυρναίων ἐκκλησίαν
ἀδελφῶν τὴν ἱστορίαν ἐν ᾗ δεδηλώκαμεν αὐτῶν ἐπιστολῇ κατατεθειμένων.
ἐν τῇ αὐτῇ δὲ περὶ αὐτοῦ γραφῇ καὶ ἄλλα μαρτύρια συνῆπτο κατὰ τὴν
αὐτὴν Σμύρναν πεπραγμένα ὑπὸ τὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ χρόνου τῆς τοῦ
Πολυκάρπου μαρτυρίας, μεθ' ὧν καὶ Μητρόδωρος τῆς κατὰ Μαρκίωνα
47 πλάνης πρεσβύτερος δὴ εἶναι δοκῶν πυρὶ παραδοθεὶς ἀνῄρηται. τῶν γε
μὴν τότε περιβόητος μάρτυς εἷς τις ἐγνωρίζετο Πιόνιος, οὗ τὰς κατὰ
μέρος ὁμολογίας, τήν τε τοῦ λόγου παῤῥησίαν, καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς πίστεως
ἐπὶ τοῦ δήμου καὶ τῶν ἀρχόντων ἀπολογίας, διδασκαλικάς τε δημηγορίας,
καὶ ἔτι τὰς πρὸς τοὺς ὑποπεπτωκότας τῷ κατὰ τὸν διωγμὸν πειρασμῷ
δεξιώσεις, παραμυθίας τε ἃς ἐπὶ τῆς εἱρκτῆς τοῖς παρ' αὐτὸν εἰσαφι-
κνουμένοις ἀδελφοῖς παρετίθετο, ἅς τε ἐπὶ τούτοις ὑπέμεινε βασάνους τε
καὶ τὰς ἐπὶ ταύταις ἀλγηδόνας καθηλώσεις τε, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς πυρᾶς
καρτερίαν, τήν τε ἐφ' ἅπασι τοῖς παραδόξοις αὐτοῦ τελευτὴν πληρέστατα
τῆς περὶ αὐτοῦ γραφῆς περιεχούσης, τοὺς οἷς φίλον ἐπὶ ταύτην ἀναπέμψο-
48 μεν, τοῖς τῶν ἀρχαίων συναχθεῖσιν ἡμῖν μαρτυρίοις ἐντεταγμένην. ἑξῆς
δὲ καὶ ἄλλων ἐν Περγάμῳ πόλει τῆς Ἀσίας ὑπομνήματα μεμαρτυρηκότων
φέρεται, Κάρπου καὶ Παπύλου καὶ γυναικὸς Ἀγαθονίκης, μετὰ πλείστας
καὶ διαπρεπεῖς ὁμολογίας ἐπιδόξως τετελειωμένων.

---

2. *Φιλαδελφίας cefgzNB*, *Φιλαδελφείας ahikSVH.* | *δωδέκατον — μαρτυρήσαντα* de Valesii conjectura *B*, *δώδεκα τὸν — μαρτυρήσαντα* conj. Savil., *δωδεκάτου — μαρτυρήσαντος i* (a pr. m.) *k*, *δώδεκα τοῦ — μαρτυρήσαντος abcdefhi* (a sec. m.) *xS*, *δώδεκα — μαρτυρήσασιν g*, *δώδεκα τοῖς — μαρτυρήσασι SaHK* (de Ruf. p. 507) *Hb*, „cum quo etiam alii duodecim ex Philadelphia venientes apud Smyrnam martyrio consummati sunt" *R.* Valesii conjectura proxime accedit ad scripturam codicum manuscriptorum, quum ex *μαρτυρήσαντα ὃς* facile oriri potuerit *μαρτυρήσαντος*, proinde *δωδεκάτου* ex *δωδέκατον*. Confirmatur praeterea ab textu exempli *z*, ubi haec leguntur: *τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Πολύκαρπον, ὃς σὺν τοῖς ἀπὸ Φιλ. δωδέκατος ἐν Σμ. μαρτυρήσας μόνος ὑπὸ πάντων μνημονεύεται.* | 3. *μᾶλλον* om. *z.* | 11. *περιβοήτων μαρτύρων h.* | 13: *διδασκαλικὰς aeghE*, *διδασκαλίας cfikx.* post *τε* add. *καὶ cfg* (in quo *καὶ δημηγορικὰς*) *ikx.* | 16. *τε* post *βασάνους* add. *cfikB*, om. *aeghSVHSa.* | 18. *πληρέστατα aeghE*, *πληρεστάτην cfx*, *πληρεστάτης i* (a sec. m.) *k.* | 19. *τῆς aefghE*, om. *cikx.* | *γραφῆς aeghikE*, *γραφὴν cfx.*

CAP. 16.

Ὅπως Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος τὸν Χριστοῦ λόγον ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων πόλεως πρεσβεύων ἐμαρτύρησεν.

(Nic. H. E. III, 32.)

Κατὰ τούτους δὲ καὶ ὁ μικρῷ πρόσθεν ἡμῖν δηλωθεὶς Ἰουστῖνος, δεύ- 1
τερον ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων βιβλίον ἀναδοὺς τοῖς δεδηλωμένοις
ἄρχουσι, θείῳ κατακοσμεῖται μαρτυρίῳ, φιλοσόφου Κρίσκεντος (τὸν φερώ-
νυμον δὲ οὗτος τῇ Κυνικῇ προσηγορίᾳ βίον τε καὶ τρόπον ἐζήλου) τὴν
ἐπιβουλὴν αὐτῷ καταρτύσαντος, ἐπείπερ πλεονάκις ἐν διαλόγοις ἐπ' ἀκροα-
τῶν εὐθύνας αὐτὸν τὰ νικητήρια τελευτῶν ὑπὲρ ἧς ἐπρέσβευεν ἀληθείας
διὰ τοῦ μαρτυρίου τοῦ κατ' αὐτὸν ἀνεδήσατο. τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ταῖς 2
ἀληθείαις φιλοσοφώτατος ἐν τῇ δεδηλωμένῃ ἀπολογίᾳ σαφῶς οὕτως, ὥσπερ
οὖν καὶ ἔμελλεν ὅσον οὔπω περὶ αὐτὸν συμβήσεσθαι, προλαβὼν ἀποση-
μαίνει τούτοις αὐτοῖς τοῖς ῥήμασι· „κἀγὼ οὖν προσδοκῶ ὑπό τινος τῶν 3
„ὠνομασμένων ἐπιβουλευθῆναι, κἂν ξύλῳ ἐντιναγῆναι, ἢ κἂν ὑπὸ Κρί-
„σκεντος τοῦ ἀφιλοσόφου ἢ καὶ φιλοκόμπου. οὐ γὰρ φιλόσοφον εἰπεῖν ἄξιον
„τὸν ἄνδρα, ὅς γε περὶ ὧν μὴ ἐπίσταται δημοσίᾳ καταμαρτυρεῖ, ὡς
„ἀθέων καὶ ἀσεβῶν Χριστιανῶν ὄντων, πρὸς χάριν καὶ ἡδονὴν τῶν
„πολλῶν πεπλανημένως τοῦτο πράττων. εἴ τε γὰρ μὴ ἐντυχὼν τοῖς τοῦ 4
„Χριστοῦ διδάγμασι κατατρέχει ἡμῶν, παμπόνηρός ἐστι καὶ ἰδιωτῶν πολὺ
„χείρων, οἳ φυλάττονται πολλάκις περὶ ὧν οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι
„καὶ ψευδομαρτυρεῖν. καὶ εἰ ἐντυχὼν μὴ συνῆκε τὸ ἐν αὐτοῖς μεγαλεῖον,
„ἢ συνεὶς πρὸς τὸ μὴ ὑποπτευθῆναι τοιοῦτος ταῦτα ποιεῖ, πολὺ μᾶλλον
„ἀγεννὴς καὶ παμπόνηρος, ἰδιωτικῆς καὶ ἀλόγου δόξης καὶ φόβου ἐλάττων
„ὤν. καὶ γὰρ προθέντα με καὶ ἐρωτήσαντα αὐτὸν ἐρωτήσεις τινὰς τοι- 5
„αύτας μαθεῖν καὶ ἐλέγξαι, ὅτι ἀληθῶς μηδὲν ἐπίσταται, εἰδέναι ὑμᾶς
„βούλομαι. καὶ ὅτι ἀληθῆ λέγω, εἰ μὴ ἀνηνέχθησαν ὑμῖν αἱ κοινωνίαι

---

7. *Κρίσκεντος*] *Κρήσκεντος gik* (*ik* semper) *Chron. Pasch.* (p. 482) *N* prob. Ottone ad Just. Apol. II, 3. not. 5. | 9. *ἐπείπερ cfi* (a pr. m.) *E*, *ἐπειδὴ ghi* (a sec. m.) *k*, *ἐπεὶ ae.* | *ἐπ. ἀκρ. bcdfikVaSaBHb*, *ἀκρ. παρόντων aeghSVH.* | 10. *ὑπὲρ* add. *acfhtVSaH*, om. *egikSBHb*. | 12. *ἀπολογίᾳ* — Apol. min. c. 3. p. 46 ed. Colon. | 15. *κἂν cghikVHB*, *κἂν ἐν fx*, *καὶ ἐν bd*, *καὶ ae Just. Chron. Paschal. NSSa.* | *ἐντιναγῆναι acdfghikNE*, *ἐντιναχθῆναι Chron. Pasch.*, *ἐμπαγῆναι a* (a pr. m.) *Justin.* | *κἂν cghikx Justin. Chron. Pasch. B*, *καὶ acfSVHSa.* | 16. *ἀφιλοσόφου*] *φιλοσόφου ik*, *φιλοψόφου Just.*, „a Crescente hoc non philosopho, sed *φιλοκόμπῳ*, id est, non amatore sapientiae, sed amatore jactantiae" *R.* | *ἢ* add. *cfikx*, om. *aeh Just. Chron. Pasch. E.* | 18. *πρὸς — πολλῶν* om. *h.* | 19. *πεπλανημένως bcdfVVaHB*, *πεπλανημένων h*, *τῶν πεπλανημένων aeik Just. Chr. Pasch. SSa*, *τῶν πεπλανημένων* sine *πολλῶν N.* | 20. *πολὺ cfikx Just. NBHb*, *πολλῷ aehSVH.* | 24. *ἀγεννὴς*] *ἀγενὴς x.* | 25. *ὢν ἐλάττων aS*, *ὢν ἔλαττον h.*

„τῶν λόγων, ἕτοιμος καὶ ἐφ᾽ ὑμῶν κοινωνεῖν τῶν ἐρωτήσεων πάλιν·
6 „βασιλικὸν δ᾽ ἂν καὶ τȣ̃το ἔργον εἴη. εἰ δὲ καὶ ἐγνώσθησαν ὑμῖν αἱ
„ἐρωτήσεις μȣ καὶ αἱ ἐκείνȣ ἀποκρίσεις, φανερὸν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι ȣ̓δὲν
„τῶν ἡμετέρων ἐπίσταται· ἢ εἰ ἐπίσταται, διὰ τȣ̀ς ἀκȣ́οντας δὲ οὐ τολμᾷ
„λέγειν, ὡς πρότερον ἔφην, οὐ φιλόσοφος, ἀλλὰ φιλόδοξος ἀνὴρ δείκνυ-
„ται, ὅς γε μηδὲ τὸ Σωκρατικὸν ἀξιέραστον ὂν τιμᾷ.“ ταῦτα μὲν ȣ̃ν
7 ὁ Ἰουστῖνος. ὅτι δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόῤῥησιν πρὸς τοῦ Κρίσκεντος
συσκευασθεὶς ἐτελειώθη, Τατιανὸς ἀνὴρ τὸν πρῶτον αὐτȣ̃ βίον σοφι-
στεύσας ἐν τοῖς Ἑλλήνων μαθήμασι, καὶ δόξαν οὐ σμικρὰν ἐν αὐτοῖς
ἀπενηνεγμένος, πλεῖστά τε συγγράμμασιν αὐτȣ̃ καταλιπὼν μνημεῖα, ἐν τῷ
πρὸς Ἕλληνας ἱστορεῖ λέγων ὧδέ πως· „καὶ ὁ θαυμασιώτατος Ἰȣστῖνος
8 „ὀρθῶς ἐξεφώνησεν, ἐοικέναι τȣ̀ς προειρημένȣς λῃσταῖς.“ εἶτ᾽ ἐπειπὼν
τινα περὶ τῶν φιλοσόφων ἐπιλέγει ταῦτα· „Κρίσκης γȣ̃ν, ὁ ἐννεοττεύσας
„τῇ μεγάλῃ πόλει, παιδεραστίᾳ μὲν πάντας ὑπερήνεγκε, φιλαργυρίᾳ δὲ
9 „πάνυ προσεχὴς ἦν. θανάτȣ δὲ ὁ καταφρονεῖν συμβȣλεύων ȣ̃τως αὐτὸς
„ἐδεδίει τὸν θάνατον, ὡς καὶ Ἰȣστῖνον καθάπερ μεγάλῳ κακῷ τῷ θα-
„νάτῳ περιβαλεῖν πραγματεύσασθαι, διότι κηρύττων τὴν ἀλήθειαν λίχνȣς
„τȣ̀ς φιλοσόφȣς καὶ ἀπατεῶνας ἐξήλεγχεν.“ καὶ τὸ μὲν κατὰ Ἰȣστῖνον
μαρτύριον τοιαύτην εἴληχε τὴν αἰτίαν.

CAP. 17.

Περὶ ὧν Ἰουστῖνος ἐν ἰδίῳ συγγράμματι μνημονεύει μαρτύρων.
(Nic. H. E. III, 33.)

1 Ὁ δ᾽ αὐτὸς ἀνὴρ πρὸ τȣ̃ κατ᾽ αὐτὸν ἀγῶνος ἑτέρων πρὸ αὐτȣ̃
μαρτυρησάντων ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτȣ̃ μνημονεύει ἀπολογίᾳ, χρησίμως τῇ
2 ὑποθέσει καὶ ταῦτα ἱστορῶν. γράφει δὲ ὧδε· „γυνή τις συνεβίȣ ἀνδρὶ
„ἀκολασταίνοντι, ἀκολασταίνȣσα καὶ αὐτὴ πρότερον. ἐπειδὴ δὲ τὰ τȣ̃
„Χριστȣ̃ διδάγματα ἔγνω, ἐσωφρονίσθη, καὶ τὸν ἄνδρα ὁμοίως σωφρο-
„νεῖν πείθειν ἐπειρᾶτο, τὰ διδάγματα ἀναφέρȣσα, τήν τε μέλλȣσαν τοῖς
„οὐ σωφρόνως καὶ μετὰ λόγȣ ὀρθȣ̃ βιȣ̃σιν ἔσεσθαι ἐν αἰωνίῳ πυρὶ
3 „κόλασιν ἀπαγγέλλȣσα. ὁ δὲ ταῖς αὐταῖς ἀσελγείαις ἐπιμένων ἀλλοτρίαν

4. εἰ om. *aexS* prob. *H*b. | δὲ om. *cf.* | 6. τιμᾷ] addit Justinus hoc Socratis effatum ἀλλ᾽ ȣ̓́τι γε πρὸ τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνήρ (Plat. Rep. X. p. 595, c.). | 10. ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας — Tat. Orat. ad Graec. c. 18. §. 31. p. 157 Morell. (Justin. fragm. p. 548 Ott.). | 13. ἐπιλέγει — Tat. Or. ad Gr. c. 19. §. 32. p. 157. | ὁ om. *gh.* | 18. ἐξήλεγχεν *cfhikpvxVHB*, συνήλεγχεν *aeg Tat. NSS*a*Z.* | 19. τὴν om. *aeghNSS*a. | 23. ἀγῶνος *aeghRE*, μαρτυρίȣ *bcdfikstx.* | 25. γράφει — Apol. min. c. 2. p. 41 ed. Colon.

„διὰ τῶν πράξεων ἐποιεῖτο τὴν γαμετήν. ἀσεβὲς γὰρ ἡγȣμένη τὸ λοιπὸν
„ἡ γυνὴ, συγκατακλίνεσθαι ἀνδρὶ, παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον καὶ παρὰ
„τὸ δίκαιον πόρȣς ἡδονῆς ἐκ παντὸς πειρωμένῳ ποιεῖσθαι, τῆς συζυγίας
„χωρισθῆναι ἐβȣλήθη. καὶ ἐπεὶ ἐξεδυσωπεῖτο ὑπὸ τῶν αὐτῆς, ἔτι προς- 4
„μένειν συμβȣλευόντων, ὡς εἰς ἐλπίδα μεταβολῆς ἥξοιτός ποτε τȣ̃ ἀν-
„δρός, βιαζομένη ἑαυτὴν ἐπέμενεν. ἐπειδὴ δὲ ὁ ταύτης ἀνὴρ εἰς τὴν 5
„Ἀλεξάνδρειαν πορευθεὶς χαλεπώτερα πράττειν ἀπηγγέλθη, ὅπως μὴ
„κοινωνὸς τῶν ἀδικημάτων καὶ ἀσεβημάτων γένηται, μένȣσα ἐν τῇ συζυγίᾳ,
„καὶ ὁμοδίαιτος καὶ ὁμόκοιτος γινομένη, τὸ λεγόμενον παρ᾽ ἡμῖν ῥεπȣ́-
„διον δȣ̃σα ἐχωρίσθη. ὁ δὲ καλὸς κἀγαθὸς ταύτης ἀνὴρ, δέον αὐτὸν 6
„χαίρειν, ὅτι ἃ πάλαι μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν μισθοφόρων εὐχερῶς
„ἔπραττε, μέθαις χαίρȣσα καὶ κακίᾳ πάσῃ, τȣ́των μὲν τῶν πράξεων
„πέπαυτο, καὶ αὐτὸν τὰ αὐτὰ παύσασθαι πράττοντα ἐβȣ́λετο, μὴ βȣλο-
„μένȣ ἀπαλλαγείσης κατηγορίαν πεποίηται, λέγων αὐτὴν Χριστιανὴν εἶναι.
„καὶ ἡ μὲν βιβλίδιόν σοι τῷ αὐτοκράτορι ἀναδέδωκε, πρότερον συγχωρη- 7
„θῆναι αὐτῇ διοικήσασθαι τὰ ἑαυτῆς ἀξιȣ̃σα, ἔπειτα ἀπολογήσασθαι
„περὶ τȣ̃ κατηγορήματος μετὰ τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῆς διοίκησιν. καὶ
„συνεχώρησας τȣ̃το. ὁ δὲ ταύτης ποτὲ ἀνὴρ, πρὸς ἐκείνην μὲν μὴ δυνά- 8
„μενος τὰ νῦν ἔτι λέγειν, πρὸς Πτολεμαῖόν τινα, ὃν Οὐρβίκιος ἐκολά-
„σατο, διδάσκαλον ἐκείνης τῶν Χριστιανῶν μαθημάτων γενόμενον, ἐτρά-
„πετο διὰ τοῦδε τοῦ τρόπου. ἑκατόνταρχον εἰς δεσμὰ ἐμβαλόντα τὸν 9
„Πτολεμαῖον, φίλον αὐτῷ ὑπάρχοντα, ἔπεισε λαβέσθαι τȣ̃ Πτολεμαίȣ
„καὶ ἀνερωτῆσαι, εἰ, αὐτὸ τȣ̃το μόνον, Χριστιανός ἐστι. καὶ τὸν Πτο-
„λεμαῖον φιλαλήθη ἀλλ᾽ ȣ̓κ ἀπατηλὸν ȣ̓δὲ ψευδολόγον τὴν γνώμην ὄντα,
„ὁμολογήσαντα ἑαυτὸν εἶναι Χριστιανὸν, ἐν δεσμοῖς γενέσθαι ὁ ἑκατόν-
„ταρχος πεποίηκε, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐκολάσατο.
„τελευταῖον δὲ ὅτε ἐπὶ Οὐρβίκιον ἤχθη ὁ ἄνθρωπος, ὁμοίως αὐτὸ τȣ̃το 10
„μόνον ἐξητάσθη, εἰ εἴη Χριστιανός. καὶ πάλιν τὰ καλὰ ἑαυτῷ συνε-

---

4. *ἐπεὶ ac Just. SVHS[a]*, *ἐπειδὴ efghikB.* | 5. *ἐλπίδα efghikNVHB*, *ἐλπίδας acSS[a].* | 9. *ἡμῖν acfghikSVH*, *ὑμῖν e Just. S[a]ZB.* | 11. *εὐχερῶς*] *αἰσχρῶς* conj. Sylb. | 13. *μὴ βȣλομένȣ* add. *bdfhikR Just. SVHB*, om. *aceg.* in *c* folium hic insertum esse, quod longe recentiore manu perscriptum sit, adnotat Valesius. | 15. *ἀναδέδωκε aceh Just. SVHS[a]*, *ἀνέδωκε fgikxB.* | 17. post *διοίκησιν* add. *ὑπέσχετο bdfxSS[a]*, *ὑποσχομένη i* (a sec. m.) *k*, om. *acegh Justin. RNVHB.* | 19. *Οὐρβίκιος*] *Οὔρβικος Just.* constanter. | 23. *εἰ αὐτὸ τȣ̃το μόνον* codices Eusebii et Justini, *αὐτὸ τȣ̃το μόνον εἰ* Steph. (in edit. Ep. ad Diogn. p. 81) Pearson. Otto, coll. lin. 27: *αὐτὸ τȣ̃το μόνον ἐξητάσθη, εἰ εἴη Χριστιανός.* | 27. *ἤχθη bdfghikxB* prob. *V[a]G[a]H[b]*, *ἦλθεν aceSVH.*

„πιστάμενος διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ διδαχὴν, τὸ διδασκαλεῖον τῆς θειας
11 „ἀρετῆς ὡμολόγησεν. ὁ γὰρ ἀρνούμενος ὁτιοῦν ἢ κατεγνωκὼς τοῦ πράγμα-
„τος ἔξαρνος γίνεται, ἢ ἑαυτὸν ἀνάξιον ἐπιστάμενος καὶ ἀλλότριον τοῦ
„πράγματος τὴν ὁμολογίαν φεύγει. ὧν οὐδὲν πρόσεστι τῷ ἀληθινῷ Χρι-
12 „στιανῷ. καὶ τοῦ Οὐρβικίου κελεύσαντος αὐτὸν ἀπαχθῆναι, Λούκιός τις,
„καὶ αὐτὸς ὢν Χριστιανὸς, ὁρῶν τὴν ἀλόγως οὕτω γενομένην κρίσιν,
„πρὸς τὸν Οὐρβίκιον ἔφη· τίς ἡ αἰτία τοῦ μήτε μοιχὸν, μήτε πόρνον,
„μήτε ἀνδροφόνον, μήτε λωποδύτην, μήτε ἅρπαγα, μήτε ἁπλῶς ἀδίκημά
„τι πράξαντα ἐλεγχόμενον, ὀνόματος δὲ Χριστιανοῦ προσωνυμίαν ὁμολο-
„γοῦντα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἐκολάσω; οὐ πρέποντα Εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι
„οὐδὲ φιλοσόφῳ Καίσαρος παιδὶ, οὐδὲ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὐρβίκιε.
13 „καὶ ὃς οὐδὲν ἄλλο ἀποκρινάμενος καὶ πρὸς τὸν Λούκιον ἔφη· δοκεῖς μοι
„καὶ σὺ εἶναι τοιοῦτος. καὶ τοῦ Λουκίου φήσαντος „„μάλιστα““ πάλιν καὶ
„αὐτὸν ἀπαχθῆναι ἐκέλευσεν. ὁ δὲ χάριν εἰδέναι ὡμολόγει· πονηρῶν γὰρ
„δεσποτῶν τῶν τοιούτων ἀπηλλάχθαι ἐπεῖπε, καὶ παρὰ ἀγαθὸν πατέρα
„καὶ βασιλέα τὸν θεὸν πορεύεσθαι. καὶ ἄλλος δὲ τρίτος ἐπελθὼν κολα-
14 „σθῆναι προσετιμήθη.“ τούτοις ὁ Ἰουστῖνος εἰκότως καὶ ἀκολούθως ἃς
προεμνημονεύσαμεν αὐτοῦ φωνὰς ἐπάγει λέγων· „κἀγὼ οὖν προσδοκῶ ὑπό
τινος τῶν ὠνομασμένων ἐπιβουλευθῆναι“ καὶ τὰ λοιπά.

CAP. 18.

Τίνες εἰς ἡμᾶς ἦλθον τῶν Ἰουστίνου λόγων.
(Nic. H. E. IV, 6.)

1 *Πλεῖστα δὲ οὗτος καταλέλοιπεν ἡμῖν πεπαιδευμένης διανοίας καὶ περὶ
τὰ θεῖα ἐσπουδακυίας ὑπομνήματα, πάσης ὠφελείας ἔμπλεα, ἐφ' ἃ τοὺς
φιλομαθεῖς ἀναπέμψομεν, τὰ εἰς ἡμετέραν γνῶσιν ἐλθόντα χρησίμως παρα-
2 σημηνάμενοι. ὁ μέν τίς ἐστιν αὐτῷ λόγος πρὸς Ἀντωνῖνον τὸν Εὐσεβῆ
προσαγορευθέντα καὶ τοὺς τούτου παῖδας τήν τε Ῥωμαίων σύγκλητον προς-
φωνητικὸς ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων, ὁ δὲ δευτέραν περιέχων ὑπὲρ*

---

1. *διδασκαλεῖον eghik codices Justini B, διδασκάλιον bcdfSVH.* Cf. ind. s. v. *διδασκαλεῖον.* | 2. *ὁτιοῦν eghi* (a sec. m.) *k Justini codices N, ὅτι οὐκ εἴη acfxSVHB.* | 3. *ἑαυτὸν] αὐτὸν h.* | 7. *ἡ* om. *e.* | *τοῦ] ὅτι* conj. Lowth, *δι' ἣν* cj. Steph. | 10. *ἐκολάσω] κολάσαι* cj. Steph. Lowth, *κολασθῆναι* Perionius. at nihil mutandum. Justinus scripsit *ἀνακολούθως*, quasi supra posuisset *διὰ τί*, non *τίς ἡ αἰτία τοῦ.* aliam loci impeditioris medelam proposuit Braunio praeeunte Otto, qui mutata interpunctione sic scribit *τίς ἡ αἰτία; τοῦ κτλ.*, atque *τοῦ* pro *τινος* positum esse arbitratur. | 11. *φιλοσόφῳ abeghikNRE, φιλοσόφῳ καὶ c* (teste Valesio), *φιλοσόφου df Justini codices.* cf. p. 128, 5. | 25. *διανοίας] ψυχῆς aeSa.* | 28. *δευτέραν] δεύτερος hN.*

τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀπολογίαν, ἣν πεποίηται πρὸς τὸν τοῦ δεδηλωμένου
αὐτοκράτορος διάδοχόν τε καὶ ὁμώνυμον Ἀντωνῖνον Οὐῆρον, οὗ τὰ κατὰ
τοὺς χρόνους ἐπὶ τοῦ παρόντος διέξιμεν. καὶ ἄλλος ὁ πρὸς Ἕλληνας, ἐν ᾧ 3
μακρὸν περὶ πλείστων παρ᾽ ἡμῖν τε καὶ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις ζητου-
μένων κατατείνας λόγον περὶ τῆς τῶν δαιμόνων διαλαμβάνει φύσεως· ἃ
οὐδὲν ἂν ἐπείγοι τὰ νῦν παρατίθεσθαι. καὶ αὖθις ἕτερον πρὸς Ἕλληνας 4
εἰς ἡμᾶς ἐλήλυθεν αὐτοῦ σύγγραμμα, ὃ καὶ ἐπέγραψεν ἔλεγχον. καὶ παρὰ
τούτους ἄλλο περὶ θεοῦ μοναρχίας, ἣν οὐ μόνον ἐκ τῶν παρ᾽ ἡμῖν γραφῶν,
ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν συνίστησι βιβλίων. ἐπὶ τούτοις ἐπιγεγραμ- 5
μένον ψάλτης, καὶ ἄλλο σχολικὸν περὶ ψυχῆς, ἐν ᾧ διαφόρους πεύσεις
προτείνας περὶ τοῦ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν προβλήματος, τῶν παρ᾽ Ἕλλησι
φιλοσόφων παρατίθεται τὰς δόξας, αἷς καὶ ἀντιλέξειν ὑπισχνεῖται, τήν
τε αὐτὸς αὐτοῦ δόξαν ἐν ἑτέρῳ παραθήσεσθαι συγγράμματι. καὶ διάλογον 6
δὲ πρὸς Ἰουδαίους συνέταξεν, ὃν ἐπὶ τῆς Ἐφεσίων πόλεως πρὸς Τρύφωνα
τῶν τότε Ἑβραίων ἐπισημότατον πεποίηται, ἐν ᾧ τίνα τρόπον ἡ θεία
χάρις αὐτὸν ἐπὶ τὸν τῆς πίστεως παρώρμησε λόγον, δηλοῖ, ὁποίαν τε πρό-
τερον περὶ τὰ φιλόσοφα μαθήματα σπουδὴν εἰςενήνεκται καὶ ὅσην ἐποιήσατο
τῆς ἀληθείας ἐκθυμοτάτην ζήτησιν. ἱστορεῖ δ᾽ ἐν ταὐτῷ περὶ Ἰουδαίων, ὡς 7
κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπιβουλὴν συσκευασαμένων, αὐτὰ ταῦτα πρὸς
τὸν Τρύφωνα ἀποτεινόμενος· „οὐ μόνον δὲ οὐ μετενοήσατε ἐφ᾽ οἷς ἐπράξατε
„κακῶς, ἀλλὰ ἄνδρας ἐκλεκτοὺς ἐκλεξάμενοι τότε ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἐξε-
„πέμψατε εἰς ἅπασαν τὴν γῆν λέγοντες, αἵρεσιν ἄθεον Χριστιανῶν πε-
„φάνθαι, καταλέγοντές τε ταῦτα, ἅπερ καθ᾽ ἡμῶν οἱ ἀγνοοῦντες ἡμᾶς
„πάντες λέγουσιν, ὥστε οὐ μόνον ἑαυτοῖς ἀδικίας αἴτιοι ὑπάρχετε, ἀλλὰ
„καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἁπλῶς ἀνθρώποις.“ γράφει δὲ καὶ ὡς ὅτι 8
μέχρι καὶ αὐτοῦ χαρίσματα προφητικὰ διέλαμπεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας.
μέμνηται δὲ καὶ τῆς Ἰωάννου ἀποκαλύψεως, σαφῶς τοῦ ἀποστόλου αὐτὴν
εἶναι λέγων. καὶ ῥητῶν δέ τινων προφητικῶν μνημονεύει, διελέγχων τὸν
Τρύφωνα, ὡςὰν περικοψάντων αὐτὰ Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς γραφῆς. πλεῖστα
δὲ καὶ ἕτερα παρὰ πολλοῖς φέρεται ἀδελφοῖς τῶν αὐτοῦ πόνων. οὕτωσὶ 9
δὲ σπουδῆς εἶναι ἄξιοι καὶ τοῖς παλαιοῖς ἐδόκουν οἱ τἀνδρὸς λόγοι, ὡς

---

5. κατατείνας *aeghE*, κατά τινας *cfik*. | 7. εἰς ἡμᾶς om. *h*. | 9. ἐκ om. *egikB*. | 13. ἑαυτοῦ *h*. | 16. παρώρμηται *eh*. | 20. οὐ μόνον κτλ. — Just. Dial. c. Tryph. c. 17. p. 234 ed. Colon. | οὐ post δὲ om. *aefSB*, add. *cghikv Justin. NVHS*a. | 21. κακῶς *abceghikN Justin. Marani et Ottonis SVHB*, κακοῖς *dfx*. | ἐκλεξάμενοι] ἐπιλέξ. *h* et cod. alter Colbert. Marani. | 22. πᾶσαν *aeghE*. | ἄθεον] ἀθέων *aeS*. | 24. πάντες *cik Just.*, ἅπαντες *aefghE*.

τὸν Εἰρηναῖον ἀπομνημονεύειν αὐτȣ̃ φωνάς, τȣ̃το μὲν ἐν τῷ τετάρτῳ πρὸς τὰς αἱρέσεις αὐτὰ δὴ ταῦτα ἐπιλέγοντα· „καὶ καλῶς ὁ Ἰȣστῖνος ἐν τῷ „πρὸς Μαρκίωνα συντάγματί φησιν· ὅτι αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ȣ̓κ ἂν ἐπείσθην, „ἄλλον θεὸν καταγγέλλοντι παρὰ τὸν δημιȣργόν,“ τȣ̃το δὲ ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως διὰ τȣ́των· „καὶ καλῶς ὁ Ἰȣστῖνος ἔφη, ὅτι πρὸ „μὲν τῆς τȣ̃ Κυρίȣ παρȣσίας ȣ̓δέ ποτε ἐτόλμησεν ὁ σατανᾶς βλασφη-„μῆσαι τὸν θεόν, ἅτε μηδέπω εἰδὼς αὐτȣ̃ τὴν κατάκρισιν.“ καὶ ταῦτα δὲ ἀναγκαίως εἰρήσθω, εἰς προτροπὴν τȣ̃ μετὰ σπȣδῆς τȣ̀ς φιλομαθεῖς καὶ τȣ̀ς τȣ́τȣ περιέπειν λόγȣς. καὶ τὰ μὲν κατὰ τόνδε τοιαῦτα ἦν.

CAP. 19.

Τίνες ἐπὶ τῆς Οὐήρου βασιλείας τῆς Ῥωμαίων καὶ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας προέστησαν.

(Nic. H. E. IV, 19.)

Ἤδη δὲ εἰς ὄγδοον ἐλαυνȣ́σης ἔτος τῆς δηλȣμένης ἡγεμονίας τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τὴν ἐπισκοπὴν Ἀνίκητον ἕνδεκα τοῖς πᾶσιν ἔτεσι διελθόντα Σωτὴρ διαδέχεται. ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων παροικίας Κελαδίωνος τέτταρσιν ἐπὶ δέκα ἔτεσι προστάντος τὴν διαδοχὴν Ἀγριππῖνος διαλαμβάνει.

CAP. 20.

Τίνες τῆς Ἀντιοχέων.

(Nic. H. E. IV, 19.)

Τηνικαῦτα καὶ ἐπὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας Θεόφιλος ἕκτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐγνωρίζετο, τετάρτȣ μὲν τῶν ἐκεῖσε μετὰ Ἥρωνα καταστάντος Κορνηλίȣ, μετὰ δὲ αὐτὸν πέμπτῳ βαθμῷ τὴν ἐπισκοπὴν Ἔρωτος διαδεξαμένȣ.

CAP. 21.

Περὶ τῶν κατὰ τούτους διαλαμψάντων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

(Nic. H. E. IV, 19.)

Ἤκμαζον δὲ ἐν τȣ́τοις ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας Ἡγήσιππός τε, ὃν ἴσμεν ἐκ τῶν προτέρων, καὶ Διονύσιος Κορινθίων ἐπίσκοπος, Πινυτός τε ἄλλος

---

1. *ἐν τῷ τετάρτῳ* — Iren. adv. haer. IV, 6, 2. p. 253 Mass. (cf. Justin. fragm. p. 543. Ott.) | 2. *ὁ* add. *ceikB*, om. *afghNSVH.* | 3. *ȣ̓κ cfghikxNB*, *ȣ̓δ' aeSVHSa.* | 4. *ἐν τῷ πέμπτῳ* — Iren. adv. haer. V, 26, 2. p. 524 Mass. (Justin. fr. p. 544. Ott.) | 7. *αὐτȣ̃*] *αὐτȣ̃ Edd. Irenaei.* | 17. *διαδοχὴν*] *ἀρχὴν h.* | 22. *τηνικαῦτα* add. *cfikVH*, om. *aeghSSaB.* | *ἐπὶ* om. *aeSSa.* | 29. *ἤκμαζον*] *ἤκμαζε aeSSa.*

τῶν ἐπὶ Κρήτης ἐπίσκοπος, Φίλιππός τε ἐπὶ τούτοις καὶ Ἀπολινάριος καὶ Μελίτων, Μουσανός τε καὶ Μοδέστος, καὶ ἐπὶ πᾶσιν Εἰρηναῖος, ὧν καὶ εἰς ἡμᾶς τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως ἡ τῆς ὑγιοῦς πίστεως ἔγγραφος κατῆλθεν ὀρθοδοξία.

CAP. 22.

Περὶ Ἡγησίππου καὶ ὧν οὗτος μνημονεύει.

(Nic. H. E. IV, 7.)

Ὁ μὲν οὖν Ἡγήσιππος ἐν πέντε τοῖς εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσιν ὑπομνήμασι 1
τῆς ἰδίας γνώμης πληρεστάτην μνήμην καταλέλοιπεν, ἐν οἷς δηλοῖ, ὡς
πλείστοις ἐπισκόποις συμμίξειεν, ἀποδημίαν στειλάμενος μέχρι Ῥώμης, καὶ
ὡς ὅτι τὴν αὐτὴν παρὰ πάντων παρείληφε διδασκαλίαν. ἀκοῦσαί γέ τοι
πάρεστι μετά τινα περὶ τῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς αὐτῷ
εἰρημένα ἐπιλέγοντος ταῦτα· „καὶ ἐπέμενεν ἡ ἐκκλησία ἡ Κορινθίων ἐν 2
„τῷ ὀρθῷ λόγῳ μέχρι Πρίμου ἐπισκοπεύοντος ἐν Κορίνθῳ· οἷς συνέμιξα
„πλέων εἰς Ῥώμην, καὶ συνδιέτριψα τοῖς Κορινθίοις ἡμέρας ἱκανὰς, ἐν
„αἷς συνανεπάημεν τῷ ὀρθῷ λόγῳ. γενόμενος δὲ ἐν Ῥώμῃ διαδοχὴν 3
„ἐποιησάμην μέχρις Ἀνικήτου, οὗ διάκονος ἦν Ἐλεύθερος. καὶ παρὰ
„Ἀνικήτου διαδέχεται Σωτὴρ, μεθ᾽ ὃν Ἐλεύθερος. ἐν ἑκάστῃ δὲ διαδοχῇ
„καὶ ἐν ἑκάστῃ πόλει οὕτως ἔχει, ὡς ὁ νόμος κηρύσσει καὶ οἱ προφῆται
„καὶ ὁ κύριος.“ ὁ δ᾽ αὐτὸς καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὸν αἱρέσεων τὰς ἀρχὰς 4
ὑποτίθεται διὰ τούτων· „καὶ μετὰ τὸ μαρτυρῆσαι Ἰάκωβον τὸν δίκαιον
„ὡς καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ τῷ αὐτῷ λόγῳ, πάλιν ὁ ἐκ θείου αὐτοῦ Συμεὼν ὁ
„τοῦ Κλωπᾶ καθίσταται ἐπίσκοπος, ὃν προέθεντο πάντες ὄντα ἀνεψιὸν τοῦ
„κυρίου δεύτερον. διὰ τοῦτο ἐκάλουν τὴν ἐκκλησίαν παρθένον· οὔπω γὰρ
„ἔφθαρτο ἀκοαῖς ματαίαις. ἄρχεται δ᾽ ὁ Θέβουθις διὰ τὸ μὴ γενέσθαι 5
„αὐτὸν ἐπίσκοπον ὑποφθείρειν, ἀπὸ τῶν ἑπτὰ αἱρέσεων ὢν, (καὶ αὐτὸς
„ἦν ἐν τῷ λαῷ), ἀφ᾽ ὧν Σίμων, ὅθεν οἱ Σιμωνιανοὶ, καὶ Κλεόβιος, ὅθεν
„Κλεοβιηνοὶ, καὶ Δοσίθεος, ὅθεν Δοσιθεανοὶ, καὶ Γορθαῖος, ὅθεν Γορα-

---

12. *μετά a* (a pr. m., teste Valesio) *ceghvRVS^aHB*, *μεγάλα a* (a sec. m.) *f* (teste Burtono) *ikxS.* | 14. *οἷς*] *ᾧ S^a* temere. | 16. *συνανεπάημεν*] *συνανεπάρημεν c* (a sec. m.), *συνανεπαύθημεν k.* | *διαδοχὴν*] *διατριβὴν Savil. V^a S^a.* | 18. *δὲ* om. *gh.* | 25. *δ᾽ aeghikNE*, *γὰρ bcdfx.* | *Θέβουθις acdhtVS^aHB*, *Θεβοῦθις f*, *Θαιβουθὶς ik.* | 26. *ὢν bcdefghkSVH*, *ὧν amtS^aB*, om. *N.* | 28. *Κλεοβιηνοὶ acfxNSHB*, *Κλεοβιανοὶ gVS^aZ*, *καὶ Κλεοβιηνοὶ aS*, *Κλειηνοὶ h*, *Καιηνοὶ ek.* | *Γόρθειος h.* | *Γοραθηνοὶ acdefhiktS^aB*, *Γορθηνοὶ gi* (a sec. man.) Epiph. (in Panar.) Theodoret., *Γοροθηνοὶ x* Epiph. (in Ancor.), *Γορθηωνοὶ bvSVH*, *Γορθαιανοὶ N.*

„θηνοί, καὶ Μασβώθεος, ὅθεν Μασβώθεοι· ἀπὸ τούτων Μενανδριανισταὶ
„καὶ Μαρκιωνισταὶ καὶ Καρποκρατιανοὶ καὶ Οὐαλεντινιανοὶ καὶ Βασι-
„λειδιανοὶ καὶ Σατορνιλιανοὶ ἕκαστος ἰδίως καὶ ἑτέρως ἰδίαν δόξαν
6 „παρεισηγάγοσαν. ἀπὸ τούτων ψευδόχριστοι, ψευδοπροφῆται, ψευδαπό-
„στολοι, οἵτινες ἐμέρισαν τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας φθοριμαίοις λόγοις
7 „κατὰ τοῦ θεοῦ καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.“ ἔτι δὲ ὁ αὐτὸς καὶ τὰς πάλαι
γεγενημένας παρὰ Ἰουδαίοις αἱρέσεις ἱστορεῖ λέγων· „ἦσαν δὲ γνῶμαι διά-
„φοροι ἐν τῇ περιτομῇ ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ τῶν κατὰ τῆς φυλῆς Ἰούδα καὶ
„τοῦ Χριστοῦ αὗται· Ἐσσαῖοι, Γαλιλαῖοι, Ἡμεροβαπτισταί, Μασβώθεοι,
8 „Σαμαρεῖται, Σαδδουκαῖοι, Φαρισαῖοι.“ καὶ ἕτερα δὲ πλεῖστα γράφει,
ὧν ἐκ μέρους ἤδη πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, οἰκείως τοῖς καιροῖς τὰς
ἱστορίας παραθέμενοι. ἔκ τε τοῦ καθ' Ἑβραίους εὐαγγελίου καὶ τοῦ Συριακοῦ
καὶ ἰδίως ἐκ τῆς Ἑβραΐδος διαλέκτου τινὰ τίθησιν, ἐμφαίνων ἐξ Ἑβραίων
ἑαυτὸν πεπιστευκέναι, καὶ ἄλλα δὲ ὡςὰν ἐξ Ἰουδαϊκῆς ἀγράφου παραδό-
9 σεως μνημονεύει. οὐ μόνος δὲ οὗτος, ἀλλὰ καὶ Εἰρηναῖος καὶ ὁ πᾶς τῶν
ἀρχαίων χορὸς πανάρετον σοφίαν τὰς Σολομῶνος παροιμίας ἐκάλουν. καὶ
περὶ τῶν λεγομένων δὲ ἀποκρύφων διαλαμβάνων, ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων
πρός τινων αἱρετικῶν ἀναπεπλάσθαι τινὰ τούτων ἱστορεῖ. ἀλλὰ γὰρ ἐφ'
ἕτερον ἤδη μεταβατέον.

CAP. 23.

Περὶ Διονυσίου Κορινθίων ἐπισκόπου καὶ ὧν ἔγραψεν ἐπιστολῶν.

(Nic. H. E. IV, 8.)

1 Καὶ πρῶτόν γε περὶ Διονυσίου φατέον, ὅτι τε τῆς ἐν Κορίνθῳ
παροικίας τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἐγκεχείριστο θρόνον, καὶ ὡς τῆς ἐνθέου

---

1. *Μασβώθεος, ὅθεν Μασβώθεοι* scripsi de conjectura coll. p. 146, 9., *Μασβώθεος ὅθεν Μασβωθεανοὶ N*, „Masbutheus unde et Masbutheni“ *R*, *Μασβωθαῖος ὅθεν Μασβωθαιανοὶ* S^a R^a, *Μασβώθεος ὅθεν Μασβωθαῖοι B*, *Μασβώθεοι ὅθεν* (om. *Μασβώθεος*) *c*, *Μασβόθεοι ὅθεν f*, *Μασβάθεοι ὅθεν x*, *Μασβωθαῖοι ὅθεν hSVH*, *Μασβωθαῖοι* (om. *Μασβώθεος* et *ὅθεν*) *ae*, *Μασβώθεοι* (om. *Μασβώθεος* et *ὅθεν*) *ik*. | *Μενανδριανισταὶ aehikRE*, *Ἀδριανισταὶ bcdfx* Theodoret., *μὲν Ἀδριανισταὶ N*, ex quo patet causa erroris. | 2. *Μαρκιωνισταὶ aehikE*, „Marcionistae“ *R*, *Μαρκιανισταὶ cfxN*. | *Βασιλειδιανοὶ aeghNE*, *Βασιλιδιανοὶ cikx*. | 3. *ἑτέρως*] *ἑτεροίως hik*, *ἕτεροι ὡς en*. | 4. *παρεισηγάγοσαν* (non *παρεισηγάγησαν*, ut Valesius scripsit lapsu calami) *acfgx*H^a (Tom. III. p. 315) *B*, *παρεισηγάγησαν ds*S^a R^a, *παρεισήγαγεν eikSV*, *παρεισήγαγον hN*V^a*H*. cf. Maittaire de dial. ling. gr. p. 298 seq. | *ψευδαπ.*] *καὶ ψευδαπ. h*. | 8. *Ἰσραὴλ τῶν aeghikNE*, *Ἰσρ. ἢ τῶν bcdfx*, *Ἰσραηλιτῶν* conj. V^a, *Ἰσραὴλ ῥητῶς* R^a. Strothius scribi vult *Ἰσραὴλ ἢ τῶν*, aut *ἢ* transposito *ἐν τῇ περιτομῇ ἢ ἐν υἱοῖς Ἰσρ.*, quam conjecturam confirmare ei videtur Rufinus, cujus versio haec est: „in circumcisione, id est in filiis Israel.“ | 9. *Μασβώθεοι bcdfgikB*, *Μασβωθεοὶ x*, *Μασβωθαῖοι aeg* (a sec. m.) *hNSVH*. cf. p. 146, 1. not. | 15. *ἀλλὰ καὶ Εἰρ.*] *καὶ Εἰρ. δὲ eh*. | 16. *παροικίας*] *ἐκκλησίας h*.

φιλοπονίας οὐ μόνοις τοῖς ὑπ᾿ αὐτὸν, ἀλλ᾿ ἤδη καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς ἀλλο-
δαπῆς ἀφθόνως ἐκοινώνει, χρησιμώτατον ἅπασιν ἑαυτὸν καθιστὰς ἐν αἷς
ὑπετυποῦτο καθολικαῖς πρὸς τὰς ἐκκλησίας ἐπιστολαῖς. ὧν ἐστιν ἡ μὲν 2
πρὸς Λακεδαιμονίους, ὀρθοδοξίας κατηχητικὴ, εἰρήνης τε καὶ ἑνώσεως ὑπο-
θετική, ἡ δὲ πρὸς Ἀθηναίους, διεγερτικὴ πίστεως καὶ τῆς κατὰ τὸ εὐαγ-
γέλιον πολιτείας, ἧς ὀλιγωρήσαντας ἐλέγχει, ὡσὰν μικροῦ δεῖν ἀποστάντας
τοῦ λόγου, ἐξ οὗπερ τὸν προεστῶτα αὐτῶν Πούπλιον μαρτυρῆσαι κατὰ τοὺς
τότε συνέβη διωγμούς. Κοδράτου δὲ μετὰ τὸν μαρτυρήσαντα Πούπλιον 3
καταστάντος αὐτῶν ἐπισκόπου μέμνηται, ἐπιμαρτυρῶν, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ
σπουδῆς ἐπισυναχθέντων καὶ τῆς πίστεως ἀναζωπύρησιν εἰληχότων. δηλοῖ
δ᾿ ἐπὶ τούτοις, ὡς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου
προτραπεὶς ἐπὶ τὴν πίστιν κατὰ τὰ ἐν ταῖς Πράξεσι δεδηλωμένα πρῶτος
τῆς Ἀθήνησι παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχείριστο. ἄλλη δ᾿ ἐπιστολή 4
τις αὐτοῦ πρὸς Νικομηδέας φέρεται, ἐν ᾗ τὴν Μαρκίωνος αἵρεσιν πολε-
μῶν τῷ τῆς ἀληθείας παρίσταται κανόνι. καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ τῇ παροι- 5
κούσῃ Γόρτυναν ἅμα ταῖς λοιπαῖς κατὰ Κρήτην παροικίαις ἐπιστείλας,
Φίλιππον ἐπίσκοπον αὐτῶν ἀποδέχεται, ἅτε δὴ ἐπὶ πλείσταις μαρτυρου-
μένης ἀνδραγαθίαις τῆς ὑπ᾿ αὐτὸν ἐκκλησίας, τήν τε τῶν αἱρετικῶν
διαστροφὴν ὑπομιμνήσκει φυλάττεσθαι. καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ τῇ παροι- 6
κούσῃ Ἄμαστριν ἅμα ταῖς κατὰ Πόντον ἐπιστείλας, Βακχυλίδου μὲν καὶ
Ἐλπίστου ὡσὰν αὐτὸν ἐπὶ τὸ γράψαι προτρεψάντων μέμνηται, γραφῶν τε
θείων ἐξηγήσεις παρατέθειται, ἐπίσκοπον αὐτῶν ὀνόματι Πάλμαν ὑπο-
σημαίνων· πολλὰ δὲ περὶ γάμου καὶ ἁγνείας τοῖς αὐτοῖς παραινεῖ, καὶ
τοὺς ἐξ οἵας δ᾿ οὖν ἀποπτώσεως, εἴτε πλημμελείας, εἴτε μὴν αἱρετικῆς
πλάνης ἐπιστρέφοντας δεξιοῦσθαι προστάττει. ταύταις ἄλλη ἐγκατείλεκται 7
πρὸς Κνωσσίους ἐπιστολὴ, ἐν ᾗ Πινυτὸν τῆς παροικίας ἐπίσκοπον παρα-
καλεῖ, μὴ βαρὺ φορτίον ἐπάναγκες τὸ περὶ ἁγνείας τοῖς ἀδελφοῖς ἐπι-
τιθέναι, τῆς δὲ τῶν πολλῶν καταστοχάζεσθαι ἀσθενείας. πρὸς ἣν ὁ 8
Πινυτὸς ἀντιγράφων θαυμάζει μὲν καὶ ἀποδέχεται τὸν Διονύσιον, ἀντι-
παρακαλεῖ δὲ στεῤῥοτέρας ἤδη ποτὲ μεταδιδόναι τροφῆς, τελειοτέροις

---

1. *μόνοις cfghikB*, *μόνον aeNSVHS^{a}Z*. | 4. *κατηχητικὴ*] *κατηχητικῆς bcdf*, *κατηχιτικῆς x*. | 9. *ὡς*] *ὡσὰν hik*. | 13. *τῆς Ἀθήνησι ghi* (in marg.) *k*, *τῆς ἐν Ἀθήναις ciNB*, *τοῖς ἐν Ἀθήναις x*, *ταῖς ἐν Ἀθήναις f*, *τῆς Ἀθηναίων aeSVH*. | 15. *δὲ*] *καὶ* Heinichenii operae. | 17. *ἅτε δὴ aeghikE*, *ὡσὰν bcdfx*. | *μαρτ. ἀνδρ.*] *ἀνδρ. μαρτ. cfx*. | 21. *αὐτὸν aehkE*, *αὐτῷ cfgx*, *αὐτῶν i* (teste Gronov.). | post *προτρεψάντων* add. *αὐτῶν egB*, *αὐτὸν ik*, om. *acfhSVH*. | 26. *Κνωσίους aikSS^a*. | *Πίνυτον ik*.

γράμμασιν εἰσαῦθις τὸν ὑπ' αὐτῷ λαὸν ὑποθρέψαντα, ὡς μὴ διατέλους
τοῖς γαλακτώδεσιν ἐνδιατρίβοντες λόγοις τῇ νηπιώδει ἀγωγῇ λάθοιεν κατα-
γηράσαντες. δι' ἧς ἐπιστολῆς καὶ ἡ τοῦ Πινυτοῦ περὶ τὴν πίστιν ὀρθο-
δοξία τε καὶ φροντὶς τῆς τῶν ὑπηκόων ὠφελείας, τό τε λόγιον καὶ ἡ
9 περὶ τὰ θεῖα σύνεσις ὡς δι' ἀκριβεστάτης ἀναδείκνυται εἰκόνος. ἔτι τοῦ
Διονυσίου καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴ φέρεται, ἐπισκόπῳ τῷ τότε Σωτῆρι
προσφωνοῦσα, ἐξ ἧς οὐδὲν οἷον τὸ καὶ παραθέσθαι λέξεις, δι' ὧν τὸ μέ-
χρι τοῦ καθ' ἡμᾶς διωγμοῦ φυλαχθὲν Ῥωμαίων ἔθος ἀποδεχόμενος ταῦτα
10 γράφει· „ἐξ ἀρχῆς γὰρ ὑμῖν ἔθος ἐστὶ τοῦτο, πάντας μὲν ἀδελφοὺς ποι-
„κίλως εὐεργετεῖν, ἐκκλησίαις τε πολλαῖς ταῖς κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐφόδια
„πέμπειν, ὧδε μὲν τὴν τῶν δεομένων πενίαν ἀναψύχοντας, ἐν μετάλλοις
„δὲ ἀδελφοῖς ὑπάρχουσιν ἐπιχορηγοῦντας δι' ὧν πέμπετε ἀρχῆθεν ἐφοδίων,
„πατροπαράδοτον ἔθος Ῥωμαίων Ῥωμαῖοι διαφυλάττοντες, ὃ οὐ μόνον
„διατετήρηκεν ὁ μακάριος ὑμῶν ἐπίσκοπος Σωτήρ, ἀλλὰ καὶ ἐπηύξηκεν,
„ἐπιχορηγῶν μὲν τὴν διαπεμπομένην δαψίλειαν τὴν εἰς τοὺς ἁγίους, λόγοις
„δὲ μακαρίοις τοὺς ἀνιόντας ἀδελφοὺς ὡς τέκνα πατὴρ φιλόστοργος παρα-
11 „καλῶν.“ ἐν αὐτῇ δὲ ταύτῃ καὶ τῆς Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους μέμνη-
ται ἐπιστολῆς, δηλῶν ἀνέκαθεν ἐξ ἀρχαίου ἔθους ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τὴν
ἀνάγνωσιν αὐτῆς ποιεῖσθαι. λέγει γοῦν· „τὴν σήμερον οὖν κυριακὴν ἁγίαν
„ἡμέραν διηγάγομεν, ἐν ᾗ ἀνέγνωμεν ὑμῶν τὴν ἐπιστολήν, ἣν ἕξομέν ἀεί
„ποτε ἀναγινώσκοντες νουθετεῖσθαι, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἡμῖν διὰ Κλή-
12 „μεντος γραφεῖσαν.“ ἔτι δὲ ὁ αὐτὸς καὶ περὶ τῶν ἰδίων ἐπιστολῶν ὡς
ῥᾳδιουργηθεισῶν ταῦτά φησιν· „ἐπιστολὰς γὰρ ἀδελφῶν ἀξιωσάντων με
„γράψαι ἔγραψα. καὶ ταύτας οἱ τοῦ διαβόλου ἀπόστολοι ζιζανίων γεγέ-
„μικαν, ἃ μὲν ἐξαιροῦντες, ἃ δὲ προστιθέντες. οἷς τὸ οὐαὶ κεῖται. οὐ
„θαυμαστὸν ἄρα, εἰ καὶ τῶν κυριακῶν ῥᾳδιουργῆσαί τινες ἐπιβέβληνται
13 „γραφῶν, ὁπότε καὶ ταῖς οὐ τοιαύταις ἐπιβεβουλεύκασι.“ καὶ ἄλλη δέ
τις παρὰ ταύτας ἐπιστολὴ τοῦ Διονυσίου φέρεται, Χρυσοφόρᾳ πιστοτάτῃ
ἀδελφῇ ἐπιστείλαντος, ᾗ τὰ κατάλληλα γράφων τῆς προσηκούσης καὶ αὐτῇ
μεταδίδου λογικῆς τροφῆς. καὶ τὰ μὲν τοῦ Διονυσίου τοσαῦτα.

---

1. ὑπ' *cfhVH*, παρ' *aegikSS^{a}B*. | 7. οἷον τὸ καὶ *bcdhVV^{a}S^{a}HB*, οἷον τὸ *f*, οἷόν τε *gi* (in marg.), ἄτοπον καὶ *aei* (a sec. m.) *kS*. cf. ind. s. v. οἷος. | 13. διαφυλάττοντες *acfgE*, φυλάττοντες *ehikN*. | 14. ἐπηύξηκεν *cfhVHB*, ηὔξηκεν *aegikNSS^{a}Z*. | 20. ἀνέγνωμεν (non ἔγνωμεν, ut falso testatur Valesius) *cfgikxNR^{a}B*, ἀνεγνώκαμεν *aehSVHS^a*. | 27. ἐπιβεβουλεύκασι *egikxN*, ἐπιβεβουλεύμασι *f*, ἐπιβεβλήκασι *aehSVHS^a*.

CAP. 24.

Περὶ Θεοφίλου τοῦ Ἀντιοχέων ἐπισκόπου.
(Nic. H. E. IV, 9.)

Τοῦ δὲ Θεοφίλου, ὃν τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπον δεδηλώκαμεν, τρία τὰ πρὸς Αὐτόλυκον στοιχειώδη φέρεται συγγράμματα, καὶ ἄλλο πρὸς τὴν αἵρεσιν Ἑρμογένους τὴν ἐπιγραφὴν ἔχον, ἐν ᾧ ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως Ἰωάννου κέχρηται μαρτυρίαις, καὶ ἕτερα δέ τινα κατηχητικὰ αὐτοῦ βιβλία. τῶν γε μὴν αἱρετικῶν οὐδὲν χεῖρον καὶ τότε, ζιζανίων δίκην, λυμαινομένων τὸν εἰλικρινῆ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας σπόρον, οἱ πανταχόσε τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες ὥσπερ τινὰς θῆρας ἀγρίους τῶν Χριστοῦ προβάτων ἀποσοβοῦντες αὐτοὺς ἀνεῖργον, τοτὲ μὲν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς νουθεσίαις καὶ παραινέσεσι, τοτὲ δὲ πρὸς αὐτοὺς γυμνότερον ἀποδυόμενοι, ἀγράφοις τε εἰς πρόσωπον ζητήσεσι καὶ ἀνατροπαῖς, ἤδη δὲ καὶ δι' ἐγγράφων ὑπομνημάτων τὰς δόξας αὐτῶν ἀκριβεστάτοις ἐλέγχοις διευθύνοντες. ὅ γέ τοι Θεόφιλος σὺν τοῖς ἄλλοις κατὰ τούτων στρατευσάμενος δῆλός ἐστιν ἀπό τινος ἐκ ἀγεννῶς αὐτῷ κατὰ Μαρκίωνος πεπονημένου λόγου, ὃς καὶ αὐτὸς μεθ' ὧν ἄλλων εἰρήκαμεν εἰσέτι νῦν διασέσωσται. τοῦτον μὲν οὖν ἕβδομος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας διαδέχεται Μαξιμῖνος.

CAP. 25.

Περὶ Φιλίππου καὶ Μοδέστου.
(Nic. H. E. IV, 9.)

Φίλιππός γε μὴν, ὃν ἐκ τῶν Διονυσίου φωνῶν τῆς ἐν Γορτύνῃ παροικίας ἐπίσκοπον ἔγνωμεν, πάνυ γε σπουδαιότατον πεποίηται καὶ αὐτὸς κατὰ Μαρκίωνος λόγον, Εἰρηναῖος δὲ ὡσαύτως καὶ Μοδέστος, ὃς καὶ διαφερόντως παρὰ τοὺς ἄλλους τὴν τοῦ ἀνδρὸς εἰς ἔκδηλον τοῖς πᾶσι κατεφώρασε πλάνην, καὶ ἄλλοι δὲ πλείους, ὧν παρὰ πλείστοις τῶν ἀδελφῶν εἰσέτι νῦν οἱ πόνοι διαφυλάττονται.

CAP. 26.

Περὶ Μελίτωνος καὶ ὧν αὐτὸς ἐμνημόνευσεν.
(Nic. H. E. IV, 10.)

Ἐπὶ τῶνδε καὶ Μελίτων τῆς ἐν Σάρδεσι παροικίας ἐπίσκοπος, 1
Ἀπολινάριός τε τῆς ἐν Ἱεραπόλει διαπρεπῶς ἤκμαζον, οἳ καὶ τῷ δηλω-

8. *αὐτοῦ φέρεται βιβλία e, αὐτοῦ φέρονται β. h, αὐτοῦ β. φέρεται k, αὐτοῦ βιβλία εἰσί i.* | *οὐδὲν*] *οὐ hi.* | 10. post *τῶν* add. *τοῦ aehSVHSa*, om. *cfgikxB.* | 11. *αὐτοὺς* om. *cfxN.* | 25. *δὲ cfikx, τε aeghE.* | 26. *εἰς* add. *acefgikxSSa*, om. *hVHZ.*

θέντι κατὰ τοὺς χρόνους Ῥωμαίων βασιλεῖ λόγους ὑπὲρ τῆς πίστεως ἰδίως
2 ἑκάτερος ἀπολογίας προσεφώνησαν. τούτων εἰς ἡμετέραν γνῶσιν ἀφῖκται
τὰ ὑποτεταγμένα· Μελίτωνος τὰ περὶ τοῦ πάσχα δύο, καὶ τὰ περὶ πολι-
τείας καὶ προφητῶν, καὶ ὁ περὶ ἐκκλησίας, καὶ ὁ περὶ κυριακῆς λόγος,
ἔτι δὲ ὁ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, καὶ ὁ περὶ πλάσεως, καὶ ὁ περὶ ὑπα-
κοῆς πίστεως αἰσθητηρίων, καὶ πρὸς τούτοις ὁ περὶ ψυχῆς καὶ σώματος
ἢ νοός, καὶ ὁ περὶ λουτροῦ, καὶ ὁ περὶ ἀληθείας, καὶ περὶ κτίσεως καὶ
γενέσεως Χριστοῦ, καὶ λόγος αὐτοῦ περὶ προφητείας, καὶ ὁ περὶ φιλοξενίας,
καὶ ἡ κλείς, καὶ τὰ περὶ τοῦ διαβόλου, καὶ τῆς ἀποκαλύψεως Ἰωάννου,
καὶ ὁ περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ, ἐπὶ πᾶσι καὶ τὸ πρὸς Ἀντωνῖνον βιβλίδιον.
3 ἐν μὲν οὖν τοῖς περὶ τοῦ πάσχα τὸν χρόνον, καθ' ὃν συνέταττεν, ἀρχό-
μενος σημαίνει ἐν τούτοις· „ἐπὶ Σερουιλλίου Παύλου ἀνθυπάτου τῆς Ἀσίας,
„ᾧ Σάγαρις καιρῷ ἐμαρτύρησεν, ἐγένετο ζήτησις πολλὴ ἐν Λαοδικείᾳ περὶ
„τοῦ πάσχα, ἐμπεσόντος κατὰ καιρὸν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, καὶ ἐγράφη
4 „ταῦτα." τούτου δὲ τοῦ λόγου μέμνηται Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν ἰδίῳ
περὶ τοῦ πάσχα λόγῳ, ὃν ὡς ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ Μελίτωνος γραφῆς φησὶν
5 ἑαυτὸν συντάξαι. ἐν δὲ τῷ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα βιβλίῳ τοιαῦτά τινα
καθ' ἡμῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγονέναι ἱστορεῖ· „τὸ γὰρ οὐδὲ πώποτε γενόμενον,
„νῦν διώκεται τὸ τῶν θεοσεβῶν γένος, καινοῖς ἐλαυνόμενον δόγμασι κατὰ
„τὴν Ἀσίαν. οἱ γὰρ ἀναιδεῖς συκοφάνται καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐρασταί,
„τὴν ἐκ τῶν διαταγμάτων ἔχοντες ἀφορμήν, φανερῶς λῃστεύουσι, νύκτωρ
6 „καὶ μεθημέραν διαρπάζοντες τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας." καὶ μεθ' ἕτερά φησι·
„καὶ εἰ μὲν σοῦ κελεύσαντος ταῦτα πράττεται, ἔστω καλῶς γινόμενον.
„δίκαιος γὰρ βασιλεὺς οὐκ ἂν ἀδίκως βουλεύσαιτο πώποτε. καὶ ἡμεῖς ἡδέως
„φέρομεν τοῦ τοιούτου θανάτου τὸ γέρας. ταύτην δέ σοι μόνην προσφέρομεν
„δέησιν, ἵνα αὐτὸς πρότερον ἐπιγνοὺς τοὺς τῆς τοιαύτης φιλονεικίας ἐρ-
„γάτας δικαίως κρίνειας, εἰ ἄξιοι θανάτου καὶ τιμωρίας ἢ σωτηρίας καὶ
„ἡσυχίας εἰσίν. εἰ δὲ καὶ παρὰ σοῦ μὴ εἴη ἡ βουλὴ αὕτη καὶ τὸ καινὸν

3. καὶ τὰ *bcdfghVS^aHB*, καὶ τὸ *aeikS*. Rufinus ex uno titulo fecit duos: sic enim vertit „de optima conversatione liber unus. sed et de prophetis." | 5. δὲ] δὲ καὶ *cg*. | φύσεως *acgE*, πίστεως *ehikN*. | 6. αἰσθητηρίων *CSVH*, καὶ ὁ περὶ αἰσθ. *N$S^a$$R^a$ZB*, „de obedientia fidei. de sensibus" *R*. | 7. ἢ νοὸς] ἦν, ἐν οἷς *aeNS*, om. *h*, „de anima et corpore et mente" *R*. | ὁ post λουτροῦ καὶ om. *h*. | κτίσεως *bcdpstN$V^a$$S^a$$R^a$HB*, κτήσεως *f*, πίστεως *ac* (in marg.) *eghik R Christoph. SV*. | 8. post προφητείας add. καὶ περὶ ψυχῆς καὶ σώματος *aegRS*, post φιλοξενίας add. καὶ ὁ περὶ ψ. καὶ σώματος *cx*, om. *bdfhkstNVS^aHB*. | 11. τοῖς *cefghvVR^aHB*, τῷ *aikRSS^a*, τῷ ά conj. S^a. | 12. Σερουιλλίου *cefik BH^b*, Σερουιλίου *ahSVHS^a*. | 16. ὡς add. *cfgikxB*, om. *aehSVHS^a*. | 23. ταῦτα *cfgVS^aHB*, τοῦτο *aehikNS*.

„τοῦτο διάταγμα, ὃ μηδὲ κατὰ βαρβάρων πρέπει πολεμίων, πολὺ μᾶλλον
„δεόμεθά σου, μὴ περιϊδεῖν ἡμᾶς ἐν τοιαύτῃ δημώδει λεηλασίᾳ.“ τούτοις 7
αὖθις ἐπιφέρει λέγων· „ἡ γὰρ καθ' ἡμᾶς φιλοσοφία πρότερον μὲν ἐν
„βαρβάροις ἤκμασεν, ἐπανθήσασα δὲ τοῖς σοῖς ἔθνεσι κατὰ τὴν Αὐγούστου
„τοῦ σοῦ προγόνου μεγάλην ἀρχὴν, ἐγενήθη μάλιστα τῇ σῇ βασιλείᾳ αἴσιον
„ἀγαθόν. ἔκτοτε γὰρ εἰς μέγα καὶ λαμπρὸν τὸ Ῥωμαίων ηὐξήθη κράτος,
„οὗ σὺ διάδοχος εὐκταῖος γέγονάς τε καὶ ἔσῃ μετὰ τοῦ παιδὸς, φυλάσ-
„σων τῆς βασιλείας τὴν σύντροφον καὶ συναρξαμένην Αὐγούστῳ φιλο-
„σοφίαν, ἣν καὶ οἱ πρόγονοί σου πρὸς ταῖς ἄλλαις θρησκείαις ἐτίμησαν.
„καὶ τοῦτο μέγιστον τεκμήριον τοῦ πρὸς ἀγαθοῦ τὸν καθ' ἡμᾶς λόγον 8
„συνακμάσαι τῇ καλῶς ἀρξαμένῃ βασιλείᾳ, ἐκ τοῦ μηδὲν φαῦλον ἀπὸ
„τῆς Αὐγούστου ἀρχῆς ἀπαντῆσαι, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαντα λαμπρὰ καὶ
„ἔνδοξα κατὰ τὰς πάντων εὐχάς. μόνοι πάντων ἀναπεισθέντες ὑπό τινων 9
„βασκάνων ἀνθρώπων τὸν καθ' ἡμᾶς ἐν διαβολῇ καταστῆσαι λόγον ἠθέ-
„λησαν Νέρων καὶ Δομετιανός, ἀφ' ὧν καὶ τὸ τῆς συκοφαντίας ἀλόγῳ
„συνηθείᾳ περὶ τοὺς τοιούτους ῥυῆναι συμβέβηκε ψεῦδος. ἀλλὰ τὴν ἐκείνων 10
„ἄγνοιαν οἱ σοὶ εὐσεβεῖς πατέρες ἐπηνωρθώσαντο, πολλάκις πολλοῖς ἐπι-
„πλήξαντες ἐγγράφως, ὅσοι περὶ τούτων νεωτερίσαι ἐτόλμησαν. ἐν οἷς ὁ
„μὲν πάππος σου Ἀδριανὸς πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, καὶ Φουνδανῷ δὲ τῷ
„ἀνθυπάτῳ, ἡγουμένῳ δὲ τῆς Ἀσίας, γράφων φαίνεται, ὁ δὲ πατήρ σου,
„καὶ σοῦ τὰ σύμπαντα διοικοῦντος αὐτῷ, ταῖς πόλεσι περὶ τοῦ μηδὲν νεω-
„τερίζειν περὶ ἡμῶν ἔγραψεν, ἐν οἷς καὶ πρὸς Λαρισσαίους καὶ πρὸς
„Θεσσαλονικεῖς καὶ Ἀθηναίους καὶ πρὸς πάντας Ἕλληνας. σὲ δὲ καὶ 11
„μᾶλλον περὶ τούτων τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμην, καὶ πολύ γε
„φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφωτέραν, πεπείσμεθα πάντα πράσσειν ὅσα
„σου δεόμεθα.“ ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῷ δηλωθέντι τέθειται λόγῳ. ἐν δὲ 12
ταῖς γραφείσαις αὐτῷ ἐκλογαῖς ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ προοίμιον αὐτὸ ἀρχό-
μενος τῶν ὁμολογουμένων τῆς παλαιᾶς διαθήκης γραφῶν ποιεῖται κατά-
λογον, ὃν καὶ ἀναγκαῖον ἐνταῦθα καταλέξαι. γράφει δὲ οὕτως· „Μελίτων 13
„Ὀνησίμῳ τῷ ἀδελφῷ χαίρειν. ἐπειδὴ πολλάκις ἠξίωσας σπουδῇ τῇ πρὸς
„τὸν λόγον χρώμενος, γενέσθαι ἐκλογάς σοι ἔκ τε τοῦ νόμου καὶ τῶν προ-

---

17. ἐπηνωρθώσαντο] ἐπανωρθώσαντο *aS*, ἐπανορθώσαντο *e*, ἐπηνορθώσαντο *N*. | 18. νεωτερίσαι *aghikNE*, νεωτερῆσαι *cef*. | 20. δὲ post ἡγουμ. add. *cfhikxB*, om. *aegNSVII*. | 21. τὰ πάντα συνδιοικοῦντος conj. *V*a. | 22. Λαρισσαίους] Λαρισαίους *cfik*. | 27. αὐτὸ add. *cfx* prob. *B*, αὐτῷ *ik*, om. volgo. | 29. καταλέξαι. γράφει δὲ οὕτως *cfghikxBH*b, καταλέξαι ἡγούμεθα, ἔχοντα ἐπὶ λέξεις οὕτως *aeSVHS*a. | 31. ἐκλογάς σοι *cfx*, σοι ἐκλ. volgo.

„φητῶν περὶ τȣ̃ σωτῆρος καὶ πάσης τῆς πίστεως ἡμῶν, ἔτι δὲ καὶ μα„θεῖν τὴν τῶν παλαιῶν βιβλίων ἐβȣλήθης ἀκρίβειαν, πόσα τὸν ἀριθμὸν „καὶ ὁποῖα τὴν τάξιν εἶεν, ἐσπȣ́δασα τὸ τοιȣ̃το πρᾶξαι, ἐπιστάμενός σȣ „τὸ σπȣδαῖον περὶ τὴν πίστιν, καὶ φιλομαθὲς περὶ τὸν λόγον, ὅτι τε „μάλιστα πάντων πόθῳ τῷ πρὸς θεὸν ταῦτα προκρίνεις, περὶ τῆς αἰωνίȣ
14 „σωτηρίας ἀγωνιζόμενος. ἀνελθὼν ȣ̓̃ν εἰς τὴν ἀνατολὴν, καὶ ἕως τȣ̃ „τόπȣ γενόμενος ἔνθα ἐκηρύχθη καὶ ἐπράχθη, καὶ ἀκριβῶς μαθὼν τὰ „τῆς παλαιᾶς διαθήκης βιβλία, ὑποτάξας ἔπεμψά σοι· ὧν ἐστὶ τὰ ὀνό„ματα· Μωϋσέως πέντε, Γένεσις, Ἔξοδος, Ἀριθμοὶ, Λευιτικὸν, Δευτερο„νόμιον. Ἰησȣ̃ς Ναυῆ, Κριταὶ, Ῥȣ́θ· Βασιλειῶν τέσσαρα, Παραλειπο„μένων δύο. Ψαλμῶν Δαβὶδ, Σολομῶνος Παροιμίαι, ἣ καὶ Σοφία, „Ἐκκλησιαστὴς, Ἆισμα Ἀισμάτων, Ἰώβ. Προφητῶν, Ἡσαΐȣ, Ἱερεμίȣ· „τῶν δώδεκα ἐν μονοβίβλῳ· Δανιὴλ, Ἰεζεκιὴλ, Ἔσδρας. ἐξ ὧν καὶ τὰς „ἐκλογὰς ἐποιησάμην, εἰς ἓξ βιβλία διελών.“ καὶ τὰ μὲν τȣ̃ Μελίτωνος τοσαῦτα.

CAP. 27.

Περὶ Ἀπολιναρίου τοῦ τῆς Ἱεραπολιτῶν ἐκκλησίας ἐπισκόπου.

(Nic. H. E. IV, 11.)

Τȣ̃ δὲ Ἀπολιναρίȣ πολλῶν παρὰ πολλοῖς σωζομένων τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα ἐστὶ τάδε· λόγος ὁ πρὸς τὸν εἰρημένον βασιλέα, καὶ πρὸς Ἕλληνας συγγράμματα πέντε, καὶ περὶ ἀληθείας πρῶτον καὶ δεύτερον, καὶ πρὸς Ἰȣδαίȣς πρῶτον καὶ δεύτερον, καὶ ἃ μετὰ ταῦτα συνέγραψε κατὰ τῆς τῶν Φρυγῶν αἱρέσεως μετ' οὐ πολὺν καινοτομηθείσης χρόνον, τότε γε μὴν ὥσπερ ἐκφύειν ἀρχομένης, ἔτι τȣ̃ Μοντανȣ̃ ἅμα ταῖς αὐτȣ̃ ψευδοπροφήτισιν ἀρχὰς τῆς παρεκτροπῆς ποιȣμένȣ.

CAP. 28.

Περὶ Μουσανοῦ καὶ ὧν οὗτος συνεγράψατο.

(Nic. H. E. IV, 11.)

Καὶ Μουσανοῦ δὲ, ὃν ἐν τοῖς φθάσασι κατελέξαμεν, φέρεταί τις ἐπιστρεπτικώτατος λόγος πρός τινας αὐτῷ γραφεὶς ἀδελφȣ̀ς, ἀποκλίναν-

3. εἶεν] εἰδέναι *cfx.* | 7. καὶ post ἐπράχθη om. *cfx.* | 9. Μωϋσέως] Μωσέως *aeNS.* | Ἀριθμοί, Λευιτικόν *bcdfikxNS*ᵃ*R*ᵃ*B*, Λευιτικόν, Ἀριθμοί *aegh SVH.* in Rufini codice quodam vetustissimo legi „Numeri, Leviticus“ adfirmat Valesius: in ed. Frob. legitur „Leviticus, Numeri.“ | 11. ἣ καὶ *abcdefghu RNVS*ᵃ (ubi ἡ καὶ) *R*ᵃ*HB*, καὶ ἡ *ik*, ἣ (om. καὶ) *S.* | 20. εἰρημένον *cf*, προειρημένον volgo. | 22. καὶ πρὸς Ἰȣδαίȣς πρ. κ. δ. add. *aeghikNE*, om. *bcdfxR* probante *G*ᵃ. | 23. τῶν add. *cikN*, om. volgo.

τας ἐπὶ τὴν τῶν λεγομένων Ἐγκρατιτῶν αἵρεσιν, ἄρτι τότε φύειν ἀρχομένην, ξένην τε καὶ φθοριμαίαν ψευδοδοξίαν εἰσάγουσαν τῷ βίῳ, ἧς παρεκτροπῆς ἀρχηγὸν καταστῆναι Τατιανὸν λόγος ἔχει,

CAP. 29.

Περὶ τῆς κατὰ Τατιανὸν αἱρέσεως.

οὐ μικρῷ πρόσθεν τὰς περὶ τοῦ θαυμασίου Ἰουστίνου παρατεθείμεθα 1
λέξεις, μαθητὴν αὐτὸν ἱστοροῦντες τοῦ μάρτυρος. δηλοῖ δὲ Εἰρηναῖος ἐν
τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις, ὁμοῦ τά τε περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς κατ'
αὐτὸν αἱρέσεως οὕτω γράφων· „ἀπὸ Σατορνίνου καὶ Μαρκίωνος οἱ καλού- 2
„μενοι Ἐγκρατεῖς ἀγαμίαν ἐκήρυξαν, ἀθετοῦντες τὴν ἀρχαίαν πλάσιν τοῦ
„θεοῦ, καὶ ἠρέμα κατηγοροῦντες τοῦ ἄῤῥεν καὶ θῆλυ εἰς γένεσιν ἀνθρώπων
„πεποιηκότος· καὶ τῶν λεγομένων παρ' αὐτοῖς ἐμψύχων ἀποχὴν εἰσηγή-
„σαντο, ἀχαριστοῦντες τῷ πάντα πεποιηκότι θεῷ· ἀντιλέγουσί τε τῇ τοῦ
„πρωτοπλάστου σωτηρίᾳ. καὶ τοῦτο νῦν ἐξευρέθη παρ' αὐτοῖς, Τατιανοῦ 3
„τινος πρώτως ταύτην εἰσενέγκαντος τὴν βλασφημίαν, ὃς Ἰουστίνου ἀκροατὴς
„γεγονὼς, ἐφ' ὅσον μὲν συνῆν ἐκείνῳ, οὐδὲν ἐξέφηνε τοιοῦτον, μετὰ δὲ
„τὴν ἐκείνου μαρτυρίαν ἀποστὰς τῆς ἐκκλησίας, οἰήματι διδασκάλου ἐπαρ-
„θεὶς καὶ τυφωθεὶς ὡς διαφέρων τῶν λοιπῶν, ἴδιον χαρακτῆρα διδασκα-
„λείου συνεστήσατο, αἰῶνάς τινας ἀοράτους ὁμοίως τοῖς ἀπὸ Οὐαλεντίνου
„μυθολογήσας, τὸν γάμον τε φθορὰν καὶ πορνείαν παραπλησίως Μαρ-
„κίωνι καὶ Σατορνίνῳ ἀναγορεύσας, τῇ δὲ τοῦ Ἀδὰμ σωτηρίᾳ παρ' ἑαυτοῦ
„τὴν αἰτιολογίαν ποιησάμενος." ταῦτα μὲν ὁ Εἰρηναῖος τότε· σμικρῷ 4
δὲ ὕστερον Σευῆρός τις τοὔνομα κρατύνας τὴν προδεδηλωμένην αἵρεσιν,
αἴτιος τοῖς ἐξ αὐτῆς ὡρμημένοις τῆς ἀπ' αὐτοῦ παρηγμένης Σευηριανῶν
προσηγορίας γέγονε. χρῶνται μὲν οὖν οὗτοι νόμῳ καὶ προφήταις καὶ εὐαγ- 5
γελίοις, ἰδίως ἑρμηνεύοντες τῶν ἱερῶν τὰ νοήματα γραφῶν· βλασφη-
μοῦντες δὲ Παῦλον τὸν ἀπόστολον ἀθετοῦσιν αὐτοῦ τὰς ἐπιστολὰς, μηδὲ

---

2. τῷ] ἐν τῷ *ahSVH.* | 7. post δηλοῖ δὲ volgo add. τοῦτο, om. *cfx* (in quo δηλοῖ δὲ ὁ Εἰρ.). | 9. γράφων — Iren. adv. haer. I, 28, 1. p. 106 Mass. | Σατορνίνου *bcdfhvNVS^a HB*, „Saturnino" *Iren. R*, Σατορνίλου *aegik Epiph. Theodoret. S.* | 18. διδασκαλείου *aeikE*, διδασκαλίου *cfgxN.* | 20. τὸν add. *cfVS^a HB*, om. *aeghikx Chron. Pasch.* (p. 486 Dind.). | γάμον] γάμων *ik*, „nuptiarum" Iren. interpr. | 21. Σατορνίνῳ] Σατορνίλῳ *agikS.* | ἀναγορεύσας] ἀπαγορεύσας *bc* (in marg.) *g.* | 22. αἰτιολογίαν *abceghikxN* (cujus paraphrasis haec est: παρ' αὐτῷ δὲ αἰτίαν ξένην τῇ τοῦ Ἀδὰμ σωτηρίᾳ ἐπινοήσας) *SVHB*, ἀντιλογίαν *c* (in marg.) *Iren.* („contradictionem") *S^a*, „de salute vero Adam in dubium deducenda novis quaestionibus commentatur" *R.* pro τὴν αἰτιολ. ποιησ. *df* exhibent ἀπαγορεύσας. | 23. Σευῆρος *c.* | τοὔνομα *fik*, οὔνομα *cx*, ὄνομα *aeghE.* | 24. Σευηριανῶν *c.*

6 τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων καταδεχόμενοι. ὁ μέντοι γε πρότερος αὐτῶν
ἀρχηγὸς ὁ Τατιανὸς συνάφειάν τινα καὶ συναγωγὴν οὐκ οἶδ' ὅπως τῶν
εὐαγγελίων συνθεὶς τὸ διὰ τεσσάρων τοῦτο προσωνόμασεν, ὃ καὶ παρά
τισιν εἰσέτι νῦν φέρεται. τοῦ δὲ ἀποστόλου φασὶ τολμῆσαί τινας αὐτὸν
μεταφράσαι φωνὰς, ὡς ἐπιδιορθούμενον αὐτῶν τὴν τῆς φράσεως σύνταξιν.
7 καταλέλοιπε δὲ οὗτος πολύ τι πλῆθος συγγραμμάτων, ὧν μάλιστα παρὰ
πολλοῖς μνημονεύεται διαβόητος αὐτοῦ λόγος ὁ πρὸς Ἕλληνας, ἐν ᾧ τῶν
ἀνέκαθεν χρόνων μνημονεύσας, τῶν παρ' Ἕλλησιν εὐδοκίμων ἁπάντων
προγενέστερον Μωϋσέα τε καὶ τοὺς Ἑβραίων προφήτας ἀπέφηνεν, ὃς δὴ
καὶ δοκεῖ τῶν συγγραμμάτων ἁπάντων αὐτοῦ κάλλιστός τε καὶ ὠφελι-
μώτατος ὑπάρχειν. καὶ τὰ μὲν κατὰ τούσδε τοιαῦτα ἦν.

CAP. 30.

Περὶ Βαρδησάνου τοῦ Σύρου καὶ τῶν φερομένων αὐτοῦ λόγων.

(Nic. H. E. IV, 11.)

1 Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς βασιλείας πληθουσῶν τῶν αἱρέσεων ἐπὶ τῆς μέσης
τῶν ποταμῶν, Βαρδησάνης, ἱκανώτατός τις ἀνὴρ, ἔν τε τῇ Σύρων φωνῇ
διαλεκτικώτατος, πρὸς τοὺς κατὰ Μαρκίωνα καί τινας ἑτέρους διαφόρων
προϊσταμένους δογμάτων διαλόγους συστησάμενος, τῇ οἰκείᾳ παρέδωκε γλώττῃ
τε καὶ γραφῇ, μετὰ καὶ πλείστων ἑτέρων αὐτοῦ συγγραμμάτων· οὓς οἱ
γνώριμοι (πλεῖστοι δὲ ἦσαν αὐτῷ δυνατῶς τῷ λόγῳ παρισταμένῳ) ἐπὶ
2 τὴν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Σύρων μεταβεβλήκασι φωνῆς. ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ὁ
πρὸς Ἀντωνῖνον ἱκανώτατος αὐτοῦ περὶ εἱμαρμένης διάλογος, ὅσα τε ἄλλα
3 φασὶν αὐτὸν προφάσει τοῦ τότε διωγμοῦ συγγράψαι. ἦν δ' ἄρα οὗτος
πρότερον τῆς κατὰ Οὐαλεντῖνον σχολῆς, καταγνοὺς δὲ ταύτης, πλεῖστά τε
τῆς κατὰ τοῦτον μυθοποιΐας ἀπελέγξας, ἐδόκει μέν πως αὐτὸς ἑαυτῷ ἐπὶ
τὴν ὀρθοτέραν γνώμην μετατεθεῖσθαι, οὐ μήν γε παντελῶς ἀπερρύψατο
τὸν τῆς παλαιᾶς αἱρέσεως ῥύπον. ἐν τούτῳ γε μὴν καὶ ὁ τῆς Ῥωμαίων
ἐκκλησίας ἐπίσκοπος Σωτὴρ τελευτᾷ.

Τοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγου τετάρτου τέλος.

---

7. post ᾧ add. καὶ *aegh Chron. Pasch.* (p. 488) *E*, om. *cfikxN*. | 15. πληθουσῶν *bcdfx*, πληθυνουσῶν volgo. | 18. οἰκείᾳ *aeghikE*, ἰδίᾳ *bcdfxN* probante *G*a. | 22. αὐτοῦ post εἱμαρμένης ponit *h*. | 23. ἄρα add. *cfkVH*, om. *aeghiSS*a *B*. | 26. γε παντελῶς *cfVH*, καὶ παντελῶς γε *ehSS*a, καὶ παντελῶς *ag*, παντελῶς (om. καὶ et γε) *ikB*. | 28. τελευτᾷ] τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο *aeSZH*a.

Ε Υ Σ Ε Β Ι Ο Υ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος ε΄.

PROOEMIUM.

Ὁ μὲν οὖν τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος Σωτὴρ ἐπὶ ὄγδοον 1
ἔτος ἡγησάμενος τελευτᾷ τὸν βίον. τοῦτον δωδέκατος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων
Ἐλεύθερος διαδέχεται· ἔτος δ' ἦν ἑπτακαιδέκατον αὐτοκράτορος Ἀντω-
νίνου Οὐήρου, ἐν ᾧ κατά τινα μέρη τῆς γῆς σφοδρότερον ἀναῤῥιπισθέντος
τοῦ καθ' ἡμῶν διωγμοῦ ἐξ ἐπιθέσεως τῶν κατὰ πόλεις δήμων μυριάδας
μαρτύρων ἀνὰ τὴν οἰκουμένην διαπρέψαι, στοχασμῷ λαβεῖν ἔνεστιν ἀπὸ
τῶν καθ' ἓν ἔθνος συμβεβηκότων, ἃ καὶ γραφῇ τοῖς μετέπειτα παραδο-
θῆναι, ἀλήστου μνήμης ὡς ἀληθῶς ἐπάξια ὄντα, συμβέβηκε. τῆς μὲν οὖν 2
περὶ τούτων ἐντελεστάτης ὑφηγήσεως τὸ πᾶν σύγγραμμα τῇ τῶν μαρ-
τύρων ἡμῖν κατατέτακται συναγωγῇ, οὐχ ἱστορικὴν αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ
διδασκαλικὴν περιέχον διήγησιν. ὁπόσα γέ τοι τῆς παρούσης ἔχοιτο πραγ-
ματείας, ταῦτ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναλεξάμενος παραθήσομαι. ἄλλοι μὲν 3
οὖν ἱστορικὰς ποιούμενοι διηγήσεις πάντως ἂν παρέδωκαν τῇ γραφῇ πολέ-
μων νίκας, καὶ τρόπαια κατ' ἐχθρῶν, στρατηγῶν τε ἀριστείας, καὶ ὁπλι-
τῶν ἀνδραγαθίας, αἵματι καὶ μυρίοις φόνοις παίδων καὶ πατρίδος καὶ
τῆς ἄλλης ἕνεκεν περιουσίας μιανθέντων. ὁ δέ γε περὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς πολι- 4
τεύματος διηγηματικὸς ἡμῖν λόγος τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς τῆς κατὰ ψυχὴν εἰρήνης
εἰρηνικωτάτους πολέμους, καὶ τοὺς ἐν τούτοις ὑπὲρ ἀληθείας μᾶλλον ἢ πα-

---

10. post *κατὰ* add. *τὰς aehSVHSa*, om. *cfgikB.* | 11. *ἀνὰ τὴν οἰκ.* add. *cfhNE*, om. *aegik.* | 13. *ὡς ἀληθῶς* add. *acfikE*, om. *eghN.* | 14. *μαρτύρων CSB*, *μαρτυρίων* de Valesii conjectura *Sa H* probantibus Cavio (hist. litt. I. p. 182) et Kimmelio (de Ruf. p. 295), dubitante Danzio (de Euseb. Caesar. p. 57. not. 19). cf. ind. s. v. Euseb. | 16. *πραγματίας c.* | 20. *παίδων καὶ*] *παίδων δὲ H* errore typogr. | 21. *περὶ* add. *bcdfghsxVSaB*, om. *ab* (in marg.) *eikSH.* | *καθ' ἡμᾶς bcdfgsNSaB*, *κατὰ θεὸν ab* (in marg.) *ehikRSVH.*

τρίδος, καὶ μᾶλλον ὑπὲρ εὐσεβείας ἢ τῶν φιλτάτων ἀνδρισαμένους αἰωνίαις ἀναγράψεται στήλαις, τῶν εὐσεβείας ἀθλητῶν τὰς ἐνστάσεις, καὶ τὰς πολυτλήτους ἀνδρείας, τρόπαιά τε τὰ κατὰ δαιμόνων, καὶ νίκας τὰς κατὰ τῶν ἀοράτων ἀντιπάλων, καὶ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τούτοις στεφάνους εἰς αἰώνιον μνήμην ἀνακηρύττων.

CAP. 1.

Ὅσοι καὶ ὅπως κατὰ Οὐῆρον ἐπὶ τῆς Γαλλίας τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας διεξῆλθον ἀγῶνα.

(Nic. H. E. IV, 16. 17.)

1 Γαλλία μὲν οὖν ἡ χώρα ἦν, καθ' ἣν τὸ τῶν δηλουμένων συνεκρο-
τεῖτο στάδιον, ἧς μητροπόλεις ἐπίσημοι καὶ παρὰ τὰς ἄλλας τῶν αὐτόθι
διαφέρουσαι βεβόηνται Λούγδουνος καὶ Βίεννα, δι' ὧν ἀμφοτέρων τὴν ἅπασαν
2 χώραν πολλῷ τῷ ῥεύματι περιῤῥέων ὁ Ῥοδανὸς ποταμὸς διέξεισι. τὴν
οὖν περὶ τῶν μαρτύρων γραφὴν αἱ τῇδε διαφανέσταται ἐκκλησίαι ταῖς
κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν διαπέμπονται, τὰ παρ' αὐταῖς πραχθέντα
3 τοῦτον ἀνιστοροῦσαι τὸν τρόπον. παραθήσομαι δὲ τὰς αὐτῶν φωνάς· „οἱ
„ἐν Βιέννῃ καὶ Λουγδούνῳ τῆς Γαλλίας παροικοῦντες δοῦλοι Χριστοῦ τοῖς
„κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Φρυγίαν τὴν αὐτὴν τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῖν πίστιν
„καὶ ἐλπίδα ἔχουσιν ἀδελφοῖς· εἰρήνη καὶ χάρις καὶ δόξα ἀπὸ θεοῦ πατρὸς
4 „καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.“ εἶτα τούτοις ἑξῆς ἕτερα προοιμια-
σάμενοι τὴν τοῦ λόγου καταρχὴν ποιοῦνται ἐν τούτοις· „τὸ μὲν οὖν μέγεθος
„τῆς ἐνθάδε θλίψεως καὶ τὴν τοσαύτην τῶν ἐθνῶν εἰς τοὺς ἁγίους ὀργὴν,
„καὶ ὅσα ὑπέμειναν οἱ μακάριοι μάρτυρες, ἐπ' ἀκριβὲς οὔθ' ἡμεῖς εἰπεῖν
5 „ἱκανοὶ, οὔτε μὴν γραφῇ περιληφθῆναι δυνατόν. παντὶ γὰρ σθένει ἐνέ-
„σκηψεν ὁ ἀντικείμενος, προοιμιαζόμενος ἤδη τὴν ἀδεῶς μέλλουσαν ἔσεσθαι
„παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ πάντων διῆλθεν, ἐθίζων τοὺς ἑαυτοῦ καὶ προ-
„γυμνάζων κατὰ τῶν δούλων τοῦ θεοῦ, ὥστε μὴ μόνον οἰκιῶν καὶ βαλα-
„νείων καὶ ἀγορᾶς εἴργεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ καθόλου φαίνεσθαι ἡμῶν τινὰ
6 „αὐτοῖς ἀπειρῆσθαι ἐν ὁποίῳ δήποτε τόπῳ. ἀντεστρατήγει δὲ ἡ χάρις
„τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς μὲν ἀσθενεῖς ἐῤῥύετο, ἀντιπαρέτασσε δὲ στύλους ἑδραίους,
„δυναμένους διὰ τῆς ὑπομονῆς πᾶσαν τὴν ὁρμὴν τοῦ πονηροῦ εἰς ἑαυτοὺς
„ἑλκύσαι, οἳ καὶ ὁμόσε ἐχώρουν αὐτῷ, πᾶν εἶδος ὀνειδισμοῦ καὶ κολάσεως
„ἀνεχόμενοι, οἳ καὶ τὰ πολλὰ ὀλίγα ἡγούμενοι ἔσπευδον πρὸς Χριστὸν,

---

3. ἀνδρείας] ἀνδρίας *ahSVH*S^a. | 12. Βίεννα] Ἰούεννα *h*. | ἅπασαν *cfik*, πᾶσαν *aeghNE*. | 27. μόνων c. | 32. αὐτῷ add. *cfikV*S^a*HB*, om. *aeghNS*.

„ὄντως ἐπιδεικνύμενοι, ὅτι ȣ̓κ ἄξια τὰ παθήματα τȣ̃ νῦν καιρȣ̃ πρὸς
„τὴν μέλλȣσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. καὶ πρῶτον μὲν τὰ ἀπὸ 7
„τȣ̃ ὄχλȣ πανδημεὶ σωρηδὸν ἐπιφερόμενα γενναίως ὑπέμενον, ἐπιβοήσεις
„καὶ πληγὰς καὶ συρμȣ̀ς καὶ διαρπαγὰς καὶ λίθων βολὰς καὶ συγκλεί-
„σεις καὶ πάνθ' ὅσα ἠγριωμένῳ πλήθει ὡς πρὸς ἐχθρȣ̀ς καὶ πολεμίȣς
„φιλεῖ γίνεσθαι. καὶ δὴ ἀναχθέντες εἰς τὴν ἀγορὰν ὑπό τε τȣ̃ χιλιάρχȣ 8
„καὶ τῶν προεστηκότων τῆς πόλεως ἐξȣσιῶν, ἐπὶ παντὸς τȣ̃ πλήθȣς ἀνα-
„κριθέντες καὶ ὁμολογήσαντες, συνεκλείσθησαν εἰς τὴν εἱρκτὴν ἕως τȣ̃
„ἡγεμόνος τῆς παρȣσίας. μετέπειτα δὲ ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα ἀχθέντων αὐτῶν, 9
„κἀκείνȣ πάσῃ τῇ πρὸς ἡμᾶς ὠμότητι χρωμένȣ, Οὐέττιος Ἐπάγαθος,
„εἷς ἐκ τῶν ἀδελφῶν, πλήρωμα ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς
„τὸν πλησίον κεχωρηκώς, οὗ καὶ ἐπὶ τοσȣ̃τον ἠκρίβωτο ἡ πολιτεία, ὡς
„καίπερ ὄντα νέον συνεξισȣ̃σθαι τῇ τȣ̃ πρεσβυτέρȣ Ζαχαρίȣ μαρτυρίᾳ·
„πεπόρευτο γοῦν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου
„ἄμεμπτος, πάσῃ τῇ πρὸς τὸν πλησίον λειτουργίᾳ ἄοκνος, ζῆλον θεοῦ
„πολὺν ἔχων, καὶ ζέων τῷ πνεύματι — τοιȣ̃τος δή τις ὢν τὴν ȣ̔́τως
„καθ' ἡμῶν ἀλόγως γινομένην κρίσιν ȣ̓κ ἐβάστασεν, ἀλλ' ὑπερηγανάκτησε,
„καὶ ἠξίȣ καὶ αὐτὸς ἀκȣσθῆναι ἀπολογέμενος ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, ὅτι
„μηδὲν ἄθεον μηδὲ ἀσεβές ἐστιν ἐν ἡμῖν. τῶν δὲ περὶ τὸ βῆμα κατα- 10
„βοησάντων αὐτȣ̃, (καὶ γὰρ ἦν ἐπίσημος), καὶ τȣ̃ ἡγεμόνος μὴ ἀνασχο-
„μένȣ τῆς ȣ̔́τως ὑπ' αὐτȣ̃ δικαίας προταθείσης ἀξιώσεως, ἀλλὰ μόνον
„τȣ̃το πυθομένȣ, εἰ καὶ αὐτὸς εἴη Χριστιανὸς, τȣ̃ δὲ λαμπροτάτῃ φωνῇ
„ὁμολογήσαντος, ἀνελήφθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν κλῆρον τῶν μαρτύρων,
„παράκλητος Χριστιανῶν χρηματίσας, ἔχων δὲ τὸν παράκλητον ἐν ἑαυτῷ,
„τὸ πνεῦμα πλεῖον τȣ̃ Ζαχαρίȣ, ὃ διὰ τȣ̃ πληρώματος τῆς ἀγάπης ἐνε-
„δείξατο, εὐδοκήσας ὑπὲρ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀπολογίας καὶ τὴν ἑαυτȣ̃
„θεῖναι ψυχήν. ἦν γὰρ καὶ ἔστι γνήσιος Χριστȣ̃ μαθητὴς, ἀκολȣθῶν
„τῷ ἀρνίῳ ὅπȣ ἂν ὑπάγῃ. ἐντεῦθεν δὴ διεκρίνοντο οἱ λοιποὶ, καὶ φανεροὶ 11
„καὶ ἕτοιμοι ἐγίνοντο πρωτομάρτυρες, οἳ καὶ μετὰ πάσης προθυμίας
„ἀνεπλήρȣν τὴν ὁμολογίαν τῆς μαρτυρίας, ἐφαίνοντο δὲ καὶ οἱ ἀνέτοιμοι
„καὶ ἀγύμναστοι καὶ ἔτι ἀσθενεῖς, ἀγῶνος μεγάλȣ τόνον ἐνεγκεῖν μὴ δυνά-
„μενοι, ὧν καὶ ἐξέτρωσαν ὡς δέκα τὸν ἀριθμὸν, οἳ καὶ μεγάλην λύπην

---

1. ὄντως] ȣ̔́τως *b*, om. *aegS*. | ȣ̓κ ἄξια — Rom. 8, 18. | 8. τȣ̃ ἡγ. τῆς *cfx*, τῆς τȣ̃ ἡγ. volgo. | 11. καὶ πρὸς τὸν *chik*, καὶ τὸν (om. πρὸς) volgo. | 15. post ἄμεμπτος add. volgo καὶ, om. *c*. | 21. ȣ̔́τως om. *h*. | 24. παράκλητος] καὶ αὐτὸς παράκλ. *cfmx*. | 25. τὸ πνεῦμα om. *ik* probante *B*, πνεῦμα om. *h*. | 27. ἀκολȣθῶν — Apoc. 14, 4. | 32. ἐξέτρωσαν *agikstV*ᵃ*S*ᵃ*HR*ᵃ*B*, ἐξέστρωσαν *e*, ἐξέπεσον *bcdfxSV*, ταχέως ἐξέπεσον *h*.

„καὶ πένθος ἀμέτρητον ἐνεποίησαν ἡμῖν, καὶ τὴν προθυμίαν τῶν λοιπῶν
„τῶν μὴ συνειλημμένων ἐνέκοψαν, οἳ καίπερ πάντα τὰ δεινὰ πάσχοντες
12 „ὅμως συμπαρῆσαν τοῖς μάρτυσι καὶ οὐκ ἀπελείποντο αὐτῶν. τότε δὴ
„οἱ πάντες μεγάλως ἐπτοήθημεν, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ὁμολογίας, οὐ τὰς
„ἐπιφερομένας κολάσεις φοβούμενοι, ἀλλὰ τὸ τέλος ἀφορῶντες, καὶ τὸ
13 „ἀποπεσεῖν τινὰ δεδιότες. συνελαμβάνοντο μέντοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν
„οἱ ἄξιοι, τὸν ἐκείνων ἀναπληροῦντες ἀριθμὸν, ὥστε συλλεγῆναι ἐκ τῶν
„δύο ἐκκλησιῶν πάντας τοὺς σπουδαίους, καὶ δι' ὧν μάλιστα συνεστήκει
14 „τὰ ἐνθάδε. συνελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐθνικοί τινες οἰκέται τῶν ἡμετέρων,
„ἐπεὶ δημοσίᾳ ἐκέλευσεν ὁ ἡγεμὼν ἀναζητεῖσθαι πάντας ἡμᾶς· οἳ καὶ
„κατ' ἐνέδραν τοῦ σατανᾶ, φοβηθέντες τὰς βασάνους ἃς τοὺς ἁγίους ἔβλε-
„πον πάσχοντας, τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦτο παρορμώντων αὐτοὺς κατε-
„ψεύσαντο ἡμῶν Θυέστεια δεῖπνα καὶ Οἰδιποδείους μίξεις, καὶ ὅσα μήτε
„λαλεῖν μήτε νοεῖν θέμις ἡμῖν, ἀλλὰ μηδὲ πιστεύειν, εἴ τι τοιοῦτο πώποτε
15 „παρὰ ἀνθρώποις ἐγένετο. τούτων δὲ φημισθέντων πάντες ἀπεθηριώ-
„θησαν εἰς ἡμᾶς, ὥστε καὶ εἴ τινες τὸ πρότερον δι' οἰκειότητα ἐμε-
„τρίαζον, τότε μεγάλως ἐχαλέπαινον καὶ διεπρίοντο καθ' ἡμῶν. ἐπληροῦτο
„δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰρημένον, ὅτι ἐλεύσεται καιρὸς, ἐν ᾧ πᾶς
16 „ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξει λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. ἐνταῦθα λοι-
„πὸν ὑπεράνω πάσης ἐξηγήσεως ὑπέμενον κολάσεις οἱ ἅγιοι μάρτυρες,
„φιλοτιμουμένου τοῦ σατανᾶ καὶ δι' ἐκείνων ῥηθῆναί τι τῶν βλασφήμων.
17 „ὑπερβεβλημένως δὲ ἐνέσκηψεν ἡ ὀργὴ πᾶσα καὶ ὄχλου καὶ ἡγεμόνος καὶ
„στρατιωτῶν εἰς Σάγκτον τὸν διάκονον ἀπὸ Βιέννης, καὶ εἰς Ματοῦρον,
„νεοφώτιστον μὲν, ἀλλὰ γενναῖον ἀγωνιστὴν, καὶ εἰς Ἄτταλον Περγα-
„μηνὸν τῷ γένει, στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῶν ἐνταῦθα ἀεὶ γεγονότα, καὶ
„εἰς Βλανδῖναν, δι' ἧς ἐπέδειξεν ὁ Χριστὸς, ὅτι τὰ παρὰ ἀνθρώποις
„εὐτελῆ καὶ ἀειδῆ καὶ εὐκαταφρόνητα φαινόμενα μεγάλης καταξιοῦται
„παρὰ θεῷ δόξης, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, τὴν ἐν δυνάμει δεικνυ-
18 „μένην, καὶ μὴ ἐν εἴδει καυχωμένην. ἡμῶν γὰρ πάντων δεδιότων, καὶ
„τῆς σαρκίνης δεσποίνης αὐτῆς, ἥτις ἦν καὶ αὐτὴ τῶν μαρτύρων μία
„ἀγωνίστρια, ἀγωνιώσης, μὴ οὐδὲ τὴν ὁμολογίαν δυνήσεται παῤῥησιάσασθαι
„διὰ τὸ ἀσθενὲς τοῦ σώματος, ἡ Βλανδῖνα τοσαύτης ἐπληρώθη δυνά-

---

3. δὴ *aehikSVHB*, δὲ *cfg*. | 8. συνεστήκει *cfik*, συνειστήκει *aeghE*. | 15. παρ' ἀνθρ. ἐγένετο] παρεγένετο *h*. | 17. καθ' ἡμῶν *bcdfikE*, ἐφ' ἡμῖν *aeghi* (in marg.) *t*. | 18. εἰρημένον — Joh. 16, 2. | 19. ὑμᾶς om. *h*. | 25. τὸν add. *cfik*, om. *aeghNE*. | 27. καὶ εὐτελῆ *h*. | ἀειδῆ] ἀήδη (ἀηδῆ) *cfN*. | 30. μία om. *h*.

„μεως, ὥστε ἐκλυθῆναι καὶ παρεθῆναι τοὺς κατὰ διαδοχὰς παντὶ τρόπῳ
„βασανίζοντας αὐτὴν ἀπὸ ἑωθινῆς ἕως ἑσπέρας, καὶ αὐτοὺς ὁμολογοῦντας
„ὅτι νενίκηνται, μηδὲν ἔχοντες μηκέτι ὃ ποιήσουσιν αὐτῇ, καὶ θαυμάζειν
„ἐπὶ τῷ παραμένειν ἔμπνουν αὐτὴν, παντὸς τοῦ σώματος διεῤῥωγότος καὶ
„ἠνεῳγμένου, καὶ μαρτυρεῖν, ὅτι ἓν εἶδος στρεβλώσεως ἱκανὸν ἦν πρὸς τὸ
„ἐξαγαγεῖν τὴν ψυχὴν, οὐχ ὅτι γε τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα. ἀλλ' ἡ μακαρία 19
„ὡς γενναῖος ἀθλητὴς ἀνενέαζεν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἦν αὐτῆς ἀνά-
„ληψις καὶ ἀνάπαυσις καὶ ἀναλγησία τῶν συμβαινόντων τὸ λέγειν, ὅτι
„Χριστιανή εἰμι καὶ παρ' ἡμῖν οὐδὲν φαῦλον γίνεται. ὁ δὲ Σάγκτος καὶ 20
„αὐτὸς ὑπερβεβλημένως καὶ ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον πάσας τὰς ἐξ ἀν-
„θρώπων αἰκίας γενναίως ὑπομένων, τῶν ἀνόμων ἐλπιζόντων διὰ τὴν
„ἐπιμονὴν καὶ τὸ μέγεθος τῶν βασάνων ἀκούσεσθαί τι παρ' αὐτοῦ τῶν
„μὴ δεόντων, τοσαύτῃ ὑποστάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μηδὲ τὸ
„ἴδιον κατειπεῖν ὄνομα, μήτε ἔθνους, μήτε πόλεως ὅθεν ἦν, μήτε εἰ δοῦλος
„ἢ ἐλεύθερος εἴη, ἀλλὰ πρὸς πάντα τὰ ἐπερωτώμενα ἀπεκρίνατο τῇ
„Ῥωμαϊκῇ φωνῇ· Χριστιανός εἰμι. τοῦτο καὶ ἀντὶ ὀνόματος καὶ ἀντὶ
„πόλεως καὶ ἀντὶ γένους καὶ ἀντὶ παντὸς ἐπαλλήλως ὡμολόγει, ἄλλην
„δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ τὰ ἔθνη. ὅθεν δὴ καὶ φιλονεικία μεγάλη 21
„τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ τῶν βασανιστῶν ἐγένετο πρὸς αὐτὸν, ὥστε ὁπότε
„μηκέτι μηδὲν εἶχον ὃ ποιήσουσιν αὐτῷ, τὸ τελευταῖον χαλκᾶς λεπίδας
„διαπύρους προσεκόλλων τοῖς τρυφερωτάτοις μέλεσι τοῦ σώματος αὐτοῦ.
„καὶ ταῦτα μὲν ἐκαίετο, αὐτὸς δὲ παρέμενεν ἀνεπίκαμπτος καὶ ἀνένδοτος, 22
„στεῤῥὸς πρὸς τὴν ὁμολογίαν, ὑπὸ τῆς οὐρανίου πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς
„ζωῆς τοῦ ἐξιόντος ἐκ τῆς νηδύος τοῦ Χριστοῦ δροσιζόμενος καὶ ἐνδυνα-
„μούμενος. τὸ δὲ σωμάτιον μάρτυς ἦν τῶν συμβεβηκότων, ὅλον τραῦμα 23
„καὶ μώλωψ καὶ συνεσπασμένον καὶ ἀποβεβληκὸς τὴν ἀνθρώπειον ἔξωθεν
„μορφὴν, ἐν ᾧ πάσχων Χριστὸς μεγάλας ἐπετέλει δόξας, καταργῶν τὸν
„ἀντικείμενον, καὶ εἰς τὴν τῶν λοιπῶν ὑποτύπωσιν ὑποδεικνύων, ὅτι
„μηδὲν φοβερὸν ὅπου πατρὸς ἀγάπη, μηδὲ ἀλγεινὸν ὅπου Χριστοῦ δόξα.
„τῶν γὰρ ἀνόμων μεθ' ἡμέρας πάλιν στρεβλούντων τὸν μάρτυρα, καὶ 24
„νομιζόντων, ὅτι οἰδούντων καὶ φλεγμαινόντων τῶν σωμάτων εἰ τὰ αὐτὰ
„προσενέγκοιεν κολαστήρια, περιέσοιντο αὐτοῦ, ὁπότε οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῶν

---

4. διεῤῥωγότος *bcdfiv* V^a S^a *H*, περιεῤῥωγότος *aeghkNS*. | 7. ἀνάληψις] ἀνάνευσις *h*. | 12. ἐπιμονὴν] ὑπομονὴν *aeS*. | 13. μηδὲ] μήτε *gikS* S^a. | 20. ποιήσουσιν *acfhE*, ποιήσωσιν *egi* (a pr. m.) *k*. | 31. σωμάτων] τραυμάτων ex Rufini versione conj. V^a, quam conjecturam recepit *Z*, improbant *K* (de Ruf. p. 313) H^b.

„χειρῶν ἁφὴν ἠνείχετο, ἢ ὅτι ἐναποθανὼν ταῖς βασάνοις φόβον ἐμποιή-
„σειε τοῖς λοιποῖς, οὐ μόνον οὐδὲν περὶ αὐτὸν τοιοῦτο συνέβη, ἀλλὰ καὶ
„παρὰ πᾶσαν δόξαν ἀνθρώπων ἀνέκυψε καὶ ἀνωρθώθη τὸ σωμάτιον ἐν
„ταῖς μετέπειτα βασάνοις, καὶ τὴν ἰδέαν ἀπέλαβε τὴν προτέραν καὶ
„τὴν χρῆσιν τῶν μελῶν, ὥστε μὴ κόλασιν, ἀλλ' ἴασιν διὰ τῆς χάριτος
25 „τοῦ Χριστοῦ τὴν δευτέραν στρέβλωσιν αὐτῷ γενέσθαι. καὶ Βιβλιάδα δέ
„τινα, μίαν τῶν ἠρνημένων, ἤδη δοκῶν ὁ διάβολος καταπεπωκέναι, θε-
„λήσας δὲ καὶ διὰ βλασφημίας κατακρῖναι, ἦγεν ἐπὶ κόλασιν, ἀναγκάζων
26 „εἰπεῖν τὰ ἄθεα περὶ ἡμῶν, ὡς εὔθραυστον ἤδη καὶ ἄνανδρον. ἡ δὲ
„ἐν τῇ στρεβλώσει ἀνένηψε, καὶ ὡσὰν εἰπεῖν ἐκ βαθέος ὕπνου ἀνεγρη-
„γόρησεν, ὑπομνησθεῖσα διὰ τῆς προσκαίρου τιμωρίας τὴν αἰώνιον ἐν
„γεέννῃ κόλασιν, καὶ ἐξ ἐναντίας ἀντεῖπε τοῖς βλασφήμοις φήσασα· πῶς
„ἂν παιδία φάγοιεν οἱ τοιοῦτοι, οἷς μηδὲ ἀλόγων ζώων αἷμα φαγεῖν ἐξόν;
„καὶ ἀπὸ τοῦδε Χριστιανὴν ἑαυτὴν ὡμολόγει, καὶ ἐν τῷ κλήρῳ τῶν μαρ-
27 „τύρων προσετέθη. καταργηθέντων δὲ τῶν τυραννικῶν κολαστηρίων ὑπὸ
„τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς τῶν μακαρίων ὑπομονῆς, ἑτέρας μηχανὰς ὁ διά-
„βολος ἐπενόει, τὰς κατὰ τὴν εἱρκτὴν ἐν τῷ σκότει καὶ τῷ χαλεπωτάτῳ
„χωρίῳ συγκλείσεις, καὶ τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάσεις τῶν ποδῶν, ἐπὶ
„πέμπτον διατεινομένων τρύπημα, καὶ τὰς λοιπὰς αἰκίας, ὅσας εἰώθασιν
„ὀργιζόμενοι ὑπουργοὶ, καὶ ταῦτα διαβόλου πλήρεις, διατιθέναι τοὺς ἐγ-
„κλειομένους, ὥστε ἀποπνιγῆναι τοὺς πλείστους ἐν τῇ εἱρκτῇ, ὅσους γε ὁ
28 „Κύριος οὕτως ἐξελθεῖν ἠθέλησεν, ἐπιδεικνύων τὴν αὐτοῦ δόξαν. οἱ μὲν
„γὰρ βασανισθέντες πικρῶς, ὥστε δοκεῖν μηδὲ τῆς θεραπείας πάσης
„τυχόντας ἔτι ζῆσαι δύνασθαι, παρέμενον ἐν τῇ εἱρκτῇ, ἔρημοι μὲν τῆς
„παρὰ ἀνθρώπων ἐπιμελείας, ἀναῤῥωννύμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου καὶ ἐνδυνα-
„μούμενοι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, καὶ τοὺς λοιποὺς παρορμῶντες καὶ παρα-
„μυθούμενοι. οἱ δὲ νεαροὶ καὶ ἄρτι συνειλημμένοι, ὧν μὴ προκατῄκιστο
„τὰ σώματα, τὸ βάρος οὐκ ἔφερον τῆς συγκλείσεως, ἀλλ' ἔνδον ἐναπέ-
29 „θνησκον. ὁ δὲ μακάριος Ποθεινὸς, ὁ τὴν διακονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐν
„Λουγδούνῳ πεπιστευμένος, ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη τῆς ἡλικίας γεγονὼς,
„καὶ πάνυ ἀσθενὴς τῷ σώματι, μόλις μὲν ἐμπνέων διὰ τὴν προκειμένην
„σωματικὴν ἀσθένειαν, ὑπὸ δὲ προθυμίας πνεύματος ἀναῤῥωννύμενος διὰ

---

3. post *σωμάτιον* add. *αὐτοῦ h.* | 6. *Βιβλιάδα bcdefhkptNVS*a *HB*, *Βιβλίδα agiS.* | 7. *τινα μίαν akSVS*a *HH*b, *τινα* om. *eghi* (a pr. m.), *μίαν* om. *cfB.* | *ὁ* add. *fghikB*, om. *aceSVHS*a. | 12. *βλασφήμοις bcdfghk* (in marg.) *svx*V a S a *HB*, *βασανισταῖς aeikS.* | 14. *ἐν* add. *cfik*, om. *aeghE.* | 23. *θεραπ. πάσ. cfik*, *πάσ. θεραπ. aeghE.* | 25. post *ὑπὸ* add. *τοῦ ehVH.*

„τὴν ἐγκειμένην τῆς μαρτυρίας ἐπιθυμίαν, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἐσύρετο,
„τοῦ μὲν σώματος καὶ ὑπὸ τοῦ γήρως καὶ ὑπὸ τῆς νόσου λελυμένου, τηρου-
„μένης δὲ τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῷ, ἵνα δι' αὐτῆς Χριστὸς θριαμβεύσῃ. ὃς 30
„ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα κομισθεὶς, παραπεμπόντων αὐτὸν
„τῶν πολιτικῶν ἐξουσιῶν καὶ παντὸς τοῦ πλήθους, ἐπιβοήσεις παντοίας ποιου-
„μένων, ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Κυρίου, ἀπεδίδου τὴν καλὴν μαρτυρίαν. ἀνε- 31
„ταζόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, τίς εἴη Χριστιανῶν ὁ θεὸς, ἔφη· ἐὰν
„ᾖς ἄξιος, γνώσῃ. ἐντεῦθεν δὴ ἀφειδῶς ἐσύρετο, καὶ ποικίλας ἔπασχε
„πληγὰς, τῶν μὲν σύνεγγυς χερσὶ καὶ ποσὶν ἐνυβριζόντων παντοίως, μηδὲ
„τὴν ἡλικίαν αἰδουμένων αὐτοῦ, τῶν δὲ μακρὰν, ὃ μετὰ χεῖρας ἕκαστος
„εἶχεν, εἰς αὐτὸν ἀκοντιζόντων, πάντων δὲ ἡγουμένων μεγάλως πλημμε-
„λεῖν καὶ ἀσεβεῖν, εἴ τις ἀπολειφθείη τῆς εἰς αὐτὸν ἀσελγείας· καὶ γὰρ
„τοὺς θεοὺς ἑαυτῶν ᾤοντο οὕτως ἐκδικήσειν. καὶ μόγις ἐμπνέων ἐῤῥίφη εἰς
„τὴν εἱρκτὴν, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπέψυξεν. ἐνταῦθα δὴ μεγάλη τις 32
„οἰκονομία τοῦ θεοῦ ἐγίνετο, καὶ ἔλεος ἀμέτρητον ἀνεφαίνετο Ἰησοῦ, σπα-
„νίως μὲν ἐν τῇ ἀδελφότητι γεγονὸς, μὴ ἀπολειπόμενον δὲ τῆς τέχνης
„τοῦ Χριστοῦ. οἱ γὰρ κατὰ τὴν πρώτην σύλληψιν ἔξαρνοι γενόμενοι συνε- 33
„κλείοντο καὶ αὐτοὶ καὶ μετεῖχον τῶν δεινῶν· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ
„τούτῳ ὄφελός τι αὐτοῖς ἡ ἐξάρνησις ἐγίνετο· ἀλλ' οἱ μὲν ὁμολογοῦντες
„ὃ καὶ ἦσαν, συνεκλείοντο ὡς Χριστιανοὶ, μηδεμιᾶς ἄλλης αὐτοῖς αἰτίας
„ἐπιφερομένης, οὗτοι δὲ λοιπὸν ὡς ἀνδροφόνοι καὶ μιαροὶ κατείχοντο,
„διπλότερον παρὰ τοὺς λοιποὺς κολαζόμενοι. ἐκείνους μὲν γὰρ ἐπεκούφιζεν 34
„ἡ χαρὰ τῆς μαρτυρίας, καὶ ἡ ἐλπὶς τῶν ἐπηγγελμένων, καὶ ἡ πρὸς τὸν
„Χριστὸν ἀγάπη, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ πατρικὸν, τούτους δὲ τὸ συνειδὸς με-
„γάλως ἐτιμωρεῖτο, ὥστε καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἅπασι κατὰ τὰς παρό-
„δους διαδήλους τὰς ὄψεις αὐτῶν εἶναι. οἱ μὲν γὰρ ἱλαροὶ προῄεσαν, 35
„δόξης καὶ χάριτος πολλῆς ταῖς ὄψεσιν αὐτῶν συγκεκραμένης, ὥστε καὶ
„τὰ δεσμὰ κόσμον εὐπρεπῆ περικεῖσθαι αὐτοῖς, ὡς νύμφῃ κεκοσμημένῃ
„ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς πεποικιλμένοις, τὴν εὐωδίαν ὀδωδότες ἅμα τὴν
„Χριστοῦ, ὥστε ἐνίους δόξαι καὶ μύρῳ κοσμικῷ κεχρίσθαι αὐτούς· οἱ δὲ
„κατηφεῖς καὶ ταπεινοὶ καὶ δυσειδεῖς καὶ πάσης ἀσχημοσύνης ἀνάπλεοι,
„προσέτι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν ὀνειδιζόμενοι ὡς ἀγεννεῖς καὶ ἄνανδροι,

---

6. *Κυρίου cfik*, *Χριστοῦ aeghE.* | 8. *δὴ*] *δὲ cf.* | 12. *αὐτῶν aeSS^{a}R^{a}Z.* | 13. *εἰς τὴν εἱρκτὴν bcdfghikvVB*, *ἐν τῇ εἱρκτῇ eSS^{a}HR^{a}.* | 15. *τοῦ* add. *cfg VHB*, om. *aehikSS^{a}.* | 20. *αὐτοῖς αἰτίας cfik*, *αἰτίας αὐτοῖς* volgo. | 26. *προσῄεσαν aeS.* | 29. *πεποικιλμένοις bcdfghikVB*, *περιπεποικιλμένοις aeSS^{a}H.* | 32. *καὶ* add. *cefgikR^{a}B*, om. *ahxSVHS^{a}.*

„ἀνδροφόνων μὲν ἐγκλήματα ἔχοντες, ἀπολωλεκότες δὲ τὴν πάντιμον καὶ
„ἔνδοξον καὶ ζωοποιὸν προσηγορίαν. ταῦτα δὲ οἱ λοιποὶ θεωροῦντες
„ἐστηρίχθησαν, καὶ οἱ συλλαμβανόμενοι ἀδιστάκτως ὡμολόγουν, μηδὲ ἔν-
36 „νοιαν ἔχοντες διαβολικοῦ λογισμοῦ." τούτοις μεταξύ τινα ἐπειπόντες αὖθις
ἐπιφέρουσι· „μετὰ ταῦτα δὴ λοιπὸν εἰς πᾶν εἶδος διῃρεῖτο τὰ μαρτύρια
„τῆς ἐξόδου αὐτῶν. ἐκ διαφόρων γὰρ χρωμάτων καὶ παντοίων ἀνθῶν
„ἕνα πλέξαντες στέφανον προσήνεγκαν τῷ πατρί. ἐχρῆν γοῦν τοὺς γενναίους
„ἀθλητὰς, ποικίλον ὑπομείναντας ἀγῶνα καὶ μεγάλως νικήσαντας, ἀπο-
37 „λαβεῖν τὸν μέγαν τῆς ἀφθαρσίας στέφανον. ὁ μὲν οὖν Ματοῦρος καὶ ὁ
„Σάγκτος καὶ ἡ Βλανδῖνα καὶ Ἄτταλος ἤγοντο ἐπὶ τὰ θηρία εἰς τὸ
„δημόσιον καὶ εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐθνῶν τῆς ἀπανθρωπίας θέαμα, ἐπί-
38 „τηδες τῆς τῶν θηριομαχιῶν ἡμέρας διὰ τοὺς ἡμετέρους διδομένης. καὶ
„ὁ μὲν Ματοῦρος καὶ ὁ Σάγκτος αὖθις διῄεσαν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ διὰ
„πάσης κολάσεως, ὡς μηδὲν ὅλως προπεπονθότες, μᾶλλον δὲ ὡς διὰ
„πλειόνων ἤδη κλήρων ἐκβεβιακότες τὸν ἀντίπαλον, καὶ περὶ τοῦ στεφάνου
„αὐτοῦ τὸν ἀγῶνα ἔχοντες, ὑπέφερον πάλιν τὰς διεξόδους τῶν μαστίγων
„τὰς ἐκεῖσε εἰθισμένας, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν θηρίων ἑλκηθμοὺς, καὶ πάνθ'
„ὅσα μαινόμενος ὁ δῆμος ἄλλοι ἀλλαχόθεν ἐπεβόων καὶ ἐπεκελεύοντο,
„καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν σιδηρᾶν καθέδραν, ἐφ' ἧς τηγανιζόμενα τὰ σώματα
39 „κνίσσης αὐτοὺς ἐνεφόρει. οἱ δ' οὐδ' οὕτως ἔληγον, ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον
„ἐξεμαίνοντο, βουλόμενοι νικῆσαι τὴν ἐκείνων ὑπομονήν. καὶ οὐδ' ὣς παρὰ
„Σάγκτου ἕτερόν τι ἤκουσαν παρ' ἣν ἀπαρχῆς εἴθιστο λέγειν τῆς ὁμολο-
40 „γίας φωνήν. οὗτοι μὲν οὖν, δι' ἀγῶνος μεγάλου ἐπιπολὺ παραμενούσης αὐτῶν
„τῆς ψυχῆς, τοὔσχατον ἐτύθησαν διὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἀντὶ πάσης
„τῆς ἐν τοῖς μονομαχίοις ποικιλίας αὐτοὶ θέαμα γενόμενοι τῷ κόσμῳ.
41 „ἡ δὲ Βλανδῖνα ἐπὶ ξύλου κρεμασθεῖσα προὔκειτο βορὰ τῶν εἰσβαλλομένων
„θηρίων, ἣ καὶ διὰ τοῦ βλέπεσθαι σταυροῦ σχήματι κρεμαμένη, διὰ τῆς
„εὐτόνου προσευχῆς πολλὴν προθυμίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐνεποίει, βλε-
„πόντων αὐτῶν ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ τοῖς ἔξωθεν ὀφθαλμοῖς διὰ τῆς ἀδελ-
„φῆς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐσταυρωμένον, ἵνα πείσῃ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν,
„ὅτι πᾶς ὁ ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ δόξης παθὼν τὴν κοινωνίαν ἀεὶ ἔχει μετὰ
42 „τοῦ ζῶντος θεοῦ. καὶ μηδενὸς ἁψαμένου τότε τῶν θηρίων αὐτῆς, καθαιρε-

---

1. ἐγκλήματα *cfikxB*, ἔγκλημα *aeghSVS^a H*. | 7. γοῦν *cfikVHB*, δ' οὖν *aeghSS^a*. | 18. καὶ post ἐπεκ. add. *cfVS^a H*, om. *aeghikSB*. | 20. ἔληγον] ἦλγουν *cfx*. | 22. ἤκουσαν *cfikVH*, εἰσήκουσαν *aeghSS^a R^a BH^b*. | 25. μονομαχίοις] μονομαχίμοις *bcdfx*. | γενόμενοι] γινόμενοι *cf*. | 28. ἐντόνου *c*. | τοῖς ἀγων. ἐνεπ. *cfgikB*, ἐνεπ. τοῖς ἀγ. *aehSVHS^a*. | 32. τοῦ om. *cf*, post ζῶντος ponit *x*.

„θεῖσα ἀπὸ τοῦ ξύλου ἀνελήφθη πάλιν εἰς τὴν εἱρκτήν, εἰς ἄλλον ἀγῶνα
„τηρουμένη, ἵνα διὰ πλειόνων γυμνασμάτων νικήσασα τῷ μὲν σκολιῷ ὄφει
„ἀπαραίτητον ποιήσῃ τὴν καταδίκην, προτρέψηται δὲ τοὺς ἀδελφοὺς ἡ
„μικρὰ καὶ ἀσθενὴς καὶ εὐκαταφρόνητος, μέγαν καὶ ἀκαταγώνιστον
„ἀθλητὴν Χριστὸν ἐνδεδυμένη, διὰ πολλῶν κλήρων ἐκβιάσασα τὸν ἀντι-
„κείμενον, καὶ δι' ἀγῶνος τὸν τῆς ἀφθαρσίας στεψαμένη στέφανον. ὁ δὲ 43
„Ἄτταλος καὶ αὐτὸς μεγάλως ἐξαιτηθεὶς ὑπὸ τοῦ ὄχλου (καὶ γὰρ ἦν ὀνο-
„μαστὸς) ἕτοιμος εἰσῆλθεν ἀγωνιστὴς διὰ τὸ εὐσυνείδητον, ἐπειδὴ γνη-
„σίως ἐν τῇ Χριστιανῇ συντάξει γεγυμνασμένος ἦν, καὶ ἀεὶ μάρτυς ἐγε-
„γόνει παρ' ἡμῖν ἀληθείας. καὶ περιαχθεὶς κύκλῳ τοῦ ἀμφιθεάτρου, πίνακος 44
„αὐτὸν προάγοντος ἐν ᾧ ἐγέγραπτο Ῥωμαϊστί· οὗτός ἐστιν Ἄτταλος ὁ
„Χριστιανὸς, καὶ τοῦ δήμου σφόδρα σφριγῶντος ἐπ' αὐτῷ, μαθὼν ὁ ἡγεμὼν
„ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀναληφθῆναι μετὰ καὶ τῶν λοι-
„πῶν τῶν ἐν τῇ εἱρκτῇ ὄντων, περὶ ὧν ἐπέστειλε τῷ Καίσαρι, καὶ περιέ-
„μενε τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀπ' ἐκείνου. ὁ δὲ διαμέσου καιρὸς οὐκ ἀργὸς 45
„αὐτοῖς οὐδὲ ἄκαρπος ἐγίνετο, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν τὸ ἀμέ-
„τρητον ἔλεος ἀνεφαίνετο Χριστοῦ. διὰ γὰρ τῶν ζώντων ἐζωοποιοῦντο τὰ
„νεκρὰ, καὶ μάρτυρες τοῖς μὴ μάρτυσιν ἐχαρίζοντο, καὶ ἐνεγίνετο πολλὴ
„χαρὰ τῇ παρθένῳ μητρὶ, οὓς ὡς νεκροὺς ἐξέτρωσε, τούτους ζῶντας ἀπο-
„λαμβανούσῃ. δι' ἐκείνων γὰρ οἱ πλείους τῶν ἠρνημένων ἀνεμητροῦντο καὶ 46
„ἀνεκυΐσκοντο καὶ ἀνεζωπυροῦντο καὶ ἐμάνθανον ὁμολογεῖν, καὶ ζῶντες
„ἤδη καὶ τετονωμένοι προσῄεσαν τῷ βήματι, ἐγγλυκαίνοντος τοῦ τὸν μὲν
„θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ μὴ βουλομένου, ἐπὶ δὲ τὴν μετάνοιαν χρηστευο-
„μένου θεοῦ, ἵνα καὶ πάλιν ἐπερωτηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος. ἐπιστείλαντος 47
„γὰρ τοῦ Καίσαρος, τοὺς μὲν ἀποτυμπανισθῆναι, εἰ δέ τινες ἀρνοῖντο,
„τούτους ἀπολυθῆναι, τῆς ἐνθάδε πανηγύρεως (ἔστι δὲ αὕτη πολυάνθρωπος
„ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν συνερχομένων εἰς αὐτὴν) ἀρχομένης συνεστάναι
„ἀνῆγεν ἐπὶ τὸ βῆμα θεατρίζων τοὺς μακαρίους καὶ ἐμπομπεύων τοῖς
„ὄχλοις. διὸ καὶ πάλιν ἀνήταζε, καὶ ὅσοι μὲν ἐδόκουν πολιτείαν Ῥω-
„μαίων ἐσχηκέναι, τούτων ἀπέτεμνε τὰς κεφαλὰς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἔπεμπεν
„εἰς θηρία. ἐδοξάζετο δὲ μεγάλως ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῖς πρότερον ἀρνη- 48
„σαμένοις, τότε παρὰ τὴν τῶν ἐθνῶν ὑπόνοιαν ὁμολογοῦσι. καὶ γὰρ ἰδίᾳ

---

5. *ἐκβιάσασα c* (teste Burtono) *NVᵃSᵃHRᵃB*, *ἐκβιβάσασα abdeghikrSV*. Cf. p. 162, 15. | 10. *περιαχθέντος v* prob. *Hᵃ*. | 11. *ἐγέγραπτο cfgikB*, *ἐπεγέγραπτο aehSVHSᵃ*. | 20. *ἀνεμητροῦντο* de Valesii conj. *SᵃZHRᵃ*, *ἀνεμετροῦντο C*, nisi quod in *a* suprascriptum est *ἀνεμητρ.* ab eadem manu. | 25. post *τοὺς μὲν* add. *ὁμολογοῦντας vZ*. | 31. *ὁ* om. *c*.

„οὗτοι ἀνητάζοντο, ὡς δῆθεν ἀπολυθησόμενοι, καὶ ὁμολογοῦντες προσετί-
„θεντο τῷ τῶν μαρτύρων κλήρῳ. ἔμειναν δὲ ἔξω οἱ μηδὲ ἴχνος πώποτε
„πίστεως, μηδὲ αἴσθησιν ἐνδύματος νυμφικοῦ, μηδὲ ἔννοιαν φόβου θεοῦ
„σχόντες, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν βλασφημοῦντες τὴν ὁδὸν,
49 „τουτέστιν οἱ υἱοὶ τῆς ἀπωλείας. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες τῇ ἐκκλησίᾳ προσετέ-
„θησαν, ὧν καὶ ἀνεταζομένων Ἀλέξανδρός τις, Φρὺξ μὲν τὸ γένος,
„ἰατρὸς δὲ τὴν ἐπιστήμην, πολλοῖς ἔτεσιν ἐν ταῖς Γαλλίαις διατρίψας,
„καὶ γνωστὸς σχεδὸν πᾶσι διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπην καὶ παῤῥη-
„σίαν τοῦ λόγου (ἦν γὰρ καὶ οὐκ ἄμοιρος ἀποστολικοῦ χαρίσματος), παρε-
„στὼς τῷ βήματι, καὶ νεύματι προτρέπων αὐτοὺς πρὸς τὴν ὁμολογίαν,
50 „φανερὸς ἦν τοῖς περιεστηκόσι τὸ βῆμα ὥσπερ ὠδίνων. ἀγανακτήσαντες
„δὲ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῷ τοὺς πρότερον ἠρνημένους αὖθις ὁμολογεῖν, κατε-
„βόησαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς ἐκείνου τοῦτο ποιοῦντος. καὶ ἐπιστήσαντος τοῦ
„ἡγεμόνος καὶ ἀνετάσαντος αὐτὸν, ὅστις εἴη, τοῦ δὲ φήσαντος ὅτι Χρι-
„στιανὸς, ἐν ὀργῇ γενόμενος κατέκρινεν αὐτὸν πρὸς θηρία, καὶ τῇ ἐπιούσῃ
„εἰσῆλθε μετὰ καὶ τοῦ Ἀττάλου. καὶ γὰρ καὶ τὸν Ἄτταλον τῷ ὄχλῳ χαρι-
51 „ζόμενος ὁ ἡγεμὼν ἐξέδωκε πάλιν πρὸς θηρία. οἳ καὶ διὰ πάντων διελ-
„θόντες ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τῶν πρὸς κόλασιν ἐξευρημένων ὀργάνων, καὶ
„μέγιστον ὑπομείναντες ἀγῶνα, τοὔσχατον ἐτύθησαν καὶ αὐτοί, τοῦ μὲν
„Ἀλεξάνδρου μήτε στενάξαντος μήτε γρύξαντός τι ὅλως, ἀλλὰ κατὰ
52 „καρδίαν ὁμιλοῦντος τῷ θεῷ. ὁ δὲ Ἄτταλος, ὁπότε ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς ἐπε-
„τέθη καθέδρας καὶ περιεκάετο, ἡνίκα ἡ ἀπὸ τοῦ σώματος κνίσσα ἀνε-
„φέρετο, ἔφη πρὸς τὸ πλῆθος τῇ Ῥωμαϊκῇ φωνῇ· ἰδοὺ τοῦτό ἐστιν ἀν-
„θρώπους ἐσθίειν, ὃ ποιεῖτε ὑμεῖς· ἡμεῖς δὲ οὔτε ἀνθρώπους ἐσθίομεν, οὔθ'
„ἕτερόν τι πονηρὸν πράττομεν. ἐπερωτώμενος δὲ τί ὄνομα ἔχει ὁ θεὸς,
53 „ἀπεκρίθη· ὁ θεὸς ὄνομα οὐκ ἔχει ὡς ἄνθρωπος. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις
„τῇ ἐσχάτῃ λοιπὸν ἡμέρᾳ τῶν μονομαχιῶν ἡ Βλανδῖνα πάλιν εἰσεκομί-
„ζετο μετὰ καὶ Ποντικοῦ παιδαρίου ὡς πεντεκαίδεκα ἐτῶν, οἳ καὶ καθη-
„μέραν εἰσήγοντο πρὸς τὸ βλέπειν τὴν τῶν λοιπῶν κόλασιν, καὶ ἠναγ-
„κάζοντο ὀμνύναι κατὰ τῶν εἰδώλων αὐτῶν. καὶ διὰ τὸ ἐμμένειν εὐσταθῶς
„καὶ ἐξουθενεῖν αὐτοὺς ἠγριώθη πρὸς αὐτοὺς τὸ πλῆθος, ὡς μήτε τὴν
54 „ἡλικίαν τοῦ παιδὸς οἰκτεῖραι, μήτε τὸ γύναιον αἰδεσθῆναι. πρὸς πάντα

2. κλήρῳ] χορῷ *aS*. | 8. τὸν add. *cfgikB*, om. *aehSVHSa*. | 11. περιεστηκόσι *cfghikxB*, περιεστῶσι *aeSVHSa*. | 12. τῷ *cfghmB*, τὸ *aeikSVHSa*. | 14. ὅστις *achE*, τίς *fgik*. | 18. τῶν post ἀμφ. ponunt *cfx*, post διελθ. ponitur volgo. | 22. περιεκάετο *cik*, περιεκαίετο volgo. | σώματος *cfhik*, σωματίου *aegE*. | κνίσα (κνῖσα) *cik* fort. rectius.

„δὲ τὰ δεινὰ παρέβαλλον αὐτοὺς, καὶ διὰ πάσης ἐν κύκλῳ διῆγον κολά-
„σεως, ἐπαλλήλως ἀναγκάζοντες ὀμόσαι, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι τοῦτο πρᾶξαι·
„ὁ μὲν γὰρ Ποντικὸς ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς παρωρμημένος, ὡς καὶ τὰ ἔθνη
„βλέπειν ὅτι ἐκείνη ἦν προτρεπομένη καὶ στηρίζουσα αὐτὸν, πᾶσαν κό-
„λασιν γενναίως ὑπομείνας ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα. ἡ δὲ μακαρία Βλανδῖνα 55
„πάντων ἐσχάτη, καθάπερ μήτηρ εὐγενὴς παρορμήσασα τὰ τέκνα καὶ
„νικηφόρους προπέμψασα πρὸς τὸν βασιλέα, ἀναμετρουμένη καὶ αὐτὴ πάντα
„τὰ τῶν παίδων ἀγωνίσματα, ἔσπευδε πρὸς αὐτοὺς χαίρουσα καὶ ἀγαλ-
„λιωμένη ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ, ὡς εἰς νυμφικὸν δεῖπνον κεκλημένη, ἀλλὰ μὴ
„πρὸς θηρία βεβλημένη. καὶ μετὰ τὰς μάστιγας, μετὰ τὰ θηρία, μετὰ 56
„τὸ τήγανον, τοὔσχατον εἰς γύργαθον βληθεῖσα ταύρῳ παρεβλήθη, καὶ
„ἱκανῶς ἀναβληθεῖσα πρὸς τοῦ ζώου, μηδὲ αἴσθησιν ἔτι τῶν συμβαινόντων
„ἔχουσα διὰ τὴν ἐλπίδα καὶ ἐποχὴν τῶν πεπιστευμένων καὶ ὁμιλίαν πρὸς
„Χριστὸν, ἐτύθη καὶ αὐτὴ, καὶ αὐτῶν ὁμολογούντων τῶν ἐθνῶν, ὅτι μηδὲ
„πώποτε παρ' αὐτοῖς γυνὴ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἔπαθεν. ἀλλ' οὐδ' οὕτως 57
„κόρον ἐλάμβανεν αὐτῶν ἡ μανία καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους ὠμότης. ὑπὸ
„γὰρ ἀγρίου θηρὸς ἄγρια καὶ βάρβαρα φῦλα ταραχθέντα δυσπαύστως
„εἶχε, καὶ ἄλλην ἰδίαν ἀρχὴν ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἐλάμβανεν ἡ ὕβρις αὐτῶν.
„τὸ γὰρ νενικῆσθαι αὐτοὺς οὐκ ἐδυσώπει, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀνθρώπινον 58
„ἐπιλογισμὸν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐξέκαεν αὐτῶν τὴν ὀργὴν καθάπερ θηρίου,
„καὶ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοῦ δήμου τὸ ὅμοιον εἰς ἡμᾶς ἄδικον ἐπιδεικνυμένων
„μῖσος, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· ὁ ἄνομος ἀνομησάτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος
„δικαιωθήτω ἔτι. καὶ γὰρ τοὺς ἐναποπνιγέντας ἐν τῇ εἱρκτῇ παρέβαλλον 59
„κυσὶν, ἐπιμελῶς παραφυλάσσοντες νύκτωρ καὶ μεθημέραν, μὴ κηδευθῇ
„τις ὑφ' ἡμῶν, καὶ τότε δὴ προθέντες τά τε τῶν θηρίων τά τε τοῦ
„πυρὸς λείψανα, πῇ μὲν ἐσπαραγμένα, πῇ δὲ ἠνθρακευμένα, καὶ τῶν
„λοιπῶν τὰς κεφαλὰς σὺν τοῖς ἀποτμήμασιν αὐτῶν ὡσαύτως ἀτάφους
„παρεφύλαττον μετὰ στρατιωτικῆς ἐπιμελείας ἡμέραις συχναῖς. καὶ οἱ 60
„μὲν ἐνεβριμῶντο καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτοῖς, ζητοῦντές τινα
„περισσοτέραν ἐκδίκησιν παρ' αὐτῶν λαβεῖν, οἱ δὲ ἐνεγέλων καὶ ἐπετώ-
„θαζον, μεγαλύνοντες ἅμα τὰ εἴδωλα αὐτῶν, καὶ ἐκείνοις προσάπτοντες

---

1. περιέβαλλον *aei* (a sec. m.) *kSS*[a]. | ἐν κύκλῳ *acE*, ἐγκύκλῳ *f*, ἐγκύκλου *eh*, ἐγκυκλίου *ik*. | 12. ἀναβληθεῖσα] παραβληθεῖσα *h*. | 21. ἄδικον *bcdjxV*[a]*S*[a]*HR*[a], ἄδικος *ik* (teste *B*, ἄδικον teste Gronov.), ἀδίκως *aeghSV*. | 22. ἡ γραφὴ — Dan. 12, 10. Apoc. 22, 11. | 23. ἐν add. *cfgVHB*, om. *aehikSS*[a]. | παρέβαλλον *cfikS*[a]*B*, παρέβαλον *aeghSVH*. | 26. ἠνθρακευμένα *bcdefikxB*, ἠνθρακωμένα *aghNSVH*. | 31. ἅμα add. *cefghikR*[a]*B*, om. *aSVS*[a]*H*.

„τὴν τούτων τιμωρίαν, οἱ δὲ ἐπιεικέστεροι καὶ κατὰ ποσὸν συμπαθεῖν „δοκοῦντες ὠνείδιζον πολὺ λέγοντες· ποῦ ὁ θεὸς αὐτῶν, καὶ τί αὐτοὺς ὤνησεν
61 „ἡ θρησκεία, ἣν καὶ πρὸ τῆς ἑαυτῶν εἵλαντο ψυχῆς; καὶ τὰ μὲν ἀπ᾽ „ἐκείνων τοιαύτην εἶχε τὴν ποικιλίαν, τὰ δὲ καθ᾽ ἡμᾶς ἐν μεγάλῳ καθει„στήκει πένθει, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ σώματα κρύψαι τῇ γῇ. οὔτε „γὰρ νὺξ συνεβάλλετο ἡμῖν πρὸς τοῦτο, οὔτε ἀργύρια ἔπειθεν, οὔτε λιτα„νεία ἐδυσώπει, παντὶ δὲ τρόπῳ παρετήρουν, ὡς μέγα τι κερδανοῦντες, εἰ
62 „μὴ τύχοιεν ταφῆς." τούτοις ἑξῆς μεθ᾽ ἕτερά φασι· „τὰ οὖν σώματα „τῶν μαρτύρων παντοίως παραδειγματισθέντα καὶ αἰθριασθέντα ἐπὶ ἡμέρας „ἕξ, μετέπειτα καέντα καὶ αἰθαλωθέντα ὑπὸ τῶν ἀνόμων κατεσαρώθη „εἰς τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν πλησίον παραῤῥέοντα, ὅπως μηδὲ λείψανον
63 „αὐτῶν φαίνηται ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι. καὶ ταῦτ᾽ ἔπραττον, ὡς δυνάμενοι „νικῆσαι τὸν θεὸν, καὶ ἀφελέσθαι αὐτῶν τὴν παλιγγενεσίαν, ἵνα, ὡς ἔλεγον „ἐκεῖνοι, μηδὲ ἐλπίδα σχῶσιν ἀναστάσεως, ἐφ᾽ ᾗ πεποιθότες ξένην τινὰ „καὶ καινὴν ἡμῖν εἰσάγουσι θρησκείαν, καὶ καταφρονοῦσι τῶν δεινῶν, ἕτοι„μοι καὶ μετὰ χαρᾶς ἥκοντες ἐπὶ τὸν θάνατον· νῦν ἴδωμεν εἰ ἀναστή„σονται, καὶ εἰ δύναται βοηθῆσαι αὐτοῖς ὁ θεὸς αὐτῶν, καὶ ἐξελέσθαι „ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν."

CAP. 2.

Ὡς οἱ θεοφιλεῖς μάρτυρες τοὺς ἐν τῷ διωγμῷ διαπεπτωκότας ἐθεράπευον δεξιούμενοι.

(Nic. H. E. IV, 18.)

1 Τοιαῦτα καὶ τὰ κατὰ τὸν δεδηλωμένον αὐτοκράτορα ταῖς Χριστοῦ συμβέβηκεν ἐκκλησίαις, ἀφ᾽ ὧν καὶ τὰ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις ἐνηργημένα εἰκότι λογισμῷ στοχάζεσθαι πάρεστιν. ἄξιον τούτοις ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυνάψαι γραφῆς λέξεις ἑτέρας, δι᾽ ὧν καὶ τὸ ἐπιεικὲς καὶ φιλάνθρωπον τῶν δεδηλωμένων μαρτύρων ἀναγέγραπται τούτοις αὐτοῖς τοῖς ῥήμα-
2 σιν· „οἳ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ζηλωταὶ καὶ μιμηταὶ Χριστοῦ ἐγένοντο, ὃς ἐν „μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ὥστε ἐν „τοιαύτῃ δόξῃ ὑπάρχοντες, καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ πολλάκις μαρ„τυρήσαντες, καὶ ἐκ θηρίων αὖθις ἀναληφθέντες, καὶ τὰ καυτήρια καὶ „τοὺς μώλωπας καὶ τὰ τραύματα ἔχοντες περικείμενα, οὔτ᾽ αὐτοὶ μάρτυρας „ἑαυτοὺς ἀνεκήρυττον, οὔτε μὴν ἡμῖν ἐπέτρεπον τούτῳ τῷ ὀνόματι προσα-

---

5. εἴλαντο *e*, εἵλαντο *bcdf*, εἵλοντο *aghikE*. | 6. οὔτε ἀργύρια ἔπειθεν add. *aeghikRNE*, om. *bcdfx*. | 26. καὶ post ὧν add. *cf*, om. volgo. | 28. ὡς ἐν μορφῇ — Phil. 2, 6.

„γορεύειν αὐτοὺς, ἀλλ' εἴποτέ τις ἡμῶν δι' ἐπιστολῆς ἢ διὰ λόγου μάρ-
„τυρας αὐτοὺς προσεῖπεν, ἐπέπλησσον πικρῶς. ἡδέως γὰρ παρεχώρουν τὴν 3
„τῆς μαρτυρίας προσηγορίαν τῷ Χριστῷ, τῷ πιστῷ καὶ ἀληθινῷ μάρ-
„τυρι καὶ πρωτοτόκῳ τῶν νεκρῶν καὶ ἀρχηγῷ τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, καὶ
„ἐπεμιμνήσκοντο τῶν ἐξεληλυθότων ἤδη μαρτύρων καὶ ἔλεγον· ἐκεῖνοι
„ἤδη μάρτυρες, οὓς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστὸς ἠξίωσεν ἀναληφθῆναι, ἐπι-
„σφραγισάμενος αὐτῶν διὰ τῆς ἐξόδου τὴν μαρτυρίαν, ἡμεῖς δὲ ὁμόλογοι
„μέτριοι καὶ ταπεινοί. καὶ μετὰ δακρύων παρεκάλουν τοὺς ἀδελφοὺς, δεό-
„μενοι ἵνα ἐκτενεῖς εὐχαὶ γίνωνται πρὸς τὸ τελειωθῆναι αὐτούς. καὶ τὴν 4
„μὲν δύναμιν τῆς μαρτυρίας ἔργῳ ἐπεδείκνυντο, πολλὴν παῤῥησίαν ἄγοντες
„πρὸς πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τὴν εὐγένειαν διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀφοβίας
„καὶ ἀτρομίας φανερὰν ἐποίουν, τὴν δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῶν μαρτύρων
„προσηγορίαν παρῃτοῦντο, ἐμπεπλησμένοι φόβου θεοῦ.“ καὶ αὖθις μετὰ 5
βραχέα φασίν· „ἐταπείνουν ἑαυτοὺς ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα, ὑφ' ἧς ἱκανῶς
„νῦν εἰσὶν ὑψωμένοι. τότε δὲ πᾶσι μὲν ἀπελογοῦντο, κατηγόρουν δὲ οὐδε-
„νὸς, ἔλυον μὲν ἅπαντας, ἐδέσμευον δὲ οὐδένα, καὶ ὑπὲρ τῶν τὰ δεινὰ
„διατιθέντων ηὔχοντο, καθάπερ Στέφανος ὁ τέλειος μάρτυς· κύριε, μὴ
„στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. εἰ δ' ὑπὲρ τῶν λιθαζόντων ἐδέετο,
„πόσῳ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν;“ καὶ αὖθίς φασι μεθ' ἕτερα· „οὗτος 6
„γὰρ καὶ μέγιστος αὐτοῖς πρὸς αὐτὸν ὁ πόλεμος ἐγένετο, διὰ τὸ γνή-
„σιον τῆς ἀγάπης, ἵνα ἀποπνιχθεὶς ὁ θὴρ, οὓς πρότερον ᾤετο καταπε-
„πωκέναι, ζῶντας ἐξεμέσῃ. οὐ γὰρ ἔλαβον καύχημα κατὰ τῶν πεπτω-
„κότων, ἀλλ' ἐν οἷς ἐπλεόναζον αὐτοὶ, τοῦτο τοῖς ἐνδεεστέροις ἐπήρκουν,
„μητρικὰ σπλάγχνα ἔχοντες, καὶ πολλὰ περὶ αὐτῶν ἐκχέοντες δάκρυα πρὸς
„τὸν πατέρα. ζωὴν ᾐτήσαντο, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἣν καὶ συνεμερίσαντο 7
„τοῖς πλησίον. κατὰ πάντων νικηφόροι πρὸς θεὸν ἀπελθόντες, εἰρήνην
„ἀγαπήσαντες ἀεὶ, καὶ εἰρήνην ἀεὶ παρεγγυήσαντες, μετ' εἰρήνης ἐχώρη-
„σαν πρὸς θεὸν, μὴ καταλιπόντες πόνον τῇ μητρὶ, μηδὲ στάσιν καὶ
„πόλεμον τοῖς ἀδελφοῖς, ἀλλὰ χαρὰν καὶ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν καὶ ἀγά-
„πην.“ ταῦτα καὶ περὶ τῆς τῶν μακαρίων ἐκείνων πρὸς τοὺς παραπεπτω- 8
κότας τῶν ἀδελφῶν στοργῆς ὠφελίμως προσκείσθω, τῆς ἀπανθρώπου
καὶ ἀνηλεοῦς ἕνεκα διαθέσεως τῶν μετὰ ταῦτα ἀφειδῶς τοῖς Χριστοῦ
μέλεσι προσενηνεγμένων.

---

7. ὁμόλογοι acefE, ὁμολογηταὶ g, ὁμολογουμένως hik. | 11. πάντα om. aeikS. | 14. ἐταπείνουν — 1 Petr. 5, 6. | 15. τότε] τοῦτο h. | 16. μὲν post ἔλυον om. aegik. | 17. κύριε — Act. 7, 60. | 22. ἔλαβον aeghE, ἔλαβεν cfik. | 25. αὐτοῖς h. | 26. πάντων bcdfghVS^aHB, πάντα aeikS. | 27. εἰρ. ἀεὶ cfhikVH, εἰρ. ἡμῖν aegNS$S^a$$B^a$B. | 32. καὶ] τε καὶ aeSVH^a.

CAP. 3.

Ὁποία τῷ μάρτυρι Ἀττάλῳ δι' ὀνείρου γέγονεν ἐπιφάνεια.
(Nic. H. E. IV, 18.)

1 Ἡ δ' αὐτὴ τῶν προειρημένων μαρτύρων γραφὴ καὶ ἄλλην τινὰ
μνήμης ἀξίαν ἱστορίαν περιέχει, ἣν καὶ οὐδεὶς ἂν γένοιτο φθόνος μὴ οὐχὶ
2 τῶν ἐντευξομένων εἰς γνῶσιν προσθεῖναι. ἔχει δὲ οὕτως. Ἀλκιβιάδου γάρ
τινος ἐξ αὐτῶν, πάνυ αὐχμηρὸν βιοῦντος βίον, καὶ μηδενὸς ὅλως τὸ πρό-
τερον μεταλαμβάνοντος, ἀλλ' ἢ ἄρτῳ μόνῳ καὶ ὕδατι χρωμένου, πειρω-
μένου τε καὶ ἐν τῇ εἱρκτῇ οὕτω διάγειν, Ἀττάλῳ μετὰ τὸν πρῶτον ἀγῶνα,
ὃν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ ἤνυσεν, ἀπεκαλύφθη, ὅτι μὴ καλῶς ποιοίη Ἀλκι-
βιάδης, μὴ χρώμενος τοῖς κτίσμασι τοῦ θεοῦ, καὶ ἄλλοις τύπον σκανδάλου
3 ὑπολειπόμενος. πεισθεὶς δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης πάντων ἀνέδην μετελάμβανε,
καὶ ηὐχαρίστει τῷ θεῷ. οὐ γὰρ ἀνεπίσκεπτοι χάριτος θεοῦ ἦσαν, ἀλλὰ
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν σύμβουλον αὐτοῖς. καὶ ταῦτα μὲν ὧδὶ ἐχέτω.
4 τῶν δ' ἀμφὶ τὸν Μοντανὸν καὶ Ἀλκιβιάδην καὶ Θεόδοτον περὶ τὴν Φρυ-
γίαν ἄρτι τότε πρῶτον τὴν περὶ τοῦ προφητεύειν ὑπόληψιν παρὰ πολλοῖς
ἐκφερομένων, (πλεῖσται γὰρ οὖν καὶ ἄλλαι παραδοξοποιΐαι τοῦ θείου χαρί-
σματος εἰσέτι τότε κατὰ διαφόρους ἐκκλησίας ἐκτελούμεναι πίστιν παρὰ
πολλοῖς τοῦ κἀκείνους προφητεύειν παρεῖχον), καὶ δὴ διαφωνίας ὑπαρχούσης
περὶ τῶν δεδηλωμένων, αὖθις οἱ κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφοὶ τὴν ἰδίαν
κρίσιν καὶ περὶ τούτων εὐλαβῆ καὶ ὀρθοδοξοτάτην ὑποτάττουσιν, ἐκθέμενοι
καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς τελειωθέντων μαρτύρων διαφόρους ἐπιστολάς, ἃς ἐν
δεσμοῖς ἔτι ὑπάρχοντες τοῖς ἐπ' Ἀσίας καὶ Φρυγίας ἀδελφοῖς διεχάραξαν,
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἐλευθέρῳ τῷ τότε Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ τῆς τῶν ἐκκλη-
σιῶν εἰρήνης ἕνεκεν πρεσβεύοντες.

CAP. 4.

Ὅπως οἱ μάρτυρες τὸν Εἰρηναῖον δι' ἐπιστολῆς παρετίθεντο.
(Nic. H. E. IV, 13—15.)

1 Οἱ δ' αὐτοὶ μάρτυρες καὶ τὸν Εἰρηναῖον, πρεσβύτερον ἤδη τότ' ὄντα
τῆς ἐν Λουγδούνῳ παροικίας, τῷ δηλωθέντι κατὰ Ῥώμην ἐπισκόπῳ συνί-
στων, πλεῖστα τῷ ἀνδρὶ μαρτυροῦντες, ὡς αἱ τοῦτον ἔχουσαι τὸν τρόπον
2 δηλοῦσι φωναί· „χαίρειν ἐν θεῷ σε ἐν πᾶσιν εὐχόμεθα καὶ ἀεὶ, πάτερ

---

4. *μαρτύρων* om. *aSS*ᵃ*Z.* | 10. post *ποιοίη* add. *ὁ aehE*, om. *cfgikN.* | 12. *ὁ* add. *cefgikNB*, om. *ahSVHS*ᵃ. | 15. *περὶ*] *καὶ περὶ h.* | 25. *ἕνεκεν cfik*, *ἕνεκα aeghE.* | 29. *ἤδη* add. *cfhikB*, om. *aeSVHS*ᵃ. | 32. *ἐν πᾶσιν acfhE*, *πάλιν egikB.*

„Ἐλεύθερε. ταῦτά σοι τὰ γράμματα προετρεψάμεθα τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν
„καὶ κοινωνὸν Εἰρηναῖον διακομίσαι, καὶ παρακαλοῦμεν ἔχειν σε αὐτὸν ἐν
„παραθέσει, ζηλωτὴν ὄντα τῆς διαθήκης Χριστοῦ. εἰ γὰρ ᾔδειμεν, τόπον
„τινὶ δικαιοσύνην περιποιεῖσθαι, ὡς πρεσβύτερον ἐκκλησίας, ὅπερ ἐστὶν
„ἐπ' αὐτῷ, ἐν πρώτοις ἂν παρεθέμεθα.“ τί δεῖ καταλέγειν τὸν ἐν τῇ 3
δηλωθείσῃ γραφῇ τῶν μαρτύρων κατάλογον, ἰδίᾳ μὲν τῶν ἀποτμήσει
κεφαλῆς τετελειωμένων, ἰδίᾳ δὲ τῶν θηρσὶν εἰς βορὰν παραβεβλημένων,
καὶ αὖθις τῶν ἐπὶ τῆς εἱρκτῆς κεκοιμημένων, τόν τε ἀριθμὸν τῶν εἰσέτι
τότε περιόντων ὁμολογητῶν; ὅτῳ γὰρ φίλον, καὶ ταῦτα ῥᾴδιον πληρέ-
στατα διαγνῶναι, μετὰ χεῖρας ἀναλαβόντι τὸ σύγγραμμα, ὃ καὶ αὐτὸ τῇ
τῶν μαρτυρίων συναγωγῇ πρὸς ἡμῶν, ὡς γοῦν ἔφην, κατείλεκται. ἀλλὰ
τὰ μὲν ἐπ' Ἀντωνίνου τοιαῦτα.

CAP. 5.

Ὡς Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Καίσαρι ταῖς τῶν ἡμετέρων εὐχαῖς οὐρανόθεν ὁ θεὸς ἐπα-
κούσας ὑέτισεν.

(Nic. H. E. IV, 12.)

Τοῦτου δὴ ἀδελφὸν Μάρκον Αὐρήλιον Καίσαρα λόγος ἔχει Γερμα- 1
νοῖς καὶ Σαρμάταις ἀντιπαραταττόμενον μάχῃ δίψει πιεζομένης αὐτοῦ τῆς
στρατιᾶς ἐν ἀμηχανίᾳ γενέσθαι, τοὺς δὲ ἐπὶ τῆς Μελιτινῆς οὕτω καλουμένης
λεγεῶνος στρατιώτας διὰ πίστεως ἐξ ἐκείνου καὶ εἰς δεῦρο συνεστώσης
ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολεμίους παρατάξει γόνυ θέντας ἐπὶ γῆν κατὰ τὸ οἰ-
κεῖον ἡμῖν τῶν εὐχῶν ἔθος ἐπὶ τὰς πρὸς θεὸν ἱκεσίας τραπέσθαι. παρα- 2
δόξου δὲ τοῖς πολεμίοις τοῦ τοιούτου δὴ θεάματος φανέντος ἄλλο τι λόγος
ἔχει παραδοξότερον ἐπικαταλαβεῖν αὐτίκα· σκηπτὸν μὲν εἰς φυγὴν καὶ
ἀπώλειαν συνελαύνοντα τοὺς πολεμίους, ὄμβρον δὲ ἐπὶ τὴν τῶν τὸ θεῖον
παρακεκληκότων στρατιάν, πᾶσαν αὐτὴν ἐκ τοῦ δίψους μέλλουσαν ὅσον
οὔπω διαφθείρεσθαι ἀνακτώμενον. ἡ δὲ ἱστορία φέρεται μὲν καὶ παρὰ 3
τοῖς πόῤῥω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου συγγραφεῦσιν, οἷς μέλον γέγονε τῆς κατὰ
τοὺς δηλουμένους γραφῆς, δεδήλωται δὲ καὶ πρὸς τῶν ἡμετέρων. ἀλλὰ τοῖς
μὲν ἔξωθεν ἱστορικοῖς, ἅτε τῆς πίστεως ἀνοικείοις, τέθειται μὲν τὸ παρά-
δοξον, οὐ μὴν καὶ ταῖς τῶν ἡμετέρων εὐχαῖς τοῦτο ὡμολογήθη γεγονέναι·
τοῖς δέ γε ἡμετέροις, ἅτε ἀληθείας φίλοις, ἁπλῷ καὶ ἀκακοήθει τρόπῳ

1. Ἐλευθέριε *bS*. | 3. post διαθήκης add. τοῦ *aehSVH*, om. *cfgikNB*. | 18. αὐτῷ *h*. | 21. γῆν] τὴν γῆν *aehSVH*S^a. | 22. post πρὸς add. τὸν *aeghNE*, om. *cfik*. | 23. τοῦ τοιούτου δὴ] τοῦ τοιοῦδε *h*. | 27. οὔπω] οὐδέπω *gh*. | διαφθείρεσθαι *cfgikx*, διαφθαρήσεσθαι *aehNE*.

4 τὸ πραχθὲν παραδέδοται. τούτων δ' ἂν εἴη καὶ Ἀπολινάριος, ἐξ ἐκείνου
φήσας τὴν δι' εὐχῆς τὸ παράδοξον πεποιηκυῖαν λεγεῶνα οἰκείαν τῷ γε-
γονότι πρὸς τοῦ βασιλέως εἰληφέναι προσηγορίαν, κεραυνοβόλον τῇ Ῥω-
5 μαίων ἐπικληθεῖσαν φωνῇ. μάρτυς δὲ τούτων γένοιτ' ἂν ἀξιόχρεως ὁ Τερ-
τυλλιανός, τῇ Ῥωμαϊκῇ συγκλήτῳ προσφωνήσας ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀπο-
λογίαν, ἧς καὶ πρόσθεν ἐμνημονεύσαμεν, τήν τε ἱστορίαν βεβαιῶν σὺν
6 ἀποδείξει μείζονι καὶ ἐναργεστέρᾳ. γράφει δ' οὖν καὶ αὐτὸς λέγων, Μάρκου
τοῦ συνετωτάτου βασιλέως ἐπιστολὰς εἰσέτι νῦν φέρεσθαι, ἐν αἷς αὐτὸς
μαρτυρεῖ ἐν Γερμανίᾳ ὕδατος ἀπορίᾳ μέλλοντα αὐτοῦ τὸν στρατὸν δια-
φθείρεσθαι ταῖς τῶν Χριστιανῶν εὐχαῖς σεσῶσθαι. τοῦτον δέ φησι καὶ
7 θάνατον ἀπειλῆσαι τοῖς κατηγορεῖν ἡμῶν ἐπιχειροῦσιν. οἷς ὁ δηλωθεὶς
ἀνὴρ καὶ ταῦτα προσεπιλέγει· „ποταποὶ οὖν οἱ νόμοι οὗτοι, οἷς καθ' ἡμῶν
„μόνον ἕπονται ἀσεβεῖς, ἄδικοι, ὠμοί; οὓς οὔτε Οὐεσπασιανὸς ἐφύλαξε,
„καίτοι γε Ἰουδαίους νικήσας, οὓς Τραϊανὸς ἐκ μέρους ἐξουθένησε, κωλύων
„ἐπιζητεῖσθαι Χριστιανούς, οὓς οὔτε Ἀδριανός, καίτοι γε πάντα τὰ περίεργα
„πολυπραγμονῶν, οὔτε ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθεὶς ἐπεκύρωσεν.“ ἀλλὰ ταῦτα μὲν
ὅπῃ τις ἐθέλῃ τιθέσθω, μετίωμεν δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν τῶν ἑξῆς ἀκολουθίαν.
8 Ποθεινοῦ δὴ ἐφ' ὅλοις τῆς ζωῆς ἔτεσιν ἐνενήκοντα σὺν τοῖς ἐπὶ Γαλλίας
μαρτυρήσασι τελειωθέντος, Εἰρηναῖος τῆς κατὰ Λούγδουνον ἧς ὁ Ποθεινὸς
ἡγεῖτο παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται. Πολυκάρπου δὲ τοῦτον ἀκουστὴν
9 γενέσθαι κατὰ τὴν νέαν ἐμανθάνομεν ἡλικίαν. οὗτος τῶν ἐπὶ Ῥώμης τὴν
διαδοχὴν ἐπισκόπων ἐν τρίτῃ συντάξει τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις παραθέ-
μενος, εἰς Ἐλεύθερον, οὗ τὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῖν ἐξετάζεται, ὡσὰν δὴ
κατ' αὐτὸν σπουδαζομένης αὐτῷ τῆς γραφῆς, τὸν κατάλογον ἵστησι, γρά-
φων ὧδε.

CAP. 6.

Τῶν ἐπὶ Ῥώμης ἐπισκοπευσάντων κατάλογος.

(Nic. H. E. IV, 15.)

1 „Θεμελιώσαντες οὖν καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀπόστολοι τὴν
„ἐκκλησίαν Λίνῳ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν. τούτου τοῦ Λίνου

---

1. εἴη om. *cfx.* | 5. τῇ ῥωμαϊκῇ *bcdfhiksVS*ᵃ*HB*, τὴν ῥωμαϊκὴν τῇ *aegS.* | 7. ἐναργεστέρᾳ *aeghkE*, ἐνεργεστέρᾳ *cf*, utramque lectionem habet *i.* | γράφει — Tertull. Apol. 5. | 12. οἷς scripsi de conjectura Valesii, quam probavit *S*ᵃ et in textum recepit *H*, οἳ *C*: „quas adversus nos soli exercent impii, injusti, — truces“ Tertull. | 13. μόνον *cdNS*ᵃ, μόνων codd. reliqui, μόνοι *V*ᵃ*H.* | ἕπονται] ἔσονται *gv.* | 17. ἐθέλοι *eh*, ἐθέλει *aS.* | 24. γράφων — Iren. adv. haer. III, 3, 3. p. 176 Mass.

„Παῦλος ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολαῖς μέμνηται, διαδέχεται δὲ
„αὐτὸν Ἀνέγκλητος. μετὰ τȣ̃τον δὲ τρίτῳ τόπῳ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων 2
„τὴν ἐπισκοπὴν κληρȣ̃ται Κλήμης, ὁ καὶ ἑωρακὼς τȣ̀ς μακαρίȣς ἀπο-
„στόλȣς, καὶ συμβεβληκὼς αὐτοῖς, καὶ ἔτι ἔναυλον τὸ κήρυγμα τῶν ἀπο-
„στόλων καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, οὐ μόνος· ἔτι γὰρ
„πολλοὶ ὑπελείποντο τότε ὑπὸ τῶν ἀποστόλων δεδιδαγμένοι. ἐπὶ τȣ́τȣ 3
„ȣ̃ν τȣ̃ Κλήμεντος στάσεως ȣ̓κ ὀλίγης τοῖς ἐν Κορίνθῳ γενομένης ἀδελ-
„φοῖς, ἐπέστειλεν ἡ ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησία ἱκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κοριν-
„θίοις, εἰς εἰρήνην συμβιβάζȣσα αὐτȣ̀ς, καὶ ἀνανεȣ̃σα τὴν πίστιν αὐτῶν
„καὶ ἣν νεωστὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων παράδοσιν εἰλήφει.“ καὶ μετὰ βραχέα 4
φησί· „τὸν δὲ Κλήμεντα τȣ̃τον διαδέχεται Εὐάρεστος, καὶ τὸν Εὐάρεστον
„Ἀλέξανδρος. εἶθ' ȣ̃τως ἕκτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων καθίσταται Ξύστος,
„μετὰ δὲ τȣ̃τον Τελεσφόρος, ὃς καὶ ἐνδόξως ἐμαρτύρησεν· ἔπειτα Ὑγῖ-
„νος, εἶτα Πίος, μεθ' ὃν Ἀνίκητος. διαδεξαμένȣ τὸν Ἀνίκητον Σωτῆρος
„νῦν δωδεκάτῳ τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κατέχει κλῆρον
„Ἐλεύθερος. τῇ αὐτῇ τάξει καὶ τῇ αὐτῇ διδαχῇ ἥ τε ἀπὸ τῶν ἀπο- 5
„στόλων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παράδοσις καὶ τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα κα-
„τήντηκεν εἰς ἡμᾶς.“

CAP. 7.

Ὡς καὶ μέχρι τῶν τότε καιρῶν διὰ τῶν πιστῶν δυνάμεις ἐνηργοῦντο παράδοξοι.
(Nic. H. E. IV, 15.)

Ταῦτα ὁ Εἰρηναῖος, ἀκολȣ́θως ταῖς προδιεξοδευθείσαις ἡμῖν ὑπο- 1
γράψας ἱστορίαις ἐν οἷς ἐπέγραψε πέντε ȣ̃σι τὸν ἀριθμὸν ἐλέγχȣ καὶ ἀνα-
τροπῆς τῆς ψευδωνύμȣ γνώσεως. ἐν δευτέρῳ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ὅτι
δὴ καὶ εἰς αὐτὸν ὑποδείγματα τῆς θείας καὶ παραδόξȣ δυνάμεως ἐν ἐκ-
κλησίαις τισὶν ὑπολέλειπτο, διὰ τȣ́των ἐπισημαίνεται λέγων· „τοσȣ̃τον δὲ 2
„ἀποδέȣσι τȣ̃ νεκρὸν ἐγεῖραι, καθὼς ὁ κύριος ἤγειρε καὶ οἱ ἀπόστολοι
„διὰ προσευχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀδελφότητι πολλάκις, διὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς
„κατὰ τόπον ἐκκλησίας πάσης αἰτησαμένης μετὰ νηστείας καὶ λιτανείας
„πολλῆς, ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα τȣ̃ τετελευτηκότος, καὶ ἐχαρίσθη ὁ ἄν-
„θρωπος ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων.“ καὶ αὖθίς φησι μεθ' ἕτερα· „εἰ δὲ 3

---

1. μέμνηται — 2 Tim. 4, 21. | 10. post εἰλήφει add. καταγγέλλȣσα S^a de conjectura, ex Ruf., qui add. „exprimens,“ et latino Irenaei interprete, qui add. „annuntians.“ | 16. διδαχῇ codd. Eusebii, διαδοχῇ („successione“) Iren., quod recte probaverunt V^a et vir quidam doctus in Ephem. Jenens. 1835, n. 102, p. 330. | 26. λέγων — Iren. adv. haer. II, 31, 2. p. 164 Mass. | 27. ἐγεῖραι] ἀναστῆσαι h. | 28. post ἀδελφ. add. πολλοὶ abcdfxSV, om. eghik Iren. RN$V^a$$S^a$HB. | 31. φησι — Iren. adv. haer. II, 32, 4. p. 166 Mass.

„καὶ τὸν Κύριον φαντασιωδῶς τὰ τοιαῦτα πεποιηκέναι φήσȣσιν, ἐπὶ τὰ
„προφητικὰ ἀνάγοντες αὐτȣ̀ς ἐξ αὐτῶν ἐπιδείξομεν, πάντα ȣ̔̃τως περὶ
„αὐτȣ̃ καὶ προειρῆσθαι καὶ γεγονέναι βεβαίως, καὶ αὐτὸν μόνον εἶναι
„τὸν υἱὸν τȣ̃ θεȣ̃. διὸ καὶ ἐν τῷ ἐκείνȣ ὀνόματι οἱ ἀληθῶς αὐτȣ̃
„μαθηταὶ, παρ᾽ αὐτȣ̃ λαβόντες τὴν χάριν, ἐπιτελȣ̃σιν ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ τῇ
„τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, καθὼς εἷς ἕκαστος τὴν δωρεὰν εἴληφε παρ᾽
4 „αὐτȣ̃. οἱ μὲν γὰρ δαίμονας ἐλαύνȣσι βεβαίως καὶ ἀληθῶς, ὥστε πολ-
„λάκις καὶ πιστεύειν ἐκείνȣς αὐτȣ̀ς τȣ̀ς καθαρισθέντας ἀπὸ τῶν πονηρῶν
„πνευμάτων καὶ εἶναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ δὲ καὶ πρόγνωσιν ἔχȣσι τῶν
„μελλόντων καὶ ὀπτασίας καὶ ῥήσεις προφητικὰς, ἄλλοι δὲ τȣ̀ς κά-
„μνοντας διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ἰῶνται καὶ ὑγιεῖς ἀποκαθιστᾶσιν.
„ἤδη δὲ, καθὼς ἔφαμεν, καὶ νεκροὶ ἠγέρθησαν, καὶ παρέμειναν σὺν ἡμῖν
5 „ἔτεσιν ἱκανοῖς. καὶ τί γάρ; ȣ̓κ ἔστιν ἀριθμὸν εἰπεῖν τῶν χαρισμάτων,
„ὧν κατὰ παντὸς τȣ̃ κόσμȣ ἡ ἐκκλησία παρὰ θεȣ̃ λαβȣ̃σα ἐν τῷ ὀνό-
„ματι Ἰησȣ̃ Χριστȣ̃ τȣ̃ σταυρωθέντος ἐπὶ Ποντίȣ Πιλάτȣ ἑκάστης ἡμέρας
„ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ τῇ τῶν ἐθνῶν ἐπιτελεῖ, μήτε ἐξαπατῶσά τινας, μήτε ἐξαρ-
„γυριζομένη· ὡς γὰρ δωρεὰν εἴληφε παρὰ θεȣ̃, δωρεὰν καὶ διακονεῖ.“
6 καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ τόπῳ ὁ αὐτὸς γράφει· „καθὼς καὶ πολλῶν ἀκȣ́ομεν
„ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικὰ χαρίσματα ἐχόντων, καὶ παντοδα-
„παῖς λαλȣ́ντων διὰ τȣ̃ πνεύματος γλώσσαις, καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀν-
„θρώπων εἰς φανερὸν ἀγόντων ἐπὶ τῷ συμφέροντι, καὶ τὰ μυστήρια τȣ̃
„θεȣ̃ ἐκδιηγȣμένων.“ ταῦτα καὶ περὶ τȣ̃ διαφορὰς χαρισμάτων μέχρι καὶ
τῶν δηλȣμένων χρόνων παρὰ τοῖς ἀξίοις διαμεῖναι.

CAP. 8.

Ὅπως ὁ Εἰρηναῖος τῶν θείων μνημονεύει γραφῶν.
(Nic. H. E. IV, 14.)

1 Ἐπεὶ δὲ ἀρχόμενοι τῆς πραγματείας ὑπόσχεσιν πεποιήμεθα παρα-
θήσεσθαι κατὰ καιρὸν εἰπόντες τὰς τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν πρε-
σβυτέρων τε καὶ συγγραφέων φωνὰς, ἐν αἷς τὰς περὶ τῶν ἐνδιαθήκων
γραφῶν εἰς αὐτȣ̀ς κατελθȣ́σας παραδόσεις γραφῇ παραδεδώκασι, τȣ́των
2 δὲ καὶ ὁ Εἰρηναῖος ἦν, φέρε καὶ τὰς αὐτȣ̃ παραθώμεθα λέξεις. καὶ

2. ἐπιδείξομεν *ahi* (a sec. m.) *k* (a sec. m.) *NSVH*, „demonstrabimus“ Irenaei vet. interpres, ἐπιδείξωμεν *cefgikxB*. | 6. post ἕκαστος add. αὐτῶν *ae SVS*ᵃ*H*. | 8. ἐκείνȣς αὐτȣ̀ς *bcdfikx*, αὐτȣ̀ς ἐκ. *aeghE*. | τȣ̀ς add. *bcdfS*ᵃ*H*, om. *aeghikSVB*. | 13. ἔτεσιν ἱκανοῖς *cfgikB*, ἱκ. ἔτεσι *aehSVS*ᵃ*H*. | 16. τινας] „aliquem“ vet. interpr. Iren. | 18. ἑτέρῳ τόπῳ — Iren. adv. haer. V, 6, 1. p. 299. | 30. τȣ́των — ἦν add. *bcdfghikvxVS*ᵃ*H*, om. *aeSB*.

πρώτας γε τὰς περὶ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων, οὕτως ἐχούσας· „ὁ μὲν δὴ
„Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν διαλέκτῳ καὶ γραφὴν ἐξή-
„νεγκεν εὐαγγελίου, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων
„καὶ θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὴν τούτων ἔξοδον Μάρκος ὁ 3
„μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς Πέτρου καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρου κηρυσσόμενα
„ἐγγράφως ἡμῖν παραδέδωκε, καὶ Λουκᾶς δέ, ὁ ἀκόλουθος Παύλου, τὸ ὑπ'
„ἐκείνου κηρυσσόμενον εὐαγγέλιον ἐν βίβλῳ κατέθετο. ἔπειτα Ἰωάννης, ὁ 4
„μαθητὴς τοῦ κυρίου, ὁ καὶ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ ἀναπεσών, καὶ αὐτὸς
„ἐξέδωκε τὸ εὐαγγέλιον, ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων.“ ταῦτα μὲν 5
οὖν ἐν τρίτῳ τῆς εἰρημένης ὑποθέσεως τῷ προδηλωθέντι εἴρηται. ἐν δὲ
τῷ πέμπτῳ περὶ τῆς Ἰωάννου ἀποκαλύψεως καὶ τῆς ψήφου τῆς τοῦ ἀντι-
χρίστου προσηγορίας οὕτω διαλαμβάνει· „τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, καὶ ἐν
„πᾶσι δὲ τοῖς σπουδαίοις καὶ ἀρχαίοις ἀντιγράφοις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου κει-
„μένου, καὶ μαρτυρούντων αὐτῶν ἐκείνων τῶν κατ' ὄψιν τὸν Ἰωάννην ἑωρα-
„κότων, καὶ τοῦ λόγου διδάσκοντος ἡμᾶς, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὀνόματος τοῦ
„θηρίου κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων ψῆφον διὰ τῶν ἐν αὐτῷ γραμμάτων
„ἐμφαίνεται.“ καὶ ὑποκαταβὰς περὶ τοῦ αὐτοῦ φάσκει· „ἡμεῖς οὖν οὐκ ἀπο- 6
„κινδυνεύομεν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀντιχρίστου ἀποφαινόμενοι βεβαιω-
„τικῶς. εἰ γὰρ ἔδει ἀναφανδὸν τῷ νῦν καιρῷ κηρύττεσθαι τοὔνομα αὐτοῦ,
„δι' ἐκείνου ἂν ἐῤῥέθη τοῦ καὶ τὴν ἀποκάλυψιν ἑωρακότος· οὐδὲ γὰρ πρὸ
„πολλοῦ χρόνου ἑωράθη, ἀλλὰ σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς, πρὸς τῷ
„τέλει τῆς Δομετιανοῦ ἀρχῆς.“ ταῦτα καὶ περὶ τῆς ἀποκαλύψεως ἱστό- 7
ρηται τῷ δεδηλωμένῳ. μέμνηται δὲ καὶ τῆς Ἰωάννου πρώτης ἐπιστολῆς,
μαρτύρια ἐξ αὐτῆς πλεῖστα εἰσφέρων, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς Πέτρου προτέρας.
οὐ μόνον δὲ οἶδεν, ἀλλὰ καὶ ἀποδέχεται τὴν τοῦ Ποιμένος γραφὴν λέγων·
„καλῶς οὖν εἶπεν ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· πρῶτον πάντων πίστευσον ὅτι εἷς
„ἐστὶν ὁ θεός, ὁ τὰ πάντα κτίσας“ καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ῥητοῖς δέ τισιν 8
ἐκ τῆς Σολομῶνος Σοφίας κέχρηται, μονονουχὶ φάσκων· ὅρασις δὲ θεοῦ
περιποιητικὴ ἀφθαρσίας, ἀφθαρσία δὲ ἐγγὺς εἶναι ποιεῖ θεοῦ. καὶ ἀπο-
μνημονευμάτων δὲ ἀποστολικοῦ τινὸς πρεσβυτέρου, οὗ τοὔνομα σιωπῇ παρα-

---

1. *ὁ μὲν δὴ* — Iren. adv. haer. III, 1, 1. p. 174 Mass. | 2. *αὐτῶν διαλ.*] *διαλ. αὐτῶν S.* | 7. *βίβλῳ cgik*, *βιβλίῳ aehE.* | 11. *ἐν τῷ πέμπτῳ* — Iren. adv. haer. V, 30, 1. p. 328 Mass. | *τῆς τοῦ aeSVH*, *τῆς περὶ τοῦ cfhikxB.* | 17. *φάσκει* — Iren. adv. haer. V, 30, 3. p. 330 Mass. | 25. *λέγων* — Iren. adv. haer. IV, 20, 2. p. 253 Mass. | 26. *εἶπεν* om. *egik.* | 28. *Σολομῶνος cgikB*, *Σολόμωνος x*, *Σολόμοιος f*, *Σολομῶντος aehNSVS*a *H.* | *φάσκων* — Iren. adv. haer. IV, 38, 3. p. 285 Mass., coll. Sap. 6, 20. | 29. *ποιεῖ*] *ποιοῖ H* errore typogr. | 30. *παραδέδωκε cik*, *παρέδωκε aefgE.*

9 δέδωκε, μνημονεύει, ἐξηγήσεις τε αὐτοῦ θείων γραφῶν παρατέθειται. ἔτι
καὶ Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος καὶ Ἰγνατίου μνήμην πεποίηται, μαρτυρίαις αὖθις
καὶ ἀπὸ τῶν τούτοις γραφέντων κεχρημένος. ἐπήγγελται δὲ αὐτὸς, ἐκ τῶν
10 Μαρκίωνος συγγραμμάτων ἀντιλέξειν αὐτῷ ἐν ἰδίῳ σπουδάσματι. καὶ περὶ
τῆς κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα ἑρμηνείας τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ἄκουε οἷα
κατὰ λέξιν γράφει· „ὁ θεὸς οὖν ἄνθρωπος ἐγένετο, καὶ αὐτὸς Κύριος
„ἔσωσεν ἡμᾶς, δοὺς τὸ τῆς παρθένου σημεῖον· ἀλλ' οὐχ ὡς ἔνιοί φασι τῶν
„νῦν τολμώντων μεθερμηνεύειν τὴν γραφὴν „„ἰδοὺ ἡ νεᾶνις ἐν γαστρὶ ἕξει
„καὶ τέξεται υἱόν,““ ὡς Θεοδοτίων ἡρμήνευσεν ὁ Ἐφέσιος, καὶ Ἀκύλας ὁ
„Ποντικὸς, ἀμφότεροι Ἰουδαῖοι προσήλυτοι, οἷς κατακολουθήσαντες οἱ
11 „Ἐβιωναῖοι ἐξ Ἰωσὴφ αὐτὸν γεγενῆσθαι φάσκουσι.“ τούτοις ἐπιφέρει μετὰ
βραχέα λέγων· „πρὸ τοῦ γὰρ Ῥωμαίους κρατῦναι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἔτι
„τῶν Μακεδόνων τὴν Ἀσίαν κατεχόντων, Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, φιλοτι-
„μούμενος τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατεσκευασμένην βιβλιοθήκην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
„κοσμῆσαι τοῖς πάντων ἀνθρώπων συγγράμμασιν, ὅσα γε σπουδαῖα ὑπῆρχεν,
„ᾐτήσατο παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον σχεῖν
12 „αὐτῶν μεταβεβλημένας τὰς γραφάς. οἱ δὲ (ὑπήκουον γὰρ ἔτι τοῖς Μα-
„κεδόσι τότε) τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐμπειροτάτους τῶν γραφῶν καὶ ἀμφο-
„τέρων τῶν διαλέκτων, ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους ἔπεμψαν Πτολεμαίῳ,
13 „ποιήσοντας τοῦθ' ὅπερ ἠβούλετο. ὁ δὲ ἰδίᾳ πεῖραν αὐτῶν λαβεῖν θελή-
„σας, εὐλαβηθείς τε, μή τι ἄρα συνθέμενοι ἀποκρύψωσι τὴν ἐν ταῖς
„γραφαῖς διὰ τῆς ἑρμηνείας ἀλήθειαν, χωρίσας αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων ἐκέ-
„λευσε τοὺς πάντας τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν γράφειν, καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων
14 „τῶν βιβλίων ἐποίησε. συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ παρὰ τῷ
„Πτολεμαίῳ, καὶ συναντιβαλλόντων ἑκάστου τὴν ἑαυτοῦ ἑρμηνείαν, ὁ μὲν
„θεὸς ἐδοξάσθη, αἱ δὲ γραφαὶ ὄντως θεῖαι ἐγνώσθησαν, τῶν πάντων
„τὰ αὐτὰ ταῖς αὐταῖς λέξεσι καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασιν ἀναγορευσάντων
„ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ὥστε καὶ τὰ παρόντα ἔθνη γνῶναι, ὅτι κατ'

1. *μνημονεύει* — Iren. adv. haer. V, 33, 3. p. 333. | *παρατέθειται cfikx*, *παρατίθεται aeghNE.* | 2. *μνήμην πεποίηται* — Iren. adv. haer. IV, 6, 2. p. 233. V, 28, 4. p. 327 Mass. | 3. *ἐπήγγελται* — Iren. adv. haer. I, 27, 4. p. 106 Mass. | post *δὲ* add. *ὁ aehE*, om. *cfgik.* | 6. *γράφει* — Iren. adv. haer. III, 21, 1. p. 215 Mass. | 8. *ἰδοὺ* — Jes. 7, 14. | 12. *λέγων* — Iren. III, 21, 2. p. 215. | *τοῦ γὰρ cefgikNB*, *γὰρ τοῦ ahSVH.* | 20. *ποιήσοντας τοῦθ' H* ex Savilii conjectura probantibus *V*a *S*a, „facturos hoc quod ipse voluisset“ Iren. vet. interpr., *ποιήσαντος τοῦ θεοῦ CN.* | *ἠβούλετο*] *ἐβούλετο aeS.* | 23. *γράφειν*] *ποιήσασθαι h.* *S*a dedit *τὴν αὐτὴν ἑρμηνεύειν γραφὴν*, secutus Irenaei interpretem, qui sic vertit: „eandem interpretari scripturam.“ Recte. | 25. *συναντιβαλλόντων cfgikNB*, *συναντιβαλόντων aehSVH.*

„ἐπίπνοιαν τοῦ θεοῦ εἰσὶν ἡρμηνευμέναι αἱ γραφαί. καὶ οὐδέν γε θαυμα- 15
„στὸν τοῦτο ἐνηργηκέναι τὸν θεὸν, ὅς γε καὶ ἐν τῇ ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ „αἰχμαλωσίᾳ τοῦ λαοῦ, διαφθαρεισῶν τῶν γραφῶν, καὶ μετὰ ἑβδομήκοντα „ἔτη τῶν Ἰουδαίων ἀνελθόντων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἔπειτα ἐν τοῖς „χρόνοις Ἀρταξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐνέπνευσεν Ἔσδρᾳ τῷ ἱερεῖ ἐκ „τῆς φυλῆς Λευὶ, τοὺς τῶν προγεγονότων προφητῶν πάντας ἀνατάξασθαι „λόγους, καὶ ἀποκαταστῆσαι τῷ λαῷ τὴν διὰ Μωϋσέως νομοθεσίαν.“ τοσαῦτα ὁ Εἰρηναῖος.

CAP. 9.

Οἱ κατὰ Κόμοδον ἐπισκοπεύσαντες.
(Nic. H. E. IV, 19.)

Ἐννέα δὲ καὶ δέκα ἔτεσι τῇ βασιλείᾳ διαρκέσαντος Ἀντωνίνου, Κόμοδος τὴν ἡγεμονίαν παραλαμβάνει, οὗ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησιῶν Ἰουλιανὸς ἐγχειρίζεται τὴν ἐπισκοπὴν, ἐπὶ δυοκαίδεκα ἔτεσιν Ἀγριππίνου τὴν λειτουργίαν ἀναπλήσαντος.

CAP. 10.

Περὶ Πανταίνου τοῦ φιλοσόφου.
(Nic. H. E. IV, 32.)

Ἡγεῖτο δὲ τηνικαῦτα τῆς τῶν πιστῶν αὐτόθι διατριβῆς τῶν ἀπὸ 1
παιδείας ἀνὴρ ἐπιδοξότατος, ὄνομα αὐτῷ Πάνταινος, ἐξ ἀρχαίου ἔθους διδασκαλείου τῶν ἱερῶν λόγων παρ' αὐτοῖς συνεστῶτος, ὃ καὶ εἰς ἡμᾶς παρατείνεται, καὶ πρὸς τῶν ἐν λόγῳ καὶ τῇ περὶ τὰ θεῖα σπουδῇ δυνατῶν συγκροτεῖσθαι παρειλήφαμεν. ἐν δὲ τοῖς μάλιστα κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαλάμψαι λόγος ἔχει τὸν δεδηλωμένον, οἷα καὶ ἀπὸ φιλοσόφου ἀγωγῆς τῶν καλουμένων Στωϊκῶν ὁρμώμενον. τοσαύτην δ' οὖν φασὶν αὐτὸν ἐκ- 2
θυμοτάτῃ διαθέσει προθυμίαν περὶ τὸν θεῖον λόγον ἐνδείξασθαι, ὡς καὶ κήρυκα τοῦ κατὰ Χριστὸν εὐαγγελίου τοῖς ἐπ' ἀνατολῆς ἔθνεσιν ἀναδειχθῆναι, μέχρι καὶ τῆς Ἰνδῶν στειλάμενον γῆς. ἦσαν γάρ, ἦσαν εἰσέτι τότε πλείους εὐαγγελισταὶ τοῦ λόγου, ἔνθεον ζῆλον ἀποστολικοῦ μιμήματος συνεισ-

---

7. ἀποκαταστῆσαι *x* prob. *H*b, „restituere“ vet. interpr. Iren., ἀποκαταστῆναι ceteri codd. et *E*. | 15. Ἀγριππίνου post ἔτεσιν ponunt *cefgikB*, post ἀναπλήσαντος *ahSVHS*a. | ἀναπλήσαντος *cfhVH*, ἀποπλήσαντος *aegikNSS*a*B*. | 19. τῶν ἀπὸ παιδείας ἀνὴρ *cfikvVHB*, ἀνὴρ κατὰ παιδείαν *aehSS*a. | 21. διδασκαλείου *aeghikNE*, διδασκαλίου *bcdfx*. | 22. παρατείνεται] παρατεῖναί τε conj. *V*a. | 25. ὁρμώμενον *acfhE*, ὡρμημένον *eik*, ὡρμημένων *g*. | 28. ἦσαν post γάρ om. *gh*.

3 φέρειν ἐπ' αὐξήσει καὶ οἰκοδομῇ τοῦ θείου λόγου προμηθούμενοι. ὧν εἷς
γενόμενος καὶ ὁ Πάνταινος καὶ εἰς Ἰνδοὺς ἐλθεῖν λέγεται, ἔνθα λόγος
εὑρεῖν αὐτὸν προφθάσαν τὴν αὐτοῦ παρουσίαν τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγ-
γέλιον παρά τισιν αὐτόθι τὸν Χριστὸν ἐπεγνωκόσιν, οἷς Βαρθολομαῖον
τῶν ἀποστόλων ἕνα κηρῦξαι, αὐτοῖς τε Ἑβραίων γράμμασι τὴν τοῦ Ματ-
4 θαίου καταλεῖψαι γραφήν, ἣν καὶ σώζεσθαι εἰς τὸν δηλούμενον χρόνον. ὅ
γε μὴν Πάνταινος ἐπὶ πολλοῖς κατορθώμασι τοῦ κατ' Ἀλεξάνδρειαν τε-
λευτῶν ἡγεῖται διδασκαλείου, ζώσῃ φωνῇ καὶ διὰ συγγραμμάτων τοὺς τῶν
θείων δογμάτων θησαυροὺς ὑπομνηματιζόμενος.

CAP. 11.

Περὶ Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως.
(Nic. H. E. IV, 33.)

1 Κατὰ τοῦτον ταῖς θείαις γραφαῖς συνασκούμενος ἐπ' Ἀλεξανδρείας
ἐγνωρίζετο Κλήμης, ὁμώνυμος τῷ πάλαι τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἡγησα-
2 μένῳ φοιτητῇ τῶν ἀποστόλων. ὃς δὴ καὶ ὀνομαστὶ ἐν αἷς συνέταξεν Ὑπο-
τυπώσεσιν ὡσὰν διδασκάλου τοῦ Πανταίνου μέμνηται, τοῦτόν τε αὐτὸν καὶ
τῶν Στρωματέων ἐν πρώτῳ συγγράμματι αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ, ὅτε τοὺς
ἐμφανεστέρους ἧς κατείληφεν ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἐπισημαινόμενος ταῦτά
3 φησιν· „ἤδη δὲ οὐ γραφὴ εἰς ἐπίδειξιν τετεχνασμένη ἥδε ἡ πραγματεία,
„ἀλλά μοι ὑπομνήματα εἰς γῆρας θησαυρίζεται, λήθης φάρμακον, εἴ-
„δωλον ἀτεχνῶς καὶ σκιαγραφία τῶν ἐναργῶν καὶ ἐμψύχων ἐκείνων ὧν
„κατηξιώθην ἐπακοῦσαι λόγων τε καὶ ἀνδρῶν μακαρίων καὶ τῷ ὄντι ἀξιο-
4 „λόγων. τούτων ὁ μὲν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἰωνικός, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς με-
„γάλης Ἑλλάδος, τῆς Κοίλης ἅτερος αὐτῶν Συρίας ἦν, ὁ δὲ ἀπ' Αἰ-
„γύπτου, ἄλλοι δὲ ἀνὰ τὴν ἀνατολήν, καὶ ταύτης ὁ μέν τις τῶν Ἀσσυ-
„ρίων, ὁ δὲ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Ἑβραῖος ἀνέκαθεν. ὑστάτῳ δὲ περιτυχὼν
„(δυνάμει δὲ ἄρα πρῶτος ἦν) ἀνεπαυσάμην, ἐν Αἰγύπτῳ θηράσας λελη-

---

1. *προμηθούμενοι cgikB*, *προμυθούμενοι f*, *προθυμούμενοι aehSVH.* | 8. *διδασκαλείου aehikE*, *διδασκαλίου bcdfgx.* | 9. *δογμάτων aehikE*, *γραμμάτων cfgx.* | 16. *μέμνηται* — hic locus perditarum hypotyposeon non exstat apud alium scriptorem: in Excerptis tamen Theodoti, quae ex libris hypotyposeon descripta esse videntur, haec legimus (p. 1005 Pott., Vol. IV. p. 49 Klotz.): *ὁ Πάνταινος ἡμῶν ἔλεγεν κτλ.*, ad quem fortasse locum referenda sunt Eusebii verba. | *τε cfik*, *δὲ* volgo. | 18. *ἐπισημαινόμενος aeghE*, *ἐπισημηνάμενος cfikx.* | 19. *φησιν* — Clem. Alex. Strom. I, 1, 11. (p. 118 Sylb. p. 322 Pott.). | 22. *ἐπακοῦσαι C* (praeter *a*) *Clem. NS*[a] *B*, *ἀκοῦσαι aSVH.* | 25. *τις τῶν aegikSS*[a] *H*, *τις τῆς cfhNV*, *τῆς τῶν Clem. B.*

„ϑότα. ἀλλ᾽ οἱ μὲν τὴν ἀληϑῆ τῆς μακαρίας σῴζοντες διδασκαλίας παράδοσιν εὐϑὺς ἀπὸ Πέτρȣ καὶ Ἰακώβȣ, Ἰωάννȣ τε καὶ Παύλȣ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεξάμενος, (ὀλίγοι δὲ οἱ πατράσιν ὅμοιοι), ἧκον δὴ σὺν ϑεῷ καὶ εἰς ἡμᾶς, τὰ προγονικὰ ἐκεῖνα καὶ ἀποστολικὰ καταϑησόμενοι σπέρματα.“ 5

CAP. 12.

Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων.
(Nic. H. E. IV, 19.)

Ἐπὶ τȣ́των τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ὁ παρὰ πολλοῖς εἰσέτι νῦν βεβοημένος Νάρκισσος ἐγνωρίζετο, πεντεκαιδεκάτην ἄγων διαδοχὴν ἀπὸ τῆς τῶν Ἰȣδαίων κατὰ Ἀδριανὸν πολιορκίας, ἐξ οὗ δὴ πρῶτον τὴν αὐτόϑι ἐκκλησίαν ἐξ ἐϑνῶν συστῆναι μετὰ τȣ̀ς ἐκ περιτομῆς, καϑηγήσασϑαί τε αὐτῶν πρῶτον ἐξ ἐϑνῶν ἐπίσκοπον Μάρκον ἐδηλώσαμεν. 1 μεϑ᾽ ὃν ἐπισκοπεῦσαι Κασσιανὸν αἱ τῶν αὐτόϑι διαδοχαὶ περιέχȣσι, καὶ μετὰ τȣ̃τον Πούπλιον, εἶτα Μάξιμον, καὶ ἐπὶ τȣ́τοις Ἰȣλιανόν, ἔπειτα Γάϊον, μεϑ᾽ ὃν Σύμμαχον, καὶ Γάϊον ἕτερον, καὶ πάλιν ἄλλον Ἰȣλιανὸν, Καπίτωνά τε πρὸς τȣ́τοις καὶ Οὐάλεντα καὶ Δολιχιανὸν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν Νάρκισσον, τριακοστὸν ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κατὰ τὴν τῶν ἑξῆς διαδοχὴν γεγενημένον. 2

CAP. 13.

Περὶ Ῥόδωνος καὶ ἧς ἐμνημόνευσεν κατὰ Μαρκίωνα διαφωνίας.
(Nic. H. E. IV, 29.)

Ἐν τȣ́τῳ καὶ Ῥόδων, γένος τῶν ἀπὸ Ἀσίας, μαϑητευϑεὶς ἐπὶ Ῥώμης, ὡς αὐτὸς ἱστορεῖ, Τατιανῷ, ὃν ἐκ τῶν πρόσϑεν ἔγνωμεν, διάφορα συντάξας βιβλία, μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ πρὸς τὴν Μαρκίωνος παρατέτακται αἵρεσιν· ἣν καὶ εἰς διαφόρȣς γνώμας κατ᾽ αὐτὸν διαστᾶσαν ἱστορεῖ, τȣ̀ς τὴν διάστασιν ἐμπεποιηκότας ἀναγράφων, ἐπ᾽ ἀκριβές τε τὰς παρ᾽ ἑκάστῳ τȣ́των ἐπινενοημένας διελέγχων ψευδολογίας. 1 ἄκȣε δ᾽ ȣ̓̃ν καὶ αὐτȣ̃ ταῦτα γράφοντος· „διὰ τȣ̃το καὶ παρ᾽ ἑαυτοῖς ἀσύμφωνοι γεγόνασιν, ἀσυστάτȣ γνώμης ἀντιποιȣ́μενοι. ἀπὸ γὰρ τῆς τȣ́των ἀγέλης Ἀπελλῆς μέν, ὁ τῇ πολιτείᾳ σεμνυνόμενος καὶ τῷ γήρᾳ, μίαν 2

---

1. *σῴζοντες διδ. cfgikx Clem. B, διδ. σωζ. aehSVHS*[a]. | 10. *Νάρκ. ἐγνωρ. cfgikxB, ἐγνωρ. Ναρκ. aehSVH.* | 17. post Capitonem exciderunt nomina Maximi et Antonini: cf. Eus. Chron. p. 389 Mai. | 25. *παρατέτακται cfikxB, παρατάττεται aehSVH.* | 31. *τῇ πολ. σεμν. καὶ τῷ γήρᾳ acfhSVH, τὴν πολιτείαν σεμν. καὶ τὸ γῆρας egikNB.*

„ἀρχὴν ὁμολογεῖ, τὰς δὲ προφητείας ἐξ ἀντικειμένȣ λέγει πνεύματος,
3 „πειθόμενος ἀποφθέγμασι παρθένȣ δαιμονώσης, ὄνομα Φιλȣμένης. ἕτεροι
„δὲ, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ναύτης Μαρκίων, δύο ἀρχὰς εἰσηγȣ̃νται· ἀφ'
4 „ὧν εἰσὶ Ποτῖτός τε καὶ Βασιλικός. καὶ ȣ̃τοι μὲν κατακολȣθήσαντες
„τῷ Ποντικῷ λύκῳ, καὶ μὴ εὑρίσκοντες τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων,
„ὡς ȣ̓δὲ ἐκεῖνος, ἐπὶ τὴν εὐχέρειαν ἐτράποντο, καὶ δύο ἀρχὰς ἀπεφή-
„ναντο ψιλῶς καὶ ἀναποδείκτως. ἄλλοι δὲ πάλιν ἀπ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ
„χεῖρον ἐξοκείλαντες οὐ μόνον δύο, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ὑποτίθενται φύσεις,
„ὧν ἐστὶν ἀρχηγὸς καὶ προστάτης Σύνερως, καθὼς οἱ τὸ διδασκαλεῖον
5 „αὐτȣ̃ προβαλλόμενοι λέγȣσι.“ γράφει δὲ ὁ αὐτὸς ὡς καὶ εἰς λόγȣς ἐλη-
λύθοι τῷ Ἀπελλῇ, φάσκων ȣ̃τως· „ὁ γὰρ γέρων Ἀπελλῆς συμμίξας ἡμῖν
„πολλὰ μὲν κακῶς λέγων ἠλέγχθη, ὅθεν καὶ ἔφασκε, μὴ δεῖν ὅλως ἐξε-
„τάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ὡς πεπίστευκε, διαμένειν. σωθήσεσθαι
„γὰρ τȣ̀ς ἐπὶ τὸν ἐσταυρωμένον ἠλπικότας ἀπεφαίνετο, μόνον ἐὰν ἐν
„ἔργοις ἀγαθοῖς εὑρίσκωνται. τὸ δὲ πάντων ἀσαφέστατον ἐδογματίζετο
„αὐτῷ πρᾶγμα, καθὼς προειρήκαμεν, τὸ περὶ τȣ̃ θεȣ̃. ἔλεγε μὲν γὰρ
6 „μίαν ἀρχὴν, καθὼς καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος.“ εἶτα προθεὶς αὐτȣ̃ πᾶσαν
τὴν δόξαν ἐπιφέρει φάσκων· „λέγοντος δέ μȣ πρὸς αὐτὸν, „„πόθεν ἡ
„ἀπόδειξις αὕτη σοι, ἢ πῶς δύνασαι λέγειν μίαν ἀρχὴν, φράσον ἡμῖν,““
„ἔφη, τὰς μὲν προφητείας ἑαυτὰς ἐλέγχειν, διὰ τὸ μηδὲν ὅλως ἀληθὲς
„εἰρηκέναι· ἀσύμφωνοι γὰρ ὑπάρχȣσι καὶ ψευδεῖς καὶ ἑαυταῖς ἀντικεί-
„μεναι. τὸ δὲ πῶς ἐστι μία ἀρχὴ, μὴ γινώσκειν ἔλεγεν, ȣ̓́τω δὲ κινεῖ-
7 „σθαι μόνον. εἶτ' ἐπομοσαμένȣ μȣ τἀληθὲς εἰπεῖν, ὤμνυεν ἀληθεύων
„λέγειν, μὴ ἐπίστασθαι πῶς εἷς ἐστιν ἀγέννητος θεὸς, τȣ̃το δὲ πιςεύειν.
„ἐγὼ δὲ γελάσας κατέγνων αὐτȣ̃, διότι διδάσκαλος εἶναι λέγων ȣ̓κ ᾔδει
8 „τὸ διδασκόμενον ὑπ' αὐτȣ̃ κρατύνειν.“ ἐν τῷ αὐτῷ δὲ συγγράμματι
Καλλιστίωνι προσφωνῶν ὁ αὐτὸς μεμαθητεῦσθαι ἐπὶ Ῥώμης Τατιανῷ
ἑαυτὸν ὁμολογεῖ. φησὶ δὲ καὶ ἐσπȣδάσθαι τῷ Τατιανῷ προβλημάτων
βιβλίον, δι' ὧν τὸ ἀσαφὲς καὶ ἐπικεκρυμμένον τῶν θείων γραφῶν παρα-
στήσειν ὑποσχομένȣ τȣ̃ Τατιανȣ̃, αὐτὸς ὁ Ῥόδων ἐν ἰδίῳ συγγράμματι
τὰς τῶν ἐκείνȣ προβλημάτων ἐπιλύσεις ἐκθήσεσθαι ἐπαγγέλλεται. φέρεται

---

3. ὁ ναύτης add. *aehRE*, om. *bcdfikstxN*. | 4. Ποτῖτός] Πότιμός *aeS*, Ποντικός *gN*. | 9. διδασκαλεῖον *egB*, διδασκάλιον *bcdfhikSVH*. | 10. ἐληλύθοι *chkVS*ᵃ*H*, ἐληλύθει *aefiSB*. | 14. ἐν om. *hx*. | 15. ἀσαφέστατον] σαφέστατον *gR*. | 16. αὐτῶν *h*. | τȣ̃ add. *chikVH*, om. *aefgSS*ᵃ*R*ᵃ*B*. | μὲν add. *cfgikB*, om. *aehSVH*. | 17. προσθεὶς *c*. | 18. μȣ om. *gh*. | 23. ἀληθεύων λέγειν] ἀληθεύειν λέγων *xNSS*ᵃ.

δὲ τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἑξαήμερον ὑπόμνημα. ὅ γέ τοι Ἀπελλῆς ἔτος 9
μυρία κατὰ τοῦ Μωϋσέως ἠσέβησε νόμου, διὰ πλειόνων συγγραμμάτων τοὺς
θείους βλασφημήσας λόγους, εἰς ἔλεγχόν τε, ὥς γε δὴ ἐδόκει, καὶ ἀνα-
τροπὴν αὐτῶν οὐ μικρὰν πεποιημένος σπουδήν. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων.

CAP. 14.

Περὶ τῶν κατὰ Φρύγας ψευδοπροφητῶν.
(Nic. H. E. IV, 20.)

Μισόκαλός γε μὴν ἐς τὰ μάλιστα καὶ φιλοπόνηρος ὢν ὁ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ πολέμιος, μηδένα τε μηδαμῶς τῆς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀπολιπὼν ἐπιβουλῆς τρόπον, αἱρέσεις ξένας αὖθις ἐπιφύεσθαι κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐνήργει, ὧν οἱ μὲν ἰοβόλων δίκην ἑρπετῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας καὶ Φρυγίας εἷρπον, τὸν μὲν παράκλητον Μοντανὸν, τὰς δ' ἐξ αὐτοῦ γυναῖκας, Πρίσκιλλαν καὶ Μαξιμίλλαν, ὡςὰν τοῦ Μοντανοῦ προφήτιδας γεγονυίας αὐχοῦντες,

CAP. 15.

Περὶ τοῦ κατὰ Βλάστον ἐπὶ Ῥώμης γενομένου σχίσματος.

οἱ δ' ἐπὶ Ῥώμης ἤκμαζον, ὧν ἡγεῖτο Φλωρῖνος, πρεσβυτερίου τῆς ἐκκλησίας ἀποπεσὼν, Βλάστος τε σὺν τούτῳ παραπλησίῳ πτώματι κατεσχημένος. οἳ καὶ πλείους τῆς ἐκκλησίας περιέλκοντες ἐπὶ σφῶν ὑπῆγον βούλημα, θάτερος ἰδίως περὶ τὴν ἀλήθειαν νεωτερίζειν πειρώμενος.

CAP. 16.

Ὅσα περὶ Μοντανοῦ καὶ τῶν μεθ' αὐτοῦ ψευδοπροφητῶν μνημονεύεται.
(Nic. H. E. IV, 23.)

Πρὸς μὲν οὖν τὴν λεγομένην κατὰ Φρύγας αἵρεσιν ὅπλον ἰσχυρὸν 1
καὶ ἀκαταγώνιστον ἐπὶ τῆς Ἱεραπόλεως τὸν Ἀπολινάριον, οὗ καὶ πρόσθεν
μνήμην ὁ λόγος πεποίητο, ἄλλους τε σὺν αὐτῷ πλείους τῶν τηνικάδε λο-
γίων ἀνδρῶν ἡ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχος ἀνίστη δύναμις, ἐξ ὧν καὶ ἡμῖν
ἱστορίας πλείστη τις ὑπόθεσις καταλέλειπται. ἀρχόμενος γοῦν τῆς κατ' 2
αὐτῶν γραφῆς τῶν εἰρημένων δή τις πρῶτον ἐπισημαίνεται, ὡς καὶ ἀγρά-
φοις τοῖς κατ' αὐτῶν ἐπεξέλθοι ἐλέγχοις. προοιμιάζεται γοῦν τοῦτον τὸν
τρόπον· „ἐκ πλείστου ὅσου καὶ ἱκανωτάτου χρόνου, ἀγαπητὲ Ἀείρκιε Μάρ- 3

---

3. *βλασφημήσας cfg* (*ik* teste Gronov.) SS^a, *βλασφημίσας aehVH.* | 10. *ἀπολιπὼν ἐπιβουλῆς cefgikxB*, *ἐπιβ. ἀπολ. ahSVHS*^{a}. | 12. *μὲν*] *μὲν δὴ hik.* | *παράκλητον Μοντ.*] *Μοντανὸν παράκλ. i.* | 29. *δή τις aeghikE*, om. *bcx*, *ἤδη df.* | 30. *τοῖς* om. *VH* tacite. | 31. *Ἀείρκιε bcdfikxVHR*^{a}*B*, *Ἀιίρκιε aeSS*^{a}, *Ἀβίρκιε h*, *Ἀβέρκιε N.*

„κελλε, ἐπιταχθεὶς ὑπὸ σῦ συγγράψαι τινὰ λόγον εἰς τὴν τῶν κατὰ
„Μιλτιάδην λεγομένων αἵρεσιν, ἐφεκτικώτερόν πως μέχρι νῦν διεκείμην,
„ὐκ ἀπορίᾳ τῦ δύνασθαι ἐλέγχειν μὲν τὸ ψεῦδος, μαρτυρεῖν δὲ τῇ ἀλη-
„θείᾳ, δεδιὼς δὲ καὶ ἐξευλαβέμενος, μή πῃ δόξω τισὶν ἐπισυγγράφειν
„ἢ ἐπιδιατάσσεσθαι τῷ τῆς τῦ εὐαγγελίυ καινῆς διαθήκης λόγῳ, ᾧ μήτε
„προσθεῖναι μήτ᾽ ἀφελεῖν δυνατὸν τῷ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον αὐτὸ πολι-
4 „τεύεσθαι προῃρημένῳ. προσφάτως δὲ γενόμενος ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλα-
„τίας, καὶ καταλαβὼν τὴν κατὰ Πόντον ἐκκλησίαν ὑπὸ τῆς νέας ταύ-
„της, ὐχ, ὡς αὐτοί φασι, προφητείας, πολὺ δὲ μᾶλλον, ὡς δειχθήσεται,
„ψευδοπροφητείας διατεθρυλημένην, καθόσον δυνατὸν, τῦ Κυρίυ παρα-
„σχόντος, περὶ αὐτῶν τε τύτων καὶ τῶν προτεινομένων ὑπ᾽ αὐτῶν ἕκαςά
„τε διελέχθημεν ἡμέραις πλείοσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς τὴν μὲν ἐκκλησίαν
„ἀγαλλιασθῆναι καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπιῤῥωσθῆναι, τὺς δὲ ἐξ ἐναν-
5 „τίας πρὸς τὸ παρὸν ἀποκρυσθῆναι, καὶ τὺς ἀντιθέυς λυπηθῆναι. ἀξιύν-
„των ὖν τῶν κατὰ τόπον πρεσβυτέρων, ὅπως τῶν λεχθέντων κατὰ τῶν
„ἀντιδιατιθεμένων τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ ὑπόμνημά τι καταλίπωμεν,
„παρόντος καὶ τῦ συμπρεσβυτέρυ ἡμῶν Ζωτικῦ τῦ Ὀτρηνῦ, τῦτο μὲν ὐκ
„ἐπράξαμεν, ἐπηγγειλάμεθα δὲ, ἐνθάδε γράψαντες τῦ Κυρίυ διδόντος
6 „διὰ σπυδῆς πέμψειν αὐτοῖς." ταῦτα καὶ ἑξῆς τύτοις ἕτερα καταρχὰς
εἰπὼν τῦ λόγυ, τὸν αἴτιον τῆς δηλυμένης αἱρέσεως προϊὼν τῦτον ἀνι-
στορεῖ τὸν τρόπον· „ἡ τοίνυν ἔνστασις αὐτῶν καὶ ἡ πρόσφατος τοῦ
„ἀποσχίσματος αἵρεσις πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τὴν αἰτίαν ἔσχε τοιαύτην.
7 „κώμη τις εἶναι λέγεται ἐν τῇ κατὰ τὴν Φρυγίαν Μυσίᾳ, καλυμένη
„Ἀρδαβαῦ τὔνομα· ἔνθα φασί τινα τῶν νεοπίστων πρώτως, Μοντανὸν
„τὔνομα, κατὰ Γράτον Ἀσίας ἀνθύπατον, ἐν ἐπιθυμίᾳ ψυχῆς ἀμέτρῳ
„φιλοπρωτείας δόντα πάροδον εἰς ἑαυτὸν τῷ ἀντικειμένῳ πνευματοφορη-
„θῆναί τε καὶ αἰφνιδίως ἐν κατοχῇ τινὶ καὶ παρεκστάσει γενόμενον ἐν-
„θυσιᾶν, ἄρξασθαί τε λαλεῖν καὶ ξενοφωνεῖν, παρὰ τὸ κατὰ παράδοσιν

2. *Μιλτιάδην C*, *Ἀλκιβιάδην* de Langii et Valesii conjectura probabili *H*. Infra (V, 17. p. 183, 27) similis occurrit horum nominum permutatio. | *λεγομένων aeikxSSaH*, *λεγομένην cfghVRaB*. Cf. p. 183, 15. | 8. *Πόντον bcdfhikxSV*, *τόπον aegtNSaHRaB*. cf. p. 131, 22 not. | 10. *διατεθρυλημένην cfik*, *διατεθρυλλημένην aeghE*. | 11. *ἕκαστά τε*] *ἑκάστοτε* ex conjectura Christophorsoni et Savilii probante Valesio scripsit Routh. | 13. *ἀγαλλιαθῆναι cegS*. | 14. *ἀντιθέυς dfvVa*, *ἀντιθέτυς abceghikE*. | 17. *Ὀτρηνῦ*] *Ὀστρήνυ N*. | 18. *ἐνθάδε* om. *gh*. | 19. *πέμψειν cgikRaB*, *πέμψει f*, *πέμπειν aehSVH*. | 21. *ἡ τοίνυν*] *ἡ* add. *acehE*, om. *fgik*. | 22. *ἀποσχήσματος cfg*. | 24. *Ἀρδαβαῦ aeghikSVB*, *Ἀρδαβᾶβ c* (teste Valesio), *Ἀρδαμᾶν fmv*, *Ἀρδαβὰ N*, *Ἀρδαβᾶν H* tacite.

„καὶ κατὰ διαδοχὴν ἄνωθεν τῆς ἐκκλησίας ἔθος δῆθεν προφητεύοντα.
„τῶν δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐν τῇ τῶν νόθων ἐκφωνημάτων ἀκροάσει γενο- 8
„μένων οἱ μὲν ὡς ἐπὶ ἐνεργουμένῳ καὶ δαιμονῶντι καὶ ἐν πλάνης πνεύ-
„ματι ὑπάρχοντι καὶ τοὺς ὄχλους ταράττοντι ἀχθόμενοι ἐπετίμων καὶ λα-
„λεῖν ἐκώλυον, μεμνημένοι τῆς τοῦ Κυρίου διαστολῆς τε καὶ ἀπειλῆς πρὸς
„τὸ φυλάττεσθαι τὴν τῶν ψευδοπροφητῶν ἐγρηγορότως παρουσίαν· οἱ δὲ
„ὡς ἁγίῳ πνεύματι καὶ προφητικῷ χαρίσματι ἐπαιρόμενοι καὶ οὐχ ἥκιστα
„χαυνούμενοι, καὶ τῆς διαστολῆς τοῦ Κυρίου ἐπιλανθανόμενοι, τὸ βλαψί-
„φρον καὶ ὑποκοριστικὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα προυκαλοῦντο, θελγόμενοι
„καὶ πλανώμενοι ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τὸ μηκέτι κωλύεσθαι σιωπᾶν. τέχνῃ δέ 9
„τινι, μᾶλλον δὲ τοιαύτῃ μεθόδῳ κακοτεχνίας ὁ διάβολος τὴν κατὰ τῶν
„παρηκόων ἀπώλειαν μηχανησάμενος, καὶ παρ' ἀξίαν ὑπ' αὐτῶν τιμώ-
„μενος, ὑπεξήγειρέ τε καὶ προσεξέκαυσεν αὐτῶν τὴν ἀποκεκοιμημένην
„ἀπὸ τῆς κατὰ ἀλήθειαν πίστεως διάνοιαν, ὡς καὶ ἑτέρας τινὰς δύο
„γυναῖκας ἐπεγεῖραι καὶ τοῦ νόθου πνεύματος πληρῶσαι, ὡς καὶ λαλεῖν
„ἐκφρόνως καὶ ἀκαίρως καὶ ἀλλοτριοτρόπως, ὁμοίως τῷ προειρημένῳ,
„καὶ τοὺς μὲν χαίροντας καὶ χαυνουμένους ἐπ' αὐτῷ μακαρίζοντος τοῦ πνεύ-
„ματος, καὶ διὰ τοῦ μεγέθους τῶν ἐπαγγελμάτων ἐκφυσιοῦντος, ἔσθ' ὅπη
„δὲ καὶ κατακρίνοντος στοχαστικῶς καὶ ἀξιοπίστως αὐτοὺς ἄντικρυς, ἵνα
„καὶ ἐλεγκτικὸν εἶναι δοκῇ, (ὀλίγοι δ' ἦσαν οὗτοι τῶν Φρυγῶν ἐξηπα-
„τημένοι), τὴν δὲ καθόλου καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὸ οὐρανὸν ἐκκλησίαν βλα-
„σφημεῖν διδάσκοντος τοῦ ἀπηυθαδισμένου πνεύματος, ὅτι μήτε τιμὴν μήτε
„πάροδον εἰς αὐτὴν τὸ ψευδοπροφητικὸν ἐλάμβανε πνεῦμα. τῶν γὰρ 10
„κατὰ τὴν Ἀσίαν πιστῶν πολλάκις καὶ πολλαχῇ τῆς Ἀσίας εἰς τοῦτο
„συνελθόντων, καὶ τοὺς προσφάτους λόγους ἐξετασάντων καὶ βεβήλους ἀπο-
„φηνάντων καὶ ἀποδοκιμασάντων τὴν αἵρεσιν, οὕτω δὴ τῆς τε ἐκκλησίας
„ἐξεώσθησαν καὶ τῆς κοινωνίας εἴρχθησαν.“ ταῦτα ἐν πρώτοις ἱστορή- 11
σας, καὶ δι' ὅλου τοῦ συγγράμματος τὸν ἔλεγχον τῆς κατ' αὐτοὺς πλάνης
ἐπαγαγὼν, ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ τῆς τελευτῆς τῶν προδεδηλωμένων ταῦτά
φησιν· „ἐπειδὴ τοίνυν καὶ προφητοφόντας ἡμᾶς ἀπεκάλουν, ὅτι μὴ τοὺς 12
„ἀμετροφώνους αὐτῶν προφήτας ἐδεξάμεθα, (τούτους γάρ εἶναί φασιν,
„οὓσπερ ἐπηγγείλατο τῷ λαῷ πέμψειν ὁ Κύριος), ἀποκρινάσθωσαν ἡμῖν
„πρὸς θεοῦ, ἔστι τις, ὦ βέλτιστοι, τούτων τῶν ἀπὸ Μοντανοῦ καὶ τῶν

---

8. βλαψίφρον] βλαψίφρονον *cfx*. | 14. ἑτέρας] ἑταίρας *v*. | 17. χαυνουμένους *bcdfikxN*H^b, καυχωμένους *aehi* (in marg.) *k* (in marg.) *E*. | 21. post ὑπὸ add. τὸν *aeghE*, om. *cfikN*. | 30. ἐπειδὴ *acefikN*, ἐπειδὰν *ghE*. | 33. τῶν post καὶ add. *cefgikNB*H^b, om. *ahSVH*.

„γυναικῶν λαλεῖν ἀρξαμένων, ὅστις ὑπὸ Ἰουδαίων ἐδιώχθη ἢ ὑπὸ παρα-
„νόμων ἀπεκτάνθη; οὐδείς. οὐδέ γέ τις αὐτῶν κρατηθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνό-
„ματος ἀνεσταυρώθη. οὐ γὰρ οὖν. οὐδὲ μὴν οὐδὲ ἐν συναγωγαῖς Ἰουδαίων
„τῶν γυναικῶν τις ἐμαστιγώθη ποτὲ ἢ ἐλιθοβολήθη. οὐδαμόσε οὐδαμῶς.
13 „ἄλλῳ δὲ θανάτῳ τελευτῆσαι λέγονται Μοντανός τε καὶ Μαξίμιλλα.
„τούτους γὰρ ὑπὸ πνεύματος βλαψίφρονος ἑκατέρους ὑποκινήσαντος λόγος
„ἀναρτῆσαι ἑαυτοὺς, οὐχ ὁμοῦ, κατὰ δὲ τὸν τῆς ἑκάστου τελευτῆς καιρὸν
„φήμη πολλὴ, καὶ οὕτω δὲ τελευτῆσαι καὶ τὸν βίον καταστρέψαι Ἰούδα
14 „προδότου δίκην. καθάπερ καὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον τὸν πρῶτον τῆς
„κατ᾿ αὐτοὺς λεγομένης προφητείας οἷον ἐπίτροπόν τινα Θεόδοτον πολὺς
„αἱρεῖ λόγος, ὡς αἰρόμενόν ποτε καὶ ἀναλαμβανόμενον εἰς οὐρανοὺς παρεκ-
„στῆναί τε καὶ καταπιστεῦσαι ἑαυτὸν τῷ τῆς ἀπάτης πνεύματι, καὶ
15 „δισκευθέντα κακῶς τελευτῆσαι. φασὶ γοῦν τοῦτο οὕτως γεγονέναι, ἀλλὰ
„μὴ ἄνευ τοῦ ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπίστασθαί τι τῶν τοιούτων νομίζομεν, ὦ μα-
„κάριε. ἴσως μὲν γὰρ οὕτως, ἴσως δὲ οὐχ οὕτως τετελευτήκασι Μοντανός
16 „τε καὶ Θεόδοτος καὶ ἡ προειρημένη γυνή.“ αὖθις δ᾿ ἐν τῷ αὐτῷ φησὶ
λόγῳ, τοὺς τότε ἱεροὺς ἐπισκόπους πεπειρᾶσθαι μὲν τὸ ἐν τῇ Μαξιμίλλῃ
πνεῦμα διελέγξαι, κεκωλῦσθαι δὲ πρὸς ἑτέρων, συνεργούντων δηλαδὴ τῷ
17 πνεύματι. γράφει δὲ οὕτως· „καὶ μὴ λεγέτω ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τῷ κατὰ
„Ἀστέριον Οὐρβανὸν τὸ διὰ Μαξιμίλλης πνεῦμα „„διώκομαι ὡς λύκος
„ἐκ προβάτων· οὐκ εἰμὶ λύκος· ῥῆμά εἰμι καὶ πνεῦμα καὶ δύναμις,““
„ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ πνεύματι δύναμιν ἐναργῶς δειξάτω καὶ ἐλεγξάτω, καὶ
„ἐξομολογεῖσθαι διὰ τοῦ πνεύματος καταναγκασάτω τοὺς τότε παρόντας
„εἰς τὸ δοκιμάσαι καὶ διαλεχθῆναι τῷ πνεύματι λαλοῦντι, ἄνδρας δοκίμους
„καὶ ἐπισκόπους, Ζωτικὸν ἀπὸ Κομάνης κώμης καὶ Ἰουλιανὸν ἀπὸ Ἀπα-
„μείας, ὧν οἱ περὶ Θεμίσωνα τὰ στόματα φιμώσαντες οὐκ εἴασαν τὸ
18 „ψευδὲς καὶ λαοπλάνον πνεῦμα ὑπ᾿ αὐτῶν ἐλεγχθῆναι.“ ἐν ταὐτῷ δὲ
πάλιν ἕτερα μεταξὺ πρὸς ἔλεγχον τῶν τῆς Μαξιμίλλης ψευδοπροφητειῶν
εἰπὼν, ὁμοῦ τόν τε χρόνον καθ᾿ ὃν ταῦτ᾿ ἔγραφε σημαίνει, καὶ τῶν προῤ-
ῥήσεων αὐτῆς μέμνηται, δι᾿ ὧν πολέμους ἔσεσθαι καὶ ἀκαταστασίας προε-
19 μαντεύσατο, ὧν καὶ τὴν ψευδολογίαν εὐθύνει ὧδε λέγων· „καὶ πῶς οὐ
„καταφανὲς ἤδη γέγονε καὶ τοῦτο τὸ ψεῦδος; Πλείω γὰρ ἢ τρισκαίδεκα
„ἔτη εἰς ταύτην τὴν ἡμέραν, ἐξ οὗ τετελεύτηκεν ἡ γυνή, καὶ οὔτε μερικὸς,
„οὔτε καθολικὸς κόσμῳ γέγονε πόλεμος, ἀλλὰ καὶ Χριστιανοῖς μᾶλλον

6. Delendum aut *λόγος*, aut *φήμη πολλή*. | 11. *αἱρεῖ ahikxE, ἐρεῖ bcdefg.* | 19. *λόγῳ* om. *B* tacite. | 24. *λαλοῦντι] λαλοῦντας mpt.* | 25. *Κομάνης ahikE, Κουμάνης cefg.* | 26. *οἱ* om. *c.* | 28. *τῶν* om. *h.*

„εἰρήνη διάμονος ἐξ ἐλέȣ Θεȣ̃.“ καὶ ταῦτα δὲ ἐκ τȣ̃ δευτέρȣ συγγράμματος. καὶ ἀπὸ τȣ̃ τρίτȣ δὲ σμικρὰς παραθήσομαι λέξεις, δι᾽ ὧν πρὸς 20 τȣ̀ς αὐχȣ̃ντας, ὡς ἄρα πλείȣς καὶ αὐτῶν μεμαρτυρηκότες εἶεν, ταῦτά φησιν· „ὅταν τοίνυν ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἐλεγχθέντες ἀπορήσωσιν, „ἐπὶ τȣ̀ς μάρτυρας πειρῶνται καταφεύγειν, λέγοντες πολλȣ̀ς ἔχειν μάρ-„τυρας, καὶ τȣ̃το εἶναι τεκμήριον πιστὸν τῆς δυνάμεως τȣ̃ παρ᾽ αὐτοῖς „λεγομένȣ προφητικȣ̃ πνεύματος. τὸ δ᾽ ἔστιν ἄρα ὡς ἔοικε παντὸς „μᾶλλον ȣ̓κ ἀληθές. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων αἱρέσεών τινες πλείστȣς ὅσȣς 21 „ἔχȣσι μάρτυρας, καὶ οὐ παρὰ τȣ̃το δήπȣ συγκαταθησόμεθα, ȣ̓δὲ ἀλή-„θειαν ἔχειν αὐτȣ̀ς ὁμολογήσομεν. καὶ πρῶτοί γε οἱ ἀπὸ τῆς Μαρκίωνος „αἱρέσεως Μαρκιωνισταὶ καλȣ́μενοι πλείστȣς ὅσȣς ἔχειν Χριστȣ̃ μάρτυρας „λέγȣσιν, ἀλλὰ τόν γε Χριστὸν αὐτὸν κατὰ ἀλήθειαν ȣ̓χ ὁμολογȣ̃σι.“ καὶ μετὰ βραχέα τȣ́τοις ἐπιφέρει λέγων· „ὅθεν τοι καὶ ἐπειδὰν οἱ ἐπὶ 22 „τὸ τῆς κατὰ ἀλήθειαν πίστεως μαρτύριον κληθέντες ἀπὸ τῆς ἐκκλη-„σίας τύχωσι μετά τινων τῶν ἀπὸ τῆς τῶν Φρυγῶν αἱρέσεως λεγομένων „μαρτύρων, διαφέρονταί τε πρὸς αὐτȣ̀ς, καὶ μὴ κοινωνήσαντες αὐτοῖς „τελειȣ̃νται, διὰ τὸ μὴ βȣ́λεσθαι συγκαταθέσθαι τῷ διὰ Μοντανȣ̃ καὶ „τῶν γυναικῶν πνεύματι. καὶ ὅτι τȣ̃το ἀληθὲς, καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων „χρόνων ἐν Ἀπαμείᾳ τῇ πρὸς Μαιάνδρῳ τυγχάνει γεγενημένον, ἐν τοῖς „περὶ Γάϊον καὶ Ἀλέξανδρον ἀπὸ Εὐμενείας μαρτυρήσασι πρόδηλον.“

CAP. 17.

Περὶ Μιλτιάδου καὶ ὧν συνέταξε λόγων.

(Nic. H. E. IV, 24.)

Ἐν τȣ́τῳ δὲ τῷ συγγράμματι καὶ Μιλτιάδȣ συγγραφέως μέμνηται, 1 ὡς λόγον τινὰ καὶ αὐτȣ̃ κατὰ τῆς προειρημένης αἱρέσεως γεγραφότος. παραθέμενος γȣ̃ν αὐτῶν λέξεις τινὰς ἐπιφέρει λέγων· „ταῦτα εὑρὼν ἔν „τινι συγγράμματι αὐτῶν ἐνισταμένων τῷ Μιλτιάδȣ τȣ̃ ἀδελφȣ̃ συγγράμ-„ματι, ἐν ᾧ ἀποδείκνυσι περὶ τȣ̃ μὴ δεῖν προφήτην ἐν ἐκστάσει λαλεῖν, „ἐπετεμόμην.“ ὑποκαταβὰς δὲ ἐν αὐτῷ τȣ̀ς κατὰ τὴν καινὴν διαθήκην 2 προπεφητευκότας καταλέγει, ἐν οἷς καταριθμεῖ Ἀμμίαν τινὰ καὶ Κοδράτον, λέγων ȣ̃τως· „ἀλλ᾽ ὅ γε ψευδοπροφήτης ἐν παρεκστάσει, ᾧ ἕπεται ἄδεια „καὶ ἀφοβία, ἀρχόμενος μὲν ἐξ ἑκȣσίȣ ἀμαθίας, καταστρέφων δὲ εἰς

1. ἐλέȣ *cfik*, ἐλέȣς volgo. | 5. πειρῶνται καταφ. *cfikx*Hb, καταφ. πειρ. volgo. | 12. κατὰ] μετὰ *HB* tacite. | 20. Εὐμενείας] Εὐμενίας *a*. | 26. αὐτῶν] αὐτȣ̃ *g*, ἐκείνȣ *N*. | 27. τῷ] τῷ τȣ̃ *h*. | Μιλτιάδȣ *N Christoph. Fa Sa HRa* Hb, Ἀλκιβιάδȣ *CSV*. cf. p. 180, 2. not. | 29. αὐτῷ *cf*, ταὐτῷ volgo. | 32. καταστρέφοντος *ehk*.

3 „ἀκούσιον μανίαν ψυχῆς, ὡς προείρηται. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον οὔτε τινὰ
„τῶν κατὰ τὴν παλαιὰν, οὔτε τῶν κατὰ τὴν καινὴν πνευματοφορηθέντα
„προφήτην δεῖξαι δυνήσονται, οὔτε Ἄγαβον, οὔτε Ἰούδαν, οὔτε Σίλαν, οὔτε
„τὰς Φιλίππου θυγατέρας, οὔτε τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν, οὔτε Κο-
„δράτον· εἴτε γε δή τινας ἄλλους μηδὲν αὐτοῖς προσήκοντας καυχήσον-
4 „ται.“ καὶ αὖθις δὲ μετὰ βραχέα ταῦτά φησιν· „εἰ γὰρ μετὰ Κοδρά-
„τον καὶ τὴν ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἀμμίαν, ὥς φασιν, αἱ περὶ Μοντανὸν
„διεδέξαντο γυναῖκες τὸ προφητικὸν χάρισμα, τοὺς ἀπὸ Μοντανοῦ καὶ τῶν
„γυναικῶν τίνες παρ᾽ αὐτοῖς διεδέξαντο, δειξάτωσαν· δεῖν γὰρ εἶναι τὸ
„προφητικὸν χάρισμα ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τῆς τελείας παρουσίας,
„ὁ ἀπόστολος ἀξιοῖ· ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἔχοιεν δεῖξαι τεσσαρεσκαιδέκατον ἤδη
5 „που τοῦτο ἔτος ἀπὸ τῆς Μαξιμίλλης τελευτῆς.“ οὗτος μὲν δὴ τοσαῦτα.
ὅ γέ τοι πρὸς αὐτοῦ δεδηλωμένος Μιλτιάδης καὶ ἄλλας ἡμῖν τῆς ἰδίας
περὶ τὰ θεῖα λόγια σπουδῆς μνήμας καταλέλοιπεν, ἔν τε οἷς πρὸς Ἕλ-
ληνας συνέταξε λόγοις καὶ τοῖς πρὸς Ἰουδαίους, ἑκατέρᾳ ἰδίως ὑποθέσει ἐν
δυσὶν ὑπαντήσας συγγράμμασιν. ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας
ὑπὲρ ἧς μετῄει φιλοσοφίας πεποίηται ἀπολογίαν.

CAP. 18.

Ὅσα καὶ Ἀπολλώνιος τοὺς κατὰ Φρύγας ἀπήλεγξε, καὶ τίνων ἐμνημόνευσεν.
(Nic. H. E. IV, 25.)

1 Τῆς δὲ κατὰ Φρύγας καλουμένης αἱρέσεως καὶ Ἀπολλώνιος, ἐκ-
κλησιαστικὸς συγγραφεὺς, ἀκμαζούσης εἰσέτι τότε κατὰ τὴν Φρυγίαν ἔλεγχον
ἐνστησάμενος ἴδιον κατ᾽ αὐτῶν πεποίηται σύγγραμμα, τὰς μὲν φερομένας
αὐτῶν προφητείας ψευδεῖς οὔσας κατὰ λέξιν εὐθύνων, τὸν δὲ βίον τῶν
τῆς αἱρέσεως ἀρχηγῶν ὁποῖός τις γέγονε διελέγχων. αὐτοῖς δὲ ῥήμασι περὶ
2 τοῦ Μοντανοῦ ταῦτα λέγοντος ἄκουε· „ἀλλὰ τίς οὗτός ἐστιν ὁ πρόσφατος
„διδάσκαλος, τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἡ διδασκαλία δείκνυσιν. οὗτός ἐστιν ὁ
„διδάξας λύσεις γάμων, ὁ νηστείας νομοθετήσας, ὁ Πέπουζαν καὶ Τύμιον
„Ἱερουσαλὴμ ὀνομάσας (πόλεις δέ εἰσιν αὗται μικραὶ τῆς Φρυγίας), τοὺς
„πανταχόθεν ἐκεῖ συναγαγεῖν ἐθέλων, ὁ πρακτῆρας χρημάτων καταστήσας,
„ὁ ἐπ᾽ ὀνόματι προσφορῶν τὴν δωροληψίαν ἐπιτεχνώμενος, ὁ σαλάρια
„χορηγῶν τοῖς κηρύττουσιν αὐτοῦ τὸν λόγον, ἵνα διὰ τῆς γαστριμαργίας
3 „ἡ διδασκαλία τοῦ λόγου κρατύνηται.“ καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Μοντανοῦ·

---

5. γε δὴ *hik*, ἤδη *aeS*, ἔτι *m*, δὴ *gR*[a], om. *bcdfVS*[a]*H*. | 6. καὶ αὖθις *ch* (*ik* teste Gronovio) *B*, καὶ om. *aefgSVS*[a]*H*. | εἰ γὰρ om. *h*. | 25. γέγονε] ἐγεγόνει *h*. | 26. οὗτός ἐστιν *cfikx*, ἐστιν οὗτος *aeghE*.

καὶ περὶ τῶν προφητίδων δὲ αὐτοῦ ὑποκαταβὰς οὕτω γράφει· „δείκνυμεν
„οὖν αὐτὰς πρώτας τὰς προφήτιδας ταύτας, ἀφ᾽ οὗ τοῦ πνεύματος ἐπληρώ-
„θησαν, τοὺς ἄνδρας καταλιπούσας. πῶς οὖν ἐψεύδοντο Πρίσκαν παρθένον
„ἀποκαλοῦντες;“ εἶτ᾽ ἐπιφέρει λέγων· „δοκεῖ σοι πᾶσα γραφὴ κωλύειν 4
„προφήτην λαμβάνειν δῶρα καὶ χρήματα; ὅταν οὖν ἴδω τὴν προφῆτιν
„εἰληφυῖαν καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πολυτελεῖς ἐσθῆτας, πῶς αὐτὴν
„μὴ παραιτήσωμαι;“ αὖθις δὲ ὑποκαταβὰς περί τινος τῶν κατ᾽ αὐτοὺς 5
ὁμολογητῶν ταῦτά φησιν· „ἔτι δὲ καὶ Θεμίσων, ὁ τὴν ἀξιόπιστον πλεο-
„νεξίαν ἠμφιεσμένος, ὁ μὴ βαστάσας τῆς ὁμολογίας τὸ σημεῖον, ἀλλὰ
„πλήθει χρημάτων ἀποθέμενος τὰ δεσμά, δέον ἐπὶ τούτῳ ταπεινοφρονεῖν,
„ὡς μάρτυς καυχώμενος ἐτόλμησε, μιμούμενος τὸν ἀπόστολον, καθολικήν
„τινα συνταξάμενος ἐπιστολὴν κατηχεῖν μὲν τοὺς ἄμεινον αὐτοῦ πεπιστευ-
„κότας, συναγωνίζεσθαι δὲ τοῖς τῆς κενοφωνίας λόγοις, βλασφημῆσαι δὲ
„εἰς τὸν Κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν.“ καὶ 6
περὶ ἑτέρων δὲ αὖθις τῶν κατ᾽ αὐτοὺς τετιμημένων ὡς δὴ μαρτύρων οὕτω
γράφει· „ἵνα δὲ μὴ περὶ πλειόνων λέγωμεν, ἡ προφῆτις ἡμῖν εἰπάτω τὰ
„κατὰ Ἀλέξανδρον τὸν λέγοντα ἑαυτὸν μάρτυρα, ᾧ συνεστιᾶται, ᾧ προσ-
„κυνοῦσι καὶ αὐτῷ πολλοί, οὗ τὰς λῃστείας καὶ τὰ ἄλλα τολμήματα,
„ἐφ᾽ οἷς κεκόλασται, οὐχ ἡμᾶς δεῖ λέγειν, ἀλλὰ ὁ ὀπισθόδομος ἔχει. τίς 7
„οὖν τίνι χαρίζεται τὰ ἁμαρτήματα; πότερον ὁ προφήτης τὰς λῃστείας
„τῷ μάρτυρι, ἢ ὁ μάρτυς τῷ προφήτῃ τὰς πλεονεξίας; εἰρηκότος γὰρ
„τοῦ Κυρίου, μὴ κτήσησθε χρυσὸν μήτε ἄργυρον μήτε δύο χιτῶνας, οὗτοι
„πᾶν τοὐναντίον πεπλημμελήκασι περὶ τὰς τούτων τῶν ἀπηγορευμένων κτή-
„σεις. δείξομεν γὰρ τοὺς λεγομένους παρ᾽ αὐτοῖς προφήτας καὶ μάρτυρας
„μὴ μόνον παρὰ πλουσίων, ἀλλὰ καὶ παρὰ πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ
„χηρῶν κερματιζομένους. καὶ εἰ πεποίθησιν ἔχουσιν, στήτωσαν ἐν τούτῳ, 8
„καὶ διορισάσθωσαν ἐπὶ τούτοις, ἵνα ἐὰν ἐλεγχθῶσι, κἂν τοῦ λοιποῦ παύ-
„σωνται πλημμελοῦντες· δεῖ γὰρ τοὺς καρποὺς δοκιμάζεσθαι τοῦ προφήτου,
„ἀπὸ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ ξύλον γινώσκεται. ἵνα δὲ τοῖς βουλομένοις τὰ 9
„κατὰ Ἀλέξανδρον ᾖ γνώριμα, κέκριται ὑπὸ Αἰμιλλίου Φροντίνου ἀνθυ-

---

3. *Πρίσκαν bcdfgistNVS*^{a}*HR*^{a}*B*, *Πρίσκιλλαν aehi* (a sec. man.) *kS*. | 4. *δοκεῖ*] *οὐ δοκεῖ NvS*^{a}*Z* improbante *H*^{a} (Tom. III. p. 318), „non tibi videtur“ *R*. | 7. *παραιτήσωμαι cefgikNB*, *παραιτήσομαι ahi* (a sec. m.) *SVH*. | 15. *ἑτέρων cfikVH*, *ἑτέρου aeghSS*^{a}*B*. | 20. *ὁ προφήτης C*, *ἡ προφῆτις RN Christoph. S*^{a}*HK* (de Ruf. p. 297). mox iidem *τῇ προφήτιδι* pro *τῷ προφήτῃ*. | 21. *εἰρηκότος* — Matth. 10, 9. | 26. *στήτωσαν ἐν τούτῳ cefgikmxB*, *ἐν τούτῳ στήτωσαν ahSVHS*^{a}. | 29. *ἀπὸ* — Matth. 7, 20. *ξύλον cfghikxBH*^{b}, *δένδρον aeSVH*. | 30. *Αἰμιλλίου cfi* (a sec. m.) *k*, *Αἰμιλίου* volgo.

„πάτυ ἐν Ἐφέσῳ, οὐ διὰ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ δι' ἃς ἐτόλμησε λῃστείας, ὢν „ἤδη παραβάτης· εἶτα ἐπιψευσάμενος τῷ ὀνόματι τῦ Κυρίυ ἀπολέλυται, „πλανήσας τὺς ἐκεῖ πιστύς· καὶ ἡ ἰδία παροικία αὐτὸν, ὅθεν ἦν, ὐκ „ἐδέξατο, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν λῃστήν. καὶ οἱ θέλοντες μαθεῖν τὰ κατ'
10 „αὐτὸν ἔχυσι τὸ τῆς Ἀσίας δημόσιον ἀρχεῖον. ὃν ὁ προφήτης συνόντα „πολλοῖς ἔτεσιν ἀγνοεῖ, τῦτον ἐλέγχοντες ἡμεῖς δι' αὐτῦ καὶ τὴν ὑπόστασιν „ἐξελέγχομεν τῦ προφήτυ. τὸ ὅμοιον ἐπὶ πολλῶν δυνάμεθα ἀποδεῖξαι,
11 „καὶ εἰ θαῤῥῦσιν, ὑπομεινάτωσαν τὸν ἔλεγχον.“ πάλιν τε αὖ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ τῦ συγγράμματος περὶ ὧν αὐχῦσι προφητῶν ἐπιλέγει ταῦτα· „ἐὰν „ἀρνῶνται δῶρα τὺς προφήτας αὐτῶν εἰληφέναι, τῦτο ὁμολογησάτωσαν, „ὅτι ἐὰν ἐλεγχθῶσιν εἰληφότες, ὐκ εἰσὶ προφῆται, καὶ μυρίας ἀποδεί- „ξεις τύτων παραστήσομεν. ἀναγκαῖον δέ ἐστι πάντας καρπὺς δοκιμά- „ζεσθαι προφήτυ. προφήτης, εἰπέ μοι, βάπτεται; προφήτης στιβίζεται; „προφήτης φιλοκοσμεῖ; προφήτης τάβλαις καὶ κύβοις παίζει; προφήτης „δανείζει; ταῦτα ὁμολογησάτωσαν πότερον ἔξεστιν ἢ μὴ, ἐγὼ δὲ ὅτι γέ-
12 „γονε παρ' αὐτοῖς δείξω.“ ὁ δ' αὐτὸς ὗτος Ἀπολλώνιος κατὰ τὸ αὐτὸ σύγγραμμα ἱστορεῖ, ὡς ἄρα τεσσαρακοστὸν ἐτύγχανεν ἔτος ἐπὶ τὴν τοῦ συγγράμματος αὐτῦ γραφὴν, ἐξ οὗ τῇ προσποιήτῳ αὐτῦ προφητείᾳ ὁ
13 Μοντανὸς ἐπικεχείρηκε. καὶ πάλιν φησὶν, ὡς ἄρα Ζωτικὸς, οὗ καὶ ὁ πρότερος συγγραφεὺς ἐμνημόνευσεν, ἐν Πεπύζοις προφητεύειν δὴ προσποιυμένης τῆς Μαξιμίλλης ἐπιστὰς διελέγξαι τὸ ἐνεργῦν ἐν αὐτῇ πνεῦμα πεπείραται, ἐκωλύθη γε μὴν πρὸς τῶν τὰ ἐκείνης φρονύντων. καὶ Θρασέα
14 δέ τινος τῶν τότε μαρτύρων μνημονεύει. ἔτι δὲ ὡς ἐκ παραδόσεως τὸν

---

5. ὃν — ἀγνοεῖ *C*, ὃν ἡ προφῆτις συνόντα — ἀγνοεῖ *v S*a, „quae tamen ibi servari, hi optimi prophetae, qui ei famulantur, ignorant“ *R*, ὃ ὁ προφ. συνὸν — ἀγνοεῖ *mu*, ὃ (δημόσιον) οἱ προφῆται (Montanistae) αὐτῷ (Alexandro) συνὸν π. ἔτεσιν ἀγνοῦσιν conj. *H*, addita explanatione hac: „quod publicum tabularium, quamvis per multos annos jam cum eo (Alexandro) agat et in ejus scelera inquirat, tamen prophetae ignorare videntur.“ Kimmelius (de Ruf. p. 512) scribendum esse conjectavit ᾧ τὸν προφήτην συνόντα — ἀγνοῦσιν vel ὃ τῷ προφήτῃ συνὸν — ἀγνοῦσιν. Meo quidem judicio nihil mutandum, nisi ὁ προφήτης in ἡ προφῆτις. Verte: „quem prophetissa (supradicta, adversus quam disputat Apollonius, cf. p. 185, 16.), quamvis multos cum eo annos vixerit, silentio praetermittit vel ignorare se simulat, hunc nos revincendo revincimus simul prophetae substantiam.“ Vocum ἡ προφῆτις et ὁ προφήτης permutationem ab itacismo recentiorum Graecorum repetendam esse recte adnotat Strothius: cf. *Πλήνιος* pro *Πλίνιος* III, 33. p. 108, 27. not. | 7. τῦ προφήτυ] „prophetarum“ *R*., τῶν προφητῶν conj. *H*, τῆς προφήτιδος *v S*a. | 13. προφήτης στιβ. προφ. φιλοκ.] „prophetissa stibiis tingitur? prophetissa ornamentis utitur?“ *R*. Legit itaque προφῆτις, fort. recte. | 20. δὴ *bcdfik*, ἤδη *aeghNE*. | 22. πρὸς *cfghikxB Hb*, ὑπὸ *aeSVH*.

σωτῆρά φησι προστεταχέναι τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις, ἐπὶ δώδεκα ἔτεσι μὴ χωρισθῆναι τῆς Ἱερουσαλήμ. κέχρηται δὲ καὶ μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Ἰωάννου ἀποκαλύψεως, καὶ νεκρὸν δὲ δυνάμει θείᾳ πρὸς αὐτοῦ Ἰωάννου ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἐγηγέρθαι ἱστορεῖ. καὶ ἄλλα τινά φησι, δι' ὧν ἱκανῶς τῆς προειρημένης αἱρέσεως πληρέστατα διηύθυνε τὴν πλάνην. ταῦτα καὶ ὁ Ἀπολλώνιος.

CAP. 19.

Σαραπίωνος περὶ τῆς τῶν Φρυγῶν αἱρέσεως.
(Nic. H. E. IV, 27.)

Τῶν δὲ Ἀπολιναρίου κατὰ τῆς δηλωθείσης αἱρέσεως μνήμην πεποίηται Σαραπίων, ὃν ἐπὶ τῶν δηλουμένων χρόνων μετὰ Μαξιμῖνον ἐπίσκοπον τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας γενέσθαι κατέχει λόγος. μέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν ἰδίᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Καρικὸν καὶ Πόντιον, ἐν ᾗ διευθύνων καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν αἵρεσιν ἐπιλέγει ταῦτα· „ὅπως δὲ καὶ τοῦτο ἴδητε, ὅτι τῆς 1 2
„ψευδοῦς ταύτης τάξεως τῆς ἐπικαλουμένης νέας προφητείας ἐβδέλυκται „ἡ ἐνέργεια παρὰ πάσῃ τῇ ἐν κόσμῳ ἀδελφότητι, πέπομφα ὑμῖν καὶ „Κλαυδίου Ἀπολιναρίου τοῦ μακαριωτάτου γενομένου ἐν Ἱεραπόλει τῆς Ἀσίας „ἐπισκόπου γράμματα.“ ἐν ταύτῃ δὲ τῇ τοῦ Σαραπίωνος ἐπιστολῇ καὶ 3
ὑποσημειώσεις φέρονται διαφόρων ἐπισκόπων, ὧν ὁ μέν τις ὧδέ πως ὑποσεσημείωται „Αὐρήλιος Κυρήνιος μάρτυς ἐῤῥῶσθαι ὑμᾶς εὔχομαι,“ ὁ δέ τις τοῦτον τὸν τρόπον „Αἴλιος Πούπλιος Ἰούλιος ἀπὸ Δεβελτοῦ κολωνείας τῆς Θρᾴκης ἐπίσκοπος· ζῇ ὁ θεὸς ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι Σωτᾶς ὁ μακάριος ὁ ἐν Ἀγχιάλῳ ἠθέλησε τὸν δαίμονα τὸν Πρισκίλλης ἐκβαλεῖν, καὶ οἱ ὑποκριταὶ οὐκ ἀφῆκαν.“ καὶ ἄλλων δὲ πλειόνων τὸν ἀριθμὸν 4
ἐπισκόπων συμψήφων τούτοις ἐν τοῖς δηλωθεῖσι γράμμασιν αὐτόγραφοι φέρονται σημειώσεις. καὶ τὰ μὲν κατὰ τούτους ἦν τοιαῦτα.

CAP. 20.

Ὅσα Εἰρηναῖος τοῖς ἐπὶ Ῥώμης σχισματικοῖς ἐγγράφως διείλεκται.
(Nic. H. E. IV, 30.)

Ἐξ ἐναντίας δὲ τῶν ἐπὶ Ῥώμης τὸν ὑγιῆ τῆς ἐκκλησίας θεσμὸν 1
παραχαραττόντων, Εἰρηναῖος διαφόρους ἐπιστολὰς συντάττει, τὴν μὲν ἐπι-

---

5. post *τὴν* add. *ἐχθιστάτην aSS*[a]. | 11. *Σαραπίων*] *Σεραπίων RNSS*[a] hic et deinceps. | *ὃν*] *ὃ H* errore typogr. | 12. *γεν. κατ. λόγος cefikB*, *κατ. λ. γεν. ahSVHS*[a]. | 13. *Καρικὸν*] „Carinum“ *Hieron.*, *καρτερικὸν t*, *Καρίκωνι N.* Cf. Eus. H. E. VI, 12. | *Πόντιον eN Hieron. S*[a] *BH*[b] coll. Eus. H. E. VI, 12.: *Ποντικὸν abcdfghikSVH.* | 14. *ἴδητε cfghVHB*, *εἰδῆτε aei* (a sec. man.) *kSS*[a]*R*[a], „sciatis“ *R Hieron.* | 20. *ὑποσεσημείωται aeghikB*, *ὑποσημήνατο cfNVS*[a]*H.*

γράψας πρὸς Βλάστον περὶ σχίσματος, τὴν δὲ πρὸς Φλωρῖνον περὶ
μοναρχίας ἢ περὶ τοῦ μὴ εἶναι τὸν θεὸν ποιητὴν κακῶν. ταύτης γάρ τοι
τῆς γνώμης οὗτος ἐδόκει προασπίζειν· δι' ὃν αὖθις ὑποσυρόμενον τῇ κατὰ
Οὐαλεντῖνον πλάνῃ καὶ τὸ περὶ ὀγδοάδος συντάττεται τῷ Εἰρηναίῳ σπου-
δασμα, ἐν ᾧ καὶ ἐπισημαίνεται τὴν πρώτην τῶν ἀποστόλων κατειληφέναι
2 ἑαυτὸν διαδοχήν. ἔνθα πρὸς τῷ τοῦ συγγράμματος τέλει χαριεστάτην αὐτοῦ
σημείωσιν εὑρόντες ἀναγκαίως καὶ ταύτην τῇδε καταλέξομεν τῇ γραφῇ,
τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον· „ὁρκίζω σε τὸν μεταγραψόμενον τὸ βιβλίον
„τοῦτο κατὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τῆς ἐνδόξου παρου-
„σίας αὐτοῦ, ἧς ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἵνα ἀντιβάλῃς ὃ μετε-
„γράψω, καὶ κατορθώσῃς αὐτὸ πρὸς τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, ὅθεν μετε-
„γράψω, ἐπιμελῶς· καὶ τὸν ὅρκον τοῦτον ὁμοίως μεταγράψεις καὶ θήσεις
3 „ἐν τῷ ἀντιγράφῳ.“ καὶ ταῦτα δὲ ὠφελίμως ὑπ' ἐκείνου λελέχθω, πρὸς
ἡμῶν τε ἱστορείσθω, ὡς ἂν ἔχοιμεν ἄριστον σπουδαιοτάτης ἐπιμελείας
4 τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους καὶ ὄντως ἱεροὺς ἄνδρας ὑπόδειγμα. ἐν ᾗ γε μὴν
προειρήκαμεν πρὸς τὸν Φλωρῖνον ὁ Εἰρηναῖος ἐπιστολῇ αὖθις τῆς ἅμα
Πολυκάρπῳ συνουσίας αὐτοῦ μνημονεύει λέγων· „ταῦτα τὰ δόγματα,
„Φλωρῖνε, ἵνα πεφεισμένως εἴπω, οὐκ ἔστιν ὑγιοῦς γνώμης· ταῦτα τὰ
„δόγματα ἀσύμφωνά ἐστι τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰς τὴν μεγίστην ἀσέβειαν περι-
„βάλλοντα τοὺς πειθομένους αὐτοῖς· ταῦτα τὰ δόγματα οὐδὲ οἱ ἔξω τῆς
„ἐκκλησίας αἱρετικοὶ ἐτόλμησαν ἀποφήνασθαί ποτε· ταῦτα τὰ δόγματα
„οἱ πρὸ ἡμῶν πρεσβύτεροι οἱ καὶ τοῖς ἀποστόλοις συμφοιτήσαντες οὐ
5 „παρέδωκάν σοι. εἶδον γάρ σε παῖς ἔτι ὢν ἐν τῇ κάτω Ἀσίᾳ παρὰ
„Πολυκάρπῳ, λαμπρῶς πράσσοντα ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ, καὶ πειρώμενον
„εὐδοκιμεῖν παρ' αὐτῷ. μᾶλλον γὰρ τὰ τότε διαμνημονεύω τῶν ἔναγχος
6 „γινομένων. αἱ γὰρ ἐκ παίδων μαθήσεις συναύξουσαι τῇ ψυχῇ ἑνοῦνται
„αὐτῇ, ὥστε με δύνασθαι εἰπεῖν καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ καθεζόμενος διε-
„λέγετο ὁ μακάριος Πολύκαρπος, καὶ τὰς προόδους αὐτοῦ καὶ τὰς εἰσόδους,
„καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου, καὶ τὴν τοῦ σώματος ἰδέαν, καὶ τὰς δια-
„λέξεις ἃς ἐποιεῖτο πρὸς τὸ πλῆθος, καὶ τὴν μετὰ Ἰωάννου συνανα-

8. ὁρκίζω — Iren. fragm. p. 339 Mass. | μεταγραψόμενον] μεταγραψάμενον *ikN*. | 10. ἧς] ᾗ conj. *H*a dubitanter. | 12. μεταγράψεις] *cehikB*, μεταγράψῃς *afgNSVH*. | 13. δὲ add. *cfgikB*, om. *aehSVH*. | ὑπ' *cfghxBH*b, πρὸς *aeikSVH*. | πρὸς *cfghikxBH*b, ὑφ' *aeSVH*. | 17. λέγων — Iren. fragm. p. 339 Mass. | 23. ἔτι ὢν *cefgikB*, ὢν ἔτι *ahNE*. | post παρὰ add. τῷ *aeSVH*, om. *cghikNB*. | 25. τὰ *acefgNE*, τῶν *hik*. | τῶν] ἢ (ἢ) τῶν *h*. | 28. προόδους] παρόδους *S* nulla codd. auctoritate. | 29. εἰδέαν *ch*.

„στροφὴν ὡς ἀπήγγελλε καὶ τὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν ἑωρακότων τὸν
„Κύριον, καὶ ὡς ἀπεμνημόνευε τȣ̀ς λόγȣς αὐτῶν, καὶ περὶ τȣ͂ Κυρίȣ
„τίνα ἦν ἃ παρ' ἐκείνων ἀκηκόει, καὶ περὶ τῶν δυνάμεων αὐτȣ͂, καὶ
„περὶ τῆς διδασκαλίας, ὡς παρὰ τῶν αὐτοπτῶν τῆς ζωῆς τȣ͂ λόγȣ παρει-
„ληφὼς ὁ Πολύκαρπος ἀπήγγελλε πάντα σύμφωνα ταῖς γραφαῖς. ταῦτα 7
„καὶ τότε διὰ τὸ ἔλεος τȣ͂ θεȣ͂ τὸ ἐπ' ἐμοὶ γεγονὸς σπȣδαίως ἤκȣον,
„ὑπομνηματιζόμενος αὐτὰ ȣ̓κ ἐν χάρτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ, καὶ ἀεὶ
„διὰ τὴν χάριν τȣ͂ θεȣ͂ γνησίως αὐτὰ ἀναμαρυκῶμαι· καὶ δύναμαι δια-
„μαρτύρασθαι ἔμπροσθεν τȣ͂ θεȣ͂, ὅτι εἴ τι τοιȣ͂τον ἀκηκόει ἐκεῖνος ὁ
„μακάριος καὶ ἀποστολικὸς πρεσβύτερος, ἀνακράξας ἂν καὶ ἐμφράξας
„τὰ ὦτα αὐτȣ͂, καὶ τὸ σύνηθες αὐτῷ εἰπὼν „ὦ καλὲ θεὲ, εἰς οἵȣς με
„καιρȣ̀ς τετήρηκας, ἵνα τȣ́των ἀνέχωμαι“ πεφεύγει ἂν καὶ τὸν τόπον, ἐν
„ᾧ καθεζόμενος ἢ ἑστὼς τῶν τοιȣ́των ἀκηκόει λόγων. καὶ ἐκ τῶν ἐπι- 8
„στολῶν δὲ αὐτȣ͂, ὧν ἐπέστειλεν ἤτοι ταῖς γειτνιώσαις ἐκκλησίαις ἐπι-
„στηρίζων αὐτὰς, ἢ τῶν ἀδελφῶν τισὶ νȣθετῶν αὐτȣ̀ς καὶ προτρεπόμενος,
„δύναται φανερωθῆναι.“ ταῦτα ὁ Εἰρηναῖος.

CAP. 21.

Ὅπως ἐπὶ Ῥώμης ἐμαρτύρησεν Ἀπολλώνιος.

(Nic. H. E. IV, 26.)

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τῆς Κομόδου βασιλείας χρόνον μεταβέβλητο 1
μὲν ἐπὶ τὸ πρᾶον τὰ καθ' ἡμᾶς, εἰρήνης σὺν θείᾳ χάριτι τὰς καθ' ὅλης τῆς οἰκȣμένης διαλαβȣ́σης ἐκκλησίας, ὅτε καὶ ὁ σωτήριος λόγος ἐκ παντὸς γένȣς ἀνθρώπων πᾶσαν ὑπήγετο ψυχὴν ἐπὶ τὴν εὐσεβῆ τȣ͂ τῶν ὅλων θεȣ͂ θρησκείαν, ὥστε ἤδη καὶ τῶν ἐπὶ Ῥώμης εὖ μάλα πλȣ́τῳ καὶ γένει διαφανῶν πλείȣς ἐπὶ τὴν σφῶν ὁμόσε χωρεῖν πανοικί τε καὶ παγγενῆ
σωτηρίαν. ȣ̓κ ἦν δὲ ἄρα τȣ͂το τῷ μισοκάλῳ δαίμονι βασκάνῳ ὄντι τὴν 2
φύσιν οἰστόν· ἀπεδύετο δ' ȣ̓͂ν αὖθις, ποικίλας τὰς καθ' ἡμῶν μηχανὰς

---

2. τȣ̀ς λόγȣς] τῶν λόγων *cf* (*k* teste Gronov.) *x*. | 4. τῶν] αὐτῶν *x*. τῶν om. *ghVH*. | 5. ὁ] ὁ διδάσκαλος *h*. | 11. καὶ τὸ *cfgikxBHb*, καὶ κατὰ τὸ *aehSVHSa*. | αὐτῷ add. *cfghikmxNBHb*, om. *aSVH*. | 12. πεφεύγει] *acefhikVBHb*, πεφεύγοι *SSaH*. | 20. Κωμώδȣ *c*. | 21. καθόλȣ *cf*. | 24. ὥστε] ὡς *aehSSa*. | 25. πανοικὶ] πανοικεῖ *gh*. | παγγενῆ] παγγενὶ *g*, παγγενεὶ *mNSa*. „De scriptura codicum nostrorum haec observanda sunt: quinque, *abcdf*, semper sibi constant in scribendo παγγενῆ: c habet semel παγγενῆ, ter παγγενί: *g* bis παγγενεῖ, bis παγγενί: *h* ter παγγενῆ, semel παγγενεῖ“ Burt. Cf. ind. s. v. παγγενῆ et παμμιγῆ, praeterea Lob. Phryn. p. 515, ubi forma παγγενῆ, quam in Eusebio diversis locis codices optimi tuentur, recte defenditur. | 27. δ' ȣ̓͂ν *eghikB*, γȣ͂ν *abcdfSVH*. | αὖθις] εἰσαῦθις *gh*, ἐσαῦθις *aSSa*.

ἐπιτεχνώμενος. ἐπὶ γοῦν τῆς Ῥωμαίων πόλεως Ἀπολλώνιον, ἄνδρα τῶν
τότε πιστῶν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ βεβοημένον, ἐπὶ δικαστήριον ἄγει,
ἕνα γέ τινα τῶν εἰς ταῦτα ἐπιτηδείων αὐτῷ διακόνων ἐπὶ κατηγορίᾳ
3 τἀνδρὸς ἐγείρας. ἀλλ' ὁ μὲν δείλαιος παρὰ καιρὸν τὴν δίκην εἰσελθών,
ὅτι μὴ ζῆν ἐξὸν ἦν κατὰ βασιλικὸν ὅρον τοὺς τῶνδε μηνυτάς,
αὐτίκα κατάγνυται τὰ σκέλη, Περεννίου δικαστοῦ τοιαύτην κατ' αὐτοῦ
4 ψῆφον ἀπενέγκαντος. ὁ δέ γε θεοφιλέστατος μάρτυς, πολλὰ λιπαρῶς
ἱκετεύσαντος τοῦ δικαστοῦ καὶ λόγον αὐτὸν ἐπὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς αἰτή-
σαντος, λογιωτάτην ὑπὲρ ἧς ἐμαρτύρει πίστεως ἐπὶ πάντων παρασχὼν
ἀπολογίαν κεφαλικῇ κολάσει ὡσὰν ἀπὸ δόγματος συγκλήτου τελειοῦται, μηδ'
ἄλλως ἀφεῖσθαι τοὺς ἅπαξ εἰς δικαστήριον παριόντας καὶ μηδαμῶς τῆς
5 προθέσεως μεταβαλλομένους ἀρχαίου παρ' αὐτοῖς νόμου κεκρατηκότος. τοῦτο
μὲν οὖν τὰς ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ φωνὰς καὶ τὰς ἀποκρίσεις, ἃς πρὸς πεῦσιν
πεποίητο τοῦ Περεννίου, πᾶσάν τε τὴν πρὸς τὴν σύγκλητον ἀπολογίαν ὅτῳ
διαγνῶναι φίλον, ἐκ τῆς τῶν ἀρχαίων μαρτυρίων συναχθείσης ἡμῖν ἀνα-
γραφῆς εἴσεται.

CAP. 22.

Τίνες κατὰ τούτους ἐπίσκοποι ἐγνωρίζοντο.
(Nic. H. E. IV, 19.)

Δεκάτῳ γε μὴν τῆς Κομόδου βασιλείας ἔτει δέκα πρὸς τρισὶν ἔτεσι τὴν ἐπισκοπὴν λελειτουργηκότα Ἐλεύθερον διαδέχεται Βίκτωρ· ἐν ᾧ καὶ Ἰουλιανοῦ δέκατον ἔτος ἀναπλήσαντος τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν παροικιῶν τὴν λειτουργίαν ἐγχειρίζεται Δημήτριος· καθ' οὓς καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ὄγδοος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ὁ πρόσθεν ἤδη δεδηλωμένος ἔτι τότε Σαραπίων ἐπίσκοπος ἐγνωρίζετο· Καισαρείας δὲ τῆς ἐπὶ Παλαιστίνῃ καθηγεῖτο Θεόφιλος. καὶ Νάρκισσος δὲ ὁμοίως, οὗ καὶ πρόσθεν ὁ λόγος μνήμην ἐποιήσατο, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἔτι τότε τὴν λειτουργίαν εἶχεν. Κορίνθου δὲ τῆς καθ' Ἑλλάδα κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐπίσκοπος ἦν Βάκχυλλος, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ παροικίας Πολυκράτης, καὶ

---

2. ἐπὶ *cfghikxBHb*, εἰς *aeNSVH.* | 3. αὐτῷ codd. omnes praeter *g*, ubi αὐτῶν: αὐτοῦ *VH.* | κατηγορίαν *h.* | 6. κατάγνυται *aeghE*, κατεάγνυται *cfikx.* | 10. ὡσὰν *cfikx*, ὡς volgo. | 11. εἰσάπαξ *h.* | 14. πεποίητο *cfghikxBHb*, πεποίηται *aeSVH.* | 15. μαρτυρίων *cdfghxVSaHB*, μαρτύρων *aeikS.* | 22. ἀναπλήσαντος *cfhiVHB*, ἀποπλήσαντος *aekNSSa.* | 25. Σαραπίων] Σεραπίων *aeNSSa.* | ἐπὶ Παλαιστίνῃ *cfhxVHB*, ἐπὶ Παλαιστίνης *gi*, Παλαιστινῶν *aekSSa.* | 26. καθηγεῖτο] ἡγεῖτο *aekSSa.* | ὁ λόγος μν. *cfik*, μν. ὁ λόγος *aeghE.* | 28. χρόνους om. *egikB.* | 29. Βάκχυλλος] Βάκχυλος *gN.*

ἄλλοι δὲ, ὥς γε εἰκὸς, ἐπὶ τούτοις μυρίοι κατὰ τούσδε διέπρεπον. ὧν γε μὴν ἔγγραφος ἡ τῆς πίστεως εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν ὀρθοδοξία, τούτους εἰκότως ὀνομαστὶ κατελέξαμεν.

CAP. 23.

Περὶ τοῦ τότε κινηθέντος ἀμφὶ τοῦ πάσχα ζητήματος.

(Nic. H. E. IV, 56.)

Ζητήσεως δῆτα κατὰ τούσδε οὐ σμικρᾶς ἀνακινηθείσης, ὅτι δὴ τῆς 1
Ἀσίας ἁπάσης αἱ παροικίαι ὡσὰν ἐκ παραδόσεως ἀρχαιοτέρας σελήνης
τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην ᾤοντο δεῖν ἐπὶ τῆς τοῦ πάσχα σωτηρίου ἑορτῆς
παραφυλάττειν, ἐν ᾗ θύειν τὸ πρόβατον Ἰουδαίοις προηγόρευτο, ὡς δέον
ἐκπαντὸς κατὰ ταύτην, ὁποίᾳ δ' ἂν ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος περιτυγχάνοι,
τὰς τῶν ἀσιτιῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι, οὐκ ἔθους ὄντος τοῦτον ἐπιτελεῖν τὸν
τρόπον ταῖς ἀνὰ τὴν λοιπὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐκκλησίαις, ἐξ ἀποστο-
λικῆς παραδόσεως τὸ καὶ εἰς δεῦρο κρατῆσαν ἔθος φυλαττούσαις, ὡς μηδ'
ἑτέρᾳ προσήκειν παρὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἡμέρᾳ τὰς
νηστείας ἐπιλύεσθαι. σύνοδοι δὴ καὶ συγκροτήσεις ἐπισκόπων ἐπὶ ταὐτὸν 2
ἐγίνοντο, πάντες τε μιᾷ γνώμῃ δι' ἐπιστολῶν ἐκκλησιαστικὸν δόγμα τοῖς
πανταχόσε διετυποῦντο, ὡς ἂν μηδ' ἐν ἄλλῃ ποτὲ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ
τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἐπιτελοῖτο τοῦ Κυρίου μυστήριον, καὶ ὅπως ἐν
ταύτῃ μόνῃ τῶν κατὰ τὸ πάσχα νηστειῶν φυλαττοίμεθα τὰς ἐπιλύσεις.
φέρεται δ' εἰσέτι νῦν τῶν κατὰ Παλαιστίνην τηνικάδε συγκεκροτημένων 3
γραφὴ, ὧν προυτέτακτο Θεόφιλος τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἐπίσκοπος
καὶ Νάρκισσος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις· καὶ τῶν ἐπὶ Ῥώμης δὲ ὁμοίως ἄλλη
περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος, ἐπίσκοπον Βίκτορα δηλοῦσα· τῶν τε κατὰ Πόν-
τον ἐπισκόπων, ὧν Πάλμας ὡς ἀρχαιότατος προυτέτακτο, καὶ τῶν κατὰ
Γαλλίαν δὲ παροικιῶν, ἃς Εἰρηναῖος ἐπεσκόπει· ἔτι τε τῶν κατὰ τὴν 4
Ὀσροηνὴν καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις· καὶ ἰδίως Βακχύλλου τῆς Κορινθίων
ἐκκλησίας ἐπισκόπου, καὶ πλείστων ὅσων ἄλλων, οἳ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν
δόξαν τε καὶ κρίσιν ἐξενηνεγμένοι τὴν αὐτὴν τέθεινται ψῆφον. καὶ τούτων
μὲν ἦν ὅρος εἷς, ὁ δεδηλωμένος·

---

8. *ἅπασαι aeS.* | *ὡσὰν cfikxNBH*[b], *ὡς aehSVH.* | 9. *πάσχα σωτ. bcdfikx, σωτ. πάσχα aeghE.* | 10. *προηγόρευτο*] *προηγορεύετο cfg.* | 15. *ἡμέρᾳ cf* (de *bd* non constat) *VH, ἡμέραν* cum ceteris codd. *S*[a] *B.* at cf. p. 191, 18. | 18. *ἡμέρᾳ*] *ἡμέρας gik.* | 20. *φυλαττοίμεθα aeSS*[a]*Z, φυλαττώμεθα c* (teste Valesio) *d* (teste Valesio) *hVHH*[b], *φυλαττόμεθα c* (teste Burtono) *fgikxB.* | 25. *Πάλμας*] *Παλμᾶς cx.* at cf. p. 147, 22, ubi illud nomen in libris omnibus scriptum est *παροξυτόνως* | 27. *Βακχύλλου*] *Βακχύλου cgN, Βακχύλλῳ H* errore typ.

CAP. 24.

Περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν διαφωνίας.
(Nic. H. E. IV, 37.)

1 τῶν δὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων, τὸ πάλαι πρότερον αὐτοῖς
παραδοθὲν διαφυλάττειν ἔθος χρῆναι διϊσχυριζομένων, ἡγεῖτο Πολυκρά-
της, ὃς καὶ αὐτὸς ἐν ᾗ πρὸς Βίκτορα καὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν διε-
τυπώσατο γραφῇ τὴν εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν παράδοσιν ἐκτέθειται διὰ τού-
2 των· „ἡμεῖς οὖν ἀῤῥαδιούργητον ἄγομεν τὴν ἡμέραν, μήτε προστιθέντες,
„μήτε ἀφαιρούμενοι. καὶ γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοί-
„μηται, ἅ τινα ἀναστήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἐν ᾗ
„ἔρχεται μετὰ δόξης ἐξ οὐρανῶν, καὶ ἀναστήσει πάντας τοὺς ἁγίους, Φί-
„λιππον τὸν τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱεραπόλει, καὶ
„δύο θυγατέρες αὐτοῦ γεγηρακυῖαι παρθένοι, καὶ ἡ ἑτέρα αὐτοῦ θυγάτηρ
3 „ἐν ἁγίῳ πνεύματι πολιτευσαμένη, ἣ ἐν Ἐφέσῳ ἀναπαύεται· ἔτι δὲ καὶ
„Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Κυρίου ἀναπεσὼν, ὃς ἐγενήθη ἱερεὺς τὸ
„πέταλον πεφορεκὼς, καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος· οὗτος ἐν Ἐφέσῳ κεκοί-
4 „μηται· ἔτι δὲ καὶ Πολύκαρπος ὁ ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρ-
„τυς, καὶ Θρασέας ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Εὐμενείας, ὃς ἐν Σμύρνῃ
5 „κεκοίμηται. τί δὲ δεῖ λέγειν Σάγαριν ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, ὃς ἐν
„Λαοδικείᾳ κεκοίμηται, ἔτι δὲ καὶ Παπίριον τὸν μακάριον, καὶ Μελί-
„τωνα τὸν εὐνοῦχον, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον, ὃς
„κεῖται ἐν Σάρδεσι περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ᾗ ἐκ
6 „νεκρῶν ἀναστήσεται. οὗτοι πάντες ἐτήρησαν τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρες-
„καιδεκάτης τοῦ πάσχα κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, μηδὲν παρεκβαίνοντες, ἀλλὰ
„κατὰ τὸν κανόνα τῆς πίστεως ἀκολουθοῦντες· ἔτι δὲ κἀγὼ ὁ μικρότερος
„πάντων ὑμῶν Πολυκράτης, κατὰ παράδοσιν τῶν συγγενῶν μου, οἷς καὶ
„παρηκολούθησά τισιν αὐτῶν. ἑπτὰ μὲν ἦσαν συγγενεῖς μου ἐπίσκοποι,
„ἐγὼ δὲ ὄγδοος· καὶ πάντοτε τὴν ἡμέραν ἤγαγον οἱ συγγενεῖς μου, ὅταν

---

5. *ἡγεῖτο*] *ὧν ἡγεῖτο cfgikx*: *ὧν* om. *aehE*. | 7. *αὐτὸν*] *αὐτοὺς bf*. | *ἐκτέθειται cfg*, *ἐκτίθεται aehikE*. | 9. *καὶ γὰρ*] *καὶ γὰρ καὶ* ex Euseb. H. E. III, 31 (p. 105, 24.) scripsit *R*a. | 11. *ἀναστήσει*] *ἀναζητήσει ik* Euseb. l. c. (p. 105, 26), „requiret“ *R*. | *Φίλιππον τὸν τῶν cfhVS*a*HR*a, *Φίλιππον τῶν* (om. *τὸν*) *eikB*, *Φίλιππον τὸν* (om. *τῶν*) *S*, *Φίλιππος ὁ τῶν g*, fort. recte. | 14. *ἣ* post *πολιτ.* add. *aehSVH*, om. *cfgikxNS*a*B*. | 16. *πεφορεκὼς*] *πεφορηκὼς e* (suprascripto *ε*) *S*a. cf. p. 106, 2. not. | 17. *ὁ* add. *acfgNSVH*, om. *ehikB*. | 18. *Θρασέας καὶ* volgo: *καὶ* om. *cik*. | *Εὐμενείας cex Sophron. S*a*H*, *Εὐμενίας* ceteri. cf. Eus. H. E. V, 16. p. 183, 20. not. | 19. *Σάγαριν*] *Σάγγαριν N*. | 20. *Παπίριον bcdfgikx*, *Παπείριον aehE*, *Παπίριον N*. | 26. *κατὰ τὴν h*.

„ὁ λαὸς ἤρνυε τὴν ζύμην. ἐγὼ οὖν, ἀδελφοί, ἑξήκοντα πέντε ἔτη ἔχων 7
„ἐν Κυρίῳ, καὶ συμβεβληκὼς τοῖς ἀπὸ τῆς οἰκουμένης ἀδελφοῖς, καὶ
„πᾶσαν ἁγίαν γραφὴν διεληλυθώς, οὐ πτύρομαι ἐπὶ τοῖς καταπλησσο-
„μένοις. οἱ γὰρ ἐμοῦ μείζονες εἰρήκασι „„πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον
„ἢ ἀνθρώποις.““ τούτοις ἐπιφέρει περὶ πάντων γράφων τῶν συμπαρόν- 8
των αὐτῷ καὶ ὁμοδοξούντων ἐπισκόπων ταῦτα λέγων· „ἐδυνάμην δὲ τῶν
„ἐπισκόπων τῶν συμπαρόντων μνημονεῦσαι, οὓς ὑμεῖς ἠξιώσατε μετακλη-
„θῆναι ὑπ᾽ ἐμοῦ, καὶ μετεκαλεσάμην· ὧν τὰ ὀνόματα ἐὰν γράφω, πολλὰ
„πλήθη εἰσίν. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν μικρόν μου ἄνθρωπον συνηυδόκησαν τῇ
„ἐπιστολῇ, εἰδότες ὅτι εἰκῇ πολιὰς οὐκ ἤνεγκα, ἀλλὰ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ πάν-
„τοτε πεπολίτευμαι.“ ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν τῆς Ῥωμαίων προεστὼς Βίκτωρ 9
ἀθρόως τῆς Ἀσίας πάσης ἅμα ταῖς ὁμόροις ἐκκλησίαις τὰς παροικίας
ἀποτέμνειν, ὡσὰν ἑτεροδοξούσας, τῆς κοινῆς ἑνώσεως πειρᾶται, καὶ στη-
λιτεύει γε διὰ γραμμάτων, ἀκοινωνήτους πάντας ἄρδην τοὺς ἐκεῖσε ἀνα-
κηρύττων ἀδελφούς. ἀλλ᾽ οὐ πᾶσί γε τοῖς ἐπισκόποις ταῦτ᾽ ἠρέσκετο. 10
ἀντιπαρακελεύονται δῆτα αὐτῷ, τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλη-
σίον ἑνώσεώς τε καὶ ἀγάπης φρονεῖν. φέρονται δὲ καὶ αἱ τούτων φωναί,
πληκτικώτερον καθαπτομένων τοῦ Βίκτορος. ἐν οἷς καὶ ὁ Εἰρηναῖος ἐκ 11
προσώπου ὧν ἡγεῖτο κατὰ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν ἐπιστείλας, παρίσταται
μὲν τῷ δεῖν ἐν μόνῃ τῇ τῆς κυριακῆς ἡμέρᾳ τὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἀναστά-
σεως ἐπιτελεῖσθαι μυστήριον, τῷ γε μὴν Βίκτορι προσηκόντως, ὡς μὴ
ἀποκόπτοι ὅλας ἐκκλησίας θεοῦ, ἀρχαίου ἔθους παράδοσιν ἐπιτηρούσας,
πλεῖστα ἕτερα παραινεῖ, καὶ αὐτοῖς ῥήμασι τάδε ἐπιλέγων· „οὐδὲ γὰρ μόνον 12
„περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἴδους αὐτοῦ
„τῆς νηστείας. οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν,
„οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας· οἱ δὲ τεσσαράκοντα ὥρας ἡμερινάς

---

1. ἤρνυε *abcefhirxR* (qui „aufert“) *VS*ᵃ*HB*, ἤρνευε *d*, ἤρνυε *b* (a sec. m.) *c* (in marg.) *i* (a sec. m.) *kS*. | 4. εἰρήκασι — Act. 5, 29. | 9. ἰδόντες *aeghE*, εἰδότες *cfikxRX*. | 13. ὡσὰν *cfikx*, ὡς *aeghE*. | 14. πάντας ἄρδην *cfgikxB*, ἄρδην πάντας *aehSVH*. | 17. τε add. *cfghikB*, om. *aeSVH*. | 20. τῷ *gV*ᵃ*B*, τὸ ceteri. cf. ind. v. παρίστασθαι. | 23. καὶ om. *fik*. post αὐτοῖς volgo additur δέ, quod om. *cfikx*. | ἐπιλέγων — Iren. fragm. p. 340 Mass. | 26. οἱ δὲ τεσσαράκοντα] de lectionis discrepantia haec adnotavit *B*: „post τεσσαράκοντα interpungunt Christophorsonus, Savilius, Strothius, [Weizelius de fest. pasch. p. 93], praeeunte Rufino, nulla codicum auctoritate. totum locum οἱ δὲ — αὐτῶν uno tenore sine interpunctione exhibent *cf*, virgulam post οἱ δέ, item post νυκτερινὰς ponunt *aS*, eandem post ὥρας ponunt *bd*.“ Codicem Dresdensem (*x*) inde a verbis οἱ μὲν γὰρ οἴονται usque ad τὴν ἡμέραν αὐτῶν cum textu Valesiano vel Heinicheniano, quem eundem et nos retinuimus, ad singula verba consentire, testatur

13 „τε καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. καὶ τοιαύτη μὲν ποι-
„κιλία τῶν ἐπιτηρούντων οὐ νῦν ἐφ᾽ ἡμῶν γεγονυῖα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρό-
„τερον ἐπὶ τῶν πρὸ ἡμῶν, τῶν παρὰ τὸ ἀκριβὲς, ὡς εἰκὸς, κρατούντων
„τὴν καθ᾽ ἁπλότητα καὶ ἰδιωτισμὸν συνήθειαν εἰς τὸ μετέπειτα πεποιη-
„κότων. καὶ οὐδὲν ἔλαττον πάντες οὗτοι εἰρήνευσάν τε καὶ εἰρηνεύομεν
„πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως
14 „συνίστησι.“ τούτοις καὶ ἱστορίαν προστίθησιν, ἣν οἰκείως παραθήσομαι,
τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον· „ἐν οἷς καὶ οἱ πρὸ Σωτῆρος πρεσβύτεροι οἱ
„προστάντες τῆς ἐκκλησίας ἧς σὺ νῦν ἀφηγῇ, Ἀνίκητον λέγομεν καὶ
„Πίον, Ὑγῖνόν τε καὶ Τελεσφόρον καὶ Ξύστον, οὔτε αὐτοὶ ἐτήρησαν, οὔτε
„τοῖς μετ᾽ αὐτῶν ἐπέτρεπον, καὶ οὐδὲν ἔλαττον αὐτοὶ μὴ τηροῦντες εἰρή-
„νευον τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν, ἐν αἷς ἐτηρεῖτο, ἐρχομένοις πρὸς αὐτούς·
15 „καίτοι μᾶλλον ἐναντίον ἦν τὸ τηρεῖν τοῖς μὴ τηροῦσι. καὶ οὐδέ ποτε
„διὰ τὸ εἶδος τοῦτο ἀπεβλήθησάν τινες, ἀλλ᾽ αὐτοὶ μὴ τηροῦντες οἱ πρὸ
„σοῦ πρεσβύτεροι τοῖς ἀπὸ τῶν παροικιῶν τηροῦσιν ἔπεμπον εὐχαριστίαν.
16 „καὶ τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου ἐπιδημήσαντος τῇ Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου, καὶ
„περὶ ἄλλων τινῶν μικρὰ σχόντες πρὸς ἀλλήλους εὐθὺς εἰρήνευσαν, περὶ
„τούτου τοῦ κεφαλαίου μὴ φιλεριστήσαντες εἰς ἑαυτούς. οὔτε γὰρ ὁ Ἀνίκητος
„τὸν Πολύκαρπον πεῖσαι ἐδύνατο μὴ τηρεῖν, ἅτε μετὰ Ἰωάννου τοῦ μα-
„θητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, οἷς συνδιέτριψεν,
„ἀεὶ τετηρηκότα, οὔτε μὴν ὁ Πολύκαρπος τὸν Ἀνίκητον ἔπεισε τηρεῖν,
„λέγοντα τὴν συνήθειαν τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων ὀφείλειν κατέχειν.
17 „καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων ἐκοινώνησαν ἑαυτοῖς, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρε-
„χώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν εὐχαριστίαν τῷ Πολυκάρπῳ κατ᾽ ἐντροπὴν
„δηλονότι, καὶ μετ᾽ εἰρήνης ἀπ᾽ ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν, πάσης τῆς ἐκ-
18 „κλησίας εἰρήνην ἐχόντων καὶ τῶν τηρούντων καὶ τῶν μὴ τηρούντων.“ καὶ
ὁ μὲν Εἰρηναῖος φερώνυμός τις ὢν τῇ προσηγορίᾳ, αὐτῷ τε τῷ τρόπῳ

Gersdorfius Ep. crit. p. xvi. Varias de loco vexatissimo interpretum conjecturas exposuit Heinichenius Exc. VII (Tom. III. p. 377—386), cujus ego sententiam ceterorum opinionibus praeferendam esse arbitror. | 1. τε post ὥρας ponunt *v* S^a *Weizel* (l. c. p. 93), om. *aeS*. | post νυκτερινὰς add. αἷς *m Grut. Cast.* | τὴν ἡμέραν] τῇ ἡμέρᾳ conj. *Gieseler* hist. eccl. (ed. IV) I, 1, p. 240. | 3. τῶν παρὰ] τῶν om. *h*. | 8. ἐν οἷς] add. *aegikNSBH*^{b}*K* (p. 248), om. *bcdfhRVS*^{a}*H*. | 9. σὺ add. *cefgikNRB*, om. *ahSVHS*^{a}. | 11. αὐτῶν *egikR Massuet R*^{a}*B*, αὐτοὺς *abcdfhNSVH*. | 13. τοῖς] ἐν τοῖς marg. librorum Turnebi, Moraei et Gruteri. | 16. τῇ Ῥώμῃ *cfikVH*, ἐν Ῥώμῃ *aeghNSS*^{a}, ἐν τῇ Ῥώμῃ *B*. Cf. ind. v. ἐπιδημεῖν. | 18. εἰς *cefgikBH*^{b}, πρὸς *ahNSVHS*^{a}. | 26. καὶ post ἐχόντων om. *aegNSS*^{a}*H*. | καὶ τῶν μὴ] τῶν om. *aeNSS*^{a}*H*.

εἰρηνοποιὸς, τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης παρεκάλει τε καὶ ἐπρέσβευεν. ὁ δ' αὐτὸς οὐ μόνον τῷ Βίκτορι, καὶ διαφόροις δὲ πλείστοις ἄρχουσιν ἐκκλησιῶν τὰ κατάλληλα δι' ἐπιστολῶν περὶ τοῦ κεκινημένου ζητήματος ὡμίλει.

CAP. 25.

Ὅπως τοῖς πᾶσι μία ψῆφος περὶ τοῦ πάσχα συνεφωνήθη.
(Nic. H. E. IV, 36.)

Οἵ γε μὴν ἐπὶ Παλαιστίνης, οὓς ἀρτίως διεληλύθαμεν, ὅ τε Νάρκισσος καὶ Θεόφιλος, καὶ σὺν αὐτοῖς Κάσσιος τῆς κατὰ Τύρον ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, καὶ Κλάρος τῆς ἐν Πτολεμαΐδι, οἵ τε μετὰ τούτων συνεληλυθότες περὶ τῆς κατελθούσης εἰς αὐτοὺς ἐκ διαδοχῆς τῶν ἀποστόλων περὶ τοῦ πάσχα παραδόσεως πλεῖστα διειληφότες, κατὰ τὸ τέλος τῆς γραφῆς αὐτοῖς ῥήμασιν ἐπιλέγουσι ταῦτα· „τῆς δ' ἐπιστολῆς ἡμῶν πειρά- „θητε κατὰ πᾶσαν ἐκκλησίαν ἀντίγραφα διαπέμψασθαι, ὅπως μὴ ἔνοχοι „ὦμεν τοῖς ῥαδίως πλανῶσιν ἑαυτῶν τὰς ψυχάς. δηλοῦμεν δὲ ὑμῖν, ὅτι „τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἄγουσιν, ἧπερ καὶ ἡμεῖς. παρ' ἡμῶν „γὰρ τὰ γράμματα κομίζεται αὐτοῖς καὶ ἡμῖν παρ' αὐτῶν, ὥστε συμ- „φώνως καὶ ὁμοῦ ἄγειν ἡμᾶς τὴν ἁγίαν ἡμέραν."

CAP. 26.

Ὅσα τῆς Εἰρηναίου φιλοκαλίας καὶ εἰς ἡμᾶς κατῆλθεν.

Ἀλλὰ γὰρ πρὸς τοῖς ἀποδοθεῖσιν Εἰρηναίου συγγράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς φέρεταί τις αὐτοῦ πρὸς Ἕλληνας λόγος συντομώτατος καὶ τὰ μάλιστα ἀναγκαιότατος, περὶ ἐπιστήμης ἐπιγεγραμμένος· καὶ ἄλλος ὃν ἀνατέθεικεν ἀδελφῷ, Μαρκιανῷ τοὔνομα, εἰς ἐπίδειξιν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος· καὶ βιβλίον τι διαλέξεων διαφόρων, ἐν ᾧ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς καὶ τῆς λεγομένης Σοφίας Σολομῶντος μνημονεύει, ῥητά τινα ἐξ αὐτῶν παραθέμενος. καὶ τὰ μὲν εἰς ἡμετέραν ἐλθόντα γνῶσιν τῶν Εἰρηναίου τοσαῦτα. Κομόδου δὲ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ δέκα καὶ τρισὶν ἔτεσι καταλύσαντος αὐτοκράτωρ Σεβῆρος οὐδ' ὅλοις μησὶν ἓξ μετὰ τὴν Κομόδου τελευτὴν Περτίνακος διαγενομένου κρατεῖ.

---

2. *μόνον*] *μόνῳ acpxSH.* | *καὶ — δὲ*] *ἀλλὰ καὶ mNSªZ.* at cf. p. 208, 12. | 10. *μετὰ*] *κατὰ H* errore typ. | 14. *ἐκκλησίαν cfhNVSªH, παροικίαν aeikSB.* | 17. *γὰρ cdfghikNVSªHB, δὲ aeS, τε b.* | 24. *ἐπίδειξιν*] *ἀπόδειξιν* conj. *Vª.* | 26. *Σοφ. Σολ. cfikVH, Σολ. Σοφ. aeghNSSªB.* Exhibent *Σολομῶντος* omnes praeter *h*, in quo *Σολομῶνος.* | 27. *τῶν cfhikVHB, τοῦ aegSSª.* | 29. *Σεβῆρος afghE, Σεύηρος c, Σεσῆρος ei.*

CAP. 27.

Ὅσα καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τηνικάδε συνηκμακότων.

(Nic. H. E. IV, 35.)

Πλεῖστα μὲν οὖν παρὰ πολλοῖς εἰσέτι νῦν τῶν τότε σώζεται παλαιῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν ἐναρέτου σπουδῆς ὑπομνήματα· ὧν γε μὴν αὐτοὶ διέγνωμεν, εἴη ἂν τὰ Ἡρακλείτου εἰς τὸν Ἀπόστολον, καὶ τὰ Μαξίμου περὶ τοῦ πολυθρυλήτου παρὰ τοῖς αἱρεσιώταις ζητήματος, τοῦ πόθεν ἡ κακία, καὶ περὶ τοῦ γενητὴν ὑπάρχειν τὴν ὕλην· τά τε Κανδίδου εἰς τὴν ἑξαήμερον, καὶ Ἀπίωνος εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν· ὁμοίως Σέξτου περὶ ἀναστάσεως, καὶ ἄλλη τις ὑπόθεσις Ἀραβιανοῦ, καὶ μυρίων ἄλλων, ὧν διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἀφορμὴν οὐχ οἷόν τε οὔτε τοὺς χρόνους παραδοῦναι γραφῇ, οὔθ' ἱστορίας μνήμην ὑποσημήνασθαι. καὶ ἄλλων δὲ πλείστων, ὧν οὐδὲ τὰς προσηγορίας καταλέγειν ἡμῖν δυνατὸν, ἦλθον εἰς ἡμᾶς λόγοι ὀρθοδόξων μὲν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, ὥς γε δὴ ἡ ἑκάστου παραδείκνυσι τῆς θείας γραφῆς ἑρμηνεία, ἀδήλων δὲ ὅμως ἡμῖν, ὅτι μὴ τὴν προσηγορίαν ἐπάγεται τῶν συγγραψαμένων.

CAP. 28.

Περὶ τῶν τὴν Ἀρτέμωνος αἵρεσιν ἐξαρχῆς προβεβλημένων, οἷοί τε τὸν τρόπον γεγόνασι, καὶ ὅπως τὰς ἁγίας γραφὰς διαφθεῖραι τετολμήκασιν.

(Nic. H. E. IV, 21.)

1 Τούτων ἔν τινος σπουδάσματι κατὰ τῆς Ἀρτέμωνος αἱρέσεως πεπο-
νημένῳ, ἣν αὖθις ὁ ἐκ Σαμοσάτων Παῦλος ὁ καθ' ἡμᾶς ἀνανεώσασθαι
πεπείραται, φέρεταί τις διήγησις, ταῖς ἐξεταζομέναις ἡμῖν προσήκουσα ἱστο-
2 ρίαις. τὴν γάρ τοι δεδηλωμένην αἵρεσιν, ψιλὸν ἄνθρωπον γενέσθαι τὸν
Σωτῆρα φάσκουσαν, οὐ πρὸ πολλοῦ νεωτερισθεῖσαν διευθύνων, ἐπειδὴ
σεμνύνειν αὐτὴν ὡσὰν ἀρχαίαν οἱ ταύτης ἤθελον εἰσηγηταὶ, πολλὰ καὶ
ἄλλα εἰς ἔλεγχον αὐτῶν τῆς βλασφήμου ψευδηγορίας παραθεὶς ὁ λόγος
3 ταῦτα κατὰ λέξιν ἱστορεῖ· „φασὶ γὰρ τοὺς μὲν προτέρους ἅπαντας καὶ
„αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους παρειληφέναι τε καὶ δεδιδαχέναι ταῦτα, ἃ νῦν
„οὗτοι λέγουσι, καὶ τετηρῆσθαι τὴν ἀλήθειαν τοῦ κηρύγματος μέχρι τῶν χρόνων
„τῶν Βίκτορος, ὃς ἦν τρισκαιδέκατος ἀπὸ Πέτρου ἐν Ῥώμῃ ἐπίσκοπος, ἀπὸ
4 „δὲ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ζεφυρίνου παρακεχαράχθαι τὴν ἀλήθειαν. ἦν δ'
„ἂν τυχὸν πιθανὸν τὸ λεγόμενον, εἰ μὴ πρῶτον μὲν ἀντέπιπτον αὐτοῖς

---

6. ἂν] om. *VH.* | 7. πολυθρυλήτου *cefik*, πολυθρυλλήτου *aghE.* | 21. πεπονημένων *h.* | 22. ὁ post Παῦλος add. *cfik*, om. volgo. | 24. τοι om. *aeghS.* | 30. τῶν χρόνων τῶν Βίκτορος *cfvkx*, τῶν Βίκτορος χρ. *aeghE.*

„αἱ θεῖαι γραφαί. καὶ ἀδελφῶν δέ τινων ἐστὶ γράμματα πρεσβύτερα
„τῶν Βίκτορος χρόνων, ἃ ἐκεῖνοι πρὸς τὰ ἔθνη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ
„πρὸς τὰς τότε αἱρέσεις ἔγραψαν, λέγω δὲ Ἰουστίνου καὶ Μιλτιάδου καὶ
„Τατιανοῦ καὶ Κλήμεντος καὶ ἑτέρων πλειόνων, ἐν οἷς ἅπασι θεολο-
„γεῖται ὁ Χριστός. τὰ γὰρ Εἰρηναίου τε καὶ Μελίτωνος καὶ τῶν λοι- 5
„πῶν τίς ἀγνοεῖ βιβλία, θεὸν καὶ ἄνθρωπον καταγγέλλοντα τὸν Χριστόν;
„ψαλμοὶ δὲ ὅσοι καὶ ᾠδαὶ ἀδελφῶν ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ πιστῶν γραφεῖσαι
„τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες! πῶς οὖν ἐκ τοσού- 6
„των ἐτῶν καταγγελλομένου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος ἐνδέχεται τοὺς
„μέχρι Βίκτορος οὕτως, ὡς οὗτοι λέγουσι, κεκηρυχέναι; πῶς δὲ οὐκ αἰδοῦνται
„ταῦτα Βίκτορος καταψεύδεσθαι, ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι Βίκτωρ Θεόδο-
„τον τὸν σκυτέα, τὸν ἀρχηγὸν καὶ πατέρα ταύτης τῆς ἀρνησιθέου ἀπο-
„στασίας, ἀπεκήρυξε τῆς κοινωνίας, πρῶτον εἰπόντα ψιλὸν ἄνθρωπον
„τὸν Χριστόν; εἰ γὰρ Βίκτωρ κατ' αὐτοὺς οὕτως ἐφρόνει, ὡς ἡ τούτων
„διδάσκει βλασφημία, πῶς ἂν ἀπέβαλλε Θεόδοτον τὸν τῆς αἱρέσεως ταύ-
„της εὑρετήν;" καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Βίκτορα τοιαῦτα. τούτου δὲ ἔτεσι 7
δέκα προστάντος τῆς λειτουργίας διάδοχος καθίσταται Ζεφυρῖνος, ἀμφὶ
τὸ ἔνατον τῆς Σεβήρου βασιλείας ἔτος. προστίθησι δὲ ὁ τὸ προειρημένον
συντάξας περὶ τοῦ κατάρξαντος τῆς δηλωθείσης αἱρέσεως βιβλίον καὶ
ἄλλην κατὰ Ζεφυρῖνον γενομένην πρᾶξιν, ὧδέ πως αὐτοῖς ῥήμασι γράφων·
„ὑπομνήσω γοῦν πολλοὺς τῶν ἀδελφῶν πρᾶγμα ἐφ' ἡμῶν γενόμενον, ὃ 8
„νομίζω ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγεγόνει, τυχὸν ἂν κἀκείνους ἐνουθέτησε. Νατά-
„λιος ἦν τις ὁμολογητής, οὐ πάλαι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμετέρων γενόμενος
„καιρῶν. οὗτος ἠπατήθη ποτὲ ὑπὸ Ἀσκληπιοδότου καὶ ἑτέρου Θεοδότου 9
„τινὸς τραπεζίτου. ἦσαν δὲ οὗτοι ἄμφω Θεοδότου τοῦ σκυτέως μαθηταί,
„τοῦ πρώτου ἐπὶ ταύτῃ τῇ φρονήσει, μᾶλλον δὲ ἀφροσύνῃ, ἀφορισθέντος
„τῆς κοινωνίας ὑπὸ Βίκτορος, ὡς ἔφην, τοῦ τότε ἐπισκόπου. ἀνεπείσθη 10
„δὲ ὁ Νατάλιος ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ σαλαρίῳ ἐπίσκοπος κληρωθῆναι ταύτης
„τῆς αἱρέσεως, ὥστε λαμβάνειν παρ' αὐτῶν μηνιαῖα δηνάρια ἑκατὸν
„πεντήκοντα. γενόμενος οὖν σὺν αὐτοῖς δι' ὁραμάτων πολλάκις ἐνουθε- 11
„τεῖτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου. ὁ γὰρ εὔσπλαγχνος θεὸς καὶ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς

---

2. καὶ post ἐκεῖνοι add. *hikB*, om. *acefgNSVHS*[a]. | 11. Θεόδοτον τὸν σκ. *cfgikNB*, τὸν σκ. Θεόδ. *aehSVHS*[a]. | 15. ἀπέβαλλε] ἀπέβαλε *gikN*. | 16. τοιαῦτα *cfhE*, τοσαῦτα *aegik*. | 18. ἔνατον *cefB*, ἔννατον *aghikSVHS*[a]. | Σεβήρου *ahikE*, Σευήρου *cfg*, Σευήρου *e*. | 24. Ἀσκληπιοδότου] Ἀσκληπιάδου *g* Theodoret. (Haer. Fab. II, 5.) *N*. | 28. κληρωθῆναι *bcdfhikstVS*[a]*HB*, κληθῆναι *aegRS*.

„Χριστὸς οὐκ ἐβούλετο ἔξω ἐκκλησίας γενόμενον ἀπολέσθαι μάρτυρα τῶν
12 „ἰδίων παθῶν. ἐπεὶ δὲ ῥᾳθυμότερον τοῖς ὁράμασι προσεῖχε, δελεαζό-
„μενος τῇ τε παρ᾽ αὐτοῖς πρωτοκαθεδρίᾳ καὶ τῇ πλείστους ἀπολλυούσῃ
„αἰσχροκερδείᾳ, τελευταῖον ὑπὸ ἁγίων ἀγγέλων ἐμαστιγώθη, δι᾽ ὅλης τῆς
„νυκτὸς οὐ σμικρῶς αἰκισθεὶς, ὥστε ἕωθεν ἀναστῆναι, καὶ ἐνδυσάμενον
„σάκκον καὶ σποδὸν καταπασάμενον μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων
„προσπεσεῖν Ζεφυρίνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας οὐ μόνον
„τῶν ἐν κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν, συγχέαι τε τοῖς δάκρυσι τὴν
„εὔσπλαγχνον ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ· πολλῇ τε τῇ δεήσει χρη-
„σάμενον, δείξαντά τε τοὺς μώλωπας ὧν εἰλήφει πληγῶν μόλις κοινωνη-
13 „θῆναι.“ τούτοις ἐπισυνάψωμεν καὶ ἄλλας περὶ τῶν αὐτῶν τοῦ αὐτοῦ
συγγραφέως φωνὰς, τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον· „γραφὰς μὲν θείας ἀφό-
„βως ῥερᾳδιουργήκασι, πίστεώς τε ἀρχαίας κανόνα ἠθετήκασι, Χριστὸν
„δὲ ἠγνοήκασιν, οὐ τί αἱ θεῖαι λέγουσι γραφαὶ ζητοῦντες, ἀλλ᾽ ὁποῖον
„σχῆμα συλλογισμοῦ εἰς τὴν τῆς ἀθεότητος σύστασιν εὑρεθῇ, φιλοπόνως
„ἀσκοῦντες· κἂν αὐτοῖς προτείνῃ τις ῥητὸν γραφῆς θεϊκῆς, ἐξετάζουσι,
„πότερον συνημμένον ἢ διεζευγμένον δύναται ποιῆσαι σχῆμα συλλογισμοῦ.
14 „καταλιπόντες δὲ τὰς ἁγίας τοῦ θεοῦ γραφὰς γεωμετρίαν ἐπιτηδεύουσιν,
„ὡςὰν ἐκ τῆς γῆς ὄντες καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλοῦντες, καὶ τὸν ἄνωθεν ἐρχό-
„μενον ἀγνοοῦντες. Εὐκλείδης γοῦν παρά τισιν αὐτῶν φιλοπόνως γεωμε-
„τρεῖται, Ἀριστοτέλης δὲ καὶ Θεόφραστος θαυμάζονται, Γαληνὸς γὰρ
15 „ἴσως ὑπό τινων καὶ προσκυνεῖται. οἱ δὲ ταῖς τῶν ἀπίστων τέχναις εἰς
„τὴν τῆς αἱρέσεως αὐτῶν γνώμην ἀποχρώμενοι, καὶ τῇ τῶν ἀθέων
„πανουργίᾳ τὴν ἁπλῆν τῶν θείων γραφῶν πίστιν καπηλεύοντες, ὅτι μηδὲ
„ἐγγὺς πίστεως ὑπάρχουσι, τί δεῖ καὶ λέγειν; διὰ τοῦτο ταῖς θείαις γρα-
16 „φαῖς ἀφόβως ἐπέβαλον τὰς χεῖρας, λέγοντες αὐτὰς διωρθωκέναι. καὶ
„ὅτι τοῦτο μὴ καταψευδόμενος αὐτῶν λέγω, ὁ βουλόμενος δύναται μαθεῖν.
„εἰ γάρ τις θελήσει συγκομίσας αὐτῶν ἑκάστου τὰ ἀντίγραφα ἐξετάζειν
„πρὸς ἄλληλα, κατὰ πολὺ ἂν εὕροι διαφωνοῦντα. ἀσύμφωνα γοῦν ἔσται
17 „τὰ Ἀσκληπιάδου τοῖς Θεοδότου. πολλῶν δὲ ἔστιν εὐπορῆσαι, διὰ τὸ
„φιλοτίμως ἐγγεγράφθαι τοὺς μαθητὰς αὐτῶν τὰ ὑφ᾽ ἑκάστου αὐτῶν, ὡς
„αὐτοὶ καλοῦσι, κατωρθωμένα, τουτέστιν ἠφανισμένα. πάλιν δὲ τούτοις τὰ
„Ἑρμοφίλου οὐ συνᾴδει. τὰ γὰρ Ἀπολλωνίδου οὐδὲ αὐτὰ ἑαυτοῖς ἐστὶ

2. παθῶν] παθημάτων *h.* | 8. post ἐν add. τῷ *aeSVH*, om. *cfghikBH*b. | 13. τε *cfik*, δὲ *aeghE.* | 15. θεότητος *h.* | σύστασιν εὑρ. *cgik*, εὑρ. σύστ. *aehE.* | 30. Ἀσκληπιάδου] Ἀσκληπιοδότου *kvNRS*a. | 33. Ἀπολλωνίδου *gRN Theodoret.* (haer. fab. II, 5.) *V*a*S*a*HR*a*B*, Ἀπολλωνιάδου *hik*, Ἀπολλωνίου *abcdefSV.*

„σύμφωνα. ἔνεστι γὰρ συγκρῖναι τὰ πρότερον ὑπ' αὐτῶν κατασκευασθέντα
„τοῖς ὕστερον πάλιν ἐπιδιαστραφεῖσι, καὶ εὑρεῖν καταπολὺ ἀπᾴδοντα.
„ὅσης δὲ τόλμης ἐστὶ τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, εἰκὸς μηδὲ ἐκείνους ἀγνοεῖν. 18
„ἢ γὰρ οὐ πιστεύουσιν ἁγίῳ πνεύματι λελέχθαι τὰς θείας γραφὰς, καί
„εἰσιν ἄπιστοι, ἢ ἑαυτοὺς ἡγοῦνται σοφωτέρους τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑπάρχειν,
„καὶ τί ἕτερον ἢ δαιμονῶσιν. οὐδὲ γὰρ ἀρνήσασθαι δύνανται ἑαυτῶν
„εἶναι τὸ τόλμημα, ὁπόταν καὶ τῇ αὐτῶν χειρὶ ᾖ γεγραμμένα, καὶ παρ'
„ὧν κατηχήθησαν, μὴ τοιαύτας παρέλαβον τὰς γραφάς, καὶ δεῖξαι ἀντί-
„γραφα, ὅθεν αὐτὰ μετεγράψαντο, μὴ ἔχωσιν. ἔνιοι δὲ αὐτῶν οὐδὲ παρα- 19
„χαράσσειν ἠξίωσαν αὐτὰς, ἀλλ' ἁπλῶς ἀρνησάμενοι τόν τε νόμον καὶ
„τοὺς προφήτας, ἀνόμου καὶ ἀθέου διδασκαλίας προφάσει χάριτος εἰς
„ἔσχατον ἀπωλείας ὄλεθρον κατωλίσθησαν. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἱστο-
„ρήσθω τὸν τρόπον.

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγου πέμπτου τέλος.

---

1. *αὐτῶν*] *αὐτοῦ Christophors. Savil.* de conj. | 12. *ἱστορήσθω cdfiHB*, *ἱστορείσθω abeghkSVS*[a].

ΕΥΣΕΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος ϛ.

CAP. 1.

Περὶ τοῦ κατὰ Σεβῆρον διωγμοῦ.

(Nic. H. E. V, 2.)

Ὡς δὲ καὶ Σεβῆρος διωγμὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκίνει, λαμπρὰ μὲν τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀθλητῶν κατὰ πάντα τόπον ἀπετελεῖτο μαρτύρια, μάλιστα δ' ἐπλήθυνεν ἐπ' Ἀλεξανδρείας, τῶν ἀπ' Αἰγύπτȣ καὶ Θηβαΐδος ἁπάσης ἀριστίνδην αὐτόθι ὥσπερ ἐπὶ μέγιστον ἀθλητῶν θεοῦ παραπεμπομένων στάδιον, διὰ καρτερικωτάτης τε ποικίλων βασάνων καὶ θανάτȣ τρόπων ὑπομονῆς τȣ̀ς παρὰ θεῷ στεφάνȣς ἀναδȣμένων. ἐν οἷς καὶ Λεωνίδης ὁ λεγόμενος Ὠριγένȣς πατὴρ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς νέον κομιδῆ καταλείπει τὸν παῖδα, ὃς δὴ ὁποίας ἐξ ἐκείνȣ περὶ τὸν θεῖον λόγον προαιρέσεως ἦν, ȣ̓κ ἄκαιρον διὰ βραχέων διελθεῖν, τῷ μάλιστα πολὺν εἶναι παρὰ τοῖς πολλοῖς τὸν περὶ αὐτȣ̃ βεβοημένον λόγον.

CAP. 2.

Περὶ τῆς Ὠριγένους ἐκ παιδὸς ἀσκήσεως.

(Nic. H. E. V, 3.)

1 Πολλὰ μὲν ȣ̓̃ν ἄν τις εἴποι, τὸν βίον τȣ̃ ἀνδρὸς ἐν σχολῇ παραδȣ̃ναι διὰ γραφῆς πειρώμενος, δέοιτο δ' ἂν καὶ ἰδίας ὑποθέσεως ἡ περὶ αὐτȣ̃ σύνταξις. ὅμως δ' ἡμεῖς ἐπὶ τȣ̃ παρόντος ἐπιτεμνόμενοι τὰ πλεῖϛα διὰ βραχέων ὡς οἷόν τε ὀλίγα ἄττα τῶν περὶ αὐτὸν διελευσόμεθα, ἐκ

---

8. *Σευῆρος cg*, *Σεȣῆρος e.* | 9. post *ἀθλητῶν* add. *ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις cfkVH*, om. *aeghiSS*ª*B.* | 11. *ἁπάσης* add. *C*, om. *V.* | *ἀθλητῶν* ponunt post *μέγιστον aeghikB*, post *ἁπάσης acf* (in quo *ἀριθλητῶν*) *SVS*ª*H.* Jungenda sunt *μέγιστον ἀθλητῶν θεȣ̃ στάδιον.* | 12. *τε*] *τε καὶ h.* | 13. *θεῷ cfik*, *θεȣ̃ aeghE.* | 23. *ἐπιτεμνόμενοι acehE*, *ἐπιτεμόμενοι gik*, *ἐπιτεμέμενοι f.*

τινων ἐπιστολῶν καὶ ἱστορίας τῶν καὶ εἰς ἡμᾶς τῷ βίῳ πεφυλαγμένων
αὐτȣ̃ γνωρίμων τὰ δηλȣ́μενα φέροντες. Ὠριγένȣς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ὡς 2
εἰπεῖν σπαργάνων ἀξιομνημόνευτά μοι εἶναι δοκεῖ. δέκατον μὲν γὰρ ἐπεῖχε
Σεβῆρος τῆς βασιλείας ἔτος, ἡγεῖτο δὲ Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς λοιπῆς
Αἰγύπτȣ Λαῖτος, τῶν δὲ αὐτόθι παροικιῶν τὴν ἐπισκοπὴν νεωστὶ τότε
μετὰ Ἰȣλιανὸν Δημήτριος ὑπειλήφει. εἰς μέγα δὴ οὖν τῆς τοῦ διωγμοῦ 3
πυρκαϊᾶς ἀφθείσης, καὶ μυρίων ὅσων τοῖς κατὰ τὸ μαρτυρίον ἀναδουμένων στεφάνοις, ἔρως τοσȣ̃τος μαρτυρίȣ τὴν Ὠριγένȣς ἔτι κομιδῇ παιδὸς
ὑπάρχοντος κατεῖχε ψυχὴν, ὡς ὁμόσε τοῖς κινδύνοις χωρεῖν, προπηδᾶν τε
καὶ ὁρμᾶν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα προθύμως ἔχειν. ἤδη γέ τοι μικρὸν ὅσον αὐτῷ 4
καὶ τὰ τῆς ἀπὸ τȣ̃ βίȣ ἀπαλλαγῆς οὐ πόῤῥω καθίστατο, μὴ οὐχὶ τῆς
θείας καὶ οὐρανίου προνοίας εἰς τὴν πλείστων ὠφέλειαν διὰ τῆς αὐτοῦ
μητρὸς ἐμποδὼν αὐτῷ τῆς προθυμίας ἐνστάσης. αὕτη γȣ̃ν τὰ μὲν πρῶτα 5
λόγοις ἱκετεύȣσα τῆς περὶ αὐτὸν μητρικῆς διαθέσεως φειδὼ λαβεῖν παρεκάλει, σφοδρότερον δ᾽ ἐπιτείναντα θεασαμένη, ὅτε γνοὺς ἁλόντα τὸν
πατέρα δεσμωτηρίῳ φυλάττεσθαι, ὅλος ἐγίνετο τῆς περὶ τὸ μαρτύριον
ὁρμῆς, τὴν πᾶσαν αὐτοῦ ἀποκρυψαμένη ἐσθῆτα οἴκοι μένειν ἀνάγκην
ἐπῆγεν. ὁ δὲ, ὡς ἐδὲν ἄλλο πράττειν αὐτῷ παρῆν, τῆς προθυμίας ὑπὲρ 6
τὴν ἡλικίαν ἐπιτεινομένης, ȣ̓χ οἷός τε ὢν ἠρεμεῖν, διαπέμπεται τῷ πατρὶ
προτρεπτικωτάτην περὶ μαρτυρίȣ συντάξας ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ κατὰ λέξιν
αὐτῷ παραινεῖ λέγων· „ἔπεχε, μὴ δι᾽ ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσῃς.“ τοῦτο
πρῶτον τῆς Ὠριγένȣς παιδικῆς ἀγχινοίας καὶ περὶ τὴν θεοσέβειαν γνησιωτάτης διαθέσεως ἀνάγραπτον ἔστω τεκμήριον. καὶ γὰρ ἤδη καὶ τῶν 7
τῆς πίστεως λόγων οὐ σμικρὰς ἀφορμὰς κατεβέβλητο, ταῖς θείαις γραφαῖς ἐξέτι παιδὸς ἐνησκημένος. οὐ μετρίως γȣ̃ν καὶ περὶ ταῦτα ἐπεπόνητο, τȣ̃ πατρὸς αὐτῷ πρὸς τῇ τῶν ἐγκυκλίων παιδείᾳ καὶ τȣ́των οὐ
κατὰ πάρεργον τὴν φροντίδα πεποιημένȣ. ἐξ ἅπαντος γȣ̃ν αὐτὸν, πρὸ 8
τῆς τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων μελέτης, ἐνῆγε τοῖς ἱεροῖς ἐνασκεῖσθαι
παιδεύμασιν, ἐκμαθήσεις καὶ ἀπαγγελίας ἡμέρας ἑκάστης αὐτὸν εἰσπραττόμενος. ȣ̓κ ἀπροαιρέτως δὲ ταῦτα ἐγίνετο τῷ παιδὶ, ἀλλὰ καὶ ἄγαν 9

2. post *αὐτȣ̃* add. *ἡμῖν cfx.* | *Ὠριγένȣς* cum praecedentibus conjungunt *xS.* Praeterea notandum, nomen Origenis in *bcdf* semper scribi cum aspiratione, haud improbante *V*a. | 3. post *σπαργάνων* add. *ά cx.* | 4. *Σευῆρος cg.* | 10. *γε*] *δὲ cf.* | 13. *αὐτῷ τῆς προθυμίας*] *αὐτȣ̃ τῆς προθ. g, αὐτȣ̃ τῇ προθυμίᾳ* margo librorum Moraei et Gruteri. | *γȣ̃ν*] *μὲν ȣ̓̃ν aSVH.* | 20. *συντάξας* add. *bcdfi* (in marg.) *VS*a*H*, om. *aeghikB.* | 21. *φρονήσεις c.* | 24. *κατεβέβλητο cx, καταβέβλητο* volgo. | 25. *ταῦτα cfg, ταύτας aehikE.* | *ἐπεπόνητο cfhSVH, πεπόνητο aegikSB.* | 27. *πεποιημένȣ*] *ποιȣμένȣ aeNSS*a.

προθυμότατα περὶ ταῦτα πονȣ̃ντι, ὡς μηδ᾽ ἐξαρκεῖν αὐτῷ τὰς ἁπλᾶς
καὶ προχείρȣς τῶν ἱερῶν λόγων ἐντεύξεις, ζητεῖν δέ τι πλέον καὶ βαθυ-
τέρας ἤδη ἐξ ἐκείνȣ πολυπραγμονεῖν θεωρίας, ὥστε καὶ πράγματα παρέ-
χειν τῷ πατρὶ, τί ἄρα ἐθέλοι δηλȣ̃ν τὸ τῆς θεοπνεύστȣ γραφῆς ἀναπυν-
10 θανόμενος βȣ́λημα. ἐκεῖνος δὲ τῷ μὲν δοκεῖν εἰς πρόσωπον ἐπέπληττεν
αὐτῷ, μηδὲν ὑπὲρ ἡλικίαν μηδὲ τῆς προφανȣ̃ς διανοίας περαιτέρω τι
ζητεῖν παραινῶν, ἰδίως δὲ παρ᾽ ἑαυτῷ τὰ μεγάλα γεγηθὼς τὴν μεγίστην
ὡμολόγει τῷ πάντων ἀγαθῶν αἰτίῳ θεῷ χάριν, ὅτι δὴ αὐτὸν τοιούτου
11 πατέρα γενέσθαι παιδὸς ἠξίωσεν. ἐπιστάντα δὲ ἤδη πολλάκις καθεύ-
δοντι τῷ παιδὶ γυμνῶσαι μὲν αὐτοῦ τὰ στέρνα φασὶν, ὥσπερ δὲ θείου
πνεύματος ἔνδον ἐν αὐτοῖς ἀφιερωμένȣ, φιλῆσαί τε σεβασμίως καὶ τῆς
εὐτεκνίας μακάριον ἑαυτὸν ἡγήσασθαι. ταῦτα καὶ ἕτερα τȣ́τοις συγγενῆ
12 περὶ παῖδα ὄντα τὸν Ὠριγένην γενέσθαι μνημονεύȣσιν. ὡς δὲ ἤδη αὐτῷ
ὁ πατὴρ μαρτυρίῳ τετελείωτο, ἔρημος ἅμα μητρὶ καὶ βραχυτέροις ἀδελ-
φοῖς τὸν ἀριθμὸν ἓξ, ἑπτακαιδέκατον οὐ πλῆρες ἔτος ἄγων, καταλεί-
13 πεται. τῆς γε μὴν τȣ̃ πατρὸς περιȣσίας τοῖς βασιλικοῖς ταμείοις ἀνα-
ληφθείσης, ἐν σπάνει τῶν κατὰ τὸν βίον χρειῶν σὺν τοῖς προσήκουσι
καταστὰς, οἰκονομίας τῆς ἐκ θεȣ̃ καταξιȣ̃ται, καὶ τυγχάνει δεξιώσεως
ὁμȣ̃ καὶ ἀναπαύσεως παρά τινι πλȣσιωτάτῃ μὲν τὸν βίον καὶ τὰ ἄλλα
περιφανεστάτῃ γυναικὶ, διαβόητόν γε μὴν ἄνδρα περιεπȣ́σῃ τῶν τότε ἐπὶ
τῆς Ἀλεξανδρείας αἱρεσιωτῶν· τὸ γένος ἦν ȣ̃τος Ἀντιοχεὺς· θετὸν δὲ
αὐτὸν υἱὸν εἶχέν τε σὺν ἑαυτῇ, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα περιεῖπεν ἡ δεδη-
14 λωμένη. ἀλλὰ τȣ́τῳ γε ἐπάναγκες ὁ Ὠριγένης συνὼν, τῆς ἐξ ἐκείνȣ περὶ
τὴν πίστιν ὀρθοδοξίας ἐναργῆ παρείχετο δείγματα, ὅτι δὴ μυρίȣ πλήθȣς
διὰ τὸ δοκȣ̃ν ἱκανὸν ἐν λόγῳ τȣ̃ Παύλȣ (τȣ̃το γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρὶ)
συναγομένȣ παρ᾽ αὐτῷ οὐ μόνον αἱρετικῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμετέρων, ȣ̓δεπώ-
ποτε πρȣ̈τράπη κατὰ τὴν εὐχὴν αὐτῷ συστῆναι, φυλάττων ἐξέτι παιδὸς
κανόνα ἐκκλησίας, βδελυττόμενός τε, ὡς αὐτῷ ῥήματι φησί που αὐτὸς,
15 τὰς τῶν αἱρέσεων διδασκαλίας. προαχθεὶς δὲ ὑπὸ τȣ̃ πατρὸς ἐν τοῖς
Ἑλλήνων μαθήμασιν, ἐκθυμότερόν τε καὶ μετὰ τὴν ἐκείνȣ τελευτὴν τῇ
περὶ τȣ̀ς λόγȣς ἀσκήσει ὅλον ἐπιδȣ̀ς ἑαυτὸν, ὡς καὶ παρασκευὴν ἐπὶ τὰ

---

2. δέ τι] δ᾽ ἔτι *c.* | 3. καὶ om. *ah V.* | 6. τι om. *fgik.* | 8. τοιȣ́τȣ *cfikN*, τοιȣ̃δε *aeghE.* | 9. καθεύδοντι *cfhikxVB*, εὕδοντι *agNSS*ᵃ *H.* | 13. Ὠριγένην] Ὠριγένη *gik.* | 15. ἔτος ἄγων] *cefgikB*, ἄγων ἔτος *ahSVH.* | 21. post γένος add. δ᾽ *cfVH*, om. *aeghikSS*ᵃ *B.* | 22. τε add. *cfikxB*, om. *aeghSVHS*ᵃ. | 28. κανόνα] κανόνας *cf.*

γραμματικὰ οὐ μετρίαν ἔχειν, μετ᾽ οὐ πολὺ τῆς τοῦ πατρὸς τελειώσεως τούτοις ἐπιδεδωκὼς ἑαυτὸν, εὐπόρει τῶν ἀναγκαίων, ὡς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡλικίᾳ, δαψιλῶς.

CAP. 3.

Ὡς κομιδῆ νέος ὢν τὸν Χριστοῦ λόγον ἐπρέσβευεν.
(Nic. H. E. V, 4. 5.)

Σχολάζοντι δὲ τῇ διατριβῇ, ὥς που καὶ αὐτὸς ἐγγράφως ἱστορεῖ, 1
μηδενός τε ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας τῷ κατηχεῖν ἀνακειμένου, πάντων δὲ
ἀπεληλαμένων ὑπὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ διωγμοῦ, προσήεσαν αὐτῷ τινὲς ἀπὸ
τῶν ἐθνῶν ἀκουσόμενοι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ὧν πρῶτον ἐπισημαίνεται γεγο- 2
νέναι Πλούταρχον, ὃς μετὰ τὸ βιῶναι καλῶς καὶ μαρτυρίῳ θείῳ κατε-
κοσμήθη· δεύτερον Ἡρακλᾶν τοῦ Πλουτάρχου ἀδελφὸν, ὃς δὴ καὶ αὐτὸς
παρ᾽ αὐτῷ πλείστην βίου φιλοσόφου καὶ ἀσκήσεως ἀπόδειξιν παρασχὼν τῆς
Ἀλεξανδρέων μετὰ Δημήτριον ἐπισκοπῆς ἀξιοῦται. ἔτος δ᾽ ἦγεν ὀκτωκαι- 3
δέκατον, καθ᾽ ὃ τοῦ τῆς κατηχήσεως προέστη διδασκαλείου. ἐν ᾧ καὶ προ-
κόπτει ἐπὶ τῶν κατὰ Ἀκύλαν τῆς Ἀλεξανδρείας ἡγούμενον διωγμῶν, ὅτε
καὶ μάλιστα διαβόητον ἐκτήσατο παρὰ πᾶσι τοῖς ἀπὸ τῆς πίστεως ὁρμω-
μένοις ὄνομα, δι᾽ ἣν ἐνεδείκνυτο πρὸς ἅπαντας τοὺς ἁγίους ἀγνῶτάς τε
καὶ γνωρίμους μάρτυρας δεξίωσίν τε καὶ προθυμίαν. οὐ μόνον γὰρ ἐν 4
δεσμοῖς τυγχάνουσιν, οὐδὲ μέχρις ὑστάτης ἀποφάσεως ἀνακρινομένοις συνῆν,
ἀλλὰ καὶ μετὰ ταύτην ἀπαγομένοις τὴν ἐπὶ θανάτῳ τοῖς ἁγίοις μάρτυσι
πολλῇ τῇ παῤῥησίᾳ χρώμενος καὶ ὁμόσε τοῖς κινδύνοις χωρῶν· ὥστε ἤδη
αὐτὸν προσιόντα θαρσαλέως καὶ τοὺς μάρτυρας μετὰ πολλῆς παῤῥησίας
φιλήματι προσαγορεύοντα πολλάκις ἐπιμανεὶς ὁ ἐν κύκλῳ τῶν ἐθνῶν
δῆμος μικροῦ δεῖν κατέλευσεν, εἰ μὴ τῆς θείας δεξιᾶς βοηθοῦ καθάπαξ
τυγχάνων παραδόξως διεδίδρασκεν. ἡ δ᾽ αὐτὴ θεία καὶ οὐράνιος χάρις 5
ἄλλοτε πάλιν καὶ πάλιν, καὶ οὐδ᾽ ἔστιν ὁσάκις εἰπεῖν, τῆς ἄγαν περὶ τὸν
Χριστοῦ λόγον προθυμίας τε καὶ παῤῥησίας ἕνεκεν τηνικαῦτα ἐπιβουλευό-
μενον αὐτὸν διεφύλαττε. τοσοῦτος δ᾽ ἦν ἄρα τῶν ἀπίστων ὁ πρὸς αὐτὸν
πόλεμος, ὡς καὶ συστροφὰς ποιησαμένους, στρατιώτας αὐτῷ περὶ τὸν
οἶκον, ἔνθα κατέμενεν, ἐπιστῆσαι, διὰ τὸ πλῆθος τῶν τὰ τῆς ἱερᾶς πί-

---

1. *οὐ* post *γραμματικὰ* add. *bcdfgi* (a sec. m.) *kxS*[a], om. *aehiSVHB*: cf. ind. v. *μέτριος*. | 10. *γεγονέναι* om. *h*. | 13. *βίου φιλ.* *cfgikx*, *φιλ. βίου* *ahE*. | 15. *διδασκαλείου* *aehikNE*, *διδασκαλίου* *cfgx*. | 16. *τῆς Ἀλεξανδρείας* *aehE*, *Ἀλεξανδρέων* *g*, *κατὰ Ἀλεξανδρείας* *cfk*, *κατὰ Ἀλεξάνδρειαν* *i*. | 18. *ὄνομα* *ghi* (a sec. m.) *kxNBH*[b], *οὔνομα* *cfi*, *τοὔνομα* *aeSVH*. | *τε* om. *ahSVH*, add. *cefgikxBH*[b]. | 22. *καὶ ὁμόσε τ. κ. χωρῶν* om. *cf*.

6 στεως κατηχουμένων παρ' αὐτῷ. οὕτω δὲ ὁσημέραι ὁ κατ' αὐτοῦ διωγμὸς
ἐξεκάετο, ὡς μηκέτι χωρεῖν αὐτὸν τὴν πᾶσαν πόλιν, οἴκους μὲν ἐξ οἴκων
ἀμείβοντα, πανταχόθεν δὲ ἐλαυνόμενον, τῆς πληθύος ἕνεκεν τῶν δι' αὐτοῦ
τῇ θείᾳ προσιόντων διδασκαλίᾳ· ἐπεὶ καὶ τὰ κατὰ πρᾶξιν ἔργα αὐτῷ
7 γνησιωτάτης φιλοσοφίας κατορθώματα εὖ μάλα θαυμαστὰ περιεῖχεν. οἷον
γοῦν τὸν λόγον, τοιόνδε φασὶ τὸν τρόπον· καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιόνδε
τὸν λόγον ἐπεδείκνυτο. διὸ δὴ μάλιστα συναιρομένης αὐτῷ δυνάμεως
8 θείας μυρίους ἐνῆγεν ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ζῆλον. ἐπειδὴ δὲ ἑώρα φοιτητὰς ἤδη
πλείους προσιόντας, αὐτῷ μόνῳ τῆς τοῦ κατηχεῖν διατριβῆς ὑπὸ Δημητρίου
τοῦ τῆς ἐκκλησίας προεστῶτος ἐπιτετραμμένης, ἀσύμφωνον ἡγησάμενος τὴν
τῶν γραμματικῶν λόγων διδασκαλίαν τῇ πρὸς τὰ θεῖα παιδεύματα ἀσκή-
σει, μὴ μελλήσας ἀποῤῥήγνυσιν ἅτε ἀνωφελῆ καὶ τοῖς ἱεροῖς μαθήμασιν
9 ἐναντίαν τὴν τῶν γραμματικῶν λόγων διατριβήν. εἶτα λογισμῷ καθή-
κοντι, ὡς ἂν μὴ γένοιτο τῆς παρ' ἑτέρων ἐπικουρίας ἐνδεὴς, ὅσαπερ ἦν
αὐτῷ πρότερον λόγων ἀρχαίων συγγράμματα φιλοκάλως ἐσπουδασμένα,
μεταδοὺς, τοῖς ὑπὸ τοῦ ταῦτα ἐωνημένου φερομένοις αὐτῷ τέτταρσιν ὀβο-
λοῖς τῆς ἡμέρας ἠρκεῖτο, πλείστοις τε ἔτεσι τοῦτον φιλοσοφῶν διετέλει τὸν
τρόπον, πάσας ὕλας νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν ἑαυτοῦ περιαιρούμενος, καὶ διὰ
πάσης μὲν ἡμέρας οὐ σμικροὺς ἀσκήσεως καμάτους ἀνατλῶν, καὶ τῆς νυ-
κτὸς δὲ τὸν πλείονα χρόνον ταῖς τῶν θείων γραφῶν ἑαυτὸν ἀνατιθεὶς
μελέταις, βίῳ τε ὡς ἔνι μάλιστα ἐγκαρτερῶν φιλοσοφωτάτῳ, τοτὲ μὲν
τοῖς ἐν ἀσιτίαις γυμνασίοις ἐνασκούμενος, τοτὲ δὲ μεμετρημένοις τοῖς κατὰ
τὸν ὕπνον καιροῖς, οὗ μεταλαμβάνειν οὐδ' ὅλως ἐπὶ στρωμνῆς, ἀλλ' ἐπὶ
10 τοὔδαφος διὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο. πάντων δὲ μάλιστα τὰς εὐαγγελικὰς τοῦ
Σωτῆρος φωνὰς φυλακτέας εἶναι ᾤετο δεῖν, τάς τε περὶ τοῦ μὴ δύο χι-
τῶνας μηδ' ὑποδήμασι χρᾶσθαι παραινούσας, μηδὲ μὴν ταῖς περὶ τοῦ μέλ-
11 λοντος χρόνου φροντίσι κατατρίβεσθαι. ἀλλὰ καὶ μείζονι τῆς ἡλικίας προ-
θυμίᾳ χρώμενος, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι διακαρτερῶν, εἰς ἄκρον τε
ὑπερβαλλούσης ἀκτημοσύνης ἐλαύνων, τοὺς ἀμφ' αὐτὸν εἰς τὰ μάλιστα
κατέπλησσε, μυρίους μὲν ὅσους λυπῶν εὐχομένους αὐτῷ κοινωνεῖν τῶν ὑπαρ-
χόντων, δι' οὓς ἑώρων αὐτὸν εἰσφέροντα περὶ τὴν θείαν διδασκαλίαν

---

2. post *πᾶσαν* add. *Ἀλεξανδρέων aeSVH*, om. *cfghikxNBH*[b]. | 4. *τὰ* om. *h*. | 6. *φασὶ καὶ τὸν h*. | post *τοιόνδε* add. *καὶ cfSVH*, om. *aeghikB*. | 15. *πρότερον λόγ. ἀρχ. cefgikE*, *λόγ. ἀρχ. πρ. ahSVH*. | 16. *τοῖς* add. *cfVS*[a]*H*, om. *aeghikNB*. | 22. *ἐνασκούμενος* add. *acfkSVH*, om. *egh* (*i* teste Gronov.) *B*. | 25. *τάς τε περὶ* — Matth. 10, 10. | 26. *χρῆσθαι aeS*. | 29. *ὑπερβαλλούσης* om. *h*. | 30. *ὅσους* om. *eh*.

καμάτους, οὐ μήν γε αὐτὸς ἐνδιδοὺς ταῖς καρτερίαις. λέγεται γοῦν καὶ 12
πλειόνων ἐτῶν γῆν πεπατηκέναι, μηδενὶ μηδαμῶς κεχρημένος ὑποδήματι,
ἀλλὰ καὶ οἴνου χρήσεως καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν
πλείστοις ἔτεσιν ἀπεσχημένος, ὥστε ἤδη εἰς κίνδυνον ἀνατροπῆς καὶ δια-
φθορᾶς τϋ θώρακος περιπεσεῖν. τοιαῦτα δὴ φιλοσόφϋ βίϋ τοῖς θεωμένοις 13
παρέχων ὑποδείγματα, εἰκότως ἐπὶ τὸν ὅμοιον αὐτῷ ζῆλον πλείϛ παρώρμα
τῶν φοιτητῶν, ὥστε ἤδη καὶ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν, τῶν τε ἀπὸ παιδείας
καὶ φιλοσοφίας οὐ τϋς τυχόντας ὑπάγεσθαι τῇ δι' αὐτϋ διδασκαλίᾳ·
οἷς καὶ αὐτοῖς γνησίως ἐν βάθει ψυχῆς τὴν εἰς τὸν θεῖον λόγον πίστιν
δι' αὐτϋ παραδεχομένοις διαπρέπειν συνέβαινε κατὰ τὸν τότε τϋ διωγμϋ
καιρὸν, ὡς καί τινας αὐτῶν ἁλόντας μαρτυρίῳ τελειωθῆναι.

CAP. 4.

Ὅσοι δι' αὐτοῦ κατηχηθέντες προήχθησαν μάρτυρες.

(Nic. H. E. V, 6. 7.)

Πρῶτος μὲν ϋν τϋτων ὁ μικρῷ πρόσθεν δηλωθεὶς Πλϋταρχος ἦν· 1
οὗ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπαγομένϋ σμικρϋ δεῖν αὖθις ὁ, περὶ οὗ ὁ λόγος,
συμπαρὼν αὐτῷ εἰς ὑστάτην τοῦ βίου τελευτὴν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ πολιτῶν
ἀνῄρητο, ὡς αἴτιος αὐτῷ πεφηνὼς τϋ θανάτϋ· θεϋ δὲ αὐτὸν ἐτήρει καὶ
τότε βϋλή. μετὰ δὲ Πλϋταρχον δεύτερος τῶν Ὠριγένϋς φοιτητῶν μάρτυς 2
ἀναδείκνυται Σερῆνος, διὰ πυρὸς τὴν δοκιμὴν ἧς παρειλήφει πίστεως
παρεσχημένος. τῆς αὐτῆς διατριβῆς τρίτος καθίσταται μάρτυς Ἡρα- 3
κλείδης, καὶ ἐπὶ τϋτῳ τέταρτος Ἥρων, ὁ μὲν πρότερος ἔτι κατηχϋμενος,
ὁ δὲ νεοφώτιστος, τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντες. ἔτι πρὸς τϋτοις τῆς αὐτῆς
σχολῆς πέμπτος ἀθλητὴς τῆς εὐσεβείας ἀνακηρύττεται ἕτερος τϋ πρώτϋ
Σερῆνος, ὃν μετὰ πλείστην βασάνων ὑπομονὴν κεφαλῆς ἀποτομῇ κολα-
σθῆναι λόγος ἔχει. καὶ γυναικῶν δὲ Ἡραῒς ἔτι κατηχϋμένη τὸ βάπτισμα,
ὥς φησίν πϋ αὐτὸς, τὸ διὰ πυρὸς λαβϋσα τὸν βίον ἐξελήλυθεν.

---

1. γε αὐτὸς *cfgikx*, αὐτός γε *aehE*. | 6. αὐτῷ] αὐτϋ *aeS*, αὐτῷ ceteri. | 8. δι' add. *aceghikSV*, om. *btVaSaH*, ἑαυτϋ *df*. | 16. θανάτῳ *c*, θάνατον *ceteri codd.* et *E.* cf. III, 30. p. 105, 8. VI, 3. p. 203, 21. VI, 5. p. 206, 17. VII, 15. de mart. Palaest. c. 8. 11. | ὁ post αὖθις om. *c.* | 25. κεφαλῆς ἀποτομῇ *cfVHSa*, κεφαλῆς (om. ἀποτομῇ) *a*, κεφαλικῇ *eg*, κεφαλῇ *hikB*, fort. recte, nam κεφαλῆς κολασθῆναι λόγος ἔχει ἀποτομῇ *xS.* | 26. Ἡραῒς] ἡ Ῥάϊς *x*, ἡ Ῥαῒς *S.* | 27. φησίν πϋ *cfik*, πϋ φησιν volgo. | τό om. *h.*

CAP. 5.

Περὶ Ποταμιαίνης.

(Nic. H. E. V, 7.)

1 Ἕβδομος δὲ ἐν τούτοις ἀριθμείσθω Βασιλείδης, τὴν περιβόητον Ποτα-
μίαιναν ἀπαγαγών, περὶ ἧς πολὺς ὁ λόγος εἰσέτι νῦν παρὰ τοῖς ἐπιχω-
ρίοις ᾄδεται, μυρία μὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ σώματος ἁγνείας τε καὶ παρθενίας,
ἐν ᾗ διέπρεψε, πρὸς ἐραστὰς ἀγωνισαμένης, (καὶ γὰρ οὖν αὐτῇ ἀκμαῖον
πρὸς τῇ ψυχῇ καὶ τὸ τοῦ σώματος ὡραῖον ἐπήνθει), μυρία δὲ ὑπὲρ τῆς
εἰς Χριστὸν πίστεως ἀνατλησάσης, καὶ τέλος μετὰ δεινὰς καὶ φρικτὰς
2 εἰπεῖν βασάνους ἅμα τῇ μητρὶ Μαρκέλλῃ διὰ πυρὸς τελειωθείσης. φασί
γέ τοι τὸν δικαστήν, (Ἀκύλας ἦν τούτῳ ὄνομα), χαλεπὰς ἐπιθέντα αὐτῇ
κατὰ παντὸς τοῦ σώματος αἰκίας, τέλος ἐφ᾿ ὕβρει τοῦ σώματος μονομά-
χοις αὐτὴν ἀπειλῆσαι παραδοῦναι· τὴν δὲ βραχύ τι εἰς ἑαυτὴν ἐπισκεψα-
μένην, ἐρωτηθεῖσαν ὅ κρίνειε, τοιαύτην δοῦναι ἀπόκρισιν, δι᾿ ἧς ἐδόκει
3 νενομισμένον τι αὐτοῖς ἀσεβὲς ἀποφθέγξασθαι. ἅμα δὲ λόγῳ τὸν τῆς
ἀποφάσεως ὅρον καταδεξαμένην ὁ Βασιλείδης, εἷς τις ὢν τῶν ἐν στρα-
τείαις ἀναφερομένων, ἀπάγει παραλαβὼν τὴν ἐπὶ θανάτῳ. ὡς δὲ τὸ
πλῆθος ἐνοχλεῖν αὐτῇ καὶ ἀκολάστοις ἐνυβρίζειν ῥήμασιν ἐπειρᾶτο, ὁ
μὲν ἀνεῖργεν ἀποσοβῶν τοὺς ἐνυβρίζοντας, πλεῖστον ἔλεον καὶ φιλανθρω-
πίαν εἰς αὐτὴν ἐνδεικνύμενος, ἡ δὲ τῆς περὶ αὐτὴν συμπαθείας ἀποδε-
ξαμένη τὸν ἄνδρα θαῤῥεῖν παρακελεύεται· ἐξαιτήσεσθαι γὰρ αὐτὸν ἀπελ-
θοῦσαν παρὰ τοῦ ἑαυτῆς Κυρίου, καὶ οὐκ εἰς μακρὸν τῶν εἰς αὐτὴν
4 πεπραγμένων τὴν ἀμοιβὴν ἀποτίσειν αὐτῷ. ταῦτα δὲ εἰποῦσαν γενναίως
τὴν ἔξοδον ὑποστῆναι, πίττης ἐμπύρου κατὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος
ἀπ᾿ ἄκρων ποδῶν καὶ μέχρι κορυφῆς ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν περιχυθείσης
5 αὐτῇ. καὶ ὁ μὲν τῆς ἀοιδίμου κόρης τοιοῦτος κατηγώνιστο ἆθλος. οὐ
μακρὸν δὲ χρόνον διαλιπὼν ὁ Βασιλείδης, ὅρκον διά τινα αἰτίαν πρὸς
τῶν συστρατιωτῶν αἰτηθείς, μὴ ἐξεῖναι αὐτῷ τὸ παράπαν ὀμνύναι διε-
βεβαιοῦτο· Χριστιανὸν γὰρ ὑπάρχειν, καὶ τοῦτο ἐμφανῶς ὁμολογεῖν. παί-
ζειν μὲν οὖν ἐνομίζετο τέως τὰ πρῶτα, ὡς δὲ ἐπιμόνως ἀπισχυρίζετο,
ἄγεται ἐπὶ τὸν δικαστήν, ἐφ᾿ οὗ τὴν ἔνστασιν ὁμολογήσας δεσμοῖς παρα-

---

4. δὲ add. *cfhVH*, om. *aegikSS^{a}B*. | 7. διέπρεψε] διέτρεψε *H* errore typ. | ἀγωνισαμένης *eghikvNVS^{a}H*, ἀγωνισαμένη *acfSB*. | 8. ὑπὲρ — πίστεως add. *acfE*, om. *eghik*. | 9. ἀνατλησάσης *cfgx*, ἀνατλάσης *aehikE*. | 10. τῇ add. *cfikNE*, om. *aegh*. | Μαρκέλλῃ *aeghkE*, Μαρκέλλᾳ *cfi* (hic suprascripto η). | 11. ἐπιτιθέντα *h*. | 13. εἰς *bcdfikH^a*, πρὸς *aeghE*. | 18. αὐτῇ *cfikVH*, αὐτὴν *aeghSS^{a}B*. | 21. ἐξαιτήσεσθαι *aehE*, ἐξαιτήσασθαι *cfgikx*. | 25. καὶ post ἠρέμα om. *h*. | μικρὸν *bcdfik*, βραχὺ *aeghE*. | 28. στρατιωτῶν *c*.

δίδοται. τῶν δὲ κατὰ θεὸν ἀδελφῶν ὡς αὐτὸν ἀφικνεμένων, καὶ τὴν 6 αἰτίαν τῆς ἀθρόας καὶ παραδόξε ταύτης ὁρμῆς πυνθανομένων, λέγεται εἰπεῖν, ὡς ἄρα Ποταμίαινα τρισὶν ὕστερον ἡμέραις τῦ μαρτυρίε νύκτωρ ἐπιστᾶσα στέφανον αὐτῦ τῇ κεφαλῇ περιθεῖσα εἴη, φαίη τε παρακεκληκέναι χάριν αὐτοῦ τὸν Κύριον, καὶ τῆς ἀξιώσεως τετυχηκέναι, οὐκ εἰς μακρόν τε αὐτὸν παραλήψεσθαι. ἐπὶ τέτοις τῶν ἀδελφῶν τῆς ἐν Κυρίῳ σφραγίδος μεταδόντων αὐτῷ, τῇ μετέπειτα ἡμέρᾳ τῷ τῦ Κυρίε διαπρέψας μαρτυρίῳ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται. καὶ ἄλλοι δὲ πλείες τῶν κατ' 7 Ἀλεξάνδρειαν ἀθρόως τῷ Χριστῦ λόγῳ προσελθεῖν κατὰ τὲς δεδηλωμένες ἱστορῦνται, ὡς δὴ καθ' ὕπνες τῆς Ποταμιαίνης ἐπιφανείσης καὶ προσκεκλημένης αὐτές. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω.

CAP. 6.

Περὶ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως.
(Nic. H. E. IV, 33.)

Πάνταινον δὲ Κλήμης διαδεξάμενος τῆς κατ' Ἀλεξάνδρειαν κατηχήσεως εἰς ἐκεῖνο τῦ καιρῦ καθηγεῖτο, ὡς καὶ τὸν Ὠριγένην τῶν φοιτητῶν γενέσθαι αὐτῦ. τήν γέ τοι τῶν Στρωματέων αὐτῦ πραγματείαν ὁ Κλήμης ὑπομνηματιζόμενος, κατὰ τὸ πρῶτον σύγγραμμα χρονικὴν ἐκθέμενος γραφὴν, εἰς τὴν Κομόδε τελευτὴν περιγράφει τοὺς χρόνους, ὡς εἶναι σαφὲς, ὅτι κατὰ Σεβῆρον αὐτῷ πεπόνηται τὰ σπεδάσματα, οὗ τὲς χρόνες ὁ παρὼν ἱστορεῖ λόγος.

CAP. 7.

Περὶ Ἰούδα συγγραφέως.
(Nic. H. E. IV, 33.)

Ἐν τέτῳ καὶ Ἰέδας συγγραφέων ἕτερος, εἰς τὰς παρὰ τῷ Δανιὴλ ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας ἐγγράφως διαλεχθεὶς, ἐπὶ τὸ δέκατον τῆς Σεβήρε βασιλείας ἵστησι τὴν χρονογραφίαν, ὃς καὶ τὴν θρυλεμένην τῦ ἀντιχρίςε

---

1. ἀφικνεμένων *cfgik*, ἀφικομένων *aehE*. | 10. post καὶ add. ἐπὶ τὸν θεῖον λόγον *bcdfsvVH*, om. *aeghikSV*a. | 12. Uncinis inclusit cap. 6 et 7 Strothius, quum narrationis filum nimium abrumpant, pessimeque cohaereant tam cum antecedentibus, quam cum consequentibus. Rufinus haec duo capita capiti tertio inseruit. | 16. τῶν φ. γ. αὐτῦ *aehSS*a*HB*, φ. γ. τῶν αὐτῦ *g*, τῶν φ. αὐτῦ παῖδα ὄντα γενέσθαι *bcdfV*, ἔτι παῖδα ὄντα τῶν φ. αὐτῦ γενέσθαι *ik*. | 17. αὐτῦ add. *cfik*, om. volgo. | πραγματίαν *cf*. | 18. τὸ om. *h*. | 19. περιγράφει — Strom. I, 21, 139 seqq. (p. 145 seqq. Sylb.). | 20. Σευῆρον *cg*. | πεπόνηται *gx*, πεπόνητο volgo. | 27. θρυλεμένην *cfgik*, θρυλλεμένην *aeSS*a*HB*, θρυλλομένην *V*.

παρουσίαν ἤδη τότε πλησιάζειν ᾤετο· οὕτω σφοδρῶς ἡ τοῦ τότε καθ' ἡμῶν διωγμοῦ κίνησις τὰς τῶν πολλῶν ἀνατεταράχει διανοίας.

CAP. 8.

Περὶ τοῦ τολμηθέντος Ὠριγένει.

(Nic. H. E. V, 8.)

1 Ἐν τούτῳ δὲ τῆς κατηχήσεως ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας τοὔργον ἐπιτε-
λοῦντι τῷ Ὠριγένει πρᾶγμά τι διαπέπρακται, φρενὸς μὲν ἀτελοῦς καὶ νεα-
2 νικῆς, πίστεως δὲ ὁμοῦ καὶ σωφροσύνης μέγιστον δεῖγμα περιέχον. τὸ γὰρ
„εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν“
ἁπλούστερον καὶ νεανικώτερον ἐκλαβὼν ὁμοῦ μὲν σωτήριον φωνὴν ἀποπληροῦν
οἰόμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ διὰ τὸ νέον τὴν ἡλικίαν ὄντα μὴ ἀνδράσι μόνον,
καὶ γυναιξὶ δὲ τὰ θεῖα προσομιλεῖν, ὡς ἂν πᾶσαν τὴν παρὰ τοῖς ἀπί-
στοις αἰσχρᾶς διαβολῆς ὑπόνοιαν ἀποκλείσειε, τὴν σωτήριον φωνὴν ἔργοις
ἐπιτελέσαι ὡρμήθη, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀμφ' αὐτὸν γνωρίμων διαλαθεῖν
3 φροντίσας. οὐκ ἦν δὲ ἄρα δυνατὸν αὐτῷ καίπερ βουλομένῳ τοσοῦτον ἔργον
ἐπικρύψασθαι. γνοὺς δῆτα ὕστερον ὁ Δημήτριος, ἅτε τῆς αὐτόθι παροι-
κίας προεστώς, εὖ μάλα μὲν αὐτὸν ἀποθαυμάζει τοῦ τολμήματος, τὴν
δέ γε προθυμίαν καὶ τὸ γνήσιον αὐτοῦ τῆς πίστεως ἀποδεξάμενος, θαῤῥεῖν
αὐτίκα παρακελεύεται, καὶ νῦν μᾶλλον ἔχεσθαι αὐτὸν τοῦ τῆς κατηχή-
4 σεως ἔργου παρορμᾷ. ἀλλὰ τότε μὲν οὗτος τοιοῦτός τις ἦν. οὐ μακροῖς
δὲ χρόνοις ὕστερον ὁ αὐτὸς ὁρῶν εὖ πράττοντα, μέγαν τε καὶ λαμπρὸν
καὶ παρὰ πᾶσιν ὄντα βεβοημένον, ἀνθρώπινόν τι πεπονθὼς τοῖς ἀνὰ τὴν
οἰκουμένην ἐπισκόποις καταγράφειν ὡς ἀτοπωτάτου τοῦ πραχθέντος αὐτῷ
ἐπειρᾶτο, ὅτε γε τῶν κατὰ Παλαιστίνην οἱ μάλιστα δόκιμοι καὶ δια-
πρέποντες Καισαρείας τε καὶ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοποι πρεσβείων τὸν Ὠρι-
γένην καὶ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς ἄξιον εἶναι δοκιμάσαντες χεῖρας εἰς
5 πρεσβυτέριον αὐτῷ τεθείκασι. τηνικαῦτα δ' οὖν εἰς μέγα δόξης προελ-
θόντος αὐτοῦ, ὄνομά τε παρὰ τοῖς πανταχῇ πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ κλέος
ἀρετῆς καὶ σοφίας οὐ σμικρὸν κτησαμένου, μηδεμιᾶς ἄλλης εὐπορῶν ὁ
Δημήτριος κατηγορίας, τῆς πάλαι ἐν παιδὶ γεγοννίας αὐτῷ πράξεως δεινὴν
ποιεῖται διαβολήν, συμπεριλαβεῖν τολμήσας ταῖς κατηγορίαις τοὺς ἐπὶ τὸ

---

1. τότε καθ' ἡμῶν *cfikx*, καθ' ἡμῶν τότε *aehE*. | 2. τῶν om. *h*. | ἀνατεταράχει *cfikVH*, ἀνετάραττε *aehSSaB*. | 7. διαπέπρακται *chikVHB*, πέπρακται *aegSSa*. | 8. δὲ *bcdfgxB*, γε *h*, τε *ik*, γε μὴν *aeSVH*. | ὁμοῦ καὶ *aeghikE*, ὅμως (om. καὶ) *bcdfx*. | 9. εἰσὶν — Matth. 19, 12. | 23. αὐτῷ add. *cefSVH*, om. *aghikB*. | 24. ὅτε *bcdfhikV*, ὅτι *aegSSaH* prob. *Va*. | 25. τὸν Ὠριγένην] Ὠριγένη *ik*. | 29. ἄλλης om. *h*.

πρεσβυτέριον αὐτὸν προάξαντας. ταῦτα μὲν ἐν μικρὸν ἐπράχθη ὕστερον. 6
τότε γε μὴν ὁ Ὠριγένης ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ τῆς θείας διδασκα-
λίας ἔργον εἰς πάντας ἀφυλάκτως τὺς προσιόντας νύκτωρ καὶ μεθημέραν
ἐπετέλει, τοῖς θείοις ἀόκνως μαθήμασι καὶ τοῖς ὡς αὐτὸν φοιτῶσι τὴν
πᾶσαν ἀνατιθεὶς σχολήν. ἐπὶ δέκα δὲ καὶ ὀκτὼ ἔτεσι τὴν ἀρχὴν ἐπι- 7
κρατήσαντα Σεβῆρον Ἀντωνῖνος ὁ παῖς διαδέχεται. ἐν τύτῳ δὲ τῶν κατὰ
τὸν διωγμὸν ἀνδρισαμένων καὶ μετὰ τὺς ἐν ὁμολογίαις ἀγῶνας διὰ προ-
νοίας θεῦ πεφυλαγμένων εἷς τις ὢν ὁ Ἀλέξανδρος, ὃν ἀρτίως ἐπίσκοπον
τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας ἐδηλώσαμεν, οἷα ταῖς ὑπὲρ Χριστῦ δια-
πρέψας ὁμολογίαις, τῆς δηλωθείσης ἐπισκοπῆς ἀξιῦται, ἔτι Ναρκίσσυ, ὃς
ἦν αὐτῦ πρότερος, περιόντος τῷ βίῳ.

CAP. 9.

Περὶ τῶν κατὰ Νάρκισσον παραδόξων.

(Nic. H. E. V, 9.)

Πολλὰ μὲν ὖν καὶ ἄλλα παράδοξα οἱ τῆς παροικίας πολῖται ὡσὰν 1
ἐκ παραδόσεως τῶν κατὰ διαδοχὴν ἀδελφῶν τῦ Ναρκίσσυ μνημονεύυσιν,
ἐν οἷς καὶ τοιόνδε τι θαῦμα δι' αὐτῦ γεγονὸς ἱστορῦσι. κατὰ τὴν με- 2
γάλην ποτὲ τῦ πάσχα διαννκτέρευσιν τὔλαιόν φασι τοῖς διακόνοις ἐπι-
λιπεῖν. ἐφ' ᾧ τὸ πᾶν πλῆθος δεινῆς ἀθυμίας διαλαβύσης τὸν Νάρκισσον
τοῖς τὰ φῶτα παρασκευάζυσιν ἐπιτάξαι, ὕδωρ ἀνιμήσαντας ὡς αὐτὸν
κομιεῖσθαι. τύτυ δὲ ἅμα λόγῳ πραχθέντος ἐπευξάμενον τῷ ὕδατι ἐγχέαι 3
κατὰ τῶν λύχνων πίστει τῇ εἰς τὸν Κύριον γνησίᾳ παρακελεύσασθαι.
ποιησάντων δὲ καὶ τῦτο παρὰ πάντα λόγον δυνάμει παραδόξῳ καὶ θείᾳ
μεταβαλεῖν ἐξ ὕδατος εἰς ἐλαίυ ποιότητα τὴν φύσιν, παρά τε πλείστοις
τῶν αὐτόθι ἀδελφῶν ἐπὶ μήκιστον ἐξ ἐκείνυ καὶ εἰς ἡμᾶς βραχύ τι δεῖγμα
τῦ τότε θαύματος φυλαχθῆναι. ἄλλα τε πλεῖστα περὶ τῦ βίυ τῦδε τῦ 4
ἀνδρὸς μνήμης ἄξια καταλέγυσιν, ἐν οἷς καὶ τοιόνδε τι. τὸ εὔτονον αὐτῦ
καὶ στεῤῥὸν τῦ βίυ φαῦλοί τινες ἀνθρωπίσκοι μὴ οἷοί τε φέρειν, δέει
τῦ μὴ δίκην ὑποσχεῖν ἁλόντας, διὰ τὸ μυρία κακὰ ἑαυτοῖς συνειδέναι,

---

1. ἐπράχθη ὕστερον *acfgikxBHb*, ὕστ. ἐπρ. *ehSVH.* | 3. πάντας *cfikx*, ἅπαντας *aeghE.* | 10. post ὁμολογίαις add. κατὰ τὸν τῦ διωγμῦ καιρὸν *cdfi* (in marg.) *kV*, om. *aeghi* (teste Gronov.) *RSVaSaB*, uncis illa inclusit *H.* | 15. ὡσὰν *cfx*, ὡς volgo. | 20. post ἀνιμήσαντας add. ἔκ τινος παρακειμένυ φρέατος *cfSVHSa*, om. *aeghikBHb.* | 21. κομιεῖσθαι *cfikx*, κομίσαι *aeghE.* | τύτυ] τῦ *cf.* | 24. ποιότητα *abceghikxSVB*, πιότητα *dfsRVaSaH.* | 25. αὐτόθι add. *cfgikxSSaB*, om. *aehVH.* | 29. συνειδέναι *bcdfhik* (in marg.) *ixVSaHB*, συνεγνωκέναι *aegi* (in marg.) *kS.*

συσκευὴν κατ' αὐτοῦ προλαβόντες συῤῥάπτουσι, καί τινα δεινὴν καταχέουσιν
5 αὐτοῦ διαβολήν. εἶτα πιστούμενοι τοὺς ἀκροωμένους ὅρκοις ἐβεβαίουν τὰς
κατηγορίας, καὶ ὁ μὲν ἦ μὴν ἀπόλοιτο πυρὶ ὤμνυεν, ὁ δὲ ἦ μὴν σκαιᾷ
νόσῳ δαπανηθείη τὸ σῶμα, ὁ δὲ τρίτος ἦ μὴν τὰς ὁράσεις πηρωθείη.
ἀλλ' οὐδ' οὕτως αὐτοῖς, καίπερ ὀμνύουσι, τῶν πιστῶν τις προσεῖχε τὸν νοῦν,
διὰ τὴν εἰς πάντας λάμπουσαν ἐκ τοῦ παντὸς σωφροσύνην τε καὶ πανά-
6 ρετον ἀγωγὴν τοῦ Ναρκίσσου. αὐτός γε μὴν τὴν τῶν εἰρημένων μηδαμῶς
ὑπομένων μοχθηρίαν, καὶ ἄλλως ἐκ μακροῦ τὸν φιλόσοφον ἀσπαζόμενος
βίον, διαδρὰς πᾶν τὸ τῆς ἐκκλησίας πλῆθος, ἐν ἐρημίαις καὶ ἀφανέσιν
7 ἀγροῖς λανθάνων, πλείστοις ἔτεσι διέτριβεν. ἀλλ' οὐ καὶ ὁ τῆς δίκης
μέγας ὀφθαλμὸς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἠρέμει, μετῄει δὲ ὡς τάχιστα
τοὺς ἀσεβεῖς αἷς καθ' ἑαυτῶν ἐπιορκοῦντες κατεδήσαντο ἀραῖς. ὁ μὲν οὖν
πρῶτος, ἐκ μηδεμιᾶς προφάσεως ἁπλῶς οὕτως μικροῦ διαπεσόντος ἐφ' ἧς
κατέμενεν οἰκίας σπινθῆρος, νύκτωρ ὑφαφθείσης ἁπάσης, παγγενῆ κατα-
φλέγεται. ὁ δὲ ἀθρόως τὸ σῶμα ἐξ ἄκρων ποδῶν ἐπὶ κεφαλήν, ἧς αὐτὸς
8 προσετίμησεν ἑαυτῷ, νόσου πίμπλαται. ὁ δὲ τρίτος τὰς τῶν προτέρων
συνιδὼν ἐκβάσεις, καὶ τοῦ πάντων ἐφόρου θεοῦ τρέσας τὴν ἀδιάδραστον
δίκην, ὡμολόγει μὲν τοῖς πᾶσι τὰ κοινῇ σφίσιν αὐτοῖς ἐσκαιωρημένα,
τοσαύταις δὲ κατετρύχετο μεταμελόμενος οἰμωγαῖς, δακρύων τε ἐς το-
σοῦτον οὐκ ἀπέλιπεν, ἕως ἄμφω διεφθάρῃ τὰς ὄψεις. καὶ οἵδε μὲν τῆς
ψευδολογίας τοιαύτας ὑπέσχον τιμωρίας.

CAP. 10.

Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων.

(Nic. H. E. V, 10.)

Τοῦ δὲ Ναρκίσσου ἀνακεχωρηκότος, καὶ μηδαμῶς ὅπη ὢν τυγχάνοι γιγνωσκομένου, δόξαν τοῖς τῶν ὁμόρων ἐκκλησιῶν προεστῶσιν ἐφ' ἑτέρου μετίασιν ἐπισκόπου χειροτονίαν. Δῖος τούτῳ ὄνομα ἦν· ὃν οὐ πολὺν προστάντα χρόνον Γερμανίων διαδέχεται καὶ τοῦτον Γόρδιος, καθ' ὃν ὥσπερ ἐξ ἀναβιώσεως ἀναφανείς ποθεν ὁ Νάρκισσος αὖθις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν προστασίαν παρακαλεῖται, μειζόνως ἔτι μᾶλλον τῶν πάντων ἀγασθέντων αὐτόν, τῆς τε ἀναχωρήσεως ἕνεκα καὶ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἐφ' ἅπασι δι' ἣν παρὰ τοῦ θεοῦ κατηξίωτο ἐκδίκησιν.

---

10. οὐ καὶ] οὐκ ἐᾷ *aeS*. | 14. παγγενῆ *acfhi* (a sec. m.), παγγενεῖ *giknN*, παγγενὶ *e*.

CAP. 11.

Περὶ Ἀλεξάνδρου.

Καὶ δὴ μηκέθ' οἵυ τε ὄντος λειτυργεῖν διὰ λιπαρὸν γῆρας, τὸν 1
εἰρημένον Ἀλέξανδρον, ἐπίσκοπον ἑτέρας ὑπάρχοντα παροικίας, οἰκονομίᾳ
θεῦ ἐπὶ τὴν ἅμα τῷ Ναρκίσσῳ λειτυργίαν ἐκάλει, κατὰ ἀποκάλυψιν
νύκτωρ αὐτῷ δι' ὁράματος φανεῖσαν. ταύτῃ δ' ὖν ὡς κατά τι θεοπρό- 2
πιον ἐκ τῆς Καππαδοκῶν γῆς, ἔνθα τὸ πρῶτον τῆς ἐπισκοπῆς ἠξίωτο,
τὴν πορείαν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εὐχῆς καὶ τῶν τόπων ἱστορίας ἕνεκεν
πεποιημένον φιλοφρονέστατα οἱ τῇδε ὑπολαβόντες ὐκέτ' οἴκαδε παλινο-
στεῖν αὐτῷ ἐπιτρέπυσι, καθ' ἑτέραν ἀποκάλυψιν καὶ αὐτοῖς νύκτωρ
ὀφθεῖσαν, μίαν τε φωνὴν σαφεστάτην τοῖς μάλιστα αὐτῶν σπυδαίοις
χρήσασαν· ἐδήλυ γὰρ προελθόντας ἔξω πυλῶν τὸν ἐκ θεῦ προωρισμένον
αὐτοῖς ἐπίσκοπον ὑποδέξασθαι. τῦτο δὲ πράξαντες μετὰ κοινῆς τῶν ἐπι-
σκόπων, οἳ τὰς πέριξ διεῖπον ἐκκλησίας, γνώμης ἐπάναγκες αὐτὸν παρα-
μένειν βιάζονται. μνημονεύει γέ τοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἐν ἰδίαις 3
ἐπιστολαῖς ταῖς πρὸς Ἀντινοείτας εἰσέτι νῦν παρ' ἡμῖν σωζομέναις τῆς
Ναρκίσσυ σὺν αὐτῷ προεδρίας, ταῦτα κατὰ λέξιν ἐπὶ τέλει γράφων τῆς
ἐπιστολῆς· „ἀσπάζεται ὑμᾶς Νάρκισσος, ὁ πρὸ ἐμῦ διέπων τὸν τόπον
„τῆς ἐπισκοπῆς τὸν ἐνθάδε, καὶ νῦν συνεξεταζόμενός μοι διὰ τῶν εὐχῶν,
„ἑκατὸν δεκαὲξ ἔτη ἠνυκώς, παρακαλῶν ὑμᾶς ὁμοίως ἐμοὶ ὁμοφρονῆσαι.“
καὶ ταῦτα μὲν ὕτως εἶχε. τῆς δὲ κατ' Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας Σαρα- 4
πίωνος ἀναπαυσαμένυ τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται Ἀσκληπιάδης, ἐν ταῖς
κατὰ τὸν διωγμὸν ὁμολογίαις διαπρέψας καὶ αὐτός. μέμνηται καὶ τῆς 5
τύτυ καταστάσεως Ἀλέξανδρος, Ἀντιοχεῦσι γράφων ὧδε· „Ἀλέξανδρος,
„δῦλος καὶ δέσμιος Ἰησῦ Χριστῦ, τῇ μακαρίᾳ ἐκκλησίᾳ Ἀντιοχέων ἐν
„Κυρίῳ χαίρειν. ἐλαφρά μοι καὶ κῦφα τὰ δεσμὰ ὁ Κύριος ἐποίησε κατὰ
„τὸν καιρὸν τῆς εἱρκτῆς, πυθομένῳ μοι, τῆς ἁγίας ὑμῶν τῶν Ἀντιοχέων
„ἐκκλησίας κατὰ τὴν θείαν πρόνοιαν Ἀσκληπιάδην τὸν ἐπιτηδειότατον
„κατ' ἀξίαν τὴν πίστιν τῆς ἐπισκοπῆς ἐγκεχειρισμένον.“ ταύτην δὲ τὴν 6
ἐπιστολὴν σημαίνει διὰ Κλήμεντος ἀπεσταλκέναι, πρὸς τῷ τέλει τῦτον
γράφων τὸν τρόπον· „ταῦτα δὲ ὑμῖν, κύριοί μυ ἀδελφοί, τὰ γράμματα

---

6. *ὡς cfgikxNH*b, *ὥσπερ aehSVS*a*HB.* | 7. post *τῆς* add. *τῶν ahSVH,* om. *cefgikNB.* | 9. post *ὑπολαβ.* add. *ἀδελφοὶ cfi* (in marg.) *kxN,* om. *aegh* (*i* teste Gronov.) *RSS*a*HK* (de Ruf. p. 289). | *παλινοστεῖν αὐτῷ cfikx, αὐτῷ παλ. aeghE.* | 16. *Ἀντινοείτας*] *Ἀντινοίτας aeNSS*a. | 17. post *τῆς* add. *αὐτῆς aehE,* om. *bcdfikV*a*H*b. | 24. post *κατας.* add. *ὁ cf.* | 25. *δῦλος eghiks VS*a*HB, ὁ δῦλος bcdfN.* | *ἐκκλ. Ἀντ. cfik, Ἀντ. ἐκκλ.* volgo. | 27. *μοι* add. *cfgikxH*b, om. *aehNE.* | 29. *κατ' ἀξίαν τῆς πίστεως τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκ. N* prob. *V*a*S*a.

„ἀπέστειλα διὰ Κλήμεντος τοῦ μακαρίου πρεσβυτέρου, ἀνδρὸς ἐναρέτου καὶ „δοκίμου, ὃν ἴστε καὶ ὑμεῖς καὶ ἐπιγνώσεσθε, ὃς καὶ ἐνθάδε παρὼν „κατὰ τὴν πρόνοιαν καὶ ἐπισκοπὴν τοῦ δεσπότου ἐπεστήριξέ τε καὶ ηὔξησε „τὴν τοῦ Κυρίου ἐκκλησίαν.“

CAP. 12.

Περὶ Σαραπίωνος καὶ τῶν φερομένων αὐτοῦ λόγων.

(Nic. H. E. V, 3.)

1 Τοῦ δὲ Σαραπίωνος τῆς περὶ λόγους ἀσκήσεως καὶ ἄλλα μὲν εἰκὸς
σώζεσθαι παρ' ἑτέροις ὑπομνήματα, εἰς ἡμᾶς δὲ μόνα κατῆλθε τὰ πρὸς
Δομνῖνον, ἐκπεπτωκότα τινὰ παρὰ τὸν τοῦ διωγμοῦ καιρὸν ἀπὸ τῆς εἰς
Χριστὸν πίστεως ἐπὶ τὴν ἰουδαϊκὴν ἐθελοθρησκείαν, καὶ τὰ πρὸς Πόντιον
καὶ Καρικὸν ἐκκλησιαστικοὺς ἄνδρας, καὶ ἄλλαι πρὸς ἑτέρους ἐπιστολαί·
2 ἕτερός τε συντεταγμένος αὐτῷ λόγος περὶ τοῦ λεγομένου κατὰ Πέτρον
εὐαγγελίου, ὃν πεποίηται ἀπελέγχων τὰ ψευδῶς ἐν αὐτῷ εἰρημένα, διά
τινας ἐν τῇ κατὰ Ῥωσσὸν παροικίᾳ προφάσει τῆς εἰρημένης γραφῆς εἰς
ἑτεροδόξους διδασκαλίας ἀποκείλαντας. ἀφ' ἧς εὔλογον βραχείας παρα-
θέσθαι λέξεις, δι' ὧν ἣν εἶχε περὶ τοῦ βιβλίου γνώμην προτίθησιν οὕτω
3 γράφων· „ἡμεῖς γὰρ, ἀδελφοὶ, καὶ Πέτρον καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους
„ἀποδεχόμεθα ὡς Χριστόν, τὰ δὲ ὀνόματι αὐτῶν ψευδεπίγραφα ὡς
„ἔμπειροι παραιτούμεθα, γινώσκοντες ὅτι τὰ τοιαῦτα οὐ παρελάβομεν.
4 „ἐγὼ γὰρ γενόμενος παρ' ὑμῖν ὑπενόουν τοὺς πάντας ὀρθῇ πίστει προσφέ-
„ρεσθαι, καὶ μὴ διελθὼν τὸ ὑπ' αὐτῶν προφερόμενον ὀνόματι Πέτρου
„εὐαγγέλιον εἶπον· ὅτι εἰ τοῦτό ἐστι μόνον τὸ δοκοῦν ὑμῖν παρέχειν μικρο-
„ψυχίαν, ἀναγινωσκέσθω. νῦν δὲ μαθὼν, ὅτι αἱρέσει τινὶ ὁ νοῦς αὐτῶν
„ἐνεφώλευεν ἐκ τῶν λεχθέντων μοι, σπουδάσω πάλιν γενέσθαι πρὸς ὑμᾶς,
5 „ὥστε, ἀδελφοὶ, προσδοκᾶτέ με ἐν τάχει. ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, καταλα-
„βόμενοι, ὁποίας ἦν αἱρέσεως ὁ Μαρκιανὸς, καὶ ἑαυτῷ ἠναντιοῦτο μὴ
6 „νοῶν ἃ ἐλάλει, μαθήσεσθε ἐξ ὧν ὑμῖν ἐγράφη. ἐδυνήθημεν γὰρ παρ'

---

8. δὲ *bcdfVH*, μὲν οὖν *aehikSSaB*. | 10. Δομνῖνον *bcdfhisvx Hieronymi codd. VSaHB*, Δόμνον *aegi* (a sec. m.) *kRS*. | 16. ἧς] οὗ *tSa*. | 17. προτίθησιν] προστίθησιν *xSSaZ*. | 19. ὀνόματι] ὀνόματα *aeS*. | 22. μὴ] μὴν *hx* haud improbantibus *BHb*. | 26. ἡμεῖς] leg. ὑμεῖς. | 27. Μαρκιανὸς] Μαρκίων ὃς *v*. | καὶ] leg. ὡς καὶ, ex conj. Valesii, ita quidem, ut enunciatum ὡς — ἠναντιοῦτο pendeat a μαθήσεσθε. ὃς καὶ legisse videtur Rufinus, qui ita vertit: „nos enim novimus, fratres, cujus haereseos fuerit Marcianus, qui etiam sibi ipsi contrarius exstitit, non intelligens, quae loqueretur; quae etiam vos discetis ex his, quae scripta sunt vobis.“ | 28. post ἐλάλει add. ἃ *aehE*, om. *bcdfgik*. | μαθήσεσθαι *h*.

„ἄλλων τῶν ἀσκησάντων αὐτὸ τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον, τουτέστι παρὰ τῶν „διαδόχων τῶν καταρξαμένων αὐτοῦ, οὓς Δοκητὰς καλοῦμεν, (τὰ γὰρ φρο„νήματα τὰ πλείονα ἐκείνων ἐστὶ τῆς διδασκαλίας), χρησάμενοι παρ' „αὐτῶν, διελθεῖν, καὶ εὑρεῖν τὰ μὲν πλείονα τοῦ ὀρθοῦ λόγου τοῦ Σωτῆρος, „τινὰ δὲ προσδιεσταλμένα, ἃ καὶ ὑπετάξαμεν ὑμῖν." καὶ ταῦτα μὲν τὰ Σαραπίωνος.

CAP. 13.

Περὶ τῶν Κλήμεντος συγγραμμάτων.
(Nic. H. E. IV, 33.)

Τοῦ δὲ Κλήμεντος Στρωματεῖς οἱ πάντες ὀκτὼ παρ' ἡμῖν σώζονται, 1
οὓς καὶ τοιαύτης ἠξίωσε προγραφῆς „Τίτου Φλαυΐου Κλήμεντος τῶν κατὰ
τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖς." Ἰσάριθμοί 2
τε τούτοις εἰσὶν οἱ ἐπιγεγραμμένοι Ὑποτυπώσεων αὐτοῦ λόγοι, ἐν οἷς ὀνο-
μαστὶ ὡς διδασκάλου τοῦ Πανταίνου μνημονεύει, ἐκδοχάς τε αὐτοῦ γράφων
καὶ παραδόσεις ἐκτιθέμενος. ἔστι δὲ αὐτῷ καὶ πρὸς Ἕλληνας λόγος ὁ 3
προτρεπτικὸς, τρεῖς τε οἱ τοῦ ἐπιγεγραμμένου Παιδαγωγοῦ, καὶ „τίς ὁ σωζό-
μενος πλούσιος" οὕτως ἐπιγραφεὶς ἕτερος αὐτοῦ λόγος· τό τε περὶ τοῦ
πάσχα σύγγραμμα, καὶ διαλέξεις περὶ νηστείας, καὶ περὶ καταλαλιᾶς,
καὶ ὁ προτρεπτικὸς εἰς ὑπομονὴν ἢ πρὸς τοὺς νεωστὶ βεβαπτισμένους, καὶ
ὁ ἐπιγεγραμμένος κανὼν ἐκκλησιαστικὸς, ἢ πρὸς τοὺς Ἰουδαΐζοντας, ὃν
Ἀλεξάνδρῳ τῷ δεδηλωμένῳ ἐπισκόπῳ ἀνατέθεικεν. ἐν μὲν οὖν τοῖς Στρω- 4
ματεῦσιν οὐ μόνον τῆς θείας κατάστρωσιν πεποίηται γραφῆς, ἀλλὰ καὶ
τῶν παρ' Ἕλλησιν, εἴ τι ἄρα ὠφέλιμον ἐδόκει καὶ αὐτοῖς εἰρῆσθαι, μνη-
μονεύει, τῶν τε παρὰ τοῖς πολλοῖς δογμάτων, τὰ Ἑλλήνων ὁμοῦ καὶ τὰ
βαρβάρων ἀναπτύσσων. καὶ ἔτι τὰς τῶν αἱρεσιαρχῶν ψευδοδοξίας εὐ- 5
θύνων ἱστορίαν τε πολλὴν ἐξαπλοῖ, ὑπόθεσιν ἡμῖν πολυμαθὲς παρέχων
παιδείας. τούτοις ἅπασι καταμίγνυσι καὶ τὰ φιλοσόφων δόγματα, ὅθεν
εἰκότως κατάλληλον τῇ ὑποθέσει καὶ τὴν προγραφὴν τῶν Στρωματέων
πεποίηται. κέχρηται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν ἀντιλεγομένων γρα- 6

---

2. *φρονήματα τὰ πλείονα cfx*H^{b}, *πλείονα φρονήματα* volgo. | 11. *προγραφῆς*] *περιγραφῆς S*, *ἐπιγραφῆς Gruter.* | 19. *ἢ*] „Valesius ait, se dudum conjecisse *προτρεπτικὸς εἰς ὑπομονὴν πρὸς τοὺς κτλ.* et sic in cod. Reg. *(a)* scriptum postea invenisse. In hoc vero codice legitur *προτρεπτικὸς πρὸς ὑπομ. εἰς τοὺς κτλ*, sicut quoque in *e*, quam lectionem Stephanus expressit. *εἰς ὑπομ. bcdfghikV*S^{a}." Burt. Valesii conjecturam probat H^{a}. Duos titulos distinguit Rufinus, cujus versio haec est: „et alius exhortatorius ad patientiam. et alius ad neophytos." | 23. *καὶ* add. *cfgikxB*H^{b}, om. *aehSVH.* | 24. *τὰ βαρβ.*] *τὰ* om. *cfg*, add. *aehikE.*

φῶν μαρτυρίαις, τῆς τε λεγομένης Σολομῶντος σοφίας, καὶ τῆς Ἰησοῦ
τοῦ Σιρὰχ, καὶ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς, τῆς τε Βαρνάβα καὶ Κλή-
7 μεντος καὶ Ἰούδα. μνημονεύει τε τοῦ πρὸς Ἕλληνας Τατιανοῦ λόγου, καὶ
Κασσιανοῦ ὡς καὶ αὐτοῦ χρονογραφίαν πεποιημένου· ἔτι μὴν Φίλωνος καὶ
Ἀριστοβούλου, Ἰωσήπου τε καὶ Δημητρίου καὶ Εὐπολέμου, ἰουδαίων συγγρα-
φέων, ὡσὰν τούτων ἁπάντων ἐγγράφως πρεσβύτερον τῆς παρ' Ἕλλησιν
8 ἀρχαιογονίας Μωϋσέα τε καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων γένος ἀποδειξάντων. καὶ
ἄλλης δὲ πλείστης χρηστομαθείας ἔμπλεοι οἱ δηλούμενοι τυγχάνουσι τοῦ
ἀνδρὸς λόγοι, ὧν ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἑαυτοῦ δηλοῖ ὡς ἔγγιστα τῆς τῶν
ἀποστόλων γενομένου διαδοχῆς. ὑπισχνεῖται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ εἰς τὴν Γέ-
9 νεσιν ὑπομνηματιεῖσθαι. καὶ ἐν τῷ λόγῳ δὲ αὐτοῦ τῷ περὶ τοῦ πάσχα
ἐκβιασθῆναι ὁμολογεῖ πρὸς τῶν ἑταίρων, ἃς ἔτυχε παρὰ τῶν ἀρχαίων
πρεσβυτέρων ἀκηκοὼς παραδόσεις, γραφῇ τοῖς μετὰ ταῦτα παραδοῦναι.
μέμνηται δὲ ἐν αὐτῷ Μελίτωνος καὶ Εἰρηναίου καί τινων ἑτέρων, ὧν καὶ
τὰς διηγήσεις τέθειται.

CAP. 14.

Ὁπόσων ἐμνημόνευσε γραφῶν.

1 Ἐν δὲ ταῖς Ὑποτυπώσεσι, ξυνελόντα εἰπεῖν, πάσης τῆς ἐνδιαθήκου
γραφῆς ἐπιτετμημένας πεποίηται διηγήσεις, μηδὲ τὰς ἀντιλεγομένας παρελ-
θών, τὴν Ἰούδα λέγω καὶ τὰς λοιπὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς, τήν τε Βαρ-
2 νάβα καὶ τὴν Πέτρου λεγομένην ἀποκάλυψιν. καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους δὲ
ἐπιστολὴν Παύλου μὲν εἶναί φησι, γεγράφθαι δὲ Ἑβραίοις Ἑβραϊκῇ φωνῇ,
Λουκᾶν δὲ φιλοτίμως αὐτὴν μεθερμηνεύσαντα ἐκδοῦναι τοῖς Ἕλλησιν, ὅθεν
τὸν αὐτὸν χρῶτα εὑρίσκεσθαι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτης τε τῆς ἐπι-
3 στολῆς καὶ τῶν Πράξεων· μὴ προγεγράφθαι δὲ τὸ „Παῦλος ἀπόστολος,“
εἰκότως· Ἑβραίοις γάρ, φησίν, ἐπιστέλλων, πρόληψιν εἰληφόσι κατ' αὐτοῦ
καὶ ὑποπτεύουσιν αὐτὸν, συνετῶς πάνυ οὐκ ἐν ἀρχῇ ἀπέτρεψεν αὐτοὺς τὸ
4 ὄνομα θείς. εἶτα ὑποβὰς ἐπιλέγει· „ἤδη δὲ ὡς ὁ μακάριος ἔλεγε πρεσβύ-
„τερος, ἐπεὶ ὁ Κύριος ἀπόστολος ὢν τοῦ παντοκράτορος ἀπεστάλη πρὸς
„Ἑβραίους, διὰ μετριότητα ὁ Παῦλος, ὡσὰν εἰς τὰ ἔθνη ἀπεσταλμένος,
„οὐκ ἐγγράφει ἑαυτὸν Ἑβραίων ἀπόστολον, διά τε τὴν πρὸς τὸν Κύριον
„τιμὴν, διά τε τὸ ἐκ περιουσίας καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἐπιστέλλειν, ἐθνῶν

1. Σολομῶντος] Σολομῶνος *h.* | 3. τε] καὶ *h*, τε καὶ *ik.* | 4. καὶ Κασσιανοῦ om. *h.* | χρονογραφίας *h.* | 7. τὸ om. *h.* | 8. ἔμπλεοι] ἔμπλεω *fikN.* | 14. καὶ post ὧν om. *h.* | 18. ἐν δὲ ταῖς — Clem. Alex. fragm. p. 1024 Pott. (IV. p. 88 Klotz.) | 20. λοιπὰς om. *ae.* | 21. τὴν post καὶ om. *h.* | 26. φησίν] φασίν *c.* | 27. ἀπέτρεψεν *acegSS*ᵃ *B*, ἐπέτρεψεν *g*, ἀποτρέψοι *N*, ἀπέστρεψεν *fhikVH.*

κήρυκα ὄντα καὶ ἀπόστολον.“ αὖθις δ' ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ Κλήμης βιβλίοις 5
περὶ τῆς τάξεως τῶν εὐαγγελίων παράδοσιν τῶν ἀνέκαθεν πρεσβυτέρων
τέθειται, τοῦτον ἔχουσαν τὸν τρόπον. προγεγράφθαι ἔλεγεν τῶν εὐαγγε-
λίων τὰ περιέχοντα τὰς γενεαλογίας. τὸ δὲ κατὰ Μάρκον ταύτην ἐσχη- 6
κέναι τὴν οἰκονομίαν. τοῦ Πέτρου δημοσίᾳ ἐν Ῥώμῃ κηρύξαντος τὸν λόγον,
καὶ πνεύματι τὸ εὐαγγέλιον ἐξειπόντος, τοὺς παρόντας πολλοὺς ὄντας παρα-
καλέσαι τὸν Μάρκον, ὡςὰν ἀκολουθήσαντα αὐτῷ πόῤῥωθεν καὶ μεμνη-
μένον τῶν λεχθέντων, ἀναγράψαι τὰ εἰρημένα· ποιήσαντα δὲ τὸ εὐαγγέ-
λιον μεταδοῦναι τοῖς δεομένοις αὐτοῦ. ὅπερ ἐπιγνόντα τὸν Πέτρον προ- 7
τρεπτικῶς μήτε κωλῦσαι μήτε προτρέψασθαι, τὸν μέντοι Ἰωάννην ἔσχατον
συνιδόντα, ὅτι τὰ σωματικὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις δεδήλωται, προτραπέντα
ὑπὸ τῶν γνωρίμων, πνεύματι θεοφορηθέντα, πνευματικὸν ποιῆσαι εὐαγ-
γέλιον. τοσαῦτα ὁ Κλήμης. πάλιν δ' ὁ δηλωθεὶς Ἀλέξανδρος τοῦ Κλή- 8
μεντος, ἅμα δὲ καὶ τοῦ Πανταίνου ἔν τινι πρὸς Ὠριγένην ἐπιστολῇ μνημονεύει,
ὡς δὴ γνωρίμων αὐτῷ γενομένων τῶν ἀνδρῶν. γράφει δὲ οὕτως· „τοῦτο
„γὰρ καὶ θέλημα θεοῦ, ὡς οἶδας, γέγονεν, ἵνα ἡ ἀπὸ προγόνων ἡμῖν φιλία
„μένῃ ἄσυλος, μᾶλλον δὲ θερμοτέρα ᾖ καὶ βεβαιοτέρα. πατέρας γὰρ 9
„ἴσμεν τοὺς μακαρίους ἐκείνους τοὺς προοδεύσαντας, πρὸς οὓς μετ' ὀλίγον
„ἐσόμεθα, Πάνταινον τὸν μακάριον ὡς ἀληθῶς καὶ κύριον, καὶ τὸν
„ἱερὸν Κλήμεντα κύριόν μου γενόμενον καὶ ὠφελήσαντά με, καὶ εἴ τις
„ἕτερος τοιοῦτος, δι' ὧν σε ἐγνώρισα τὸν κατὰ πάντα ἄριστον καὶ κύριόν
„μου καὶ ἀδελφόν.“ καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα. ὁ μέν τοι Ἀδαμάντιος, 10
καὶ τοῦτο γὰρ ἦν τῷ Ὠριγένει ὄνομα, Ζεφυρίνου κατὰ τούσδε τοὺς χρόνους
τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἡγουμένου ἐπιδημῆσαι τῇ Ῥώμῃ, καὶ αὐτός που γράφει
λέγων „εὐξάμενος τὴν ἀρχαιοτάτην Ῥωμαίων ἐκκλησίαν ἰδεῖν,“ ἔνθα οὐ
πολὺ διατρίψας ἐπάνεισιν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. καὶ δὴ τὰ συνήθη τῆς 11
κατηχήσεως ἐνταῦθα μετὰ πάσης ἐπλήρου σπουδῆς, Δημητρίου τῶν τῇδε
ἐπισκόπου ἔτι τότε παρορμῶντος αὐτὸν καὶ μονονουχὶ ἀντιβολοῦντος, ἀόκνως
τὴν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ὠφέλειαν ποιεῖσθαι.

CAP. 15.

Περὶ τοῦ Ἡρακλᾶ.

(Nic. H. E. V, 11.)

Ὁ δ' ὡς ἑαυτὸν ἑώρα μὴ ἐπαρκοῦντα τῇ τῶν θείων βαθυτέρᾳ σχολῇ, τῇ τε ἐξετάσει καὶ ἑρμηνείᾳ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, καὶ προσέτι τῇ τῶν

---

3. ἔλεγεν] ἐλέγετο *S*, ἔφη *g*, om. *B*. | 9. τὸν Πέτρον — προτρέψασθαι] τὸν Πέτρον κωλῦσαι καὶ προτρέψασθαι εἰς ἔντευξιν αὐτοῦ conj. *Christophors.* coll. II. 15. p. 57, 8., quam conjecturam refellit Kimmel de Ruf. p. 290 seqq. | προτρεπτικῶς] προφανῶς conj. *Va.* | 17. μένῃ *acehNE*, μείνῃ *fikx*. | 19. ὡς om. *aegikS*. | 22. μέν *cfgik*, γέ *aehE*. | 23. ὄνομα *aceghE*, οὔνομα *f*, τοὔνομα *ik*.

προσιόντων κατηχήσει, μηδ᾽ ἀναπνεῦσαι συγχωρούντων αὐτῷ, ἑτέρων ἐφ᾽ ἑτέροις ἐξ ἕω καὶ μέχρις ἑσπέρας ἐπὶ τὸ παρ᾽ αὐτῷ διδασκαλεῖον φοιτώντων, διανείμας τὰ πλήθη, τὸν Ἡρακλᾶν τῶν γνωρίμων προκρίνας, ἔν τε τοῖς θείοις σπουδαῖον καὶ ἄλλως ὄντα λογιώτατον ἄνδρα καὶ φιλοσοφίας οὐκ ἄμοιρον, κοινωνὸν καθίστη τῆς κατηχήσεως, τῷ μὲν τὴν πρώτην τῶν ἄρτι στοιχειουμένων εἰσαγωγὴν ἐπιτρέψας, αὐτῷ δὲ τὴν τῶν ἐν ἕξει φυλάξας ἀκρόασιν.

CAP. 16.

Ὅπως Ὠριγένης περὶ τὰς θείας ἐσπουδάκει γραφάς.
(Nic. H. E. V, 11.)

1 *Τοσαύτη δὲ εἰσήγετο τῷ Ὠριγένει τῶν θείων λόγων ἀπηκριβωμένη*
ἐξέτασις, ὡς καὶ τὴν ἑβραΐδα γλῶτταν ἐκμαθεῖν, τάς τε παρὰ τοῖς
Ἰουδαίοις φερομένας πρωτοτύπους αὐτοῖς Ἑβραίων στοιχείοις γραφὰς κτῆμα
ἴδιον ποιήσασθαι, ἀνιχνεῦσαί τε τὰς τῶν ἑτέρων παρὰ τοὺς ἑβδομήκοντα
τὰς ἱερὰς γραφὰς ἡρμηνευκότων ἐκδόσεις, καί τινας ἑτέρας παρὰ τὰς
καθημαξευμένας ἑρμηνείας ἐναλλαττούσας, τὴν Ἀκύλου καὶ Συμμάχου καὶ
Θεοδοτίωνος, ἐφευρεῖν, ἃς οὐκ οἶδ᾽ ὁπόθεν ἔκ τινων μυχῶν τὸν πάλαι
2 *λανθανούσας χρόνον εἰς φῶς ἀνιχνεύσας προήγαγεν. ἐφ᾽ ὧν διὰ τὴν ἀδη-*
λότητα, τίνος ἄρ᾽ εἶεν οὐκ εἰδώς, αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐπεσημήνατο, ὡς ἄρα
τὴν μὲν εὕροι ἐν τῇ πρὸς Ἀκτίοις Νικοπόλει, τὴν δὲ ἐν ἑτέρῳ τοιῷδε
3 *τόπῳ. ἔν γε μὴν τοῖς ἑξαπλοῖς τῶν ψαλμῶν μετὰ τὰς ἐπισήμους τέσσαρας*
ἐκδόσεις οὐ μόνον πέμπτην, ἀλλὰ καὶ ἕκτην καὶ ἑβδόμην παραθεὶς ἑρμη-
νείαν, ἐπὶ μιᾶς αὖθις σεσημείωται, ὡς ἐν Ἱεριχοῖ εὑρημένης ἐν πίθῳ,
4 *κατὰ τοὺς χρόνους Ἀντωνίνου τοῦ υἱοῦ Σεβήρου. ταύτας δὲ ἁπάσας ἐπὶ ταὐ-*
τὸν συναγαγών, διελών τε πρὸς κῶλον, καὶ ἀντιπαραθεὶς ἀλλήλαις μετὰ
καὶ αὐτῆς τῆς Ἑβραίων σημειώσεως, τὰ τῶν λεγομένων ἡμῖν ἑξαπλῶν
ἀντίγραφα καταλέλοιπεν, ἰδίως τὴν Ἀκύλου καὶ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίω-
νος ἔκδοσιν ἅμα τῇ τῶν ἑβδομήκοντα ἐν τοῖς τετραπλοῖς ἐπικατασκευάσας.

---

2. *διδασκαλεῖον*] *διδασκάλιον bcdfx.* | 13. *φερομένας cfgx, ἐμφερομένας aehE, ἐκφερομένας ik* teste Gronov. | 16. *καθημαξευμένας*] *κατασκευαζομένας e.* | 17. *ὁπόθεν cfgikx Suid.* (v. *Ὠριγ.*), *ὅθεν* volgo. | post *τινων* add. *ἀποῤῥήτων S*[a] ex Nicephoro Rufino et Suida. | 18. *εἰς φ. ἀνιχ. προήγαγεν bcdfiks Suid. S*[a]*HB, ἀνιχν. πρ. εἰς φῶς aegSV.* | 20. *Ἀκτίοις bcdg, Ἀρκτίοις fk, Ἀκτίῳ ahi* (a sec. man.) *NE, ἄρκτους e.* | *τοιῷδε τόπῳ bcdfgikxNS*[a]*B, τόπῳ τοιῷδε aehSVH.* e codice *i* secunda manus erasit v. *τοιῷδε*, adjecto in margine scholio hoc: *ὁ δὲ ἕτερος τόπος ἡ ἱεριχὼ λέγεται ἐν ἱστορίας δ᾽ λόγῳ.* | 22. *οὐ μόνον κτλ.*] *οὐ μόνον πέμπτην καὶ ἕκτην, ἀλλὰ καὶ ἑβδόμην* conj. *V*[a]. | 26. *ἡμῖν ἑξαπ. cfikx, ἑξαπλ. ἡμῖν aeghN Suid. E.* | 28. *τετραπλοῖς*] *τετρασσοῖς eikN.* | *ἐπικατασκευάσας bcdefhxVV*[a]*HH*[a]*B, ἐπισκευάσας aik Suid. SS*[a].

CAP. 17.

Περὶ Συμμάχου τοῦ ἑρμηνέως.
(Nic. H. E. V, 12.)

Τῶν γε μὴν ἑρμηνευτῶν αὐτῶν δὴ τέτων ἰστέον, Ἐβιωναῖον τὸν Σύμμαχον γεγονέναι. αἵρεσις δέ ἐστιν ἡ τῶν Ἐβιωναίων ἕτω καλεμένη τῶν τὸν Χριστὸν ἐξ Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας γεγονέναι φασκόντων, ψιλόν τε ἄνθρωπον ὑπειληφότων αὐτὸν, καὶ τὸν νόμον χρῆναι ἰεδαϊκώτερον φυλάττειν ἀπισχυριζομένων, ὥς πε καὶ ἐκ τῆς πρόσθεν ἱστορίας ἔγνωμεν. καὶ ὑπομνήματα δὲ τε Συμμάχε εἰσέτι νῦν φέρεται, ἐν οἷς δοκεῖ πρὸς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἀποτεινόμενος εὐαγγέλιον τὴν δεδηλωμένην αἵρεσιν κρατύνειν. ταῦτα δὲ ὁ Ὠριγένης μετὰ καὶ ἄλλων εἰς τὰς γραφὰς ἑρμηνειῶν τε Συμμάχε σημαίνει παρὰ Ἰελιανῆς τινὸς εἰληφέναι, ἥν καί φησι παρ᾽ αὐτε Συμμάχε τὰς βίβλες διαδέξασθαι.

CAP. 18.

Περὶ Ἀμβροσίου.
(Nic. H. E. V, 12.)

Ἐν τέτῳ καὶ Ἀμβρόσιος, τὰ τῆς Οὐαλεντίνε φρονῶν αἱρέσεως, 1
πρὸς τῆς ὑπὸ Ὠριγένες πρεσβευομένης ἀληθείας ἐλεγχθεὶς, καὶ ὡςὰν ὑπὸ φωτὸς καταυγασθεὶς τὴν διάνοιαν, τῷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀρθοδοξίας προστίθεται λόγῳ· καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖς τῶν ἀπὸ παιδείας, τῆς περὶ τὸν 2
Ὠριγένην φήμης πανταχόσε βοωμένης, ᾔεσαν ὡς αὐτὸν, πεῖραν τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις ἱκανότητος τἀνδρὸς ληψόμενοι· μυρίοι δὲ τῶν αἱρετικῶν, φιλοσόφων τε τῶν μάλιστα ἐπιφανῶν ἐκ ὀλίγοι διὰ σπεδῆς αὐτῷ προσεῖχον, μονονεχὶ πρὸς τοῖς θείοις καὶ τὰ τῆς ἔξωθεν φιλοσοφίας πρὸς αὐτε παιδευόμενοι. εἰσῆγέ τε γὰρ ὅσες εὐφυῶς ἔχοντας ἑώρα καὶ 3
ἐπὶ τὰ φιλόσοφα μαθήματα, γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ τὰ ἄλλα προπαιδεύματα παραδιδὲς, εἴς τε τὰς αἱρέσεις τὰς παρὰ τοῖς φιλοσόφοις προάγων, καὶ τὰ παρὰ τέτοις συγγράμματα διηγέμενος, ὑπομνηματιζόμενός τε καὶ θεωρῶν εἰς ἕκαστα, ὥστε μέγαν καὶ παρ᾽ αὐτοῖς Ἕλλησι φιλόσοφον τὸν ἄνδρα κηρύττεσθαι. πολλὲς δὲ καὶ τῶν ἰδιωτικω- 4
τέρων ἐνῆγεν ἐπὶ τὰ ἐγκύκλια γράμματα, οὐ μικρὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι φάσκων ἐξ ἐκείνων ἐπιτηδειότητα εἰς τὴν τῶν θείων γραφῶν θεωρίαν τε καὶ παρασκευήν. ὅθεν μάλιστα καὶ ἑαυτῷ ἀναγκαίαν ἡγήσατο τὴν περὶ τὰ κοσμικὰ καὶ φιλόσοφα μαθήματα ἄσκησιν.

---

21. Ὠριγένην] Ὠριγένη *ik.* | 22. δὲ *cfgikxBH*b, τε *aehSVH.* | 24. μονονεχὶ add. *cfik Suid. SVS*a*HH*b, om. *aeghB.* | 26. φιλόσοφα] φιλόλογα *eh Grut.* | 34. φιλόσοφα] φιλόλογα *m.*

CAP. 19.

Ὅσα περὶ Ὠριγένους μνημονεύεται.

(Nic. H. E. V, 12. 13.)

1 Μάρτυρες δὲ καὶ τῆς περὶ ταῦτα αὐτοῦ κατορθώσεως αὐτῶν Ἑλλή-
νων οἱ κατ' αὐτὸν ἠκμακότες φιλόσοφοι, ὧν ἐν συγγράμμασι πολλὴν
μνήμην εὕρομεν τοῦ ἀνδρός, τοτὲ μὲν αὐτῷ προσφωνούντων τοὺς ἑαυτῶν
λόγους, τοτὲ δὲ ὡς διδασκάλῳ εἰς ἐπίκρισιν τοὺς ἰδίους ἀναφερόντων πόνους.
2 Τί δεῖ ταῦτα λέγειν, ὅτε καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἐν Σικελίᾳ καταστὰς Πορ-
φύριος, συγγράμματα καθ' ἡμῶν ἐνστησάμενος, καὶ δι' αὐτῶν τὰς θείας
γραφὰς διαβάλλειν πεπειραμένος, τῶν τε εἰς αὐτὰς ἐξηγησαμένων μνη-
μονεύσας, μηδὲν μηδαμῶς φαῦλον ἔγκλημα τοῖς δόγμασιν ἐπιβαλεῖν δυνη-
θείς, ἀπορίᾳ λόγων ἐπὶ τὸ λοιδορεῖν τρέπεται καὶ τοὺς ἐξηγητὰς ἐνδια-
3 βάλλειν, ὧν μάλιστα τὸν Ὠριγένην· ὃν κατὰ τὴν νέαν ἡλικίαν ἐγνωκέναι
φήσας διαβάλλειν μὲν πειρᾶται, συνιστῶν δὲ ἄρα τὸν ἄνδρα ἐλάνθανε,
τὰ μὲν ἐπαληθεύων, ἐν οἷς οὐδ' ἑτέρως αὐτῷ λέγειν ἦν δυνατὸν, τὰ δὲ
καὶ ψευδόμενος, ἐν οἷς λήσεσθαι ἐνόμιζε, καὶ τοτὲ μὲν ὡς Χριστιανοῦ
κατηγορῶν, τοτὲ δὲ τὴν περὶ τὰ φιλόσοφα μαθήματα ἐπίδοσιν αὐτοῦ
4 διαγράφων. ἄκουε δ' οὖν ἅ φησι κατὰ λέξιν· „τῆς δὴ μοχθηρίας τῶν
„ἰουδαϊκῶν γραφῶν οὐκ ἀπόστασιν, λύσιν δέ τινες εὑρεῖν προθυμηθέντες,
„ἐπ' ἐξηγήσεις ἐτράποντο ἀσυγκλώστους καὶ ἀναρμόστους τοῖς γεγραμμένοις,
„οὐκ ἀπολογίαν μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ὀθνείων, παραδοχὴν δὲ καὶ ἔπαινον
„τοῖς οἰκείοις φερούσας. αἰνίγματα γὰρ τὰ φανερῶς παρὰ Μωϋσεῖ λεγό-
„μενα εἶναι κομπάσαντες, καὶ ἐπιθειάσαντες ὡς θεσπίσματα πλήρη κρυ-
„φίων μυστηρίων, διά τε τοῦ τύφου τὸ κριτικὸν τῆς ψυχῆς καταγοητεύ-
5 „σαντες, ἐπάγουσιν ἐξηγήσεις.“ εἶτα μεθ' ἕτερά φησιν· „ὁ δὲ τρόπος
„τῆς ἀτοπίας ἐξ ἀνδρός, ᾧ κἀγὼ κομιδῇ νέος ὢν ἔτι ἐντετύχηκα, σφό-
„δρα εὐδοκιμήσαντος καὶ ἔτι δι' ὧν καταλέλοιπε συγγραμμάτων εὐδοκι-
„μοῦντος, παρειλήφθω Ὠριγένους, οὗ κλέος παρὰ τοῖς διδασκάλοις τούτων
6 „τῶν λόγων μέγα διαδέδοται. ἀκροατὴς γὰρ οὗτος Ἀμμωνίου τοῦ πλείστην
„ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐπίδοσιν ἐν φιλοσοφίᾳ ἐσχηκότος γεγονὼς,
„εἰς μὲν τὴν τῶν λόγων ἐμπειρίαν πολλὴν παρὰ τοῦ διδασκάλου τὴν ὠφέ-
„λειαν ἐκτήσατο, εἰς δὲ τὴν ὀρθὴν τοῦ βίου προαίρεσιν τὴν ἐναντίαν
7 „ἐκείνῳ πορείαν ἐποιήσατο. Ἀμμώνιος μὲν γὰρ Χριστιανὸς ἐν Χριστια-
„νοῖς ἀνατραφεὶς τοῖς γονεῦσιν, ὅτε τοῦ φρονεῖν καὶ τῆς φιλοσοφίας

---

12. ἐνδιαβάλλειν *cfikH*[b], διαβάλλειν *aeghE*. | 15. ὃν om. *g*. | 17. post αὐτοῦ add. θαυμάζων καὶ *aegSVH*, om. *bcdfhixBH*[b]. | 29. μέγα om. *h*. | 33. post ἐκείνῳ add. τοῦ βίου *aeSVH*, om. *cfghikxNB*.

„ἥψατο, εὐθὺς πρὸς τὴν κατὰ νόμυς πολιτείαν μετεβάλετο, Ὠριγένης
„δὲ Ἕλλην ἐν Ἕλλησι παιδευθεὶς λόγοις πρὸς τὸ βάρβαρον ἐξώκειλε
„τόλμημα· ᾧ δὴ φέρων αὐτόν τε καὶ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἕξιν ἐκαπή-
„λευσε, κατὰ μὲν τὸν βίον Χριστιανῶς ζῶν καὶ παρανόμως, κατὰ δὲ
„τὰς περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῦ θείυ δόξας ἑλληνίζων καὶ τὰ Ἑλλή-
„νων τοῖς ὀθνείοις ὑποβαλλόμενος μύθοις. συνῆν τε γὰρ ἀεὶ τῷ Πλά- 8
„τωνι, τοῖς τε Νυμηνίυ καὶ Κρονίυ, Ἀπολλοφάνυς τε καὶ Λογγίνυ καὶ
„Μοδεράτυ Νικομάχυ τε καὶ τῶν ἐν τοῖς Πυθαγορείοις ἐλλογίμων ἀν-
„δρῶν ὡμίλει συγγράμμασιν· ἐχρῆτο δὲ καὶ Χαιρήμονος τοῦ Στωϊκοῦ,
„Κυρνύτυ τε ταῖς βίβλοις, παρ' ὧν τὸν μεταληπτικὸν τῶν παρ' Ἕλλησι
„μυστηρίων γνὺς τρόπον ταῖς ἰυδαϊκαῖς προσῆψε γραφαῖς.“ ταῦτα τῷ 9
Πορφυρίῳ κατὰ τὸ τρίτον σύγγραμμα τῶν γραφέντων αὐτῷ κατὰ Χρι-
στιανῶν εἴρηται, ἐπαληθεύσαντι μὲν περὶ τῆς τἀνδρὸς ἀσκήσεως καὶ
πολυμαθείας, ψευσαμένῳ δὲ σαφῶς (τί γὰρ ὐκ ἔμελλεν ὁ κατὰ Χριστια-
νῶν;) ἐν οἷς αὐτὸν μὲν ἐξ Ἑλλήνων φησὶν μετατεθεῖσθαι, τὸν δ' Ἀμ-
μώνιον ἐκ βίυ τῦ κατὰ τὴν θεοσέβειαν ἐπὶ τὸν ἐθνικὸν τρόπον ἐκπεσεῖν.
τῷ τε γὰρ Ὠριγένει τὰ τῆς κατὰ Χριστὸν διδασκαλίας ἐκ προγόνων 10
ἐσώζετο, ὡς καὶ τὰ τῆς πρόσθεν ἱστορίας ἐδήλυ, τῷ τε Ἀμμωνίῳ τὰ
τῆς ἐνθέου φιλοσοφίας ἀκέραια καὶ ἀδιάπτωτα καὶ μέχρις ἐσχάτης τοῦ
βίυ διέμενε τελευτῆς, ὥς πυ καὶ οἱ τἀνδρὸς εἰσέτι νῦν μαρτυρῦσι πόνοι,
δι' ὧν κατέλιπε συγγραμμάτων παρὰ τοῖς πλείστοις εὐδοκιμῦντος· ὥσπερ
ὖν καὶ ὁ ἐπιγεγραμμένος περὶ τῆς Μωϋσέως καὶ Ἰησῦ συμφωνίας, καὶ
ὅσοι ἄλλοι παρὰ τοῖς φιλοκάλοις εὕρηνται. ταῦτα μὲν οὖν εἰς παρά- 11
στασιν κείσθω τῆς τε τῦ ψευδηγόρυ συκοφαντίας καὶ τῆς Ὠριγένυς καὶ

---

3. *αὐτόν τε*] *αὐτόν τε* volgo, *αὐτό τε* (quod non improbat *H*b) vel *ἑαυτὸν αὐτό τε* conj. *V*a. Ruf. vertit: „quo se conferens omne illud praeclarum ingenium philosophicis litteris expolitum vitiavit atque corrupit,“ unde Valesius suspicatur legisse eum *ᾧ δὴ φέρων αὐτὸν, καὶ τὴν κτλ.* (omisso *τε*). at nihil mutandum, nisi *αὐτόν*, quod volgo legitur, in *αὑτόν*. verte: „quo facto protinus (*φέρων* = *φερόμενος*) et se ipsum et quem adeptus erat in philosophia usum corrupit atque adulteravit.“ Addita voce *φέρων* vel *φερόμενος* indicari impetum quendam, in vulgus notum est (cf. Hemsterhus. ad Luc. D. M. 6, 3. Herm. Vig. p. 776. Heinichen. Suppl. not. in Eus. p. 46): et quod Hermannus adnotat, participium *φέρων* ita tantum usurpari, ut conjunctum sit cum verbis motum aliquem significantibus, id nostro cum loco bene conciliari potest, quum vox *φέρων* spectet ad vocem *ἐξοκέλλειν*. | 5. post *ἑλληνίζων* add. *τε aeghkNE*, om. *cfi*. | 8. *Πυθαγορείοις aehNE*, *Πυθαγορίοις cfgikx*. | 10. *Κυρνύτυ*] *Κορνύτυ gik Suid.* | 14. *πολυμαθείας acfghk* (a sec. man.), *πολυμαθίας eikN*. | 15. *ἐξ Ἑ. φησὶν cfikx*, *φησιν ἐξ Ἑ. aeghE*. | 16. *τὴν* add. *cfikVH*, om. *aegh Suid. SS*a *B*. | 21. *πλείστοις*] *πολλοῖς cfx*. | *εὐδοκιμῦντος acfghE*, *εὐδοκιμῦντες eik*. | 24. *κείσθω bdfx*, *ἐγκείσθω* volgo.

περὶ τὰ Ἑλλήνων μαθήματα πολυπειρίας, περὶ ἧς πρός τινας μεμψα-
μένȣς αὐτῷ διὰ τὴν περὶ ἐκεῖνα σπȣδὴν ἀπολογȣ́μενος ἐν ἐπιστολῇ τινὶ
12 ταῦτα γράφει· „ἐπεὶ δὲ ἀνακειμένῳ μοι τῷ λόγῳ, τῆς φήμης διατρε-
„χȣ́σης περὶ τῆς ἕξεως ἡμῶν, προσῄεσαν ὁτὲ μὲν αἱρετικοὶ, ὁτὲ δὲ οἱ
„ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, καὶ μάλιστα τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, ἔδοξεν
„ἐξετάσαι τά τε τῶν αἱρετικῶν δόγματα, καὶ τὰ τῶν φιλοσόφων περὶ
13 „ἀληθείας λέγειν ἐπαγγελλόμενα. τȣ̃το δὲ πεποιήκαμεν μιμησάμενοί τε
„τὸν πρὸ ἡμῶν πολλȣ̀ς ὠφελήσαντα Πάνταινον, ȣ̓κ ὀλίγην ἐν ἐκείνοις
„ἐσχηκότα παρασκευὴν, καὶ τὸν νῦν ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ καθεζόμενον
„Ἀλεξανδρέων Ἡρακλᾶν, ὅντινα εὗρον παρὰ τῷ διδασκάλῳ τῶν φιλο-
„σόφων μαθημάτων, ἤδη πέντε ἔτεσιν αὐτῷ προσκαρτερήσαντα, πρὶν ἢ
14 „ἐμὲ ἄρξασθαι ἀκȣ́ειν ἐκείνων τῶν λόγων. διὸ καὶ πρότερον κοινῇ ἐσθῆτι
„χρώμενος, ἀποδυσάμενος, καὶ φιλόσοφον ἀναλαβὼν σχῆμα, μέχρι τοῦ
„δεῦρο τηρεῖ, βιβλία τε Ἑλλήνων κατὰ δύναμιν οὐ παύεται φιλολογῶν.“
καὶ ταῦτα μὲν αὐτῷ περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀσκήσεως ἀπολογȣμένῳ εἴρηται.
15 κατὰ τȣ̃τον δὲ τὸν χρόνον ἐπ᾽ Ἀλεξανδρείας αὐτῷ τὰς διατριβὰς ποιȣ-
μένῳ ἐπιστάς τις τῶν στρατιωτικῶν ἀνεδίδȣ γράμματα, Δημητρίῳ τε τῷ
τῆς παροικίας ἐπισκόπῳ καὶ τῷ τότε τῆς Αἰγύπτȣ ἐπάρχῳ παρὰ τȣ̃ τῆς
Ἀραβίας ἡγȣμένȣ, ὡς ἂν μετὰ σπȣδῆς ἁπάσης τὸν Ὠριγένην πέμψοιεν
κοινωνήσοντα λόγων αὐτῷ. τοιγαρȣ̃ν προπεμφθεὶς ὑπ᾽ αὐτῶν ἀφικνεῖται
ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν. ȣ̓κ εἰς μακρὸν δὲ τὰ τῆς ἀφίξεως εἰς πέρας ἀγαγὼν
16 αὖθις ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπανῄει. χρόνȣ δὲ μεταξὺ διαγενομένȣ, οὐ
σμικρȣ̃ κατὰ τὴν πόλιν ἀναῤῥιπισθέντος πολέμȣ, ὑπεξελθὼν τῆς Ἀλεξαν-
δρείας, καὶ μηδὲ τὰς κατ᾽ Αἴγυπτον διατριβὰς ἀσφαλεῖς ἑαυτῷ ἡγȣ́μενος,
ἐλθὼν ἐπὶ Παλαιστίνης, ἐν Καισαρείᾳ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, ἔνθα καὶ
διαλέγεσθαι τάς τε θείας ἑρμηνεύειν γραφὰς ἐπὶ τȣ̃ κοινȣ̃ τῆς ἐκκλησίας
οἱ τῇδε ἐπίσκοποι, καίτοι τῆς τȣ̃ πρεσβυτερίȣ χειροτονίας ȣ̓δέπω τετυ-
17 χηκότα αὐτὸν ἠξίȣν. ὃ καὶ αὐτὸ γένοιτ᾽ ἂν ἔκδηλον ἀφ᾽ ὧν περὶ τȣ́τȣ
Δημητρίῳ γράφοντες Ἀλέξανδρος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος καὶ Θεόκτι-
στος ὁ Καισαρείας ὧδέ πως ἀπολογȣ̃νται· „προσέθηκε δὲ τοῖς γράμ-
„μασιν, ὅτι τȣ̃το ȣ̓δέποτε ἠκȣ́σθη ȣ̓δὲ νῦν γεγένηται, τὸ παρόντων ἐπι-

6. τὰ τῶν *acfghVHB*, τὰ ὑπὸ τῶν *ekN Suid. SS*[a], τὰ παρὰ τῶν *i* (a sec. man.). | 9. τὸν] τῶν *c.* | 11. αὐτῷ] αὐτὸν *NH*[a] (Tom. III. p. 320). | πρὶν ἢ *ck* (teste Gronov.) *x*, ἢ om. volgo. | 12. διὸ] δι᾽ ὃν *h.* | 20. τοιγαρȣ̃ν *cfE*, καὶ δὴ *aegi* (a sec m.) *k*, ὁ δὲ *h.* | προπεμφθεὶς ὑπ᾽ αὐτῶν add. *cfkE*, om. *aegh.* | 24. καὶ μηδὲ — ἡγȣ́μενος om. *eh.* | 25. ἐλθὼν] ἤει μὲν *eh*, om. *g.* | Παλαιστίνης *acefgE*, Παλαιστίνην *hikN.* | post Καισαρ. add. δὲ *egh.* | 31. νῦν] ἕως νῦν *h.*

„σκόπων λαϊκὸς ὁμιλεῖν, ȣ̓κ οἶδ᾽ ὅπως προφανῶς ȣ̓κ ἀληθῆ λέγων. ὅπȣ 18
„γȣ̃ν εὑρίσκονται οἱ ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ὠφελεῖν τȣ̀ς ἀδελφȣ̀ς, καὶ παρα-
„καλȣ̃νται τῷ λαῷ προσομιλεῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, ὥσπερ ἐν
„Λαράνδοις Εὔελπις ὑπὸ Νέωνος, καὶ ἐν Ἰκονίῳ Παυλῖνος ὑπὸ Κέλσȣ,
„καὶ ἐν Συννάδοις Θεόδωρος ὑπὸ Ἀττικȣ̃ τῶν μακαρίων ἀδελφῶν. εἰκὸς
„δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τȣ̃το γίνεσθαι, ἡμᾶς δὲ μὴ εἰδέναι.“ τȣ̃τον
καὶ ἔτι νέος ὢν ὁ δηλȣ́μενος ἀνὴρ οὐ πρὸς μόνων τῶν συνήθων, ἀλλὰ
καὶ τῶν ἐπὶ ξένης ἐπισκόπων ἐτιμᾶτο τὸν τρόπον. ἀλλὰ γὰρ αὖθις τȣ̃ 19
Δημητρίȣ διὰ γραμμάτων αὐτὸν ἀνακαλέσαντος, δι᾽ ἀνδρῶν τε διακόνων
τῆς ἐκκλησίας ἐπισπεύσαντος ἐπανελθεῖν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀφικό-
μενος τὰς συνήθεις ἀπετέλει σπȣδάς.

CAP. 20.

Ὅσοι τῶν τηνικάδε φέρονται λόγοι.

(Nic. H. E. V, 15.)

Ἤκμαζον δὲ κατὰ τȣ̃το πλείȣς λόγιοι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες, 1
ὧν καὶ ἐπιστολὰς ἃς πρὸς ἀλλήλȣς διεχάραττον ἔτι νῦν σωζομένας εὑρεῖν
εὔπορον, αἳ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐφυλάχθησαν ἐν τῇ κατὰ Αἰλίαν βιβλιοθήκῃ,
πρὸς τȣ̃ τηνικάδε τὴν αὐτόθι διέποντος ἐκκλησίαν Ἀλεξάνδρȣ ἐπισκευα-
σθείσῃ, ἀφ᾽ ἧς καὶ αὐτοὶ τὰς ὕλας τῆς μετὰ χεῖρας ὑποθέσεως ἐπὶ ταὐτὸ
συναγαγεῖν δεδυνήμεθα. τȣ́των Βήρυλλος σὺν ἐπιστολαῖς καὶ συγγράμ- 2
μασι διαφόρȣς φιλοκαλίας καταλέλοιπεν. ἐπίσκοπος δ᾽ ȣ̃τος ἦν τῶν κατὰ
Βόστραν Ἀράβων· ὡσαύτως δὲ καὶ Ἱππόλυτος, ἑτέρας πȣ καὶ αὐτὸς
προεστὼς ἐκκλησίας. ἦλθε δὲ εἰς ἡμᾶς καὶ Γαΐȣ λογιωτάτȣ ἀνδρὸς διά- 3
λογος, ἐπὶ Ῥώμης κατὰ Ζεφυρῖνον πρὸς Πρόκλον τῆς κατὰ Φρύγας αἱρέ-
σεως ὑπερμαχȣ̃ντα κεκινημένος, ἐν ᾧ τῶν δι᾽ ἐναντίας τὴν περὶ τὸ συν-
τάττειν καινὰς γραφὰς προπέτειάν τε καὶ τόλμαν ἐπιστομίζων τῶν τȣ̃
ἱερȣ̃ ἀποστόλȣ δεκατριῶν μόνων ἐπιστολῶν μνημονεύει, τὴν πρὸς Ἑβραίȣς
μὴ συναριθμήσας ταῖς λοιπαῖς· ἐπεὶ καὶ εἰς δεῦρο παρὰ Ῥωμαίων τισὶν
οὐ νομίζεται τȣ̃ ἀποστόλȣ τυγχάνειν.

---

6. τȣ̃τον] τȣ̃το *fikN* mutata interpunctione. | 7. καὶ post τȣ̃τον om. *h*. | post ἀνὴρ add. Ὠριγένης *aeSV*, om. *bcdfghiksSaHB*. | 8. ἀλλὰ γὰρ αὖθις] αὖθις δὲ *egh*. | 11. ἀπετέλει *cfik*, ἀποτελεῖ *k*, ἐπετέλει *aehE*. | 17. post κατὰ add. τὴν *aeSVH*, om. *cfghikN*. | 18. ἐκκλησίαν *cfhikrVSaB*, παροικίαν *aeg SHSa*. | 20. Βήρυλλος] Κύριλλος *fmp*. | συγγράμμασι *aceSVH*, συγγράμματι (om. καὶ) *g*, συγγραμμάτων *fhikB*.

CAP. 21.

Ὅσοι κατὰ τούσδε ἐπίσκοποι ἐγνωρίζοντο.

(Nic. H. E. V, 26.)

1 Ἀλλὰ γὰρ Ἀντωνῖνον ἔτη βασιλεύσαντα ἑπτὰ καὶ μῆνας ἓξ Μακρῖνος διαδέχεται. τούτου δ' ἐπ' ἐνιαυτὸν διαγενομένου αὖθις ἕτερος Ἀντωνῖνος τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν παραλαμβάνει, οὗ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος Ζεφυρῖνος μεταλλάττει τὸν βίον, ὅλοις ὀκτωκαί-
2 δεκα διακατασχὼν ἔτεσι τὴν λειτουργίαν. μεθ' ὃν Κάλλιστος τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρίζεται, ὃς ἐπιβιώσας ἔτεσιν πέντε Οὐρβανῷ τὴν λειτουργίαν καταλείπει. αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τούτοις διαδέχεται τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἐπὶ τέτταρσι μόνοις ἔτεσιν Ἀντωνίνου διαγενομένου. ἐν τούτῳ δὲ καὶ
3 ἐπὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας Ἀσκληπιάδην Φιλητὸς διαδέχεται. τοῦ δὲ αὐτοκράτορος μήτηρ, Μαμμαία τοὔνομα, γυνὴ θεοσεβεστάτη εἰ καί τις ἄλλη γεγονυῖα καὶ εὐλαβὴς τὸν τρόπον, τῆς Ὠριγένους πανταχόσε βοωμένης φήμης, ὡς καὶ μέχρι τῶν αὐτῆς ἐλθεῖν ἀκοῶν, περὶ πολλοῦ ποιεῖται τῆς τοῦ ἀνδρὸς θέας ἀξιωθῆναι, καὶ τῆς ὑπὸ πάντων θαυμαζομένης περὶ
4 τὰ θεῖα συνέσεως αὐτοῦ πεῖραν λαβεῖν. ἐπ' Ἀντιοχείας δῆτα διατρίβουσα μετὰ στρατιωτικῆς δορυφορίας αὐτὸν ἀνακαλεῖται. παρ' ᾗ χρόνον διατρίψας, πλεῖστά τε ὅσα εἰς τὴν τοῦ Κυρίου δόξαν καὶ τῆς τοῦ θείου διδασκαλείου ἀρετῆς ἐπιδειξάμενος, ἐπὶ τὰς συνήθεις ἔσπευδε διατριβάς.

CAP. 22.

Ὅσα τῶν Ἱππολύτου εἰς ἡμᾶς ἦλθεν.

(Nic. H. E. V, 15.)

Τότε δῆτα καὶ Ἱππόλυτος συντάττων μετὰ πλείστων ἄλλων ὑπομνημάτων καὶ τὸ περὶ τοῦ πάσχα πεποίηται σύγγραμμα, ἐν ᾧ τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ἐκθέμενος, καί τινα κανόνα ἑκκαιδεκαετηρίδος περὶ τοῦ πάσχα προθεὶς, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Ἀλεξάνδρου αὐτοκράτορος τοὺς χρόνους περιγράφει. τῶν δὲ λοιπῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα ἐστὶ τάδε· εἰς τὴν ἑξαήμερον, εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον, πρὸς Μαρκίωνα, εἰς τὸ ᾆσμα, εἰς μέρη τοῦ Ἰεζεκιὴλ, περὶ τοῦ πάσχα, πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις· πλεῖστά τε ἄλλα καὶ παρὰ πολλοῖς εὕροις ἂν σωζόμενα.

---

9. ἔτεσιν *cfghikNBH*b, ἔτη *aeSVHS*a. | λειτουργίαν *cfgxB*, ἐκκλησίαν *aehikSVHS*a. | 13. εἰ καί τις ἄλλη θεοσ. γυνὴ *eh*. | 14. ἄλλη — τρόπον om. *g*, γεγονυῖα — τρόπον om. *eh*, καὶ εὐλ. τὸν τρ. om. *ik*. | 20. διδασκαλείου *aehE*, διδασκαλίου *bcdfgikx*. | 27. Ἀλεξ. αὐτοκ. *cfik*, αὐτοκ. Ἀλεξ. *aeghE*.

CAP. 23.

Περὶ τῆς Ὠριγένους σπουδῆς καὶ ὡς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πρεσβείου ἠξιώθη.
(Nic. H. E. V, 18.)

Ἐξ ἐκείνȣ δὲ καὶ Ὠριγένει τῶν εἰς τὰς θείας γραφὰς ὑπομνημάτων 1
ἐγίνετο ἀρχή, Ἀμβροσίου ἐς τὰ μάλιστα παρορμῶντος αὐτὸν μυρίαις
ὅσαισȣ̃ν προτροπαῖς, οὐ ταῖς διὰ λόγων καὶ παρακλήσεσιν αὐτὸ μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἀφθονωτάταις τῶν ἐπιτηδείων χορηγίαις. ταχυγράφοι γὰρ αὐτῷ 2
πλείȣς ἢ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν παρῆσαν ὑπαγορεύοντι, χρόνοις τεταγμένοις
ἀλλήλȣς ἀμείβοντες· βιβλιογράφοι τε ȣ̓χ ἧττȣς, ἅμα καὶ κόραις ἐπὶ τὸ
καλλιγραφεῖν ἠσκημέναις· ὧν ἁπάντων τὴν δέȣσαν τῶν ἐπιτηδείων ἄφθονον περιȣσίαν ὁ Ἀμβρόσιος παρεστήσατο, ναὶ μὴν καὶ ἐν τῇ περὶ τὰ
θεῖα λόγια ἀσκήσει τε καὶ σπȣδῇ προθυμίαν ἄφατον αὐτῷ συνεισέφερεν,
ᾗ καὶ μάλιστα αὐτὸν πρȣ̃τρεπεν ἐπὶ τὴν τῶν ὑπομνημάτων σύνταξιν.
τȣ́των δὲ ȣ̔́τως ἐχόντων Οὐρβανὸν ἐπισκοπεύσαντα τῆς Ῥωμαίων ἐκκλη- 3
σίας ἔτεσιν ὀκτὼ διαδέχεται Ποντιανὸς, τῆς δ' Ἀντιοχέων μετὰ Φιλητὸν
Ζεβῖνος. καθ' ȣ̔̃ς Ὠριγένης ἐπειγȣ́σης χρείας ἐκκλησιαστικῶν ἕνεκα πραγμά- 4
των ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στειλάμενος τὴν διὰ Παλαιστίνης πρεσβυτερίȣ χειροθεσίαν ἐν Καισαρείᾳ πρὸς τῶν τῇδε ἐπισκόπων ἀναλαμβάνει. τὰ μὲν
ȣ̓̃ν ἐπὶ τȣ́τῳ περὶ αὐτȣ̃ κεκινημένα, τά τε ἐπὶ τοῖς κινηθεῖσι δεδογμένα
τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσιν, ὅσα τε ἄλλα ἀκμάζων περὶ τὸν θεῖον
εἰσενήνεκται λόγον, ἰδίας δεόμενα συντάξεως, μετρίως ἐν τῷ δευτέρῳ ἧς
ὑπὲρ αὐτȣ̃ πεποιήμεθα ἀπολογίας ἀνεγράψαμεν.

CAP. 24.

Τίνα ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξηγήσατο.
(Nic. H. E. V, 15.)

Ταῦτα δὲ ἐκείνοις δέοι ἂν προσεπιθεῖναι δηλȣ̃ντας, ὡς ἐν μὲν τῷ 1
ἕκτῳ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ἐξηγητικῶν σημαίνει τὰ πρότερα πέντε
ἐπ' Ἀλεξανδρείας ἔτ' ὄντα αὐτὸν συντάξαι, τῆς δ' εἰς τὸ πᾶν εὐαγγέλιον αὐτὸ δὴ τȣ̃το πραγματείας μόνοι δύο καὶ εἴκοσιν εἰς ἡμᾶς περιῆλθον
τόμοι. κατὰ δὲ τὸ ἔνατον τῶν εἰς τὴν Γένεσιν (δώδεκα δέ ἐστι τὰ πάντα) 2
οὐ μόνον τȣ̀ς πρὸ τȣ̃ ἐνάτȣ δηλοῖ ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπεμνηματίσθαι,

---

6. ȣ̓̃ν *abcdefghiSVHH*ᵃ *BH*ᵇ, οὐ *c* (in marg.) *i* (a sec. m.) *kx Suid. S*ᵃ. | οὐ add. *aeghSVHBH*ᵇ, om. *bcdfik Suid. S*ᵃ. | 13. ᾗ] ἢ c. | 16. Ζεβῖνος] Ζεβῖννος *e*, Ζεβινᾶς *k*, Ζέβενος *N*. | post ȣ̔̃ς add. ὁ *aehE*, om. *cfgik*. | 26. ἂν om. *bcdf*. | 29. πραγματίας c. | 30. ἔνατον *ceikB*, ἔννατον *afghi* (a sec. m.) *SVHS*ᵃ. | 31. ἐνάτȣ *cikB*, ἐννάτȣ *aefghSVHS*ᵃ.

ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πρώτους δὲ πέντε καὶ εἴκοσι ψαλμούς, ἔτι τε τὰ εἰς τοὺς θρήνους, ὧν εἰς ἡμᾶς ἐληλύθασι τόμοι πέντε, ἐν οἷς μέμνηται καὶ
3 τῶν περὶ ἀναστάσεως· δύο δ' ἐστὶ καὶ ταῦτα. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ ἀρχῶν πρὸ τῆς ἀπ' Ἀλεξανδρείας μεταναστάσεως γράφει, καὶ τοὺς ἐπιγεγραμμένους Στρωματεῖς, ὄντας τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου συντάττει βασιλείαν, ὡς καὶ τοῦτο ὁλόγραφοι δηλοῦσιν αὐτοῦ πρὸ τῶν τόμων ἐπισημειώσεις.

CAP. 25.

Ὅπως τῶν ἐνδιαθήκων γραφῶν ἐμνημόνευσεν.
(Nic. H. E. V, 16.)

1 Τὸν μέν τοί γε πρῶτον ἐξηγούμενος ψαλμὸν ἔκθεσιν πεποίηται τοῦ τῶν ἱερῶν γραφῶν τῆς παλαιᾶς διαθήκης καταλόγου, ὧδέ πως γράφων κατὰ λέξιν· „οὐκ ἀγνοητέον δ' εἶναι τὰς ἐνδιαθήκους βίβλους, ὡς Ἑβραῖοι „παραδιδόασιν, δύο καὶ εἴκοσι, ὅσος ἀριθμὸς τῶν παρ' αὐτοῖς στοιχείων
2 „ἐστίν.“ εἶτα μετά τινα ἐπιφέρει λέγων· „εἰσὶ δὲ αἱ εἴκοσι δύο βίβλοι „καθ' Ἑβραίους αἵδε· ἡ παρ' ἡμῖν Γένεσις ἐπιγεγραμμένη, παρ' Ἑβραίοις „δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βίβλου Βρησὶδ, ὅπερ ἐστὶν, ἐν ἀρχῇ· Ἔξοδος, „Οὐελεσμὼθ, ὅπερ ἐστὶ, ταῦτα τὰ ὀνόματα· Λευιτικὸν, Οὐϊκρὰ, καὶ „ἐκάλεσεν· Ἀριθμοὶ, Ἀμμεσφεκωδείμ· Δευτερονόμιον, Ἐλεαδδεβαρεὶμ, οὗτοι „οἱ λόγοι· Ἰησοῦς υἱὸς Ναυῆ, Ἰωσοὺε βὲν νοὺν· Κριταὶ, Ῥοὺθ, παρ' αὐτοῖς „ἐν ἑνὶ, Σαφατείμ· Βασιλειῶν πρώτη, δευτέρα, παρ' αὐτοῖς ἕν, Σαμουὴλ, „ὁ θεόκλητος· Βασιλειῶν τρίτη, τετάρτη, ἐν ἑνὶ Οὐαμμὲλχ Δαβὶδ, ὅπερ „ἐστὶ βασιλεία Δαβίδ· Παραλειπομένων πρώτη, δευτέρα, ἐν ἑνὶ Δαβρηϊα-

1. ἀλλὰ add. *acfhSVH*, om. *egikNB*, fort. recte: cf. p. 195, 2 not. | 11. τοι add. *acfgSVH*, om. *ehikB*. | 12. τῆς παλ. διαθ. om. *h*. | 13. οὐκ κτλ. — Orig. Opp. ed. Delarue Tom. II. p. 528. (ed. Lommatzsch. Tom. XI. p. 377). | 14. post ὅσος add. ὁ *aehkE*, om. *cfgik* (a sec. m.) *N Suid.* | 15. εἰσὶ κτλ. — Orig. Opp. ed. Delarue II. p. 529, ed. Lomm. Tom. XI. p. 378. | 16. Ἑβραίοις δὲ *cfgikNB*, δὲ Ἑβρ. *aeSVHSa*. δὲ om. *h*. | 17. Βρησὶθ *cfhikE*, βρησὶδ *aeN*. | 18. Οὐελεσμὼθ *cikxB*, οὐελλεσμὼθ *aeN*, οὐέλλε σμὼθ *SSa*, οὐαλεσμὼθ *fhVH*. | 19. Ἀμμεσφεκωδεὶμ *bcdhikVSaHB*, ἀμμεσφεκωδὶμ *ae*, ἀμμεφεκωδεὶμ *f*, ἀμεσφεκκωδὶμ *N*, ἀμμισπαρὶμ ἢ πεκουδὶμ *S*. | Ἐλεαδδεβαρεὶμ *bcdfikxB*, ἔλλε ἀδδεβαρὶμ *VHSa*, ἔλλε ἀδδεβαρὶμ *eS*, ἐλλεαδεβαρὶμ *a*, ἐλλεαδαβαρὶν *N*. | 21. ἐν ἑνὶ, Σαφατεὶμ *BHb*, ἐν ἑνὶ σωφετὶμ *hVH*, ἐν ἕνι σωφετὶμ *Sa*, ἕν ἕνι σωφετὶμ *S*, ἐνιωσαφατεὶμ (non — σαφετεὶμ, ut testatur Valesius, nam in *c* quidem exstat — σαφατείμ) *bcdgkx*, ἐν ἰωσαφθεῖν *a*, ἐν ἰωσαφτεὶμ *i*, ἐνιωσαφτεῖν *e*, ἐνιωσαφυεὶμ *f*, ἐν Ἰωσαφατὶμ *N*. Exstat igitur — σαφ — in *abcdefgikx*. | 22. ἐν ἑνὶ Οὐαμμὲλχ *aexNB*, ἑνενιουαμὲλχ *cik*, ἓν ἐντουαμὰλχ *f*, ἓν ἕνι οὐαμμέλεχ *S*, ἐν ἑνὶ οὐαμμελὲχ *hVSaH*. | ὅπερ — Δαβίδ om. *h*. | 23. ἐν ἑνὶ Δαβρηϊαμεὶν *abcdefgikB*, ἐνενιδαβριαμὶν *N*, ἓν ἕνι διβρὴ αἰαμὶμ *S*, ἐν ἑνὶ διβρὴ αἰαμὶμ *hVH*, ἐν ἑνὶ Διβρὴ αἰαμὶμ *Sa*.

„μεὶν, ὅπερ ἐστὶ λόγοι ἡμερῶν· Ἔσδρας πρῶτος, δεύτερος, ἐν ἑνὶ Ἐζρᾶ,
„ὅ ἐστι βοηθός· βίβλος Ψαλμῶν, Σφαρθελλείμ· Σολομῶντος παροιμίαι,
„Μελώθ· Ἐκκλησιαστὴς, Κωέλθ· Ἆισμα Ἀισμάτων, Σὶρ Ἀσσιρίμ·
„Ἡσαΐας, Ἰεσσία· Ἱερεμίας σὺν Θρήνοις καὶ τῇ ἐπιστολῇ ἐν ἑνὶ, Ἱερεμία·
„Δανιὴλ, Δανιήλ· Ἰεζεκιὴλ, Ἰεζεκιήλ· Ἰὼβ, Ἰώβ· Ἐσθὴρ, Ἐσθήρ. ἔξω
„δέ τέτων ἐστὶ τὰ Μακκαβαϊκὰ, ἅπερ ἐπιγέγραπται Σαρβὴθ Σαβαναιέλ.“
ταῦτα μὲν ἒν ἐν τῷ προειρημένῳ τίθησι συγγράμματι. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ 3
τῶν εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸν ἐκκλησιαστικὸν φυλάττων κανόνα, μόνα
τέσσαρα εἰδέναι εὐαγγέλια μαρτύρεται, ὧδέ πως γράφων· „ὡς ἐν παρα- 4
„δόσει μαθὼν περὶ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων, ἃ καὶ μόνα ἀναντίῤῥητά
„ἐστιν ἐν τῇ ὑπὸ τὸν ὐρανὸν ἐκκλησίᾳ τῦ θεῦ, ὅτι πρῶτον μὲν γέγρα-
„πται τὸ κατὰ τόν ποτε τελώνην, ὕστερον δὲ ἀπόστολον Ἰησῦ Χριστῦ
„Ματθαῖον, ἐκδεδωκότα αὐτὸ τοῖς ἀπὸ Ἰϐδαϊσμῦ πιστεύσασι, γράμμασιν
„ἑβραϊκοῖς συντεταγμένον· δεύτερον δὲ τὸ κατὰ Μάρκον, ὡς Πέτρος 5
„ὑφηγήσατο αὐτῷ, ποιήσαντα, ὃν καὶ υἱὸν ἐν τῇ καθολικῇ ἐπιστολῇ διὰ
„τέτων ὡμολόγησε φάσκων· „„ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκ-
„λεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ υἱός μϐ.“ “ καὶ τρίτον τὸ κατὰ Λϐκᾶν, τὸ ὑπὸ 6
„Παύλϐ ἐπαινέμενον εὐαγγέλιον, τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πεποιηκότα· ἐπὶ
„πᾶσι τὸ κατὰ Ἰωάννην.“ καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ δὲ τῶν εἰς τὸ κατὰ 7
Ἰωάννην ἐξηγητικῶν ὁ αὐτὸς ταῦτα περὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἀποστόλων
φησίν· „ὁ δὲ ἱκανωθεὶς διάκονος γεγενῆσθαι τῆς καινῆς διαθήκης, οὐ
„γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος, Παῦλος, ὁ πεπληρωκὼς τὸ εὐαγγέλιον
„ἀπὸ Ἱερϐσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τῦ Ἰλλυρικῦ, ὐδὲ πάσαις ἔγραψεν αἷς
„ἐδίδαξεν ἐκκλησίαις, ἀλλὰ καὶ αἷς ἔγραψεν, ὀλίγϐς στίχους ἐπέστειλε.

---

1. post *πρῶτος* add. *καὶ aeghSVH*, om. *cfikB.* | *ἐν ἑνὶ Ἐζρᾶ aehikE*, *ἐνενιεζρὰς cf.* | 2. *Σφαρθελλεὶμ aegikB*, *σφαρθιλὶμ N*, *ἐφαρθελλεὶμ* (non *ἐφαρθωελλεὶμ*, ut tradit Valesius) *bcdf*, *σέφερ θιλλὶμ hSVHS*a. | *Σολομῶντος*] *Σολομῶνος ikN.* | 3. *Μελὼθ abcdeghikB*, *μεθὼλ f*, *μεσλὼθ N*, *μισλὼθ SVHS*a. | *Κωέλθ abcdefikB*, *ὀχοὲλθ h*, *κωέλεθ NSVHS*a. | post *ᾀσμάτων* add. *οὐ γὰρ, ὡς ὑπολαμβάνϐσί τινες, ᾄσματα ᾀσμάτων aeghikNSS*a*B*, om. *bcdfVH.* | 4. *Ἡσαΐας aghikNE*, *Ἡσαία bcdef.* | *Ἰεσσία bcdfikB*, *Ἰεσία ag*, *Ἰεσαία ehSVH*, *Ἰεζία N.* | *Ἱερεμία*] *Ἰρμία S*a*H.* | 5. *Ἰεζ.*, *Ἰεζεκ. aceikNB*, *Ἰεζ.*, *Ἰεζκήλ hSVH.* secundum nomen om. *f.* | 6. *Σαβαναιέλ cefgikxB*, *σαβανεέλ a*, *σαρβαναιὴλ h*, *σαρβανὲ ἔλ SVH.* | 8. post *Ματθ.* add. *εὐαγγέλιον aeSVH*, om. *cfghikNBH*b. | *μόνα* om. *h.* | 9. *εἰδέναι cfikNVS*a*H*, *εἶναι aeghSB.* | *γράφων* — Orig. Opp. ed. Delarue Tom. III. p. 440, ed. Lommatzsch Tom. III. p. 1. | 15. *ὃν*] *ὃ H.* | 16. *φάσκων* — 1 Petr. 5, 13. | 21. *φησίν* — Orig. Comment. ed. Huet. Tom. II. p. 88. (Orig. Opp. ed. Lomm. Tom. I. p. 165). | *γεγενῆσθαι cfikx*, *γενέσθαι aeghNE.* | *οὐ γρ.* — 2 Cor. 3, 6. | 23. *ἀπὸ κτλ.* — Rom. 15, 19.

8 „Πέτρος δὲ, ἐφ᾽ ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἧς πύλαι ᾅδου οὐ
„κατισχύσουσι, μίαν ἐπιστολὴν ὁμολογουμένην καταλέλοιπεν, ἔστω δὲ καὶ
9 „δευτέραν· ἀμφιβάλλεται γάρ. τί δεῖ περὶ τοῦ ἀναπεσόντος ἐπὶ τὸ στῆθος
„λέγειν τοῦ Ἰησοῦ, Ἰωάννου, ὃς εὐαγγέλιον ἓν καταλέλοιπεν, ὁμολογῶν δύ-
„νασθαι τοσαῦτα ποιήσειν ἃ οὐδὲ ὁ κόσμος χωρῆσαι ἐδύνατο; ἔγραψε δὲ
„καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν, κελευσθεὶς σιωπῆσαι καὶ μὴ γράψαι τὰς τῶν
10 „ἑπτὰ βροντῶν φωνάς. καταλέλοιπε καὶ ἐπιστολὴν πάνυ ὀλίγων στίχων,
„ἔστω δὲ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην· ἐπεὶ οὐ πάντες φασὶ γνησίους εἶναι
11 „ταύτας· πλὴν οὐκ εἰσὶ στίχων ἀμφότεραι ἑκατόν.“ ἔτι πρὸς τούτοις περὶ
τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς ἐν ταῖς εἰς αὐτὴν ὁμιλίαις ταῦτα διαλαμ-
βάνει· „ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς λέξεως τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιγεγραμμένης
„ἐπιστολῆς οὐκ ἔχει τὸ ἐν λόγῳ ἰδιωτικὸν τοῦ ἀποστόλου, ὁμολογήσαντος
„ἑαυτὸν ἰδιώτην εἶναι τῷ λόγῳ, τουτέστι τῇ φράσει, ἀλλά ἐστιν ἡ ἐπι-
„στολὴ συνθέσει τῆς λέξεως ἑλληνικωτέρα, πᾶς ὁ ἐπιστάμενος κρίνειν
12 „φράσεων διαφορὰς ὁμολογήσαι ἄν. πάλιν τε αὖ ὅτι τὰ νοήματα τῆς
„ἐπιστολῆς θαυμάσιά ἐστι, καὶ οὐ δεύτερα τῶν ἀποστολικῶν ὁμολογου-
„μένων γραμμάτων, καὶ τοῦτο ἂν συμφῆσαι εἶναι ἀληθὲς πᾶς ὁ προσέχων
13 „τῇ ἀναγνώσει τῇ ἀποστολικῇ.“ τούτοις μεθ᾽ ἕτερα ἐπιφέρει λέγων· „ἐγὼ
„δὲ ἀποφαινόμενος εἴποιμ᾽ ἄν, ὅτι τὰ μὲν νοήματα τοῦ ἀποστόλου ἐστὶν,
„ἡ δὲ φράσις καὶ ἡ σύνθεσις ἀπομνημονεύσαντός τινος τὰ ἀποστολικὰ,
„καὶ ὡσπερεὶ σχολιογραφήσαντός τινος τὰ εἰρημένα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.
„εἴ τις οὖν ἐκκλησία ἔχει ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ὡς Παύλου, αὕτη εὐδο-
„κιμείτω καὶ ἐπὶ τούτῳ. οὐ γὰρ εἰκῇ οἱ ἀρχαῖοι ἄνδρες ὡς Παύλου
14 „αὐτὴν παραδεδώκασι. τίς δὲ ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, τὸ μὲν ἀληθὲς
„θεὸς οἶδεν, ἡ δὲ εἰς ἡμᾶς φθάσασα ἱστορία ὑπό τινων μὲν λεγόντων,
„ὅτι Κλήμης ὁ γενόμενος ἐπίσκοπος Ῥωμαίων ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν,
„ὑπό τινων δὲ, ὅτι Λουκᾶς ὁ γράψας τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰς πράξεις.“
ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐχέτω.

---

1. *ἐφ᾽ κτλ.* — Matth. 16, 18. | 3. *ἐπὶ τὸ στ. λέγειν cfgikxNB, λέγ. ἐπὶ τὸ στ. aehSVH.* | 4. *ὁμολογῶν* — Joh. 21, 25. | 5. *ποιήσειν*] *ποιεῖν h.* | 6. *κελευσθεὶς* — Apoc. 10, 4. | 7. *καὶ*] *δὲ καὶ aghSVHS*[a]. | 10. *διαλαμβάνει* — Orig. Comment. ed. Huet. Tom. II. p. 430. (Orig. Opp. ed. Lommatzsch. Tom. V. p. 301). | 12. *ὁμολογήσαντος* — 2 Cor. 11, 6. | 15. *φράσεως h.* | 16. *ὁμολογουμένων* om. *h.* | 21. *τινος* om. *aefgNSVH*, add. *cikxBH*[b]. hanc lectionem confirmant etiam *fh*, omittendo verba *τὰ ἀποστ. — σχολιογ.*, propter repetitum, ut probabiliter suspicatur *B*, *τινος*.

CAP. 26.

Ὡς Ἡρακλᾶς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπὴν διεδέξατο.
(Nic. H. E. V, 18.)

Ἔτος δ' ἦν τοῦτο δέκατον τῆς δηλουμένης ἡγεμονίας, καθ' ὃ τὴν ἀπ' Ἀλεξανδρείας μετανάστασιν ἐπὶ τὴν Καισάρειαν ὁ Ὠριγένης ποιησάμενος, Ἡρακλᾷ τὸ τῆς κατηχήσεως τῶν αὐτόθι διδασκαλεῖον καταλείπει. οὐκ εἰς μακρὸν δὲ καὶ Δημήτριος ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος τελευτᾷ, ἐφ' ὅλοις ἔτεσι τρισὶ καὶ τεσσαράκοντα τῇ λειτουργίᾳ διαρκέσας· διαδέχεται δ' αὐτὸν ὁ Ἡρακλᾶς. διέπρεπε δὲ ἐν τούτῳ Φιρμιλλιανός, Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν ἐπίσκοπος,

CAP. 27.

Ὅπως αὐτὸν ἑώρων οἱ ἐπίσκοποι.

τοσαύτην εἰσάγων περὶ τὸν Ὠριγένην σπουδήν, ὡς τοτὲ μὲν αὐτὸν ἀμφὶ τὰ κατ' αὐτὸν κλίματα εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ὠφέλειαν ἐκκαλεῖσθαι, τοτὲ δὲ ὡς αὐτὸν ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν στέλλεσθαι, καί τινας αὐτῷ συνδιατρίβειν χρόνους, τῆς εἰς τὰ θεῖα βελτιώσεως ἕνεκα. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς Ἱεροσολύμων προεστὼς Ἀλέξανδρος, Θεόκτιστός τε ὁ κατὰ Καισάρειαν, τὸν πάντα χρόνον ὡς ἔπος εἰπεῖν προσανέχοντες αὐτῷ οἷα διδασκάλῳ μόνῳ, τὰ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἑρμηνείας καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λόγου πράττειν συνεχώρουν.

CAP. 28.

Περὶ τοῦ κατὰ Μαξιμῖνον διωγμοῦ.
(Nic. H. E. V, 20.)

Τόν γε μὴν Ῥωμαίων αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τρισὶν ἐπὶ δέκα ἔτεσιν τὴν ἀρχὴν διανύσαντα Μαξιμῖνος Καῖσαρ διαδέχεται, ὃς δὴ κατὰ κότον τὸν πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρου οἶκον, ἐκ πλειόνων πιστῶν συνεστῶτα, διωγμὸν ἐγείρας, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντας μόνους ὡς αἰτίους τῆς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον διδασκαλίας ἀναιρεῖσθαι προστάττει. τότε καὶ Ὠριγένης τὸν περὶ μαρτυρίου συντάττει, Ἀμβροσίῳ καὶ Πρωτοκτήτῳ πρεσβυτέρῳ τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας ἀναθεὶς τὸ σύγγραμμα, ὅτι δὴ ἄμφω περίστασις οὐχ ἡ τυχοῦσα ἐν τῷ διωγμῷ κατειλήφει, ἐν ᾗ καὶ διαπρέψαι κατέχει

---

4. δέκατον *aeghikE*, δωδέκατον *bcdfN*. | 6. διδασκαλεῖον] διδασκάλιον *bcdfmx*. | 9. Φιρμιλλιανὸς *cfg*, Φιρμιλιανὸς *aehikNE*. | 18. ὡς ἔπος εἰπεῖν add. *bcdfsVS*ᵃ*HH*ᵇ, om. *aeghikSB*. | 24. ἐπὶ δέκα ἔτεσιν *cfikB*, ἔτεσιν ἐπὶ δέκα *aehSVH*.

λόγος ἐν ὁμολογίᾳ τοὺς ἄνδρας, οὐ πλείονος ἢ τριετοῦς χρόνου τῷ Μαξιμίνῳ διαγενομένου. σεσημείωται δὲ τουτονὶ τοῦ διωγμοῦ τὸν καιρὸν ἔν τε τῷ δευτέρῳ καὶ εἰκοστῷ τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ἐξηγητικῶν καὶ ἐν διαφόροις ἐπιστολαῖς Ὠριγένης.

CAP. 29.

Περὶ Φαβιανοῦ, ὡς Ῥωμαίων ἐπίσκοπος ἐκ θεοῦ παραδόξως ἀνεδείχθη.

(Nic. H. E. V, 26.)

1 Γορδιανοῦ δὲ μετὰ Μαξιμῖνον τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν διαδεξαμένου,
τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας Ποντιανὸν ἔτεσιν ἓξ ἐπισκοπεύσαντα διαδέ-
χεται Ἀντέρως, καὶ τοῦτον Φαβιανὸς ἐπὶ μῆνα τῇ λειτουργίᾳ διακονησά-
2 μενον. ἐξ ἀγροῦ φασὶ τὸν Φαβιανὸν μετὰ τὴν Ἀντέρωτος τελευτὴν ἅμ'
ἑτέροις συνελθόντα ἐπιχωριάζειν τῇ Ῥώμῃ, ἔνθα παραδοξότατα πρὸς τῆς
3 θείας καὶ οὐρανίου χάριτος ἐπὶ τὸν κλῆρον παρεληλυθέναι. τῶν γὰρ ἀδελ-
φῶν ἁπάντων χειροτονίας ἕνεκεν τῆς τοῦ μέλλοντος διαδέξασθαι τὴν ἐπι-
σκοπὴν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας συγκεκροτημένων, πλείστων τε ἐπιφανῶν καὶ
ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῖς πολλοῖς ἐν ὑπονοίᾳ ὑπαρχόντων, ὁ Φαβιανὸς παρὼν
οὐδενὸς μὲν ἀνθρώπων εἰς διάνοιαν ἦει, ὅμως δ' οὖν ἀθρόως ἐκ μετεώρου
περιστερὰν καταπτᾶσαν ἐπικαθεσθῆναι τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ μνημονεύουσι,
μίμημα ἐνδεικνυμένην τῆς ἐπὶ τὸν Σωτῆρα τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν εἴδει
4 περιστερᾶς καθόδου. ἐφ' ᾧ τὸν πάντα λαὸν ὥσπερ ὑφ' ἑνὸς πνεύματος
θείου κινηθέντα ὁμόσε προθυμίᾳ πάσῃ καὶ μιᾷ ψυχῇ ἄξιον ἐπιβοῆσαι,
καὶ ἀμελλήτως ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς λαβόντας αὐτὸν ἐπιθεῖναι.
5 τότε δὴ καὶ τοῦ κατ' Ἀντιόχειαν ἐπισκόπου Ζεβίνου τὸν βίον μεταλλάξαντος
Βαβύλας τὴν ἀρχὴν διαδέχεται, ἔν τε Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ Δημήτριον
Ἡρακλᾶ τὴν λειτουργίαν παρειληφότος τῆς τῶν αὐτόθι κατηχήσεως τὴν
διατριβὴν διαδέχεται Διονύσιος, εἷς καὶ οὗτος τῶν Ὠριγένους γενόμενος
φοιτητῶν.

---

4. post *ἐπιστολαῖς* add. *ὁ aeghE*, om. *cfik*. | 10. *Φαβιανὸς*] *Φλαβιανὸς ax* constanter. | 12. *ἑτέροις*] *ἑταίροις* conj. *Va*. | 14. *διαδέξασθαι cik*, *διαδέξεσθαι* volgo. | 15. *ἐπὶ τῆς ἐκκλ.* om. *egh*. | *καὶ* om. *h*. | 17. *ἀθρόως*] *ἀθρόον aSSaH*. | 21. *ὁμόσε* add. *acfSVH*, om. *eghikB*. | 23. *Ζεβίνου aghiE*, *Ζεβινᾶ k*, *Ζεβύνου c*, *Ζεβύννου f*, *Ζεβέννου e*. | 24. post *Δημήτριον* add. *ἐπὶ τρισὶ καὶ τεσσαράκοντα ἔτεσι τὴν ἐπισκοπὴν ἐκτελέσαντα bc* (in quo *ἐκτελέσαντος*) *dfV*, om. *aeghikRSSaB*, uncis inclusit *H*. desumpta sunt ex cap. 26. (p. 227, 8). | 25. *Ἡρακλᾶ aegikSSaB*, *Ἡρακλᾶς cfhVH*. | *παρειληφότος aeghikSSaB*, *παρείληφεν cfVH*. | *τῆς*] *τῆς δὲ cfVH*, *δὲ* om. *aeghikSSaB*.

CAP. 30.

Ὅσοι γεγόνασιν Ὠριγένους φοιτηταί.

(Nic. H. E. V, 20.)

Τῷ δὲ Ὠριγένει ἐπὶ τῆς Καισαρείας τὰ συνήθη πράττοντι πολλοὶ προσῄεσαν οὐ μόνον τῶν ἐπιχωρίων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀλλοδαπῆς μυρίοι φοιτηταὶ τὰς πατρίδας ἀπολιπόντες, ὧν ἐπισήμους μάλιστα ἔγνωμεν Θεόδωρον, ὃς ἦν αὐτὸς ἔτος ὁ καθ' ἡμᾶς ἐπισκόπων διαβόητος Γρηγόριος, τόν τε τούτου ἀδελφὸν Ἀθηνόδωρον, οὓς ἀμφὶ τὰ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων μαθήματα δεινῶς ἐπτοημένους, φιλοσοφίας αὐτοῖς ἐνθεὶς ἔρωτα, τῆς προτέρας σπουδῆς τὴν θείαν ἄσκησιν ἀντικαταλλάξασθαι προὐτρέψατο. πέντε δὲ ὅλοις ἔτεσιν αὐτῷ συγγενόμενοι τοσαύτην ἀπηνέγκαντο περὶ τὰ θεῖα βελτίωσιν, ὡς ἔτι νέους ἄμφω ἐπισκοπῆς τῶν κατὰ Πόντον ἐκκλησιῶν ἀξιωθῆναι.

CAP. 31.

Περὶ Ἀφρικανοῦ.

(Nic. H. E. V, 21.)

Ἐν τούτῳ καὶ Ἀφρικανὸς ὁ τῶν ἐπιγεγραμμένων Κεστῶν συγγραφεὺς 1
ἐγνωρίζετο. ἐπιστολὴ τούτου Ὠριγένει γραφεῖσα φέρεται, ἀπορoῦντος ὡσὰν
νόθου καὶ πεπλασμένης οὔσης τῆς ἐν τῷ Δανιὴλ κατὰ Σουσάνναν ἱστορίας·
πρὸς ἣν Ὠριγένης ἀντιγράφει πληρέστατα. τοῦ δ' αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ 2
ἄλλα τὸν ἀριθμὸν πέντε χρονογραφιῶν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἐπ' ἀκριβὲς πεπο-
νημένα σπουδάσματα, ἐν οἷς φησιν ἑαυτὸν πορείαν στείλασθαι ἐπὶ τὴν
Ἀλεξάνδρειαν, διὰ πολλὴν τοῦ Ἡρακλᾶ φήμην, ὃν ἐπὶ λόγοις φιλοσόφοις
καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήνων μαθήμασιν εὖ μάλα διαπρέψαντα τὴν ἐπισκο-
πὴν τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας ἐγχειρισθῆναι ἐδηλώσαμεν. καὶ ἑτέρα δὲ τοῦ 3
αὐτοῦ Ἀφρικανοῦ φέρεται ἐπιστολὴ πρὸς Ἀριστείδην, περὶ τῆς νομιζομένης
διαφωνίας τῶν παρὰ Ματθαίῳ τε καὶ Λουκᾷ τοῦ Χριστοῦ γενεαλογιῶν, ἐν
ᾗ σαφέστατα τὴν τῶν εὐαγγελιστῶν συμφωνίαν παρίστησιν ἐξ ἱστορίας
εἰς αὐτὸν κατελθούσης, ἣν κατὰ καιρὸν ἐν τῷ πρώτῳ τῆς μετὰ χεῖρας
ὑποθέσεως προλαβὼν ἐξεθέμην.

---

5. ἀπὸ add. *cfhxV*, om. *aegikN Suid. SS^a H.* | 8. τούτου *aeghik Suid. SS^a B*, αὐτοῦ *cfVH.* | 11. post θεῖα add. λόγια *aS.* | 17. καὶ] δὲ καὶ *h.* | ὁ τῶν — συγγραφεὺς delenda censet *V^a*. | 18. ὡσὰν *cfNE*, ὡς *aeghik.* | 19. Σουσάνναν *cfghikB*, Σωσάνναν *aeNSVH.* | 27. τοῦ] τῶν *cfik* (a pr. m.). | 28. τῶν εὐαγγ. συμφ. *cfikxB*, συμφ. τ. εὐαγγ. *aeghSVH.* | 30. ἐξεθέμην — Eus. H. E. I, 7.

CAP. 32.

Τίνα Ὠριγένης ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ἐξηγήσατο.
(Nic. H. E. V, 19.)

1 *Καὶ Ὠριγένει δὲ κατὰ τȣ̃τον τὸν χρόνον τὰ εἰς τὸν Ἡσαΐαν, ἐν
ταὐτῷ δὲ καὶ τὰ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ συνετάττετο· ὧν εἰς μὲν τὸ τρίτον
μέρος τȣ̃ Ἡσαΐȣ, μέχρι τῆς ὁράσεως τῶν τετραπόδων τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ,
τριάκοντα εἰς ἡμᾶς περιῆλθον τόμοι, εἰς δὲ τὸν Ἰεζεκιὴλ πέντε καὶ εἴ-
2 κοσιν, ȣ̃ς καὶ μόνȣς εἰς τὸν πάντα πεποίηται προφήτην. γενόμενος δὲ
τηνικάδε ἐν Ἀθήναις περαίνει μὲν τὰ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ, τῶν δὲ εἰς τὸ
ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων ἄρχεται, καὶ πρόεισί γε αὐτόθι μέχρι πέμπτȣ συγ-
γράμματος. ἐπανελθὼν δὲ ἐπὶ τὴν Καισάρειαν καὶ ταῦτα εἰς πέρας δέκα
3 ὄντα τὸν ἀριθμὸν ἄγει. τί δεῖ τῶν λόγων τἀνδρὸς ἐπὶ τȣ̃ παρόντος τὸν
ἀκριβῆ κατάλογον ποιεῖσθαι, ἰδίας δεόμενον σχολῆς; ὃν καὶ ἀνεγράψαμεν
ἐπὶ τῆς τȣ̃ Παμφίλȣ βίȣ τȣ̃ καθ' ἡμᾶς ἱερȣ̃ μάρτυρος ἀναγραφῆς, ἐν
ᾗ τὴν περὶ τὰ θεῖα σπȣδὴν τȣ̃ Παμφίλȣ ὁπόση τις γεγόνει παριστῶντες,
τῆς συναχθείσης αὐτῷ τῶν τε Ὠριγένȣς καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν
συγγραφέων βιβλιοθήκης τȣ̀ς πίνακας παρεθέμην, ἐξ ὧν ὅτῳ φίλον πάρε-
στιν ἐντελέστατα τῶν Ὠριγένȣς πόνων τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα διαγνῶναι.
νυνὶ δὲ πορευτέον ἐπὶ τὴν τῆς ἱστορίας ἀκολȣθίαν.*

CAP. 33.

Περὶ τῆς Βηρύλλου παρατροπῆς.
(Nic. H. E. V, 22.)

1 *Βήρυλλος ὁ μικρῷ πρόσθεν δεδηλωμένος Βοστρῶν τῆς Ἀραβίας
ἐπίσκοπος, τὸν ἐκκλησιαστικὸν παρεκτρέπων κανόνα, ξένα τινὰ τῆς πίστεως
παρεισφέρειν ἐπειρᾶτο, τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν λέγειν τολμῶν μὴ
προϋφεστάναι κατ' ἰδίαν ȣ̓σίας περιγραφὴν πρὸ τῆς εἰς ἀνθρώπȣς ἐπι-
δημίας, μηδὲ μὴν θεότητα ἰδίαν ἔχειν, ἀλλ' ἐμπολιτευομένην αὐτῷ μόνην
2 τὴν πατρικήν. ἐπὶ τȣ́τῳ πλείστων ἐπισκόπων ζητήσεις καὶ διαλόγȣς πρὸς
τὸν ἄνδρα πεποιημένων, μεθ' ἑτέρων παρακληθεὶς Ὠριγένης κάτεισι μὲν
εἰς ὁμιλίαν τὰ πρῶτα τῷ ἀνδρὶ, τίνα νȣ̃ν ἔχοι ἀποπειρώμενος, ὡς δ'
ἔγνω ὅ τι καὶ λέγοι, εὐθύνας μὴ ὀρθοδοξȣ̃ντα, λογισμῷ τε πείσας καὶ
ἀποδείξει ἀναλαβὼν αὐτὸν, τῇ περὶ τȣ̃ δόγματος ἐφίστησιν ἀληθείᾳ, ἐπὶ*

---

14. *ἱερȣ̃ μάρτυρος acegh ikx SVHB*, *ἱερομάρτυρος bdfNV*[a]*S*[a]. | 15. *γέγονεν h.* | 25. *Βήρυλλος*] *Κύριλλος fm.* | 27. *αὐτῷ μόνην*] *αὐτὸ μόνην e*, *αὐτὸ μόνον* prop. *H*[b]. | 31. *ὅ τι*] *ὅτι S.* | *καὶ ἀποδ. ἀναλ. αὐτὸν* add. *acfE*, *καὶ ἀποδείξει τῇ περὶ τȣ̃ δόγματος ἀναλαβὼν αὐτὸν ik*, om. *egh*: fort. recte.

τε τὴν προτέραν ὑγιῆ δόξαν ἀποκαθίστησι. καὶ φέρεταί γε εἰσέτι νῦν 3
ἔγγραφα τȣ̃ τε Βηρύλλȣ καὶ τῆς δι' αὐτὸν γενομένης συνόδȣ, ὁμȣ̃ τὰς Ὠριγένȣς πρὸς αὐτὸν ζητήσεις καὶ τὰς λεχθείσας ἐπὶ τῆς αὐτȣ̃ παροικίας διαλέξεις, ἕκαστά τε τῶν τότε πεπραγμένων περιέχοντα. καὶ ἄλλα μὲν 4
ȣ̓̃ν μυρία Ὠριγένȣς πέρι μνήμῃ παραδιδόασι τῶν καθ' ἡμᾶς οἱ πρεσβύτεροι, ἃ καὶ παρήσειν μοι δοκῶ, οὐ τῆς ἐνεστώσης ἐχόμενα πραγματείας· ὅσα δὲ ἀναγκαῖα τῶν περὶ αὐτὸν διαγνῶναι ἦν, ταῦτα καὶ ἐκ τῆς ὑπὲρ αὐτȣ̃ πεπονημένης ἡμῖν τε καὶ τῷ καθ' ἡμᾶς ἱερῷ μάρτυρι Παμφίλῳ ἀπολογίας πάρεστιν ἀναλέξασθαι, ἣν τῶν φιλαιτίων ἕνεκα συμπονήσαντες ἀλλήλοις διὰ σπȣδῆς πεποιήμεθα.

CAP. 34.

Τὰ κατὰ Φίλιππον Καίσαρα.

(Nic. H. E. V, 25.)

Ἔτεσι δὲ ὅλοις ἓξ Γορδιανȣ̃ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἀνύσαντος, Φίλιππος ἅμα παιδὶ Φιλίππῳ τὴν ἀρχὴν διαδέχεται. τοῦτον κατέχει λόγος Χριστιανὸν ὄντα ἐν ἡμέρᾳ τῆς ὑστάτης τȣ̃ πάσχα παννυχίδος τῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εὐχῶν τῷ πλήθει μετασχεῖν ἐθελῆσαι, οὐ πρότερον δὲ ὑπὸ τȣ̃ τηνικάδε προεστῶτος ἐπιτραπῆναι εἰσβαλεῖν, ἢ ἐξομολογήσασθαι, καὶ τοῖς ἐν παραπτώμασιν ἐξεταζομένοις μετανοίας τε χώραν ἴσχουσιν ἑαυτὸν καταλέξαι· ἄλλως γὰρ μὴ ἄν ποτε πρὸς αὐτοῦ, μὴ οὐχὶ τοῦτο ποιήσαντα, διὰ πολλὰς τῶν κατ' αὐτὸν αἰτίας παραδεχθῆναι. καὶ πειθαρχῆσαί γε προθύμως λέγεται, τὸ γνήσιον καὶ εὐλαβὲς τῆς περὶ τὸν θεῖον φόβον διαθέσεως ἔργοις ἐπιδεδειγμένον.

CAP. 35.

Ὡς Διονύσιος Ἡρακλᾶ τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο.

(Nic. H. E. V, 26.)

Τρίτον δὲ τȣ́τῳ ἔτος ἦν, καθ' ὃ μεταλλάξαντος Ἡρακλᾶ τὸν βίον ἐπὶ δεκαὲξ ἔτεσι τῆς προστασίας, τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησιῶν τὴν ἐπισκοπὴν Διονύσιος ὑπολαμβάνει.

---

6. πραγματίας *c.* | 8. ἱερομάρτυρι *bdf:* cf. p. 230, 14 not. | 14. ἓξ] πέντε *g.* | 17. μετασχεῖν *abcghikSVHB*, συμμετασχεῖν *dfi* (a sec. man.) *NS*ᵃ, μετασχῆναι *e.* | 22. γε] γȣ̃ν *h.* | 28. δεκαὲξ *cfikxB*, ἑκκαίδεκα *hSVS*ᵃ*H*, ἑξκαίδεκα *ac.* Eusebius scripsit ἐπὶ ιϛ' ἔτεσι. | 29. ὑπολαμβάνει] ἀπολαμβάνει *x* prob. *H*ᵇ.

CAP. 36.

Ὅσα ἄλλα ἐσπούδασται τῷ Ὠριγένει.

(Nic. H. E. V, 19.)

1 Τότε δῆτα, οἷα καὶ εἰκὸς ἦν, πληθυούσης τῆς πίστεως, πεπαῤῥη-
σιασμένου τε τοῦ καθ' ἡμᾶς παρὰ πᾶσι λόγου, ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντά φασιν
ἔτη τὸν Ὠριγένην γενόμενον, ἅτε δὴ μεγίστην ἤδη συλλεξάμενον ἐκ τῆς
μακρᾶς παρασκευῆς ἕξιν, τὰς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ λεγομένας αὐτῷ διαλέξεις
ταχυγράφοις μεταλαβεῖν ἐπιτρέψαι, οὐ πρότερόν ποτε τοῦτο γενέσθαι συγ-
2 κεχωρηκότα. ἐν τούτῳ καὶ τὰ πρὸς τὸν ἐπιγεγραμμένον καθ' ἡμῶν Κέλσου
τοῦ Ἐπικουρείου ἀληθῆ λόγον ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν συγγράμματα συντάττει,
καὶ τοὺς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιον εἴκοσι πέντε τόμους, τοὺς τε
3 εἰς τοὺς δώδεκα προφήτας, ἀφ' ὧν μόνους εὕρομεν πέντε καὶ εἴκοσι. φέρε-
ται δὲ αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν βασιλέα Φίλιππον ἐπιστολή, καὶ ἄλλη πρὸς
τὴν τούτου γαμετὴν Σεβῆραν, διάφοροί τε ἄλλαι πρὸς διαφόρους, ὧν ὁπό-
σας σποράδην παρὰ διαφόροις σωθείσας συναγαγεῖν δεδυνήμεθα, ἐν ἰδίαις
τόμων περιγραφαῖς, ὡς ἂν μηκέτι διαῤῥίπτοιντο, κατελέξαμεν, τὸν ἀριθμὸν
4 ἑκατὸν ὑπερβαινούσας. γράφει δὲ καὶ Φαβιανῷ τῷ κατὰ Ῥώμην ἐπισκόπῳ,
ἑτέροις τε πλείστοις ἄρχουσιν ἐκκλησιῶν, περὶ τῆς κατ' αὐτὸν ὀρθοδοξίας.
ἔχεις καὶ τούτων τὰς ἀποδείξεις ἐν ἕκτῳ τῆς γραφείσης ἡμῖν περὶ τοῦ
ἀνδρὸς ἀπολογίας.

CAP. 37.

Περὶ τῆς τῶν Ἀράβων διαστάσεως.

(Nic. H. E. V, 23.)

Ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἐπὶ τῆς Ἀραβίας κατὰ τὸν δηλούμενον ἐπιφύονται χρόνον δόγματος ἀλλοτρίου τῆς ἀληθείας εἰσηγηταί, οἳ ἔλεγον τὴν ἀνθρωπείαν ψυχὴν τέως μὲν κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἅμα τῇ τελευτῇ συναποθνήσκειν τοῖς σώμασι καὶ συνδιαφθείρεσθαι, αὖθις δέ ποτε κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν σὺν αὐτοῖς ἀναβιώσεσθαι. καὶ δὴ καὶ τότε συγκροτηθείσης οὐ σμικρᾶς συνόδου, πάλιν Ὠριγένης παρακληθεὶς καὶ ἐνταῦθα, κινήσας τε λόγους ἐπὶ τοῦ κοινοῦ περὶ τοῦ ζητουμένου οὕτως ἠνέχθη, ὡς μετατεθῆναι τὰς τῶν πρότερον ἐσφαλμένων διανοίας.

---

5. ἑξήκοντα] ἑβδομήκοντα *h*. | 6. δὴ add. *cfgikxBH*b, om. *aehSVH*. | 10. Ἐπικουρείου *aghikE*, Ἐπικουρίου *cefx*. | 14. Σεβῆραν *acehkE*, Σευῆραν *fg*, Σεουήραν *i*. | 16. τὸν ἀριθμὸν ἑκ. *cfikx*, τὸν ἑκ. ἀρ. *aeghSVHB*, ἑκ. τ. ἀρ. *N*. | 30. κινήσας τε] κινήσασθαι *dfV*a.

CAP. 38.

Περὶ τῆς Ἑλκεσαϊτῶν αἱρέσεως.

(Nic. H. E. V, 24.)

Τότε δὲ καὶ ἄλλη διαστροφὴ κατάρχεται, ἡ τῶν Ἑλκεσαϊτῶν λεγομένη αἵρεσις, ἣ καὶ ἅμα τῷ ἄρξασθαι ἀπέσβη. μνημονεύει δ' αὐτῆς ὁμιλῶν ἐπὶ τοῦ κοινοῦ εἰς τὸν ὀγδοηκοστὸν δεύτερον ψαλμὸν ὁ Ὠριγένης, ὧδέ πως λέγων· „ἐλήλυθέ τις ἐπὶ τοῦ παρόντος μέγα φρονῶν ἐπὶ τῷ δύνασθαι πρεσβεύειν γνώμης ἀθέου καὶ ἀσεβεστάτης, καλουμένης Ἑλκεσαϊτῶν, νεωστὶ ἐπανισταμένης ταῖς ἐκκλησίαις. ἐκείνη ἡ γνώμη οἷα λέγει κακά, παραθήσομαι ὑμῖν, ἵνα μὴ συναρπάζησθε. ἀθετεῖ τινὰ ἀπὸ πάσης γραφῆς, κέχρηται ῥητοῖς πάλιν ἀπὸ πάσης παλαιᾶς τε καὶ εὐαγγελικῆς, τὸν ἀπόστολον τέλεον ἀθετεῖ. φησὶ δὲ ὅτι τὸ ἀρνήσασθαι ἀδιάφορόν ἐστι, καὶ ὁ μὲν νοήσας τῷ στόματι ἐν ἀνάγκαις ἀρνήσεται, τῇ δὲ καρδίᾳ οὐχί. καὶ βίβλον τινὰ φέρουσιν, ἣν λέγουσιν ἐξ οὐρανοῦ καταπεπτωκέναι, καὶ τὸν ἀκηκοότα ἐκείνης καὶ πιστεύοντα ἄφεσιν λήψεσθαι τῶν ἁμαρτημάτων, ἄλλην ἄφεσιν παρ' ἣν Χριστὸς Ἰησοῦς ἀφῆκε." καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων τάδε ἐστίν.

CAP. 39.

Περὶ τοῦ κατὰ Δέκιον διωγμοῦ, καὶ ὅσα Ὠριγένης πέπονθεν.

(Nic. H. E. V, 27. 32.)

*Ἀλλὰ γὰρ Φίλιππον ἔτεσιν ἑπτὰ βασιλεύσαντα διαδέχεται Δέκιος, 1
ὃς δὴ τοῦ πρὸς Φίλιππον ἔχθους ἕνεκα διωγμὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐγείρει,
ἐν ᾧ Φαβιανοῦ ἐπὶ Ῥώμης μαρτυρίῳ τελειωθέντος Κορνήλιος τὴν ἐπισκο-
πὴν διαδέχεται. ἐπὶ δὲ Παλαιστίνης Ἀλέξανδρος ὁ τῆς Ἱεροσολύμων ἐκ- 2
κλησίας ἐπίσκοπος, αὖθις διὰ Χριστὸν ἐν τῇ Καισαρείᾳ ἡγεμονικοῖς
παραστὰς δικαστηρίοις, καὶ ἐπὶ δευτέρᾳ διαπρέψας ὁμολογίᾳ, δεσμωτηρίου
πειρᾶται, λιπαρῷ γήρει καὶ σεμνῇ πολιᾷ κατεστεμμένος. τούτου δὲ μετὰ 3
τὴν ἐν τοῖς ἡγεμονικοῖς δικαστηρίοις λαμπρὰν καὶ περιφανῆ μαρτυρίαν
ἐπὶ τῆς εἱρκτῆς κοιμηθέντος, Μαζαβάνης διάδοχος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις
ἐπισκοπῆς ἀναδείκνυται. τῷ δ' Ἀλεξάνδρῳ παραπλησίως ἐν Ἀντιοχείᾳ 4
τοῦ Βαβύλα μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἐν δεσμωτηρίῳ μεταλλάξαντος, Φάβιος
τῆς αὐτόθι προΐσταται ἐκκλησίας. τὰ μὲν οὖν Ὠριγένει κατὰ τὸν διωγμὸν 5
συμβάντα οἷα καὶ ὅσα, καὶ ὁποίας ἔτυχε τελευτῆς, τοῦ πονηροῦ δαίμονος*

---

6. ὁ add. *cefhVS[a]HB*, om. *agikNS*. | 7. λέγων — Orig. Comment. in sacr. script. ed. Huet. p. 51. | 14. καταπεπτωκέναι *bcdfhikxVHB*, πεπτωκέναι *ae Syncell.* (p. 682) *NSS[a]*. | 16. καὶ — ἐστίν om. *eh* (*i* teste Gronov.).

ἐφαμίλλως τῷ ἀνδρὶ πανστρατιᾷ παραταξαμένου, πάσῃ τε μηχανῇ καὶ δυνάμει κατ᾽ αὐτοῦ στρατηγήσαντος, παρὰ πάντας τε τοὺς τηνικάδε πολεμηθέντας διαφερόντως ἐπισκήψαντος αὐτῷ, οἷά τε καὶ ὅσα διὰ τὸν Χριστοῦ λόγον ὁ ἀνὴρ ὑπέμεινε δεσμὰ καὶ βασάνους τὰς κατὰ τοῦ σώματος, τάς τε ὑπὸ σιδήρῳ κλοιῷ καὶ μυχοῖς εἱρκτῆς τιμωρίας, καὶ ὡς ἐπὶ πλείσταις ἡμέραις τοὺς πόδας ὑπὸ τέσσαρα τοῦ κολαστηρίου ξύλου παραταθεὶς διαστήματα κατασπώμενος πυρός τε ἀπειλὰς καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τῶν ἐχθρῶν ἐπενεχθέντα καρτερῶς ἤνεγκεν, οἵου τε τὰ κατ᾽ αὐτὸν ἔτυχε τέλους, μηδαμῶς αὐτὸν ἀνελεῖν παντὶ σθένει τοῦ δικαστοῦ φιλονείκως ἐνστάντος, ὁποίας τε μετὰ ταῦτα καταλείπει φωνάς, καὶ αὐτὰς πλήρεις τοῖς ἀναλήψεως δεομένοις ὠφελείας, πλεῖσται ὅσαι τἀνδρὸς ἐπιστολαὶ τἀληθὲς ὁμοῦ καὶ ἀκριβὲς περιέχουσι.

CAP. 40.

Περὶ τῶν Διονυσίῳ συμβάντων.

(Nic. H. E. V, 28.)

1 Τά γέ τοι κατὰ Διονύσιον ἐκ τῆς πρὸς Γερμανὸν ἐπιστολῆς αὐτοῦ
παραθήσομαι, ἔνθα τοῦτον περὶ ἑαυτοῦ λέγων ἱστορεῖ τὸν τρόπον· „ἐγὼ
„δὲ καὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ λαλῶ, καὶ αὐτὸς οἶδεν ὅτι οὐ ψεύδομαι· οὐδὲ
2 „μίαν ἐπ᾽ ἐμαυτοῦ βαλλόμενος οὐδὲ ἀθεεὶ πεποίημαι τὴν φυγήν. ἀλλὰ καὶ
„πρότερον τοῦ κατὰ Δέκιον προτεθέντος διωγμοῦ Σαβῖνος αὐτῆς ὥρας
„φρουμεντάριον ἔπεμψεν εἰς ἀναζήτησίν μου, κἀγὼ μὲν τεσσάρων ἡμερῶν
„ἐπὶ τῆς οἰκίας ἔμεινα, τὴν ἄφιξιν τοῦ φρουμενταρίου προσδοκῶν. ὁ δὲ
„πάντα μὲν περιῆλθεν ἀνερευνῶν, τοὺς ποταμούς, τὰς ὁδούς, τοὺς ἀγρούς,
„ἔνθα κρύπτεσθαί με ἢ βαδίζειν ὑπενόησεν, ἀορασίᾳ δὲ εἴχετο, μὴ εὑρίσκων
3 „τὴν οἰκίαν· οὐ γὰρ ἐπίστευσεν οἴκοι με διωκόμενον ἔχειν. καὶ μόλις μετὰ
„τὴν τετάρτην ἡμέραν κελεύσαντός μοι μεταστῆναι τοῦ θεοῦ καὶ παρα-
„δόξως ὁδοποιήσαντος ἐγώ τε καὶ οἱ παῖδες καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν
„ἅμα συνεξήλθομεν. καὶ ὅτι τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας ἔργον ἐκεῖνο γέγονε,
4 „τὰ ἑξῆς ἐδήλωσεν, ἐν οἷς τάχα τισὶ γεγόναμεν χρήσιμοι.“ εἶτά τινα
μεταξὺ εἰπὼν τὰ μετὰ τὴν φυγὴν αὐτῷ συμβεβηκότα δηλοῖ, ταῦτα ἐπι-
φέρων· „ἐγὼ μὲν γὰρ περὶ ἡλίου δυσμὰς ἅμα τοῖς σὺν ἐμοὶ γενόμενος

---

6. ὑπὸ] ἐπὶ vel πρὸς conj. *V*a. | 7. κατασπώμενος add. *bcdfhikxVV*a*S*a*HB*, om. *aeg Syncell.* (p. 686) *S.* | 10. τοῖς *cefhik Syncell. NVHB*, τῆς *abdSS*a, om. *g.* | 18. καὶ post δὲ om. *bV*a. | 19. ἐμαυτοῦ *aeghikxE*, ἐμαυτῷ *d Syncell.*, ἐμαυτὸν *bc.* | 23. τ. ποτ., τ. ὁδοὺς *cfx*, τ. ὁδ., τ. ποτ. volgo. | 25. ἐπίστευσεν *bcdf*, ἐπίστευεν volgo. | ἔχειν *bcdfx*, μένειν volgo. cf. ind. v. ἔχειν. | 31. γενόμενος] γενομένοις *fik Syncell.* (p. 687).

„ὑπὸ τοῖς στρατιώταις εἰς Ταπόσιριν ἤχθην, ὁ δὲ Τιμόθεος κατὰ τὴν
„τοῦ θεοῦ πρόνοιαν ἔτυχε μὴ παρὼν μηδὲ καταληφθείς. ἐλθὼν δὲ ὕστερον
„εὗρε τὸν οἶκον ἔρημον, καὶ φρουροῦντας αὐτὸν ὑπηρέτας, ἡμᾶς δὲ ἐξην-
„δραποδισμένους.“ καὶ μεθ᾽ ἕτερά φησι· „καὶ τίς ὁ τῆς θαυμασίας 5
„οἰκονομίας αὐτοῦ τρόπος; τὰ γὰρ ἀληθῆ λεχθήσεται. ἀπηντᾶτό τις
„τῶν χωρικῶν ὑποφεύγοντι τῷ Τιμοθέῳ καὶ τεταραγμένῳ, καὶ τὴν αἰτίαν
„τῆς ἐπείξεως ἐπύθετο. ὁ δὲ τἀληθὲς ἐξεῖπε, κἀκεῖνος ἀκούσας (ἀπῄει 6
„δὲ εὐωχησόμενος γάμους· διαπαννυχίζειν γὰρ αὐτοῖς ἐν ταῖς τοιαύταις
„συνόδοις ἔθος) εἰσελθὼν ἀπήγγειλε τοῖς κατακειμένοις· οἱ δὲ ὁρμῇ μιᾷ
„καθάπερ ἀπὸ συνθήματος πάντες ἐξανέστησαν, καὶ δρόμῳ φερόμενοι
„τάχιστα ἧκον, ἐπεισπεσόντες τε ἡμῖν ἠλάλαξαν, καὶ φυγῆς εὐθέως τῶν
„φρουρούντων ἡμᾶς στρατιωτῶν γενομένης ἐπέστησαν ἡμῖν, ὡς εἴχομεν ἐπὶ
„τῶν ἀστρώτων σκιμπόδων κατακείμενοι. κἀγὼ μὲν, οἶδεν ὁ θεὸς, ὡς 7
„λῃστὰς εἶναι πρότερον ἡγούμενος ἐπὶ σύλησιν καὶ ἁρπαγὴν ἀφικομένους,
„μένων ἐπὶ τῆς εὐνῆς, ᾗς ἤμην γυμνὸς ἐν τῷ λινῷ ἐσθήματι, τὴν δὲ
„λοιπὴν ἐσθῆτα παρακειμένην αὐτοῖς ὤρεγον, οἱ δὲ ἐξανίστασθαί τε
„ἐκέλευον καὶ τὴν ταχίστην ἐξιέναι. καὶ τότε συνεὶς, ἐφ᾽ ᾧ παρῆσαν, 8
„ἀνέκραγον δεόμενος αὐτῶν καὶ ἱκετεύων ἀπιέναι καὶ ἡμᾶς ἐᾶν, εἰ δὲ
„βούλονταί τι χρηστὸν ἐργάσασθαι, τοὺς ἀπάγοντάς με φθάσαι, καὶ τὴν
„κεφαλὴν αὐτοὺς τὴν ἐμὴν ἀποτεμεῖν ἠξίουν. καὶ τοιαῦτα βοῶντος, ὡς
„ἴσασιν οἱ κοινωνοί μου καὶ μέτοχοι πάντων γενόμενοι, ἀνίστασαν πρὸς
„βίαν, κἀγὼ μὲν παρῆκα ἐμαυτὸν ὕπτιον εἰς τοὔδαφος, οἱ δὲ διαλαβόντες
„χειρῶν καὶ ποδῶν, σύροντες ἐξήγαγον. ἐπηκολούθουν δέ μοι οἱ τούτων 9
„πάντων γενόμενοι μάρτυρες, Γάϊος, Φαῦστος, Πέτρος, Παῦλος, οἳ καὶ
„ὑπολαβόντες με φοράδην ἐξήγαγον τοῦ πολιχνίου, καὶ ὄνῳ γυμνῷ ἐπιβι-
„βάσαντες ἀπήγαγον.“ ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ ὁ Διονύσιος.

CAP. 41.

Περὶ τῶν ἐπ᾽ αὐτῆς Ἀλεξανδρείας μαρτυρησάντων.
(Nic. H. E. V, 29—31.)

Ὁ δ᾽ αὐτὸς ἐν ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Φαβιανὸν Ἀντιοχέων ἐπίσκοπον 1
τῶν κατὰ Δέκιον μαρτυρησάντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοὺς ἀγῶνας τοῦτον

5. ἀπηντᾶτό *i Syncell. V^a B*, ἀπήντα τότε *g*, ἀπήντετο *aehkS*, ἀπήντα *bcdfxVS^a H.* | 6. χωρικῶν *bcd*, χωριτῶν volgo, χωρητικῶν *x.* | 7. ἐπείξεως] ἀφίξεως *h.* | 8. ἐν ταῖς — συνόδοις om. *h.* | 9. δὲ add. *cefghik Syncell. B*, om. *aSVH.* | 10. ἀπὸ συνθήματος *bcdfhkxVS^a HB*, ὑπὸ συνθήματος *e*, ὑπὸ συνθήματι *agiS.* | 11. ἐπεισπεσόντες *aegiSS^a HB*, ἐπιστπείδοντες *cfhkxV Syncell.* (p. 688). | 15. ᾗς om. *egi Syncell.* | 20. αὐτοὺς] αὐτοῖς *Syncell.* | 24. γενόμενοι add. *cfhSVH*, om. *aegikB.* | 26. post Διονύσιος add. διεξέρχεται *aeSVH*, om. *cfghikxBH^b.* | 30. Φαβιανὸν *bcdfgR*, Φάβιον volgo. | Ἀντ. ἐπ. *cfgikB*, ἐπ. Ἀντ. *aehSVS^a H.*

ἱστορεῖ τὸν τρόπον· „ὐκ ἀπὸ τῦ βασιλικῦ προστάγματος ὁ διωγμὸς παρ'
„ἡμῖν ἤρξατο, ἀλλὰ γὰρ ὅλον ἐνιαυτὸν πρῦλαβε, καὶ φθάσας ὁ κακῶν
„τῇ πόλει ταύτῃ μάντις καὶ ποιητὴς, ὅστις ἐκεῖνος ἦν, ἐκίνησε καὶ παρώρ-
„μησε καθ' ἡμῶν τὰ πλήθη τῶν ἐθνῶν, εἰς τὴν ἐπιχώριον αὐτὺς δεισι-
2 „δαιμονίαν ἀναῤῥιπίσας. οἱ δὲ ἐρεθισθέντες ὑπ' αὐτῦ, καὶ πάσης ἐξυ-
„σίας εἰς ἀνοσιυργίαν λαβόμενοι, μόνην εὐσέβειαν τὴν θρησκείαν τῶν δαι-
3 „μόνων ταύτην ὑπέλαβον, τὸ καθ' ἡμῶν φονᾶν. πρῶτον μὲν ὖν πρεσβύτην
„Μητρᾶν ὀνόματι συναρπάσαντες, καὶ κελεύσαντες ἄθεα λέγειν ῥήματα,
„μὴ πειθόμενον, ξύλοις τε παίοντες τὸ σῶμα, καὶ καλάμοις ὀξέσι τὸ
„πρόσωπον καὶ τὺς ὀφθαλμὺς κεντῦντες, ἀγαγόντες εἰς τὸ προάστειον
4 „κατελιθοβόλησαν. ἔπειτα πιστὴν γυναῖκα Κοΐνταν καλουμένην ἐπὶ τὸ
„εἰδωλεῖον ἀγαγόντες ἠνάγκαζον προσκυνεῖν· ἀποστρεφομένην δὲ καὶ βδε-
„λυττομένην ἐκδήσαντες τῶν ποδῶν, διὰ πάσης τῆς πόλεως κατὰ τοῦ
„τραχέος λιθοστρώτυ σύροντες, προσαρασσομένην τοῖς μυλιαίοις λίθοις
5 „ἅμα καὶ μαστιγῦντες, ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀγαγόντες κατέλευσαν τόπον. εἶθ'
„ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ὥρμησαν ἐπὶ τὰς τῶν θεοσεβῶν οἰκίας, καὶ οὓς
„ἐγνώριζον ἕκαστοι γειτνιῶντας ἐπισπεύδοντες ἦγον, ἐσύλων τε καὶ διήρ-
„παζον, τὰ μὲν τιμιώτερα τῶν κειμηλίων νοσφιζόμενοι, τὰ δὲ εὐτελέςερα
„καὶ ὅσα ἐκ ξύλων ἐπεποίητο, διαῤῥιπτῦντες καὶ κατακαίοντες ἐν ταῖς
6 „ὁδοῖς ἑαλωκυίας ὑπὸ πολεμίων πόλεως παρεῖχον θέαν. ἐξέκλινον δὲ καὶ
„ὑπανεχώρυν οἱ ἀδελφοὶ, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων, ὁμοίως
„ἐκείνοις οἷς καὶ Παῦλος ἐμαρτύρησε, μετὰ χαρᾶς προσεδέξαντο. καὶ
„ὐκ οἶδ' εἴ τις, πλὴν εἰ μή πύ τις εἷς ἐμπεσὼν, μέχρι γε τύτυ τὸν Κύριον
7 „ἠρνήσατο. ἀλλὰ καὶ τὴν θαυμασιωτάτην τότε παρθένον πρεσβῦτιν Ἀπολ-
„λωνίαν διαλαβόντες, τὺς μὲν ὀδόντας ἅπαντας, κόπτοντες τὰς σιαγόνας,
„ἐξήλασαν, πυρὰν δὲ νήσαντες πρὸ τῆς πόλεως ζῶσαν ἠπείλυν κατα-
„καύσειν, εἰ μὴ συνεκφωνήσειεν αὐτοῖς τὰ τῆς ἀσεβείας κηρύγματα. ἡ
„δὲ ὑποπαραιτησαμένη βραχὺ καὶ ἀνεθεῖσα συντόνως ἐπεπήδησεν εἰς τὸ
8 „πῦρ καὶ καταπέφλεκται. Σαραπίωνά τε καταλαβόντες ἐφέστιον, σκλη-
„ραῖς βασάνοις αἰκισάμενοι, καὶ πάντα τὰ ἄρθρα διακλάσαντες, ἀπὸ τῦ

1. *παρ' ἡμῖν*] om. *S*, post *ἤρξατο* ponit *g*. | 4. *αὐτὺς*] *αὐτῦ eik Syncell.* (p. 689). | 6. *τὴν θρησκείαν τ. δαιμ.* add. *C* (praeter *i*) *Syncell.*, om. *i Vᵃ H*, uncinis inclusit *Sᵃ*. | 7. *μὲν* add. *cfhE*, om. *aegik*. | 8. *Μητρᾶν acfgikNB*, *Μετρᾶν ehVSᵃH*, *Μητρανὸν Syncell.* | 10. *ἀγαγόντες aehikE*, *ἀπαγαγόντες cf*, *ἐπαγαγόντες g*. | 12. *ἀγαγόντες*] *ἀπαγαγόντες h Syncell. VH.* | 14. *προσαρασσομένην fik*, *προσαρρασσομένην acehE*. | 22. *ἐμαρτύρησε* — Hebr. 10, 34. | 23. *ἐμπεσὼν*] *ἐκπεσὼν Syncell.* (p. 690). | 26. *κατακαύσειν cfik Syncell.*, *κατακαῦσαι aeghE*. | 28. *συντόνως*] *συντόμως aeS*.

„ὑπερῴε πρηνῆ κατέῤῥιψαν. ἐδεμία δὲ ὁδὸς, οὐ λεωφόρος, οὐ στενωπὸς
„ἡμῖν βάσιμος ἦν, οὐ νύκτωρ, οὐ μεθημέραν, ἀεὶ καὶ πανταχῦ πάντων
„κεκραγότων, εἰ μὴ τὰ δύσφημά τις ἀνυμνοίη ῥήματα, τῦτον εὐθέως
„δεῖν σύρεσθαί τε καὶ πίμπρασθαι. καὶ ταῦτα ἐπιπολὺ μὲν ἤκμασε τῦτον 9
„τὸν τρόπον, διαδεξαμένη δὲ τὺς ἀθλίυς ἡ στάσις καὶ ὁ πόλεμος ὁ ἐμ-
„φύλιος τὴν καθ' ἡμῶν ὠμότητα πρὸς ἀλλήλυς αὐτῶν ἔτρεψε. καὶ σμικρὸν
„μὲν προσανεπνεύσαμεν, ἀσχολίαν τῦ πρὸς ἡμᾶς θυμῦ λαβόντων, εὐθέως
„δὲ ἡ τῆς βασιλείας ἐκείνης τῆς εὐμενεστέρας ἡμῖν μεταβολὴ διήγγελται,
„καὶ πολὺς ὁ τῆς ἐφ' ἡμᾶς ἀπειλῆς φόβος ἀνετείνετο. καὶ δὴ καὶ παρῆν 10
„τὸ πρόσταγμα, αὐτὸ σχεδὸν ἐκεῖνο οἷον τὸ προῤῥηθὲν ὑπὸ τῦ Κυρίυ
„ἀποφαῖνον τὸ φοβερώτατον, ὡς, εἰ δυνατὸν, σκανδαλίσαι καὶ τὺς ἐκλε-
„κτύς. πλὴν πάντες γε κατεπτήχεσαν, καὶ πολλοὶ μὲν εὐθέως τῶν περι- 11
„φανεστέρων οἱ μὲν ἀπήντων δεδιότες, οἱ δὲ δημοσιεύοντες ὑπὸ τῶν
„πράξεων ἤγοντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτοῖς ἐφείλκοντο· ὀνομαστί τε
„καλύμενοι ταῖς ἀνάγνοις καὶ ἀνιέροις θυσίαις προσῄεσαν, οἱ μὲν ὠχριῶν-
„τες καὶ τρέμοντες, ὥσπερ οὐ θύσοντες, ἀλλ' αὐτοὶ θύματα καὶ σφάγια
„τοῖς εἰδώλοις ἐσόμενοι, ὡς ὑπὸ πολλοῦ τοῦ περιεστῶτος δήμου χλεύην
„αὐτοῖς ἐπιφέρεσθαι, καὶ δήλυς μὲν εἶναι πρὸς πάντα δειλὺς ὑπάρχοντας,
„καὶ πρὸς τὸ τεθνάναι καὶ πρὸς τὸ θῦσαι· οἱ δέ τινες ἑτοιμότερον 12
„τοῖς βωμοῖς προσέτρεχον, ἰσχυριζόμενοι τῇ θρασύτησι τὸ μηδὲ πρότερον
„Χριστιανοὶ γεγονέναι, περὶ ὧν ἡ τῦ Κυρίυ πρόῤῥησις ἀληθεστάτη, ὅτι
„δυσκόλως σωθήσονται· τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν εἵποντο τύτοις ἑκατέροις,
„οἱ δὲ ἔφευγον, οἱ δὲ ἡλίσκοντο. καὶ τύτων οἱ μὲν ἄχρι δεσμῶν καὶ 13
„φυλακῆς χωρήσαντες, καί τινες καὶ πλείονας ἡμέρας καθειρχθέντες, εἶτα
„καὶ πρὶν ἐπὶ δικαστήριον ἐλθεῖν, ἐξωμόσαντο, οἱ δὲ καὶ βασάνοις ἐπὶ
„ποσὸν ἐγκαρτερήσαντες πρὸς τὸ ἑξῆς ἀπεῖπον. οἱ δὲ στεῤῥοὶ καὶ μα- 14
„κάριοι στῦλοι τῦ Κυρίυ, κραταιωθέντες ὑπ' αὐτῦ, καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἐν
„ἑαυτοῖς πίστεως ἀξίαν καὶ ἀνάλογον δύναμιν καὶ καρτερίαν λαβόντες,
„θαυμαστοὶ γεγόνασιν αὐτῦ τῆς βασιλείας μάρτυρες. ὧν πρῶτος Ἰυλια- 15
„νὸς, ἄνθρωπος ποδαγρὸς, μὴ στῆναι, μὴ βαδίσαι δυνάμενος, σὺν ἑτέροις

---

4. *τῦτον ἤκμασε*] *ἤκμασε τῦτον cfik*, *τῦτον ἤκμασε* volgo, *τῦτον ἤκμαζεν h*, *τῦτον τὸν τρόπον ἤκμασε x.* | 5. *ἀθλίυς*] *ἄθλυς* conj. Pearson., quod recepit *Z.* | *ὁ* post *καὶ* et *πόλεμος* om. *egik.* | 10. post *Κυρίυ* add. *ἡμῶν aegikE*, *ἢ h Syncell.* (p. 691), om. *cf.* | 11. *ἀποφαῖνον bcdfVII*, *παρὰ βραχὺ aeghik Syncell. SB.* | 14. *αὐτοῖς aceikS*, *αὐτὺς fghi* (a sec. m.) *VSaIIB.* | 21. *πρόῤῥησις* — Matth. 19, 23. | 25. *ἐπὶ fgikx Syncell.*, *εἰς* volgo. | *ἐλθεῖν fgikx Syncell.*, *εἰσελθεῖν* volgo.

„δύο τοῖς φέρυσιν αὐτὸν προσήχθη, ὧν ὁ μὲν ἕτερος εὐθὺς ἠρνήσατο,
„ὁ δ' ἕτερος, Κρονίων ὀνόματι, ἐπίκλην δὲ Εὔνυς, καὶ αὐτὸς ὁ πρε-
„σβύτης Ἰυλιανὸς, ὁμολογήσαντες τὸν Κύριον, διὰ πάσης τῆς πόλεως
„μεγίστης ὔσης, ὡς ἴστε, καμήλοις ἐποχύμενοι καὶ μετέωροι μαστιγύμενοι,
16 „τέλος ἀσβέστῳ πυρὶ, περικεχυμένυ τῦ δήμυ παντὸς, κατεκάησαν. στρα-
„τιώτης τε αὐτοῖς ἀπαγομένοις παραστὰς καὶ τοῖς ἐφυβρίζυσιν ἐναντιω-
„θεὶς, ἐκβοησάντων ἐκείνων προσαχθεὶς ὁ ἀνδρειότατος ὁπλομάχος τοῦ
„θεῦ Βησᾶς, κἂν τῷ μεγάλῳ πολέμῳ τῷ περὶ τῆς εὐσεβείας ἀριστεύσας,
17 „ἀπετμήθη τὸν κεφαλήν. καί τις ἕτερος, τὸ μὲν γένος Λίβυς, τὴν δὲ
„προσηγορίαν ἅμα καὶ τὴν εὐλογίαν ἀληθὴς Μάκαρ, προτροπῆς αὐτῷ
„πολλῆς ὑπὸ τῦ δικαστῦ πρὸς ἄρνησιν γενομένης, ὐχ ὑπαχθεὶς ζῶν κατα-
„πέφλεκται. Ἐπίμαχός τε μετ' αὐτὺς καὶ Ἀλέξανδρος μετὰ πολὺν ὃν
„ἔμειναν δεσμῶται χρόνον, μυρίας διενεγκόντες ἀλγηδόνας, ξυστῆρας,
18 „μάστιγας, πυρὶ ἀσβέστῳ καὶ ὗτοι διεχύθησαν. καὶ σὺν αὐτοῖς γυναῖκες
„τέσσαρες· Ἀμμωνάριόν τε ἁγία παρθένος, πάνυ φιλονείκως αὐτὴν ἐπι-
„πλεῖστον τῦ δικαστῦ βασανίσαντος, ἅτε προαποφηναμένην ὅτι μηδὲν ὧν
„ἐκεῖνος κελεύοι φθέγξαιτο, ἀληθεύσασα τὴν ἐπαγγελίαν ἀπήχθη· αἱ δὲ
„λοιπαὶ, ἡ σεμνοτάτη πρεσβῦτις Μερκυρία, καὶ ἡ πολύπαις μὲν, ὐχ ὑπὲρ
„τὸν Κύριον δὲ ἀγαπήσασα ἑαυτῆς τὰ τέκνα Διονυσία, καταιδεσθέντος
„εἰς ἀνήνυτον ἔτι βασανίζειν καὶ ὑπὸ γυναικῶν ἡττᾶσθαι τῦ ἡγεμόνος,
„σιδήρῳ τεθνᾶσι, μηκέτι βασάνων πεῖραν λαβῦσαι· τὰς γὰρ ὑπὲρ πασῶν
19 „ἡ πρόμαχος Ἀμμωνάριον ἀνεδέδεκτο βασάνυς. Ἥρων δὲ καὶ Ἀτὴρ καὶ
„Ἰσίδωρος Αἰγύπτιοι καὶ σὺν αὐτοῖς παιδάριον ὡς πεντεκαιδεκαέτης ὁ
„Διόσκορος παρεδόθησαν· καὶ πρῶτον τὸ μειράκιον λόγοις τε ἀπατᾶν
„ὡς εὐπαράγωγον, καὶ βασάνοις καταναγκάζειν ὡς εὐένδοτον πειρωμένυ,
20 „ὔτε ἐπείσθη ὔτε εἶξεν ὁ Διόσκορος. τὺς δὲ λοιπὺς ἀγριώτατα κατα-

---

1. αὐτὸν om. *fxH*b. | 5. στρατιώτης] στρατιώταις *Syncell.* (p. 692). | 8. Βησᾶς om. *h.* | 12. πολὺν] οὐ πολὺν *aeS.* | 15. Ἀμμωνάριόν] Ἀμμωναρία *g Syncell. N.* | τε] μὲν *S*a. | 16. ὅτι *C* (praeter *a*), ὡς *aSVH.* | 17. φθέγξαιτο] φθέξεται *e*, φθέγξεται *aH*b. | 18. σεμνοτάτη *cfgikx Syncell.*, σεμνοπρεπεστάτη *aehE.* | 19. „post Διονυσία addidi ex Rufino [in quo „Dionysia et alia Ammonaria"] καὶ Ἀμμωνάριον ἑτέρα: quattuor enim mulieres illas fuisse supra dixit Dionysius" Valesius, idque receperunt *S*a*H.* „Hanc observationem Valesii nil moror: illae enim quattuor πυρὶ διεχύθησαν, ceterae vero, inter quas Mercuria et Dionysia, σιδήρῳ τεθνᾶσι: diversae igitur erant hae et illae" Burton. Errare Burtonum, apparet ex verbis αἱ δὲ λοιπαί. | 22. ἡ] ὁ *HB* errore typ. | Ἀμμωνάριον] Ἀμμωναρία *ghN Syncell.* (p. 693). | ἀναδέδεκται *h.* | βασάνυς add. *cfikSVH*, om. *aegh Syncell. B.* | Ἀτὴρ] Ἄτρης *g*, Ἀστὴρ *N Syncell.*, „Arsinus" *R.*

„ξήνας, ἐγκαρτερήσαντας πυρὶ καὶ τύτυς παραδέδωκε, τὸν δὲ Διόσκορον
„ἐλλαμπρυνάμενόν τε δημοσίᾳ, καὶ σοφώτατα πρὸς τὰς ἰδίας πεύσεις
„ἀποκρινάμενον θαυμάσας παρῆκεν, ὑπέρθεσιν φήσας εἰς μετάνοιαν αὐτῷ
„διὰ τὴν ἡλικίαν ἐπιμετρεῖν. καὶ νῦν ὁ θεοπρεπέστατος σὺν ἡμῖν ἐστι
„Διόσκορος, εἰς μακρότερον τὸν ἀγῶνα καὶ διαρκέστερον μείνας τὸν ἆθλον.
„Νεμεσίων δέ τις, κἀκεῖνος Αἰγύπτιος, ἐσυκοφαντήθη μὲν ὡς δὴ σύνοικος 21
„ληστῶν, ἀπολυσάμενος δὲ ταύτην παρὰ τῷ ἑκατοντάρχῳ τὴν ἀλλοτριω-
„τάτην κατ' αὐτῦ διαβολὴν, καταμηνυθεὶς ὡς Χριστιανὸς ἧκε δεσμώτης
„ἐπὶ τὸν ἡγέμενον. ὁ δὲ ἀδικώτατος διπλαῖς αὐτὸν ἢ τὺς ληστὰς ταῖς
„τε βασάνοις καὶ ταῖς μάστιξι λυμηνάμενος, μεταξὺ τῶν ληστῶν κα-
„τέφλεξε, τιμηθέντα τὸν μακάριον τῷ τῦ Χριστῦ παραδείγματι. ἀθρόον 22
„δέ τι σύνταγμα στρατιωτικὸν, Ἄμμων καὶ Ζήνων καὶ Πτολεμαῖος καὶ
„Ἰγγένης, καὶ σὺν αὐτοῖς πρεσβύτης Θεόφιλος, εἱστήκεισαν πρὸ τῦ δικα-
„στηρίυ· κρινομένυ δή τινος ὡς Χριστιανῦ καὶ πρὸς ἄρνησιν ἤδη ῥέπον-
„τος ἐπρίοντο ὗτοι παρεστηκότες, καὶ τοῖς τε προσώποις ἐνένευον, καὶ
„τὰς χεῖρας ἀνέτεινον, καὶ συνεσχηματίζοντο τοῖς σώμασιν. ἐπιστροφῆς 23
„δὲ πάντων πρὸς αὐτὺς γενομένης, πρίν τινας αὐτῶν ἄλλυς λαβέσθαι,
„φθάσαντες ἐπὶ τὸ βάθρον ἀνέδραμον, εἶναι Χριστιανοὶ λέγοντες, ὡς
„τόν τε ἡγεμόνα καὶ τὺς συνέδρυς ἐμφόβυς γενέσθαι, καὶ τὺς μὲν κρινο-
„μένυς εὐθαρσεστάτυς, ἐφ' οἷς πείσονται, φαίνεσθαι, τὺς δὲ δικάζοντας
„ἀποδειλιᾶν. καὶ ὗτοι μὲν ἐκ δικαστηρίων ἐνεπόμπευσαν καὶ ἠγαλλιά-
„σαντο τῇ μαρτυρίᾳ, θριαμβεύοντος αὐτὺς ἐνδόξως τῦ θεῦ.“

CAP. 42.

Περὶ ὧν ἄλλων ὁ Διονύσιος ἱστορεῖ.

(Nic. H. E. V, 31.)

„Ἄλλοι δὲ πλεῖστοι κατὰ πόλεις καὶ κώμας ὑπὸ τῶν ἐθνῶν διε- 1
„σπάσθησαν, ὧν ἑνὸς παραδείγματος ἕνεκεν ἐπιμνησθήσομαι. Ἰσχυρίων
„ἐπετρόπευέ τινι τῶν ἀρχόντων ἐπὶ μισθῷ. τῦτον ὁ μισθοδότης ἐκέλευσε
„θῦσαι, μὴ πειθόμενον ὕβριζεν, ἐμμένοντα προεπηλάκιζεν· ὑφισταμένυ,
„βακτηρίαν μεγίστην λαβὼν, διὰ τῶν ἐντέρων καὶ τῶν σπλάγχνων διώσας
„ἀπέκτεινε. τί δεῖ λέγειν τὸ πλῆθος τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι πλανη- 2

---

1. *παραδέδωκε cfhE*, *ἔδωκε aegik*. | 7. *ἀπολυσάμενος cfg* (*ik* teste Gronov.) *x*, *ἀποδυσάμενος aeh Syncell. E.* cf. ind. v. *ἀπολύεσθαι*. | 20. *εὐθαρσεστάτυς aegh Syncell.* (p. 694) *E*, *εὐθαρσοτάτυς cfik*. | *δικάζοντας aehik Syncell. E.*, *δοκιμάζοντας cfx*, *δικαστὰς N.* | 22. *αὐτὺς*] *δι' αὐτὺς* mavult *S*[1]. | 28. *ἐκέλευσε cfgikx Syncell.*, *ἐκέλευε aehNE.*

„θέντων, ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψης καὶ κρύους καὶ νόσων καὶ λῃστῶν καὶ
„θηρίων διεφθαρμένων; ὧν οἱ περιγενόμενοι τῆς ἐκείνων εἰσὶν ἐκλογῆς
„καὶ νίκης μάρτυρες. ἓν δὲ καὶ τούτων εἰς δήλωσιν ἔργον παραθήσομαι.
3 „Χαιρήμων ἦν ὑπεργήρως τῆς Νείλου καλουμένης ἐπίσκοπος πόλεως. οὗτος
„εἰς τὸ Ἀράβιον ὄρος ἅμα τῇ συμβίῳ ἑαυτοῦ φυγὼν οὐκ ἐπανελήλυθεν,
„οὐδὲ ἐδυνήθησαν ἰδεῖν οὐκέτι καίτοι πολλὰ διερευνησάμενοι οἱ ἀδελφοὶ
4 „οὔτε αὐτοὺς, οὔτε τὰ σώματα. πολλοὶ δὲ οἱ κατ' αὐτὸ τὸ Ἀραβικὸν ὄρος
„ἐξανδραποδισθέντες ὑπὸ βαρβάρων Σαρακηνῶν, οἱ μὲν μόλις ἐπὶ πολ-
„λοῖς χρήμασιν ἐλυτρώθησαν, οἱ δὲ μέχρι καὶ νῦν οὐδέπω. καὶ ταῦτα
„διεξῆλθον οὐ μάτην, ἀδελφὲ, ἀλλ' ἵνα εἰδῇς, ὅσα καὶ ἡλίκα δεινὰ παρ'
5 „ἡμῖν συνέβη· ὧν οἱ μᾶλλον πεπειραμένοι πλείονα ἂν εἰδεῖεν.“ εἶτα
τούτοις ἐπιφέρει μετὰ βραχέα λέγων· „αὐτοὶ τοίνυν οἱ θεῖοι μάρτυρες
„παρ' ἡμῖν, οἱ νῦν τοῦ Χριστοῦ πάρεδροι καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ κοινωνοὶ
„καὶ μέτοχοι τῆς κρίσεως αὐτοῦ καὶ συνδικάζοντες αὐτῷ, τῶν παρα-
„πεπτωκότων ἀδελφῶν τινὰς ὑπευθύνους τοῖς τῶν θυσιῶν ἐγκλήμασι γενο-
„μένους προσελάβοντο, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν αὐτῶν ἰδόντες,
„δεκτήν τε γενέσθαι δυναμένην τῷ μὴ βουλομένῳ καθόλου τὸν θάνατον
„τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὴν μετάνοιαν δοκιμάσαντες, εἰσεδέξαντο καὶ συνή-
„γαγον καὶ συνέστησαν, καὶ προσευχῶν αὐτοῖς καὶ ἑστιάσεων ἐκοινώ-
6 „νησαν. τί οὖν ἡμῖν, ἀδελφοὶ, περὶ τούτων συμβουλεύετε; τί ἡμῖν πρακτέον;
„σύμψηφοι καὶ ὁμογνώμονες αὐτοῖς καταστῶμεν, καὶ τὴν κρίσιν αὐτῶν
„καὶ τὴν χάριν φυλάξωμεν, καὶ τοῖς ἐλεηθεῖσιν ὑπ' αὐτῶν χρηστευσώ-
„μεθα, ἢ τὴν κρίσιν αὐτῶν ἄδικον ποιησώμεθα, καὶ δοκιμαστὰς αὐτοὺς
„τῆς ἐκείνων γνώμης ἐπιστήσωμεν, καὶ τὴν χρηστότητα λυπήσωμεν, καὶ
„τὴν τάξιν ἀνασκευάσωμεν;“ ταῦτα δὲ εἰκότως ὁ Διονύσιος παρατέ-
θειται, τὸν περὶ τῶν ἐξησθενηκότων κατὰ τὸν τοῦ διωγμοῦ καιρὸν ἀνα-
κινῶν λόγον.

CAP. 43.

Περὶ Νοουάτου, οἷός τις ἦν τὸν τρόπον, καὶ περὶ τῆς κατ' αὐτὸν αἱρέσεως.
(Nic. H. E. VI, 5.)

1 Ἐπειδήπερ τῇ κατὰ τούτων ἀρθεὶς ὑπερηφανίᾳ Νοουάτος, τῆς Ῥω-
μαίων ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ὡς μηκέτ' οὔσης αὐτοῖς σωτηρίας ἐλπίδος,

---

2. περιγενόμενοι] ὑπεργενόμενοι *hVH.* | 5. Ἀράβιον] Ἀράβων *fx*, Ἀραβικὸν *g.* | 6. ἐδυν. *cf*, ἠδυν. volgo. | 7. post σώματα add. εὗρον *bcdfgik*, αὐτῶν *Syncell.* (p. 695), om. *aeh*V^a*B.* | 8. οἱ μὲν] ὧν οἱ μὲν *hik.* | 9. καὶ add. *cf* (*ik* teste Gronovio) *x Syncell.* | 22. καὶ τὴν χάριν] ἢ τ. χ. *aeS*S^a, τῇ χάριτι *Syncell.* (p. 696). | 25. ἄδικον] ἄδεκτον *aeS*S^a*Z.*

μηδ' εἰ πάντα τὰ εἰς ἐπιστροφὴν γνησίαν καὶ καθαρὰν ἐξομολόγησιν
ἐπιτελοῖεν, ἰδίας αἱρέσεως τῶν κατὰ λογισμοῦ φυσίωσιν Καθαροὺς ἑαυτοὺς
ἀποφηνάντων ἀρχηγὸς καθίσταται. ἐφ' οὗ συνόδου μεγίστης ἐπὶ Ῥώμης 2
συγκροτηθείσης, ἑξήκοντα μὲν τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόπων, πλειόνων δ' ἔτι
μᾶλλον πρεσβυτέρων τε καὶ διακόνων, ἰδίως τε κατὰ τὰς λοιπὰς ἐπαρ-
χίας τῶν κατὰ χώραν ποιμένων περὶ τοῦ πρακτέου διασκεψαμένων, δόγμα
παρίσταται τοῖς πᾶσι, τὸν μὲν Νοουάτον ἅμα τοῖς αὐτῷ συνεπαρθεῖσι,
τούς τε συνευδοκεῖν τῇ μισαδέλφῳ καὶ ἀπανθρωποτάτῃ γνώμῃ τἀνδρὸς
προαιρουμένους ἐν ἀλλοτρίοις τῆς ἐκκλησίας ἡγεῖσθαι, τοὺς δὲ τῇ συμφορᾷ
περιπεπτωκότας τῶν ἀδελφῶν ἰᾶσθαι καὶ θεραπεύειν τοῖς τῆς μετανοίας
φαρμάκοις. ἦλθον δ' οὖν εἰς ἡμᾶς ἐπιστολαὶ Κορνηλίου Ῥωμαίων ἐπισκόπου 3
πρὸς τὸν τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας Φάβιον, δηλοῦσαι τὰ περὶ τῆς Ῥω-
μαίων συνόδου καὶ τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικὴν
καὶ τὰς αὐτόθι χώρας· καὶ ἄλλαι πάλιν ῥωμαϊκῇ φωνῇ συντεταγμέναι
Κυπριανοῦ καὶ τῶν ἅμ' αὐτῷ κατὰ τὴν Ἀφρικήν, δι' ὧν τὸ καὶ αὐτοὺς
συνευδοκεῖν τῷ δεῖν τυγχάνειν ἐπικουρίας τοὺς πεπειρασμένους ἐφαίνετο, καὶ
τῷ χρῆναι εὐλόγως τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκκήρυκτον ποιήσασθαι τὸν
τῆς αἱρέσεως ἀρχηγὸν, πάντας τε ὁμοίως τοὺς συναπαγομένους αὐτῷ. ταύ- 4
ταις ἄλλη τις ἐπιστολὴ συνῆπτο τοῦ Κορνηλίου περὶ τῶν κατὰ τὴν σύνοδον
ἀρεσάντων, καὶ πάλιν ἑτέρα περὶ τῶν κατὰ Νοουάτον πραχθέντων, ἀφ'
ἧς καὶ μέρη παραθέσθαι οὐδὲν ἂν κωλύοι, ὅπως εἰδεῖεν τὰ κατ' αὐτὸν
οἱ τῇδε ἐντυγχάνοντες τῇ γραφῇ. τὸν δὴ οὖν Φάβιον ἀναδιδάσκων, ὁποῖός 5
τις ὁ Νοουάτος ἐγεγόνει τὸν τρόπον, αὐτὰ δὴ ταῦτα γράφει ὁ Κορνή-
λιος· „ἵνα δὲ γνῷς, ὅτι πρόπαλαι ὀρεγόμενος τῆς ἐπισκοπῆς ὁ θαυμά-
„σιος οὗτος, καὶ κρύπτων ἐν ἑαυτῷ τὴν προπετῆ ταύτην αὐτοῦ ἐπιθυμίαν
„ἐλάνθανεν, ἐπικαλύμματι τῆς αὐτοῦ ἀπονοίας τῷ καταρχὰς σὺν αὐτῷ
„τοὺς ὁμολογητὰς ἐσχηκέναι χρώμενος, εἰπεῖν βούλομαι. Μάξιμος, πρεσβύ- 6
„τερος τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ Οὐρβανὸς, δὶς τὴν ἐξ ὁμολογίας δόξαν ἀρί-
„στην καρπωσάμενοι, Σιδόνιός τε καὶ Κελερῖνος, ἀνὴρ ὃς πάσας βασάνους
„διὰ τὸν τοῦ θεοῦ ἔλεον καρτερικώτατα διενέγκας, καὶ τῇ ῥώμῃ τῆς αὐτοῦ
„πίστεως τὸ ἀσθενὲς τῆς σαρκὸς ἐπιῤῥώσας, κατὰ κράτος νενίκηκε τὸν

7. τοῖς αὐτῷ συνεπαρθεῖσι *aghE*, τοῖς σὺν αὐτῷ ἐπαρθεῖσι *fx*, τοῖς σὺν αὐτῷ συνεπαρθεῖσι *cik*. | 13. πᾶσι om. *aeghB*. | 15. post Ἀφρικὴν add. ἐπισκόπων *cfi* (in marg., teste Gronovio) *kxV*, om. *aegh(i)SS*ª*HB*. | 16. τῷ] τὸ *cf*. | πεπειρασμένους *chikVHB*, πεπειραμένους *aefgxSS*ª. | ἐφαίνετο *cfikx*, ἐνεφαίνετο *aeghE*. | 26. ἀπονοίας] ἐπινοίας *Syncell.* (p. 697). | 29. Σιδόνιός *acfghikVR*ª*B*, Σιδώνιός *e Syncell. NSS*ª*H*.

„ἀντικείμενον — οὗτοι δὴ οὖν οἱ ἄνδρες καταvοήσαντες αὐτὸν, καὶ κατα-
„φωράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ παλιμβολίαν, τάς τε ἐπιορ-
„κίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτοῦ καὶ λυκοφιλίαν,
„ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ ἅπαντα αὐτοῦ τὰ τεχνάσματα
„καὶ πονηρεύματα, ἃ ἐκ πολλοῦ ἔχων ἐν ἑαυτῷ ὑπεστέλλετο, παρόντων
„ἱκανῶν, τοῦτο μὲν ἐπισκόπων, τοῦτο δὲ πρεσβυτέρων καὶ λαϊκῶν ἀνδρῶν
„παμπόλλων, ἐξήγγειλαν ἀποδυρόμενοι καὶ μεταγινώσκοντες ἐφ' οἷς πει-
„σθέντες τῷ δολερῷ καὶ κακοήθει θηρίῳ πρὸς ὀλίγον χρόνον τῆς ἐκ-
7 „κλησίας ἀπελείφθησαν.“ εἶτα μετὰ βραχέα φησίν· „ἀμήχανον ὅσην,
„ἀγαπητὲ ἀδελφέ, τροπὴν καὶ μεταβολὴν ἐν βραχεῖ καιρῷ ἐθεασάμεθα
„ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένην. ὁ γάρ τοι λαμπρότατος καὶ δι' ὅρκων φοβερῶν
„τινῶν πιστούμενος τὸ μηδ' ὅλως ἐπισκοπῆς ὀρέγεσθαι, αἰφνίδιον ἐπί-
8 „σκοπος ὥσπερ ἐκ μαγγάνου τινὸς εἰς τὸ μέσον ῥιφεὶς ἀναφαίνεται. οὗτος
„γάρ τοι ὁ δογματιστής, ὁ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης ὑπερασπιστής,
„ὁπηνίκα παρασπᾶσθαί τε καὶ ὑφαρπάζειν τὴν μὴ δοθεῖσαν αὐτῷ ἄνωθεν
„ἐπισκοπὴν ἐπεχείρει, δύο ἑαυτῷ κοινωνοὺς ἀπεγνωκότας τῆς ἑαυτῶν σω-
„τηρίας ἐπελέξατο, ὡς ἂν εἰς βραχύ τι μέρος καὶ ἐλάχιστον τῆς Ἰταλίας
„ἀποστείλῃ, κἀκεῖθεν ἐπισκόπους τρεῖς, ἀνθρώπους ἀγροίκους καὶ ἁπλου-
„στάτους, πλαστῇ τινὶ ἐπιχειρήσει ἐξαπατήσῃ, διαβεβαιούμενος καὶ διϊσχυρι-
„ζόμενος δεῖν αὐτοὺς ἐν τάχει παραγενέσθαι εἰς Ῥώμην, ὡς δῆθεν πᾶσα
„ἡτισδηποτοῦν διχοστασία γεγονυῖα σὺν καὶ ἑτέροις ἐπισκόποις καὶ αὐτῶν
9 „μεσιτευόντων διαλυθῇ. οὓς παραγενομένους, ἅτε δή, ὡς ἔφθημεν λέγον-
„τες, ἀνθρώπους ἁπλουστέρους περὶ τὰς τῶν πονηρῶν μηχανάς τε καὶ
„ῥᾳδιουργίας, συγκλεισθέντας ὑπό τινων ὁμοίων αὐτῷ τεταγμένων ἀν-
„θρώπων, ὥρᾳ δεκάτῃ μεθύοντας καὶ κραιπαλῶντας μετὰ βίας ἠνάγ-
„κασεν εἰκονικῇ τινὶ καὶ ματαίᾳ χειρεπιθεσίᾳ ἐπισκοπὴν αὐτῷ δοῦναι, ἣν
10 „ἐνέδρᾳ καὶ πανουργίᾳ, μὴ ἐπιβάλλουσαν αὐτῷ, ἐκδικεῖ. ἐξ ὧν εἷς μετ'
„οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀποδυρόμενος καὶ ἐξομολογού-
„μενος τὸ ἑαυτοῦ ἁμάρτημα, ᾧ καὶ ἐκοινωνήσαμεν ὡς λαϊκῷ, ὑπὲρ αὐτοῦ
„δεηθέντος παντὸς τοῦ παρόντος λαοῦ. καὶ τῶν λοιπῶν δὲ ἐπισκόπων
„διαδόχους εἰς τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἦσαν, χειροτονήσαντες ἀπεστάλκαμεν.

---

3. ψευδ.] τὰς ψευδ. *cfikx Syncell.* | 5. πον.] τὰ πον. *fikx.* | 7. ἀποδυρόμενοι *cfgh Syncell. VS*ᵃ*HB*, ἀποδυράμενοι *aeikS.* | 10. ἀγαπητὲ ἀδελφὲ *cfgikx Syncell. R*ᵃ, ἀδ. ἀγ. *aehE.* | 11. αὐτοῦ] αὐτοὺς *cf.* | 13. ῥιφεὶς *C*, ῥιφθεὶς *Reading. H.* | 24. ῥᾳδιουργίας] ῥᾳδιουργίαν *g VS*ᵃ*H.* | τεταγμένων] τεταραγμένων *Syncell.* | 27. μὴ om. *Syncell.* | 29. ὡς add. *cf VS*ᵃ*H*, om. *aeghik Syncell. SB.* | 30. δὲ om. *h.*

„ὁ ἐκδικητὴς οὐν τοῦ εὐαγγελίου οὐκ ἠπίστατο, ἕνα ἐπίσκοπον δεῖν εἶναι ἐν 11
„καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ οὐκ ἠγνόει (πῶς γάρ;) πρεσβυτέρους εἶναι τεσ-
„σαράκοντα ἕξ, διακόνους ἑπτά, ὑποδιακόνους ἑπτά, ἀκολούθους δύο καὶ
„τεσσαράκοντα, ἐξορκιστὰς δὲ καὶ ἀναγνώστας ἅμα πυλωροῖς δύο καὶ
„πεντήκοντα, χήρας σὺν θλιβομένοις ὑπὲρ τὰς χιλίας πεντακοσίας, οὓς
„πάντας ἡ τοῦ δεσπότου χάρις καὶ φιλανθρωπία διατρέφει. ὃν οὐδὲ τοσοῦτο 12
„πλῆθος καὶ οὕτως ἀναγκαῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διὰ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας
„πλούσιός τε καὶ πληθύων ἀριθμὸς μετὰ μεγίστου καὶ ἀναριθμήτου λαοῦ,
„ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀπογνώσεώς τε καὶ ἀπαγορεύσεως ἐνέτρεψέ τε καὶ
„ἀνεκαλέσατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν." καὶ αὖθις μεθ' ἕτερα τούτοις προς- 13
τίθησι ταῦτα· „φέρε δὴ ἑξῆς εἴπωμεν, τίσιν ἔργοις ἢ τίσι πολιτείαις
„τεθαῤῥηκὼς ἀντεποιήθη τῆς ἐπισκοπῆς. ἆρά γε διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐν
„τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνεστράφθαι, καὶ πολλοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτῆς ἠγωνίσθαι,
„καὶ ἐν κινδύνοις πολλοῖς τε καὶ μεγάλοις ἕνεκα τῆς θεοσεβείας γεγο-
„νέναι; ἀλλ' οὐκ ἔστιν. ᾧ γε ἀφορμὴ τοῦ πιστεῦσαι γέγονεν ὁ σατανᾶς, 14
„φοιτήσας εἰς αὐτὸν καὶ οἰκήσας ἐν αὐτῷ χρόνον ἱκανόν. ὃς βοηθού-
„μενος ὑπὸ τῶν ἐπορκιστῶν, νόσῳ περιπεσὼν χαλεπῇ, καὶ ἀποθανεῖσθαι
„ὅσον οὐδέπω νομιζόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ, ᾗ ἔκειτο, περιχυθεὶς ἔλα-
„βεν· εἴ γε χρὴ λέγειν τὸν τοιοῦτον εἰληφέναι. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν λοιπῶν 15
„ἔτυχε διαφυγὼν τὴν νόσον, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν κατὰ τὸν τῆς ἐκ-
„κλησίας κανόνα, τοῦ τε σφραγισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου. τούτων δὲ μὴ
„τυχὼν πῶς ἂν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔτυχε;" καὶ πάλιν μετὰ βραχέα 16
φησίν· „ὁ διὰ δειλίαν καὶ φιλοζωΐαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς διώξεως πρε-
„σβύτερον εἶναι ἑαυτὸν ἀρνησάμενος. ἀξιούμενος γὰρ καὶ παρακαλούμενος
„ὑπὸ τῶν διακόνων, ἵν' ἐξελθὼν τοῦ οἰκίσκου, ἐν ᾧ καθεῖρξεν ἑαυτόν,
„βοηθήσῃ τοῖς ἀδελφοῖς, ὅσα θέμις καὶ ὅσα δυνατὸν πρεσβυτέρῳ κιν-
„δυνεύουσιν ἀδελφοῖς καὶ ἐπικουρίας δεομένοις βοηθεῖν, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ
„πειθαρχῆσαι παρακαλοῦσι τοῖς διακόνοις, ὡς καὶ χαλεπαίνοντα ἀπιέναι
„καὶ ἀπαλλάττεσθαι· μὴ γὰρ ἔτι βούλεσθαι πρεσβύτερος εἶναι ἔφη, ἑτέρας
„γὰρ εἶναι φιλοσοφίας ἐραστής." ὑπερβὰς δ' ὀλίγα τούτοις πάλιν ἐπι- 17
φέρει λέγων· „καταλιπὼν γὰρ ὁ λαμπρὸς οὗτος τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ,
„ἐν ᾗ πιστεύσας κατηξιώθη τοῦ πρεσβυτερίου κατὰ χάριν τοῦ ἐπισκόπου τοῦ
„ἐπιθέντος αὐτῷ χεῖρα εἰς πρεσβυτερίου κλῆρον, ὃς διακωλυόμενος ὑπὸ

9. ἐνέτρεψέ] ἐπέστρεψέ Syncell. (p. 699), ἀνέτρεψέ d. | 13. ἠγωνίσθαι cfikx Syncell., ἀγωνίσασθαι acghE. | 18. ᾗ] οὗ cik Syncell. | 21. τούτων bcdfik Syncell. (p. 700), τούτου volgo. | 26. ὅσα — ἀδελφοῖς καὶ om. acS propter repetitum ἀδελφοῖς. | 33. χεῖρα cfgikBH[b], χεῖρας aeh Syncell. SVH.

„παντὸς τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ λαϊκῶν πολλῶν, ἐπεὶ μὴ ἐξὸν ἦν τὸν ἐπὶ
„κλίνης διὰ νόσον περιχυθέντα, ὥσπερ καὶ οὗτος, εἰς κλῆρόν τινα γε-
18 „νέσθαι, ἠξίωσε συγχωρηθῆναι αὐτῷ τοῦτον μόνον χειροτονῆσαι.“ εἶτ'
ἄλλο τι χείριστον τούτοις προστίθησι τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἀτοπημάτων,
λέγων οὕτως· „ποιήσας γὰρ τὰς προσφορὰς, καὶ διανέμων ἑκάστῳ τὸ
„μέρος καὶ ἐπιδιδοὺς τοῦτο, ὀμνύειν, ἀντὶ τοῦ εὐλογεῖν, τοὺς ταλαιπώρους
„ἀνθρώπους ἀναγκάζει, κατέχων ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὰς τοῦ λαβόντος,
„καὶ μὴ ἀφεὶς ἔστ' ἂν ὀμνύοντες εἴπωσι ταῦτα (τοῖς γὰρ ἐκείνου χρή-
„σομαι λόγοις)· ὅμοσόν μοι κατὰ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου
„ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μηδέποτέ με καταλιπεῖν καὶ ἐπιστρέψαι πρὸς Κορ-
19 „νήλιον. καὶ ὁ ἄθλιος ἄνθρωπος οὐ πρότερον γεύεται, εἰ μὴ πρότερον
„αὐτῷ καταράσαιτο. καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν λαμβάνοντα τὸν ἄρτον ἐκεῖνον
20 „„τὸ ἀμήν;“““ „„οὐκέτι ἀνήξω πρὸς Κορνήλιον““ λέγει.“ καὶ μεθ' ἕτερα
πάλιν ταῦτά φησιν· „ἤδη δὲ ἴσθι γεγυμνῶσθαι καὶ ἔρημον γεγονέναι,
„καταλιμπανόντων αὐτὸν καθ' ἡμέραν ἑκάστην τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς
„τὴν ἐκκλησίαν ἐπανερχομένων. ὃν καὶ Μωσῆς ὁ μακάριος μάρτυς, ὁ
„παρ' ἡμῖν ἔναγχος μαρτυρήσας καλήν τινα καὶ θαυμαστὴν μαρτυρίαν,
„ἔτι ὢν ἐν κόσμῳ, κατιδὼν αὐτοῦ τὴν θρασύτητα καὶ τὴν ἀπόνοιαν,
„ἀκοινώνητον ἐποίησε σὺν τοῖς πέντε πρεσβυτέροις τοῖς ἅμα αὐτῷ ἀπο-
21 „σχίσασιν ἑαυτοὺς τῆς ἐκκλησίας.“ καὶ ἐπὶ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς τῶν
ἐπὶ Ῥώμης παραγενομένων ἐπισκόπων τῆς τε τοῦ Νοουάτου κατεγνωκότων
ἀβελτηρίας κατάλογον πεποίηται, ὁμοῦ τά τε ὀνόματα καὶ ἧς ὁ καθεῖς
22 αὐτῶν προηγεῖτο παροικίας ἐπισημαινόμενος. τῶν τε μὴ παραγενομένων
μὲν ἐπὶ τῆς Ῥώμης, συνευδοκησάντων δὲ διὰ γραμμάτων τῇ τῶν προειρη-
μένων ψήφῳ, τὰς προσηγορίας ὁμοῦ καὶ τὰς πόλεις ὅθεν ἕκαστος ὁρμώ-
μενος ἐπέστελλε, μνημονεύει. ταῦτα μὲν ὁ Κορνήλιος Φαβίῳ Ἀντιοχείας
ἐπισκόπῳ δηλῶν ἔγραφε.

CAP. 44.

Περὶ Σαραπίωνος ἱστορία Διονυσίου.
(Nic. H. E. VI, 6.)

1 Τῷ δ' αὐτῷ τούτῳ Φαβίῳ ὑποκατακλινομένῳ πως τῷ σχίσματι καὶ
Διονύσιος ὁ κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπιστείλας, πολλά τε καὶ ἄλλα περὶ

2. *κλίνης cfhVS*[a] *H*, *κλίνῃ aegik Syncell. NSB.* | 4. *χείριστον τούτοις cfikx*, *τούτοις χ.* volgo. | 8. *ἀφεὶς cfhi Syncell. VS*[a] *H*, *ἀφιεὶς aegi* (a sec. m.) *kSB.* | 12. *αὐτῷ*] *ἑαυτῷ Syncell.* (pag. 701) prob. *V*[a] *S*[a]. | *καταράσαιτο C Syncell.*, *καταράσεται SH.* | 20. post *ἐπὶ* add. *τῆς cefgikB*, om. *ahSVHS*[a]. | 21. *τοῦ* om. *h.* | 22. *καθεῖς*] *καθεὶς SVS*[a]. | 23. *ἐπισημαινόμενος cik*, *ἐπισημηνάμενος aeghE.* | 31. *σχίσματι acfhNE*, *σχήματι egik.* | 32. *καὶ ἄλλα*] *καὶ* om. *hVS*[a] *H.*

μετανοίας ἐν τοῖς πρὸς αὐτὸν γράμμασι διελθὼν, τῶν τε κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἔναγχος τότε μαρτυρησάντων τοὺς ἀγῶνας διϊὼν, μετὰ τῆς ἄλλης ἱστορίας πρᾶγμά τι μεστὸν θαύματος διηγεῖται, ὃ καὶ αὐτὸ ἀναγκαῖον τῇδε παραδοῦναι τῇ γραφῇ, οὕτως ἔχον· „ἓν δέ σοι τοῦτο παράδειγμα παρ' 2
„ἡμῖν συμβεβηκὸς ἐκθήσομαι. Σαραπίων τις ἦν παρ' ἡμῖν πιστὸς γέρων, „ἀμέμπτως μὲν τὸν πολὺν διαβιώσας χρόνον, ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσών. „οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, καὶ γὰρ ἐτεθύκει· ἐν „νόσῳ δὲ γενόμενος, τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος καὶ ἀναίσθητος διετέ-„λεσε. βραχὺ δὲ ἀνασφήλας τῇ τετάρτῃ προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν, 3
„καὶ „μέχρι τίνος, φησὶν, ὦ τέκνον, με κατέχετε; δέομαι, σπεύσατε, καί „με θᾶττον ἀπολύσατε, τῶν πρεσβυτέρων μοί τινα κάλεσον.“ καὶ ταῦτα „εἰπὼν πάλιν ἦν ἄφωνος. ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον· νὺξ 4
„δὲ ἦν, κἀκεῖνος ἠσθένει. ἀφικέσθαι μὲν οὖν οὐκ ἐδυνήθη, ἐντολῆς δὲ ὑπ' „ἐμοῦ δεδομένης, τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ „καὶ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάτ-„τωνται, βραχὺ τῆς εὐχαριστίας ἔδωκεν τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύ-„σας καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι. ἐπανῆκεν ὁ παῖς 5
„φέρων· ἐγγύς τε γενομένου, πρὶν εἰσελθεῖν, ἀνενέγκας πάλιν ὁ Σαρα-„πίων· ἧκες, ἔφη, τέκνον; καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐλθεῖν οὐκ ἠδυνήθη, „σὺ δὲ ποίησον ταχέως τὸ προσταχθὲν, καὶ ἀπάλλαττέ με. ἀπέβρεξεν „ὁ παῖς καὶ ἅμα τε ἐνέχεε τῷ στόματι. καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβρο-„χθίσας εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα. ἆρ' οὐκ ἐναργῶς διετηρήθη καὶ 6
„παρέμεινεν, ἕως λυθῇ, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐξαλειφθείσης ἐπὶ πολλοῖς οἷς „ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ;“ ταῦτα ὁ Διονύσιος.

CAP. 45.

Ἐπιστολὴ πρὸς Νοουάτον Διονυσίου.

(Nic. H. E. VI, 4.)

Ἴδωμεν δὲ ὁ αὐτὸς ὁποῖα καὶ τῷ Νοουάτῳ διεχάραξε, ταράττοντι τηνικάδε τὴν Ῥωμαίων ἀδελφότητα. ἐπειδὴ οὖν τῆς ἀποστασίας καὶ τοῦ σχίσματος πρόφασιν ἐποιεῖτο τῶν ἀδελφῶν τινας, ὡς δὴ πρὸς αὐτῶν ἐπὶ τοῦτ' ἐλθεῖν ἐκβεβιασμένος, ὅρα τίνα τρόπον αὐτῷ γράφει· „Διονύσιος

4. τῇδε om. *h*, post παραδοῦναι ponit *g*. | 10. με post τέκνον ponunt *cfhik Syncell.* (p. 702) *VH*, post μέχρι *aeNSS*^{a}, om. *gB*. | 15. post τύχοιεν add. τῶν θείων δώρων τῆς μεταδόσεως ἀξιοῦσθαι καὶ οὕτως *dfi* (in marg.) *k* (in marg.), om. *abceghN Syncell. E.* | 16. ἔδωκεν *bcdfgikx Syncell. NS*^{a}, ἐπέδωκεν *aeh SVHB*, δέδωκε *Zonar.* (Ann. XII, 20. p. 588 Pind.) | 18. τε *achik Syncell. E*, δὲ *cfgNZ*. | 29. ἀδελφότητα *cfghikxVB*, ἐκκλησίαν *aeNSS*^{a}*H*.

„Νȣάτῳ τῷ ἀδελφῷ χαίρειν. εἰ ἄκων, ὡς φῄς, ἤχθης, δείξεις, ἐὰν „ἀναχωρήσῃς ἑκών. ἔδει μὲν γὰρ καὶ πᾶν ὁτιȣ̃ν παθεῖν ὑπὲρ τȣ̃ μὴ „διακόψαι τὴν ἐκκλησίαν τȣ̃ θεȣ̃, καὶ ἦν οὐκ ἀδοξοτέρα τῆς ἕνεκεν τȣ̃ „μὴ εἰδωλολατρῆσαι γινομένης ἡ ἕνεκεν τȣ̃ μὴ σχίσαι μαρτυρία, κατ' „ἐμὲ δὲ καὶ μείζων. ἐκεῖ μὲν γὰρ ὑπὲρ μιᾶς τις τῆς ἑαυτȣ̃ ψυχῆς, ἐν- „ταῦθα δὲ ὑπὲρ ὅλης τῆς ἐκκλησίας μαρτυρεῖ. καὶ νῦν δὲ εἰ πείσαις ἢ „βιάσαιο τȣ̀ς ἀδελφȣ̀ς εἰς ὁμόνοιαν ἐλθεῖν, μεῖζον ἔσται σοι τȣ̃ σφάλ- „ματος τὸ κατόρθωμα, καὶ τὸ μὲν οὐ λογισθήσεται, τὸ δὲ ἐπαινεθή- „σεται. εἰ δὲ ἀπειθȣ́ντων ἀδυνατοίης, σώζων σῶζε τὴν σεαυτȣ̃ ψυχήν. „ἐρρῶσθαί σε ἐχόμενον τῆς εἰρήνης ἐν Κυρίῳ εὔχομαι.“ ταῦτα καὶ πρὸς τὸν Νȣάτον.

CAP. 46.

Περὶ τῶν ἄλλων Διονυσίου ἐπιστολῶν.
(Nic. H. E. VI, 6.)

1 Γράφει δὲ καὶ τοῖς κατ' Αἴγυπτον ἐπιστολὴν περὶ μετανοίας, ἐν
ᾗ τὰ δόξαντα αὐτῷ περὶ τῶν ὑποπεπτωκότων παρατέθειται, τάξεις παρα-
2 πτωμάτων διαγράψας. καὶ πρὸς Κόνωνα (τῆς Ἑρμȣπολιτῶν δὲ παροικίας
ἐπίσκοπος ἦν οὗτος) ἰδία τις περὶ μετανοίας αὐτȣ̃ φέρεται γραφή, καὶ
ἄλλη ἐπιστρεπτικὴ πρὸς τὸ κατ' Ἀλεξάνδρειαν ποίμνιον αὐτȣ̃. ἐν τȣ́τοις
ἐστὶ καὶ ἡ περὶ μαρτυρίȣ πρὸς τὸν Ὠριγένην γραφεῖσα, καὶ τοῖς κατὰ
Λαοδίκειαν ἀδελφοῖς, ὧν προΐστατο Θηλυμίδρης ἐπίσκοπος. καὶ τοῖς
κατὰ Ἀρμενίαν ὡσαύτως περὶ μετανοίας ἐπιστέλλει, ὧν ἐπεσκόπευε Μερȣ-
3 ζάνης. πρὸς ἅπασι τȣ́τοις καὶ Κορνηλίῳ τῷ κατὰ Ῥώμην γράφει, δεξά-
μενος αὐτȣ̃ τὴν κατὰ τȣ̃ Νȣάτȣ ἐπιστολήν, ᾧ καὶ σημαίνει δηλῶν ἑαυ-
τὸν παρακεκλῆσθαι ὑπό τε Ἑλένȣ τȣ̃ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἐπισκόπȣ
καὶ τῶν λοιπῶν τῶν σὺν αὐτῷ, Φιρμιλλιανȣ̃ τε τȣ̃ ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ
τȣ̃ κατὰ Παλαιστίνην Θεοκτίστȣ, ὡς ἂν ἐπὶ τὴν σύνοδον ἀπαντήσοι τὴν
κατὰ Ἀντιόχειαν, ἔνθα τȣ̃ Νȣάτȣ κρατύνειν τινὲς ἐπεχείρȣν τὸ σχίσμα.
4 πρὸς τȣ́τοις ἐπιστέλλει μηνυθῆναι αὐτῷ, Φάβιον μὲν κεκοιμῆσθαι, Δη-

1. *Νȣάτῳ*] *Νȣατιάνῳ e Hieron.*, *Νανατιανῷ N.* | *ἐὰν cfhi Syncell.* (p. 703) *VB*, *ἂν aeNSS*ᵃ *H*, om. *gi* (a sec. m.) *k.* | 2. *ἀναχωρήσῃς*] *ἀναχωρήσας gik.* | 4. *εἰδωλολατρῆσαι — τȣ̃ μὴ* om. *V* errore typ. | 6. *πείσαις aegi* (a sec. man.) *kSS*ᵃ *HB*, *πείσαιο ch V*, *πείσας f*, *πείσεις N*, *πεῖσαί σε Syncell.* | 15. *τοῖς cgikxN Syncell. BH*ᵇ, *τῆς f*, *τȣ̀ς h*, *πρὸς τȣ̀ς aeSVHS*ᵃ. | 21. *Θηλυμίδρης*] *Θημμίδρης cfx*, *Θηλύμιδρις N.* cf. VII, 5. p. 249, 30. | 22. *Μερȣζάνης aehikSVHB*, *Μαρȣζάνης g*, *Μερȣαζάνης f*, unde *B* suspicatur ita legi etiam in *bcd*, in quibus *Μερȣαζάνης* scriptum esse affirmat Valesius. | 26. *Φιρμιλλιανȣ̃ cfgik*, *Φιρ-μιλιανȣ̃* volgo.

μητριανὸν δὲ διάδοχον ἐκείνȣ τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν ἐπισκοπῆς καθεστάναι. γράφει δὲ καὶ περὶ τȣ̃ ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτοῖς ῥήμασι φάσκων· „ὁ μὲν „γὰρ μακάριος Ἀλέξανδρος ἐν φρȣρᾷ γενόμενος μακαρίως ἀνεπαύσατο.“ ἑξῆς ταύτῃ καὶ ἑτέρα τις ἐπιστολὴ τοῖς ἐν Ῥώμῃ τȣ̃ Διονυσίȣ φέρεται διακονικὴ διὰ Ἱππολύτȣ. τοῖς αὐτοῖς ἄλλην περὶ εἰρήνης διατυπȣ̃ται, καὶ ὡσαύτως περὶ μετανοίας, καὶ αὖ πάλιν ἄλλην τοῖς ἐκεῖσε ὁμολογηταῖς, ἔτι τῇ τȣ̃ Νοȣάτȣ συμφερομένοις γνώμῃ. τοῖς δὲ αὐτοῖς τȣ́τοις ἑτέρας δύο μεταθεμένοις ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐπιστέλλει. καὶ ἄλλοις δὲ πλείοσιν ὁμοίως διὰ γραμμάτων ὁμιλήσας, ποικίλας τοῖς ἔτι νῦν σπȣδὴν περὶ τȣ̀ς λόγȣς αὐτȣ̃ ποιȣμένοις καταλέλοιπεν ὠφελείας.

Τέλος τȣ̃ ϛ′ λόγȣ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

---

3. μακάριος *cfikxVH*, θαυμάσιος *aeghNSS*a*B*. | 5. αὐτοῖς] αὐτοῖς δὲ volgo, δὲ om. *cfik*.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος ζ'.

PROOEMIUM.

Τὸν ἕβδομον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας αὖθις ὁ μέγας ἡμῖν Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος Διονύσιος ἰδίαις φωναῖς συνεκπονήσει, τῶν καθ' ἑαυτὸν πεπραγμένων ἕκαστα ἐν μέρει δι' ὧν καταλέλοιπεν ἐπιστολῶν ὑφηγούμενος. ἐμοὶ δὲ ὁ λόγος ἐντεῦθεν ποιήσεται τὴν ἀρχήν.

CAP. 1.

Περὶ τῆς Δεκίου καὶ Γάλλου κακοτροπίας.
(Nic. H. E. V, 34.)

Δέκιον οὐδ' ὅλον ἐπικρατήσαντα δυοῖν ἐτοῖν χρόνον, αὐτίκα τε ἅμα παισὶ κατασφαγέντα Γάλλος διαδέχεται. Ὠριγένης ἐν τούτῳ ἑνὸς δέοντα τῆς ζωῆς ἑβδομήκοντα ἀποπλήσας ἔτη τελευτᾷ. γράφων γέ τοι ὁ Διονύσιος Ἑρμάμμωνι περὶ τοῦ Γάλλου ταῦτα φάσκει· „ἀλλ' οὐδὲ Γάλλος „ἔγνω τὸ Δεκίου κακὸν, οὐδὲ προεσκόπησε τί ποτ' ἐκεῖνον ἔσφηλεν, ἀλλὰ „πρὸς τὸν αὐτὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ γενόμενον ἔπταισε λίθον. ὃς „εὖ φερομένης αὐτῷ τῆς βασιλείας, καὶ κατὰ νοῦν χωρούντων τῶν πραγμά„των, τοὺς ἱεροὺς ἄνδρας τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ καὶ τῆς ὑγιείας „πρεσβεύοντας πρὸς τὸν θεὸν ἤλασεν. οὐκοῦν σὺν ἐκείνοις ἐδίωξε καὶ τὰς „ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσευχάς.“ ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦδε.

CAP. 2.

Τίνες οἱ κατὰ τούσδε Ῥωμαίων ἐπίσκοποι.
(Nic. H. E. VI, 7.)

Κατὰ δὲ τὴν Ῥωμαίων πόλιν Κορνηλίου ἔτεσιν ἀμφὶ τὰ τρία τὴν ἐπισκοπὴν διανύσαντος, Λούκιος κατέστη διάδοχος, μησὶ δ' οὐδ' ὅλοις οὗτος

---

6. *τὸν*] *τὸ aegS*, e quibus *ae* habent *βιβλίον* pro *λόγος* in titulo libri. | 13. post *ἅμα* vulgo add. *τοῖς*, om. *cfg*. | 19. *νοῦν*] *ῥοῦν aS*. | 20. *περὶ*] *ὑπὲρ* conj. *Va*. | 26. *τρία*] *τριάκοντα hmp*.

ὀκτὼ τῇ λειτουργίᾳ διακονησάμενος Στεφάνῳ τελευτῶν μεταδίδωσι τὸν κλῆρον. τούτῳ τὴν πρώτην ὁ Διονύσιος τῶν περὶ βαπτίσματος ἐπιστολῶν διατυποῦται, ζητήματος οὐ μικροῦ τηνικάδε ἀνακινηθέντος, εἰ δέοι τοὺς ἐξ οἵας δ' οὖν αἱρέσεως ἐπιστρέφοντας διὰ λουτροῦ καθαίρειν, παλαιοῦ γέ τοι κεκρατηκότος ἔθους ἐπὶ τῶν τοιούτων μόνῃ χρῆσθαι τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ.

CAP. 3.

Ὅπως Κυπριανὸς ἅμα τοῖς κατ' αὐτὸν ἐπισκόποις τοὺς ἐξ αἱρετικῆς πλάνης ἐπιστρέφοντας λουτρῷ δεῖν καθαίρειν πρῶτος ἐδογμάτισεν.

(Nic. H. E. VI, 7.)

Πρῶτος τῶν τότε Κυπριανὸς τῆς κατὰ Καρχηδόνα παροικίας ποιμὴν οὐδ' ἄλλως ἢ διὰ λουτροῦ πρότερον τῆς πλάνης ἀποκαθηραμένους προσίεσθαι δεῖν ἡγεῖτο. ἀλλ' ὅ γε Στέφανος μὴ δεῖν τι νεώτερον παρὰ τὴν κρατήσασαν ἀρχῆθεν παράδοσιν ἐπικαινοτομεῖν οἰόμενος, ἐπὶ τούτῳ διηγανάκτει.

CAP. 4.

Ὁπόσας περὶ τούτου Διονύσιος συνέταξεν ἐπιστολάς.

(Nic. H. E. VI, 7.)

Πλεῖστα δὴ οὖν αὐτῷ περὶ τούτου διὰ γραμμάτων ὁ Διονύσιος ὁμιλήσας, τελευτῶν δηλοῖ ὡς ἄρα τοῦ διωγμοῦ λελωφηκότος αἱ πανταχόσε ἐκκλησίαι τὴν κατὰ Νοουάτον ἀποστραφεῖσαι νεωτεροποιΐαν εἰρήνην πρὸς ἑαυτὰς ἀνειλήφεσαν. γράφει δὲ ὧδε.

CAP. 5.

Περὶ τῆς μετὰ τὸν διωγμὸν εἰρήνης.

„Ἴσθι δὲ νῦν, ἀδελφὲ, ὅτι ἥνωνται πᾶσαι αἱ πρότερον διεσχισμέ- 1
„ναι κατά τε τὴν ἀνατολὴν ἐκκλησίαι, καὶ ἔτι προσωτέρω. καὶ πάντες „εἰσὶν ὁμόφρονες οἱ πανταχοῦ προεστῶτες, χαίροντες καθ' ὑπερβολὴν ἐπὶ „τῇ παρὰ προσδοκίαν εἰρήνῃ γενομένῃ, Δημητριανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ, Θεόκτι„στος ἐν Καισαρείᾳ, Μαζαβάνης ἐν Αἰλίᾳ, Μαρῖνος ἐν Τύρῳ κοιμη„θέντος Ἀλεξάνδρου, Ἡλιόδωρος ἐν Λαοδικείᾳ ἀναπαυσαμένου Θηλυμίδρου, „Ἕλενος ἐν Ταρσῷ καὶ πᾶσαι αἱ τῆς Κιλικίας ἐκκλησίαι, Φιρμιλλιανὸς „καὶ πᾶσα Καππαδοκία. τοὺς γὰρ περιφανεστέρους μόνους τῶν ἐπισκόπων

---

2. τούτῳ τὴν *aehikBHᵇ*, τούτῳ τὴν δὴ Στεφάνῳ *S*, τούτῳ δὴ Στεφάνῳ τὴν *cxVS²H*, τούτῳ δὴ τῷ Στ. τὴν *fg*. | 4. οἵας δ' οὖν] οἱασοῦν *S*. | 26. καὶ ἔτι προσωτέρω om. *df*. | 31. Φιρμιλλιανὸς *gik*, Φιρμιλιανὸς volgo.

„ὠνόμασα, ἵνα μήτε μῆκος τῇ ἐπιστολῇ, μήτε βάρος προσάψω τῷ λόγῳ.
2 „αἱ μέντοι Συρίαι ὅλαι καὶ ἡ Ἀραβία, οἷς ἐπαρκεῖτε ἑκάστοτε καὶ οἷς
„νῦν ἐπεστείλατε, ἥ τε Μεσοποταμία, Πόντος τε καὶ Βιθυνία καὶ συνε-
„λόντι εἰπεῖν ἀγαλλιῶνται πάντες πανταχῦ τῇ ὁμονοίᾳ καὶ φιλαδελφίᾳ,
3 „δοξάζοντες τὸν θεόν.“ ταῦτα μὲν ὁ Διονύσιος. Στέφανον δ' ἐπὶ δυσὶν
ἀποπλήσαντα τὴν λειτυργίαν ἔτεσι Ξύστος διαδέχεται. τύτῳ δευτέραν ὁ
Διονύσιος περὶ βαπτίσματος ἐγχαράξας ἐπιστολὴν ὁμῦ τὴν Στεφάνυ καὶ
τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων γνώμην τε καὶ κρίσιν δηλοῖ, περὶ τῦ Στεφάνυ
4 λέγων ταῦτα· „ἐπεστάλκει μὲν οὖν πρότερον καὶ περὶ Ἑλένου καὶ περὶ
„Φιρμιλλιανῦ καὶ πάντων τῶν τε ἀπὸ Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας καὶ
„Γαλατίας καὶ πάντων τῶν ἑξῆς ὁμορύντων ἐθνῶν, ὡς οὐδὲ ἐκείνοις
„κοινωνήσων διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν, ἐπειδὴ τὺς αἱρετικύς, φησίν,
5 „ἀναβαπτίζυσι. καὶ σκόπει τὸ μέγεθος τῦ πράγματος. ὄντως γὰρ δόγ-
„ματα περὶ τύτυ γέγονεν ἐν ταῖς μεγίσταις τῶν ἐπισκόπων συνόδοις, ὡς
„πυνθάνομαι, ὥστε τὺς προσιόντας ἀπὸ αἱρέσεων, προκατηχηθέντας, εἶτα
„ἀπολούσασθαι καὶ ἀνακαθαίρεσθαι τὸν τῆς παλαιᾶς καὶ ἀκαθάρτου
6 „ζύμης ῥύπον. καὶ περὶ τύτων αὐτῦ πάντων δεόμενος ἐπέστειλα.“ καὶ
μεθ' ἕτερά φησι· „καὶ τοῖς ἀγαπητοῖς δὲ ἡμῶν καὶ συμπρεσβυτέροις
„Διονυσίῳ καὶ Φιλήμονι, συμψήφοις πρότερον Στεφάνῳ γενομένοις, καὶ
„περὶ τῶν αὐτῶν μοι γράφυσι, πρότερον μὲν ὀλίγα, καὶ νῦν δὲδι ἀ
„πλειόνων ἐπέστειλα.“ ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῦ δηλυμένυ ζητήματος.

CAP. 6.

Περὶ τῆς κατὰ Σαβέλλιον αἱρέσεως.
(Nic. H. E. VI, 7.)

Σημαίνων δὲ ἐν ταὐτῷ καὶ περὶ τῶν κατὰ Σαβέλλιον αἱρετικῶν ὡς κατ' αὐτὸν ἐπιπολαζόντων ταῦτά φησι· „περὶ γὰρ τῦ νῦν κινηθέντος „ἐν τῇ Πτολεμαΐδι τῆς Πενταπόλεως δόγματος, ὄντος ἀσεβῦς καὶ βλα- „σφημίαν πολλὴν ἔχοντος περὶ τῦ παντοκράτορος θεῦ, πατρὸς τῦ κυρίυ

2. *ἐπαρκεῖται gh.* | 7. *ἐγχαράξας bcdf, χαράξας* volgo. | 10. *Φιρμιλλιανῦ ik, Φιρμιλιανῦ* volgo. | *ἀπὸ*] *ἀπὸ τῆς* volgo, *τῆς* om. *cfik Syncell.* (p. 709). | 11. *Γαλατίας*] *δηλονότι Γαλ. aehik Syncell. S, δηλονότι* om. *bcdfVS*a *HB.* haec *τε ἀπὸ — καὶ πάντων τῶν ἑξῆς* om. *NR*, haud improbante *S*a, qui vocem *δηλονότι* inde originem trahere existimat. | 15. *αἱρέσεων eghmx Syncell. NRS*a *HB, αἱρέσεως acfikSV.* | 16. *ἀπολύσασθαι C, ἀπολύεσθαι Syncell. SS*a*H.* | 25. *ἐν ταὐτῷ bcdfghiksxVS*a*HB, ἐπ' αὐτῷ aeSV*a. | 28. *ἔχοντος aefghi* (a sec. man.) *E, περιέχοντος cikxN.* | post *θεῦ* add. *καὶ aeSVH,* post *πατρὸς cfghimx Syncell.* (p. 710) *B*, om. *kN* (in quo *τῦ πατρός*).

„ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπιστίαν τε πολλὴν περὶ τοῦ μονογενοῦς παιδὸς αὐτοῦ „καὶ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος λόγου, ἀναισθη- „σίαν δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐλθόντων ἑκατέρωθεν πρὸς ἐμὲ καὶ „προγραμμάτων καὶ τῶν διαλεξομένων ἀδελφῶν, ἐπέστειλά τινα ὡς ἐδυ- „νήθην, παρασχόντος τοῦ θεοῦ, διδασκαλικώτερον ὑφηγούμενος, ὧν τὰ ἀν- „τίγραφα ἔπεμψά σοι."

CAP. 7.

Περὶ τῆς κατὰ τῶν αἱρετικῶν παμμιάρου πλάνης, καὶ τῆς θεοπέμπτου ὁράσεως Διονυσίου, οὗ τε παρείληφεν ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος.

(Nic. H. E. VI, 8.)

Καὶ ἐν τῇ τρίτῃ δὲ τῶν περὶ βαπτίσματος, ἣν Φιλήμονι τῷ κατὰ 1
Ῥώμην πρεσβυτέρῳ ὁ αὐτὸς γράφει Διονύσιος, ταῦτα παρατίθεται· „ἐγὼ
„δὲ καὶ τοῖς συντάγμασι καὶ ταῖς παραδόσεσι τῶν αἱρετικῶν ἐνέτυχον,
„χραίνων μέν μου πρὸς ὀλίγον τὴν ψυχὴν ταῖς παμμιάροις αὐτῶν ἐνθυ-
„μήσεσιν, ὄνησιν δ' οὖν ἀπ' αὐτῶν ταύτην λαμβάνων, τὸ ἐξελέγχειν αὐτοὺς
„παρ' ἐμαυτῷ, καὶ πολὺ πλέον βδελύττεσθαι. καὶ δή τινος ἀδελφοῦ τῶν 2
„πρεσβυτέρων με ἀπείργοντος καὶ δεδιττομένου συμφύρεσθαι τῷ τῆς πο-
„νηρίας αὐτῶν βορβόρῳ· λυμανεῖσθαι γὰρ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυτοῦ, καὶ
„ἀληθῆ γε λέγοντος, ὡς ᾐσθόμην· ὅραμα θεόπεμπτον προσελθὸν ἐπεῤ-
„ῥωσέ με. καὶ λόγος πρός με γενόμενος προσέταξε διαῤῥήδην λέγων· 3
„πᾶσιν ἐντύγχανε οἷς ἂν εἰς χεῖρας λάβοις· διευθύνειν γὰρ ἕκαστα καὶ
„δοκιμάζειν ἱκανὸς εἶ, καί σοι γέγονε τοῦτο ἐξαρχῆς καὶ τῆς πίστεως
„αἴτιον. ἀπεδεξάμην τὸ ὅραμα, ὡς ἀποστολικῇ φωνῇ συντρέχον τῇ
„λεγούσῃ πρὸς τοὺς δυνατωτέρους· γίνεσθε δόκιμοι τραπεζῖται." εἶτά τινα 4
περὶ πασῶν εἰπὼν τῶν αἱρέσεων ἐπιφέρει λέγων· „τοῦτον ἐγὼ τὸν κανόνα „καὶ τὸν τύπον παρὰ τοῦ μακαρίου πάπα ἡμῶν Ἡρακλᾶ παρέλαβον. τοὺς „γὰρ προσιόντας ἀπὸ τῶν αἱρέσεων, καίτοι τῆς ἐκκλησίας ἀποστάντας, „μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀποστάντας, ἀλλὰ συνάγεσθαι μὲν δοκοῦντας, καταμηνυ- „θέντας δὲ ὡς προσφοιτῶντάς τινι τῶν ἑτεροδιδασκαλούντων, ἀπελάσας „τῆς ἐκκλησίας, δεομένους οὐ προσήκατο, ἕως δημοσίᾳ πάντα ὅσα ἀκη- „κόεσαν παρὰ τοῖς ἀντιδιατιθεμένοις ἐξέφρασαν, καὶ τότε συνήγαγεν „αὐτοὺς, οὐ δεηθεὶς ἐπ' αὐτῶν ἑτέρου βαπτίσματος· τοῦ γὰρ ἁγίου πρότερον

---

1. post πολλὴν add. ἔχοντος *acefhE*, om. *gik Syncell. N.* | 2. καὶ *cfghik Syncell. VB*, τοῦ *aeNSS*ᵃ*H.* | 4. προγραμμάτων] τῶν γραμμάτων *Syncell.* prob. *V*ᵃ. | 17. συμφύρεσθαι *gikxR Syncell. V*ᵃ*S*ᵃ*H*ᵇ, συμφέρεσθαι *abcdefh NSVHB.* | 18. αὐτῶν] αὐτῷ *ghV.* | 30. ἀκηκόεσαν *h*, ἀκηκόασι ceteri. | 32. post ἁγίου add. πνεύματος *bSVH*, om. *acdfgehiksx Syncell.* (p. 711) *NV*ᵃ*S*ᵃ*B.* supple βαπτίσματος.

5 „παρ' αὐτοῦ τετυχήκεσαν." πάλιν δὲ ἐπιπολὺ γυμνάσας τὸ πρόβλημα
„ταῦτα ἐπιλέγει· „μεμάθηκα καὶ τοῦτο, ὅτι μὴ νῦν οἱ ἐν Ἀφρικῇ μόνον
„τοῦτο παρεισήγαγον, ἀλλὰ καὶ πρὸ πολλοῦ κατὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν ἐπισκό-
„πους ἐν ταῖς πολυανθρωποτάταις ἐκκλησίαις καὶ ταῖς συνόδοις τῶν ἀδελ-
„φῶν, ἐν Ἰκονίῳ καὶ Συννάδοις καὶ παρὰ πολλοῖς τοῦτο ἔδοξεν· ὧν τὰς
„βουλὰς ἀνατρέπων εἰς ἔριν αὐτοὺς καὶ φιλονεικίαν ἐμβαλεῖν οὐχ ὑπομένω.
„οὐ γὰρ μετακινήσεις, φησὶν, ὅρια τοῦ πλησίον σου, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες
6 „σου." ἡ τετάρτη αὐτοῦ τῶν περὶ βαπτίσματος ἐπιστολῶν πρὸς τὸν κατὰ
Ῥώμην ἐγράφη Διονύσιον, τότε μὲν πρεσβείου ἠξιωμένον, οὐκ εἰς μακρὸν
δὲ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν τῶν ἐκεῖσε παρειληφότα· ἐξ ἧς γνῶναι πάρεστιν,
ὅπως καὶ αὐτὸς οὗτος λόγιός τε καὶ θαυμάσιος πρὸς τοῦ κατ' Ἀλεξάν-
δρειαν Διονυσίου μεμαρτύρηται. γράφει δὲ αὐτῷ μεθ' ἕτερα τῶν κατὰ
τὸν Νουάτον μνημονεύων ἐν τούτοις.

CAP. 8.

Περὶ τῆς κατὰ Νουάτον ἑτεροδοξίας.

(Nic. H. E. VI, 9.)

„Νουατιανῷ μὲν γὰρ εὐλόγως ἀπεχθανόμεθα, διακόψαντι τὴν ἐκ„κλησίαν, καί τινας τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀσεβείας καὶ βλασφημίας ἑλκύ„σαντι, καὶ περὶ τοῦ θεοῦ διδασκαλίαν ἀνοσιωτάτην ἐπεισκυκλήσαντι, καὶ „τὸν χρηστότατον κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς ἀνηλεῆ συκοφαντοῦντι, „ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὸ λουτρὸν ἀθετοῦντι τὸ ἅγιον, καὶ τήν τε πρὸ αὐτοῦ „πίστιν καὶ ὁμολογίαν ἀνατρέποντι, τό τε πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ αὐτῶν, „εἰ καί τις ἦν ἐλπὶς τοῦ παραμεῖναι ἢ καὶ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτοὺς, παν„τελῶς φυγαδεύοντι."

CAP. 9.

Περὶ τοῦ τῶν αἱρετικῶν ἀθέου βαπτίσματος.

(Nic. H. E. VI, 9.)

1 Καὶ ἡ πέμπτη δὲ αὐτῷ πρὸς τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον Ξύστον ἐγέγραπτο, ἐν ᾗ πολλὰ κατὰ τῶν αἱρετικῶν εἰπὼν τοιοῦτόν τι γεγονὸς κατ' αὐτὸν ἐκτίθεται λέγων· „καὶ γὰρ ὄντως, ἀδελφὲ, καὶ συμβουλῆς δέομαι, „καὶ γνώμην αἰτῶ παρὰ σοῦ, τοιούτου τινός μοι προσελθόντος πράγματος,

---

6. αὐτοὺς καὶ φιλ. *cfgik Syncell. B*, καὶ φιλ. αὐτοὺς *aehSVH*. | 7. φησὶν — Deut. 19, 14. | 9. πρεσβείου *aeghSVHB*, πρεσβυτερίου *bcdfikSa*. | 15. τὸν om. *aeikSSa*. | 17. Νουατιανῷ] Ναυατιανῷ *ae Syncell.* (p. 712). | 23. post ἢ add. καὶ *aegik Syncell. NSSaHB*, om. *cfhV*. | 30. καὶ post ἀδελφὲ add. *bcdfgikxN Syncell. SaHB*, om. *aehSV*.

„δεδιὼς μὴ ἄρα σφάλλωμαι. τῶν γὰρ συναγομένων ἀδελφῶν πιστὸς 2
„νομιζόμενος ἀρχαῖος καὶ πρὸ τῆς ἐμῆς χειροτονίας, οἶμαι δὲ καὶ πρὸ
„τῆς τȣ̃ μακαρίȣ Ἡρακλᾶ καταστάσεως τῆς συναγωγῆς μετασχὼν, τοῖς
„ὑπόγυιον βαπτιζομένοις παρατυχὼν, καὶ τῶν ἐπερωτήσεων καὶ ἀποκρί-
„σεων ἐπακούσας, προσῆλθέ μοι κλαίων καὶ καταθρηνῶν ἑαυτὸν καὶ
„πίπτων πρὸ τῶν ποδῶν μȣ, ἐξομολογέμενος μὲν καὶ ἐξομνύμενος, τὸ
„βάπτισμα, ὃ παρὰ τοῖς αἱρετικοῖς βεβάπτιστο, μὴ τοιȣ̃τον εἶναι, μηδὲ
„ὅλως ἔχειν τινὰ πρὸς τȣ̃το κοινωνίαν, ἀσεβείας γὰρ ἐκεῖνο καὶ βλασφη-
„μιῶν πεπληρῶσθαι· λέγων δὲ πάνυ τι τὴν ψυχὴν νῦν κατανενύχθαι, 3
„καὶ μηδὲ παῤῥησίαν ἔχειν ἐπᾶραι τȣ̀ς ὀφθαλμȣ̀ς πρὸς τὸν θεὸν, ἀπὸ
„τῶν ἀνοσίων ἐκείνων ῥημάτων καὶ πραγμάτων ὁρμώμενος· καὶ διὰ τȣ̃το
„δεόμενος τῆς εἰλικρινεστάτης ταύτης καθάρσεως καὶ παραδοχῆς καὶ
„χάριτος τυχεῖν. ὅπερ ἐγὼ μὲν ȣ̓κ ἐτόλμησα ποιῆσαι, φήσας, αὐτάρκη 4
„τὴν πολυχρόνιον αὐτῷ κοινωνίαν εἰς τȣ̃το γεγονέναι. εὐχαριστίας γὰρ
„ἐπακȣ́σαντα, καὶ συνεπιφθεγξάμενον τὸ ἀμὴν, καὶ τραπέζῃ παραστάντα,
„καὶ χεῖρας εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἁγίας τροφῆς προτείναντα, καὶ ταύτην
„καταδεξάμενον, καὶ τȣ̃ σώματος καὶ τȣ̃ αἵματος τȣ̃ κυρίȣ ἡμῶν Ἰησȣ̃
„Χριστȣ̃ μετασχόντα ἱκανῷ χρόνῳ, ȣ̓κ ἂν ἐξ ὑπαρχῆς ἀνασκευάζειν ἔτι
„τολμήσαιμι· θαρσεῖν δὲ ἐκέλευον, καὶ μετὰ βεβαίας πίστεως καὶ ἀγα-
„θῆς συνειδήσεως τῇ μετοχῇ τῶν ἁγίων προσιέναι. ὁ δὲ οὔτε πενθῶν 5
„παύεται, πέφρικέ τε τῇ τραπέζῃ προσιέναι, καὶ μόλις παρακαλούμενος
„συνεστάναι ταῖς προσευχαῖς ἀνέχεται.“ ἐπὶ ταῖς προειρημέναις φέρεταί 6
τις καὶ ἄλλη τȣ̃ αὐτȣ̃ περὶ βαπτίσματος ἐπιστολὴ, ἐξ αὐτȣ̃ καὶ ἧς ἡγεῖτο
παροικίας Ξύστῳ καὶ τῇ κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίᾳ προσπεφωνημένη, ἐν ᾗ
διὰ μακρᾶς ἀποδείξεως τὸν περὶ τȣ̃ ὑποκειμένȣ ζητήματος παρατείνει
λόγον. καὶ ἄλλη δέ τις αὐτȣ̃ μετὰ ταύτας φέρεται πρὸς τὸν κατὰ
Ῥώμην Διονύσιον, ἡ περὶ Λȣκιανȣ̃. καὶ περὶ μὲν τȣ́των τοσαῦτα.

CAP. 10.

Περὶ Οὐαλεριανοῦ καὶ τοῦ κατ᾽ αὐτὸν διωγμοῦ.

(Nic. H. E. VI, 10.)

Οἵ γε μὴν ἀμφὶ τὸν Γάλλον ȣ̓δ᾽ ὅλοις ἔτεσι δύο τὴν ἀρχὴν ἐπι- 1
κατασχόντες ἐκποδὼν μεθίστανται, Οὐαλεριανὸς δὲ ἅμα Γαλλιηνῷ παιδὶ

1. ἄρα σφάλλωμαι *aehNSVH*, ἄρα σφάλλομαι *cfikB*, παρασφάλλομαι *g*, παρασφάλλωμεν *Syncell.* | 2. πρὸ post οἶμαι δὲ καὶ add. *acfhNVS*ᵃ*H*, om. *egik Syncell.* (p. 713) *SB.* | 4. ἀποκρίσεων] τῶν ἀποκρ. *cfg Syncell. NV* (in Corrig.) *B*, τῶν om. *aehikSS*ᵃ*H.* | 9. νῦν add. *cfhikVB*, om. *aegNSS*ᵃ*H.* | 17. Ἰησȣ̃ Χριστȣ̃ om. *aeghB.* | 18. ὑπαρχῆς *cfghx Syncell. NV* (in edd. prioribus) *HB*, ἀρχῆς *aeSV* (in edd. post.) *S*ᵃ. | ἔτι τολμήσαιμι] ἐπιτολμήσαιμι *fik Syncell.* | 20. συνειδήσεως *bcdfhNVS*ᵃ *H.* ἐλπίδος *aegik Syncell. SB.* | 32. Οὐαλ-λεριανὸς *ae* hic et infra.

2 διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν. αὖθις δὴ οὖν ὁ Διονύσιος οἷα καὶ περὶ τούτου
διέξεισιν, ἐκ τῆς πρὸς Ἑρμάμμωνα ἐπιστολῆς μαθεῖν ἔστιν, ἐν ᾗ τοῦτον
ἱστορεῖ τὸν τρόπον· „καὶ τῷ Ἰωάννῃ δὲ ὁμοίως ἀποκαλύπτεται. καὶ
„ἐδόθη γὰρ αὐτῷ, φησὶ, στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίαν, καὶ ἐδόθη
3 „αὐτῷ ἐξουσία καὶ μῆνες τεσσαράκοντα δύο. ἀμφότερα δὲ ἔστιν ἐπὶ Οὐα-
„λεριανοῦ θαυμάσαι, καὶ τούτων μάλιστα τὰ πρὸ αὐτοῦ ὡς οὕτος ἔσχε συν-
„νοεῖν, ὡς μὲν ἤπιος καὶ φιλόφρων ἦν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θεοῦ. οὐδὲ
„γὰρ ἄλλος τις οὕτω τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων εὐμενῶς καὶ δεξιῶς πρὸς
„αὐτοὺς διετέθη, οὐδ᾽ οἱ λεχθέντες ἀναφανδὸν Χριστιανοὶ γεγονέναι, ὡς
„ἐκεῖνος οἰκειότατα ἐν ἀρχῇ καὶ προσφιλέστατα φανερὸς ἦν αὐτοὺς ἀπο-
„δεχόμενος. καὶ πᾶς τε ὁ οἶκος αὐτοῦ θεοσεβῶν πεπλήρωτο, καὶ ἦν
4 „ἐκκλησία θεοῦ. ἀποσκευάσασθαι δὲ παρέπεισεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλος καὶ
„τῶν ἀπ᾽ Αἰγύπτου μάγων ἀρχισυνάγωγος, τοὺς μὲν καθαροὺς καὶ ὁσίους
„ἄνδρας κτίννυσθαι καὶ διώκεσθαι κελεύων, ὡς ἀντιπάλους καὶ κωλυτὰς
„τῶν παμμιάρων καὶ βδελυκτῶν ἐπαοιδῶν ὑπάρχοντας, (καὶ γὰρ εἰσὶ καὶ
„ἦσαν ἱκανοὶ, παρόντες καὶ ὁρώμενοι, καὶ μόνον ἐμπνέοντες καὶ φθεγ-
„γόμενοι, διασκεδάσαι τὰς τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων ἐπιβουλάς), τελετὰς
„δὲ ἀνάγνους καὶ μαγγανείας ἐξαγίστους καὶ ἱερουργίας ἀκαλλιερήτους ἐπι-
„τελεῖν ὑποτιθέμενος, παῖδας ἀθλίους ἀποσφάττειν, καὶ τέκνα δυστήνων
„πατέρων καταθύειν, καὶ σπλάγχνα νεογενῆ διαιρεῖν, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ
„διακόπτειν καὶ καταχορδεύειν πλάσματα, ὡς ἐκ τούτων εὐδαιμονήσοντας.“
5 καὶ τούτοις ἐπιφέρει λέγων· „καλὰ γοῦν αὐτοῖς Μακριανὸς τῆς ἐλπιζομένης
„βασιλείας προσήνεγκε χαριστήρια, ὃς πρότερον μὲν ἐπὶ τῶν καθόλου λόγων
„λεγόμενος εἶναι βασιλέως, οὐδὲν εὔλογον οὐδὲ καθολικὸν ἐφρόνησεν, ἀλλ᾽
„ὑποπέπτωκεν ἀρᾷ προφητικῇ τῇ λεγούσῃ· „„οὐαὶ τοῖς προφητεύουσιν ἀπὸ
6 „καρδίας αὐτῶν, καὶ τὸ καθόλου μὴ βλέπουσιν.““ οὐ γὰρ συνῆκε τὴν
„καθόλου πρόνοιαν, οὐδὲ τὴν κρίσιν ὑπείδετο τοῦ πρὸ πάντων καὶ διὰ
„πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσι. διὸ καὶ τῆς μὲν καθολικῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας γέ-

---

4. *φησὶ* — Apoc. 13, 5. | *βλασφημίαν*] *βλάσφημα* *i* (a sec. m.) *k Syncell.* (p. 718). | 6. *πρὸ*] *πρὸς f*, *πρῶτα ik*, *πρότερα* conj. S^a. Valesius legendum censet transpositis vocabulis *καὶ αὐτοῦ μάλιστα τὰ πρὸ τούτων.* | *οὗτος f* S^a *H*, *οὕτως* *codd. ceteri et Syncell.*, *οὐχ οὕτως* conj. V^a. | 7. *ὡς μὲν aegik Syncell. SB*, *ὡς γὰρ i* (a sec. m.), *ἕως bchV* S^a *H*, *ἕως γὰρ df.* | 10. *φανερὸς*] *φανερῶς Syncell. S* S^a. | 11. *τε* add. *cfgik Syncell.*, om. *aehNE.* | *αὐτοῦ* om. *h.* | 16. *καὶ* post *ἐμπν.* om. *h.* | 21. *διακόπτειν aegkxNS* S^a *H*, *κατακόπτειν cfhi Syncell. V.* | *εὐδαιμονήσοντας bcdfghkVHB*, *εὐδαιμονήσαντας aeS*, *εὐδαιμονήσοντα Syncell. NR* V^a S^a. | 22. post *τούτοις* add. *γε cfg.* | *Μακριανὸς bcdfhikrV* V^a S^a *HB*, *Μακρῖνος aeg Syncell.* (p. 719) *NS.* | 25. *λεγούσῃ* — Ezech. 13, 3.

„γονε πολέμιος, ἠλλοτρίωσε δὲ καὶ ἀπεξένωσεν ἑαυτὸν τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ,
„καὶ ὡςποῤῥωτάτω τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἐφυγάδευσεν, ἐν τούτῳ τὸ ἴδιον
„ἐπαληθεύων ὄνομα.“ καὶ πάλιν μεθ' ἕτερά φησιν· „ὁ μὲν γὰρ Οὐα- 7
„λεριανὸς εἰς ταῦτα ὑπὸ τούτου προαχθεὶς, εἰς ὕβρεις καὶ ὀνειδισμοὺς ἐκ-
„δοθεὶς κατὰ τὸ ῥηθὲν πρὸς Ἡσαΐαν· „„καὶ οὗτοι ἐξελέξαντο τὰς ὁδοὺς
„αὐτῶν καὶ τὰ βδελύγματα αὐτῶν, ἃ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἠθέλησε, καὶ ἐγὼ
„ἐκλέξομαι τὰ ἐμπαίγματα αὐτῶν, καὶ τὰς ἁμαρτίας ἀνταποδώσω αὐ-
„τοῖς.““ οὗτος δὲ τῇ βασιλείᾳ παρὰ τὴν ἀξίαν ἐπιμανεὶς, καὶ τὸν βα- 8
„σίλειον ὑποδῦναι κόσμον ἀδυνατῶν ἀναπήρῳ τῷ σώματι, τοὺς δύο παῖ-
„δας τὰς πατρῴας ἀναδεξαμένους ἁμαρτίας προεστήσατο. ἐναργὴς γὰρ
„ἐπὶ τούτων ἡ πρόῤῥησις ἣν εἶπεν ὁ θεός· „„ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων
„ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με.““ τὰς γὰρ 9
„ἰδίας πονηρὰς ἐπιθυμίας, ὧν ηὐτύχει, ταῖς τῶν υἱῶν κεφαλαῖς ἐπι-
„βαλὼν, εἰς ἐκείνους τὴν ἑαυτοῦ κακίαν καὶ τὸ πρὸς τὸν θεὸν μῖσος
„ἐξωμόρξατο.“ καὶ περὶ μὲν τοῦ Οὐαλεριανοῦ τοσαῦτα ὁ Διονύσιος.

CAP. 11.

Περὶ τῶν τότε Διονυσίῳ καὶ τοῖς κατ' Αἴγυπτον συμβάντων.
(Nic. H. E. VI, 10.)

Περὶ δὲ τοῦ κατ' αὐτὸν διωγμοῦ σφοδρότατα πνεύσαντος οἷα σὺν 1
ἑτέροις ὁ αὐτὸς διὰ τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσέβειαν ὑπέστη, δηλώ-
σουσιν αἱ αὐτοῦ φωναὶ, ἃς πρὸς Γερμανὸν τῶν κατ' αὐτὸν ἐπισκόπων
κακῶς ἀγορεύειν αὐτὸν πειρώμενον ἀποτεινόμενος, τοῦτον παρατίθεται
τὸν τρόπον· „εἰς ἀφροσύνην δὲ κινδυνεύω πολλὴν καὶ ἀναισθησίαν ὄντως 2
„ἐμπεσεῖν, εἰς ἀνάγκην συμβιβαζόμενος τοῦ διηγεῖσθαι τὴν θαυμαστὴν
„περὶ ἡμᾶς οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ. ἀλλ' ἐπειδὴ μυστήριον, φησί, βασιλέως
„κρύψαι καλὸν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ θεοῦ ἀνακαλύπτειν ἔνδοξον, ὁμόσε χωρήσω
„τῇ Γερμανοῦ βίᾳ. ἧκον πρὸς Αἰμιλιανὸν οὐ μόνος· ἠκολούθησαν δέ μοι 3
„συμπρεσβύτερος τέ μου Μάξιμος, καὶ διάκονοι Φαῦστος καὶ Εὐσέβιος
„καὶ Χαιρήμων· καί τις τῶν ἀπὸ Ῥώμης παρόντων ἀδελφῶν ἡμῖν
„συνεισῆλθεν. Αἰμιλιανὸς δὲ οὐκ εἶπέ μοι προηγουμένως· μὴ σύναγε. 4

---

2. *σωτηρίας ἐκκλησίας bS.* | 5. *τὸ ῥηθὲν* — Jes. 66, 3. 4. | 11. *εἶπεν* — Exod. 20, 5. | 13. *ηὐτύχει bcdfikxVa, εἰ τύχοι h, ἠτύχει aeg Syncell.* (p. 720) *E.* | 23. *εἰς κτλ.*] recte monet Valesius, haec jungenda esse iis, quae leguntur supra VI, 40. Verbis *εἰς ἀφροσ. κτλ.* modestiae causa utitur Dionysius ad exemplum Pauli 2 Cor. 11, 1. 17. 23. | 25. *ἐπειδὴ cfhikVH, ἐπεὶ aeg NSSaH.* | *φησὶ* — Tob. 12, 7. 26. *ἀνακαλύπτειν cfghikSVB, ἀνακηρύττειν eNSaH, ἀνακρύπτειν a.*

„περιττὸν γὰρ ἦν αὐτῷ τȣ̃το, καὶ τὸ τελευταῖον ἐπὶ τὸ πρῶτον ἀνα-
„τρέχοντι. οὐ γὰρ περὶ τȣ̃ μὴ συνάγειν ἑτέρȣς ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, ἀλλὰ
„περὶ τȣ̃ μηδ' αὐτȣ̀ς ἡμᾶς εἶναι Χριστιανȣ́ς, καὶ τȣ́τȣ προσέταττε πε-
„παῦσθαι, εἰ μεταβαλοίμην ἔγωγε, καὶ τȣ̀ς ἄλλȣς ἕψεσθαί μοι νομίζων.
5 „ἀπεκρινάμην δὲ ȣ̓κ ἀπεοικότως ȣ̓δὲ μακράν· πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλ-
„λον ἢ ἀνθρώποις. ἀλλ' ἄντικρυς διεμαρτυράμην, ὅτι τὸν θεὸν τὸν ὄντα
„μόνον καὶ οὐδένα ἕτερον σέβων οὐδ' ἂν μετατεθείμην, οὐδὲ παυσαίμην
„ποτὲ Χριστιανὸς ὤν. ἐπὶ τȣ́τοις ἐκέλευσεν ἡμᾶς ἀπελθεῖν εἰς κώμην
6 „πλησίον τῆς ἐρήμȣ καλȣμένην Κεφρώ. αὐτῶν δὲ ἐπακȣ́σατε τῶν ὑπ'
„ἀμφοτέρων λεχθέντων ὡς ὑπεμνηματίσθη. εἰσαχθέντων Διονυσίου καὶ
„Φαύστȣ καὶ Μαξίμȣ καὶ Μαρκέλλȣ καὶ Χαιρήμονος Αἰμιλιανὸς διέπων
„τὴν ἡγεμονίαν εἶπε· καὶ ἀγράφως ὑμῖν διελέχθην περὶ τῆς φιλανθρω-
7 „πίας τῶν κυρίων ἡμῶν ἣ περὶ ὑμᾶς κέχρηνται. δεδώκασι γὰρ ἐξȣσίαν
„ὑμῖν σωτηρίας, εἰ βούλοισθε ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν τρέπεσθαι, καὶ θεοὺς
„τȣ̀ς σώζοντας αὐτῶν τὴν βασιλείαν προσκυνεῖν, ἐπιλαθέσθαι τε τῶν
„παρὰ φύσιν. τί ȣ̓̃ν φατὲ πρὸς ταῦτα; ȣ̓δὲ γὰρ ἀχαρίστȣς ὑμᾶς ἔσεσθαι
„περὶ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτῶν προσδοκῶ, ἐπειδήπερ ἐπὶ τὰ βελτίω
8 „ὑμᾶς προτρέπονται. Διονύσιος ἀπεκρίνατο· οὐ πάντες πάντας προσκυ-
„νȣ̃σι θεȣ̀ς, ἀλλ' ἕκαστοι τινὰς, ȣ̓̀ς νομίζȣσιν. ἡμεῖς τοίνυν τὸν ἕνα
„θεὸν, τὸν δημιουργὸν τῶν ἁπάντων, τὸν καὶ τὴν βασιλείαν ἐγχειρί-
„σαντα τοῖς θεοφιλεστάτοις Οὐαλεριανῷ καὶ Γαλλιήνῳ σεβαστοῖς, τȣ̃τον
„καὶ σέβομεν καὶ προσκυνȣ̃μεν, καὶ τȣ́τῳ διηνεκῶς ὑπὲρ τῆς βασιλείας
9 „αὐτῶν, ὅπως ἀσάλευτος διαμένῃ, προσευχόμεθα. Αἰμιλιανὸς διέπων τὴν
„ἡγεμονίαν αὐτοῖς εἶπε· τίς γὰρ ὑμᾶς κωλύει, καὶ τȣ̃τον, εἴπερ ἐστὶ
„θεὸς, μετὰ τῶν κατὰ φύσιν θεῶν προσκυνεῖν; θεοὺς γὰρ σέβειν ἐκε-
„λεύσθητε, καὶ θεοὺς οὓς πάντες ἴσασι. Διονύσιος ἀπεκρίνατο· ἡμεῖς
10 „οὐδένα ἕτερον προσκυνȣ̃μεν. Αἰμιλιανὸς διέπων τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῖς
„εἶπεν· ὁρῶ ὑμᾶς ὁμȣ̃ καὶ ἀχαρίστȣς ὄντας καὶ ἀναισθήτȣς τῆς πρᾳό-
„τητος τῶν σεβαστῶν ἡμῶν. διόπερ ȣ̓κ ἔσεσθε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἀλλὰ
„ἀποσταλήσεσθε εἰς τὰ μέρη τῆς Λιβύης, καὶ ἐν τόπῳ λεγομένῳ Κεφρώ·
„τȣ̃τον γὰρ τὸν τόπον ἐξελεξάμην ἐκ τῆς κελεύσεως τῶν σεβαστῶν

1. ἦν αὐτῷ τȣ̃το *cfik*, τȣ̃το ἦν αὐτῷ *aeghE*. | 5. ἀπεικότως conj. *V*a. | μακράν] μακρὰν τȣ̃ *aegi* (a sec. man.) *kS*a*B*, τȣ̃ om. *cfhSVHH*b. | πειθαρχεῖν — Act. 5, 29. Haec πειθαρχεῖν — ἀνθρώποις delenda esse videntur Valesio. | 7. σέβων *cfgikVS*a*HH*b, σέβω *aehSB*. | ȣ̓δ'] ȣ̓κ *i* (a sec. m.). | 8. ὤν] εἶναι *h*. | 9. δὲ *aehE*, τε *cfgik*. | 14. βȣ́λοισθε *aehE*, βȣ́λεσθε *bcdik*, βȣ́λεσθαι *f*. | 20. τὸν δημ. *cxH*b, καὶ δημ. ceteri. | ἐγχειρίσαντα *ghxSS*a*BH*b, ἐγχειρήσαντα *acefikVH*. | 29. ἡμῶν om. *hS*. | 30. καὶ ἐν — τȣ̃τον γὰρ om. *x*.

,,ἡμῶν. οὐδαμῶς δὲ ἐξέσται οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλοις τισὶν, ἢ συνόδους ποιεῖσθαι,
,,ἢ εἰς τὰ καλούμενα κοιμητήρια εἰσιέναι. εἰ δέ τις φανείη ἢ μὴ γενόμενος 11
,,εἰς τὸν τόπον τοῦτον ὃν ἐκέλευσα, ἢ ἐν συναγωγῇ τινὶ εὑρεθείη, ἑαυτῷ
,,τὸν κίνδυνον ἐπαρτήσει. οὐ γὰρ ἐπιλείψει ἡ δέουσα ἐπιστρέφεια. ἀπό-
,,στητε οὖν ὅπου ἐκελεύσθητε. καὶ νοσοῦντα δέ με κατήπειξεν, οὐδὲ μιᾶς
,,ὑπέρθεσιν δοὺς ἡμέρας. ποίαν οὖν ἔτι τοῦ συναγαγεῖν ἢ μὴ συναγαγεῖν
,,εἶχον σχολήν;" εἶτα μεθ' ἕτερά φησιν· ,,ἀλλ' οὐδὲ τῆς αἰσθητῆς ἡμεῖς 12
,,μετὰ τοῦ Κυρίου συναγωγῆς ἀπέστημεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν τῇ πόλει
,,σπουδαιότερον συνεκρότουν ὡς συνὼν, ἀπὼν μὲν τῷ σώματι, ὡς εἰπεῖν,
,,παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἐν δὲ τῇ Κεφροῖ καὶ πολλὴ συνεπεδήμησεν
,,ἡμῖν ἐκκλησία, τῶν μὲν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀδελφῶν ἑπομένων, τῶν δὲ
,,συνόντων ἀπ' Αἰγύπτου. κἀκεῖ θύραν ἡμῖν ὁ θεὸς ἀνέῳξε τοῦ λόγου. καὶ 13
,,τὸ μὲν πρῶτον ἐδιώχθημεν, ἐλιθοβολήθημεν, ὕστερον δέ τινες οὐκ ὀλίγοι
,,τῶν ἐθνῶν τὰ εἴδωλα καταλιπόντες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν θεόν. οὐ πρό-
,,τερον γὰρ παραδεξαμένοις αὐτοῖς τότε πρῶτον δι' ἡμῶν ὁ λόγος ἐπε-
,,σπάρη. καὶ ὥσπερ τούτου ἕνεκεν ἀπαγαγὼν ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς ὁ θεὸς, 14
,,ἐπεὶ τὴν διακονίαν ταύτην ἐπληρώσαμεν, πάλιν ἀπαγήοχεν. ὁ γὰρ Αἰμι-
,,λιανὸς εἰς τραχυτέρους μὲν, ὡς ἐδόκει, καὶ λιβυκωτέρους ἡμᾶς μετα-
,,στῆσαι τόπους ἐβουλήθη, καὶ τοὺς πανταχόσε εἰς τὸν Μαρεώτην ἐκέλευσε
,,συῤῥεῖν, κώμας ἑκάστοις τῶν κατὰ χώραν ἀφορίσας, ἡμᾶς δὲ μᾶλλον
,,ἐν ὁδῷ καὶ πρώτους καταληφθησομένους ἔταξεν. ᾠκονόμει γὰρ δηλονότι
,,καὶ παρεσκεύαζεν, ἵνα ὁπόταν βουληθείη συλλαβεῖν, πάντας εὐαλώτους
,,ἔχοι. ἐγὼ δὲ ὅτε μὲν εἰς Κεφρὼν κεκελεύσμην ἀπελθεῖν, καὶ τὸν τόπον 15
,,ἠγνόουν ὅποι ποτὲ οὗτός ἐστιν, οὐδὲ τὸ ὄνομα σχεδὸν πρότερον ἀκηκοώς·
,,καὶ ὅμως εὐθύμως καὶ ἀταράχως ἀπῄειν. ἐπεὶ δὲ μετασκηνώσειν εἰς
,,τὰ Κολλουθίωνος ἀπηγγέλη μοι, ἴσασιν οἱ παρόντες ὅπως διετέθην·
,,ἐνταῦθα γὰρ ἐμαυτοῦ κατηγορήσω. τὸ μὲν πρῶτον ἠχθέσθην καὶ λίαν 16
,,ἐχαλέπηνα· καὶ γὰρ εἰ γνωριμώτεροι καὶ συνηθέστεροι ἐτύγχανον ἡμῖν
,,οἱ τόποι, ἀλλ' ἔρημον μὲν ἀδελφῶν καὶ σπουδαίων ἀνθρώπων ἔφασκον
,,εἶναι τὸ χωρίον, ταῖς δὲ τῶν ὁδοιπορούντων ἐνοχλήσεσι καὶ λῃστῶν κατα-
,,δρομαῖς ἐγκείμενον. ἔτυχον δὲ παραμυθίας, ὑπομνησάντων με τῶν ἀδελ- 17

---

2. ἢ post φαν. add. *cfik*, om. *aeghE*. | 6. συναγαγεῖν *cx*, συνάγειν ceteri. | συναγαγεῖν *cfx*, συνάγειν volgo. | 9. εἰπεῖν *bcxHH*[b], εἶπον *aeghSVB*, εἶπεν *iksS*[a], εἶπεν ὁ ἀπόστολος *dfi* (a sec. man.). Cf. 1 Cor. 5, 3. | 15. γὰρ *aeghE*, δὲ *bcdfik*. | 17. ἀπαγήοχεν *abcdfghE*, ἀπαγίοχεν *e*, ἀπηγείοχεν *i* (a sec. man.), ἀπαγείοχεν *ik*. | 31. ἐκκείμενον conj. *V*[a]. | παραμυθίας (non παραθυμίας, ut in *B* perperam exscriptum est) *acefgikSS*[a], παραθυμίας *VII* tacite.

„φῶν, ὅτι γειτνιᾷ μᾶλλον τῇ πόλει, καὶ ἡ μὲν Κεφρὼν πολλὴν ἡμῖν
„ἦγεν ἀδελφῶν τῶν ἀπ' Αἰγύπτȣ τὴν ἐπιμιξίαν, ὡς πλατύτερον ἐκκλη-
„σιάζειν δυνάσθαι, ἐκεῖ δὲ πλησιαίτερον ȣ῎σης τῆς πόλεως συνεχέστερον
„τῆς τῶν ὄντως ἀγαπητῶν καὶ οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων ὄψεως ἀπο-
„λαύσομεν. ἀφίξονται γὰρ καὶ ἀναπαύσονται, καὶ ὡς ἐν προαστείοις
„ποῤῥωτέρω κειμένοις, κατὰ μέρος ἔσονται συναγωγαί. καὶ ȣ῞τως ἐγέ-
18 „νετο." καὶ μεθ' ἕτερα περὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ αὖθις ταῦτα γρά-
φει· „πολλαῖς γε ταῖς ὁμολογίαις Γερμανὸς σεμνύνεται. πολλά γε εἰπεῖν
„ἔχει καθ' ἑαυτȣ῀ γενόμενα. ὅσας ἀριθμῆσαι δύναται περὶ ἡμῶν ἀπο-
„φάσεις, δημεύσεις, προγραφὰς, ὑπαρχόντων ἁρπαγὰς, ἀξιωμάτων ἀπο-
„θέσεις, δόξης κοσμικῆς ὀλιγωρίας, ἐπαίνων ἡγεμονικῶν καὶ βȣλευτικῶν
„καταφρονήσεις, καὶ τῶν ἐναντίων ἀπειλῶν καὶ καταβοήσεων καὶ κιν-
„δύνων καὶ διωγμῶν καὶ πλάνης καὶ στενοχωρίας καὶ ποικίλης θλίψεως
„ὑπομονὴν, οἷα τὰ ἐπὶ Δεκίȣ καὶ Σαβίνȣ συμβάντα μοι, οἷα μέχρι νῦν
19 „Αἰμιλιανȣ῀. πȣ῀ δὲ Γερμανὸς ἐφάνη; τίς δὲ περὶ αὐτȣ῀ λόγος; ἀλλὰ τῆς
„πολλῆς ἀφροσύνης, εἰς ἣν ἐμπίπτω διὰ Γερμανὸν, ὑφίεμαι, διὸ καὶ
„τὴν καθ' ἕκαστον τῶν γενομένων διήγησιν παρίημι τοῖς εἰδόσιν ἀδελ-
20 „φοῖς λέγειν." ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐν τῇ πρὸς Δομέτιον καὶ Δίδυμον ἐπι-
στολῇ τῶν ἀμφὶ τὸν διωγμὸν αὖθις μνημονεύει ἐν τȣ́τοις· „τȣ̀ς δὲ ἡμε-
„τέρȣς πολλȣ́ς τε ὄντας καὶ ἀγνῶτας ὑμῖν περισσὸν ὀνομαστὶ καταλέγειν·
„πλὴν ἴστε ὅτι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ νέοι καὶ γέροντες, καὶ κόραι
„καὶ πρεσβύτιδες, καὶ στρατιῶται καὶ ἰδιῶται, καὶ πᾶν γένος καὶ πᾶσα
„ἡλικία, οἱ μὲν διὰ μαστίγων καὶ πυρὸς, οἱ δὲ διὰ σιδήρȣ τὸν ἀγῶνα
21 „νικήσαντες τȣ̀ς στεφάνȣς ἀπειλήφασι· τοῖς δὲ οὐ πάμπολυς αὐτάρκης
„ἀπέβη χρόνος, εἰς τὸ φανῆναι δεκτȣ̀ς τῷ Κυρίῳ, ὥσπερ ȣ῏ν ἔοικε μηδὲ
„ἐμοὶ ὁ μέχρι νῦν. διόπερ εἰς ὃν οἶδεν αὐτὸς ἐπιτήδειον καιρὸν ὑπερέ-
„θετό με ὁ λέγων· „καιρῷ δεκτῷ ἐπήκȣσά σȣ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας
22 „ἐβοήθησά σοι." τὰ γὰρ καθ' ἡμᾶς ἐπειδὴ πυνθάνεσθε καὶ βȣ́λεσθε δηλω-
„θῆναι ὑμῖν ὅπως διάγομεν, ἠκȣ́σατε μὲν πάντως, ὅπως ἡμᾶς δεσμώτας
„ἀπαγομένους ὑπὸ ἑκατοντάρχου καὶ στρατηγῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς
„στρατιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν, ἐμέ τε καὶ Γάϊον καὶ Φαῦστον καὶ Πέτρον
„καὶ Παῦλον, ἐπελθόντες τινὲς τῶν Μαρεωτῶν ἄκοντας καὶ μηδὲ ἑπο-
23 „μένȣς, βίᾳ τε σύροντες ἀφήρπασαν. ἐγὼ δὲ νῦν καὶ Γάϊος καὶ Πέ-

9. ὅσας *acefhE*, ὅσα *dgikV*a. | 21. ἴστε ὅτι] τε *h*. | 25. δεκτȣ̀ς — ἐμοὶ om. *h*. | 26. ὁ μέχρι νῦν post ἀπέβη χρόνος ponit *h*. | 27. ὁ λέγων — Jes. 49, 8. | 30. στρατηγῶν] στρατηγȣ῀ *gv*. | 33. τε] τε καὶ *aehS*, καὶ om. *bcdfgikVS*a*HB*.

„τρος, μόνοι τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἀπορφανισθέντες, ἐν ἐρήμῳ καὶ αὐχ-„μηρῷ τῆς Λιβύης τόπῳ κατακεκλείσμεθα, τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν τȢ Παραι-„τονίου διεστηκότες.“ καὶ ὑποκαταβάς φησιν· „ἐν δὲ τῇ πόλει 24 „καταδεδύκασιν ἀφανῶς ἐπισκεπτόμενοι τȢς ἀδελφȢς — πρεσβύτεροι μὲν, „Μάξιμος, Διόσκορος, Δημήτριος, ΛȢκιος· οἱ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ προφα-„νέστεροι Φαυστῖνος καὶ Ἀκύλας ἐν Αἰγύπτῳ πλανῶνται· διάκονοι δὲ οἱ „μετὰ τȢς ἐν τῇ νόσῳ τελευτήσαντας ὑπολειφθέντες Φαῦστος, Εὐσέβιος, „Χαιρήμων· Εὐσέβιος ὃν ἐξ ἀρχῆς ὁ θεὸς ἐνεδυνάμωσε καὶ παρεσκεύασε, „τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς γενομένων ὁμολογητῶν ἐναγωνίως „ἀποπληρȢν, καὶ τὰς τῶν σωμάτων περιστολὰς τῶν τελείων καὶ μακα-„ρίων μαρτύρων ἐκ ἀκινδύνως ἐκτελεῖν. καὶ γὰρ μέχρι νῦν ȣ̓κ ἀνίησιν 25 „ὁ ἡγȢ́μενος, τȢς μὲν ἀναιρῶν, ὡς προεῖπον, ὠμῶς τῶν προσαγομένων, „τοὺς δὲ βασάνοις καταξαίνων, τοὺς δὲ φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς ἐκτήκων, „προστάσσων τε μηδένα τȢ́τοις προσιέναι, καὶ ἀνερευνῶν μή τις φανείη. „καὶ ὅμως ὁ θεὸς τῇ προθυμίᾳ καὶ λιπαρείᾳ τῶν ἀδελφῶν διαναπαύει „τȢς πεπιεσμένȢς.“ καὶ τοσαῦτα μὲν ὁ Διονύσιος. ἰστέον δὲ ὡς ὁ μὲν 26 Εὐσέβιος, ὃν διάκονον προσεῖπεν, σμικρὸν ὕστερον ἐπίσκοπος ἐκκλησίας τῆς κατὰ Συρίαν Λαοδικείας καθίσταται, ὁ δὲ Μάξιμος, ὃν τότε πρε-σβύτερον εἴρηκε, μετ᾽ αὐτὸν Διονύσιον τὴν λειτȢργίαν τῶν κατ᾽ Ἀλεξάν-δρειαν ἀδελφῶν διαδέχεται, Φαῦστος δὲ ὁ σὺν αὐτῷ τηνικάδε διαπρέψας ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, μέχρι τȢ καθ᾽ ἡμᾶς διωγμȢ φυλαχθεὶς, γηραιὸς κομιδῇ καὶ πλήρης ἡμερῶν καθ᾽ ἡμᾶς αὐτȢς μαρτυρίῳ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς τελειȢ̃ται. ἀλλὰ τὰ μὲν κατ᾽ ἐκεῖνο καιρȢ τῷ Διονυσίῳ συμβάντα τοιαῦτα.

CAP. 12.

Περὶ τῶν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μαρτυρησάντων.

(Nic. H. E. VI, 11.)

Κατὰ δὲ τὸν δηλȢ́μενον ΟὐαλεριανȢ διωγμὸν τρεῖς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης τῇ κατὰ Χριστὸν διαλάμψαντες ὁμολογίᾳ θείῳ κατε-κοσμήθησαν μαρτυρίῳ, θηρίων γενόμενοι βορά. τȢ́των ὁ μὲν Πρίσκος ἐκαλεῖτο, ὁ δὲ Μάλχος, τῷ δὲ τρίτῳ Ἀλέξανδρος ὄνομα ἦν. τȢ́τȢς φασὶ κατ᾽ ἀγρὸν οἰκȢ̃ντας πρότερον μὲν ἑαυτȢς ὡς ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμȢς κα-

5. post *Δημήτριος* add. *καὶ cfhVS*ᵃ *H*, om. *aegikSB*. | 6. *δὲ aeikE*, *τε bcdfg*, om. *h*. | 15. *λιπαρείᾳ cfghV*, *λιπαρίᾳ aeikSS*ᵃ *HB*. | 16. post *Διονύσιος* add. *καὶ ἐν ταύτῃ τέθειται τῇ γραφῇ cfSVS*ᵃ *H*, om. *aeghikBH*ᵇ. | 17. *σμικρὸν aegSS*ᵃ *HB*, *ȣ̓ μικρὸν bcdfhikxVV*ᵃ. | *ἐκκλησίας* om. *aehSB*. | 20. *ὁ* om. *hVH*, add. ceteri.

κίσαι, ὅτι δὴ βραβείων, τȣ̃ καιρȣ̃ τοῖς πόθȣ γλιχομένοις ȣ̓ρανίȣ διανέμοντος, ὀλιγωροῖεν αὐτοὶ, μὴ ȣ̓χὶ προαρπάζοντες τὸν τȣ̃ μαρτυρίȣ στέφανον· ταῦτα δὲ βȣλευσαμένȣς ὁρμῆσαι ἐπὶ τὴν Καισάρειαν, ὁμόσε τε χωρῆσαι ἐπὶ τὸν δικαστὴν, καὶ τυχεῖν τȣ̃ προδεδηλωμένȣ τέλȣς. ἔτι πρὸς τȣ́τοις γύναιόν τι κατὰ τὸν αὐτὸν διωγμὸν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸν ὅμοιον ἱστορȣ̃σιν ἀγῶνα διηθληκέναι. τῆς δὲ Μαρκίωνος αὐτὴν αἱρέσεως γενέσθαι κατέχει λόγος.

CAP. 13.

Περὶ τῆς κατὰ Γαλλιηνὸν εἰρήνης.

(Nic. H. E. VI, 12.)

Ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὸν δουλείαν τὴν παρὰ βαρβάροις ὑπομείναντος Οὐαλεριανȣ̃, μοναρχήσας ὁ παῖς σωφρονέστερον περὶ τὴν ἀρχὴν διατίθεται, ἀνίησί τε αὐτίκα διὰ προγραμμάτων τὸν καθ' ἡμῶν διωγμὸν, ἐπ' ἐλευθερίας τοῖς τοῦ λόγου προεστῶσι τὰ ἐξ ἔθους ἐπιτελεῖν δι' ἀντιγραφῆς προστάξας, ἥτις τȣ̃τον ἔχει τὸν τρόπον· „Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Πȣ́πλιος „Λικίννιος Γαλλιηνὸς, Εὐσεβὴς, Εὐτυχὴς, Σεβαστὸς, Διονυσίῳ καὶ Πίννᾳ „καὶ Δημητρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις. τὴν εὐεργεσίαν τῆς ἐμῆς „δωρεᾶς διὰ παντὸς τȣ̃ κόσμȣ ἐκβιβασθῆναι προσέταξα, ὅπως ἀπὸ τό„πων τῶν θρησκευσίμων ἀποχωρήσωσι. καὶ διὰ τȣ̃το καὶ ὑμεῖς τῆς ἀντι„γραφῆς τῆς ἐμῆς τῷ τύπῳ χρῆσθαι δύνασθε, ὥστε μηδένα ὑμῖν ἐνο„χλεῖν. καὶ τȣ̃το ὅπερ κατὰ τὸ ἐξὸν δύναται ὑφ' ὑμῶν ἀναπληρȣ̃σθαι, „ἤδη πρὸ πολλȣ̃ ὑπ' ἐμȣ̃ συγκεχώρηται. καὶ διὰ τȣ̃το Αὐρήλιος Κυρή„νιος, ὁ τȣ̃ μεγίστȣ πράγματος προστατεύων, τὸν τύπον τȣ̃τον τὸν ὑπ' „ἐμȣ̃ δοθέντα διαφυλάξει.“ ταῦτα ἐπὶ τὸ σαφέστερον ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἑρμηνευθέντα γλώττης ἐγκείσθω. καὶ ἄλλη δὲ τȣ̃ αὐτȣ̃ διάταξις φέρεται, ἣν πρὸς ἑτέρους ἐπισκόπους πεποίηται, τὰ τῶν καλουμένων κοιμητηρίων ἀπολαμβάνειν ἐπιτρέπων χωρία.

CAP. 14.

Οἱ κατ' ἐκεῖνο συνηκμακότες ἐπίσκοποι.

(Nic. H. E. VI, 34.)

Ἐν τȣ́τῳ δὲ τῆς μὲν Ῥωμαίων ἐκκλησίας εἰσέτι τότε καθηγεῖτο Ξύστος, τῆς δὲ ἐπ' Ἀντιοχείας μετὰ Φάβιον Δημητριανός, Φιρμιλιανὸς

---

1. *πόθȣ*] *πόθῳ gi* (a sec. m.) *k.* | 3. *ταῦτα cfgVS*ª*HB*, *ταυτὶ aeS*, *ταίτῃ hik.* | 9. *κατὰ fgB*, *μετὰ* volgo. | 11. *μακρὸν*] *μακρὰν ik.* | 16. *Λικίννιος aeikNSS*ª, *Λικίνιος* volgo. | 22. *Κυρίνιος ck.* | 25. *τȣ̃τον* add. *cfik*, om. volgo. *τὸν* insequens om. *ik.*

δὲ Καισαρείας τῆς Καππαδοκῶν, καὶ ἐπὶ τούτοις τῶν κατὰ Πόντον ἐκκλησιῶν Γρηγόριος καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Ἀθηνόδωρος, Ὠριγένους γνώριμοι. τῆς δ' ἐπὶ Παλαιστίνης Καισαρείας Θεοκτίστου μεταλλάξαντος διαδέχεται τὴν ἐπισκοπὴν Δόμνος, βραχεῖ δὲ χρόνῳ τούτου διαγενομένου Θεότεκνος, ὁ καθ' ἡμᾶς, διάδοχος καθίσταται. τῆς δ' Ὠριγένους διατριβῆς καὶ οὗτος ἦν. ἀλλὰ καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀναπαυσαμένου Μαζαβάνου τὸν θρόνον Ὑμέναιος, ὁ καὶ αὐτὸς ἐπὶ πλείστοις τοῖς καθ' ἡμᾶς διαπρέψας ἔτεσι, διεδέξατο.

CAP. 15.

Ὅπως κατὰ Καισάρειαν Μαρῖνος ἐμαρτύρησεν.
(Nic. H. E. VI, 15.)

Κατὰ τούτους εἰρήνης ἁπανταχοῦ τῶν ἐκκλησιῶν οὔσης, ἐν Καισαρείᾳ 1
τῆς Παλαιστίνης Μαρῖνος τῶν ἐν στρατείαις ἀξιώμασι τετιμημένων, γένει
τε καὶ πλούτῳ περιφανὴς ἀνήρ, διὰ τὴν Χριστοῦ μαρτυρίαν τὴν κεφαλὴν
ἀποτέμνεται, τοιᾶσδε ἕνεκεν αἰτίας. τιμή τίς ἐστι παρὰ Ῥωμαίοις τὸ 2
κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι. τόπου σχολάζοντος, ἐπὶ τοῦτο προκοπῆς τὸν Μαρῖνον ἡ τοῦ βαθμοῦ τάξις ἐκάλει. ἤδη τε
μέλλοντα τῆς τιμῆς ἔχεσθαι, παρελθὼν ἄλλος πρὸ τοῦ βήματος, μὴ ἐξεῖναι
μὲν ἐκείνῳ τῆς Ῥωμαίων μετέχειν ἀξίας κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους, Χριστιανῷ γε ὄντι καὶ τοῖς βασιλεῦσι μὴ θύοντι, κατηγόρει· αὐτῷ δὲ ἐπιβάλλειν τὸν κλῆρον. ἐφ' ᾧ κινηθέντα τὸν δικαστὴν (Ἀχαιὸς οὗτος ἦν) 3
πρῶτον μὲν ἐρέσθαι ποίας ὁ Μαρῖνος εἴη γνώμης. ὡς δ' ὁμολογοῦντα
Χριστιανὸν ἐπιμόνως ἑώρα, τριῶν ὡρῶν ἐπιδοῦναι αὐτῷ εἰς ἐπίσκεψιν
διάστημα. ἐκτὸς δῆτα γενόμενον αὐτὸν τοῦ δικαστηρίου Θεότεκνος ὁ τῇδε 4
ἐπίσκοπος ἀφέλκει προσελθὼν δι' ὁμιλίας, καὶ τῆς χειρὸς λαβὼν ἐπὶ τὴν
ἐκκλησίαν προάγει, εἴσω τε πρὸς αὐτῷ στήσας τῷ ἁγιάσματι, μικρόν τι
παραναστείλας αὐτοῦ τῆς χλαμύδος καὶ τὸ προσηρτημένον αὐτῷ ξίφος
ἐπιδείξας, ἅμα τε ἀντιπαρατίθησι προσαγαγὼν αὐτῷ τὴν τῶν θείων εὐαγγελίων γραφήν, κελεύσας τῶν δυεῖν ἑλέσθαι τὸ κατὰ γνώμην. ὡς δ' ἀμελλητὶ τὴν δεξιὰν προτείνας ἐδέξατο τὴν θείαν γραφήν, „ἔχου τοίνυν, ἔχου,“
φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Θεότεκνος, „τοῦ θεοῦ, καὶ τύχοις ὧν εἵλου, πρὸς αὐτοῦ
δυναμούμενος, καὶ βάδιζε μετ' εἰρήνης.“ εὐθὺς ἐκεῖθεν ἐπανελθόντα αὐτὸν 5

---

4. ὁ add. *aehikE*, om. *cfg.* | 16. γίνεσθαι· τόπου σχολάζοντος ἐπὶ *Salmasius VH*, γίνεσθαι τόπου σχολάζοντος. ἐπὶ *Casaub.* $S S^a B$. | 22. εἴη γνώμης *cfgikxB*, γνώμης εἴη *aehSVH.* | 26. τι *cfikx*, τε *aeghE.* | 27. χλαμύδος $V^a H$, χλανίδος $C V S^a B$.

κῆρυξ ἐβόα καλῶν πρὸ τȣ̃ δικαστηρίȣ· καὶ γὰρ ἤδη τὰ τῆς προθεσμίας τȣ̃ χρόνȣ πεπλήρωτο. καὶ δὴ παραστὰς τῷ δικαστηρίῳ, καὶ μείζονα τῆς πίστεως τὴν προθυμίαν ἐπιδείξας, εὐθὺς, ὡς εἶχεν, ἀπαχθεὶς τὴν ἐπὶ θανάτῳ τελειȣ̃ται.

CAP. 16.

Ἡ κατὰ Ἀστύριον ἱστορία.

(Nic. H. E. VI, 14.)

Ἔνθα καὶ Ἀστύριος ἐπὶ τῇ θεοφιλεῖ παῤῥησίᾳ μνημονεύεται, ἀνὴρ τῶν ἐπὶ Ῥώμης συγκλητικῶν γενόμενος, βασιλεῦσί τε προσφιλὴς, καὶ πᾶσι γνώριμος εὐγενείας τε ἕνεκα καὶ περιȣσίας· ὃς παρὼν τηνικάδε τελειȣμένῳ τῷ μάρτυρι, τὸν ὦμον ὑποθεὶς, ἐπὶ λαμπρᾶς καὶ πολυτελȣ̃ς ἐσθῆτος ἄρας τὸ σκῆνος ἐπιφέρεται, περιστείλας τε εὖ μάλα πλουσίως τῇ προσηκȣ́σῃ ταφῇ παραδίδωσι. τȣ́τȣ μυρία μὲν καὶ ἄλλα μνημονεύȣσιν οἱ τἀνδρὸς καὶ εἰς ἡμᾶς διαμείναντες γνώριμοι,

CAP. 17.

Περὶ τῶν κατὰ Πανεάδα σημείων τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μεγαλουργίας.

ἀτὰρ καὶ παραδόξȣ τοιȣ́τȣ. ἐπὶ τῆς Φιλίππȣ Καισαρείας, ἣν Πανεάδα Φοίνικες προσαγορεύȣσι, φασὶ παρὰ ταῖς αὐτόθι δεικνυμέναις ἐν ταῖς ὑπωρείαις τȣ̃ καλȣμένȣ Πανίȣ ὄρȣς πηγαῖς, ἐξ ὧν καὶ τὸν Ἰορδάνην προχεῖσθαι, κατά τινα ἑορτῆς ἡμέραν σφάγιόν τι καταβάλλεσθαι, καὶ τȣ̃το τῇ τοῦ δαίμονος δυνάμει ἀφανὲς γίνεσθαι παραδόξως, θαῦμά τε εἶναι περιβόητον τοῖς παρȣ̃σι τὸ γινόμενον. παρόντα δ᾽ ȣ̃ν ποτὲ τοῖς πραττομένοις τὸν Ἀστύριον, καὶ τὸ πρᾶγμα καταπεπληγμένȣς ἰδόντα τȣ̀ς πολλȣ̀ς, οἰκτεῖραι τῆς πλάνης, κἄπειτα ἀνανεύσαντα εἰς ȣ̓ρανὸν ἱκετεῦσαι διὰ Χριστȣ̃ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν, τὸ λαοπλάνον δαιμόνιον ἐλέγξαι καὶ παῦσαι τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπάτης. ταῦτα δέ φασιν εὐξαμένȣ ἀθρόως τὸ ἱερεῖον ἐπιπολάσαι ταῖς πηγαῖς, ȣ̔́τω τε αὐτοῖς τὸ παράδοξον οἴχεσθαι, μηδενὸς μηκέτι θαύματος περὶ τὸν τόπον γενομένȣ.

---

2. δικαστηρίῳ] δικαστῆ *gh.* | 3. post εὐθὺς add. ἐκεῖθεν *ahikNSS*ᵃ*HB*, om. *cfgxV.* | ὡς εἶχεν om. *hN.* | 10. τηνικάδε om. *h.* | 11. post λαμπρᾶς add. τε *SS*ᵃ*H*, om. *C.* | 14. καὶ post τἀνδρὸς om. *h.* | 19. Πανίȣ *bcdfgikNS*ᵃ*HB*, Πανεῖȣ *ahSV.* | 23. καταπεπληγμένȣς *cfgikxH*ᵇ, καταπληττομένȣς *ahNE.* | 25. ἐλέγξαι *cfikB*, ἀπελέγξαι *aSVH*, διελέγξαι *g.*

CAP. 18.

Περὶ τοῦ ἀνδριάντος οὗ ἡ αἱμοῤῥοοῦσα ἀνέστησεν.
(Nic. H. E. VI, 15.)

Ἀλλ᾿ ἐπειδὴ τῆσδε τῆς πόλεως εἰς μνήμην ἐλήλυθα, ȣ̓κ ἄξιον ἡγȣ̃- 1
μαι παρελθεῖν διήγησιν καὶ τοῖς μεθ᾿ ἡμᾶς μνημονεύεσθαι ἀξίαν. τὴν γὰρ
αἱμοῤῥοοῦσαν, ἣν ἐκ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων πρὸς τȣ̃ Σωτῆρος ἡμῶν τȣ̃
πάθȣς ἀπαλλαγὴν εὕρασθαι μεμαθήκαμεν, ἐνθένδε ἔλεγον ὁρμᾶσθαι, τόν
τε οἶκον αὐτῆς ἐπὶ τῆς πόλεως δείκνυσθαι, καὶ τῆς ὑπὸ τȣ̃ Σωτῆρος
εἰς αὐτὴν εὐεργεσίας θαυμαστὰ τρόπαια παραμένειν. ἑστάναι γὰρ ἐφ᾿ 2
ὑψηλȣ̃ λίθȣ πρὸς μὲν ταῖς πύλαις τȣ̃ αὐτῆς οἴκȣ γυναικὸς ἐκτύπωμα
χάλκεον ἐπὶ γόνυ κεκλιμένον καὶ τεταμέναις ἐπὶ τὸ πρόσθεν ταῖς χερσὶν,
ἱκετευούσῃ ἐοικός, τȣ́τȣ δὲ ἄντικρυς ἄλλο τῆς αὐτῆς ὕλης ἀνδρὸς ὄρθιον
σχῆμα, διπλοΐδα κοσμίως περιβεβλημένον, καὶ τὴν χεῖρα τῇ γυναικὶ προ-
τεῖνον, οὗ παρὰ τοῖς ποσὶν ἐπὶ τῆς στήλης αὐτῆς ξένον τι βοτάνης εἶδος
φύειν, ὃ μέχρι τȣ̃ κρασπέδȣ τῆς τȣ̃ χαλκȣ̃ διπλοΐδος ἀνιὸν, ἀλεξιφάρ-
μακόν τι παντοίων νοσημάτων τυγχάνειν. τȣ̃τον τὸν ἀνδριάντα τȣ̃ Ἰησȣ̃ 3
εἰκόνα φέρειν ἔλεγον. ἔμεινε δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς, ὡς καὶ ὄψει παραλαβεῖν
ἐπιδημήσαντας αὐτοὺς τῇ πόλει. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, τοὺς πάλαι ἐξ 4
ἐθνῶν εὐεργετηθέντας πρὸς τȣ̃ Σωτῆρος ἡμῶν ταῦτα πεποιηκέναι, ὅτε
καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτȣ̃ τὰς εἰκόνας, Παύλȣ καὶ Πέτρȣ καὶ αὐτȣ̃ δὴ
τȣ̃ Χριστȣ̃, διὰ χρωμάτων ἐν γραφαῖς σωζομένας ἱστορήσαμεν, ὡς εἰκὸς
τῶν παλαιῶν ἀπαραφυλάκτως οἷα σωτῆρας ἐθνικῇ συνηθείᾳ παρ᾿ ἑαυ-
τοῖς τȣ̃τον τιμᾶν εἰωθότων τὸν τρόπον.

CAP. 19.

Περὶ τοῦ θρόνου Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου.
(Nic. H. E. VI, 16.)

Τὸν γὰρ Ἰακώβȣ θρόνον, τȣ̃ πρώτȣ τῆς Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας τὴν ἐπισκοπὴν πρὸς αὐτȣ̃ τȣ̃ Σωτῆρος καὶ τῶν ἀποστόλων ὑποδεξαμένȣ, ὃν καὶ ἀδελφὸν τȣ̃ Χριστȣ̃ χρηματίσαι οἱ θεῖοι λόγοι περιέχȣσιν, εἰς δεῦρο πεφυλαγμένον οἱ τῇδε κατὰ διαδοχὴν περιέποντες ἀδελφοὶ σαφῶς τοῖς πᾶσιν ἐπιδείκνυνται, οἷον περὶ τȣ̀ς ἁγίȣς ἄνδρας τȣ̃ θεοφιλȣ̃ς ἕνεκεν οἵ τε πάλαι καὶ οἱ εἰς ἡμᾶς ἔσωζόν τε καὶ ἀποσώζουσι σέβας. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ.

---

7. *εὕρασθαι*] *εὑρέσθαι ikSS*ª. | 14. *αὐτῆς* add. *ahikE*, om. *cfgx*. | 16. post *τȣ̃τον* add. *δὲ ahxSVH*, om. *cfgikB*. | *τȣ̃ Ἰησȣ̃ εἰκόνα cfik*, *εἰκ. τ. Ἰησȣ̃ aghE*. | 22. *ἀπαραφυλάκτως*] *ἀπαραλλάκτως bSHH*ª (III. p. 405). | 27. post *θρόνον* add. *τȣ̃ ἀποστόλȣ bS*. | 32. *σέβας*] *ἀξιόχρεων σέβας aekNRSS*ª.

CAP. 20.

Περὶ τῶν ἑορταστικῶν Διονυσίου ἐπιστολῶν, ἔνθα καὶ περὶ τοῦ πάσχα κανονίζει.
(Nic. H. E. VI, 4.)

Ὅ γε μὴν Διονύσιος πρὸς ταῖς δηλωθείσαις ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἔτι καὶ τὰς φερομένας ἑορταστικὰς τοτηνικαῦτα συντάττει, πανηγυρικωτέρους ἐν αὐταῖς περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς ἀνακινῶν λόγους. τούτων τὴν μὲν Φλαυΐῳ προσφωνεῖ, τὴν δὲ Δομετίῳ καὶ Διδύμῳ, ἐν ᾗ καὶ κανόνα ἐκτίθεται ὀκταετηρίδος, ὅτι μὴ ἄλλοτε ἢ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν προσήκοι τὴν τοῦ πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖν παριστάμενος. πρὸς ταύταις καὶ ἄλλην τοῖς κατ' Ἀλεξάνδρειαν συμπρεσβυτέροις ἐπιστολὴν διαχαράττει, ἑτέροις τε ὁμοῦ διαφόρως, καὶ ταύτας ἔτι τοῦ διωγμοῦ συνεστῶτος.

CAP. 21.

Περὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συμβάντων.
(Nic. H. E. VI, 19.)

1 Ἐπιλαβούσης δὲ ὅσον οὔπω τῆς εἰρήνης, ἐπάνεισι μὲν εἰς τὴν Ἀλεξάν-
δρειαν, πάλιν δ' ἐνταῦθα στάσεως καὶ πολέμου συστάντος, ὡς οὐχ οἷόν
τε ἦν αὐτῷ, τοὺς κατὰ τὴν πόλιν ἅπαντας ἀδελφοὺς εἰς ἑκάτερον τῆς
στάσεως μέρος διῃρημένους ἐπισκοπεῖν, αὖθις ἐν τῇ τοῦ πάσχα ἑορτῇ ὥσπερ
τις ὑπερόριος ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ γραμμάτων αὐτοῖς ὡμίλει.
2 καὶ Ἱέρακι δὲ μετὰ ταῦτα τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐπισκόπῳ ἑτέραν ἑορτα-
στικὴν ἐπιστολὴν γράφων, τῆς κατ' αὐτὸν τῶν Ἀλεξανδρέων στάσεως
μνημονεύει διὰ τούτων· „ἐμοὶ δὲ τί θαυμαστὸν εἰ πρὸς τοὺς πορρωτέρω
„παροικοῦντας χαλεπὸν τὸ κἂν δι' ἐπιστολῶν ὁμιλεῖν, ὅτε καὶ τὸ πρὸς
„ἐμαυτὸν αὐτῷ μοι διαλέγεσθαι καὶ τῇ ἰδίᾳ ψυχῇ συμβουλεύεσθαι κα-
3 „θέστηκεν ἄπορον; πρὸς γοῦν τὰ ἐμαυτοῦ σπλάγχνα, τοὺς ὁμοσκήνους καὶ
„συμψύχους ἀδελφοὺς καὶ τῆς αὐτῆς πολίτας ἐκκλησίας ἐπιστολιμαίων
„δέομαι γραμμάτων, καὶ ταῦθ' ὅπως διαπεμψαίμην, ἀμήχανον φαίνεται.
„ῥᾷον γὰρ ἄν τις οὐχ ὅπως εἰς τὴν ὑπερόριον, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἀνατολῶν
„ἐπὶ δυσμὰς περαιωθείη, ἢ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπ' αὐτῆς τῆς Ἀλεξαν-
4 „δρείας ἐπέλθοι. τῆς γὰρ ἐρήμου τῆς πολλῆς ἀτριβοῦς ἐκείνης, ἣν ἐν δυσὶ
„γενεαῖς διώδευσεν ὁ Ἰσραήλ, ἄπειρος μᾶλλον καὶ ἄβατός ἐστιν ἡ μεσαι-

---

7. Φλαυΐῳ *chikxVB*, Φλαυΐῳ *aegSSᵃH*, Φλαβιανῷ *N.* | 11. διαφόρως *CE*, διαφόρους *N:* scrib. vel διαφόρους (coll. 267, 22) vel διαφόροις. | ἔτι] ἐπὶ *S.* | 20. τῶν] τῷ *fN.* | ἐπισκόπῳ *acehNE*, ἐπισκόπων *gik.* cf. VII, 24 (p. 268, 22): Νέπως ἐπίσκοπος τῶν κατ' Αἴγυπτον. | 23. παροικοῦντας *cfhikxVB*, κατοικοῦντας *aegNSSᵃH.* | 28. ὑπερόριον *cfghNVSᵃ*, ὑπερορίαν *aeikSHB.* | 30. πολλῆς] πολλῆς καὶ volgo, καὶ om. *cf.* | 31. ἄπειρος *abceghkxSVHB*, ἄπορος *dfiNSᵃ.*

„τάτη τῆς πόλεως ὁδός· καὶ τῆς θαλάσσης, ἣν ἐκεῖνοι ῥαγεῖσαν καὶ δια-
„τειχισθεῖσαν ἔσχον ἱππήλατον, καὶ ὧν ἐν τῇ λεωφόρῳ κατεποντίσθησαν
„Αἰγύπτιοι, οἱ γαληνοὶ καὶ ἀκύμαντοι λιμένες γεγόνασιν εἰκὼν, πολλάκις
„φανέντες ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς φόνων οἷον ἐρυθρὰ θάλασσα. ὁ δ' ἐπιῤ- 5
„ῥέων ποταμὸς τὴν πόλιν ποτὲ μὲν ἐρήμυ τῆς ἀνύδρυ ξηρότερος ὤφθη,
„καὶ μᾶλλον αὐχμώδης ἐκείνης, ἣν διαπορευόμενος ὁ Ἰσραὴλ ὕτως ἐδί-
„ψησεν, ὡς Μωϋσῦ μὲν καταβοᾷν, ῥυῆναι δ' αὐτοῖς παρὰ τῦ θαυμάσια
„ποιῦντος μόνυ ἐκ πέτρας ἀκροτόμυ ποτόν· ποτὲ δὲ τοσῦτον ἐπλήμ- 6
„μυρεν, ὡς πᾶσαν τὴν περίχωρον τάς τε ὁδὺς καὶ τὺς ἀγρὺς ἐπικλύ-
„σαντα, τῆς ἐπὶ Νῶε γενομένης τῦ ὕδατος φορᾶς ἐπαγαγεῖν ἀπειλήν·
„ἀεὶ δὲ αἵματι καὶ φόνοις καὶ καταποντισμοῖς κάτεισι μεμιασμένος, οἷος
„ὑπὸ Μωϋσεῖ γέγονε τῷ Φαραὼ, μεταβαλὼν εἰς αἷμα καὶ ἐποζέσας.
„καὶ ποῖον γένοιτ' ἂν τοῦ πάντα καθαίροντος ὕδατος ὕδωρ καθάρσιον 7
„ἄλλο; πῶς ἂν ὁ πολὺς καὶ ἀπέραντος ἀνθρώποις ὠκεανὸς ἐπιχυθεὶς
„τὴν πικρὰν ταύτην ἀποσμῆξαι θάλασσαν; ἢ πῶς ἂν ὁ μέγας ποταμὸς
„ὁ ἐκπορευόμενος ἐξ Ἐδὲμ, τὰς τέσσαρας ἀρχὰς εἰς ἃς ἀφορίζεται μετο-
„χετεύσας εἰς μίαν τῦ Γηὼν, ἀποπλῦναι τὸ λύθρον; ἢ πότε ὁ τεθο- 8
„λωμένος ὑπὸ τῶν πονηρῶν πανταχόθεν ἀναθυμιάσεων ἀὴρ εἰλικρινὴς
„γένοιτο; τοιῦτοι γὰρ ἀπὸ τῆς γῆς ἀτμοὶ, καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἄνεμοι,
„ποταμῶν τε αὖραι καὶ λιμένων ἀναθυμιάσεις ἀποπνέυσιν, ὡς σηπομένων ἐν
„πᾶσι τοῖς ὑποκειμένοις στοιχείοις νεκρῶν ἰχῶρας εἶναι τὰς δρόσους.
„εἶτα θαυμάζουσι καὶ διαποροῦσι, πόθεν οἱ συνεχεῖς λοιμοὶ, πόθεν αἱ 9
„χαλεπαὶ νόσοι, πόθεν αἱ παντοδαπαὶ φθοραὶ, πόθεν ὁ ποικίλος καὶ
„πολὺς τῶν ἀνθρώπων ὄλεθρος, διὰ τί μηκέτι τοσῦτο πλῆθος οἰκητόρων
„ἡ μεγίστη πόλις ἐν αὐτῇ φέρει, ἀπὸ νηπίων ἀρξαμένη παίδων μέχρι
„τῶν εἰς ἄκρον γεγηρακότων, ὅσους ὠμογέροντας οὓς ἐκάλει πρότερον
„ὄντας ἔτρεφεν, ἀλλ' οἱ τεσσαρακοντῦται καὶ μέχρι τῶν ἑβδομήκοντα
„ἐτῶν τοσῦτο πλείονες τότε, ὥστε μὴ συμπληρῦσθαι νῦν τὸν ἀριθμὸν
„αὐτῶν, προσεγγραφέντων καὶ συγκαταλεγέντων εἰς τὸ δημόσιον σιτηρέ-
„σιον τῶν ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν μέχρι τῶν ὀγδοήκοντα, καὶ γεγό-
„νασιν οἷον ἡλικιῶται τῶν πάλαι γεραιτάτων οἱ ὄψει νεώτατοι. καὶ 10

---

1. καὶ τῆς κτλ.] „ait Dionysius, portus urbis Alexandrinae (οἱ γαληνοὶ καὶ ἀκ. λιμένες), peremtorum civium cruore exundantes, rubri maris imaginem saepius praebuisse“ Valesius. ὧν referendum est ad ἐκεῖνοι sive Israelitas. | 2. post κατεποντίσθησαν add. οἱ aehE, om. cfgikN. | 7. Μωϋσῦ bcVVᵃH, Μωϋσῇ adfikSSᵃB, Μωσῇ ehN, Μωϋσεῖ g. | 12. Μωϋσεῖ cgkVSᵃHB, Μωσεῖ acS, Μωϋσῦ i (a sec. man.) Μωυσῇ f, Μωσῇ hN. | 13. καθάρσιον ἄλλο cf, ἄλλο καθ. volgo. | 17. τὸ acfhNSVH, τὸν egikB. | 24. πλῆθος om. h. | 28. τοσῦτο] τοσύτῳ msSᵃZ.

„οὕτω μειούμενον ἀεὶ καὶ δαπανώμενον ὁρῶντες τὸ ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων „γένος οὐ τρέμουσιν, αὐξομένου καὶ προκόπτοντος τοῦ παντελοῦς αὐτῶν „ἀφανισμοῦ.“

CAP. 22.

Περὶ τῆς ἐπισκηψάσης νόσου.
(Nic. H. E. VI, 20.)

1 Μετὰ ταῦτα λοιμικῆς τὸν πόλεμον διαλαβούσης νόσου, τῆς τε ἑορτῆς
πλησιαζούσης, αὖθις διὰ γραφῆς τοῖς ἀδελφοῖς ὁμιλεῖ, τὰ τῆς συμφορᾶς
2 ἐπισημαινόμενος πάθη διὰ τούτων· „τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις οὐκ ἂν
„δόξειε καιρὸς ἑορτῆς εἶναι τὰ παρόντα. οὐδ' ἔστιν αὐτοῖς οὔτε οὗτος οὔτε
„τις ἕτερος, οὐχ ὅπως τῶν ἐπιλύπων, ἀλλ' οὐδ' εἴ τις περιχαρὴς, ὃν οἰη-
„θεῖεν μάλιστα. νῦν μέν γε θρῆνοι πάντα, καὶ πενθοῦσι πάντες, καὶ
„περιηχοῦσιν οἰμωγαὶ τὴν πόλιν διὰ τὸ πλῆθος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν
3 „ἀποθνησκόντων ὁσημέραι. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων
„γέγραπται, οὕτως καὶ νῦν ἐγενήθη κραυγὴ μεγάλη. οὐ γάρ ἐστιν οἰκία,
„ἐν ᾗ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς· καὶ ὄφελόν γε· πολλὰ μὲν γὰρ καὶ
4 „δεινὰ καὶ τὰ πρὸ τούτου συμβεβηκότα. πρῶτον μὲν ἡμᾶς ἤλασαν, καὶ
„μόνοι πρὸς ἁπάντων διωκόμενοι καὶ θανατούμενοι ἑορτάσαμεν καὶ τότε,
„καὶ πᾶς ὁ τῆς καθ' ἕκαστον θλίψεως τόπος πανηγυρικὸν ἡμῖν γέγονε
„χωρίον, ἀγρὸς, ἐρημία, ναῦς, πανδοχεῖον, δεσμωτήριον· φαιδροτάτην δὲ
5 „πασῶν ἤγαγον ἑορτὴν οἱ τέλειοι μάρτυρες εὐωχηθέντες ἐν οὐρανῷ. μετὰ
„δὲ ταῦτα πόλεμος καὶ λιμὸς ἐπέλαβεν, ἃ τοῖς ἔθνεσι συνδιηνέγκαμεν,
„μόνοι μὲν ὑποστάντες, ὅσα ἡμῖν ἐλυμήναντο, παραπολαύσαντες δὲ καὶ
„ὧν ἀλλήλους εἰργάσαντό τε καὶ πεπόνθασι· καὶ τῇ Χριστοῦ πάλιν ἐνηυ-
6 „φράνθημεν εἰρήνῃ, ἣν μόνοις ἡμῖν δέδωκε. βραχυτάτης δὲ ἡμῶν τε καὶ
„αὐτῶν τυχόντων ἀναπνοῆς, ἐπικατέσκηψεν ἡ νόσος αὕτη, πρᾶγμα φόβου
„τε παντὸς φοβερώτερον ἐκείνοις, καὶ συμφορᾶς ἡστινοσοῦν σχετλιώτερον,
„καὶ ὥς ἴδιός τις αὐτῶν ἀπήγγειλε συγγραφεὺς, πρᾶγμα μόνον δὴ τῆς
„πάντων ἐλπίδος κρεῖσσον γενόμενον· ἡμῖν δὲ οὐ τοιοῦτο μὲν, γυμνάσιον
„δὲ καὶ δοκίμιον οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἔλαττον. ἀπέσχετο μὲν γὰρ οὐδὲ
7 „ἡμῶν, πολλὴ δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὰ ἔθνη.“ τούτοις ἑξῆς ἐπιφέρει λέγων·
„οἱ γοῦν πλεῖστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ φιλα-
„δελφίαν ἀφειδοῦντες ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκοποῦντες ἀφυ-

---

11. ἐπιλύπων *bcfh V* $V^a S^a$ *HB*, ἐπιλοίπων *adegikNS*. | 16. γε· πολλὰ *bcdexVH*H^a, γε εἰς· πολλὰ *gns Turnebus* $V^a S^a$ *B*, γε· εἰς πολλὰ *aN*, γε· ἐπὶ πολλὰ *hk*. post γε lacunam exhibet *f*, rasuram *i*. | 19. ἕκαστον] ἑαυτοὺς *h*. | 25. δέδωκε *cfgik*, ἔδωκε *aehNE*.

„λάκτως τȣ̀ς νοσȣ̃ντας, λιπαρῶς ὑπηρετȣ́μενοι, θεραπεύοντες ἐν Χριστῷ,
„συναπηλλάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα, τȣ̃ παρ᾽ ἑτέρων ἀναπιμπλάμενοι
„πάθους, καὶ τὴν νόσον ἐφ᾽ ἑαυτοὺς ἕλκοντες ἀπὸ τῶν πλησίον, καὶ
„ἑκόντες ἀναμασσόμενοι τὰς ἀλγηδόνας. καὶ πολλοὶ νοσοκομήσαντες καὶ
„ῥώσαντες ἑτέρȣς ἐτελεύτησαν αὐτοὶ, τὸν ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτοὺς
„μεταστησάμενοι, καὶ τὸ δημῶδες ῥῆμα, μόνης ἀεὶ δοκȣ̃ν φιλοφροσύνης
„ἔχεσθαι, ἔργῳ δὴ τότε πληρȣ̃ντες, ἀπιόντες αὐτῶν περίψημα. οἱ γȣ̃ν 8
„ἄριστοι τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἀδελφῶν τȣ̃τον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τȣ̃ βίȣ,
„πρεσβύτεροί τέ τινες καὶ διάκονοι καὶ τῶν ἀπὸ τȣ̃ λαȣ̃ λίαν ἐπαινȣ-
„μενοι, ὡς καὶ τοῦ θανάτου τοῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν καὶ
„πίστιν ἰσχυρὰν γενόμενον μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίȣ δοκεῖν. καὶ τὰ σώ- 9
„ματα δὲ τῶν ἁγίων ὑπτίαις χερσὶ καὶ κόλποις ὑπολαμβάνοντες, καθαι-
„ρȣ̃ντές τε ὀφθαλμȣ̀ς, καὶ στόματα συγκλείοντες, ὠμοφορȣ̃ντές τε καὶ
„διατιθέντες, προσκολλώμενοι, συμπλεκόμενοι, λȣτροῖς τε καὶ περιστο-
„λαῖς κατακοσμȣ̃ντες, μετὰ μικρὸν ἐτύγχανον τῶν ἴσων, ἀεὶ τῶν ὑπολει-
„πομένων ἐφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν. τὰ δέ γε ἔθνη πᾶν τȣ̓ναντίον· 10
„καὶ νοσεῖν τε ἀρχομένȣς ἀπωθȣ̃ντο, καὶ ἀπέφευγον τȣ̀ς φιλτάτȣς, κἂν
„ταῖς ὁδοῖς ἐῤῥίπτȣν ἡμιθνῆτας, καὶ νεκρȣ̀ς ἀτάφȣς ἀπεσκυβαλίζοντο,
„τὴν τȣ̃ θανάτȣ διάδοσιν καὶ κοινωνίαν ἐκτρεπόμενοι, ἣν ȣ̓κ ἦν καὶ
„πολλὰ μηχανωμένοις ἐκκλῖναι ῥᾴδιον.“ μετὰ δὲ καὶ ταύτην τὴν ἐπι- 11
στολὴν, εἰρηνευσάντων τῶν κατὰ τὴν πόλιν, τοῖς κατ᾽ Αἴγυπτον ἀδελφοῖς
ἑορταστικὴν αὖθις ἐπιστέλλει γραφὴν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἄλλας διαφόρους
πάλιν διατυπȣ̃ται. φέρεται δέ τις αὐτȣ̃ καὶ περὶ σαββάτȣ, καὶ ἄλλη περὶ
γυμνασίȣ. Ἑρμάμμωνι δὲ πάλιν καὶ τοῖς κατ᾽ Αἴγυπτον ἀδελφοῖς δι᾽ ἐπι- 12
στολῆς ὁμιλῶν, πολλά τε ἄλλα περὶ τῆς Δεκίȣ καὶ τῶν μετ᾽ αὐτὸν διεξ-
ελθὼν κακοτροπίας, τῆς κατὰ τὸν Γαλλιηνὸν εἰρήνης ἐπιμιμνήσκεται.

CAP. 23.

Περὶ τῆς Γαλλιηνοῦ βασιλείας.

(Nic. H. E. VI, 21.)

Οὐδὲν δὲ οἷον τὸ καὶ τȣ́των ὧδέ πως ἐχόντων ἀκȣ̃σαι· „ἐκεῖνος 1
„μὲν ȣ̓̃ν τῶν πρὸ αὐτȣ̃ βασιλέων τὸν μὲν προέμενος, τῷ δὲ ἐπιθέμενος,

---

2. post *ἐκείνοις*, non post *ἀσμενέστατα* interpungunt *aS.* | 7. post *αὐτῶν* add. *πάντων bcdfsVSa H*, om. *aeghikxSB*, qui *πάντων* ex 1 Cor. 4, 13. in textum intrusum esse arbitratur. | 11. *γενόμενον cfxN*, *γινόμενον* volgo. | 13. post *τε* add. *τȣ̀ς aeSVHSa*. | 16. *δὲ* om. *h.* | 17. *τε* add. *cfx*, om. volgo. | *κἂν*] *καὶ cf.* | 20. *καὶ* post *δὲ* add. *cfik*, om. *aeghE.* | 21. *κατ᾽ aeghE*, *κατὰ τὴν cfikN.* | 22. *διαφόρȣς* om. *aeS.* | 23. *πάλιν* post *ταύτῃ* ponunt *aegSSa*, post *διαφ. bchikVHB.* | 25. *τε*] *τε καὶ cf.* | 26. *ἐπιμιμνήσκεται cgikx*, *ἐπομιμνήσκεται* (sic) *f*, *ὑπομιμνήσκεται aehE.*

„παγγενῆ ταχέως καὶ πρόῤῥιζος ἐξηφανίσθη· ἀνεδείχθη δὲ καὶ συνανω-
„μολογήθη παρὰ πάντων ὁ Γαλλιηνὸς, παλαιὸς ἅμα βασιλεὺς καὶ νέος,
2 „πρῶτος ὢν καὶ μετ' ἐκείνους παρών. κατὰ γὰρ τὸ ῥηθὲν πρὸς τὸν
„προφήτην Ἠσαΐαν „τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἰδοὺ ἥκασι, καὶ καινὰ ἃ νῦν ἀνατελεῖ."
„ὥσπερ γὰρ νέφος τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὑποδραμὸν καὶ πρὸς ὀλίγον
„ἐπηλυγάσαν ἐσκίασεν αὐτὸν καὶ ἀντ' αὐτοῦ προεφάνη, εἶτα παρελθόντος
„ἢ διατακέντος τοῦ νέφους ἐξεφάνη πάλιν ἐπανατείλας ὁ ἥλιος ὁ προα-
„νατείλας, οὕτω προστὰς καὶ προσπελάσας ἑαυτὸν ὁ Μακριανὸς τῆς ἐφε-
„στώσης Γαλλιηνοῦ βασιλείας, ὁ μὲν οὐκ ἔστιν, ἐπεὶ μηδὲ ἦν, ὁ δ' ἔστιν
3 „ὁμοίως ὥσπερ ἦν. καὶ οἷον ἀποθεμένη τὸ γῆρας ἡ βασιλεία, καὶ τὴν
„προοῦσαν ἀνακαθηραμένη κακίαν, ἀκμαιότερον νῦν ἐπανθεῖ, καὶ ποῤῥώ-
4 „τερον ὁρᾶται καὶ ἀκούεται καὶ διαφοιτᾷ πανταχοῦ." εἶθ' ἑξῆς καὶ τὸν
χρόνον, καθ' ὃν ταῦτ' ἔγραφε, διὰ τούτων σημαίνει· „καί μοι πάλιν τὰς
„ἡμέρας τῶν βασιλικῶν ἐτῶν ἔπεισι σκοπεῖν. ὁρῶ γὰρ, ὡς ὀνομασθέν-
„τες μὲν οἱ ἀσεβέστατοι μετ' οὐ πολὺ γεγόνασιν ἀνώνυμοι, ὁ δὲ ὁσιώ-
„τερος καὶ φιλοθεώτερος ὑπερβὰς τὴν ἑπταετηρίδα νῦν ἐνιαυτὸν ἔνατον
„διανύει, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἑορτάσωμεν."

CAP. 24.

Περὶ Νέπωτος καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν σχίσματος.
(Nic. H. E. VI, 21.)

1 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι σπουδάζεται αὐτῷ καὶ τὰ περὶ ἐπαγγελιῶν δύο
συγγράμματα. ἡ δ' ὑπόθεσις αὐτῷ Νέπως ἦν, ἐπίσκοπος τῶν κατ' Αἴ-
γυπτον, ἰουδαϊκώτερον τὰς ἐπηγγελμένας τοῖς ἁγίοις ἐν ταῖς θείαις γρα-
φαῖς ἐπαγγελίας ἀποδοθήσεσθαι διδάσκων, καί τινα χιλιάδα ἐτῶν τρυ-
2 φῆς σωματικῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ταύτης ἔσεσθαι ὑποτιθέμενος. δόξας γοῦν
οὗτος ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου τὴν ἰδίαν κρατύνειν ὑπόληψιν, „ἔλεγχον
3 ἀλληγοριστῶν" λόγον τινὰ περὶ τούτου συντάξας ἐπέγραψε. πρὸς ὃν ὁ Διο-
νύσιος ἐν τοῖς περὶ ἐπαγγελιῶν ἐνίσταται, διὰ μὲν τοῦ προτέρου τὴν αὑτοῦ
γνώμην ἣν εἶχε περὶ τοῦ δόγματος παρατιθέμενος, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου περὶ
τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου διαλαμβάνων, ἔνθα τοῦ Νέπωτος κατὰ τὴν
4 ἀρχὴν μνημονεύσας ταῦτα περὶ αὐτοῦ γράφει· „ἐπεὶ δὲ σύνταγμά τι προ-

1. παγγενῆ *acfhNE*, παγγενεῖ *gik*, παγγενὶ *e*. | 3. πρῶτος post ἐκείνους ponit *h*. | ῥηθὲν — Jes. 43, 19. | 7. ἐπαν. ὁ ἥλιος ὁ πρ. *cf* (is om. ὁ post ἥλιος) *hVS*[a]*HB*, ἐπαν. ὁ πρ. ἥλιος *aeikS*. | 8. προστὰς] προσστὰς conj. *V*[a]. | προσπελάσας *abcdeghikxNVS*[a]*HB*, προπελάσας *afS*. | Μακριανὸς *bcdfhikx VS*[a]*HB*, Μακρῖνος *aegNS*. | 10. ὥσπερ ἦν om. *cfx*. | 14. ἔπεισι σκοπεῖν] ἐπισκοπεῖν *hik*. | 21. πᾶσι *cfik*, ἅπασι volgo. | 28. αὑτοῦ *c*, αὐτοῦ volgo.

„κομίζουσι Νέπωτος, ᾧ λίαν ἐπερείδονται ὡς ἀναντιῤῥήτως ἀποδεικνύντι „τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν ἐπὶ γῆς ἔσεσθαι, ἐν ἄλλοις μὲν πολλοῖς ἀπο„δέχομαι καὶ ἀγαπῶ Νέπωτα, τῆς τε πίστεως καὶ τῆς φιλοπονίας καὶ „τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς διατριβῆς καὶ τῆς πολλῆς ψαλμῳδίας, ᾗ μέχρι „νῦν πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν εὐθυμοῦνται, καὶ πάνυ δι' αἰδοῦς ἄγω τὸν ἄν„θρωπον ταύτῃ μᾶλλον, ᾗ προανεπαύσατο, ἀλλὰ (φίλη γὰρ καὶ προτι„μοτάτη πάντων ἡ ἀλήθεια) ἐπαινεῖν τε χρὴ καὶ συναινεῖν ἀφθόνως, „εἴ τι ὀρθῶς λέγοιτο, ἐξετάζειν δὲ καὶ διευθύνειν, εἴ τι μὴ φαίνοιτο „ὑγιῶς ἀναγεγραμμένον. καὶ πρὸς μὲν παρόντα καὶ ψιλῷ λόγῳ δογμα- 5
„τίζοντα αὐτάρκης ἦν ἂν ἡ ἄγραφος ὁμιλία, δι' ἐρωτήσεως καὶ ἀπο„κρίσεως πείθουσα καὶ συμβιβάζουσα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους· γραφῆς δὲ „ἐκκειμένης, ὡς δοκεῖ τισὶ, πιθανωτάτης, καί τινων διδασκάλων τὸν μὲν „νόμον καὶ τοὺς προφήτας τὸ μηδὲν ἡγουμένων, καὶ τὸ τοῖς εὐαγγελίοις „ἕπεσθαι παρέντων, καὶ τὰς τῶν ἀποστόλων ἐπιστολὰς ἐκφαυλισάντων, „τὴν δὲ τοῦ συγγράμματος τούτου διδασκαλίαν ὡς μέγα δή τι καὶ κεκρυμ„μένον μυστήριον κατεπαγγελλομένων, καὶ τοὺς ἁπλουστέρους ἀδελφοὺς ἡμῶν „οὐδὲν ἐώντων ὑψηλὸν καὶ μεγαλεῖον φρονεῖν οὔτε περὶ τῆς ἐνδόξου καὶ „ἀληθῶς ἐνθέου τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐπιφανείας, οὔτε τῆς ἡμετέρας ἐκ νεκρῶν „ἀναστάσεως καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπισυναγωγῆς καὶ ὁμοιώσεως, ἀλλὰ „μικρὰ καὶ θνητὰ καὶ οἷα τὰ νῦν ἐλπίζειν ἀναπειθόντων ἐν τῇ βασι„λείᾳ τοῦ θεοῦ, ἀναγκαῖον καὶ ἡμᾶς ὡς πρὸς παρόντα τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν „διαλεχθῆναι Νέπωτα.“ τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιφέρει λέγων· „ἐν μὲν οὖν 6
„τῷ Ἀρσενοείτῃ γενόμενος, ἔνθα, ὡς οἶδας, πρὸ πολλοῦ τοῦτο ἐπεπόλαζε „τὸ δόγμα, ὡς καὶ σχίσματα καὶ ἀποστασίας ὅλων ἐκκλησιῶν γεγονέναι, „συγκαλέσας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους τῶν ἐν ταῖς κώμαις ἀδελ„φῶν, παρόντων καὶ τῶν βουλομένων ἀδελφῶν, δημοσίᾳ τὴν ἐξέτασιν „ποιήσασθαι τοῦ λόγου προετρεψάμην. καὶ τοῦτό μοι προσαγόντων τὸ βι- 7
„βλίον ὥς τι ὅπλον καὶ τεῖχος ἀκαταμάχητον, συγκαθεσθεὶς αὐτοῖς τριῶν „ἑξῆς ἡμερῶν ἐξ ἕω μέχρις ἑσπέρας, διευθύνειν ἐπειράθην τὰ γεγραμ„μένα. ἔνθα καὶ τὸ εὐσταθὲς καὶ τὸ φιλάληθες καὶ τὸ εὐπαρακολού- 8
„θητον καὶ συνετὸν ὑπερηγάσθην τῶν ἀδελφῶν, ὡς ἐν τάξει καὶ μετ' „ἐπιεικείας τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἐπαπορήσεις καὶ τὰς συγκαταθέσεις „ἐποιούμεθα, τὸ μὲν ἐκ παντὸς τρόπου φιλονείκως τῶν ἅπαξ δοξάντων

---

6. ᾗ *sS*ª*ZB*, ἥ *g*, om. *c*, ἡ *codd. et editores ceteri.* | 8. δὲ *bcdfikVS*ª*H*, τε *aeghSB.* | 23. Ἀρσενοείτῃ *bcdhSVII*, Ἀρσενοΐτῃ *aefgikNB*. Mirum est, eam scripturam, quae una recte se habet, scripturam Ἀρσιν— (cf. Steph. Byz. v. Ἀρσινόη) in codice exstare nullo. | 33. post τρόπου add. καὶ *aeghE*, om. *cfikx*.

„περιέχεσθαι, εἰ καὶ μὴ φαίνοιτο ὀρθῶς ἔχοντα, παραιτησάμενοι, μήτε
„δὲ τὰς ἀντιλογίας ὑποστελλόμενοι, ἀλλ' ἐς ὅσον οἷόν τε τῶν προκει-
„μένων ἐπιβατεύειν καὶ κρατύνειν αὐτὰ πειρώμενοι, μήτε, εἰ λόγος αἱρεῖ,
„μεταπείθεσθαι καὶ συνομολογεῖν αἰδούμενοι, ἀλλ' εὐσυνειδήτως καὶ ἀνυ-
„ποκρίτως καὶ ταῖς καρδίαις πρὸς τὸν θεὸν ἡπλωμέναις τὰ ταῖς ἀπο-
„δείξεσι καὶ διδασκαλίαις τῶν ἁγίων γραφῶν συνιστανόμενα καταδεχό-
9 „μενοι. καὶ τέλος ὅ τε τῆς διδαχῆς ταύτης ἀρχηγὸς καὶ εἰσηγητὴς, ὁ
„καλούμενος Κορακίων, ἐν ἐπηκόῳ πάντων τῶν παρόντων ἀδελφῶν ὡμο-
„λόγησε καὶ διεμαρτύρατο ἡμῖν, μηκέτι τούτῳ προσέξειν, μηδὲ διαλέξεσθαι
„περὶ τούτου, μηδὲ μεμνῆσθαι, μηδὲ διδάξειν, ὡς ἱκανῶς ὑπὸ τῶν ἀντι-
„λεχθέντων ᾑρημένος· τῶν τε ἄλλων ἀδελφῶν οἱ παρόντες ἔχαιρον ἐπὶ
„τῇ κοινολογίᾳ καὶ τῇ πρὸς πάντας συγκαταβάσει καὶ συνδιαθέσει."

CAP. 25.

Περὶ τῆς Ἰωάννου ἀποκαλύψεως.

(Nic. H. E. VI, 22. 23.)

1 Εἶθ' ἑξῆς ὑποβὰς περὶ τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάννου ταῦτά φησι·
„τινὲς μὲν οὖν τῶν πρὸ ἡμῶν ἠθέτησαν καὶ ἀνεσκεύασαν πάντῃ τὸ βι-
„βλίον, καὶ καθ' ἕκαστον κεφάλαιον διευθύνοντες, ἄγνωστόν τε καὶ ἀσυλ-
2 „λόγιστον ἀποφαίνοντες, ψεύδεσθαί τε τὴν ἐπιγραφήν. Ἰωάννου γὰρ οὐκ
„εἶναι λέγουσιν· ἀλλ' οὐδ' ἀποκάλυψιν εἶναι, τὴν σφοδρῷ καὶ παχεῖ κεκα-
„λυμμένην τῷ τῆς ἀγνοίας παραπετάσματι· καὶ οὐχ ὅπως τῶν ἀποστό-
„λων τινὰ, ἀλλ' οὐδ' ὅλως τῶν ἁγίων ἢ τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τούτου
„γεγονέναι ποιητὴν τοῦ συγγράμματος, Κήρινθον δὲ τὸν καὶ ἀπ' ἐκείνου
„κληθεῖσαν Κηρινθιανὴν συστησάμενον αἵρεσιν, ἀξιόπιστον ἐπιφημίσαι
3 „θελήσαντα τῷ ἑαυτοῦ πλάσματι ὄνομα. τοῦτο γὰρ εἶναι τῆς διδασκαλίας
„αὐτοῦ τὸ δόγμα, ἐπίγειον ἔσεσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, καὶ ὧν
„αὐτὸς ὠρέγετο φιλοσώματος ὢν καὶ πάνυ σαρκικὸς, ἐν τούτοις ὀνειρο-
„πολεῖν ἔσεσθαι, γαστρὸς καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα πλησμοναῖς, τουτέστι

---

1. *καὶ μὴ aegmSS*[a]*HB*, *δὲ μὴ ik*, *μὴ* (om. *καὶ*) *cfx*, *καὶ* (om. *μὴ*) *hVZ*. | 9. *διαλέξεσθαι aefi* (a sec. man.) *kSS*[a]*B*, *διαλέξασθαι cghVH*. | 11. *παρόντες acfhSVH*, *μὲν egiknB*: fort. recte: haud raro enim Eusebius, quum scriptorum aliorum locos affert, mediam orationem abrumpit. | 12. *συνδιαθέσει*] *συγκαταθέσει* conj. Lob. Phryn. pag. 398. | 18. *καὶ* post *βιβλίον* add. *cik*, om. volgo. | 20. *σφοδρῷ cfgi* (a sec. m.) *VH*, *σφόδρα aehi* (a pr. m.) *kNSS*[a]*B*. | 23. *Κήρινθον κτλ.* — cf. Eus. H. E. III, 28. p. 103, 16. | 27. *ὀνειροπολεῖν*] „Valesius legendum putabat *ὀνειροπολεῖ* vel *ὠνειροπόλει*. male. namque hic infinitivus cum reliquis pendet a *λέγουσιν*, ac cum priori *εἶναι* aperte jungitur per *καί*." Stroth.

„σιτίοις καὶ ποτοῖς καὶ γάμοις, καὶ δι' ὧν εὐφημότερον ταῦτα ᾠήθη
„ποριεῖσθαι, ἑορταῖς καὶ θυσίαις καὶ ἱερείων σφαγαῖς. ἐγὼ δὲ ἀθετῆ- 4
„σαι μὲν οὐκ ἂν τολμήσαιμι τὸ βιβλίον, πολλῶν αὐτὸ διὰ σπουδῆς ἐχόν-
„των ἀδελφῶν, μείζονα δὲ τῆς ἐμαυτοῦ φρονήσεως τὴν ὑπόληψιν τὴν
„περὶ αὐτοῦ λαμβάνων, κεκρυμμένην εἶναί τινα καὶ θαυμασιωτέραν τὴν
„καθ' ἕκαστον ἐκδοχὴν ὑπολαμβάνω. καὶ γὰρ εἰ μὴ συνίημι, ἀλλ' ὑπο-
„νοῶ γε νοῦν τινὰ βαθύτερον ἐγκεῖσθαι τοῖς ῥήμασιν. οὐκ ἰδίῳ ταῦτα 5
„μετρῶν καὶ κρίνων λογισμῷ, πίστει δὲ τὸ πλέον νέμων, ὑψηλότερα ἢ
„ὑπ' ἐμοῦ καταληφθῆναι νενόμικα, καὶ οὐκ ἀποδοκιμάζω ταῦτα, ἃ μὴ
„συνεώρακα, θαυμάζω δὲ μᾶλλον ὅτι μὴ καὶ εἶδον." ἐπὶ τούτοις τὴν 6
ὅλην τῆς Ἀποκαλύψεως βασανίσας γραφὴν, ἀδύνατον δὲ αὐτὴν κατὰ τὴν
πρόχειρον ἀποδείξας νοεῖσθαι διάνοιαν, ἐπιφέρει λέγων· „συντελέσας δὴ
„πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν προφητείαν, μακαρίζει ὁ προφήτης τούς τε φυλάσ-
„σοντας αὐτὴν, καὶ δὴ καὶ ἑαυτόν. Μακάριος γάρ, φησίν, ὁ τηρῶν τοὺς
„λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, κἀγὼ Ἰωάννης ὁ βλέπων καὶ
„ἀκούων ταῦτα. καλεῖσθαι μὲν οὖν αὐτὸν Ἰωάννην, καὶ εἶναι τὴν γραφὴν 7
„Ἰωάννου ταύτην, οὐκ ἀντερῶ. ἁγίου μὲν γὰρ εἶναί τινος καὶ θεοπνεύστου
„συναινῶ, οὐ μὴν ῥᾳδίως ἂν συνθοίμην τοῦτον εἶναι τὸν ἀπόστολον, τὸν
„υἱὸν Ζεβεδαίου, τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου, οὗ τὸ εὐαγγέλιον τὸ κατὰ Ἰωάννην
„ἐπιγεγραμμένον καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἡ καθολική. τεκμαίρομαι γὰρ ἔκ τε τοῦ 8
„ἤθους ἑκατέρων, καὶ τοῦ τῶν λόγων εἴδους, καὶ τῆς τοῦ βιβλίου διεξαγωγῆς
„λεγομένης, μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι. ὁ μὲν γὰρ εὐαγγελιστὴς οὐδαμοῦ τὸ
„ὄνομα αὐτοῦ παρεγγράφει, οὐδὲ κηρύσσει ἑαυτὸν, οὔτε διὰ τοῦ εὐαγγελίου,
„οὔτε διὰ τῆς ἐπιστολῆς." εἶθ' ὑποβὰς ταῦτα λέγει πάλιν· „Ἰωάννης 9
„δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲ ὡς περὶ ἑαυτοῦ οὐδὲ ὡς περὶ ἑτέρου· ὁ δὲ τὴν Ἀποκάλυψιν
„γράψας εὐθύς τε ἐν ἀρχῇ ἑαυτὸν προτάσσει· Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ,
„ἣν ἔδωκεν αὐτῷ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀπο-
„στείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε
„τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὅσα εἶδεν. εἶτα καὶ ἐπι- 10
„στολὴν γράφει· Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ, χάρις
„ὑμῖν καὶ εἰρήνη. ὁ δέ γε εὐαγγελιστὴς οὐδὲ τῆς καθολικῆς ἐπιστολῆς

---

1. εὐφημότερον] εὐθυμότερον *aS.* | 8. τὸ add. *cfgikxNB* probantibus $S^a H^b$, om. *aehSS*^{a} *VH.* | 14. φησίν — Apoc. 22, 7. 8. | 18. συνθοίμην *cfhx VH*^{b} (cf. Krüg. gr. gr. §. 36, 9. n. 3.), συνθείμην *aei* (a sec. m.) *kNSS*^{a} *HB*, συνθαίμην *g.* | 24. ταῦτα λέγει πάλιν *cfgikxB*, πάλιν τ. λ. *aehSVH.* | 26. ἐν ἀρχῇ ἑαυτὸν *cfikxNB* prob. S^a, ἑαυτὸν ἐν ἀρχῇ *aeghSVH.* | προτάσσει — Apoc. 1, 1. 2. | 30. γράφει — Apoc. 1, 4.

„προέγραψεν ἑαυτȣ̃ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ ἀπερίττως ἀπ᾽ αὐτȣ̃ τȣ̃ μυστηρίȣ
„τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἤρξατο· ὃ ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ
„ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. ἐπὶ ταύτῃ γὰρ τῇ ἀποκαλύψει καὶ
„ὁ Κύριος τὸν Πέτρον ἐμακάρισεν εἰπών· μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ,
„ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα ȣ̓κ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μȣ ὁ ȣ̓ράνιος.
11 „ἀλλ᾽ ȣ̓δὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ φερομένῃ Ἰωάννȣ καὶ τρίτῃ, καίτοι βραχείαις
„ȣ̓́σαις ἐπιστολαῖς, ὁ Ἰωάννης ὀνομαστὶ πρόκειται, ἀλλὰ ἀνωνύμως ὁ
„πρεσβύτερος γέγραπται. ȣ̔̃τος δέ γε ȣ̓δὲ αὔταρκες ἐνόμισεν, ἅπαξ ἑαυτὸν
„ὀνομάσας διηγεῖσθαι τὰ ἑξῆς, ἀλλὰ πάλιν ἀναλαμβάνει· ἐγὼ Ἰωάννης,
„ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ἐν
„ὑπομονῇ Ἰησοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ, διὰ τὸν
„λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ. καὶ δὴ καὶ πρὸς τῷ τέλει
„ταῦτα εἶπε· μακάριος ὁ τηρῶν τȣ̀ς λόγȣς τῆς προφητείας τȣ̃ βιβλίȣ
12 „τȣ́τȣ· κἀγὼ Ἰωάννης ὁ βλέπων καὶ ἀκȣ́ων ταῦτα. ὅτι μὲν ȣ̓̃ν Ἰωάννης
„ἐστὶν ὁ ταῦτα γράφων, αὐτῷ λέγοντι πιστευτέον· ποῖος δὲ ȣ̔̃τος, ἄδη-
„λον. οὐ γὰρ εἶπεν ἑαυτὸν εἶναι, ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ πολλαχȣ̃, τὸν
„ἠγαπημένον ὑπὸ τȣ̃ Κυρίȣ μαθητὴν, ȣ̓δὲ τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβȣ, ȣ̓δὲ τὸν
13 „αὐτόπτην καὶ αὐτήκοον τȣ̃ Κυρίȣ γενόμενον. εἶπε γὰρ ἄν τι τȣ́των
„τῶν προδεδηλωμένων, σαφῶς ἑαυτὸν ἐμφανίσαι βȣλόμενος. ἀλλὰ τȣ́των
„μὲν ȣ̓δέν, ἀδελφὸν δὲ ἡμῶν καὶ συγκοινωνὸν εἶπε καὶ μάρτυρα Ἰησȣ̃
14 „καὶ μακάριον ἐπὶ τῇ θέᾳ καὶ ἀκοῇ τῶν ἀποκαλύψεων. πολλοὺς δὲ
„ὁμωνύμους Ἰωάννῃ τῷ ἀποστόλῳ νομίζω γεγονέναι, οἳ διὰ τὴν πρὸς
„ἐκεῖνον ἀγάπην, καὶ τὸ θαυμάζειν καὶ ζηλȣ̃ν, ἀγαπηθῆναί τε ὁμοίως
„αὐτῷ βȣ́λεσθαι ὑπὸ τȣ̃ Κυρίȣ, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τὴν αὐτὴν ἠσπάσαντο,
„ὥσπερ καὶ ὁ Παῦλος πολὺς καὶ δὴ ὁ Πέτρος ἐν τοῖς τῶν πιστῶν
15 „παισὶν ὀνομάζεται. ἔστι μὲν ȣ̓̃ν καὶ ἕτερος Ἰωάννης ἐν ταῖς Πράξεσι
„τῶν ἀποστόλων ὁ ἐπικληθεὶς Μάρκος, ὃν Βαρνάβας καὶ Παῦλος ἑαυ-
„τοῖς συμπαρέλαβον, περὶ οὗ καὶ πάλιν λέγει· εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην
„ὑπηρέτην. εἰ δὲ ȣ̔̃τος ὁ γράψας ἐστὶν, ȣ̓κ ἂν φαίην· ȣ̓δὲ γὰρ ἀφῖχθαι
„σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν Ἀσίαν γέγραπται, ἀλλὰ ἀναχθέντες μέν, φησίν, ἀπὸ
„τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας,
16 „Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ᾽ αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. ἄλλον

---

2. ἤρξατο — 1 Joh. 1, 1. | 4. ἐμακάρισεν — Matth. 16, 17. | 8. ȣ̓δὲ *aeghNE*, ȣ̓́τε *cfik*. | ἅπαξ *cfhV*, εἰσάπαξ *aegikNSS^a HB*. | 9. ἐγὼ — Apoc. 1, 9. | 13. εἶπε — Apoc. 22, 7. | 14. ȣ̓̃ν *aeghE*, γὰρ *cfikx*. | 23. τὸ] τῷ *cf*. | 25. δὴ *cfkx*, δὴ καὶ volgo. | 28. λέγει — Act. 13, 5. | 30. φησίν — Act. 13, 13. | 31. τὸν add. *cfik*, om. *aeghE*.

„δέ τινα οἶμαι τῶν ἐν Ἀσίᾳ γενομένων, ἐπεὶ καὶ δύο φασὶν ἐν Ἐφέσῳ „γενέσθαι μνήματα, καὶ ἑκάτερον Ἰωάννȣ λέγεσθαι. καὶ ἀπὸ τῶν νοη- 17
„μάτων δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ῥημάτων καὶ τῆς συντάξεως αὐτῶν εἰκότως „ἕτερος ȣ̃τος παρ' ἐκεῖνον ὑπονοηθήσεται. συνᾴδȣσι μὲν γὰρ ἀλλήλοις 18
„τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἡ ἐπιστολή, ὁμοίως τε ἄρχονται. τὸ μέν φησιν· ἐν „ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ἡ δέ· ὃ ἦν ἀπαρχῆς. τὸ μέν φησι· καὶ ὁ λόγος „σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτȣ̃, „δόξαν ὡς μονογενȣ̃ς παρὰ πατρός· ἡ δὲ τὰ αὐτὰ σμικρῷ παρηλλαγμένα· „ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ „αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τȣ̃ λόγȣ τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφα- „νερώθη. ταῦτα γὰρ προανακρȣ́εται διατεινόμενος, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐδή- 19
„λωσε, πρὸς τȣ̀ς ȣ̓κ ἐν σαρκὶ φάσκοντας ἐληλυθέναι τὸν Κύριον· διὸ „καὶ συνῆψεν ἐπιμελῶς· καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυρȣ̃μεν, καὶ ἀπαγγέλ- „λομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφα- „νερώθη ἡμῖν· ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν. „ἔχεται αὐτȣ̃, καὶ τῶν προθέσεων ȣ̓κ ἀφίσταται, διὰ δὲ τῶν αὐτῶν κεφα- 20
„λαίων καὶ ὀνομάτων πάντα διεξέρχεται, ὧν τινα μὲν ἡμεῖς συντόμως „ὑπεμνήσαμεν. ὁ δὲ προσεχῶς ἐντυγχάνων εὑρήσει ἐν ἑκατέρῳ πολλὴν 21
„τὴν ζωήν, πολὺ τὸ φῶς, ἀποτροπὴν τȣ̃ σκότȣς, συνεχῆ τὴν ἀλήθειαν, „τὴν χάριν, τὴν χαράν, τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμα τȣ̃ Κυρίȣ, τὴν κρίσιν, „τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην τȣ̃ θεȣ̃, τὴν πρὸς „ἀλλήλȣς ἡμᾶς ἀγάπης ἐντολήν, ὡς πάσας δεῖ φυλάσσειν τὰς ἐντολάς· „ὁ ἔλεγχος τȣ̃ κόσμȣ, τȣ̃ διαβόλȣ, τȣ̃ ἀντιχρίστȣ, ἡ ἐπαγγελία τȣ̃ ἁγίȣ „πνεύματος, ἡ υἱοθεσία τȣ̃ θεȣ̃, ἡ διόλȣ πίστις ἡμῶν ἀπαιτȣμένη, ὁ „πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς πανταχȣ̃· καὶ ὅλως διὰ πάντων χαρακτηρίζοντας ἕνα „καὶ τὸν αὐτὸν συνορᾶν τȣ̃ τε εὐαγγελίȣ καὶ τῆς ἐπιστολῆς χρῶτα πρό- „κειται. ἀλλοιοτάτη δὲ καὶ ξένη παρὰ ταῦτα ἡ Ἀποκάλυψις, μήτε 22
„ἐφαπτομένη μήτε γειτνιῶσα τȣ́των μηδενί, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν μηδὲ συλ- „λαβὴν πρὸς αὐτὰ κοινὴν ἔχȣσα. ἀλλ' ȣ̓δὲ μνήμην τινὰ ȣ̓δὲ ἔννοιαν ȣ̓́τε 23
„ἡ ἐπιστολὴ τῆς Ἀποκαλύψεως ἔχει (ἐῶ γὰρ τὸ εὐαγγέλιον), ȣ̓́τε τῆς „ἐπιστολῆς ἡ Ἀποκάλυψις, Παύλȣ διὰ τῶν ἐπιστολῶν ὑποφήναντός τι

5. ἀπὸ post δὲ καὶ add. *cfgikxBH*[b], om. *aehSVHS*[a]. | 5. τὸ μέν φησιν — Joh. 1, 1. | 6. ἡ δὲ — 1 Joh. 1, 1. | τὸ μέν φησιν — Joh. 1, 14. | 8. ἡ δὲ — 1 Joh. 1, 1. | 12. διὸ] δι' ἃ *NSS*[a]*H*. | 13. συνῆψεν — 1 Joh. 1, 2. | καὶ ἑωρ.] καὶ ὃ ἑωρ. volgo, ὃ om. *cfik*. | καὶ μαρτ. *cfikx*, καὶ om. volgo. | 15. καὶ post ἀπαγγ. add. *cefx*, om. volgo. | 18. ὑπεμνήσαμεν *df* prob. *V*[a], ὑπομνήσομεν *aeghikE*, ὑπομνήσωμεν *bcx*, ὑπομνηματίσομεν *N*. | 30. ἐῶ *afghNE*, ἐᾷ *ce*, ἔα *ik*. | τὸ om. *ahV*.

24 „καὶ περὶ τῶν ἀποκαλύψεων αὐτȢ, ἃς ἐκ ἐνέγραψε καθ' αὐτάς. ἔτι δὲ
„καὶ τῆς φράσεως τὴν διαφορὰν ἔστι τεκμήρασθαι τȢ εὐαγγελίȢ καὶ τῆς
25 „ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Ἀποκάλυψιν. τὰ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἀπταίστως
„κατὰ τὴν Ἑλλήνων φωνὴν, ἀλλὰ καὶ λογιώτατα ταῖς λέξεσι, τοῖς συλ-
„λογισμοῖς, ταῖς συντάξεσι τῆς ἑρμηνείας γέγραπται. πολλȢ γε δεῖ βάρ-
„βαρόν τινα φθόγγον ἢ σολοικισμὸν ἢ ὅλως ἰδιωτισμὸν ἐν αὐτοῖς εὑρε-
„θῆναι. ἑκάτερον γὰρ εἶχεν, ὡς ἔοικε, τὸν λόγον, ἀμφοτέρους αὐτῷ
26 „χαρισαμένȢ τȢ ΚυρίȢ, τόν τε τῆς γνώσεως, τόν τε τῆς φράσεως. τȢτον
„δὲ ἀποκάλυψιν μὲν ἑωρακέναι, καὶ γνῶσιν εἰληφέναι καὶ προφητείαν,
„ὀκ ἀντερῶ, διάλεκτον μέντοι καὶ γλῶτταν ὀκ ἀκριβῶς ἑλληνίζȢσαν αὐτȢ
„βλέπω, ἀλλ' ἰδιώμασί τε βαρβαρικοῖς χρώμενον, καί που καὶ σολοικί-
27 „ζοντα. ἅπερ ὀκ ἀναγκαῖον νῦν ἐκλέγειν· ὀδὲ γὰρ ἐπισκώπτων, μή τις
„νομίσῃ, ταῦτα εἶπον, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀνομοιότητα διευθύνων τῶν
„γραφῶν."

CAP. 26.

Περὶ τῶν ἐπιστολῶν Διονυσίου.

(Nic. H. E. VI, 24.)

1 Ἐπὶ ταύταις τοῦ Διονυσίου φέρονται καὶ ἄλλαι πλείους ἐπιστολαί,
ὥσπερ αἱ κατὰ ΣαβελλίȢ πρὸς Ἄμμωνα τῆς κατὰ Βερνίκην ἐκκλησίας
ἐπίσκοπον, καὶ ἡ πρὸς Τελεσφόρον, καὶ ἡ πρὸς Εὐφράνορα, καὶ πάλιν
Ἄμμωνα, καὶ Εὔπορον. συντάττει δὲ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως καὶ
ἄλλα τέσσαρα συγγράμματα, ἃ τῷ κατὰ Ῥώμην ὁμωνύμῳ Διονυσίῳ προς-
2 φωνεῖ. καὶ πλείȢς δὲ παρὰ ταύτας εἰσὶν αὐτȢ παρ' ἡμῖν ἐπιστολαὶ, καὶ
δὴ καὶ πολυεπεῖς λόγοι ἐν ἐπιστολῆς χαρακτῆρι γραφέντες, ὡς οἱ περὶ
φύσεως, Τιμοθέῳ τῷ παιδὶ προσπεφωνημένοι, καὶ ὁ περὶ πειρασμῶν, ὃν
3 καὶ αὐτὸν Εὐφράνορι ἀνατέθεικεν. ἐπὶ τȢτοις καὶ Βασιλείδῃ τῶν κατὰ
τὴν Πεντάπολιν παροικιῶν ἐπισκόπῳ γράφων φησὶν ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀρχὴν
ἐξήγησιν πεποιῆσθαι τȢ ἘκκλησιαστȢ. διαφόρȢς δ' ἡμῖν καὶ τὰς πρὸς
τοῦτον καταλέλοιπεν ἐπιστολάς. τοσαῦτα ὁ Διονύσιος. ἀλλὰ γὰρ ἤδη
μετὰ τὴν τȢτων ἱστορίαν φέρε καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς τοῖς μετέπειτα γνωρί-
ζειν γενεὰν, ὁποία τις ἦν, παραδῶμεν.

---

1. fort. ἀνέγραψε. | post δὲ καὶ add. διὰ *egikSS*ᵃ*B*, om. *cfhNVH*. | 4. τὴν] τὴν τῶν *cfik*. | λογιώτατα ταῖς] λογιωτάταις *cikN*. | 7. post τὸν λόγον add. τὴν γνῶσιν *aehi* (in marg.) *kNS*, om. *bcdfgVS*ᵃ*HB*. | ἀμφοτέροις *acfgikxB*, ἀμφότερα *ehNSS*ᵃ*H*. | 8. γνώσεως, τόν τε τῆς φράσεως *bcdfgikVHB*, σοφίας καὶ τὸν τῆς γνώσεως *aehNS*. | τȢτον *fhikNV*, τȢτῳ *acegSHB*. | 9. καὶ γνῶσιν] καὶ om. *h*. | 11. τε] μὲν *aeSVHS*ᵃ. | 27. τὴν post κατὰ add. *efgikB*, om. *aehNSVH*. | 28. καὶ τὰς *cfgikxBH*ᵇ, τὰς καὶ *h*, τε καὶ *aeS*, καὶ (om. τὰς) *VS*ᵃ*H*. | 30. post μετὰ τὴν add. περὶ *aeSVH*, om. *cfghikxBH*ᵇ.

CAP. 27.

Περὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συστάσης ὑπ' αὐτοῦ αἱρέσεως.
(Nic. H. E. VI, 27.)

Ξύστον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἔτεσιν ἕνδεκα προστάντα διαδέχεται 1
τῷ κατ' Ἀλεξάνδρειαν ὁμώνυμος Διονύσιος. ἐν τούτῳ δὲ καὶ Δημητριανοῦ
κατ' Ἀντιόχειαν τὸν βίον μεταλλάξαντος τὴν ἐπισκοπὴν Παῦλος ὁ ἐκ
Σαμοσάτων παραλαμβάνει. τούτου δὲ ταπεινὰ καὶ χαμαιπετῆ περὶ τοῦ Χριστοῦ 2
παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν φρονήσαντος, ὡς κοινοῦ τὴν φύσιν
ἀνθρώπου γενομένου, ὁ μὲν κατ' Ἀλεξάνδρειαν Διονύσιος, παρακληθεὶς ὡς
ἂν ἐπὶ τὴν σύνοδον ἀφίκοιτο, γῆρας ὁμοῦ καὶ ἀσθένειαν τοῦ σώματος
αἰτιασάμενος, ἀνατίθεται τὴν παρουσίαν, δι' ἐπιστολῆς τὴν αὐτοῦ γνώμην,
ἣν ἔχοι περὶ τοῦ ζητουμένου, παραστήσας, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες
ἄλλος ἄλλοθεν ὡς ἐπὶ λυμεῶνα τῆς Χριστοῦ ποίμνης συνῄεσαν, οἱ
πάντες ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν σπεύδοντες.

CAP. 28.

Περὶ τῶν τότε γνωριζομένων διαφανῶν ἐπισκόπων.

Τούτων οἱ μάλιστα διέπρεπον, Φιρμιλλιανὸς μὲν τῆς Καππαδοκῶν 1
Καισαρείας ἐπίσκοπος ἦν, Γρηγόριος δὲ καὶ Ἀθηνόδωρος ἀδελφοί, τῶν
κατὰ Πόντον παροικιῶν ποιμένες, καὶ ἐπὶ τούτοις Ἕλενος τῆς ἐν Ταρσῷ
παροικίας, καὶ Νικομᾶς τῆς ἐν Ἰκονίῳ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις
ἐκκλησίας Ὑμέναιος, τῆς τε ὁμόρου ταύτης Καισαρείας Θεότεκνος,
Μάξιμος ἔτι πρὸς τούτοις· τῶν κατὰ Βόστραν δὲ καὶ οὗτος ἀδελφῶν
διαπρεπῶς ἡγεῖτο· μυρίους τε ἄλλους οὐκ ἂν ἀπορήσαι τις ἅμα πρεσβυτέροις
καὶ διακόνοις τῆς αὐτῆς ἕνεκεν αἰτίας ἐν τῇ προειρημένῃ πόλει
τηνικάδε συγκροτηθέντας ἀπαριθμούμενος, ἀλλὰ τούτων γε οἱ μάλιστα ἐπιφανεῖς
οἵδε ἦσαν. πάντων οὖν κατὰ καιροὺς διαφόρως καὶ πολλάκις ἐπὶ 2
ταὐτὸ συνιόντων, λόγοι καὶ ζητήσεις καθ' ἑκάστην ἀνεκινοῦντο σύνοδον,
τῶν μὲν ἀμφὶ τὸν Σαμοσατέα τὰ τῆς ἑτεροδοξίας ἐπικρύπτειν ἔτι καὶ
παρακαλύπτεσθαι πειρωμένων, τῶν δὲ ἀπογυμνοῦν καὶ εἰς φανερὸν ἄγειν
τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν βλασφημίαν αὐτοῦ διὰ σπουδῆς ποιουμένων.
ἐν τούτῳ δὲ Διονύσιος τελευτᾷ, κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς 3
Γαλλιηνοῦ βασιλείας, προστὰς τῆς κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκοπῆς ἔτεσιν

---

13. συνῄεσαν] συνίεσαν *C (?) E.* | 17. Φιρμιλλιανὸς *gik*, Φιρμιλιανὸς volgo. | 20. Νικομᾶς *i Syncell.* (p. 726) *N*, Νικόμας volgo. | 23. ἀπορήσαι] εὐπορῆσαι *ik.* | 26. διαφόρως] διαφόρους conj. Γ^a: recte. cf. p. 264, 11 not.

4 ἑπτακαίδεκα· διαδέχεται δὲ αὐτὸν Μάξιμος. Γαλλιηνȣ̃ δὲ ἐφ᾽ ὅλοις ἐνι-
αυτοῖς πεντεκαίδεκα τὴν ἀρχὴν κεκρατηκότος Κλαύδιος κατέστη διάδοχος.
δεύτερον δὲ ȣ̔́τος διελθὼν ἔτος Αὐρηλιανῷ μεταδίδωσι τὴν ἡγεμονίαν,

CAP. 29.

Ὅπως ὁ Παῦλος ἐλεγχθεὶς ὑπὸ Μαλχίωνος, τινὸς ἀπὸ σοφιστῶν πρεσβυτέρου, ἐξεκηρύχθη.

1 καθ᾽ ὃν τελευταίας συγκροτηθείσης πλείστων ὅσων ἐπισκόπων συνόδȣ,
φωραθεὶς καὶ πρὸς ἁπάντων ἤδη σαφῶς καταγνωσθεὶς ἑτεροδοξίαν ὁ
τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν αἱρέσεως ἀρχηγὸς, τῆς ὑπὸ τὸν ȣ̓ρανὸν καθολικῆς
2 ἐκκλησίας ἀποκηρύττεται. μάλιστα δ᾽ αὐτὸν εὐθύνας ἐπικρυπτόμενον
διήλεγξε Μαλχίων, ἀνὴρ τά τε ἄλλα λόγιος, καὶ σοφιστȣ̃ τῶν ἐπ᾽ Ἀντιο-
χείας ἑλληνικῶν παιδευτηρίων διατριβῆς προεστὼς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δι᾽
ὑπερβάλλουσαν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως γνησιότητα πρεσβυτερίου τῆς
αὐτόθι παροικίας ἠξιωμένος· οὗτός γέ τοι ἐπισημειουμένων ταχυγράφων
ζήτησιν πρὸς αὐτὸν ἐνστησάμενος, ἣν καὶ εἰς δεῦρο φερομένην ἴσμεν,
μόνος ἴσχυσε τῶν ἄλλων κρυψίνουν ὄντα καὶ ἀπατηλὸν φωράσαι τὸν
ἄνθρωπον.

CAP. 30.

Περὶ τῆς κατὰ Παύλου ἐπιστολῆς τῶν ἐπισκόπων.

(Nic. H. E. VI, 29. 30.)

1 Μίαν δὴ ȣ̃ν ἐκ κοινῆς γνώμης οἱ ἐπὶ ταὐτὸ συγκεκροτημένοι ποι-
μένες διαχαράξαντες ἐπιστολὴν εἰς πρόσωπον τȣ̃ τε Ῥωμαίων ἐπισκόπου
Διονυσίȣ καὶ Μαξίμȣ τȣ̃ κατ᾽ Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ πάσας διαπέμπονται τὰς
ἐπαρχίας, τὴν αὐτῶν τε σπȣδὴν τοῖς πᾶσι φανερὰν καθιστάντες, καὶ τȣ̃
Παύλȣ τὴν διάστροφον ἑτεροδοξίαν, ἐλέγχȣς τε καὶ ἐρωτήσεις ἃς πρὸς
αὐτὸν ἀνακεκινήκασι, καὶ ἔτι τὸν πάντα βίον τε καὶ τρόπον τȣ̃ ἀνδρὸς
διηγȣ́μενοι· ἐξ ὧν μνήμης ἕνεκεν καλῶς ἂν ἔχοι ταύτας αὐτῶν ἐπὶ τȣ̃
2 παρόντος διελθεῖν τὰς φωνάς· „Διονυσίῳ καὶ Μαξίμῳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν
„οἰκουμένην πᾶσι συλλειτουργοῖς ἡμῶν ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ
„διακόνοις, καὶ πάσῃ τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, Ἕλενος
„καὶ Ὑμέναιος καὶ Θεόφιλος καὶ Θεότεκνος καὶ Μάξιμος, Πρόκλος,
„Νικομᾶς καὶ Αἰλιανὸς καὶ Παῦλος καὶ Βωλανὸς καὶ Πρωτογένης καὶ

---

11. σοφιστȣ̃ *acegkE*, σοφιστὴς *h*, σοφὸς τῆς *i* (a sec. man.), σοφός τις *m*, σοφός *f*, σοφιστικῆς *N*, σοφίας ἀνάπλεως, τȣ̃ *Syncell.* (p. 727). | 14. οὗτος] αὐτὸς *h*. | 24. αὐτῶν] δι᾽ αὐτῶν *hk*. | τε add. *cfghikB*, om. *aeSVH*. | 28. post φωνὰς add. ἐπιστολή *acefV*, om. *ghikSS*ᵃ *HB*. | 32. Αἰλιανὸς] Αἰμιλιανὸς *aS*.

„Ἱέραξ καὶ Εὐτύχιος καὶ Θεόδωρος καὶ Μαλχίων καὶ Λούκιος, καὶ οἱ
„λοιποὶ πάντες οἱ σὺν ἡμῖν παροικοῦντες τὰς ἐγγὺς πόλεις καὶ ἔθνη
„ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ
„ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.“ τούτοις μετὰ βραχέα ἐπιλέγουσι 3
ταῦτα· „ἐπεστέλλομεν δὲ ἅμα καὶ παρεκαλοῦμεν πολλοὺς καὶ τῶν μακρὰν
„ἐπισκόπων ἐπὶ τὴν θεραπείαν τῆς θανατηφόρου διδασκαλίας, ὥσπερ καὶ
„Διονύσιον τὸν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἀπὸ τῆς
„Καππαδοκίας, τοὺς μακαρίτας, ὧν ὁ μὲν καὶ ἐπέστειλεν εἰς τὴν Ἀντιό-
„χειαν, τὸν ἡγεμόνα τῆς πλάνης οὐδὲ προσρήσεως ἀξιώσας, οὐδὲ πρὸς
„πρόσωπον γράψας αὐτῷ, ἀλλὰ τῇ παροικίᾳ πάσῃ, ἧς καὶ τὸ ἀντί-
„γραφον ὑπετάξαμεν· ὁ δὲ Φιρμιλιανὸς καὶ δὶς ἀφικόμενος κατέγνω μὲν 4
„τῶν ὑπ᾽ ἐκείνου καινοτομουμένων, ὡς ἴσμεν καὶ μαρτυροῦμεν οἱ παραγενό-
„μενοι, καὶ ἄλλοι πολλοὶ συνίσασιν, ἐπαγγειλαμένου δὲ μεταθήσεσθαι,
„πιστεύσας καὶ ἐλπίσας ἄνευ τινὸς περὶ τὸν λόγον λοιδορίας τὸ πρᾶγμα
„εἰς δέον καταστήσεσθαι, ἀνεβάλετο, παρακρουσθεὶς ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ καὶ τὸν
„θεὸν τὸν ἑαυτοῦ ἀρνουμένου, καὶ τὴν πίστιν, ἣν καὶ αὐτὸς πρότερον εἶχε,
„μὴ φυλάξαντος. ἔμελλε δὲ καὶ νῦν ὁ Φιρμιλιανὸς εἰς Ἀντιόχειαν δια- 5
„βήσεσθαι, καὶ μέχρι γε Ταρσῶν ἧκεν, ἅτε τῆς ἀρνησιθέου κακίας αὐτοῦ
„πεῖραν εἰληφώς· ἀλλὰ γὰρ μεταξὺ συνεληλυθότων ἡμῶν καὶ καλούντων
„καὶ ἀναμενόντων, ἄχρις ἂν ἔλθῃ, τέλος ἔσχε τοῦ βίου.“ μεθ᾽ ἕτερα δ᾽ 6
αὖθις τὸν βίον τοῦ αὐτοῦ, οἵας ἐτύγχανεν ἀγωγῆς, διαγράφουσιν ἐν τούτοις·
„ὅπου γε ἀποστὰς τοῦ κανόνος ἐπὶ κίβδηλα καὶ νόθα διδάγματα μετελή-
„λυθεν, οὐδὲν δεῖ τοῦ ἔξω ὄντος τὰς πράξεις κρίνειν· οὐδὲ ὅτι πρότερον 7
„πένης ὢν καὶ πτωχὸς, καὶ μήτε παρὰ πατέρων παραλαβὼν μηδεμίαν
„εὐπορίαν, μήτε ἐκ τέχνης ἢ τινος ἐπιτηδεύματος κτησάμενος, νῦν εἰς
„ὑπερβάλλοντα πλοῦτον ἐλήλακεν, ἐξ ἀνομιῶν καὶ ἱεροσυλιῶν καὶ ὧν αἰτεῖ
„καὶ σείει τοὺς ἀδελφοὺς, καταβραβεύων τοὺς ἀδικουμένους, καὶ ὑπισχνούμενος
„βοηθήσειν μισθοῦ, ψευδόμενος δὲ καὶ τούτους, καὶ μάτην καρπούμενος τὴν
„τῶν ἐν πράγμασιν ὄντων ἑτοιμότητα πρὸς τὸ διδόναι ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς

---

4. *ἀδελφοῖς*] *ἀδ. ἡμῶν h.* | 8. *καὶ* om. *VH.* | 15. *αὐτοῦ* add. *acfhE*, om. *egik Syncell.* (p. 729). | 16. *τὸν ἑαυτοῦ*] *καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ik.* post *ἑαυτοῦ* additur volgo *τὸν κύριον*, quod om. *cfikx.* | 17. *εἰς cfik*, *εἰς τὴν* volgo. | 18. *κακίας αὐτοῦ cfghikB*, *αὐτοῦ κακίας aeSVH*, *αὐτοῦ* om. *Syncell.* | 22. *γε cfikN*, *δὲ* volgo. | *διδάγματα*] *διατάγματα ik*, *δόγματα h.* | 23. *οὐδὲ*] scrib. *οὔτε*, coll. pag. 278, l. 7. | 26. *αἰτεῖ καὶ σείει aegh Syncell. E*, *ἔτι ἐκσείει cfx*, *ἔτι καὶ διασείει i* (a sec. man.) *k*, *ἀπαιτεῖ καὶ διασείει N.* | 28. *μισθοῦ*] *μ. χάριν hk.*

8 „τῶν ἐνοχλούντων, πορισμὸν ἡγούμενος τὴν θεοσέβειαν· οὔτε ὡς ὑψηλο-
„φρονεῖ καὶ ὑπερῆρται κοσμικὰ ἀξιώματα ὑποδυόμενος, καὶ δουκηνάριος
„μᾶλλον ἢ ἐπίσκοπος θέλων καλεῖσθαι, καὶ σοβῶν κατὰ τὰς ἀγορὰς,
„καὶ ἐπιστολὰς ἀναγινώσκων καὶ ὑπαγορεύων, ἅμα βαδίζων δημοσίᾳ καὶ
„δορυφορούμενος, τῶν μὲν προπορευομένων, τῶν δὲ ἐφεπομένων πολλῶν
„τὸν ἀριθμὸν, ὡς καὶ τὴν πίστιν φθονεῖσθαι καὶ μισεῖσθαι διὰ τὸν ὄγκον
9 „αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τῆς καρδίας· οὔτε τὴν ἐν ταῖς ἐκκλησια-
„στικαῖς συνόδοις τερατείαν, ἣν μηχανᾶται δοξοκοπῶν καὶ φαντασιο-
„κοπῶν, καὶ τὰς τῶν ἀκεραιοτέρων ψυχὰς τοῖς τοιούτοις ἐκπλήττων, βῆμα
„μὲν καὶ θρόνον ὑψηλὸν ἑαυτῷ κατασκευασάμενος, οὐχ ὡς Χριστοῦ μα-
„θητὴς, σήκρητον δὲ, ὥσπερ οἱ τοῦ κόσμου ἄρχοντες, ἔχων τε καὶ ὀνο-
„μάζων, παίων τε τῇ χειρὶ τὸν μηρὸν, καὶ τὸ βῆμα ἀράττων τοῖς ποσὶ,
„καὶ τοῖς μὴ ἐπαινοῦσι μηδὲ ὥσπερ ἐν τοῖς θεάτροις κατασείουσι ταῖς
„ὀθόναις μηδ' ἐκβοῶσί τε καὶ ἀναπηδῶσι κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν
„στασιώταις ἀνδράσι τε καὶ γυναίοις, ἀκόσμως οὕτως ἀκροωμένοις, τοῖς
„δ' οὖν ὡς ἐν οἴκῳ θεοῦ σεμνοπρεπῶς καὶ εὐτάκτως ἀκούουσιν ἐπιτιμῶν
„καὶ ἐνυβρίζων, καὶ εἰς τοὺς ἀπελθόντας ἐκ τοῦ βίου τούτου παροινῶν ἐξη-
„γητὰς τοῦ λόγου φορτικῶς ἐν τῷ κοινῷ, καὶ μεγαλοῤῥημονῶν περὶ ἑαυτοῦ,
10 „καθάπερ οὐκ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ σοφιστὴς καὶ γόης· ψαλμοὺς δὲ τοὺς μὲν
„εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν παύσας, ὡς δὴ νεωτέρους καὶ νεω-
„τέρων ἀνδρῶν συγγράμματα, εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ
„μεγάλῃ τοῦ πάσχα ἡμέρᾳ ψαλμῳδεῖν γυναῖκας παρασκευάζων, ὧν καὶ
„ἀκούσας ἄν τις φρίξειεν, οἷα καὶ τοὺς θωπεύοντας αὐτὸν ἐπισκόπους τῶν
„ὁμόρων ἀγρῶν τε καὶ πόλεων καὶ πρεσβυτέρους ἐν ταῖς πρὸς τὸν λαὸν
11 „ὁμιλίαις καθίησι διαλέγεσθαι. τὸν μὲν γὰρ υἱὸν τοῦ θεοῦ οὐ βούλεται
„συνομολογεῖν ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθέναι, (ἵνα τι προλαβόντες τῶν μελ-
„λόντων γραφήσεσθαι θῶμεν· καὶ τοῦτο οὐ λόγῳ ψιλῷ ῥηθήσεται, ἀλλ'
„ἐξ ὧν ἐπέμψαμεν ὑπομνημάτων δείκνυται πολλαχόθεν, οὐχ ἥκιστα δὲ
„ὅπου λέγει Ἰησοῦν Χριστὸν κάτωθεν), οἱ δὲ εἰς αὐτὸν ψάλλοντες καὶ
„ἐγκωμιάζοντες ἐν τῷ λαῷ ἄγγελον τὸν ἀσεβῆ διδάσκαλον ἑαυτῶν ἐξ
„οὐρανοῦ κατεληλυθέναι λέγουσι, καὶ ταῦτα οὐ κωλύει, ἀλλὰ καὶ λεγομέ-

---

1. οὔτε ὡς *aeghik Syncell.* (pag. 750) *SVB*, καὶ οὕτως *bcdf*, καὶ οὔτε ὡς *NS^aHR^a*. | ὑψηλοφρονεῖ *bcdfikH*, ὑψηλὰ φρονεῖ *aeghN Syncell. SVS^aB*. | **10.** post μαθητὴς add. ἀλλ' ὡς Ἀντιχρίστου πρόδρομος καὶ μιμητὴς Syncelli cod. Paris. alter. | **11.** δὲ] τε *bcdfikx*. | **12.** ἀράττων *aeh Syncell. NE*, ταράττων *cfgikx*. | **17.** ἐξηγητὰς *aegh Syncell. NE*, ἐξηγηταὶ *m*, ἐξηγεῖται *cfik*. | **26.** προσλαβόντες *cf*. | **28.** δὲ] δὴ *R^aH* mendose. | **29.** ὅπου *aegh Syncell.* (p. 731) *E*, πού *cfikxN*. | λέγει *aegh Syncell. NE*, λέγειν *cfik*.

„νοις πάρεστιν ὁ ὑπερήφανος. τὰς δὲ συνεισάκτȣς αὐτȣ͂ γυναῖκας, ὡς 12
„Ἀντιοχεῖς ὀνομάζȣσι, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων,
„οἷς καὶ τȣ͂το καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀνίατα ὄντα συγκρύπτει, συνει-
„δὼς καὶ ἐλέγξας, ὅπως αὐτȣ̀ς ὑπόχρεως ἔχῃ, περὶ ὧν λόγοις καὶ ἔργοις
„ἀδικεῖ, μὴ τολμῶντας κατηγορεῖν τῷ καθ᾿ ἑαυτȣ̀ς φόβῳ — ἀλλὰ καὶ
„πλȣσίȣς ἀπέφηνεν, ἐφ᾿ ᾧ πρὸς τῶν τὰ τοιαῦτα ζηλȣ́ντων φιλεῖται καὶ
„θαυμάζεται — τί ἂν ταῦτα γράφοιμεν; ἐπιστάμεθα δὲ, ἀγαπητοὶ, ὅτι 13
„τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸ ἱερατεῖον ἅπαν παράδειγμα εἶναι δεῖ τῷ πλήθει
„πάντων καλῶν ἔργον, καὶ ȣ̓δὲ ἐκεῖνο ἀγνοȣ͂μεν, ὅσοι ὑπὸ τȣ͂ συνεισάγειν
„ἑαυτοῖς γυναῖκας ἐξέπεσον, οἱ δ᾿ ὑπωπτεύθησαν· ὥστ᾿ εἰ καὶ δοίη τις
„αὐτῷ τὸ μηδὲν ἀσελγὲς ποιεῖν, ἀλλὰ τήν γε ὑπόνοιαν τὴν ἐκ τȣ͂ τοιȣ́τȣ
„πράγματος φυομένην ἐχρῆν εὐλαβηθῆναι, μή τινα σκανδαλίσῃ, τȣ̀ς δὲ
„καὶ μιμεῖσθαι προτρέψηται. πῶς γὰρ ἂν ἐπιπλήξειεν ἢ νουθετήσειεν 14
„ἕτερον, μὴ συγκαταβαίνειν ἐπιπλέον εἰς ταὐτὸν γυναικὶ, μὴ ὀλίσθῃ φυ-
„λαττόμενον, ὡς γέγραπται, ὅστις μίαν μὲν ἀπέστησεν ἤδη, δύο δὲ ἀκμα-
„ζȣ́σας καὶ εὐπρεπεῖς τὴν ὄψιν ἔχει μεθ᾿ ἑαυτȣ͂, κἂν ἀπίῃ πȣ, συμπερι-
„φέρει, καὶ ταῦτα τρυφῶν καὶ ὑπερεμπιμπλάμενος; ὧν ἕνεκα στενάζȣσι 15
„μὲν καὶ ὀδύρονται πάντες καθ᾿ ἑαυτȣ̀ς, ȣ̔́τω δὲ τὴν τυραννίδα καὶ δυνα-
„στείαν αὐτȣ͂ πεφόβηνται, ὥστε κατηγορεῖν μὴ τολμᾶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, 16
„ὡς προειρήκαμεν, εὔθυνεν ἄν τις τὸν ἄνδρα, τὸ γȣ͂ν φρόνημα καθο-
„λικὸν ἔχοντα καὶ συγκαταριθμούμενον ἡμῖν, τὸν δὲ ἐξορχησάμενον τὸ
„μυστήριον καὶ ἐμπομπεύοντα τῇ μιαρᾷ αἱρέσει τῇ Ἀρτεμᾶ (τί γὰρ οὐ
„χρὴ μόλις τὸν πατέρα αὐτȣ͂ δηλῶσαι;) ȣ̓δὲν δεῖν ἡγȣ́μεθα τȣ́των τȣ̀ς
„λογισμοὺς ἀπαιτεῖν.“ εἶτ᾿ ἐπὶ τέλει τῆς ἐπιστολῆς ταῦτ᾿ ἐπιλέγουσιν· 17
„ἠναγκάσθημεν ȣ̂ν, ἀντιτασσόμενον αὐτὸν τῷ θεῷ καὶ μὴ εἴκοντα ἐκ-
„κηρύξαντες, ἕτερον ἀντ᾿ αὐτȣ͂ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ καταστῆσαι ἐπί-
„σκοπον, θεȣ͂ προνοίᾳ, ὡς πεπείσμεθα, τὸν τȣ͂ μακαρίȣ Δημητριανȣ͂ καὶ
„ἐπιφανῶς προστάντος πρὸ τούτου τῆς αὐτῆς παροικίας υἱὸν Δόμνον,
„ἅπασι τοῖς πρέπȣσιν ἐπισκόπῳ καλοῖς κεκοσμημένον· ἐδηλώσαμέν τε
„ὑμῖν, ὅπως τȣ́τῳ γράφητε, καὶ τὰ παρὰ τȣ́τȣ κοινωνικὰ δέχησθε γράμ-
„ματα. τῷ δὲ Ἀρτεμᾷ ȣ̔̃τος ἐπιστελλέτω, καὶ οἱ τὰ Ἀρτεμᾶ φρονȣ͂ντες

---

1. *αὐτȣ͂ aehNE, αὐτῷ cfgik Syncell.* | 10. *εἰ καὶ bcdefgikN Syncell.* (p. 752) *VS*[a] *B, καὶ εἰ ahSHH*[b], *κἂν x.* | 12. *τινα acegkNE, τινας fhi Syncell.* | 13. *μιμεῖσθαι*] *μισεῖσθαι cgi* (a pr. m.). | *προτρέψηται cfgikVHB, προτρέψῃ aeN Syncell. SS*[a], *προτρέπῃ h.* | 16. *τὴν ὄψιν*] *τὰς ὄψεις cfikx.* | 22. *ἐμπομπεύοντα bcdhikxVHB, ἐμποπεύοντα fg, ἐκπομπεύσαντα aeS, ἐμπομπεύσαντα sN Syncell.* (p. 755) *S*[a]. | 30. *τὰ* post *καὶ* ponunt *cfhikVHB*, post *τȣ́τȣ aeg Syncell. NSS*[a].

18 „τȣ́τῳ κοινωνείτωσαν.“ τȣ̃ δὴ ȣ̓̃ν Παύλȣ σὺν καὶ τῇ τῆς πίστεως ὀρθο-
δοξίᾳ τῆς ἐπισκοπῆς ἐκπεπτωκότος, Δόμνος, ὡς εἴρηται, τὴν λειτȣργίαν
19 τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας διεδέξατο. ἀλλὰ γὰρ μηδαμῶς ἐκστῆναι
τȣ̃ Παύλȣ τȣ̃ τῆς ἐκκλησίας οἴκȣ θέλοντος, βασιλεὺς ἐντευχθεὶς Αὐρη-
λιανὸς αἰσιώτατα περὶ τȣ̃ πρακτέȣ διείληφε, τȣ́τοις νεῖμαι προστάττων
τὸν οἶκον, οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐπί-
σκοποι τȣ̃ δόγματος ἐπιστείλοιεν. ȣ̔́τω δῆτα ὁ προδηλωθεὶς ἀνὴρ μετὰ
τῆς ἐσχάτης αἰσχύνης ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐξελαύνεται τῆς ἐκκλησίας.
20 τοιȣ̃τος μέν γέ τις ἦν τὸ τηνικάδε περὶ ἡμᾶς ὁ Αὐρηλιανός, προϊȣ́σης
δ᾽ αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἀλλοῖόν τι περὶ ἡμῶν φρονήσας ἤδη τισὶ βȣλαῖς, ὡς
ἂν διωγμὸν καθ᾽ ἡμῶν ἐγείρειεν, ἀνεκινεῖτο, πολύς τε ἦν ὁ παρὰ πᾶσι
21 περὶ τούτου λόγος. μέλλοντα δὲ ἤδη καὶ σχεδὸν εἰπεῖν τοῖς καθ᾽ ἡμῶν
γράμμασιν ὑποσημειούμενον θεία μέτεισιν δίκη, μονονȣχὶ ἐξ ἀγκώνων τῆς
ἐγχειρήσεως αὐτὸν ἀποδεσμȣ̃σα, λαμπρῶς τε τοῖς πᾶσι συνορᾶν παρι-
στῶσα, ὡς ȣ̓́ποτε γένοιτ᾽ ἂν ῥᾳστώνη τοῖς τȣ̃ βίȣ ἄρχȣσι κατὰ τῶν τȣ̃
Χριστȣ̃ ἐκκλησιῶν, μὴ ȣ̓χὶ τῆς ὑπερμάχȣ χειρὸς θείᾳ καὶ ȣ̓ρανίῳ κρίσει,
παιδείας ἕνεκα καὶ ἐπιστροφῆς, καθ᾽ ȣ̔̀ς ἂν αὐτὴ δοκιμάζοι καιρȣ̀ς, τȣ̃τ᾽
22 ἐπιτελεῖσθαι συγχωρȣ́σης. ἔτεσι γȣ̃ν ἓξ κρατήσαντα τὸν Αὐρηλιανὸν δια-
δέχεται Πρόβος, καὶ τȣ̃τον δέ πȣ τοῖς ἴσοις ἐπικατασχόντα Κάρος ἅμα
παισὶ Καρίνῳ καὶ Νȣμεριανῷ· πάλιν τ᾽ αὖ καὶ τȣ́των ȣ̓δ᾽ ὅλοις τρισὶν
ἐνιαυτοῖς διαγενομένων, μέτεισι τὰ τῆς ἡγεμονίας εἰς Διοκλητιανὸν καὶ
τȣ̀ς μετ᾽ αὐτὸν εἰσποιηθέντας, ἐφ᾽ ὧν ὁ καθ᾽ ἡμᾶς συντελεῖται διωγμὸς
23 καὶ ἡ κατ᾽ αὐτὸν τῶν ἐκκλησιῶν καθαίρεσις. ἀλλὰ γὰρ μικρῷ τούτου
πρότερον τὸν ἐπὶ Ῥώμης ἐπίσκοπον Διονύσιον ἔτεσιν ἐννέα διελθόντα τὴν
λειτȣργίαν διαδέχεται Φῆλιξ.

CAP. 31.

Περὶ τῆς τῶν Μανιχαίων ἑτεροδόξου διαστροφῆς ἄρτι τότε ἀρξαμένης.

(Nic. H. E. VI, 31. 32.)

1 Ἐν τȣ́τῳ καὶ ὁ Μανεὶς τὰς φρένας, ἐπώνυμός τε τῆς δαιμονιώσης
αἱρέσεως, τὴν τȣ̃ λογισμȣ̃ παρατροπὴν καθωπλίζετο, τȣ̃ δαίμονος, αὐτȣ̃

1. post *κοινων.* add. *καὶ ταῦτα μὲν ἐνταυθοῖ* (*ἐνταῦθα k*) *κείσθω aeikSVH*, om. *bcdfghi* (a sec. m.) *RB.* | *ὀρθοδοξίᾳ*] *κακοδοξίᾳ x* prob. *H*b. | 2. *ἐκπεπτωκότος cfikVH, ἀποπεπτωκότος aegh Syncell. S*S*a B.* | 3. *κατὰ*] *κατὰ τὴν h.* | 7. *ἐπιστείλοιεν cfx, ἐπιστέλλοιεν* volgo. | 12. *δὲ*] *τε h.* | 19. *δέ πȣ cfghxBH*b, *δήπȣ aeikSVH.* | *ἅμα*] *ἅμα τοῖς aeSVHS*a. | 20. post *Νȣμ.* add. *διαδέχεται aSVHS*a. | 29. *δαιμονιώσης bcdfhVH, δαιμονώσης aegikS*a*B, δαιμονιώδȣς bNS.*

δήπȣ τȣ̃ θεομάχȣ σατανᾶ, ἐπὶ λύμῃ πολλῶν τὸν ἄνδρα προβεβλημένȣ.
βάρβαρος δῆτα τὸν βίον αὐτῷ λόγῳ καὶ τρόπῳ, τήν τε φύσιν δαιμο-
νικός τις ὢν καὶ μανιώδης, ἀκόλουθα τούτοις ἐγχειρῶν, Χριστὸν αὐτὸν
μορφάζεσθαι ἐπειρᾶτο, τοτὲ μὲν τὸν παράκλητον καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνακηρύττων, καὶ τυφούμενός γε ἐπὶ τῇ μανίᾳ,
τοτὲ δὲ, οἷα Χριστὸς, μαθητὰς δώδεκα κοινωνὲς τῆς καινοτομίας αἱρέ-
μενος. δόγματά γε μὴν ψευδῆ καὶ ἄθεα ἐκ μυρίων τῶν πρόπαλαι ἀπε- 2
σβηκότων ἀθέων συμπεφορημένα καττύσας, ἐκ τῆς Περσῶν ἐπὶ τὴν καθ'
ἡμᾶς οἰκȣμένην ὥσπερ τινὰ θανατηφόρον ἰὸν ἐξωμόρξατο, ἀφ' οὗ δὴ τὸ
Μανιχαίων δυσσεβὲς ὄνομα τοῖς πολλοῖς εἰσέτι νῦν ἐπιπολάζει. τοιαύτη
μὲν ȣ̃ν ἡ καὶ τῆσδε τῆς ψευδωνύμȣ γνώσεως ὑπόθεσις, κατὰ τȣ̀ς δεδη-
λωμένȣς ὑποφυείσης χρόνȣς,

CAP. 32.

Περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς διαπρεψάντων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, τίνες τε αὐτῶν μέχρι τῆς τῶν ἐκκλησιῶν πολιορκίας ἔμειναν.

(Nic. H. E. VI, 34 — 37.)

καθ' ȣ̃ς Φήλικα τῆς Ῥωμαίων προστάντα ἐκκλησίας ἔτεσι πέντε 1
Εὐτυχιανὸς διαδέχεται· ȣ̓δ' ὅλοις δὲ μησὶν ἔτος δέκα διαγενόμενος Γαΐῳ
τῷ καθ' ἡμᾶς καταλείπει τὸν κλῆρον. καὶ τȣ́τȣ δὲ ἀμφὶ τὰ πεντεκαί-
δεκα ἔτη προστάντος Μαρκελλῖνος κατέστη διάδοχος, ὃν καὶ αὐτὸν ὁ
διωγμὸς κατείληφε. κατὰ τȣ́σδε τῆς Ἀντιοχέων ἐπισκοπῆς μετὰ Δόμνον 2
ἡγήσατο Τίμαιος, ὃν ὁ καθ' ἡμᾶς διεδέξατο Κύριλλος, καθ' ὃν Δωρό-
θεον πρεσβείȣ τȣ̃ κατὰ Ἀντιόχειαν ἠξιωμένον τῶν τηνικάδε λόγιον ἄνδρα
ἔγνωμεν. φιλόκαλος δ' ȣ̃τος περὶ τὰ θεῖα γεγονὼς καὶ τῆς Ἑβραίων ἐπε-
μελήθη γλώττης, ὡς καὶ αὐταῖς ταῖς ἑβραϊκαῖς γραφαῖς ἐπιστημόνως
ἐντυγχάνειν. ἦν δ' οὗτος τῶν μάλιστα ἐλευθερίων, προπαιδείας τε τῆς 3
καθ' Ἕλληνας ȣ̓κ ἄμοιρος, τὴν φύσιν δὲ ἄλλως εὐνȣ̃χος, ȣ̃τω πεφυκὼς
ἐξ αὐτῆς γενέσεως, ὡς καὶ βασιλέα διὰ τȣ̃το οἷόν τι παράδοξον αὐτὸν
οἰκειώσασθαι, καὶ τιμῆσαί γε ἐπιτροπῇ τῆς κατὰ Τύρον ἁλȣργȣ̃ βαφῆς.
τȣ́τȣ μετρίως τὰς γραφὰς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας διηγȣμένȣ κατηκȣ́σαμεν. μετὰ 4
δὲ Κύριλλον Τύραννος τῆς Ἀντιοχέων παροικίας τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο,
καθ' ὃν ἤκμασεν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν πολιορκία. τῆς δ' ἐν Λαοδικείᾳ παροι- 5

---

1. δήπȣ] δὴ *aeghi* (a sec. man.) *S.* | 7. post ἄθεα add. καὶ *cfg*, om. *aehikE.* | ἀπεσβηκότων ἀθέων *bcdfgikxRBHb*, ἠσεβηκότων cum ἀθέων in marg. *e*, ἀπεσβηκυιῶν αἱρέσεων *ahSVH.* | 23. τῶν τηνικάδε om. *aegh.* | 28. αὐτὸν *aeghNE*, ἑαυτὸν *cikx*, ἑαυτῷ *fk* (a sec. m.) *m.* | 29. ἐπιτροπῇ *aeghE*, ἐπὶ *cf*, om. *ik.* | post βαφῆς add. ἐπίτροπον *cfikx.*

*κίας ἡγήσατο μετὰ Σωκράτην Εὐσέβιος, ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ὁρμηθεὶς
πόλεως. αἰτία δ' αὐτῷ τῆς μεταναστάσεως ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸν Παῦλον
ὑπόθεσις, δι' ὃν τῆς Συρίας ἐπιβὰς πρὸς τῶν τῇδε περὶ τὰ θεῖα ἐσπου-
δακότων τῆς οἴκαδε πορείας εἴργεται, ἐπέραστόν τι θεοσεβείας χρῆμα
τῶν καθ' ἡμᾶς γενόμενος, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν παρατεθεισῶν Διονυσίου φωνῶν
6 διαγνῶναι ῥᾴδιον. Ἀνατόλιος αὐτῷ διάδοχος, ἀγαθός φασιν ἀγαθοῦ, καθί-
σταται, γένος μὲν καὶ αὐτὸς Ἀλεξανδρεὺς, λόγων δ' ἕνεκα καὶ παιδείας
τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας τε τὰ πρῶτα τῶν μάλιστα καθ' ἡμᾶς δοκιμω-
τάτων ἀπενηνεγμένος, ἅτε ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας ἀστρονομίας τε
καὶ τῆς ἄλλης διαλεκτικῆς, ἔτι τε φυσικῆς θεωρίας, ῥητορικῶν τε αὖ
μαθημάτων ἐληλακὼς εἰς ἄκρον· ὧν ἕνεκα καὶ τῆς ἐπ' Ἀλεξανδρείας
Ἀριστοτέλους διαδοχῆς τὴν διατριβὴν λόγος ἔχει πρὸς τῶν τῇδε πολιτῶν
7 συστήσασθαι αὐτὸν ἀξιωθῆναι. μυρίας μὲν οὖν τοῦδε καὶ ἄλλας ἀριστείας
ἐν τῇ κατ' Ἀλεξάνδρειαν τοῦ Προυχείου πολιορκίᾳ μνημονεύουσιν, ἅτε τῶν
ἐν τέλει προνομίας ἐξαιρέτου πρὸς ἁπάντων ἠξιωμένου, δείγματος δὲ ἕνεκα
8 μόνου τοῦδε ἐπιμνησθήσομαι. τοῦ πυροῦ, φασὶ, τοῖς πολιορκουμένοις ἐπιλελοι-
πότος, ὡς ἤδη τῶν ἔξωθεν πολεμίων μᾶλλον αὐτοῖς τὸν λιμὸν ἀφόρητον
καθεστάναι, παρὼν ὁ δηλούμενος οἰκονομεῖταί τι τοιοῦτον. θατέρου μέρους
τῆς πόλεως τῷ ῥωμαϊκῷ συμμαχοῦντος στρατῷ, ταύτῃ τε τυγχάνοντος
ἀπολιορκήτου, τὸν Εὐσέβιον (ἔτι γὰρ εἶναι τότε αὐτόθι πρὸ τῆς ἐπὶ Συρίαν
μεταναστάσεως) ἐν τοῖς ἀπολιορκήτοις ὄντα, μέγα τε κλέος καὶ διαβόη-
τον ὄνομα μέχρι καὶ τοῦ Ῥωμαίων στρατηλάτου κεκτημένον, περὶ τῶν λιμῷ
διαφθειρομένων κατὰ τὴν πολιορκίαν πέμψας ὁ Ἀνατόλιος ἐκδιδάσκει.
9 ὁ δὲ μαθὼν, σωτηρίαν τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων αὐτομόλοις παρασχεῖν
ὡς ἐν μεγίστῃ χάριτι δωρεᾶς τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν αἰτεῖται, καὶ τῆς
ἀξιώσεώς γε τυχὼν ἐμφανὲς τῷ Ἀνατολίῳ καθίστησιν. ὁ δὲ αὐτίκα τὴν
ἐπαγγελίαν δεξάμενος, βουλὴν τῶν Ἀλεξανδρέων συναγαγὼν, τὰ μὲν πρῶτα
πάντας ἠξίου φιλικὴν δοῦναι Ῥωμαίοις δεξιὰν, ὡς δ' ἀγριαίνοντας ἐπὶ τῷ
λόγῳ συνεῖδεν, ἀλλ' οὐ τούτῳ γε, φησὶν, ἀντιλέξειν ποθ' ὑμᾶς οἴομαι, εἰ
τοὺς περιττοὺς καὶ ἡμῖν αὐτοῖς οὐδαμῇ χρησίμους, γραΐδας καὶ νήπια καὶ
πρεσβύτας, ἐκδοῦναι πυλῶν ἔξω βαδίζειν ὅποι καὶ βούλοιντο συμβουλεύσαιμι.
τί γὰρ δὴ τούτους εἰς μάτην ὅσον οὔπω τεθνηξομένους παρ' ἑαυτοῖς ἔχοιμεν;
τί δὲ τοὺς ἀναπήρους καὶ τὰ σώματα λελωβημένους τῷ λιμῷ κατατρύχομεν,*

5. post *ὡς* add. *ἤδη cVS*ᵃ *HB*, *δὴ g*, *η* (sic) *f*, om. *aehikS*. | *φωνῶν* — p. 259, 8. | 6. *φασὶν ἀγαθὸς h*. | 8. *τε τὰ aehikSVH*, *τά τε cfgxB*. | 12. post *διατριβὴν* add. *αὐτὸν cx* prob. *H*ᵇ. | 14. *Προυχείου a*, *Πυρουχείου a* (in marg.) *bhE*, *Πυρουχίου fg*, *Πιρουχίου ci* (a sec. m.) *x*, *Βρουχίου kN*. | 32. *ἔχοιμεν*] *ἔχομεν aSS*ᵃ. | 33. *τοὺς*] *τοὺς ἀρτίως SS*ᵃ.

τρέφειν δέον μόνȣς ἄνδρας καὶ νεανίας, καὶ τὸν ἀναγκαῖον πυρὸν τοῖς
ἐπὶ φυλακῇ τῆς πόλεως ἐπιτηδείοις ταμιεύεσθαι; τοιȣ́τοις τισὶ λογισμοῖς 10
πείσας τὸ συνέδριον, ψῆφον πρῶτος ἀναστὰς ἐκφέρει, πᾶν τὸ τῇ στρα-
τείᾳ μὴ ἐπιτήδειον εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν γένος ἀπολύειν τῆς πόλεως,
ὅτι μηδὲ καταμένȣσιν αὐτοῖς καὶ εἰς τὸ ἄχρηστον ἐν τῇ πόλει διατρί-
βȣσιν ἐλπὶς ἂν γένοιτο σωτηρίας, πρὸς τȣ̃ λιμȣ̃ διαφθαρησομένοις. ταύτῃ 11
δὲ τῶν λοιπῶν ἁπάντων τῇ βουλῇ συγκατατεθειμένων, μικροῦ δεῖν τοὺς
πάντας τῶν πολιορκȣμένων διεσώσατο, ἐν πρώτοις μὲν τȣ̀ς ἀπὸ τῆς ἐκ-
κλησίας, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν πόλιν πᾶσαν ἡλικίαν
διαδιδράσκειν προμηθέμενος, οὐ μόνον τῶν κατὰ τὴν ψῆφον δεδογμένων,
τῇ δὲ τȣ́των προφάσει καὶ μυρίȣς ἄλλȣς λεληθότως γυναικείαν στολὴν
ἀμπισχομένȣς, νύκτωρ τε τῇ ἐκείνȣ φροντίδι τῶν πυλῶν ἐξιόντας, καὶ
ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων στρατιὰν ὁρμῶντας. ἔνθα τȣ̀ς πάντας ὑποδεχόμενος ὁ
Εὐσέβιος πατρὸς καὶ ἰατρȣ̃ δίκην κεκακωμένȣς ἐκ τῆς μακρᾶς πολιορ-
κίας διὰ πάσης προνοίας καὶ θεραπείας ἀνεκτᾶτο. τοιȣ́των ἡ κατὰ Λαο- 12
δίκειαν ἐκκλησία δύο ἐφεξῆς κατὰ διαδοχὴν ἠξιώθη ποιμένων, σὺν θείᾳ
προμηθείᾳ μετὰ τὸν δηλωθέντα πόλεμον ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως
ἐπὶ τὰ τῇδε μετεληλυθότων. οὐ μὲν ȣ̃ν ἐσπȣδάσθη πλεῖστα τῷ Ἀνα- 13
τολίῳ συγγράμματα, τοσαῦτα δ᾽ εἰς ἡμᾶς ἐλήλυθε, δι᾽ ὧν αὐτȣ̃ κατα-
μαθεῖν δυνατὸν ὁμȣ̃ τό τε λόγιον καὶ πολυμαθὲς, ἐν οἷς μάλιστα τὰ
περὶ τȣ̃ πάσχα δόξαντα παρίστησιν, ἀφ᾽ ὧν ἀναγκαῖον ἂν εἴη τȣ́των
ἐπὶ τȣ̃ παρόντος μνημονεῦσαι.

Ἐκ τῶν περὶ τȣ̃ πάσχα Ἀνατολίȣ κανόνων.

„Ἔχει τοίνυν ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τὴν νȣμηνίαν τȣ̃ πρώτȣ μηνὸς, ἥτις 14
„ἁπάσης ἐστὶν ἀρχὴ τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος, τῇ κατ᾽ Αἰγυπτίȣς μὲν
„Φαμενὼθ ἕκτῃ καὶ εἰκάδι, κατὰ δὲ τοὺς Μακεδόνων μῆνας, Δύστρου
„δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι, ὡς δ᾽ ἂν εἴποιεν Ῥωμαῖοι, πρὸ ἕνδεκα Καλανδῶν
„Ἀπριλλίων. εὑρίσκεται δὲ ὁ ἥλιος ἐν τῇ προκειμένῃ Φαμενὼθ ἕκτῃ καὶ 15
„εἰκάδι οὐ μόνον ἐπιβὰς τȣ̃ πρώτȣ τμήματος, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τετάρτην
„ἡμέραν ἐν αὐτῷ διαπορευόμενος. τȣ̃το δὲ τὸ τμῆμα πρῶτον δωδεκα-
„τημόριον καὶ ἰσημερινὸν, καὶ μηνῶν ἀρχὴν, καὶ κεφαλὴν τȣ̃ κύκλȣ, καὶ
„ἄφεσιν τȣ̃ τῶν πλανητῶν δρόμȣ καλεῖν εἰώθασι, τὸ δὲ πρὸ τȣ́τȣ μηνῶν
„ἔσχατον καὶ τμῆμα δωδέκατον καὶ τελευταῖον δωδεκατημόριον καὶ τέλος
„τῆς τῶν πλανητῶν περιόδȣ. διὸ καὶ τȣ̀ς ἐν αὐτῷ τιθεμένȣς τὸν πρῶτον

---

7. τῇ cfhVH, τῶν ἐν τῇ aegikSS^{a}B. | 21. τȣ́των aefgikxSS^{a}B, τοιȣ́των chVH. | 25. τῇ hV^{a}BH^b, τὴν bcdfgik, τῆς aeSS^{a}H. | 28. Ἀπριλλίων aefgikSS^{a}B, Ἀπριλίων chVH.

„μῆνα, καὶ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τȣ̃ πάσχα κατ᾽ αὐτὴν λαμβάνοντας
16 „οὐ μικρῶς ȣ̓δ᾽ ὡς ἔτυχεν ἁμαρτάνειν φαμέν. ἔστι δ᾽ ȣ̓χ ἡμέτερος ȣ̃τος
„ὁ λόγος, Ἰȣδαίοις δὲ ἐγινώσκετο τοῖς πάλαι καὶ πρὸ Χριστȣ̃, ἐφυλάτ-
„τετό τε πρὸς αὐτῶν μάλιστα. μαθεῖν δ᾽ ἔστιν ἐκ τῶν ὑπὸ Φίλωνος,
„Ἰωσήπȣ, Μȣσαίȣ λεγομένων, καὶ οὐ μόνων τȣ́των, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔτι
„παλαιοτέρων, ἀμφοτέρων Ἀγαθοβȣ́λων τῶν ἐπίκλην διδασκάλων, Ἀρι-
„στοβȣ́λȣ τȣ̃ πάνυ, ὃς ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα κατειλεγμένος τοῖς τὰς ἱερὰς
„καὶ θείας Ἑβραίων ἑρμηνεύσασι γραφὰς Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ καὶ
„τῷ τȣ́τȣ πατρὶ, καὶ βίβλȣς ἐξηγητικὰς τȣ̃ Μωϋσέως νόμȣ τοῖς αὐτοῖς
17 „προσεφώνησε βασιλεῦσιν. ȣ̃τοι τὰ ζητȣ́μενα κατὰ τὴν Ἔξοδον ἐπιλύοντές
„φασι δεῖν τὰ διαβατήρια θύειν ἐπίσης ἅπαντας μετὰ ἰσημερίαν ἐαρινὴν,
„μεσȣ̃ντος τȣ̃ πρώτȣ μηνός· τȣ̃το δὲ εὑρίσκεσθαι, τὸ πρῶτον τμῆμα τȣ̃
„ἡλιακȣ̃, ἢ ὥς τινες αὐτῶν ὠνόμασαν, ζωοφόρȣ κύκλȣ διεξιόντος ἡλίȣ.
„ὁ δὲ Ἀριστόβȣλος προστίθησιν, ὡς εἴη ἐξ ἀνάγκης τῇ τῶν διαβατηρίων
„ἑορτῇ, μὴ μόνον τὸν ἥλιον τὸ ἰσημερινὸν διαπορεύεσθαι τμῆμα, καὶ
18 „τὴν σελήνην δέ. τῶν γὰρ ἰσημερινῶν τμημάτων ὄντων δύο, τοῦ μὲν
„ἐαρινȣ̃, τȣ̃ δὲ μετοπωρινȣ̃, καὶ διαμετρȣ́ντων ἄλληλα, δοθείσης τε τῆς
„τῶν διαβατηρίων ἡμέρας τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τȣ̃ μηνὸς μεθ᾽ ἑσπέραν,
„ἐστήξεται μὲν ἡ σελήνη τὴν ἐναντίαν καὶ διάμετρον τῷ ἡλίῳ στάσιν,
„ὥσπερ ȣ̃ν ἔξεστιν ἐν ταῖς πανσελήνοις ὁρᾶν, ἔσονται δὲ ὁ μὲν κατὰ τὸ
„ἐαρινὸν ἰσημερινὸν, ὁ ἥλιος, τμῆμα, ἡ δὲ ἐξ ἀνάγκης κατὰ τὸ φθινοπω-
19 „ρινὸν ἰσημερινὸν, ἡ σελήνη. οἶδα πλεῖστα καὶ ἄλλα πρὸς αὐτῶν λεγό-
„μενα, τȣ̃το μὲν πιθανὰ, τȣ̃το δὲ κατὰ τὰς κυριακὰς ἀποδείξεις προϊόντα,
„δι᾽ ὧν παριστάνειν πειρῶνται, τὴν τȣ̃ πάσχα καὶ τῶν ἀζύμων ἑορτὴν
„δεῖν πάντως μετ᾽ ἰσημερίαν ἄγεσθαι· παρίημι δὲ τὰς τοιαύτας τῶν
„ἀποδείξεων ὕλας ἀπαιτῶν, ὧν περιῄρηται μὲν τὸ ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως
„νόμῳ κάλυμμα, ἀνακεκαλυμμένῳ δὲ τῷ προσώπῳ λοιπὸν ἤδη Χριστὸν
„καὶ τὰ Χριστȣ̃ ἀεὶ κατοπτρίζεσθαι μαθήματά τε καὶ παθήματα. τȣ̃
„δὲ τὸν πρῶτον παρ᾽ Ἑβραίοις μῆνα περὶ ἰσημερίαν εἶναι, παραστατικὰ
20 „καὶ τὰ ἐν τῷ Ἐνὼχ μαθήματα.“ καὶ ἀριθμητικὰς δὲ καταλέλοιπεν ὁ
αὐτὸς ἐν ὅλοις δέκα συγγράμμασιν εἰσαγωγὰς, καὶ ἄλλα δείγματα τῆς
21 περὶ τὰ θεῖα σχολῆς τε αὐτοῦ καὶ πολυπειρίας. τούτῳ πρῶτος ὁ τῆς
Παλαιστινῶν Καισαρείας ἐπίσκοπος Θεότεκνος χεῖρας εἰς ἐπισκοπὴν ἐπι-
τέθεικε, διάδοχον ἑαυτοῦ μετὰ τελευτὴν ποριεῖσθαι τῇ ἰδίᾳ παροικίᾳ

---

4. μάλιστα. μαθεῖν δ᾽] μάλιστά τε μαθεῖν *cfx*. | 5. μόνων] μόνον *cf*. | 15. ζωοφόρȣ κύκλȣ] ζωοφόρον κύκλον *xS*. | 19. ἡ om. *hVH*. | 26. ἀπαιτῶν] ἀπ᾽ αὐτῶν *a* (in marg.) *S*, ἀπὸ τῶν *gn*, ἀπὸ τῶν αὐτῶν *e*. | τȣ̃] τῷ *gh*.

προμνώμενος. καὶ δὴ ἐπὶ σμικρόν τινα χρόνον ἄμφω τῆς αὐτῆς προὔ-
στησαν ἐκκλησίας, ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν τῆς κατὰ Παῦλον συνόδου
καλούσης, τὴν Λαοδικέων πόλιν παριὼν πρὸς τῶν ἀδελφῶν αὐτόθι κοι-
μηθέντος Εὐσεβίου κεκράτηται· καὶ τοῦ Ἀνατολίου δὲ τὸν βίον μεταλλά- 22
ξαντος τῆς ἐκεῖσε παροικίας ὕστατος τῶν πρὸ τοῦ διωγμοῦ καθίσταται
Στέφανος, λόγων μὲν φιλοσόφων καὶ τῆς ἄλλης παρ' Ἕλλησι παιδείας
παρὰ τοῖς πολλοῖς θαυμασθείς, οὐχ ὁμοίως γε μὴν περὶ τὴν θείαν πίστιν
διατεθειμένος, ὡς προϊὼν ὁ τοῦ διωγμοῦ καιρὸς ἀπήλεγξεν, εἴρωνα μᾶλλον
δειλόν τε καὶ ἄνανδρον, ἤπερ ἀληθῆ φιλόσοφον ἀποδείξας τὸν ἄνδρα.
οὐ μὴν ἐπὶ τούτῳ γε καταστρέφειν ἤμελλε τὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀνορθοῦται 23
δ' αὐτὰ πρὸς αὐτοῦ θεοῦ τοῦ πάντων σωτῆρος αὐτίκα τῆς αὐτόθι παροι-
κίας ἐπίσκοπος ἀναδειχθεὶς Θεόδοτος, πράγμασιν αὐτοῖς ἀνὴρ καὶ τὸ
κύριον ὄνομα καὶ τὸν ἐπίσκοπον ἐπαληθεύσας. ἰατρικῆς μὲν γὰρ σω-
μάτων ἀπεφέρετο τὰ πρῶτα τῆς ἐπιστήμης, ψυχῶν δὲ θεραπευτικῆς οἷος
οὐδὲ ἄλλος ἀνθρώπων ἐτύγχανε, φιλανθρωπίας, γνησιότητος, συμπαθείας,
σπουδῆς τῆς τῶν παρ' αὐτοῦ δεομένων ὠφελείας ἕνεκεν. πολὺ δὲ ἦν αὐτῷ
καὶ τὸ περὶ τὰ θεῖα μαθήματα συνησκημένον. οὗτος μὲν δὴ τοιοῦτος ἦν.
ἐν Καισαρείᾳ δὲ τῆς Παλαιστίνης Θεότεκνον σπουδαιότατα τὴν ἐπισκοπὴν 24
διελθόντα Ἀγάπιος διαδέχεται, ὃν καὶ πολλὰ καμεῖν, γνησιωτάτην τε
πρόνοιαν τῆς τοῦ λαοῦ προστασίας ἴσμεν πεποιημένον, πλουσίᾳ τε χειρὶ
πάντων μάλιστα πενήτων ἐπιμεμελημένον. κατὰ τοῦτον ἐλλογιμώτατον 25
αὐτῷ τε βίῳ φιλόσοφον ἀληθῆ, πρεσβείου τῆς αὐτόθι παροικίας ἠξιω-
μένον, Πάμφιλον ἔγνωμεν, ὃν ὁποῖός τις ἦν καὶ ὁπόθεν ὁρμώμενος, οὐ
σμικρᾶς ἂν γένοιτο δηλοῦν ὑποθέσεως· ἕκαστα δὲ τοῦ κατ' αὐτὸν βίου καὶ
ἧς συνεστήσατο διατριβῆς, τούς τε κατὰ τὸν διωγμὸν ἐν διαφόροις ὁμο-
λογίαις ἀγῶνας αὐτοῦ, καὶ ὃν ἐπὶ πᾶσιν ἀνεδήσατο τοῦ μαρτυρίου στέφανον,
ἐν ἰδίᾳ τῇ περὶ αὐτοῦ διειλήφαμεν ὑποθέσει. ἀλλ' οὗτος μὲν τῶν τῇδε 26
θαυμασιώτατος, ἐν δὲ τοῖς μάλιστα καθ' ἡμᾶς σπανιωτάτους γενομένους
ἴσμεν τῶν μὲν ἐπ' Ἀλεξανδρείας πρεσβυτέρων Πιέριον, Μελέτιον δὲ τῶν
κατὰ Πόντον ἐκκλησιῶν ἐπίσκοπον. ἀλλ' ὁ μὲν ἄκρως ἀκτήμονι βίῳ καὶ 27
μαθήμασι φιλοσόφοις δεδοκίμαστο, ταῖς περὶ τὰ θεῖα θεωρίαις καὶ ἐξη-
γήσεσι, καὶ ταῖς ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς ἐκκλησίας διαλέξεσιν ὑπερφυῶς ἐξη-
σκημένος, ὁ δὲ Μελέτιος (τὸ μέλι τῆς Ἀττικῆς ἐκάλουν αὐτὸν οἱ ἀπὸ

---

1. προμνώμενος *aegikNSV^a S^aHB*, προνοούμενος *bcdfhxV*. | 2. Παῦλον *cfgikNB*, Παύλου *aehSVHS^a*. | 16. τῆς τῶν *aghE*, τῶν τῆς *bcdefikV^a*. | 18. Θεότεκνον σπουδ. *cefgikxBH^b*, σπουδ. Θεότ. *ahSVH*. | 23. ὁπόθεν *cf*, ὅθεν *aehikE*.

παιδείας) τοιȣ̃τος ἦν, οἷον ἂν γράψειέ τις τῶν κατὰ πάντα λόγων ἕνεκα τελεώτατον· ῥητορικῆς μέν γε τὴν ἀρετὴν ȣ̓δὲ οἷόν τε θαυμάζειν ἐπαξίως, ἀλλὰ τȣ̃το μὲν εἶναι αὐτῷ φαίη ἄν τις τὸ κατὰ φύσιν· τῆς δ' ἄλλης
28 πολυπειρίας τε καὶ πολυμαθείας τίς ἂν τὴν ἀρετὴν ὑπερβάλοιτο; ὅτι δὴ ἐπὶ πάσαις λογικαῖς ἐπιστήμαις τὸν τεχνικώτατον καὶ λογιώτατον καὶ μόνον πεῖραν αὐτοῦ λαβὼν ἂν εἶπες. ἐφάμιλλα δὲ αὐτῷ καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς παρῆν τȣ̃ βίȣ. τȣ̃τον κατὰ τὸν τȣ̃ διωγμȣ̃ καιρὸν τοῖς κατὰ Παλαιστίνην κλίμασι διαδιδράσκοντα ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ἑπτὰ κατενοήσαμεν.
29 τῆς δ' ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας μετὰ τὸν σμικρῷ πρόσθεν δεδηλωμένον ἐπίσκοπον Ὑμέναιον Ζάμβδας τὴν λειτουργίαν παραλαμβάνει. μετ' οὐ πολὺ δὲ τȣ́τȣ κεκοιμημένȣ Ἕρμων ὕστατος τῶν μέχρι τȣ̃ καθ' ἡμᾶς διωγμȣ̃ τὸν εἰσέτι νῦν ἐκεῖσε πεφυλαγμένον ἀποστολικὸν διαδέχεται θρόνον.
30 καὶ ἐπ' Ἀλεξανδρείας δὲ Μάξιμον ὀκτωκαίδεκα ἔτεσι μετὰ τὴν Διονυσίου τελευτὴν ἐπισκοπεύσαντα Θεωνᾶς διαδέχεται· καθ' ὃν ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ ταὐτὸν τῷ Πιερίῳ πρεσβυτερίȣ ἠξιωμένος Ἀχιλλᾶς ἐγνωρίζετο, τῆς ἱερᾶς πίστεως τὸ διδασκαλεῖον ἐγκεχειρισμένος, ȣ̓δενὸς ἧττον σπανιώτατον φιλοσοφίας ἔργον καὶ πολιτείας εὐαγγελικῆς τρόπον γνήσιον
31 ἐπιδεδειγμένος. μετὰ δὲ Θεωνᾶν ἐννεακαίδεκα ἔτεσιν ἐξυπηρετησάμενον διαδέχεται τὴν ἐπισκοπὴν τῶν ἐπ' Ἀλεξανδρείας Πέτρος, ἐν τοῖς μάλιστα καὶ αὐτὸς διαπρέψας ἐφ' ὅλοις δυοκαίδεκα ἐνιαυτοῖς, ὧν πρὸ τȣ̃ διωγμȣ̃ τρισὶν ȣ̓δ' ὅλοις ἔτεσιν ἡγησάμενος τῆς ἐκκλησίας, τὸν λοιπὸν τȣ̃ βίȣ χρόνον εὐτονωτέρᾳ τῇ συνασκήσει ἑαυτόν τε ἦγε, καὶ τῆς κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὠφελείας ȣ̓κ ἀφανῶς ἐπεμέλετο. ταύτῃ δ' ȣ̓̃ν ἐνάτῳ ἔτει τȣ̃ διωγμȣ̃ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς τῷ τȣ̃ μαρτυρίȣ κατεκοσμήθη στεφάνῳ.
32 Ἐν τȣ́τοις τὴν τῶν διαδοχῶν περιγράψαντες ὑπόθεσιν, ἀπὸ τῆς τȣ̃ σωτῆρος ἡμῶν γενέσεως ἐπὶ τὴν τῶν προσευκτηρίων καθαίρεσιν εἰς ἔτη συντείνȣσαν πέντε καὶ τριακόσια, φέρε ἑξῆς τȣ̀ς καθ' ἡμᾶς τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀνδρισαμένων ἀγῶνας, ὅσοι τε καὶ πηλίκοι γεγόνασι, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς εἰδέναι διὰ γραφῆς καταλείψωμεν.

Τέλος τȣ̃ ἑβδόμȣ λόγȣ.

---

4. πολυμαθείας *bcdfghVHB*, πολυμαθίας *ikx*, φιλομαθείας *aNSS*[a], φιλομαθίας *e*. | 6. ἂν εἶπες *cdfghikVH*, ἂν εἶπεν *b*, εἶπεν ἂν *aS*, εἴποις ἂν *nsNS*[a], εἴπαις ἂν *e*. | 10. Ζάμβδας *achE*, Ζάβδας vel Ζαβδᾶς *efgRN*, Ζαβαδᾶς *ik*. Zonarae codd. variant inter Ζάμδας et Ζάμβδας (Ann. XII, 31. p. 613 Pind.). | 16. διδασκαλεῖον *aeghi* (a sec. m.) *E*, διδασκάλιον *bcdfikx*. | 23. ἐπεμελεῖτο *gh*. | ἐνάτῳ] ἐννάτῳ *fg*. | 25. διαδοχῶν] διαδόχων volgo. | 26. ἐπὶ] ἕως ἐπὶ *cf*.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος η′.

PROOEMIUM.

Τὴν τῶν ἀποστόλων διαδοχὴν ἐν ὅλοις ἑπτὰ περιγράψαντες βιβλίοις, ἐν ὀγδόῳ τούτῳ συγγράμματι τὰ καθ᾽ ἡμᾶς αὐτοὺς, οὐ τῆς τυχούσης ἄξια ὄντα γραφῆς, ἕν τι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡγούμεθα δεῖν εἰς γνῶσιν καὶ τῶν μεθ᾽ ἡμᾶς παραδοῦναι, καὶ ἄρξεταί γε ὁ λόγος ἐντεῦθεν ἡμῖν.

CAP. 1.

Περὶ τῶν πρὸ τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς διωγμοῦ.

(Nic. H. E. VII, 2.)

Ὅσης μὲν καὶ ὁποίας πρὸ τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς διωγμοῦ δόξης ὁμοῦ καὶ 1
παῤῥησίας ὁ διὰ Χριστοῦ τῷ βίῳ κατηγγελμένος τῆς εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσεβείας λόγος παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, ἠξίωτο, μεῖζον ἢ καθ᾽ ἡμᾶς ἐπαξίως διηγήσασθαι. τεκμήρια δ᾽ ἂν γέ- 2
νοιτο τῶν κρατούντων αἱ περὶ τοὺς ἡμετέρους δεξιώσεις, οἷς καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἐνεχείριζον ἡγεμονίας, τῆς περὶ τὸ θύειν ἀγωνίας κατὰ πολλὴν, ἣν ἀπέσωζον περὶ τὸ δόγμα, φιλίαν αὐτοὺς ἀπαλλάττοντες. τί δεῖ περὶ τῶν 3
κατὰ τοὺς βασιλικοὺς λέγειν οἴκους, καὶ τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἀρχόντων; οἳ τοῖς οἰκείοις εἰς πρόσωπον ἐπὶ τῷ θείῳ παῤῥησιαζομένοις λόγῳ τε καὶ βίῳ συνεχώρουν, γαμεταῖς καὶ παισὶ καὶ οἰκέταις, μονονουχὶ καὶ ἐγκαυχᾶσθαι ἐπὶ τῇ παῤῥησίᾳ τῆς πίστεως ἐπιτρέποντες· οὓς ἐξόχως καὶ μᾶλλον τῶν συνθεραπόντων ἀποδεκτοὺς ἡγοῦντο. οἷος ἐκεῖνος ἦν Δωρόθεος, πάντων 4
αὐτοῖς εὐνούστατος καὶ πιστότατος, καὶ τούτων ἕνεκα διαφερόντως παρὰ τοὺς ἐν ἀρχαῖς καὶ ἡγεμονίαις αὐτοῖς τιμιωτάταις ἐντιμότατος, ὅ τε σὺν

---

8. *ἕν τι τῶν ἀναγκ.* om. *aegS.* | 9. *ἐντεῦθεν ἡμῖν cfikx, ἡμῖν ἐντ.* volgo. | 25. *εὐνούστατος cf, εὐν. τε* volgo. | 26. *αὐτοῖς bcdfgikxVHB*, om. *aehS.* | *τιμιωτάταις bcdikxVHB, τιμιώτατος fg*, om. *aehS.*

αὐτῷ περιβόητος Γοργόνιος, καὶ ὅσοι τῆς αὐτῆς ὁμοίως τȣ́τοις ἠξίωντο
5 διὰ τὸν τȣ̃ Θεȣ̃ λόγον τιμῆς. οἵας τε καὶ τȣ̀ς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν
ἄρχοντας παρὰ πᾶσιν ἐπιτρόποις καὶ ἡγεμόσιν ἀποδοχῆς ἦν ὁρᾶν ἀξιȣ-
μένȣς! πῶς δ' ἄν τις διαγράψειε τὰς μυριάνδρȣς ἐκείνας ἐπισυναγωγὰς
καὶ τὰ πλήθη τῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν ἀθροισμάτων, τάς τε ἐπισήμȣς
ἐν τοῖς προσευκτηρίοις συνδρομάς, ὧν δὴ ἕνεκα μηδαμῶς ἔτι τοῖς πα-
λαιοῖς οἰκοδομήμασιν ἀρκȣ́μενοι εὐρείας εἰς πλάτος ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις
6 ἐκ θεμελίων ἀνίστων ἐκκλησίας. ταῦτα δὲ τοῖς χρόνοις προϊόντα, ὁση-
μέραι τε εἰς αὔξησιν καὶ μέγεθος ἐπιδιδόντα ȣ̓δεὶς ἀνεῖργε φθόνος, ȣ̓δέ
τις δαίμων πονηρὸς οἷός τε ἦν βασκαίνειν ȣ̓δ' ἀνθρώπων ἐπιβȣλαῖς κω-
λύειν, ἐς ὅσον ἡ θεία καὶ ȣ̓ράνιος χεὶρ ἔσκεπέ τε καὶ ἐφρȣ́ρει οἷα δὴ
7 ἄξιον ὄντα τὸν ἑαυτῆς λαόν· ὡς δὲ ἐκ τῆς ἐπὶ πλέον ἐλευθερίας ἐπὶ
χαυνότητα καὶ νωθρίαν τὰ καθ' ἡμᾶς μετηλλάττετο, ἄλλων ἄλλοις
διαφθονȣμένων καὶ διαλοιδορȣμένων, καὶ μονονȣχὶ ἡμῶν αὐτῶν ἑαυτοῖς
προσπολεμȣ́ντων ὅπλοις, εἰ ȣ̔́τω τύχοι, καὶ δόρασι τοῖς διὰ λόγων, ἀρ-
χόντων τε ἄρχȣσι προσρηγνύντων, καὶ λαῶν ἐπὶ λαȣ̀ς καταστασιαζόντων,
τῆς τε ὑποκρίσεως ἀφάτȣ καὶ τῆς εἰρωνείας ἐπὶ πλεῖστον ὅσον κακίας
προϊȣ́σης, ἡ μὲν δὴ θεία κρίσις, οἷα φίλον αὐτῇ, πεφεισμένως, τῶν ἀθροι-
σμάτων ἔτι συγκροτȣμένων, ἠρέμα καὶ μετρίως τὴν αὐτῆς ἐπισκοπὴν ἀνε-
8 κίνει, ἐκ τῶν ἐν στρατείαις ἀδελφῶν καταρχομένȣ τȣ̃ διωγμȣ̃. ὡς δ' ἀνε-
παισθήτως ἔχοντες ȣ̓χ ὅπως εὐμενὲς καὶ ἵλεω καταστήσεσθαι τὸ θεῖον
πρȣ̓θυμȣ́μεθα, οἷα δέ τινες ἄθεοι ἀφρόντιστα καὶ ἀνεπίσκοπα τὰ καθ'
ἡμᾶς ἡγούμενοι ἄλλας ἐπ' ἄλλαις προσετίθεμεν κακίας, οἵ τε δοκοῦντες
ἡμῶν ποιμένες τὸν τῆς θεοσεβείας θεσμὸν παρωσάμενοι ταῖς πρὸς ἀλλή-
λȣς ἀνεφλέγοντο φιλονεικίαις, αὐτὰ δὴ ταῦτα μόνα, τὰς ἔρεις καὶ τὰς
ἀπειλὰς τόν τε ζῆλον καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλȣς ἔχθος τε καὶ μῖσος ἐπαύ-
ξοντες, οἷά τε τυραννίδας τὰς φιλαρχίας ἐκθύμως διεκδικȣ̃ντες, τότε δή,
τότε κατὰ τὴν φάσκȣσαν τȣ̃ Ἱερεμίȣ φωνὴν „ἐγνόφωσεν ἐν ὀργῇ αὐτȣ̃
Κύριος τὴν θυγατέρα Σιών, καὶ κατέρριψεν ἐξ ȣ̓ρανȣ̃ εἰς γῆν δόξασμα
Ἰσραήλ, ȣ̓κ ἐμνήσθη τε ὑποποδίȣ ποδῶν αὐτȣ̃ ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτȣ̃· ἀλλὰ
καὶ κατεπόντισε Κύριος πάντα τὰ ὡραῖα Ἰσραήλ, καὶ καθεῖλε πάντας
9 τȣ̀ς φραγμȣ̀ς αὐτȣ̃,“ κατά τε τὰ ἐν ψαλμοῖς προθεσπισθέντα „κατέ-
στρεψε τὴν διαθήκην τȣ̃ δȣ́λȣ αὐτȣ̃, καὶ ἐβεβήλωσεν εἰς γῆν διὰ τῆς τῶν

---

3. post ἀποδοχῆς add. καὶ θεραπείας καὶ δεξιώσεως οὐ τῆς τυχούσης *a e E*, om. *codd. reliqui.* | 4. συναγωγὰς *h.* | 25. ἔρεις *c f x*, ἔριδας volgo. | 27. τε post οἷα om. *h.* | 28. Ἱερεμίȣ — Thren. 2, 1. 2. | 32. ἐν ψαλμοῖς — Ps. 88 (89), 40 seqq.

ἐκκλησιῶν καθαιρέσεως τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ, καὶ καθεῖλε πάντας τοὺς φραγμοὺς αὐτοῦ, ἔθετο τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλίαν· διήρπασάν τε τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ πάντες οἱ διοδεύοντες ὁδόν, καὶ δὴ ἐπὶ τούτοις ὄνειδος ἐγενήθη τοῖς γείτοσιν αὐτοῦ. ὕψωσε γὰρ τὴν δεξιὰν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἀπέστρεψε τὴν βοήθειαν τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀντελάβετο αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ· ἀλλὰ καὶ κατέλυσεν ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτόν, καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέῤῥαξεν· ἐσμίκρυνέ τε τὰς ἡμέρας τοῦ χρόνου αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πᾶσι κατέχεεν αὐτοῦ αἰσχύνην.“

CAP. 2.

Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν καθαιρέσεως.
(Nic. H. E. VII, 3.)

Συντετέλεσται δῆτα καθ' ἡμᾶς πάντα, ὁπηνίκα τῶν μὲν προσευκτη- 1
ρίων τοὺς οἴκους ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος αὐτοῖς θεμελίοις καταῤῥιπτουμένους,
τὰς δὲ ἐνθέους καὶ ἱερὰς γραφὰς κατὰ μέσας ἀγορὰς πυρὶ παραδιδομένας
αὐτοῖς ἐπείδομεν ὀφθαλμοῖς, τούς τε τῶν ἐκκλησιῶν ποιμένας αἰσχρῶς
ὧδε κἀκεῖσε κρυπταζομένους, τοὺς δὲ ἀσχημόνως ἁλισκομένους, καὶ πρὸς τῶν
ἐχθρῶν καταπαιζομένους, ὅτε καὶ κατ' ἄλλον προφητικὸν λόγον „ἐξεχύθη
ἐξουδένωσις ἐπ' ἄρχοντας, καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς ἐν ἀβάτῳ καὶ οὐχ ὁδῷ.“
ἀλλὰ τούτων μὲν οὐχ ἡμέτερον διαγράφειν τὰς ἐπὶ τέλει σκυθρωπὰς συμ- 2
φοράς, ἐπεὶ καὶ τὰς πρόσθεν τοῦ διωγμοῦ διαστάσεις τε αὐτῶν εἰς ἀλλή-
λους καὶ ἀτοπίας οὐχ ἡμῖν οἰκεῖον μνήμῃ παραδιδόναι. διὸ καὶ πλέον οὐδὲν
ἱστορῆσαι περὶ αὐτῶν διέγνωμεν, ἢ δι' ὧν ἂν τὴν θείαν δικαιώσαιμεν
κρίσιν. οὐκοῦν οὐδὲ τῶν πρὸς τοῦ διωγμοῦ πεπειραμένων, ἢ τῶν εἰς ἅπαν τῆς 3
σωτηρίας νεναυαγηκότων, αὐτῇ τε γνώμῃ τοῖς τοῦ κλύδωνος ἐναποῤῥιφέν-
των βυθοῖς, μνήμην ποιήσασθαι προήχθημεν, μόνα δὲ ἐκεῖνα τῇ καθόλου
προσθήσομεν ἱστορίᾳ, ἃ πρώτοις μὲν ἡμῖν αὐτοῖς, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς
μεθ' ἡμᾶς γένοιτ' ἂν πρὸς ὠφελείας. ἴωμεν οὖν ἐντεῦθεν ἤδη, τοὺς ἱεροὺς
ἀγῶνας τῶν τοῦ θεοῦ λόγου μαρτύρων ἐν ἐπιτομῇ διαγράψοντες. ἔτος τοῦτο 4
ἦν ἐννεακαιδέκατον τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας, Δύστρος μήν, (λέγοιτο
δ' ἂν οὗτος Μάρτιος κατὰ Ῥωμαίους), ἐν ᾧ τῆς τοῦ σωτηρίου πάθους ἑορτῆς

---

3. *διοδεύοντες*] *διαπορευόμενοι h.* | 4. *ἐχθρῶν*] *θλιβόντων h.* | 6. *αὐτὸν cghiNVH, αὐτοῦ aefi* (in marg.) *kSB.* | 12. *δῆτα cghikVHB, δὴ τὰ aefS.* | *πάντα cfx, ἅπαντα* volgo. 13. *καταρριπτουμένους C, καταρριπτομένους S Reading.* (in Corrig.) *H.* cf. p. 267, 18. | 15. post *ποιμένας* add. *οὓς μὲν nH.* | 17. *λόγον* om. *H.* — Locus est Ps. 106 (107), 40. | 18. post *ἄρχοντας* add. *αὐτῶν aeSV.* | 19. *τὰς ἐπὶ τέλει* om. *h.* | 22. *αὐτῶν*] *αὐτὸν H.* | *διέγνωμεν cfgikB, ἔγνωμεν aehSVH.* | 28. *ἔτος τοῦτο κτλ.* — cf. Eus. de Mart. Palaest. Praef.

ἐπελαυνούσης ἥπλωτο πανταχόσε βασιλικὰ γράμματα, τὰς μὲν ἐκκλησίας εἰς ἔδαφος φέρειν, τὰς δὲ γραφὰς ἀφανεῖς πυρὶ γενέσθαι προστάττοντα, καὶ τοὺς μὲν τιμῆς ἐπειλημμένους ἀτίμους, τοὺς δὲ ἐν οἰκετίαις, εἰ ἐπιμένοιεν τῇ τοῦ Χριστιανισμοῦ προθέσει, ἐλευθερίας στερεῖσθαι προαγορεύοντα.
5 *καὶ ἡ μὲν πρώτη καθ᾽ ἡμῶν γραφὴ τοιαύτη τις ἦν· μετ᾽ οὐ πολὺ δὲ ἑτέρων ἐπιφοιτησάντων γραμμάτων προσετάττετο, τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προέδρους πάντας τοὺς κατὰ πάντα τόπον πρῶτα μὲν δεσμοῖς παραδίδοσθαι, εἶθ᾽ ὕστερον πάσῃ μηχανῇ θύειν ἐξαναγκάζεσθαι.*

CAP. 3.

Περὶ τοῦ τρόπου τῶν κατὰ τὸν διωγμὸν ἠγωνισμένων.
(Nic. H. E. VII, 4.)

1 *Τότε δὴ οὖν, τότε πλεῖστοι μὲν ὅσοι τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντες, δειναῖς αἰκίαις προθύμως ἐναθλήσαντες, μεγάλων ἀγώνων ἱστορίας ἐπεδείξαντο, μυρίοι δ᾽ ἄλλοι τὴν ψυχὴν ὑπὸ δειλίας προναρκήσαντες προχείρως οὕτως ἀπὸ πρώτης ἐξησθένησαν προσβολῆς, τῶν δὲ λοιπῶν ἕκαστος εἴδη διάφορα βασάνων ἐνήλλαττεν, ὁ μὲν μάστιξιν αἰκιζόμενος τὸ σῶμα, ὁ δὲ στρεβλώσεσι καὶ ξεσμοῖς ἀνυπομονήτοις τιμωρούμενος, ἐφ᾽ οἷς ἤδη τινὲς*
2 *ἐκ αἴσιον ἀπηνέγκαντο τοῦ βίου τέλος. ἄλλοι δ᾽ αὖ πάλιν ἄλλως τὸν*
ἀγῶνα διεξῄεσαν· ὁ μὲν γάρ τις ἑτέρων βίᾳ συνωθέντων καὶ ταῖς παμμιάροις καὶ ἀνάγνοις προσαγόντων θυσίαις ὡς τεθυκὼς ἀπηλλάττετο, καὶ εἰ μὴ τεθυκὼς ἦν, ὁ δὲ μηδ᾽ ὅλως προσπελάσας, μηδέ τινος ἐναγοῦς ἐφαψάμενος, εἰρηκότων δ᾽ ἑτέρων ὅτι τεθύκοι, σιωπῇ φέρων τὴν συκοφαντίαν ἀπῄει, ἄλλος ἡμιθανὴς αἰρόμενος ὡσὰν ἤδη νεκρὸς ἐῤῥίπτετο.
3 *καί τις αὖ πάλιν ἐπ᾽ ἐδάφους κείμενος μακρὰν ἐσύρετο τοῖν ποδοῖν, ἐν*
τεθυκόσιν αὐτοῖς λελογισμένος· ὁ δέ τις ἐβόα, καὶ μεγάλῃ διεμαρτύρετο φωνῇ τῆς θυσίας τὴν ἄρνησιν· καὶ ἄλλος Χριστιανὸς εἶναι ἐκεκράγει, τῇ τοῦ σωτηρίου προσρήματος ὁμολογίᾳ λαμπρυνόμενος· ἕτερος τὸ μὴ τεθυ-
4 *κέναι μήτε θύσειν ποτὲ διετείνετο. ὅμως δ᾽ οὖν καὶ οἵδε πολυχειρίᾳ τῆς*
ἐπὶ τοῦτο τεταγμένης στρατιωτικῆς παρατάξεως κατὰ στόματος παιόμενοι καὶ κατασιγαζόμενοι, κατά τε προσώπου καὶ παρειῶν τυπτόμενοι μετὰ βίας ἐξωθοῦντο. οὕτως ἐξ ἅπαντος οἱ τῆς θεοσεβείας ἐχθροὶ τὸ δοκεῖν ἠνυκέναι περὶ πολλοῦ ἐτίθεντο. ἀλλ᾽ οὐ καὶ κατὰ τῶν ἁγίων αὐτοῖς μαρ-

---

1. *ἐπελαυνούσης* *bcdfikx*, *εἰσελαυνούσης* volgo. | 4. *τῇ* *ceikB*, *ἐν τῇ* *ahSVHS*a. cf. Eus. de Mart. Palaest. Praef. | *προαγορεύοντα*] *προσαγ.* *ik*. | 12. *τότε δὴ κτλ.* — cf. Eus. de Mart. Palaest. c. 1. | 21. *καὶ εἰ μὴ τεθ. ἦν* om. *h*. | *μηδ᾽*] *μήθ᾽* volgo.

τύρων ταῦτα προὐχώρει, ὧν εἰς ἀκριβῆ διήγησιν τίς ἂν ἡμῖν ἐξαρκέσειε λόγος;

CAP. 4.

Περὶ τῶν ἀοιδίμων τοῦ θεοῦ μαρτύρων, ὡς πάντα τόπον ἔπλησαν τῆς ἑαυτῶν μνήμης, ποικίλους τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδησάμενοι στεφάνους.

(Nic. H. E. VII, 5.)

Μυρίους μὲν γὰρ ἱστορῆσαι ἄν τις θαυμαστὴν ὑπὲρ εὐσεβείας τοῦ 1
θεοῦ τῶν ὅλων ἐνδεδειγμένους προθυμίαν, οὐκ ἐξ ὅτουπερ μόνον ὁ κατὰ πάν-
των ἀνεκινήθη διωγμὸς, πολὺ πρότερον δὲ, καθ' ὃν ἔτι τὰ τῆς εἰρήνης
συνεκροτεῖτο. ἄρτι γὰρ ἄρτι πρῶτον ὥσπερ ἀπὸ κάρου βαθέος ὑποκινου- 2
μένου τοῦ τὴν ἐξουσίαν εἰληφότος, κρύβδην τε ἔτι καὶ ἀφανῶς μετὰ τὸν
ἀπὸ Δεκίου καὶ Οὐαλεριανοῦ μεταξὺ χρόνον ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιχειροῦντος,
οὐκ ἀθρόως τε τῷ καθ' ἡμῶν ἐπαποδυομένου πολέμῳ, ἀλλ' ἔτι τῶν κατὰ
τὰ στρατόπεδα μόνων ἀποπειρωμένου — ταύτῃ γὰρ καὶ τοὺς λοιποὺς ἁλῶναι
ῥᾳδίως ᾤετο, εἰ πρότερον ἐκείνων καταγωνισάμενος περιγένοιτο —, πλεί-
στους παρῆν τῶν ἐν στρατείαις ὁρᾶν ἀσμενέστατα τὸν ἰδιωτικὸν προασπα-
ζομένους βίον, ὡς ἂν μὴ ἔξαρνοι γένοιντο τῆς περὶ τὸν τῶν ὅλων δημιουρ-
γὸν εὐσεβείας. ὡς γὰρ ὁ στρατοπεδάρχης, ὅστις ποτὲ ἦν ἐκεῖνος, ἄρτι 3
πρῶτον ἐνεχείρει τῷ κατὰ τῶν στρατευμάτων διωγμῷ, φυλοκρινῶν καὶ
διακαθαίρων τοὺς ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἀναφερομένους, αἵρεσίν τε διδοὺς,
ἢ πειθαρχοῦσιν ἧς μετῆν αὐτοῖς ἀπολαύειν τιμῆς, ἢ τοὐναντίον στέρεσθαι
ταύτης, εἰ ἀντιτάττοιντο τῷ προστάγματι, πλεῖστοι ὅσοι τῆς Χριστοῦ
βασιλείας στρατιῶται τὴν εἰς αὐτὸν ὁμολογίαν, μὴ μελλήσαντες, τῆς
δοκούσης δόξης καὶ εὐπραγίας ἧς εἶχον ἀναμφιλόγως προὐτίμησαν. ἤδη δὲ 4
σπανίως τούτων εἷς που καὶ δεύτερος οὐ μόνον τῆς ἀξίας τὴν ἀποβολὴν,
ἀλλὰ καὶ θάνατον τῆς εὐσεβοῦς ἐνστάσεως ἀντικατηλλάττοντο, μετρίως
πως ἤδη τότε τοῦ τὴν ἐπιβολὴν ἐνεργοῦντος καὶ μέχρις αἵματος ἐπ' ἐνίων
φθάνειν ἐπιτολμῶντος, τοῦ πλῆθους, ὡς ἔοικε, τῶν πιστῶν δεδιττομένου τε
αὐτὸν ἔτι καὶ ἀποκναίοντος ἐπὶ τὸν κατὰ πάντων ἀθρόως ἐφορμῆσαι
πόλεμον. ὡς δὲ καὶ γυμνότερον ἐπαπεδύετο, οὐδ' ἔστι λόγῳ δυνατὸν ἀφη- 5
γήσασθαι, ὅσους καὶ ὁποίους τοῦ θεοῦ μάρτυρας ὀφθαλμοῖς παρῆν ὁρᾶν τοῖς
ἀνὰ πάσας τάς τε πόλεις καὶ τὰς χώρας οἰκοῦσιν.

---

11. post *τοῦ* add. *ταύτην bcdfVH*, om. *aeghikSB*. | 16. *παρῆν*] *τε παρῆν cfx*. | 18. post *ἐκεῖνος* add. *οὐετόριος ὄνομα αὐτῷ g*. | 19. *φυλοκρινῶν*] *φιλοκρινῶν nx*. | 31. *θεοῦ cfik*, *Χριστοῦ aehNE*.

CAP. 5.

Περὶ τῶν κατὰ Νικομήδειαν.

(Nic. H. E. VII, 5.)

Αὐτίκα γοῦν τῶν οὐκ ἀσήμων τις, ἀλλὰ καὶ ἄγαν κατὰ τὰς ἐν τῷ βίῳ νενομισμένας ὑπεροχὰς ἐνδοξοτάτων, ἅμα τῷ τὴν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τῇ Νικομηδείᾳ προτεθῆναι γραφὴν, ζήλῳ τῷ κατὰ θεὸν ὑποκινηθεὶς, διαπύρῳ τε ἐφορμήσας τῇ πίστει, ἐν προφανεῖ καὶ δημοσίῳ κειμένην ὡς ἀνοσίαν καὶ ἀσεβεστάτην ἀνελὼν σπαράττει, δυεῖν ἐπιπαρόντων κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν βασιλέων, τοῦ τε πρεσβυτάτου τῶν ἄλλων, καὶ τοῦ τὸν τέταρτον ἀπὸ τούτου τῆς ἀρχῆς ἐπικρατοῦντος βαθμόν. ἀλλ' οὗτος μὲν τῶν τηνικάδε πρῶτος τοῦτον διαπρέψας τὸν τρόπον, ἅμα τε τοιαῦτα, οἷα καὶ εἰκὸς ἦν, ὑπομείνας ὡς ἂν ἐπὶ τοιούτῳ τολμήματι, τὸ ἄλυπον καὶ ἀτάραχον εἰς αὐτὴν τελευταίαν διετήρησεν ἀναπνοήν.

CAP. 6.

Περὶ τῶν κατὰ τοὺς βασιλικοὺς οἴκους.

(Nic. H. E. VII, 5.)

1 *Πάντων δὲ, ὅσοι τῶν πώποτε ἀνυμνοῦνται θαυμάσιοι καὶ ἐπ' ἀνδρείᾳ βεβοημένοι, εἴτε παρ' Ἕλλησιν εἴτε παρὰ βαρβάροις, θείους ἤνεγκεν ὁ καιρὸς καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς ἀμφὶ τὸν Δωρόθεον βασιλικοὺς παῖδας, οἳ καὶ τῆς ἀνωτάτω παρὰ τοῖς δεσπόταις ἠξιωμένοι τιμῆς, γνησίων τε αὐτοῖς διαθέσει τέκνων οὐ λειπόμενοι, μείζονα πλοῦτον ὡς ἀληθῶς ἥγηνται τῆς τοῦ βίου δόξης καὶ τρυφῆς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ὀνειδισμοὺς τε καὶ πόνους, καὶ τοὺς κεκαινουργημένους ἐπ' αὐτοῖς πολυτρόπους θανάτους, ὧν ἑνός τινος οἵῳ κέχρηται μνησθέντες τῷ τοῦ βίου τέλει, σκοπεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις συμβεβηκότα τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλείψομεν.*
2 *ἤγετό τις εἰς μέσον κατὰ τὴν προειρημένην πόλιν ἐφ' ὧν δεδηλώκαμεν ἀρχόντων. θύειν δὴ οὖν προσταχθεὶς, ὡς ἐνίστατο, γυμνὸς μετάρσιος ἀρθῆναι κελεύεται, μάστιξί τε τὸ πᾶν σῶμα καταξαίνεσθαι, εἰσότε ἡττη-*
3 *θεὶς κἂν ἄκων τὸ προσταττόμενον ποιήσειεν. ὡς δὲ καὶ ταῦτα πάσχων ἀδιάτρεπτος ἦν, ὄξος λοιπὸν ἤδη τῶν ὀστέων ὑποφαινομένων αὐτοῦ σὺν καὶ ἅλατι φύραντες κατὰ τῶν διασαπέντων τοῦ σώματος μερῶν ἐνέχεον· ὡς δὲ καὶ ταύτας ἐπάτει τὰς ἀλγηδόνας, ἐσχάρα τοὐντεῦθεν καὶ πῦρ εἰς μέσον εἵλκετο, καὶ κρεῶν ἐδωδίμων δίκην τὰ λείψανα αὐτῷ τοῦ σώματος*

---

7. *δημοσίῳ cfik, δημοσίᾳ aeghE.* | 20. *τιμῆς* post *ἠξιωμένοι* ponunt *cfgikB*, post *ἀνωτάτω ahSVH*, post *δεσπόταις e.* | 26. *δεδήλωκα h.* | 29. *πάσχων* om. *h.*

ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὐκ εἰς ἀθροῦν, ὡς ἂν μὴ συντόμως ἀπαλλαγείη, κατα-
βραχὺ δὲ ἀνηλίσκετο, οὐ πρότερον ἀνεῖναι τῶν ἐπιτιθέντων αὐτὸν τῇ
πυρᾷ συγχωρουμένων, πρὶν ἂν καὶ μετὰ τοσαῦτα τοῖς προστασσομένοις
ἐπινεύσειεν. ὁ δ' ἀπρὶξ ἐχόμενος τῆς προθέσεως νικηφόρος ἐν αὐταῖς 4
παρέδωκε τὴν ψυχὴν ταῖς βασάνοις. τοιοῦτον τῶν βασιλικῶν ἑνὸς τὸ
μαρτύριον παίδων ἄξιον ὡς ὄντως καὶ τῆς προσηγορίας· Πέτρος γὰρ
ἐκαλεῖτο. οὐ χείρονα δὲ καὶ τὰ κατὰ τοὺς λοιποὺς ὄντα, λόγου φειδόμενοι 5
συμμετρίας, παραλείψομεν, τοσοῦτον ἱστορήσαντες, ὡς ὅ γε Δωρόθεος καὶ
ὁ Γοργόνιος, ἑτέροις ἅμα πλείοσι τῆς βασιλικῆς οἰκετίας, μετὰ τοὺς πολυ-
τρόπους ἀγῶνας βρόχῳ τὴν ζωὴν μεταλλάξαντες, τῆς ἐνθέου νίκης ἀπη-
νέγκαντο βραβεῖα. ἐν τούτῳ τῆς κατὰ Νικομήδειαν ἐκκλησίας ὁ τηνι- 6
καῦτα προεστὼς Ἄνθιμος διὰ τὴν εἰς Χριστὸν μαρτυρίαν τὴν κεφαλὴν
ἀποτέμνεται· τούτῳ δὲ πλῆθος ἀθροῦν μαρτύρων προστίθεται, οὐκ οἶδ'
ὅπως ἐν τοῖς κατὰ τὴν Νικομήδειαν βασιλείοις πυρκαϊᾶς ἐν αὐταῖς δὴ
ταῖς ἡμέραις ἀφθείσης, ἣν καθ' ὑπόνοιαν ψευδῆ πρὸς τῶν ἡμετέρων ἐπι-
χειρηθῆναι λόγου διαδοθέντος, παγγενῆ σωρηδὸν βασιλικῷ νεύματι τῶν
τῇδε θεοσεβῶν οἱ μὲν ξίφει κατεσφάττοντο, οἱ δὲ διὰ πυρὸς ἐτελειοῦντο.
ὅ τε λόγος ἔχει, προθυμίᾳ τινὶ ἀῤῥήτῳ ἄνδρας ἅμα γυναιξὶν ἐπὶ τὴν
πυρὰν καθάλλεσθαι· δήσαντες δὲ οἱ δήμιοι ἄλλο τι πλῆθος ἐπὶ σκάφαις
τοῖς θαλαττίοις ἐναπεῤῥίπτουν βυθοῖς. τοὺς δέ γε βασιλικοὺς μετὰ θάνατον 7
παῖδας, γῇ μετὰ τῆς προσηκούσης κηδείας παραδοθέντας, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς
ἀνορύξαντες ἐναποῤῥίψαι θαλάσσῃ καὶ αὐτοὺς ᾤοντο δεῖν οἱ νενομισμένοι
δεσπόται, ὡς ἂν μὴ ἐν μνήμασιν ἀποκειμένους προσκυνοῖέν τινες, θεοὺς
δὴ αὐτοὺς, ὥς γε ᾤοντο, λογιζόμενοι. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῆς Νικομηδείας
κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀποτελεσθέντα τοῦ διωγμοῦ τοιαῦτα. οὐκ εἰς μακρὸν δὲ 8
ἑτέρων κατὰ τὴν Μελιτινὴν οὕτω καλουμένην χώραν, καὶ αὖ πάλιν ἄλλων
ἀμφὶ τὴν Συρίαν ἐπιφυῆναι τῇ βασιλείᾳ πεπειραμένων, τοὺς πανταχόσε
τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας εἱρκταῖς καὶ δεσμοῖς ἐνεῖραι πρόσταγμα ἐφοίτα
βασιλικόν. καὶ ἦν ἡ θέα τῶν ἐπὶ τούτοις γινομένων πᾶσαν διήγησιν ὑπερ- 9

---

1. *ἀθροῦν k*, *ἄθρουν* volgo. | 2. *ἀνηλίσκετο aehE*, *ἀναλίσκοιτο cfgikx* prob. *Hb*. | 5. *παρέδωκε cfgikxHb*, *ἀπέδωκε aehE*. | *ταῖς βασάνοις* post *ψυχὴν* ponunt *cfx*, post *αὐταῖς aeghE*, om. *ik*. | 6. *ἄξιον*] *ἄξιος g*, *ἀξίου* conj. *Va*. | 9. *οἰκετίας acefgikBHb*, *οἰκετείας hSVH*. cf. VIII, 2. p. 290, 3 et infra de Mart. Palaest. Praef. §. 1. | 13. *ἀθροῦν k*, *ἄθρουν* volgo. | 16. *παγγενῆ acfE*, *παγγενεῖ hik*, *παγγενὴ eg*. | 18. *τινὶ xHb*, *τινὶ καὶ ci*, *θείᾳ τινὶ καὶ aehi* (a sec. man.) *kE*, *τοσαύτῃ θείᾳ τινὶ* (om. *καὶ*) *g*, *τινὶ θειοτέρᾳ καὶ fi* (in marg.). | 22. *ἀνορύξαντες*] *ἀνορύξαντας eh*. | *ᾤοντο*] *ὡς ᾤοντο cf*. | 24. *δὴ* add. *cfikx*, om. *aeghE*. | 26. *Μελιτίνην c*.

αἴρουσα, μυρίου πλήθους ἐν παντὶ τόπῳ καθειργνυμένου, καὶ τὰ πανταχῆ δεσμωτήρια, ἀνδροφόνοις καὶ τυμβωρύχοις πάλαι πρότερον ἐπεσκευασμένα, τότε πληρούντων ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ἀναγνωστῶν τε καὶ ἐπορκιστῶν, ὡς μηδὲ χώραν ἔτι τοῖς ἐπὶ κακουργίαις κατακρίτοις
10 αὐτόθι λείπεσθαι. αὖθις δ' ἑτέρων τὰ πρῶτα γράμματα ἐπικατειληφότων, ἐν οἷς τοὺς κατακλείστους θύσαντας μὲν ἐᾶν βαδίζειν ἐπ' ἐλευθερίας, ἐνισταμένους δὲ μυρίαις καταξαίνειν προστέτακτο βασάνοις, πῶς ἂν πάλιν ἐνταῦθα τῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν μαρτύρων ἀριθμήσειέ τις τὸ πλῆθος, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὸ Μαύρων ἔθνος, Θηβαΐδα τε καὶ κατ' Αἴγυπτον, ἐξ ἧς καὶ εἰς ἑτέρας ἤδη προελθόντες πόλεις τε καὶ ἐπαρχίας διέπρεψαν τοῖς μαρτυρίοις.

CAP. 7.

Περὶ τῶν κατὰ Φοινίκην Αἰγυπτίων.
(Nic. H. E. VII, 7.)

1 Ἴσμεν γοῦν τοὺς ἐξ αὐτῶν διαλάμψαντας ἐν Παλαιστίνῃ, ἴσμεν δὲ καὶ τοὺς ἐν Τύρῳ τῆς Φοινίκης, οὓς τίς ἰδὼν οὐ κατεπλάγη τὰς ἀναριθμήτους μάστιγας, καὶ τὰς ἐν τούτοις τῶν ὡς ἀληθῶς παραδόξων τῆς θεοσεβείας ἀθλητῶν ἐνστάσεις, τόν τε παραχρῆμα μετὰ τὰς μάστιγας ἐν θηρσὶν αἱμοβόροις ἀγῶνα, καὶ τὰς ἐν τούτῳ παρδάλεων καὶ διαφόρων ἄρκτων, συῶν τε ἀγρίων καὶ πυρὶ καὶ σιδήρῳ κεκαυτηριασμένων βοῶν προσβολάς, καὶ τὰς πρὸς ἕκαστον τῶν θηρίων θαυμασίους τῶν γενναίων
2 ὑπομονάς; οἷς γιγνομένοις καὶ αὐτοὶ παρῆμεν, ὁπηνίκα τοῦ μαρτυρουμένου σωτῆρος ἡμῶν αὐτοῦ δὴ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν θείαν δύναμιν ἐπιπαροῦσαν, ἐναργῶς τε αὐτὴν τοῖς μάρτυσιν ἐπιδεικνῦσαν ἱστορήσαμεν, τῶν ἀνθρωποβόρων ἐπὶ πλείονα χρόνον μὴ προσψαύειν μηδὲ πλησιάζειν τοῖς τῶν θεοφιλῶν σώμασιν ἐπιτολμώντων, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοὺς ἄλλους, ὅσοι δήπουθεν ἔξωθεν ἐρεθισμοῖς παρώρμων αὐτά, φερομένων, μόνων δὲ τῶν ἱερῶν ἀθλητῶν γυμνῶν ἑστώτων καὶ ταῖς χερσὶ κατασειόντων, ἐπί τε σφᾶς αὐτοὺς ἐπισπωμένων (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἐκελεύετο πράττειν) μηδ' ὅλως ἐφαπτομένων, ἀλλ' ἔσθ' ὅπῃ μὲν καὶ ἐπ' αὐτοὺς ὁρμώντων, οἷα δὲ πρός τινος θειοτέρας δυνάμεως ἀνακρουομένων καὶ αὖ πάλιν εἰς τοὐπίσω χωρούν-
3 των. ὃ καὶ εἰς μακρὸν γινόμενον, θαῦμα παρεῖχεν οὐ σμικρὸν τοῖς θεωμένοις, ὥστε ἤδη διὰ τὸ ἄπρακτον τοῦ πρώτου δεύτερον καὶ τρίτον προσα-
4 φίεσθαι ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μάρτυρι θηρίον. καταπλαγῆναι δ' ἦν τὴν ἐπὶ

4. post τε add. ἔτι *aegikSB*, om. *cfhVH*. | 5. λείπεσθαι *cefikB*, καταλείπεσθαι *ahSVHS*a.

τούτοις ἀπτόητον τῶν ἱερῶν ἐκείνων καρτερίαν, καὶ τὴν ἐν σώμασι νέοις βεβηκυῖαν καὶ ἀδιάτρεπτον ἔνστασιν. ἑώρας γοῦν ἡλικίαν οὐδ' ὅλων ἐτῶν εἴκοσι δίχα δεσμῶν ἑστῶτος νέου, καὶ τὰς μὲν χεῖρας ἐφαπλοῦντος εἰς σταυροῦ τύπον, ἀκαταπλήκτῳ δὲ καὶ ἀτρεμεῖ διανοίᾳ ταῖς πρὸς τὸ θεῖον σχολαίτατα τεταμένου λιταῖς, μηδ' ὅλως τε μεθισταμένου μηδ' ἀποκλίνοντός ποι τοῦ ἔνθα εἱστήκει τόπου, ἄρκτων καὶ παρδάλεων θυμοῦ καὶ θανάτου πνεόντων σχεδὸν αὐτῆς καθαπτομένων αὐτοῦ τῆς σαρκός, ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως θείᾳ καὶ ἀποῤῥήτῳ δυνάμει μονονουχὶ φραττομένων τὸ στόμα, καὶ αὖθις παλινδρομούντων εἰς τοὐπίσω. καὶ οὗτος μὲν οὖν τοιοῦτός τις ἦν.
πάλιν δ' ἂν ἑτέρους εἶδες, πέντε γὰρ οἱ πάντες ἐτύγχανον, ἠγριωμένῳ 5
ταύρῳ παραβληθέντας, ὃς τοὺς μὲν ἄλλους τῶν ἔξωθεν προσιόντων τοῖς κέρασιν εἰς τὸν ἀέρα ῥίπτων διεσπάραττεν, ἡμιθνῆτας αἴρεσθαι καταλιπών, ἐπὶ μόνους δὲ θυμῷ καὶ ἀπειλῇ τοὺς ἱεροὺς ὁρμῶν μάρτυρας οὐδὲ πλησιάζειν αὐτοῖς οἷός τε ἦν, κυρίττων δὲ τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς κέρασι τῇδε κἀκεῖσε χρώμενος καὶ διὰ τοὺς ἀπὸ τῶν καυτήρων ἐρεθισμοὺς θυμοῦ καὶ ἀπειλῆς πνέων εἰς τοὐπίσω πρὸς τῆς ἱερᾶς ἀνθείλκετο προνοίας, ὡς μηδὲ τούτου μηδὲν μηδαμῶς αὐτοὺς ἀδικήσαντος, ἕτερα ἄττα αὐτοῖς ἐπαφίεσθαι θηρία. τέλος δὴ οὖν μετὰ τὰς δεινὰς καὶ ποικίλας τούτων προσ- 6
βολὰς ξίφει κατασφαγέντες οἱ πάντες, ἀντὶ γῆς καὶ τάφων τοῖς θαλαττίοις παραδίδονται κύμασι.

CAP. 8.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον.

(Nic. H. E. VII, 8.)

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ ἀγὼν τῶν κατὰ Τύρον τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἄθλους ἐνδειξαμένων Αἰγυπτίων. θαυμάσειε δ' ἄν τις αὐτῶν καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς οἰκείας γῆς μαρτυρήσαντας, ἔνθα μυρίοι τὸν ἀριθμὸν ἄνδρες ἅμα γυναιξὶ καὶ παισίν, ὑπὲρ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίας τοῦ προσκαίρου ζῆν καταφρονήσαντες, διαφόρους ὑπέμειναν θανάτους, οἱ μὲν αὐτῶν μετὰ ξεσμοὺς καὶ στρεβλώσεις μάστιγάς τε χαλεπωτάτας καὶ μυρίας ἄλλας ποικίλας καὶ φρικτὰς ἀκοῦσαι βασάνους πυρὶ παραδοθέντες, οἱ δὲ πελάγει καταβροχισθέντες, ἄλλοι δὲ εὐθαρσῶς τοῖς ἀποτέμνουσι τὰς ἑαυτῶν προτείναντες κεφαλάς, οἱ δὲ καὶ ἐναποθανόντες ταῖς βασάνοις, ἕτεροι δὲ λιμῷ διαφθαρέντες, καὶ ἄλλοι πάλιν ἀνασκολοπισθέντες, οἱ μὲν κατὰ τὸ

---

7. post *πνεόντων* add. *καὶ acfSVH*, om. *eghikB.* | 15. *ἀπὸ* om. *VH.* | 31. *καταβροχισθέντες C*, *καταβροχθισθέντες* de Zimmermanni conj. *H.* | *προτείνοντες c.*

σύνηθες τοῖς κακούργοις, οἱ δὲ καὶ χειρόνως ἀνάπαλιν κατωκάρα προσηλωθέντες, τηρούμενοί τε ζῶντες, εἰσότε καὶ ἐπ' αὐτῶν ἰκρίων λιμῷ διαφθαρεῖεν.

CAP. 9.

Περὶ τῶν κατὰ Θηβαΐδα.

(Nic. H. E. VII, 8.)

1 Πάντα δ' ὑπεραίρει λόγον καὶ ἃς ὑπέμειναν αἰκίας καὶ ἀλγηδόνας
οἱ κατὰ Θηβαΐδα μάρτυρες, ὀστράκοις ἀντὶ ὀνύχων ὅλον τὸ σῶμα μέχρις
ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου καταξαινόμενοι, γύναιά τε τοῖν ποδοῖν ἐξ ἑνὸς ἀπο-
δεσμούμενα, μετέωρά τε καὶ διαέρια κάτω κεφαλὴν μαγγάνοις τισὶν εἰς
ὕψος ἀνελκόμενα, γυμνοῖς τε παντελῶς καὶ μηδ' ἐπικεκαλυμμένοις τοῖς
σώμασι θέαν ταύτην αἰσχίστην καὶ πάντων ὠμοτάτην καὶ ἀπανθρωπο-
2 τάτην τοῖς ὁρῶσιν ἅπασι παρεσχημένα. ἄλλοι δ' αὖ πάλιν δένδρεσι καὶ
πρέμνοις ἐναπέθνησκον δεσμούμενοι· τοὺς γὰρ μάλιστα στεῤῥοτάτους τῶν
κλάδων μηχαναῖς τισιν ἐπὶ ταὐτὸν συνέλκοντες, εἰς ἑκάτερά τε τούτων
τὰ τῶν μαρτύρων ἀποτείνοντες σκέλη, εἰς τὴν ἑαυτῶν ἠφίεσαν τοὺς κλάδους
φέρεσθαι φύσιν, ἀθροῦν τῶν μελῶν διασπασμὸν καθ' ὧν ταῦτ' ἐνεχείρουν
3 ἐπινοοῦντες. καὶ ταῦτά γε πάντα ἐνηργεῖτο οὐκ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας ἢ χρόνον
τινὰ βραχὺν, ἀλλ' ἐπὶ μακρὸν ὅλων ἐτῶν διάστημα, ὁτὲ μὲν πλειόνων
ἢ δέκα, ὁτὲ δὲ ὑπὲρ τοὺς εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν ἀναιρουμένων· ἄλλοτε δὲ οὐχ
ἧττον καὶ τριάκοντα, ἤδη δὲ ἐγγύς που καὶ ἑξήκοντα, καὶ πάλιν ἄλλοτε
ἑκατὸν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἄνδρες ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναιξὶν ἐκτείνοντο,
4 ποικίλαις καὶ ἐναλλαττούσαις τιμωρίαις καταδικαζόμενοι. ἱστορήσαμεν δὲ
καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῶν τόπων γενόμενοι πλείους ἀθρόως κατὰ μίαν ἡμέραν
τοὺς μὲν τῆς κεφαλῆς ἀποτομὴν ὑπομείναντας, τοὺς δὲ τὴν διὰ πυρὸς τι-
μωρίαν· ὡς ἀμβλύνεσθαι φονεύοντα τὸν σίδηρον, ἀτονοῦντά τε διαθλᾶ-
σθαι, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀναιροῦντας ἀποκάμνοντας ἀμοιβαδὸν ἀλλήλους δια-
5 δέχεσθαι. ὅτε καὶ θαυμασιωτάτην ὁρμὴν, θείαν τε ὡς ἀληθῶς δύναμιν
καὶ προθυμίαν τῶν εἰς τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ πεπιστευκότων συνεωρῶμεν.
ἅμα γοῦν τῇ κατὰ τῶν προτέρων ἀποφάσει ἐπεπήδων ἄλλοθεν ἄλλοι τῷ
πρὸ τοῦ δικαστοῦ βήματι, Χριστιανοὺς σφᾶς ὁμολογοῦντες, ἀφροντίστως μὲν
πρὸς τὰ δεινὰ καὶ τοὺς τῶν πολυειδῶν βασάνων τρόπους διακείμενοι, ἀκατα-
πλήκτως δὲ παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῇ εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσεβείᾳ,
μετά τε χαρᾶς καὶ γέλωτος καὶ εὐφροσύνης τὴν ὑστάτην ἀπόφασιν τοῦ

---

7. *σῶμα cf, σῶμα καὶ* volgo. | 16. *ἀθροῦν k, ἄθρουν* volgo. | 22. post *τιμωρίαις* add. *θανάτου cfik*, om. *aeghE*. | 26. *δὲ cfik, τε* volgo. | 30. *σφᾶς*] *σφᾶς αὐτοὺς h.*

θανάτῳ καταδεχόμενοι, ὥστε ψάλλειν καὶ ὕμνους καὶ εὐχαριστίας εἰς τὸν
τῶν ὅλων θεὸν μέχρις αὐτῆς ἐσχάτης ἀναπέμπειν ἀναπνοῆς. Θαυμάσιοι 6
μὲν οὖν καὶ οὗτοι, ἐξαιρέτως δὲ ἐκεῖνοι θαυμασιώτεροι, οἱ πλούτῳ μὲν καὶ
εὐγενείᾳ καὶ δόξῃ, λόγῳ τε καὶ φιλοσοφίᾳ διαπρέψαντες, πάντα γε μὴν
δεύτερα θέμενοι τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας καὶ τῆς εἰς τὸν σωτῆρα καὶ κύριον
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως· οἷος Φιλόρωμος ἦν, ἀρχήν τινα οὐ τὴν 7
τυχοῦσαν τῆς κατ' Ἀλεξάνδρειαν βασιλικῆς διοικήσεως ἐγκεχειρισμένος, ὃς
μετὰ τοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς τιμῆς ὑπὸ στρατιώταις δορυφορού-
μενος ἑκάστης ἀνεκρίνετο ἡμέρας· Φιλέας τε τῆς Θμουϊτῶν ἐκκλησίας
ἐπίσκοπος, διαπρέψας ἀνὴρ ταῖς κατὰ τὴν πατρίδα πολιτείαις τε καὶ
λειτουργίαις, ἔν τε τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν λόγοις· οἳ καὶ μυρίων ὅσων πρὸς 8
αἵματός τε καὶ τῶν ἄλλων φίλων ἀντιβολούντων, ἔτι μὴν τῶν ἐπ' ἀξίας
ἀρχόντων, πρὸς δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ παρακαλοῦντος, ὡς ἂν αὐτῶν
οἶκτον λάβοιεν, φειδώ τε παίδων καὶ γυναικῶν ποιήσαιντο, οὐδαμῶς πρὸς
τῶν τοσούτων ἐπὶ τὸ φιλοζωῆσαι μὲν ἑλέσθαι, καταφρονῆσαι δὲ τῶν περὶ
ὁμολογίας καὶ ἀρνήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θεσμῶν ὑπήχθησαν, ἀνδρείῳ
δὲ λογισμῷ καὶ φιλοσόφῳ, μᾶλλον δὲ εὐσεβεῖ καὶ φιλοθέῳ ψυχῇ, πρὸς
πάσας τοῦ δικαστοῦ τάς τε ἀπειλὰς καὶ τὰς ὕβρεις ἐνστάντες, ἄμφω τὰς
κεφαλὰς ἀπετμήθησαν.

CAP. 10.

Φιλέου μάρτυρος περὶ τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν πεπραγμένων ἔγγραφοι διδασκαλίαι.
(Nic. H. E. VII, 9.)

Ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν μαθημάτων ἕνεκα πολλοῦ λόγου ἄξιον γε- 1
νέσθαι τὸν Φιλέαν ἔφαμεν, αὐτὸς ἑαυτοῦ παρίτω μάρτυς, ἅμα μὲν ἑαυτὸν
ὅστις ποτ' ἦν ἐπιδείξων, ἅμα δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ
συμβεβηκότα μαρτύρια ἀκριβέστερον μᾶλλον ἢ ἡμεῖς ἱστορήσων διὰ τούτων
τῶν λέξεων· „τούτων ἁπάντων ὑποδειγμάτων ἡμῖν καὶ ὑπογραμμῶν καὶ 2
„καλῶν γνωρισμάτων ἐν ταῖς θείαις καὶ ἱεραῖς γραφαῖς κειμένων, οὐδὲν
„μελλήσαντες οἱ μακάριοι σὺν ἡμῖν μάρτυρες, τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα πρὸς
„τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν καθαρῶς τείναντες, καὶ τὸν ἐπ' εὐσεβείᾳ θά-
„νατον ἐν νῷ λαβόντες, ἀπρὶξ τῆς κλήσεως εἴχοντο, τὸν μὲν κύριον ἡμῶν
„Ἰησοῦν Χριστὸν εὑρόντες ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς, ἵνα πᾶσαν μὲν

---

13. *ἀρχόντων* e margine irrepsisse recte existimat *Va* et uncis inclusit *H.* | 14. *ποιήσαιντο xS*, *ποιήσοιντο* ceteri. | 18. *πάσας c*, *ἁπάσας* volgo. | 27. *τούτων κτλ.*] huic fragmento titulum praeponunt hunc: *ἀπὸ τῶν Φιλέου πρὸς Θμουΐτας γραμμάτων ae*, om. *cdfgx*, in margine ponunt *bik*. | 29. post *μακάριοι* add. *οἱ aehSVII*, om. *cfgikRaB*. | 30. *εὐσεβείᾳ aehikE*, *εὐσεβείας cfx*.

„ἁμαρτίαν ἐκκόψῃ, ἐφόδια δὲ τῆς εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν εἰσόδου ἡμῖν
„κατάθηται· οὐ γὰρ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν
„ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἑαυτὸν
3 „ἐταπείνωσεν ἕως θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ζηλώσαντες τὰ
„μείζονα χαρίσματα οἱ χριστοφόροι μάρτυρες πάντα μὲν πόνον καὶ παν-
„τοίας ἐπινοίας αἰκισμῶν οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλ' ἤδη καὶ δεύτερόν τινες ὑπέ-
„μειναν, πάσας δὲ ἀπειλὰς οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις τῶν δορυ-
„φόρων κατ' αὐτῶν φιλοτιμουμένων, οὐκ ἐνεδίδουν τὴν γνώμην, διὰ τὸ τὴν
4 „τελείαν ἀγάπην ἔξω βάλλειν τὸν φόβον. ὧν καταλέγειν τὴν ἀρετὴν καὶ
„τὴν ἐφ' ἑκάστῃ βασάνῳ ἀνδρείαν, τίς ἂν ἀρκέσειε λόγος; ἀνέσεως γὰρ
„οὔσης ἅπασι τοῖς βουλομένοις ἐνυβρίζειν, οἱ μὲν ξύλοις ἔπαιον, ἕτεροι
„δὲ ῥάβδοις, ἄλλοι δὲ μάστιξιν, ἕτεροι δὲ πάλιν ἱμᾶσιν, ἄλλοι δὲ σχοι-
5 „νίοις. καὶ ἦν ἡ θέα τῶν αἰκισμῶν ἐνηλλαγμένη, καὶ πολλὴν τὴν ἐν
„αὐτῇ κακίαν ἔχουσα. οἱ μὲν γὰρ ὀπίσω τὼ χεῖρε δεθέντες περὶ τὸ ξύλον
„ἐξηρτῶντο, καὶ μαγγάνοις τισὶ διετείνοντο πᾶν μέλος, εἶθ' οὕτως διὰ
„παντὸς τοῦ σώματος ἐπῆγον ἐκ κελεύσεως οἱ βασανισταὶ, οὐ καθάπερ
„τοῖς φονεῦσιν ἐπὶ τῶν πλευρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς γαστρὸς καὶ κνη-
„μῶν καὶ παρειῶν τοῖς ἀμυντηρίοις ἐκόλαζον· ἕτεροι δὲ ἀπὸ τῆς στοᾶς
„μιᾶς χειρὸς ἐξηρτημένοι αἰωροῦντο, πάσης ἀλγηδόνος δεινοτέραν τὴν ἀπὸ
„τῶν ἄρθρων καὶ μελῶν τάσιν ἔχοντες· ἄλλοι δὲ πρὸς τοῖς κίοσιν ἀντι-
„πρόσωποι ἐδοῦντο, οὐ βεβηκόσι τοῖς ποσὶ, τῷ δὲ βάρει τοῦ σώματος
6 „βιαζομένων μετὰ τάσεως ἀνελκομένων τῶν δεσμῶν. καὶ τοῦθ' ὑπέμενον,
„οὐκ ἐφ' ὅσον προσδιελέγετο οὐδ' αὐτοῖς ἐσχόλαζεν ὁ ἡγεμὼν, ἀλλὰ μονον-
„ουχὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. ὅτε γὰρ καὶ ἐφ' ἑτέρους μετέβαινε, τοῖς προ-
„τέροις κατελίμπανεν ἐφεδρεύειν τοὺς τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ ὑπηρετουμένους, εἴ
„πού τις ἡττηθεὶς τῶν βασάνων ἐνδιδόναι ἐδόκει, ἀφειδῶς δὲ κελεύων καὶ
„τοῖς δεσμοῖς προσιέναι, καὶ μετὰ ταῦτα ψυχοῤῥαγοῦντας αὐτοὺς κατατι-
7 „θεμένους εἰς τὴν γῆν ἕλκεσθαι· οὐ γὰρ εἶναι κἂν μέρος φροντίδος αὐ-
„τοῖς περὶ ἡμῶν, ἀλλ' οὕτω καὶ διανοεῖσθαι καὶ πράττειν, ὡς μηκέτ' ὄν-
„των, ταύτην δευτέραν βάσανον ἐπὶ ταῖς πληγαῖς τῶν ὑπεναντίων
8 „ἐφευρόντων. ἦσαν δὲ οἱ καὶ μετὰ τοὺς αἰκισμοὺς ἐπὶ τοῦ ξύλου κείμενοι
„διὰ τῶν τεσσάρων ὀπῶν διατεταμένοι ἄμφω τὼ πόδε, ὡς καὶ κατ'

6. ἐπινοίας αἰκ. *cfgikN*, αἰκ. ἐπ. *aehE*. | 10. ἑκάστῃ *aehikE*, ἑκάστῳ *cfgN*. | 11. ἔπαιον *aehikNSB*, ἐπαίοντο *cfVH*. | 28. φροντίδος αὐτοῖς *cefgik*, αὐτοῖς φρ. *aeE*. | 29. καὶ *aefghikxNVB*, ἐδόκουν *bcdH*. | 32. τεσσάρων *aegNE*, om. *cfhikx*. „Si Eusebius scripsit τῶν δ' ὀπῶν, facilior erat librariorum error et substitutio vocis ποδῶν pro ὀπῶν in c.“ Burt. | ὀπῶν] ποδῶν *cx*.

„ἀνάγκην αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ξύλου ὑπτίους εἶναι, μὴ δυναμένους διὰ τὸ ἔναυλα
„τὰ τραύματα ἀπὸ τῶν πληγῶν καθ' ὅλου τοῦ σώματος ἔχειν· ἕτεροι δὲ
„εἰς τοὔδαφος ῥιφέντες ἔκειντο ὑπὸ τῆς τῶν βασάνων ἀθρόας προσβολῆς,
„δεινοτέραν τὴν ὄψιν τῆς ἐνεργείας τοῖς ὁρῶσι παρέχοντες, ποικίλας καὶ
„διαφόρους ἐν τοῖς σώμασι φέροντες τῶν βασάνων τὰς ἐπινοίας. τούτων 9
„οὕτως ἐχόντων, οἱ μὲν ἐναπέθνησκον ταῖς βασάνοις, τῇ καρτερίᾳ καται-
„σχύναντες τὸν ἀντίπαλον, οἱ δὲ ἡμιθνῆτες ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ συγκλειό-
„μενοι μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ταῖς ἀλγηδόσι συνεχόμενοι ἐτελειοῦντο, οἱ
„δὲ λοιποὶ τῆς θεραπείας ἀνακτήσεως τυχόντες τῷ χρόνῳ καὶ τῇ τῆς
„φυλακῆς διατριβῇ θαρσαλεώτεροι ἐγίνοντο. οὕτω γοῦν ἡνίκα προσετέτακτο 10
„αἱρέσεως κειμένης, ἢ ἐφαψάμενον τῆς ἐναγοῦς θυσίας ἀνενόχλητον εἶναι,
„τῆς ἐπαράτου ἐλευθερίας παρ' αὐτῶν τυχόντα, ἢ μὴ θύοντα τὴν ἐπὶ
„θανάτῳ δίκην ἐκδέχεσθαι, οὐδὲν μελλήσαντες ἀσμένως ἐπὶ τὸν θάνατον
„ἐχώρουν· ᾔδεσαν γὰρ τὰ ὑπὸ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἡμῖν προορισθέντα. ὁ
„γὰρ θυσιάζων, φησὶ, θεοῖς ἑτέροις ἐξολοθρευθήσεται, καί· ὅτι οὐκ ἔσον-
„ταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ.“ τοιαῦται τοῦ ὡς ἀληθῶς φιλοσόφου τε 11
ὁμοῦ καὶ φιλοθέου μάρτυρος αἱ φωναὶ, ἃς πρὸ τῆς τελευταίας ἀποφάσεως
ὑπὸ τὴν δεσμωτικὴν ἔθ' ὑπάρχων τάξιν τοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ παροικίαν
ἀδελφοῖς ἐπεστάλκει, ἅμα μὲν τὰ ἐν οἷς ἦν ἀνατιθέμενος, ἅμα δὲ καὶ
παρορμῶν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἀπρὶξ ἔχεσθαι καὶ μετ' αὐτὸν ὅσον οὔπω τελειω-
θησόμενον τῆς ἐν Χριστῷ θεοσεβείας. ἀλλὰ τί χρὴ πολλὰ λέγειν, καὶ 12
καινοτέρας ἐπὶ καινοτέραις τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην θεοπρεπῶν μαρτύρων
ἀθλήσεις παρατίθεσθαι, καὶ μάλιστα τῶν οὐκέτι μὲν κοινῷ νόμῳ, πολέμου
δὲ τρόπῳ πεπολιορκημένων;

CAP. 11.

Περὶ τῶν κατὰ Φρυγίαν.

(Nic. H. E. VII, 10.)

Ἤδη γοῦν ὅλην Χριστιανῶν πολίχνην αὔτανδρον ἀμφὶ τὴν Φρυγίαν 1
ἐν κύκλῳ περιβαλόντες ὁπλῖται, πῦρ τε ὑφάψαντες, κατέφλεξαν αὐτοὺς
ἅμα νηπίοις καὶ γυναιξὶ, τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν ἐπιβοωμένους· ὅτι δὴ παν-
δημεὶ πάντες οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες, λογιστής τε αὐτὸς καὶ στρατηγὸς

---

15. φησὶ — Exod. 22, 20. | οὐκ ἔσονται — Exod. 20, 3. | 17. τῆς add. *cfg*, om. *aehikE*. | 19. τὰ add. *acefgikxSBHb*, om. *VH*. | 30. τὸν ἐπὶ π. θεὸν *hB*, τὸν ἐπὶ π. θεὸν Χριστὸν *cfxSVH*, τὸν Χριστὸν (om. ἐπὶ π. θεὸν) *aegik* prob. *Hb*. | ἐπιβοωμένους *cefVH*, ἐπιβοωμένοις *agikSB*, μαρτυρουμένοις *h*. | 31. στρατηγὸς *aefhNE*, στρατηγοὶ *cik*.

σὺν τοῖς ἐν τέλει πᾶσι καὶ ὅλῳ δήμῳ, Χριστιανοὺς σφᾶς ὁμολογοῦντες, οὐδ'
2 *ὁπωστιοῦν τοῖς προστάττουσιν εἰδωλολατρεῖν ἐπειθάρχουν. καί τις ἕτερος*
ῥωμαϊκῆς ἀξίας ἐπειλημμένος, Ἄδαυκτος ὄνομα, γένος τῶν παρ' Ἰταλοῖς
ἐπισήμων, διὰ πάσης διελθὼν ἀνὴρ τῆς παρὰ βασιλεῦσι τιμῆς, ὡς καὶ
τὰς καθόλου διοικήσεις τῆς παρ' αὐτοῖς καλουμένης μαγιστρότητός τε καὶ
καθολικότητος ἀμέμπτως διελθεῖν, ἐπὶ πᾶσι τούτοις διαπρέψας τοῖς ἐν
θεοσεβείᾳ κατορθώμασι καὶ ταῖς εἰς τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ ὁμολογίαις,
τῷ τοῦ μαρτυρίου διαδήματι κατεκοσμήθη, ἐπ' αὐτῆς τῆς τοῦ καθολικοῦ
πράξεως τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ὑπομείνας ἀγῶνα.

CAP. 12.

Περὶ πλείστων ἑτέρων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν διαφόρως ἠγωνισμένων.
(Nic. H. E. VII, 11.)

1 *Τί με χρὴ νῦν ἐπ' ὀνόματος τῶν λοιπῶν μνημονεύειν, ἢ τὸ πλῆθος*
τῶν ἀνδρῶν ἀριθμεῖν, ἢ τὰς πολυτρόπους αἰκίας ἀναζωγραφεῖν τῶν θαυ-
μασίων Χριστοῦ μαρτύρων, τοτὲ μὲν πελέκεσιν ἀναιρουμένων, οἷα γέγονε τοῖς
ἐπ' Ἀραβίας, τοτὲ δὲ τὰ σκέλη καταγνυμένων, οἷα τοῖς ἐν Καππαδοκίᾳ
συμβέβηκε, καὶ ποτὲ μὲν κατὰ κεφαλῆς ἐκ τοῖν ποδοῖν εἰς ὕψος ἀναρ-
τωμένων, καὶ μαλθακοῦ πυρὸς ὑποκαιομένου τῷ παραπεμπομένῳ καπνῷ
τῆς φλεγομένης ὕλης ἀποπνιγομένων, οἷα τοῖς ἐν Μέσῃ τῶν ποταμῶν
ἐπήχθη, ποτὲ δὲ ῥῖνας καὶ ὦτα καὶ χεῖρας ἀκρωτηριαζομένων, τά τε
λοιπὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη κρεουργουμένων, οἷα τὰ ἐπ' Ἀλεξαν-
2 *δρείας ἦν; τί δεῖ τῶν ἐπ' Ἀντιοχείας ἀναζωπυρεῖν τὴν μνήμην, ἐσχάραις*
πυρὸς οὐκ εἰς θάνατον, ἀλλ' ἐπὶ μακρᾷ τιμωρίᾳ κατοπτωμένων, ἑτέρων
τε θᾶττον τὴν δεξιὰν αὐτῶν πυρὶ καθιέντων, ἢ τῆς ἐναγοῦς θυσίας ἐφα-
πτομένων; ὧν τινὲς τὴν πεῖραν φεύγοντες, πρὶν ἁλῶναι καὶ εἰς χεῖρας
τῶν ἐπιβούλων ἐλθεῖν, ἄνωθεν ἐξ ὑψηλῶν δωμάτων ἑαυτοὺς κατεκρήμνισαν,
3 *τὸν θάνατον ἅρπαγμα θέμενοι τῆς τῶν δυσσεβῶν μοχθηρίας. καί τις*
ἱερὰ καὶ θαυμασία τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν, τὸ δὲ σῶμα γυνὴ, καὶ τὰ
ἄλλα τῶν ἐπ' Ἀντιοχείας πλούτῳ καὶ γένει καὶ εὐδοξίᾳ παρὰ πᾶσι βε-
βοημένη, παίδων ξυνωρίδα παρθένων, τῇ τοῦ σώματος ὥρᾳ καὶ ἀκμῇ δια-
πρεπουσῶν, θεσμοῖς εὐσεβείας ἀναθρεψαμένη, ἐπειδὴ πολὺς ὁ περὶ αὐτὰς
κινούμενος φθόνος πάντα τρόπον ἀνιχνεύων λανθανούσας περιειργάζετο, εἶτα

---

4. *διελθὼν cfhVH, προελθὼν aegikSB.* | 16. *καταγνυμένων aeghE, κατεαγνυμένων cfik.* | 20. *ἐπήχθη cfgx, ἐπηνέχθη aehikE.* | 21. post *μέλη* add. *τε aeghxE,* om. *cfik.* | 24. *τε aehikE, δὲ cf.* | post *θᾶττον* add. *τοῖν χεροῖν cfgxB,* om. *aehikSVH.*

ἐπ᾽ ἀλλοδαπῆς αὐτὰς διατρίβειν μαθὼν πεφροντισμένως ἐπὶ τὴν Ἀντιό-
χειαν ἐκάλει, δικτύων δὲ ἤδη στρατιωτικῶν εἴσω περιβέβλητο, ἐν ἀμη-
χάνοις ἑαυτήν τε καὶ τὰς παῖδας θεασαμένη, καὶ τὰ μέλλοντα ἐξ ἀν-
θρώπων δεινὰ τῷ λόγῳ παραθεῖσα, τό τε πάντων δεινῶν ἀφορητότερον,
πορνείας ἀπειλὴν, μηδὲ ἄκροις ὠσὶν ὑπομεῖναι δεῖν ἀκȢσαι, ἑαυτῇ τε καὶ
ταῖς κόραις παρακελευσαμένη, ἀλλὰ καὶ τὸ προδȢναι τὰς ψυχὰς τῇ τῶν
δαιμόνων δȢλείᾳ πάντων ὑπάρχειν θανάτων καὶ πάσης χεῖρον ἀπωλείας
φήσασα, μίαν τȢτων ἁπάντων εἶναι λύσιν ὑπετίθετο, τὴν ἐπὶ τὸν Κύριον
καταφυγήν· κἄπειτα ὁμȢ τὴν γνώμην συνθέμεναι, τά τε σώματα περι- 4
στείλασαι κοσμίως τοῖς περιβλήμασιν, ἐπ᾽ αὐτῆς μέσης γενόμεναι τῆς
ὁδοῦ, βραχύ τι τοὺς φύλακας εἰς ἀναχώρησιν ὑποπαραιτησάμεναι, ἐπὶ
παραῤῥέοντα ποταμὸν ἑαυτὰς ἠκόντισαν. αἵδε μὲν Ȣ̓ν ἑαυτάς· ἄλλην δ᾽ 5
ἐπ᾽ αὐτῆς Ἀντιοχείας ξυνωρίδα παρθένων τὰ πάντα θεοπρεπῶν καὶ ἀλη-
θῶς ἀδελφῶν, ἐπιδόξων μὲν τὸ γένος, λαμπρῶν δὲ τὸν βίον, νέων τȢ̀ς
χρόνȢς, ὡραίων τὸ σῶμα, σεμνῶν τὴν ψυχὴν, εὐσεβῶν τὸν τρόπον, θαυ-
μαστῶν τὴν σπȢδὴν, ὡς ἂν μὴ φερȣ́σης τῆς γῆς τὰ τοιαῦτα βαστάζειν,
θαλάττῃ ῥίπτειν ἐκέλευον οἱ τῶν δαιμόνων θεραπευταί. ταῦτα μὲν Ȣ̓ν
παρὰ τοῖσδε. τὰ φρικτὰ δὲ ἀκοαῖς κατὰ τὸν Πόντον ἔπασχον ἕτεροι, 6
καλάμοις ὀξέσι ταῖν χεροῖν ἐξ ἄκρων ὀνύχων τȢ̀ς δακτύλȢς διαπειρόμενοι,
καὶ ἄλλοι πυρὶ μολίβδȢ διατακέντος βρασσȣ́σῃ καὶ πεπυρακτωμένῃ τῇ
ὕλῃ τὰ νῶτα καταχεόμενοι, καὶ τὰ μάλιστα ἀναγκαιότατα τȢ̃ σώματος
κατοπτώμενοι· διά τε τῶν ἀποῤῥήτων ἕτεροι μελῶν τε καὶ σπλάγχνων 7
αἰσχρὰς καὶ ἀσυμπαθεῖς καὶ ȣ̓δὲ λόγῳ ῥητὰς ὑπέμενον πάθας, ἃς οἱ
γενναῖοι καὶ νόμιμοι δικασταὶ, τὴν σφῶν ἐπιδεικνύμενοι δεινότητα, ὥσπερ
τινὰ σοφίας ἀρετὴν φιλοτιμότερον ἐπενόȢν, ἀεὶ ταῖς καινότερον ἐφευρισκο-
μέναις αἰκίαις, ὡσπερεὶ ἐν ἀγῶνος βραβείοις, ἀλλήλȢς ὑπερεξάγειν δια-
μιλλώμενοι. τὰ δ᾽ Ȣ̓ν τῶν συμφορῶν ἔσχατα, ὅτε δὴ λοιπὸν ἀπειρηκότες 8
ἐπὶ τῇ τῶν κακῶν ὑπερβολῇ καὶ πρὸς τὸ κτείνειν ἀποκαμόντες, πλη-
σμονήν τε καὶ κόρον τῆς τῶν αἱμάτων ἐκχύσεως ἐσχηκότες, ἐπὶ τὸ νομι-
ζόμενον αὐτοῖς χρηστὸν καὶ φιλάνθρωπον ἐτρέποντο, ὡς μηδὲν μὲν ἔτι
δοκεῖν δεινὸν καθ᾽ ἡμῶν περιεργάζεσθαι· μὴ γὰρ καθήκειν φασὶν αἵμασιν 9

3. *ἑαυτὴν cfgikxN, αὐτὴν achE.* | *τε* add. *cik*, om. volgo. | *τὰς* add. *cefgikxB*, om. *ahNSVH.* | 9. *τὴν γνώμην cfik, τῇ γνώμῃ aeghE.* | 11. *ἐπὶ*] *ὑπὸ cfx.* | 12. *αἵδε*] *ὧδε h.* | 19. *ταῖν acfikSVHS*[a], *τοῖν eghB.* | 20. *μολίβδȢ ace (fg μολίβδον) hikxNVHB, μολύβδȢ S Read. Z.* | 23. *ὑπ. πάθας*] *αἰκίας ὑπ. h.* | 26. *ὡσπερεὶ cfhVH, ὥσπερ aegikSB.* | *διαμ.*] *ἁμιλλώμενοι aehS.* | 31. *αἵμασιν ἐμφ. cfgikxB, ἐμφ. αἵμ. ahSVH.*

ἐμφυλίοις μιαίνειν τὰς πόλεις, μηδ' ἐπ' ὠμότητι τῇ ἀνωτάτῳ διαβάλλειν
τὴν τῶν κρατούντων ἀρχὴν, εὐμενῆ τοῖς πᾶσιν ὑπάρχουσαν καὶ πραεῖαν,
δεῖν δὲ μᾶλλον τῆς φιλανθρώπου καὶ βασιλικῆς ἐξουσίας εἰς πάντας ἐκτεί-
νεσθαι τὴν εὐεργεσίαν, μηκέτι θανάτῳ κολαζομένους· λελύσθαι γὰρ αὐτῶν
καθ' ἡμῶν ταύτην τὴν τιμωρίαν, διὰ τὴν τῶν κρατούντων φιλανθρωπίαν.
10 τηνικαῦτα ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεσθαι καὶ τοῖν σκελοῖν πηροῦσθαι θάτερον
προσετάττετο. ταῦτα γὰρ ἦν αὐτοῖς τὰ φιλάνθρωπα, καὶ τῶν καθ' ἡμῶν
τιμωριῶν τὰ κουφότατα, ὥστε ἤδη ταύτης ἕνεκα τῆς τῶν ἀσεβῶν φιλαν-
θρωπίας οὐκέτ' εἶναι δυνατὸν ἐξειπεῖν τὸ πλῆθος τῶν ὑπὲρ πάντα λόγον
τοὺς μὲν δεξιοὺς ὀφθαλμοὺς ξίφει πρότερον ἐκκοπτομένων, καὶ μετὰ τὴν
ἐκκέντησιν τούτους πυρὶ καυτηριαζομένων, τοὺς δὲ λαιοὺς πόδας κατὰ τῶν
ἀγκυλῶν αὖθις καυτῆρσιν ἀχρειουμένων, μετά τε ταῦτα τοῖς κατ' ἐπαρχίαν
χαλκοῦ μετάλλοις οὐχ ὑπηρεσίας τοσοῦτον, ὅσον κακώσεως καὶ ταλαιπωρίας
ἕνεκεν καταδικαζομένων, πρὸς ἅπασί τε τούτοις ἄλλων ἄλλοις ἀγῶσιν, οὓς
μηδὲ καταλέγειν δυνατόν, (νικᾷ γὰρ πάντα λόγον τὰ κατ' αὐτοὺς ἀνδρα-
11 γαθήματα), περιπεπτωκότων. ἐν δὴ τούτοις ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης δια-
λάμψαντες οἱ μεγαλοπρεπεῖς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρες τοὺς μὲν ἁπανταχοῦ τῆς
ἀνδρείας αὐτῶν ἐπόπτας εἰκότως κατεπλήξαντο, τῆς δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
θείας ὡς ἀληθῶς καὶ ἀποῤῥήτου δυνάμεως ἐμφανῆ δι' ἑαυτῶν τὰ τεκ-
μήρια παρεστήσαντο. ἑκάστου μὲν οὖν ἐπ' ὀνόματος μνημονεύειν μακρὸν
ἂν εἴη, μή τι γε τῶν ἀδυνάτων,

CAP. 13.

Περὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας προέδρων, τῶν τὸ γνήσιον ἧς ἐπρέσβευον εὐσεβείας διὰ τοῦ σφῶν αἵματος ἐπιδεδειγμένων.

(Nic. H. E. VII, 16.)

1 τῶν δὲ κατὰ τὰς ἐπισήμους πόλεις μαρτυρησάντων ἐκκλησιαστικῶν
ἀρχόντων πρῶτος ἡμῖν ἐν εὐσεβῶν στήλαις τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἀνα-
γορευέσθω μάρτυς ἐπίσκοπος τῆς Νικομηδέων πόλεως, τὴν κεφαλὴν ἀπο-
2 τμηθεὶς, Ἄνθιμος. τῶν δ' ἐπ' Ἀντιοχείας μαρτύρων τὸν πάντα βίον ἄρι-
στος πρεσβύτερος τῆς αὐτόθι παροικίας Λουκιανὸς, ἐν τῇ Νικομηδείᾳ καὶ
αὐτὸς, βασιλέως ἐπιπαρόντος, τὴν οὐράνιον τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν λόγῳ
3 πρότερον δι' ἀπολογίας, εἶτα δὲ καὶ ἔργοις ἀνακηρύξας. τῶν δ' ἐπὶ

---

1. τῇ ἀνωτάτω *bcdfhiVH*, τὴν. ἀν. *aegi* (a sec. m.) *kSB.* | 2. τὴν add. *bcdfi* (a sec. m.) *VH*, om. *aeghikSB.* | 4. αὐτῶν post γὰρ ponunt *cfgikx*, post ταύτην *aehE.* | 10. καὶ μ. τ. ἐκκ.] κἄπειτα *h.* | 27. ἀναγορευέσθω] ἀναγορεύεσθαι *x* prob. *Hb.* | 29. ἐπ' *C*, ἀπ' *NVaZH.*

Φοινίκης μαρτύρων γένοιντ' ἂν ἐπισημότατοι τὰ πάντα θεοφιλεῖς τῶν
λογικῶν Χριστοῦ θρεμμάτων ποιμένες, Τυραννίων ἐπίσκοπος τῆς κατὰ
Τύρον ἐκκλησίας, πρεσβύτερός τε τῆς κατὰ Σιδῶνα Ζηνόβιος, καὶ ἔτι
Σιλβανὸς τῶν ἀμφὶ τὴν Ἔμισαν ἐκκλησιῶν ἐπίσκοπος. ἀλλ' οὗτος μὲν 4
θηρίων βορὰ μεθ' ἑτέρων ἐπ' αὐτῆς Ἐμίσης γενόμενος, χοροῖς ἀνελήφθη
μαρτύρων, τῶν δ' ἐπ' Ἀντιοχείας ἄμφω τὸν τοῦ θεοῦ λόγον διὰ τῆς εἰς
θάνατον ὑπομονῆς ἐδοξασάτην, ὁ μὲν θαλαττίοις παραδοθεὶς βυθοῖς, ὁ
ἐπίσκοπος, ὁ δὲ ἰατρῶν ἄριστος Ζηνόβιος ταῖς κατὰ τῶν πλευρῶν ἐπιτε-
θείσαις αὐτῷ καρτερῶς ἐναποθανὼν βασάνοις. τῶν δ' ἐπὶ Παλαιστίνης 5
μαρτύρων Σιλβανὸς, ἐπίσκοπος τῶν ἀμφὶ τὴν Γάζαν ἐκκλησιῶν, κατὰ τὰ
ἐν Φαινοῖ χαλκοῦ μέταλλα σὺν ἑτέροις ἑνὸς δέουσι τὸν ἀριθμὸν τεσσαρά-
κοντα τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται, Αἰγύπτιοί τε αὐτόθι Πηλεὺς καὶ Νεῖλος
ἐπίσκοποι μεθ' ἑτέρων τὴν διὰ πυρὸς ὑπέμειναν τελευτήν. καὶ τὸ μέγα 6
δὲ κλέος τῆς Καισαρέων παροικίας ἐν τούτοις ἡμῖν μνημονευέσθω Πάμ-
φιλος πρεσβύτερος, τῶν καθ' ἡμᾶς θαυμασιώτατος, οὗ τῶν ἀνδραγαθη-
μάτων τὴν ἀρετὴν κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν ἀνεγράψαμεν. τῶν δ' ἐπ' 7
Ἀλεξανδρείας καθ' ὅλης τε Αἰγύπτου καὶ Θηβαΐδος διαπρεπῶς τελειω-
θέντων πρῶτος Πέτρος, αὐτῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, θεῖόν τι χρῆμα
διδασκάλων τῆς ἐν Χριστῷ θεοσεβείας, ἀναγεγράφθω, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ
πρεσβυτέρων Φαῦστος καὶ Δῖος καὶ Ἀμμώνιος, τέλειοι Χριστοῦ μάρτυρες,
Φιλέας τε καὶ Ἡσύχιος καὶ Παχύμιος καὶ Θεόδωρος, τῶν ἀμφὶ τὴν
Αἴγυπτον ἐκκλησιῶν ἐπίσκοποι, μυρίοι τε ἐπὶ τούτοις ἄλλοι διαφανεῖς,
οἳ πρὸς τῶν κατὰ χώραν καὶ τόπον παροικιῶν μνημονεύονται, ὧν ἀνὰ
τὴν πᾶσαν οἰκουμένην ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ θεῖον εὐσεβείας ἠγωνισμένων γραφῇ
παραδιδόναι τοὺς ἄθλους, ἐπ' ἀκριβές τε ἕκαστα τῶν περὶ αὐτοὺς συμβε-
βηκότων ἱστορεῖν, οὐχ ἡμέτερον, τῶν δ' ὄψει τὰ πράγματα παρειληφότων
ἴδιον ἂν γένοιτο. οἷς γε μὴν αὐτὸς παρεγενόμην, τούτους καὶ τοῖς μεθ'
ἡμᾶς γνωρίμους δι' ἑτέρας ποιήσομαι γραφῆς. κατά γε μὴν τὸν παρόντα 8
λόγον τὴν παλινῳδίαν τῶν περὶ ἡμᾶς εἰργασμένων τοῖς εἰρημένοις ἐπι-
συνάψω, τά τε ἐξ ἀρχῆς τοῦ διωγμοῦ συμβεβηκότα, χρησιμώτατα τυγχά-
νοντα τοῖς ἐντευξομένοις. τὰ μὲν οὖν πρὸ τοῦ καθ' ἡμῶν πολέμου τῆς 9
Ῥωμαίων ἡγεμονίας, ἐν ὅσοις δὴ χρόνοις τὰ τῶν ἀρχόντων φίλιά τε ἡμῖν

---

16. ἀνεγράψαμεν *bcdfhiVHB*, ἀναγράψομεν *agi* (in marg.) *kS*, ἀναγρά-ψωμεν *e*. cf. VI, 32. p. 250, 15. VII, 32. p. 285, 27. et de Mart. Palaest. c. 11.: παραδεδώκαμεν. | 17. τε *acefhSVH*, τῆς *gikB*, ἔτι δὲ *N*. | 20. Δῖος *bcfhikRVHB*, Δίδιος *adegS* Δίδυμος *N*. | 30. τε add. *achikE*, om. *cfi* (a sec. m.). | 32. φίλιά *aeghE*, φίλα *cfikN*.

ἦν καὶ εἰρηναῖα, ὁπόσης ἀγαθῶν εὐφορίας καὶ εὐετηρίας ἠξίωτο, τίς ἂν
ἐξαρκέσειε λόγος διηγήσασθαι; ὁπότε καὶ οἱ μάλιστα τῆς καθόλου κρα-
τοῦντες ἀρχῆς, δεκαετηρίδας καὶ εἰκοσαετηρίδας τῆς βασιλείας ἐκπλήσαν-
τες, ἐν ἑορταῖς καὶ πανηγύρεσι, φαιδροτάταις τε θαλίαις καὶ εὐφροσύναις
10 μετὰ πάσης εὐσταθοῦς διετέλουν εἰρήνης. οὕτω δ' αὐτοῖς ἀπαραποδίστως
αὐξούσης καὶ ἐπὶ μέγα ὁσημέραι προϊούσης τῆς ἐξουσίας, ἀθρόως τῆς πρὸς
ἡμᾶς εἰρήνης μεταθέμενοι, πόλεμον ἄσπονδον ἐγείρουσιν, οὔπω δ' αὐτοῖς
τῆς τοιᾶσδε κινήσεως δεύτερον ἔτος πεπλήρωτο, καί τι περὶ τὴν ὅλην
11 ἀρχὴν νεώτερον γεγονὸς τὰ πάντα πράγματα ἀνατρέπει. νόσου γὰρ οὐκ
αἰσίας τῷ πρωτοστάτῃ τῶν εἰρημένων ἐπισκηψάσης, ὑφ' ἧς δὴ καὶ τὰ
τῆς διανοίας εἰς ἔκστασιν αὐτῷ παρήγετο, σὺν τῷ μετ' αὐτὸν δευτερείοις
τετιμημένῳ τὸν δημώδη καὶ ἰδιωτικὸν ἀπολαμβάνει βίον· οὔπω δὲ ταῦτ'
αὐτῷ οὕτω πέπρακτο, καὶ διχῇ τὰ πάντα τῆς ἀρχῆς διαιρεῖται, πρᾶγμα
12 μηδ' ἄλλοτέ πω πάλαι γεγονὸς μνήμῃ παραδεδομένον. χρόνου δ' οὐ πλεί-
στου μεταξὺ γενομένου, βασιλεὺς Κωνστάντιος, τὸν πάντα βίον πρᾳότατα
καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐνοϊκώτατα, τῷ τε θείῳ λόγῳ προσφιλέστατα δια-
θέμενος, παῖδα γνήσιον Κωνσταντῖνον αὐτοκράτορα καὶ σεβαστὸν ἀνθ'
ἑαυτοῦ καταλιπὼν, κοινῷ φύσεως νόμῳ τελευτᾷ τὸν βίον, πρῶτός τε ἐν
θεοῖς ἀνηγορεύετο παρ' αὐτοῖς, ἁπάσης μετὰ θάνατον, ὅση βασιλεῖ τις
13 ἂν ὠφείλετο, τιμῆς ἠξιωμένος, χρηστότατος καὶ ἠπιώτατος βασιλέων, ὃς
δὴ καὶ μόνος τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπαξίως τῆς ἡγεμονίας τὸν πάντα τῆς ἀρχῆς
διατελέσας χρόνον, καὶ τἄλλα τοῖς πᾶσι δεξιώτατον καὶ εὐεργετικώτατον
παρασχὼν ἑαυτὸν, τοῦ δὲ καθ' ἡμῶν πολέμου μηδαμῶς ἐπικοινωνήσας, ἀλλὰ
καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν θεοσεβεῖς ἀβλαβεῖς καὶ ἀνεπηρεάστους φυλάξας, καὶ
μήτε τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς οἴκους καθελὼν, μήθ' ἕτερόν τι καθ' ἡμῶν και-
νουργήσας, τέλος εὐδόκιμον καὶ τρισμακάριον ἀπείληφε τοῦ βίου, μόνος ἐπὶ
τῆς αὐτοῦ βασιλείας εὐμενῶς καὶ ἐπιδόξως ἐπὶ διαδόχῳ γνησίῳ παιδὶ,
14 πάντα σωφρονεστάτῳ τε καὶ εὐσεβεστάτῳ, τελευτήσας. τούτου παῖς Κων-
σταντῖνος εὐθὺς ἀρχόμενος, βασιλεὺς τελεώτατος καὶ σεβαστὸς πρὸς τῶν

1. εὐφορίας *cfgikx*, εὐπορίας *aehNE*. | 3. τῆς βασ. add. *cfhVH*, post δεκ. ponit *g*, om. *aeikNSB*. | 12. δὲ ταῦτ' αὐτῷ οὕτω *cB*, δὲ ταυτῷ (sic) *f*, αὐτῷ ταῦθ' οὕτω *ik*, δὲ ταῦθ' οὕτω *aehSVHS*ª. | 13. πρᾶγμα *aehikE*, πράγματα *cfgi* (a sec. man.), falso jungentes τὰ πάντα τῆς ἀρχῆς πράγματα. | 14. πάλαι add. *bcdefikxHB*, om. *ahSV*. | 23. δὲ *cfH*, τε volgo. cfr. H. E. VIII. Append.: ἀτὰρ καὶ τοῦ καθ' ἡμῶν πολέμου ἔξω γενόμενος. | 26. εὐδόκιμον *bcdfhik* (in marg.) *VHB*, εὔδαιμον *aei* (in marg.) *kS*. Scriptura εὔδαιμον orta esse videtur ex appendice hujus libri, ubi nonnulla ex nostro capite ad verbum repetuntur.

στρατοπέδων, καὶ ἔτι πολὺ τούτων πρότερον πρὸς αὐτοῦ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο. καὶ οὗτος μὲν τοιοῦτος. Λικίννιος δὲ ἐπὶ τούτοις ὑπὸ κοινῆς ψήφου τῶν κρατούντων αὐτοκράτωρ καὶ σεβαστὸς ἀναπέφηνε. ταῦτα Μαξιμῖνον δεινῶς ἐλύπει, μόνον καίσαρα παρὰ πάντας εἰσέτι τότε 15 χρηματίζοντα, ὃς δὴ οὖν τὰ μάλιστα τυραννικὸς ὢν, παραρπάσας ἑαυτῷ τὴν ἀξίαν, σεβαστὸς ἦν, αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ γεγονώς· ἐν τούτῳ δὲ Κωνσταντίνῳ μηχανὴν θανάτου συῤῥάπτων ἁλοὺς ὁ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν ἐπανῃρῆσθαι δεδηλωμένος, αἰσχίστῳ καταστρέφει θανάτῳ. πρώτου δὲ τούτου τὰς ἐπὶ τιμῇ γραφὰς, ἀνδριάντας τε καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐπ' ἀναθέσει νενόμισται, ὡς ἀνοσίου καὶ δυσσεβεστάτου καθῄρουν.

CAP. 14.

Περὶ τοῦ τρόπου τῶν τῆς εὐσεβείας ἐχθρῶν.

(Nic. H. E. VII, 21.)

1 Τούτου παῖς Μαξέντιος, ὁ τὴν ἐπὶ Ῥώμης τυραννίδα συστησάμενος, ἀρχόμενος μὲν τὴν καθ' ἡμᾶς πίστιν ἐπ' ἀρεσκείᾳ καὶ κολακείᾳ τοῦ δήμου Ῥωμαίων καθυπεκρίνατο, ταύτῃ τε τοῖς ὑπηκόοις τὸν κατὰ Χριστιανῶν ἀνεῖναι προστάττει διωγμὸν, εὐσέβειαν ἐπιμορφάζων, καὶ ὡς ἂν δεξιὸς καὶ πολὺ πρᾶος παρὰ τοὺς προτέρους φανείη· οὐ μὴν οἷος ἔσεσθαι ἠλπίσθη, 2 τοιοῦτος ἔργοις ἀναπέφηνεν, εἰς πάσας δ' ἀνοσιουργίας ὀκείλας οὐδὲν ὅ τι μιαρίας ἔργον καὶ ἀκολασίας παραλέλοιπε, μοιχείας τε καὶ παντοίας ἐπιτελῶν φθοράς· διαζευγνὺς γέ τοι τῶν ἀνδρῶν τὰς κατὰ νόμον γαμετὰς, ταύτας ἐνυβρίζων, ἀτιμότατα τοῖς ἀνδράσιν αὖθις ἀπέπεμπε, καὶ ταῦτ' οὐκ ἀσήμοις οὐδ' ἀφανέσιν ἐγχειρῶν ἐπετήδευεν, ἀλλ' αὐτῶν δὴ μάλιστα τῶν τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαίων συγκλήτου βουλῆς ἀπενηνεγμένων ἐμπαροινῶν τοῖς ἐξοχωτάτοις. οἱ πάντες δ' αὐτὸν ὑποπεπτηχότες δῆμοι καὶ ἄρχοντες, 3 ἔνδοξοί τε καὶ ἄδοξοι, δεινῇ κατετρύχοντο τυραννίδι. καὶ οὐδ' ἠρεμούντων καὶ τὴν πικρὰν φερόντων δουλείαν, ἀπαλλαγή τις ὅμως ἦν τῆς τοῦ τυράννου φονώσης ὠμότητος· ἐπὶ σμικρᾷ γοῦν ἤδη ποτὲ προφάσει τὸν δῆμον εἰς φόνον τοῖς ἀμφ' αὐτὸν δορυφόροις ἐκδίδωσι, καὶ ἐκτείνετο μυρία τοῦ δήμου Ῥωμαίων πλήθη ἐπὶ μέσης τῆς πόλεως, οὐ Σκυθῶν οὐδὲ

3. *Λικίννιος f i* (a sec. m.) *k S*, *λικίνιος* volgo. | 5. *πάντας b c d e f i k V^a H B*, *πάντων a g h x S*. | 6. *ὃς* codd. omnes praeter *g*, in quo *εἰς*, *ἐς S H* coll. p. 204, 29. 223, 5. 306, 18. | 8. *ὁ μετὰ — δεδηλωμένος* add. *e g h i k* (*a b* in marg.) *V H B*, om. *b c d f x*. | 9. post *θανάτῳ* add. *τὸν βίον h*. | 23. *ταύτας*] *ταύταις a i k*. | 26. *οἱ πάντες κτλ.*] quae hic leguntur, Eusebius iisdem paene verbis repetiit de vit. Constant. I, 35. | 30. *ἐκτείνετο*] *κτείνει h*.

4 βαρβάρων, ἀλλ' αὐτῶν τῶν οἰκείων δόρασι καὶ πανοπλίαις. συγκλητικῶν
γε μὴν φόνος ὁπόσος δι' ἐπιβουλὴν ἐνηργεῖτο τῆς ȣσίας, ȣδ' ἐξαριθμή-
σασθαι δυνατὸν, ἄλλοτε ἄλλαις πεπλασμέναις αἰτίαις μυρίων ἀναιρȣ-
5 μένων. ἡ δὲ τῶν κακῶν τῷ τυράννῳ κορωνὶς ἐπὶ γοητείαν ἤλαυνε, μαγι-
καῖς ἐπινοίαις τοτὲ μὲν γυναῖκας ἐγκύμονας ἀνασχίζοντος, τοτὲ δὲ νεογνῶν
σπλάγχνα βρεφῶν διερευνωμένȣ, λέοντάς τε κατασφάττοντος, καί τινας
ἀῤῥητοποιίας ἐπὶ δαιμόνων προκλήσεις καὶ ἀποτροπιασμὸν τȣ̃ πολέμȣ
συνισταμένȣ· διὰ τȣ́των γὰρ αὐτῷ τὰ τῆς νίκης κατορθωθήσεσθαι, ἡ
6 πᾶσα ἐτύγχανεν ἐλπίς. ȣ̃τος μὲν ȣ̃ν ἐπὶ Ῥώμης τυραννῶν ȣδ' ἔστιν εἰπεῖν
οἷα δρῶν τȣ̀ς ὑπηκόȣς κατεδȣλȣ̃το, ὡς ἤδη καὶ τῶν ἀναγκαίων τροφῶν
ἐν ἐσχάτῃ σπάνει καὶ ἀπορίᾳ καταστῆναι, ὅσην ἐπὶ Ῥώμης ȣδ' ἄλλοτε
7 οἱ καθ' ἡμᾶς γενέσθαι μνημονεύȣσιν. ὁ δ' ἐπ' ἀνατολῆς τύραννος Μαξι-
μῖνος, ὡσὰν πρὸς ἀδελφὸν τὴν κακίαν πρὸς τὸν ἐπὶ Ῥώμης φιλίαν κρύβδην
σπενδόμενος, ἐπὶ πλεῖστον χρόνον λανθάνειν ἐφρόντιζε, φωραθείς γέ τοι
8 ὕστερον δίκην τίννυσι τὴν ἀξίαν. ἦν δὲ θαυμάσαι, ὅπως καὶ ȣ̃τος τὰ
συγγενῆ καὶ ἀδελφὰ, μᾶλλον δὲ κακίας τὰ πρῶτα καὶ τὰ νικητήρια τῆς
τȣ̃ κατὰ Ῥώμην τυράννȣ κακοτροπίας ἀπενηνεγμένος. γοήτων τε γὰρ καὶ
μάγων οἱ πρῶτοι τῆς ἀνωτάτω παρ' αὐτῷ τιμῆς ἠξίωντο, ψοφοδεȣ̃ς ἐς
τὰ μάλιστα καὶ δεισιδαιμονεστάτȣ καθεστῶτος, τήν τε περὶ τὰ εἴδωλα
καὶ τȣ̀ς δαίμονας περὶ πολλȣ̃ τιθεμένȣ πλάνην. μαντειῶν γȣ̃ν δίχα καὶ
9 χρησμῶν ȣδὲ μέχρις ὄνυχος, ὡς εἰπεῖν, τολμᾶν τι κινεῖν οἷός τε ἦν. οὗ
χάριν καὶ τῷ καθ' ἡμῶν σφοδρότερον ἢ οἱ πρόσθεν καὶ πυκνότερον ἐπε-
τίθετο διωγμῷ, νεὼς κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐγείρειν, καὶ τὰ χρόνου μήκει
καθῃρημένα τεμένη διὰ σπȣδῆς ἀνανεȣ̃σθαι προστάττων, ἱερέας τε εἰδώ-
λων κατὰ πάντα τόπον καὶ πόλιν· καὶ ἐπὶ τούτων ἑκάστης ἐπαρχίας
ἀρχιερέα, τῶν ἐν πολιτείαις ἕνα γέ τινα τὸν μάλιστα ἐμφανῶς διὰ πάσης
ἐμπρέψαντα λειτȣργίας, μετὰ στρατιωτικȣ̃ στίφȣς καὶ δορυφορίας ἐκτάσ-
σων, ἀναίδην τε πᾶσι γόησιν, ὡσὰν εὐσεβέσι καὶ θεῶν προσφιλέσιν, ἡγε-
10 μονίας καὶ τὰς μεγίστας προνομίας δωρȣ́μενος. ἐκ δὴ τȣ́των ὁρμώμενος,
πόλιν μὲν οὐ μίαν ȣδὲ χώραν, ὅλας δὲ ἄρδην τὰς ὑπ' αὐτὸν ἐπαρχίας
χρυσȣ̃ καὶ ἀργύρȣ καὶ χρημάτων ἀμυθήτων εἰσπράξεσιν, ἐπισκήψεσί τε
βαρυτάταις καὶ ἄλλοτε ἄλλαις καταδίκαις ἠνία καὶ κατεπίεζε. τῶν γε
μὴν εὐπόρων τὰς ἐκ προγόνων περιποιηθείσας ȣσίας ἀφαιρȣ́μενος, πλȣ́-
τους ἀθρόως καὶ σωροὺς χρημάτων τοῖς ἀμφ' αὐτὸν κόλαξιν ἐδωρεῖτο.

6. λέοντας] γέροντας *h.* | 15. ὕστερον] εἰς ὕστερον *cf.* | 18. αὐτῷ] αὐτȣ̃ conj. *V*ᵃ, quod recepit *Z.* | 23. νεὼς] νεώς τε *aSVH*, τε om. *efghikxB.* | 28. ἀναίδην] ἀνέδην *i* (a sec. m.).

παροινίας γε μὴν καὶ μέθης ἐς τοσαύτην ἠνέχθη φοράν, ὡς ἐν τοῖς 11
πότοις παρακόπτειν καὶ τῶν φρενῶν παρεξίστασθαι, τοιαῦτά τε μεθύοντα
προστάττειν, οἷα ἀνανήψαντα αὐτὸν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς μετάμελον ἄγειν·
κραιπάλης δὲ καὶ ἀσωτίας μηδενὶ καταλιπὼν ὑπερβολήν, κακίας διδάσκαλον
τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις ἑαυτὸν καθίστη, θρύπτεσθαι
μὲν τὸ στρατιωτικὸν διὰ πάσης τρυφῆς τε καὶ ἀκολασίας ἐνάγων, ἡγε-
μόνας δὲ καὶ στρατοπεδάρχας δι' ἁρπαγῶν καὶ πλεονεξίας χωρεῖν κατὰ
τῶν ὑπηκόων, μονονουχὶ συντυραννοῦντας αὐτῷ, προκαλούμενος. τί δεῖ τὰς 12
ἐμπαθεῖς τἀνδρὸς αἰσχρουργίας μνημονεύειν; ἢ τῶν πρὸς αὐτοῦ μεμοιχευ-
μένων ἀπαριθμεῖσθαι τὴν πληθύν; οὐκ ἦν γέ τοι πόλιν αὐτὸν παρελθεῖν,
μὴ οὐχὶ ἐκ παντὸς φθορὰς γυναικῶν, παρθένων τε ἁρπαγὰς εἰργασμένον.
κατὰ πάντων γέ τοι αὐτῷ ταῦτα προυχώρει, μὴ ὅτι μόνων Χριστιανῶν, 13
οἳ θανάτου καταφρονήσαντες παρ' οὐδὲν αὐτοῦ τὴν τοσαύτην ἔθεντο τυραν-
νίδα. οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες ἀνατλάντες πῦρ καὶ σίδηρον καὶ προσηλώσεις,
θῆράς τε ἀγρίους καὶ θαλάττης βυθούς, ἀποτομάς τε μελῶν καὶ καυ-
τῆρας, καὶ ὀφθαλμῶν κεντήσεις τε καὶ ἐξορύξεις, καὶ τοῦ παντὸς σώ-
ματος ἀκρωτηριασμούς, λιμόν τε ἐπὶ τούτοις καὶ μέταλλα καὶ δεσμά, ἐπὶ
πάντων μᾶλλον ὑπομονὴν τὴν ὑπὲρ εὐσεβείας ἐνεδείξαντο, ἢ τὸ σέβας
τὸ εἰς θεὸν εἰδώλοις ἀντικατηλλάξαντο. αἱ δ' αὖ γυναῖκες οὐχ ἧττον 14
τῶν ἀνδρῶν ὑπὸ τῆς τοῦ θείου λόγου διδασκαλίας ἠῤῥενωμέναι, αἱ μὲν τοὺς
αὐτοὺς τοῖς ἀνδράσιν ἀγῶνας ὑποστᾶσαι ἴσα τῆς ἀρετῆς ἀπηνέγκαντο
βραβεῖα, αἱ δὲ ἐπὶ φθορὰν ἑλκόμεναι θᾶττον τὴν ψυχὴν θανάτῳ, ἢ τὸ
σῶμα τῇ φθορᾷ παραδεδώκασι. μόνη γοῦν τῶν ἄλλων ὑπὸ τοῦ τυράννου 15
μεμοιχευμένων Χριστιανὴ τῶν ἐπ' Ἀλεξανδρείας ἐπισημοτάτη τε καὶ λαμ-
προτάτη τὴν ἐμπαθῆ καὶ ἀκόλαστον Μαξιμίνου ψυχὴν δι' ἀνδρειοτάτου
παραστήματος ὑπερεξενίκησεν, ἔνδοξος μὲν τἆλλα πλούτῳ τε καὶ γένει καὶ
παιδείᾳ, πάντα γε μὴν δεύτερα σωφροσύνης τεθειμένη, ἣν καὶ πολλὰ
λιπαρήσας κτεῖναι μὲν ἑτοίμως θνήσκειν ἔχουσαν οὐχ οἷός τε ἦν, τῆς ἐπι-
θυμίας μᾶλλον τοῦ θυμοῦ κατακρατούσης αὐτοῦ, φυγῇ δὲ ζημιώσας πάσης
ἀφείλετο τῆς οὐσίας. μυρίαι δ' ἄλλαι πρὸς τῶν κατ' ἔθνος ἀρχόντων 16
πορνείας ἀπειλὴν μηδ' ἀκοῦσαι δεδυνημέναι, πᾶν εἶδος βασάνων καὶ στρε-

3. post οἷα add. ἂν *cf.* | 7. δὲ *aehikE*, τε *cfg.* | 9. τἀνδρὸς *aegikSB*, τοῦ ἀνδρὸς *cfVII.* | 16. τοῦ παντὸς *aeghE* (cf. Euseb. Laud. Const. c. 7), τοὺς παντὸς τοῦ *cfikv.* | 17. ἐπὶ om. *g.* | 18. haec ἢ — ἀντικατηλλάξαντο om. *eh.* | 20. ἠῤῥενωμέναι] ἐῤῥωμέναι *h.* | 23. ἄλλων add. *acfE*, om. *eghik.* | 26. ὑπερεξ-ενίκησεν *cdfghkxVIIB*, ὑπερενίκησεν *i* (a sec. man.), ἐξενίκησεν *abcS.* | μὲν] μὲν οὖν *cfikx.* | 29. πάσης — τῆς οὐσίας] πᾶσαν — τὴν οὐσίαν *cf.*

βλώσεων καὶ θανατηφόρου κολάσεως ὑπέστησαν. Θαυμασταὶ μὲν οὖν καὶ
αὗται, ὑπερφυῶς γε μὴν θαυμασιωτάτη ἡ ἐπὶ Ῥώμης εὐγενεστάτη τῷ
ὄντι καὶ σωφρονεστάτη γυνὴ πασῶν, αἷς ἐμπαροινεῖν ὁ ἐκεῖσε τύραννος
17 *Μαξέντιος τὰ ὅμοια Μαξιμίνῳ δρῶν ἐπειρᾶτο. ὡς γὰρ ἐπιστάντας τῷ*
οἴκῳ τοὺς τὰ τοιαῦτα τῷ τυράννῳ διακονουμένους ἐπύθετο, (Χριστιανὴ δὲ
καὶ αὕτη ἦν), τόν τε ἄνδρα τὸν αὐτῆς, καὶ ταῦτα Ῥωμαίων ὄντα
ἔπαρχον, τοῦ δέους ἕνεκα λαβόντας ἄγειν αὐτὴν ἐπιτρέψαντα, ἐς βραχὺν
ὑποπαραιτησαμένη, ὡς ἂν δὴ κατακοσμηθείη τὸ σῶμα, εἴσεισιν ἐπὶ τοῦ
ταμιείου, καὶ μονωθεῖσα ξίφος καθ᾽ ἑαυτῆς πήγνυσι, θανοῦσά τε παρα-
χρῆμα τὸν μὲν νεκρὸν τοῖς προαγωγοῖς καταλιμπάνει, ἔργοις δ᾽ αὐτοῖς
ἁπάσης φωνῆς γεγωνοτέροις, ὅτι μόνον χρημάτων ἀήττητόν τε καὶ ἀνώ-
λεθρον ἡ παρὰ Χριστιανοῖς ἀρετὴ πέφυκεν, εἰς πάντας ἀνθρώπους τούς
18 *τε νῦν ὄντας καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα γενησομένους ἐξέφηνε. τοσαύτη δῆτα*
κακίας φορὰ ὑφ᾽ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν συνηνέχθη καιρὸν, πρὸς τῶν δύο
τυράννων ἀνατολὴν καὶ δύσιν διειληφότων κατεργασθεῖσα. τίς δ᾽ ἂν τὴν
τῶν τοσούτων διερευνώμενος αἰτίαν διστάξαι, μὴ οὐχὶ τὸν καθ᾽ ἡμῶν
διωγμὸν ἀποφήνασθαι; ὅτε γε μάλιστα οὐ πρότερον τὰ τῆς τοσῆσδε
πέπαυτο συγχύσεως, ἢ Χριστιανοὺς τὰ τῆς παῤῥησίας ἀπολαβεῖν.

CAP. 15.

Περὶ τῶν τοῖς ἐκτὸς συμβεβηκότων.
(Nic. II. E. VII, 22.)

1 *Διὰ παντός γέ τοι τοῦ κατὰ τὸν διωγμὸν δεκαέτους χρόνου τῶν εἰς*
ἐπιβουλὴν καὶ πόλεμον τὸν κατ᾽ ἀλλήλων οὐδὲν αὐτοὺς διαλέλοιπεν. ἄπλωτα
μὲν γὰρ τὰ κατὰ θάλατταν ἦν, οὐδ᾽ ἐξῆν ποθὲν καταπλεύσαντας μὴ οὐχὶ
πάσαις αἰκίαις ὑπάγεσθαι, στρεβλουμένους καὶ τὰς πλευρὰς καταξαινομένους,
βασάνοις τε παντοίαις, μὴ ἄρα παρὰ τῶν δι᾽ ἐναντίας ἐχθρῶν ἥκοιεν,
ἀνακρινομένους, καὶ τέλος σταυροῖς ἢ τῇ διὰ πυρὸς ὑπαγομένους κολάσει.
2 *ἀσπίδων ἐπὶ τούτοις καὶ θωράκων παρασκευαὶ, βελῶν τε καὶ δοράτων καὶ*
τῆς ἄλλης πολεμικῆς παρατάξεως ἑτοιμασίαι, τριήρων τε καὶ τῶν κατὰ
ναυμαχίαν ὅπλων, κατὰ πάντα συνεκροτοῦντο τόπον, οὐδ᾽ ἦν ἄλλο τι
παντί τῳ προσδοκᾶν, ἢ πολεμίων κατὰ πᾶσαν ἔφοδον ἡμέραν. τούτοις
καὶ ὁ μετὰ ταῦτα λιμός τε καὶ λοιμὸς ἐγκατασκήπτει, περὶ ὧν κατὰ
καιρὸν ἱστορήσομεν τὰ δέοντα.

---

7. *ἄγειν αὐτὴν cfgik, αὐτὴν ἄγειν aeh* Euseb. (de vit. Const. I. 34.) *E.* | *βραχὺν*] *βραχὺ i* (a sec. m.) *k.* | 8. *δὴ cdfgikxVa B, ἤδη abehSVH.* | 9. *ταμιεῖς cfgik, ταμεῖς aehE.* | 11. *χρημάτων*] *χρῆμα* Euseb. de vit. Const. I, 34. prob. *Va Z.* | 16. *μὴ — ἀποφήνασθαι* om. *h.*

CAP. 16.

Περὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον τῶν πραγμάτων μεταβολῆς.

(Nic. H. E. VII, 22.)

Τοιαῦτ' ἦν τὰ διὰ παντὸς τȣ̃ διωγμȣ̃ παρατετακότα, δεκάτῳ μὲν 1
ἔτει σὺν θεȣ̃ χάριτι παντελῶς πεπαυμένȣ, λωφᾶν γε μὴν μετ' ὄγδοον ἔτος
ἐναρξαμένου. ὡς γὰρ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐπισκοπὴν εὐμενῆ καὶ ἵλεω ἡ θεία
καὶ οὐράνιος χάρις ἐνεδείκνυτο, τότε δῆτα καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς ἄρχοντες,
αὐτοὶ δὴ ἐκεῖνοι δι' ὧν πάλαι τὰ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνηργεῖτο πολέμων,
παραδοξότατα μεταθέμενοι τὴν γνώμην παλινῳδίαν ᾖδον, χρηστοῖς περὶ
ἡμῶν προγράμμασι καὶ διατάγμασιν ἡμερωτάτοις τὴν ἐπὶ μέγα ἀφθεῖσαν
τȣ̃ διωγμȣ̃ πυρκαϊὰν σβεννύντες. ȣ̓κ ἀνθρώπινον δέ τι τȣ́τȣ κατέστη 2
αἴτιον, ȣ̓δ' οἶκτος, ὡς ἂν φαίη τις, ἢ φιλανθρωπία τῶν ἀρχόντων· πολλȣ̃
δεῖ· πλείω γὰρ ὁσημέραι καὶ χαλεπώτερα ἀρχῆθεν εἰς ἐκεῖνο τȣ̃ καιρȣ̃
τὰ καθ' ἡμῶν αὐτοῖς ἐπενοεῖτο, ποικιλωτέραις μηχαναῖς ἄλλοτε ἄλλως
τὰς καθ' ἡμῶν αἰκίας ἐπικαινȣργȣ́ντων· ἀλλ' αὐτῆς γε τῆς θείας προ-
νοίας ἐμφανὴς ἐπίσκεψις, τῷ μὲν αὐτῆς καταλλαττομένης λαῷ, τῷ δ'
αὐθέντῃ τῶν κακῶν ἐπεξιȣ́σης καὶ πρωτοστάτῃ τῆς τȣ̃ παντὸς διωγμȣ̃
κακίας ἐπιχολȣμένης. καὶ γὰρ εἴ τι ταῦτ' ἐχρῆν κατὰ θείαν γενέσθαι 3
κρίσιν, ἀλλὰ ȣ̓αὶ, φησὶν ὁ λόγος, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. μέτεισι
γȣ̃ν αὐτὸν θεήλατος κόλασις, ἐξ αὐτῆς αὐτȣ̃ καταρξαμένη σαρκὸς, καὶ
μέχρι τῆς ψυχῆς προελθȣ̃σα. ἀθρόα μὲν γὰρ περὶ τὰ μέσα τῶν ἀποῤῥή- 4
των τȣ̃ σώματος ἀπόστασις γίγνεται αὐτῷ, εἶθ' ἕλκος ἐν βάθει συριγ-
γῶδες, καὶ τȣ́των ἀνίατος νομὴ κατὰ τῶν ἐνδοτάτω σπλάγχνων, ἀφ' ὧν
ἄλεκτόν τι πλῆθος σκωλήκων βρύειν, θανατώδη τε ὀδμὴν ἀποπνέειν, τȣ̃
παντὸς ὄγκȣ τῶν σωμάτων ἐκ πολυτροφίας αὐτῷ καὶ πρὸ τῆς νόσȣ εἰς
ὑπερβολὴν πλήθȣς πιμελῆς μεταβεβληκότος, ἣν τότε κατασαπεῖσαν ἀφό-
ρητον καὶ φρικτοτάτην τοῖς πλησιάζȣσι παρέχειν τὴν θέαν. ἰατρῶν δ' 5
ȣ̓̃ν οἱ μὲν, ȣ̓δ' ὅλως ὑπομεῖναι τὴν τȣ̃ δυσώδȣς ὑπερβάλλȣσαν ἀτοπίαν
οἷοί τε, κατεσφάττοντο, οἱ δὲ διῳδηκότος τȣ̃ παντὸς ὄγκȣ καὶ εἰς ἀνέλπιστον
σωτηρίας ἀποπεπτωκότος μηδὲν ἐπικουρεῖν δυνάμενοι, ἀνηλεῶς ἐκτείνοντο.

CAP. 17.

Περὶ τῆς τῶν κρατούντων παλινῳδίας.

(Nic. H. E. VII, 22. 23.)

Καὶ δὴ τοσȣ́τοις παλαίων κακοῖς συναίσθησιν τῶν κατὰ τῶν θεο- 1
σεβῶν αὐτῷ τετολμημένων ἴσχει. συναγαγὼν δ' ȣ̓̃ν εἰς ἑαυτὸν τὴν διά-

5. *λωφᾶν cH, λοφᾶν* volgo. | 17. *καὶ πρωτοστάτῃ — ἔρχεται* om. *eh.* | 18. *ἐπιχολȣμένης ci* (teste Gronov.) *BH*b, *ἐπισχολȣμένης afgkxSVH.* | 19. *φη-σὶν* — Matth. 18, 7. | 23. *τȣ́των aeghik Euseb.* (vit. Const. I, 57.) *NE, τȣ́τῳ bcdf.*

νοιαν, πρῶτα μὲν ἀνθωμολογεῖτο τῷ τῶν ὅλων θεῷ, εἶτα τοὺς ἀμφ' αὐτὸν
ἀνακαλέσας, μηδὲν ὑπερθεμένους τὸν κατὰ Χριστιανῶν ἀποπαῦσαι διωγμὸν,
νόμῳ τε καὶ δόγματι βασιλικῷ τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν οἰκοδομεῖν ἐπισπέρ-
χειν τε καὶ τὰ συνήθη διαπράττεσθαι, εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ βασιλείου ποιου-
2 μένους, προστάττει. αὐτίκα γοῦν ἔργου τῷ λόγῳ παρηκολουθηκότος, ἥπλωτο
κατὰ πόλεις βασιλικὰ διατάγματα, τὴν παλινῳδίαν τῶν καθ' ἡμᾶς τοῦτον
περιέχοντα τὸν τρόπον·
3 „Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Γαλέριος Οὐαλέριος Μαξιμῖνος, ἀνίκητος,
„σεβαστὸς, ἀρχιερεὺς μέγιστος, Γερμανικὸς μέγιστος, Αἰγυπτιακὸς μέγι-
„στος, Θηβαϊκὸς μέγιστος, Σαρματικὸς μέγιστος πεντάκις, Περσῶν μέγι-
„στος δὶς, Καρπῶν μέγιστος ἑξάκις, Ἀρμενίων μέγιστος, Μήδων μέγιστος,
„Ἀδιαβηνῶν μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ εἰκοστὸν, αὐτοκράτωρ τὸ
4 „ἐννεακαιδέκατον, ὕπατος τὸ ὄγδοον, πατὴρ πατρίδος, ἀνθύπατος· καὶ
„αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάουιος Οὐαλέριος Κωνσταντῖνος, εὐσεβὴς, εὐτυχὴς,
„ἀνίκητος, σεβαστὸς, ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας, αὐτοκράτωρ
5 „τὸ πέμπτον, ὕπατος, πατὴρ πατρίδος, ἀνθύπατος· καὶ αὐτοκράτωρ
„Καῖσαρ Οὐαλέριος Λικιννιανὸς, εὐσεβὴς, εὐτυχὴς, ἀνίκητος, σεβαστὸς,
„ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ τέταρτον, αὐτοκράτωρ τὸ
„τρίτον, ὕπατος, πατὴρ πατρίδος, ἀνθύπατος, ἐπαρχιώταις ἰδίοις χαίρειν.
6 „μεταξὺ τῶν λοιπῶν, ἅπερ ὑπὲρ τοῦ χρησίμου καὶ λυσιτελοῦς τοῖς δημο-
„σίοις διατυπούμεθα, ἡμεῖς μὲν βεβουλήμεθα πρότερον κατὰ τοὺς ἀρχαίους
„νόμους καὶ τὴν δημοσίαν ἐπιστήμην τὴν τῶν Ῥωμαίων ἅπαντας ἐπα-
„νορθώσασθαι, καὶ τούτου πρόνοιαν ποιήσασθαι, ἵνα καὶ οἱ Χριστιανοὶ,
„οἵτινες τῶν γονέων τῶν ἑαυτῶν καταλελοίπασι τὴν αἵρεσιν, εἰς ἀγαθὴν
7 „πρόθεσιν ἐπανέλθοιεν· ἐπείπερ τινὶ λογισμῷ τοσαύτη αὐτοὺς πλεονεξία

2. *κατὰ*] *κατὰ τῶν* volgo, *τῶν* om. *cgikN*. | 8. *Μαξιμῖνος*] *Μαξιμινὸς gk*, „Maximianus" *R*. | post *ἀνίκ.* add. *καὶ h*. | 9. *Γερμανικὸς*] hos titulos alii aliter exhibent. nos cum Heinichenio retinuimus, mutata tantummodo interpunctione, textum Valesii, quocum sine discrepantia consentiunt *akR*. de *bd* non satis constat: codicum *c* et *h* diversitatem adscripsimus. | 10. *Θηβ. μέγιστος* om. *h*, add. *c*. | *Σαρμ. μέγιστος* om. *bcdf*, add. *h*. deinde non post *πεντάκις*, sed post *μέγιστος* virgula interpungunt *ch*. | *μέγιστος* post *Περσῶν* om. *h*. | 11. *δὶς* om. *c*. deinde ante, non post *δὶς* interpungunt *hE*. | ante, non post *ἑξάκις* interpungunt *chE*. | *Μήδων μέγ. Ἀδ. μέγ.* om. *h*. | 12. *τὸ* post *αὐτοκ.* om. *aSVH*. | 14. *Κωνσταντῖνος ahNSVHB*, *Κωνστάντιος cfgikxRZ*. | 15. *δημ. ἐξουσίας*] „omissus est in omnibus libris numerus tribuniciae potestatis Constantini. Ego quinquies addidi certissima conjectura." Valesius. | 16. haec *καὶ αὐτοκράτωρ — ἰδίοις χαίρειν* add. *bcdfgikxNVHB*, om. *ahRS*. | 17. *Λικιννιανὸς bcdfVH*, *Λικίνιος ikNB*, *Λικίνιος Λικιννιανὸς g*, om. *ahS*. | 22. *ἅπαντας cfghNVHB*, *ἅπαντα aikS*, „cuncta" Lact. de mort. pers. c. 34.

„κατεσχήκει καὶ ἄνοια κατειλήφει, ὡς μὴ ἕπεσθαι τοῖς ὑπὸ τῶν πάλαι
„καταδειχθεῖσιν, ἅπερ ἴσως πρότερον καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν ἦσαν κατα-
„στήσαντες, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτῶν πρόθεσιν, καὶ ὡς ἕκαστος ἐβούλετο,
„οὕτως ἑαυτοῖς καὶ νόμους ποιῆσαι, καὶ τούτους παραφυλάττειν, καὶ ἐν δια-
„φόροις διάφορα πλήθη συνάγειν. τοιγαροῦν τοιούτου ὑφ' ἡμῶν προστά- 8
„γματος παρακολουθήσαντος, ὥστε ἐπὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καταστα-
„θέντα ἑαυτοὺς μεταστήσαιεν, πλεῖστοι μὲν κινδύνῳ ὑποβληθέντες, πλεῖστοι
„δὲ ταραχθέντες παντοίους θανάτους ὑπέφερον· καὶ ἐπειδὴ τῶν πολλῶν 9
„τῇ αὐτῇ ἀπονοίᾳ διαμενόντων ἑωρῶμεν μήτε τοῖς θεοῖς τοῖς ἐπουρανίοις
„τὴν ὀφειλομένην θρησκείαν προσάγειν αὐτούς, μήτε τῷ τῶν Χριστιανῶν
„προσέχειν, ἀφορῶντες εἰς τὴν ἡμετέραν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν διηνεκῆ
„συνήθειαν, δι' ἧς εἰώθαμεν ἅπασιν ἀνθρώποις συγγνώμην ἀπονέμειν,
„προθυμότατα καὶ ἐν τούτῳ τὴν συγχώρησιν τὴν ἡμετέραν ἐπεκτεῖναι δεῖν
„ἐνομίσαμεν, ἵνα αὖθις ὦσι Χριστιανοί, καὶ τοὺς οἴκους, ἐν οἷς συνήγοντο,
„συνθῶσιν οὕτως, ὥστε μηδὲν ὑπεναντίον τῆς ἐπιστήμης αὐτοὺς πράττειν·
„δι' ἑτέρας δὲ ἐπιστολῆς τοῖς δικασταῖς δηλώσομεν, τί αὐτοὺς παραφυ-
„λάξασθαι δεήσει. ὅθεν κατὰ ταύτην τὴν συγχώρησιν τὴν ἡμετέραν ὀφεί- 10
„λουσι τὸν ἑαυτῶν θεὸν ἱκετεύειν περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας καὶ
„τῶν δημοσίων καὶ τῆς ἑαυτῶν, ἵνα κατὰ πάντα τρόπον καὶ τὰ δη-
„μόσια παρασχεθῇ ὑγιῆ, καὶ ἀμέριμνοι ζῆν ἐν τῇ ἑαυτῶν ἑστίᾳ δυνη-
„θῶσι.“ ταῦτα κατὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων φωνὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν 11
κατὰ τὸ δυνατὸν μεταβληθέντα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. τί δὴ οὖν ἐπὶ
τούτοις γίνεται, ἐπιθεωρῆσαι καιρός.

Τέλος τοῦ ή λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

APPENDIX.

Τὸ ὡς λεῖπον ἔν τισιν ἀντιγράφοις ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ.

Ἀλλ' ὁ μὲν τῆς γραφῆς αἴτιος μετὰ τὴν τοιάνδε ὁμολογίαν αὐτίκα 1
καὶ οὐκ εἰς μακρὸν τῶν ἀλγηδόνων ἀπαλλαγεὶς μεταλλάττει τὸν βίον.
τοῦτον δὴ λόγος ἔχει πρῶτον αἴτιον τῆς τοῦ διωγμοῦ καταστῆναι συμφορᾶς,
ἔτι πάλαι πρὸ τῆς τῶν λοιπῶν βασιλέων κινήσεως τοὺς ἐν στρατείαις

---

6. ὥστε] ὡς ἂν *h*. | 10. τῷ om. *g*, τῇ *N*, „nec Christianorum Deum observare“ Lact. l. c. | 13. ἐκτεῖναι *a h*. | 26. τὸ — λόγῳ] hunc titulum ita exhibent *acfE*, atque totum hoc libri octavi additamentum exstat in *abcdfgkr*, deest in *ehiR*.

Χριστιανȣ̀ς καὶ πρώτȣς γε ἁπάντων τȣ̀ς ἐπὶ τȣ̃ ἰδίȣ οἴκȣ παρατρέπειν
ἐκβεβιασμένον, καὶ τȣ̀ς μὲν ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἀξίας ἀποκινȣ̃ντα, τȣ̀ς
δὲ ἀτιμότατα καθυβρίζοντα, ἤδη δὲ καὶ θάνατον ἑτέροις ἐπαρτῶντα,
καὶ τȣ̃σχατόν γε τȣ̀ς τῆς βασιλείας κοινωνȣ̀ς ἐπὶ τὸν κατὰ πάντων ἀνα-
κεκινηκότα διωγμόν· ὧν καὶ αὐτῶν ȣ̓κ ἄξιον τὸ τȣ̃ βίȣ τέλος παραδȣ̃ναι
2 σιωπῇ. τεττάρων ȣ̓̃ν τὴν κατὰ πάντων διειληχότων ἀρχήν, οἱ μὲν χρόνῳ
καὶ τιμῇ προηγȣ́μενοι, ȣ̓δ' ὅλοις δυεῖν ἔτεσιν ἐπιγενόμενοι τῷ διωγμῷ,
μεθίστανται τῆς βασιλείας, ᾗ καὶ πρόσθεν ἡμῖν δεδήλωται, καὶ δὴ τὸν
ἐπίλοιπον τȣ̃ βίȣ χρόνον δημώδει καὶ ἰδιωτικῷ τρόπῳ διαγενόμενοι τέλος
3 τοιόνδε τῆς ζωῆς εἰλήχασιν· ὁ μὲν τιμῇ τε καὶ χρόνῳ τῶν πρωτείων
ἠξιωμένος μακρᾷ καὶ ἐπιλυποτάτῃ τῇ τȣ̃ σώματος ἀσθενείᾳ διεργασθείς,
ὁ δὲ τὰ δεύτερα αὐτȣ̃ φέρων ἀγχόνῃ τὴν ζωὴν ἀποῤῥήξας, κατά τινα
δαιμονίαν προσημείωσιν τοῦτο παθὼν διὰ πλείστας αὐτῷ τετολμημένας
4 ῥᾳδιȣργίας. τῶν δὲ μετὰ τȣ́τȣς ὁ μὲν ὕστατος, ὃν δὴ καὶ ἀρχηγὸν τȣ̃
παντὸς ἔφαμεν γεγονέναι διωγμȣ̃, τοιαῦτα οἷα καὶ προδεδηλώκαμεν, πέ-
πονθεν, ὁ δὲ τȣ̃τον προάγων χρηστότατος καὶ ἠπιώτατος βασιλεὺς Κων-
στάντιος, ἐπαξίως τῆς ἡγεμονίας τὸν ἅπαντα τῆς ἀρχῆς διατελέσας χρόνον,
ἀλλὰ καὶ τἄλλα τοῖς πᾶσι δεξιώτατον καὶ εὐεργετικώτατον παρασχὼν
ἑαυτὸν, ἀτὰρ καὶ τȣ̃ καθ' ἡμῶν πολέμȣ ἔξω γενόμενος, καὶ τȣ̀ς ὑπ' αὐτὸν
θεοσεβεῖς ἀβλαβεῖς καὶ ἀνεπηρεάστȣς διαφυλάξας, καὶ μήτε τȣ̀ς οἴκȣς τῶν
ἐκκλησιῶν καθελὼν, μηθ' ἕτερόν τι μηδ' ὅλως καθ' ἡμῶν ἐπικαινȣργήσας,
τέλος εὔδαιμον καὶ τρισμακάριον ὄντως κατείληφε τȣ̃ βίȣ, μόνος ἐπὶ τῆς
αὐτȣ̃ βασιλείας εὐμενῶς καὶ ἐπιδόξως, ἐπὶ διαδόχῳ τῆς βασιλείας γνησίῳ
5 παιδὶ τὰ πάντα σωφρονεστάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ, τελευτήσας· ὃς εὐθὺς
ἀρχόμενος βασιλεὺς τελεώτατος καὶ σεβαστὸς πρὸς τῶν στρατοπέδων
ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ τὸν ἡμέτερον λόγον
εὐσεβείας κατεστήσατο. τοιαύτη τῶν προαναγεγραμμένων τεττάρων ἡ τȣ̃
6 βίȣ ἔκβασις, κατὰ παρηλλαγμένȣς χρόνȣς γεγενημένη. τȣ́των δὴ μόνος ἔτι
λιπὼν ὁ μικρῷ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημένος σὺν τοῖς μετὰ ταῦτα εἰς τὴν
ἀρχὴν εἰσποιηθεῖσι τὴν προδεδηλωμένην ἐξομολόγησιν διὰ τȣ̃ προεκτεθέν-
τος ἐγγράφȣ λόγȣ τοῖς πᾶσι φανερὰν κατεστήσατο.

---

2. *μὲν ἐκ cfkB*, *ἐκ* (om. *μὲν*) *axS*, *μὲν* (om. *ἐκ*) *gVH*. | 5. *διωγμόν· ὧν VHB*, *διωγμὸν* (om. *ὧν*) *akxS*, *διωγμένων bc*, *δεδιωγμένων df*. | 7. *δυεῖν ck*, *δυοῖν* volgo. | 14. *δὴ* om. *aSVH*. | 22. *μόνος fgVH* coll. VIII, 13. p. 304, 26., *μόνον ackS*. | 29. *λιπὼν cgVH*, *λειπὼν k*, *λοιπὸν afSB*: fort. scrib. *λοιπός*.

EUSEBII
LIBER DE MARTYRIBUS PALAESTINAE.

Καὶ ταῦτα ἔν τινι ἀντιγράφῳ ἐν τῷ ὀγδόῳ τόμῳ εὕρομεν.

PROOEMIUM.

Ἔτος τȣ̃το ἦν ἐννεακαιδέκατον τῆς Διοκλητιανȣ̃ βασιλείας, Ξαν- 1
θικὸς μὴν, ὃς λέγοιτ' ἂν Ἀπρίλλιος κατὰ Ῥωμαίȣς, ἐν ᾧ τῆς τȣ̃ σω-
τηρίȣ πάθȣς ἑορτῆς ἐπιλαμβανȣ́σης, ἡγεῖτο μὲν Φλαβιανὸς τȣ̃ τῶν Παλαι-
στινῶν ἔθνȣς, ἥπλωτο δ' ἀθρόως πανταχȣ̃ γράμματα, τὰς μὲν ἐκκλησίας
εἰς ἔδαφος φέρειν, τὰς δὲ γραφὰς ἀφανεῖς πυρὶ γενέσθαι προστάττοντα,
καὶ τȣ̀ς μὲν τιμῆς ἐπειλημμένȣς ἀτίμȣς, τȣ̀ς δὲ ἐν οἰκετίαις, εἰ ἐπιμέ-
νοιεν τῇ τȣ̃ Χριστιανισμȣ̃ προθέσει, ἐλευθερίας στερίσκεσθαι προαγορεύ-
οντα. καὶ ἡ μὲν τῆς πρώτης καθ' ἡμῶν γραφῆς τοιαύτη τις ἦν δύναμις. 2
μετ' οὐ πολὺ δὲ ἑτέρων ἐπιφοιτησάντων γραμμάτων προσετάττετο, τȣ̀ς
τῶν ἐκκλησιῶν προέδρȣς πάντας πανταχῆ πρῶτον μὲν δεσμοῖς παραδί-
δοσθαι, εἶθ' ὕστερον πάσῃ μηχανῇ θύειν ἐξαναγκάζεσθαι.

CAP. 1.

Πρῶτος τοιγαρȣ̃ν τῶν ἐπὶ Παλαιστίνης μαρτύρων Προκόπιος, πρὶν 1
ἢ φυλακῆς πεῖραν λαβεῖν, εὐθὺς ἀπὸ πρώτης εἰσόδȣ τοῖς ἡγεμονικοῖς
παραστὰς δικαστηρίοις, θύειν τε τοῖς λεγομένοις προσταχθεὶς θεοῖς, ἕνα
μόνον ἔφησεν εἰδέναι, ᾧ καθῆκεν, ὡς αὐτὸς βȣ́λεται, θύειν· ὡς δὲ κἂν
τοῖς βασιλεῦσι τέσσαρσι σπένδειν ἐκελεύετο, ῥῆμά τι φθεγξάμενος τῶν οὐ
προσηνῶν αὐτοῖς αὐτίκα τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται, τὸ ποιητικὸν εἰπὼν
ἐκεῖνο· „ȣ̓κ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς." Δεσίȣ 2
μηνὸς ἑβδόμῃ, πρὸ ἑπτὰ Εἰδῶν Ἰȣνίων λέγοιτ' ἂν παρὰ Ῥωμαίοις, ἡμέρᾳ

---

3. καὶ ταῦτα κτλ.] Fragmentum hoc de Martyr. Pal. exstat in *abcdfx* sub finem libri octavi, in *ik* sub finem libri decimi, in *g* post medium cap. 13. libri octavi, deest in *ehR*. | 5. ἔτος τȣ̃το κτλ. — cf. Eus. H. E. VIII, 2. (p. 289, 28). | 10. εἰ] εἰ ἔτι *aSVH*. | 23. ȣ̓κ ἀγαθὸν — Il. II, 204. | 24. ἑβδόμῃ *gikV*ᵃ*B*, ὀγδόῃ *abcdfSVH*.

τετράδι σαββάτου τοῦτο πρῶτον ἐπὶ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἀπε-
3 *τελέσθη σημεῖον. μετὰ δὲ τȣ̃το ἐπὶ τῆς αὐτῆς πόλεως πλεῖστοι ὅσοι τῶν*
ἐπιχωρίων ἐκκλησιῶν ἄρχοντες, δειναῖς αἰκίαις προθύμως διαθλήσαντες,
μεγάλων ἀγώνων ἱστορίαν τοῖς ἐνορῶσιν ἐνεδείξαντο, ἄλλοι δὲ ὑπὸ δει-
λίας τὴν ψυχὴν προναρκήσαντες, προχείρως ȣ̔́τως ἀπὸ πρώτης ἐξησθέ-
νησαν προσβολῆς, τῶν δὲ λοιπῶν ἕκαστος εἴδη διάφορα βασάνων διήλ-
λαττον, τοτὲ μὲν μάστιξιν ἀνηρίθμοις, τοτὲ δὲ στρεβλώσεσι καὶ καταξάν-
σεσι τῶν πλευρῶν δεσμοῖς τε ἀνυπομονήτοις, ὑφ᾽ ὧν τισὶ καὶ παρεθῆναι
4 *συνέβη τὰς χεῖρας. ὅμως δ᾽ οὖν ἔφερον τὸ ἀποβὰν ἀκολούθως ταῖς*
ἀποῤῥήτοις κρίσεσι τȣ̃ θεȣ̃ τέλος. ὁ μὲν γὰρ ἑτέρων κατεχόντων αὐτȣ̃
τὼ χεῖρε, καὶ τῷ βωμῷ προσαγόντων, τήν τε μιαρὰν καὶ ἐναγῆ θυσίαν
κατὰ τῆς δεξιᾶς ἐπιῤῥιπτȣ́ντων, ὡς ἂν τεθνηκὼς ἀπηλλάττετο, ὁ δὲ μηδ᾽
ὅλως ἐφαψάμενος, εἰρηκότων δ᾽ ἑτέρων ὅτι τεθύκοι, σιωπήσας ἀπῄει,
ἄλλος ἡμιθανὴς αἰρόμενος ὡσὰν ἤδη νεκρὸς ἐῤῥίπτετο καὶ ἀνίετό γε τῶν
δεσμῶν, ἐν τεθνηκόσιν αὐτοῖς λελογισμένος, ὁ δὲ βοῶν καὶ μαρτυρόμενος,
ὅτι μὴ πείθοιτο, κατὰ στόματος παιόμενος, πολυχειρίᾳ τε τῶν ἐπὶ τȣ́τῳ
τεταγμένων κατασιγαζόμενος, μετὰ βίας ἐξωθεῖτο, καὶ εἰ μὴ τεθυκὼς ἦν.
5 *ȣ̔́τως ἐκ παντὸς τὸ δοκεῖν ἠνυκέναι αὐτοῖς περὶ πολλȣ̃ ὑπῆρχεν. ἐκ δὴ*
ȣ̓̃ν τῶν τοσȣ́των μόνοι τȣ̃ τῶν ἁγίων μαρτύρων κατηξιώθησαν στεφάνȣ
Ἀλφειὸς καὶ Ζακχαῖος, οἳ μετὰ μάστιγας καὶ ξεσμȣ̀ς, δεσμά τε χαλεπὰ
καὶ τὰς ἐπὶ τȣ́τοις ἀλγηδόνας, ἑτέρας τε διαφόρȣς ἐξετάσεις, νυχθήμερον
ὑπὸ τέσσαρα τȣ̃ κολαστηρίȣ ξύλȣ κεντήματα τȣ̀ς πόδας παραταθέντες,
Δίȣ μηνὸς ἑπτακαιδεκάτῃ (αὕτη παρὰ Ῥωμαίοις ἡ πρὸ δεκαπέντε Κα-
λανδῶν Δεκεμβρίων) μόνον ἕνα θεὸν καὶ Χριστὸν βασιλέα Ἰησȣ̃ν ὁμο-
λογήσαντες, ὥς τι βλάσφημον φθεγξάμενοι, ὁμοίως τῷ προτέρῳ μάρτυρι
τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν.

CAP. 2.

1 *Μνήμης δ᾽ ἄξια τυγχάνει καὶ τὰ περὶ Ῥωμανὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ*
τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀποτελεσθέντα. Παλαιστινὸς γὰρ ȣ̃τος ὤν, διάκονός
τε καὶ ἐπορκιστὴς τῆς ἐν Καισαρείᾳ παροικίας, ὁμȣ̃ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν
καθαιρέσει γενόμενος ἐκεῖσε, πλείȣς ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις σωρη-
δὸν τοῖς εἰδώλοις προσιόντας τε καὶ θύοντας ἐνιδὼν, ἀνύποιστον ἡγη-
σάμενος τὴν θέαν, ζήλῳ θεοσεβείας πρόσεισι, κἀκείνοις μεγάλῃ φωνῇ κε-
2 *κραγὼς ἐπιπλήττει. αὐτὸς δὲ τῆς τόλμης ἕνεκεν συλληφθεὶς, γενναιότατος*

---

2. *μετὰ δὲ τȣ̃το κτλ.* — cf. Eus. H. E. VIII, 3. (p. 290, 12). | 9. *ταῖς gikB, τοῖς acfSVH.* | 10. *κρίσεσι cfgikxB, κρίμασι aSVH.* | 16. *τȣ́τῳ] τȣ̃το cf.* –

εἰ καί τις ἄλλος ἀποδέδεικται μάρτυς τῆς ἀληθείας. ἀποφηναμένου γὰρ
κατ' αὐτοῦ τὸν διὰ πυρὸς θάνατον τοῦ δικαστοῦ, φαιδρῷ προσώπῳ καὶ
διαθέσει εὖ μάλα προθυμοτάτῃ τὴν ἀπόφασιν ἀσπαστῶς καταδεξάμενος
ἀπάγεται· εἶτα τῷ ἰκρίῳ προσδεῖται, τῆς τε ὕλης συμπεφορημένης ἐπ'
αὐτῷ, καὶ τῶν μελλόντων ὑφάπτειν τὴν πυρὰν τὴν βασιλέως ἐπιπαρόν-
τος ἐπίκρισιν ἐκδεχομένων, „ποῦ μοι τὸ πῦρ" ἐβόα· καὶ ταῦτα λέγων 3
ἀνάκλητος πρὸς βασιλέα γίγνεται, καινοτέρᾳ ὑποβληθησόμενος κολάσει
τῆς γλώττης, ἧς ἀποκοπὴν ἀνδρειότατα ὑπομείνας ἔργοις ἅπασιν ὑπέδειξεν,
ὅτι δὴ θεία δύναμις τοῖς ὁτιποτοῦν χαλεπὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ὑπομένουσιν
ἐπελαφρίζουσα τοὺς πόνους καὶ τὴν προθυμίαν ἐπιῤῥωννῦσα παρίσταται.
μαθὼν γοῦν τὴν καινουργίαν τῆς κολάσεως, καὶ μὴ καταπλαγεὶς ὁ γεννάδας,
ἀσμένως προὐβάλετο τὴν γλῶτταν, προθυμότατα εὐτρεπῆ παρέχων αὐτὴν
τοῖς ἀποτέμνουσι. μεθ' ἣν τιμωρίαν εἰς δεσμὰ βληθεὶς, πλεῖστόν τε αὐ- 4
τόθι πονηθεὶς χρόνον, τέλος τῆς ἀρχικῆς εἰκοσαετηρίδος ἐπιστάσης, κατὰ
νομιζομένην δωρεὰν τῶν ἐν τοῖς δεσμοῖς πανταχῆ πάντων ἐλευθερίας ἀνα-
κηρυχθείσης, μόνος ὑπὸ πέντε κεντήματα ἄμφω τὼ πόδε διαταθεὶς, ἐν
αὐτῷ κείμενος τῷ ξύλῳ βρόχῳ περιβληθεὶς, ὡς καὶ ἐπεπόθει, μαρτυρίῳ
κατεκοσμήθη. ἀλλ' οὗτός γε, εἰ καὶ ὑπερόριος, ὅμως Παλαιστινὸς ὢν, ἐν 5
Παλαιστινοῖς ἄξιος ἂν εἴη μάρτυσιν ἀριθμεῖσθαι. ταῦτα μὲν ἔτει πρώτῳ
τοῦτον ἀπετελέσθη τὸν τρόπον, κατὰ μόνων τῶν τῆς ἐκκλησίας προέδρων
ἐπηρτημένου τοῦ διωγμοῦ.

CAP. 3.

Δευτέρου δ' ἔτους διαλαβόντος, καὶ δὴ σφοδρότερον ἐπιταθέντος τοῦ 1
καθ' ἡμῶν πολέμου, τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένου τηνικάδε Οὐρβανοῦ, γραμμάτων
τούτῳ πρῶτον βασιλικῶν πεφοιτηκότων, ἐν οἷς καθολικῷ προστάγματι
πάντας πανδημεὶ τοὺς κατὰ πόλιν θύειν τε καὶ σπένδειν τοῖς εἰδώλοις
ἐκελεύετο, Τιμόθεος ἐν Γάζῃ πόλει τῆς Παλαιστίνης μυρίας ἀνατλὰς
βασάνους, ἐπὶ πάσαις λεπτῷ καὶ μαλθακῷ πυρὶ παραδοθεὶς, δοκιμὴν
γνησιωτάτην τῆς περὶ τὸ θεῖον γνησιωτάτης εὐσεβείας διὰ τῆς πρὸς πάντα
ὑπομονῆς παρασχὼν, τὸν τῶν ἱερονικῶν τῆς θεοσεβείας ἀθλητῶν στέφανον
ἀπηνέγκατο. τούτῳ δ' ἅμα γενναιοτάτην ἔνστασιν ἐπιδειξάμενοι Ἀγάπιος
καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς Θέκλα θηρίοις εἰς βορὰν κατεδικάσθησαν. τὰ ἐπὶ 2
τούτοις τίς ἰδὼν οὐκ ἐθαύμασεν, ἢ καὶ ἀκοῇ μαθὼν οὐκ ἐξεπλάγη; πάν-
δημον γάρ τοι τῶν ἐθνῶν ἑορτὴν καὶ συνήθεις θέας ἀγόντων, μετὰ τῶν
ἄλλως αὐτοῖς σπουδαζομένων καὶ τοὺς ἀρτίως θηρίοις κατακριθέντας πολὺς

11. *καινουργίαν cfgikB, νεουργίαν aSVH.*

3 ἣν ὁ λόγος ἐπιδείξεσθαι τὸν ἀγῶνα. αὐξούσης δῆτα καὶ πλεοναζούσης
παρὰ πᾶσι τῆς φήμης, νεανίαι τὸν ἀριθμὸν ἕξ, ὧν ὁ μὲν Ποντικὸς τὸ
γένος ἦν, ὄνομα Τιμόλαος, ὁ δ᾽ ἐκ Τριπόλεως τῆς Φοινίκης, Διονύσιος
ἐκαλεῖτο, ἕτερος δ᾽ αὐτῶν τῆς ἐν Διοσπόλει παροικίας ὑποδιάκονος,
Ῥωμύλος ἦν καὶ τȣτῳ προσηγορία, δύο τε ἐπὶ τȣτοις Αἰγύπτιοι, Πάησις
καὶ Ἀλέξανδρος, καὶ ἄλλος τȣτῳ συνώνυμος Ἀλέξανδρος τῶν ἀπὸ Γάζης,
ἐπὶ τὸ κυνηγέσιον ἀνιέναι μέλλοντι τῷ Οὐρβανῷ, ἐνδήσαντες πρότερον
τὰς αὐτῶν χεῖρας, ὡς ἂν τὴν ἄγαν σημήνειαν περὶ τὸ μαρτύριον προ-
θυμίαν, δρομαῖοι προσίασι, Χριστιανȣ̀ς σφᾶς ὁμολογοῦντες, διά τε τῆς
πρὸς πάντα τὰ δεινὰ παρατάξεως, ὅτι μηδὲ τὰς τῶν θηρίων ἐπιβολὰς
οἱ τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσέβειαν αὐχοῦντες κατεπτήχασιν, ἐπι-
4 δεικνύμενοι. αὐτίκα μὲν εἰς οὐ τὴν τυχȣ̃σαν κατάπληξιν αὐτόν τε τὸν
ἄρχοντα καὶ τȣ̀ς ἀμφ᾽ αὐτὸν καταστήσαντες, δεσμωτηρίῳ καθείργνυνται,
μετ᾽ οὐ πολλὰς δὲ ἡμέρας δυεῖν αὐτοῖς ἄλλων καταλεγέντων, τȣ̃ μὲν καὶ
πρὸ αὐτῶν δειναῖς καὶ ποικίλαις ἤδη πρότερον καθ᾽ ἑτέρας ὁμολογίας
ἐναθλήσαντος βασάνοις, Ἀγάπιος καὶ αὐτῷ ὄνομα ἦν, τοῦ δὲ τὰς τοῦ
σώματος αὐτοῖς χρείας διακονουμένου, ὄνομα δὲ καὶ τούτῳ Διονύσιος, οἱ
πάντες ὀκτὼ γενόμενοι τὸν ἀριθμὸν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τὰς κεφαλὰς αὖθις
ἐπ᾽ αὐτῆς Καισαρείας ἀποτέμνονται, Δύστρȣ μηνὸς ἡμέρᾳ τετράδι καὶ
5 εἰκάδι, ἣ πρὸ ἐννέα Καλανδῶν Ἀπριλλίων καὶ αὐτὴ ȣ̃σα ἐτύγχανεν. ἐν
τȣτῳ μεταβολή τις τῶν κρατȣ́ντων, αὐτȣ̃ δὴ τȣ̃ πάντων ἀνωτάτω καὶ
τȣ̃ μετ᾽ αὐτὸν δευτέρȣ, ἐπὶ τὸ ἰδιωτικὸν σχῆμα γίνεται, νοσεῖν τε αὐτοῖς
6 ἄρχεται τὰ κοινά. μικρὸν δ᾽ ὕστερον διαστάσης εἰς ἑαυτὴν τῆς Ῥωμαίων
ἀρχῆς πόλεμος ἄσπονδος εἰς αὐτȣ̀ς ἐπεγείρεται, οὐ πρότερόν τε τὰ τῆς
διαστάσεως καὶ τῶν ἐπὶ ταύτῃ θορύβων κατάστασιν εἴληφεν, ἢ τὴν καθ᾽
ἡμᾶς εἰρήνην καθ᾽ ὅλης πρυτανευθῆναι τῆς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οἰκȣ-
7 μένης. ἅμα τε γὰρ αὕτη τοῖς πᾶσι δίκην φωτὸς ὡσὰν ἐκ ζοφερᾶς καὶ
σκοτεινοτάτης νυκτὸς ἀνατέταλκε, καὶ αὖ πάλιν τὰ κοινὰ τῆς Ῥωμαίων
ἡγεμονίας αὖθις εὐσταθῆ καὶ φίλια καὶ εἰρηναῖα ἦν, τὴν ἐκ προγόνων
εἰς ἀλλήλȣς εὔνοιαν ἀπολαμβάνοντα. ἀλλὰ τȣτων μὲν κατὰ τὸν προσή-
κοντα καιρὸν ἐντελέστερον ἀποδώσομεν τὸν λόγον, νυνὶ δὲ ἐπὶ τὴν τῶν
ἑξῆς ἀπίωμεν ἀκολȣθίαν.

CAP. 4.

1 Μαξιμῖνος Καῖσαρ αὐτόθεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παρελθὼν, ὥσπερ τῆς
ἐμφύτȣ θεοεχθρίας αὐτȣ̃ καὶ δυσσεβείας τὰ σύμβολα τοῖς πᾶσιν ἐνδεικνύ-

1. ἐπιδείξεσθαι *f v V*ᵃ *Z*, ἐπιδείξασθαι reliqui. | 5. Πάησις *b c d f V H*, Παῖσις *a g i k S B*. | 7. post κυνηγ. add. ȣ̃ν *a c f S V H*, om. *g i k B*. | 22. αὐτοῖς] αὐτόθεν *i* (a sec. m.), αὖθις conj. *Z*.

μενος, γεννικώτερον ἢ οἱ πρόσθεν τῷ καθ' ἡμῶν ἐπαπεδύετο διωγμῷ.
πᾶσι δῆτα συγχύσεως οὐ μικρᾶς ἐπηωρημένης, καὶ ἄλλων ἄλλοσε δια- 2
σπειρομένων, διαδρᾶναί τε τὸ δεινὸν ἐπιμελὲς ποιουμένων, χαλεπῆς τε τὸ
πᾶν ἐπεχούσης κινήσεως, τίς ἂν ἐξαρκέσειεν ἡμῖν λόγος εἰς τὴν ἐπαξίαν
διήγησιν τȣ̃ θείȣ ἔρωτος καὶ παῤῥησίας τῆς εἰς θεὸν ὁμολογίας τȣ̃ μα-
καρίȣ καὶ ὡς ἀληθῶς ἀμνȣ̃ ἀκάκȣ, μάρτυρος Ἀπφιανȣ̃ φημὶ, τȣ̃ πρὸ
πυλῶν ἐπὶ θεωρίαν ἅπασι τοῖς κατὰ Καισάρειαν θαυμαστὸν παράδειγμα
τῆς εἰς τὸν μόνον θεὸν εὐσεβείας προβεβλημένȣ; εἰκοστὸν ἔτος ȣ̉δέπω 3
τȣ̃το τῆς τȣ̃ σώματος ἡλικίας ἦν αὐτῷ. πρῶτον μὲν ȣ̃ν τῆς Ἑλλήνων
παιδείας ἕνεκα κοσμικῆς (ἐτύγχανε γὰρ καὶ τῶν κατὰ κόσμον εὖ μάλα
πλȣ́τῳ περιῤῥεομένων) τὸν πλείονα κατὰ τὴν Βηρυτὸν διατρίψας χρόνον,
παράδοξον καὶ εἰπεῖν, ὡς ἐν τοιαύτῃ πόλει τῶν νεωτερικῶν ἐπιθυμιῶν
ὑπεράνω γενόμενος, καὶ μηθ' ὑπὸ ἀκμῆς τȣ̃ σώματος, μηθ' ὑπὸ τῆς τῶν
νέων ἑταιρίας διαφθαρεὶς τὸν τρόπον σωφροσύνην ἠσπάζετο, κοσμίως
καὶ σεμνῶς καὶ εὐσεβῶς κατὰ τὸν αἱρȣ̃ντα Χριστιανισμῷ λόγον διεξάγων
καὶ τὸν ἑαυτȣ̃ παιδαγωγῶν βίον. εἰ δὲ χρὴ μνήμην ποιησαμένȣς καὶ τῆς 4
πατρίδος αὐτȣ̃, κοσμῆσαι καὶ ταύτην διὰ τȣ̃ προαχθέντος ἐξ αὐτῆς γεν-
ναίȣ τῆς θεοσεβείας ἀθλητȣ̃, εὐλόγως ἂν καὶ τȣ̃το ποιήσομεν. εἴ τις ἄρα 5
Παγὰς ἐπίσταται τῆς Λυκίας ȣ̉κ ἄσημον πόλιν, ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ὁ
νεανίας, μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς κατὰ τὴν Βηρυτὸν παιδείας, τȣ̃ πατρὸς
αὐτῷ τὰ πρωτεῖα τῆς πατρίδος ἀποφερομένȣ, μὴ οἷός τε φέρειν τὴν ἅμα
τῷ πατρὶ καὶ τοῖς τῷ γένει προσήκȣσι συνȣσίαν, ὅτι μηδὲ ζῆν αὐτοῖς
ἐδόκει κατὰ τȣ̀ς τῆς θεοσεβείας θεσμȣ́ς, πνεύματι δ' ὥσπερ θείῳ κατεσχη-
μένος, καὶ κατά τινα φυσικὴν, μᾶλλον δ' ἔνθεον καὶ ἀληθῆ φιλοσοφίαν
μεῖζον φρονήσας τῆς νενομισμένης τȣ̃ βίȣ δόξης, τῆς τε τῶν σωμάτων
καταπτύσας ἡδυπαθείας, κρύβδην τȣ̀ς οἰκείȣς ἀποδρὰς, καὶ μηδὲ τῶν
ἐφημέρων δαπανῶν ἐπιστραφεὶς ἐλπίδι καὶ πίστει τῇ εἰς θεὸν, ἤγετο πρὸς
τȣ̃ θείȣ πνεύματος χειραγωγȣ́μενος ἐπὶ τὴν Καισαρέων πόλιν, ἔνθα ἡτοί-
μαστο αὐτῷ ὁ τȣ̃ μαρτυρίȣ τῆς θεοσεβείας στέφανος. γενόμενος δὲ ἡμῖν 6
αὐτοῖς ἅμα, καὶ ὡς ἔνι μάλιστα τοῖς θείοις λόγοις ἐπ' ὀλίγον συλλεξά-
μενος, ἀσκήσεσί τε προσηκȣ́σαις ἐκθυμότατα παρασκευασάμενος, τέλος

1. γεννικώτερον *abcdfikxVB*, γενικώτερον *a* (a sec. man.) *gSH.* cf. Suid. p. 1087, 8.: γεννικῶς· γενναίως, ἰσχυρῶς et Hemsterh. in Luc. Somn. 7. | 2. ἐπηωρημένης *akE*, ἐπαιωρημένης *cfik.* | 6. τȣ̃ πρὸ πυλῶν *i* (in quo τȣ̃ a sec. m.) *k* *codex Vaticanus Valesii HB*, τὸν πρὸ πυλῶν *alter cod. Vat. Valesii*, τῶν προπύλων *abcdfgxSV*, πρὸ τῶν πυλῶν (om. τȣ̃) conj. *V*ᵃ. | 14. ἑταιρίας *cgikB*, ἑταιρείας *afSVH.* | 18. ἄρα Παγὰς *agE*, ἀραπαγὰς *f*, ἀρπαγὰς *b*, ἀρπαγὰς *cd*, ἀραγαγὰς *ik.* | 23. κατεσχημένος *Savilius VᵃH*, κατισχημένος *C.*

7 οἷον ἐπιδέδεικται, τίς μὲν πάλιν ἰδὼν οὐ κατεπλάγη; τίς δ' αὖθις ἀκοῇ
παραλαβὼν οὐκ ἂν ἐνδίκως θαυμάσειε τὸ θάρσος, τὴν παῤῥησίαν, τὴν
ἔνστασιν, καὶ πρό γε τούτων τὴν τόλμαν καὶ αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα, ζήλου
θεοσεβείας καὶ πνεύματος ὡς ἀληθῶς ὑπὲρ ἄνθρωπον παρέχοντα τεκ-
8 μήρια; δευτέρας γάρ τοι καθ' ἡμῶν γενομένης ἐπαναστάσεως ὑπὸ Μαξι-
μίνου, τρίτῳ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἔτει διωγμοῦ, γραμμάτων τε τοῦ τυράννου τοῦτο
πρῶτον διαπεφοιτηκότων, ὡς ἂν πανδημεὶ πάντες ἀπαξαπλῶς μετ' ἐπι-
μελείας καὶ σπουδῆς τῶν κατὰ πόλεις ἀρχόντων θύοιεν, κηρύκων τε καθ'
ὅλης τῆς Καισαρέων πόλεως ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐπὶ τοὺς
τῶν εἰδώλων οἴκους ἐξ ἡγεμονικοῦ κελεύσματος ἀναβοωμένων, καὶ πρὸς
τούτοις ὀνομαστὶ χιλιάρχων ἀπὸ γραφῆς ἕκαστον ἀνακαλουμένων, ἀφάτῳ
τε κλύδωνι κακῶν τῶν πανταχόσε συγκεχυμένων, ἀφόβως ὁ δεδηλωμένος,
μηδενὸς ἐπὶ τῷ πραχθησομένῳ συνειδότος αὐτῷ, ἡμᾶς τε, οἳ κατ' οἶκον
αὐτῷ συνῆμεν, καὶ ἔτι πᾶν τὸ περὶ τὸν ἡγεμόνα στρατιωτικὸν στῖφος
ὑποκλέψας, σπένδοντι τῷ Οὐρβανῷ πρόσεισι, καὶ τῆς δεξιᾶς ἀκατα-
πλήκτως αὐτὸν λαβόμενος κατέπαυσε μὲν παραχρῆμα τοῦ θύειν, εὖ μάλα
δὲ συμβουλευτικῶς μετά τινος θείου παραστήματος παρῄνει, παύσασθαι
τῆς πλάνης· μὴ γὰρ καλῶς ἔχειν καταλιπόντας τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθῆ
9 θεὸν εἰδώλοις καὶ δαίμοσι θύειν. τοῦτο δ', ὡς ἔοικεν, ἐνεχειρεῖτο τῷ
μειρακίῳ, τῆς ἐπὶ τοῦτ' αὐτὸν προαγούσης ἐνθέου δυνάμεως μονονουχὶ διὰ τοῦ
γενομένου βοώσης, ὡς ἄρα τοσοῦτον ἀποδέοιεν Χριστιανοὶ οἵ γε ὄντως
τοιοῦτοι, ἧς ἅπαξ ἠξιώθησαν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσεβείας μεταβάλ-
λεσθαι, ὡς μὴ μόνον ὑπεράνω καθίστασθαι τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν ἐπὶ
ταύταις κολαστηρίων, παῤῥησιάζεσθαι δ' εἰσέτι μᾶλλον, εὐγενεῖ τε καὶ
ἀτρόμῳ γλώττῃ ἐλευθεροστομεῖν, καὶ, εἰ οἷόν τε, καὶ τοὺς διώκοντας αὐτοὺς
μεταθεμένους τῆς ἀγνωσίας τὸν μόνον ὄντα θεὸν ἐπιγνῶναι παρακαλεῖν.
10 ἐπὶ τούτοις ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος, παραχρῆμα μὲν, ὅσα εἰκὸς αὐτὸν, ὡσὰν
ἐπὶ τοιούτῳ τολμήματι θηρῶν δίκην ἀγρίων πρὸς τῶν ἀμφὶ τὸν ἡγεμόνα
διασπαραχθεὶς, καὶ μυρίας καθ' ὅλου τοῦ σώματος πληγὰς ἀνδρειότατα
11 ὑπομείνας, τέως μὲν αὐτίκα δεσμωτηρίῳ παραδίδοται. ἔνθα νυχθήμερον
ἄμφω τὼ πόδε ἐπὶ τοῦ βασανιστικοῦ διαταθεὶς ξύλου, τῇ ἐπιούσῃ προσάγεται
τῷ δικαστῇ· εἶτα θύειν ἐκβιαζομένου, πᾶσαν ἐνδείκνυται πρὸς πόνους καὶ
φρικτὰς ἀλγηδόνας καρτερίαν, τὰς πλευρὰς οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δεύτερον, ἀλλὰ
καὶ πλεονάκις ἄχρις ὀστέων καὶ αὐτῶν σπλάγχνων καταξανθεὶς, πληγὰς

4. παρέχοντα] παρέχον τὰ x V^a Z. | 20. προσαγούσης c. | διὰ τ. γ. βοώσης cfgikxB, βοώσης δ. τ. γ. aSVH.

τε κατὰ προσώπου καὶ αὐχένος τοσαύτας δεξάμενος, ὡς μηδ' ὑπὸ τῶν εὖ
καὶ ἀκριβῶς αὐτὸν πάλαι εἰδότων, διοιδήσαντα τὸ πρόσωπον, ἔτι γινώ-
σκεσθαι. ἀλλὰ γὰρ μηδὲ πρὸς τὰ τοσαῦτα ἐνδιδόντος, λίνοις ἐλαίῳ δε- 12
δευμένοις τὼ πόδε αὐτοῦ καλύψαντες πῦρ ὑφῆπτον ἐκ προστάξεως οἱ
βασανισταὶ, ἐφ' οἷς ὁποίας ἤνεγκεν ὁ μακάριος ἀλγηδόνας, πάντα λόγον
ὑπεραίρειν μοι δοκῶ. καθίκετο γοῦν αὐτοῦ διατῆξαν τὰς σάρκας καὶ τῶν
ὀστέων τὸ πῦρ, ὡς κηροῦ δίκην λείβεσθαι καὶ ἀποστάζειν ἐκτηκομένην τὴν
ἰκμάδα τοῦ σώματος. ἀλλὰ γὰρ ἐδὲ πρὸς ταῦτα ἐνδοῦς, ἡττημένων ἤδη 13
καὶ μόνον οὐκ ἀπειρηκότων πρὸς τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον καρτερίαν αὐτοῦ
τῶν ἀντιπάλων, αὖθις δεσμοῖς εἴργνυται, τριταῖός τε αὖ προσαχθεὶς τῷ
δικαστῇ καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογήσας πρόθεσιν, καί τοί γε λοιπὸν ἡμιθνὴς
ὑπάρχων, ὑποβρύχιος θαλάττῃ παραδίδοται. τὰ δ' ἐπὶ τούτοις παρα- 14
χρῆμα γενόμενα ῥηθέντα μὲν οὐκ ἀπεικὸς παρὰ τοῖς μὴ ὄψει παρειλη-
φόσιν ἀπιστηθήσεσθαι, ἡμᾶς δ' οὖν καίπερ τοῦτ' ἀκριβῶς εἰδότας οὐχ αἱρεῖ
λόγος μὴ οὐχὶ ἐκ παντὸς παραδοῦναι τῷ λόγῳ τὴν ἱστορίαν, τῷ καὶ μάρ-
τυρας εἶναι τοῦ γεγενημένου ἁπλῶς εἰπεῖν ἅπαντας τοὺς τὴν Καισάρειαν
οἰκοῦντας. οὐδεμία γοῦν ἡλικία τῆς παραδόξου ταύτης ἀπελείφθη θέας.
αὐτίκα γοῦν ὡς ἐδόκει μάλιστα κατὰ μέσου πελάγους ἐν ἀπείροις βυθοῖς 15
τὸν ἱερὸν ὄντως ἐκεῖνον καὶ τρισμακάριον ἐμβαλεῖν, κλόνος ἀθρόως οὐχ
ὁ τυχὼν καὶ βρασμὸς αὐτήν τε τὴν θάλασσαν καὶ τὸ περιέχον ἅπαν
διαχεῖ, ὡς καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν πόλιν ἅπασαν πρὸς τοῦ γενομένου σεισθῆναι.
ἅμα δὲ τῷ παραδόξῳ τούτῳ καὶ ἀθρόῳ σεισμῷ τοῦ θείου μάρτυρος τὸν
νεκρὸν ἡ θάλαττα, ὥσπερ μὴ οἵα τε οὖσα φέρειν αὐτὸν, πρὸ τῶν τῆς
πόλεως ἐκβράσσει πυλῶν. καὶ τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ κατὰ τὸν θεσπέσιον
Ἀπφιανὸν, Ξανθικοῦ μηνὸς δευτέρᾳ, ἥτις ἂν εἴη πρὸ τεσσάρων Νώννων
Ἀπριλλίων, ἡμέρᾳ παρασκευῆς τελειωθέντα.

CAP. 5.

Ὑπὸ δὴ τὸν αὐτὸν καιρὸν αὐταῖς τε ἡμέραις, ἐπὶ τῆς Τυρίων 1
πόλεως νεανίας Οὐλπιανὸς ὄνομα, μετὰ δεινὰς καὶ αὐτὸς αἰκίας, μάστι-
γάς τε χαλεπωτάτας, ἅμα κυνὶ καὶ ἀσπίδι, τῷ ἰοβόλῳ ἑρπετῷ, ὠμοβοΐνῃ
περιβληθεὶς δορᾷ, θαλάττῃ παραδίδοται. διό μοι δοκεῖ ἐν τοῖς Ἀπφιανοῦ
μαρτυρίοις εὐλόγως ἂν ἡμῖν μνημονεύεσθαι καὶ οὗτος. ἀδελφὰ δὲ τῷ 2
Ἀπφιανῷ σμικρὸν τῷ χρόνῳ ὕστερον ὑπομείνας ὁ μὴ μόνον αὐτοῦ κατὰ
θεὸν, καὶ σώματι δὲ ὁμοπάτριος ἀδελφὸς Αἰδέσιος, μετὰ μυρίας ὅσας

15. post παντὸς add. τἀληθὲς *efik*, ἀληθῶς *g*, om. *aE*. | 18. post γοῦν add. τῷ *i* (a sec. m.): fort. leg. τοῦ. cf. ind. v. παραυτίκα. | 32. ἂν add. *C*, om. *VII*.

ὁμολογίας καὶ πολυχρονίȣ δεσμῶν κακώσεις ἡγεμονικάς τε ἀποφάσεις,
ἐν αἷς τοῖς κατὰ Παλαιστίνην δέδοται μετάλλοις, καὶ μετὰ τὴν ἐν πᾶσι
τȣ́τοις φιλόσοφον ἐν τρίβωνος σχήματι ἀγωγήν, (καὶ γὰρ ȣ̃ν αὐτὸς πλέον
τῆς τοῦ ἀδελφοῦ παιδείας κεκτημένος καὶ ἀπὸ μαθημάτων φιλοσόφων
3 ὡρμᾶτο), τελευτῶν δῆτα ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως τὸν αὐτόθι συνι-
δὼν δικαστὴν Χριστιανοῖς δικάζοντα, πέρα τε τῶν προσηκόντων ἐμπαροι-
νȣ̃ντα, καὶ τοτὲ μὲν σεμνοῖς ἀνδράσι ποικίλως ἐνυβρίζοντα, τοτὲ δὲ γυ-
ναῖκας σωφροσύνης τῆς ἀνωτάτω καὶ αὐτοπαρθένȣς ἀσκητρίας εἰς αἰσχρὰς
ὕβρεις πορνοτρόφοις παραδιδόντα, ταὐτὸν ἐγχειρήσας τῷ ἀδελφῷ, ὅτι δὴ
ἀφόρητα εἶναι αὐτῷ τὰ γινόμενα ἐδόκει, παραστήματι θαρσαλέῳ πρόσ-
εισι, λόγοις τε καὶ ἔργοις τὸν δικαστὴν αἰσχύνῃ καὶ ἀτιμίᾳ περιβαλὼν,
κἀπὶ τȣ́τοις καρτερῶς εὖ μάλα βασάνων πολυτρόπȣς ὑπομείνας αἰκίας,
τὴν ἀδελφικὴν ἀπηνέγκατο θαλάττῃ παραδοθεὶς τελευτήν. ἀλλὰ τὰ μὲν
κατὰ τȣ̃τον, ὡς δ' ȣ̃ν ἔφην, σμικρὸν τȣ̃ χρόνȣ ὕστερον τȣ̃τον ἐγενήθη
τὸν τρόπον.

CAP. 6.

1 Τετάρτῳ γε μὴν τȣ̃ καθ' ἡμῶν ἔτει διωγμȣ̃, πρὸ δώδεκα Καλαν-
δῶν Δεκεμβρίων, ἣ γένοιτ' ἂν μηνὸς Δίου εἰκάδι, προσαββάτου ἡμέρᾳ,
κατὰ τὴν αὐτὴν Καισάρειαν, γραφῆς ὡς ἀληθῶς ἄξιον, αὐτοῦ δὴ τοῦ
τυράννȣ Μαξιμίνȣ παρόντος καὶ θέας τοῖς πλήθεσι φιλοτιμȣμένȣ κατὰ
2 τὴν λεγομένην αὐτȣ̃ γενέθλιον ἡμέραν, ἀπετελέσθη τοιȣ̃τον. ἔθȣς τὸ πρὶν
ὄντος, ἐπὶ βασιλέων, εἰ καὶ ἄλλοτε, τὰς φιλοτίμȣς θέας πλείȣς τοῖς θεα-
ταῖς ἐμπαρέχειν, θυμηδίας καινῶν καὶ ξένων τά τε συνήθη παραλλατ-
τόντων τῶν θεαμάτων, ζῴων ἔσθ' ὅπῃ τῶν ἐξ Ἰνδίας ἢ Αἰθιοπίας ἢ
καὶ ἄλλοθεν εἰσκομιζομένων, ἢ καὶ ἀνδρῶν ἐντέχνοις τισὶ σωμασκίαις
παραδόξȣς ψυχαγωγίας τοῖς ὁρῶσιν ἐνδεικνυμένων, πάντως πȣ καὶ τότε,
οἷα βασιλέως τὰς θέας παρέχοντος, πλεῖόν τι καὶ παράδοξον χρῆν ὑπάρξαι
3 ταῖς φιλοτιμίαις. τί τοίνυν τοῦτο ἦν; μάρτυς τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος
παρήγετο εἰς μέσον, τῆς μόνης καὶ ἀληθȣ̃ς εὐσεβείας ὑπεραγωνιζόμενος.
Ἀγάπιος ȣ̃τος ἦν, ὁ δεύτερος ἅμα τῇ Θέκλᾳ θηρσὶν ἐπὶ βορᾷ δεδόσθαι
μικρῷ πρότερον δεδηλωμένος, ὃς δὴ καὶ ἄλλοτε δεσμωτηρίȣ τρίτον καὶ
πολλάκις ἅμα κακȣ́ργοις ἐμπομπεύσας τῷ σταδίῳ, ἀεί γε μὴν κατὰ χρόνȣς

---

17. ἡμῶν C, ἡμᾶς VH. | 23. παραλλαττόντων] acE, παραλλάττων k, παραλλάττειν fgi (a sec. m.). | 24. τῶν post παραλλ. om. gB. | ἔσθ' CSH, om. VZ. | 32. δεσμωτηρίȣ] ἐκ δεσμ. aut ἐκπομπεύσας pro ἐμπ. conj. Ha, δεσμωτηρίȣ ἐξαχθεὶς, ἐν ᾧ κατείχετο ἔτος ἤδη τὸ conj. Va.

τȣ̃ δικαστȣ̃ μετὰ τὰς ἀπειλὰς, ἤτοι κατ' οἶκτον ἢ κατ' ἐλπίδα τȣ̃ μετα-
θήσεσθαι τῆς προθέσεως, εἰς ἑτέρȣς αὐτὸν ἀγῶνας ὑπερτιθεμένȣ, τότε
δὴ βασιλέως ἐπιπαρόντος ἤγετο, ὥσπερ ἐπίτηδες εἰς ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ
πεφυλαγμένος, ὥστ' ἂν κἀκεῖνο τὸ σωτήριον ῥῆμα, ὃ τοῖς μαθηταῖς θείᾳ
γνώσει προηγόρευεν, ὡς ἄρα καὶ ἐπὶ βασιλέων ἀχθήσονται ἕνεκεν τῆς εἰς
αὐτὸν μαρτυρίας, καὶ ἐπ' αὐτοῦ πληρωθείη. φέρεται δὴ εἰς μέσον τὸ 4
στάδιον σὺν καί τινι κακȣ́ργῳ. φόνῳ δὲ τȣ̃ δεσπότȣ τȣ̃τον ἐνέχεσθαι
ἔλεγον. εἶθ' ὁ μὲν τȣ̃ δεσπότȣ φονεὺς τοῖς θηρσὶ παραβληθεὶς ἐλέȣ καὶ 5
φιλανθρωπίας ἠξίωτο, μονονȣχὶ κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τȣ̃ Σωτῆρος
Βαραββᾶν. βοαῖς δ' ἐπὶ τȣ́τῳ καὶ εὐφημίαις τὸ πᾶν ἐξηχεῖτο θέατρον,
ὡςὰν τȣ̃ μιαιφόνȣ φιλανθρώπως πρὸς τȣ̃ βασιλέως σεσωσμένȣ, τιμῆς
τε καὶ ἐλευθερίας ἠξιωμένȣ. ὁ δὲ τῆς θεοσεβείας ἀθλητὴς ἀνακαλεῖται 6
μὲν πρότερον ὑπὸ τȣ̃ τυράννȣ, εἶτα ἄρνησιν τῆς προθέσεως αἰτηθεὶς ἐπ'
ἐλευθερίας ἐπαγγελίᾳ, μεγάλῃ φωνῇ διαμαρτύρεται, μὴ φαύλης μὲν ἕνεκεν
αἰτίας, εὐσεβείας δὲ τȣ̃ τῶν ὅλων δημιȣργȣ̃ προθύμως καὶ μεθ' ἡδονῆς,
ὅσα δ' ἂν ἐπάγοιτο αὐτῷ, γενναίως ὑποστήσεσθαι. καὶ τȣ̃τ' εἰπὼν ἅμα 7
λόγῳ τοὔργον ἐπάγει, δρομαῖος ἄντικρυς ἀπολυθείσῃ κατ' αὐτοῦ ἄρκτῳ
ὑπαντιάσας, ταύτῃ τε ἑαυτὸν ἀσμενέστατα ἐπιδεδωκὼς εἰς βοράν, μεθ' ἣν
ἔμπνȣς εἰς τὸ δεσμωτήριον αἴρεται. μίαν τε ἐνταῦθα ἐπιβιώσας ἡμέραν
τῇ ἑξῆς λίθων αὐτȣ̃ προσαρτηθέντων τοῖς ποσὶ μέσῳ πελάγει καταπον-
τȣ̃ται. τοιȣ̃το καὶ τὸ τȣ̃ Ἀγαπίȣ μαρτύριον.

CAP. 7.

Ἤδη δὲ καὶ εἰς πέμπτον ἔτος τȣ̃ διωγμȣ̃ παραταθέντος, μηνὸς δευ- 1
τέρᾳ Ξανθικοῦ, ἥτις ἐστὶ πρὸ τεσσάρων Νωννῶν Ἀπριλλίων, ἐν αὐτῇ
κυριακῇ ἡμέρᾳ τῆς τȣ̃ Σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως, αὖθις ἐπὶ τῆς Και-
σαρείας Θεοδοσία τῶν ἀπὸ Τύρου παρθένος, πιστὸν καὶ σεμνότατον
κόριον, ȣ̓δ' ὅλως ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα, δεσμίοις τισὶ καὶ αὐτοῖς τὴν Χριστȣ̃
βασιλείαν ὁμολογȣ̃σι, πρό τε τȣ̃ δικαστηρίȣ καθεζομένοις, πρόσεισιν ὁμȣ̃
φιλοφρονȣμένη, καὶ οἷα εἰκὸς ὑπὲρ τȣ̃ μνημονεύειν αὐτῆς πρὸς τὸν Κύριον
γενομένȣς παρακαλȣ̃σα. τȣ̃το δὲ πράξασαν ὥσπερ ἀνόσιόν τι καὶ ἀσεβὲς 2
εἰργασμένην ἀφαρπάσαντες στρατιῶται ἄγȣσιν ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα. αὐτίκα
δ' ȣ̓̃τος ἅτε τις ἐμμανὴς καὶ τὸν θυμὸν θηριωδέστατος δειναῖς καὶ φρικτο-
τάταις βασάνοις κατὰ πλευρῶν καὶ μαζῶν μέχρι καὶ αὐτῶν ὀστέων

5. προηγόρευεν — Matth. 10, 18. | 16. δ'] δὴ conj. Vs. | 17. δρομαῖος fgikV, δρομαίως acS. | 21. τȣ̃ om. c.

αἰκισάμενος, ἔμπνυν ἔτ' αὐτὴν, ὅμως δ' ὖν πρὸς ἅπαντα γεγηθότι καὶ
φαιδρῷ ἱσταμένην προσώπῳ, τοῖς θαλαττίοις κύμασιν ἐμβληθῆναι προς-
τάττει. εἶτ' ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τὺς λοιπὺς μεταβὰς ὁμολογητὰς τοῖς κατὰ
3 Φαινὼ τῆς Παλαιστίνης χαλκῦ μετάλλοις τὺς πάντας παραδίδωσιν. ἐπὶ
τύτοις, Δίυ μηνὸς πέμπτῃ, κατὰ δὲ Ῥωμαίυς Νώναις Νοεμβρίαις, ἐπὶ
τῆς αὐτῆς πόλεως τοὺς ἀμφὶ Σιλβανὸν ἔτι δὴ τότε ὄντα πρεσβύτερον,
ὁμολογήσαντα, ὃν ὐκ εἰς μακρὸν ὕστερον ἐπισκοπῇ τιμηθῆναί τε καὶ μαρ-
τυρίῳ συνέβη τελειωθῆναι, γενναιοτάτην ἔνστασιν τὴν ὑπὲρ εὐσεβείας ἐπι-
δειξαμένυς τοῖς εἰς τὸ αὐτὸ χαλκῦ μέταλλον πόνοις ὁ αὐτὸς ἐγκρίνει,
καυτῆρσι πρότερον τῶν ποδῶν τὰς ἀγκύλας αὐτοῖς ἀχρειωθῆναι προστάξας.
4 ἅμα δὲ τῇ κατὰ τύτων ἀποφάσει ἄνδρα μυρίαις ἄλλαις ὁμολογίαις δια-
πρέψαντα, Δομνῖνος ἦν οὗτος, ὁ διὰ περιττὴν ἐλευθερίαν τοῖς κατὰ
Παλαιστίνην ἅπασι γνωριμώτατος, τῇ διὰ πυρὸς ἐκδίδωσι κολάσει· μεθ'
ὃν ὁ αὐτὸς δικαστὴς, δεινὸς ἐπινοητής τις ὢν κακίας, καὶ τῶν κατὰ
τῆς τῦ Χριστῦ διδασκαλίας ἐπιχειρημάτων καινυργὸς, τὰς μηδ' ἀκυσθείσας
πώποτε κατὰ τῶν θεοσεβῶν ἐπενόει τιμωρίας, καὶ τρεῖς μὲν εἰς τὸ μονο-
μαχεῖν ἐπὶ πυγμῇ καταδικάζει, Αὐξέντιον δὲ, σεμνὸν καὶ ἱερὸν πρεσβύτην,
θηρίοις βορὰν παραδίδωσιν, ἄλλυς δ' αὖ πάλιν τελείων ἀνδρῶν φέρον-
τας ἡλικίαν εἰς εὐνύχυς ἐκτεμὼν τοῖς αὐτοῖς κατακρίνει μετάλλοις, ἑτέρυς
δ' αὖ πάλιν μετὰ χαλεπὰς βασάνυς δεσμωτηρίῳ καθείργνυσιν, ἐν οἷς καὶ
ὁ πάντων ἐμοὶ γῦν ποθεινότατος ἑταίρων Πάμφιλος ἦν, τῶν καθ' ἡμᾶς
5 μαρτύρων ἀνὴρ πάσης ἕνεκεν ἀρετῆς ἐπιδοξότατος. τύτυ τὴν ἐν ῥητο-
ρικῆς λόγοις φιλοσόφοις τε μαθήμασιν ἀπόπειραν πρότερον ὁ Οὐρβανὸς
λαβὼν, εἶθ' ὕστερον θύειν καταναγκάσας, ὡς ἀνανεύοντα καὶ μηδ' ὅλως
ἐν λόγῳ τὰς ἀπειλὰς ἑώρα τιθέμενον, τὸ πανύστατον ἀγριάνας, σφοδρο-
6 τέραις αὐτὸν αἰκίζεσθαι προστάττει βασάνοις. καὶ δὴ ταῖς κατὰ τῶν
πλευρῶν αὐτῦ δι' ἐπιμόνων καὶ φιλονείκων ξυστήρων ὁ θηριωδέστατος
μονονυχὶ ἐμφορηθεὶς, αἰσχύνην γε μὴν ἐπὶ πᾶσι καταχεάμενος, τοῖς ἐν
7 τῷ δεσμωτηρίῳ καὶ αὐτὸν ὁμολογηταῖς καταλέγει. ἐπὶ δὲ τῇ κατὰ τῶν
ἁγίων ὠμότητι ὁποίας ἀμοιβῆς παρὰ τῇ θείᾳ δίκῃ τεύξεται, τοσαῦτα
κατὰ τῶν Χριστῦ μαρτύρων ἐμπαροινήσας, διαγνῶναι ῥᾴδιον ἐκ τῶν τῆδε
προοιμίων, δι' ὧν εὐθὺς καὶ οὐκ εἰς μακρὸν τοῖς κατὰ τοῦ Παμφίλου
τετολμημένοις αὐτὸν ἔτι τῆς ἡγεμονίας ἐχόμενον ἡ θεία μετῆλθεν δίκη,

---

7. ὁμολογήσαντα] ὁμολογήσαντας conj. *V*a. | 10. post προστάξας add. ἐκδίδωσιν *acfE*, om. *gik*. | 21. γῦν om. *aSVH*. | 22. τὴν] τῆς *ci* (a pr. m.) *k*. | ῥητορικῆς *cgikVH*, ῥητορικοῖς *afi* (a sec. man.) *SB*. | 25. σφοδροτέροις *c*. | 26. προστ. βασ.] βασ. προστ. *aSVH*. | 31. post τῶν add. τῦ *cfB*, om. *aikSVH*.

ἀθρόως ἔτους τὸν χθὲς ἄνω που ἐφ' ὑψηλοῦ βήματος δικάζοντα, καὶ πρὸς τοῦ στρατιωτικοῦ δορυφορούμενον στίφους, ὅλου τε τοῦ Παλαιστινῶν ἔθνους ἐπάρχοντα, ὁμοδίαιτόν τε οἷα φιλαίτατον καὶ ὁμοτράπεζον αὐτῷ τῷ τυράννῳ καθεστῶτα, διὰ μιᾶς γυμνώσασα νυκτὸς, καὶ τῶν τοσούτων ἀξιωμάτων ἔρημον καταστήσασα, ἀτιμίαν τε καὶ αἰσχύνην ἐπὶ τῶν πρότερον ὡσὰν ἄρχοντα αὐτὸν τεθηπότων καταχέασα, δειλόν τε καὶ ἄνανδρον, γυναικώδεις τε προϊέμενον φωνὰς καὶ ἱκεσίας ὅλῳ τῷ ἔθνει, οὗ δὴ καὶ ἦρχεν, ἐπιδείξασα, αὐτόν τε τὸν Μαξιμῖνον, ἐφ' ᾧ τὸ πρὶν γαυριῶν ἐφρυάττετο, ὡσὰν διαφερόντως αὐτὸν τῶν δρωμένων αὐτῷ καθ' ἡμῶν ἕνεκα στέργοντι, δικαστὴν ἀπηνῆ καὶ ὠμότατον ἐπ' αὐτῆς τῆς Καισαρείας καταστήσασα, ὡς καὶ τὴν ἐπὶ θανάτῳ κατ' αὐτοῦ ψῆφον ἐξενεγκεῖν, μετὰ
πολλὴν τὴν ἐφ' οἷς ἐξηλέγχετο ἀτοπήμασιν αἰσχύνην. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁδοῦ 8
πάρεργον ἡμῖν εἰρήσθω· γένοιτο δ' ἂν προσήκων καιρὸς, ἐν ᾧ τῶν δυσσεβῶν, οἳ μάλιστα καθ' ἡμῶν ἐστρατεύσαντο, αὐτοῦ τε τοῦ Μαξιμίνου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὰ τέλη καὶ τῶν βίων τὰς καταστροφὰς ὁ λόγος ἡμῖν ἐπὶ σχολῆς περιλήψεται.

CAP. 8.

Καὶ εἰς ἕκτον δὲ ἔτος πνεύσαντος ἐπιμόνως τοῦ καθ' ἡμῶν χει- 1
μῶνος, εἶχε μὲν πρὸ τούτου τὸ καλούμενον ἐν Θηβαΐδι φερωνύμως οὗ γεννᾶται πορφυρίτου λίθου μέταλλον πλείστην ὅσην πληθὺν τῶν τῆς θεοσεβείας ὁμολογητῶν, ἐξ ὧν, τρισὶ δέουσι τὸν ἀριθμὸν, ἑκατὸν ἄνδρες ἅμα γυναιξὶ καὶ κομιδῇ νηπίοις πρὸς τὸν Παλαιστίνης ἡγούμενον διαπέμπονται, οὓς τὸν τῶν ὅλων θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσαντας, τῶν σκαιῶν ποδῶν τὰς ἀγκύλας αὐτοῖς νεύροις καυτῆρσιν ἀποτμηθῆναι, καὶ αὖ πάλιν τῶν ὀφθαλμῶν τοὺς δεξιοὺς πρῶτον μὲν ξίφεσιν αὐτοῖς ὑμέσι καὶ κόραις ἐκκοπῆναι, εἶτα δὲ πυρὶ διὰ καυτήρων πάμπαν εἰς ῥίζας αὐτὰς ἀχρειωθῆναι, Φιρμιλλιανὸς, ὁ τῇδε διάδοχος Οὐρβανῷ πεμφθεὶς ἡγούμενος, ὡς ἂν ἐκ βασιλικοῦ νεύματος προστάττει· κἄπειτα αὐτοὺς τοῖς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν μετάλλοις μόχθου καὶ κακοπαθείας ἕνεκεν ταλαιπωρεῖσθαι παραδί-
δωσιν. οὐ τούτους δὲ ἄρα μόνον τὰ τηλικαῦτα παθόντας ἤρκει παραλα- 2
βεῖν ὀφθαλμοῖς, ἀλλὰ καὶ Παλαιστινῶν τοὺς ἐπὶ πυγμῇ εἰς μονομαχίας κατακεκρίσθαι μικρῷ πρόσθεν δεδηλωμένους, ἐπεὶ μήτε τὰς ἐκ τοῦ βασιλικοῦ
ταμείου τροφὰς, μήτε μὴν τὰς ἐπιτηδείους τῇ πυγμῇ μελέτας ὑπέμενον. ἤδη 3
δὲ οὐκ ἐπιτρόποις αὐτὸ μόνον οἱ δηλούμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ Μαξιμίνῳ

5. ἐπάρχοντα *agkE*, ἔτ' ἄρχοντα *cfmx*. | 27. Φιρμιλλιανὸς *gik*, Φιρμιλιανὸς volgo. | 34. οἱ δηλούμενοι *acfSVH*, οὐδ' ἡγουμένοις *ikB*.

τούτου γε ἕνεκεν παραστάντες γενναιοτάτην ἔνστασιν ὁμολογίας διὰ λιμοῦ καρτερίας καὶ μαστίγων ὑπομονῆς ἐνδειξάμενοι, τὰ ὅμοια τοῖς δηλωθεῖσι πεπόνθασι, μεθ' ἑτέρων προστεθέντων αὐτοῖς ὁμολογητῶν ἐπ' αὐτῆς τῆς
4 Καισαρείας. ὧν κατὰ πόδας ἐπὶ τῇ τῶν θείων ἀναγνωσμάτων συγκροτήσει κατὰ τὴν Γαζαίων πόλιν ἁλόντες ἕτεροι, οἱ μὲν τὰς αὐτὰς τούτοις ὑπέμειναν κατά τε τῶν ποδῶν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν πάθας, οἱ δὲ καὶ ἔτι
5 μείζους, φοβερωτάτων κατὰ τῶν πλευρῶν ἐπειράθησαν βασάνων. ἐξ ὧν μία τις, τὸ μὲν σῶμα γυνή, τὸν δὲ λογισμὸν ἄῤῥην, πορνείας ἀπειλὴν μὴ ἐνεγκοῦσα, εἰποῦσά τι ῥῆμα κατὰ τοῦ τυράννου, ὡσὰν οὕτως ὠμοῖς δικασταῖς τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραφότος, πρῶτον μὲν μαστίζεται, εἶτα δὲ μετέωρος
6 ἐπὶ τοῦ ξύλου γενομένη τὰς πλευρὰς αἰκίζεται. ὡς δ' ἐπιμόνως καὶ σφοδρῶς ἐκ προστάξεως τοῦ δικαστοῦ τὰς βασάνους ἐπῆγον οἱ ταύτῃ τεταγμένοι, ὑπὲρ τοὺς παρ' Ἕλλησιν ἐκείνους μαχητὰς ἐπ' ἐλευθερίᾳ τεθρυλημένους, μὴ βαστάσασα τὸ ἀνηλεὲς καὶ ὠμὸν καὶ ἀπάνθρωπον τῶν πραττομένων, ἄλλη τις ὁμοίως τῇ προτέρᾳ τὸν τῆς παρθενίας ἐπανῃρημένη σκοπόν, τὸ μὲν σῶμα πάνυ γε τὸ δοκεῖν εὐτελὴς καὶ τὴν ὄψιν εὐκαταφρόνητος, ῥωμαλέα δὲ ἄλλως τὴν ψυχὴν καὶ μείζονα τοῦ σώματος τὸν λογισμὸν ἐνεστερνισμένη „καὶ μέχρι τίνος," ἐκ μέσου τοῦ ὄχλου, „τὴν ἐμὴν ὠμῶς οὕτως βασανίζεις ἀδελφήν;" ἀνέκραγε πρὸς τὸν δικαστήν· ὁ δὲ πικρότερον ὑπο-
7 κινηθεὶς αὐτίκα συλληφθῆναι κελεύει τὴν ἄνθρωπον. εἶτα σύρεται εἰς μέσον, καὶ τὸ σεβάσμιον τοῦ Σωτῆρος ἐπιγραψαμένη ὄνομα πρῶτον μὲν λόγοις θύειν ἀνεπείθετο, ὡς δ' ἠπείθει, βίᾳ πρὸς τὸν βωμὸν εἵλκετο. ἡ δὲ ἀδελφὰ ἑαυτῇ πράττουσα καὶ τῆς προτέρας ἐχομένη προθυμίας ἀτρεμεῖ, καὶ θαρσαλέῳ ποδὶ λὰξ ἐντείνει τῷ βωμῷ, καὶ τὰ εἰς αὐτὸν
8 ἅμα τῇ ἐπικειμένῃ ἀνατρέπει πυρᾷ. ἐφ' ᾧ θηρὸς ἀγρίου δίκην ὁ δικαστὴς ὀξυνθεὶς τὸν θυμόν, τοσαύτας μὲν αὐτῇ πρότερον αἰκίας κατὰ τῶν πλευρῶν ἐπιτίθησιν, ὅσας οὐδενὶ τῶν πώποτε, μονονουχὶ καὶ ὠμῶν τῶν σαρκῶν αὐτῆς ἐμφορηθῆναι γλιχόμενος· ὡς δὲ κόρον αὐτῷ ἤδη τὰ τῆς μανίας ἐλάμβανεν, ἄμφω ζεύξας, αὐτήν τε ταύτην ἅμα τῇ πρὸς αὐτῆς ἀδελφῇ προσαγορευθείσῃ, τὸν διὰ πυρὸς αὐτῶν καταψηφίζεται θάνατον. τούτων ἡ μὲν προτέρα τῆς Γαζαίων χώρας ἐλέγετο, τὴν δ' ἑτέραν ἰστέον

---

6. ποδῶν καὶ τῶν ὀφθ. *cfgikxB*, ὀφθ. καὶ τ. π. *aSVH*. | 7. μείζους *abcdfgE*, μειζόνων καὶ *i* (a sec. m.) prob. *Hb*, μειζόνων *k*. Fort. leg. οἱ δὲ καὶ ἐπὶ ταύταις φοβ. κτλ. | φοβερωτάτων *abcdfE*, φοβεριώτατα *k*, φοβερῶν *i* (a sec. man.), ἐπὶ γὰρ ταύταις καὶ φοβερῶν *g*, φοβερωτάτων γὰρ conj. *Va*. | 13. τεθρυλημένους *cgikB*, τεθρυλλημένους *aSVH*. | 21. ὄνομα] οὔνομα *cfx*. | 24. τὰ εἰς om. *g*. Videtur aliquid excidisse post τὰ.

ἀπὸ τῆς Καισαρέων ὡρμῆσθαι, τὴν πολλοῖς γνώριμον Οὐαλεντῖναν τοὔνομα.
τὸ ἐπὶ τούτῳ μαρτύριον πῶς ἂν κατ' ἀξίαν διέλθοιμι, οὗ κατηξίωται ὁ 9
τρισμακάριος Παῦλος, κατὰ μὲν τὴν αὐτὴν ταύταις ὥραν ὑπὸ μίαν ἀπό-
φασιν τὴν ἐπὶ θανάτῳ κριθεὶς, πρὸς αὐτῇ δὲ τῇ τελειώσει τὸν ἀπο-
τέμνειν αὐτὸν ὅσον οὔπω μέλλοντα βραχύ τι ὥρας ἐνδοῦναι αὐτῷ ἀντι-
βολήσας· οὗ τυχὼν λαμπρᾷ καὶ γεγωνῷ φωνῇ πρῶτον μὲν τὰς ὑπὲρ τῶν 10
ὁμοεθνῶν ἐπρυτάνευε τῷ θεῷ δι' εὐχῶν καταλλαγὰς, ᾗ τάχος ἐλευθερίαν
αὐτοῖς ἐνδοθῆναι ποτνιώμενος, εἶθ' ὑπὲρ τῆς Ἰουδαίων πρὸς τὸν θεὸν διὰ
Χριστοῦ προσαγωγῆς ἠξίου, εἶθ' ἑξῆς κατέβαινε τῷ λόγῳ, τὰ αὐτὰ καὶ
Σαμαρείταις ἐπευχόμενος, καὶ τοὺς ἐν πλάνῃ δὲ καὶ ἀγνωσίᾳ θεοῦ τῶν
ἐθνῶν ὄντας, εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθεῖν αὐτοὺς, καὶ τὴν ἀληθῶς εὐσέβειαν ἀνα-
λαβεῖν παρεκάλει, μηδὲ τοὺς τότε παμμιγῆ περιεστῶτας ἀτημελήτους κατα-
λιπών· μεθ' οὓς πάντας, ὢ τῆς πολλῆς καὶ ἀφάτου ἀνεξικακίας, καὶ ὑπὲρ 11
τοῦ τὸν θάνατον αὐτῷ προστιμήσαντος δικαστοῦ, τῶν τε ἐπὶ πᾶσιν ἀρ-
χόντων, ἔτι τε καὶ τοῦ ὅσον οὔπω τῆς κεφαλῆς αὐτὸν ἀποτεμοῦντος, εἰς
ἐπήκοον αὐτοῦ τ' ἐκείνου καὶ τῶν παρόντων ἁπάντων, τοῦ τῶν ὅλων ἐδεῖτο
θεοῦ, μηδαμῶς αὐτοῖς ἐν ἀριθμῷ γενέσθαι τὴν εἰς αὐτὸν ἁμαρτάδα παρα-
καλῶν. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μεγάλῃ φωνῇ κατευξάμενος, καὶ μονονουχὶ 12
τοὺς πάντας, ὡσὰν ἀδίκως ἀναιρούμενος, εἰς οἶκτον ἑλκύσας καὶ δάκρυα,
ᾗ νόμος αὐτὸς ἑαυτὸν σχηματίσας, καὶ τὸν αὐχένα γυμνὸν τῇ τοῦ ξίφους
ἀποτομῇ παραδοὺς, θείῳ κατεκοσμήθη μαρτυρίῳ, μηνὸς Πανέμου πέμπτῃ
καὶ εἰκάδι, ᾗ λέγοιτ' ἂν πρὸ ὀκτὼ Καλανδῶν Αὐγούστων. καὶ τὰ μὲν
κατὰ τούσδε τοιοῦτο τέλος εἶχεν. οὐ μακροῦ δὲ διαδραμόντος χρόνου αὖθις 13
ἐκ τῆς Αἰγυπτίων γῆς οἱ θαυμάσιοι τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας ἀθληταὶ
τριακόντα πρὸς ἑκατὸν, ἐκ προστάξεως Μαξιμίνου τὰς αὐτὰς τοῖς προ-
τέροις ἐπ' αὐτῆς Αἰγύπτου εἴς τε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς πόδας συμφορὰς
ὑποστάντες, τοῖς δεδηλωμένοις ἐν Παλαιστίνῃ μετάλλοις, οἱ δὲ τοῖς κατὰ
Κιλικίαν κατάκριτοι παραπέμπονται.

CAP. 9.

Ἐπὶ δὴ τοῖς τοσούτοις τῶν μεγαλοπρεπῶν Χριστοῦ μαρτύρων ἀνδρα- 1
γαθήμασι λωφησάσης καὶ ὡσανεὶ τοῖς ἱεροῖς αὐτῶν αἵμασι τῆς τοῦ διωγμοῦ

---

4. *τῇ* add. *C*, om. *VH*. | 6. *γεγωνῷ cfiE*, *γεγωνώσᾳ ax* prob. *H*b, *γεγωνοτέρᾳ k*, *γεγονότα τῇ g*. | 11. *αὐτοὺς*] *αὐτοῦ* conj. *V*a. | 18. post *μεγάλῃ* add. *τῇ agE*, om. *cfik*. | 20. *ᾗ νόμος dfikB*, *ἦν ὅμως g*, *ὅμως abcSVH*. | 30. *ἐπὶ δὴ c* (teste Burtono) *i* (a sec. m.) *V*a*HB*, *ἐπειδὴ bfkxSV*. | 31. *αὐτῶν* add. *C*, om. *VH*.

*πυρκαΐᾶς ἀποσβεννυμένης, ἀνέσεώς τε ἤδη καὶ ἐλευθερίας τοῖς ἐπὶ Θη-
βαΐδος εἰς τὰ αὐτόθι μέταλλα διὰ Χριστὸν καταπονουμένοις συγκεχωρη-
μένης, μικρόν τε ἐκ καθαροῦ μελλόντων ἡμῶν ὑπαναπνεῖν ἀέρος, ἐκ οἶδ'
ὅπως ἔκ τινος ἀνακινήσεως πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ὁ τοῦ διώκειν τὴν ἐξουσίαν*
2 *εἰληχὼς κατὰ Χριστιανῶν ἀνεκάετο. ἀθρόως δ' οὖν αὖθις Μαξιμίνου δια-
φοιτᾷ καθ' ἡμῶν πανταχοῦ γράμματα κατ' ἐπαρχίαν, ἡγεμόνες τε καὶ
προσέτι ὁ τῶν στρατοπέδων ἄρχειν ἐπιτεταγμένος προγράμμασι καὶ ἐπι-
στολαῖς καὶ δημοσίοις διατάγμασι τοὺς ἐν ἁπάσαις πόλεσι λογιστὰς ἅμα
στρατηγοῖς καὶ ταβουλαρίοις ἐπέσπερχον, τὸ βασιλικὸν εἰς πέρας ἄγειν
πρόσταγμα, κελεῦον, ὡς ἂν μετὰ σπουδῆς πάσης τῶν μὲν εἰδώλων ἀνοι-
κοδομοῖεν τὰ πεπτωκότα, πανδημεὶ δὲ πάντας ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ
οἰκέταις καὶ αὐτοῖς ὑπομαζίοις παισὶ θύειν καὶ σπένδειν, αὐτῶν τε
ἀκριβῶς τῶν ἐναγῶν ἀπογεύεσθαι θυσιῶν ἐπιμελὲς ποιοῖντο, καὶ τὰ μὲν
κατ' ἀγορὰν ὤνια ταῖς ἀπὸ τῶν θυσιῶν σπονδαῖς καταμολύνοιτο, πρόσθεν
δὲ τῶν λουτρῶν ἔφεδροι κατατάσσοιντο, ὡς ἂν τοὺς ἐν τούτοις ἀποκαθαιρο-*
3 *μένους ταῖς παμμιάροις μολύνοιεν θυσίαις. τούτων δῆτα οὕτως ἐπιτελουμέ-
νων, ἐξ ὑπαρχῆς τε τῶν ἡμετέρων πλείστῃ, οἷα δὴ εἰκὸς ἦν, φροντίδι
συνεχομένων, τῶν τε ἀπίστων ἐθνῶν βαρεῖαν τῶν γινομένων καὶ ὡς ἂν
περιττὴν ἤδη τὴν ἀτοπίαν καταμεμφομένων, (προσκορῆ γὰρ καὶ φορτικὰ
ταῦτα καὶ αὐτοῖς εἶναι κατεφαίνετο), μεγίστου τε χειμῶνος τοῖς πανταχῆ
πᾶσιν ἐπηρτημένου, τοὔμπαλιν ἡ θεία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν δύναμις τοῖς αὐ-
τῆς ἀθληταῖς θάρσος τοσοῦτον ἐνέπνει, ὡς μηδ' ἐπισπωμένου τινὸς μηδ'*
4 *ἕλκοντος τὴν τῶν τοσούτων καταπατεῖν ἀπειλήν. ὁμόσε δὴ οὖν τρεῖς συν-
ταξάμενοι τῶν πιστῶν ἐπιπηδῶσιν εἰδώλοις θύοντι τῷ ἄρχοντι, παύ-
σασθαι τῆς πλάνης ἐμβοώμενοι· μὴ γὰρ δὴ ἄλλον ὑπάρχειν πλὴν τοῦ
τῶν ὅλων ποιητοῦ τε καὶ δημιουργοῦ θεόν. ἀνερωτώμενοι δῆτα τίνες εἶεν,*
5 *Χριστιανοὺς σφᾶς θαρσαλέως ὡμολόγουν. ἐφ' οἷς ὀξύτερον παρακινηθεὶς
ὁ Φιρμιλλιανὸς, μηδὲ βασάνοις αὐτοὺς αἰκισάμενος κεφαλικῇ παραδίδωσι
κολάσει. τούτων ὁ μὲν πρεσβύτερος ἦν, Ἀντωνῖνος ὄνομα, ὁ δὲ Ζεβινᾶς
ἐκαλεῖτο, τῆς Ἐλευθεροπολιτῶν ὁρμώμενος, Γερμανὸς δὲ καὶ τῷ τρίτῳ ἦν
ἡ προσηγορία. Δίου μηνὸς τρισκαιδεκάτῃ, Εἰδοῖς Νοεμβρίαις καὶ τὰ κατὰ*
6 *τούτους ἐπράχθη. γίνεται δ' οὖν αὐτοῖς συναπόδημος ἐπ' αὐτῆς ἡμέρας
Ἐνναθὰς τῶν ἀπὸ Σκυθοπόλεώς τις γυνὴ, παρθενίας στέμματι καὶ αὐτὴ*

---

7. *τῶν aikSVB, τοῦ τῶν bcdfxH, τούτων g.* Valesius suspicatur esse scribendum *ὁ τοῦ στρατοπέδου κτλ.* | 11. *καὶ* post *οἰκέταις* add. *aE*, om. *cfgikx.* | 21. *αὐτῆς cfikVHB, αὐτοῖς agS, αὐτοῦ* conj. *Z.* | 28. *Φιρμιλλιανὸς ik, Φιρμιλιανὸς* volgo.

κεκοσμημένη, οὐ ταὐτὸν μὲν αὐτοῖς διαπραξαμένη, ἑλχθεῖσα δὲ βίᾳ καὶ
προσαχθεῖσα τῷ δικαστῇ. μετὰ μάστιγας ἒν καὶ δεινὰς ὕβρεις, ἃς ἐπή- 7
γαγεν αὐτῇ, ἐδὲ μετὰ γνώμης τῆς μείζονος ἐξεσίας, τῶν κατὰ γειτνίαν
ἐφεστώτων τις χιλιάρχων ἐτόλμα, Μάξυς ὄνομα, χείρων τῆς προσηγορίας
ἄνθρωπος, μιαρὸς μὲν τὰ ἄλλα, ἰσχυρὸς δ' ὑπερβαλλόντως τὸ ἦθος,
καὶ τὸν πάντα τρόπον δεινός τις ὄντως καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς γνωρίμοις
διαβεβλημένος, ἔτος μέν γε ἐσθῆτος ἁπάσης τὴν μακαρίαν ἀποδύσας, ὡς
τὴν ἐξ ὀσφύος αὐτὸ μόνον καὶ ἐπὶ πόδας καλύπτεσθαι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα
γυμνὸν ἔχειν, τήν τε πᾶσαν Καισαρέων πόλιν κύκλῳ περιαγαγὼν, ἱμάσιν
ἀνὰ πάσας ἑλκομένην τὰς ἀγορὰς τύπτεσθαι περὶ πολλȣ̃ ποιεῖται. καὶ 8
δὴ μετὰ τοσαῦτα θαρσαλεωτάτην ἔνστασιν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἡγεμονι-
κῶν βημάτων ἐνδειξαμένην, ζῶσαν πυρὶ παραδίδωσιν ὁ δικαστής, ὃς καὶ
τὸ ἀπάνθρωπον ἐπιτείνας τὴν κατὰ τῶν θεοσεβῶν λύτταν, πέρα τῶν
τῆς φύσεως προήει θεσμῶν, ἐδὲ ταφῆς αἰδέμενος ἀψύχοις φθονῆσαι τοῖς
τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν σώμασι. νύκτωρ δ' οὖν ἐπιμελῶς καὶ μεθ' ἡμέραν 9
ὑπαίθρους θηρσὶν εἰς βορὰν τοὺς νεκροὺς φυλάττεσθαι προστάττει. καὶ
παρῆν ὁρᾶν ἐπὶ πλείοσιν ἡμέραις ἐκ ὀλίγον ἀνδρῶν ἀριθμὸν, τῇ θηριώδει
ταύτῃ καὶ βαρβάρῳ βελῇ διακονεμένων. ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ ἀπόπτȣ, οἷόν τι
σπουδῆς ἄξιον, ὡς μὴ οἱ νεκροὶ κλαπεῖεν, ἐπεσκόπουν, θῆρες δὲ ἄγριοι
καὶ κύνες, οἰωνῶν τε τὰ σαρκοβόρα τὰ βρότεια μέλη ὧδε κἀκεῖσε ἐσπά-
ραττον. καὶ ἡ πᾶσά γε μὴν ἐν κύκλῳ πόλις σπλάγχνων καὶ ὀστέων ἀν- 10
θρωπείων διεστόρνυντο, ὡς μηδέ τι πώποτε δεινότερον μηδ' αὐτοῖς, ὅσοι
πρότερον ἀπεχθῶς εἶχον πρὸς ἡμᾶς, φανῆναι φρικωδέστερον, ἐχ ἔτω τὴν
συμφορὰν εἰς οὓς ἐπράττετο ταῦτα, ὡς ἐπὶ τῇ σφῶν αὐτῶν καὶ τῆς
κοινῆς ἁπάντων ὕβρει φύσεως ἀπολοφυρομένων. προὔκειτο γὰρ ἄγχιστα 11
πυλῶν, θέαμα παντὸς λόγȣ καὶ τραγικῆς ἀκοῆς μεῖζον, ἐκ ἐφ' ἑνὶ χώρῳ
κατεσθιομένων τῶν ἀνθρωπείων σαρκῶν, ἀλλὰ κατὰ πάντα τόπον διαῤῥι-
πτεμένων. μέλη γȣ̃ν καὶ σάρκας ὅλας, μέρη τέ τινα σπλάγχνων καὶ πυλῶν
εἴσω τινὲς κατιδεῖν εἰρήκασιν. ἐφ' οἷς πλείσταις ἡμέραις ἐπιτελουμένοις 12
τοιȣ̃τόν τι παράδοξον συμβαίνει. αἰθρία ἦν καὶ λαμπρὸς ἀὴρ, καὶ τȣ̃
περιέχοντος κατάστασις εὐδιεινοτάτη. εἶτα ἀθρόως τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν

4. ἐτόλμα] Valesius conjectaverat, aut delendam esse vocem ἐτόλμα, aut scribendum ἐπαγαγεῖν. at recte vidit Heinichenius, orationem procedere ἀνακολούθως. | 12. καὶ] fort. scrib. ἐπὶ. cf. infra c. 13 (p. 335, 24): ἐπὶ τὸ ἀνηλεὲς τὸ τȣ̃ τρόπȣ ὠμὸν ἐπιτείνων. IX, 10.: ἐπιτείνας εἰς ἀπόνοιαν τὰ τῆς μανίας. | 13. τὸ] εἰς *g*. | 22. διεστόρνυντο *acikE*, διεστώρνυντο *c* in marg., διεστρώννυντο *fgm*. | 23. εἶχεν πρὸς ἡμᾶς] πρὸς ἡ. εἶχον *aSVH*. | 30. ἀὴρ] ὁ ἀὴρ *aSVH*. | 31. εὐδιεινοτάτη *gVHB*, εὐδιεινωτάτη *ai* (a sec. man.), εὐδεινωτάτη *df*, εὐδεινοτάτη *x*, εὐδινωτάτη *c* (teste Burtono) *k*, εὐδιωτάτη *mZ*.

*κιόνων, οἳ τὰς δημοσίας ὑπήρειδον στοὰς, δακρύων τινὰ τρόπον οἱ πλείȣς
σταλαγμοὺς ἀπέσταζον, ἀγοραί τε καὶ πλατεῖαι, μηδεμιᾶς ψεκάδος ἐξ
ἀέρος γεγενημένης, ȣ̓κ οἶδ᾽ ὁπόθεν ὕδατι ῥανθεῖσαι καθυγραίνοντο, ὡς
αὐτίκα διαθρυληθῆναι εἰς πάντας, δακρῦσαι τὴν γῆν ἀῤῥήτῳ λόγῳ, τὴν
τῶν τότε πραχθέντων ἀνοσιεργίαν μὴ φέρȣσαν, εἰς ἔλεγχόν τε φύσεως
ἀτέγκτον καὶ ἀσυμπαθοῦς ἀνθρώπων λίθους καὶ τὴν ἄψυχον ὕλην ἐπι-
13 κλαῦσαι τοῖς γεγενημένοις. λῆρος ἴσως καὶ μῦθος εὖ οἶδ᾽ ὅτι δόξειεν
εἶναι τὸ ῥῆμα τοῖς μεθ᾽ ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ȣ̓χ οἷσπερ ὁ καιρὸς τὴν ἀλήθειαν
ἐπιστώσατο.*

CAP. 10.

1 *Τȣ̃ δ᾽ ἐπιόντος μηνὸς Ἀπελλαίȣ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, πρὸ δεκαεννέα
Καλανδῶν Ἰανȣαρίων λέγοιτ᾽ ἄν, πάλιν αὖ τῶν ἀπ᾽ Αἰγύπτȣ τινὲς πρὸς
τῶν ἐπὶ ταῖς πύλαις τȣ̀ς παριόντας διερευνωμένων συλληφθέντες (ἐτύγχανον
δ᾽ οὗτοι θεραπείας ἕνεκα τῶν κατὰ Κιλικίαν ὁμολογητῶν στειλάμενοι)
οἱ μὲν τὴν αὐτὴν οἷς ἔτυχον ἐξυπηρετησόμενοι, κατεδέξαντο ψῆφον, ὀφθαλ-
μοὺς καὶ πόδας ἀχρειωθέντες, τρεῖς δ᾽ αὐτῶν ἐν Ἀσκάλωνι, ἔνθα καὶ
ἐνέσχηντο, θαυμασίαν τε παράστασιν ἀνδρείας παρεσχημένοι διάφορον
ἀπηνέγκαντο μαρτυρίȣ τέλος, ὁ μέν τις αὐτῶν πυρὶ παραδοθεὶς, Ἄρης
ὄνομα, οἱ δὲ τὰς κεφαλὰς ἀποτμηθέντες, Πρόμος καὶ Ἠλίας τȣ́τοις ἦν
2 ἡ προσηγορία. Αὐδυναίȣ δὲ μηνὸς ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ δεκάτῃ, εἴη δ᾽ ἂν ἡ
πρὸ τριῶν Εἰδῶν Ἰανȣαρίων, ἐπὶ τῆς αὐτῆς Καισαρείας Πέτρος ἀσκητὴς,
ὁ καὶ Ἀψέλαμος, ἀπὸ Ἀνέας κώμης τῶν ὅρων Ἐλευθεροπόλεως, διὰ
πυρὸς, οἷα χρυσὸς ἀκραιφνέστατος, τῆς εἰς τὸν Χριστὸν τȣ̃ θεȣ̃ πίστεως
εὐγενεῖ λογισμῷ τὴν δοκιμὴν ἀποδέδωκε, μυρία μὲν λιπαρȣ̃ντας τόν τε
δικαστὴν καὶ τοὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν, ὡς ἂν ἐλεήσειέ τε αὐτὸν καὶ τῆς ἰδίας
φείσαιτο νεότητός τε καὶ ἀκμῆς, ὑπεριδὼν, προτιμήσας δ᾽ ἁπάντων καὶ
3 ζωῆς αὐτῆς τὴν ἐπὶ τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἐλπίδα. τούτῳ δὲ τῆς κατὰ
Μαρκίωνα πλάνης ἐπίσκοπός τις εἶναι δοκῶν Ἀσκληπιὸς, ζήλῳ μὲν, ὡς
ᾤετο, εὐσεβείας, ἀλλ᾽ ȣ̓τι γε τῆς κατ᾽ ἐπίγνωσιν, ὅμως δ᾽ ȣ̓ν μιᾷ καὶ τῇ
αὐτῇ πυρᾷ τὸν βίον συνεξελήλυθεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτῃ.*

CAP. 11.

1 *Καιρὸς δῆτα καλεῖ, τὸ μέγα καὶ περιβόητον ἀνιστορῆσαι θέατρον
τῶν ἀμφὶ τὸ τριπόθητον ἔμοιγε ὄνομα Παμφίλȣ τελειωθέντων· δώδεκα*

---

3. *ῥανθεῖσαι* cik, *ῥαντισθεῖσαι* afE. | 4. *διαθρυληθῆναι*] *διαθρυλληθῆναι* aSVH. | 19. *Πρόμος* acgikSV, *Πρόβος* dVaH, *Πρίβος* f. | 25. *αὐτὸν* acfkSB, *ἑαυτὸν* gi (a sec. m.), *αὐτὸν* VH.

δ' ἦσαν οἱ πάντες, προφητικοῦ τινος ἢ καὶ ἀποστολικοῦ χαρίσματος καὶ
ἀριθμοῦ κατηξιωμένοι. ὧν ὁ κορυφαῖος καὶ τῇ τοῦ κατὰ Καισάρειαν 2
πρεσβείου τιμῇ κεκοσμημένος μόνος ἐτύγχανεν ὁ Πάμφιλος, ἀνὴρ, καὶ παρ'
ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον πάσῃ διαπρέψας ἀρετῇ, ἀποτάξει καὶ καταφρονήσει
βίου, τῇ τῆς οὐσίας εἰς ἐνδεεῖς κοινωνίᾳ, κοσμικῶν ἐλπίδων ὀλιγωρίᾳ, φιλο-
σόφῳ πολιτείᾳ καὶ ἀσκήσει· μάλιστα δὲ παρὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς πάντας
διέπρεπε τῇ περὶ τὰ θεῖα λόγια γνησιωτάτῃ σπουδῇ, ἀτρύτῳ τε περὶ ἃ
προὔθετο φιλοπονίᾳ, καὶ τῇ περὶ τοὺς προσήκοντας καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ
πλησιάζοντας ὠφελείᾳ· οὗ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρετῆς κατορθώματα, μακρο- 3
τέρας ὄντα διηγήσεως, ἐπ' ἰδίας τῆς τοῦ κατ' αὐτὸν ὑποθέσεως βίου γρα-
φῆς ἐν τρισὶν ἤδη πρότερον ὑπομνήμασι παραδεδώκαμεν. ἀλλὰ γὰρ ἐπ'
ἐκεῖνα τοὺς φιλοτίμως καὶ ταῦτα εἰδέναι ἔχοντας ἀναπέμψαντες τὰ νῦν
ἐχώμεθα τῆς κατὰ τοὺς μάρτυρας ἀκολουθίας. δεύτερος μετὰ Πάμφιλον 4
ἐπὶ τὸν ἀγῶνα παρήει ἱεροπρεπεῖ πολιᾷ τετιμημένος Οὐάλης, τῶν ἀπὸ
Αἰλίας διάκονος, αὐτῇ προσόψει σεμνότατος πρεσβύτης, τῶν θείων γρα-
φῶν εἰ καί τις ἄλλος ἐπιστήμων· τοσαύτας γέ τοι μνήμας αὐτῶν ἐνε-
στέρνιστο, ὡς μὴ ἐνδεῖν τῆς ἀπὸ γραμμάτων ἐντεύξεως, τῆς εἴ ποτε λάβοι
γραφῆς οἷασδ' οὖν ἀπομνημονεῦσαι διεξόδους. τρίτος ὁ θερμουργότατος καὶ 5
τῷ πνεύματι ζέων ἀπὸ τῆς Ἰαμνιτῶν πόλεως ἐν αὐτοῖς ἐγνωρίζετο Παῦλος,
πρὸ τοῦ μαρτυρίου διὰ καυτήρων ὑπομονῆς τὸν τῆς ὁμολογίας διαθλήσας
ἀγῶνα. τούτοις ἐπὶ τῆς εἱρκτῆς ἐτῶν δυεῖν ὅλων χρόνον κατατρίψασιν
ὑπόθεσις τοῦ μαρτυρίου γίνεται Αἰγυπτίων αὖθις ἀδελφῶν ἔφοδος, τῶν καὶ
σὺν αὐτοῖς τελειωθέντων. τοὺς κατὰ Κιλικίαν οὗτοι μέχρι τῶν αὐτόθι 6
μετάλλων ὁμολογητὰς προπέμψαντες ἐπαλινόστουν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα· ὁμοίως
δῆτα καὶ αὐτοὶ πρὸς αὐταῖς εἰσόδοις τῶν κατὰ Καισάρειαν πυλῶν, τίνες
τε εἶεν καὶ ὁπόθεν ἀφικνέμενοι, πρὸς τῶν φυλάκων (βάρβαροι δέ τινες
ὑπῆρχον οὗτοι τὸν τρόπον) ἀνερωτηθέντες, καὶ μηδὲν τῆς ἀληθείας ἀπο-
κρυψάμενοι, οἷα κακοῦργοι ἐπ' αὐτοφώρῳ ληφθέντες συνείχοντο· πέντε δ'
ἦσαν οὗτοι τὸν ἀριθμόν. οἳ καὶ προσαχθέντες τῷ τυράννῳ, κἀπὶ τούτου 7
παῤῥησιασάμενοι, αὐτίκα μὲν καθείργνυνται δεσμωτηρίῳ· τῇ δ' ἑξῆς
Περιτίου μηνὸς ἡμέρᾳ ἑκκαιδεκάτῃ (Μαρτίου κατὰ Ῥωμαίους ἡ πρὸ δεκα-
τεσσάρων Καλανδῶν) ἐκ προστάγματος τούτους δὴ αὐτοὺς ἅμα τοῖς ἀμφὶ
τὸν Πάμφιλον δεδηλωμένοις τῷ δικαστῇ προσάγουσιν. ὃς καὶ πρῶτον τῆς 8
τῶν Αἰγυπτίων ἀκαταμαχήτου ἐνστάσεως παντοίοις βασάνων εἴδεσι, μη-

---

17. ἐντεύξεως, τὸ ἧς ποτε ἂν λάβοι γραφῆς οἷασδ' οὖν αὐτὸν ἀπομν. διεξ. legendum esse censet Valesius. | 31. post ἑκκαιδ. excidisse videtur ἡ.

*χανῶν τε ξένων καὶ ποικίλων ἐπινοίαις πεῖραν λαμβάνει. τὸν μὲν προή-
γορον ἁπάντων τούτοις ἐγγυμνάσας τοῖς ἄθλοις, τίς εἴη, πρῶτον ἠρώτα,
εἶτ' ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος προφητικόν τι ἐπακούσας — τοῦτο δὲ πρὸς
αὐτῶν ἐγίγνετο, ἀντὶ τῶν πατρόθεν αὐτοῖς ἐπιπεφημισμένων εἰδωλικῶν
ὄντων, εἰ τύχοι, μετατεθεικότων ἑαυτοῖς τὰς προσηγορίας· Ἠλίαν γοῦν
καὶ Ἱερεμίαν καὶ Ἡσαΐαν τε καὶ Σαμουὴλ καὶ Δανιὴλ ἤκουες ἂν αὐτῶν
ἐπιγραφομένων, καὶ τὸν ἐν κρυπτῷ Ἰουδαῖον γνήσιόν τε καὶ εἰλικρινῶς
Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ οὐ μόνον ἔργοις, ἀλλὰ φωναῖς κυρίως ἐκφερομέναις ἐπι-
δεικνυμένων — τοιοῦτόν τι οὖν πρὸς τοῦ μάρτυρος ὄνομα ἐπακούσας ὁ Φιρ-
μιλλιανὸς, οὐ μὴν ἐπιστήσας τῇ τοῦ ῥήματος δυνάμει, δεύτερον, ἥτις αὐτοῦ
9 πατρὶς γένοιτο, ἠρώτα. ὁ δὲ συνῳδὸν τῇ προτέρᾳ δευτέραν ἀφίησι φωνὴν,
Ἱερουσαλὴμ εἶναι λέγων τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἐκείνην δῆτα νοῶν περὶ ἧς
εἴρηται τῷ Παύλῳ· „ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶν
μήτηρ ἡμῶν·“ καί· „προςεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος,
10 Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ.“ καὶ ὁ μὲν ταύτην ἐνόει, ὁ δ' ἐπὶ χθόνα καὶ χαμαὶ
ῥίψας τὴν διάνοιαν, ἥτις εἴη αὕτη καὶ ποῖ γῆς κειμένη, ἀκριβῶς ἐπο-
λυπραγμόνει, εἶτα καὶ βασάνους ἐπῆγεν, ὡς ἂν τἀληθὲς ὁμολογοίη· ὁ δὲ
στρεβλούμενος κατόπιν τὼ χεῖρε, καὶ τοῖν ποδοῖν μαγγάνοις τισὶ ξένοις
11 διακλώμενος, ἀληθὲς εἰπεῖν ἀπισχυρίζετο. εἶτα πάλιν πολλάκις ἐρομένου,
τίς εἴη καὶ ποῖ κειμένη ἣν δὴ φράζει πόλιν, μόνων εἶναι τῶν θεοσεβῶν
ταύτην ἔλεγε πατρίδα· μὴ γὰρ ἑτέροις ἢ τούτοις μόνοις αὐτῆς μετεῖναι,
12 κεῖσθαι δὲ πρὸς αὐταῖς ἀνατολαῖς καὶ πρὸς ἀνίσχοντι ἡλίῳ. ὁ μὲν πάλιν
διὰ τούτων κατὰ τὸν ἴδιον νοῦν ἐφιλοσόφει, μηδαμῶς τῶν ἐν κύκλῳ βασά-
νοις αὐτὸν αἰκιζομένων ἐπιστροφὴν ποιούμενος, ἄσαρκος δ' ὥσπερ καὶ
ἀσώματος οὐδ' ἐπαΐειν δοκῶν τῶν ἀλγηδόνων· ὁ δ' ἀπορούμενος ἐσφά-
δαζεν, ἐχθρὰν καὶ Ῥωμαίοις πολεμίαν πάντως που συστήσεσθαι πόλιν
Χριστιανοὺς οἰόμενος, πολύς τε ἦν ταύτην ἀνερευνῶν, καὶ τὴν δηλωθεῖσαν
13 χώραν κατ' ἀνατολὰς ἐξετάζων. ὡς δ' ἐπὶ πλεῖον μάστιξι τὸν νεανίαν
καταξήνας παντοίαις τε τιμωρησάμενος βασάνοις ἀπαράλλακτον τὴν ἔν-
στασιν τῶν πρότερον αὐτῷ ῥηθέντων ἐγίγνωσκε, τὴν ἐπὶ θανάτῳ κατ'
αὐτοῦ κεφαλικὴν ἐκφέρει ψῆφον. τοσαύτην μὲν οὖν τὰ κατὰ τοῦτον δραμα-
τουργίαν εἰλήχει. καὶ τοὺς λοιποὺς δὲ τοῖς παραπλησίοις ἄθλοις ἐγγυμνάσας,*

---

7. τὸν *bcdfgikVHB*, τῶν *aS*. | Ἰουδαῖον *ikV*ᵃ *HB*, Ἰουδαίων *abcdfgx SV*. | 8. τοῦ θεοῦ add. *acdgikxE*, θεοῦ *f*, om. *b*. | 9. Φιρμιλλιανὸς *gik*, Φιρμιλιανὸς volgo. | 13. ἡ δὲ ἄνω — Gal. 4, 25. | 14. προςεληλύθατε — Hebr. 12, 22. | 16. εἴη αὕτη] αὕτη εἴη *aSVH*. | ποῖ *cfgikVB*, πῆ *axSH*. | 19. ἐρομένου *cgikB*, ἐρωτωμένου *aSVH*, ἐρωτώμενος *f*. | 20. ποῖ *cfgikxVB*, πῆ *aSH*.

τὸν ὅμοιον ἀπαλλάττει τρόπον. εἶτ' ἀποκαμὼν, διαγνούς τε εἰς μάτην 14
τιμωρεῖσθαι τȣ̀ς ἄνδρας, ἐπιθυμίας κόρον λαβὼν ἐπὶ τȣ̀ς ἀμφὶ τὸν Πάμ-
φιλον μέτεισιν, ἀναδιδαχθείς τε, ὡς ἤδη καὶ πρότερον διὰ βασάνων ἀμε-
τάθετον ἐνεδείξαντο τὴν ὑπὲρ τῆς πίστεως προθυμίαν, ἀνερωτήσας εἰ
ἄρα εἰσέτι κἂν νῦν πειθαρχοῖεν, δεξάμενός τε αὐτὸ μόνον παρ' ἑνὸς
ἑκάστȣ τὴν τελευταίαν αὐτῶν τῆς κατὰ τὸ μαρτύριον ὁμολογίας φωνὴν,
τὴν αὐτὴν τοῖς προτέροις ἐπάγει τιμωρίαν. τȣ́των ἐπὶ πέρας ἀχθέντων, 15
μειράκιον τῆς οἰκετικῆς ὑπάρχον τȣ̃ Παμφίλȣ θεραπείας, οἷα γνησίᾳ ἀνα-
τροφῇ καὶ παιδείᾳ τȣ̃ τηλικȣ́τȣ συνησκημένον ἀνδρὸς, ὡς ἔγνω τὴν κατὰ
τοῦ δεσπότου ψῆφον, ἀπὸ μέσης τῆς πληθύος ἀναβοᾷ, γῇ τὰ σώματα
παραδοθῆναι ἀξιῶν. ὁ δ' ȣ̓κ ἄνθρωπος, ἀλλὰ θὴρ καὶ εἴ τι θηρὸς ἀγριώ- 16
τερον, μήτε τῷ τῆς ἡλικίας ἀπονείμας νέῳ συγγνώμην, αὐτὸ μόνον ὡς
ἐρωτήσας ὁμολογȣ̃ντα Χριστιανὸν ἔμαθεν, ὥσπερ ὑπό τινος τρωθεὶς βέλȣς,
οἰδήσας τὸν θυμὸν, ὅλῃ δυνάμει τοῖς βασανισταῖς χρῆσθαι κατ' αὐτοῦ
προστάττει. ὡς δ' ἐπικελευομένȣ θύειν ἀνανεύοντα ἑώρα, ȣ̓κέθ' ὡς σάρ- 17
κας ἀνθρώπȣ, ἀλλ' ἢ λίθȣς ἢ ξύλα ἤ τι τῶν ἄλλων ἀψύχων, ἄχρις αὐτῶν
ὀστέων καὶ τῶν ἐν βάθει καὶ ἐν μυχοῖς σπλάγχνων παραμόνως κατα-
ξαίνεσθαι κελεύει. εἰς μακρὸν δὲ τȣ́τȣ γινομένȣ μάτην ἐγχειρεῖν διέγνω,
ἀφώνȣ καὶ ἀνεπαισθήτȣ, μικρȣ̃ δὲ δεῖν καὶ πάντῃ ἀψύχȣ τȣ̃ σώματος
αὐτῷ ταῖς βασάνοις κατατριβομένȣ. παράμονον δὲ τὸ ἀνηλεὲς καὶ ἀπάν- 18
θρωπον κεκτημένος, εὐθὺς ὡς εἶχε μακρῷ πυρὶ παραδοθῆναι αὐτὸν ἀπο-
φαίνεται. καὶ οὗτος μὲν, πρὸ τῆς τοῦ κατὰ σάρκα δεσπότȣ τελειώσεως,
ὕστατος ἐπὶ τὸν ἀγῶνα παρελθὼν, τὴν ἀπὸ τȣ̃ σώματος ἀπαλλαγὴν προὔ-
λαβεν, ἔτι διαμελλόντων τῶν περὶ τȣ̀ς προτέρȣς ἐσπȣδακότων. ἦν δὲ ἄρα 19
τὸν Πορφύριον ἰδεῖν, ἱερονίκȣ διαθέσει πάμμαχον νενικηκότος, κεκονισμένον
μὲν τὸ σῶμα, φαιδρὸν δὲ τὸ πρόσωπον, θαρσαλέῳ φρονήματι καὶ γαύρῳ
μετὰ τοσαῦτα τὴν ἐπὶ θανάτῳ βαδίζοντα, καὶ θείȣ πνεύματος ὡς ἀλη-
θῶς ἔμπλεων, αὐτȣ̃ τε φιλοσόφῳ σχήματι μόνῳ τῷ περὶ αὐτὸν ἀναβο-
λαίῳ ἐξωμίδος τρόπον ἠμφιεσμένον, νηφαλέῳ τε λογισμῷ περὶ ὧν ἐβȣ́λετο
τοῖς γνωρίμοις ἐντελλόμενον καὶ διανεύοντα, ἐπ' αὐτῷ τε ἰκρίῳ τὸ
πρόσωπον ἔτι φαιδρὸν διατηρȣ̃ντα, ἀλλὰ καὶ ἀφθείσης ἔξω ἀπὸ μακρȣ̃
ἀποστήματος κύκλῳ περὶ αὐτὸν τῆς πυρᾶς, ἐνθένδε κἀκεῖθεν ἀφαρπά-
ζοντα τῷ στόματι τὴν φλόγα, γενναιότατά τε εἰς ἐσχάτην ἀναπνοὴν
ἐγκαρτερȣ̃ντα τῇ σιωπῇ, μετὰ μίαν τε, ἣν ἅμα καθαψαμένης αὐτȣ̃ τῆς

8. ἀνατροφῇ *aikE*, ἀναγραφῇ *cfmx*. | 15. post ἀνανεύοντα add. αὐτὸν *aSVH*, om. *cfgikxB*. | 31. τε] γε conj. *V*a.

φλογὸς ἀπέῤῥηξε, φωνὴν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ Ἰησοῦν βοηθὸν ἐπιβοώμενος.
20 τοιοῦτος καὶ ὁ Πορφυρίου ἆθλος. τῆς δὲ κατ' αὐτὸν τελειώσεως ἄγγελος
τῷ Παμφίλῳ γενόμενος Σέλευκος, τῶν ἀπὸ στρατείας τις ὁμολογητὴς, οἷα
τηλικαύτης ἀγγελίας διάκονος τοῦ σὺν αὐτοῖς παραχρῆμα κλήρου καταξιοῦται.
αὐτίκα γάρ τοι αὐτὸν διαγγείλαντα τὸ τοῦ Πορφυρίου τέλος, τῶν τε μαρ-
τύρων ἕνα δή τινα φιλήματι προσειπόντα, ἐπιλαβόμενοι στρατιῶταί τινες
ἄγουσιν ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα. ὁ δὲ ὥσπερ ἐπισπέρχων αὐτὸν τῷ προτέρῳ
συναπόδημον τῆς εἰς οὐρανοὺς γενέσθαι πορείας, αὐτίκα κεφαλικῇ τιμωρίᾳ
21 κολασθῆναι προστάττει. οὗτος ἦν μὲν ἀπὸ τῆς Καππαδοκῶν γῆς, τῆς δ'
ἐν στρατείαις ἐπιλέκτου νεολαίας, καὶ τῶν ἐν ῥωμαϊκοῖς ἀξιώμασιν οὐ
μικρᾶς τιμῆς ἐπειλημμένος· ἡλικίᾳ τε γὰρ καὶ ῥώμῃ σώματος, μεγέθει
τε καὶ ἰσχύϊ παρὰ πλεῖστον ὅσον τοὺς συστρατιώτας ἐπλεονέκτει, ὡς καὶ
τὴν πρόσοψιν αὐτῷ περιβόητον τοῖς πᾶσιν εἶναι, καὶ τὸ πᾶν εἶδος ἀξιά-
22 γαστον, μεγέθους ἕνεκα καὶ εὐμορφίας. καταρχὰς μὲν οὖν τοῦ διωγμοῦ διὰ
μαστίγων ὑπομονῆς τοῖς κατὰ τὴν ὁμολογίαν διαπρέψας ἀγῶσι, μετὰ δὲ
τὴν τῆς στρατείας ἀπαλλαγὴν ζηλωτὴν ἑαυτὸν καταστήσας τῶν τῆς θεο-
σεβείας ἀσκητῶν, ὀρφανῶν ἐρήμων καὶ χηρῶν ἀπεριστάτων, τῶν τε ἐν
πενίαις καὶ ἀσθενείαις ἀπεῤῥιμμένων ἐπίσκοπος ὥσπερ καὶ ἐπίκουρος, πα-
τρὸς καὶ κηδεμόνος δίκην, ἀναπέφανται, ὅθεν δὴ εἰκότως πρὸς τοῦ τοῖς
τοιοῖσδε μᾶλλον τῶν διὰ καπνοῦ καὶ αἵματος θυσιῶν χαίροντος θεοῦ τῆς
23 κατὰ τὸ μαρτύριον παραδόξου κλήσεως ἠξιώθη. δέκατος οὗτος ἀθλητὴς
ἐπὶ τοῖς δεδηλωμένοις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ τετελείωτο ἡμέρᾳ, καθ' ἣν,
ὡς ἔοικε, μεγίστης τῷ Παμφίλου μαρτυρίῳ ἐπαξίως τοῦ ἀνδρὸς διανοιχθεί-
σης πύλης εὐμαρὴς ἅμ' αὐτῷ καὶ ἑτέροις ἡ πάροδος τῆς εἰς τὴν βασι-
24 λείαν τῶν οὐρανῶν εἰσόδου γεγένηται. κατ' ἴχνη δῆτα τῷ Σελεύκῳ Θεό-
δουλος, σεμνός τις καὶ θεοσεβὴς πρεσβύτης, τῆς ἡγεμονικῆς τυγχάνων
οἰκετίας, τετιμημένος τε παρὰ τῷ Φιρμιλλιανῷ πλέον τῶν κατὰ τὸν
οἶκον ἁπάντων, τοῦτο μὲν τῆς ἡλικίας ἕνεκεν, καὶ τῷ τριγενείας πατέρα
καθεστάναι, τοῦτο δὲ δι' ἣν ἔσωζε περὶ αὐτοὺς εὔνοιαν καὶ πιστοτάτην
συνείδησιν, τὸ παραπλήσιον τῷ Σελεύκῳ διαπραξάμενος, προσαχθεὶς τῷ
δεσπότῃ καὶ μᾶλλον αὐτὸν τῶν πρότερον ὀξύνας, ταὐτὸ τοῦ σωτηρίου
25 μαρτύριον πάθους σταυρῷ παραδοθεὶς κατεδέξατο. ἐπὶ τούτοις ἑνὸς ἔτι
λείποντος, ὃς τὸν δωδέκατον ἀποπλήσοι τοῖς δηλουμένοις μάρτυσιν ἀριθμὸν,
Ἰουλιανὸς παρῆν τοῦτον ἀποπληρώσων· ἐξ ἀποδημίας γέ τοι ἀφικόμενος

7. τῷ προτέρῳ agE, τῷ πρότερον cf, τῶν πρότερον ik. | 19. τοῦ τοῖς xVHB, τούτοις S. | 29. αὐτοὺς] αὐτὸν mHZB.

αὐτίκα, καὶ μηδ' εἰσβαλὼν πω τῇ πόλει, εὐθὺς ὡς εἶχεν ἀπὸ τῆς ὁδȣ̃
μαθὼν καὶ ὁρμήσας ἐπὶ τὴν μαρτύρων θέαν, ὡς ἐπὶ γῆς χαμαὶ τὰ τῶν
ἁγίων εἶδε σκηνώματα, χαρᾶς ἔμπλεως γεγονὼς, ἑκάστῳ περιπλακεὶς, τȣ̀ς
πάντας ἠσπάζετο. τȣ̃το ποιȣ̃ντα συλλαβόντες αὖθις οἱ τῶν φόνων διά- 26
κονοι προσάγȣσι τῷ Φιρμιλλιανῷ. ἀκόλȣθα δ' αὐτῷ ἐπιτελῶν, μακρῷ
καὶ τȣ̃τον πυρὶ παραδίδωσιν. ȣ̔́τω δῆτα καὶ Ἰȣλιανὸς σκιρτῶν καὶ ὑπερ-
αλλόμενος, μεγάλῃ τε φωνῇ τῷ τηλικȣ́των αὐτὸν ἀξιώσαντι Κυρίῳ ὑπερευ-
χαριστῶν, τȣ̃ τῶν μαρτύρων κατηξιώθη στεφάνȣ. ἦν δὲ ȣ̔̃τος τὸ μὲν κατὰ 27
σάρκα γένος Καππαδοκῶν, τὸν δὲ τρόπον εὐλαβέστατος καὶ πιστότατος
καὶ γνησιώτατος, σπουδαῖός τε τὰ ἄλλα πάντα, καὶ πνέων αὐτοῦ ἁγίου
πνεύματος. τοιȣ̃το τῆς συνοδίας τὸ στῖφος τῶν ἅμα Παμφίλῳ συνεισελ-
θεῖν ἐπὶ τὸ μαρτύριον ἀξιωθέντων. τούτων ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας το- 28
σαύτας τε νύκτας ἐκ προστάξεως τȣ̃ δυσσεβȣ̃ς ἡγȣμένȣ τὰ ἱερὰ καὶ ὄντως
ἅγια σώματα εἰς βορὰν τοῖς σαρκοβόροις ἐτηρεῖτο. ὡς δ' ȣ̓δὲν αὐτοῖς
παραδόξως, οὐ θηρίον, οὐ πτηνὸν, οὐ κύων προσεπέλαζεν, αὖθις ἐξ οἰκο-
νομίας τῆς τȣ̃ θεȣ̃ προνοίας ἀβλαβῆ ληφθέντα, τῆς τε προσηκȣ́σης κηδείας
λαχόντα, τῇ συνήθει παρεδόθη ταφῇ. ἔτι δὲ τῆς κατὰ τȣ́τȣς κινήσεως 29
ἀνὰ στόμα τοῖς πᾶσι λαλȣμένης, Ἀδριανὸς καὶ Εὔβȣλος, ἀπὸ Μαγγα-
ναίας ȣ̔́τω καλȣμένης χώρας ὡς τȣ̀ς λοιπȣ̀ς ὁμολογητὰς εἰς τὴν Καισά-
ρειαν ἀφικόμενοι, πρὸς τῇ πύλῃ καὶ αὐτοὶ δι' ἣν ἐληλύθασιν ἀνεκρίνοντο
αἰτίαν· εἶτα ὁμολογήσαντες τἀληθὲς τῷ Φιρμιλλιανῷ προσάγονται. ὁ δ'
ὡς εἶχε, πάλιν μηδὲν ὑπερθέμενος, μετὰ πλείστας βασάνȣς ἃς κατὰ τῶν
πλευρῶν αὐτοῖς ἐπιτέθεικε, θηρίων αὐτȣ̀ς βορᾷ κατακρίνει. δυεῖν δὴ ȣ̓̃ν 30
μεταξὺ διελθȣσῶν ἡμερῶν ὁ μὲν Ἀδριανὸς Δύστρȣ πέμπτῃ μηνὸς, πρὸ
τριῶν Νώνων Μαρτίων, γενεθλίων τῆς κατὰ Καισαρέων νομιζομένης
Τύχης ἡμέρᾳ, λέοντι παραβληθεὶς καὶ μετὰ τȣ̃τον ξίφει κατασφαγεὶς ἐτε-
λειώθη, ὁ δὲ Εὔβȣλος μεθ' ἑτέραν μέσην, Νώναις αὐταῖς Μαρτίαις, ᾗ
γένοιτ' ἂν ἑβδόμη Δύστρȣ, πολλὰ λιπαρήσαντος αὐτὸν τȣ̃ δικαστȣ̃, ὡς ἂν
θύσας τῆς νομιζομένης παρ' αὐτῶν ἐλευθερίας τύχοι, τῆς προσκαίρου
ζωῆς τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας εὐκλεῆ προτιμήσας θάνατον, μετὰ τȣ̀ς θῆρας
ὁμοίως τῷ προτέρῳ θῦμα γενόμενος, ὕστατος τῶν ἐπὶ τῆς Καισαρείας
μαρτύρων τȣ̀ς ἄθλȣς ἐπεσφραγίσατο. μνημονεῦσαι δ' ἔτι ἄξιον ἐνταῦθα 31
τȣ̃ λόγȣ, ὡς ἄρα ȣ̓κ εἰς μακρὸν τῆς ȣ̓ρανίȣ προνοίας τȣ̀ς δυσσεβεῖς ἄρ-
χοντας αὐτοῖς τυράννοις μετελθȣ́σης. ὁ γὰρ τὰ τοσαῦτα κατὰ τῶν τȣ̃

6. ὑπεραλλόμενος] ὑπερβαλλόμενος *VZH*, mendose. | 7. τε *cf*, τῇ *agikE*. | 25. Νώνων *cfgVHB*, Νόννων *ai* (a sec. m.) *kS*. | 27. Νόνναις *aikS*. | 29. τύχοι *cfgikxVB*, τύχῃ *aSH*. | 34. γὰρ om. *gik*.

Χριστοῦ μαρτύρων παροινήσας, αὐτὸς δὴ ὁ Φιρμιλλιανὸς, μετὰ τῶν ἄλλων ἐσχάτην ὑπομείνας τιμωρίαν ξίφει τὴν ζωὴν καταστρέφει. καὶ τὰ μὲν κατὰ Καισάρειαν ἐφ᾽ ὅλοις τοῖς τοῦ διωγμοῦ χρόνοις ἐπιτελεσθέντα μαρτύρια τοιαῦτα.

CAP. 12.

Ὅσα δ᾽ ἐπὶ τούτοις κατὰ τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ἐπιτελεσθῆναι συμβέβηκε, κατά τε τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας, ὡς ἀντὶ ποιμένων τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων, ὧν οὐκ ἐνθέσμως προὔστησαν, καμήλων ἀλόγου καὶ τῇ τοῦ σώματος φύσει σκολιωτάτου ζώου φροντιστὰς αὐτοὺς ὡσπερεὶ τούτων ἀξίους ἡ θεία κατακρίνασα δίκη προεστήσατο, ὅπως τε βασιλικῶν ἵππων ἐνόχους παραστάσει κατεδίκασεν, ὅσα τε τῶν ἱερῶν σκευῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἕνεκα κειμηλίων οἱ αὐτοὶ πρὸς τῶν κατὰ καιροὺς βασιλικῶν ἐπιτρόπων τε καὶ ἀρχόντων ἐν ὕβρεσι καὶ ἀτιμίαις καὶ βασάνοις ἀνηντλήκασι, τάς τε ἐπὶ τούτοις τῶν πολλῶν φιλαρχίας, ἀκρίτους τε καὶ ἐκθέσμους χειροτονίας, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὁμολογηταῖς σχίσματα, ὅσα τε οἱ νέοι στασιώδεις κατὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας λειψάνων διὰ σπουδῆς ἐμηχανήσαντο, καινότερα καινοῖς ἐπινεωτερίζοντες, καὶ ἀφειδῶς ταῖς τοῦ διωγμοῦ συμφοραῖς ἐπεντρίβοντες, καὶ κακὰ κακοῖς ἐπιτειχίζοντες, ταῦτα πάντα παρήσειν μοι δοκῶ, ἀνοίκειον ἐμαυτῷ κρίνας, παραιτουμένῳ τε καὶ ἀποφεύγοντι, ὡς δ᾽ οὖν καὶ ἀρχομένῳ μοι εἴρηται, τὴν περὶ τούτων διήγησιν, ἀλλὰ γὰρ ὅσα σεμνὰ καὶ εὔφημα κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον, καὶ εἴ τις ἀρετὴ καὶ ἔπαινος, ταῦτα λέγειν τε καὶ γράφειν καὶ πισταῖς ἀκοαῖς παρέχεσθαι οἰκειότατον ἡγούμενος τῇ τῶν θαυμαστῶν μαρτύρων ἱστορίᾳ. καὶ τῇ μετὰ ταύτην οὐρανόθεν ἡμῖν ἐπιφανείσῃ εἰρήνῃ κοσμήσειν μοι δοκῶ τοῦ παντὸς λόγου τὴν περιγραφήν.

CAP. 13.

1 *Ἕβδομον ἔτος τοῦ καθ᾽ ἡμῶν ἀγῶνος ἠνύετο, καί πως ἠρέμα τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἡσυχῇ τὸ ἀπερίεργον εἰληφότων, εἰς ὄγδοόν τε διαγενομένων ἔτος, ἀμφὶ τὰ ἐν Παλαιστίνῃ χαλκοῦ μέταλλα οὐκ ὀλίγης ὁμολογητῶν συγκεκροτημένης πληθύος, πολλῇ τε τῇ παῤῥησίᾳ χρωμένων, ὡς καὶ οἴκους εἰς ἐκκλησίας δείμασθαι, ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων δεινός τις ὢν καὶ πονηρὸς, καὶ οἷον αὐτὸν τὰ κατὰ τῶν μαρτύρων δρασθέντα συνέστησεν, ἐπιδημήσας αὐτόθι καὶ τὴν τῶν ἐκεῖσε διαγωγὴν πυθόμενος, βασιλεῖ κοι-*

---

6. *κατά τε τὸν* conj. V^a. | 7. *τε* delendum esse censet V^a. | 8. *ἐνθέσμως*] *ἀθέσμως* *i* (a sec. man.). | 20. *δ᾽ οὖν*] *γοῦν* conj. V^a. | 25. post *ἡγούμ.* interpungunt *a S.*

νεται, ὅσα δοκεῖν εἰς διαβολὴν καταγράφων. εἶτ' ἐπιστὰς ὁ τοῖς μετάλ- 2
λοις ἐπιτεταγμένος, ὡσὰν ἐκ βασιλικοῦ νεύματος διελὼν τὴν τῶν ὁμολο-
γητῶν πληθὺν, τοῖς μὲν Κύπρον, τοῖς δὲ τὸν Λίβανον οἰκεῖν ἔνειμεν,
ἄλλους τε ἄλλαις κατὰ Παλαιστίνην χώραις κατασπείρας, τοὺς πάντας
διαφόροις πονεῖσθαί τισιν ἔργοις ἐπικελεύεται. εἶτα τέσσαρας τοὺς μάλιστα 3
δοκοῦντας αὐτῶν κορυφαίους ἐπιλεξάμενος ἐπὶ τὸν ἐφεστῶτα τοῖς αὐτόθι
στρατεύμασι παραπέμπεται· Πηλεὺς ἦν καὶ Νεῖλος, ἐπίσκοποι Αἰγυπτίων,
καὶ πρεσβύτερος ἄλλος, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ τοῖς πᾶσι διὰ τὴν περὶ πάν-
τας σπουδὴν γνωριμώτατος Πατερμούθιος· οὓς ὁ στρατοπεδάρχης, ἄρνησιν
τῆς θεοσεβείας αἰτήσας καὶ μὴ τυχὼν, τῇ διὰ πυρὸς τελειώσει παρα-
δίδωσιν. ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἐτύγχανον ἐκεῖσε ἐφ' ἑαυτοῖς ἰδίαν χώραν 4
οἰκεῖν λαχόντες, ὅσοι τῶν ὁμολογητῶν ἤτοι διὰ γῆρας, ἢ διὰ πηρώσεις,
ἢ ἄλλας σωμάτων ἀσθενείας, τῆς ἐν τοῖς ἔργοις ἀπολέλυντο λειτουργίας,
ὧν ἡγεῖτο ἐκ τῆς Γαζαίων ἐπίσκοπος ὁρμώμενος Σιλβανὸς, εὐλαβές τι
χρῆμα καὶ γνήσιον ὑπόδειγμα Χριστιανισμοῦ φέρων. ἔτος δὴ, ὡς εἰπεῖν, 5
ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ διωγμοῦ καὶ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου παντοίοις
ἀγῶσιν ὁμολογιῶν διαπρέψας, εἰς ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ τετήρητο, ὡς ἂν ὕστα-
τον γένοιτο παντὸς τοῦ κατὰ Παλαιστίνην ἀγῶνος ἐπισφράγισμα. τούτῳ 6
δὲ καὶ τῶν ἀπ' Αἰγύπτου συνῆσαν πλείους, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἰωάννης, ὃς τῇ
περὶ μνήμας ἀρετῇ τοὺς καθ' ἡμᾶς ὑπερεβάλετο πάντας. τῶν μὲν οὖν
ὄψεων καὶ πρότερον οὗτος ἐστέρητο, ὅμως δὲ καὶ ἐφ' αἷς διέπρεψεν ὁμο-
λογίαις ὁμοίως τοῖς ἄλλοις καυτῆρσιν ἀφανισθεὶς τὸν πόδα, κατὰ τῆς
μὴ ἐνεργούσης ὁράσεως τὸν αὐτὸν τοῦ πυρὸς καυτῆρα εἰλήφει, τῶν δημίων
ἐπὶ τὸ ἀνηλεὲς καὶ ἀσυμπαθὲς τὸ τοῦ τρόπου ὠμὸν καὶ ἀπάνθρωπον ἐπι-
τεινόντων. τοιοῦτον δὴ ὄντα ἦθους μὲν καὶ βίου φιλοσόφου τί ἄν τις ἀπο- 7
θαυμάσειεν, οὐχ οὕτως ἀναφανέντος παραδόξου, ὅσον τῆς ἐν μνήμαις ἀρε-
τῆς, ὅλας βίβλους τῶν θείων γραφῶν οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ᾗ φησιν ὁ
θεῖος ἀπόστολος, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ζώων δοραῖς ἢ χάρταις, ὑπὸ σητῶν καὶ
χρόνου διαφθειρομένοις, ἀλλ' ἐν πλαξὶν ὡς ἀληθῶς καρδίας σαρκίναις,
ψυχῇ τε διαυγεῖ καὶ καθαρωτάτῳ διανοίας ὄμματι καταγεγραμμένου, ὡς
προφέρειν γε, ὅτε καὶ βούλοιτο, διὰ στόματος ὥσπερ ἀπό τινος λόγων
θησαυροῦ τοτὲ μὲν νομικὴν καὶ προφητικὴν γραφὴν, τοτὲ δὲ ἱστορικὴν,
εὐαγγελικήν τε ἄλλοτε καὶ ἀποστολικήν. καταπλαγῆναί ποτε αὐτὸς ὁμο- 8
λογῶ, πρῶτον τὸν ἄνδρα θεασάμενος μέσον ἱκανοῦ πλήθους ἐκκλησίας

---

19. ἦν om. *ax*. | 27. φησιν — 2 Cor. 3, 3. | 29. καρδίας *gi* (a sec. man.) *k* (a sec. m.) *VΠB*, καρδίαις *acfikS*. | 30. καταγεγραμμένου] καταγεγραμμένα *g*.

ἑστῶτα, καί τινα μέρη θείας γραφῆς δεξιόντα. ἕως μὲν γὰρ φωνῆς αὐτο μόνον ἐπακροᾶσθαί μοι παρῆν, ἀναγινώσκειν, οἷα δὴ ἔθος ἐν ταῖς συνόδοις, τινὰ ἡγούμην, ὡς δὲ ἄγχιστα γενόμενος τὸ πραττόμενον συνεῖδον, τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ὑγιέσιν ὀφθαλμοῖς ἐν κύκλῳ περιεστῶτας, τοῦτον δὲ μόνοις τοῖς τῆς διανοίας χρώμενον, καὶ ἀτεχνῶς οἷά τινα προφήτην ἀποφθεγγόμενον, παρὰ πολύ τε πλεονεκτοῦντα τοὺς τὸ σῶμα ἐῤῥωμένους, οὐδ' ὁπωσοῦν δοξάζειν τὸν θεὸν καὶ ἀποθαυμάζειν οἷός τε ἦν, σαφές τε πεῖσμα καὶ βέβαιον αὐτοῖς ἔργοις ἐδόκουν μοι ὁρᾶν, ὅτι δὴ μόνος κατ' ἀλήθειαν οὐχ ὁ ἐν τῷ προφανεῖ σώματι νενομισμένος πέφυκεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ κατὰ ψυχὴν καὶ διάνοιαν, ὃς καὶ τοῦ σώματος λελωβημένου μεί-
9 ζονα τὴν ἀρετὴν τῆς καθ' αὐτὸν δυνάμεως ἐπεδείκνυτο. ἀλλὰ γὰρ τοὺς δεδηλωμένους κατὰ τὸν ἀποκριθέντα τόπον διατρίβοντας, τά τε συνήθη ἐν ἀσιτίαις καὶ προσευχαῖς καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀποτελοῦντας ἀσκήσεσι, θεὸς μὲν αὐτὸς τῆς σωτηρίου τελειώσεως τυχεῖν ἠξίου, δεξιὰν αὐτοῖς ἐπήκοον παρέχων, ὁ δὲ πολέμιος ἐχθρὸς, ἅτε σχολαίτατα κατ' αὐτοῦ διὰ τῶν πρὸς θεὸν εὐχῶν ὁπλιζομένους μηκέθ' οἷός τε φέρειν, κτείνειν καὶ μεταίρειν
10 ἀπὸ γῆς ὡσὰν ἐνόμιζεν ἐνοχλοῦντας· θεὸς δὲ αὐτῷ καὶ τοῦτο πράττειν ἐγχειροῦντι συνεχώρει, ὡς ὁμοῦ τε αὐτὸς τῆς αὐτοῦ κατὰ προαίρεσιν μὴ εἴργοιτο πονηρίας, ἐκεῖνοί τε τῶν πολυτρόπων ἀγώνων ἤδη ποτὲ ἀπολάβοιεν τὰ βραβεῖα. ταύτῃ οὖν ἑνὸς δέοντες τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα νεύματι τοῦ παναγεστάτου Μαξιμίνου ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τὰς κεφαλὰς ἀποτέ-
11 μνονται. ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ Παλαιστίνην ἐν ὅλοις ἔτεσιν ὀκτὼ συμπερανθέντα μαρτύρια, καὶ τοιοῦτος ὁ καθ' ἡμᾶς διωγμὸς, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν καθαιρέσεως, εἰς μέγα δὲ προκόψας ἐν ταῖς κατὰ χρόνους τῶν ἀρχόντων ἐπαναστάσεσιν, ἐν αἷς πολύτροποι καὶ πολυειδεῖς τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἠθληκότων ἀγῶνες ἀνήριθμόν τι πλῆθος μαρτύρων κατὰ πᾶσαν ἐπάρχιον συνεστήσαντο, ἐν τοῖς ἀπὸ Λιβύης καὶ δι' ὅλης Αἰγύπτου, Συρίας τε καὶ τῶν ἀπ' ἀνατολῆς καὶ κύκλῳ μέχρι τῶν κατὰ
12 τὸ Ἰλλυρικὸν κλίμα παρατείνουσι. τὰ γάρ τοι ἐπέκεινα τῶν δεδηλωμένων, Ἰταλία πᾶσα καὶ Σικελία, Γαλλία τε καὶ ὅσα κατὰ δυόμενον ἥλιον ἐπὶ Σπανίαν Μαυριτανίαν τε καὶ Ἀφρικὴν, οὐδ' ὅλοις ἔτεσι δυσὶ τοῖς πρώτοις τοῦ διωγμοῦ τὸν πόλεμον ὑπομείναντα, ταχίστης ἠξιώθησαν ἐπισκοπῆς

---

7. ὁπωσοῦν] ὅπως οὐ conj. V^a. | 13. ἐν ἀσιτίαις κ. πρ. *cfgikxB*, ἐν πρ. κ. ἀσιτίαις *aS*, πρ. καὶ ἀσιτίαις (om. ἐν) *VH*. | θεὸς μὲν *aikSVH*, θεὸς μὲν θεὸς *cfx*, ὁ μὲν θεὸς *gB*. | 17. ἐνόμ. ἐνοχλ. *acfxSVH*, ἐνοχλ. ἐνόμ. *gikB*. | 18. ὁμοῦ τε *g*V^a, ὁμοῦ γε volgo. | 20. δέοντες *cfiB*, δέοντος *agkSVH*. cf. p. 303, 11. | 26. ἀνήριθμόν] ἀνάριθμόν *HZ*.

τε ϑεȣ̃ καὶ εἰρήνης, τῆς ȣ̓ρανίȣ προνοίας φειδὼ τῆς τῶν ἀνδρῶν ἁπλό-
τητος καὶ πίστεως ποιȣμένης. ὃ γȣ̃ν μηδὲ ἱστόρηται ἐν τοῖς ἀνέκαθεν 13
τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, τȣ̃το νῦν πρῶτον καϑ' ἡμᾶς παρὰ πᾶσαν γέγονεν
ἐλπίδα· διαιρεῖται μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ καϑ' ἡμᾶς διωγμῷ διχῇ τὰ τῆς βασι-
λείας, εἰρήνης δ' ἀπολαύουσιν οἱ ἐν ϑατέρῳ μέρει τῷ προδεδηλωμένῳ
κατοικȣ̃ντες ἀδελφοί, τῶν ἀνὰ τὴν ἄλλην οἰκȣμένην μυρίȣς ἐπὶ μυρίοις
ἀγῶνας ὑπομεινάντων. ἀλλὰ γὰρ ὅτε καὶ τὴν καϑ' ἡμᾶς ἐπισκοπὴν 14
εὐμενῆ καὶ ἵλεων ἡ ϑεία χάρις ἐνεδείκνυτο, τότε δῆτα καὶ οἱ καϑ' ἡμᾶς
ἄρχοντες αὐτοὶ δὴ ἐκεῖνοι, δι' ὧν πάλαι τὰ τῶν καϑ' ἡμᾶς ἐνηργεῖτο
πολέμων, παραδοξοτάτῳ γνώμῃ μεταβαλλόμενοι παλινῳδίαν ᾖδον, χρηστοῖς
περὶ ἡμῶν προγράμμασιν καὶ ἡμέροις διατάγμασι τὴν καϑ' ἡμῶν πυρ-
καϊὰν ἀποσβεννύντες· ἀναγραπτέα δὴ καὶ ἡ παλινῳδία.

Εὐσεβίȣ τȣ̃ Παμφίλȣ περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαρτυρησάντων τέλος.

---

8. ἵλεων *cikx*, ἵλεον *f*, ἵλεω *agE*. | post ἡ ϑεία add. καὶ ȣ̓ράνιος *cfgB*, om. *akSVH*.

Ε Υ Σ Ε Β Ι Ο Υ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος θ'.

CAP. 1.

Περὶ τῆς ἐπιπλάστου ἀνέσεως.

(Nic. H. E. VII, 24.)

Τὰ μὲν δὴ τῆς παλινῳδίας τοῦ προτεθέντος βασιλικοῦ νεύματος
ἥπλωτο τῆς Ἀσίας πάντῃ καὶ πανταχȣ̃, κατά τε τὰς ἀμφὶ ταύτην ἐπαρ-
χίας· ὧν τȣ̃τον ἐπιτελεσθέντων τὸν τρόπον Μαξιμῖνος ὁ ἐπ' ἀνατολῆς
τύραννος, δυσσεβέστατος εἴ καί τις ἄλλος, καὶ τῆς εἰς τὸν τῶν ὅλων
θεὸν εὐσεβείας πολεμιώτατος γεγονὼς, ȣ̓δαμῶς τοῖς γραφεῖσιν ἀρεσθεὶς,
ἀντὶ τȣ̃ προτεθέντος γράμματος λόγῳ προστάττει τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄρχȣσι,
1 τὸν καθ' ἡμῶν ἀνεῖναι πόλεμον. ἐπεὶ γὰρ αὐτῷ μὴ ἐξῆν ἄλλως τῇ τῶν
κρειττόνων ἀντιλέγειν κρίσει, τὸν προεκτεθέντα νόμον ἐν παραβύστῳ θεὶς,
καὶ ὅπως ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν μέρεσι μὴ εἰς πρȣ̃πτον ἀχθείη φροντίσας,
ἀγράφῳ προστάγματι τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἄρχουσι τὸν καθ' ἡμῶν διωγμὸν
ἀνεῖναι προστάττει. οἱ δὲ τὰ τῆς παρακελεύσεως ἀλλήλοις διὰ γραφῆς
2 ὑποσημαίνȣσιν. ὁ γȣ̃ν παρ' αὐτοῖς τῷ τῶν ἐξοχωτάτων ἐπάρχων ἀξιώ-
ματι τετιμημένος Σαβῖνος πρὸς τȣ̀ς κατ' ἔθνος ἡγȣμένȣς τὴν βασιλέως
ἐμφαίνει γνώμην διὰ ῥωμαϊκῆς ἐπιστολῆς, ἧς καὶ αὐτῆς ἡ ἑρμηνεία τȣ̃τον
3 περιέχει τὸν τρόπον· „Λιπαρωτάτῃ καὶ καθωσιωμένῃ σπουδῇ ἡ θειότης
„τῶν δεσποτῶν ἡμῶν θειοτάτων αὐτοκρατόρων πάντων τῶν ἀνθρώπων
„τὰς διανοίας πρὸς τὴν ὁσίαν καὶ ὀρθὴν τȣ̃ ζῆν ὁδὸν περιαγαγεῖν ἔτι
„πάλαι ὥρισεν, ὅπως καὶ οἱ ἀλλοτρίᾳ Ῥωμαίων συνηθείᾳ ἀκολουθεῖν
„δοκȣ̃ντες τὰς ὀφειλομένας θρησκείας τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς ἐπιτελοῖεν.
4 „ἀλλ' ἡ τινων ἔνστασις καὶ τραχυτάτη βουλὴ εἰς τοσοῦτον περιέστη, ὡς
„μήτε λογισμῷ δικαίῳ τῆς κελεύσεως δύνασθαι ἐκ τῆς ἰδίας προθέσεως
5 „ἀναχωρεῖν, μήτε τὴν ἐπικειμένην τιμωρίαν αὐτȣ̀ς ἐκφοβεῖν. ἐπειδὴ τοίνυν

---

18. τὰ] τὸ *VII.*

„συνέβαινεν ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου πολλοὺς εἰς κίνδυνον ἑαυτοὺς περιβάλλειν,
„κατὰ τὴν προσοῦσαν εὐγένειαν τῆς εὐσεβείας ἡ θειότης τῶν δεσποτῶν
„ἡμῶν τῶν δυνατωτάτων αὐτοκρατόρων, ἀλλότριον εἶναι τῆς προθέσεως
„τῆς θειοτάτης τῆς ἰδίας δοκιμάζουσα τὸ ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας εἰς
„τοσοῦτον κίνδυνον τοὺς ἀνθρώπους περιβάλλειν, ἐκέλευσε διὰ τῆς ἐμῆς
„καθοσιώσεως τῇ σῇ ἀγχινοίᾳ διαχαράξαι, ἵν᾽ εἴ τις τῶν Χριστιανῶν τοῦ
„ἰδίου ἔθνους τὴν θρησκείαν μετιὼν εὑρεθείη, τῆς κατ᾽ αὐτοῦ ἐνοχλήσεως
„καὶ τοῦ κινδύνου αὐτὸν ἀποστήσειας, καὶ μή τινα ἐκ ταύτης τῆς προφά-
„σεως τιμωρίᾳ κολαστέον νομίσειας, ὁπότε τῇ τοσούτου χρόνου συνελεύσει
„συνέστη, αὐτοὺς μηδενὶ τρόπῳ πεπεῖσθαι δεδυνῆσθαι, ὅπως ἀπὸ τῶν
„τοιούτων ἐνστάσεων ἀναχωρήσαιεν. ἐγγράψαι τοιγαροῦν πρὸς τοὺς λογιστὰς 6
„καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς πραιπωσίτους τοῦ πάγου ἑκάστης πόλεως ἡ σὴ
„ἐπιστρέφεια ὀφείλει, ἵνα γνῶεν, περαιτέρω αὐτοῖς τούτου τοῦ γράμματος
„φροντίδα ποιεῖσθαι μὴ προσήκειν." ἐπὶ τούτοις οἱ κατ᾽ ἐπαρχίαν, τὴν 7
τῶν γραφέντων αὐτοῖς ἐπαληθεύειν προαίρεσιν νενομικότες, λογισταῖς καὶ
στρατηγοῖς καὶ τοῖς κατ᾽ ἀγροὺς ἐπιτεταγμένοις τὴν βασιλικὴν διὰ γραμ-
μάτων ἐμφανῆ καθιστῶσι γνώμην· οὐ μόνον δ᾽ αὐτοῖς διὰ γραφῆς ταῦτα
προὐχώρει, καὶ ἔργοις δὲ πολὺ πρότερον, ὡςὰν νεῦμα βασιλικὸν εἰς πέρας
ἄγοντες, οὓς εἶχον ἐν δεσμωτηρίοις καθειργμένους διὰ τὴν εἰς τὸ θεῖον
ὁμολογίαν, εἰς φανερὸν προάγοντες ἠλευθέρουν, ἀνιέντες τούτων δὴ αὐτῶν
τοὺς ἐν μετάλλοις ἐπὶ τιμωρίᾳ δεδομένους· τοῦτο γὰρ ἐπ᾽ ἀληθείας βασιλεῖ
δοκεῖν ὑπειλήφασιν ἠπατημένοι. καὶ δὴ τούτων οὕτως ἐπιτελεσθέντων, ἀθρόως 8
οἷόν τι φῶς ἐκ ζοφερᾶς νυκτὸς ἐκλάμψαν κατὰ πᾶσαν πόλιν συγκροτου-
μένας παρῆν ὁρᾶν ἐκκλησίας, συνόδους τε παμπληθεῖς, καὶ τὰς ἐπὶ τούτων
ἐξ ἔθους ἐπιτελουμένας συναγωγάς, καταπέπληκτο δ᾽ ἐπὶ τούτοις οὐ σμικρῶς
πᾶς τις τῶν ἀπίστων ἐθνῶν, τῆς τοσαύτης μεταβολῆς τὸ παράδοξον ἀπο-
θαυμάζων, μέγαν τε καὶ μόνον ἀληθῆ τὸν Χριστιανῶν θεὸν ἐπιβοώμενος.
τῶν δ᾽ ἡμετέρων οἱ μὲν τὸν τῶν διωγμῶν ἀγῶνα πιστῶς καὶ ἀνδρείως 9
διηθληκότες τὴν πρὸς ἅπαντας αὖθις ἀπελάμβανον παῤῥησίαν, ὅσοι δὲ
τὰ τῆς πίστεως νενοσηκότες τὰς ψυχὰς ἐτύγχανον κεχειμασμένοι, ἀσμένως
περὶ τὴν σφῶν θεραπείαν ἔσπευδον, ἀντιβολοῦντες καὶ σωτηρίας δεξιὰν
τοὺς ἐῤῥωμένους αἰτούμενοι, τόν τε θεὸν ἵλεων αὐτοῖς γενέσθαι καθικε-
τεύοντες. εἶτα δὲ καὶ οἱ γενναῖοι τῆς θεοσεβείας ἀθληταὶ, τῆς εἰς τὰ 10

---

12. πραιπωσίτους *cik*, πραιποσίτους *afE*, πρεποσίτους *g*. | 13. γράμματος] πράγματος conj. *V*a. | 15. νενομικότες] νομίσαντες *h*. | 19. καθειργμένους] καθειργνυμένους *cf*. | 25. συναγωγὰς *acfhSVH*, ἀγωγὰς *egikB*.

μέταλλα κακοπαθείας ἐλευθερέμενοι, ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν ἐστέλλοντο, γαῦροι καὶ φαιδροὶ διὰ πάσης ἰόντες πόλεως, εὐφροσύνης τε ἀλέκτε καὶ ἣν ὐδὲ
11 *λόγῳ δυνατὸν ἑρμηνεῦσαι παῤῥησίας ἔμπλεοι. στίφη δ᾽ ὖν πολυάνθρωπα κατὰ μέσας λεωφόρες καὶ ἀγορὰς, ᾠδαῖς καὶ ψαλμοῖς τὸν θεὸν ἀνυμνῦντα, τὰ τῆς πορείας ἤνυε. καὶ τὲς μετὰ τιμωρίας ἀπηνεστάτης μικρῷ πρόσθεν δεσμίες τῶν πατρίδων ἀπεληλαμένες εἶδες ἂν ἱλαροῖς καὶ γεγηθόσι προσώποις τὰς αὐτῶν ἑστίας ἀπολαμβάνοντας, ὡς καὶ τὲς πρότερον καθ᾽ ἡμῶν φονῶντας, τὸ θαῦμα παρὰ πᾶσαν ὁρῶντας ἐλπίδα, συγχαίρειν τοῖς γεγενημένοις.*

CAP. 2.

Περὶ τῆς μετέπειτα διαστροφῆς.

(Nic. H. E. VII, 25.)

Ταῦτα δ᾽ ὐκέτι οἷός τε φέρειν ὁ τύραννος, μισόκαλος ἐς τὰ μάλιστα καὶ πάντων ἀγαθῶν ἐπίβελος ὑπάρχων, ὃν ἔφαμεν τῶν ἐπ᾽ ἀνατολῆς ἄρχειν μερῶν, ὐδ᾽ ὅλες ἐπὶ μῆνας ἓξ τῦτον ἐπιτελεῖσθαι τὸν τρόπον ἠνέσχετο· ὅσα δ᾽ ὖν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς εἰρήνης, μηχανώμενος, πρῶτον μὲν εἴργειν ἡμᾶς τῆς ἐν τοῖς κοιμητηρίοις συνόδε διὰ προφάσεως πειρᾶται, εἶτα διά τινων πονηρῶν ἀνδρῶν αὐτὸς ἑαυτῷ καθ᾽ ἡμῶν πρεσβεύεται, τὲς Ἀντιοχέων πολίτας παρορμήσας ἐπὶ τὸ μηδαμῶς τινα Χριστιανῶν τὴν αὐτῶν οἰκεῖν ἐπιτρέπεσθαι πατρίδα ὡς ἐν μεγίστῃ δωρεᾷ παρ᾽ αὐτῦ τυχεῖν ἀξιῶσαι, καὶ ἑτέρες δὲ ταὐτὸ ὑποβαλεῖν διαπράξασθαι· ὧν πάντων ἀρχηγὸς ἐπ᾽ αὐτῆς Ἀντιοχείας ἐπιφύεται Θεότεκνος, δεινὸς καὶ γόης καὶ πονηρὸς ἀνὴρ, καὶ τῆς προσωνυμίας ἀλλότριος· ἐδόκει δὲ λογιστεύειν τὰ κατὰ τὴν πόλιν.

CAP. 3.

Περὶ τοῦ κατ᾽ Ἀντιόχειαν νεοπαγοῦς ξοάνου.

Πλεῖστα δ᾽ ὖν ἔτος καθ᾽ ἡμῶν στρατευσάμενος, καὶ πάντα τρόπον τὲς ἡμετέρες, ὥσπερ τινὰς φῶρας ἀνοσίες, ἐκ μυχῶν θηρεῦσαι διὰ σπεδῆς πεποιημένος, πάντα τε ἐπὶ διαβολῇ καὶ κατηγορίᾳ τῇ καθ᾽ ἡμῶν μεμηχανημένος, καὶ θανάτε αἴτιος μυρίοις ὅσοις γεγονὼς, τελευτῶν εἴδωλόν τι Διὸς Φιλίε μαγγανείαις τισὶ καὶ γοητείαις ἱδρύεται, τελετάς τε ἀνάγνες

---

3. δ᾽ om. *ahSVH.* | 7. ἑστ. ἀπολ. *cefgikxSB*, ἀπολ. ἑστ. *hVH*, ἑστίας om. *a.* | 13. post τε add. ὧν *aSVH*, add. ἣν *cf*, om. *eghikBH*b. cf. IX, 10. p. 353, 6. | 16. δ᾽ ὖν] γῦν *xS.* | 18. πρεσβεύεται] πρεσβευτὰς *hik.* | 30. post θανάτε add. τε *bcdfgikx*, δὲ *e*, om. *ahE.* | 31. ἱδρύεται *cfgikx*, ἱδρύει *aehE.*

αὐτῷ καὶ μυήσεις ἀκαλλιερήτους, ἐξαγίστους τε καθαρμοὺς ἐπινοήσας, μέχρι καὶ βασιλέως τὴν τερατείαν δι᾽ ὧν ἐδόκει χρησμῶν ἐκτελεῖν ἐπεδείκνυτο· καὶ δὴ καὶ οὗτος κολακείᾳ τῇ καθ᾽ ἡδονὴν τοῦ κρατοῦντος ἐπεγείρει κατὰ Χριστιανῶν τὸν δαίμονα, καὶ τὸν θεὸν δὴ κελεῦσαί φησιν, ὑπερορίους τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀμφὶ τὴν πόλιν ἀγρῶν ὡσὰν ἐχθροὺς αὐτῷ Χριστιανοὺς ἀπελάσαι.

CAP. 4.

Περὶ τῶν καθ᾽ ἡμῶν ψηφισμάτων.
(Nic. H. E. VII, 25.)

Τούτῳ δὲ πρώτῳ κατὰ γνώμην πράξαντι πάντες οἱ λοιποὶ τῶν ἐν 1
τέλει τὰς ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν πόλεις οἰκοῦντες τὴν ὁμοίαν ὡρμῶντο ψῆφον ποιήσασθαι, προσφιλὲς δ᾽ εἶναι τοῦτο βασιλεῖ τῶν κατ᾽ ἐπαρχίαν ἡγεμόνων συνεωρακότων, καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸ διαπράξασθαι τοῖς ὑπηκόοις ὑποβεβληκότων. ὧν δὴ καὶ αὐτῶν τοῖς ψηφίσμασι δι᾽ ἀντιγραφῆς ἀσμενέ- 2
στατα ἐπινεύσαντος τοῦ τυράννου, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς ὁ καθ᾽ ἡμῶν ἀνεφλέγετο διωγμός. ἱερεῖς δῆτα κατὰ πόλιν τῶν ξοάνων, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀρχιερεῖς πρὸς αὐτοῦ Μαξιμίνου οἱ μάλιστα ταῖς πολιτείαις διαπρέψαντες καὶ διὰ πασῶν ἔνδοξοι γενόμενοι καθίσταντο, οἷς καὶ πολλή τις εἰσήγετο σπουδὴ περὶ τὴν τῶν θεραπευομένων πρὸς αὐτῶν θρησκείαν. ἡ γοῦν ἔκ- 3
τοπος τοῦ κρατοῦντος δεισιδαιμονία, συνελόντι φάναι, πάντας τοὺς ὑπ᾽ αὐτὸν ἄρχοντάς τε καὶ ἀρχομένους εἰς τὴν αὐτοῦ χάριν πάντα πράττειν καθ᾽ ἡμῶν ἐνῆγε, ταύτην αὐτῷ χάριν μεγίστην ἀνθ᾽ ὧν ἐνόμιζον πρὸς αὐτοῦ τεύξεσθαι εὐεργεσιῶν ἀντιδωρουμένων, τὸ καθ᾽ ἡμῶν φονᾶν καί τινας εἰς ἡμᾶς καινοτέρας κακοηθείας ἐνδείκνυσθαι.

CAP. 5.

Περὶ τῶν ἐπιπλάστων ὑπομνημάτων.
(Nic. H. E. VII, 28.)

Πλασάμενοι δῆτα Πιλάτου καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὑπομνήματα, 1
πάσης ἔμπλεα κατὰ τοῦ Χριστοῦ βλασφημίας, γνώμῃ τοῦ μείζονος ἐπὶ πᾶσαν διαπέμπονται τὴν ὑπ᾽ αὐτὸν ἀρχήν, διὰ γραμμάτων παρακελευόμενοι, κατὰ πάντα τόπον, ἀγρούς τε καὶ πόλεις, ἐν ἐκφανεῖ ταῦτα τοῖς πᾶσιν ἐκθεῖναι, τοῖς τε παισὶ τοὺς γραμματοδιδασκάλους ἀντὶ μαθημάτων ταῦτα μελετᾶν καὶ διὰ μνήμης κατέχειν παραδιδόναι. ὧν τοῦτον ἐπιτελουμένων 2

---

3. ἐγείρει *eh*. | 12. δ᾽] γε conj. *Va*. | 19. πρὸς αὐτῶν om. *h*. | 30. γραμμάτων *achxSV*, προγραμμάτων *defgikNHB*. | 33. μελετᾶν] μελετῶν *H* mendose.

τὸν τρόπον ἕτερος στρατοπεδάρχης, ὃν δοῦκα Ῥωμαῖοι προσαγορεύουσιν, ἀνὰ τὴν Δαμασκὸν τῆς Φοινίκης ἐπίῤῥητά τινα γυναικάρια ἐξ ἀγορᾶς ἀνάρπαστα ποιήσας, βασάνους αὐταῖς ἐπιθήσειν ἠπείλει, λέγειν ἐγγράφως ἐπαναγκάζων, ὡς δὴ εἴησάν ποτε Χριστιαναὶ, συνειδεῖέν τε αὐτοῖς ἀθεμιτουργίας, ἐν αὐτοῖς τε τοῖς κυριακοῖς πράττειν αὐτοὺς τὰ ἀκόλαστα, καὶ ὅσα ἄλλα λέγειν αὐτὰς ἐπὶ διαβολῇ τοῦ δόγματος ἤθελεν· ὧν καὶ οὗτος ἐν ὑπομνήμασι τὰς φωνὰς ἐντεθείσας βασιλεῖ κοινοῦται. καὶ δὴ προστάξαντος εἰς πάντα τόπον καὶ πόλιν καὶ ταῦτα δημοσιοῦται τὰ γράμματα.

CAP. 6.

Περὶ τῶν ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ μεμαρτυρηκότων.

(Nic. H. E. VII, 27.)

1 Ἀλλ' ὁ μὲν οὐκ εἰς μακρὸν αὐτόχειρ ἑαυτοῦ γεγονὼς ὁ στρατοπε-
δάρχης δίκην τίννυσι τῆς κακοτροπίας. ἡμῶν δ' αὖ φυγαὶ πάλιν ἀνε-
κινοῦντο καὶ διωγμοὶ χαλεποὶ, τῶν τε κατὰ πάσας ἐπαρχίας ἡγουμένων
αὖθις δειναὶ καθ' ἡμῶν ἐπαναστάσεις, ὡς καί τινας ἁλόντας τῶν περὶ
τὸν θεῖον λόγον ἐπιφανῶν ἀπαραίτητον τὴν ἐπὶ θανάτῳ ψῆφον κατα-
δέξασθαι, ὧν τρεῖς ἐν Ἐμίσῃ τῇ πόλει τῆς Φοινίκης, Χριστιανοὺς σφᾶς
ὁμολογήσαντες, θηρίων βορᾶ παραδίδονται· ἐπίσκοπος ἦν ἐν τούτοις Σιλ-
βανὸς, τὴν ἡλικίαν ὑπέργηρως, ἐν ὅλοις ἔτεσι τεσσαράκοντα τὴν λειτουρ-
2 γίαν διηνυκώς. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Πέτρος τῶν κατ' Ἀλεξάν-
δρειαν παροικιῶν προστὰς ἐπιφανέστατα, θεῖον ἐπισκόπων χρῆμα βίου
τε ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τῆς τῶν ἱερῶν λόγων συνασκήσεως, ἐξ οὐδεμιᾶς ἀνάρ-
παστος γεγονὼς αἰτίας, μηδεμιᾶς προλαβούσης προσδοκίας, ἀθρόως οὕτω
καὶ ἀλόγως, ὡςὰν Μαξιμίνου προστάξαντος, τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται,
σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐπισκόπων ἄλλοι πλείους ταὐτὸν ὑπο-
3 μένουσι· Λουκιανός τε, ἀνὴρ τὰ πάντα ἄριστος, βίῳ τε ἐγκρατὴς καὶ τοῖς
ἱεροῖς μαθήμασι συγκεκροτημένος, τῆς κατ' Ἀντιόχειαν παροικίας πρε-
σβύτερος, ἀχθεὶς ἐπὶ τῆς Νικομηδέων πόλεως, ἔνθα τηνικαῦτα βασιλεὺς
διατρίβων ἐτύγχανε, παρασχών τε ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος τὴν ὑπὲρ ἧς προΐ-
4 στατο διδασκαλίας ἀπολογίαν, δεσμωτηρίῳ παραδοθεὶς κτίννυται. τοσαῦτα
δῆτα ἐν βραχεῖ τῷ μισοκάλῳ Μαξιμίνῳ καθ' ἡμῶν συνεσκεύαστο, ὡς τοῦ
προτέρου δοκεῖν πολλῷ χαλεπώτερον τοῦτον ἡμῖν ἐπεγηγέρθαι διωγμόν.

4. *αὐτοῖς CE:* fort. *αὐταῖς.* | 17. *Ἐμίσῃ achkxSB, Ἐμέσῃ efgiNVH.* | *τῇ* om. *eh.* | 21. *ἐπιφανέστατος h.* | 22. *τε ἀρετῆς acefgikxSB, ἀρετῆς τε hVH, ἀρετῆς* craso *τε i.* | 26. *ἐγκρατὴς cfVH, ἐγκρατεῖ aeghikNSB.*

CAP. 7.

Περὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἐν στήλαις ἀνατεθείσης γραφῆς.
(Nic. H. E. VII, 9.)

Ἀνὰ μέσας γέ τοι τὰς πόλεις, ὃ μηδὲ ἄλλοτέ ποτε, ψηφίσματα 1
πόλεων καθ' ἡμῶν καὶ βασιλικῶν πρὸς ταῦτα διατάξεων ἀντιγραφαὶ
στήλαις ἐντετυπωμένα χαλκαῖς ἀνορθοῦντο, οἵ τε παῖδες ἀνὰ τὰ διδασκα-
λεῖα Ἰησοῦν καὶ Πιλάτον καὶ τὰ ἐφ' ὕβρει πλασθέντα ὑπομνήματα διὰ
στόματος κατὰ πᾶσαν ἔφερον ἡμέραν. ἐνταῦθά μοι ἀναγκαῖον εἶναι φαί- 2
νεται, αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν ἐν στήλαις ἀνατεθεῖσαν τοῦ Μαξιμίνου γρα-
φὴν ἐντάξαι (ἵν' ὁμοῦ τῆς τε τοῦ ἀνδρὸς θεομισείας ἡ ἀλαζὼν καὶ ὑπερή-
φανος αὐθάδεια φανερὰ κατασταίη, καὶ τῆς παρὰ πόδας αὐτὸν μετελθούσης
ἱερᾶς δίκης ἡ ἄϋπνος κατὰ τῶν ἀσεβῶν μισοπονηρία, πρὸς ἧς ἐλασθεὶς
οὐκ εἰς μακρὸν τἀναντία περὶ ἡμῶν ἐβουλεύσατό τε καὶ δι' ἐγγράφων νόμων
ἐδογμάτισε), τοῦτον ἐπ' αὐτῶν λέξεων ἔχουσαν τὸν τρόπον·

Ἀντίγραφον ἑρμηνείας τῆς Μαξιμίνου πρὸς τὰ καθ' ἡμῶν ψηφίσματα ἀντιγραφῆς, ἀπὸ τῆς ἐν Τύρῳ στήλης μεταληφθείσης.

„Ἤδη ποτὲ ἡ ἀσθενὴς θρασύτης τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἴσχυσε, 3
„πᾶσαν πλάνης ἀμαυρότητα καὶ ὁμίχλην ἀποσεισαμένη καὶ ἀνασκεδά-
„σασα, ἥτις πρὸ τούτου, οὐ τοσοῦτον τῶν ἀσεβῶν, ὅσον τῶν ἀθλίων ἀν-
„θρώπων τὰς αἰσθήσεις ὀλεθρίῳ ἀγνοίας σκότῳ ἐνειληθείσας ἐπολιόρκει,
„ἐπιγνῶναι, ὡς τῇ τῶν ἀθανάτων θεῶν φιλαγάθῳ προνοίᾳ διοικεῖται
„καὶ σταθεροποιεῖται· ὅπερ πρᾶγμα ἄπιστόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅπως κεχα- 4
„ρισμένον, ὅπως τε ἥδιστον καὶ προσφιλὲς ἡμῖν γέγονεν, ὡς μέγιστον
„δεῖγμα τῆς θεοφιλοῦς ὑμῶν προαιρέσεως δεδωκέναι· ὁπότε καὶ πρὸ τούτου
„οὐδενὶ ἄγνωστον ἦν, ὁποίας παρατηρήσεως καὶ θεοσεβείας πρὸς τοὺς
„ἀθανάτους θεοὺς ἐτυγχάνετε ὄντες, οἷς οὐ ψιλῶν καὶ ὑποκένων ῥημάτων
„πίστις, ἀλλὰ συνεχῆ καὶ παράδοξα ἔργων ἐπισήμων γνωρίζεται. διόπερ 5
„ἐπαξίως ἡ ὑμετέρα πόλις θεῶν ἀθανάτων ἵδρυμά τε καὶ οἰκητήριον
„ἐπικαλοῖτο· πολλοῖς γοῦν παραδείγμασι καταφαίνεται, τῇ τῶν οὐρανίων
„θεῶν αὐτὴν ἐπιδημίᾳ ἀνθεῖν. ἰδοὺ τοίνυν ἡ ὑμετέρα πόλις, πάντων τῶν 6
„ἰδίᾳ διαφερόντων αὐτῆς ἀμελήσασα, καὶ τὰς πρότερον τῶν ὑπὲρ αὐτῆς
„πραγμάτων δεήσεις παριδοῦσα, ὅτε πάλιν ᾔσθετο τοὺς τῆς ἐπαράτου

---

6. διδασκαλεῖα] διδασκάλια *cf.* | 12. ἐλασθεὶς *bcdfhVH*, ἐλαθεὶς *aeikSB.* | 14. τοῦτον — τρόπον add. *aceSVH*, om. *hikB.* | 24. δεδωκέναι *aceghE*, δεδηλωκέναι *fikN.* | 27. ἔργων] ἔργα *cf.* | 31. αὐτῆς *acefgikxNBH*[b], αὐτῇ *hi* (a sec. m.) *SVH.* | αὐτῆς *acefgikxNSB*, αὐτῇ *hVH.*

„ματαιότητος γεγονότας ἕρπειν ἄρχεσθαι, καὶ ὥσπερ ἀμεληθεῖσαν καὶ
„κεκοιμημένην πυρὰν ἀναζωπυρεμένων τῶν πυρσῶν μεγίστας πυρκαϊὰς
„ἀναπληρȣ̃σαν, εὐθέως πρὸς τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν, ὥσπερ πρὸς μητρό-
„πολιν πασῶν θεοσεβειῶν, χωρίς τινος μελλήσεως κατέφυγεν, ἴασίν τινα
7 „καὶ βοήθειαν ἀπαιτȣ̃σα· ἥντινα διάνοιαν σωτηριώδη διὰ τὴν πίστιν τῆς
„ὑμετέρας θεοσεβείας τȣ̀ς θεȣ̀ς ὑμῖν ἐμβεβληκέναι δῆλόν ἐστιν· ἐκεῖνος
„τοιγαρȣ̃ν ἐκεῖνος ὁ ὕψιστος καὶ μέγιστος Ζεὺς, ὁ προκαθήμενος τῆς
„λαμπροτάτης ὑμῶν πόλεως, ὁ τȣ̀ς πατρῴȣς ὑμῶν θεȣ̀ς καὶ γυναῖκας
„καὶ τέκνα καὶ ἑστίαν καὶ οἴκȣς ἀπὸ πάσης ὀλεθρίȣ φθορᾶς ῥυόμενος,
„ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς τὸ σωτήριον ἐνέπνευσε βȣ́λημα, ἐπιδεικνὺς καὶ
„ἐμφαίνων, ὅπως ἐξαίρετόν ἐστι καὶ λαμπρὸν καὶ σωτηριῶδες, μετὰ τȣ̃
„ὀφειλομένȣ σεβάσματος τῇ θρησκείᾳ καὶ ταῖς ἱεροθρησκίαις τῶν ἀθα-
8 „νάτων θεῶν προσιέναι. τίς γὰρ ȣ̃τως ἀνόητος ἢ νȣ̃ παντὸς ἀλλότριος
„εὑρεθῆναι δύναται, ὃς οὐκ αἴσθεται, τῇ φιλαγάθῳ τῶν θεῶν σπουδῇ
„συμβαίνειν, μήτε τὴν γῆν τὰ παραδιδόμενα αὐτῇ σπέρματα ἀρνεῖσθαι,
„τὴν τῶν γεωργῶν ἐλπίδα κενῇ προσδοκίᾳ σφάλλȣσαν, μηδ' αὖ ἀσεβȣ̃ς
„πολέμȣ πρόσοψιν ἀνεπικωλύτως ἐπὶ γῆς στηρίζεσθαι, καὶ φθαρείσης
„τῆς τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃ εὐκρασίας αὐχμῶντα τὰ σώματα εἰς θάνατον κατασύρεσθαι,
„μηδὲ μὴν ἀμέτρων ἀνέμων πνεύμασι τὴν θάλασσαν κυμαίνȣσαν κορυ-
„φȣ̃σθαι, μηδέ γε καταιγίδας ἀπροσδοκήτȣς καταῤῥηγνυμένας ὀλέθριον
„χειμῶνα ἐπεγείρειν, ἔτι τοίνυν μήτε τὴν τροφὸν ἁπάντων καὶ μητέρα
„γῆν, ἀπὸ τῶν κατωτάτω λαγόνων ἑαυτῆς ἐν φοβερῷ τρόμῳ καταδυο-
„μένην, μηδέ γε τὰ ἐπικείμενα ὄρη χασμάτων γινομένων καταδύεσθαι,
„ἅπερ πάντα καὶ τȣ́των ἔτι χαλεπώτερα κακὰ πρὸ τȣ́τȣ πολλάκις γεγο-
9 „νέναι ȣ̓δεὶς ἀγνοεῖ. καὶ ταῦτα σύμπαντα διὰ τὴν ὀλέθριον πλάνην τῆς
„ὑποκένȣ ματαιότητος τῶν ἀθεμίτων ἐκείνων ἀνθρώπων ἐγίνετο, ἡνίκα
„κατὰ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπεπόλαζε, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν τὰ πανταχȣ̃ τῆς
10 „οἰκȣμένης αἰσχύναις ἐπίεζε.“ τȣ́τοις μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· „ἐφοράτωσαν
„ἐν τοῖς πλατέσιν ἤδη πεδίοις ἀνθοῦντα τὰ λήϊα καὶ τοῖς ἀστάχυσιν
„ἐπικυμαίνοντα, καὶ τȣ̀ς λειμῶνας δι' εὐομβρίαν φυτοῖς καὶ ἄνθεσι λαμ-
„πομένȣς, καὶ τὴν τȣ̃ ἀέρος κατάστασιν εὔκρατον καὶ πρᾳοτάτην ἀπο-
11 „δοθεῖσαν· χαιρέτωσαν λοιπὸν ἅπαντες διὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας, ἱερȣρ-

---

1. post ματ. add. ἀρχηγȣ̀ς *fi* (a sec. m.) *Z*, om. *reliqui codd.* | post ἕρπειν add. καὶ *egik*, om. *abcdfhE.* | 6. ἐκεῖνος τοιγ. om. *V.* | 7. ἐκεῖνος post τοιγ. add. *C*, om. *H.* | 14. αἴσθεται *cfghikxBH*b, αἰσθάνεται *aeSVH.* | 17. γῆς om. *h.* | 20. γε om. *h.* | 22. ἀναδυομένην conj. *V*a. | 26. ἐκείνων ἀνθρ. *cfgikxB*, ἀνθρ. ἐκ. *aehSVH.* | 32. ἡμετέρας *eghikB*, ὑμετέρας *acfi* (a sec. m.) *SVH.*

„γίας τε καὶ τιμῆς τῆς τȣ̃ δυνατωτάτȣ καὶ στεῤῥοτάτȣ Ἄρεος δυνάμεως
„ἐξευμενισθείσης, καὶ διὰ τȣ̃το τῆς εὐδινοτάτης εἰρήνης βεβαίως μεθ'
„ἡσυχίας ἀπολαύοντες ἡδυνέσθωσαν· καὶ ὅσοι τῆς τυφλῆς ἐκείνης πλάνης
„καὶ περιόδȣ παντάπασιν ἀποστάντες εἰς ὀρθὴν καὶ καλλίστην διάνοιαν
„ἐπανῆλθον, μειζόνως μὲν ȣ̃ν χαιρέτωσαν, ὡςὰν ἐκ χειμῶνος ἀπροσδο-
„κήτȣ ἢ νόσȣ βαρείας ἀποσπασθέντες, καὶ ἡδεῖαν εἰς τȣ̃πιὸν ζωῆς ἀπό-
„λαυσιν καρπωσάμενοι. εἰ δὲ τῇ ἐπαράτῳ αὐτῶν ματαιότητι ἐπιμένοιεν, 12
„ἐν πολλῷ πόῤῥωθεν τῆς ὑμετέρας πόλεως καὶ περιχώρȣ, καθὼς ἠξιώ-
„σατε, ἀποχωρισθέντες ἐξελασθήτωσαν, ἵν' οὕτως, κατ' ἀκολουθίαν τῆς
„ἀξιεπαίνου ὑμῶν περὶ τοῦτο σπουδῆς, παντὸς μιάσματος καὶ ἀσεβείας
„ἀποχωρισθεῖσα ἡ ὑμετέρα πόλις κατὰ τὴν ἔμφυτον αὐτῇ πρόθεσιν μετὰ
„τȣ̃ ὀφειλομένȣ σεβάσματος ταῖς τῶν ἀθανάτων θεῶν ἱερȣργίαις ὑπακȣ́οι.
„ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅσῳ προσφιλὴς ἡμῖν γέγονεν ἡ περὶ τȣ́τȣ ἀξίωσις ὑμῶν, 13
„καὶ χωρὶς ψηφισμάτων καὶ χωρὶς δεήσεως αὐθαιρέτῳ βȣλήσει ἡ ἡμετέρα
„προθυμοτάτη φιλαγαθίαις ψυχὴ, ἐπιτρέπομεν τῇ ὑμετέρᾳ καθοσιώσει,
„ὁποίαν δ' ἂν βȣληθῆτε μεγαλοδωρεὰν, ἀντὶ ταύτης ὑμῶν τῆς φιλοθέȣ
„προθέσεως αἰτῆσαι. καὶ ἤδη μὲν τοῦτο ποιεῖν καὶ λαβεῖν ἀξιώσατε· 14
„τεύξεσθε γὰρ αὐτῆς χωρίς τινος ὑπερθέσεως· ἥτις παρασχεθεῖσα τῇ
„ὑμετέρᾳ πόλει εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα τῆς περὶ τȣ̀ς ἀθανάτȣς θεȣ̀ς φιλο-
„θέȣ εὐσεβείας παρέξει μαρτυρίαν, τȣ̃ δὲ ὑμᾶς ἀξίων ἐπάθλων τετυχη-
„κέναι παρὰ τῆς ἡμετέρας φιλαγαθίας, ταύτης ὑμῶν ἕνεκεν τῆς τȣ̃ βίȣ
„προαιρέσεως, υἱοῖς τε καὶ ἐκγόνοις ὑμετέροις ἐπιδειχθήσεται.“ ταῦτα 15
δὴ καθ' ἡμῶν κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν ἀνεστηλίτευτο, πάσης ἐλπίδος, τὸ
γȣ̃ν ἐπ' ἀνθρώποις, ἀγαθῆς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀποκλείοντα· ὡς, κατ' αὐτὸ
δὴ τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον, εἰ δυνατὸν, ἐπὶ τȣ́τοις καὶ τȣ̀ς ἐκλεκτȣ̀ς αὐτȣ̀ς
σκανδαλίζεσθαι. ἤδη γέ τοι σχεδὸν τῆς παρὰ τοῖς πλείστοις ἀποψυχȣ́σης 16
προσδοκίας, ἀθρόως καθ' ὁδὸν ἔτι σχεδὸν τὴν πορείαν ἔν τισι χώραις
διαννόντων τῶν τὴν προκειμένην γραφὴν καθ' ἡμῶν διακονȣμένων, ὁ τῆς
ἰδίας ἐκκλησίας ὑπέρμαχος θεὸς, μονονουχὶ τὴν τοῦ τυράννου καθ' ἡμῶν
ἐπιστομίζων μεγαλαυχίαν, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ȣ̓ράνιον αὐτȣ̃ συμμαχίαν ἐπε-
δείκνυτο.

---

1. *δυνάμεως* add. *acfE*, om. *eghik*. | 2. *εὐδινοτάτης cfxB*, *εὐδινωτάτης aehikSV*, *εὐδεινοτάτης gH*. | 9. *ἐξελασθήτωσαν bcdfg*, *ἐξελαθήτωσαν aehikE*. | 11. *κατὰ mvVZH*, *καὶ eghikB*, om. *acf*. | 12. *ὑπακȣ́οι C*, *ὑπακȣ́ῃ SH*. | 13. *ὅσῳ*] *ὡς* mavult *V*a. | 15. *ἐπιτρέπωμεν c*. | 20. *τȣ̃ δὲ*] *τῶν τε* conj. *V*a, dum supplet *μαρτυρίαν*. | 25. *λόγιον* — Matth. 24, 24.

CAP. 8.

Περὶ τῶν κατὰ ταῦτα συμβεβηκότων ἐν λιμῷ καὶ λοιμῷ καὶ πολέμοις.

1 Οἱ μὲν οὖν ἐξ ἔθους ὄμβροι τε καὶ ὑετοὶ χειμαδίου τῆς ὥρας ὑπαρ-
χούσης τὴν ἐπὶ γῆς ἀνεῖχον συνήθη φοράν, λιμὸς δ' ἀδόκητος ἐπισκήπτει,
καὶ λοιμὸς ἐπὶ τούτῳ, καί τινος ἑτέρου νοσήματος — ἕλκος δὲ ἦν φερω-
νύμως τοῦ πυρώδους ἕνεκεν ἄνθραξ προσαγορευόμενον — ἐπιφορά, ὃ καθ'
ὅλων μὲν ἕρπον τῶν σωμάτων σφαλεροὺς ἐνεποίει τοῖς πεπονθόσι κινδύνους,
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν διαφερόντως ἐπὶ πλεῖστον γινό-
μενον μυρίους ὅσους ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ παισὶ πηροὺς ἀπειργάζετο.
2 τούτοις προσεπανίσταται τῷ τυράννῳ ὁ πρὸς Ἀρμενίους πόλεμος, ἄνδρας
ἐξ ἀρχαίου φίλους τε καὶ συμμάχους Ῥωμαίων, οὓς καὶ αὐτοὺς Χριστιανοὺς
ὄντας καὶ τὴν εἰς τὸ θεῖον εὐσέβειαν διὰ σπουδῆς ποιουμένους ὁ θεομισὴς
εἰδώλοις θύειν καὶ δαίμοσιν ἐπαναγκάσαι πεπειραμένος ἐχθροὺς ἀντὶ φίλων
3 καὶ πολεμίους ἀντὶ συμμάχων κατεστήσατο. ἀθρόως δὴ ταῦτα πάντα ὑφ'
ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν συῤῥεύσαντα καιρὸν τῆς τοῦ τυράννου θρασύτητος τὴν
κατὰ τοῦ θείου μεγαλαυχίαν διήλεγξεν, ὅτι δὴ τῆς περὶ τὰ εἴδωλα αὐτοῦ
σπουδῆς καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἕνεκα πολιορκίας μὴ λιμὸν μηδὲ λοιμὸν μηδὲ
μὴν πόλεμον ἐπὶ τῶν αὐτοῦ συμβῆναι καιρῶν ἐθρασύνετο. ταῦτα δ' οὖν
ὁμοῦ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἐπελθόντα καὶ τῆς αὐτοῦ καταστροφῆς περιει-
4 λήφει τὰ προοίμια. αὐτὸς μὲν οὖν περὶ τὸν πρὸς Ἀρμενίους πόλεμον ἅμα
τοῖς αὐτοῦ στρατοπέδοις κατεπονεῖτο, τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν τὰς ὑπ' αὐτὸν
πόλεις οἰκούντων δεινῶς ὁ λιμός τε ἅμα καὶ λοιμὸς κατετρυχέτην, ὡς ἑνὸς
μέτρου πυρῶν δισχιλίας καὶ πεντακοσίας Ἀττικὰς ἀντικαταλλάττεσθαι.
5 μυρίοι μὲν οὖν ἐτύγχανον οἱ κατὰ πόλεις θνήσκοντες, πλείους δὲ τούτων
οἱ κατ' ἀγροὺς τε καὶ κώμας, ὡς ἤδη καὶ τὰς πάλαι τῶν ἀγροίκων πολυ-
άνδρους ἀπογραφὰς μικροῦ δεῖν παντελῆ παθεῖν ἐξάλειψιν, ἀθρόως σχεδὸν
6 ἁπάντων ἐνδείᾳ τροφῆς καὶ λοιμώδει νόσῳ διεφθαρμένων. τινὲς μὲν οὖν
τὰ ἑαυτῶν φίλτατα βραχυτάτης τροφῆς τοῖς εὐπορωτέροις ἀπεμπολᾶν
ἠξίουν, ἄλλοι δὲ τὰς κτήσεις κατὰ βραχὺ διαπιπράσκοντες εἰς ἐσχάτην
ἐνδείας ἀπορίαν ἤλαυνον· ἤδη δέ τινες σμικρὰ χόρτου διαμασώμενοι σπα-
ράγματα, καί τινας ἀναίδην φθοροποιοὺς ἐσθίοντες πόας, τὴν τῶν σω-
7 μάτων ἕξιν λυμαινόμενοι διώλλυντο. καὶ γυναίων δὲ τῶν κατὰ πόλεις

6. post ὃ add. *καὶ efgikmN*, om. *achN*. | 7. *ἕρπον acf*, *ἕρπων SVH*. | 16. *ὅτι*] *ὅτε* mavult V^{a}. | 17. *μηδὲ μὴν*] *μὴ μὴν h*. | 28. *ἀπμεπολᾶν cfgikB*, *ἀπεμπωλεῖν aehSV*, *ἀπεμπολεῖν i* (a sec. man.) *H*. | 30. *διαμασώμενοι cfhik SVB*, *διαμασσώμενοι egZH*. | 31. *ἀνέδην gik*. | 32. *λυμαινόμενοι egikB*, *λυμαινόμενα acfhSVH*.

εὐγενίδων τινὲς, εἰς ἀναίσχυντον ἀνάγκην πρὸς τῆς ἀπορίας ἐλασθεῖσαι,
μεταιτεῖν ἐπὶ τῶν ἀγορῶν προεληλύθεσαν, τῆς πάλαι ἐλευθερίου τροφῆς
ὑπόδειγμα διὰ τῆς περὶ τὸ πρόσωπον αἰδοῦς καὶ τῆς ἀμφὶ τὴν περιβολὴν
κοσμιότητος ὑποφαίνουσαι. καὶ οἱ μὲν ἀπεσκληκότες ὥσπερ εἴδωλα νεκρὰ 8
ὧδε κἀκεῖσε ψυχοῤῥαγοῦντες, ἐνσειόμενοί τε καὶ περιολισθαίνοντες ὑπ' ἀδυ-
ναμίας τοῦ στῆναι, κατέπιπτον ἐν μέσαις ταῖς πλατείαις, πρηνεῖς δ' ἡπλω-
μένοι ὀρέξαι σφίσι μικρὸν τρύφος ἄρτου κατηντιβόλουν, καὶ τὴν ψυχὴν
πρὸς ἐσχάταις ἔχοντες ἀναπνοαῖς πεινῆν ἐπεβόων, πρὸς μόνην ταύτην
τὴν ὀδυνηροτάτην φωνὴν εὐσθενεῖς καθιστάμενοι· οἱ δὲ τὴν πληθὺν τῶν 9
αἰτούντων καταπληττόμενοι, ὅσοι τῶν εὐπορωτέρων ἐδόκουν εἶναι, μετὰ τὸ
μυρία παρασχεῖν εἰς ἀπηνῆ λοιπὸν καὶ ἄτεγκτον ἐχώρουν διάθεσιν, τὰ
αὐτὰ τοῖς αἰτοῦσιν ὅσον οὔπω καὶ αὐτοὶ πείσεσθαι προσδοκῶντες, ὥστ'
ἤδη κατὰ μέσας ἀγορὰς καὶ στενωποὺς νεκρὰ καὶ γυμνὰ σώματα ἐφ' ἡμέ-
ραις πλείοσιν ἄταφα διεῤῥιμμένα θέαν τοῖς ὁρῶσιν οἰκτροτάτην παρέχεσθαι.
ἤδη γέ τοι καὶ κυνῶν τινὲς ἐγίνοντο βορά, δι' ἣν μάλιστα αἰτίαν οἱ 10
ζῶντες ἐπὶ τὴν κυνοκτονίαν ἐτράποντο, δέει τοῦ μὴ λυσσήσαντας ἀνθρω-
ποφαγίαν ἐργάσασθαι. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ὁ λοιμὸς πάντας οἴκους καὶ 11
γενεὰς ἐπεβόσκετο, μάλιστα δ' οὓς ὁ λιμὸς διὰ τὸ εὐπορεῖν τροφῶν οὐχ
οἷός τε ἦν ἐκτρίψαι. οἱ γ' οὖν ἐν περιουσίαις, ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες καὶ
μυρίοι τῶν ἐν τέλει, ὥσπερ ἐπίτηδες τῇ λοιμώδει νόσῳ πρὸς τοῦ λιμοῦ
καταλελειμμένοι, ὀξεῖαν καὶ ὠκυτάτην ὑπέμενον τελευτήν· πάντα δ' οὖν
οἰμωγῶν ἦν ἀνάπλεα, κατὰ πάντας τε στενωποὺς, ἀγοράς τε καὶ πλατείας
οὐδ' ἦν ἄλλο τι θεωρεῖν, ἢ θρήνους μετὰ τῶν συνήθων αὐτοῖς αὐλῶν τε
καὶ κτύπων. τοῦτον δὴ τὸν τρόπον δυσὶν ὅπλοις τοῖς προδεδηλωμένοις 12
λοιμοῦ τε ὁμοῦ καὶ λιμοῦ στρατεύσας ὁ θάνατος, ὅλας ἐν ὀλίγῳ γενεὰς ἐνε-
μήθη, ὡς ὁρᾶν ἤδη δυεῖν καὶ τριῶν σώματα νεκρῶν ὑπὸ μίαν ἐκφορὰν
προκομιζόμενα. τοιαῦτα τῆς Μαξιμίνου μεγαλαυχίας καὶ τῶν κατὰ πόλεις 13
καθ' ἡμῶν ψηφισμάτων τἀπίχειρα ἦν, ὅτε καὶ τῆς Χριστιανῶν περὶ
πάντα σπουδῆς τε καὶ εὐσεβείας πᾶσιν ἔθνεσιν διάδηλα κατέστη τὰ τε-
κμήρια. μόνοι γοῦν ἐν τηλικαύτῃ κακῶν περιστάσει τὸ συμπαθὲς καὶ φιλάν- 14
θρωπον ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδεικνύμενοι, διὰ πάσης ἡμέρας οἱ μὲν τῇ τῶν
θνησκόντων (μυριάδες δ' ἦσαν, οἷς οὔτις ἦν ὁ ἐπιμελησόμενος) κηδείᾳ τε
καὶ ταφῇ προσεκαρτέρουν, οἱ δὲ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν πρὸς τοῦ λιμοῦ
κατατρυχομένων τὴν πληθὺν ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀθροΐζοντες, ἄρτους διέ-

---

1. ἐλασθεῖσαι *C*, ἐλαθεῖσαι *S*. | 12. πείθεσθαι c. | 25. λοιμῷ — λιμῷ *df* probante *V*a. | 29. πάντα] πάντας v *V*a *Z*.

νεμον τοῖς πᾶσιν, ὡς περιβόητον εἰς πάντας ἀνθρώπους καταστῆναι τὸ
πρᾶγμα, θεόν τε τῶν Χριστιανῶν δοξάζειν, εὐσεβεῖς τε καὶ μόνους θεο-
σεβεῖς τούτους ἀληθῶς, πρὸς αὐτῶν ἐλεγχθέντας τῶν πραγμάτων, ὁμολο-
15 γεῖν. ἐφ' οἷς τοῦτον ἐπιτελουμένοις τὸν τρόπον ὁ μέγας καὶ οὐράνιος Χρι-
στιανῶν ὑπέρμαχος θεὸς τὴν κατὰ πάντων ἀνθρώπων διὰ τῶν δεδηλω-
μένων ἐπιδειξάμενος ἀπειλὴν καὶ ἀγανάκτησιν ἀνθ' ὧν εἰς ἡμᾶς ὑπερβαλλόντως
ἐνεδείξαντο, τὴν εὐμενῆ καὶ φαιδρὰν τῆς αὐτοῦ περὶ ἡμᾶς προνοίας αὖθις
ἡμῖν αὐγὴν ἀπεδίδου, ὡς ἐν βαθεῖ σκότῳ παραδοξότατα φῶς ἡμῖν ἐξ
αὐτοῦ καταλάμπων εἰρήνης, ἐκφανές τε τοῖς πᾶσι καθιστάς, θεὸν αὐτὸν
τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπίσκοπον διὰ παντὸς γεγονέναι πραγμάτων, μαστίζοντα
μὲν καὶ διὰ τῶν περιστάσεων κατὰ καιρὸν ἐπιστρέφοντα τὸν αὐτοῦ λαὸν,
πάλιν δ' αὖ μετὰ τὴν αὐτάρκη παιδείαν ἵλεων καὶ εὐμενῆ τοῖς εἰς αὐτὸν
τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν ἀναφαινόμενον.

CAP. 9.

Περὶ τῆς τῶν θεοφιλῶν βασιλέων νίκης.
(Nic. H. E. VII, 29—31.)

1 Οὕτω δὴ Κωνσταντίνου, ὃν βασιλέα ἐκ βασιλέως, εὐσεβῆ τε ἐξ εὐσε-
βεστάτου καὶ πάντα σωφρονεστάτου γεγονέναι προειρήκαμεν, Λικιννίου τε
τοῦ μετ' αὐτὸν, συνέσει καὶ εὐσεβείᾳ τετιμημένων, πρὸς τοῦ παμβασιλέως
θεοῦ τε τῶν ὅλων καὶ σωτῆρος δύο θεοφιλῶν κατὰ τῶν δύο δυσσεβε-
στάτων τυράννων ἀνεγηγερμένων, πολέμου τε νόμῳ παραταξαμένων, θεοῦ
συμμαχοῦντος αὐτοῖς, παραδοξότατα πίπτει μὲν ἐπὶ Ῥώμης ὑπὸ Κων-
σταντίνου Μαξέντιος, ὁ δ' ἐπ' ἀνατολῆς οὐ πολὺν ἐπιζήσας ἐκείνῳ χρόνον
αἰσχίστῳ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Λικιννίου, οὔπω μανέντος τότε, καταστρέφει θα-
2 νάτῳ. πρότερός γε μὴν ὁ καὶ τιμῇ καὶ τάξει τῆς βασιλείας πρῶτος
Κωνσταντῖνος, τῶν ἐπὶ Ῥώμης κατατυραννουμένων φειδὼ λαβὼν, θεὸν τὸν
οὐράνιον, τόν τε τούτου λόγον, αὐτὸν δὴ τὸν πάντων σωτῆρα Ἰησοῦν Χρι-
στὸν σύμμαχον δι' εὐχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρόεισι πανστρατιᾷ, Ῥωμαίοις
3 τὰ τῆς ἐκ προγόνων ἐλευθερίας προμνώμενος. Μαξεντίου δῆτα μᾶλλον ταῖς

---

8. ἀπεδίδου] ἐπεδίδου *h.* | 12. δ'] τ' volgo. | 18. Λικιννίου — τετιμημένων add. *bcdfgik VHB*, om. *aehS.* | 20. δύο θεοφ. add. *bcdfik VHB*, om. *aehS.* | δύο add. *cgik VHB*, om. *aefhS.* | 21. ἀνεγηγερμένων *bcdefgik VHB*, ἀνεγηγερμένου *ahS.* „hinc patet hujus loci depravatio: soli enim *ah* ἀνεγηγερμένων in ἀνεγηγερμένου immutaverunt, *e* vero, qui et ipse Licinii nomen expunxit, pluralem ἀνεγηγερμένων incaute retinuit.“ *Burton.* | παραταξαμένων] παραταξαμένου *aeS:* sed in *h* exstat παραταξαμένων. | 22. αὐτοῖς] αὐτῷ *aehS.* | Κωνσταντῖνον *eh.* | 23. ἐπ'] ἀπ' *c.* | 24. post θανάτῳ add. τέλος *h.*

κατὰ γοητείαν μηχαναῖς, ἢ τῇ τῶν ὑπηκόων ἐπιθαρσȣ̃ντος εὐνοίᾳ, προελ-
θεῖν γε μὴν ȣ̓δ' ὅσον πυλῶν τȣ̃ ἄστεος ἐπιτολμῶντος, ὁπλιτῶν δ' ἀνη-
ρίθμῳ πλήθει καὶ στρατοπέδων λόχοις μυρίοις πάντα τόπον καὶ χώραν
καὶ πόλιν, ὅση τις ἐν κύκλῳ τῆς Ῥωμαίων καὶ Ἰταλίας ἁπάσης ὑπ' αὐτῷ
δεδȣ́λωτο, φραξαμένȣ, ὁ τῆς ἐκ θεȣ̃ συμμαχίας ἀνημμένος βασιλεὺς ἐπιὼν
πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ τȣ̃ τυράννȣ παρατάξει, εὖ μάλα τε πάσας
ἑλών, πρόεισιν ἐπὶ πλεῖστον ὅσον τῆς Ἰταλίας, ἤδη τε αὐτῆς Ῥώμης
ἄγχιστα ἦν· εἶθ' ὡς μὴ τȣ̃ τυράννȣ χάριν Ῥωμαίοις πολεμεῖν ἀναγκά- 4
ζοιτο, θεὸς αὐτὸς δεσμοῖς τισὶν ὥσπερ τὸν τύραννον πορῤῥωτάτω πυλῶν
ἐξέλκει, καὶ τὰ πάλαι δὴ κατὰ ἀσεβῶν ὡς ἐν μύθου λόγῳ παρὰ τοῖς
πλείστοις ἀπιστȣ́μενα, πιστά γε μὴν πιστοῖς ἐν ἱεραῖς βίβλοις ἐστηλιτευ-
μένα, αὐτῇ ἐναργείᾳ πᾶσιν ἁπλῶς εἰπεῖν πιστοῖς καὶ ἀπίστοις, ὀφθαλ-
μοῖς τὰ παράδοξα παρειληφόσιν ἐπιστώσατο. ὥσπερ ȣ̓̃ν ἐπ' αὐτȣ̃ Μωϋ- 5
σέως καὶ τȣ̃ πάλαι θεοσεβȣ̃ς Ἑβραίων γένȣς „ἅρματα Φαραὼ καὶ τὴν
δύναμιν αὐτοῦ ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν, ἐπιλέκτους ἀναβάτας τριστάτας
κατεπόντισεν ἐν θαλάσσῃ ἐρυθρᾷ, πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτȣ́ς," κατὰ τὰ αὐτὰ
δὴ καὶ Μαξέντιος οἵ τε ἀμφ' αὐτὸν ὁπλῖται καὶ δορυφόροι „ἔδυσαν εἰς
βυθὸν ὡσεὶ λίθος," ὁπηνίκα νῶτα δοὺς τῇ ἐκ θεοῦ μετὰ Κωνσταντίνου
δυνάμει τὸν πρὸ τῆς πορείας διῄει ποταμόν, ὃν αὐτὸς σκάφεσι ζεύξας
καὶ εὖ μάλα γεφυρώσας μηχανὴν ὀλέθρȣ καθ' ἑαυτȣ̃ συνεστήσατο. ἐφ' 6
ᾧ ἦν ἂν εἰπεῖν· „λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται
εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο. ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτȣ̃ εἰς κεφαλὴν αὐτȣ̃,
καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται." ταύτῃ δῆτα τοῦ 7
ἐπὶ τȣ̃ ποταμȣ̃ ζεύγματος διαλυθέντος, ὑφιζάνει μὲν ἡ διάβασις, χωρεῖ
δ' ἀθρόως αὔτανδρα κατὰ τȣ̃ βυθȣ̃ τὰ σκάφη, καὶ αὐτός γε πρῶτος
ὁ δυσσεβέστατος, εἶτα δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ὑπασπισταὶ, ᾗ τὰ θεῖα
προαναφωνεῖ λόγια „ἔδυσαν ὡσεὶ μόλυβδος ἐν ὕδατι σφοδρῷ·" ὥστε 8
εἰκότως εἰ μὴ λόγοις, ἔργοις δ' ȣ̓̃ν ὁμοίως τοῖς ἀμφὶ τὸν μέγαν θερά-
ποντα Μωϋσέα, τȣ̀ς παρὰ θεȣ̃ τὴν νίκην ἀραμένȣς αὐτὰ δὴ τὰ κατὰ τȣ̃
πάλαι δυσσεβȣ̃ς τυράννȣ ὧδέ πως ἀνυμνεῖν καὶ λέγειν· „ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ,
ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν·
βοηθὸς καὶ σκεπαστής μȣ κύριος ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν·" καί „τίς

---

1. τῇ om. *h.* | 12. *ἐναργείᾳ cfik, ἐνεργείᾳ aeghE.* | 14. *ἅρματα* — Exod. 15, 4. | 16. *πόντος aehi.* | 21. *ἦν* om. *c.* | *λάκκον* — Ps. 7, 16. | 27. *ἔδυσαν* — Exod. 15, 10. | *μόλυβδος acegh E, μόλιβδος fikx N.* | 30. *ᾄσωμεν* — Exod. 15, 1. | 32. *μȣ κύριος* add. *cfghik VHB*, om. *abdex Eus.* (vit. Const. I, 38.) *N LXX S.*

ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, κύριε, τίς ὅμοιός σοι; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις, θαυ-
9 μαστὸς ἐν δόξαις, ποιῶν τέρατα.“ ταῦτά τε καὶ ὅσα τούτοις ἀδελφά τε
καὶ ἐμφερῆ Κωνσταντῖνος τῷ πανηγεμόνι καὶ τῆς νίκης αἰτίῳ θεῷ αὐ-
τοῖς ἔργοις ἀνυμνήσας, ἐπὶ Ῥώμης μετ’ ἐπινικίων εἰσήλαυνε, πάντων
ἀθρόως αὐτὸν ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναιξὶ, τῶν τε ἀπὸ τῆς συγ-
κλήτου βουλῆς καὶ τῶν ἄλλων διασημοτάτων σὺν παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων
φαιδροῖς ὄμμασιν, αὐταῖς ψυχαῖς, οἷα λυτρωτὴν, σωτῆρά τε καὶ εὐερ-
10 γέτην μετ’ εὐφημιῶν καὶ ἀπλήστου χαρᾶς ὑποδεχομένων. ὁ δ’ ὥσπερ ἔμ-
φυτον τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειαν κεκτημένος, μηδ’ ὅλως ἐπὶ ταῖς βοαῖς ὑπο-
σαλευόμενος, μηδ’ ἐπαιρόμενος τοῖς ἐπαίνοις, εὖ μάλα τῆς ἐκ θεοῦ
συναισθόμενος βοηθείας, αὐτίκα τοῦ σωτηρίου τρόπαιον πάθους ὑπὸ χεῖρα
ἰδίας εἰκόνος ἀνατεθῆναι προστάττει· καὶ δὴ τὸ σωτήριον τοῦ σταυροῦ
σημεῖον ἐπὶ τῇ δεξιᾷ κατέχοντα αὐτὸν ἐν τῷ μάλιστα τῶν ἐπὶ Ῥώμης
δεδημοσιευμένῳ τόπῳ στήσαντες, αὐτὴν δὴ ταύτην ὑπογραφὴν ἐντάξαι
11 ῥήμασιν αὐτοῖς τῇ Ῥωμαίων ἐγκελεύεται φωνῇ· „τούτῳ τῷ σωτηριώ-
δει σημείῳ, τῷ ἀληθινῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας, τὴν πόλιν ὑμῶν ἀπὸ ζυγοῦ
τοῦ τυράννου διασωθεῖσαν ἠλευθέρωσα· ἔτι μὴν καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν
δῆμον Ῥωμαίων τῇ ἀρχαίᾳ ἐπιφανείᾳ καὶ τῇ λαμπρότητι ἐλευθερώσας ἀπο-
12 κατέστησα.“ καὶ δὴ ἐπὶ τούτοις αὐτός τε Κωνσταντῖνος καὶ σὺν αὐτῷ βασιλεὺς
Λικίννιος (οὔπω τότε ἐφ’ ἣν ὕστερον ἐκπέπτωκε μανίαν τὴν διάνοιαν ἐκ-
τραπεὶς) θεὸν τὸν τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων αὐτοῖς αἴτιον εὐμενίσαντες ἄμφω,
μιᾷ βουλῇ καὶ γνώμῃ νόμον ὑπὲρ Χριστιανῶν τελεώτατον πληρέστατα
διατυποῦνται, καὶ τῶν πεπραγμένων εἰς αὐτοὺς ἐκ θεοῦ τὰ παράδοξα, τά
τε τῆς κατὰ τοῦ τυράννου νίκης, καὶ τὸν νόμον αὐτὸν Μαξιμίνῳ τῶν ἐπ’
ἀνατολῆς ἐθνῶν ἔτι δυναστεύοντι, φιλίαν τε πρὸς αὐτοὺς ὑποκοριζομένῳ,
13 διαπέμπονται. ὁ δ’ οἷα τύραννος περιαλγὴς ἐφ’ οἷς ἔγνω γεγενημένος,
εἶτα μὴ δοκεῖν ἑτέροις εἶξαι βουλόμενος, μηδ’ αὖ παρεκθέσθαι τὸ κελευσθὲν
δέει τῶν προστεταχότων, ὡσὰν ἐξ ἰδίας αὐθεντίας τοῖς ὑπ’ αὐτὸν ἡγε-
μόσι τοῦτο πρῶτον ὑπὲρ Χριστιανῶν ἐπάναγκες διαχαράττει τὸ γράμμα,
τὰ μηδέπω ποτὲ πρὸς αὐτοῦ πεπραγμένα ἐπιπλάστως αὐτὸς καθ’ ἑαυτοῦ
ψευδόμενος.

---

2. τε *cf Eus.* (vit. Const. I, 39.), γε *ahSVH*, om. *egikB.* | 11. συναισθόμενος *bcdfhikxVB*, συνησθημένος *aeg Eus.* (vit. Const. I, 39.) *SH.* | ὑπὸ χεῖρα] ὑπὲρ χεῖρα conj. *V*a, ὑποχείριον *H*a. | 12. τοῦ σταυροῦ om. *h.* | 13. τῇ om. *h.* | 14. δεδημοσιευμένῳ *acfgikNSVH*, δεδημοσιευμένων *ehB.* | τόπων *h.* | στήσαντες] fort. leg. στήσαντας. | 16. ἀνδρείας *cfx*, ἀνδρίας volgo. | 24. τῶν *aeghE*, τῷ *cfik.* | 28. αὐθεντίας *cfix*, αὐτενθείας volgo.

Ἀντίγραφον ἑρμηνείας ἐπιστολῆς τοῦ τυράννου Μαξιμίνου.

„Ἰόβιος Μαξιμῖνος σεβαστὸς Σαβίνῳ. καὶ παρὰ τῇ σῇ στιβαρό- 1
„τητι καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις φανερὸν εἶναι πέποιθα, τοὺς δεσπότας
„ἡμῶν Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανὸν, τοὺς ἡμετέρους πατέρας, ἡνίκα συνεῖ-
„δον σχεδὸν ἅπαντας ἀνθρώπους, καταλειφθείσης τῆς τῶν θεῶν θρησκείας,
„τῷ ἔθνει τῶν Χριστιανῶν ἑαυτοὺς συμμεμιχότας, ὀρθῶς διατεταχέναι,
„πάντας ἀνθρώπους τοὺς ἀπὸ τῆς τῶν αὐτῶν θεῶν τῶν ἀθανάτων θρη-
„σκείας ἀναχωρήσαντας προδήλῳ κολάσει καὶ τιμωρίᾳ εἰς τὴν θρησκείαν
„τῶν θεῶν ἀνακληθῆναι. ἀλλ' ὅτε ἐγὼ εὐτυχῶς τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀνα- 2
„τολὴν παρεγενόμην, καὶ ἔγνων, εἰς τινας τόπους πλείστους τῶν ἀνθρώπων
„τὰ δημόσια ὠφελεῖν δυναμένους ὑπὸ τῶν δικαστῶν διὰ τὴν προειρημένην
„αἰτίαν ἐξορίζεσθαι, ἑκάστῳ τῶν δικαστῶν ἐντολὰς δέδωκα, ὥστε μηδένα
„τούτων τοῦ λοιποῦ προσφέρεσθαι τοῖς ἐπαρχιώταις ἀπηνῶς, ἀλλὰ μᾶλλον
„κολακείᾳ καὶ προτροπαῖς πρὸς τὴν τῶν θεῶν θρησκείαν αὐτοὺς ἀνακαλεῖν.
„τηνικαῦτα οὖν ὅτε ἀκολούθως τῇ κελεύσει τῇ ἐμῇ ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἐφυ- 3
„λάττετο τὰ προστεταγμένα, συνέβαινε μηδένα ἐκ τῶν τῆς ἀνατολῆς μερῶν
„μήτε ἐξόριστον μήτε ἐνύβριστον γενέσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ μὴ
„βαρέως κατ' αὐτῶν τι γίνεσθαι εἰς τὴν τῶν θεῶν θρησκείαν ἀνα-
„κεκλῆσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα, ὅτε τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ εὐτυχῶς ἐπέβην 4
„εἰς τὴν Νικομήδειαν κἀκεῖ διετέλουν, παρεγένοντο πολῖται τῆς αὐτῆς
„πόλεως πρός με ἅμα μετὰ τῶν ξοάνων τῶν θεῶν, μειζόνως δεόμενοι,
„ἵνα παντὶ τρόπῳ τὸ τοιοῦτον ἔθνος μηδαμῶς ἐπιτρέποιτο ἐν τῇ αὐτῶν
„πατρίδι οἰκεῖν. ἀλλ' ὅτε ἔγνων πλείστους τῆς αὐτῆς θρησκείας ἄνδρας 5
„ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν οἰκεῖν, οὕτως αὐτοῖς τὰς ἀποκρίσεις ἀπένειμον,
„ὅτι τῇ μὲν αἰτήσει αὐτῶν ἀσμένως χάριν ἔσχηκα, ἀλλ' οὐ παρὰ πάν-
„των τοῦτο αἰτηθὲν κατεῖδον· εἰ μὲν οὖν τινὲς εἶεν τῇ αὐτῇ δεισιδαιμονίᾳ
„διαμένοντες, οὕτως ἕνα ἕκαστον ἐν τῇ ἰδίᾳ προαιρέσει τὴν βούλησιν ἔχειν,
„καὶ εἰ βούλοιντο τὴν τῶν θεῶν θρησκείαν ἐπιγινώσκειν. ὅμως καὶ τοῖς 6
„τῆς αὐτῆς πόλεως Νικομηδεῦσι, καὶ ταῖς λοιπαῖς πόλεσιν, αἳ καὶ αὐταὶ
„εἰς τοσοῦτον τὴν ὁμοίαν αἴτησιν περισπουδάστως πρός με πεποιήκασιν,
„δηλονότι ἵνα μηδεὶς τῶν Χριστιανῶν ταῖς πόλεσιν ἐνοικοίη, ἀνάγκην
„ἔσχον προσφιλῶς ἀποκρίνασθαι, ὅτι δὴ αὐτὸ τοῦτο καὶ οἱ ἀρχαῖοι
„αὐτοκράτορες πάντες διεφύλαξαν, καὶ αὐτοῖς τοῖς θεοῖς, δι' οὓς πάντες
„ἄνθρωποι καὶ αὐτὴ ἡ τῶν δημοσίων διοίκησις συνίσταται, ἤρεσεν οὖν,
„ὥστε τὴν τοσαύτην αἴτησιν, ἣν ὑπὲρ τῆς θρησκείας τοῦ θείου αὐτῶν

9. ἀνακλιθῆναι *cf.* | 14. κολακείᾳ *cgikxNB*, κολακείαις *aefhSVH.* | 18. τι om. *cfgxB.* | 34. οὖν] νῦν conj. *V*[a].

7 „ἀναφέρουσι, βεβαιώσαιμι. τοιγαροῦν εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ τῇ σῇ καθο-
„σιώσει πρὸ τούτου τοῦ χρόνου διὰ γραμμάτων ἐπέσταλται, καὶ δι᾽ ἐντολῶν
„ὁμοίως κεκέλευσται, ἵνα μὴ κατὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν τὸ τοιοῦτον ἔθος
„διαφυλάξαι ἐπιμεληθέντων μηδὲν τραχέως, ἀλλὰ ἀνεξικάκως καὶ συμ-
„μέτρως συμπεριφέροιντο αὐτοῖς, ὅμως ἵνα μήτε ὑπὸ τῶν βενεφικιαλίων,
„μήτε ὑπ᾽ ἄλλων τῶν τυχόντων ὕβρεις μηδὲ σεισμοὺς ὑπομένοιεν, ἀκό-
„λουθον ἐνόμισα, καὶ τούτοις τοῖς γράμμασι τὴν σὴν στιβαρότητα ὑπο-
„μνῆσαι, ὅπως ταῖς κολακείαις καὶ ταῖς προτροπαῖς μᾶλλον τὴν τῶν
8 „θεῶν ἐπιμέλειαν τοὺς ἡμετέρους ἐπαρχιώτας ποιήσειας ἐπιγινώσκειν. ὅθεν
„εἴ τις τῇ αὐτοῦ προαιρέσει τὴν θρησκείαν τῶν θεῶν ἐπιγνωστέον προσ-
„λάβοι, τούτους ὑποδέξασθαι προσήκει, εἰ δέ τινες τῇ ἰδίᾳ θρησκείᾳ ἀκο-
9 „λουθεῖν βούλοιντο, ἐν τῇ αὐτῶν ἐξουσίᾳ καταλίποις. διόπερ ἡ σὴ καθο-
„σίωσις τὸ ἐπιτραπέν σοι διαφυλάττειν ὀφείλει, καὶ μηδενὶ ἐξουσία δοθῇ,
„ὥστε τοὺς ἡμετέρους ἐπαρχιώτας ὕβρεσι καὶ σεισμοῖς ἐπιτρῖψαι, ὁπότε,
„ὥσπερ προγέγραπται, ταῖς προτροπαῖς μᾶλλον καὶ ταῖς κολακείαις
„πρὸς τὴν τῶν θεῶν θρησκείαν τοὺς ἡμετέρους ἐπαρχιώτας προσήκει
„ἀνακαλεῖν. ἵνα δὲ αὕτη ἡμῶν ἡ κέλευσις εἰς γνῶσιν πάντων τῶν ἐπαρ-
„χιωτῶν τῶν ἡμετέρων ἔλθῃ, διατάγματι ὑπὸ σοῦ προτεθέντι τὸ κεκε-
10 „λευσμένον ὀφείλεις δηλῶσαι.“ ταῦθ᾽ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐκβεβιασμένος,
ἀλλ᾽ οὐ κατὰ γνώμην τὴν αὐτοῦ διακελευσάμενος, οὐκέτ᾽ ἀληθὴς οὐδ᾽ ἀξιό-
πιστος παρὰ τοῖς πᾶσιν ἦν, τῆς πρόσθεν ἤδη μετὰ τὴν ὁμοίαν συγχώ-
11 ρησιν παλιμβόλου καὶ διεψευσμένης αὐτοῦ γνώμης ἕνεκα. οὔκουν ἐτόλμα τις
τῶν ἡμετέρων σύνοδον συγκροτεῖν, οὐδ᾽ ἑαυτὸν ἐν φανερῷ καταστήσασθαι,
ὅτι μηδὲ τοῦτ᾽ ἤθελεν αὐτῷ τὸ γράμμα, αὐτὸ μόνον τὸ ἀνεπηρέαστον
ἡμῖν ἐπιτρέπον φυλάττεσθαι, οὐ μὴν συνόδους ἐπικελεῦον ποιεῖσθαι, οὐδ᾽
οἴκους ἐκκλησιῶν οἰκοδομεῖν, οὐδ᾽ ἄλλο τι τῶν συνήθων ἡμῖν διαπράτ-
12 τεσθαι. καίτοι γε ταῦθ᾽ οἱ τῆς εἰρήνης καὶ εὐσεβείας προήγοροι Κων-
σταντῖνος καὶ Λικίννιος αὐτῷ τε ἐπιτρέπειν ἐπεστάλκεσαν, καὶ τοῖς ὑπ᾽
αὐτοὺς ἅπασι διὰ προγραμμάτων καὶ νόμων συγκεχωρήκεσαν. οὐ μὴν ὁ
δυσσεβέστατος ταύτῃ ἐνδοῦναι προῄρητο, εἰ μὴ ὅτε πρὸς τῆς θείας συνε-
λαθεὶς δίκης ὕστατόν γε ἄκων ἐπὶ τοῦτ᾽ ἤχθη.

---

3. ἔθνος *acefhixNSVB*, ἔθος *gkV*ᵃ*ZH*. Scripturam ἔθνος etiam Keimius (Annal. Theol. Tub. Vol. XI. 1852. p. 230) defendit, coll. H. E. IX, 1. p. 339, 7.: εἴ τις τῶν Χριστιανῶν τοῦ ἰδίου ἔθνους τὴν θρησκείαν κτλ. IX, 9. p. 351, 6.: τῷ ἔθνει τῶν Χριστιανῶν. Ib. p. 351, 22.: τὸ τοιοῦτον ἔθνος. IX, 10. p. 354, 28., ubi τῷ τοιούτῳ ἔθνει legit Rufinus. | 6. μηδὲ] μήτε volgo. | 12. καταλίποις *acfhxE*, καταλείποις *egik*, καταλείπειν *NV*ᵃ. | 23. ἑαυτὸν *cgi* (a sec. m.) *k*, αὐτὸν *aefhiE*. | 27. καὶ εὐσ. πρ. *cfghikxB*, πρ. καὶ εὐσ. *aeSVH*. | Κωνστ. καὶ Λικ. om. *eh*. | 30. συνελαθεὶς] συνελασθεὶς *bdfHZ*.

CAP. 10.

Περὶ τῆς τῶν τυράννων καταστροφῆς τοῦ βίου, καὶ οἵαις ἐχρήσαντο πρὸ τῆς τελευτῆς φωναῖς.

(Nic. H. E. VII, 37. 38.)

Ἐκπεριῆλθε δ' αὐτὸν τοιαύτη τις αἰτία· τὸ μέγεθος τῆς οὐ κατ' 1
ἀξίαν ἐπιτραπείσης ἡγεμονίας αὐτῷ μηκέθ' οἷός τε φέρειν, ἀλλὰ δι' ἀπει-
ρίαν σώφρονος καὶ βασιλικοῦ λογισμοῦ ἀπειροκάλως τοῖς πράγμασιν ἐγ-
χειρῶν, ἐπὶ πᾶσίν τε ὑπερηφανίας μεγαλαυχίᾳ τὴν ψυχὴν ἀλόγως ἀρθείς,
ἤδη καὶ κατὰ τῶν τῆς βασιλείας κοινωνῶν, τὰ πάντα αὐτοῦ διαφερόντων
γένει καὶ τροφῇ καὶ παιδείᾳ, ἀξιώματί τε καὶ συνέσει, καὶ τῷ γε πάν-
των κορυφαιοτάτῳ, σωφροσύνῃ καὶ τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ,
τολμᾶν ὥρμητο θρασύνεσθαι, καὶ πρῶτον ἑαυτὸν ταῖς τιμαῖς ἀναγορεύειν.
ἐπιτείνας δὲ εἰς ἀπόνοιαν τὰ τῆς μανίας, συνθήκας ἃς πρὸς Λικίννιον 2
πεποίητο παρασπονδήσας, πόλεμον ἄσπονδον αἵρεται· εἶτ' ἐν βραχεῖ τὰ
πάντα κυκήσας, πᾶσάν τε πόλιν ἐκταράξας, καὶ πᾶν στρατόπεδον μυριά-
δων τὸ πλῆθος ἀνηρίθμων συναγαγὼν, ἔξεισιν εἰς μάχην αὐτῷ παρατα-
ξάμενος, δαιμόνων ἐλπίσιν ὧν δὴ ᾤετο θεῶν καὶ ταῖς τῶν ὁπλιτῶν
μυριάσιν τὴν ψυχὴν ἐπηρμένος. καὶ δὴ συμβαλὼν εἰς χεῖρας ἔρημος τῆς 3
ἐκ θεοῦ καθίσταται ἐπισκοπῆς, Λικιννίῳ τῆς νίκης ἐξ αὐτοῦ τοῦ πάντων
ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ πρυτανευθείσης. ἀπόλυσι δὴ πρῶτον τὸ ἐφ' ᾧ ἐπε- 4
ποίθει ὁπλιτικὸν, τῶν τε ἀμφ' αὐτὸν δορυφόρων γυμνὸν καὶ πάντων
ἔρημον αὐτὸν καταλελοιπότων, καὶ τῷ τότε κρατοῦντι προσπεφευγότων,
ὑπεκδὺς ὁ δείλαιος ὡς τάχιστα τὸν οὐ πρέποντα αὐτῷ βασιλικὸν κόσμον,
δειλῶς καὶ δυσγενῶς καὶ ἀνάνδρως ὑποδύνει τὸ πλῆθος, κἄπειτα διαδι-
δράσκει, κρυπταζόμενός τε ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς κώμας μόλις τῶν πολε-
μίων τὰς χεῖρας, τὰ τῆς σωτηρίας αὐτῷ προνοούμενος, διέξεισιν, ἔργοις
αὐτοῖς εὖ μάλα πιστοὺς καὶ ἀληθεῖς τοὺς θείους ἀποφήνας χρησμοὺς, ἐν
οἷς εἴρηται· „οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ γίγας οὐ 5
σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ· ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν, ἐν δὲ
πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται. ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς
φοβουμένους αὐτὸν, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ῥύσασθαι ἐκ θα-
νάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν.“ οὕτω δῆτα αἰσχύνης ἔμπλεως ὁ τύραννος ἐπὶ 6

7. *καὶ βασ. λογ.* cghikB, *λογ. κ. βασ.* aeSVH. | 8. *πᾶσίν* h, *πάσῃ* volgo. | 10. *καὶ τροφῇ* cefhikxB, *τε* (om. *καὶ τροφῇ*) aSVH. | 15. *κυκήσας*] *κυννήσας* f, *κινήσας* S. | 20. post *θεοῦ* add. *τῷ τότε κρατοῦντι* codd. omnes praeter g. eadem verba quum paullo infra iterum legantur, hoc nostro loco quin subditicia sint, dubitari vix potest. | 22. *καὶ τῷ* om. h. | 26. *προνοούμενος* acefhSVZ, *προμνώμενος* gikH. | 28. *εἴρηται* — Ps. 32 (33), 16.

τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐλθὼν μέρη, πρῶτον μὲν ἐμμανεῖ θυμῷ πολλοὺς ἱερεῖς καὶ προφήτας τῶν πάλαι θαυμαζομένων αὐτῷ θεῶν, ὧν δὴ τοῖς χρησμοῖς ἀναῤῥιπισθεὶς τὸν πόλεμον ἤρατο, ὡσὰν γόητας καὶ ἀπατεῶνας καὶ ἐπὶ πᾶσι προδότας τῆς αὐτοῦ γενομένους σωτηρίας ἀναιρεῖ, εἶτα δὴ δοὺς δόξαν τῷ τῶν Χριστιανῶν θεῷ, νόμον τε τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας αὐτῶν τελεώτατα καὶ πληρέστατα διαταξάμενος, δυσθανατήσας αὐτίκα, μηδεμιᾶς αὐτῷ χρόνου δοθείσης προθεσμίας τελευτᾷ τὸν βίον. ὁ δὲ καταπεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νόμος τοιοῦτος ἦν·

Ἀντίγραφον ἑρμηνείας τῆς τοῦ τυράννου ὑπὲρ Χριστιανῶν διατάξεως, ἐκ ῥωμαϊκῆς γλώττης εἰς τὴν ἑλλάδα μεταληφθείσης.

7 „Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Γάϊος Οὐαλέριος Μαξιμῖνος, Γερμανικός, Σαρματικός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἀνίκητος, σεβαστός. κατὰ πάντα τρόπον ἡμᾶς διηνεκῶς τῶν ἐπαρχιωτῶν τῶν ἡμετέρων τοῦ χρησίμου προνοεῖσθαι, καὶ ταῦτα αὐτοῖς βούλεσθαι παρέχειν, οἷς τὰ λυσιτελῆ πάντων μάλιστα κατορθοῦται, καὶ ὅσα τῆς λυσιτελείας καὶ τῆς χρησιμότητός ἐστι τῆς κοινῆς αὐτῶν, καὶ ὁποῖα πρὸς τὴν δημοσίαν λυσιτέλειαν ἁρμόζει, καὶ ταῖς ἑκάστων διανοίαις προσφιλῆ τυγχάνει, οὐδένα ἀγνοεῖν, ἀλλ' ἕκαστον ἀνατρέχειν ἐπ' αὐτῷ τὸ γινόμενον, γινώσκειν τε ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων
8 „καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, δῆλον εἶναι πιστεύομεν. ὁπότε τοίνυν πρὸ τούτου δῆλον γέγονε τῇ γνώσει τῇ ἡμετέρᾳ, ἐκ ταύτης τῆς προφάσεως, ἐξ ἧς κεκελευσμένον ἦν ὑπὸ τῶν θειοτάτων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων, τὰς συνόδους τῶν Χριστιανῶν ἐξῃρῆσθαι, πολλοὺς σεισμοὺς καὶ ἀποστερήσεις ὑπὸ τῶν ὀφφικιαλίων γεγενῆσθαι, καὶ εἰς τοὐπιὸν δὲ τοῦτο προχωρεῖν κατὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν τῶν ἡμετέρων, ὧν μάλιστα πρόνοιαν τὴν προσήκουσαν γίνεσθαι σπουδάζομεν, τῶν οὐσιῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν κατατριβομένων, δοθέντων γραμμάτων πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑκάστης ἐπαρχίας τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ ἐνομοθετήσαμεν, ἵν' ἐάν τις βούλοιτο τῷ τοιούτῳ ἔθει ἢ τῇ αὐτῇ φυλακῇ τῆς αὐτῆς θρησκείας ἕπεσθαι, τοῦτον ἀνεμποδίστως ἔχεσθαι τῆς προθέσεως τῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἐμποδίζεσθαι μηδὲ κωλύεσθαι, καὶ εἶναι αὐτοῖς εὐχέρειαν, ἄνευ
9 „τινὸς φόβου καὶ ὑποψίας τοῦθ' ὅπερ ἑκάστῳ ἀρέσκει ποιεῖν. πλὴν οὐδὲ νῦν λαθεῖν ἡμᾶς ἐδυνήθη, ὅτι τινὲς τῶν δικαστῶν παρενεθυμοῦντο τὰς

4. δὴ] δὲ *egh.* | 5. τῶν om. *gh.* | 13. post προνοεῖσθαι add. δεῖ *abcdfh SVH*, δεῖν conj. *H*a, om. *egikSV*a*Z.* | 18. αὐτῷ *cfg*, αὐτὸ *aehikE.* | 28. ἔθει] ἔθνει *eR*: forte recte coll. p. 352, 3 not. | αὐτῇ] τοιαύτῃ *eN.* | αὐτῆς om. *efg.* | 32. παρενεθυμοῦντο] παρ' οὐδὲν ἐτίθεντο *dfi.*

„ἡμετέρας κελεύσεις, καὶ διστάζειν τȣ̀ς ἡμετέρους ἀνθρώπους περὶ τὰ
„προστάγματα τὰ ἡμέτερα παρεσκεύασαν, καὶ ὀκνηρότερον προσιέναι ταύ-
„ταις ταῖς θρησκείαις, αἷς ἦν ἀρεστὸν αὐτοῖς, ἐποίησαν. ἵνα τοίνυν εἰς 10
„τὸ ἑξῆς πᾶσα ὑποψία ἀμφιβολίας τȣ̃ φόβȣ περιαιρεθῇ, τȣ̃το τὸ διά-
„ταγμα προτεθῆναι ἐνομοθετήσαμεν, ἵνα πᾶσι δῆλον γένηται, ἐξεῖναι
„τούτοις, οἵ τινες ταύτην τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν θρησκείαν μετιέναι βού-
„λονται, ἐκ ταύτης τῆς δωρεᾶς τῆς ἡμετέρας, καθὼς ἕκαστος βȣ́λεται
„ἢ ἡδέα αὐτῷ ἐστιν, ȣ̔́τως προσιέναι τῇ θρησκείᾳ ταύτῃ, ἣν ἐξ ἔθους
„θρησκεύειν εἵλετο· καὶ τὰ κυριακὰ δὲ τὰ οἰκεῖα ὅπως κατασκευάζοιεν,
„συγχωρεῖται. ἵνα μέντοι καὶ μείζων γένηται ἡ ἡμετέρα δωρεά, καὶ 11
„τȣ̃το νομοθετῆσαι κατηξιώσαμεν, ἵν᾽ εἴ τινες οἰκίαι καὶ χωρία τȣ̃ δικαίȣ
„τῶν Χριστιανῶν πρὸ τȣ́τȣ ἐτύγχανον ὄντα, ἐκ τῆς κελεύσεως τῶν γο-
„νέων τῶν ἡμετέρων εἰς τὸ δίκαιον μετέπεσε τοῦ φίσκου, ἢ ὑπό τινος
„κατελήφθη πόλεως, εἴτε διάπρασις τȣ́των γεγένηται, εἴτε εἰς χάρισμα
„δέδοταί τινι, ταῦτα πάντα εἰς τὸ ἀρχαῖον δίκαιον τῶν Χριστιανῶν
„ἀνακληθῆναι ἐκελεύσαμεν, ἵνα καὶ ἐν τȣ́τῳ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας καὶ
„τῆς προνοίας αἴσθησιν πάντες λάβωσιν.“ αὗται τοῦ τυράννου φωναί, 12
ȣ̓δ᾽ ὅλον ἐνιαυτὸν τῶν κατὰ Χριστιανῶν ἐν στήλαις ἀνατεθειμένων αὐτῷ
διαταγμάτων ὑστερίσασαι. καὶ παρ᾽ ᾧ γε μικρῷ πρόσθεν δυσσεβεῖς ἐδο-
κȣ̃μεν καὶ ἄθεοι καὶ παντὸς ὄλεθροι τȣ̃ βίȣ, ὡς μὴ ὅτι γε πόλιν, ἀλλ᾽
ȣ̓δὲ χώραν ȣ̓δ᾽ ἐρημίαν οἰκεῖν ἐπιτρέπεσθαι, παρὰ τȣ́τῳ διατάξεις ὑπὲρ
Χριστιανῶν καὶ νομοθεσίαι συνετάττοντο, καὶ οἱ πρὸ βραχέος πυρὶ καὶ
σιδήρῳ, θηρίων τε καὶ οἰωνῶν βορᾷ πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτȣ̃ τȣ̃ τυράννȣ
διαφθειρόμενοι, καὶ πᾶν εἶδος κολάσεως καὶ τιμωρίας, ἀπαλλαγῆς τε βίȣ
οἰκτρότατα ὡςὰν ἄθεοι καὶ δυσσεβεῖς ὑπομένοντες, ȣ̔̃τοι νῦν πρὸς αὐτȣ̃
καὶ θρησκεύειν ὁμολογȣ̃νται θρησκείαν, καὶ ἐπισκευάζειν κυριακὰ ἐπιτρέ-
πονται, καὶ δικαίων τινῶν αὐτοῖς μετεῖναι αὐτὸς ὁ τύραννος μαρτυρεῖ
καὶ ὁμολογεῖ. καὶ δὴ τοιαῦτα ἐξομολογησάμενος, ὥσπερ τινὸς τυχὼν εὐερ- 13
γεσίας, τȣ́των δὴ αὐτῶν ἕνεκα ἧττον ἢ παθεῖν αὐτὸν ἐχρῆν δήπȣ παθών,
ἀθρόᾳ θεȣ̃ πληγεὶς μάστιγι ἐν δευτέρᾳ τȣ̃ πολέμȣ συμβολῇ καταστρέφει.
γίνεται δ᾽ αὐτῷ τὰ τῆς καταστροφῆς ȣ̓χ οἷα στρατηγοῖς πολεμάρχαις, 14
ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ γνωρίμων πολλάκις ἀνδριζομένοις ἐν πολέμῳ, τὴν εὐκλεῆ
τελευτὴν εὐθαρσῶς ὑπομεῖναι συνέβη, ἀλλὰ γὰρ ἅτε τις δυσσεβὴς καὶ

4. ἀμφιβολίας *acefhE*, ἡ ἀμφιβολία *gk*, καὶ ἀμφιβολία *i* (a sec. man.). | τȣ̃ φόβȣ] τε φόβος conj. V^a. | 8. ἢ ἡδέα *aeSB*, εἴη δέα *h*, ἢ ἡδὺ *dfikN*H^b, ἢ δέον *bcxVH*. | 10. συγχωρεῖται *ahxSVH*, συγχωρῆται *cf*, συγκεχώρηται *egiknNB*. | 11. leg. aut χωρία, ἃ aut ἔκ τε κελ. | 25. αὐτȣ̃] τȣ̃ αὐτȣ̃ *eh*.

θεομάχος, τῆς παρατάξεως ἔτ' αὐτῷ πρὸ τοῦ πεδίου συνεστώσης, οἴκοι μένων
αὐτὸς καὶ κρυπταζόμενος τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν ὑπέχει, ἀθρόᾳ θεοῦ
πληγεὶς καθ' ὅλου τοῦ σώματος μάστιγι, ὡς ἀλγηδόσι δειναῖς καὶ περιω-
δυνίαις ἐλαυνόμενον πρηνῆ καταπεσεῖν λιμῷ φθειρόμενον, τάς τε σάρκας
ὅλας ἀοράτῳ καὶ θεηλάτῳ πυρὶ τηκόμενον ὡς διαῤῥεύσαντα τὸ μὲν πᾶν
εἶδος τῆς παλαιᾶς μορφῆς ἀφανισθῆναι, ξηρῶν δ' αὐτὸ μόνον ὀστέων
οἷόν τι μακρῷ χρόνῳ κατεσκελετευμένον εἴδωλον ὑπολειφθῆναι· ὡς μηδ'
ἄλλο τι νομίζειν τοὺς παρόντας, ἢ τάφον αὐτῷ τῆς ψυχῆς γεγονέναι τὸ
15 σῶμα, ἐν ἤδη νεκρῷ καὶ παντελῶς ἀποῤῥεύσαντι κατορωρυγμένης. σφο-
δρότερον δ' ἔτι μᾶλλον τῆς θέρμης αὐτὸν ἐκ βάθους μυελῶν καταφλε-
γούσης, προπηδῶσι μὲν αὐτῷ τὰ ὄμματα, καὶ τῆς ἰδίας λήξεως ἀποπε-
16 σόντα πηρὸν αὐτὸν ἀφίησιν. ὁ δ' ἐπὶ τούτοις ἔτι ἐμπνέων, ἀνθομολο-
γούμενος τῷ κυρίῳ, θάνατον ἐπεκαλεῖτο, καὶ τὸ πανύστατον ἐνδίκως ταῦτα
τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ παροινίας χάριν ὁμολογήσας παθεῖν τὴν ψυχὴν
ἀφίησιν.

CAP. 11.

Περὶ τῆς ὑστάτης ἀπωλείας τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν.

(Nic. H. E. VII, 39.)

1 Οὕτω δῆτα Μαξιμίνου ἐκποδὼν γενομένου, ὃς μόνος ἔτι λείπων τῶν
τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν, ἁπάντων χείριστος ἀναπέφηνε, τὰ μὲν τῆς τῶν
ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως ἐκ θεμελίων χάριτι θεοῦ τοῦ παντοκράτορος ἠγεί-
ρετο, ὅ τε Χριστοῦ λόγος εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ διαλάμπων, μεί-
ζονα τῆς πρόσθεν ἀπελάμβανε παῤῥησίαν, τὰ δὲ τῆς δυσσεβείας τῶν τῆς
2 θεοσεβείας ἐχθρῶν αἰσχύνης ἐσχάτης καὶ ἀτιμίας ἐνεπίμπλατο. πρῶτος
τε γὰρ αὐτὸς ἐκεῖνος Μαξιμῖνος, ἁπάντων πολεμιώτατος ὑπὸ τῶν κρα-
τούντων ἀναγορευθεὶς, δυσσεβέστατος καὶ δυσωνυμώτατος καὶ θεομισέστα-
τος τύραννος διὰ προγραμμάτων δημοσίων ἀνεστηλίτευτο, γραφαί τε ὅσαι
εἰς τιμὴν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀνέκειντο πόλιν, αἱ
μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος ῥιπτούμεναι συνετρίβοντο, αἱ δὲ τὰς προσόψεις
ἠχρειοῦντο, σκοτεινῷ χρώματι καταμελανούμεναι, ἀνδριάντων τε ὁμοίως
ὁπόσοι εἰς τὴν αὐτοῦ τιμὴν διανεστήκεσαν, ὡσαύτως ῥιπτούμενοι συνετρί-
βοντο, γέλως καὶ παιδιὰ τοῖς ἐνυβρίζειν καὶ ἐμπαροινεῖν ἐθέλουσιν ἐκκεί-
3 μενοι. εἶτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν πᾶσαι αἱ τιμαὶ

5. *διαῤῥεύσαντα ehikBH*b, *διαῤῥευσάσας abcdfx. H* scripsit de conjectura *τηκόμενον διαῤῥευσάσας, ὡς.* | 6. *ξηρῶν aehikE, ξηρὸν cfgx.* | *αὐτὸ cfiB, αὐτῷ aeghkSVH.* | *ὀστέων] ὀστέον γεγονέναι καὶ cfx, ὀστέων γεγονέναι k, ὀστέων γεγονὸς i.* | 23. *τῆς egik Lowthius BH*b, *τὴν acfhSVH.* | 24. *ἐσχάτης κ. ἀτιμ. cfgikxB, κ. ἀτ. ἐσχ. aehSVH.* | 25. *πολεμιώτατος acefikxVHB, πολέμιος ghV*a. | 32. *παιδιὰ] παίγνια h* prob. *H*b.

περιῃροῦντο, ἐκτείνοντο δὲ καὶ πάντες οἱ τὰ Μαξιμίνου φρονοῦντες, ὅσοι
μάλιστα τῶν ἐν ἀρχικοῖς ἀξιώμασιν ὑπ' αὐτοῦ τετιμημένοι τῇ πρὸς αὐτὸν
κολακείᾳ σοβαρῶς ἐνεπαρῴνησαν τῷ καθ' ἡμᾶς λόγῳ· οἷος ἦν ὁ παρὰ 4
πάντας αὐτῷ τιμιώτατος καὶ αἰδεσιμώτατος, ἑταίρων τε γνησιώτατος
Πευκέτιος, δισύπατος καὶ τρισύπατος, καὶ τῶν καθόλου λόγων ἔπαρχος
πρὸς αὐτοῦ καθεσταμένος, Κουλκιανός τε ὡσαύτως διὰ πάσης ἀρχικῆς
προελθὼν ἐξουσίας, ὁ καὶ αὐτὸς μυρίοις τοῖς κατ' Αἴγυπτον Χριστιανῶν
ἐλλαμπρυνόμενος αἵμασιν, ἄλλοι τε ἐπὶ τούτοις οὐκ ὀλίγοι, δι' ὧν μάλιστα
τὰ τῆς Μαξιμίνου τυραννίδος ἐκραταιοῦτό τε καὶ ηὔξετο. ἐκάλει δὲ ἄρα 5
καὶ Θεότεκνον ἡ δίκη, οὐδαμῶς τὰ κατὰ Χριστιανῶν αὐτῷ πεπραγμένα
λήθῃ παραδιδοῦσα. ἐπὶ μὲν γὰρ τῷ κατ' Ἀντιόχειαν ἱδρυθέντι πρὸς αὐτοῦ
ξοάνῳ δόξας εὐημερεῖν, ἤδη καὶ ἡγεμονίας ἠξίωτο παρὰ Μαξιμίνου. Λικίν- 6
νιος δ' ἐπιβὰς τῆς Ἀντιοχέων πόλεως, φοράν τε γοήτων ποιησάμενος,
τοὺς τοῦ νεοπαγοῦς ξοάνου προφήτας καὶ ἱερεῖς βασάνοις ᾐκίζετο, τίνι λόγῳ
τὴν ἀπάτην καθυπεκρίνοντο πυνθανόμενος. ὡς δ' ἐπικρύπτεσθαι αὐτοῖς
πρὸς τῶν βασάνων συνελαυνομένοις ἀδύνατον ἦν, ἐδήλουν δὲ, τὸ πᾶν
μυστήριον ἀπάτην τυγχάνειν τέχνῃ τῇ Θεοτέκνου μεμηχανημένην, τοῖς πᾶσι
τὴν ἀξίαν ἐπιθεὶς δίκην, πρῶτον αὐτὸν Θεότεκνον, εἶτα δὲ καὶ τοὺς τῆς
γοητείας κοινωνοὺς μετὰ πλείστας ὅσας αἰκίας θανάτῳ παραδίδωσι. τούτοις 7
ἅπασι προσετίθεντο καὶ οἱ Μαξιμίνου παῖδες, οὓς ἤδη καὶ τῆς βασιλικῆς
τιμῆς, τῆς τε ἐν πίναξι καὶ γραφαῖς ἀναθέσεως πεποίητο κοινωνούς· καὶ
οἱ συγγενεῖς δὲ τοῦ τυράννου, τὸ πρὶν αὐχοῦντες, καὶ πάντας ἀνθρώπους
καταδυναστεύειν ἐπηρμένοι, τὰ αὐτὰ τοῖς προδεδηλωμένοις μετὰ τῆς
ἐσχάτης ἀτιμίας ἔπασχον, ἐπεὶ μὴ ἐδέξαντο παιδείαν, μηδὲ ἔγνωσαν μηδὲ
συνῆκαν τὴν φάσκουσαν ἐν ἱεροῖς λόγοις παρακέλευσιν· „μὴ πεποίθετε 8
ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία· ἐξελεύσεται τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἀποστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπο-
λοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν.“ οὕτω δῆτα τῶν δυσσεβῶν ἐκκα- 9
θαρθέντων, μόνοις ἐφυλάττετο τὰ τῆς προσηκούσης βασιλείας βέβαιά τε
καὶ ἀνεπίφθονα Κωνσταντίνῳ καὶ Λικιννίῳ· οἳ τὸ πρόσθεν ἁπάντων
ἐκκαθάραντες τοῦ βίου τὴν θεοεχθρίαν, τῶν ἐκ θεοῦ πρυτανευθέντων ἀγα-
θῶν αὐτοῖς ᾐσθημένοι, τὸ φιλάρετον καὶ θεοφιλὲς, τό τε πρὸς τὸ θεῖον
εὐσεβὲς καὶ εὐχάριστον διὰ τῆς ὑπὲρ Χριστιανῶν ἐνεδείξαντο νομοθεσίας.

Τέλος τοῦ θ' λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας.

11. πρὸς *cefiknxB*, παρ' *aghSVH*. | 22. συγγενεῖς *aceghE*, συγγένειαν *fi* (a sec. m.) *k*. | 25. μὴ — Ps. 145 (146), 3. | 27. ἀποστρέψει *acefhE*, ἐπιστρέψει *gik LXX*. | 32. ᾐσθημένως *hik*.

Ε Υ Σ Ε Β Ι Ο Υ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας

Λόγος ι'.

CAP. 1.

Περὶ τῆς ἐκ θεοῦ πρυτανευθείσης ἡμῖν εἰρήνης.
(Nic. H. E. VII, 40.)

1 Θεῷ δὴ χάρις ἐπὶ πᾶσι τῷ παντοκράτορι καὶ βασιλεῖ τῶν ὅλων,
πλείστη δὲ καὶ τῷ σωτῆρι καὶ λυτρωτῇ τῶν ψυχῶν ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ,
δι' οὗ τὰ τῆς εἰρήνης ἔκ τε τῶν ἔξωθεν ὀχληρῶν καὶ τῶν κατὰ διά-
2 νοιαν βέβαια καὶ ἀσάλευτα φυλάττεσθαι ἡμῖν διαπαντὸς εὐχόμεθα. ἅμα
δὲ σαῖς εὐχαῖς καὶ τὸν δέκατον ἐν τούτῳ τοῖς προδιεξοδευθεῖσι τῆς ἐκ-
κλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπιθέντες τόμον, σοὶ τοῦτον ἐπιγράψωμεν, ἱερώτατέ
μοι Παυλῖνε, ὥσπερ ἐπισφράγισμά σε τῆς ὅλης ὑποθέσεως ἀναβοώμενοι.
3 εἰκότως δ' ἐν ἀριθμῷ τελείῳ τὸν τέλειον ἐνταῦθα καὶ πανηγυρικὸν τῆς
τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως λόγον κατατάξομεν, θείῳ πνεύματι πειθαρ-
χοῦντες, ᾧδέ πως ἐγκελευομένῳ· „ᾄσατε τῷ κυρίῳ ᾆσμα καινὸν, ὅτι θαυ-
μαστὰ ἐποίησεν. ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος
αὐτοῦ· ἐγνώρισε κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ, ἐναντίον τῶν ἐθνῶν ἀπεκάλυψε
4 τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.“ καὶ δὴ τῷ λογίῳ προστάττοντι τὸ καινὸν ᾆσμα
διὰ τοῦδε νῦν ἀκολούθως ἐπιφωνῶμεν, ὅτι δὴ μετὰ τὰς δεινὰς καὶ σκοτει-
νὰς ἐκείνας ὄψεις τε καὶ διηγήσεις τοιαῦτα νῦν ὁρᾶν καὶ τοιαῦτα πανη-
γυρίζειν ἠξιώθημεν, οἷα τῶν πρὸ ἡμῶν πολλοὶ τῷ ὄντι δίκαιοι καὶ θεοῦ
μάρτυρες ἐπεθύμησαν ἐπὶ γῆς ἰδεῖν, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, καὶ οὐκ
5 ἤκουσαν. ἀλλ' οἱ μὲν ᾗ τάχος σπεύσαντες τῶν πολὺ κρειττόνων ἔτυχον,
ἔν τ' αὐτοῖς οὐρανοῖς καὶ παραδείσῳ τῆς ἐνθέου τρυφῆς ἀναρπασθέντες,
ἡμεῖς δὲ καὶ τάδε μείζονα ἢ καθ' ἡμᾶς ὑπάρχειν ὁμολογοῦντες, ὑπερεκ-

---

11. εὐχώμεθα c. | 12. σαῖς] ταῖς σαῖς *ehVH*. | 13. ἐπιγράψωμεν *cfx*, ἐπιγράψομεν volgo. | 15. δ'] om. *h*. | 17. ᾄσατε — Ps. 97 (98), 1. | 18. αὐτὸν *cfhiVH*, αὐτῷ *aegk LXX SB*. | 23. πολλοὶ — Matth. 13, 7.

πεπλήγμεθα μὲν τῆς τȣ͂ αἰτίȣ μεγαλοδωρεᾶς τὴν χάριν, θαυμάζομεν δὲ
εἰκότως ὅλης ψυχῆς δυνάμει σέβοντες, καὶ ταῖς ἀναγράπτοις προῤῥήσεσιν
ἀλήθειαν ἐπιμαρτυρȣ͂ντες, δι᾽ ὧν εἴρηται· „δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τȣ͂ 6
Κυρίου, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν
περάτων τῆς οἰκȣμένης· τόξον συντρίψει καὶ συνθλάσει ὅπλον, καὶ θυρεȣ̀ς
κατακαύσει ἐν πυρί·“ ἐφ᾽ οἷς εἰς ἡμᾶς ἐναργῶς πεπληρωμένοις χαίροντες
τὸν ἐφεξῆς συνείρωμεν λόγον. ἠφάνιστο μὲν δὴ καθ᾽ ὃν δεδήλωται τρό- 7
πον πᾶν τὸ τῶν θεομισῶν γένος, καὶ τῆς ἀνθρώπων ἀθρόως ὄψεως ȣ̓́τως
ἐξαλήλειπτο, ὡς πάλιν ῥῆμα θεῖον τέλος ἔχειν τὸ λέγον· „εἶδον ἀσεβῆ
ὑπερυψȣ́μενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρȣς τȣ͂ Λιβάνȣ· καὶ παρῆλθον,
καὶ ἰδȣ̀ ȣ̓κ ἦν, καὶ ἐζήτησα τὸν τόπον αὐτȣ͂, καὶ ȣ̓χ εὑρέθη·“ ἡμέρα δὲ 8
λοιπὸν ἤδη φαιδρὰ καὶ διαυγὴς, μηδενὸς νέφους αὐτὴν ἐπισκιάζοντος,
φωτὸς οὐρανίου βολαῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ
Χριστȣ͂ κατηύγαζεν, ȣ̓δέ τις ἦν καὶ τοῖς ἔξωθεν τȣ͂ καθ᾽ ἡμᾶς θιάσȣ
φθόνος, συναπολαύειν εἰ μὴ τῶν ἴσων, ἀποῤῥοῆς δ᾽ ȣ͂ν ὅμως καὶ μετȣ-
σίας τῶν θεόθεν ἡμῖν πρυτανευθέντων.

CAP. 2.

Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως.
(Nic. H. E. VII, 40.)

Πᾶσι μὲν ȣ͂ν ἀνθρώποις τὰ ἐκ τῆς τῶν τυράννων καταδυναστείας 1
ἐλεύθερα ἦν, καὶ τῶν προτέρων ἀπηλλαγμένοι κακῶν ἄλλος ἄλλως μόνον
ἀληθῆ θεὸν τὸν τῶν εὐσεβῶν ὑπέρμαχον ὡμολόγει, μάλιστα δ᾽ ἡμῖν τοῖς
ἐπὶ τὸν Χριστὸν τȣ͂ θεȣ͂ τὰς ἐλπίδας ἀνηρτημένοις ἄλεκτος παρῆν εὐφρο-
σύνη, καί τις ἔνθεος ἅπασιν ἐπήνθει χαρὰ, πάντα τόπον τὸν πρὸ μικρȣ͂
ταῖς τῶν τυράννων δυσσεβείαις ἠρειπωμένον ὥσπερ ἐκ μακρᾶς καὶ θανα-
τηφόρȣ λύμης ἀναβιώσκοντα θεωμένοις, νεώς τε αὖθις ἐκ βάθρων εἰς
ὕψος ἄπειρον ἐγειρομένȣς, καὶ πολὺ κρείττονα τὴν ἀγλαΐαν τῶν πάλαι
πεπολιορκημένων ἀπολαμβάνοντας. ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς οἱ ἀνωτάτω συνε- 2
χέσι ταῖς ὑπὲρ Χριστιανῶν νομεθεσίαις τὰ τῆς ἐκ θεοῦ μεγαλοδωρεᾶς
ἡμῖν εἰς μακρὸν ἔτι καὶ μεῖζον ἐκράτυνον, ἐφοίτα δὲ καὶ εἰς πρόσωπον
ἐπισκόποις βασιλέως γράμματα, καὶ τιμαὶ καὶ χρημάτων δόσεις· ὧν ȣ̓κ

3. εἴρηται — Ps. 45 (46), 9. | 4. *Κυρίȣ ceix*, *τȣ͂ θεȣ͂ afghkE*: in *LXX* codd. alii exhibent *τȣ͂ θεȣ͂*, alii *τȣ͂ κυρίȣ*. | 5. *οἰκȣμένης bcdfgx*, *γῆς aehik LXX*. | 9. *λέγον* — Ps. 36 (37), 35. | 15. *εἰ μὴ gikRVaBHbK* (p. 314), *ἡμῖν abcdefhSVH*. | 26. *θεωμένοις*] *θεώμενοι cfx* haud improbante *Hb*. | 31. *βασιλέως* om. *h*.

ἀπὸ τρόπȣ γένοιτ' ἂν κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν τȣ̃ λόγȣ, ὥσπερ ἐν ἱερᾷ στήλῃ, τῇδε τῇ βίβλῳ τὰς φωνὰς ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν μεταληφθείσας ἐγχαράξαι, ὡς ἂν καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς ἅπασι φέροιντο διὰ μνήμης.

CAP. 3.

Περὶ τῶν κατὰ πάντα τόπον ἐγκαινίων.
(Nic. H. E. VII, 40.)

1 *Ἐπὶ δὲ τȣ́τοις τὸ πᾶσιν εὐκταῖον ἡμῖν καὶ ποθȣ́μενον συνεκροτεῖτο
θέαμα, ἐγκαινίων ἑορταὶ κατὰ πόλεις, καὶ τῶν ἄρτι νεοπαγῶν προσευ-
κτηρίων ἀφιερώσεις, ἐπισκόπων τε ἐπὶ ταὐτὸ συνηλύσεις, τῶν πόῤῥωθεν
ἐξ ἀλλοδαπῆς συνδρομαὶ, λαῶν εἰς λαοὺς φιλοφρονήσεις, τῶν Χριστοῦ
2 σώματος μελῶν εἰς μίαν συνιόντων ἁρμονίαν ἕνωσις. συνήγετο δ' οὖν
ἀκολȣ́θως προῤῥήσει προφητικῇ μυστικῶς τὸ μέλλον προσημαινȣ́σῃ „ὀστέον
πρὸς ὀστέον, καὶ ἁρμονία πρὸς ἁρμονίαν,“ καὶ ὅσα θεσπίζων ὁ λόγος
3 δι' αἰνιγμάτων ἀψευδῶς προανετείνετο. μία τε ἦν θείȣ πνεύματος διὰ
πάντων τῶν μελῶν χωρȣ̃σα δύναμις, καὶ ψυχὴ τῶν πάντων μία, καὶ προ-
θυμία πίστεως ἡ αὐτὴ, καὶ εἷς ἐξ ἁπάντων θεολογίας ὕμνος· ναὶ μὴν
καὶ τῶν προηγουμένων ἐντελεῖς θρησκεῖαι, ἱερουργίαι τε τῶν ἱερωμένων,
καὶ θεοπρεπεῖς ἐκκλησίας θεσμοί, ὧδε μὲν ψαλμῳδίαις καὶ ταῖς λοιπαῖς
τῶν θεόθεν ἡμῖν παραδοθεισῶν φωνῶν ἀκροάσεσιν, ὧδε δὲ θείαις καὶ
μυστικαῖς ἐπιτελȣμέναις διακονίαις· σωτηρίȣ τε ἦν πάθȣς ἀπόῤῥητα σύμ-
4 βολα. ὁμοῦ δὲ πᾶν γένος ἡλικίας ἄῤῥενός τε καὶ θήλεος φύσεως ὅλῃ
διανοίας ἰσχύϊ δι' εὐχῶν καὶ εὐχαριστίας γεγηθότι νῷ καὶ ψυχῇ τὸν τῶν
ἀγαθῶν παραίτιον θεὸν ἐγέραιρον. ἐκίνει δὲ καὶ λόγȣς ἅπας τῶν παρόν-
των ἀρχόντων πανηγυρικȣ̀ς, ὡς ἑκάστῳ παρῆν δυνάμεως, θειάζων τὴν
πανήγυριν.*

CAP. 4.

Πανηγυρικὸς ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων φαιδρότητι.
(Nic. H. E. VII, 40.)

1 *Καί τις ἐν μέσῳ παρελθὼν τῶν μετρίως ἐπιεικῶν, λόγȣ σύνταξιν πεποιημένος, ὡς ἐν ἐκκλησίας ἀθροίσματι πλείστων ἐπιπαρόντων ποιμέ-*

---

2. *ἐκ τῆς — μεταληφθείσας* om. *h.* | 10. *συνηλύσεις ikB, συνήλυσις h, συνηλήσεις e, συνειλύσεις cf, συνελεύσεις agxSVH.* | 12. *ἁρμονίαν bcdfgikVªH, ἁρμονίας aehSVZ.* | *ἕνωσις bcfikVªHZ, ἕνωσιν adehS.* | 13. *ὀστέον* — Ezech. 37, 7. | 18. *ἐντελεῖς aeghE, ἐν τέλει cfik.* | 21. *ἐπιτελȣμέναις acefgE, ἐπιτελȣ́μεναι hik, ἐπιτελȣ́μενοι i* (a sec. man.): fort. recte. | *διακονίαι h.* | *τε aehikE, δὲ cfg.*

νων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κόσμῳ τὴν ἀκρόασιν παρεχομένων, ἑνὸς εἰς πρόσωπον τὰ πάντα ἀρίστου καὶ θεοφιλοῦς ἐπισκόπου, οὗ διὰ σπουδῆς ὁ μάλιστα τῶν ἀμφὶ τὸ Φοινίκων ἔθνος διαπρέπων ἐν Τύρῳ νεὼς φιλοτίμως ἐπεσκεύαστο, τοιόνδε παρέσχε λόγον.

Πανηγυρικὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομῇ, Παυλίνῳ Τυρίων ἐπισκόπῳ προσπεφωνημένος.

Ὦ φίλοι θεοῦ καὶ ἱερεῖς, οἱ τὸν ἅγιον ποδήρη καὶ τὸν οὐράνιον τῆς 2
δόξης στέφανον τό τε χρῖσμα τὸ ἔνθεον καὶ τὴν ἱερατικὴν τοῦ ἁγίου
πνεύματος στολὴν περιβεβλημένοι, σύ τε, ὦ νέου ἁγίου νεὼ θεοῦ σεμνολό-
γημα, γεραρᾷ μὲν φρονήσει παρὰ θεοῦ τετιμημένε, νέας δὲ καὶ ἀκμαζούσης
ἀρετῆς ἔργα πολυτελῆ καὶ πράξεις ἐπιδεδειγμένε, ᾧ τὸν ἐπὶ γῆς οἶκον
αὐτὸς ὁ τὸν σύμπαντα κόσμον περιέχων θεὸς δείμασθαι καὶ ἀνανεοῦν
Χριστῷ τῷ μονογενεῖ καὶ πρωτογενεῖ αὐτοῦ λόγῳ, τῇ τε ἁγίᾳ καὶ θεο-
πρεπεῖ τούτου νύμφῃ, γέρας ἐξαίρετον δεδώρηται· εἴτε τις νέον σε Βεσελεὴλ, 3
θείας ἀρχιτέκτονα σκηνῆς ἐθέλοι καλεῖν, εἴτε Σολόμωνα, καινῆς καὶ πολὺ
κρείττονος Ἱερουσαλὴμ βασιλέα, εἴτε καὶ νέον Ζοροβάβελ, τὴν πολὺ κρείτ-
τονα δόξαν τῆς προτέρας τῷ νεῷ τοῦ θεοῦ περιτιθέντα· ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς, 4
ὦ τῆς ἱερᾶς ἀγέλης Χριστοῦ θρέμματα, λόγων ἀγαθῶν ἑστία, σωφροσύνης
παιδευτήριον, καὶ θεοσεβείας σεμνὸν καὶ θεοσεβὲς ἀκροατήριον· πάλαι 5
μὲν ἡμῖν τὰς παραδόξους θεοσημείας καὶ τῶν τοῦ Κυρίου θαυμάτων τὰς
εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίας διὰ θείων ἀναγνωσμάτων ἀκοῇ παραδεχομένοις
ὕμνους εἰς θεὸν καὶ ᾠδὰς ἀναπέμπειν ἐξῆν, λέγειν παιδευομένοις· „ὁ θεὸς,
ἐν τοῖς ὠσὶν ἡμῶν ἠκούσαμεν, οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγειλαν ἡμῖν ἔργον ὃ
εἰργάσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις.“ ἀλλὰ νῦν γε 6
οὐκέτ' ἀκοαῖς οὐδὲ λόγων φήμαις τὸν βραχίονα τὸν ὑψηλὸν, τήν τε οὐράνιον
δεξιὰν τοῦ παναγάθου καὶ παμβασιλέως ἡμῶν θεοῦ παραλαμβάνουσιν, ἔργοις
δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν καὶ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ πάλαι μνήμῃ παραδεδομένα
πιστὰ καὶ ἀληθῆ καθορωμένοις, δεύτερον ὕμνον ἐπινίκιον πάρεστιν ἀνα-
μέλπειν, ἐναργῶς τε ἀναφωνεῖν καὶ λέγειν· „καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως καὶ
εἴδομεν, ἐν πόλει κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει τοῦ θεοῦ ἡμῶν.“ ποίᾳ δὲ 7
πόλει; ἢ τῇδε τῇ νεοπαγεῖ καὶ θεοτεύκτῳ; ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος,
στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, περὶ ἧς καὶ ἄλλο τι θεῖον λόγιον

---

9. νέου *acfhSVH*, νέον *egikB*. | 19. θεοσεβὲς *abcdfhiSVH*, θεοφιλὲς *egkB*, θεοπρεπὲς conj. *V*a. | πάλαι μὲν] πάλιν ἐν *h*. | 22. ἀναπέμπειν *cfhik VHB*, ἀναμέλπειν *aegSZ*. | ὁ θεὸς — Ps. 43 (44), 2. | 29. καθάπερ — Ps. 47 (48), 9.

ὧδέ πως εὐαγγελίζεται· „δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σȣ, ἡ πόλις τȣ θεȣ,“
ἐφ' ἣν τȣ παναγάθȣ συγκροτήσαντος ἡμᾶς θεȣ διὰ τῆς τȣ μονογενȣς
αὐτȣ χάριτος, τῶν ἀνακεκλημένων ἕκαστος ὑμνείτω μονονȣχὶ βοῶν καὶ
λέγων· „εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· εἰς οἶκον Κυρίȣ πορευσόμεθα,“
καί· „Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκȣ σȣ, καὶ τόπον σκηνώματος δόξης
8 σȣ.“ καὶ μὴ μόνον γε ὁ καθεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ πάντες ἀθρόως ἑνὶ πνεύ-
ματι καὶ μιᾷ ψυχῇ γεραίροντες ἀνευφημῶμεν, „μέγας Κύριος,“ ἐπιλέ-
γοντες, „καὶ αἰνετὸς σφόδρα, ἐν πόλει τȣ θεȣ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἁγίῳ αὐτȣ.
καὶ γὰρ ȣ̃ν μέγας ὡς ἀληθῶς, καὶ μέγας ὁ οἶκος αὐτȣ, ὑψηλὸς καὶ ἐπι-
μήκης, καὶ ὡραῖος κάλλει παρὰ τȣς υἱȣς τῶν ἀνθρώπων· μέγας ὁ Κύριος
ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος· μέγας ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔν-
δοξά τε καὶ ἐξαίσια, ὧν ȣκ ἔστιν ἀριθμός· μέγας ὁ ἀλλοιῶν καιρȣς καὶ
χρόνȣς, μεθιστῶν βασιλεῖς καὶ καθιστῶν, ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν, καὶ
ἀπὸ κοπρίας ἀνιστῶν πένητα. καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε
ταπεινȣς ἀπὸ γῆς, πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ βραχίονας ὑπερη-
9 φάνων συνέτριψεν,“ οὐ πιστοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπίστοις τῶν παλαιῶν
διηγημάτων τὴν μνήμην πιστωσάμενος, ὁ θαυματȣργὸς, ὁ μεγαλȣργὸς, ὁ
τῶν ὅλων δεσπότης, ὁ τȣ σύμπαντος κόσμȣ δημιȣργὸς, ὁ παντοκράτωρ,
ὁ πανάγαθος, ὁ εἷς καὶ μόνος θεὸς, ᾧ τὸ καινὸν ᾆσμα μέλπωμεν, προσυπα-
κȣοντες τῷ ποιȣντι θαυμάσια μόνῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτȣ,
τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλȣς καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιȣς, ὅτι
εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτȣ, ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν
10 ὁ Κύριος, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν. καὶ τὸν μὲν τῶν
ὅλων πατέρα τȣτοις ἀνευφημȣντες μή ποτε διαλίποιμεν· τὸν δὲ τῶν ἀγα-
θῶν ἡμῖν δεύτερον αἴτιον, τὸν τῆς θεογνωσίας εἰσηγητὴν, τὸν τῆς ἀληθȣς
θεοσεβείας διδάσκαλον, τὸν τῶν ἀσεβῶν ὀλετῆρα, τὸν τυραννοκτόνον, τὸν
τȣ βίȣ διορθωτὴν, τὸν ἡμῶν τῶν ἀπεγνωσμένων σωτῆρα Ἰησȣν ἀνὰ στόμα
11 φέροντες γεραίρωμεν, ὅτι δὴ μόνος οἷα παναγάθου πατρὸς μονώτατος
ὑπάρχων πανάγαθος παῖς, γνώμῃ τῆς πατρικῆς φιλανθρωπίας τῶν ἐν
φθορᾷ κάτω πȣ κειμένων ἡμῶν εὖ μάλα προθύμως ὑποδὺς τὴν φύσιν,
οἷά τις ἰατρῶν ἄριστος τῆς τῶν καμνόντων ἕνεκεν σωτηρίας ὁρῇ μὲν

---

1. *δεδοξ.* — Ps. 86 (87), 3. | 4. *εὐφράνθην* — Ps. 121 (122), 1. | 5. *κύριε* — Ps. 25 (26), 8. | 7. *μέγας* — Ps. 47 (48), 2. | 11. *ὁ* post *μέγας* om. *efgB.* | *ὁ ποιῶν* — Job. 9, 10. | 13. *ἐγείρων* — Ps. 112 (113), 7. | 14. *ἀνιστῶν bcdik, ἀνυψῶν aefgh LXX E.* | *καθεῖλε* — Luc. 1, 52. | 19. *μέλπωμεν chiVH, μέλπομεν aegkSB.* | 20. *τῷ ποιȣντι κτλ.* — Ps. 135 (136), 4. 17. 23. | 31. *ὁρῇ CSVH*b, *ὁρᾷ HB,* qui formam jonicam inconsulto extruserunt. Sunt ea verba Hippocratis medici (cf. Hip-

δεινά, θιγγάνει δ' ἀηδέων, ἐπ' ἀλλοτρίῃσί τε ξυμφορῇσιν ἰδίας καρπȣ̃ται
λύπας, οὐ νοσοῦντας αὐτὸ μόνον, οὐδ' ἕλκεσι δεινοῖς καὶ σεσηπόσιν ἤδη
τραύμασι πιεζομένȣς, ἀλλὰ καὶ ἐν νεκροῖς κειμένȣς ἡμᾶς ἐξ αὐτῶν μυχῶν
τȣ̃ θανάτȣ αὐτὸς ἑαυτῷ διεσώσατο, ὅτι μηδὲ ἄλλῳ τῳ τῶν κατ' ȣ̓ρανὸν
τοσȣ̃τον παρῆν ἰσχύος, ὡς τῇ τῶν τοσȣ́των ἀβλαβῶς διακονήσασθαι σω-
τηρίᾳ. μόνος δ' οὖν καὶ τῆς ἡμῶν αὐτῶν βαρυπαθοῦς φθορᾶς ἐφαψά- 12
μενος, μόνος τȣ̀ς ἡμετέρȣς ἀνατλὰς πόνȣς, μόνος τὰ πρόστιμα τῶν ἡμε-
τέρων ἀσεβημάτων περιθέμενος, οὐχ ἡμιθνῆτας, ἀλλὰ καὶ πάμπαν ἐν
μνήμασι καὶ τάφοις μυσαρȣ̀ς ἤδη καὶ ὀδωδότας ἀναλαβὼν, πάλαι τε καὶ
νῦν σπȣδῇ τῇ φιλανθρώπῳ, παρὰ πᾶσαν τὴν ȣ̔τινοσȣ̃ν ἡμῶν τε αὐτῶν
ἐλπίδα, σώζει τε καὶ τῶν τȣ̃ πατρὸς ἀγαθῶν ἀφθονίαν μεταδίδωσιν, ὁ
ζωοποιὸς, ὁ φωταγωγὸς, ὁ μέγας ἡμῶν ἰατρὸς καὶ βασιλεὺς καὶ κύριος,
ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν ἅπαξ ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ σκότῳ 13
βαθεῖ, δαιμόνων ἀλιτηρίων πλάναις καὶ θεομισῶν πνευμάτων ἐνεργείαις
πᾶν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος κατορωρυγμένον, αὐτὸ μόνον ἐπιφανεὶς,
ὡςὰν κηρȣ̃ διατακέντος ταῖς αὐτȣ̃ βολαῖς τȣ̃ φωτὸς τὰς πολυθέτȣς τῶν
ἀσεβημάτων ἡμῶν σειρὰς διελύσατο. νῦν δ' ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ χάριτι καὶ 14
εὐεργεσίᾳ τȣ̃ μισοκάλȣ φθόνȣ καὶ φιλοπονήρȣ δαίμονος μονονȣχὶ διαῤῥηγνυ-
μένȣ, καὶ πάσας αὐτȣ̃ τὰς θανατοποιȣ̀ς καθ' ἡμῶν ἐπιστρατεύοντος δυνά-
μεις, καὶ τὰ μὲν πρῶτα κυνὸς δίκην λυττῶντος, τοὺς ὀδόντας ἐπὶ τοὺς
ἀφιεμένȣς κατ' αὐτȣ̃ λίθȣς προσαράττοντος, καὶ τὸν κατὰ τῶν ἀμυνο-
μένων θυμὸν ἐπὶ τὰ ἄψυχα βλήματα καθιέντος, τοῖς τῶν προσευκτηρίων
λίθοις καὶ ταῖς τῶν οἴκων ἀψύχοις ὕλαις τὴν θηριώδη μανίαν ἐπερεί-
σαντος, ἐρημίαν τε, ὥς γε δὴ αὐτὸς ἑαυτῷ ᾤετο, τῶν ἐκκλησιῶν ἀπερ-
γασαμένȣ, εἶτα δὲ δεινὰ συρίγματα καὶ τὰς ὀφιώδεις αὐτȣ̃ φωνὰς, τοτὲ
μὲν ἀσεβῶν τυράννων ἀπειλαῖς, τοτὲ δὲ βλασφήμοις δυσσεβῶν ἀρχόντων
διατάξεσιν ἀφιέντος, καὶ προσέτι τὸν αὐτȣ̃ θάνατον ἐξερευγομένȣ, καὶ
τοῖς ἰώδεσι καὶ ψυχοφθόροις δηλητηρίοις τὰς ἁλισκομένας πρὸς αὐτοῦ
ψυχὰς φαρμάττοντος, καὶ μονονȣχὶ νεκρȣ̃ντος ταῖς τῶν νεκρῶν εἰδώλων
νεκροποιοῖς θυσίαις, πάντα τε ἀνθρωπόμορφον θῆρα καὶ πάντα τρόπον
ἄγριον καθ' ἡμῶν ὑποσαλεύοντος, αὖθις ἐξ ὑπαρχῆς ὁ τῆς μεγάλης βȣλῆς 15
ἄγγελος, ὁ μέγας ἀρχιστράτηγος τȣ̃ θεȣ̃, μετὰ τὴν αὐτάρκη διαγυμνα-
σίαν, ἣν οἱ μέγιστοι τῆς αὐτȣ̃ βασιλείας στρατιῶται διὰ τῆς πρὸς ἅπαντα

---

pocr. de Flat. init., p. 78 ed. Foes.), quae eadem laudantur et ab aliis scriptoribus, veluti a Luciano in Bis Accus. c. 1. p. 49 ed. Bip. Cf. quae interpretes adnotaverunt ad Luciani l. c. Tom. VII. p. 400 ed. Bip. | 15. *αὐτὸ μόνον*] *αὐτὸς μόνος axS.*

*ὑπομονῆς καὶ καρτερίας ἐνεδείξαντο, ἀθρόως οὕτως φανεὶς τὰ μὲν ἐχθρὰ
καὶ πολέμια εἰς ἀφανὲς καὶ τὸ μηδὲν κατεστήσατο, ὡς μηδὲ πώποτε ὠνο-
μάσθαι δοκεῖν, τὰ δ' αὐτῷ φίλα καὶ οἰκεῖα δόξης ἐπέκεινα παρὰ πᾶσιν
οὐκ ἀνθρώποις μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ δυνάμεσιν οὐρανίοις, ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ*
16 *καὶ ἄστροις καὶ τῷ σύμπαντι οὐρανῷ τε καὶ κόσμῳ προήγαγεν, ὥστε ἤδη,
ὃ μηδὲ ἄλλοτέ πω, τοὺς πάντων ἀνωτάτω βασιλέας, ἧς λελόγχασι παρ'
αὐτοῦ τιμῆς συνησθημένους, νεκρῶν μὲν εἰδώλων καταπτύειν προσώποις,
πατεῖν δ' ἄθεσμα δαιμόνων θέσμια, καὶ παλαιᾶς ἀπάτης πατροπαραδότου
καταγελᾶν, ἕνα δὲ αὐτὸν μόνον θεὸν τὸν κοινὸν ἁπάντων καὶ ἑαυτῶν
εὐεργέτην γνωρίζειν, Χριστόν τε τοῦ θεοῦ παῖδα παμβασιλέα τῶν ὅλων
ὁμολογεῖν, σωτῆρά τε αὐτὸν ἐν στήλαις ἀναγορεύειν, ἀνεξαλείπτῳ μνήμῃ
τὰ κατορθώματα καὶ τὰς κατὰ τῶν ἀσεβῶν αὐτοῦ νίκας μέσῃ τῇ βασι-
λευούσῃ τῶν ἐπὶ γῆς πόλει βασιλικοῖς χαρακτῆρσι προσεγγράφοντας, ὥστε
μόνον τῶν ἐξ αἰῶνος Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἡμῶν σωτῆρα καὶ πρὸς αὐτῶν
τῶν ἐπὶ γῆς ἀνωτάτω οὐχ οἷα κοινὸν ἐξ ἀνθρώπων βασιλέα γενόμενον
ὁμολογεῖσθαι, ἀλλ' οἷα τοῦ καθόλου θεοῦ παῖδα γνήσιον καὶ αὐτόθεον*
17 *προσκυνεῖσθαι, καὶ εἰκότως. τίς γὰρ τῶν πώποτε βασιλέων τοσοῦτον ἀρετῆς
ἠνέγκατο, ὡς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ἀκοὴν καὶ γλῶτταν ἐμ-
πλῆσαι τῆς αὐτοῦ προσηγορίας; τίς βασιλεὺς νόμους εὐσεβεῖς οὕτω καὶ
σώφρονας διαταξάμενος, ἀπὸ περάτων γῆς καὶ εἰς ἄκρα τῆς ὅλης οἰκου-
μένης εἰς ἐπήκοον ἅπασιν ἀνθρώποις ἀναγινώσκεσθαι διαρκῶς ἐκράτυνεν;*
18 *τίς ἀνημέρων ἐθνῶν ἔθη βάρβαρα καὶ ἀνήμερα τοῖς ἡμέροις αὐτοῦ καὶ
φιλανθρωποτάτοις παρέλυσε νόμοις; τίς αἰῶσιν ὅλοις ὑπὸ πάντων πολε-
μούμενος τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀρετὴν ἐπεδείξατο, ὡς ἀνθεῖν ὁσημέραι καὶ*
19 *νεάζειν διὰ παντὸς τοῦ βίου; τίς ἔθνος τὸ μηδ' ἀκουσθὲν ἐξ αἰῶνος, οὐκ ἐν
γωνίᾳ ποι γῆς λεληθός, ἀλλὰ καθ' ὅλης τῆς ὑφ' ἡλίῳ ἱδρύσατο; τίς
εὐσεβείας ὅπλοις οὕτως ἐφράξατο τοὺς στρατιώτας, ὡς ἀδάμαντος τὰς
ψυχὰς κραταιοτέρους ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀγῶσι διαφαίνεσθαι;*
20 *τίς βασιλέων εἰς τοσοῦτον κρατεῖ καὶ στρατηγεῖ γε μετὰ θάνατον, καὶ
τρόπαια κατ' ἐχθρῶν ἵστησι, καὶ πάντα τόπον καὶ χώραν καὶ πόλιν,
ἑλλάδα τε καὶ βάρβαρον, βασιλικῶν οἴκων αὐτοῦ πληροῖ, καὶ θείων ναῶν
ἀφιερώμασιν, οἷα τάδε τὰ τοῦδε τοῦ νεὼ περικαλλῆ κοσμήματά τε καὶ
ἀναθήματα, ἃ καὶ αὐτὰ σεμνὰ μὲν ὡς ἀληθῶς καὶ μεγάλα, ἐκπλήξεώς
τε καὶ θαύματος ἄξια, καὶ οἷα τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν βασιλείας ἐναργῆ*

---

1. *οὕτως aehSVH, οὗτος cfikxB.* | 9. *αὐτὸν cfik, αὐτὸ gB, αὐτῶν* post *μόνον x*, om. *aehSVH.* | 26. *γῆς*] *τῆς γῆς aehSVZ, τῆς* om. *bcdfgik*V^a*HB.* cf. p. 16, 1. 330, 16. | *λεληθὸς bcdfghikVHB, λεληθότως aeS.*

δείγματα, ὅτι καὶ νῦν αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ
ἐκτίσθησαν, — τί γὰρ καὶ ἔμελλε τȣ῀ παμβασιλέως καὶ πανηγεμόνος καὶ
αὐτοῦ θεοῦ λόγου ἐνστήσεσθαι τῷ νεύματι; — σχολῆς τε λόγων οἰκείας
εἰς ἀκριβῆ θεωρίαν τε καὶ ἑρμηνείαν τυγχάνει δεόμενα· οὐ μὴν ὅσα καὶ 21
οἷα τὰ τῆς τῶν πεπονηκότων προθυμίας κέκριται παρ᾽ αὐτῷ τῷ θεο-
λογȣμένῳ, τὸν ἔμψυχον πάντων ἡμῶν καθορῶντι ναὸν, καὶ τὸν ἐκ ζώντων
λίθων καὶ βεβηκότων οἶκον ἐποπτεύοντι, εὖ καὶ ἀσφαλῶς ἱδρυμένων ἐπὶ
τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου λίθου
αὐτȣ῀ Ἰησȣ῀ Χριστȣ῀, ὃν ἀπεδοκίμασαν μὲν ȣ̓χ οἱ τῆς παλαιᾶς καὶ μηκέτ᾽
οὔσης ἐκείνης μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰσέτι νῦν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων
οἰκοδομῆς κακοὶ κακῶν ὄντες ἀρχιτέκτονες, δοκιμάσας δὲ ὁ πατὴρ καὶ
τότε καὶ νῦν εἰς κεφαλὴν γωνίας τῆσδε τῆς κοινῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ἱδρύ-
σατο. τοῦτον δὴ οὖν τὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἐπεσκευασμένον ζῶντος θεοῦ 22
ζῶντα ναὸν — τὸ μέγιστον καὶ ἀληθεῖ λόγῳ θεοπρεπὲς ἱερεῖόν φημι,
οὗ τὰ ἐνδοτάτω ἄδυτα τοῖς πολλοῖς ἀθεώρητα καὶ ὄντως ἅγια καὶ τῶν
ἁγίων ἅγια — τίς ἂν ἐποπτεύσας ἐξειπεῖν τολμήσειε; τίς δὲ κἂν εἰσκύψαι
περιβόλων ἱερῶν εἴσω δυνατὸς, ὅτι μὴ μόνος ὁ μέγας τῶν ὅλων ἀρχιε-
ρεὺς, ᾧ μόνῳ θέμις πάσης λογικῆς ψυχῆς τὰ ἀπόῤῥητα διερευνᾶσθαι;
τάχα δὲ καὶ ἄλλῳ δευτερεύειν μετὰ τȣ῀τον ἑνὶ μόνῳ τῶν ἴσων ἐφικτὸν, 23
τῷδε τῷ προκαθημένῳ τῆσδε τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνι, ὃν αὐτὸς ὁ πρῶτος
καὶ μέγας ἀρχιερεὺς δευτερείοις τῶν τῇδε ἱερείων τιμήσας, ποιμένα τῆς
ὑμετέρας ἐνθέȣ ποίμνης, κλήρῳ καὶ κρίσει τȣ῀ πατρὸς τὸν ὑμέτερον λα-
χόντα λαὸν, ὡσὰν θεραπευτὴν καὶ ὑποφήτην αὐτὸς ἑαυτοῦ κατετάξατο,
τὸν νέον Ἀαρὼν ἢ Μελχισεδὲκ, ἀφωμοιωμένον τῷ υἱῷ τȣ῀ θεȣ῀, μένοντά
τȣ καὶ πρὸς αὐτȣ῀ τηρȣ́μενον εἰς τὸ διηνεκὲς ταῖς κοιναῖς ἁπάντων ὑμῶν
εὐχαῖς. τȣ́τῳ δὴ ȣ῏ν ἐξέστω μόνῳ μετὰ τὸν πρῶτον καὶ μέγιστον ἀρχιερέα, 24
εἰ μὴ τὰ πρῶτα, τὰ δεύτερα γȣ῀ν ὅμως ὁρᾶν τε καὶ ἐπισκοπεῖν τῆς ἐν-
δοτάτω τῶν ὑμετέρων ψυχῶν θεωρίας, πείρᾳ μὲν καὶ χρόνȣ μήκει ἕκα-
στον ἀκριβῶς ἐξητακότι, σπουδῇ τε τῇ αὐτοῦ καὶ ἐπιμελείᾳ τοὺς πάντας
ὑμᾶς ἐν κόσμῳ καὶ λόγῳ τῷ κατ᾽ εὐσέβειαν διατεθειμένῳ, δυνατῷ τε ὄντι
μᾶλλον ἁπάντων, ὧν αὐτὸς σὺν θείᾳ δυνάμει κατηρτίσατο, τȣ́των τοῖς
ἔργοις ἐφαμίλλως ἀποδȣ῀ναι τȣ̀ς λόγȣς. ὁ μὲν ȣ῏ν πρῶτος καὶ μέγας ἡμῶν 25
ἀρχιερεὺς, ὅσα βλέπει τὸν πατέρα ποιȣ῀ντα, ταῦτα, φησίν, ὁμοίως καὶ ὁ

3. τε] „scribendum puto δέ. nam cum antea praecesserit particula μέν, ubi dicitur ἃ καὶ αὐτὰ σεμνὰ μὲν κτλ., sequitur nunc aemula illius particula δέ“ Valesius. Haud assentior. Protasi ἃ καὶ αὐτὰ σεμνὰ μὲν respondet apodosis οὐ μὴν ὅσα καὶ οἷα κτλ. | 5. τὰ om. *g i k*. | 13. ὑμῶν] ἡμῶν *g ΠZ*. | 33. φησίν — Joh. 5, 19.

υἱὸς ποιεῖ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ὡςὰν ἐπὶ διδάσκαλον τὸν πρῶτον καθαροῖς
νοὸς ὄμμασιν ἀφορῶν, ὅσα βλέπει ποιοῦντα, ὡςὰν ἀρχετύποις χρώμενος
παραδείγμασι, τȣ́των τὰς εἰκόνας, ὡς ἔνι μάλιστα δυνατὸν, εἰς τὸ ὁμοιό-
τατον δημιȣργῶν ἀπειργάσατο, ȣ̓δὲν ἐκείνῳ καταλιπὼν τῷ Βεσελεὴλ, ὃν
αὐτὸς ὁ θεὸς πνεύματος ἐμπλήσας σοφίας καὶ συνέσεως καὶ τῆς ἄλλης
ἐντέχνου καὶ ἐπιστημονικῆς γνώσεως, τῆς τῶν οὐρανίων τύπων διὰ συμ-
26 βόλων ναοῦ κατασκευῆς δημιουργὸν ἀνακέκληται. ταύτῃ δ' οὖν καὶ ὅδε
Χριστὸν ὅλον, τὸν λόγον, τὴν σοφίαν, τὸ φῶς, ἐν τῇ αὐτὸς αὐτȣ̃ ἀγαλ-
ματοφορῶν ψυχῇ, οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν οἵᾳ σὺν μεγαλοφροσύνῃ, πλουσίᾳ τε
καὶ ἀπλήστῳ διανοίας χειρὶ, καὶ σὺν οἵᾳ πάντων ὑμῶν φιλοτιμίᾳ, τῇ
τῶν εἰσφορῶν μεγαλοψυχίᾳ, τῆς αὐτῆς αὐτῷ προθέσεως κατὰ μηδένα
τρόπον ἀπολειφθῆναι φιλονεικότερον μεγαλοφρονȣμένων, τὸν μεγαλοπρεπῆ
τόνδε θεȣ̃ τȣ̃ ὑψίστȣ νεὼ, τῷ τȣ̃ κρείττονος παραδείγματι ὡςὰν ὁρώ-
μενον μὴ ὁρωμένȣ, τὴν φύσιν ἐμφερῆ συνεστήσατο, χῶρον μὲν τόνδε, ὅτι
καὶ ἄξιον εἰπεῖν πρῶτον ἁπάντων, πάσης οὐ καθαρᾶς ὕλης ἐχθρῶν ἐπι-
βουλαῖς κατακεχωσμένον οὐ παριδὼν, οὐδὲ τῇ τῶν αἰτίων παραχωρήσας
κακίᾳ, ἐξὸν ἐφ' ἕτερον ἐλθόντα, μυρίων ἄλλων εὐπορουμένων τῇ πόλει,
27 ῥᾳστώνην εὕρασθαι τȣ̃ πόνȣ καὶ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι. ὁ δὲ πρῶτον
αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἔργον ἐγείρας, εἶτα δὲ τὸν σύμπαντα λαὸν προθυμίᾳ ῥώσας
καὶ μίαν ἐξ ἁπάντων μεγάλην χεῖρα συναγαγὼν, πρῶτον ἆθλον ἠγωνί-
ζετο, αὐτὴν δὴ μάλιστα τὴν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πεπολιορκημένην, αὐτὴν
τὴν προπονήσασαν, καὶ τȣ̀ς αὐτȣ̀ς ἡμῖν καὶ πρὸ ἡμῶν διωγμȣ̀ς ὑπομεί-
νασαν, τὴν μητρὸς δίκην τῶν τέκνων ἐρημωθεῖσαν ἐκκλησίαν συναπο-
28 λαῦσαι δεῖν οἰόμενος τῆς τȣ̃ παναγάθȣ μεγαλοδωρεᾶς. ἐπειδὴ γὰρ τȣ̀ς
παῖδας αὖθις ὁ μέγας ποιμὴν, τȣ̀ς θῆρας καὶ τȣ̀ς λύκȣς καὶ πᾶν ἀπηνὲς
καὶ ἄγριον γένος ἀποσοβήσας, καὶ τὰς μύλας τῶν λεόντων, ᾗ φησὶ τὰ
θεῖα λόγια, συντρίψας, ἐπὶ ταὐτὸν αὖθις συνελθεῖν ἠξίωσε, δικαιότατα
καὶ τῆς ποίμνης τὴν μάνδραν ἀνίστη, τȣ̃ καταισχῦναι ἐχθρὸν καὶ ἐκδι-
κητὴν, καὶ ὡς ἂν ἔλεγχον ταῖς θεομάχοις τῶν ἀσεβῶν προαγάγοι τόλμαις.
29 καὶ νῦν οἱ μὲν ȣ̓κ εἰσίν, οἱ θεομισεῖς, ὅτι μηδὲ ἦσαν· εἰς βραχὺ δὲ ταρά-
ξαντες καὶ ταραχθέντες, εἶθ' ὑποσχόντες τιμωρίαν οὐ μεμπτὴν τῇ δίκῃ,
ἑαυτȣ̀ς καὶ φίλȣς καὶ οἴκȣς ἄρδην ἀναστάτȣς κατέστησαν, ὡς τὰς πάλαι
στήλαις ἱεραῖς καταγραφείσας προῤῥήσεις ἔργοις πιστὰς ὁμολογεῖσθαι, δι'
ὧν τά τε ἄλλα ὁ θεῖος ἐπαληθεύει λόγος, ἀτὰρ καὶ τάδε περὶ αὐτῶν

---

13. νεὼ *cfikx*, νεὼν *aeghE*. cf. ind. v. νεώς. | 25. αὖθις] αὐτῆς *i* (a sec. man.) V^a. | 26. φησὶ — Ps. 57 (58), 7. | 28. ἐχθρὸν — Ps. 8, 3.

ἀποφαινόμενος· „ῥομφαίαν ἐσπάσαντο οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐνέτειναν τόξον 30
αὐτῶν, τοῦ καταβαλεῖν πτωχὸν καὶ πένητα, τοῦ σφάξαι τοὺς εὐθεῖς τῇ
καρδίᾳ· ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς καρδίαν αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα
αὐτῶν συντριβείη.“ καὶ πάλιν· „ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ᾽ ἤχȣ,
καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ
αἰῶνος· ὅτι δὴ καὶ ἐν κακοῖς γενόμενοι ἐκέκραξαν, καὶ ȣ̓κ ἦν ὁ σώζων,
πρὸς κύριον, καὶ ȣ̓κ εἰσήκȣσεν αὐτῶν. ἀλλ᾽ οἱ μὲν συνεποδίσθησαν καὶ
ἔπεσον, ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν.“ καὶ τόγε ἐν τȣ́τοις προα-
ναφωνȣ̃ν· „κύριε, ἐν τῇ πόλει σȣ τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξȣδενώσεις“ ἀληθὲς
ὑπ᾽ ὀφθαλμοῖς πάντων ἀναπέφανται. ἀλλ᾽ οἱ μὲν γιγάντων τρόπον θεο- 31
μαχίαν ἐνστησάμενοι τοιαύτην εἰλήχασι τὴν τȣ̃ βίȣ καταστροφήν· τῆς δ᾽
ἐρήμȣ καὶ παρ᾽ ἀνθρώποις ἀπεγνωσμένης τοιαῦτα οἷα τὰ ὁρώμενα τῆς
κατὰ θεὸν ὑπομονῆς τὰ τέλη, ὡς ἀναφωνεῖν αὐτῇ τὴν προφητείαν Ἡσαΐȣ
ταῦτα· „εὐφράνθητι ἔρημος διψῶσα, ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθείτω 32
ὡς κρίνον· καὶ ἐξανθήσει καὶ ἀγαλλιάσεται τὰ ἔρημα. ἰσχύσατε χεῖρες
ἀνειμέναι καὶ γόνατα παραλελυμένα· παρακαλέσατε, ὀλιγόψυχοι τῇ δια-
νοίᾳ, ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε. ἰδȣ̀ ὁ θεὸς ἡμῶν κρίσιν ἀνταποδίδωσι καὶ
ἀνταποδώσει, αὐτὸς ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς· ὅτι, φησίν, ἐῤῥάγη ἐν τῇ ἐρήμῳ
ὕδωρ, καὶ φάραγξ ἐν γῇ διψώσῃ, καὶ ἡ ἄνυδρος ἔσται εἰς ἕλη, καὶ εἰς
τὴν διψῶσαν γῆν πηγὴ ὕδατος ἔσται.“ καὶ τάδε μὲν λόγοις πάλαι προ- 33
θεσπισθέντα βίβλοις ἱεραῖς καταβέβλητο· τά γε μὴν ἔργα ȣ̓κέτ᾽ ἀκοαῖς,
ἀλλ᾽ ἔργοις ἡμῖν παραδέδοται. ἡ ἔρημος ἥδε, ἡ ἄνυδρος, ἡ χήρα καὶ
ἀπερίστατος, ἧς ὡς ἐν δρυμῷ ξύλων ἀξίναις ἐξέκοψαν τὰς πύλας ἐπὶ
τὸ αὐτὸ, ἐν πέλυκι καὶ λαξευτηρίῳ συντρίψαντες αὐτὴν, ἧς καὶ τὰς βίβλȣς
διαφθείραντες, ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριον τȣ̃ θεȣ̃, εἰς τὴν γῆν
ἐβεβήλωσαν τὸ σκήνωμα τȣ̃ ὀνόματος αὐτȣ̃, ἣν ἐτρύγησαν πάντες οἱ παρα-
πορευόμενοι τὴν ὁδὸν, προκαθελόντες αὐτῆς τȣ̀ς φραγμȣ̀ς, ἣν ἐλυμήνατο
ὗς ἐκ δρυμȣ̃, καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο, Χριστȣ̃ δυνάμει παραδόξῳ
νῦν, ὅτε θέλει αὐτὸς, γέγονεν ὡς κρίνον· ἐπεὶ καὶ τότε αὐτȣ̃ νεύματι,
ὡσὰν προκηδομένȣ πατρὸς, ἐπαιδεύετο· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει,
μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. μέτρῳ δῆτα κατὰ τὸ δέον ἐπι- 34
στραφεῖσα, αὖθις ἄνωθεν ἐξ ὑπαρχῆς ἀγαλλιᾶν προστάττεται, ἐξανθεῖ
τε ὡς κρίνον, καὶ τῆς ἐνθέου εὐωδίας εἰς πάντας ἀποπνεῖ ἀνθρώπους·

1. ῥομφαίαν — Ps. 36 (37), 14. | 4. ἀπώλετο — Ps. 9, 7. 6. | 6. ἐκέκραξαν — Ps. 17 (18), 42. | 8. τό γε *aeghE*, τότε *cfik*. | 9. κύριε — Ps. 72 (73), 20. | 14. εὐφράνθητι — Jes. 35, 1 seqq. | 23. ὡς ἐν δρυμῷ — Ps. 73 (74), 5. | 24. συντρίψαντες *aeghE*, συνέτριψαν *cfikx*. | 26. ἣν — Ps. 79 (80), 13. | 30. ὃν γὰρ — Hebr. 12, 6.

ὅτι, φησίν, ἐῤῥάγη ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδωρ, τὸ νᾶμα τῆς θείας τȣ̃ σωτηρίȣ
λȣτρȣ̃ παλιγγενεσίας· καὶ νῦν γέγονεν ἡ πρὸ μικρȣ̃ ἔρημος εἰς ἕλη, καὶ
εἰς τὴν διψῶσαν γῆν ἔβρυσε πηγὴ ὕδατος ζῶντος· ἴσχυσάν τε ὡς ἀλη-
θῶς χεῖρες αἱ τὸ πρὶν ἀνειμέναι, καὶ τῆς τῶν χειρῶν ἰσχύος ἔργα τάδε
τὰ μεγάλα καὶ ἐναργῆ δείγματα· ἀλλὰ καὶ τὰ πάλαι σεσαθρωμένα καὶ
παρειμένα γόνατα, τὰς οἰκείας ἀπολαβόντα βάσεις, τὴν ὁδὸν τῆς θεογνω-
σίας εὐθυπορȣ̃ντα βαδίζει, ἐπὶ τὴν οἰκείαν ποίμνην τȣ̃ παναγάθȣ ποι-
35 μένος σπεύδοντα. εἰ δὲ καὶ ταῖς τῶν τυράννων ἀπειλαῖς τὰς ψυχάς τινες
ἀπενάρκησαν, ȣ̓δὲ τȣ́τȣς ὁ σωτήριος ἀθεραπεύτȣς παρορᾷ λόγος· εὖ μάλα
δὲ καὶ αὐτοὺς ἰώμενος εἰς τὴν τοῦ θείου παράκλησιν παρορμᾷ λέγων·
36 „παρακαλέσατε, οἱ ὀλιγόψυχοι τῇ διανοίᾳ, ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε.“ τȣ́των
δεῖν ἀπολαῦσαι τὴν διὰ θεὸν γενομένην ἔρημον, τȣ̃ λόγȣ προαγορεύοντος
ἐπακȣ́σας ὀξείᾳ διανοίας ἀκοῇ ȣ̂τος ὁ νέος ἡμῶν καὶ καλὸς Ζοροβάβελ,
μετὰ τὴν πικρὰν ἐκείνην αἰχμαλωσίαν καὶ τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως
οὐ παριδὼν τὸ πτῶμα νεκρὸν, πρώτιστα πάντων παρακλήσεσι καὶ λιταῖς
ἵλεων τὸν πατέρα μετὰ τῆς κοινῆς ὑμῶν ἁπάντων ὁμοφροσύνης κατα-
στησάμενος, καὶ τὸν μόνον νεκρῶν ζωοποιὸν σύμμαχον παραλαβὼν καὶ
συνεργὸν, τὴν πεσȣ̃σαν ἐξήγειρε, προαποκαθάρας καὶ προθεραπεύσας τῶν
κακῶν· καὶ στολὴν οὐ τὴν ἐξ ἀρχαίȣ παλαιὰν αὐτῇ περιτέθεικεν, ἀλλ'
ὁποίαν αὖθις παρὰ τῶν θείων χρησμῶν ἐξεπαιδεύετο, σαφῶς ὧδε λεγόν-
των· „καὶ ἔσται ἡ δόξα τȣ̃ οἴκȣ τȣ́τȣ ἡ ἐσχάτη, ὑπὲρ τὴν προτέραν.“
37 ταύτῃ δ' ȣ̂ν πολὺ μείζονα τὸν χῶρον ἅπαντα περιλαβὼν, τὸν μὲν ἔξωθεν
ὠχυρȣ̃το περίβολον τῷ τȣ̃ παντὸς περιτειχίσματι, ὡς ἂν ἀσφαλέστατον
38 εἴη τȣ̃ παντὸς ἕρκος. πρόπυλον δὲ μέγα καὶ εἰς ὕψος ἐπηρμένον πρὸς
αὐτὰς ἀνίσχοντος ἡλίȣ ἀκτῖνας ἀναπετάσας, ἤδη καὶ τοῖς μακρὰν περι-
βόλων ἔξω ἱερῶν ἑστῶσι τῆς τῶν ἔνδον παρέσχεν ἀφθονίαν θέας, μονον-
ȣχὶ καὶ τῶν ἀλλοτρίων τῆς πίστεως ἐπὶ τὰς πρώτας εἰσόδȣς ἐπιστρέφων
τὰς ὄψεις, ὡς ἂν μὴ παρατρέχοι τις, ὅτι μὴ τὴν ψυχὴν κατανυγεὶς πρό-
τερον μνήμῃ τῆς τε πρὶν ἐρημίας, καὶ τῆς νῦν παραδόξȣ θαυματȣργίας,
ὑφ' ἧς τάχα καὶ ἑλκυσθήσεσθαι κατανυγέντα, καὶ πρὸς αὐτῆς τῆς ὄψεως
39 ἐπὶ τὴν εἴσοδον προτραπήσεσθαι ἤλπισεν. εἴσω δὲ παρελθόντι πυλῶν, ȣ̓κ
εὐθὺς ἐφῆκεν ἀνάγνοις καὶ ἀνίπτοις ποσὶ τῶν ἔνδον ἐπιβαίνειν ἁγίων,
διαλαβὼν δὲ πλεῖστον ὅσον τὸ μεταξὺ τȣ̃ τε νεὼ καὶ τῶν πρώτων εἰσό-
δων, τέτταρσι μὲν πέριξ ἐγκαρσίοις κατεκόσμησε στοαῖς, εἰς τετράγωνόν

---

1. φησίν — Jes. 55, 6. | τὸ νᾶμα] τὸν ἅμα *S*. | 20. λεγόντων — Hagg. 2, 9. | 28. παρατρέχοι *cfikxB*, παρατρέχῃ *ahSVH*, παρατρέχων *e*.

τι σχῆμα περιφράξας τὸν τόπον, κίοσιν πανταχόθεν ἐπαιρομέναις, ὧν τὰ
μέσα διαφράγμασι τοῖς ἀπὸ ξύλου δικτυωτοῖς ἐς τὸ σύμμετρον ἥκουσι
μήκȣς περικλείσας, μέσον αἴθριον ἠφίει εἰς τὴν τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃ κάτοψιν, λαμ-
πρὸν καὶ ταῖς τȣ̃ φωτὸς ἀκτῖσιν ἀνειμένον ἀέρα παρέχον. ἱερῶν δ' ἐν- 40
ταῦθα καθαρσίων ἐτίθει σύμβολα, κρήνας ἄντικρυς εἰς πρόσωπον ἐπι-
σκευάζων τȣ̃ νεὼ, πολλῷ τῷ χεύματι τȣ̃ νάματος τοῖς περιβόλων ἱερῶν
ἐπὶ τὰ ἔσω προϊȣ̃σι τὴν ἀπόῤῥυψιν παρεχομένας. καὶ πρώτη μὲν εἰσιόν-
των αὕτη διατριβὴ, κόσμον ὁμοῦ καὶ ἀγλαΐαν τῷ παντὶ, τοῖς τε τῶν
πρώτων εἰσαγωγῶν ἔτι δεομένοις κατάλληλον τὴν μονὴν παρεχομένη. ἀλλὰ 41
γὰρ καὶ τὴν τȣ́των θέαν παραμειψάμενος, πλείοσιν ἔτι μᾶλλον τοῖς ἐν-
δοτάτω προπύλοις τὰς ἐπὶ τὸν νεὼ παρόδȣς ἀναπεπταμένας ἐποίει, ὑπὸ
μὲν ταῖς ἡλίȣ βολαῖς αὖθις τρεῖς πύλας ὑφ' ἓν καταθεὶς πλευρόν, ὧν
τὸ πολὺ τὰς παρ' ἑκάτερα μεγέθει τε καὶ πλάτει πλεονεκτεῖν τῇ μέσῃ
χαρισάμενος, παραπήγμασί τε χαλκȣ̃ σιδηροδέτοις καὶ ποικίλμασιν ἀναγλύ-
φοις διαφερόντως αὐτὴν φαιδρύνας, ὡσὰν βασιλίδι ταύτῃ τȣ̀ς δορυφόρȣς
ὑπέζευξε. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ταῖς παρ' ἑκάτερα τȣ̃ παντὸς νεὼ 42
στοαῖς τὸν τῶν προπύλων ἀριθμὸν διατάξας, ἄνωθεν ἐπὶ ταύταις ἄλλῳ
πλείονι φωτὶ διαφόρους τὰς ἐπὶ τὸν οἶκον εἰσβολὰς ἐπενόει, ταῖς ἀπὸ
ξύλου λεπτουργίαις καὶ τὸν περὶ αὐτὰς κόσμον καταποικίλλων. τὸν δὲ
βασίλειον οἶκον πλȣσιωτέραις ἤδη καὶ δαψιλέσι ταῖς ὕλαις ὠχύρȣ, ἀφθόνῳ
φιλοτιμίᾳ τῶν ἀναλωμάτων χρώμενος. ἔνθα μοι δοκῶ περιττὸν εἶναι τȣ̃ 43
δομήματος μήκη τε καὶ πλάτη καταγράφειν, τὰ φαιδρὰ ταῦτα κάλλη,
καὶ τὰ λόγου κρείττονα μεγέθη, τήν τε τῶν ἔργων ἀποστίλβουσαν ὄψιν
τῷ λόγῳ διεξιόντι, ὕψη τε τὰ ȣ̓ρανομήκη, καὶ τὰς τȣ́των ὑπερκειμένας
πολυτελεῖς τȣ̃ Λιβάνȣ κέδρȣς, ὧν ȣ̓δὲ τὸ θεῖον λόγιον τὴν μνήμην ἀπε-
σιώπησεν· „εὐφρανθήσεται," φάσκον, „τὰ ξύλα τȣ̃ Κυρίȣ, καὶ αἱ κέδροι
τȣ̃ Λιβάνȣ ἃς ἐφύτευσε." τί με δεῖ νῦν τῆς πανσόφȣ καὶ ἀρχιτεκτονικῆς 44
διατάξεως καὶ τοῦ κάλλους τῆς ἐφ' ἑκάστου μέρους ὑπερβολῆς ἀκριβολο-
γεῖσθαι τὴν ὑφήγησιν, ὅτε τῆς ὄψεως τὴν διὰ τῶν ὤτων ἀποκλείει
μάθησιν ἡ μαρτυρία; ἀλλὰ γὰρ ὧδε καὶ τὸν νεὼν ἐπιτελέσας, θρόνοις
τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν, καὶ προσέτι βάθροις ἐν
τάξει τοῖς καθ' ὅλȣ κατὰ τὸ πρέπον κοσμήσας, ἐφ' ἅπασί τε τὸ τῶν
ἁγίων ἅγιον θυσιαστήριον ἐν μέσῳ θεὶς, αὖθις καὶ τάδε, ὡς ἂν εἴη τοῖς
πολλοῖς ἄβατα, τοῖς ἀπὸ ξύλȣ περιέφραττε δικτύοις, εἰς ἄκρον ἐντέχνȣ

---

11. *τὸν νεὼ cx, τὸν νεὼν aeghE, τῷ νεῷ f, τȣ̃ νεὼ ik.* | 21. *δοκῶ περ.* E nihil adnotante Burtono: at scribendum aut *δοκεῖ* aut *περιττός.* | 26. *φάσκον* — Ps. 103 (104), 16.

λεπτεργίας ἐξησκημένοις, ὡς θαυμάσιον τοῖς ὁρῶσι παρέχειν τὴν θέαν.
45 ἀλλ᾽ ὐδὲ τὔδαφος ἄρα εἰς ἀμελὲς ἔκειτο αὐτῷ· καὶ τόδε γῦν λίθῳ μαρ-
μάρῳ εὖ μάλα κόσμῳ παντὶ λαμπρύνας, ἤδη λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὰ ἐκτὸς
τῦ νεὼ μετήει, ἐξέδρας καὶ οἴκυς τὺς παρ᾽ ἑκάτερα μεγίστυς ἐπισκευάζων
εὐτέχνως, ἐπὶ ταὐτὸν εἰς πλευρὰ τῷ βασιλείῳ συνεζευγμένυς καὶ ταῖς ἐπὶ
τὸν μέσον οἶκον εἰσβολαῖς ἡνωμένυς· ἃ καὶ αὐτὰ τοῖς ἔτι καθάρσεως
καὶ περιῤῥαντηρίων τῶν διὰ ὕδατος καὶ ἁγίου πνεύματος ἐγχρῄζουσιν ὁ
εἰρηνικώτατος ἡμῶν Σολομῶν ὁ τὸν νεὼν τῦ θεῦ δειμάμενος ἀπειργάζετο,
ὡς μηκέτι λόγον, ἀλλ᾽ ἔργον γεγονέναι τὴν ἄνω λεχθεῖσαν προφητείαν.
46 γέγονε γὰρ καὶ νῦν, ὡς ἀληθῶς ἐστὶν ἡ δόξα τῦ οἴκυ τύτυ ἡ ἐσχάτη
ὑπὲρ τὴν προτέραν. ἔδει γὰρ καὶ ἀκόλυθον ἦν, τῦ ποιμένος αὐτῆς καὶ
δεσπότυ ἅπαξ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς θάνατον καταδεξαμένυ, καὶ μετὰ τὸ πάθος
ὃ χάριν αὐτῆς ῥυπῦν ἐνεδύσατο σῶμα, ἐπὶ τὸ λαμπρὸν καὶ ἔνδοξον μετα-
βεβληκότος, αὐτήν τε σάρκα τὴν λυθεῖσαν ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν
ἀγαγόντος, καὶ τήνδε ὁμοίως τῶν τοῦ σωτῆρος οἰκονομιῶν ἐπαύρασθαι·
ὅτι δὴ καὶ τύτων πολὺ κρείττονα λαβῦσα παρ᾽ αὐτῦ τὴν ἐπαγγελίαν, τὴν
πολὺ μείζονα δόξαν τῆς παλιγγενεσίας ἐν ἀφθάρτυ σώματος ἀναστάσει
μετὰ φωτὸς ἀγγέλων χορείας ἐν τοῖς ὐρανῶν ἐπέκεινα τῦ θεῦ βασιλείοις
σὺν αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ πανευεργέτῃ καὶ σωτῆρι διαρκῶς ἐπὶ τοὺς
47 ἑξῆς αἰῶνας ἀπολαβεῖν ποθεῖ. ἀλλὰ γὰρ τέως ἐπὶ τῦ παρόντος τύτοις
ἡ πάλαι χήρα καὶ ἔρημος θεῦ χάριτι περιβληθεῖσα τοῖς ἄνθεσι γέγονεν
ἀληθῶς ὡς κρίνον, ᾗ φησὶν ἡ προφητεία, καὶ τὴν νυμφικὴν ἀναλαβῦσα
στολὴν, τόν τε τῆς εὐπρεπείας περιθεμένη στέφανον, οἷα χορεύειν διὰ
Ἡσαΐυ παιδεύεται, τὰ χαριστήρια τῷ βασιλεῖ θεῷ φωναῖς εὐφήμοις γεραί-
48 ρυσα, αὐτῆς λεγύσης ἐπακύσωμεν· „ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχή μυ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ·
ἐνέδυσε γάρ με ἱμάτιον σωτηρίυ, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης· περιέθηκέ μοι
ὡς νυμφίῳ μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ, καὶ ὡς γῆν
αὔξυσαν τὸ ἄνθος αὐτῆς· καὶ ὡς κῆπος τὰ σπέρματα αὐτῦ ἀνατελεῖ,
ὕτως Κύριος Κύριος ἀνέτειλε δικαιοσύνην καὶ ἀγαλλίαμα ἐνώπιον πάν-
49 των τῶν ἐθνῶν.“ τύτοις μὲν ὖν αὕτη χορεύει· οἵοις δὲ καὶ ὁ νυμφίος
λόγος ὁ ὐράνιος, αὐτὸς Ἰησῦς Χριστὸς αὐτὴν ἀμείβεται, ἄκυε λέγοντος
Κυρίυ· „μὴ φοβῦ ὅτι κατῃσχύνθης, μηδὲ ἐντραπῇς ὅτι ὠνειδίσθης· ὅτι

16. κρείττονα *ad* (a sec. m.) *eghSVH*, κρεῖττον *bcdfH*, κρείττω *ik*, κρειττόνων conj. *V*a. | 20. ἀπολαβεῖν] ἀπολαύειν *x* prob. *H*b. | 25. ἀγαλλιάσθω — Jes. 61, 10. | 29. κύριος κύριος *ace LXX SB*, κύριος (om. altero κύρ.) *fghik VH*. | 31. λόγος *acefikE*, λόγοις *gh*. at cfr. p. 371, 26.: τῦ νυμφίυ λόγυ. | post λέγοντος add. τῦ *aehSVH*, om. *cfgikB*. | 32. μὴ φοβῦ — Jes. 54, 4.

*αἰσχύνην αἰώνιον ἐπιλήσῃ, καὶ ὄνειδος τῆς χηρείας σου οὐ μὴ μνησθήσῃ.
οὐχ ὡς γυναῖκα ἐγκαταλελειμμένην καὶ ὀλιγόψυχον κέκληκέ σε Κύριος, οὐδ᾽
ὡς γυναῖκα ἐκ νεότητος μεμισημένην, εἶπεν ὁ θεός σου. χρόνον μικρὸν
ἐγκατέλιπόν σε, καὶ ἐν ἐλέῳ μεγάλῳ ἐλεήσω σε· ἐν θυμῷ μικρῷ ἀπέ-
στρεψα τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ σοῦ, καὶ ἐν ἐλέῳ αἰωνίῳ ἐλεήσω σε, εἶπεν
ὁ ῥυσάμενός σε Κύριος. ἐξεγείρου, ἐξεγείρου ἡ πιοῦσα ἐκ χειρὸς Κυρίου τὸ* 50
*ποτήριον τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ· ποτήριον γὰρ τῆς πτώσεως, τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ
μου, ἐξέπιες καὶ ἐξεκένωσας. καὶ οὐκ ἦν ὁ παρακαλῶν σε ἀπὸ πάντων
τῶν τέκνων σου, ὧν ἔτεκες, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀντιλαμβανόμενος τῆς χειρός σου.
ἰδοὺ εἴληφα ἐκ τῆς χειρός σου τὸ ποτήριον τῆς πτώσεως, τὸ κόνδυ τοῦ
θυμοῦ μου, καὶ οὐ προσθήσεις ἔτι πιεῖν αὐτό· καὶ δώσω αὐτὸ εἰς τὰς
χεῖρας τῶν ἀδικησάντων σε καὶ τῶν ταπεινωσάντων σε. ἐξεγείρου, ἐξε-* 51
*γείρου, ἔνδυσαι τὴν ἰσχύν, ἔνδυσαι τὴν δόξαν σου. ἐκτίναξαι τὸν χοῦν καὶ
ἀνάστηθι. κάθισον, ἔκλυσαι τὸν δεσμὸν τοῦ τραχήλου σου. ἆρον κύκλῳ
τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου· ἰδοὺ συνήχθησαν καὶ
ἦλθον πρός σε· ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι πάντας αὐτοὺς ὡς κόσμον ἐν-
δύσῃ καὶ περιθήσῃ αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφης, ὅτι τὰ ἔρημά σου καὶ τὰ
διεφθαρμένα καὶ τὰ καταπεπτωκότα νῦν στενοχωρήσει ἀπὸ τῶν κατοι-
κούντων σε· καὶ μακρυνθήσονται ἀπὸ σοῦ οἱ καταπίνοντές σε. ἐροῦσι γὰρ* 52
*εἰς τὰ ὦτά σου οἱ υἱοί σου οὓς ἀπολώλεκας· στενός μοι ὁ τόπος, ποίησόν
μοι τόπον ἵνα κατοικήσω. καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τίς ἐγέννησέ μοι
τούτους; ἐγὼ δὲ ἄτεκνος καὶ χήρα, τούτους δὲ τίς ἐξέθρεψέ μοι; ἐγὼ δὲ
κατελείφθην μόνη, οὗτοι δέ μοι ποῦ ἦσαν;“ ταῦτα Ἡσαΐας προεθέσπισε,* 53
*ταῦτα πρόπαλαι περὶ ἡμῶν ἐν ἱεραῖς βίβλοις καταβέβλητο, ἐχρῆν δέ που
τούτων τὴν ἀψεύδειαν ἤδη ποτὲ ἔργοις παραλαβεῖν. ἀλλὰ γὰρ τοιαῦτα* 54
*τοῦ νυμφίου λόγου πρὸς τὴν ἑαυτοῦ νύμφην τὴν ἱερὰν καὶ ἁγίαν ἐκκλησίαν
ἐπιφωνοῦντος, εἰκότως ὁ νυμφοστόλος ὅδε αὐτὴν τὴν ἔρημον, τὴν πτῶμα
κειμένην, τὴν παρὰ ἀνθρώποις ἀνέλπιδα, ταῖς κοιναῖς ἁπάντων ὑμῶν εὐ-
χαῖς, χεῖρας τὰς ὑμῶν αὐτῶν ὀρέξας, ἐξήγειρε καὶ ἐξανέστησε, θεοῦ τοῦ
παμβασιλέως νεύματι καὶ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ δυνάμεως ἐπιφανείᾳ, τοιαύτην
τε ἀναστήσας κατεστήσατο, οἵαν ἐκ τῆς τῶν ἱερῶν χρησμῶν καταγραφῆς
ἐδιδάσκετο. θαῦμα μὲν οὖν μέγιστον τοῦτο καὶ πέρα πάσης ἐκπλήξεως, μά-* 55
*λιστα τοῖς ἐπὶ μόνῃ τῇ τῶν ἔξωθεν φαντασίᾳ τὸν νοῦν προσανέχουσι. θαυ-
μάτων δὲ θαυμασιώτερα τά τε ἀρχέτυπα, καὶ τούτων τὰ πρωτότυπα νοητὰ*

---

6. *ἐξεγείρου* — Jes. 51, 17. | 12. *τῶν* post *καὶ* add. *cefgikx LXX BH*b, om. *ahSVH.* | *ἐξεγείρου* — Jes. 52, 1. | 14. *ἆρον* — Jes. 49, 18. | 17. *νύμφης* *bcdfghikxHB*, *νύμφη ae LXX SV.* | 24. *ἐχρῆν*] *χρῆν cek.*

καὶ θεοπρεπῆ παραδείγματα, τῆς ἐνθέου φημὶ καὶ λογικῆς ἐν ψυχαῖς οἰκο-
56 δομῆς ἀνανεώματα· ἣν αὐτὸς ὁ θεόπαις κατ' εἰκόνα τὴν αὐτὸς αὐτοῦ
δημιουργήσας, πάντη τε καὶ κατὰ πάντα τὸ θεοείκελον δεδωρημένος,
ἄφθαρτον φύσιν, ἀσώματον, λογικήν, πάσης γεώδους ὕλης ἀλλοτρίαν, αὐτο-
νοερὰν οὐσίαν, ἅπαξ τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι συστησά-
μενος, νύμφην ἁγίαν καὶ νεὼν πανίερον ἑαυτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ κατειρ-
γάσατο. ὃ καὶ σαφῶς αὐτὸς ὁμολογῶν ἐκφαίνει, λέγων· „ἐνοικήσω ἐν
αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί
μοι λαός.“ καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τελεία καὶ κεκαθαρμένη ψυχή, ἀρχῆθεν
57 οὕτω γεγενημένη, οἷα τὸν οὐράνιον λόγον ἀγαλματοφορεῖν. ἀλλὰ γὰρ φθόνῳ
καὶ ζήλῳ τοῦ φιλοπονήρου δαίμονος φιλοπαθὴς καὶ φιλοπόνηρος ἐξ αὐτε-
ξουσίου αἱρέσεως γενομένη, ὑπαναχωρήσαντος αὐτῆς τοῦ θείου ὡσὰν ἔρημος
προστάτου, εὐάλωτος καὶ εἰς ἐπιβουλὴν εὐχερὴς τοῖς ἐκ μακροῦ διαφθονου-
μένοις ἀπελήλεγκται, ταῖς τε τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ νοητῶν πολεμίων
ἑλεπόλεσι καὶ μηχαναῖς καταβληθεῖσα, πτῶμα ἐξαίσιον καταπέπτωκεν, εἰς
ὅσον οὐδ' ἐπὶ λίθῳ λίθον τῆς ἀρετῆς ἑστῶτα ἐν αὐτῇ διαμεῖναι, ὅλην δὲ
διόλου χαμαὶ κεῖσθαι νεκράν, τῶν περὶ θεοῦ φυσικῶν ἐννοιῶν πάμπαν ἀπε-
58 στερημένην. πεπτωκυῖαν δὴ ταύτην ἐκείνην τὴν κατ' εἰκόνα θεοῦ κατα-
σκευασθεῖσαν ἐλυμήνατο οὐχ ὗς οὗτος ὁ ἐκ δρυμοῦ τοῦ παρ' ἡμῖν ὁρατοῦ,
ἀλλά τις φθοροποιὸς δαίμων, καὶ θῆρες ἄγριοι νοητοί, οἳ καὶ τοῖς πά-
θεσιν οἷα πεπυρακτωμένοις τῆς σφῶν κακίας βέλεσιν αὐτὴν ἐξυφάψαν-
τες, ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ θεῖον ὄντως ἁγιαστήριον τοῦ θεοῦ, εἰς τὴν γῆν
τε ἐβεβήλωσαν τὸ σκήνωμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· εἶτα πολλῷ τῷ προσχώ-
ματι τὴν ἀθλίαν κατορύξαντες, εἰς ἀνέλπιστον πάσης περιέτρεψαν σω-
59 τηρίας. ἀλλ' ὅγε κηδεμὼν αὐτῆς λόγος, ὁ θεοφεγγὴς καὶ σωτήριος, τὴν
κατ' ἀξίαν δίκην τῶν ἁμαρτημάτων ὑποσχοῦσαν αὖθις ἐξυπαρχῆς ἀνελάμ-
60 βανε, πατρὸς παναγάθου φιλανθρωπίᾳ πειθόμενος. αὐτὰς δὴ οὖν πρώτας
τὰς τῶν ἀνωτάτω βασιλευόντων ψυχὰς προελόμενος, τῶν μὲν δυσσεβῶν
καὶ ὀλεθρίων πάντων, αὐτῶν τε τῶν δεινῶν καὶ θεομισῶν τυράννων τὴν
οἰκουμένην ἅπασαν δι' αὐτῶν τῶν θεοφιλεστάτων ἐκαθήρατο· εἶτα δὲ τοὺς
αὐτῷ γνωρίμους ἄνδρας, τοὺς πάλαι διὰ βίου ἱερωμένους αὐτῷ, κρύβδην γε
μὴν ὡς ἐν κακῶν χειμῶνι πρὸς τῆς αὐτοῦ σκέπης καλυπτομένους, εἰς
φανερὸν ἀγαγών, καὶ ταῖς τοῦ πνεύματος μεγαλοδωρεαῖς ἐπαξίως τιμήσας,
αὖθις καὶ διὰ τούτων τὰς μικρῷ πρόσθεν ἐῤῥυπωμένας ψυχάς, ὕλης τε

7. λέγων — Levit. 26, 12. | 14. ἀπελήλεγκται *bcdfhikVHB*, ἀπολέλειπται *aegS*, ἀπελήλυθε *xHb*. | 33. πνεύματος] πατρὸς *cik*.

παντοίας καὶ χώματος ἀσεβῶν ἐπιταγμάτων συμπεφορημένας, ὄρυξι καὶ
δικέλλαις ταῖς πληκτικαῖς τῶν μαθημάτων διδασκαλίαις ἐξεκάθηρέ τε καὶ
ἀπέσμηξε· λαμπρόν τε καὶ διαυγῆ τῆς πάντων ὑμῶν διανοίας τὸν χῶρον 61
ἀπειργασμένος, ἐνταῦθα λοιπὸν τῷ πανσόφῳ καὶ θεοφιλεῖ τῷδε παρα-
δέδωκεν ἡγεμόνι, ὃς τά τε ἄλλα κριτικὸς καὶ ἐπιλογιστικὸς τυγχάνων,
τὴν τῶν αὐτῷ κεκληρωμένων ψυχῶν εὖ διαγινώσκων καὶ φυλοκρινῶν διά-
νοιαν, ἐκ πρώτης ὡς εἰπεῖν ἡμέρας οἰκοδομῶν ὅπω καὶ εἰς δεῦρο πέ-
παυται, τοτὲ μὲν διαυγῆ τὸν χρυσὸν, τοτὲ δὲ δόκιμον καὶ καθαρὸν τὸ
ἀργύριον καὶ τοὺς τιμίους καὶ πολυτελεῖς λίθους ἐν πᾶσιν ὑμῖν ἁρμόττων,
ὡς ἱερὰν αὖθις καὶ μυστικὴν ἔργοις τοῖς εἰς ὑμᾶς ἀποπληρῶν προφητείαν,
δι' ἧς εἴρηται· „ἰδοὺ ἐγὼ ἑτοιμάζω σοι ἄνθρακα τὸν λίθον σου, καὶ τὰ 62
θεμέλιά σου σάπφειρον, καὶ τὰς ἐπάλξεις σου ἴασπιν, καὶ τὰς πύλας σου
λίθους κρυστάλλου, καὶ τὸν περίβολόν σου λίθους ἐκλεκτοὺς, καὶ πάντας τοὺς
υἱούς σου διδακτοὺς θεοῦ, καὶ ἐν πολλῇ εἰρήνῃ τὰ τέκνα σου· καὶ ἐν δικαιο-
σύνῃ οἰκοδομηθήσῃ.“ δικαιοσύνῃ δῆτα οἰκοδομῶν κατ' ἀξίαν τοῦ παντὸς 63
λαοῦ διῄρει τὰς δυνάμεις, οἷς μὲν τὸν ἔξωθεν αὐτὸ μόνον περιφράττων
περίβολον, τὴν ἀπλανῆ πίστιν περιτειχίσας, (πολὺς δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ μέγας
λεὼς, οὐδὲν κρεῖττον φέρειν οἰκοδόμημα διαρκῶν), οἷς δὲ τὰς ἐπὶ τὸν
οἶκον ἐπιτρέπων εἰσόδους, θυραυλεῖν καὶ ποδηγεῖν τοὺς εἰσιόντας κατα-
τάττων, οὐκ ἀπεικότως τοῦ νεὼ πρόπυλα νενομισμένους, ἄλλους δὲ πρώτοις
τοῖς ἔξωθεν ἀμφὶ τὴν αὐλὴν ἐκ τετραγώνου κίοσιν ὑπεστήριζε, ταῖς πρώ-
ταις τῶν τεττάρων εὐαγγελίων τοῦ γράμματος προβολαῖς ἐμβιβάζων, τοὺς
δ' ἤδη ἀμφὶ τὸν βασίλειον οἶκον ἑκατέρωθεν παραζεύγνυσιν, ἔτι μὲν κατη-
χουμένους καὶ ἐν αὔξῃ καὶ προκοπῇ καθεστῶτας, οὐ μὴν πόῤῥω που καὶ
μακρὰν τῆς τῶν ἐνδοτάτω θεοπτίας τῶν πιστῶν διεζευγμένους· ἐκ δὴ 64
τούτων τὰς ἀκηράτους ψυχὰς θείῳ λουτρῷ χρυσοῦ δίκην ἀποσμηχθείσας
παραλαβὼν, κἀνταῦθα τοὺς μὲν κίοσι τῶν ἐξωτάτω πολὺ κρείττοσιν ἐκ
τῶν ἐνδοτάτω μυστικῶν τῆς γραφῆς δογμάτων ὑποστηρίζει, τοὺς δὲ τοῖς πρὸς
τὸ φῶς ἀνοίγμασι καταυγάζει. προπύλῳ μὲν ἑνὶ μεγίστῳ τῆς τοῦ παμ- 65
βασιλέως ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ δοξολογίας τὸν πάντα νεὼν κατακοσμῶν,
Χριστοῦ δὲ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος παρ' ἑκάτερα τῆς τοῦ πατρὸς αὐθεν-
τίας τὰς δευτέρας αὐγὰς τοῦ φωτὸς παρασχόμενος, τῶν τε λοιπῶν διὰ
τοῦ παντὸς οἴκου ἄφθονον καὶ πολὺ διάφορον τῆς καθέκαστον ἀληθείας

---

1. post χώματος add. τῶν *aeghE*, om. *cfikx*. | 6. φυλοκρινῶν *cV^aH*, φιλοκρινῶν ceteri. cf. ind. | 11. εἴρηται — Jes. 54, 11. | 23. post οἶκον add. προβολαῖς *acfh*, om. *egikV^aBH^b*. | 28. τοὺς δὲ τοῖς *V^aZ*, τοὺς δὲ *i* (a sec. m.) *nH*, τοῖς δὲ *abcdefghikVB*, τοῖς καὶ *S*. | 31. αὐθεντίας *fik*, αὐθεντείας volgo.

τὸ σαφὲς καὶ φωτεινὸν ἐνδεικνύμενος, πάντη δὲ καὶ πανταχόθεν τοὺς ζῶντας
καὶ βεβηκότας καὶ εὐπαγεῖς τῶν ψυχῶν λίθους ἐγκρίνας, τὸν μέγαν καὶ
βασιλικὸν ἐξ ἁπάντων οἶκον ἐπισκευάζεται, λαμπρὸν καὶ φωτὸς ἔμπλεω
τά τε ἔνδοθεν καὶ τὰ ἐκτός, ὅτι μὴ ψυχὴ μόνον καὶ διάνοια, καὶ τὸ
σῶμα δὲ αὐτοῖς ἁγνείας καὶ σωφροσύνης πολυανθεῖ κόσμῳ κατηγλάϊστο.
66 *ἔνεισι δ' ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ καὶ θρόνοι, βάθρα τε μυρία καὶ καθιστήρια,*
ἐν ὅσαις ψυχαῖς τὰ τοῦ θείου πνεύματος ἐφιζάνει δωρήματα, οἷα καὶ πάλαι
ὤφθη τοῖς ἀμφὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους, οἷς ἐφάνησαν διαμεριζόμεναι
67 *γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισάν τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. ἀλλ' ἐν μὲν*
τῷ πάντων ἄρχοντι ἴσως αὐτὸς ὅλος ἐγκάθηται Χριστός, ἐν δὲ τοῖς
μετ' αὐτὸν δευτερεύουσιν ἀναλόγως, καθόσον ἕκαστος χωρεῖ Χριστοῦ δυνά-
μεως καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμούς. βάθρα δ' ἂν εἶεν καὶ ἀγγέλων καὶ
αἵ τινων ψυχαί, τῶν εἰς παιδαγωγίαν καὶ φρουρὰν ἑκάστῳ παραδεδομένων.
68 *σεμνὸν δὲ καὶ μέγα καὶ μονογενὲς θυσιαστήριον ποῖον ἂν εἴη, ἢ τῆς τοῦ*
κοινοῦ πάντων ἱερέως τῆς ψυχῆς τὸ εἰλικρινὲς καὶ ἁγίων ἅγιον; ᾧ παρε-
στὼς ἐπὶ δεξιᾷ ὁ μέγας τῶν ὅλων ἀρχιερεὺς αὐτὸς Ἰησοῦς, ὁ μονογενὴς
τοῦ θεοῦ, τὸ παρὰ πάντων εὐῶδες θυμίαμα καὶ τὰς δι' εὐχῶν ἀναίμους καὶ
ἀΰλους θυσίας φαιδρῷ τῷ βλέμματι καὶ ὑπτίαις ὑποδεχόμενος χερσί, τῷ
κατ' οὐρανὸν πατρὶ καὶ θεῷ τῶν ὅλων παραπέμπεται, πρῶτος αὐτὸς
προσκυνῶν, καὶ μόνος τῷ πατρὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμων σέβας, εἶτα δὲ
69 *καὶ πᾶσιν ἡμῖν εὐμενῆ διαμένειν καὶ δεξιὸν εἰς ἀεὶ παραιτούμενος. τοιοῦτος*
ὁ μέγας νεώς, ὃν καθ' ὅλης τῆς ὑφ' ἥλιον οἰκουμένης ὁ μέγας τῶν ὅλων
δημιουργὸς λόγος συνεστήσατο, τῶν ἐπέκεινα οὐρανίων ἁψίδων πάλιν καὶ
αὐτὸς νοερὰν ταύτην ἐπὶ γῆς εἰκόνα κατεργασάμενος, ὡς ἂν διὰ πάσης
τῆς κτίσεως τῶν τε ἐπὶ γῆς λογικῶν ζῴων ὁ πατὴρ αὐτῷ τιμῷτό τε καὶ
70 *σέβοιτο. τὸν δὲ ὑπερουράνιον χῶρον καὶ τὰ ἐκεῖσε τῶν τῇδε παραδείγματα,*
τήν τε ἄνω λεγομένην Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ Σιὼν ὄρος τὸ ἐπουράνιον, καὶ
τὴν ὑπερκόσμιον πόλιν τοῦ ζῶντος θεοῦ, ἐν ᾗ μυριάδες ἀγγέλων πανηγύρεις
καὶ ἐκκλησία πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς ταῖς ἀῤῥήτοις καὶ
ἀνεπιλογίστοις ἡμῖν θεολογίαις τὸν σφῶν ποιητὴν καὶ πανηγεμόνα τῶν
ὅλων γεραίρουσιν, οὔτις θνητὸς οἷός τε κατ' ἀξίαν ὑμνῆσαι, ὅτι δὴ ὀφθαλ-
μὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, αὐτὰ
71 *δὴ ταῦτα ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ὧν ἤδη ἐν μέρει*

---

4. *ψυχὴ — καὶ διάνοια* V^a*ZH*: scribebatur antea *ψυχῇ — καὶ διανοίᾳ.* | 9. *ἐκάθισάν cfgx, ἐκάθισέ aehikE.* | 10. *ὅλος aghikE, ὁ λόγος cef.* | 12. *μερισμοὺς acfhi* (a sec. m.) *E, μερισμοῖς eik, μερισμῶν* post *δυνάμεως καὶ g.* | 26. *δὲ* V^a, *τε* volgo. | 51. *οὔτις i*V^a, *οὐ τίς aceghkE.* | *ὀφθαλμὸς κτλ.* — 1 Cor. 2, 9.

καταξιωθέντες ἄνδρες ἅμα παισὶ καὶ γυναιξὶ, μικροὶ καὶ μεγάλοι, πάντες ἀθρόως ἐν ἑνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ ψυχῇ μὴ διαλίπωμεν ἐξομολογούμενοι, καὶ τὸν τῶν τοσέτων ἡμῖν ἀγαθῶν παραίτιον ἀνευφημᾶντες, „τὸν εὐιλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνομίαις ἡμῶν, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους ἡμῶν, τὸν λυτρέμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν, τὸν στεφανᾶντα ἡμᾶς ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, τὸν ἐμπιμπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν, ὅτι οὐ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, ὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν, ὅτι καθ' ὅσον ἀπέχεσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν· καθὼς οἰκτείρει πατὴρ υἱὲς αὐτε,
ᾠκτείρησε Κύριος τὲς φοβεμένες αὐτόν.“ ταῦτα καὶ νῦν καὶ εἰς τὲς 72
ἑξῆς ἅπαντας χρόνες ταῖς μνήμαις ἀναζωπυρᾶντες, ἀτὰρ καὶ τῆς παρέσης πανηγύρεως καὶ τῆς φαιδρᾶς ταύτης καὶ λαμπροτάτης ἡμέρας τὸν αἴτιον καὶ πανηγυριάρχην νύκτωρ καὶ μεθημέραν διὰ πάσης ὥρας καὶ δι' ὅλης, ὡς εἰπεῖν, ἀναπνοῆς ἐν τῷ προορώμενοι, στέργοντες καὶ σέβοντες ψυχῆς ὅλῃ δυνάμει, καὶ νῦν ἀναστάντες, μεγάλῃ διαθέσεως φωνῇ καθικετεύσωμεν, ὡς ἂν ὑπὸ τὴν αὐτε μάνδραν εἰς τέλος ἡμᾶς σκεπάζων διασώζοιτο, τὴν παρ' αὐτοῦ βραβεύων ἀῤῥαγῆ καὶ ἄσειστον αἰωνίαν εἰρήνην, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι ἡμῶν, δι' οὗ αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

CAP. 5.

Ἀντίγραφα βασιλικῶν νόμων.

(Nic. H. E. VII, 41.)

Φέρε δὴ λοιπὸν καὶ τῶν βασιλικῶν διατάξεων Κωνσταντίνου καὶ 1
Λικιννίου τὰς ἐκ τῆς Ῥωμαίων φωνῆς μεταληφθείσας ἑρμηνείας παραθώμεθα.

Ἀντίγραφον βασιλικῶν διατάξεων ἐκ ῥωμαϊκῆς γλώσσης μεταληφθεισῶν.

„Ἤδη μὲν πάλαι σκοποῦντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας οὐκ 2
ἀρνητέαν εἶναι, ἀλλ' ἑνὸς ἑκάστε τῇ διανοίᾳ καὶ βελήσει ἐξεσίαν δοτέον τε τὰ θεῖα πράγματα τημελεῖν κατὰ τὴν αὐτε προαίρεσιν, ἕκαστον κεκελεύκειμεν, τοῖς τε Χριστιανοῖς, τῆς αἱρέσεως καὶ τῆς θρησκείας τῆς
ἑαυτῶν τὴν πίστιν φυλάττειν. ἀλλ' ἐπειδὴ πολλαὶ καὶ διάφοροι αἱρέσεις 3

---

3. *τὸν εὐιλ.* — Ps. 102 (103), 3. | 6. *ἐμπιμπλῶντα cehikVHB, ἐμπιπλῶντα afgxS.* | 15. *ὅλῃ aeghE, ὅλης cfik.* | 18. *δι' οὗ αὐτῷ] μεθ' οὗ σοι h.* | 27. *πάλαι acfiNSVH, πολλὰ ghi* (a sec. m.) *kB.* | 28. *καὶ] καὶ τῇ gikNB, τῇ om. acfhSVH.*

ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀντιγραφῇ, ἐν ᾗ τοῖς αὐτοῖς συνεχωρήθη ἡ τοιαύτη ἐξουσία,
ἐδόκει προστεθεῖσθαι σαφῶς, τυχὸν ἴσως τινὲς αὐτῶν μετ' ὀλίγον ἀπὸ
4 τῆς τοιαύτης παραφυλάξεως ἀνεκρούοντο. ὁπότε εὐτυχῶς ἐγὼ Κωνσταν-
τῖνος ὁ Αὔγουστος κἀγὼ Λικίννιος ὁ Αὔγουστος ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐληλύ-
θειμεν, καὶ πάντα ὅσα πρὸς τὸ λυσιτελὲς καὶ τὸ χρήσιμον τῷ κοινῷ
διέφερεν, ἐν ζητήσει ἔσχομεν, ταῦτα μεταξὺ τῶν λοιπῶν, ἅτινα ἐδόκει ἐν
πολλοῖς ἅπασιν ἐπωφελῆ εἶναι, μᾶλλον δὲ ἐν πρώτοις διατάξαι ἐδογμα-
τίσαμεν, οἷς ἡ πρὸς τὸ θεῖον αἰδώς τε καὶ τὸ σέβας ἐνείχετο, τοῦτ' ἔστιν,
ὅπως δῶμεν καὶ τοῖς Χριστιανοῖς καὶ πᾶσιν ἐλευθέραν αἵρεσιν τοῦ ἀκο-
λουθεῖν τῇ θρησκείᾳ, ᾗ δ' ἂν βουληθῶσιν· ὅπως, ὅ τί ποτέ ἐστι θειότης
καὶ οὐρανίου πράγματος, ἡμῖν καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἐξουσίαν
5 διάγουσιν εὐμενὲς εἶναι δυνηθῇ. τοίνυν ταύτην τὴν βούλησιν τὴν ἡμετέραν
ὑγιεινῷ καὶ ὀρθοτάτῳ λογισμῷ ἐδογματίσαμεν, ὅπως μηδενὶ παντελῶς
ἐξουσία ἀρνητέα ᾖ τοῦ ἀκολουθεῖν καὶ αἱρεῖσθαι τὴν τῶν Χριστιανῶν παρα-
φύλαξιν ἢ θρησκείαν, ἑκάστῳ τε ἐξουσία δοθείη τοῦ διδόναι ἑαυτοῦ τὴν
διάνοιαν ἐν ἐκείνῃ τῇ θρησκείᾳ, ἣν αὐτὸς ἑαυτῷ ἁρμόζειν νομίζῃ, ὅπως
ἡμῖν δυνηθῇ τὸ θεῖον ἐν πᾶσι τὴν ἔθιμον σπουδὴν καὶ καλοκἀγαθίαν
6 παρέχειν. ἅτινα οὕτως ἀρέσκειν ἡμῖν ἀντιγράψαι ἀκόλουθον ἦν, ἵν' ἀφαιρε-
θεισῶν παντελῶς τῶν αἱρέσεων, αἵτινες τοῖς προτέροις ἡμῶν γράμμασι
τοῖς πρὸς τὴν σὴν καθοσίωσιν ἀποσταλεῖσι περὶ τῶν Χριστιανῶν ἐνεί-
χοντο, καὶ ἅτινα πάνυ σκαιὰ καὶ τῆς ἡμετέρας πρᾳότητος ἀλλότρια εἶναι
ἐδόκει, ταῦτα ὑφαιρεθῇ, καὶ νῦν ἐλευθέρως τε καὶ ἁπλανῶς ἕκαστος
τῶν τὴν αὐτὴν προαίρεσιν ἐσχηκότων τοῦ φυλάττειν τὴν τῶν Χριστιανῶν
7 θρησκείαν ἄνευ τινὸς ὀχλήσεως τοῦτο αὐτὸ παραφυλάττοι. ἅτινα τῇ σῇ
ἐπιμελείᾳ πληρέστατα δηλῶσαι ἐδογματίσαμεν, ὅπως εἰδείης ἡμᾶς ἐλευ-
θέραν καὶ ἀπολελυμένην ἐξουσίαν τοῦ τημελεῖν τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν τοῖς
8 αὐτοῖς Χριστιανοῖς δεδωκέναι. ὅπερ ἐπειδὴ ἀπολελυμένως αὐτοῖς ὑφ'
ἡμῶν δεδωρῆσθαι, θεωρεῖ ἡ σὴ καθοσίωσις, καὶ ἑτέροις δεδόσθαι ἐξουσίαν
τοῖς βουλομένοις τοῦ μετέρχεσθαι τὴν παρατήρησιν καὶ θρησκείαν ἑαυτῶν·
ὅπερ ἀκολούθως τῇ ἡσυχίᾳ τῶν ἡμετέρων καιρῶν γίνεσθαι φανερόν ἐστιν,

---

2. σαφῶς *abcghikNSVHB*, ἀσαφῶς *dfi* (a sec. m.). illud unice rectum: cf. p. 376, 19. | 10. θειότης *acghSVH*, „divinitas“ *Lact.* (de mort. pers. c. 48), θειότητος *fikmZB*, θειοτάτου *N.* | 16. νομίζῃ *cfgiVHB*, νομίζει *ahi* (a sec. man.) *kxNS.* | 22. ἁπλανῶς] ἁπλῶς *i* (in marg.) *N.* | post ἕκαστος add. αὐτῶν *gikNB.* | 28. δεδωρῆσθαι] δεδώρηται scribendum esse conj. V^a. immo vero post δεδ. excidisse verbum aliquod, unde pendeat infinitivus δεδ., velut συνορᾷς (coll. p. 378, 17.), apparet ex Lactantio, qui verba constitutionis nostrae sic servavit: „quod cum hisdem a nobis indultum esse pervideas, intelligit dignatio tua..“

*ὅπως ἐξȣσίαν ἕκαστος ἔχῃ τȣ̃ αἱρεῖσθαι καὶ τημελεῖν ὁποῖον δ' ἂν βȣ́-
ληται θεῖον. τȣ̃το δὲ ὑφ' ἡμῶν γέγονεν, ὅπως μηδεμιᾷ τιμῇ μηδὲ θρησκείᾳ
τινὶ μεμειῶσθαί τι ὑφ' ἡμῶν δοκοίη. καὶ τȣ̃το δὲ πρὸς τοῖς λοιποῖς εἰς* 9
*τὸ πρόσωπον τῶν Χριστιανῶν δογματίζομεν, ἵνα τȣ̀ς τόπȣς αὐτῶν, εἰς
ȣ̔̀ς τὸ πρότερον συνέρχεσθαι ἔθος ἦν αὐτοῖς, περὶ ὧν καὶ τοῖς πρότερον
δοθεῖσι πρὸς τὴν σὴν καθοσίωσιν γράμμασι τύπος ἕτερος ἦν ὡρισμένος
τῷ προτέρῳ χρόνῳ, ἵν', εἴ τινες ἢ παρὰ τȣ̃ ταμείȣ τȣ̃ ἡμετέρȣ, ἢ παρά
τινος ἑτέρȣ φαίνοιντο ἠγορακότες τȣ́τȣς, τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς ἄνευ
ἀργυρίȣ καὶ ἄνευ τινὸς ἀπαιτήσεως τῆς τιμῆς ὑπερτεθείσης, δίχα πάσης
ἀμελείας καὶ ἀμφιβολίας, ἀποκαταστήσωσι· καὶ εἴ τινες κατὰ δῶρον
τυγχάνȣσιν εἰληφότες τȣ̀ς αὐτȣ̀ς τόπȣς, ὅπως τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς
τὴν ταχίστην ἀποκαταστήσωσιν· ȣ̔́τως εἰ ἢ οἱ ἠγορακότες τȣ̀ς αὐτȣ̀ς τόπȣς,* 10
*ἢ οἱ κατὰ δωρεὰν εἰληφότες αἰτῶσί τι παρὰ τῆς ἡμετέρας καλοκἀγαθίας,
προσέλθωσι τῷ ἐπὶ τόπων ἐπάρχῳ δικάζοντι, ὅπως καὶ αὐτῶν διὰ τῆς
ἡμετέρας χρηστότητος πρόνοια γένηται. ἅτινα πάντα τῷ σωματίῳ τῶν
Χριστιανῶν παρ' αὐτὰ διὰ τῆς σῆς σπȣδῆς ἄνευ τινὸς παρολκῆς παρα-
δίδοσθαι δεήσει. καὶ ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ Χριστιανοὶ οὐ μόνον ἐκείνȣς, εἰς* 11
*ȣ̔̀ς συνέρχεσθαι ἔθος εἶχον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρȣς τόπȣς ἐσχηκέναι γινώσκονται,
διαφέροντας οὐ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ δίκαιον τȣ̃ αὐτῶν
σώματος, τοῦτ' ἔστι τῶν Χριστιανῶν, ταῦτα πάντα ἐπὶ τῷ νόμῳ, ὃν
προειρήκαμεν, δίχα παντελȣ̃ς τινὸς ἀμφισβητήσεως τοῖς αὐτοῖς Χριστια-
νοῖς, τȣ̃τ' ἔστι τῷ σώματι αὐτῶν καὶ τῇ συνόδῳ, ἑκάστῳ αὐτῶν ἀπο-
καταστῆναι κελεύσεις, τȣ̃ προειρημένȣ λογισμȣ̃ δηλαδὴ φυλαχθέντος, ὅπως
αὐτοὶ οἵτινες τȣ̀ς αὐτȣ̀ς ἄνευ τιμῆς, καθὼς προειρήκαμεν, ἀποκαθιστῶσι,
τὸ ἀζήμιον τὸ ἑαυτῶν παρὰ τῆς ἡμετέρας καλοκἀγαθίας ἐλπίζοιεν. ἐν* 12
*οἷς πᾶσι τῷ προειρημένῳ σώματι τῶν Χριστιανῶν τὴν σπȣδὴν δυνατώ-
τατα παρασχεῖν ὀφείλεις, ὅπως τὸ ἡμέτερον κέλευσμα τὴν ταχίστην παρα-
πληρωθῇ, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ διὰ τῆς ἡμετέρας χρηστότητος πρόνοια
γένηται τῆς κοινῆς καὶ δημοσίας ἡσυχίας. τȣ́τῳ γὰρ τῷ λογισμῷ, καθὼς* 13
καὶ προείρηται, ἡ θεία σπȣδὴ περὶ ἡμᾶς, ἧς ἐν πολλοῖς ἤδη πράγμασιν

---

1. *ὁποῖον achxSVH, ὁποίως gN, ὁποίᾳ ikmB.* | post *βȣ́ληται* add. *τὸ fghikNB*, om. *acSVH.* | 11. *τυγχάνȣσιν cfgikNB, τυγχάνωσιν ahSVH.* | post *ὅπως* add. *εἰ achSVH, ἢ fi* (a pr. man.), *ἢ k, ἡ g*, om. *B.* | 12. *εἰ ἢ*] *ἢ* (om. *εἰ*) *acfgSVH, ὡς ἢ h, ὡσεὶ ik, ὡς εἰ ἢ B.* Nostram scripturam confirmat Lactantius, ubi haec: „etiam vel hi, qui emerunt, vel qui dono erunt consecuti, si petiverint.“ Valesius conjecit esse scribendum *ἀποκαταστήσωσιν ὡσαύτως· εἰ δὲ ἢ οἱ ἠγορακότες κτλ.* | 21. leg. *παντελῶς*, „prorsus“ *Lact.* | 22. *ἑκάστῳ*] „iisdem Christianis, id est, corpori et conventiculis eorum, reddi jubebis“ *Lact.* | *ἀποκαταστῆναι*] *ἀποκατασταθῆναι g.*

14 ἀπεπειράθημεν, διὰ παντὸς τȣ͂ χρόνȣ βεβαίως διαμεῖναι. ἵνα δὲ ταύτης
τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας καὶ τῆς καλοκἀγαθίας ὅρος πρὸς γνῶσιν πάντων
ἐνεχθῆναι δυνηθῇ, ταῦτα τὰ ὑφ᾽ ἡμῶν γραφέντα πανταχȣ͂ προθεῖναι καὶ
εἰς γνῶσιν πάντων ἀγαγεῖν ἀκόλȣθόν ἐστιν, ὅπως ταύτης τῆς ἡμετέρας
καλοκἀγαθίας ἡ νομοθεσία μηδένα λαθεῖν δυνηθῇ.“

15 *Ἀντίγραφον ἑτέρας βασιλικῆς διατάξεως, ἣν αὖθις πεποίηνται, μόνῃ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ τὴν δωρεὰν δεδόσθαι ὑποσημηνάμενοι.*

„Χαῖρε Ἀνυλῖνε, τιμιώτατε ἡμῖν. ἔστιν ὁ τρόπος ȣ̔͂τος τῆς φιλα-
γαθίας τῆς ἡμετέρας, ὥστε ἐκεῖνα ἅπερ δικαίῳ ἀλλοτρίῳ προσήκει, μὴ
μόνον μὴ ἐνοχλεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀποκαθιστᾶν βȣ́λεσθαι ἡμᾶς, Ἀνυλῖνε
16 τιμιώτατε. ὅθεν βȣλόμεθα ἵν᾽, ὁπόταν ταῦτα τὰ γράμματα κομίσῃ, εἴ
τινα ἐκ τȣ́των τῶν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ καθολικῇ τῶν Χριστιανῶν ἐν ἑκάσταις
πόλεσιν ἢ καὶ ἄλλοις τόποις διέφερον, καὶ κατέχοιντο νῦν ἢ ὑπὸ πολι-
τῶν ἢ ὑπό τινων ἄλλων, ταῦτα ἀποκατασταθῆναι παραχρῆμα ταῖς αὐτῶν
ἐκκλησίαις ποιήσῃς, ἐπειδήπερ προῃρήμεθα, ταῦτα ἅπερ αἱ αὐταὶ ἐκκλη-
17 σίαι πρότερον ἐσχήκεσαν, τῷ δικαίῳ αὐτῶν ἀποκατασταθῆναι. ὁπότε τοίνυν
συνορᾷ ἡ καθοσίωσις ἡ σή, ταύτης ἡμῶν τῆς κελεύσεως σαφέστατον εἶναι
τὸ πρόσταγμα, σπȣ́δασον, εἴτε κῆποι, εἴτε οἰκίαι, εἴθ᾽ ὁτιȣνδήποτε τῷ
δικαίῳ τῶν αὐτῶν ἐκκλησιῶν διέφερον, σύμπαντα αὐταῖς ἀποκατασταθῆναι ὡς τάχιστα, ὅπως τȣ́τῳ ἡμῶν τῷ προστάγματι ἐπιμελεστάτην σε
πειθάρχησιν παρεσχηκέναι καταμάθοιμεν. ἔρρωσο, Ἀνυλῖνε, τιμιώτατε καὶ
ποθεινότατε ἡμῖν.“

18 *Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς δι᾽ ἧς σύνοδον ἐπισκόπων ἐπὶ Ῥώμης κελεύει γενέσθαι ὑπὲρ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἑνώσεώς τε καὶ ὁμονοίας.*

„Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς Μιλτιάδῃ ἐπισκόπῳ Ῥωμαίων καὶ Μάρκῳ. ἐπειδὴ τοιοῦτοι χάρται παρὰ Ἀνυλίνου τοῦ λαμπροτάτου ἀνθυπάτου τῆς Ἀφρικῆς πρός με πλείȣς ἀπεστάλησαν, ἐν οἷς ἐμφέρεται, Καικιλιανὸν τὸν ἐπίσκοπον τῆς Καρταγεννησίων πόλεως παρά τινων κολλήγων αὐτȣ͂

---

1. *διαμεῖναι*] *διαμεῖναι abcikxSVHB*, *διαμείνῃ dfi* (a sec. m.) *Z*, *διαμένει gh*, *διαμένῃ N.* | 2. *ὅρος*] *ὁ ὅρος fhi* (a sec. m.) *kB.* | 3. post *δυνηθῇ* add. *προταχθέντα τȣ͂ σȣ͂ προστάγματος hk*, *προταχθέντα τȣ͂ σȣ͂ προγράμματος N*, „perlata programmate tuo“ *Lact.*, om. *acfxSVH.* | *τὰ* add. *cfi* (a sec. m.) *NVH*, om. *ahikxB* | 4. *εἰς*] *εἰς τὴν h.* | 6. *πεποίηνται cfhVHB*, *πεποίηται aikxS.* | 13. *διέφερον, καὶ*] fort. scrib. *διαφερόντων*: *διαφέρειν* est „pertinere“ coll. p. 376, 6. 377, 19. | 14. *αὐτῶν acfSVH*, *αὐταῖς hikNB.* | 27. *Καικιλιανὸν ghi* (a pr. m.) constanter, c semel, *Κεκιλιανὸς afkNSB.* | 28. *Καρταγεννησίων hikB*, *Καρταγεννησίων ZH*, *Χαρταγεννησίων bcdf*, *Καρταγενεσίων aS.*

τῶν κατὰ τὴν Ἀφρικὴν καθεστώτων ἐν πολλοῖς πράγμασιν εὐθύνεσθαι,
καὶ τοῦτό μοι βαρὺ σφόδρα δοκεῖ, τὸ ἐν ταύταις ἐπαρχίαις, ἃς τῇ ἐμῇ
καθοσιώσει αὐθαίρετος ἡ θεία πρόνοια ἐνεχείρισε, (κἀκεῖσε πολὺ πλῆθος
λαοῦ), ὄχλον ἐπὶ τὸ φαυλότερον ἐπιμένοντα εὑρίσκεσθαι ὡσανεὶ διχοστα-
τοῦντα, καὶ μεταξὺ ἐπισκόπους διαφορὰς ἔχειν, ἔδοξέ μοι, ἵν' αὐτὸς ὁ 19
Καικιλιανὸς μετὰ δέκα ἐπισκόπων, τῶν αὐτὸν εὐθύνειν δοκούντων, καὶ
δέκα ἑτέρων οὓς αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ δίκῃ ἀναγκαίους ὑπολάβοι, εἰς τὴν Ῥώμην
πλῷ ἀπιέναι μὴ ἀναβάλοιτο, ἵν' ἐκεῖσε ὑμῶν παρόντων, ἀλλὰ μὴν καὶ
Ῥετεκίου καὶ Ματέρνου καὶ Μαρίνου, τῶν κολλήγων ὑμῶν, οὓς τούτου ἕνεκεν
εἰς τὴν Ῥώμην προσέταξα ἐπισπεῦσαι, δυνηθῇ ἀκουσθῆναι, ὡς ἂν κατα-
μάθοιτε τῷ σεβασμιωτάτῳ νόμῳ ἁρμόττειν. ἵνα μέντοι καὶ περὶ πάντων 20
αὐτῶν τούτων πληρεστάτην δυνηθῆτε ἔχειν γνῶσιν, τὰ ἀντίτυπα τῶν ἐγ-
γράφων τῶν πρός με παρὰ Ἀνυλίνου ἀποσταλέντων, γράμμασιν ἐμοῖς ὑπο-
τάξας, πρὸς τοὺς προειρημένους κολλήγας ὑμῶν ἐξέπεμψα, οἷς ἐντυχοῦσα
ἡ ὑμετέρα στεῤῥότης δοκιμάσει, ὅντινα χρὴ τρόπον τὴν προειρημένην δίκην
ἐπιμελέστατα διευκρινῆσαι, καὶ κατὰ τὸ δίκαιον τερματίσαι, ὁπότε μηδὲ
τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν λανθάνει, τοσαύτην με αἰδῶ τῇ ἐνθέσμῳ καθο-
λικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπονέμειν, ὡς μηδὲν καθόλου σχίσμα ἢ διχοστασίαν ἔν τινι
τόπῳ βούλεσθαί με ὑμᾶς καταλιπεῖν. ἡ θειότης ὑμᾶς τοῦ μεγάλου θεοῦ
διαφυλάξοι πολλοῖς ἔτεσι, τιμιώτατε."

Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς προστάττει δευτέραν γενέσθαι σύνοδον 21
ὑπὲρ τοῦ πᾶσαν τῶν ἐπισκόπων περιελεῖν διχοστασίαν.

„Κωνσταντῖνος σεβαστὸς Χρήστῳ ἐπισκόπῳ Συρακουσίων. ἤδη μὲν
πρότερον, ὅτε φαύλως καὶ ἐνδιαστρόφως τινὲς περὶ θρησκείας τῆς ἁγίας
καὶ ἐπουρανίου δυνάμεως καὶ τῆς αἱρέσεως τῆς καθολικῆς ἀποδιΐστασθαι
ἤρξαντο, ἐπιτέμνεσθαι βουληθεὶς τὰς τοιαύτας αὐτῶν φιλονεικίας, οὕτω
διετετυπώκειν, ὥστε ἀποσταλέντων ἀπὸ τῆς Γαλλίας τινῶν ἐπισκόπων,
ἀλλὰ μὴν καὶ τούτων κληθέντων ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς τῶν ἐξ ἐναντίας μοίρας
καταλλήλως ἐνστατικῶς καὶ ἐπιμόνως διαγωνιζομένων, παρόντος τε καὶ
τοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου, τοῦτο, ὅπερ ἐδόκει κεκινῆσθαι, δυνηθῇ ὑπὸ τῆς
παρουσίας αὐτῶν μετὰ πάσης ἐπιμελοῦς διακρίσεως κατορθώσεως τυχεῖν.
ἀλλ' ἐπειδή, ὡς συμβαίνει, ἐπιλαθόμενοί τινες καὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδίας 22

2. ἃς] αἷς *cx.* | 3. αὐθαίρετος] αὐθαιρέτους *i* (a sec. m.) *V*a. | 8. μὴ ἀναβάλοιτο add. *f*, sed is post παρόντων, posuit ea *B* post ἀπιέναι. etiam in *i* posterior manus addidit μὴ ἀναβάλῃ: om. *reliqui codd.* et *editores.* | 17. λανθάνει *giNVHB*, λανθάνειν *acfhkxS.* | 20. διαφυλάξοι *aghE*, διαφυλάξει *cfikx.* cf. p. 380, 27. 381, 22. | 28. τούτων *cfgikB*, τῶν *ahSVH.* | 29. καταλλήλως] κατ' ἀλλήλων *V*a *Z.*

*καὶ τȣ̃ σεβάσματος τȣ̃ ὀφειλομένȣ τῇ ἁγιωτάτῃ αἱρέσει, ἔτι καὶ νῦν τὰς
ἰδίας ἔχθρας παρατείνειν οὐ παύονται, μὴ βȣλόμενοι τῇ ἤδη ἐξενεχθείσῃ
κρίσει συντίθεσθαι, καὶ διοριζόμενοι, ὅτι δὴ ἄρα ὀλίγοι τινὲς τὰς γνώμας
καὶ τὰς ἀποφάσεις ἑαυτῶν ἐξήνεγκαν, ἢ καὶ μὴ πρότερον ἁπάντων τῶν
ὀφειλόντων ζητηθῆναι ἀκριβῶς ἐξετασθέντων πρὸς τὸ τὴν κρίσιν ἐξε-
νέγκαι πάνυ ταχέως καὶ ὀξέως ἔσπευσαν, ἔκ τε τȣ́των ἁπάντων ἐκεῖνα
συμβαίνει γενέσθαι, τὸ καὶ τȣ́τȣς αὐτȣ̀ς ἀδελφικὴν καὶ ὁμόφρονα ὀφεί-
λοντας ἔχειν ὁμοψυχίαν αἰσχρῶς, μᾶλλον δὲ μυσερῶς ἀλλήλων ἀποδιε-
στάναι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀλλοτρίας ἔχȣσι τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς
ἁγιωτάτης θρησκείας ταύτης πρόφασιν χλεύης διδόναι, — ὅθεν προ-
νοητέον μοι ἐγένετο, ὅπως τȣ̃το, ὅπερ ἐχρῆν μετὰ τὴν ἐξενεχθεῖσαν ἤδη
κρίσιν αὐθαιρέτῳ συγκαταθέσει πεπαῦσθαι, κἂν νῦν ποτὲ δυνηθῇ πολλῶν
23 παρόντων τέλȣς τυχεῖν. ἐπειδὴ τοίνυν πλείστȣς ἐκ διαφόρων καὶ ἀμυ-
θήτων τόπων ἐπισκόπους εἰς τὴν Ἀρελατησίων πόλιν εἴσω Καλανδῶν
Αὐγȣ́στων συνελθεῖν ἐκελεύσαμεν, καὶ σοὶ γράψαι ἐνομίσαμεν, ἵνα λαβὼν
παρὰ τȣ̃ λαμπροτάτȣ Λατρωνιανȣ̃ τȣ̃ κοῤῥήκτορος Σικελίας δημόσιον
ὄχημα, συζεύξας σεαυτῷ καὶ δύο γέ τινας τῶν ἐκ τȣ̃ δευτέρȣ θρόνȣ, ȣ̔̃ς
ἂν σὺ αὐτὸς ἐπιλέξασθαι κρίνῃς, ἀλλὰ μὴν καὶ τρεῖς παῖδας τȣ̀ς δυνη-
σομένȣς ὑμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπηρετήσασθαι παραλαβών, εἴσω τῆς αὐτῆς
24 ἡμέρας ἐπὶ τῷ προειρημένῳ τόπῳ ἀπάντησον, ὡς ἂν διά τε τῆς σῆς
στεῤῥότητος καὶ διὰ τῆς λοιπῆς τῶν συνιόντων ὁμοψύχȣ καὶ ὁμόφρονος
συνέσεως καὶ τȣ̃το, ὅπερ ἄχρι τȣ̃ δεῦρο φαύλως δι᾽ αἰσχράς τινας ζυγο-
μαχίας παραμεμένηκεν, ἀκȣσθέντων πάντων τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι
παρὰ τῶν νῦν ἀπ᾽ ἀλλήλων διεστώτων, ȣ̔̃σπερ ὁμοίως παρεῖναι ἐκελεύσαμεν,
δυνηθῇ εἰς τὴν ὀφειλομένην θρησκείαν καὶ πίστιν, ἀδελφικήν τε ὁμόνοιαν
κἂν βραδέως ἀνακληθῆναι. ὑγιαίνοντά σε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ δια-
φυλάξοι ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσιν."*

CAP. 6.

(Nic. H. E. VII, 42.)

1 *Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς, δι᾽ ἧς χρήματα ταῖς ἐκκλησίαις δωρεῖται.*

*„Κωνσταντῖνος Αὔγȣστος Καικιλιανῷ ἐπισκόπῳ Καρταγένης. ἐπει-
δήπερ ἤρεσε, κατὰ πάσας ἐπαρχίας, τάς τε Ἀφρικὰς καὶ τὰς Νȣμιδίας*

---

2. *ἤδη ἐξενεχθ.*] *διεξενεχθείσῃ h* (*ik* in marg.). | 4. *ἢ*] *εἰ hN.* | 10. *ταύτης cfghikNB*, *ταύτην aSVH.* | 14. *Ἀρελατησίων gi* (in marg.) *kmNZHB*, *Ἀρεταλησίων acfhSV.* | 16. *κοῤῥήκτορος H*, *κορρήκτορος* V^a*ZB*, *κοντήκτορος bcdfhikV*, *κοντίκτορος aS*, *κοντίκτωρος x.* cf. ind. gr. s. v. | 17. *σεαυτῷ*] *ἑαυτῷ axNSH*b. | 26. *διαφυλάξοι acNE*, *διαφυλάξει fi* (a sec. m.) *kx*, *διαφυλάξῃ g*, *διαφυλάξαι h.* | 31. *Καικιλιανῷ aghVH*, *Κεκιλιανῷ cfi* (a sec. man.) *kNSB.* | *Καρταγένης*] *Χαρταγ. fx.* | 32. *Νȣμιδίας ahNSVH*, *Νȣμηδίας cikx*, *Νȣμαδίας f.*

καὶ τὰς Μαυριτανίας, ῥητοῖς τισὶ τῶν ὑπηρετῶν τῆς ἐνθέσμȣ καὶ ἁγιω-
τάτης καθολικῆς θρησκείας εἰς ἀναλώματα ἐπιχορηγηθῆναί τι, ἔδωκα
γράμματα πρὸς Οὖρσον τὸν διασημότατον καθολικὸν τῆς Ἀφρικῆς, καὶ
ἐδήλωσα αὐτῷ, ὅπως τρισχιλίους φόλλεις τῇ σῇ στεῤῥότητι ἀπαριθμῆσαι
φροντίσῃ. σὺ τοίνυν, ἡνίκα τὴν προδηλȣμένην ποσότητα τῶν χρημάτων 2
ὑποδεχθῆναι ποιήσεις, ἅπασι τοῖς προειρημένοις κατὰ τὸ βρεȣ̃ιον τὸ
πρὸς σὲ παρὰ Ὁσίȣ ἀποσταλὲν ταῦτα τὰ χρήματα διαδοθῆναι κέλευσον.
εἰ δ᾽ ἄρα πρὸς τὸ συμπληρωθῆναί μȣ τὴν εἰς τȣ̃το περὶ ἅπαντας αὐτȣ̀ς 3
προαίρεσιν ἐνδεῖν τι καταμάθοις, παρὰ Ἡρακλείδα τȣ̃ ἐπιτρόπȣ τῶν ἡμε-
τέρων κτημάτων ἀναμφιλέκτως ὅπερ ἀναγκαῖον εἶναι καταμάθοις αἰτῆσαι
ὀφείλεις. καὶ γὰρ παρόντι αὐτῷ προσέταξα, ἵν᾽ εἴ τι ἂν χρημάτων παρ᾽
αὐτȣ̃ ἡ σὴ στεῤῥότης αἰτήσῃ, ἄνευ δισταγμȣ̃ τινὸς ἀπαριθμῆσαι φρον-
τίσῃ. καὶ ἐπειδὴ ἐπυθόμην, τινὰς μὴ καθεστώσης διανοίας τυγχάνοντας 4
ἀνθρώπȣς τὸν λαὸν τῆς ἁγιωτάτης καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας φαύλῃ τινὶ
ὑπονοθεύσει βȣ́λεσθαι διαστρέφειν, γίνωσκέ με Ἀνυλίνῳ ἀνθυπάτῳ, ἀλλὰ
μὴν καὶ Πατρικίῳ τῷ ȣ̓ικαρίῳ τῶν ἐπάρχων παρȣ̃σι τοιαύτας ἐντολὰς
δεδωκέναι, ἵν᾽ ἐν τοῖς λοιποῖς ἅπασι καὶ τȣ́τȣ μάλιστα τὴν προσήκȣσαν
φροντίδα ποιήσωνται, καὶ μὴ ἀνάσχωνται περιορᾶν τοιοῦτο γινόμενον.
διόπερ εἴ τινας τοιȣ́τȣς ἀνθρώπȣς ἐν αὐτῇ τῇ μανίᾳ ἐπιμένειν κατίδοις, 5
ἄνευ τινὸς ἀμφιβολίας τοῖς προειρημένοις δικασταῖς πρόσελθε, καὶ αὐτὸ
τȣ̃το προσανένεγκε, ὅπως αὐτȣ̀ς ἐκεῖνοι, καθάπερ αὐτοῖς παρȣ̃σιν ἐκέλευσα,
ἐπιστρέψωσιν. ἡ θειότης τȣ̃ μεγάλȣ θεȣ̃ σε διαφυλάξοι ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσιν.“

CAP. 7.

Περὶ τῆς τῶν κληρικῶν ἀλειτουργησίας.
(Nic. H. E. VII, 42.)

Ἀντίγραφον βασιλικῆς ἐπιστολῆς, δι᾽ ἧς τοὺς προεστῶτας τῶν ἐκκλησιῶν πάσης 1
ἀπολελύσθαι τῆς περὶ τὰ πολιτικὰ λειτουργίας προστάττει.

„Χαῖρε, Ἀνυλῖνε, τιμιώτατε ἡμῖν. ἐπειδὴ ἐκ πλειόνων πραγμάτων φαίνεται, παρεξȣθενηθεῖσαν τὴν θρησκείαν, ἐν ᾗ ἡ κορυφαία τῆς ἁγιωτάτης ἐπȣρανίȣ αἰδὼς φυλάττεται, μεγάλȣς κινδύνȣς ἐνηνοχέναι τοῖς δημοσίοις πράγμασιν, αὐτήν τε ταύτην ἐνθέσμως ἀναληφθεῖσαν καὶ φυλατ-

---

6. ποιήσεις *cfghxVZ*, ποιήσῃς *aikSH*, ποιήσει *NB*. | 9. καταμάθοις] καταμάθῃς *aSH*. | Ἡρακλείδα *ahikSVH*, Ἡρακλίδα *cg*, Ἡρακληδᾶ *f*, Ἡρακλείδȣ *N*. | 16. ȣ̓ικαρίῳ *gikNVHB*, Ἰȣκαρίῳ *abcdfS*, om. *h*. | 17. τὴν πρ. φρ. ποιήσωνται *cfgikxNB*, τὴν φρ. π. τὴν προσήκȣσαν *ahSVH*. | 19. κατίδοις] κατίδῃς *SH*. | 21. προσανένεγκαι *ahS*. | 22. διαφυλάξοι *aNE*, διαφυλάξει *cfhikx*, διαφυλάξῃ *g*. | 30. post ἐπȣρ. ν add. δυνάμεως coll. p. 379, 25.

τομένην μέγιστην εὐτυχίαν τῷ ῥωμαϊκῷ ὀνόματι, καὶ σύμπασι τοῖς τῶν
ἀνθρώπων πράγμασιν ἐξαίρετον εὐδαιμονίαν παρεσχηκέναι, τῶν θείων εὐερ-
γεσιῶν τοῦτο παρεχουσῶν, ἔδοξεν ἐκείνους τοὺς ἄνδρας τοὺς τῇ ὀφειλομένῃ
ἁγιότητι καὶ τῇ τοῦ νόμου τούτου παρεδρίᾳ τὰς ὑπηρεσίας τὰς ἐξ ἑαυτῶν
τῇ τῆς θείας θρησκείας θεραπείᾳ παρέχοντας, τῶν καμάτων τῶν ἰδίων
2 τὰ ἔπαθλα κομίσασθαι, Ἀνυλῖνε τιμιώτατε. διόπερ ἐκείνους τοὺς εἴσω τῆς
ἐπαρχίας τῆς σοι πεπιστευμένης ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ᾗ Καικιλιανὸς
ἐφέστηκε, τὴν ἐξ ἑαυτῶν ὑπηρεσίαν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ θρησκείᾳ παρέχοντας,
οὕσπερ κληρικοὺς ἐπονομάζειν εἰώθασιν, ἀπὸ πάντων ἁπαξαπλῶς τῶν λει-
τουργιῶν βούλομαι ἀλειτουργήτους διαφυλαχθῆναι, ὅπως μὴ διά τινος πλάνης
ἢ ἐξολισθήσεως ἱεροσύλου ἀπὸ τῆς θεραπείας τῆς τῇ θειότητι ὀφειλο-
μένης ἀφέλκωνται, ἀλλὰ μᾶλλον ἄνευ τινὸς ἐνοχλήσεως τῷ ἰδίῳ νόμῳ
ἐξυπηρετῶνται, ὧνπερ μεγίστην περὶ τὸ θεῖον λατρείαν ποιουμένων πλεῖ-
στον ὅσον τοῖς κοινοῖς πράγμασι συνοίσειν δοκεῖ. ἔρρωσο, Ἀνυλῖνε, τιμιώ-
τατε καὶ ποθεινότατε ἡμῖν."

CAP. 8.

Περὶ τῆς Λικιννίου εἰς ὕστερον κακοτροπίας, καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ.
(Nic. H. E. VII, 44.)

1 Τοιαῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἡ θεία καὶ οὐράνιος τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
ἐπιφανείας ἐδωρεῖτο χάρις, τοσαύτη τε ἅπασιν ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἀφθο-
νία διὰ τῆς ἡμετέρας ἐπρυτανεύετο εἰρήνης. καὶ ὧδε μὲν τὰ καθ'
2 ἡμᾶς ἐν εὐφροσύναις καὶ πανηγύρεσιν ἐτελεῖτο. οὐκ ἦν δὲ ἄρα τῷ μισο-
κάλῳ φθόνῳ, τῷ τε φιλοπονήρῳ δαίμονι φορητὸς ἡ τῶν ὁρωμένων θέα,
ὥσπερ οὖν οὐδὲ Λικιννίῳ πρὸς σώφρονα λογισμὸν ἐτύγχανεν αὐτάρκη τὰ
τοῖς πρόσθεν δεδηλωμένοις τυράννοις συμβεβηκότα· ὃς εὖ φερομένης τῆς
ἀρχῆς αὐτῷ, βασιλέως τε μεγάλου Κωνσταντίνου δευτερείων τιμῆς, ἐπιγαμ-
βρίας τε καὶ συγγενείας τῆς ἀνωτάτω ἠξιωμένος, μιμήσεως μὲν τῆς τῶν
καλῶν ἀπελιμπάνετο, τῆς δὲ τῶν ἀσεβῶν τυράννων μοχθηρίας ἐζήλου τὴν
κακοτροπίαν, καὶ ὧν τοῦ βίου τὴν καταστροφὴν ἐπεῖδεν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς,
τούτων ἕπεσθαι τῇ γνώμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ κρείττονος ἐμμένειν φιλίᾳ τε
3 καὶ διαθέσει ᾑρεῖτο. διαφθονηθείς γέ τοι τῷ πανευεργέτῃ πόλεμον δυσαγῆ
καὶ δεινότατον πρὸς αὐτὸν ἐκφέρει, οὐ φύσεως νόμων φεισάμενος, οὐχ

---

7. Καικιλιανὸς *cghVH*, Κεκιλιανὸς *aikNSB*. | 20. ἀγαθῶν ἀφθ. *cgik*, ἀφθ. ἀγ. *aefhE*. | 22. εὐφροσύναις *cefghikxB*, εὐφροσύνῃ *aSVH*. | 26. τε om. *aSVH*. | 30. ἐμμένειν φιλίᾳ τε καὶ δ. *cfgikxBHb*, διαθέσει ἐμμ. καὶ φ. *aehSVH*.

ὁρκωμοσιῶν, ὐχ αἵματος, οὐ συνθηκῶν μνήμην ἐν διανοίᾳ λαβών. ὁ μὲν 4
γὰρ αὐτῷ οἷα πανάγαθος βασιλεὺς, εὐνοίας παρέχων ἀληθῦς σύμβολα,
συγγενείας τῆς πρὸς αὐτὸν ὐκ ἐφθόνησε, γάμων τε λαμπρῶν ἀδελφῆς
μετȣσίαν ὐκ ἀπηρνήσατο, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκ πατέρων εὐγενείας, βασιλικȣ͂
τε ἀνέκαθεν αἵματος κοινωνὸν γενέσθαι ἠξίωσε, τῆς τε κατὰ πάντων
ἀπολαύειν ἀρχῆς οἷα κηδεστῇ καὶ συμβασιλεῖ παρεῖχε τὴν ἐξουσίαν, οὐκ
ἔλαττον μέρος τῶν ὑπὸ Ῥωμαίȣς ἐθνῶν διέπειν αὐτῷ καὶ διοικεῖν κεχα-
ρισμένος. ὁ δ' ἔμπαλιν τȣ́τοις τἀναντία διεπράττετο, παντοίας ὁσημέραι 5
κατὰ τȣ͂ κρείττονος μηχανὰς ἐπιτεχνώμενος, πάντας τε ἐπινοῶν ἐπιβȣλῆς
τρόπȣς, ὡς ἂν κακοῖς τὸν εὐεργέτην ἀμείψοιτο. τὰ μὲν ȣ͂ν πρῶτα πειρώ-
μενος τὴν συσκευὴν ἐπικρύπτειν, φίλος εἶναι προσεποιεῖτο, δόλῳ τε καὶ
ἀπάτῃ πλειστάκις ἐπιθέμενος ῥᾷστα ἂν τυχεῖν τȣ͂ προσδοκωμένȣ ἤλπισε.
τῷ δὲ ἄρα ὁ θεὸς ἦν φίλος, κηδεμὼν τε καὶ φύλαξ, ὃς αὐτῷ τὰς ἐν 6
ἀποῤῥήτῳ καὶ σκότει μηχανωμένας ἐπιβȣλὰς εἰς φῶς ἄγων διήλεγχε. το-
σȣ͂τον ἀρετῆς τὸ μέγα τῆς θεοσεβείας ὅπλον πρὸς ἄμυναν μὲν ἐχθρῶν,
οἰκείας δὲ φυλακὴν σωτηρίας ἰσχύει· ᾧ δὴ πεφραγμένος ὁ θεοφιλέστατος
ἡμῶν βασιλεὺς τὰς τȣ͂ δυσωνύμȣ πολυπλόκȣς ἐπιβȣλὰς διεδίδρασκεν. ὁ δὲ 7
τὴν λαθραίαν συσκευὴν ὡς ὐδαμῶς ἑώρα κατὰ γνώμην αὐτῷ χωρȣ͂σαν,
τȣ͂ θεȣ͂ πάντα δόλον τε καὶ ῥᾳδιȣργίαν τῷ θεοφιλεῖ βασιλεῖ κατάφωρα
ποιȣ͂ντος, ὐκέθ' οἷός τε ὢν ἐπικρύπτεσθαι προφανῆ πόλεμον αἱρεῖται.
ὁμόσε δῆτα Κωνσταντίνῳ πολεμεῖν διαγνȣ̀ς, ἤδη καὶ κατὰ τȣ͂ θεȣ͂ τῶν 8
ὅλων, ὃν ἠπίστατο σέβειν αὐτὸν, παρατάττεσθαι ὡρμᾶτο, κἄπειτα τȣ̀ς
ὑπ' αὐτῷ θεοσεβεῖς, μηδὲν μηδ' ὅλως πώποτε τὴν ἀρχὴν αὐτȣ͂ λυπηρὸν
διαθεμένους, ἠρέμα τέως καὶ ἡσυχῇ πολιορκεῖν ἐπεβάλλετο· καὶ τοῦτ'
ἔπραττε, δεινῶς ἀβλεπτεῖν ὑπὸ τῆς ἐμφύτȣ κακίας ἠναγκασμένος. ȣ̓́τ' ȣ͂ν 9
τὴν μνήμην τῶν πρὸ αὐτȣ͂ Χριστιανȣ̀ς ἐκδιωξάντων πρὸ ὀφθαλμῶν ἔθετο,
οὐδ' ὧν αὐτὸς ὀλετὴρ καὶ τιμωρὸς δι' ἃς μετῆλθον ἀσεβείας κατέστη.
ἀλλὰ γὰρ τȣ͂ σώφρονος ἐκτραπεὶς λογισμȣ͂, διαῤῥήδην δὲ μανεὶς τὰς φρένας,
τὸν θεὸν αὐτὸν, οἷα δὴ Κωνσταντίνȣ βοηθὸν, ἀντὶ τȣ͂ βοηθȣμένȣ πολε-
μεῖν ἐγνώκει. καὶ πρῶτα μὲν τῆς οἰκίας τῆς αὐτοῦ πάντα Χριστιανὸν 10
ἀπελαύνει, ἔρημον αὐτὸς αὐτὸν ὁ δείλαιος τῆς τȣ́των καθιστὰς ὑπὲρ
αὐτȣ͂ πρὸς τὸν θεὸν εὐχῆς, ἣν ὑπὲρ ἁπάντων αὐτοῖς ποιεῖσθαι πάτριον
μάθημα τυγχάνει· εἶτα δὲ τȣ̀ς κατὰ πόλιν στρατιώτας ἐκκρίνεσθαι καὶ

---

4. εὐγενείας *eknxVaZHB*, συγγενείας *abcdfghi Eus.* (vit. Const. I, 50.) *SV.* | 10. ἀμείψοιτο *cefgikxB*, ἀμείψαιτο *ah Eus.* (vit. Const. I, 50.) *SVH.* | 15. ἀρετὴ *i* (a sec. m.) *k.* | τὸ om. *k.* | 24. ἐπεβάλλετο *cefgikxBHb*, ἐπεβάλετο *ahSVH.* | 31. τȣ́των] τȣ́τȣ *x* prob. *Hb.*

ἀποβάλλεσθαι τοῦ τῆς τιμῆς ἀξιώματος, εἰ μὴ τοῖς δαίμοσι θύειν αἱροῖντο,
παρακελεύεται. καὶ ἔτι γε ταῦτα ἦν μικρά, τῇ τῶν μειζόνων συγκρινό-
11 μενα παραθέσει. τί δεῖ τούτων τὰ καθέκαστα καὶ κατὰ μέρος τῷ θεο-
μισεῖ πεπραγμένα μνημονεύειν, ὅπως τε νόμους ἀνόμους ὁ παρανομώτατος
ἐξεῦρε; τούς γέ τοι ἐν ταῖς εἱρκταῖς ταλαιπωρουμένους ἐνομοθέτει μηδένα
μεταδόσει τροφῆς φιλανθρωπεύεσθαι, μηδ' ἐλεεῖν τοὺς ἐν δεσμοῖς λιμῷ
διαφθειρομένους, μηδ' ἁπλῶς ἀγαθὸν εἶναι μηδένα, μηδ' ἀγαθόν τι πράτ-
τειν τοὺς καὶ πρὸς αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπὶ τὸ συμπαθὲς τῶν πέλας ἑλκο-
μένους. καὶ ἦν γε νόμων οὗτος ἄντικρυς ἀναιδὴς καὶ ἀπηνέστατος, πᾶσαν
ἥμερον ὑπερεξάγων φύσιν, ἐφ' ᾧ καὶ τιμωρία προσέκειτο, τοὺς ἐλεοῦντας
τὰ ἴσα πάσχειν τοῖς ἐλεουμένοις, δεσμοῖς τε καὶ φυλακαῖς καθείργνυσθαι,
τὴν ἴσην τοῖς καταπονουμένοις ὑπομένοντας τιμωρίαν, τοὺς τὰ φιλάνθρωπα
12 διακονουμένους. τοιαῦται αἱ Λικιννίου διατάξεις. τί χρὴ τὰς περὶ γάμων
καινοτομίας ἀπαριθμεῖσθαι, ἢ τὰς ἐπὶ τοῖς τὸν βίον μεταλλάττουσι νεω-
τερισμοὺς αὐτοῦ, δι' ὧν τοὺς παλαιοὺς Ῥωμαίων εὖ καὶ σοφῶς κειμένους νόμους
περιγράψαι τολμήσας, βαρβάρους τινὰς καὶ ἀνημέρους ἀντεισῆγε νόμους, ἀνό-
μους ὡς ἀληθῶς καὶ παρανόμους; ἐπισκήψεις τε μυρίας κατὰ τῶν ὑπο-
χειρίων ἐθνῶν ἐπενόει, χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου παντοίας εἰσπράξεις, ἀνα-
μετρήσεις τε γῆς, καὶ τῶν κατ' ἀγροὺς μηκέτ' ὄντων ἀνθρώπων, πρόπαλαι
13 δὲ κατοιχομένων, ἐπιζήμιον κέρδος. οἵους δ' ἐφεῦρεν ἐπὶ τούτοις ὁ μισάν-
θρωπος κατὰ μηδὲν ἠδικηκότων ἐξορισμούς, οἵας εὐπατριδῶν καὶ ἀξιο-
λόγων ἀνδρῶν ἀπαγωγάς, ὧν δὴ τὰς κουριδίας ἀποζευγνὺς γαμετὰς μιαροῖς
τισὶν οἰκέταις ἐφ' ὕβρει πράξεως αἰσχρᾶς παρεδίδου, ὅσαις δὲ αὐτὸς ὁ
ἐσχατόγηρως γυναιξὶν ὑπάνδροις, παρθένοις τε κόραις ἐμπαροινῶν, τὴν
ἀκόλαστον τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐπιθυμίαν ἐπλήρου — τί χρὴ ταῦτα μηκύνειν,
τῆς τῶν ἐσχάτων αὐτοῦ πράξεων ὑπερβολῆς μικρὰ τὰ πρῶτα καὶ τὸ
14 μηδὲν εἶναι διελεγχούσης; τὸ γοῦν τέλος αὐτῷ τῆς μανίας ἐπὶ τοὺς ἐπισκόπους
ἐχώρει. ἤδη τε τούτους, ὡσὰν τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ θεράποντας, ἐναντίους
ὑπάρχειν οἷς ἔδρα ἡγούμενος, οὔπω μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ
κρείττονος φόβον, λάθρα δὲ αὖθις καὶ δολίως συνεσκευάζετο, ἀνῄρει τε
τούτων δι' ἐπιβουλῆς τῶν ἡγεμόνων τοὺς δοκιμωτάτους. καὶ ὁ τρόπος δὲ τοῦ
15 κατ' αὐτῶν φόνου ξένος τις ἦν, καὶ οἷος οὐδεπώποτε ἠκούσθη. τὰ γοῦν
ἀμφὶ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Πόντου πόλεις κατεργασθέντα
πᾶσαν ὑπερβολὴν ὠμότητος ὑπερηκόντισεν, ἔνθα τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ

---

3. τὰ om. *egB.* | 4. πεπραγμένα *aghSVH*, πεπραγμένων *cefikB.* | 18. ἀργυρίου *h.* | 21. ἐξορισμοὺς *V*[a] (coll. Eus. Vit. Const. I, 55.) *ZH*, ἐξορκισμοὺς *C.*

*αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος αὖθις κατεῤῥίπτοντο, τὰς δὲ ἀπέκλειον, ὡς
ἂν μὴ συνάγοιτό τις τῶν εἰωθότων, μηδὲ τῷ θεῷ τὰς ἐποφειλομένας
ἀποδιδῷ λατρείας. συντελεῖσθαι γὰρ οὐχ ἡγεῖτο ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς εὐχὰς,* 16
*συνειδότι φαύλῳ τοῦτο λογιζόμενος, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως
πάντα πράττειν ἡμᾶς καὶ τὸν θεὸν ἱλεῶσθαι πέπειστο· ἔνθεν ὡρμᾶτο
καθ' ἡμῶν τὸν θυμὸν ἐπισκήπτειν. καὶ δῆτα τῶν ἡγεμόνων οἱ κόλακες,* 17
*τὰ φίλα πράττειν τῷ δυσαγεῖ πεπεισμένοι, τῶν ἐπισκόπων τοὺς μὲν συνή-
θως ταῖς τῶν κακούργων ἀνδρῶν περιέβαλλον τιμωρίαις, ἀπήγοντό τε καὶ
ἐκολάζοντο ἀπροφασίστως τοῖς μιαιφόνοις ὁμοίως οἱ μηδὲν ἠδικηκότες·
ἤδη δέ τινες καινοτέραν ὑπέμενον τελευτὴν, ξίφει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ
τμήματα κατακρεουργούμενοι, καὶ μετὰ τὴν ἀπηνῆ ταύτην καὶ φρικτοτάτην
θέαν τοῖς τῆς θαλάσσης βυθοῖς ἰχθύσι εἰς βορὰν ῥιπτόμενοι. φυγαὶ δὴ* 18
*αὖθις ἐπὶ τούτοις τῶν θεοσεβῶν ἐγίνοντο ἀνδρῶν, καὶ πάλιν ἀγροὶ, καὶ
πάλιν ἐρημίαι, νάπαι τε καὶ ὄρη τοὺς Χριστοῦ θεράποντας ὑπεδέχοντο.
ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα τοῦτον προὐχώρει τῷ δυσσεβεῖ τὸν τρόπον, λοιπὸν καὶ
τὸν κατὰ πάντων ἀνακινεῖν διωγμὸν ἐπὶ διάνοιαν ἐβάλλετο. ἐκράτει τε* 19
*γνώμης καὶ οὐδὲν ἐμποδὼν ἦν αὐτῷ μὴ οὐχὶ ἐν ἔργῳ χωρεῖν, εἰ μὴ τά-
χιστα τὸ μέλλον ἔσεσθαι προλαβὼν ὁ τῶν οἰκείων ψυχῶν ὑπέρμαχος θεὸς
ὡς ἐν βαθεῖ σκότῳ καὶ νυκτὶ ζοφωδεστάτῃ φωστῆρα μέγαν ἀθρόως καὶ
σωτῆρα τοῖς πᾶσιν ἐξέλαμψε, τὸν αὐτοῦ θεράποντα Κωνσταντῖνον ὑψηλῷ
βραχίονι ἐπὶ τὰ τῇδε χειραγωγήσας.*

CAP. 9.

Περὶ τῆς νίκης Κωνσταντίνου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἐξουσίαν ὑπαρξάντων.

(Nic. H. E. VII, 45. 46.)

Τούτῳ μὲν οὖν ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ καρπὸν εὐσεβείας ἐπάξιον, τὰ τρό- 1
*παια τῆς κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρεῖχε νίκης, τὸν δ' ἀλιτήριον, αὐτοῖς συμ-
βούλοις ἅπασι καὶ φίλοις, ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου ποσὶ πρηνῆ κατέβαλεν.
ὡς γὰρ εἰς ἔσχατα μανίας τὰ κατ' αὐτὸν ἤλαυνεν, οὐκέτ' ἀνεκτὸν εἶναι* 2
*λογισάμενος βασιλεὺς ὁ τῷ θεῷ φίλος, τὸν σώφρονα συναγαγὼν λογισμὸν,
καὶ τὸν στεῤῥὸν τοῦ δικαίου τρόπον φιλανθρωπίᾳ κερασάμενος, ἄσμενος
ἐπαμῦναι κρίνει τοῖς ὑπὸ τῷ τυράννῳ ταλαιπορουμένοις, καὶ τό γε πλεῖ-
στον ἀνθρώπων γένος, βραχεῖς λυμεῶνας ἐκποδὼν ποιησάμενος, ἀνασώ-
σασθαι ὁρμᾶται. μόνῃ γὰρ αὐτῷ χρωμένῳ φιλανθρωπίᾳ τὸν πρὸ τούτου* 3
χρόνον, καὶ τὸν οὐ συμπαθείας ἄξιον ἐλεοῦντι, τῷ μὲν οὐδὲν ἐγίνετο πλέον,

12. *εἰς βορὰν cfikxB*, *βορὰ aeNE*. | 15. *καὶ* om. *VH*.

τῆς κακίας οὐκ ἀπαλλαττομένῳ, αὔξοντι δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ τῶν ὑπο-
χειρίων ἐθνῶν λύτταν, τοῖς δὲ κακουμένοις οὔτις ἐλείπετο σωτηρίας ἐλπὶς,
4 ὑπὸ δεινῷ θηρίῳ καταπονουμένοις. διὸ δὴ τῷ φιλαγάθῳ μίξας τὸ μισο-
πόνηρον ὁ τῶν ἀγαθῶν ἀρωγὸς, πρόεισιν ἅμα παιδὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ
φιλανθρωποτάτῳ, σωτήριον δεξιὰν ἅπασι τοῖς ἀπολλυμένοις ἐκτείνας·
εἶθ᾽ οἷα παμβασιλεῖ θεῷ, θεοῦ παιδὶ σωτῆρι ἁπάντων ποδηγῷ καὶ συμ-
μάχῳ χρώμενοι, πατὴρ ἅμα καὶ υἱὸς, ἄμφω κύκλῳ διελόντες τὴν κατὰ
τῶν θεομισῶν παράταξιν, ῥᾳδίαν τὴν νίκην ἀποφέρονται, τῶν κατὰ τὴν
συμβολὴν πάντων ἐξευμαρισθέντων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ κατὰ γνώμην.
5 ἀθρόως δῆτα καὶ λόγου θᾶττον οἱ μὲν χθὲς καὶ πρὸ ἡμέρας θάνατον
πνέοντες καὶ ἀπειλῆς οὐκέτ᾽ ἦσαν, οὐδὲ μέχρις ὀνόματος μνημονευόμενοι·
γραφαί τε αὐτῶν καὶ τιμαὶ τὴν ἀξίαν αἰσχύνην ἀπελάμβανον. καὶ ἃ τοῖς
πάλαι δυσσεβέσι τυράννοις ἐνεῖδεν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς Λικίννιος, ταῦτα
ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἔπασχεν, ὅτι μηδ᾽ αὐτὸς ἐδέξατο παιδείαν, μηδὲ ταῖς
τῶν πέλας ἐσωφρονίσθη μάστιξι, τὴν ὁμοίαν δ᾽ ἐκείνοις τῆς ἀσεβείας
6 μετελθὼν ὁδὸν, ἐπὶ τὸν ἴσον αὐτοῖς ἐνδίκως περιηνέχθη κρημνόν. ἀλλ᾽
οὗτος μὲν ταύτῃ πῃ βεβλημένος ἔκειτο, ὁ δ᾽ ἀρετῇ πάσῃ θεοσεβείας ἐκ-
πρέπων μέγιστος νικητὴς Κωνσταντῖνος σὺν παιδὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ θεο-
φιλεστάτῳ καὶ κατὰ πάντα τοῦ πατρὸς ὁμοίῳ τὴν οἰκείαν ἑῴαν ἀπελάμ-
βανον, καὶ μίαν ἡνωμένην τὴν Ῥωμαίων κατὰ τὸ παλαιὸν παρεῖχον ἀρχὴν,
τὴν ἀπ᾽ ἀνίσχοντος ἡλίου πᾶσαν ἐν κύκλῳ κατὰ θάτερα τῆς οἰκουμένης,
ἄρκτον τε ὁμοῦ καὶ μεσημβρίαν, εἰς ἔσχατα δυομένης ἡμέρας ὑπὸ τὴν
7 αὐτῶν ἄγοντες εἰρήνην. ἀφῄρητο δ᾽ οὖν ἐξ ἀνθρώπων πᾶν δέος τῶν πρὶν
αὐτοὺς πιεζόντων, λαμπρὰς δ᾽ ἐτέλουν καὶ πανηγυρικὰς ἑορτῶν ἡμέρας· ἦν
δὲ φωτὸς ἔμπλεα πάντα, καὶ μειδιῶσι προσώποις, ὄμμασί τε φαιδροῖς
οἱ πρὶν κατηφεῖς ἀλλήλους ἔβλεπον, χορεῖαι δ᾽ αὐτοῖς καὶ ὕμνοι κατὰ
πόλεις ὁμοῦ καὶ ἀγρούς· τὸν παμβασιλέα θεὸν πρώτιστα πάντων, ὅτι δὴ
τοῦτ᾽ ἐδιδάχθησαν, κἄπειτα τὸν εὐσεβῆ βασιλέα παισὶν ἅμα θεοφιλέσιν
8 ἐγέραιρον. κακῶν δ᾽ ἀμνηστία παλαιῶν ἦν, καὶ λήθη πάσης δυσσεβείας,
παρόντων δ᾽ ἀγαθῶν ἀπόλαυσις, καὶ προσέτι μελλόντων προσδοκίαι.
ἥπλωντο δ᾽ οὖν κατὰ πάντα τόπον τοῦ νικητοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας
ἔμπλεοι διατάξεις, νόμοι τε μεγαλοδωρεᾶς καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας γνωρί-
9 σματα περιέχοντες. οὕτω δῆτα πάσης τυραννίδος ἐκκαθαρθείσης, μόνοις

6. εἶθ] οἷ θ᾽ *xS* prob. *Hb*. | 11. οὐκέτ᾽ ἦσαν *aeikE*, οὐκ ἔστησαν *bc*, οὐκέστησαν (sic) *f*, οὐκ ἀνέστησαν *d*. | 13. ἐνεῖδεν *cfikB*, ἐπεῖδεν *aexSVH*. | 17. ἐκπρέπων *Euseb.* (Vit. Const. II, 19.) V^a*ZH*, ἐκπρέπως *C*. | 23. δ᾽ οὖν *cefikB*, γοῦν *aSVH*. | 32. ἔμπλεοι *cei* (a pr. m.) *kVHB*, ἔμπλεω *afi* (a sec. m.) *S*.

ἐφυλάττετο τὰ τῆς προσηκούσης βασιλείας βέβαιά τε καὶ ἀνεπίφθονα Κωνσταντίνῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ παισίν, οἳ τῶν πρόσθεν πάντων ἀποσμήξαντες τὴν θεοστυγίαν τοῦ βίου, τῶν ἐκ θεοῦ πρυτανευθέντων ἀγαθῶν αὐτοῖς ᾐσθημένοι, τὸ φιλάρετον καὶ θεοφιλὲς τό τε πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβὲς καὶ εὐχάριστον δι᾽ ὧν εἰς προὖπτον ἅπασιν ἀνθρώποις παρέσχον ὁρᾶν ἐπεδείξαντο.

Τέλος σὺν θεῷ τοῦ δεκάτου λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

---

4. ᾐσθημένοι *i* (a sec. man.), ut p. 557, 52 plerique: ᾐσθημένως volgo. | 5. δι᾽ ὧν — ἐπεδείξαντο *bcdfikVHB*, διὰ τῆς ὑπὲρ Χριστιανῶν ἐνεδείξαντο νομοθεσίας *aeS*.

INDEX I

LOCORUM SCRIPTURAE SACRAE AB EUSEBIO LAUDATORUM.

Genes. 1, 26. — p. 6, 13.
15, 6. — p. 17, 17.
18, 1. — p. 6, 26.
18, 18. — p. 17, 22.
18, 25. — p. 7, 3.
19, 24. — p. 7, 13.
22, 18. — p. 17, 22.
32, 28. — p. 7, 15.
32, 30. — p. 7, 18.
49, 10. — p. 19, 22.
Exod. 3, 4. — p. 8, 10.
12, 19. — p. 25, 3.
15, 1. — p. 349, 30.
15, 4. — p. 349, 14.
15, 10. — p. 349, 27.
20, 3. — p. 299, 15.
20, 5. — p. 255, 11.
22, 20. — p. 299, 15.
25, 40. — p. 11, 29.
31, 2. — p. 361, 14. 366, 4.
Levit. 4, 5. 16. — p. 12, 3.
6, 22. — p. 12, 3.
26, 12. — p. 372, 7.
Numer. 13, 9. — p. 12, 15.
36, 6. — p. 25, 23.
Deuteron. 19, 14. — p. 252, 7.
Josuae 5, 13. — p. 8, 1.
1 Paral. 16, 22. — p. 17, 10.
Job. 9, 10. — p. 362, 11.
Psalm. 2, 1. — p. 12, 28.
2, 8. — p. 87, 8.
7, 16. — p. 349, 21.
8, 3. — p. 366, 28.
9, 6. 7. — p. 367, 4.
17 (18), 42. — p. 367, 6.
18 (19), 5. — p. 44, 29. 87, 10.
25 (26), 8. — p. 362, 5,
Psalm. 32 (33), 9. — p. 6, 15.
32 (33), 16. — p. 353, 28.
36 (37), 14. — p. 367, 1.
36 (37), 35. — p. 359, 9.
43 (44), 2. — p. 361, 22.
44 (45), 7. — p. 14, 10.
45 (46), 9. — p. 359, 3.
47 (48), 2. — p. 362, 7.
47 (48), 9. — p. 361, 29.
57 (58), 7. — p. 366, 26.
67 (68), 31. — p. 43, 8.
72 (73), 20. — p. 367, 9.
73 (74), 5. — p. 367, 23.
79 (80), 13. — p. 367, 26.
86 (87), 3. — p. 362, 1.
88 (89), 40. — p. 288, 32.
97 (98), 1. — p. 358, 17.
102 (103), 3. — p. 373, 3.
103 (104), 16. — p. 369, 26.
106 (107), 20. — p. 7, 10.
106 (107), 40. — p. 289, 17.
109 (110), 1. — p. 14, 21.
112 (113), 7. — p. 362, 13.
121 (122), 1. — p. 362, 4.
135 (136), 4. 17. 23. — p. 362, 20.
145 (146), 3. — p. 357, 25.
Proverb. 8, 12. — p. 8, 20.
Jesaiae 3, 10. — p. 69, 10.
7, 14. — p. 174, 8.
35, 1. — p. 367, 14.
35, 6. — p. 368, 1.
43, 19. — p. 268, 3.
49, 8. — p. 258, 27.
49, 18. — p. 371, 14.
51, 17. — p. 371, 6.
52, 1. — p. 371, 12.
53, 8. — p. 5, 20.

Jesaiae 54, 4. — p. 370, 32.
54, 11. — p. 373, 11.
61, 1. — p. 14, 8.
61, 10. — p. 370, 25.
65, 15. — p. 16, 10.
66, 3. 4. — p. 255, 5.
66, 8. — p. 16, 7.
Thren. Jerem. 2, 1. 2. — p. 288, 28.
4, 20. — p. 12, 25.
Ezech. 13, 3. — p. 254, 25.
37, 7. — p. 360, 13.
Daniel. 2, 21. — p. 362, 15.
7, 9. — p. 11, 4.
9, 26. — p. 21, 20.
12, 10. — p. 165, 22.
Michae 5, 1. — p. 26, 13.
Hagg. 2, 9. — p. 368, 20.
Salom. Sap. 6, 20. — p. 173, 28.
Tob. 12, 7. — p. 255, 25.
Matthaei 1, 16. — p. 23, 25.
1, 18. — p. 41, 5.
2, 22. — p. 29, 11.
4, 12. — p. 98, 22.
7, 20. — p. 185, 29.
10, 9. — p. 185, 21.
10, 10. — p. 204, 25.
10, 18. — p. 321, 5.
11, 27. — p. 5, 21.
13, 17. — p. 358, 23.
16, 17. — p. 272, 4.
16, 18. — p. 226, 1.
18, 7. — p. 309, 19.
19, 12. — p. 208, 9.
19, 23. — p. 237, 21.
24, 19. — p. 85, 27.
24, 24. — p. 237, 11. 345, 25.
28, 19. — p. 77, 31.
Marci 1, 14. — p. 98, 25.
Lucae Evang. 1, 3. — p. 76, 26.
3, 1. — p. 24, 4.
3, 20. — p. 98, 26.
3, 23. — p. 23, 7.
10, 22. — p. 5, 21.
17, 1. — p. 309, 19.
19, 42. — p. 84, 16.
21, 20. — p. 84, 24.
21, 23. — p. 84, 20.
Johannis 1, 1. — p. 6, 6. 273, 5.
1, 14. — p. 273, 6.
Johannis 2, 11. — p. 99, 1.
3, 24. — p. 99, 4.
5, 19. — p. 365, 33.
16, 2. — p. 158, 18.
19, 15. — p. 48, 21.
21, 25. — p. 226, 4.
Act. Apost. — p. 33, 20. 66, 32. 76, 6. 18.
1, 23. — p. 115, 6.
2, 3. — p. 374, 8.
2, 45. — p. 58, 25.
4, 34. — p. 58, 28.
5, 29. — p. 193, 4. 256, 5.
5, 36. — p. 52, 27.
5, 37. — p. 18, 27.
7, 60. — p. 167, 17.
8, 1—5. p. 42, 4 seqq.
11, 19. — p. 42, 7.
11, 28. — p. 49, 28. 50, 2. 53, 19.
12, 1. — p. 50, 4.
12, 3. — p. 50, 16.
12, 20. — p. 51, 2.
13, 5. — p. 272, 28.
13, 13. — p. 272, 30.
17, 34. — p. 77, 8. 147, 12.
18, 2. — p. 64, 2.
21, 8. — p. 106, 12.
21, 38. — p. 65, 28.
28, 30. — p. 66, 8.
Rom. — 2, 16. — p. 76, 30. 225, 18.
8, 18. — p. 157, 1.
15, 19. — p. 74, 15. 76, 4. 225, 23.
16, 14. — p. 75, 24.
1 Corinth. 1, 1. — p. 33, 22.
2, 9. — p. 374, 31.
5, 3. — p. 257, 9.
15, 5. 7. — p. 34, 8. 15.
2 Corinth. 3, 3. — p. 335, 27.
3, 6. — p. 225, 21.
11, 1. — p. 255, 23. 258, 16.
11, 6. — p. 226, 12.
Galat. 1, 19. — p. 41, 19.
2, 9. 13. — p. 33, 21.
2, 11. — p. 33, 24.
4, 25. — p. 330, 13.
Philipp. 2, 6. — p. 166, 29. 298, 2.
4, 3. — p. 77, 5. 90, 27.
4, 8. — p. 334, 21.
Coloss. 4, 10. — p. 66, 7.

2 Tim. 2, 8. — p. 76, 30. 225, 18.
4, 6. — p. 66, 28.
4, 10. — p. 77, 1.
4, 11. — p. 66, 30.
4, 16. — p. 66, 16.
4, 21. — p. 74, 25. 171, 1.
Tit. 3, 10. — p. 151, 4.
Hebr. 10, 34. — p. 236, 22.
12, 6. — p. 367, 30.
12, 22. — p. 330, 14.
1 Petr. 1, 1. — p. 76, 7.
5, 6. — p. 167, 14.
1 Petr. 5, 13. — p. 57, 13. 225, 16.
1 Joh. 1, 1. — p. 272, 2. 273, 6. 8.
1, 2. — p. 273, 15.
Apoc. 1, 1. 2. — p. 271, 26.
1, 4. — p. 271, 30.
1, 9. — p. 272, 9.
2, 6. 15. — p. 104, 7.
10, 4. — p. 226, 6.
13, 5. — p. 254, 4.
14, 4. — p. 157, 27.
22, 7. 8. — p. 271, 14. 272, 13.
22, 11. — p. 165, 22.

INDEX II

SCRIPTORUM VEL MONUMENTORUM HISTORICORUM AB EUSEBIO LAUDATORUM.

Abgari epistola ad Christum Christique responsum 35, 22 seqq. 36, 12 seqq.

Acta synodi de Beryllo Bostrensi habitae 251, 1. Acta synodi Palaestinensis de celebratione festi paschalis 191, 21.

Africani epistola ad Aristidem 20, 2. 22, 11. cf. 229, 26. In ea quae de Herodis Magni natalibus narrantur, eadem laudavit Eusebius in Eclog. Prophet. ed. Gaisf. p. 158, 4. — Cetera Africani scripta laudantur 229, 17 seqq.

Agrippa Castor, auctor libri adversus Basilidem Gnosticum 122, 2.

Alexandri, episcopi hierosol., epistolae ad Antinoitas 211, 16. ad Antiochenses 211, 24. ad Origenem 215, 13. ad Demetrium 220, 29.

Anatolii, episcopi laodiceni liber de festo paschali (κανόνες περὶ τοῦ πάσχα) 283, 23 seqq.

Anonymi liber adversus Cataphrygas 179, 29.

Anonymi liber adv. Artemonitas 196, 21.

Apollinaris, episcopi hierap. liber quidam, fortasse ejus apologia pro Christianis 170, 1.

Apollonii liber adversus Cataphrygas 184, 21.

Aristo Pellaeus 120, 25.

M. Aurelii imp. rom. epistola ad commune Asiae — cf. v. Imp. rom. Edicta.

Bruttius historicus (de eo cf. Voss. de hist. gr. ed. Westerm. p. 409) significatur 92, 2. coll. Euseb. Chron. p. 382 Mai. cf. Danz de Euseb. p. 122. not. 22.

Caji presbyteri romani disputatio adversus Proculum Montanistam 72, 7. 103, 5. 106, 4. cf. 221, 23.

Chronographi graeci — cf. v. Scriptores gentiles.

Clemens Alexandrinus —:
- ejus Hypotyposes 176, 15. 214. 18 seqq.
- — lib. V. — p. 33, 23.
- — lib. VI. — p. 41, 8. 57, 9.
- — lib. VII. — p. 41, 12. 50, 10. 67, 25. 69, 23. *)
- Strom. 1, 1, 11. — p. 176, 19.
- — 1, 21, 139 seqq. — p. 207, 18.
- — 5, 4, 25. — p. 104, 10.
- — 5, 6, 52. — p. 105, 1.
- — 7, 11, 63. — p. 105, 7.
- quis div. salv. §. 42. — p. 94, 28 seqq.
- liber de pascha 150, 16.

Constantini imp. edicta et epistolae — v. Rom. imp. edicta, — epistolae.

Cornelii episcopi romani epistolae ad Fabium episcopum antiochensem datae de Novatiano ejusque schismate 241, 11 seqq.

Cornelii, episcopi romani, epistolae ad Fabium, episcopum antiochens. 241, 11.

Cypriani episcopi carthag. epistolae de Novatiano 241, 15.

*) E locis 67, 25. 69, 23 apparet, etiam altero loco 41, 16 enuntiatum hoc δύο δὲ γεγόνασιν — καρατομηθείς continere verba Clementis. debuit id appositis signis indicari.

Dionysii, Corinthiorum episcopi, epistola ad Romanos 72, 14. 148, 9. ceterae ejus epistolae 147, 3 seqq.
Dionysii, episcopi Alexandrini libri duo de promissionibus (περὶ ἐπαγγελιῶν) 103, 12 seqq. 268, 21. 28 seqq. ejus epistola ad Germanum episcopum 234, 16. 235, 21. cfr. 282, 5. epistola ad Fabium episcopum antiochensem 235, 30. 244, 32. epistola ad Novatianum 245, 31. ad Cornelium episc. rom. 246, 23. ad Hermammonem 248, 15. 254, 2. 267, 24. ad Stephanum de baptismo haereticorum 249, 2. 19. 25. ad Xystum de eadem quaestione 250, 7. ad Philemonem presbyterum romanum de re eadem 251, 11. ad Dionysium presbyterum romanum 252, 8. ad eundem altera 253, 26. epistola altera ad Xystum episcopum romanum 252, 28. epistola ad Xystum et ecclesiam romanam 253, 23. ad Domitium et Didymum 258, 18. epistola paschalis ad Hieracem episcopum 264, 20. alia epistola paschalis de pestilentia, quae Alexandriam urebat 266, 8. reliquae ejusdem epistolae recensentur 246, 15 seqq. 264, 4 seqq. 267, 20 seqq. 274, 18 seqq. 275, 11. cf. 248, 8.
Eusebii oratio de templo christiano, Tyri exstructo 361, 5. De reliquis Eusebii scriptis in hoc opere ab eo laudatis cf. Ind. hist. v. Eusebius.
Hadriani Edictum ad Minucium Fundanum 125, 10. cf. 151, 19.
Hegesippi Commentarii (ὑπομνήματα): 90, 3. 91, 8. 92, 16. 106, 29 seqq. 123, 23. 145, 13 seqq. 21 seqq. 146, 7 seqq. 12 seqq. eorundem lib. V. — p. 67, 28 seqq.
Ignatii Epistolae 110, 2 seqq.
Ep. ad Rom. 4. — p. 111, 12.
Ep. ad Rom. 5. — p. 110, 16.
Ep. ad Smyrn. 3. — p. 111, 6.
Josephus p. 18, 24. 27, 1. 33, 10. 70, 1 (ubi ex eo affertur locus, qui hodie non exstat in Josephi scriptis). Ejus
Lib. c. Apion. 1, 8. — p. 88, 9.
Antiq. Jud. 14, 1, 3. — p. 20, 1.
Antiq. Jud. 14, 7, 3. — p. 20, 1.
17, 6, 5. — p. 27, 6.
17, 7. — p. 29, 2.
17, 8. — p. 29, 17.
18, 1, 1. — p. 18, 25. 19, 2. 7.
18, 3, 2. — p. 29, 24. 30, 5. 29.
18, 3, 3. — p. 32, 25.
18, 4, 3. — p. 21, 14.
18, 5. — p. 31, 23.
18, 5, 2. — p. 32, 10.
18, 6, 10. — p. 46, 3.
18, 7, 2. — p. 46, 3.
18, 8, 1. — p. 46, 23.
19, 8, 2. — p. 51, 10.
20, 1, 1. — p. 21, 14.
20, 5, 1. — p. 53, 3.
20, 5, 2. — p. 53, 16.
20, 5, 3. — p. 64, 11.
20, 8, 8. — p. 64, 21.
20, 9, 1. — p. 70, 5.
20, 10. — p. 21, 9.
20, 11. 2. — p. 88, 30.
Lib. de vit. sua c. 65. — p. 89, 8.
Bell. Jud. 1 Prooem. — p. 87, 18.
1, 8, 9. — p. 20, 1.
1, 33, 5. — p. 27, 20.
1, 33, 7. — p. 29, 2.
1, 33, 9. — p. 29, 17.
2, 8, 1. — p. 19, 11.
2, 9, 2. — p. 48, 14.
2, 9, 4. — p. 48, 23.
2, 13, 3. — p. 65, 2.
2, 13, 5. — p. 65, 14.
2, 14, 9. — p. 72, 26.
2, 18, 2. — p. 73, 4.
5, 10, 2. — p. 79, 8.
5, 12, 3. — p. 80, 21.
5, 13, 6. — p. 81, 16.
6, 3, 3. — p. 81, 22.
6, 5, 3. — p. 85, 17.
6, 5, 4. — p. 87, 3.
6, 9, 2. — p. 84, 2.
7, 8, 1. — p. 18, 25.
Irenaeus adv. Haereses
1, 21, 3. — p. 126, 27.
1, 23. — p. 55, 3.
1, 23, 5. — p. 101, 18.
1, 24, 1. — p. 121, 28.
1, 25. — p. 122, 13.

Irenaeus adv. Haereses
1, 26, 1. — p. 103, 24.
1, 27, 1. — p. 126, 15.
1, 27, 4. — p. 174, 3.
1, 28, 1. — p. 155, 9.
2, 22, 5. — p. 94, 21.
2, 31, 2. — p. 171, 26.
2, 32, 4. — p. 171, 31.
3, 1, 1. — p. 173, 1.
3, 3, 3. — p. 125, 30. 170, 24.
3, 3, 4. — p. 94, 23. 103, 23. 130, 11.
3, 4, 3. — p. 126, 3.
3, 21, 1. — p. 174, 6.
3, 21, 2. — p. 174, 12.
4, 6, 2. — p. 144, 1. 174, 2.
4, 20, 2. — p. 173, 25.
4, 38, 3. — p. 173, 28.
5, 6, 1. — p. 172, 18.
5, 26, 2. — p. 144, 4.
5, 28, 4. — p. 111, 11. 174, 2.
5, 30, 1. — p. 173, 11.
5, 30, 3. — p. 91, 28. 173, 17.
5, 33, 3. — p. 174, 1.
5, 33, 4. — p. 113, 24.
Epistola ad Florinum 188, 17.
Epistola ad Victorem pontificem romanum 193, 23.
fragm. — p. 130, 7. 188, 8.
Justini Martyris
Apol. maj. c. 1. — p. 128, 4.
— c. 26. — p. 54, 13. 101, 20. 127, 17.
— c. 29. — p. 124, 4.
— c. 31. — p. 124, 8.
— c. 68. — p. 124, 27. 128, 17.
Apol. min. c. 2. — p. 140, 25.
c. 3. — p. 139, 14.
c. 12. — p. 124, 13.
Dial. c. Tryph. c. 17. - p. 143, 20.
Fragmenta — p. 140, 11. 17. 144, 2. 3.
Lugdunensis et Viennenis ecclesiae epistola ad ecclesias Asiae et Phrygiae 156, 14 seqq. 166, 23. 168, 4.
Lugdunensium martyrum epistola ad Eleutherum episc. rom. 168, 29.
Melitonis episcopi sardiani liber de pascha 150, 12. ejusdem apologia pro Christianis 150, 18 seqq. ejusdem liber ἐκλογῶν 151, 29 seqq.
Origenis Comment. in Genes. lib. III. — p. 74, 17.
Comment. in Genes. lib. IX. — p. 223, 30.
Comment. in Psalmum I. — p. 224, 13 seqq.
Homil. in Psalm. LXXXII. — p. 233, 6.
Comment. in Thren. — p. 224, 2.
Comment. in Evang. Matth. Tom. I. — p. 225, 7.
Comment. in Evang. Joann Tom. V. — p. 225, 19.
Comment. in Evang. Joann. Tom. VI. — p. 223, 27.
Comment. in Evang. Joann. Tom. XXII. — p. 228, 3.
Homil. in Ep. ad Hebr. — p. 226, 10.
Epistolae quaedam 220, 3. 228, 4. 232, 12. 234, 11.
Papiae episcopi hierapolitani Λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεις — p. 57, 10. 113, 26. 51 seqq. cf. Ind. hist. v. Papias.
Phileae epistola 297, 27.
Philonis Judaei scripta 62, 10 seqq.
Legatio ad Gaium — p. 46, 13. 47, 11. 16. 27.
Lib. in Flacc. §. 1. — p. 47, 16.
Lib. de virtut. — p. 48, 10.
Lib. de vit. contempl. — p. 58, 8. 59, 3 seqq.
Pinyti, ecclesiae Gnossiorum antistitis, epistola ad Dionysium 147, 29.
Plinii Secundi epistolae 108, 11. 17. 109, 2.
Polycarpi Epistola ad Philipp. c. 9. — p. 111, 15.; c. 13. — p. 111, 23.
Polycratis, Ephesiorum episcopi, epistola ad Victorem, episcopum romanum 103, 21. 192, 8.
Porphyrii opus κατὰ Χριστιανῶν 219, 12.: ibidem (218, 18 — 219, 11.) e tertio ejus operis libro loci quidam afferuntur.
Quadrati apologia pro Christianis 118, 27.
Rhodonis liber adversus Marcionem 177, 29.
Romanorum imperatorum edicta: Hadriani

ad Minucium Fundanum 125, 10. cf. 151, 19. Marci Antonini (ut Eusebius tradit: revera M. Aurelii) ad commune Asiae 128, 17. Galerii, Constantini, Licinii de Christianis 310, 8. Maximini 354, 11. Constantini et Licinii 375, 26.

Romanorum imperatorum epistolae: Gallieni ad Dionysium et reliquos Aegypti episcopos 260, 15. Maximini ad civitatem Tyriorum 343, 15. ad Sabinum praefectum praetorio 351, 1. Constantini ad Anulinum duae 378, 8. 381, 28. ejusdem epistola ad Miltiadem, episc. rom. 378, 25. ad Chrestum, Syracusanorum episcopum 379, 23. ad Caecilianum episc. Carthag. 380, 31. His adde epistolam Sabini, praefecti praetorio, missa ad praesides provinciarum orientis ex mandato Maximini 338, 22.

Scriptores gentiles Eusebius pro testibus commemorat haud indicatis eorum nominibus 49, 20. 27. 92, 2 (ubi significatur Bruttius historicus: quem vide). 93, 22. 118, 15. 169, 28. cf. praeterea v. Plinius, v. Porphyrius.

Serapionis epistola adversus Cataphrygas 187, 13. ejusdem liber de Evangelio Petri 212, 13.

Smyrnaeorum epistola ad Philomelienses de martyrio Polycarpi 131, 21. 138, 5. cf. 138, 7 seqq.

Synodi Antiochensis epistola de Paulo Samosateno ad Dionysium romanum et reliquos episcopos 276, 28. cf. praeterea v. Acta.

Tatiani Orat. ad Graecos
c. 18. — p. 140, 10.
c. 19. — p. 140, 13.

Tertulliani Apolog.
c. 2. — p. 108, 26.
c. 5. — p. 44, 10 seqq. 71, 23 seqq. 93, 15. 170, 7 seqq.

Theoctisti Epistola ad Demetrium 220, 29.

Titulus statuae Constantini imperatoris 350, 15.

INDEX III
HISTORICUS ET GEOGRAPHICUS.

Abdus Edessenus sanatur a Thaddaeo 38, 8.
Abgarus rex Edessenorum litteras mittit ad Christum, qui ei rescribit 34, 23 seqq. idem sanatur a Thaddaeo apostolo 36, 20 seqq. 41, 20 seqq. — De recta nominis scriptura v. p. 34, 23 not.
Abrahamus Christum agnovit et coluit 6, 27. 17, 25. ἀρχηγὸς καὶ προπάτωρ Ἑβραίων 16, 22. justificatur per fidem suam 17, 16.
Achaeus, praeses Palaestinae 261, 21.
Achillas, ecclesiae alexandrinae presbyter 286, 15.
Achior Ammanites 24, 25.
Acta Apostolorum 100, 6. 154, 1. 214, 25. cf. Lucas.
Acta Pilati, conficta a paganis 29, 26. 33, 12. 341, 28 seqq. 343, 7.
Actium, promontorium et urbs 216, 20.
Adauctus martyr 300, 3.
Adiabenorum populus 53, 25. 310, 12.
Adrianus martyr 333, 18.
Aedesius martyr 319, 34.
Aegyptiis evangelium praedicat Marcus 57, 18. Aegyptius pseudopropheta 65, 15 seqq. Magi aegyptii 254, 13. Aegypti metalla 84, 7.
Aelia Capitolina, quondam Hierosolyma 53, 24. 121, 3. 249, 29. 329, 15. bibliotheca ibi condita ab Alexandro episcopo 221, 17.
Aelianus episcopus 276, 32.
Aelius Publius Julius, episcopus Develti 187, 21.
Aemilianus, praefectus Aegypti 255, 27 seqq.
Aemilius, M. 44, 13.
Aemilius Frontinus, proconsul Asiae 185, 30.
Aethiopicae reginae δυνάστης quidam a Philippo baptizatur, unde religio christiana propagatur in Aethiopiam 43, 1 seqq.
Africani, Julii, scripta 229, 17 seqq. ejus epistola ad Aristidem, in qua disseruit de evangeliorum dissensu in recensenda stirpe Christi 20, 2. 22, 11. 229, 26.
Agabus propheta 184, 3. praedicit famem futuram sub Claudio 45, 20. 49, 28.
Agapius, episcopus Caesareae 285, 19.
Agapius martyr 315, 31. 320, 30.
Agapius alter, martyr 316, 16.
Agathobuli duo, magistri cognominati 284, 6.
Agathonica martyr 158, 22.
Agrippa major fit rex Judaeae 45, 29. Jacobum apostolum fratrem Joannis interficit 50, 9. Petrum apostolum in vincula conjicit 50, 18. moritur 50, 27 seqq. quam diu vixerit et regnaverit 52, 15.
Agrippa minor fit rex Judaeorum 64, 11. Ananum pontificem sacerdotio exuit 70, 23. interest bello judaico 89, 14. 17.
Agrippa Castor scripsit adversus Basilidem 122, 1.
Agrippinus episcopus nonus ecclesiae alexand. 144, 17. 175, 15.
Alabarches — v. ind. graec.
Albinus procurator Judaeae 70, 5 seqq.
Alce, soror Nicetae 137, 12.
Alcibiades, martyr Lugdunensis 168, 6 seqq.

Alcibiades Montanista 168, 15. 180, 2 not.
Alexander maritus Salomes, Herodis Magni sororis 28, 18.
Alexander Alabarches 47, 5.
Alexander, episcopus quintus ecclesiae romanae 117, 10. 119, 8. 171, 12.
Alexander, martyr lugdunensis 164, 6 seq.
Alexander, martyr Apameae 185, 20.
Alexander Montanista 185, 17 seqq.
Alexander episcopus tricesimus quintus eccl. hierosolym. 209, 8. 211, 4 seqq. 24. 215, 21. Clementis Alex. et Pantaeni mentionem facit 215, 13. Originem ordinat 208, 25 coll. 209, 8. ejus epistola ad Demetrium 220, 3. Originem colit et summo studio audit 227, 17. conditor bibliothecae urbis Aeliae 221, 18. martyrium subit 235, 24. 247, 5.
Alexander, episcopus Tyri 249, 30. Valesius episcopum hierosolymitanum significari putat, quare verba κοιμηθέντος Ἀλεξάνδρου transponi jubet post ἐν Αἰλίᾳ, quod idem fecerat Rufinus.
Alexander Severus imp. rom. 222, 10. 222, 27. 224, 6. 227, 24.
Alexander, martyr Alexandriae 238, 12.
Alexander, martyr Caesareae 259, 30.
Alexander Aegyptius, martyr 316, 6.
Alexander Gazensis, martyr 316, 6.
Alexandriae sub Gaio imp. seditio 46, 24. ibidem Judaei tumultum excitant sub Trajano imp. 117, 19 seqq. ingens ibi hominum multitudo religionem christianam amplectitur 57, 20. Therapeutae ibi plurimi 59, 6. Alexandrina ecclesia fundatur 57, 19. magna Alexandriae martyrum multitudo 200, 10. quomodo Alexandriae adversus Christianos saevitum sit in persecutione Deciana 236, 1 seqq. Alexandria Dionysii aetate seditionibus et turbis intestinis laborat, deinde pestilentia et fame 264, 21 seqq. 265, 22. 266, 7 seqq. quibus mirum quantum imminuitur incolarum numerus 265, 24. Alexandriae obsessio quae fuit aetate Aureliani 282, 14 seqq. — Alexandrina schola catechetica 175, 19. 176, 7. 203, 8. 15. 204, 9. 207, 15. 208, 6. 19. 215, 27 seqq. 227, 6. 228, 25. Alexandrinae ecclesiae episcopi — Marcus 57, 19. 71, 4. — (1) Annianus. — (2) Avilius. — (3) Cerdo. — (4) Primus. — (5) Justus. — (6) Eumenes. — (7) Marcus. — (8) Celadio. — (9) Agrippinus. — (10) Julianus. — (11) Demetrius. — (12) Heraclas. — (13) Dionysius. — (14) Maximus. — (15) Theonas. — (16) Petrus.
Allegorica Therapeutarum interpretatio 59, 19. 61, 5.
Alphaeus martyr 314, 20.
Amasia, urbs Ponti 384, 33.
Amastris urbs 147, 20.
Ambrosius Valentinianus ab Origene ad rectam fidem conversus 217, 17. Origenem ad scribendos in sacram scripturam commentarios impellit 223, 5. confessor sub Maximino imp. 227, 29.
Ammia prophetissa christiana 183, 30. 184, 4. 7.
Ammon, miles legionarius, martyr Alexandriae 239, 12.
Ammon, episcopus Berenices 274, 19. 21.
Ammonaria virgo, martyr Alexandriae 238, 15. 22.
Ammonius presbyter et martyr 303, 20.
Ammonius philosophus 218, 29. 33. 219, 15. 18. Ammonii liber de consensu Moysis et Christi 219, 22.
Ananus minor, pontifex Judaeorum 70, 7 seqq.
Anatolius, episcopus Laodiceae 282, 6 seq.
Anchialus urbs 187, 23.
Ancyra, urbs Galatiae 180, 7.
Andreas apostolus 114, 7. in Scythia evangelium praedicat 74, 10. Andreae acta apocrypha 100, 28.
Anea vicus 328, 22.
Anencletus, episcopus secundus ecclesiae romanae 90, 16. 26. 94, 3. 171, 2.
Anicetus, episcopus decimus eccl. romanae 126, 9. 127, 11. 130, 4. 6. 21. 144, 15. 145, 17. 171, 14. 194, 9. 16 seqq.
Annas vel Ananas pontifex Judaeorum 30, 19 seqq.

Annianus episcopus primus ecclesiae Alexandrinae 71, 5. 90, 21.
Anteros episcopus decimus octavus ecclesiae romanae 228, 10.
Anthimus, episcopus Nicomediae et martyr 293, 12. 302, 29.
Antinoïa, urbs Aegypti 211, 16. cfr. Steph. Byz. p. 99, 7.: *Ἀντινόεια, πόλις Αἰγύπτου, ἀπ' Ἀντινόου παιδός.*
Antinous Hadriani 123, 24. 124, 5. in ejus honorem condita urbs et certamen institutum 123, 25.
Antiochia urbs 45, 14. 76, 21. 222, 17. 246, 28. 249, 28. 300, 22. 29. 301, 1. 13. 302, 29. 303, 6. 314, 28. 342, 27. 357, 11. Christiani antiochenses sublevant inopiam christianorum hierosolymitanorum 50, 3. 53, 20. schola philosophica antiochensis 276, 11. Antiochenses petunt a Maximino, ut Christiani urbe sua expellantur 340, 19 seqq. synodus antiochensis de Paulo Samosatensi 273, 14. 24. 276, 7 seqq. 282, 2. 285, 2. — Antiochensis ecclesiae episcopi: Petrus 109, 30. — (1) Evodius. — (2) Ignatius. — (3) Heros. — (4) Cornelius. — (5) Eros. — (6) Theophilus. — (7) Maximinus. — (8) Serapio. — (9) Asclepiades. — (10) Philetus. — (11) Zebinus. — (12) Babylas. — (13) Fabius. — (14) Demetrianus. — (15) Paulus Samosatensis. — (16) Domnus. — (17) Timaeus. — (18) Cyrillus. — (19) Tyrannus.
Antipater, Herodis Magni pater 20, 5. 24, 13.
Antonius triumvir 18, 19. 24, 21.
Antoninus Pius, imp. rom. 121, 4. 123, 27. 127, 29. 128, 4. 131, 11. 142, 10. 26. quae de Christianis praeceperit 131, 20. 170, 16. ei attribuit Eusebius epistolam ad commune Asiae, quae est de Christianis 128, 11.
Antoninus episcopus vicesimus septimus eccl. hierosol. 177, 17 not.
Antoninus presbyter, martyr 326, 29.
Anulinus proconsul Africae 378, 8 seqq. 26. 379, 13. 381, 15. 28 seqq.
Apamea urbs 182, 23. 183, 19.
Apellaeus mensis 328, 11.
Apelles Marcionita 177, 31. 178, 11. 179, 1.
Apion scriptor ecclesiasticus 196, 9.
Apion grammaticus, legatus Alexandrinorum idemque adversarius Judaeorum 46, 26. scripsit adversus eum Josephus 88, 1. Petri et Apionis dialogi apocryphi 113, 14.
Apollinaris episcopus hierapolitanus 143, 1. 149, 33. ejus apologia pro Christianis 150, 2. 152, 20. ejus scripta 152, 20 seqq. impugnat Montanistas 179, 25. 187, 10. 17.
Apollonia virgo, martyr Alexandriae 236, 24.
Apollonides haereticus 198, 33.
Apollonius, scriptor eccles. 184, 21 seqq.
Apollonius martyr Romae 190, 1.
Apollophanes philosophus stoicus 219, 7.
Apostoli Jesu Christi 31, 13. 33, 17. 41, 14. 77, 30. 98, 3. 107, 31. 111, 18. 112, 9. 114, 7. 115, 3. ubi singuli quique evangelium praedicaverint 74, 9 seqq. qui ex iis habuerint uxores 104, 32 seqq. sermonis elegantiae haud student 97, 15 seqq. eorum imagines 263, 20. *αἱ διδαχαὶ τῶν ἀποστόλων* (liber apocryphus) 100, 16.
Apphianus martyr 317, 6 seqq.
Aquila et Priscilla 65, 25.
Aquila Ponticus, interpres veteris testamenti 174, 9. 216, 16. 27.
Aquila, praefectus Alexandriae 203, 16. 206, 11.
Aquila presbyter alexandrinus 259, 6.
Arabia 220, 19. 232, 24. 250, 2. 300, 16. Arabicus mons, mons Aegypti 240, 5. 7.
Arabianus, scriptor ecclesiasticus 196, 10.
Archelaus Herodis Magni filius et successor 21, 13. 17. 29, 11. 16.
Ardaba, vicus Phrygiae 180, 24.
Arelate, urbs Galliae 380, 14.
Ares martyr 328, 18.
Areta, uxor Herodis minoris 31, 26.
Aretas Petraeorum rex 31, 28.
Aristarchus Pauli ap. socius 66, 6.
Aristides quidam 22, 9. 229, 26.
Aristides auctor apologetici pro Christianis 119, 1.

Aristion quidam laudatus a Papia 114, 9. 23. 115, 19.
Aristo Pellaeus 120, 25.
Aristobulus pontifex Judaeorum 20, 22. 21, 18.
Aristobulus philosophus peripateticus 214, 5. 281, 6. 14.
Aristoteles philosophus 198, 21. 282, 12.
Armenia 246, 22. Armeniorum natio 310, 11. christiana 346, 11. Maximini bellum adversus Armenios 346, 10. 20.
Arsinoitica praefectura (ὁ Ἀρσινοείτης sc. νομός) 269, 23.
Artaxerxes Persarum rex 88, 14. 18. 175, 5.
Artemisius mensis 86, 5.
Artemonis haeresis 196, 21 seqq. 279, 22, 31.
Ascalon, urbs Palaest. 24, 11. 328, 16.
Asclepiades, episcopus nonus ecclesiae antioch. 211, 22 seqq. 222, 12.
Asclepiades haereticus 198, 30.
Asclepiodotus haereticus 197, 24.
Asclepius, episcopus Marcionitarum, martyr 328, 28.
Asphaltitis lacus 28, 7.
Asterius Urbanus 182, 20.
Astyrius, vir senatorius et Christianus 262, 8. 23.
Ater, martyr Alexandriae 238, 22.
Atheniensis ecclesia 77, 8. 147, 6. ejus episcopi: Dionysius Areopagita 77, 6. 147, 11. Publius 147, 7. Quadratus 147, 8. litteras ad eam dat Dionysius Corinthiorum episcopus 147, 5. Athenis commoratur Origenes 230, 9.
Athenodorus, auditor Origenis 229, 8. episcopus in Ponto 229, 12. 261, 2. 275, 18.
Attalus Pergamenus, martyr Lugduni 158, 24. 162, 10. 163, 7. 164, 16. 168, 9.
Atticus, vir consularis, legatus Syriae 107, 9. 24.
Atticus, episcopus Synnadae 221, 5.
Audynaeus mensis 328, 20.
Augustus imp. rom. 18, 18. 19, 26. 21, 5. 24, 21. 29, 18. 151, 4. 8. 12.
Aurelianus imp. rom. 276, 3. 280, 4. 9. 18.
Aurelius imp. rom. — v. Marcus Aurelius.
Aurelius Cyrenius martyr 187, 20.
Aurelius Cyrenius, procurator summae rei 260, 22.
Autolycus, homo christianus 149, 5.
Auxentius martyr 322, 17.
Avilius episcopus Alexandriae 90, 22.
Avircius Marcellus 179, 31.
Babylas episcopus duodecimus eccl. antiochensis 228, 24. 233, 31.
Babylon in priori Petri epistola Romam significat 57, 13.
Bacchylides, homo Christianus 147, 20.
Bacchyllus Corinthiorum episcopus 190, 29. 191, 27.
Baptismus aegrotorum in lecto 243, 18. 244, 2. quaestio de baptismo haereticorum 249, 3 seqq. 250, 7 seqq. 251, 11. 25 seqq. 252, 8. 253, 25.
Barcochebas, Judaeorum dux 120, 15. Christianos persequitur 124, 9.
Bardesanes Syrus ejusque scripta 154, 16 seqq.
Barnabas unus ex septuaginta Christi discipulis 33, 19. 45, 18. 22. 50, 2. 53, 22. ejus epistola 100, 16. 214, 2. 20.
Bartholomaeus Indis evangelium praedicasse dicitur 176, 4.
Basilicus Marcionita 178, 4.
Basilides Gnosticus, ejus doctrina et scripta 121, 25 seqq. Basilidiani 146, 2.
Basilides martyr Alexandriae 206, 4.
Basilides, episcopus Pentapoleos 274, 26.
Bathezor, oppidum trans Jordanem situm 82, 14.
Beneficiarii — v. ind. graec.
Benjamin episcopus ecclesiae hierosol. 119, 27.
Berenice, urbs Aegypti 274, 19.
Beryllus, Bostrorum episcopus 221, 20. 230, 23. ejus christologia 230, 25. ab Origene ad rectam fidem revocatur 230, 29.
Berytus urbs 317, 11. 20.
Besas, martyr Alexandriae 238, 8.
Beseleel 361, 14. 366, 4.
Bethlehem 18, 23. 26, 6. 13. 29. 7.
Biblias martyr lugdunensis 160, 6.
Bithynia 74, 12. 76, 11. 250, 3.
Bitthera urbs Judaeae munitissima 120, 19.

Blandina martyr 158, 26 seqq. 162, 10. 26. 164, 27. 165, 5.
Blastus haereticus 179, 18. 188, 1.
Bolanus episcopus 276, 32.
Bostra, Arabiae urbs 221, 22. 230, 23. 275, 22.
Bruchium, pars urbis Alexandriae 282, 14.
Caecilianus, episcopus Carthaginiensis 378, 27. 379, 6. 380, 31. 383, 7.
Caesarea s. Stratonis turris, urbs Palaestinensis 51, 2. 12. 106, 10. 190, 25. 191, 22. 208, 25. 220, 25. 223, 18. 227, 5. 17. 30. 229, 4. 230, 11. 233, 25. 249, 29. 259, 27. 260, 3. 261, 3. 12. 275, 21. 284, 33. 285, 18. 303, 14. 314, 1. 30. 316, 19. 317, 28. 318, 9. 320, 19. 321, 25. 323, 10. 324, 4. 325, 1. 327, 9. 328, 21. 329, 2. 25. 333, 19. 25. 31.
Caesarea, urbs Cappadocum 227, 10. 246, 26. 261, 1. 275, 18. 277, 8.
Caesarea Philippi (s. Paneas s. Neapolis), urbs Phoenices 262, 17. 263, 4 seqq.
Caiphas pontifex Judaeorum 30, 19 seqq. 31, 5.
Caius Caesar (Caligula) Tiberio succedit 45, 28. ejus *φρενοβλάβεια* et *θεοσεγία* 46, 16. 63, 20. legatos Judaeorum male habet 47, 6. Judaeos odit et vexat 47, 26 seqq. templa Judaeorum replet statuis et imaginibus suis 48, 4. templum hierosolymitanum ex se appellari jubet 48, 7. vita decedit 49, 25.
Caius, scriptor catholicus, qui Romae vixit sub Zephyrino 72, 6. ejus disputatio adversus Proculum Montanistam 72, 7. 103, 5. 106, 4. 221, 23.
Caius, episcopus vicesimus primus ecclesiae hierosol. 177, 16.
Caius, episcopus vicesimus tertius eccl. hierosol. 177, 16.
Caius, martyr Apameae 183, 20.
Caius, clericus Alexandriae 258, 31. 33.
Caius episcopus vicesimus septimus ecclesiae romanae 281, 18.
Callirrhoë locus in Judaea aquis calidis inlustris 28, 6.
Callistio quidam 178, 27.
Callistus, episcopus decimus quintus eccl. rom. 222, 8.
Candidus, scriptor ecclesiasticus 196, 8.
Canon ecclesiasticus librorum Veteris Testamenti secundum Melitonem 151, 28 seqq. secundum Origenem 224, 11 seqq. librorum Novi Testamenti secundum Irenaeum 172, 27 seqq. secundum Clementem Alex. 214, 18 seqq. secundum Origenem 225, 7 seqq. secundum Eusebium 100, 4 seqq. veteris Testamenti libros summatim recenset Josephus 88, 9 seqq.
Capito episcopus decimus quintus eccl. hierosol. 177, 17.
Cappadocia 74, 12. 76, 11. 211, 7. 227, 10. 249, 32. 250, 10. 300, 16. 332, 9. 333, 9.
Capparattea, vicus Samariae 101, 20.
Caracalla imp. 209, 6. 216, 24. 222, 4.
Caricus, vir ecclesiasticus 187, 13. 212, 12.
Carinus imp. rom. 280, 20.
Carpocrates Gnosticus 122, 13. Carpocratiani 146, 2.
Carporum natio 310, 11.
Carpus martyr 158, 22.
Carthago 249, 11. 378, 28. 380, 31.
Carus imp. rom. 280, 19.
Cassianus, episcopus decimus septimus ecclesiae hierosol. 177, 14.
Cassianus chronographus 214, 4.
Cassius episcopus Tyri 195, 9.
Cataphryges vid. Montanistae.
Cathari (Novatiani) 241, 2.
Celadio, episcopus octavus eccl. Alexandrinae 127, 9. 144, 16.
Celerinus, confessor Romae 241, 29.
Celsus, episcopus Iconii 221, 4.
Celsus Epicureus 232, 9.
Cephas, de quo loquitur Paulus in epistola ad Galatas, fuit unus e septuaginta Christi discipulis, ut perhibet Clemens Alex. 33, 22.
Cephro, vicus Aegypti 256, 9. 30. 257, 10. 23. 258, 1.
Cerdo episcopus tertius ecclesiae alexandrinae 93, 29. 117, 8.
Cerdo haereticus 126, 2. 9. 14 seqq.
Cerinthus ejusque doctrina 103, 5 seqq.

270, 25. creditur a quibusdam composuisse apocalypsin Joannis 103, 7. 16. 270, 25. Joannes apostolus ejus congressum fugit 103, 26. 150, 26.

Chaeremon, philosophus stoicus 219, 9.

Chaeremon, episcopus urbis Nili 240, 4.

Chaeremon, diaconus ecclesiae alex. 255, 29. 256, 11. 259, 8.

Chrestus, episcopus Syracusanorum 379, 25.

Christianorum nomen primo Antiochiae usurpatur 45, 19. Christianorum mores et instituta teste Plinio 108, 13. 109, 3. confictum adversus eos crimen infanticidii et incesti 158, 13. 160, 13. 164, 24. unde illud natum 122, 27.

Christi *οἰκονομία* et *θεολογία*, praesertim ejus *προΰπαρξις* exponuntur 5, 10 seqq. Christus omnibus prophetis et viris justis veteris testamenti apparuit atque ab iis agnitus est 6, 19 seqq. Christi nomen a Moyse et a prophetis pronunciatur et honoratur 11, 25 seqq. Christus, *ὁ προών λόγος*, ante incarnationem suam *τὰ θεοσεβείας σπέρματα* multorum hominum animis injecit 10, 7. Christi *ἐνανθρώπησις* 10, 23. ejus annus natalis 18, 17. Christi *ἐπιφάνειαν* congruere cum vaticinio Moysis, demonstratur ex defectu regum et sacerdotum vernaculorum 19, 20 seqq. Christi genealogia 22, 5 seqq. Christus quando baptizatus sit a Joanne, quando docendi initium fecerit et quamdiu docuerit 30, 12 seqq. duodecim discipulos et alios septuaginta eligit 31, 12. Christi discipuli septuaginta qui fuerint 33, 18. Christi miracula 118, 28. Christi epistola ad Abgarum 36, 12. Christi vaticinium de Hierosolymis 83, 26. 84, 13 seqq. vaticinium de Christi regno 87, 7. Christi *συγγενεῖς κατὰ σάρκα* 24, 9. 25, 6. 89, 27. 90, 1. 92, 14 seqq. 107, 16. 20. Josephi de Christo testimonium 33, 1 seqq. Thaddaei apostoli de rebus Christi narratio 38, 19 seqq. Christi statua in urbe Caesareae Philippi 263, 9 seqq. Christi imagines pictae 263, 21.

Chrysophora, mulier christiana 148, 28.

Cilicia 249, 31. 250, 10. 325, 28. 328, 14. 329, 23.

Clarus, episcopus Ptolemaidis 195, 10.

Claudius imperator succedit Gaio 49, 26. sub eo fames magna 49, 26. 53, 12 seqq. Judaeos Roma pellit 63, 24. Agrippam minorem constituit regem Judaeorum 64, 11. moritur 64, 15.

Claudius II. imp. rom. 276, 2.

Clemens Romanus, comes Pauli 77, 5 et ecclesiae romanae episcopus tertius 77, 4. 90, 26. 94, 1. 109, 13. 171, 3. 176, 14. 226, 26. ejus epistola ad Corinthios 91, 3. 112, 33. 145, 12. 148, 17. 171, 8. 214, 2. ejus epistola secunda 113, 10. alia scripta (Petri et Apionis dialogi) temere ei tributa 113, 13. epistolam ad Hebraeos convertisse dicitur in graecum sermonem 113, 6. immo eam conscripsisse 226, 26.

Clemens Flavius, consul romanus 92, 6.

Clemens Alexandrinus 176, 14 seqq. 197, 4. 215, 20. praeest scholae catecheticae alexandrinae 207, 15. ejus scripta 213, 10 seqq. quomodo libros Novi testamenti recenseat 214, 18 seqq. ejus liber de pascha 150, 16. 213, 17. 214, 11. quos scripturae sacrae libros laudaverit 214, 18. cf. ind. Scriptor.

Clemens quidam presbyter 211, 30.

Cleobiani haeretici 145, 28.

Cleopas frater Josephi, patris Christi 90, 2. pater Symeonis 89, 30. 106, 26. 107, 7. 22. 145, 23.

Cnossus, urbs Cretae 147, 26.

Cochaba, vicus Judaeae 25, 8.

Colluthio, locus quidam mareoticae praefecturae in Aegypto 257, 26.

Comane vicus 182, 25.

Cometes indicat obsidionem Hierosolymorum 85, 23.

Commodus imperator 175, 12. 189, 20. 190, 20. 195, 28. 207, 19.

Concilium hierosolymitanum de creando successore Jacobi justi 89, 25.

Conon episcopus hermopolitanus 246, 17.

Constantinus imperator 304, 17. 28.

305, 7. Augustus a militibus proclamatur 312, 24. cum Galerio et Licinio Caesaribus edictum edit de Christianis (edictum anni 311. p. Chr.) 310, 14. ejus bellum adversus Maxentium 348, 17 seqq. victo Maxentio crucis signum Romae erigit 350, 8 seqq. alterum ejus edictum de Christianis 350, 19. 352, 27. edictum tertium (anni 313) 375, 26 seqq. ejus epistola ad Anulinum prima 378, 8. altera 381, 28. epistola ad Miltiadem, episcopum romanum 378, 25. epistola ad Chrestum episcopum Syracusanorum 379, 23. epistola ad Caecilianum, episcopum Carthaginiensium 380, 31. affinitatem jungit cum Licinio 382, 26. Licinium debellat 383, 26 seqq.

Constantius Chlorus imp. rom. 304, 15 seqq. 312, 16 seqq.

Coracio chiliasta 270, 8.

Corinthia ecclesia a Petro et Paulo apostolis fundata 72, 17. dissidio turbatur 91, 5. 171, 7. Hegesippi de ea testimonium 145, 13. ad Corinthiam ecclesiam litteras dat Clemens Romanus 91, 3. 113, 1. 145, 12. 148, 17. 171, 8.

Corinthiorum episcopi Dionysius — Primus — Bacchyllus: quos vide.

Cornelius centurio a Petro baptizatur 45, 12.

Cornelius episcopus quartus ecclesiae antioch. 144, 24.

Cornelius episcopus vicesimus ecclesiae romanae 235, 23. 241, 11. 248, 26. ejus epistola ad Fabium episc. Antioch. de schismate Novatiani 241, 11 seqq. ad Dionysium episcopum alex. 246, 24. ei rescribit Dionysius 246, 23.

Cornutus philosophus 219, 10.

Corrector Siciliae — v. *κοῤῥήκτωρ* in ind. gr.

Crescens a Paulo apostolo missus in Galliam 76, 31.

Crescens, philosophus cynicus 139, 7. 15. 140, 7. 13.

Cretae insulae ecclesiae 76, 20.

Crispus, Constantini filius 386, 4. 18.

Cronio, martyr Alexandriae 238, 2.

Cronicus philosophus 219, 7.

Culcianus 357, 6.

Cynica philosophorum schola 139, 8.

Cyprianus episcopus carthag. 241, 15. ejus sententia de baptismo haereticorum 249, 11.

Cyrene 117, 21. 118, 5. 10.

Cyrillus, episcopus decimus octavus ecclesiae antiochensis 281, 22. 31.

Damas, episcopus Magnesiae 110, 12.

Damascus urbs 342, 2.

Davidis posteri conquiri jubentur a Vespasiano 90, 7. a Domitiano 92, 12 seqq. sub Trajano 107, 10. Symeon Clopae filius defertur *ὡς ὢν ἀπὸ Δαβίδ* 107, 8.

Decius imp. romanus 233, 21. 234, 20. 235, 31. 248, 15. 17. 258, 14. 267, 25. 291, 12. ejus edictum adversus Christianos 237, 10.

Demetrianus, episcopus decimus quartus ecclesiae antiochensis 246, 29. 249, 28. 260, 32. 275, 5. 279, 27.

Demetrius scriptor judaicus 214, 5.

Demetrius episcopus undecimus eccl. alexandrinae 190, 23. 201, 6. 203, 14. 204, 9. 208, 16 seqq. 213, 27. 220, 17. 29. 221, 9. 227, 7. 228, 24.

Demetrius, presbyter Alexandriae 259, 5.

Desius mensis 313, 23.

Develtum, colonia Thraciae 187, 21.

Diaconi septem primi 40, 21.

Didymus 258, 18. 264, 7.

Diocletianus imp. rom. 280, 21. 289, 29. 313, 5. 351, 4. 354, 21. idem significatur 304, 10 (*τῷ πρωτοστάτῃ κτλ.*) 312, 6. 10 (*ὁ πρωτείων ἠξιωμένος*).

Dionysia, martyr Alexandriae 238, 19.

Dionysius Areopagita 77, 6. 147, 11.

Dionysius Corinthiorum episcopus 72, 13. 77, 9. 144, 30. 146, 23. ejus epistolae 147, 3 seqq.

Dionysius, presbyter, postea episcopus ecclesiae romanae vicesimus quartus 252, 9. 253, 27. 260, 16. 274, 22. 275, 5. 276, 23. 28. 280, 24.

Dionysius episcopus XIII ecclesiae alexandrinae 105, 12. 231, 29. 248, 6.

antea rector scholae catecheticae 228, 25. ejus fata in persecutione Deciana et Valeriana 234, 16 seqq. 235, 23 seqq. ejus mors 275, 31. 286, 13. Novatianum ad ecclesiam catholicam revocare studet litteris ad eum datis 245, 28. agit cum Stephano et Xysto de baptismo haereticorum 249, 2. 250, 6. cf. 250, 20. 251, 11. 252, 8. sententiam suam de Paulo Samosatensi exponit per epistolam 275, 11. coll. 277, 8. ejus sententia de lapsis 240, 12. 245, 22. 252, 20. impugnat chiliasmum 268, 27 seqq. ejus judicium de Cerintho et de apocalypsi Joannis 103, 12 seqq. 270, 16 seqq. ejus epistolae paschales 264, 5. 20. 266, 8. 267, 22. reliquas ejus epistolas habes adnotatas s. v. Dionys. in Ind. Script.

Dionysius presbyter Romanus 250, 19.

Dionysius martyr 316, 5.

Dionysius alter, martyr 316, 17.

Dioscorus adulescentulus, confessor 238, 24.

Dioscorus, presbyter Alexandriae 259, 5.

Diospolis urbs 316, 4.

Dius, episcopus tricesimus primus eccl. hieros. 210, 27.

Dius, presbyter alexandrinus, martyr 303, 20.

Dius mensis 314, 25. 320, 18. 322, 5. 326, 31.

Docetae 213, 2.

Dolichianus, episcopus vicesimus nonus ecclesiae hierosol. 177, 17.

Domitianus succedit Tito 90, 16. ejus saevitia 91, 12. 93, 16. persequitur Christianos 91, 17. 92, 3. 151, 15. Davidis posteros conquiri jubet 92, 12. eos interrogat 92, 22. 107, 19. illaesos dimittit 93, 5. Christianos persequi desistit 93, 11. 17. moritur 93, 18.

Domitilla Flavia 92, 5.

Domitius, homo christianus, Dionysii Alex. aequalis 258, 18. 264, 7.

Domninus, unus ex lapsis 212, 10.

Domninus martyr 322, 12.

Domnus, episcopus Caesareae 261, 4.

Domnus, episcopus decimus sextus ecclesiae antiochensis 279, 28. 280, 2. 281, 21.

Dorotheus, presbyter antiochensis 281, 22.

Dorotheus cubicularius, martyr 287, 24. 292, 19. 293, 8.

Dositheus Samaritanus 145, 28.

Ducenarius — cf. ind. gr. v. δουκηνάριος.

Dyster mensis 289, 29. 316, 19. 333, 24. 28.

Ebionitae 102, 5 seqq. 174, 11. 217, 5.

Edessa urbs 35, 11. 13. 22. 41, 22. 28. codices fluctuant inter scripturam ἡ Ἔδεσσα et τὰ Ἔδεσσα, cf. not. ad p. 35, 10. 13. 22. 41, 22.

Elcesaitae haeretici 233, 4 seqq.

Eleazar pontifex Jud. 31, 2.

Eleutheropolis urbs 326, 30. 328, 22.

Eleutherus episcopus duodecimus eccles. romanae 127, 13. 145, 17. 18. 155, 8. 168, 24. 169, 1. 170, 23. 171, 16. 190, 21.

Elias martyr 328, 19.

Elpistus, homo Christianus 147, 21.

Emisa, urbs Phoeniciae 303, 4. 5. 342, 17.

Encratitarum haeresis 153, 1. 10.

Ennathas martyr 326, 33.

Enochi liber 284, 30.

Ephesus urbs 74, 12. 76, 19. 93, 24. 94, 25. 95, 4. 14. 106, 1. 3. 114, 19. 129, 16. 130, 25. 173, 9. 186, 1. 187, 4. 190, 29. 192, 14. 16. Ephesia ecclesia a Paulo apostolo fundata 94, 26. a Joanne gubernata 94, 26. ephesiae ecclesiae episcopus Onesimus 110, 10. Polycrates 105, 21. ad ecclesiam ephesiam litteras dat Ignatius 110, 9. Ephesi duo sepulcra, quorum utrumque appellabatur Joannis 114, 19. 273, 1.

Ephres episcopus decimus tertius eccl. hierosol. 119, 29.

Epimachus martyr Alexandriae 238, 12.

Eros episcopus quintus ecclesiae antioch. 144, 24.

Esra 175, 5.

Essaei 146, 9.

Eubulus martyr 333, 18. 27.

Euclides, mathematicus alexandrinus 198, 20. ne philosophum megareum signi-

ficari putes, vetant verba γεωμετρίαν ἐπιτηδεύουσιν 198, 18.

Euelpis, vir ecclesiasticus 221, 4.

Eumenea urbs 185, 20. 192, 18.

Eumenes episcopus sextus eccl. alexandr. 120, 5. 127, 8.

Eunus, qui et Cronio dicebatur, martyr Alexandriae 238, 2.

Euphranor, Dionysii Alex. aequalis 274, 20. 26.

Eupolemus, scriptor judaicus 214, 5.

Euporus quidam, Dionysii Alex. aequalis 274, 21.

Eusebius, diaconus ecclesiae alex. 255, 28. 259, 7. 8. 282, 20. 285, 14. postea episcopus Laodiceae 259, 17. 282, 1. 285, 4.

Eusebius Caesareensis exponit historiae suae ecclesiasticae consilium 3, 7 seqq. ait, se primum omnium moliri ejusmodi opus 4, 3. 19. ad historiam conscribendam utitur monumentis historicis, in bibliotheca urbis Aeliae Capitolinae asservatis 221, 17. historiam suam incipiendam esse censet a Christi οἰκονομίᾳ καὶ θεολογίᾳ 4, 25. exponit sententiam suam de Christo ejusque divinitate 5, 18 seqq., praesertim 5, 25. 6, 17. 7, 23. 8, 15. 10, 21. 13, 11. 14, 6. 15, 13. visiones Dei tribuit Dei λόγῳ 7, 3 seq. 17, 19. demonstrat antiquitatem religionis christianae 15, 26 seqq. cur non prius manifestata sit, explicat 9, 5 seqq. definit notionem hominis Christiani 16, 26. pios veteris testamenti viros quamquam non nomine, tamen re et facto Christianos fuisse adfirmat 16, 25. 18, 3. Eusebii canon librorum Novi Testamenti — v. Canon. ejus judicia de haeresibus et haereticis 3, 13. 42, 21 seqq. 101, 23. 102, 4. 121, 15 seqq. 151, 26. 280, 29. cf. praeterea v. Haeretici. haeresium auctor ei esse videtur diabolus 42, 23. 54, 5. 55, 30. 101, 8. 23. 102, 4. 121, 13. 179, 8. 280, 30. idem auctor persecutionum adversus Christianos institutarum 121, 15. 189, 26. 233, 33. 288, 10. 291, 11. 27. 326, 4. 336, 15. 363, 18. cf. 156, 23. 158, 11. 159, 28. 160, 16. 162, 15. 163, 5. 167, 21. 241, 31. v. *Baur, Epochen der kirchlichen Geschichtschreibung* p. 18 seqq. Eusebii sententia de lapsis 167, 31. 368, 9. judicium de cultu imaginum 263, 22. Eusebius se ipsum tacite significat verbis τις τῶν μετρίως ἐπιεικῶν 360, 30. ejus oratio de templo christiano, Tyri exstructo 361, 5 seqq. Eusebius laudat libros suos chronicorum canonum 4, 23. laudat 11, 18 commentarios suos, in quibus composuerit τὰς περὶ Χριστοῦ προφητικὰς ἐκλογάς, qui titulus non pertinet, ut Valesius existumat, ad libros de Demonstratione Evangelica, sed ad opus Eusebii peculiare, quod Eclogarum Propheticarum nomine inscriptum typis nuper describendum curavit e codice Vindobonensi Gaisfordius Oxon. 1842. idem verbis εἰς ἑτέραν ἀπόδειξιν 21, 18 et περὶ ὧν ἐν ἑτέροις διειλήφαμεν 21, 21. laudat vel libros Demonstrationis Evangelicae (VII. p. 381. ed. Colon.), vel, id quod mihi jam magis probatur, libros Eclogarum Propheticarum (pag. 149 seqq. ed. Gaisf.). laudat opus suum, quod inscribebatur συναγωγὴ τῶν μαρτυρίων vel τῶν ἀρχαίων μαρτυρίων (semel περὶ μαρτύρων, 155, 14., si quidem ea scriptura recte se habet) 158, 20. 155, 14. 169, 11. 190, 15. promittit librum de martyribus iis, quorum martyria ipse viderit 303, 28. laudat opus suum apologiae Origenis 223, 22. 231, 8. 232, 20. laudat libros suos de vita Pamphili 250, 14. 283, 27. 303, 16. 329, 10.

Eutychianus, episcopus vicesimus sextus ecclesiae romanae 281, 18.

Eutychius 277, 1.

Evangelia quattuor 100, 6. 225, 9. inter evangelia tria priora et evangelium Joannis quae intercedat ratio 98, 13 seq. 215, 10. evangelium secundum Hebraeos 100, 19. 102, 19. 116, 5. 146, 12. dictum Christi quoddam desump-

tum ex Evangelio secundum Hebraeos 251, 24. evangelia apocrypha 100, 27.
Evarestus, episcopus quartus ecclesiae romanae 109, 13. 117, 11. 171, 11.
Evocatus 92, 21.
Evodius episcopus primus ecclesiae antiochensis 94, 7.
Fabianus episcopus decimus nonus eccl. rom. 228, 10. 232, 17. 233, 23.
Fabius (Fabianus) episcopus decimus tertius eccl. antioch. 233, 31. 235, 30. 241, 12. 244, 31. 246, 29. 260, 32.
Fadus procurator Judaeae 55, 3.
Faustinus presbyter alexandrinus 259, 6.
Faustus diaconus ecclesiae alex. 255, 28. 256, 11. 258, 31. 259, 7. 20.
Faustus, presbyter alexandrinus, martyr 303, 20.
Felix procurator Judaeae 64, 12. 19. 70, 6. 11. opprimit seditionem pseudoprophetae aegyptii 65, 21 seqq.
Felix episcopus vicesimus quintus ecclesiae romanae 280, 25. 281, 17.
Festus procurator Judaeae 66, 5. 67, 22.
Firmilianus, Caesareae Cappadocum episcopus 227, 9 seqq. 246, 26. 249, 31. 250, 10. 260, 32. 275, 17. 277, 7. 11. 17.
Firmilianus praeses Palaestinae 325, 27. 326, 28. 330, 9. 332, 27. 333, 5. 21. 334, 1.
Flavia Neapolis, urbs Palaest. 128, 9.
Flavia Domitilla 92, 5.
Flavianus praeses Palaestinae 313, 7.
Flavius Clemens, consul romanus 92, 6.
Flavius quidam, Dionysii Alexandrini aequalis 264, 7.
Florinus presbyter, postea haereticus 179, 17. 188, 1. 16 seqq.
Florus procurator Judaeae 73, 1.
Frumentarius miles 234, 21. Frumentarii milites ad investigandos reos et ad colligendos rumores per provincias mittebantur; inserviebant etiam judicibus seu rectoribus provinciarum. cf. Aur. Vict. Caes. 39, 44. 45. copiose de iis disputavit Baronius Ann. Eccl. ad ann. 262. n. XVII seqq.
Fundanus v. Minucius.
Galatia 74, 12. 76, 11. 180, 7. 250, 11.
Galba imperator 77, 17.
Galenus medicus et philosophus 198, 21.
Galerius Augustus ejusque edictum de Christianis 310, 8. idem significatur 312, 14.
Galilaeorum secta 146, 9.
Gallia 156, 10. 168, 20. 191, 26. 193, 19. 336, 30. 379, 27.
Gallienus imp. rom. 253, 32. 256, 21. 260, 12. 267, 26. 31 (τῷ δέ). 268, 2. 9. (ὁ δέ). 275, 32. 276, 1. ejus edictum de re christiana 260, 15.
Gallus imp. rom. 248, 14. 16. 253, 31.
Gamala oppidum 19, 7.
Gamaliel Judaeus 52, 27.
Gaza urbs 303, 10. 315, 27. 316, 6. 324, 5. 31. 335, 14.
Genii urbium — cf. v. Τύχη.
Germanicus martyr Smyrnensis 132, 12.
Germanio, episcopus tricesimus secundus eccl. hieros. 210, 28.
Germanus episcopus, Dionysii Alexandrini obtrectator 234, 16. 255, 21. 258, 8. 15.
Germanus martyr Palaest. 326, 30.
Gittae (Γίτται) urbs Samariae 54, 16. cf. Steph. Byz. p. 208, 10 Mein.: Γίττα, πόλις Παλαιστίνης. Πολύβιος ἑκκαιδεκάτῳ. Clem. Rom. Hom. p. 41, 2. 61, 8.
Gnostici 122, 14.
Gordianus imp. rom. 228, 8. 231, 14.
Gordius, episcopus tricesimus tertius eccl. hieros. 210, 28.
Gorgonius, imperatoris cubicularius 288, 1. martyr 293, 9.
Gorthaeus haereticus 145, 28.
Gortyna, urbs Cretae 147, 16. 149, 23. ad ecclesiam Gortynensem litteras dat Dionysius Corinth. episcopus 147, 16.
Gratus, proconsul Asiae 180, 25.
Gregorius Neocaesareensis, auditor Origenis 229, 7. episcopus in Ponto 229, 12. 264, 2. 275, 18. 277, 1 (Theodorus).
Hadrianus imperator 118, 21. 119, 3. 8. 16. 120, 2. 19. 24. 121, 3. 123, 24. 177, 11. ejus decretum de Christianis 124, 21 seqq. 151, 19. 170, 15. ejus mors 125, 26.

Hadrianus martyr 333, 18.

Haeretici non nisi post mortem apostolorum errores suos palam proferre ausi sunt 56, 5. 107, 28. haeresium initia 145, 25. haereses emerserunt Ignatii maxime aetate 110, 6. haeretici Christianorum nomen fraudulenter usurpant 121, 18. rem christianam diffamant 122, 25. a pastoribus ecclesiarum ubique refutantur 149, 10. haeretici libros sub Apostolorum nomine confingunt 100, 26. 146, 17. 221, 26. sacram scripturam et virorum ecclesiasticorum scripta adulterant 148, 24. 198, 25. quaestio de haereticorum baptismo — cf. v. Baptismus. Eusebii judicia de haeresibus et haereticis — v. Euseb.

Hebraeorum natio 10, 9. natio antiquissima 16, 16. 214, 6. genuit viros pietate et justitia conspicuos 16, 18. Hebraeis evangelium praedicavit Matthaeus 98, 7. Evangelium secundum Hebraeos 100, 19. 102, 19. 116, 5. 146, 12. dictum Christi quoddam, ex Evangelio secundum Hebraeos desumptum 251, 24.

Hegesippus, *ἐπὶ τῆς πρώτης τῶν ἀποστόλων γενόμενος διαδοχῆς* 67, 27. ejus scripta 123, 20. 145, 8. quo tempore vixerit 123, 22. 144, 29. quo tempore venerit Romam 127, 12. Plura vid. in Ind. Script.

Helena Adiabenorum regina 53, 17 seqq.

Helena meretrix, comes Simonis Magi 54, 23. 55, 15.

Helenus, episcopus Tarsensis 246, 25. 249, 31. 250, 9. 275, 19. 276, 30.

Heliodorus, episcopus Laodiceae 249, 30.

Heliogabalus (Elagabalus) imp. rom. 222, 5. 11.

Hemerobaptistae, Judaeorum secta 146, 9.

Henochi liber 284, 30.

Heraclas, Origenis discipulus 205, 12. ab Origene adjutor in docendo ac socius eligitur 216, 3. traditum sibi ab Origene suscipit regimen scholae catecheticae 227, 6. episcopus duodecimus ecclesiae Alexandrinae 203, 14. 227, 9. 228, 25. 229, 24. 231, 27. 253, 3. ejus fama 229, 23. ejus regula de haereticis recipiendis 251, 25.

Heraclas presbyter, Origenis condiscipulus 220, 10. pallium philosophicum gestat 220, 13.

Heraclides, Origenis discipulus, martyr 205, 21.

Heraclides, procurator Constantini 381, 9.

Heraclitus, auctor commentarii in Apostolum 196, 6.

Herais, catechumena, martyr 205, 26.

Herennius Granianus — v. Serenius, coll. p. 125, 10 not.

Hermae liber qui dicitur Pastor 75, 25 seqq. 100, 15. 173, 25.

Hermammon, amicus Dionysii episcopi alex. 248, 16. 254, 2.

Hermogenes haereticus 149, 6.

Hermon, episcopus tricesimus nonus ecclesiae hierosolym. 286, 11.

Hermophilus haereticus 198, 33.

Hermopolis, urbs Aegypti 246, 17.

Herodes Magnus ejusque origines 19, 20 seqq. 24, 9 seqq. succedit patri suo Antipatro 24, 19. pontifices maximos constituit vilis originis 21, 10. familiarum judaearum tabulas genealogicas comburit 25, 1. infantes Bethlehemiticos occidit 26, 6 seqq. occidit tres filios suos 29, 4. ejus exitus 26, 20 seqq. moriens nobilissimos Judaeorum in circo inclusos trucidari jubet 28, 15.

Herodes junior (Antipas) 29, 20. 50, 14. Joannem baptistam occidit 31, 21, a Gaio imperatore Viennam relegatur cum uxore Herodiade 32, 6. 46, 1.

Herodes Agrippa major *vid.* Agrippa major.

Herodes Irenarcha Smyrnaeorum 134, 1. 137, 11.

Herodias, uxor Herodis minoris 31, 23. 32, 6. 46, 2.

Heron, Origenis discipulus, martyr 205, 22.

Heron Aegyptius, martyr Alexandriae 238, 22.

Heros episcopus antioch. 111, 31. 144, 23.

Hesychius, episcopus et martyr 303, 21.

Hierapolis urbs 105, 27. 106, 8. 109, 28. 114, 29. 149, 33. 187, 17. 192, 12.
Hierax, episcopus Aegypti 264, 20. 277, 1.
Hierosolyma seditionibus turbatur sub Claudio 61, 7. 65, 1 seqq. 14 seqq. urbis obsidio sub Vespasiano 69, 23. 27. 77, 21 seqq. fames 79, 8 seqq. Hierosolymam ingredi Judaei vetantur 120, 23. Hierosolymae nomen inditur Aeliae Capitolinae 121, 3. cfr. v. Aelia Capitolina. ecclesiae hierosolymitanae persecutio prima post martyrium Stephani 42, 4. primus ejus ecclesiae episcopus Jacobus — cfr. v. Jacobus. concilium hierosolymitanum de creando successore Jacobi justi 89, 25. usque ad Hadrianum omnes episcopi ecclesiae hierosol. erant ἐκ περιτομῆς 119, 30. 177, 12. atque universa ecclesia constabat ex Hebraeis 119, 21. primus episcopus ἐξ ἐθνῶν Marcus 121, 4. 177, 13. ecclesiae hieros. episcopi: (1) Jacobus. — (2) Simeon. — (3) Justus. — (4) Zacchaeus. — (5) Tobias. — (6) Benjamin. — (7) Joannes. — (8) Matthias. — (9) Philippus. — (10) Seneca. — (11) Justus. — (12) Levi. — (13) Ephres. — (14) Joseph. — (15) Judas. — (16) Marcus. — (17) Cassianus. — (18) Publius. — (19) Maximus. — (20) Julianus. — (21) Caius. — (22) Symmachus. — (23) Caius. — (24) Julianus. — (25) Capito. — (26) Maximus. — (27) Antoninus. — (28) Valens. — (29) Dolichianus. — (30) Narcissus. — (31) Dius. — (32) Germanio. — (33) Gordius. — (34) Narcissus. — (35) Alexander. — (36) Mazabanes. — (37) Hymenaeus. — (38) Zambdas. — (39) Hermon.
Hierosolyma coelestis 330, 12. 374, 27. Chiliastarum 103, 10. 184, 29.
Hippocratis medici dictum quoddam laudatur 362, 31.
Hippolytus episcopus 221, 22. ejus scripta 222, 24 seqq.
Hippolytus quidam 247, 5.
Hispania 336, 31.
Homeri dictum ἐκ ἀγαθὸν κτλ. (Il. II, 204.) laudatur 313, 23. cf. quae nos adnotavimus ad Aristot. Metaph. XII, 10, 23.
Hosius, episcopus Cordubensis 381, 7.
Hyginus episcopus octavus ecclesiae romanae 125, 29. 126, 2. 8. 10. 16. 127, 6. 171, 13. 194, 10.
Hymenaeus, episcopus tricesimus septimus eccl. hierosol. 261, 7. 275, 21. 276, 31. 286, 10.
Hyrcanus, Judaeorum pontifex maximus 20, 8. 23. 25. 24, 16.
Jacobus apostolus, frater Joannis 114, 8. 271, 19. capitis supplicio afficitur ab Agrippa majori 41, 17. 50, 9 seqq. 77, 24.
Jacobus frater domini 34, 12. 41, 2. 19. 67, 12. 30. 70, 3. 13. 85, 5. 94, 9. 119, 23. 263, 29. Justus cognominatus 41, 6. 13. 16. 67, 30. 68, 9. 22. 145, 21. ejus sanctimonia 68, 1 seqq. episcopus primus ecclesiae hierosolymitanae 41, 7. 11. 67, 13. 29. 77, 26. 85, 5. 94, 9. 119, 23. 145, 21. 263, 27. ei et Joanni et Petro Christus tradidit τὴν γνῶσιν 41, 13. ejus martyrium 41, 17. 67, 15 seqq. 77, 26. 89, 24. 145, 21. ejus epistola 70, 23. 100, 11. ejus cathedra religiose servata 263, 27. 286, 12.
Iconium urbs 221, 4. 252, 5. 275, 20.
Jamnia urbs Palaest. 329, 19.
Jericho 28, 13. 216, 23.
Jesus, Dammaei filius, pontifex Judaeorum 70, 24.
Jesus quidam, Ananiae filius 86, 14.
Ignatius episcopus secundus ecclesiae antiochensis 94, 8. 109, 30. laudatur a Polycarpo 111, 17. ab Irenaeo 174, 2. ejus martyrium 110, 1. 111, 12. ejus epistolae 110, 2 seqq. 111, 23. 26. 112, 32.
Indis evangelium praedicant Bartholomaeus 176, 4. Pantaenus 175, 28.
Ingenuus, martyr Alexandriae 239, 13.
Joannes baptista 30, 16. capitis supplicio afficitur 31, 21 seqq. Josephi de eo testimonium 32, 10 seqq.

Joannes apostolus 41, 9. 13. 114, 8. 271, 18. praedicat evangelium in Asia 74, 11. relegatur in insulam Patmum 91, 25. 272, 11. ab exilio reversus Ephesi considit 93, 23. 94, 16. 95, 5. 173, 9. et ecclesias Asiae gubernat 94, 16. vitam producit usque ad tempora Trajani 94, 23. 26. narratio Clementis de juvene in sceleratam vitam delapso et a Joanne ad virtutem revocato 95, 1 seqq. Cerinthi haeretici congressum fugit 105, 26. 130, 25. gestat laminam sacerdotalem (τὸ πέταλον) 106, 2. 192, 15. mortuum in vitam revocat 187, 5. moritur et sepelitur Ephesi 74, 12. 106, 3. 114, 19. 192, 16. distinguitur a presbytero ejusdem nominis 114, 11 seqq. cf. 273, 1. Polycarpus familiaribus suis de eo narrat 188, 30. ad ejus auctoritatem provocat 194, 19. quo consilio Joannes evangelium scripserit 97, 12 seqq. 215, 10. Irenaei de ejus evangelio testimonium 173, 7. Origenis de ejus evang. testimonium 225, 19. 226, 4. ejus epistolae 99, 27. 100, 8. 13. 116, 3. 173, 23. 226, 7. 271, 20. 272, 6. quando apocalypsin scripserit 91, 30. 173, 21. de hujus libri authentia 99, 29. 100, 9. 17. 103, 7. 16. 114, 20. 143, 27. 149, 7. 150, 9. 175, 11 seqq. 187, 2. 226, 6. 270, 16 seqq. Irenaei de numero Antichristi testimonium 173, 11 seqq. Joannis acta apocrypha 100, 28.

Joannes Marcus, Pauli et Barnabae socius 272, 26.

Joannes presbyter 114, 9. 15. 19. 24. 115, 20. cf. 273, 1. apocalypsin Joannis composuisse creditur 100, 13. 114, 20.

Joannes episcopus eccl. hierosol. septimus 119, 27.

Joannes martyr 333, 19.

Jonathas, pontifex Judaeorum 65, 7.

Jonicus 176, 23.

Jordanes fluvius 53, 5.

Josephus pater Christi 41, 3. 174, 11. 217, 6.

Josephus cognomine Barsabas 115, 6.

Josephus historiographus, ubi et quo genere natus 87, 16 seqq. ejus scripta 87, 24 seqq. 88, 25 seqq. ejus testimonium de Christo 53, 1 seqq. commendat opus suum de bello judaico, incusat Justum Tiberiensem historicum 89, 5 seqq. asserit vetustatem nationis judaicae 214, 5. citatur ab Anatolio 284, 5.

Joseph, episcopus ecclesiae hierosol. decimus quartus 119, 29.

Irenaeus, presbyter lugdunensis 145, 2. 168, 29 seqq. contingit primam apostolorum successionem 188, 5. est auditor Polycarpi 170, 20. 188, 17. fit episcopus 170, 19. praeest ecclesiis Galliae 191, 26. 193, 19. docet divinitatem Christi 197, 5. chiliasta 115, 17. narrat quaedam ὡς ἐκ παραδόσεως Πολυκάρπυ 103, 26. Salomonis librum proverbiorum appellat σοφίαν πανάρετον 146, 13. ejus opus adversus haereses 53, 8. adversus Marcionem 149, 25. 174, 4. epistola ad Blastum 188, 1. ad Florinum 188, 1. 16. ad Victorem pontificem romanum de quaestione paschali 195, 18 seqq. ejus opus περὶ ὀγδοάδος (Valentini) 188, 4. alia ejus scripta 195, 21 seqq. quomodo libros Novi Testamenti recenseat 172, 27 seqq. memoratur a Clemente Alex. 214, 14. — cf. Ind. Scriptorum v. Irenaeus.

Ischyrion, martyr Alexandriae 259, 27.

Isidorus Aegyptius, martyr Alexandriae 258, 23.

Ismael, Phabi filius, pontifex Jud. 30, 29.

Judaei primum sub judicibus, postea sub regibus egere, post captivitatem usi sunt πολιτείᾳ ἀριστοκρατικῇ μετὰ ὀλιγαρχίας, postremo Romanis tributarii facti sunt 19, 25. 20, 13 seqq. Judaeorum miseria et seditio sub Gaio imp. 46, 15 seqq. 47, 25 seqq. Judaei fame laborant sub Claudio imp. 49, 26. 53, 16. Roma pelluntur a Claudio 63, 24. Judaeorum miseriae sub Floro procuratore 72, 25 seqq. judaici belli initium 73, 2. Hierosolymorum obsidio

et excidium 77, 21 seqq. magna in eo bello Judaeorum strages 81, 2 seqq. Alexandriae Judaei tumultum excitant adversus Graecos 117, 20. Judaeorum seditio sub Hadriano duce Barchocheba 120, 10. 124, 7. Hierosolymam ingredi vetantur 120, 23. Christianos enixe persequuntur et vexant 135, 29. 137, 14. 182, 1. 3. religionis christianae propagationem student impedire 143, 19 seqq. Judaeorum αἱρέσεις 68, 11. 145, 26. 146, 7. Judaeorum libri sacri secundum Josephum 88, 9 seqq. Judaei sancte habent scripturam Veteris Testamenti 88, 20.

Judas Galilaeus 18, 28 seqq.

Judas, unus ex fratribus Christi 92, 14. 20. 107, 17. — ejus epistola 70, 27. 100, 12. 214, 3. 20. ejus posteri 92, 14. 19. 107, 16.

Judas Iscariotes 34, 2. 40, 19. 113, 4. 182, 8.

Judas qui et Thomas, apostolus 56, 20.

Judas propheta 184, 3.

Judas episcopus ecclesiae hierosol. decimus quintus 119, 30. 120, 5.

Judas, scriptor ecclesiasticus 207, 25.

Juliana quaedam 217, 12.

Julianus, episcopus decimus ecclesiae Alexandrinae 175, 14. 190, 22. 201, 6.

Julianus, episcopus vicesimus ecclesiae hieros. 177, 15.

Julianus, episc. vicesimus quartus eccl. hieros. 177, 17.

Julianus, episcopus Apameae 182, 25.

Julianus, martyr Alexandriae 237, 29.

Julianus, martyr Palaest. 332, 34 seqq.

Juppiter Philius 340, 31.

Justinus martyr et philosophus 124, 1. 127, 14. 174, 2. ubi et e quibus natus 127, 31 seqq. quo tempore vixerit 124, 3. 127, 14. exponit causas, quibus impulsus a graeca philosophia transierit ad fidem christianam 124, 11. docet divinitatem Christi 197, 3. scribit adversus Marcionem 127, 16. 144, 3. adversus haereses omnes 127, 26. ejus apologiae pro Christianis 127, 28. 142, 26 seqq. apologia secunda 139, 6. ejus scripta 142, 23 seqq. ejus martyrium 139, 7. 140, 8.

Justus Tiberiensis historicus 89, 3.

Justus episcopus tertius ecclesiae hieros. 109, 19. — episcopus undecimus ejusdem eccl. 119, 28.

Justus episcopus quintus ecclesiae alexandrinae 119, 11.

Justus cognomine Barsabas 115, 1. 3. 7.

Lacus Asphaltitis 28, 7.

Lacedaemoniis litteras mittit Dionysius Corinthiorum episcopus 147, 4.

Laetus, praefectus Aegypti 201, 5.

Laodicea, urbs Lydiae 150, 13. 192, 20. urbs Syriae 246, 21. 249, 30. 259, 18. 281, 32. 283, 15. 285, 3. 5. 11.

Lapsis nullam spem salutis superesse, contendebant Novatiani 167, 32. 240, 32. concilii romani decretum de lapsis 241, 10. martyrum lugdunensium clementia adversus lapsos 167, 22. Dionysii Alexandrini sententia de lapsis 240, 12. 245, 22. 252, 20. Eusebii sententia 167, 31.

Laranda, urbs Lycaoniae 221, 4.

Latronianus, corrector Siciliae 380, 16.

Legio fulminatrix 169, 19 seqq. 170, 3.

Leonides, pater Origenis, martyr 200, 14. 201, 16. 26. 202, 3. 14.

Levi episcopus ecclesiae hieros. duodecimus 119, 28.

Licinius imperator rom. 305, 3. 348, 18. 24. 350, 20. 352, 28. 357, 12. edictum edit de Christianis (anno p. Chr. 311) 310, 17. alterum ejus edictum (anni 313) 375, 26 seqq. ejus bellum adversus Constantinum, clades et mors 382, 24 seqq.

Linus episcopus ecclesiae romanae primus post Petrum 74, 23. 77, 2. 90, 14. 94, 2. 170, 30.

Longinus philosophus platonicus 219, 7.

Lucas comes Pauli 66, 8. 50, 32. 76, 22. 99, 22. 173, 6. medicus et cum apostolis multum versatus 76, 20 seqq. conscripsit evangelium 76, 25. 173, 6. 225, 17. et acta apostolorum 66, 31. 76, 27. quo consilio evangelium conscripserit 99, 17 seqq. traditur in grae-

cum sermonem convertisse Pauli epistolam ad Hebraeos 113, 6. 214, 23. conscripsisse eam 226, 27.
Lucianus quidam 253, 27. Significari Lucianum, presbyterum carthaginiensem, cujus mentionem facit Cypr. Epist. 27, contendit Danzius de Euseb. p. 106.
Lucianus, antiochensis ecclesiae presbyter et martyr 302, 30. 342, 26.
Lucius Verus imperator 128, 5. 151, 13.
Lucius martyr 142, 5.
Lucius episcopus vicesimus primus eccl. rom. 248, 27.
Lucius episcopus 277, 1.
Lucius, presbyter Alexandriae 259, 3.
Lucuas, seditionis judaicae dux 118, 6. 10.
Lugdunum, urbs Galliae 156, 12 seqq. 168, 30. 170, 19. lugdunensis persecutio Christianorum 156, 21 seqq.
Lupus, praefectus Aegypti 118, 1.
Lusius Quietus fit legatus Palaestinae 118, 14.
Lybia 257, 18. 259, 2.
Lysanias tetrarcha 29, 21. 30, 14.
Macarius, martyr Alexandriae 238, 10.
Maccabaeorum libri 88, 28.
Machaerus castellum 32, 23.
Macrianus 254, 22. 267, 30 (ἐκεῖνος). 268, 8. 9 (ὁ μέν).
Macrinus imperator 222, 4.
Magia Simonis magi 54, 8. 17. Menandri 101, 14. 26. magicae artis flagitia 254, 18 seqq. 306, 4 seqq. immolatio hominum magica 254, 19. 306, 5.
Magnesia ad Maeandrum 110, 11. ad ecclesiam ejus urbis litteras dat Ignatius 110, 11. hujus ecclesiae episcopus Damas 110, 12.
Malchio, rector scholae antiochensis 276, 11. 277, 1.
Malchus, martyr Caesareae 259, 30.
Mammaea, Alexandri Severi imp. mater 222, 13.
Manes et Manichaei 280, 29 seqq.
Manganaea regio 333, 18.
Marcella, mater Potamiaenae 206, 10.
Marcellinus, episcopus vicesimus octavus ecclesiae romanae 281, 20.
Marcellus quidam 256, 11.
Marcianus Irenaei frater 193, 24.
Marcianus Doceta 212, 27.
Marcion Gnosticus 126, 3. 9. 21. 127, 16 seqq. 130, 20. 28. 138, 9. 144, 3. 147, 14. 149, 16. 23. 153, 9. 20. 154, 17. 174, 4. 177, 23. 178, 3. 5. 183, 10. 222, 29. 260, 6. Marcionistae 146, 2. 183, 11. 328, 28.
Marcius Turbo 118, 7.
Marcus Aurelius Verus, imp. rom. 128, 5. 142, 11. 143, 2. 169, 17. 170, 10. succedit Antonino Pio 151, 13. ejus epistolae 170, 8. ejus epistola ad commune Asiae de Christianis 128, 17 seqq. ei apologiam pro Christianis tradunt Melito 129, 17. 150, 1. 10. et Apollinaris 150, 1. 152, 20. quam diu regnaverit 173, 12.
Marcus, comes Petri 57, 3. 115, 26. ἑρμηνευτὴς Πέτρου 115, 23. 173, 4. quomodo adductus sit ad conscribendum evangelium 57, 2 seqq. coll. 99, 16. 215, 4. Papiae de ejus evangelio testimonium 115, 23. Irenaei de ejus evang. testimonium 173, 4. Origenis de ejus evang. testimonium 225, 14. Marcus praedicat evangelium in Aegypto 57, 18. primus episcopus ecclesiae alexandrinae 57, 19. 71, 4.
Marcus episcopus ecclesiae hieros. decimus sextus 121, 6. 177, 13.
Marcus episcopus eccles. alexandrinae septimus 127, 7. 8.
Marcus quidam (fortasse idem, qui episcopus romanus fuit post Sylvestrum papam) 378, 25.
Marcus hæreticus ejusque asseclæ 126, 25.
Maria palus juxta Alexandriam 59, 8. Mareotica praefectura (ὁ Μαρεώτης sc. νομός) 257, 19. Mareotae 258, 32. cf. Steph. Byz. p. 432, 19.: Μάρεια πόλις καὶ λίμνη τῇ Ἀλεξανδρείᾳ παρακειμένη, ἣ καὶ Μαρεῶτις λέγεται.
Maria mater Christi 217, 6.
Maria, mulier Judaea, in obsidione hierosolymitana filium suum occidit et comedit 82, 13 seqq.

Maria, Clopae filia, Symeonis mater 107, 11.
Marinus, episcopus Tyri 249, 29.
Marinus, episcopus Galliae 379, 9.
Marinus martyr Caesareae 261, 13 seqq.
Masbothei haeretici 146, 1. 9.
Maternus, episcopus Galliae 379, 9.
Matthaeus apostolus 114, 8. quo consilio evangelium scripserit 98, 7. Papiae de ejus evangelio testimonium 116, 1. Irenaei de ejus evangelio testimonium 173, 2. Origenis de ejus evang. test. 225, 12. ejus evangelium differtur usque ad Indos 176, 3. impugnatur a Symmacho Ebionaeo 217, 10.
Mattathias (Matthias), Josephi historici pater 87, 18.
Matthias, unus e septuaginta discipulis, postea apostolus 34, 2. 40, 20. 115, 4. 7. ejus dictum quoddam 104, 24. Matthiae evangel. apocryphum 100, 27.
Matthias episcopus ecclesiae hierosol. octavus 119, 28.
Maturus, martyr Lugdunensis 158, 23. 162, 9. 13.
Mauretania 336, 31. 381, 1.
Maurorum gens 294, 9.
Maxentius Augustus, filius Maximiani, tyrannidem Romae arripit 305, 15. persecutionem Christianorum edicto cohibet in exordio principatus 305, 16. ejus crudelitas et libido et magicae artes 305, 20 seqq. 308, 4. vincitur a Constantino 348, 23.
Maximianus Herculius, imp. rom. 351, 4. 354, 21. significatur 304, 11 (τῷ δευτ. τετιμημένῳ). 305, 8 (ὁ δεδηλωμένος). 312, 12 (ὁ δὲ κτλ.).
Maximilla Montani 179, 13. 182, 5. 17. 20. 28. 184, 12. 186, 21.
Maximinus episcopus septimus ecclesiae antioch. 149, 19. 187, 11.
Maximinus imp. rom. 227, 25. 228, 1. 8. 305, 5. 318, 5. 320, 20. 323, 8. 14. 31. 325, 25. 326, 5. 336, 21. 338, 10. 340, 13. 27 seqq. 341, 17. 342, 31. 343, 9. 346, 10. 347, 27. 350, 24. 351, 2. 353, 1 seqq. 354, 11. 356, 19 seqq. ejus superstitio, avaritia, ebrietas, libido, crudelitas 306, 15 seqq. 316, 34.
Maximus, episcopus decimus nonus eccl. hieros. 177, 15.
Maximus, episc. vicesimus sextus eccl. hieros. 177, 17 not.
Maximus, scriptor ecclesiasticus 196, 7.
Maximus, presbyter ecclesiae romanae et confessor 241, 27.
Maximus, ecclesiae alex. presbyter et postea episcopus decimus quartus 255, 28. 256, 11. 259, 5. 18. 276, 1. 23. 28. 286, 13.
Maximus episcopus Bostrensis 275, 22. 276, 31.
Maxys, tribunus militum 327, 4.
Mazabanes, episcopus tricesimus sextus eccl. hierosolym. 233, 29. 249, 29. 261, 6.
Mediolanum urbs 376, 4.
Medorum natio 310, 11.
Melchisedecus 14, 25.
Meletius, ponticarum ecclesiarum episcopus 285, 29. 33 seqq.
Melitina regio minoris Armeniae 293, 26.
Melitina legio 169, 19.
Melito Sardianus episcopus 129, 17. 145, 2. 149, 32. 214, 14. εὐνοῦχος 192, 21. ejus apologia pro Christianis 129, 19. 150, 1. 10. ejus scripta 150, 3 seqq. enumerat libros veteris testamenti 151, 28. docet divinitatem Christi 197, 5.
Menander haeresiarcha 101, 7 seqq. 121, 22. 27. Menandrianistae 146, 1.
Mercuria, martyr Alexandriae 238, 18.
Meruzanes, Armeniorum episcopus 246, 22.
Mesopotamia 250, 3. 300, 19.
Metras, martyr Alexandriae 236, 8.
Metrodorus Marcionitarum presbyter et martyr 158, 9.
Miltiades, episcopus romanus 378, 25.
Miltiades, scriptor ecclesiasticus 183, 24 seqq. 184, 13. 197, 3.
Miltiades (?), auctor sectae Cataphrygum 180, 2.
Minucius Fundanus, proconsul Asiae 124, 24. 125, 10. 151, 19.
Moderatus philos. pythagoricus 219, 8.

Modestus, scriptor ecclesiasticus 145, 2. 149, 25.
Monasteria Therapeutarum 59, 12.
Montanistarum vel Cataphrygum secta 72, 8. 152, 25. 179, 24. 183, 15. 184, 21. 221, 24. cf. v. Montanus.
Montanus 152, 24. 168, 15. 179, 12. 180, 24. 181, 33. 182, 5. 15. 183, 17. 184, 7 seqq. 184, 26. 186, 19.
Moses, prophetarum omnium antiquissimus 6, 8. antiquior viris illustribus Graecorum 154, 9. 214, 7. μέγας θεȣ̃ θεράπων 6, 21. ejus leges et instituta fuere εἰκόνες καὶ σύμβολα 10, 11. 11, 28. 14, 3. 17, 4. Christi nomen primus cognoscit et enunciat et honore prosequitur 11, 28 seqq.
Moses, martyr Romae 244, 16.
Musaeus, scriptor judaicus 284, 3.
Musanus scriptor ecclesiasticus 145, 2. 152, 29.
Mysia 180, 23.
Narcissus, eccles. hieros. episcopus tricesimus ejusque miracula 177, 10. 18. 190, 26. 191, 23. 195, 8. 209, 10. 15 seqq. 210, 29. 211, 5. 18.
Natalis confessor 197, 22 seqq.
Nazareth 25, 8.
Neapolis urbs — v. Caesarea Philippi.
Nemesio Aegyptius, martyr Alexandriae 259, 6.
Neon, episcopus Larandensis 221, 4.
Nepos, episcopus Aegypti, propugnator chiliasmi 268, 22. scribit confutationem allegoristarum 268, 26.
Nero imperator succedit Claudio 64, 13. Festum procuratorem mittit in Judaeam 66, 3. significatur a Paulo apostolo 66, 22. coll. 67, 4. ejus saevitia 66, 22. 67, 5. 71, 13 seqq. 93, 16. primam instituit Christianorum persecutionem 71, 11 seqq. 91, 16. 151, 13. quam diu regnaverit 77, 16.
Nerva imperator 93, 19. 27.
Nicetas Herodis irenarchae pater 154, 5. 157, 11.
Nicolaus et Nicolaitae 104, 6 seqq.
Nicomachus philosophus pythagoricus 219, 8.
Nicomas, episcopus Iconii 275, 20. 276, 32.
Nicomedia urbs 292, 6. 293, 11. 14. 24. 302, 28. 30. 342, 28. 351, 20. 29.
Nicomediensibus litteras mittit Dionysius Corinthiorum episcopus 147, 14.
Nicopolis, urbs Epiri 216, 20.
Nilus, episcopus aegyptius, martyr 303, 12. 333, 7.
Nilus, urbs Aegypti 240, 4.
Novatianus (a Graecis perperam Νοβάτος dictus) ejusque schisma 167, 32. 240, 31 seqq. 245, 28 seqq. 246, 24. 28. 247, 7. 249, 21. 252, 17.
Numenius philosophus 219, 7.
Numerianus imp. rom. 280, 20.
Numidia 380, 32.
Onesimus, episcopus ephesius 110, 10.
Onesimus, aequalis Melitonis 151, 30.
Origenis pueritia et juventus 200, 14. 201, 2 seqq. Orig. semet ipsum castrat 208, 6 seqq. a duobus episcopis ordinatur 208, 24. 223, 18. quod postea improbat Demetrius, episcopus alexandrinus 208, 31. cognominatus ὁ Ἀδαμάντιος 215, 22. iter facit Romam 215, 24. avocatur in Arabiam 220, 16. sedem suam ad tempus transfert Caesaream 220, 23. 227, 5. 229, 4. 230, 11. Athenis commoratur 230, 9. ejus scholae 203, 7. 204, 9. 208, 6. 215, 27. 217, 20. 227, 6. Beryllum episcopum Bostrensem et alios quosdam, qui in Arabia exstiterant pravae doctrinae de animarum immortalitate auctores, ad rectam fidem convertit 230, 29. 232, 29. commentarios suos in sacram scripturam quomodo perfecerit 223, 4 seqq. ubi commorans conscripserit eos commentarios et alios quosdam libros 223, 26 seqq. 227, 28 seqq. 230, 4 seqq. Origenis constantia in persecutione Deciana 233, 32 seqq. ejus mors 248, 14. Porphyrii de Origeni judicium 218, 8 seqq. Origenis scripta 223, 26 seqq. 230, 4 seqq. 232, 1 seqq. ejus liber de martyrio 227, 29. epistola ad Africanum 229, 20. ad Philippum imp. 232, 13. ad Philippi conjugem Severam 232, 14. ad Fabia-

num episcopum rom. 252, 17. ejus opus adversus Celsum 252, 9. ejus hexapla 216, 21. tetrapla 216, 28. quomodo libros sacros veteris et novi Testamenti recenseat 224, 11 seqq. Dionysii episc. alex. ad Origenem epistola de martyrio 246, 20. Origenis epistolas collegit Eusebius 252, 16. apologiam Origenis scripserunt Pamphilus et Eusebius 225, 22. 251, 8. 252, 20. Origenis discipuli: Dionysius, postea episc. eccl. alexandrinae 228, 26. Plutarchus 205, 11. Heraclas 205, 12. Serenus 205, 20. Serenus alter 205, 25. Heraclides 205, 21. Hero 205, 22. Theodorus et Athenodorus 229, 6. 261, 2. Theotecnus episc. Caesareensis 261, 5.

Osroëne 191, 27.

Ostiensis via 72, 11.

Otho imperator 77, 17.

Pachymius, episcopus et martyr 505, 21.

Paësis martyr 516, 5.

Pagae (?), Lyciae urbs 517, 19.

Palma episcopus Amastrensium 147, 22. 191, 25.

Pamphilus, ecclesiae caesareensis presbyter, Eusebii familiaris 285, 22. confecit *βιβλιοθήκην τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων* 250, 16. scripsit apologiam Origenis una cum Eusebio 251, 8. martyr 250, 14. 251, 8. 285, 26. 505, 14. 522, 21. 528, 52 seqq. ejus vitam conscripsit Eusebius 250, 14. 285, 27. 505, 16. 529, 10.

Paneas, urbs Phoenices (s. Caesarea Philippi s. Neapolis) 262, 17. 265, 4 seqq.

Panemus mensis 525, 21.

Panius mons, mons Phoenices 262, 19.

Pantaenus scholae alexandrinae rector 175, 20 seqq. 176, 7. 207, 15. Indis evangelium praedicasse dicitur 175, 28 seqq. ejus mentionem faciunt Clemens Alexandrinus 176, 16. 215, 14. Alexander episc. hierosol. 215, 15. Origenes 220, 8.

Papias episcopus ecclesiae hierap. 57, 10. 109, 28. 115, 25 seqq. 114, 24. ejus libri 115, 22 seqq. narrationes ejus quaedam 114, 26 seqq. defensor est regni millenarii 115, 10. *σφόδρα σμικρὸς τὸν νοῦν* 115, 14. ejus testimonium de evangelio Marci 115, 25. de evangelio Matthaei 115, 51. primam Joannis et priorem Petri epistolam usurpat 116, 2. cf. Ind. Script.

Papirius episcopus 192, 20.

Papylus martyr 138, 22.

Paraetonium, urbs Lybiae prope Alexandriam 259, 2. cf. Steph. Byz. p. 502, 21. v. *Παραιτόνιον*.

Parthis evangelium praedicat Thomas apostolus 74, 10.

Paschalis quaestio 191, 7 seqq. quo tempore festum paschale celebrari debeat, disquirit Dionysius Alexandrinus 264, 8. docet Anatolius 285, 24 seqq.

Pastor Hermae v. Hermas.

Patermuthius martyr 555, 9.

Patmus insula 91, 25. 95, 4. 272, 11.

Patricius vicarius 581, 16.

Paulinus vir ecclesiasticus 221, 4.

Paulinus, Tyriorum episcopus 558, 14. 561, 5. 565, 20 seqq.

Paulus persequitur primo ecclesiam Christi 42, 10. convertitur et fit apostolus 45, 9. iter facit ab Hierosolymis usque ad Illyricum, praedicans evangelium 65, 23. 74, 15. 76, 4. 225, 25. fundat ecclesiam corinthiam et romanam 72, 15. ecclesiam ephesiam 94, 26. Romam vinctus perducitur 66, 6. 67, 11. ejus captivitas romana prima, secunda 66, 6 seqq. capite truncatur sub Nerone 72, 2. 74, 17. ejus sepulcrum in via ostiensi 72, 5. 11. 105, 18. ejus imagines 265, 20. pauca litteris mandavit 97, 27. 225, 24. ejus epistolae quattuordecim 75, 18. 100, 7. ejus epistola ad Hebraeos 59, 28. 75, 19. 115, 1 seqq. 195, 25. 214, 2. 21. 221, 27. Origenis de authentia atque de auctore hujus epistolae sententia 226, 10 seqq. Pauli acta apocrypha 75, 22. 100, 14. Paulum ut apostatam aversantur ejusque epistolas rejiciunt Ebionitae 102, 17. item Severiani 155, 27. Paulus in epistola quadam uxoris suæ meminit 105, 5.

Paulus Samosatensis, episcopus decimus quintus ecclesiae antioch. 275, 6. Artemonis haeresin renovat 196, 22. 279, 22. 31. Christum docet fuisse *κοινὸν τὴν φύσιν ἄνθρωπον* 275, 8. 278, 26 seqq. synodus inde antiochensis 275, 14. 282, 2. 285, 2. Paulus episcopatu demovetur 276, 10. 279, 25. Synodi antiochensis de ejus moribus judicium 276, 28 seqq.

Paulus, maritus ejus feminae, cujus liberalitate sustentabatur Origenes 202, 25.

Paulus, clericus Alexandriae 258, 32.

Paulus episcopus 276, 32.

Paulus martyr Palaestinensis 325, 3 seqq.

Paulus alter, martyr cum Pamphilo 329, 19.

Peleus, episcopus aegyptius, martyr 305, 12. 335, 7.

Pella oppidum Peraeae 78, 4.

Pentapolis regio Cyrenaicae 250, 27. 274, 27.

Pepuza, vicus Phrygiae 184, 28. 186, 20.

Peraea 64, 15. 78, 4. 82, 17.

Perennius, praefectus praetorii sub Commodo 190, 6. 14.

Pergamus urbs 158, 21.

Peritius mensis 329, 31.

Persia mater manichaicae doctrinae 281, 8.

Persae 310, 10.

Pertinax imperator 195, 30.

Petrus apostolus 41, 9. 15. 42, 27. 45, 15. *ἀποστόλων ἁπάντων προήγορος* 56, 20. *ἐφ' ῷ οἰκοδομεῖται ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία* 226, 1. ab Agrippa majori in vincula conjicitur 50, 18. refutat Simonem magum 56, 11. 20 seqq. probat evangelium Marci 57, 8. cf. 225, 14. Marci mentionem facit in priori epistola 57, 11. fundat cum Paulo ecclesiam Corinthiam et Romanam 72, 15. praeest ecclesiae Antiochensi 109, 30. in Ponta, Galatia, Bithynia praedicat evangelium *τοῖς ἐν διασπορᾷ Ἰουδαίοις* 74, 12. 76, 8. uxorem habuit et liberos ex ea suscepit 105, 2. Romae crucifixus sub Nerone 72, 3. 74, 14. 105, 17. ejus sepulcrum in campo vaticano 72, 5. 11. 105, 18. ejus imagines 265, 20. ejus uxor martyrio coronata 105, 8. ejus epistola prima 75, 4. 17. 100, 8. 116, 5. 131, 11. 175, 24. 226, 2. secunda 75, 6. 100, 12. 226, 5. Petri acta, evangelium, *κήρυγμα*, apocalypsis sunt apocrypha 75, 8. 100, 15. 27. de apocrypho Petri evangelio 212, 15 seqq. Petri apocalypsis citatur a Clemente Alexandrino 214, 21. Petri et Apionis dialogi apocryphi 115, 14.

Petrus, clericus Alexandriae 258, 31. 33.

Petrus, episcopus decimus sextus ecclesiae alexandrinae, martyr 286, 19. 305, 18. 342, 20.

Petrus cubicularius imperatoris, martyr 295, 6.

Petrus, martyr Palaestinensis 328, 21.

Peucetius, rationalis Maximini 357, 5.

Phaeno, metallum Palaestinae 305, 11. 322, 4.

Phamenoth, mensis Aegyptiorum 285, 26. 28.

Pharisaei 68, 17. 28. 69, 6. 146, 10.

Philadelphenae ecclesiae litteras mittit Ignatius 110, 30. Philadelpheni martyres 158, 2.

Philadelphia urbs 184, 4.

Phileas, Thmuitarum episcopus, martyr 297, 9. 305, 21. ejus epistola ad Thmuitas 297, 27.

Philemon presbyter Romae 250, 19. 251, 11.

Philetus, episcopus decimus eccl. antioch. 222, 12. 225, 15.

Philippus Herodis filius 29, 20. 30, 14. 32, 16.

Philippus apostolus 114, 7. uxorem habuit et ex ea liberos suscepit 105, 2. mortuus et sepultus Hierapoli 105, 27. 106, 9. 114, 29. 192, 11. ejus filiae prophetissae 105, 27. 106, 7. 10. 112, 5. 114, 30. 32. 184, 4. 192, 13.

Philippus diaconus evangelium praedicat in Samaria 42, 12. baptizat dynasten reginae aethiopicae 45, 1 seqq.

Philippus ecclesiae hierosol. episcopus nonus 119, 28.

Philippus Gortynensium episcopus 145, 1. 147, 17. 149, 23.

Philippus imp. rom. 231, 15 seqq. 232, 15. 233, 21.
Philo Judaeus 46, 4 seqq. legatus mittitur ad Gaium imperatorem 46, 18. 63, 19. quinque libris enarrat quae Judaeis acciderint sub Gaio 46, 15. Petrum apostolum convenit Romae 57, 28. librum suum de virtutibus recitat coram senatu romano 63, 21. describit Therapeutarum ἀγωγήν 57, 22. 58, 2 seqq. Moysen antiquiorem esse asserit, quam auctores nominis graeci 214, 4. de Philonis ingenio et scriptis, quae singillatim recensentur 62, 8 seqq. ejus libri digni habentur, qui Romae in bibliothecis publicis reponantur 63, 22. citatur ab Anatolio 284, 4.
Philomelium urbs 131, 24.
Philoromus martyr 297, 6.
Philumene Apellis 178, 2.
Phrygia 132, 22. 156, 15. 18. 168, 15. 23. 179, 12. 180, 23. 184, 22. 29. 299, 28. homo natione Phryx 132, 21. 161, 6. 181, 20.
Pierius, presbyter ecclesiae alexandrinae 285, 29. 286, 15.
Pilatus procurator Judaeae 29, 24. 30, 13. Christum supplicio afficit 33, 5. relationem mittit ad Tiberium de miraculis Christi 43, 23. vexat Judaeos 47, 20. 48, 14 seqq. 23 seqq. mortem sibi consciscit 49, 17. Pilati acta — cf. v. Acta.
Pinna, episcopus 260, 16.
Pinytus Cretensium episcopus 144, 30. 147, 26. 29. 148, 3.
Pionius martyr 138, 11.
Pius episcopus nonus rom. eccl. 126, 9. 127, 6. 11. 171, 14. 194, 10.
Plato philosophus 46, 10. 124, 14. 219, 6. Platonis locus quidam citatur 140, 6.
Plinii Secundi testimonium de Christianis 108, 11. 27.
Plutarchus, Origenis discipulus, martyr 203, 11. 12. 205, 15.
Polybius Trallianorum episcopus 110, 13.
Polycarpus episcopus ecclesiae Smyrnensis 103, 26. 109, 26. 110, 9. 111, 2. 130, 15. 137, 3. 192, 17. ejus epistolae 189, 13. epistola ad Philippenses 111, 14. 131, 6. 10. ejus ἑταῖρος Papias 113, 25. ejus auditor Irenaeus 170, 20. 188, 17 seqq. Romam proficiscitur et cum Aniceto de quaestione paschati agit 130, 5. 194, 16. Irenaei de Polycarpo testimonium 130, 10 seqq. 188, 27 seqq. Polycarpus Marcionis haeretici congressum et salutationem respuit 130, 28. haereses aversatur 189, 9. ejus martyrium 131, 19 seqq.
Polycrates, episcopus ecclesiae ephesiae 105, 21. 190, 29. 192, 5. 26.
Pompejus 24, 17. Hierosolyma expugnat 20, 19.
Pontia insula 92, 8.
Pontianus, episcopus decimus septimus ecclesiae romanae 223, 15. 228, 9.
Ponticus puer, martyr lugdunensis 164, 28. 165, 3.
Pontifices maximi praeerant Judaeorum genti post captivitatem 20, 18. pontificum hierosolym. στάσις adversus sacerdotes 64, 20 seqq.
Pontius, vir ecclesiasticus 187, 13. 212, 11.
Pontus, regio Asiae minoris 74, 12. 76, 10. 131, 22. 147, 20. 180, 8. 191, 24. 229, 12. 250, 5. 261, 1. 275, 19. 283, 30. 301, 18. 384, 33. homo Ponticus 316, 2.
Porphyrites locus in Thebaide 323, 19.
Porphyrii judicium de Origene 218, 8 seqq.
Porphyrius martyr Palaest. 331, 25 seqq.
Potamiaena Alexandrina, martyr 206, 4.
Pothinus episcopus lugdunensis 160, 29. 170, 18.
Potitus Marcionita 178, 4.
Primus, episcopus quartus ecclesiae Alexandrinae 117, 10. 119, 10.
Primus Corinthiorum episcopus 145, 14.
Prisca sive Priscilla Montani 179, 13. 185, 3. 187, 23.
Priscilla et Aquilas 63, 25.
Priscus, pater Justini philosophi 128, 8.
Priscus, martyr Caesareae 259, 29.
Probus imp. rom. 280, 19.
Probus martyr — cf. v. Promus.

Procopius martyr 313, 17.
Proculus Montanista 72, 7. 106, 5. 221, 24.
Proculus episcopus 276, 31.
Promus (Probus?) martyr 328, 19.
Protoctetus presbyter et confessor 227, 29.
Protogenes episcopus 276, 32.
Ptolemaeus Lagi 174, 13.
Ptolemaeus Philadelphus 284, 8.
Ptolemaeus martyr Romae 141, 19 seqq.
Ptolemaeus, martyr Alexandriae 239, 12.
Ptolemais urbs Phoeniciae 195, 10.: urbs Cyrenaicae 250, 27.
Publius, episcopus ecclesiae atheniensis 147, 7.
Publius, episcopus decimus octavus eccl. hieros. 177, 15.
Pythagoras philosophus 46, 10. Pythagorei 219, 8. Pythagoreorum silentium quinquennale 122, 10.
Quadratus propheta 112, 4. 183, 30. 184, 4. 6.
Quadratus ejusque apologia pro Christianis 118, 21.
Quadratus episcopus ecclesiae atheniensis 147, 8.
Quinta, martyr Alexandriae 236, 11.
Quintus Phryx 132, 22.
Quirinius ejusque ἀπογραφή 18, 22. 19, 2.
Rationalis s. procurator summae rei — cf. ind. gr. v. καθόλε.
Rechab, filius Rechabim 69, 16.
Reticius, episcopus Galliae 379, 9.
Rhodanus fluvius 156, 13. 166, 11.
Rhodon, Tatiani discipulus 177, 23. scribit adversus Marcionem 177, 25. alia ejus scripta 178, 30. 179, 1.
Rhossus, oppidum Syriae 212, 15.
Roma figurate Babylon vocatur 57, 13. Romana ecclesia a Paulo et Petro fundata 72, 16. 117, 11. 170, 29. 173, 3. Dionysii, Corinthiorum episcopi, epistola ad Romanos 72, 14. 148, 6. Ignatii epistola ad ecclesiam romanam 110, 13. Dionysii Alexandrini epistolae ad Romanos 247, 4 seqq. 253, 24. cf. v. Dionys. in Ind. Script. Romanorum episcoporum auctoritas ab Aureliano imp. confirmatur 280, 6. Romanae ecclesiae episcopi — Petrus 77, 2. 196, 31. — (1) Linus. — (2) Anencletus. — (3) Clemens. — (4) Evarestus. — (5) Alexander. — (6) Xystus. — (7) Telesphorus. — (8) Hyginus. — (9) Pius. — (10) Anicetus. — (11) Soter. — (12) Eleutherus. — (13) Victor. — (14) Zephyrinus. — (15) Callistus. — (16) Urbanus. — (17) Pontianus. — (18) Anteros. — (19) Fabianus. — (20) Cornelius. — (21) Lucius. — (22) Stephanus. — (23) Xystus. — (24) Dionysius. — (25) Felix. — (26) Eutychianus. — (27) Caius. — (28) Marcellinus. — (32) Miltiades.
Romanus diaconus, martyr Antiochiae 314, 28.
Romulus martyr 316, 5.
Rufus, martyr christianus, a Polycarpo laudatus 111, 17.
Rufus, praefectus Judaeae 120, 11.
Ruth Moabitis 24, 25.
Sabellii haeresis 250, 25. 274, 19. 21.
Sabinus, praefectus Aegypti sub Decio 234, 20. 238, 14.
Sabinus, praefectus praetorii sub Maximino 338, 20. 331, 2.
Sadducaei 70, 8. 146, 10.
Sadducus Pharisaeus 19, 7.
Sagaris episcopus et martyr 130, 13. 192, 19.
Salome soror Herodis Magni 28, 17.
Salomonis liber proverbiorum appellabatur σοφία πανάρετος 146, 16. cf. 152, 11. 173, 28. 193, 26. 214, 1.
Samaria 42, 7. 14.
Samaritae Simonem Magum ut summum deum venerantur 54, 21. Samaritae, secta Judaeorum 146, 10.
Samosata urbs 196, 22. 275, 7. cf. Steph. Byz. p. 554, 1.: Σαμόσατα, πόλις Κομμαγηνῆς ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ.
Sanctus diaconus 158, 23. 159, 9. 162, 10. 13.
Saraceni 240, 8.
Sardes urbs 129, 17. 149, 32. 192, 22.
Saturninus Gnosticus 121, 25 seqq. 146, 3. 153, 9. 21.

Schola Alexandrina — cf. v. Alexandria.
Scythis evangelium praedicat Andreas apost. 74, 11.
Scythopolis urbs 326, 33.
Seianus Judaeis infensus 47, 16.
Seleucus, martyr. Palaest. 332, 3.
Seneca episcopus ecclesiae hieros. decimus 119, 28.
Septuaginta interpretes 174, 5. 12 seqq. 216, 14. 28. 284, 7.
Septuaginta Christi discipuli 31, 15. 33, 18. 41, 15. 98, 4.
Serapio, episcopus octavus eccl. antioch., ejusque scripta 187, 11. 190, 25. 211, 21. 212, 8 seqq.
Serapio, martyr Alexandriae 236, 29.
Serapio, lapsus Alexandriae 245, 5.
Serenius Granianus, proconsul Asiae 124, 21. 125, 10.
Serenus, Origenis discipulus, martyr 205, 20.
Serenus alter, Origenis discipulus, martyr 205, 25.
Servilius Paullus proconsul Asiae 150, 12.
Severa, conjux imperatoris Philippi 232, 14.
Severus et Severiani 153, 23 seqq.
Severus, imp. rom. 195, 29. 197, 18. 200, 8. 201, 4. 207, 20. 26. 209, 6.
Sextus, scriptor ecclesiasticus 196, 9.
Sicilia 380, 16.
Sidon urbs 303, 3.
Sidonius confessor Romae 241, 29.
Silas propheta 184, 3.
Silvanus, episcopus Emisenus, martyr 303, 4. 342, 18.
Silvanus, episcopus Gazae, martyr 303, 10. 322, 6. 335, 14.
Simon, Camithi filius, pontifex Judaeus 51, 3.
Simon magus 145, 27. baptizatur a Philippo diacono 42, 20. Romam venit ibique multos praestigiis suis decipit 54, 7 seqq. refutatur a Petro apostolo 56, 9 seqq. ejus statua 54, 18. 56, 16. haereticorum omnium dux et signifer 55, 9. ejus asseclae horumque mysteria nefanda 42, 22. 55, 10 seqq. 145, 27. ejus discipulus et successor Menander 101, 7. 21. 121, 22. ex ejus secta prodiere Carpocratiani 122, 14. Cerdo 126, 15.
Siracides 214, 1.
Smyrna urbs 109, 26. 110, 9. 30. 130, 13. 131, 24. 135, 17. 137, 3. 138, 2 seqq. 192, 17. 18. ad Smyrnensem ecclesiam litteras dat Ignatius 111, 1.
Socratis (apud Platonem) effatum quoddam 140, 6.
Socrates, episcopatus Laodiceae 282, 1.
Sosthenes unus e septuaginta Christi discipulis 33, 21.
Sotas, Anchiali episcopus 187, 22.
Soter, episcopus undecimus ecclesiae romanae 144, 16. 145, 18. 148, 6. 14. 154, 28. 155, 6. 171, 14. 194, 8.
Stephanus diaconus, primus martyr Christi 40, 23. 42, 4. 77, 24. 167, 17.
Stephanus, episcopus vicesimus secundus ecclesiae rom. 249, 1. 13. 250, 5. 7 seqq.
Stephanus, episcopus laodicenus 283, 6.
Stoicorum secta 175, 25.
Symeon, Clopae filius, episcopus ecclesiae hierosol. 89, 30. 94, 8. 106, 27. 145, 22. ejus martyrium 106, 28 seqq. 109, 18.
Symmachus, episcopus vicesimus secundus ecclesiae hieros. 177, 16.
Symmachus Ebionaeus 216, 16. 27. 217, 5 seqq.
Syneros haereticus 178, 9.
Synnada urbs Phrygiae 221, 5. 252, 5.
Syracusae 379, 23.
Tabularii — v. ind. gr.
Taposiris, urbs Aegypti prope Alexandriam (cf. Steph. Byz. v. *Ταπόσειρις*) 235, 1.
Tarsus, Ciliciae urbs 246, 25. 249, 31. 275, 19. 277, 18.
Tatianus apologeta 140, 8. 177, 24. 178, 27. 197, 4. ejus scripta 140, 10. 154, 6. 178, 28. 214, 3. ejus haeresis 153, 9 seqq. evangelium *διὰ τεσσάρων* 154, 3.
Telesphorus, episcopus septimus ecclesiae romanae 120, 3. 125, 28. 30. 171, 13. 194, 10.

Telesphorus quidam, Dionysii Alex. aequalis 274, 20.
Tertullianus vir inter Romanos inlustris legumque romanarum peritissimus 44,6. ejus apologeticus pro Christianis 44, 8. cf. Ind. Script.
Testamenti veteris atque novi canon — cf. v. canon.
Thaddaeus unus e septuaginta Christi discipulis 34, 4. 35, 9. a Thoma apostolo Edessam missus manus impositione Abgarum sanat et evangelium Christi Edessenis praedicat 35, 9 seqq. 41, 21 seqq.
Thebais Aegypti 200, 11. 294, 9. 296, 7. 303, 17. 323, 19.
Thebuthis haereticus 145, 25.
Thecla martyr 315, 32. 320, 30.
Thelymidres episcopus laodicenus 246, 21. 249, 30.
Themiso Montanista 182, 26. 185, 8.
Theoctistus episcopus Caesareae 220, 29. 227, 17. 246, 27. 249, 28. 261, 3.
Theodorus, vir ecclesiasticus 221, 5.
Theodorus, episcopus et martyr 303, 21.
Theodorus — v. Gregorius.
Theodosia virgo, martyr Caesareae 321,26.
Theodotio Ephesius, interpres veteris testamenti 174, 9. 216, 17. 27.
Theodotus Montanista 168, 15. 182, 10. 16.
Theodotus ὁ σκυτεύς 197, 12. 25.
Theodotus ὁ τραπεζίτης 197, 24.
Theodotus, episcopus Laodicenus 285, 12.
Theodulus, martyr Palaest. 332, 25.
Theonas, episcopus ecclesiae alexandrinae decimus quintus 286, 14. 18.
Theophilus episcopus sextus ecclesiae antioch. 144, 22. 149, 4. ejus scripta 149, 5 seqq.
Theophilus episcopus Caesareae 190, 26. 191, 22. 195, 9.
Theophilus, martyr Alexandriae 239, 13.
Theophilus episcopus 276, 31.
Theophrastus philosophus 198, 21.
Theotecnus episcopus Caesareae 261, 4. 24 seqq. 275, 21. 276, 31. 284, 33. 285, 18.
Theotecnus, curator urbis Antiochiae 340, 22. 357, 10 seqq.
Therapeutae Philonis 58, 2 seqq. ejus nominis origo 58, 10.
Theudas seditionem movet 52, 29 seqq. interficitur 53, 10.
Thmuis, urbs Aegypti 297, 9. cf. Steph. Byz. p. 313, 3 v. Θμοῦις.
Thomas apostolus 114, 8. Thaddaeum mittit ad regem Abgarum 35, 8. 36, 21. 41, 21. Parthis evangelium praedicat 74, 10. Thomae evangelium apocryphum 100, 27.
Thraseas episcopus et martyr 186, 22. 192, 18.
Tiberius imp. rom. 29, 22. 30, 13. ad senatum refert de Christo inter deos adsciscendo 43, 23. religioni christianae favet 44, 5. 19. ejus mors 45, 27.
Timaeus, episcopus decimus septimus ecclesiae antiochensis 281, 22.
Timolaus martyr 316, 3.
Timotheus, Pauli discipulus, primus Ephesiorum episcopus 76, 19.
Timotheus, Dionysii Alexandrini filius 235, 1. 6. 274, 25.
Timotheus, martyr palaest. 315, 27.
Titus, discipulus Pauli, ecclesiarum Cretae insulae episcopus 76, 20.
Titus imperator suscipit a patre Vespasiano bellum judaicum 77, 20. ingemescit adspecta Judaeorum strage 81, 13. magni facit et publicari jubet Josephi de bello judaico libros 89, 13. succedit patri suo Vespasiano 90, 14. moritur 90, 16.
Tobias Edessenus 36, 22.
Tobias episcopus ecclesiae hieros. quintus 119, 27.
Trajanus imperator 93, 27. 106, 24. 107, 9. 21. 109, 12. 117, 7. 18. 118, 7. 11. 20. quae de Christianis praescripserit 108, 17 seqq. 109, 7. 170, 14.
Trallianae ecclesiae litteras mittit Ignatius 110, 12. ejus episcopus Polybius 110, 13.
Tripolis, urbs Phoeniciae 316, 3.
Tryphon Judaeus 143, 14.
Tymium Phrygiae oppidum 184, 28.
Tyrannio, ecclesiae Tyriorum episcopus, martyr 303, 2.

Tyrannus, episcopus decimus nonus ecclesiae antiochensis 281, 31.
Tyrus urbs 195, 9. 249, 29. 281, 29. 294, 16. 295, 24. 303, 3. 319, 28. 321, 26. 361, 3.
Ulpianus martyr 319, 29.
Urbanus, episcopus decimus sextus eccl. rom. 222, 9. 223, 14.
Urbanus, confessor Romae 241, 28.
Urbanus, praeses Palaestinae 315, 24. 316, 7. 318, 13. 322, 23. 323, 27.
Urbicius, praefectus urbis 141, 19 seqq.
Ursus rationalis 381, 3.
Valens, episcopus vicesimus octavus ecclesiae hieros. 177, 17.
Valens martyr 329, 14.
Valentina martyr 323, 1.
Valentinus Gnosticus 126, 2. 8. 22. 130, 20. 153, 19. 154, 24. 188, 4. Valentiniani 146, 2. 217, 17.
Valerianus imperator 253, 32. 254, 5. 255, 3. 15. 256, 21. 259, 27. 260, 12. 291, 12.
Valerius Grabus, procurator Judaeae 30, 29.
Vaticanus campus 72, 11.
Vespasianus fit imperator 77, 17. sub eo obsessio Hierosolymorum 49, 10. 69, 23. 27. 77, 21 seqq. 84, 11. Davidis posteros jubet conquiri 90, 7. Christianos non vexat 91, 18. 170, 13. vaticinium de Vespasiani imperio 87, 6. quam diu regnaverit 90, 13.
Vettius Epagathus, martyr lugdunensis 157, 10.
Victor, episcopus ecclesiae romanae decimus tertius 105, 22. 190, 21. 191, 24. 192, 6. 193, 11. 18. 21. 196, 31 seqq.
Vienna, urbs Galliae 32, 7. 156, 12 seqq. 158, 23. cf. Steph. Byz. p. 169, 9 *Βίεννος*.
Virginitas mulierum apud Therapeutas 60, 24. apud Christianos 60, 22. 206, 6. 238, 15. 320, 8. 321, 26. 326, 33. sacerdotum quarundam apud Graecos 60, 23.
Xanthicus mensis 85, 25. 313, 5. 319, 25. 321, 24.
Xystus, episcopus sextus ecclesiae romanae 119, 9. 120, 2. 171, 12. 194, 10. 260, 32.
Xystus, episcopus vicesimus tertius ecclesiae romanae 250, 6. 252, 28. 253, 24. 275, 4.
Zacchaeus martyr 314, 20.
Zacchaeus episcopus ecclesiae hierosol. quartus 119, 26.
Zambdas, episcopus tricesimus octavus ecclesiae hierosol. 286, 10.
Zebinas martyr 326, 29.
Zebinus, episcopus undecimus ecclesiae antiochensis 223, 16. 228, 23.
Zeno, martyr Alexandriae 239, 12.
Zenobius, Sidoniorum ecclesiae presbyter, martyr 303, 4. 8.
Zephyrinus episcopus ecclesiae romanae decimus quartus 72, 7. 196, 32. 197, 17. 20. 198, 7. 215, 23. 221, 24. 222, 7.
Zorobabel 361, 16. 368, 13.
Zosimus martyr, a Polycarpo laudatus 111, 17.
Zoticus Otrenus presbyter 180, 17.
Zoticus Comanensis episcopus 182, 25. 186, 19.

INDEX GRAECUS IV.

Ἄβίωτος βίος 9, 14.
ἀβλεπτεῖν 383, 25. cf. Lob. Phryn. p. 570.
ἀγαλματοφορεῖν Χριςὸν ἐν ψυχῇ 366, 8. 372, 10.
ἁγίασμα, τὸ τῦ ναῦ 261, 26.
ἀγκών] ἐξ ἀγκώνων tropice 280, 13.
ἁγνεία 147, 23. 27.
ἀγράφως 3, 11. ἀγράφως διαλέγεσθαί τινι 256, 12. ἄγραφος παράδοσις 113, 8. ἄγρ. ὁμιλία 269, 10.
ἀγχίνοια, ἡ σή, honorifica appellatio 339, 6.
ἄγω] notentur formae εἰσηγηοχέναι 47, 17. παρεισηγάγοσαν 146, 4 (cfr. not. ad hunc loc. et Lob. Phryn. pag. 349). ἀπαγήοχεν 257, 17.
ἀγωνίστρια 158, 31.
ἀδιάδραστος, *inevitabilis* 210, 17.
ἀδιάφορος 233, 13. ἀδιαφορεῖν 122, 8.
ἀδιστάκτως, *sine haesitatione* 162, 3.
ἀθεμιτεργίαι 342, 4.
ἀθρόος, *subitus* 51, 27. 207, 2. 296, 16. 309, 21. 319, 22. 333, 30. 336, 2.; *universus, frequens* 239, 11. 293, 1. 299, 3. πλῆθος ἀθρόν 293, 13.
ἀθρόως, ἀθρόως ὅτως, *repente* 16, 4. 44, 27. 45, 2. 112, 22. 133, 5. 193, 12. 207, 9. 210, 13. 228, 17. 262, 26. 304, 6. 313, 8. 319, 19. 323, 1. 326, 5. 327, 31. 339, 22. 342, 23. 343, 27. 349, 25. 359, 8. 385, 19. 386, 10.; ἀθρόως, (πάντες ἀθρόως), *simul, gregatim, in universum* 120, 13. 291, 13. 29. 296, 23. 306, 31. 346, 26. 350, 5. 362, 6. 375, 2.
αἱρεῖ λόγος 270, 3. 319, 14. ὁ αἱρῶν Χριστιανισμῷ λόγος 317, 15.
αἱρεσιάρχης 213, 23.
αἵρεσις ἡ ἁγιωτάτη vel ἡ καθολικὴ αἵρεσις a Constantino appellatur religio et ecclesia christiana 379, 25. 380, 1. — αἱρέσεις 373, 31. 376, 19. sunt „conditiones," ut ex latino istius constitutionis exemplo, quod Lactantius servavit (de mort. pers. c. 48), luculenter apparet. Vindicavit eam vocis significationem Keimius in Annal. Theol. Tubing. Tom. XI. (1852) p. 225.
αἱρεσιώτης, *haereticus* 196, 7. 202, 21.
αἰσθάνεσθαι] ᾐσθημένος ἑαυτῷ τινος, *conscius alicujus rei* 357, 32. συνῃσθημένος τινός 364, 7. συναισθόμενός τινος 330, 11. ᾐσθημένως 357, 32 not. 387, 3 not.
αἴσθεσθαι 344, 14. cf. Buttm. Gramm. maj. Vol. II, 1, p. 68 et v. συναίσθεσθαι.
αἰτιολογία 133, 22.
αἰχμαλωσία de statu ecclesiae 368, 14.
αἰῶνες ἀόρατοι Menandri 101, 11.
ἀκακοήθης, *ingenuus* 169, 32.
ἀκαλλιέρητοι ἱερουργίαι 254, 18. ἀκαλλ. μυήσεις 341, 1.
ἀκαταγώνιστος, *insuperabilis* 163, 4. 179, 25.
ἀκοινωνησία 242, 3.
ἀκοινώνητον ἀνακηρύττειν τινά 193, 14. ἀκ. ποιεῖν τινα 244, 19.
ἀκόλυθος (nomen ministerii ecclesiastici) 243, 3.
ἀκροτελεύτια, τὰ τῶν ὕμνων 61, 20.
ἀκρότης τῆς θεοσεβείας 67, 20.
ἀκτημοσύνη 201, 29.
ἀλαβάρχης 47, 5. cf. interpr. ad Juv. Sat. I, 30.
ἀλειτύργητος 382, 10.
ἀλεσμός, *contusio* 110, 27.
ἀλήθεσθαι, *comminui* 111, 15.

ἀλιτήριος, *nefarius* 385, 27. ἀλιτήριοι (*perniciosi*) δαίμονες 254, 17. 363, 14.
ἀλλεπάλληλος (?) 49, 9 not.
ἀλληγοριστής 268, 27.
ἀλληλοκτονεῖν 9, 20.
ἀλληλοφθορεῖν 9, 20.
ἀλλοτριοτρόπως 181, 16.
ἀμαυρότης καὶ ὁμίχλη πλάνης 343, 18.
ἀμελλήτως 228, 22. ἀμελλητί 261, 29.
ἀμετρόφωνος 181, 31.
ἀμυντήριον, *ungula* 298, 18.
ἀναβαπτίζειν, *denuo baptizare* 250, 13.
ἀναβόλαιον 331, 28.
ἀναγκαῖος, ἀναγκαίως, *zweckmässig*, *ut par est* 60, 3. 75, 27. 193, 23. 245, 3. 283, 21. 343, 8 et saepius. — ἀναγκαιότατα, τὰ τȣ̃ σώματος 301, 21.
ἀναγνώστης 243, 4. 294, 3.
ἀναζωπύρησις 147, 10. ἀναζωπυρεῖν 163, 21. 344, 2. ἀναζ. τὴν μνήμην τινός 300, 22. ἀναζ. τι ταῖς μνήμαις 375, 11.
ἀναθορυβεῖν τινα, *concutere aliquem* 131, 19.
ἀναίδην legitur in libris paene omnibus 306, 28., in plurimis 346, 31.: etsi hoc posteriore loco praestare videtur scriptura ἀνέδην. — ἀνέδην occurrit 168, 12.
ἀνακυΐσκεσθαι, *denuo concipi*, tropice 163, 21.
ἀναμαρυκᾶσθαι tropice, *ruminari*, *memoria repetere* 189, 8.
ἀναμάσσεσθαι (= ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκειν 267, 3 vel μεθιστάναι 267, 6.) τὰς ἀλγηδόνας ἑτέρȣ τινός 267, 4.
ἀναμετρεῖσθαι, *remetiri* 165, 7. ἀναμέτρησις, *iterata mensio* 384, 18.
ἀναμητρȣ̃σθαι, *denuo concipi*, tropice 163, 20.
ἀναμφήριστος, *irrefutabilis* 60, 8.
ἀνανέωμα 372, 2.
ἀναντίῤῥητος 225, 10. ἀναντιῤῥήτως 269, 1.
ἀναῤῥιπίζειν τινὰ εἰς δεισιδαιμονίαν 236, 5. — ἀναῤῥιπίζεται ἀρχὴ πολέμȣ 73, 2. ἀναῤῥίζεται πόλεμος 220, 23. διωγμὸς 155, 10. ἀναῤῥιπιζόμενος τοῖς τῶν προφητῶν χρησμοῖς 354, 3. cf. 117, 22.
ἀνασκευάζειν βιβλίον 270, 17.
ἀναστηλιτεύειν 356, 27. cf. v. στηλιτεύειν.
ἀνασφάλλειν, *refici* 245, 9.
ἀνάτασις, *exspectatio erecta*, *sollicitudo* 73, 10.
ἀνατρέχειν τι, tropice, *animo revolvere* 354, 18.
ἀναφέρεσθαι ἕως τινός (= τὸ γένος ἀνάγειν ἐπί τινα 25, 2.) 24, 24. — οἱ ἐν στρατείαις vel ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἀναφερόμενοι 206, 16. 291, 20.
ἀνέκαθεν, *antiquitus* 10, 9. 33, 10. 45, 3. 46, 6. 103, 15. 119, 18. 148, 18. 154, 8. 176, 26. 215, 2. 337, 2. 383, 5.
ἀνενόχλητος 299, 11.
ἀνεξάλειπτος 364, 11.
ἀνεπίκαμπτος 159, 22.
ἀνεπιλόγιστοι (*quae cogitatione comprehendi non possunt*) θεολογίαι 374, 30.
ἀνεπίσκοπος 288, 22.
ἀνεπιτρόπευτος 67, 23.
ἀνέχειν νόσον, *morbum cohibere*, *supprimere* 9, 28.
ἀνθρακεύω] ἠνθρακευμένος (= ἠνθρακωμένος) 165, 26.
ἀνθρωποβορεῖν 9, 21.
ἀνοίγνυμι] ἠνοιγμένος 86, 4. ἠνεῳγμένος 159, 5.
ἀνοίκειος τῆς πίστεως 169, 30. ἀνοίκειον ἑαυτῷ κρίνειν τι 334, 19.
ἀνορθȣ̃ντο 343, 6 mutare de conjectura non ausus sum coll. Lob. Phryn. p. 154, ubi ex Polyaeno (Strat. VI, 4.) affertur forma ἐπανορθȣ̃το.
ἀντιδιατιθέμενοι, οἱ, *adversarii* 251, 31. 269, 11.
ἀντίθεος 180, 14.
ἀντιλεγόμεναι γραφαί 75, 15. 100, 10. 20. 24. 213, 29. 214, 19.
ἀντιπαρεξάγειν 47, 10.
ἀνύπαρκτος, *qui non re existit*, *imaginarius* 122, 6.
ἀνωμαλία, ἡ περὶ τὸ ἦθος 48, 1.
ἀξιοδιήγητος 105, 6.
ἀξιοπιστία, *bona fides alicujus* 65, 6.
ἀπαγγελία (*recitare memoriter*) 201, 29. cf. v. ἐκμάθησις.

ἀπανθίζεσθαι τὰς τῶν συγγραφέων φωνάς 4, 14.
ἀπάνθρωπος, *immanis* 167, 31. 241, 8. 324, 14. 327, 13. 331, 20. 335, 24. *ἀπανθρωπία* 162, 11.
ἁπαξαπλῶς 318, 7. 382, 9.
ἀπαράλειπτος, *cui nihil deest*, *plenus*, *perfectus* 4, 3 — ubi jungitur voci *ἐντελής*.
ἀπαραφυλάκτως, *incaute*, *temere* 122, 9. 263, 22.
ἀπαυθαδίζομαι] *ἀπηυθαδισμένος* 181, 22.
ἀπειροκάλως 353, 7.
ἀπεμπωλεῖν vel *ἀπεμπολεῖν* 346, 28 not.
ἀπεοικότως 256, 5. *ἀπεικότως* 373, 20.
ἀπερίεργον (= *ἡσυχίαν*) *λαμβάνει* (*τὰ τῶν Χριστιανῶν πράγματα*) 334, 28.
ἀπερίστατος, *destitutus*, *inops* 332, 17. 367, 23.
ἀπερίττως, *absque ambage* 272, 1.
ἀπηρυθριασμένως 126, 21.
ἁπλῦν (*patefacere*) *τὴν καρδίαν πρὸς τὸν θεόν* 270, 5. *ἡπλωμένος*, *corpore expanso* 347, 6. cf. *ἐφαπλῦν τὰς χεῖρας* 295, 3.
ἄπλωτος θάλαττα, *quae navigari non potest* 308, 23.
ἀπογυμνῦν τὴν αἵρεσίν τινος 275, 29. cf. v. *γυμνῦν*.
ἀποδεσμεῖν τινά τινος, *detinere aliquem ab aliqua re* 280, 14.
ἀποδέχεσθαί τι, *probare aliquid* 58, 4. 147, 29. 212, 19. 269, 2.
ἀποδιδόναι μαρτυρίαν 161, 6.
ἀποδύεσθαι tropice 149, 12. 188, 27. Metaphora est ab athletis, qui luctaturi corpora nudabant. cf. v. *ἐπαποδύεσθαι*. — *ἀποδύεσθαι διαβολήν* — cf. v. *ἀπολύεσθαι*.
ἀποκαθιστάναι τινὰ τῇ ἐκκλησίᾳ 97, 4. *ἀπ. τινὰ ἐπὶ τὴν ὑγιῆ δόξαν* 231, 1. cf. 175, 7. 350, 18.
ἀποκατάστασις Χριστῦ εἰς ὀρανὸς 11, 1.
ἀποκέλλειν εἰς ἑτεροδόξυς διδασκαλίας 212, 16. cf. *ἐξοκέλλειν*.
ἀποκοιμᾶσθαι] *ἀποκεκοιμημένος ἀπὸ τῆς πίστεως* 181, 13. Metaphora est a mulieribus, quae relicto mariti toro furtim ad moechum transeunt.
ἀπόκρυφα τὰ λεγόμενα 146, 17.
ἀπολύεσθαι διαβολήν 239, 7. Scribebatur antea *ἀποδυσάμενος*, quod ex auctoritate librorum optimorum mutavi in *ἀπολυσάμενος*, coll. Plat. Apol. 37, b.
ἀποναρκᾶν τὴν ψυχήν 368, 9. cfr. v. *προναρκᾶν*.
ἀποξενῦν ἑαυτὸν τῦ ἐλέυς τῦ θεῦ 253, 1.
ἀποπιέζειν, *comprimere*, *exprimere* 69, 19.
ἀποῤῥηγνύναι] *ἀπεῤῥωγώς*, *homo dissolutus* 95, 18.
ἀπόρρυψις 369, 7.
ἀπορφανίζειν 259, 1.
ἀποσκέλλεσθαι (perf. *ἀπέσκληκα*), *exarescere*, *macescere* 347, 4.; *occallescere* 68, 6.
ἀποσκυβαλίζεσθαι (*abjicere*) *νεκρὸς ἀτάφυς* 267, 18.
ἀποστολικὸς ἀνήρ 58, 4. 63, 17. 111, 2. 138, 4. *ἀπ. διδάσκαλος* 137, 2. *ἀπ. χάρισμα* 164, 9. 329, 1. *ἀπ. διαδοχή* 176, 18. *ἀπ. παράδοσις* 191, 13. *ἀπ. δόξα* 121, 32. *ἀπ. ἀνάγνωσις*, *lectio scriptorum apostolicorum* 226, 18.
ἀποσχίζειν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας 244, 20.
ἀπόταξις τῆς ὀσίας, *cessio bonorum* 58, 18. *ἀπόταξις καὶ καταφρόνησις βίου* 329, 4.
ἀποτείνεσθαι πρός τινα, *disputare adversus aliquem* (= *ὁμόσε χωρεῖν τινι* 255, 26.) 143, 20. 217, 10. 255, 22. cf. v. *διατείνεσθαι*.
ἀποτέμνειν τῆς κοινῆς ἑνώσεως 193, 13.
ἀποτροπιασμὸς τῦ πολέμυ 306, 7.
ἀποτυμπανίζειν (= *κεφαλὴν ἀποτέμνειν* 163, 30. Athen. IV, 40. p. 154) 163, 25.
ἀπόφασις, *sententia* 163, 15. 203, 20. 206, 16. 258, 9. 296, 29. 33. 299, 17. 315, 3. 320, 1. 322, 11. 325, 3. 380, 4.
ἀποφέρεσθαι τὰ πρῶτα 282, 8. 285, 14. 303, 25. 306, 17. *ἀποφ. βραβεῖα* 307, 21.
ἀπρὶξ ἔχεσθαί τινος 110, 6. 293, 4. 297, 31. 299, 20 et saepius.
ἀπροαιρέτως, *invite* (opp. *ἄγαν προθύμως*) 201, 30.
ἀπροστάτευτος πόλις 64, 25.
ἀπροφασίστως 385, 9.
Ἀρεοπαγίτης (non *Ἀρεωπ.*) 77, 6. 147, 11.

ἀρνησίθεος 197, 12. 277, 18.
ἀρνῦναι, *tollere, removere* 193, 1.
ἀῤῥαδιούργητος 192, 8.
ἀῤῥενοῦν] ἠῤῥενωμένος 307, 20.
ἀῤῥητοποιΐα 55, 21. 122, 22. 306, 7.
ἀρχαιογονία 214, 7.
ἀρχεῖον, *tabularium publicum* 24, 23. 35, 18. 186, 5.
ἀρχιπροσήλυτος 24, 21. ἀρχιπροσήλυτοι sunt ii proselyti, quorum in sacris et aliis Judaeorum libris mentio fit, quique horum librorum testimonio illustres facti principem inter proselytos locum obtinent.
ἀρχιπροφήτης 13, 12.
ἀρχιστράτηγος 5, 27. 7, 26. 8, 4 (e LXX). 363, 32.
ἀρχισυνάγωγος μάγων 254, 13.
ἀσβέστῳ πυρὶ διαχεῖν vel κατακαίειν τινά 238, 5. 14. Cogitandum est de vivae calcis incendio. Πυρὶ ἀσβέστῳ opponitur πῦρ μαλθακόν.
ἀσιάρχης 135, 20.
ἄσκησις, ἀσκήσεις 59, 18. 61, 12. 18. 203, 15. 204, 19. 220, 15. 223, 12. 229, 10. 317, 31. 329, 6. 336, 13. cf. v. συνάσκησις. ἀσκητής 58, 2. 328, 21. οἱ τῆς θεοσεβείας ἀσκηταί 332, 17. ἀσκήτρια 320, 8.
ἀσκύλτως 136, 8.
ἀσύγκλωστος, *insociabilis* 218, 20.
ἀσυλλόγιστον βιβλίον, *quod ratione caret* 270, 18.
ἀσύστατος 177, 30.
ἀσχολίαν λαμβάνειν τινός, *non vacare alicui rei* 237, 7.
ἀταράχως 257, 25.
ἀτόπημα 244, 4. 323, 12.
Attractionis insolentioris exempla: ἐπὶ τῆς εὐνῆς, ἧς ἤμην 235, 15. ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ, ᾗ ἔκειτο 243, 18.
αὐθέντης (*auctor*) κακῶν 309, 17. αὐθεντία, *auctoritas* 373, 31. ὡςὰν ἐξ ἰδίας αὐθεντίας 350, 28.
αὔξη, ἡ 42, 28. 123, 2. 373, 24.
αὐτοθεός 364, 16.
αὐτὸ μόνον, *tantummodo, nihil nisi* (cf. (Valcken. ad Fr. Callim. p. 28. Bast Ep. Crit. p. 135. Lips. Herm. Vig. p. 733) 4, 7. 15, 15. 55, 20. 102, 8. 112, 17. 123, 13. 155, 15. 216, 19. 223, 6. 29. 323, 34. 327, 8. 331, 5. 12. 336, 1. 336, 6. 363, 2. 15. 373, 16. cf. 141, 23. 27.
αὐτοκατάκριτος (N. T.) 131, 5.
αὐτοκρατορία 52, 18.
αὐτολεξεὶ 113, 2.
αὐτονοερός 372, 4.
αὐτοπαρθένος ἀσκήτρια 320, 8.
αὐτοπροαίρετος 9, 18.
αὐτός] αὑτῷ, non αὐτῷ scripsi 244, 12 ex ea observatione, quam proposuit C. Fr. Hermannus in Spec. Plut. 1824. p. 38—41 et ad Luc. de hist. conscrib. p. 103. αὑτῷ esset *sibi*, αὐτῷ est *sibi ipsi*.
αὐτοφονευτής 49, 18.
αὐτόχειρ ἑαυτοῦ 342, 12.
ἀφιεροῦν 202, 11. ἀφιέρωμα 364, 32.
ἀφορμὴν (*Anhaltspunkt, Stützpunkt*) ἔχειν μηδεμίαν 196, 11. ἀφορμὰς (*fundamenta*) καταβάλλεσθαι τῶν τῆς πίστεως λόγων 201, 24.
Βαθμὸν (ἐπισκοπῆς) ἐπέχειν 94, 1. ἡ τοῦ βαθμοῦ τάξις 261, 17.
βάθρον, *subsellium, catasta*, in qua sedebat reus 239, 18. — βάθρα in templo christiano 369, 31. cf. 374, 6. 12.
βαίνω] βεβηκώς, *stabilis, firmus* 295, 2. 365, 7. 374, 2. Suid. p. 975, 10.: βεβηκός, ἀσφαλές. Cf. quae Vigerus et Heinichenius adnotaverunt ad Euseb. Praep. Evang. I, 3, 8. Jacobs. in Philostr. p. 307.
βάλλειν ἐκτὸς τῆς ἀληθείας, *a vero aberrare* 16, 25. ἐφ' ἑαυτοῦ βαλλόμενος, *sua sponte, proprio consilio* 234, 19. eandem locutionem habes Hdt. III, 155. IV, 160. V, 106. Aelian. Var. Hist. II, 4.; ἐφ' ἑαυτῷ βαλλόμενος Dionys. X, 31.
βάπτεσθαι (= βάπτειν τρίχας), *crines tingere* seu *rutilare* 186, 13.
βαπτίζεσθαι ἐκ δευτέρου δάκρυσι 96, 26. βάπτισμα τὸ διὰ πυρός 205, 27.
βαρυπαθής 363, 6.
βαφὴ ἡ κατὰ τύρον ἀλουργός, *purpura tyria* 281, 29.

βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως 78, 18. 368, 14.
βεβαιωτικῶς 173, 18.
βενεφικιάλιοι 352, 5. Beneficiarii dicebantur milites, qui ad militarem aliquem gradum beneficio tribuni aut proconsulis promoti erant (Veget. R. M. II, 7.), et militiae muneribus vacabant (Paul. Diac. p. 33 Beneficiarii). Varia iis demandabantur officia, velut vectigalium exactio, reorum conquisitio: inde iidem appellantur *ὀφφικιάλιοι* 354, 23. cf. Salmas. ad Spart. Hadr. 2 et quos Od. Müllerus nominavit ad Pauli Diac. l. c.
βιβλιογράφος (= *καλλιγράφος*) 223, 9.
βρεύιον 381, 6.
Γεγωνός] *γεγωνῷ φωνῇ* 325, 6. *ἔργα ἁπάσης φωνῆς γεγωνότερα*, *quae omni vocis sono clarius intonant* 308, 11. cf. v. *βοᾶν* 318, 21.
γειώρης 25, 3.
Geminatio consonarum in scriptione græca quorundam nominum latinorum satis nota est: cf. Wannowski, antiquitatum romanarum graece explicatarum specimen. 1843. p. 21 seqq. itaque non dubitavi, ex auctoritate librorum optimorum scribere *Αἰμίλλιος* 185, 30. *Σερβίλλιος* 150, 12. *Σερέννιος* 124, 21. 125, 10. *Φιρμιλλιανός* 227, 9. 246, 26. 249, 31. 250, 10. 275, 17. 323, 27. 326, 28. 330, 9. *Λικίννιος* 260, 16. 305, 3. 348, 18. 24. 350, 20 et saepius. *Λικιννιανός* 310, 17. *Νώνναι* 319, 25. 321, 24. 322, 5. *Ἀπρίλλιος* (cf. Wannowski l. c. p. 20. not. 2) 283, 28. 313, 6. 316, 20. 319, 26. 321, 24. contra libros tamen nihil mutavi: retinui igitur *Αἰμίλιος* 44, 13. *Φιρμιλιανός* 260, 32. 277, 7. 11. 17. *Νώνων* 333, 23. 27.
γενέθλιος ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου 137, 26.
γεννικῶς 317, 1 not.
γεωμετρεῖν Εὐκλείδην, *Euclidis geometriae operam dare* 198, 20. cf. *φιλολογεῖν βιβλία Ἑλλήνων* 220, 14.
γιγαντομαχία 9, 22. cf. 367, 10.
γναφεὺς non *κναφεὺς* scripsi 41, 17. 69, 18.
γραμματοκομιστής 36, 9. cf. Lob. Phryn. p. 682.
γραμματοφυλακεῖον 33, 14.
γυμνὰ ἴχνη, *vestigia expressa, manifesta* 4, 6. *γυμναὶ ἀρεταί* 14, 4. *γυμνῇ κεφαλῇ* 108, 4. *γυμνότερον ἀποδύεσθαι πρός τινα* 149, 12. 291, 30. cf. v. *ἀποδύεσθαι.*
γυμνάζειν πρόβλημα 252, 1.
γυμνάσιον tropice 266, 29.
γυμνοῦν τινα, tropice, *nudare aliquem* 244, 14. cf. v. *ἀπογυμνοῦν.*
γωνία γῆς 16, 1. 361, 26.
Δεῖσθαι] *ἐδέετο* 167, 18. cf. Lob. Phryn. p. 220. Maittaire de dial. ling. gr. p. 156 ed. Sturz.
δεκαετηρίς, *decem annorum tempus* 304, 3.
δεξίωσις, *liberalitas*, *benignitas* 202, 18. 203, 19. cf. v. *δεξιός* 305, 18.
δεσμωτικὴ τάξις 299, 18.
δεσπόσυνοι οἱ καλούμενοι 23, 6.
δευτερεῖα τιμῆς τοῦ βασιλέως, *secundi post imperatorem loci dignitas* 383, 26. cf. p. 7, 25. 304, 11.
δευτερεύειν τινὶ 6, 18. *δευτ. μετά τινα* 374, 11. *δευτ. τῶν ἴσων*, *secundo loco adipisci idem* 365, 19.
δηλατορεύειν 92, 20.
δηλητήριον φάρμακον 115, 1. cf. 363, 28.
δημοσιεύειν (= *τὰ δημόσια πράττειν*) *magistratu fungi*, ut *οἱ δημοσιεύοντες* idem sit ac *magistratus et decuriones* 237, 13. diversa significatione *δημοσιεύεσθαι* (= *publice legi*) 70, 29. 75, 28. 89, 16.
διαβατήρια (= *τὸ πάσχα*) *θύειν* 284, 11. *ἡ τῶν διαβατηρίων ἑορτή* 284, 14.
διαδοχή, *διαδοχαί* 3, 7. 4, 17. 20, 12. 21. 21, 1. 30, 24. 67, 28. 75, 13. 77, 11. 89, 29. 100, 29. 109, 31. 112, 7. 25. 117, 12. 119, 18. 126, 17. 144, 17. 145, 16. 18. 170, 22. 171, 16 not. 176, 18. 177, 11. 14. 19. 181, 1. 188, 6. 195, 11. 209, 16. 214, 10. 263, 30. 283, 16. 286, 25. 287, 6. *διαδ. γένους* 14, 27. *διαδ. σπέρματος* 22, 13. *διαδ. προγόνων* 45, 3. *δ. προφητῶν* 88, 20.
διαζευγνύναι] *διεζευγμένον σχῆμα συλλογισμοῦ* 198, 17.

διάθεσις περί τινα, studium s. observantia in aliquem 102, 4. 133, 10.
διακάρδιος ὀδύνη 51, 27.
διακονικὴ ἐπιστολή 247, 5.
διαλέξεων (= homiliarum) διαφόρων βιβλίον 195, 25. eadem significatione *αἱ ἐπὶ τῦ κοινῦ λεγόμεναι αὐτῷ διαλέξεις* 232, 7 et *διαλέγεσθαι (= concionari in ecclesia)* 220, 26.
διάμονος, stabilis 183, 1.
διαναπαύειν τινά, recreare quem 259, 15.
διάνοια — cf. v. *πρόχειρος.*
διανυκτέρευσις 61, 14. 209, 18.
διαπαννυχίζειν 235, 8.
διαπλῦν, explicare 126, 23.
διασπορά — οἱ ἐν δ. Ἰυδαῖοι 74, 13. 76, 10.
διαστήματα ξύλυ — cf. v. *ξύλον.*
διαστολή, accurata observatio 17, 3. *accurata expositio* 62, 13. cf. *διαστέλλεσθαι, accuratius exponere* 40, 6.
διατείνεσθαι, affirmare, pertinacius contendere 58, 17. 290, 28. *διατ. πρός τινα* 273, 11. cf. v. *ἀποτείνεσθαι.*
διατιθέναι (de mortuis, = *περιστέλλειν*) 267, 14. — *διατιθέναι τινά αἰκίας* 160, 20. — *διατίθεσθαί τινά τι, constituere aliquid* vel *disponere de aliquo* 78, 26.
διατυπῦσθαι, adumbrare 4, 23. *διατυπ. ἐπιστολήν* 247, 5. 249, 3. 267, 23. *διατ. νόμον* 350, 23.; *διατυπῦν* absolute *(= constituere)* 379, 27.
διαφέρει τινός (vulgo *τινί*, quod sane usitatius: cf. Thuc. III, 42.: *ἰδίᾳ τι αὐτῷ διαφέρει*), *interest alicujus* 343, 31. — Voce *διαφέρειν* Eusebius vertit latinum „pertinere" 376, 6. 377, 19. 378, 13.
διαχαράττειν τί τινι 245, 28. 339, 6. 350, 29. *ἐπιστολήν* 264, 10. 276, 22.
διδασκαλεῖον retinui e textu vulgato, quamquam haud scio an rectius in Eusebio scribatur *διδασκάλιον*, quod constanter exhibent libri optimae notae: cf. 121, 27 not. 126, 21 not. 142, 1 not. 153, 18 not. 175, 21 not. 176, 8 not. 178, 9 not. 203, 15 not. 216, 2 not. 222, 20 not. 227, 6 not. 286, 16 not. 343, 6 not.
διεγερτικὸς πίστεως 147, 5.
διεκδικεῖν τι, sibi vindicare aliquid 288, 27.
διεξαγωγή (= οἰκονομία, dispositio) 271, 21. Suid. (p. 1337, 15 Bernh.): *διεξάγοντας· διοικῦντας.* cf. Wyttenb. in Plut. Moral. Tom. VI. p. 972.
διέξοδοι τῶν μαστίγων, transcursiones flagrorum 162, 16. *διέξοδοι γραφῆς, capita libri* 329, 18.
διευτονῦν, τό, ii qui integris viribus sunt 80, 27.
διηγήσεις, enarrationes 113, 23. 115, 12. 20. 214, 19.
δικαιοδότης 19, 5.
διπλασίων 60, 17. cf. Lob. Phryn. p. 411.
δισταγμός 381, 12.
δισύπατος 357, 5.
δογματιστής, doctor ecclesiae (sequitur *ὁ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης ὑπερασπιστής*) 242, 14.
δοκίμιον (= δοκιμεῖον) 266, 30.
δόμημα 369, 22. cf. Lob. Phryn. p. 589.
δόρατα τὰ διὰ λόγων 288, 15.
δυκηνάριος 278, 2. Ducenarii appellabantur procuratorum ii, qui ducenta sestertia annui salarii nomine accipiebant: cf. Marquardtii Antiq. Rom. III, 1, 302.
δραματυργία 26, 28. 330, 31.
δυναμῦν, roborare 261, 32. cf. v. *ἐνδυναμῦν.*
δυσθανατεῖν 81, 2 ex Josepho.
δυσπαύστως 165, 17.
Δύστρος mensis — cf. ind. hist.
δωρεά (locutio curialis, = *indulgentia)* 315, 15.
Ἐγγλυκαίνειν, tropice 163, 22.
ἐγγράφως διαλέγεσθαί τινι 72, 8. 207, 26. *ἐγγρ. ὁμιλεῖν τινι* 72, 14. 113, 5. 151, 18. *ἐγγρ. ἐπιμαρτυρεῖν* vel *μαρτύρεσθαι* 110, 7. 113, 26. *ἐγγρ. παραδιδόναι* 173, 6. *ἐγγρ. ἱστορεῖν* 203, 7. 214, 6. *ἐγγράφως λέγειν* 342, 3. *ἔγγραφα, monumenta scripta* 231, 2.
ἐγκαίνια 360, 9.
ἐγκαταπαίζειν 55, 24.
ἐγκατασκήπτει λοιμός 308, 32.
ἐγκύκλησις, ἡ, εἰς μέσον, productio 104, 21 ex Clemente Alex.

ἐγκύκλια μαθήματα (disciplinae liberales, quibus pueri instituebantur, mathematica, grammatica, rhetorica, cfr. C. Fr. Herm. Griech. Priv.-Alterth. §. 55, 2.) 201, 26. 217, 31.
ἐγρηγορότως 181, 6. cf. Lob. Phryn. p. 119.
ἐγχαράττειν ἐπιστολήν 250, 7. *ἐγχαράττειν τι βίβλῳ τινί* 360, 3. cf. v. *χαράττειν, διαχαράττειν.*
ἐθελοθρησκεία ἰσδαϊκή 212, 11.
ἔθνος τῶν Χριστιανῶν, locutio Maximini 352, 3 not. (ubi quod in textu exscriptum exhibetur *ἔθος*, id mendo typographico factum est).
εἰδωλολατρεῖν 109, 2.
εἰκονικός 13, 6. 19.
εἰκοσαετηρίς, tempus viginti annorum 304, 3. 315, 14.
εἰρήναρχος 134, 4.
εἱρμῷ καὶ ἀκολεθίᾳ τὴν ὑφήγησιν ποιεῖσθαι, cuncta ordine explanare 62, 11.
εἰς τὰ μάλιστα 204, 29. 223, 5. 306, 18. 340, 13. cf. 305, 6 not.
εἷς πε καὶ δεύτερος, unus et alter 9, 13. 10, 5. 291, 23.
εἰσαγωγικὴ στοιχείωσις 75, 27. *εἰσαγωγὴ τῶν στοιχειωμένων* 216, 6. *εἰσαγωγαὶ ἀριθμητικαί* 284, 31.
εἰσηγητής, auctor 3, 13. 196, 26. 232, 25. 270, 7. 362, 25.
εἰσφέρειν καμάτες 204, 31.
ἐκ παντός, ἐξ ἅπαντος, omni modo 201, 27. 290, 31. 307, 11. 314, 18. 319, 15.
ἔκβασις, exitus 210, 17.
ἐκβιάζειν τινά, vincere aliquem 162, 15. 163, 5.
ἐκδικητὴς τε εὐαγγελίε 243, 1.
ἐκδοχὴ κεκρυμμένη (= ἑρμηνεία κεκρ., sensus absconditus, interpretatio mystica = νες βαθύτερος 271, 7.: opponitur *πρόχειρος διάνοια* 271, 12) 271, 6. Ita Valesio interprete etiam vox *ἐκδοχαί* 213, 14 significat „sensus et interpretationes (= *ἑρμηνείας*) sacrae scripturae.“ cf. v. *ἐκλαμβάνειν (= accipere, interpretari)* 208, 10.
ἐκδυσωπεῖν 141, 4.
ἐκκήρυκτον ποιεῖν τινα 241, 17.
ἐκκλησιαστικὸς ἀνήρ 72, 6. 100, 29. 115, 16. 121, 30. 172, 28. 196, 5. 14. 212, 12. 221, 15. *οἱ ἐκκλησιαστικοί* 100, 25. *ἐκκλ. συγγραφεύς* 75, 11. 14. 184, 21. 250, 16. *ἐκκλ. ἄρχων* 302, 26. *ἐκκλ. ὀρθοδοξία* 94, 19. 217, 19. *ἐκκλ. ἐπιστήμη* 242, 14. *ἐκκλ. διδασκαλία* 275, 8. *ἐκκλ. δόξα* 121, 32. *ἐκκλ. παράδοσις* 100, 22. *ἐκκλ. λόγος* 227, 19. *ἐκκλ. δόγμα* 101, 28. *ἐκκλ. φρόνημα* 197, 9. *ἐκκλ. ἀγωγή* 60, 5. *ἐκκλ. κανών* 225, 8. 230, 24. *ἐκκλ. σύνοδος* 278, 7.
ἐκλαμβάνειν 87, 6. 208, 10. cf. v. *ἐκδοχή.*
ἐκλάμπειν τινά, efficere, ut quis cum splendore appareat 385, 20.
ἐκμαθήσεις καὶ ἀπαγγελίας ἡμέρας ἑκάστης αὐτὸν εἰσπραττόμενος (quosdam divinae scripturae locos memoriae mandare ac recitare quotidie illum jubens) 201, 29.
ἐκπεριέρχεσθαί τινα, circumvenire aliquem 353, 5.
ἐκτιτρώσκειν tropice 157, 32. 163, 19.
ἐκτοπίζεσθαι] *ἐκτετοπισμένος, peregrinus* (= *ξένος* cf. 15, 26.) 5, 16.
ἐκφαυλίζειν 269, 14.
ἐλαύνω] inter *ἐλάθην* et *ἐλάσθην* mirifice variant libri: cf. 78, 11. 120, 22. 343, 12. 345, 9. 347, 1. 352, 30.
ἑλεπόλεις καὶ μηχαναὶ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν 372, 14.
ἐλευθέριος, studiis liberalibus imbutus 281, 26. *τὰ φιλόσοφα καὶ ἐλευθέρια τῆς ἔξωθεν παιδείας* 46, 9.
ἑλκηθμός 162, 17.
ἐλλαμπρύνεσθαι 239, 2. 357, 8.
ἐμπαροινεῖν τινι 305, 25. 308, 3. 320, 6. 322, 31. 356, 32. 357, 3 (ubi aoristi forma *ἐνεπαρῴνησα*) 384, 24. cfr. v. *παροινεῖν.*
ἐμπολιτεύεσθαί τινι, resedisse, domicilium habere in aliquo 56, 9. 230, 27. cf. v. *πολιτεύεσθαι.*
ἐμπομπεύειν τινά, aliquem in triumpho ducere 163, 28.; *ἐμπ.* (intr.) *ἐκ δικαστηρίε, ovantem procedere e praetorio* 239, 21. *ἐμπ. τῷ σταδίῳ* 320, 32. *ἐμπομπεύειν τῇ αἱρέσει τινός, ovantem transire ad sectam alicujus* 279, 22.
ἐμπορία τε νοητε φωτός 56, 22.

ἐμφαντικώτερον 61, 4.
ἐμφορεῖν τινά τινος, *implere aliquem aliqua re* 162, 20. cf. 322, 28. 324, 28.
ἔναιμόν τι (= ἔμψυχόν τι 68, 2) 61, 22.
ἐνανθρώπησις 11, 17. ὁ ἐνανθρωπήσας λόγος 251, 2.
ἐναποτυπεῖν 93, 3.
ἔνατος, non ἔννατος legitur in codd. omnibus 85, 25 (ubi quod in mea editione exscriptum est ἐννάτην Heinichenio auctore, id perperam et vitiose factum est, ut sero intellexi) et 126, 16.: idem legitur in codd. optimis 119, 28. 126, 10. 197, 18. 223, 30. 31. 268, 16. 286, 23.: quapropter in Eusebio haec scriptura praeferenda esse videtur.
ἐνδιαβάλλειν τινά 218, 12.
ἐνδιάθηκος 75, 7. 15. 88, 5. 100, 24. 172, 29. 214, 18. 224, 13.
ἐνδιαστρόφως καὶ φαύλως 379, 24.
ἐνδιδόναι τέλος τῆς σωτηρίας, *salutem, qui est finis hominis Christiani, abjicere et prodere* 132, 24. ἐνδιδόναι τὴν γνώμην 298, 8. ἐνδιδόναι absolute, *cedere* 298, 26. 352, 30.
ἐνδυναμοῦν 160, 25. cf. v. δυναμοῦν.
ἐνειλεῖσθαι σκότῳ tropice 343, 20.
ἐνεργούμενος (= δαιμονῶν) 181, 3.
ἐνευλογεῖν (e LXX) 17, 22.
ἐνθουσιᾶν 180, 27.
ἐνίστασθαι, *repugnare, resistere* 292, 27. 294, 7. πρός τινα 268, 28. 297, 18. τινί 365, 3. cf. v. ἔνστασις.
ἔννατος — v. ἔνατος.
ἐννεοττεύειν, *nidum figere* (contemtim dictum de Crescente philosopho) 140, 13.
ἔνστασις, *repugnantia, constantia* 132, 5. 156, 2. 291, 26. 294, 18. 295, 2. 315, 31. 318, 3. 322, 8. 324, 1. 327, 11. 329, 34. 330, 29. 338, 27. 339, 11. τὴν ἔνστασιν ὁμολογεῖν, *constantiam profiteri* 206, 31. cf. v. ἐνίστασθαι.
ἐνστατικῶς 379, 29.
ἐνστερνίζεσθαι μνήμην τινός 329, 16. ἐνεστερνισμένος λογισμόν 324, 18.
ἐνσώματος, *corporeus* 150, 10.
ἔντευξιν καὶ προσφώνησιν ποιεῖσθαί τινι 128, 10. ἐντυγχάνειν est adire imperatorem et preces ad eum deferre, quod plerumque fiebat scripto. — αἱ πρόχειροι τῶν ἱερῶν λόγων ἐντεύξεις 202, 2. hoc loco ἔντευξις est *lectio:* ita ἐντυγχάνειν de lectione libri 79, 2. 97, 10 et saepius.
ἐντινάσσειν 139, 13.
ἐντροπή 79, 25. κατ' ἐντροπήν, *reverentiae causa* 194, 24.
ἐξέδρα 370, 4.
ἐξερεύγεσθαι 363, 27. cf. Lob. Phryn. p. 63.
ἕξις 220, 4. 232, 7. ἡ ἐν λόγοις ἕξις 219, 3. οἱ ἐν ἕξει, *exercitatiores, qui in litteris aliquantum profecerunt* 216, 6.
ἐξοκέλλειν εἰς ἀνοσίους ἐπιτηδεύσεις 71, 11. ἐξοκ. ἐπὶ τὸ χεῖρον 178, 8. πρὸς τὸ βάρβαρον τόλμημα (religionem christianam) 219, 2. cf. v. ἀποκέλλειν, ὀκέλλειν.
ἐξολίσθησις 382, 11.
ἐξομόργνυσθαι τὴν ἑαυτοῦ κακίαν εἴς ἄλλον τινά 255, 15. ἰὸν ἐπί τινα 281, 9. cf. Eurip. Bacch. 341.
ἐξορκιστής 243, 4. cf. v. ἐπορκιστής.
ἐξορχεῖσθαι τὸ μυστήριον, *summa animi levitate deserere religionem christianam* 279, 21. cf. Plut. de Herodoti malign. 33.: ἐξορχεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν, *veritati illudere.*
ἐξυπηρετεῖσθαι διακονίᾳ, *ministerio fungi* 97, 25. 328, 15.
ἐξυφάπτειν 372, 21.
ἔξωθεν] ἡ ἔξωθεν (= gentilium) φιλοσοφία 217, 24. τὰ ἔξωθεν μαθήματα 297, 23. ἡ ἔξωθεν παιδεία 46, 5. 9. cf. οἱ ἔξωθεν διωγμοί 121, 15. (ἄνθρωπός τις) ἔξω ὤν, *homo ab ecclesia alienus* 277, 23.
ἑορταστικαὶ ἐπιστολαί, *epistolae paschales* 264, 5. 20. 267, 22.
ἐπαιωρεῖταί τινι σύγχυσις *(perturbatio)* 317, 2.
ἐπάλληλος, *continuus, sine intermissione sese excipiens* 26, 25. 49, 9. 117, 18. ἐπαλλήλως 159, 17. 165, 2.
ἐπαποδύεσθαι πολέμῳ 291, 13. διωγμῷ 317, 1. γυμνότερον ἐπαποδ. 291, 30. cf. v. ἀποδύεσθαι.
ἐπάρχιος, ἡ (= ἡ ἐπαρχία) 51, 15. 73, 8. 108, 28. 323, 28. 336, 27.

ἐπαρχιώτης, *provincialis* 125, 14. 310, 19. 351, 13. 352, 3. 9. 14. 16. 17. 354, 13. 24.
ἐπεισκυκλεῖν 252, 19 „est *aliquid cum violentia quadam tali loco collocare (proferre), ubi id non exspectasses*" C. Fr. Hermannus ad Luc. de hist. conscrib. p. 97, qui eam vocem pluribus exemplis illustravit.
ἐπεντρίβειν *(atterere)* τὴν Χριστȣ̃ ποίμνην 3, 15.: ubi Gronovius scribi mavult ἐπιτρίβειν, Scaliger ἐπεκτρίβειν. ἐπεντρίβειν ταῖς τȣ̃ διωγμȣ̃ συμφοραῖς 334, 18.
ἐπηλυγάζειν (= ἐπισκιάζειν) 268, 6.
ἐπὶ] τελευτᾶν ἐπὶ διαδόχῳ *(relicto successore)* 304, 27.
ἐπιβάλλειν, *competere* 261, 20. ἐπισκοπὴ — μὴ ἐπιβάλλεσα αὐτῷ, *quae ei nullo jure competebat* 242, 27.
ἐπιβατεύειν τινός, *penetrare in aliquid*, tropice 270, 3.
ἐπιγράφεσθαί τινα, *patronum aliquem adsciscere* 101, 29. 324, 21. 330, 7. tropus desumptus de graeco ἐπιγράφεσθαι κύριον, ἐπίτροπον, προστάτην: cf. C. F. Hermanni antiq. polit. Graec. §. 135, 2.
ἐπιδαψιλεύεσθαί τινι, *abundare, exuberare aliqua re* 101, 10.
ἐπιδημεῖν τῷ βίῳ 10, 26. τινί 56, 28. τῇ πόλει 263, 18. τῇ Ῥώμῃ 127, 12. 130, 21. 194, 16. 215, 24. εἰς τὴν Ῥώμην 126, 16 ex Irenaeo. ταῖς παροικίαις 110, 4. ἡ εἰς ἀνθρώπους Χριστȣ̃ ἐπιδημία 230, 26.
ἐπιδιαστρέφειν 199, 2.
ἐπιδιατάσσεσθαι 180, 3.
ἐπιδιδόναι (= eucharistiam et calicem fidelibus in manus tradere, quod erat proprium presbyteri officium) 244, 6.
ἐπιδικάζεσθαί τινος 41, 11.
ἐπιζήμιον κέρδος, *lucrum exitiale* 384, 20.
ἐπιθειάζειν (cf. θειάζειν) 28, 3. 218, 23.
ἐπικαινοτομεῖν 249, 14.
ἐπικατασκευάζειν 216, 28.
ἐπικατατολμᾶν 132, 28.
ἐπικατέχειν τὴν ἀρχὴν 253, 31. 280, 19.
ἐπίκηρος καὶ θνητὸς βίος 9, 10.
ἐπιλύεσθαι νηστείας 191, 16. = τὰς τῶν ἀσιτιῶν ἐπιλύσεις ποιεῖσθαι 191, 12. = τῶν νηστειῶν τὰς ἐπιλύσεις φυλάττεσθαι 191, 20.
ἐπίμικτοι *(per matrimonia cum Israelitis permixti)* 24, 26. 25, 3.
ἐπιμόνως 206, 30. 379, 29.
ἐπιμορφάζειν *(simulare)* εὐσέβειαν 305, 18.
ἐπινεωτερίζειν 334, 17.
ἐπινοητής 322, 14.
ἐπιπολάζειν 110, 6. 281, 10.
ἐπισημαίνεσθαι 244, 23. 266, 9.
ἐπισημείωσις 224, 7. cf. v. ὀλόγραφος. ἐπισημειωμένων ταχυγράφων 276, 14. cf. Plut. Cat. min. 23. Diog. L. VII, 20.
ἐπίσκεψις τῆς θείας προνοίας 309, 16.
ἐπισκήπτειν τὸν θυμὸν κατά τινος, *impetum furoris convertere in aliquem* 383, 6.
ἐπίσκηψις, *indictio tributorum* 306, 31. 384, 17.
ἐπισκιάζειν τι, *exsuperare aliquid* 26, 28.
ἐπισκοπή, ἡ θεία vel ἡ θεȣ̃ 85, 7. 336, 32. 353, 19. ἐπισκοπὴ εὐμενὴς τῆς θείας χάριτος 309, 6. 337, 7. ἡ θεία κρίσις τὴν αὐτῆς ἐπισκοπὴν ἀνεκίνει, *in nos animadvertere coepit* 288, 19. ἡ ἀπὸ τῶν ἐρανῶν ἐπισκοπή (= ἡ παρεσία τȣ̃ Χριστȣ̃) 192, 22.
ἐπίστασις, *cognitio* 62, 1. — ἐπιστάσεις, *quaestiones* (= ζητήματα vel ἀπορίαι, opp. διαλύσεις) 62, 13.
ἐπιστημόνως 281, 25.
ἐπιστοληφόρος 33, 3. cfr. Lob. Phryn. p. 611. 682.
ἐπιστολιμαῖα γράμματα 264, 26.
ἐπιστρεπτικὸς λόγος 152, 30. ἐπιστρεπτικὴ γραφή 246, 19.
ἐπιστρέφεια, *animadversio, poena* 257, 4. cf. ἐπιστρέφειν 348, 11. 367, 31. 381, 22.; ἐπιστρέφεια ἡ σή honorifica appellatio 339, 13.
ἐπιστρέφεσθαι (= φροντίζειν) τινός 317, 27. ἐπιστροφὴν ποιεῖσθαί τινος 330, 24.
ἐπισυγγράφειν, *scribendo addere* 180, 1.
ἐπισυνάγειν 147, 10. ἐπισυναγωγή, ἡ πρὸς Χριστὸν 269, 19. ἐπισυναγωγαί, *congregationes eorum, qui ad Christi fidem transeunt* 288, 4.

ἐπισφράγισμα 335, 18. 358, 14. cfr. 333, 32.
ἐπιτηδεύσεις ἀνόσιοι 71, 12.
ἐπιτιμᾶν τινα σταυρῷ 33, 5.
ἐπιφημίζειν ὄνομα συγγράμματι 270, 24.
ἐπιφύεσθαί τινι, *impetum facere in aliquem* 293, 27.
ἐπιχαιρεσίκακος (ἐπιχαιρησίκακος auctore Lob. Phryn. p. 770) 122, 23.
ἐπίχειρον, *merces*, *poena* (= τιμωρία) 26, 21. 83, 22. 347, 28.
ἐπιχολᾶσθαί τινι, *succensere alicui* 309, 18. Legebatur vulgo perperam ἐπισχολᾶσθαι.
ἐπόζειν 265, 12.: ubi notanda aoristi forma ἐπώζεσα.
ἐπορχιστής (= ἐξορχιστής) 243, 17. 294, 4. 314, 30.
ἐποχή, *comprehensio tenax* 165, 13.
ἐριννύς 83, 4.
ἔσθησις 49, 1.
ἑστιᾶσθαι ὑπὸ σοφίας 60, 16.
ἐσχατόγηρως 384, 24.
ἑτεροδιδάσκαλος 108, 3. ἑτεροδιδασκαλεῖν 251, 29.
ἔτι καὶ νῦν 4, 18. 42, 22. 58, 1 not. 112, 27. cf. εἰσέτι καὶ νῦν 15, 10. 35, 16 not. 61, 12. καὶ νῦν ἔτι 127, 18.
εὐαγγελίζεσθαί τινα τὸν Χριστὸν 76, 8.
εὐγενίς 347, 1.
εὐγνώμων *intelligens*, *facilis*, *aequus rerum aestimator* 4, 1. 25, 11. εὐγνωμονεῖν, *incorrupte integreque judicare* 60, 9.
εὐδιεινός 327, 31. εὐδινός 345, 2.
εὐθαρσής (al. εὔθαρσος) 239, 20.
εὐθύνας ἐπάγειν τινί, *accusare*, *exprobrare aliquem* 89, 7.
εὐιλατρεύειν 375, 3 e LXX.
εὔνουχος proprie (= οὕτω πεφυκὼς ἐξ αὐτῆς γενέσεως) 281, 27. 322, 19.; tropice = *caelebs* 192, 21. 208, 9. cfr. quae nos adnotavimus in Montanismo p. 63. not. 172. p. 128. not. 182. p. 242. not. 4.
εὐπαράγωγος 238, 25.
εὐπαρακολούθητος 269, 30.
εὐπαῤῥησίαστος 129, 4.
εὐρησιλογεῖν (Lob. Phryn. p. 446. 770) 22, 7. cf. Heinichenii Ind. graec. ad Euseb. de Praep. Evang. v. εὑρεσιλογεῖν, εὑρεσιλογία.
εὐσταθής 269, 30. εὐσταθῶς 21, 8.
εὐσυνείδητος 163, 8. εὐσυνειδήτως 270, 4.
εὔτονος προσευχή 162, 28. εὔτονος συνάσκησις 286, 22. τὸ εὔτονον τοῦ ἀνδρός 209, 27. — εὐτόνως, *nervose* 126, 23.
εὐφορία ἀγαθῶν 304, 1.
ἐφιστάναι τινί (= προσέχειν τὸν νοῦν 114, 20), *observare*, *intelligere*, *cognoscere aliquid* (Lob. Phryn. p. 281 seq.) 17, 24. 65, 25. 99, 9. 114, 12. 133, 13. 164, 13. 330, 10. ἐφιστ. ἀπό τινος *ex aliqua re cognoscere* 8, 8. cf. v. ἐπίστασις.
ἔχειν οἴκοι, *domi se tenere* 234, 25.: cf. ἠρέμα, ἡσυχῇ, σιγῇ ἔχειν. — ἔχεσθαι αὐτοῦ, *sibi constare* 273, 16.
ἐχθὲς καὶ πρώην, *nuperrime* 113, 14.
Ζυγομαχία, *altercatio* 380, 22.
ζώσῃ φωνῇ, *viva voce* (opp. διὰ συγγραμμάτων) 176, 8. τὰ παρὰ ζώσης φωνῆς (opp. τὰ ἐκ τῶν βιβλίων) 114, 11.
Ἠισθημένως (?) 357, 32 not. 387, 3 not.
Θατεράληπτος (?) 102, 5 not.
θεατρίζειν καὶ ἐμπομπεύειν 163, 28.
θειάζειν, *divinare*, *divino spiritu inflatum augurari* 27, 16. cf. ἐπιθειάζειν 28, 3.
θεοεχθρία 91, 16. 316, 35. 357, 31.
θεολογεῖν Χριστόν, *Christi divinitatem adstruere* 197, 4. 8. ὁ θεολογούμενος (= ὁ Χριστός) 365, 5.
θεομαχία 9, 21. 91, 16. 367, 10. θεομάχος 72, 1. 281, 1. 356, 1. 366, 29.
θεομίσεια 343, 10.
θεόπαις 372, 2.
θεοπτία 11, 3.
θεοσημεία 361, 20.
θεότευκτος 361, 31.
θεοφεγγής 372, 25.
θεοφορεῖσθαι 11, 3.
θηριομαχεῖν 110, 17.
θιασώτης Χριστοῦ 14, 5. 15, 11. οἱ ἔξωθεν τοῦ καθ' ἡμᾶς θιάσου (= οἱ μὴ θιασῶται ἡμῶν, *qui sunt alieni a coetu religionis christianae*) 359, 14. cf. Krabingeri not. ad Synes. Enc. Calv. p. 243.

θρησκεύσιμος 260, 19.
θριαμβεύειν τινά, triumphum alicui parare 239, 22. cf. 2 Cor. 2, 14.
θρόνος Ἰακώβε τε̃ δικαίε 263, 27. 286, 12. — *οἱ ἐκ τε̃ δευτέρε θρόνε, sacerdotes secundi ordinis* (= presbyteri) 380, 17.
θρυλεῖν, non *θρυλλεῖν* exhibent optimi libri 180, 10. 196, 7. 207, 27. 324, 13. 328, 4.
Θυέστεια δεῖπνα 158, 13. cf. 122, 30. 160, 13. 164, 24.
θυμηδία 320, 23.
θύρα, ἡ τε̃ Ἰησε̃ 68, 12. 30. — *θύραν ἀνοίγειν τινί*, tropice 257, 12.
Ἰδιώμασι βαρβαρικοῖς χρῆσθαι 274, 11.
ἰδιωτεύειν τὴν γλῶσσαν 97, 17.
ἰδιωτικόν, τὸ ἐν λόγῳ, sermonis rusticitas 226, 12.
ἰδιωτισμός, imperitia, ignorantia recti 194, 4.; *idiotismus* 274, 6. cf. 274, 11.
ἱερατεῖον, τό, clerus 279, 8.
ἱερογραμματεύς 83, 28.
ἱεροθρησκίαι (unus *f* habet *ἱεροθρησκεῖαι*) 344, 12.
ἱερόμαρτυρ 230, 14 not. 231, 8 not.
ἱερονίκης 315, 30, 331, 25.
ἱκανε̃ν τινα 225, 21.
ἰεδαΐζειν 213, 20.
ἰεδαϊκώτερον 217, 7. 268, 23.
ἱστορεῖν, videre, inspicere 263, 21. 294, 24. 296, 22. *ἱστορία, aspectus* 211, 8. 314, 4.
Καθαμαξεύω] *καθημαξευμένος, tritus, vulgaris* 216, 16. Scribebatur vulgo perperam *κατημαξευμένος*.
καθέδρα σιδηρᾶ 162, 19. 164, 21.
καθεῖς, ὁ, unusquisque, singuli 244, 22. 362, 6.
καθιστάναι] *τινὲς μὴ καθεστώσης διανοίας (compositae mentis) ἄνθρωποι* 381, 13.
καθιστήριον 374, 6.
καθολικὴ ἐπιστολή 185, 11. 147, 3. *αἱ ἐπιστολαὶ καθολικαὶ* (N. Ti) 70, 25. 28. 214, 20. 225, 15. 271, 20. 31. *τὰ καθολικά* (= *αἱ ἐνδιάθηκοι γραφαί*) 75, 10. — *ὁ καθολικὸς τῆς Ἀφρικῆς* 381, 3. *καθολικὴ πρᾶξις* 300, 8. cf. v. *καθόλε* et v. *πράξεις*.
καθολικότης 300, 6. cf. v. *καθόλε*.
καθόλε] *ὁ ἐπὶ τῶν καθόλε λόγων* 254, 23 vel *ὁ τῶν καθόλε λόγων ἔπαρχος* 357, 5 est *rationalis* seu *procurator summae rei*, qui et *καθολικὸς* (381, 3) dicebatur, cf. Marquardt. Antiq. Rom. III, 1, 300 seqq. Idem significat *ὁ τὰς καθόλε διοικήσεις* (*ἐγκεχειρισμένος*) 300, 5 et *ὁ τοῦ μεγίστου πράγματος προστατεύων* 260, 23. De rationalibus conferenda sunt, quae Valesius adnotavit ad Amm. Marc. XV, 5. XXVIII, 2. cf. v. *καθολικὸς* et *καθολικότης*.
καθοσιε̃ν] *καθωσιωμένος Χριστῷ* 15, 16. *καθωσιωμένη σπεδὴ* (*ἡ τῶν θειοτάτων αὐτοκρατόρων*) 338, 22.
καθοσίωσις ἡ σή, titulus 339, 6. 345, 15. 352, 1. 12. 376, 20. 28. 377, 6. 378, 17. *καθ. ἡ ἐμή* 379, 3.
καινοτάφιον, κενοτάφιον 123, 23 not.
καινοτομεῖν 122, 34. 152, 23. 277, 12. *καινοτομία* 281, 6. 384, 14.
καινεργός 322, 15. *καινεργία* 315, 11.
κακογνώμων de falsis doctoribus 130, 21.
καλλιγραφεῖν 223, 10,
κανὼν ὑγιὴς τοῦ σωτηρίου κηρύγματος 107, 30. *κανὼν ὁ τῆς ἀληθείας* 147, 15. *κ. τῆς πίστεως* 198, 13. *κ. ἐκκλησίας* 202, 28. 243, 21. *κανόνες τῆς ἐκκλησίας* 58, 2. *κανὼν ἐκκλησιαστικός* 225, 8. 230, 24. *ἀφίστασθαι τε̃ κανόνος* 277, 22.
καπηλεύειν, adulterare 198, 24. 219, 3.
κάρος 291, 10. cf. v. *κόρος*.
καταβραβεύειν τινά 277, 27.
καταβροχίζειν (?) 295, 31.
κατάγειν γένος 13, 27. 25, 10. 18. cf. *ἀνάγειν τὸ γένος* 25, 2. *κατάγειν διαδοχήν* 117, 11.
καταγογγύζειν τινὸς 36, 5.
καταγοητεύειν τὸ κριτικὸν τῆς ψυχῆς, mentis aciem praestringere 218, 14.
καταδυναστεία 359, 20.
κατάλληλος, conveniens, accommodatus 213, 28. 369, 9. *τὰ κατάλληλα* (= *τὰ ἁρμόζοντα, προσήκοντα*) *γράφειν* 148, 29. 193, 3. *καταλλήλως, accommodate, ut par est* 62, 14. 379, 29.
καταμελανε̃ν 356, 30.

καταντιβολεῖν 347, 7.: ubi imperfecti forma κατηντιβόλουν.

κατανύσσεσθαι τὴν ψυχήν 253, 9. 368, 28. 30.

κατάξανσις, *dilaceratio* 314, 7.

καταῤῥιπτεῖν 289, 13.

κατασκελετεύειν 356, 7.

καταστοχάζεσθαί τινος, *rationem habere alicujus rei* 147, 28.

κατατυραννεῖσθαι, *tyrannide premi* 348, 26.

καταφέρειν *(deferre)* τινά 129, 15.

καταχορδεύειν 254, 21.

κατεγγελᾶν τινος 364, 9.

κατηχητικὸς ὀρθοδοξίας 147, 4.

κατόρθωσις 18, 6. 218, 4. κατόρθωμα 118, 14. 176, 7. γνησιωτάτης φιλοσοφίας κατορθώματα 204, 5.

κατοχή (= ἐνθουσιασμός, παρέστασις) 180, 27.

καττύειν, *consarcinare* 281, 8.

κενοτάφιον, καινοτάφιον 123, 23.

κεραυνοβόλος λεγεών 170, 3.

κερματίζεσθαι, *stipem colligere* 185, 26.

κεφαλικὴ κόλασις 190, 10. κεφαλῇ κολάζεσθαι 205, 25 not.

κηδεύειν, *sepelire* 165, 24.

κήρυκες, *genus marinae cochleae* 132, 9. cf. Arist. Hist. An. IV, 4. p. 530, a, 5. 14.

κλῆμα, *vitis* 261, 16. *Vitem gerere* est *centurionem esse*: cf. Plut. Galb. 26.: τὸ κλῆμα, ᾧ κολάζουσιν ἑκατοντάρχαι τοὺς πληγῶν δεομένους.

κληρικοί 382, 9.

κλῆρος] διὰ πολλῶν κλήρων (= γυμνασμάτων 163, 2. = *multis vicibus*) ἐκβιάζειν τὸν ἀντίπαλον 162, 15. 163, 5. Metaphora ducta e re athletica. solebant enim athletae, qui in ludis certaturi erant, sortito educi. cf. Lucian. Hermot. c. 40. p. 55 Bip. – Diversa significatione usurpatur κλῆρος in locutione προστίθεσθαι (ἐν) τῷ τῶν μαρτύρων κλήρῳ 160, 14. 164, 2. 332, 4. et saepius. – κλῆρος, *gradus militaris* 261, 21.

κληροῦσθαι τὴν ἐπισκοπήν 74, 23. 77, 3. 27. 109, 31. 117, 10. 171, 3. αἱ αὐτῷ (τῷ ἐπισκόπῳ) κεκληρωμέναι ψυχαί 373, 6.

κλοιὸς σιδηροῦς 234, 5.

κοιμητήριον 72, 5. 257, 2. 260, 26. 340, 17.

κοινόν, τὸ τῆς Ἀσίας 128, 12. 19. 129, 16. cf. Marquardtii Antiq. Rom. III, 1, 140 seqq. 268. — τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας 285, 32.

κοινωνεῖν τινι (de communione ecclesiastica) 194, 23. 280, 1.

κοινωνικὰ γράμματα, *litterae communicatoriae* 279, 30.

κολλήγης 378, 28. 379, 9. 14.

κολωνεία (κολωνία?) 187, 21.

κομφέκτωρ 136, 32.

κορβανᾶς (= ἱερὸς θησαυρός) 48, 24 ex Josepho.

κόρος (al. κάρος) τῆς κακίας 10, 1. κόρον λαμβάνειν 165, 16. 324, 28. 331, 2. κόρον ἔχειν 301, 29.

κοῤῥήκτωρ Σικελίας 380, 16. Quanquam libri optimi exhibent κοντήκτορος, eoque commendari videtur Valesii emendatio κουρήκτορος, tamen ea scriptura admitti nequit: nam correctorum nomen non derivatur a „con" et „rector," sed a „corrigere," ut apparet ex appellatione graeca διορθωτής. De correctoribus cf. Böckingii Notit. Dign. II. p. 1180 seqq. et Marquardtii Antiq. rom. III, 1. p. 64. 70. 256.

κορυφαιότατος 353, 11.

κορωνὶς *(fastigium)* τῶν κακῶν 306, 4. cf. Herm. ad Luc. de hist. conscr. p. 165.

κοσμικὴ ἀρχή 280, 8. κοσμικοὶ ἄρχοντες 184, 16.; (in theologia Gnosticorum) 122, 21. κοσμικὰ ἀξιώματα 278, 2. κοσμικὰ καὶ φιλόσοφα μαθήματα 217, 34. ἡ Ἑλλήνων παιδεία κοσμική 317, 10.

κράζω] notetur forma ἐκέκραξαν 367, 6 (e LXX).

κρατοῦντες, οἱ, ecclesiarum praesides (τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν ἄρχοντας) significare videtur 194, 3. imperatores romanos significat 287, 17. 302, 2. 5. 305, 4. 316, 21. 356, 25. cf. ὁ κρατῶν 341, 3. 20. ὁ κρατῶν Αἴλιος Ἀδριανός 121, 3.

κυβεία μαγική 126, 25.

κυνηγέσια, τά 135, 22. 316, 7.
κυριακαὶ (= *κυρίαι*) *ἀποδείξεις*, *argumenta, quibus aliquid necessarie demonstratur* 284, 23.
κυριακόν, *aedes sacra* 335, 9. 26.
κυριοκτόνος 40, 23.
Λαθροδιδασκαλεῖν (al. *λαθροδιδάσκειν*) 126, 11. cf. v. *ἑτεροδιδασκαλεῖν*.
λειμῶνες λογικοί 4, 14.
λείπειν, *superesse* 312, 29. 356, 19.
λεληθότως 283, 11.
λεόπαρδος 110, 18.
λεπτουργία 369, 19. 370, 1.
λευκότατα, *clarissime, maxime perspicue* 8, 19.
λεωφόρος 237, 1. 265, 2. 340, 4.
λιβυκώτεροι τόποι 257, 18.
λιθόστρωτον, *strata viarum* 236, 14.
λιτὸς καὶ κοινὸς ἄνθρωπος, *simplex et communis homo* 102, 7.
λογικός, *rationalis* 4, 14. 5, 27. 9, 18. 148, 30. 365, 18. 372, 1. 4. 374, 23. *λογικαὶ ἐπιστῆμαι* 286, 5. *λογικὰ Χριστοῦ θρέμματα* vel *πρόβατα* 303, 2. 334, 8. *λογικῶς* 121, 31.
λόγιον θεῖον, *effatum divinum*, *dictum* vel *locus sacrae scripturae* 345, 23. 349, 27. 358, 20. 361, 32. 369, 23. *τὰ θεῖα λόγια*, *sacra scriptura* 184, 14. 223, 12. 329, 7. 366, 27. idem significat *τὸ λόγιον* 51, 6. *λόγια θεσπισθέντα διὰ προφητῶν* 59, 13. *τὰ δέκα λόγια*, *decalogus* 63, 7. *ἐξηγήσεις λογίων κυριακῶν*, opus Papiae 113, 23. cf. 113, 20. 28. 116, 1.
λόγιος, *eruditus* (= *πολυΐστωρ* Lob. Phryn. p. 198) 109, 29. 179, 26. 216, 4. 221, 15. 23. 252, 11. 276, 11. 281, 23. 286, 5. *λογιωτάτη ἀπολογία* 190, 9. *λογιώτατα γράφειν* 274, 4. *τὸ λόγιον*, *eruditio* 184, 4. 283, 20.
λογιστής, *curator civitatis* 299, 31. 326, 8. 339, 11. 15. *λογιστεύειν*, *curatoris officio fungi* 340, 24.
λογογραφεῖν 97, 24.
λόγος, *ὁ*, doctrinam vel religionem christianam significat 277, 14. 278, 18.
λυκοφιλία 242, 3. cfr. Plat. Epist. 3. p. 318, e: *τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνίαν*. Julian. Epist. LXIX. p. 137 Heyl.: *ἡ γενομένη ἐμοί τε καὶ τῷ μακαρίτῃ Κωνσταντίῳ λυκοφιλία*.
λυμεών 383, 33. *λυμ. τῆς Χριστοῦ ποίμνης* 275, 13.
Μαγγανεῖαι ἐξάγιστοι 254, 18. 340, 31.
μάγγανον 296, 9. 298, 15. 330, 18. *ὥσπερ ἐκ μαγγάνου* (= *ἀπὸ μηχανῆς*) 242, 13.
μαγιστρότης, *munus magistrorum rei privatae* 300, 3.
μαθήματα κοσμικά 217, 34. *μαθ. φιλόσοφα* 143, 17. 218, 17. 220, 10. 283, 31. 320, 4. 322, 23. *μαθ. ῥητορικά* 282, 11. *μαθ. ἑλληνικά* 201, 28. 202, 30. 220, 1. 5. 229, 9. 24. *μαθ. Χριστιανά* 141, 20. *μαθ. θεῖα* 283, 17. *μαθ. ἱερά* 342, 27.
μακρονοσία 35, 26.
μάνδρα 373, 16. *μάνδρα ποίμνης* 366, 28.
μαρτυρεῖν = *ὁμολογεῖν*, *fidem christianam confiteri* 30, 12.
μαστίζειν, tropice 348, 10.
μεγαλοδωρεά 343, 16. 359, 1. 29. 366, 24. 372, 33. 386, 32.
μεγαλοῤῥημονεῖν 278, 18.
μεγαλουργός 362, 17.
μεγιστᾶνες 8, 22 (e LXX). 37, 11. cf. Lob. Phryn. p. 196.
μειζόνως δεῖσθαι 331, 21. *μ. χαίρειν* 345, 5.
μετά] *ἡ μετὰ χεῖρας ἱστορία* vel *ὑπόθεσις ἥδε*, *opus hoc, quod in manibus habemus* 87, 17. 105, 13. 221, 19.
μεταληπτικός, *allegoricus* 219, 10.
μετάμελος, *poenitentia* 307, 3.
μετέωρος tropice (= *ὑψηλός*) 62, 9.
μετρίως, *satis bene, sufficienter* (cf. Plat. Rep. III. 390, e. IV. 421, c. VI. 484, b. Crit. 46, c. Theaet. 180, c) 223, 21. 281, 30. itaque etiam 203, 1 ferri posset *ὡς καὶ παρασκευὴν ἐπὶ τὰ γραμματικὰ μετρίαν ἔχειν*: praetuli tamen scribere *οὐ μετρίαν* ob auctoritatem codicum, qui hanc scripturam tuentur, coll. 201, 25.: *οὐ μετρίως γοῦν καὶ περὶ ταῦτα ἐπεπόνητο*. 167, 8: *ἡμεῖς μέτριοι καὶ ταπεινοί*. 291, 26

ubi *μετρίως* eadem significatione (=*modice, moderate*) usurpatum est. 360, 30 ubi verbis *τις τῶν μετρίως* (= *mediocriter*) *ἐπιεικῶν* se ipsum tacite significat Eusebius.
μηκύνειν τι, *longum esse in re enarranda* 384, 25.
μητρόπολις πασῶν θεοσεβειῶν 344, 3.
μικροψυχία 212, 23.
μισοπονηρία 343, 12.
μόλυβδος] de scriptura cf. 301, 20 not. 349, 27 not.
μοναρχία θεῦ 143, 8. 188, 2.
μοναστήριον 59, 12.
μονόβιβλον 63, 11.
μονονυχί, μόνον οὐ, *tantum non, propemodum, fere* 28, 14. 80, 3. 89, 10. 122, 16. 132, 16. 133, 7. 173, 28. 215, 28. 280, 13. 287, 22. 288, 14. 295, 8. 298, 23. 307, 8. 318, 20. 321, 9. 322, 28. 324, 27. 325, 18. 345, 29. 362, 3. 363, 18. 29. 368, 26. *μονονυχὶ παιδευόμενοι*, *fere ut discipuli* 217, 24.
μονώτατος 362, 28.
μυθοποιΐα 154, 25.
μυσαροποιΐα 122, 20.
μυσερῶς (= *μυσαρῶς*) 380, 8.
μυσταγωγεῖν, *revelare* 8, 20.
μυσταγωγία 10, 13. 122, 20. 126, 27. 28.
μυχαίτατα, τὰ τῶν οἰκιῶν 79, 19.
Ναυαγεῖν τῆς σωτηρίας 289, 24.
νεᾶνις 174, 8.
νεώς] accusativum *νεώ* (scribebatur vulgo *νεών*) restitui ex optimis libris 366, 13. 369, 11 coll. Koen. et Schaef. ad Greg. Corinth. p. 164. not. 39.
νεόπιστος (= *νεοφώτιστος*) 180, 24.
νευργία 315, 11 not.
νεοφώτιστος 158, 24. 205, 23. cf. v. *φωτίζειν*.
νεωτεροποιΐα 3, 12. 49, 7.
νικητήρια ἀποφέρεσθαί τινος 306, 16. *τὰ νικ. ἀναδεῖσθαι* 139, 11.
νικητής 386, 18. 31.
νοθεύεσθαι 70, 26.
νομοὶ (*praefecturae*) *Αἰγύπτου* 59, 6. 118, 6.
νυμφικὸν ἔνδυμα 164, 3 (metaphora ducta ex Matth. 22, 11.). *νυμφικὸν δεῖπνον* 165, 9.
νυμφίος] *ὁ νυμφίος λόγος* (*Christus*) 370, 30. 371, 26.
νυμφοστόλος tropice 371, 27.
Ξενοφωνεῖν 180, 28.
ξηρά, ἡ, *terra* 268, 25.
ξύλον (*κολαστήριον*) modo *nervum*, modo *equuleum* significat: cf. 139, 15. 160, 18. 298, 14. 31. 299, 1. 315, 17. 318, 31. 324, 11. *ξύλυ κολαστηρίυ διαστήματα* vel *κεντήματα* vel *τρυπήματα* 160, 19. 234, 6. 298, 32. 314, 22. 315, 16.
ξυνωρὶς παίδων 300, 30. *ξ. παρθένων* 301, 13.
Ὁ μέν τις — ὁ δέ vel *ὁ δέ τις* 142, 26. 176, 25. 187, 19. 290, 19. 25. 328, 18. *οἱ μέν — οἱ δέ τινες* 237, 19.
ὁδὸς, ἡ (= religio christiana) 164, 4.
ὀθνεῖος, *peregrinus* 218, 21. 219, 6.
οἰδᾶν τὸν θυμόν 331, 14.
Οἰδιπόδειοι μίξεις 158, 13. cf. 122, 29.
οἴημα 153, 17.
οἰκετία 290, 3. 293, 9. 313, 10. *ἡ ἡγεμονικὴ οἰκετία* 332, 27. *μειράκιον οἰκετικῆς θεραπείας* 331, 8.
οἰκονομία ἡ κατὰ Χριστόν 4, 1. 5, 2. 6. *οἰκ. προνοίας ὐρανίυ* 44, 22. 333, 15. *οἰκ. τῦ θεῦ* 161, 15. 202, 18. 211, 4. 235, 5. 255, 25. *αἱ τῦ σωτῆρος οἰκονομίαι* 370, 15.
οἶος] *ὐδὲν οἷον*, *longe praestat* (cf. p. 26, 27. not. Herm. Vig. p. 724) 35, 17. 85, 12. 107, 5. 148, 7. 267, 30.
ὀκέλλειν εἰς ἀνοσιυργίας 305, 20. cf. v. *ἐξοκέλλειν*.
ὁλόγραφοι ἐπισημειώσεις 224, 6 sunt notationes manu ipsius Origenis praefixae aut subjunctae singulis tomis, (cf. *αὐτόγραφοι σημειώσεις* 187, 25). Solebant enim auctores vel initio vel in fine librorum suorum quaedam sua manu adnotare, veluti Irenaeus, cujus *χαριεστάτην* quandam *σημείωσιν* memorat Eusebius p. 188, 6.
ὅλος γίγνεταί τις τῆς ὁρμῆς 201, 16.
ὁμιλεῖν, προσομιλεῖν τῷ λαῷ (*de homiliis ecclesiasticis*) 221, 1. 3.

ὄμμα vel ὄμματα διανοίας 6, 23. 355, 30. cf. 356, 5. ὄμματα νοός 566, 2. τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα 297, 29.
ὁμοιοπαθής 5, 12.
ὁμολογητής 169, 9. 185, 8. 197, 23. 241, 27. 247, 6. 259, 9. 322, 3. 29. 323, 21. 324, 3. 328, 14. 329, 24. 332, 3. 333, 19. 334, 15. 29. 335, 2. 12.
ὁμόλογος, *confessor* 167, 7.
ὁμόσε χωρεῖν, *simul accurrere* 189, 25. 260, 3.; ὁμ. χωρεῖν τινι, *cominus congredi cum aliquo* 156, 32. 255, 26. ὁμόσε πολεμεῖν τινι 385, 21. ὁμ. χ. τοῖς κινδύνοις 201, 9. 203, 22.
ὀνειροπομπὸς δαίμων 122, 17.
ὄνυξ] μέχρις ὄνυχος 306, 21.
ὀπισθόδομος 185, 19.
ὁπλομάχος τοῦ θεοῦ 258, 7.
ὅπλον τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας 101, 7.
ὄργια, τὰ τοῦ θείου λόγου 43, 4.
ὀρθοτομία ἀποστολικὴ 118, 26.
ὀρθρίζειν 37, 9.
ὁρκωμοσία 383, 1.
ὁρμώμενος vel ὁρμηθείς ἀπό τινος πόλεως 282, 1. 317, 19. 325, 1. 326, 30. 335, 14. ὁρμᾶσθαι ἀπὸ μαθημάτων φιλοσόφων, ἀπὸ τῆς ἔξωθεν παιδείας 46, 5. 320, 3. ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς τῶν Στωϊκῶν 175, 25. οἱ ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν ὡρμημένοι 127, 23. 153, 24. ὁρμώμενος τῆς καθ᾽ ἡμᾶς εὐσεβείας 119, 2. ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς πίστεως 203, 17. ὁρμ. ἀπ᾽ ἀνοσίων πραγμάτων 253, 11. ἐκ τούτων ὁρμώμενος 306, 29. ὁπόθεν ὁρμ. 285, 23.
ὅρος, *forma* 378, 2. cf. v. τύπος.
ὅσον οὔπω, ὅσον ἐδέπω, *tantum nondum, jamjam, propemodum* 50, 19. 66, 24. 139, 13. 169, 26. 243, 18. 264, 15. 282, 32. 299, 20. 325, 5. 15. 347, 12.
οὐ] οὐ γὰρ ἕν, *nequaquam hercle* 182, 3. cf. Plat. Parm. 134, b. Theaet. 105, d. Vig. ed. Herm. p. 450.
οὐικάριος τῶν ἐπάρχων 381, 16.
οὐρανός] αἱ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησίαι 97, 13. πᾶσα ἡ ὑπ᾽ οὐρανὸν ἐκκλησία 181, 21. 225, 11. ἡ ὑπὸ τὸν οὐρ. καθολικὴ ἐκκλησία 276, 9. 30.
οὐσιωμένος 15, 4. 13.
οὐσίωσις καὶ διακόσμησις τοῦ παντός 6, 9. οὐσίωσις est ratio, qua quid exsistit vel exstitit (οὐσίαν λαμβάνει vel εἴληφεν).
ὀφφικιάλιος 354, 23. cfr. v. βενεφικιάλιοι.
Παγγενῆ 189, 25. not. 210, 14. 268, 1. 293, 16. cf. v. παμμιγῆ.
παιδεία, *studia humanitatis* 190, 2. 282, 7. 285, 6. 317, 10. οἱ ἀπὸ παιδείας (= οἱ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων 220, 5.) 175, 20. 205, 7. 217, 20. 286, 1. cf. v. προπαιδεία. ἡ ἔξωθεν παιδεία 46, 5. 9.
παιδεύματα ἱερά 201, 29. π. θεῖα 204, 11.
παιδευτήρια ἑλληνικά 276, 12.
παίειν τῇ χειρὶ τὸν μηρόν 278, 12. cf. Plut. Nic. 8. Tib. Gr. 2.
παλιγγενεσία 166, 13.
παλιμβολία 212, 2.
παλινῳδία 303, 29. 310, 6. 337, 12. 338, 8. παλινῳδίαν ᾄδειν 309, 9. 337, 10.
παμβασιλεὺς θεὸς 305, 1. 348, 19. 361, 26. 364, 10. 365, 2. 371, 30. 373, 29. 386, 6. 27.
πάμμαχον νικᾶν 351, 25.
παμμίαρος 251, 14. 254, 15. 290, 19. 326, 16.
παμμιγῆ 325, 12. cf. v. παγγενῆ.
παναγέστατος (*exsecratus*) Μαξιμῖνος 336, 21.
πανάρετος 9, 7. 146, 16. 210, 6.
πανευεργέτης 370, 19. 382, 31.
πανηγεμών 6, 17. 350, 5. 365, 2. 374, 30.
πανηγυριάρχης 375, 13.
πανηγυρικώτερος λόγος 264, 5.
πανίερος 372, 6.
πανοικὶ 189, 25.
πάνυ, ὁ 284, 7.
πάπας (= πάππας) tropice 251, 26.
παραβραβεύειν τὴν ἀλήθειαν, *corrumpere veritatem* 104, 27.
παράβυσον] ἐν παραβύσῳ τιθέναι 338, 15.
παραδειγματίζειν 166, 9.
παραδοξοποιΐα 168, 17.
παραδοχὴ καὶ κάθαρσις vocatur baptismus 253, 12.

παραδύεσθαι, *irrepere* 42, 20. cf. *ὑποδύεσθαι*.

παρενθυμεῖσθαι, *negligere* 354, 32.

παράθεσις — *διὰ τῆς τῶν ἀρχαίων παραθέσεως* (= *ἐκ τῆς τῶν ἀρχαίων μαρτυρίας* 99, 30), *appositis veterum scriptorum locis* 99, 25. — Diverso sensu usurpatur *παράθεσις* 169, 5. v. *παρατίθεσθαι*.

παρακαταθήκη 96, 1.

παράκλητος 157, 24. 281, 4.

παραλαμβάνειν] *παρειλήφθω*, *ut verbo dicam* 218, 28.

παραναστέλλειν (reducere) μικρόν τι τῆς χλαμύδος 261, 27.

παραπέτασμα τῆς ἀγνοίας 270, 21.

παρασημαίνεσθαι (testimonio confirmare) ἐκ τῶν θείων γραμμάτων 40, 13.

παρασημείωσις, *adnotatio temporis, quae actis publicis praefigi solebat* 29, 28. cf. *ἐπισημείωσις*.

παρασκευὴ λόγων 97, 26. *παρασκευὴν ἔχειν ἐν λόγοις* 220, 9. *ἐπὶ τὰ γραμματικά* 202, 31. cf. 232, 7.

παράστασις *expositio, demonstratio* 75, 30. *παράστασις ἀληθείας* 13, 25. *π. τῆς τῶν χρόνων ἀληθείας* 21, 25. *παράς. συκοφαντίας* 219, 24. *παράς. ἀνδρείας* 328, 17. cf. v. *παριστάναι* et *παρίστασθαι*.

παραστατικός, *idoneus ad comprobandum* 85, 1. 284, 29.

παράστημα (firmitas animi, constantia) ἀνδρειότατον 307, 26. 320, 10. *θεῖόν τι π.* 318, 17.

παράταξις πρὸς τὰ δεινά 316, 10.

παρατείνειν, *durare* 85, 26.

παρατίθεσθαί τινί τινα, *commendare alicui aliquem* 111, 4. 169, 5. *ἔχειν τινὰ ἐν παραθέσει*, *commendatum aliquem habere* 169, 2.

παραυτίκα τῆς ἐπιβȣλῆς, *statim post insidias* 3, 15. Ita etiam 319, 18 videtur esse scribendum *αὐτίκα τȣ̃ ἐμβαλεῖν*.

παραχαράσσειν τὴν ἀλήθειαν 131, 3. 196, 32. *παραχ. τὸν ὑγιῆ τῆς ἐκκλησίας θεσμόν* 187, 31. *παραχ. τὰς γραφάς* 199, 9.

πάρεδρος δαίμων 122, 17.

παρεισηγάγοσαν — cf. v. *ἄγω*.

παρεκδέχεσθαι, *male interpretari* 115, 12.

παρέκστασις 180, 27. 183, 31.

παρεκτίθεσθαι, *seponere et occultare, supprimere* 350, 27.

παρεκτρέπειν, *pervertere* 230, 24.

παρεκτροπή 152, 25. 153, 3.

παρεξίστασθαι τῶν φρενῶν 307, 2.

παρεξȣθενεῖν 381, 29.

πάρεργον ὁδȣ̃ 323, 13.

παρθένος — *ἡ ἐκκλησία* 145, 24.

παριστάναι τι, *exponere, demonstrare aliquid* 49, 8. 66, 20. 275, 12. 280, 14. 283, 21. 284, 24 et saepius. — *παρίστασθαί τινι*, *defendere aliquid* 193, 19. cf. 264, 9. *π. τῷ τῆς ἀληθείας κανόνι* 147, 15. *π. δυνατῶς τῷ λόγῳ* 154, 20. cf. v. *παράστασις*.

παροινεῖν (= *ὑβρίζειν*) *τινά* 278, 17. 334, 1. cf. v. *ἐμπαροινεῖν*.

παροινία 356, 14.

πατεῖν ἀλγηδόνας 292, 32.

πατρικὸν πνεῦμα 161, 24. *ἡ πατρικὴ θεότης* 230, 28.

πατροπαράδοτος 148, 13. 364, 8.

πειρᾶσθαι] forma *πεπειρασμένος* occurrit 241, 16.: forma *πεπειραμένος* 218, 10. 289, 23. 293, 27. 346, 13.

πεπλανημένως 139, 19.

πεποίθησις 185, 26.

περιγραφὴν λαμβάνει ἡ προφητεία 19, 21. *ἰδία ȣ̉σίας* (= *ὑποστάσεως*) *περιγραφή*, *propriae personae differentia, existentia individualis* (cf. quae de hac locutione Zellerus exposuit Annal. Theol. Tubing. 1852. p. 301) 230, 26. *ἐν ἰδίαις τόμων περιγραφαῖς* 232, 16.

περιέπειν τὴν σωματικὴν περὶ τὸν νόμον λατρείαν 102, 16. *περιέπειν λόγους τινός* 144, 9. *π. τινά* 202, 22. *π. ἄνδρα* 202, 20.

περιεργία (de mala sedulitate hominum magicis artibus deditorum) 122, 16.

περίνοια καὶ τέχνη λόγων 97, 19.

περιοχὴ τȣ̃ λαȣ̃ 68, 9 ex Hegesippo.

περιπεποικιλμένος 161, 29 not.

περιστέλλειν νεκρόν 262, 12. 301, 10 et saepius. *περιστολή* eadem significatione 267, 14.

περίψημα 267, 7 apud Alexandrinos istius aevi erat vocabulum officiosae comitatis (*φιλοφροσύνης*), quod usurpare solebant, quoties salutando se compellarent, et operam atque obsequium sibi mutuo sponderent: „*περίψημά σε*" = „addictissimus tuus minister seu cliens." Ceterum cf. Suid. (pag. 258, 16 Bernh.) v. *περίψημα*. Apostol. Cent. XVI, 3.
πεφεισμένως 188, 18. 288, 18.
πεφροντισμένως 301, 1.
πιμελὸς (= *πιμελής*) 309, 26.
πλατὺς ταῖς διανοίαις 62, 8.
πληκτικαὶ (*objurgatoriae*) *διδασκαλίαι* 373, 2. *πληκτικώτερον καθάπτεσθαί τινος* 193, 18.
πλημμύρω (= *πλημμυρέω*) 265, 8.
πληροφεῖσθαι, *confirmari* 69, 4,
ποικιλία 162, 25. 166, 4. 194, 1.
πολεμεῖν τινα 87, 19. 147, 14. 383, 29.
πολιορκία ἡ τῶν ἐκκλησιῶν 281, 32. cf. 359, 28. 366, 21.
πολιτεία, *vivendi agendique ratio*, *vita et conversatio* 150, 3. 157, 12. 177, 31. *ἀγαθὴ πολιτεία* 136, 4. 137, 7. *πολ. εὐαγγελικὴ* 286, 17. *φιλόσοφος πολιτεία* 329, 5. *ἡ κατὰ Χριστιανὲς εὐαγγελικὴ πολιτεία* 40, 9. *ἡ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον πολιτεία* 60, 7. 147, 6. *ἡ ἔνθεος πολιτεία* 123, 4. *ἡ ἔνσαρκος Χριστοῦ πολιτεία* 15, 25. *τὴν κατὰ νόμες πολιτείαν* Porphyrius appellat religionem ethnicam 219, 1. — *πολιτεῖαι* 243, 11. 297, 10. 341, 17 sunt *publica officia* vel *ministeria*.
πολιτεύεσθαι, *vivere*, *degere* 103, 10. 105, 28. 180, 6. 192, 14. 21. 193, 11.
πολίτευμα (= *πολιτεία*), *τὸ καθ' ἡμᾶς* 155, 21.
πολυδύναμος 36, 9.
πολύθετος, *multiplex* 363, 16.
πολυπραγμονεῖν sensu bono 202, 3.; sensu malo 170, 16. cfr. praeterea 330, 16.
πονηρεύεσθαι (e LXX) 17, 11. — *πονήρευμα* 242, 5.
πρᾶγμα] *ὁ τῦ μεγίστε πράγματος προστατεύων*, *procurator* seu *rationalis summae rei* 260, 23. cf. v. *καθόλε*. — *ἐν πράγμασιν εἶναι*, *liti implicatum esse* 277, 29. — *πράγμασιν αὐτοῖς*, *re ipsa* 285, 12.
πραιπόσιτος, *ὁ τῦ πάγε ἑκάστης πόλεως* 339, 12.
πράξεις, *muneris partes* 237, 14. cfr. 300, 9.
πρεσβεῖον (= *πρεσβυτέριον*) 252, 9. 281, 23. 285, 22. 329, 3.
πρεσβεύειν τὸν θεῖον λόγον 3, 12. 97, 20. 127, 14. 217, 18. — *πρεσβεύειν γνώμης* 253, 8. — *πρεσβ. περί τινος* 111, 25. 248, 21. *ὑπέρ τινος* 139, 10. 195, 2.
προαθλεῖν 137, 27.
προαιρέσεως ὁ τρόπος 59, 23.
προανακρέεσθαι, *praeludere*, tropice 273, 11. cf. Schaef. Melet. crit. p. 13.
προαναπαύεσθαι, *antea vita decedere* 269, 6.
προανατείνειν φωνὴν ὡσπερεὶ πυρσὸν 4, 9. *ἃ θεσπίζων ὁ λόγος δι' αἰνιγμάτων προανετείνετο* 360, 15.
προαναφωνεῖν 12, 23. 26, 13. 349, 27. 367, 8.
προαποκαθαίρειν 368, 18.
προασπάζεσθαι τὸν βίον ἰδιωτικὸν 291, 16.
προβολαί, *αἱ τῦ γράμματος τῶν τεττάρων εὐαγγελίων* 373, 22. Musculus vertit „propagula," Valesius „obices."
προγονικὰ (*avita*) *σπέρματα* 177, 4.
πρόγραμμα, *edictum* 251, 4. 260, 13. 309, 10. 326, 7. 337, 11. 341, 30 not. 352, 29. 356, 27. cfr. Lob. Phryn. p. 249.
προγυμνάζειν tropice 156, 26.
προδιεξοδεύειν 171, 22. 358, 12.
προεκκαθαίρεσθαι 32, 17 ex Josepho.
προηγεμένως, *in primo* 255, 30.
προκαταβάλλεσθαι θεμέλιον 60, 10.
προκαταικίζειν 160, 27.
προκατηχεῖν 250, 15.
προκοπὴ ἤθες 102, 7.
προκόσμιος 5, 23. 8, 16.
προναρκᾶν τὴν ψυχήν, *animo antea fractum esse* 290, 14. 314, 5. cf. v. *ἀποναρκᾶν*.
προνομία (= *προεδρία*, *γέρας*) *ἐξαίρετος*,

praecipua honoris praerogativa 12, 7. 282, 15.
προοδεύειν 4, 6. 215, 18.
προοίμια tropice 322, 32. 346, 20. προοίμια ἀποδεικνύναι tropice 26, 24.
προπαιδεία ἡ καθ' Ἕλληνας 281, 26.
προπαιδεύματα 217, 27.
πρόπαλαι 18, 4. 241, 24. 281, 7. 371, 24. 384, 19.
προςαναφέρειν τι, *referre aliquid* 381, 21.
προςανέχειν ἐπὶ (al. om. ἐπὶ) θεοσεβείᾳ 10, 9. πρ. τινὶ οἷα διδασκάλῳ 227, 18.
προςάπτειν τινί, *attribuere alicui* 165, 31.
προςδιεσταλμένος 213, 5.
προςεκκαίειν 181, 15. προςεκκαίεσθαι 79, 11.
προςευκτήριον 286, 26. 288, 6. 289, 12. 360, 9. 365, 22.
προςοχὴ τῶν θείων λόγων 61, 14.
προςρηγνύναι τινὶ 288, 16.
πρόςτιμον, τό, *poena* 363, 7.
προςφάτως, *nuper* 180, 7. πρόςφατος, *novus* 180, 21. 181, 25. 184, 26.
προςφώνησις 125, 2. 128, 10.
προτερήματα ἀρετῆς, *virtutis exsuperantia* 41, 6.
πρȣ̈ργȣ ποιεῖσθαι 75, 15.
προϋφεστάναι 250, 26.
πρόφασις, *occasio*, *causa* 108, 21. 210, 15. 339, 8. 354, 20. 380, 10. προφάσει *ob*, *propter* 154, 25. 212, 15. ἐπὶ σμικρᾷ προφάσει, *levissima de causa* 305, 29. πρόφασιν ποιεῖσθαί τι, *causari aliquid* 245, 30. — προφάσεις, *indicia*, *vestigia obscuriora* 4, 7.
προφητικὰ χαρίσματα — v. χαρίσματα.
προφητοφόντης 181, 30.
πρόχειρος διάνοια (opp. νȣ̃ς κεκρυμμένος 271, 5. 7.) 271, 12. cf. 202, 2.
προωφελεῖν 10, 19.
πρώην καὶ ἐχθὲς, *nuperrime* 113, 14.
πρωτοκαθεδρία 198, 3.
πρωτόμαρτυρ 157, 29. cf. v. ἱερόμαρτυρ.
πρωτόπλαστος 153, 14.
πρωτοστάτης, *is qui principem locum obtinet* 304, 10. πρωτοστ. *(antesignanus)* τῆς τȣ̃ διωγμȣ̃ κακίας 309, 17.
πρωτότοκος τȣ̃ σατανᾶ 151, 1. — ἡ πρωτοτόκων ἐκκλησία 374, 29.
πρωτότυποι γραφαί, *authenticae scripturae* 216, 13. „Eusebius hebraicos sacrae scripturae codices idcirco authenticas vocat, non quod revera essent primitivum exemplar et autographum ab Esdra conscriptum, sed authenticos appellat comparatione facta cum graecis editionibus tam septuaginta interpretum, quam aliorum.“ Vales.
πτοεῖσθαι ἀμφί τι 229, 9.
πυλωρός 245, 4.
πυρακτεῖν 301, 20. 372, 21.
πυρκαϊὰ τȣ̃ διωγμȣ̃ 201, 7. 309, 11. 326, 1. 337, 11.
πυρπόλησις 9, 25.
Ῥᾳδιȣργεῖν 148, 25. 26. 198, 13. ῥᾳδιȣργία 242, 24. 383, 19.
ῥεπȣ́διον 141, 9.
ῥητὴ ἑρμηνεία (opp. sensus mysticus) 59, 19. ῥηταὶ λέξεις (opp. ὁ ἐναποκείμενος ταῖς λέξεσιν ἀόρατος νοῦς) 61, 7. — ῥητοί τινες τῶν ὑπηρετῶν, *certi quidam ministri* 381, 1.
ῥιψοκινδύνως 132, 27.
Σαλάριον 184, 31. 197, 28.
σαρκίνη δέσποινα 158, 30.
σεβάσμιος 13, 20. 15, 14. 324, 21. 379, 11. σεβασμίως 202, 11. σέβασμα 344, 12. 345, 12. 380, 1.
σείειν τινά, *concutere aliquem* 277, 27. σεισμός, *concussio* 352, 6. 14. 354, 23.
σειρῆνες λόγων 97, 2.
σεμνεῖον (= μοναστήριον) Therapeutarum 59, 12 ex Philone.
σεμνολόγημα 361, 9.
σήκρητον 278, 11. „Secretum proprium erat magistratuum et majorum judicum, locus scilicet interior praetorii, cancellis munitus, ac velis obpansis inclusus, in quo magistratus sedebant, dum reorum causas cognoscerent.“ Val.
σημαία, *signum* 48, 16 ex Josepho.
σημείωσις 187, 26. 188, 7. 216, 26. σημειȣ̃σθαι 216, 23. 228, 2. cf. v. ἐπισημείωσις.
σικάριος (e N. T.) 65, 30.
σιτηρέσιον δημόσιον 265, 29.
σκαιὰ νόσος („*morbus regius*“ vertit Rufinus, significans lepram) 210, 3.

σκαιωρεῖν (= πανουργεῖν) 210, 18.
σκέπειν, tropice 288, 11.
σκῆνος, σκήνωμα (tropico, de corpore) 72, 9. 105, 18. 20. 262, 12. 333, 3.
σκιαγραφία 176, 21 e Clemente Alex.
σκορπισμὸς (*distractio*) ὀστέων 110, 26.
σκύλλεσθαι πρός τινα, *longum et molestum iter facere ad aliquem* 36, 3.
σκωληκόβρωτος 51, 6.
σμικρὸς τὸν νοῦν 115, 14.
σοβεῖν κατὰ τὰς ἀγοράς 278, 3.
σολοικίζειν 274, 11. σολοικισμός 274, 6.
Σολομῶντος scripsi ex libris melioribus 8, 19. 195, 26. 214, 1. 225, 2. Σολομῶνος 22, 25. 23, 4. 10. 18. 25, 15. 146, 16. 152, 11. 173, 28. Σολόμωνα 361, 15. Praetulissem constanter scribere Σολομῶντος, ni aliquot locis, ut 23, 18. 25, 15. 146, 16. 152, 11. omnes codices, si fides habenda est collatis Burtoni, exhiberent Σολομῶνος. de codicum discrepantia cf. 22, 25. not.
σοφιστεύειν ἐν τοῖς Ἑλλήνων μαθήμασι 140, 9. σοφιστὴς διατριβή, *schola sophistica* 276, 11.
σπανιώτατος ἀνήρ, *vir singularis* 285, 28. σπ. φιλοσοφίας ἔργον 286, 17.
σπένδεσθαι φιλίαν πρός τινα, *foedus inire cum aliquo* 306, 14.
σπλάγχνα, τὰ ἐμαυτοῦ 264, 25. cf. interpr. ad Juv. Sat. III, 72.
σπουδάζειν λόγους 87, 23. 89, 2. σπ. σύγγραμμα 268, 21.
σπούδασμα, σπουδή, *tractatus* 62, 16. 63, 18.
στάδιον ἀθλητῶν θεοῦ 200, 12.
σταθεροποιεῖν, *stabilire* 343, 22. cf. Lob. Phryn. p. 215.
στασιαστής 79, 10. 30. 81, 10. 83, 3. 4. 7.
στεῤῥότης ἡ σή, titulus 379, 15. 380, 21. 381, 4. 12.
στηλιτεύειν, *publice pronuntiare* 193, 13. cf. v. ἀναστηλιτεύειν.
στιβαρότης, ἡ σή, titulus 351, 2. 352, 7.
στιβίζεσθαι 186, 13.
στοιχεῖα ecclesiae Asianae 105, 24. 192, 9. „στοιχεῖα Rufinus recte „„lumina““ interpretatur: nam Graeci signa zodiaci στοιχεῖα solent appellare.“ Vales. cf. Hilgenfeld Galaterbrief p. 70.
στοιχειοῦσθαι, *primis elementis imbui* 216, 6. στοιχειώδης 149, 5.
στοιχείωσις εἰσαγωγική 75, 27.
στοχαστικῶς, *per conjecturam* 181, 19.
στρατεία] ἡ ἐν στρατείαις ἐπίλεκτος νεολαία 332, 10. οἱ ἐν στρατείαις ἀδελφοί 288, 20. 291, 16. 311, 30. τῶν ἀπὸ στρατείας τις ὁμολογητής 332, 3. εἷς τις τῶν ἐν στρατείαις ἀναφερομένων 206, 16. τις τῶν ἐν στρατείαις ἀξιώμασι τετιμημένων 261, 13.
στρατηγὸς θεοῦ 56, 21. στρατηγός, *summus magistratus municipalis* 299, 31.
συγκατάβασις 270, 12. συγκαταβαίνειν πρός τινα est *descendere* vel *sese demittere ad alterius sententiam.* proprio sensu συγκαταβαίνειν εἰς ταὐτὸν γυναικί, *mulieris consuetudine uti* 279, 41.
συγκατάθεσις, *assensio*, *approbatio* (cf. Cic. Acad. Pr. II, 12, 37.) 269, 32. 380, 12.
σύγκλητος βουλή 93, 21. 127, 30. 190, 8. 305, 25. 350, 5. ἱερὰ σύγκλητος 128, 6. 142, 11. συγκλητικός 262, 9. 306, 1.
συγκροτεῖται (*paratur, constituitur*) στάδιον 156, 10. συγκροτεῖται τὰ τῆς εἰρήνης, *pax firmatur, viget* 291, 10. συγκεκροτημένος τοῖς ἱεροῖς μαθήμασι, *exercitatus in sacris litteris* 342, 27.
συγκρότημα, *congregatio, secta* 56, 5.
συζυγία 105, 1. 127, 1. σύζυγος 105, 4.
συμβασιλεύς 383, 6.
συμβιβάζεσθαι εἰς ἀνάγκην, *adduci in necessitatem* 255, 24.
συμβολικός 12, 17.
συμπέρασμα 12, 17.
συμπεριφέρεσθαί τινι, *sese accommodare alicui* 352, 5.
συμπρεσβύτερος 250, 18. 255, 28. 264, 10.
συμφέρεσθαι τῇ γνώμῃ τινός 247, 7.
συμφύρεσθαι τῷ τῆς πονηρίας (τῶν αἱρετικῶν) βορβόρῳ 251, 17.
συνάγειν τινά, *ad communionem admittere aliquem* 251, 31.; *conventus agere* (= ἐκκλησιάζειν 258, 2) 255, 30. 256, 2. 257, 6. συνάγεσθαι, *communicare cum ecclesia* 251, 28. 253, 1.; (= συνόδους ποιεῖσθαι 352, 25) 311, 14. 385, 2. συναγωγή 253, 5. 257, 3. 8. 258, 6. 339, 25.

συναθλητὴς καὶ συνεργός 77, 5.
συναισθάνεσθαί τινος — cf. v. *αἰσθάνεσθαι.*
συναίσθεσθαι 350, 11. cf. v. *αἴσθεσθαι.*
συναναπαύεσθαί τινι, *mutuam consolationem capere* 145, 16. cf. Ep. Pauli ad Rom. 15, 32. Formam aoristi *ἐπάην* testatur Choeroboscus in Bekkeri Anecd. gr. p. 1324. v. *ἀνεπάην.*
συναναστροφὴ (consuetudo et conversatio) μετά τινος 188, 30.
συναπαλλάττεσθαί τινι, *mori cum aliquo* 267, 2.
συναπόδημος tropice 326, 32. 332, 8.
συνάσκησις 286, 22. *ἡ τῶν ἱερῶν λόγων συνάσκησις* 342, 22.
συνδιάθεσις, *gemeinschaftliche Stimmung* 270, 12. Lobeckius (ad Phryn. p. 398) scribi jussit *συγκατάθεσις* coll. 269, 32.
συνειδὸς φαῦλον, *mala conscientia* 385, 4.
συνεισάγειν γυναῖκας 279, 9. *συνείσακτοι γυναῖκες* 279, 1.
συνεκλεκτή 57, 14. 225, 16.
συνεξετάζεσθαί τινι, *stare* vel *conjunctum esse* cum aliquo 211, 19.
συνεξηχεῖν 61, 20.
συνεπιδημεῖν 257, 10.
συνήλυσις 360, 10.
συνιστάναι τινά, *commendare aliquem* 218, 14. 240, 19. *σ. τι*, *comprobare, confirmare aliquid* 270, 6.
συνοδία (al. *συνῳδία*), *ἡ τῶν ἀδελφῶν* 126, 13. *συνοδίας στῖφος* 333, 11.
σύνταξις (disciplina) ἡ Χριςιανή 163, 9. *Εἰρηναῖος ἐν τρίτῃ συντάξει (in tertio libro) τῶν πρὸς τὰς αἱρέσεις* 170, 22.
συντυραννεῖν τινι 307, 8.
συσκευάζειν τινά, *insidiose occupare aliquem* 140, 8. *συσκευάζεσθαι* 384, 30. *συσκευάζεσθαι ἐπιβȣλήν* 143, 19. *συσκευή* 383, 11. 18. *συσκευὴν συῤῥάπτειν κατά τινος*, *insidias struere alicui* 210, 1.
σύστασις, *constitutio*, *institutio* 44, 2.
συστρατιώτης (tropice) 76, 15.
συσχηματίζεσθαι τῷ σώματι, *simul corporis gestus edere* 239, 16.
σφραγὶς τȣ̃ κυρίȣ (de baptismo) 95, 17. *σφραγίζεσθαι ὑπὸ τȣ̃ ἐπισκόπȣ*, *consignari* impositione manuum 243, 21.
σφριγᾶν ἐπί τινι, *inflammatum esse in aliquem* 163, 12.
σχολικόν 143, 10.
σχολιογραφεῖν τι, *brevibus scholiis illustrare aliquid* 226, 21.
σῶμα vel *σωμάτιον (corpus) τὸ τῶν Χριστιανῶν* 377, 15. 20. 22. 26.
σωματοποιεῖν, *in unum quasi corpus colligere* 4, 15.
Ταβȣλάριος 326, 9.
ταμεῖον (= *ταμιεῖον*) 202, 16. 323, 33. cf. 308, 9 not.
ταχυγράφος 223, 7. 232, 8. 276, 14.
τέλος λαμβάνειν 21, 5 var. lect. 35, 12. 41, 21. *τέλος ἔχειν* 359, 9. cf. *πέρας λαμβάνειν* 49, 29.
τερματίζειν δίκην 379, 16.
τέχνη (prudens cura et moderatio) τοῦ Χριστȣ̃ 161, 16.
τήγανον 165, 11. *τηγανίζω* 162, 19.
τηρεῖν absolute (= *τηρεῖν τὴν ἡμέραν τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ πάσχα*) 194, 1. 10 seqq. 26. cf. Baur, kanon. Evang. p. 335. Hilgenfeld Galaterbr. p. 90.
τόνος ἀγῶνος μεγάλȣ 157, 31.
τονȣ̃ν, *roborare*, tropice 163, 22.
τοπάρχης 35, 22. 37, 6.
τριγενείας πατήρ, *qui tertiae stirpis nepotes habet* 332, 28.
τρισύπατος 357, 5.
τρόπαια, τὰ τῶν ἀποστόλων (de eorum monumentis) 72, 10. 12.
τροπικώτερον 57, 13.
τρυφή, *deliciae* (de vita Adami in paradiso) 9, 11. *ἡ ἔνθεος τρυφὴ παραδείσȣ* 358, 26. *τρυφᾶν* (de voluptate contemplationis philosophicae) 60, 16.
τύπος σκανδάλȣ 168, 11. *τύπος ἀντιγραφῆς*, *forma rescripti* 260, 20. *τύπος, ὁ ὑπ' ἐμȣ̃ δοθείς* 260, 23. eadem significatione *τύπος ἕτερος* 377, 6. alio loco (378, 2) „forma" ab Eusebio vertitur *ὅρος.*
Τύχη ἡ κατὰ Καισαρέων νομιζομένη (genius urbis) 333, 25. cf. O. Mülleri Archaeol. art. §. 158, 5.
Ὕλαι ἀποδείξεων 284, 26.
ὑπαναπνεῖν ἐκ καθαρȣ̃ ἀέρος 326, 3.

ὕπαρχος τοῦ πατρός (de Christo) 7, 25.
ὑπεξεγείρειν 181, 13.
ὑπερακοντίζειν, *superare* 55, 22. 584, 34.
ὑπεραποθνήσκειν τινός 13, 21.
ὑπερασπιστὴς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης 242, 14.
ὑπερβεβλημένως 158, 22. 159, 10.
ὑπέργηρως 342, 19.
ὑπερεκνικᾶν 307, 26.
ὑπερεμπίμπλασθαι 279, 17.
ὑπερεξάγειν τινά, *superare aliquem* 301, 26. 384, 10.
ὑπερευχαριστεῖν 333, 7.
ὑπερθαυμάζειν 107, 25.
ὑπερκόσμιος 7, 24.
ὑπερορία, ἡ 32, 7. cfr. 91, 15.: ὑπὲρ τὴν ἐνορίαν. ἡ ὑπερόριος 264, 28.
ὑποβεβηκότα, τά, (= τὰ δευτερεύοντα, *dignitate inferiora*) 6, 11. οἱ ὑποβεβηκότες, *homines dignitate inferiores, vulgares* 10, 4. ὑποβεβηκότες ἄγγελοι καὶ λειτουργοὶ θεοῦ 7, 19.
ὑποδιάκονος 243, 2. 316, 4.
ὑποδύεσθαι τὴν ἐκκλησίαν 42, 24. ὑποδ. τὴν Χριστιανῶν προσηγορίαν (de haereticis) 101, 26. 121, 18. ὑποδ. ἀξιώματα κοσμικά 278, 2. ὑποδ. τὴν φύσιν ἀνθρώπων 362, 30.
ὑποθῆκαι τοῦ βίου, *praecepta vivendi* 88, 17.
ὑποκατακλίνεσθαί τινι, *cedere, indulgere alicui* 244, 31.
ὑπόκενος 343, 26. 344, 26.
ὑποκορίζεσθαι (*simulare*) φιλίαν πρός τινα 350, 25.
ὑπόληψις, *opinio* 168, 16.
ὑπομνηματίζεσθαι, *notare, memoriae mandare* 189, 7. *commentari, explanare, exponere* 125, 21. 176, 9. 207, 18. 217, 28. 225, 31.
ὑπονόθευσις 381, 15.
ὑπόνοια] ἐν ὑπονοίαις δηλούμενος 59, 20. αἱ ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν γραμμάτων γίνονται αὐτοῖς δι᾽ ὑπονοιῶν ἐν ἀλληγορίαις 61, 5. „Quam recentiores allegoriam dicunt, veteres ὑπόνοιαν dixisse pulcre monet Plut. de aud. poet. p. 19, E“ Ruhnk. ad Tim. p. 200, qui plura ejus locutionis exempla collegit.
ὑποπαραιτεῖσθαι 236, 28. 308, 8.
ὑποσαλεύειν (*commovere, instigare*) τινὰ κατά τινος 363, 31.
ὑποσημείωσις, *subscriptio* 187, 19. ὑποσημειοῦν 187, 20. 280, 13.
ὑπόστασις, *firmitas, constantia animi* 159, 13.
ὑποστέλλεσθαι (*subterfugere*) ἀντιλογίας 270, 2.
ὑποσύρεσθαί τινι, *abripi ab aliquo* 188, 3.
ὑποτυποῦσθαι ἐπιστολήν 147, 3. cf. v. διατυποῦσθαι. ὑποτύπωσις 159, 28.
ὑποφήτης 363, 23.
ὑφιζάνειν, *subsidere* 349, 24.
ὑψηλοφρονεῖν 278, 1.
Φανητιᾶν, *ostentare se* (Lob. Phryn. p. 80) 24, 10.
φαντασίᾳ τῇ τῶν ἔξωθεν τὸν νοῦν προσανέχειν 371, 33.
φαντασιοκοπεῖν, *pompam affectare* 278, 8.
φαντασιωδῶς 172, 1.
φέρω] φέρων 219, 3 = φερόμενος, coll. Hdt. VIII, 87., ubi de nave: διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς ἀττικῆς, φέρουσα ἐνέβαλε νηῒ φιλίῃ. Ceterum Valesii conjecturam φέρων ἑαυτὸν αὐτό τε haud improbaverim, coll. ἀποξενοῦν ἑαυτόν 255, 1. προσπελάζειν ἑαυτόν 268, 8. ἐπιδεικνύναι ἑαυτόν 294, 24. καθιστάναι ἑαυτόν 307, 5.
φθοριμαῖος 146, 5. 153, 2.
φιλαίτιος, *malevolus obtrectator* 231, 9.
φιλεριστεῖν 194, 18.
φιλοζωΐα 243, 23.
φιλοκαλία, *florilegium* 221, 21.
φιλόκαλοι, οἱ 219, 23.
φιλοκρινεῖν — cf. v. φυλοκρινεῖν.
φιλολογεῖν βιβλία Ἑλλήνων 220, 14. cf. v. γεωμετρεῖν.
φιλοσοφία, ἡ τῶν Χριστιανῶν 55, 12. φιλοσοφία simili significatione 67, 20. 112, 12. 123, 4. 124, 2. 151, 3. 8. 184, 17. 204, 5. 210, 31. 229, 9. 317, 24. φιλοσοφωτάτη ἄσκησις 57, 22. φιλόσοφος βίος 203, 13. 204, 21. 205, 5. 210, 8. 329, 5. 335, 25. φιλοσοφεῖν eodem sensu 58, 19. 204, 17. (Therapeutae) τὴν πάτριον φιλοσοφοῦσι σοφίαν ἀλληγοροῦντες 59, 18. ἡ ἔνθεος φιλοσοφία (religio christiana) 219, 19.

ἑτέρας φιλοσοφίας ἐραστής 243, 30.
φιλόσοφα καὶ θεῖα δόγματα 123, 8.
φιλοτιμεῖσθαι ἀπειλὰς κατά τινος 298, 8. cfr. 158, 21. — *φιλ. θέας* 320, 20 = *παρέχειν θέας φιλοτίμους (spectacula magnifica)* 320, 22. 27.
φιλότιμος, *magnificus* 320, 22. 361, 3. *φιλοτιμία*, *magnificentia*, *liberalitas* 366, 10. 369, 21. *φιλοτιμίαι*, *magnificus (ludorum) apparatus* 320, 28.
φιλοῦσθαί τινι 20, 8. 24, 16.
φίσκος 355, 13.
φοιτητής 205, 19. 207, 16. *φοιτ. Χριστοῦ* 98, 3.
φόλλεις τρισχίλιοι 381, 4.
φρουμεντάριος 234, 21. 22. cfr. v. Frumentarius in ind. hist.
φυλοκρινεῖν (al. perperam *φιλοκρινεῖν*) 291, 19. 373, 6. cfr. Bekk. Anecd. gr. p. 71.: *φυλοκρινεῖν· κυρίως μὲν τὸ τὰς φυλὰς τὰς ἐν ταῖς πόλεσι διακρίνειν, σημαίνει δὲ καὶ τὸ ἄλλο τι διατάττειν καὶ διακρίνειν.* Poll. VIII, 110. Göller. ad Thuc. VI, 18.
φυσικαὶ ἔννοιαι, *ideae naturales* 16, 15. 372, 17.
φωταγωγός 363, 12.
φωτίζειν de baptismo 95, 15. cf. *νεοφώτιστος*.
Χαμαιπετῆ φρονεῖν 275, 7. cf. p. 330, 15.
χαρακτηρίζειν τινά, *indolem atque ingenium alicujus examinare* 273, 25.
χαρακτηριστικός 60, 5.
χαράσσειν βιβλίον 89, 16. *χ. εὐαγγέλιον* 76, 25. *χ. ἐπιστολήν* 250, 7 not. *χαράσσειν (componere) ᾄσματα καὶ ὕμνους ῥυθμοῖς σεμνοτέροις* 60, 3. cf. v. *διαχαράττειν*, *ἐγχαράττειν*.
χάρισμα προφητικόν 112, 5. 143, 26. 172, 19. 181, 7. 184, 8. 10. 329, 1. *χ. ἀποστολικόν* 164, 9. 329, 1. *θεῖον χάρ.* 168, 17. *τὰ χαρίσματα* 172, 13. 22. *τὰ μείζονα χαρίσματα* 298, 5.
χάρται, *libelli* 378, 26. *χάρται δημόσιοι* 35, 15.
χειμάζεσθαι] *κεχειμασμένος τὴν ψυχὴν* 339, 30. cf. Lob. Phryn. p. 388.
χεὶρ διανοίας 366, 10.
χειραγωγεῖν tropice 56, 21. 385, 21.
χειρεπιθεσία 242, 26.
χλαμύς 261, 27.
χλανίς 261, 27 not.
χορὸς ὁ ἱερὸς τῶν ἀποστόλων 107, 31. *ὁ τῶν ἀρχαίων χορὸς* 146, 16. *χοροὶ μαρτύρων* 303, 5.
χρεών, τό, ἐκτίνειν (= mori) 125, 26.
χρῆμα] *ἐπέραστόν τι θεοσεβείας χρῆμα* (= *ἐπέραστός τις θεοσεβής*) 282, 4. *θεῖόν τι χρῆμα διδασκάλων τῆς θεοσεβείας* 303, 18. *θεῖον ἐπισκόπων χρῆμα* 342, 21. *εὐλαβές τι χρῆμα* 335, 15.
χρηστεύεσθαι ἐπί τι, *benigne invitare ad aliquid* 163, 23.
χρηστομαθές, τὸ τῆς ἱστορίας 4, 22. *χρηστομαθείας ἔμπλεοι λόγοι* 214, 8.
χριστοφόρος 298, 5.
χρόνος — *τῷ χρόνῳ*, *paullatim* 123, 6. 299, 9. *τοῖς χρόνοις* 288, 8.
χρὼς ἐπιστολῆς 214, 24.
χωρεῖν δι' ἁρπαγῶν κατά τινος, *rapacitate grassari adversus aliquem* 307, 7.
χωρικός (al. *χωρίτης*), *rusticus* 235, 6.
Ψευδεπίγραφα 212, 19.
ψευδώνυμος γνῶσις 3, 13. 108, 5. 171, 24. 281, 11.
ψιλὸς ἄνθρωπος Χριστός (= *κοινὸς τὴν φύσιν* 275, 8. 102, 7.) 196, 24. 197, 13. 217, 6. *ψιλὸς* (= *ἄγραφος*) *λόγος* 269, 9. *ψιλὸς λόγος* (opp. *ἀπόδειξις*) 278, 27.
ψοφοδεής 306, 18.
ψυχαγωγίαν ἐνδείκνυσθαί τινι, *editis artis speciminibus oblectare aliquem* 320, 26.
ψυχορραγεῖν, *extremum spiritum agere* 298, 27. 347, 5.
ψυχοφθόρος 365, 28.
Ὠμογέροντες 265, 26 Alexandriae vocabantur a quadragesimo anno usque ad septuagesimum (cfr. 265, 26): iis opponuntur *οἱ εἰς ἄκρον γεγηρακότες*. cf. Hom. Il. XXIII, 791. Virg. Aen. VI, 304.: „jam senior, sed cruda deo viridisque senectus."
Ὠριγένης et *Ὡριγένης* 201, 2 not.
ὡσὰν conjunctim scripsi, quoties significat „tanquam": cf. 7, 23 not.

TABULA CHRONOLOGICA *)

Imperatorum rom.	Pontificum rom.
— 14. p. Chr. Octavianus Augustus.	
14 — 37 Tiberius.	
37 — 41 Gajus Caesar.	
41 — 54 Claudius.	
54 — 68 Nero.	
	67 (?) — 79 (?) Linus.
68 — 69 Galba.	
69 Otho; Vitellius.	
69 — 79 Vespasianus.	
79 — 81 Titus.	79 (?) — 91 (?) Anencletus.
81 — 96 Domitianus.	
	91 (?) — 100 (?) Clemens.
96 — 98 Nerva.	
98 — 117 Trajanus.	
	100 (?) — 109 (?) Evarestus — cui Euseb. Hist. Eccl. p. 117, 11 adscribit annos octo, in Chron. p. 382 (ed. Mai) annos novem.
	109 (?) — 119 (?) Alexander.
117 — 138 Hadrianus.	
	119 (?) — 128 (?) Xystus (Sixtus).
	128 (?) — 139 Telesphorus.
138 — 161 Antoninus Pius.	
	139 — 142 (?) Hyginus.
	142 (?) — 157 (?) Pius.
	157 (?) — 168 Anicetus.
161 — 180 Marcus Antoninus.	
	168 — 176 (?) Soter.
	177 — 190 (?) Eleutherus.
180 — 193 Commodus.	
	190 (?) — 200 (?) Victor.
193 Pertinax; Didius Salvius Julianus.	
193 — 211 Septimius Severus.	

*) Desumpsi hanc chronologiam imp. rom. e Zumptii Annalibus vet. regnorum et populorum (Ed. altera, Berol. 1838), chronologiam pontificum rom. ex Jaffaei Regestis Pontif. romanorum (Berol. 1851).

Imperatorum rom.

211—217 Antoninus Bassianus Caracalla.
217—218 Macrinus.
218—222 Elagabalus.
222—235 Severus Alexander.

235—238 Maximinus Thrax.

238—244 Gordianus.
244—249 Philippus.
249—251 Decius.
251—253 Gallus.

253—268 Valerianus (is 253—260) et Gallienus.

268—270 Claudius.

270—275 Aurelianus.
275—276 Claudius Tacitus.
276—282 Probus.
282—284 Carus, Carinus, Numerianus.

284—305 Diocletianus: is 285 Maximianum Herculium, 292 Flavium Constantium Chlorum et Galerium Maximianum Caesares declarat.

305 Constantius et Galerius Augusti, qui Fl. Valerium Severum et Maximinum Dazam caesares declarant.

306 Mortuo Constantio Constantinus Caesarem se profitetur. interea Romae Maxentius ad imperium evehitur, et ejus pater Maximianus purpuram resumit.

307 Severus Augustus perit: in ejus locum Galerius Licinium substituit Augu-

Pontificum rom.

200 (?) — 218 Zephyrinus.

218—223 Callistus.

223—230 (?) Urbanus.
230 (?) — 235 Pontianus.
235—236 Anteros.
236—250 Fabianus.

250 (?) — 252 Cornelius.
251 (?) Novatianus antipapa.
252—253 Lucius.
253—257 (?) Stephanus. sed Hist. Eccl. p. 250, 5 duos tantum annos ei tribuit Eusebius.
257 (?) — 258 Xystus. huic Eusebius Hist. Eccl. p. 275, 4 tribuit annos undecim, idem in Chron. p. 394 annos duos, menses undecim.
259—269 Dionysius.
269—274 Felix.

275—283 Eutychianus. huic Eusebius Hist. Eccl. p. 281, 18 adscribit „vix decem menses," in Chron. p. 396 „menses octo." adimit igitur Eutychiano annos octo, quos perperam addiderat Xysto.
283—296 Caius. hunc Eusebius Hist. Eccl. p. 281, 19 sedisse scribit annos circiter quindecim.

296—304 Marcellinus.